This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

A 1,021,804

Digitized by Google

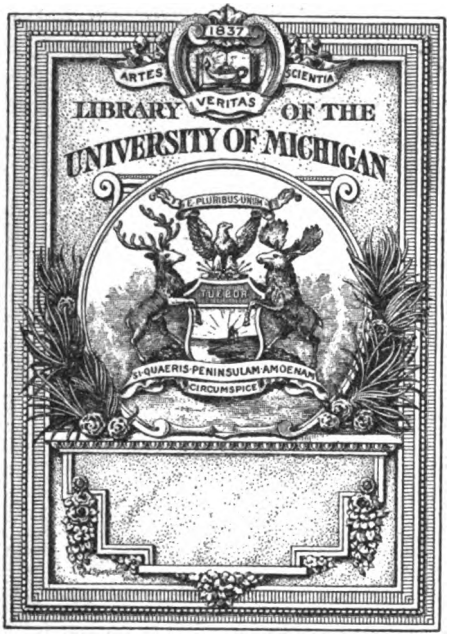

Digitized by Google

838
N91
188

Digitized by Google

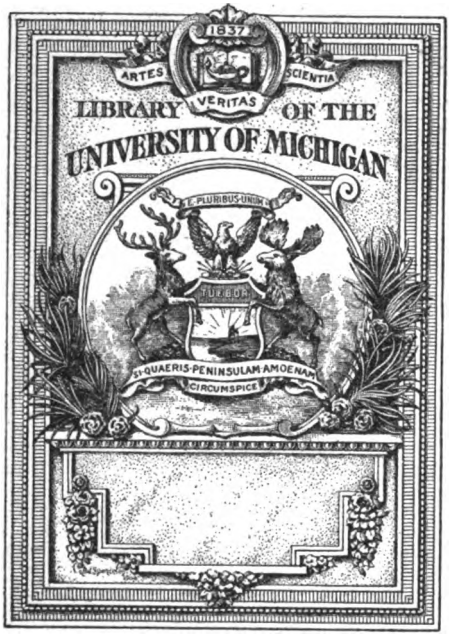

Digitized by Google

838
N91
188

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

GERMANISCHER BÜCHERSCHATZ
HERAUSGEGEBEN VON ALFRED HOLDER
8. M. 15.—

DIE

SCHRIFTEN NOTKERS

UND

SEINER SCHULE

HERAUSGEGEBEN

VON

PAUL PIPER

ERSTER BAND

MIT 19 HOLZSCHNITTEN UND 14 FIGUREN IM TEXT.

FREIBURG I. B. UND TÜBINGEN 1882
AKADEMISCHE VERLAGSBUCHHANDLUNG VON J. C. B. MOHR
(PAUL SIEBECK)

Digitized by Google

Notker Labeo

DIE SCHRIFTEN NOTKERS

38988

UND

SEINER SCHULE

HERAUSGEGEBEN

VON

PAUL PIPER

ERSTER BAND

SCHRIFTEN PHILOSOPHISCHEN INHALTS

MIT 19 HOLZSCHNITTEN UND 14 FIGUREN IM TEXT.

FREIBURG I. B. UND TÜBINGEN 1882
AKADEMISCHE VERLAGSBUCHHANDLUNG VON J. C. B. MOHR
(PAUL SIEBECK)

Digitized by Google

Digitized by Google

EINLEITUNG.

Digitized by Google

Digitized by Google

Für die vorliegende Ausgabe sind folgende Handschriften benützt worden:

A. *Cod. Sangallensis* 825; *derselbe enthält* 1) p. 4—271 *die* consolatio *des* Boetius (*Bd.* I, 1—363), p. 272—274 *sind leer.* 2) 275—338 *einen Theil der Categorien* (*Bd.* I, 367—477); *vgl. über den Codex Scherrer, Catal. S.* 278 *f. Hattemer Sprachdenkmahle* III, 9 *f.* 376. *Steinmeyer ZfdA.* XVIII, 449—464 . 504. *Piper ZfdPh.* XIII, 305—316. 322—330. 336.

B. *Cod. Sangallensis* 818 *enthält* 1) *S.* 3—143 *die Categorien* (I, 367—495); 2) 143—246 de interpretatione (I, 499—588); *vgl. Scherrer aaO. S.* 276. *Hattemer* III, 375 *f. Steinmeyer ZfdA.* XVII, 474—503. XVIII, 160. *Piper ZfdPh.* XIII, 322—337.

C. *Cod. Sangallensis* 111 *enthält p.* 352 *einige der deutschen Sprichwörter der Schrift* de partibus logicae (I, 595); *vgl. Graff, Sprachsch.* I, LXIII *Hattemer* I, 410, b. *Müllenhoff. Denkm.*[2] *S.* 45. 351. *Piper ZfdPh.* XIII, 446.

D. *Cod. Turicensis* 121, *der aus St. Gallen stammt, enthält von hier in Betracht kommenden Stücken* 1) *p.* 28[r] *Z.* 3—49[r] *Z.* 12 de syllogismis (I, 596—622,8; *vgl. Piper, ZfdPh.* XIII, 459—461); 2) *p.* 49[v] *Z.* 13—51[v] *Z.* 14 *ein*

Digitized by Google

Stück aus Boetius (I, 176—179,20; *vgl. Piper ZfdPh.* XIII, 459); 3) *p.* 51ᵛ, 15—54ᵛ de partibus logicę (I, 591—595,28; *vgl. Piper ZfdPh.* XIII, 459); 4) *p.* 54ᵛ—55ᵛ *das folgende Stück, dessen Abschrift aus der Hds. ich der Güte des Herrn Dr. Herm. Escher in Zürich verdanke:* QVIS SIT DIALECTICUS. Quis est dialecticus? Qui nouit illa quinque . quę? diffinire argumentari [D 55ᵛ] raciocinari diuidere partiri. Da diffinionem . nomen est pars oracionis significans corpus proprie . ut roma tiberis petrus paulus et omnia corporalia propria. Uel est nomen pars oracionis . significans corpus comuniter . ut urbs flumen . ciuitas . monasterium arbor . erba et septem species metalli. Aurum . argentum . plumbum stagnum. Plectrum . aes . ferrum . et omnia corporalia appellatiua. Uel est nomen pars oracionis significans rem proprie . ut grammatica aristarchi . arihtmetica nicomachi . et omnia incorporalia propria. Uel est nomen pars oracionis significans rem communiter . ut uirtus uicium . et quatuor principales uirtutes . Prudentia . Iusticia . Fortitudo . Temperantia. Quę sunt lateralia prudentiae? Prudentia habet in dextro latere astuciam et uersutiam. In sinistro latere habet ebetudinem mentis. Quę sunt lateralia iustitiae? Iusticia habet in dextro latere pleonesiam hoc est plus iusto. In sinistro latere meonesiam hoc est minus iusto. Quę sunt lateralia fortitudinis? Fortitudo habet in dextro [D 55ᵛ] latere audatiam in sinistro latere habet ignauiam. Quę sunt lateralia temperantię? Temperantia habet in dextro latere luxuriam in sinistro latere insensatum et ebetudinem . v . sensuum corporis . et octo principalia uicia . Castrimaria . Filargiria . Ira . Tristicia . Fornicacio . Acedia . Cenodoxia . Superbia. Dic substantialem diffinionem. Quid est homo? Animal ra-

Digitized by Google

tionale mortale risus capax. Duę specifice differentie constituunt hominem. — 5. *p.* 55ᵛ—58ᵛ *folgende Stelle (ebenfalls auf Grund einer Abschrift des Herrn Dr. Escher)*: DE DIFINITIONE PHILOSOPHIE. Quid est philosophia? Philosophia est diuinarum humanarumque rerum . quantum homini possibile est . probabilis scientia. Uel est philosophia rerum . humanarum diuinarumque cognitio . cum studio bene uiuendi coniuncta. Seu est philosophia . ars artium et disciplina disciplinarum . et omnium consumatio uirtutum. Siue est philosophia contemptus seculi . meditatio mortis . dux uitę . indicatrix uirtutum . expultrixque uiciorum . quę diffinitio maximę conuenit christianis qui seculi . ambitione calcata . conuersatione disciplinali . ad similitudinem futurae patrię uiuunt. Unde dicitur philosophia? [D 56ʳ] Ipsum nomen philosophię . latinę interpretatum . amor sapientię sonat. Nam grece philo amor . sophia sapientia dicitur. Unde constat philosophia? Philosophia duabus ex rebus constare uidetur. Quibus? scientia et opinione. Quid est scientia? Scientia est uirtus qua aliqua res certa ratione percipitur. Quid est opinatio? Opinatio est cum adhuc incerta res latet . et nulla ratione firma uidetur . ut puta sol utrumne tantus quantus uidetur . an maior sit quam omnis terra. Item . globosa sit . an concaua . uel conuexa et stellę utrumne adhereant cęlo . an per aerem libero cursu ferantur. Cęlum ipsum qua magnitudine . uel qua materia constet . utrum quietum et inmobile sit . an incredibili celeritate uoluatur. Quanta sit terrę crassitudo . aut in quibus fundamentis librata . et suspensa permaneat. In quot species diuiditur philosophia? Philosophię (*das zweite* i *später an das* h *ligiert*) species tripertita est. Nam prima species est naturalis

Digitized by Google

quę grece phisica nominatur . in qua de naturę inquisicione disseritur. Secunda species est moralis . quę grece ęthica dicitur . in qua de moribus hominum tractatur. Tertia species est rationalis . quę greco uocabulo logica appellatur . in qua disputatur . quemadmodum in rerum causis . uel uitę moribus ueritas [D 56v] ipsa quęratur. In phisica igitur causa quęrendi . in ęthica ordo uiuendi . in logica . ratio intellegendi uersatur. Quot sunt illę questiones . quę uidentur principales? II . quę sunt? philosophica et ciuilis questio. Quid est philosophica questio? philosophica questio est controuersia in dicendo posita . sine certarum personarum interpositione. Quę sunt philosophicę questiones? Ergo philosophicas questiones . dicimus thesin . i . propositum . quasi longe et in absentia positum . quia philosophi non requirunt eorum aspectum de quibus disputant . ut puta de phisicis . i . de naturalibus rebus huius mundane molis aut de deo aut de moribus in hunc modum uerine sint sensus . quę sit forma mundi . quę sit magnitudo solis . lunę uel terrę . quod sit bonum in uita preter honestatem . an sit philosophandum . an casu cuncta constent . an diuina prouidentia regantur. Quid est ciuilis questio? Ciuilis questio est controuersia in dicendo (*zwischen* i *und* c *Rasur*) posita . cum certarum personarum interpositione. Quę sunt ciuiles questiones? Ergo ciuiles questiones dicimus ypothesin . i . subpositum . quia persone subpositę sunt oculis . illę uidelicet persone de quibus questio mouetur. Quis primum phisicam inuenit? Phisica apud grecos primus [D 57r] perscrutatus est tales milesius unus ex septem illis sapientibus. Hic enim (*Rasur*) ante alios cęli causas atque uim naturalium rerum perspicaci contemplatione conspexit. Quam postmodum plato in . IIII .

Digitized by Google

diuisiones distribuit . i . in arihtmeticam . geometriam . musicam , astronomiam. Quis primum ęthicam inuenit? Aethicam socrates primus ad corrigendos componendosque mores instituit . atque omne eius studium ad bene uiuendi disputationem perduxit . diuidens eam in . IIII . principales virtutes . i . in prudentiam . iustitiam . fortitudinem . temperantiam. Quid est uirtus? Virtus est animi habitus naturę decus . rationi consentaneus. Vel est uirtus uitę ratio morum . pietas . cultus diuinitatis . honor hominis . meritumque ęternę beatitudinis. Quid est prudentia? Prudentia est principalis uirtus . qua in humanis rebus a bonis discernuntur mala . vel est prudentia . rerum . bonarum et malarum per omne tempus scientia. Siue est prudentia rerum humanarum diuinarumque scientia prout homini datum est in qua intellegendum est quid cauendum sit homini uel quid faciendum prout homini datum est. Quę sunt lateralia prudentię? Prudentia habet in dextro laterę [D 57ᵛ] astutiam et uersutiam. In sinistro hebetudinem mentis. Quę sunt partes prudentię? Memoria . intellegentia . prouidentia . intellegentia presentium . memoria preteritorum . prouidentia futurorum. Quid est iustitia? Iustitia est principalis uirtus . qua rectę iudicando sua cuique distribuuntur. Vel est iustitia animi habitus ita informatus ut omnibus meritis tribuat dignitatem . siue est iustitia animi nobilitas . unicuique rei proprium tribuens decorem. Quę sunt lateralia iustitię? iustitia habet in dextro laterę pleonesiam . hoc est plus iusto . in sinistro meonesiam . hoc est minus iusto . Quę sunt partes iustitię? Ius naturale . ius consuetudinarium . lex diuina et humana . Quę sunt partes iuris naturalis? Religio . pietas . uindicatio . obseruantia . ueritas . gratiarum actio . uel gratia . quę

Digitized by Google

antiquitus erat tripertita. Nam ut fabulę aiunt. Tres fuere sorores . liberi et ueneris filię solitę lauari in acidalio fonte . harum unaquęque gratia dicta est . proprio nomine. Hęc ideo depingebantur nude quod gratia debet sine fuco esse. Exdem etiam erant inter se inuicem conexe. Quia gratiam condecet insolubilem esse . quod uero una auersa depingebatur . [D 58r] duę nos respicientes hęc ratio est quod gratia solet . a nobis duplex reuerti. Vnde ait uirgilius. Non metus officio . nec te certasse priorem peniteat . quę sunt partes iuris consuetudinarii? par . pactum . iudicatum . quid est fortitudo? fortitudo est principalis uirtus . qua aduersa ęquanimiter tollerantur . vel est fortitudo considerata periculorum susceptio . et laborum perpessio. Siue (Seu *unterpunktiert, darüber* i; *nach* u *ist* e *mit Häkchen überg.*) est fortitudo . magnanimis patientia . et perseuerantia . et longanimitas . (*das erste* n *überg.*) in bonis operibus et uictoria contra omnium uitiorum iacula . Quę sunt lateralia fortitudinis? fortitudo habet in dextro latere audatiam . in sinistro ignauiam . Quę sunt partes fortitudinis? constantia . patientia . perseuerantia . Quid est temperantia? Temperantia est principalis virtus . qua libido concupiscentiaque frenatur . vel est temperantia . circa res inutiles . et inhonestas uictrix . ac pudica dominatio . Siue (*aus* Seu *wie oben*) est temperantia totius uitę modus . ne quid nimis homo uel amet uel odio habeat sed omnes huius mundi uarietates considerata temperet diligentia. Quę sunt lateralia temperantię? modestia . dementia continentia (*am Rande ist noch* temperantia *mit Zeichen nachgetr.*) . istas . IIII . uirtutes unus quisque habere debet . prudentiam contra uitia . iustitiam contra munera (n *überg.*) . fortitudinem [D 58v] contra

Digitized by Google

peccatum . temperantiam contra luxuriam. Non sufficit tibi si fueris prudens . et non habueris temperantiam. Non est tibi utile si habueris fortitudinem . et non habes iustitiam. Neque una sine altera stare postet . istas IIIIor uirtutes tene iunctas . et deus ostendit tibi altiora . culmina uirtutum . Quę est spiritalis morum perfectio? fides firma in corde galea salutis in capite. Signum christi in fronte. Verbum ueritatis in ore . voluntas bona in mente . dilectio dei im pectore . precinctio castitatis in circuitu. Honestas in actione . sobrietas in consuetudine . stabilitas in bonitate . patientia in tribulatione . spes in creatore . amor uitę ęternę . solicitudo contra uitia. Remedium salutis . consolatio doloris. Notitia ueri luminis . fons sanctitatis. Nutrimentum caritatis. Sincera fides . cum operibus. Desiderium spiritale . cum perseuerantia . modestia cum diligentia . castitas cum humilitate. Ieiunium cum temperantia . paupertas cum largitate. Silentium cum locutione . dispensatio cum ęquitate. Sustinentia sine odio. Abstinentia cum temperantia. Zelus sine asperitate. Mansuetudo cum iustitia. Confidentia sine trepidatione . confessio sine excusatione. *(vgl.* I, 623 f.) — 6. p. 59^{r} *(ebenfalls nach Abschrift des Dr. Escher).* De principalibus questionibus. Quot sunt genera questionum? duę . quę sunt? Phylosophica questio . et ciuilis questio. Quid est phylosophica questio? Philosophica questio est controuersia in dicendo posita sine certarum personarum interpositione. Quę est philosophica questio? Ergo philosophicas questiones dicimus thesin . i . propositum quasi longe et in absentia positum . quia philosophi non requirunt eorum aspectum de quibus disputant . ut puta de phisicis . i . de naturalibus rebus huius mundanę molis aut de deo . aut de moribus in

Digitized by Google

hunc modum . uerine sint sensus . quę sit forma mundi quę sit magnitudo solis . lunę uel terrę . quid sit bonum in terra preter honestatem . an sit philosophandum . an casu cuncta constent . an diuina prouidentia regantur. Quid est ciuilis questio? ciuilis questio controuersia in dicendo posita . cum certarum personarum interpositione. Quę est ciuilis questio? Ergo ciuiles questiones dicimus ipothesin (h *überg.)* . i . subpositum quia personę subpositę sunt oculis . illę personę de quibus questio monetur *(vgl. oben)* . — 7., p. 59^{r}—71^{v} de rhetorica *vgl.* I, 645,28 — 684,13; *vgl. Anm. zu* 652,7 *und Wackernagel. ZfdA.* IV, 463—478. — 8. p. 71^{v}—73^{a} Omnis res *bis* uidentur (I 644,4—645,27). *Alle Stücke dieser Hds. sind hier in neuer Collation gegeben.*

E. *Cod. Vindonensis* 275 *enthält* p. 91^{v} *das Stück* I 591,2 — 592,23 de partibus logicae. *Eine Collation verdanke ich Herrn Dr. Jos. Seemüller in Währing bei Wien.*

F. *Cod. Sangallensis* 242 *enthält* p. 267 *ein Stück der Logik* (I 591,2—593,10) *vgl. Scherrer aaO.* S. 89.

G. *Cod. Brusselensis. Der betr. Band stammt aus S. Nicholas bei Cuss und umfasst die Nummern* 10615 *bis* 10729 *(vgl. de Reiffenberg im Annuaire de la bibliothèque royale* 1843, p. 57 ff. *und Catalogue* I, S. 214). *Der Codex besteht aus vielen verschiedenen Theilen, von denen für unseren Zweck nur ein Quaternio in Betracht kommt* (fol. 58—65). *Derselbe ist zweispaltig* (à 70 *Zeilen*) *geschrieben. Wertvolle Nachrichten über seinen Inhalt, besonders auch eine neue Abschrift des Briefes Notkers, verdanke ich der Güte des Herrn* Dr. *C. L. Ruelens, Conservators an der K. Bibliothek. Ich habe den ganzen Quaternio neu copiert. Folgendes ist der Inhalt desselben* (No. 10661 — 10665)

Digitized by Google

1) p. 58ra, Z. 1—33 *Notkers Brief, vgl. J. Grimm Gött. Gel. Anz.* 1835. S. 911. *Hattemer* III, 3—5 (I, *Anhang*) 2) p. 58ra, Z. 34—60r,b Z. 46 de arte rhetorica (I 643 *bis* 684,13); *vgl. ein Stück davon bei O. Schade* Germania XIV, 40—47 *und weitere Angaben E. Plew* Germania XIV, 47—65. 3) 60r,b Z. 47—64v,a Z. 68 *das folgende Stück:* **EXPLICIT . INCIPIT Quomodo . VII . circumstantie rerum in legendo ordinande SINT** Sciendum quod . v . principales sunt orationes vt boetius in commentariis periermeniarum docet Enunciatiua Imperatiua Optatiua Interrogatiua. Inuitatio Quarum enunctiatiua sola affirmationem et negationem verum aut falsum significat et habet difficultatem constructionis maxime in continuo genere locucionis de quo post dicetur . et non multi sciunt qui ordo in legendo tenendus sit et quid primum aut secundum aut ultimum competenter inferatur Sunt namque in ea septem dinoscenda vt rethores docent . persona . res . locus . causa . tempus . modus . materia uel facultas. Hoc est quis *(Cod.* qd *unter* d *ein Punkt,* is *darübergeschr.)* fecerit quid ubi cur quando quibus amminiculis uel qua materia. Harum vnem principales partes sunt enunciatiue orationis . quis et quid hoc est subiectiuum et declaratiuum. Subicitur enim quis fecerit et declaratur quid fecerit. Et subiectiua pars nominatiuum habet declaratiua verbum indicatiuum. Nec minus (*Cod.* minoribus) his duabus partibus esse poterit nisi in inpersonalibus sententiis ut disputatur a cicerone plena enunciatio est facta ex indicatiuo uerbo et ablatiuo casu Similiter penitet ciceronem de uerbo et accusatiuo casu. Contingit etiam ut in subiectiua parte uerbum indicatiuum in declaratiua nominatiuus inueniatur propter infinitiuum nomen qui ut qui disputat

Digitized by Google

cicero est Vir qui non abiit in consilio impiorum beatus est. Neque hic tamen in subiectiuo (*Cod.* uel subiectiue uerbum est sine nominatiuo nec in declaratiuo nomina (*Cod.* nominaE) sine (n *aus* t *corr.*) uerbo Ergo relique quinque partes quando accedunt non subiectiuo sed declaratiuo accedunt videamus interim quod ex his duobus merito suo priorem locum teneat in constructione subiectiuum aut declaratiuum et [G 60ᵛ,a] utrum cicero disputat aut disputat cicero in erudiendo lectionem melius dicamus Sed hoc solum etiam nomen declarat Subiectiuum enim quid aliud intellegitur nisi fundamentvm et declaratiuum nisi quod superedificatur Pone ergo personam quasi fundamentum et predica de ea quicquid uis quasi superedificans nam eius dignitas est de ea aliquid audiri et de ipsa est actio uel passio non ipsa de illis Ex eo certum est recto ordine dici cicero disputat Ceterum eundem intellectum habet disputat cicero Nam sicut boni ordinis est dicere caput et pedes dextera et sinistra et tamen mutato ordine pedes et caput sinistra et dextera idem significant. Ita in scripturis indifferenter accipitur quantum ad intellectum dominus dixit et (*überg.*) dixit dominus (*Cod.* dom. dix. *durch* b *und* a *darüber umgestellt*) et equaliter uerum est deus hominem et hominem fecit deus Audi marcianum hoc in sua dialectica docentem plenum inquid proloquium est omnis homo animal est Et quamuis (*Cod.* queuis) natura illud exigat ut primo nomen et postea uerbum dicatur non desinit uerum esse proloquium etiam si dicas animal est omnis homo Quę est (*mit Häkchen überg.*) illa natura? dictum est quia prius est de quo predicatur quam predicatum hoc est prius est subiectiuum declaratiuo. Nec mediocriter confundit lectorem hęc nescire ita ut incipiat non

Digitized by Google

catholicus esse in euangelio secutus ordinem uerborum prepostervm ubi dicitur et deus erat uerbum Oportet namque illum ex agnitione subiecti et predicati distinctionem hanc facere ut dicat et uerbvm deus erat Nec umquam admittit ratio pro subiectiuo poni deum in hoc loco et predicari de eo uerbum ut post quam dicat deus distintione (*sic*) interposita predicet de eo erat uerbum dicit et in simbolo ubi fidem confitemur dicentes ita deus pater deus filius deus spiritus sanctus cautissime intendendum est proloquiorum veritati (*über* caritati, *welches durch daruntergestellte Linie getilgt ist*) que fiunt ex subiectiuis trium personarum et declaratiuis trine repetitionis in hunc modum Ita pater deus est Ita filius deus est Ita spiritus sanctus deus. Ergo naturale est dicere sol splendet cicero disputat verum est dicere splendet sol disputat cicero Maior quoque enunctiatio fiat et addatur locus ad personam et ad rem quod per nomen sepe fit et aduerbium per nomen hoc modo cicero disputat in tusculano Locus postremus est in hac constructione At si per aduerbium dicimus rome ordo mutabitur sic Cicero rome disputat quia aduerbium melius preponitur verbo Sicut enim adiectiua nomina solent preponi aliis nominibus sicut (*sic*) et aduerbia adiectiua sunt uerborum et eundem locum habent Item si adicimus tempus dicendum est cicero disputat longo (*unterstrichen; darüber* uel multo) tempore At si aduerbium posueris mutabitur ordo . ut cicero diu disputat Coniungamus hęc IIII^{OR} in unam sententiam et erit (*Cod.* ert) talis . cicero disputat in tusculano multo tempore vel aduerbialiter cicero rome diu disputat Similiter deus regnat in celo omni tempore vel deus ubique semper regnat (e *überg.*) Aut prepone tempus ut dicas deus

Digitized by Google

semper ubique regnat cicero diu rome disputat Adiciamus et modvm ut sit cicero disputat miro modo uel mirum in modum uel aduerbialiter [cicero mire disputat et coniungamus cicero (i *über ursprüngl.* e) diu rome disputat mirum in modum vel aduerbialiter] (*das Eingeklammerte über der Spalte mit Zeichen nachgetragen*) ut cicero diu rome mire disputat Sed tot aduerbia simul raro inueniuntur Causam quoque adiungamus huic sententie dicentes cicero disputat propter communem utilitatem Facultatem quoque ut est cicero disputat magna excellentia ingenii Ex his omnibus in unum conuenientibus talis sententia (ten *mit Häkchen oben nachgetr.)* erit Cicero disputat in tusculano multo tempore mirum in modum propter communem utilitatem magna excellentia ingenii uel aduerbialiter cicero rome diu mire disputat propter compmvnem (*das zweite* m *überg.*) utilitatem magna excellentia ingenii. Harum parcium unaqueque in tantum potest crescere vt non unam putes sed duas aut plures ut cicero disputat agens et actio singulis dictionibus alterum de altero predicatur Item cicero patre natus equite romano de regno genere velscorum rhetor (h *überg.*) eximivs et consulari dignitate preclarus ipse disputat de natura deorum quę mirabilis et ignota mortalibus est idem significat plurimis uerbis tempus quoque declaratur uno uerbo vt quondam item quondam post exactos reges iam consulibus cessantibus et imperatorum monarchiis incipientibus tantundem significatur locus etiam uno ut rome sed si addas ubi caput gentium unde tocius orbis iura leges magistratus et imperia suscipiebantur idem significat similiter et in ceteris Ordinem autem naturalem quem diximus earundem parcium omnis forte

Digitized by Google

siue quodlibet inueniantur in eruditione tantvm scolastica tenemus scribentibus autem et loquentibus ex arbitrio suo licet quamlibet earum alteri preponere ut exemplis declaratur. A subiectiuo incipit hęc oratio Dominus possedit me initio uiarum suarum antequam quicquam faceret a principio A declaratiuo incipit uidit iacob scalam summitas eius celos tangebat et descendentes angelos et d . v . l . v . s . est . (*Gen.* 28,12) A tempore incipit prius quam te formarem in utero noui te et a . q . ex . i . d . uulua sanctificaui te A loco incipit In celestibus regni sanctorum habitatio est et in ęternum requies eorum. A causa incipit Propter syon non tacebo et propter uerbum n . q . a . e . ut s . i . eius. A modo incipit In sudore u . t . u . p . t . d . d . a . adam (*d. i.* uultus tui uesceris pane dixit dominus ad adam) A materia incipit De v^{que} p . et d . p . s . d . vm . h. Ita uarie incipere sententias que enunciant aliquid uoluntatis est scriptorum aliquando tamen necessitatis ut in exameron Dixit quoque deus. Hunc ordinem mutare licet Deus quoque dixit ea constrictus ratione non potuit ne uideretur alter prius dixisse quia conciunctio quoque alternitatem (r *überg.*) significat. **QVOT SINT GENERA elocutionis et quod sit COLON et comma.** Ergo altius repetamus ut possimus regulam dare constructionis Duo genera locucionum quorum aliud est distinctum per cola et commata et non moratur intellectum aliud est continuum et non intellegitur usque ad finem sententie. Quid autem sit colon (*unter der Zeile nachgetr.*) et comma statim dicamus ut ex his hęc genera melius [G 60^{v},b] cognoscantur. Sunt enim partes sententiarum ita ut colon dicas integrum et absolutum intellectum siue finita sententia siue non finita comma autem pendente sen-

Digitized by Google

tentia et unum colon inplet sententiam ut homo animal est . celum uoluitur sol est super terram . terra inmobilis est pudet me uiuere tedet me uite commata (*Cod.* commota) autem ut sunt quando uenit plenitudo temporis Si offers m . t . a . (*d. i.* munus tuum ante) altare ex quo mundus factus est Ille homo qui dicitur iesus Si quis fecerit uoluntatem patris mei quid perfecti habent. Non ergo possunt per se sententias facere ideo cum suspensione uocis in constructione legenda sunt (*darnach ist* autem *durch darunter gestellte Linie getilgt*) Cola autem cum depositione ut intellegas hęc tantem distare sensv quantum et in metrica distant scansione Nam ibi ad hanc similitudinem ubi in secundo aut tertio loco finitur pars orationis cum pede ut uirgilius in sexto ostendent terris hunc tantum quia hoc aliquid integrum est quasi vellam ramum de arbore aut pedem de uictima colon dicitur Dvm aut pars orationis terminata non simul pedem (*Cod.* pedum) terminat sed diuidit medium ut arma uirumque cano hec sectio uelud si de uictima aliquid frustratim et non membratim abscidas (c *fehlt*) aut de uite caudicem falce reseces coma dicitur et hec metricis propria sunt quia sola scansione fiunt que autem prius dicta sunt quia sententiam diuidunt omnibus scribentibus communia sunt Hoc autem comma in utroque genere inuenitur distincto (*Cod.* distinctio) et continuo fieri tamen non potest ut in distincto comma sit sine colo sed colon sepe sine commate vt pene primus psalmus distinctus est colo sine commate in continuo uero commatum contingit fieri conexionem sine colo ut exemplis post (post | post)li quebit Item aliud comma est significans hoc idem quod et colon . sed paucioribus uerbis uno scilicet aut duobus uel maxime

Digitized by Google

tribus ne (*Cod.* me) si ultra extendatur colon pocius esse uideatur Et possunt eiusmodi commata multiplicari in una sententia aliquando per se aliquando interpositis his quę cola dicuntur ut est illud in libro machabeorum Hec eadem scripta sunt demetrio regi et attalo et arabę (*d. i.* ariarathi) et arsaci et in omnes regiones et samsame (*d. i.* Lampsaco) et spartanis (n *aus* m *corr.*) et delo et mido (*d. i.* myndo) . et svcione . (*d. i.* sicyonem) et carię et samum et pamphiliam et liciam et alicarnasvm . et rohdum et phaselida . et choo . et siden . et arado . et gortinam et obeudon (*d. i.* gnidon) et cyprum et cyrenen (I. *Machab.* 15,23) in hoc periodo precedente uno colo quod est hęc eadem scripta sunt demetrio regi (*Cod.* regni) reliquasque sequuntur quamuis per se plenum intellectum habeant propter paucitatem uerborum commata dicenda sunt (sic) quia tot cola in una sententia cumulari non possunt. Sic et epistula numerantur uitia singulis uerbis. Ire rixe dissensiones secte inuidię (*darnach* inuidie *unterstr.*) vel contra uirtutes gaudium pax . longanimitas et plenum sensvm habent et tamen commata sunt in esaia quoquę lunulas torques et monilia et armillas mitras discriminalia et periscelidas et murenulas et olfactoriola et inaures et anulos et gemmas in fronte pendentes et mutatoria et pallia et linteamina et acus et speccula et sindones et uittas et teristra (*Jes.* 3, 18—23) quis nisi commata dicat? (*Cod.* dicatur) Forte sunt qui huiusmodi solum comma dici uelint quæ beda de metrica arte (*am Rande* deest hic pars; *auf beigefügtem Zettel:* hic est quod deest *und das folgende in eckigen Klammern stehende bis* XXI,21) [Vnum penę ęstimat colon et comma. tale exemplum de commate dans in epistula pauli. Sustinetis enim .

Digitized by Google

si quis uos in seruitutem redigit si quis deuorat . si quis accipit si quis extollitur si quis in faciem uos cedit; Marcianus uero diffinitionem simul dat et exemplum de commate dicens. Cesum est pars oracionis . ex duobus aut pluribus uerbis . dum quicquam absolute significamus quamquam cesam oracionem dicamus . dum singula uerba . quiduis significantia proferuntur Vt est Quis est iste homo qui sine ferro ne nunc quidem tecum est quis est iste locus? armiger catilinę stipator tui corporis concitator tabernariorum percussor dilapidator curię et in uerrinis Comites illi dilecti manus erant tuę accersiti medici aruspices scribę manus erant tuę Abstulit enim nobis subtractionem (*das zweite* t *fehlt*) his exemplis quid uelit comma (*Cod.* commam) dici utique singula uerba . uel paulolum plura . per se aliquid significantia. Item comma dicitur breuis sentencia de quo lucanus in titulo sui libri loquitur dicens Continuo nunquam direxi carmina ductu quę tractim serpant plus michi comma placet; **DE GENERE DISTINCTO** Qvod ergo distinctum genus est locucionis potest extendere sententiam usque ad sex cola sicut marcianus docet . et quę vno plus sentencia extenditur periodos dicitur! quę ad unum contrahitur monocolon dicitur Sex membris constat . Omnes manus dissoluentur . et omnia genua fluent aquis et accingent se ciliciis et operiet eos fortitudo et in omni facie est confusio et in uniuersis capitibus eorum caluicium vno constat Deum nemo uidit umquam In hoc loquendi genere esaiam prophetam totum se interpretatum fuisse . hieronimus quo facilius possit intellegi in eiusdem prophete prologe testatur ad exemplum demostenis et tullii rhetoris qui in libris suis eo uti sunt soliti non transseuntes (s|s) ad aliud genus

Digitized by Google

quod continuum dicitur Talis est idem tullius in philippicis et rhetoricis (h *überg.*) de senectute et de officiis (*das letzte* i *fehlt*) Ad herennium quoque et in uerrinis (*Cod.* uectiuis) . Vt legentibus liquet Hoc genus et lucanus se elegisse testatur uerbis supra dictis Ergo totum uetus et nouum testamentum ob difficultatem fugendam morem tenet circum (*darnach ein Wort rad.*) scriptę locucionis et de trinitatę per cola et commata quod genus periodos dicitur id est circuitus . quem circuitum partes eius faciunt . dum singulę per se perfectum sensum ostendunt et ad alium atque alium reuertuntur (*das erste* t *aus* d *corr.*). Circuitus enim reuersio est vt illud et samsamę et spartanis sicut dictum est propterea periodos dici non potest sentencia que unimembris est. In hoc scilicet genere quia singule partes uersus per se construuntur leuis fit uerborum transposicio vt in psalmo . si uolumus construere Vir qui non abiit in consilio impiorum beatus est qui non stetit in uia peccatorum beatus est et qui non sedit in cathetra pestilencię beatus est tam facile quoque construitur illud initium eneidos arma uirumque cano] quoque construitur illud initium eneidos arma uirumque cano Dicendum enim cano arma et uirvm ibi uerbo nominatiuus subauditur et fit comma quia incertum est quem (*Cod.* que) uirum canat donec aliud aditiatur et dicatur qui profugus ab oris troie fato primus uenit ad italiam ut comma cum commate colon efficiat. **DE CONTINVO** (*am Rande*). Qvod autem continuum genus est epimone lexin grci (*sic*) dicunt id est conexionem dictionum eo quod semper ultra tendat quod dicitur et donec ad clausulam ueniat non admittat perfectam intellegentiam . Diffusior enim locutio est et porrigitur eius interdvm sententia ad

Digitized by Google

integram (a *aus* u *corr.*) paginam perpetuis et choerentibus partibus. Qualis est illa quo siluius eneas regnauit in italia templum domino toto orbe famosissimum rex salomon filius dauid . cui similis in sapientia nullus ante eum uel post inuentus est quia tabernaculvm in silo ubi erat archa angustum populo uisvm est ad orandvm et sacrificandum hierosolimis loco quem ad hoc elegit dominus ex lapidibus preciosis . sectis et quadratis et lignis cedrinis ex libano monte per iram regem tyri administratis prospere plus quam credi potest construxit et ad perfectum elimauit hanc sententiam uerbum ad finem usque reseruatvm esse fecit continuam quia si ante finem aliqua uerba occurrerent Hec colon aut comma formarent . s . simili modo sensvm distinguunt dum idem significant et non fiunt sine uerbo uel subaudicione uerbi sicut nec illud fit sine uerbo comma quod in utroque genere inuenitur et non sensvm distinguit sed compaginem dictionum illius similitudine metrici commatis quo in scansione pedes distinguuntur et non partes orationis Potest autem et questio fieri si continua est quedam oratio quare aristotiles in cathegoriis orationis inter eas numerauit quantitates que distinctas ab inuicem partes habent. Ad quod respondendum quam uerum est quod singulas dictiones et sillabas et litteras habet oratio distinctas et quod de significatione sententię ille nihil dixit quod in intellectu sepe continuatur literis et uocibus semper distinguitur Singule autem dictiones de quibus aristotiles dixit minime sunt partes orationis maiores sunt septem supra dicte que plures possunt comprehendere dictiones Hę quoque distinctę sunt et in continuis sententiis locvm ipse respirandi legentibus monstrant quia dum sint actiones et passiones adiacentię

Digitized by Google

premisse quidem per se agnoscuntur (do non nouissimum uerbum adiciatur cuius autem sint) nec aliter discernerentvr cuius autem sint (*das Eingeklammerte ist in der Hds. unterstrichen, das Folgende darüber geschr.*) non agnoscitur donec nouissimum uerbum adiciatur Habent ergo ordinem constructionis talem **A SVBIECTIVO** (*am Rande*) Rex salomon filius dauid cui similis in sapientia nullus ante eum uel post inuentvs Ecce persona Sequitur actio contrucxit (*sic*) templum domino toto orbe famosissimum et ad perfectum elimauit Sequitur modus ne aduerbivm longe sit a uerbo prospere plus quam credi potest Vbi? Hierosolimis loco quem ad hoc elegit dominus vnde? Qua materia? Ex lapidibus preciosis sectis et quadratis et lignis cedrinis ex libano monte per yram regem tyri administratis . Quando? tempore quo siluius eneas regnauit in italia Quare quia tabernaculum in silo ubi erat archa angustum uisvm est ad orandum et sacrificandvm Hęc oracio (*mit Häkchen überg.*) historica narratio est et bis ordinata eundem [G 61r,a] intellectum habet sed posterior ordo ad herudiendum pertinet . sunt et in ea omnes ille . VII . partes que simul in una sententia rarius inueniuntur. Quotquot (*Cod.* Quodquod) tamen inueniuntur licitum est post principales (n *überg.*) duas hoc est quis et quid fecerit sumere (*Cod.* sūmere) de reliquis quelibet commoda fuerit. Construamus et illam que similiter continua est christus assistens pontifex usque introiuit Ergo christus assistens pontifex futurorum bonorum hoc est subiectiuum introiuit semel in sancta hoc declaratiuum (*Cod.* declaratvm) est Quomodo? [eterna redemcione inuenta quomodo?] (*Das Eingeklammerte ist über der Spalte mit Zeichen nachgetr.*) Quo ordine qua uia?

Digitized by Google

Per amplius et perfectius tabernaculum . i . non per tabernaculum manu factum neque huius creationis neque per sanguinem hyrcorum aut uittulorum sed proprium sanguinem in his maxime necessaria est constructio Frequens enim earum usus est non apud seculares tantum auctores sedet apud catholicos scilicet augustinvm . cassianum . orosivm bedam ceterosque Inter quos omnes saltim de cassiano proferatur exemplum in secunda parte collationum ipse prologum incipit his uerbis Debitum quod beatissimo pape castori in eorum uoluminum prefacione promissvm est que de institutis cenobiorum et de octo principalium uitiorum remediis . XII . libellis domino adiuuante digesta sunt in quo et tenuitas nostri sufficit ingenii utcumque sanctitum (*sic*) est et inferius Nunc autem quia derelinquens nos pontifex supradictus migrauit ad christum harum interiorum collationem summorum patrum . i . anachoretarum qui in heremo (*hier ist* sic *durch Strich darunter getilgt*) scithi morabantur quas ille incomparabili flagrans studio sanctitatis simili sibi iusserat sermone conscribi non expendens pre multitudine caritatis quanto infirmas(firmas *mit Häkchen überg.*) ceruices pondere pregrauaret uobis potissimum o beatissime (*Cod.* a beatissimo) papa leonti et sancte frater elladi credidi conseruandas. **A SVBIECTIVO.** Construamus ergo Debitum quod promissum beato papæ castori in prefacione eorum uuoluminum (*sic*) que digesta sunt . XII . libellis domino adiuuante de institutis cenobiorum et de remediis octo principalium uitiorum. Ecce subiectiuum Sancitum sit predicatiuum est Vt cumque modus actionis est In quo tenuitas nostri sufficit ingenii eiusdem partis est Quicquid eiusdem partis est separari ab ea non debet Quod autem dictum est in quo

Digitized by Google

intellegendum est ad quam rem scilicet utcumque soluere debitvm quod promissum est Ergo nominativus debitvm pro quis accipitur Sanctitum est pro quid accipitur vtcumque pro modo accipitur Et infra **A SVBIECTIVO** Nvnc autem credidi o beatissime papa leonti et sancte frater elladi interim consecrandas esse vobis potissimum has . x . collationes summorum patrum . i . anachoretarum qui morabantur in heremo schiti quas ille subauditur castoris flagrans incomparabili studio sanctitatis iuserat conscribi simili sibi sermone non expendens pre multitudine caritatis quanto pondere pregrauaret infirmas ceruices meas Hucusque predicatiua pars que dicitur quid subiectiua autem pars est nominatus (*sic*) qui subauditur in uerbo credidi Quia supradictus pontifex derelinquens nos migrauit ad christum. Hęc est causa facti sunt utique quis quid cur Nam in priore uersv subiectiua pars dilatata est . In inferiore autem declaratiuo et neque tamen istam neque illam quis potest soluere ut prima duas uel tres habeat ita semper supradicte VII partes requiri et ordinari debent maxime ubi plurimis uerbis protrahitur sententia fitque ut magnam utilitatem legentium non sine difficultate media primis et primi (*sic*) nouissimis construantur et longe separata concurrant . vt sensus pateat et ut possit dinosci quis et quid fecerit uel passus sit cum ceteris circumstantiis sine quibus ad integrum res quemquam dicere inpossibile est **VNDE INCIPIENDVM SIT quando non oportet a subiectiuo** (*Cod.* assubiectiuo) **construentem incipere**. Sed tunc nominatiuum preponere incongruum est quando a relatiuorum obliquis casibus incipit uersus ut est in euangelio Quia cum impleta esset educentes et secus litus sedentes elegerunt bonos

Digitized by Google

in uasa sua malas autem foras miserunt (i *über unterpunktiertem* a) Hanc particulam in primo loco positam transferre et dicere educentes quia cum impleta esset non consentit relatio nominis respicientis ad superius nomen hoc est sagenam Non enim sine causa dicuntur relatiua nomina qui et que et quid propterea ubi hec occurrunt in primo loco immobilia esse necesse est Est etiam quando uel uerbum uel aduerbium uel coniunctio uel obliqui casus necessitate preponuntur tam asscribentibus (*sic*) quam a legentibus et constructionem meditantibus et propterea uel a declaratiua parte uel a ceteris circumstantiis ipsi adherentibus incipiendvm est. Que deinde omnia nos persequi oportet preponitur uerbum **A VERBO** In enunciatiua oratione vt illud quod prius dictum est Dixit quoque deus Item $\overline{ag}$ (*d. i.* augustinus) dicit putauerunt etiam philosophi non unum mundvm esse sed plurimos Huiusmodi sententias aliter construere magis est destruere quia si preposuerimus nominatiuum dicentes philosophi etiam intellegitur hoc prius dedictum aliis quam de philosophis et secundum eum intellectum coniunctio nominatiuo seruiet et non uerbo Melius etiam interrogatiue preponitur uerbum ut est venit ille? Et sicut uirgilius dixit Heu uidit inquam quis (*Cod.* quo) tantvm scelus **A TEMPORE** (*am Rande*) Sepissime etiam aduerbio constringimur verbum nominatiuo preponere cum per aduerbium posteriora copulantur (copula*rentur unterstrichen*, ntur *darüberg.*) superioribus vt illud interea medium eneas iam classe tenebat certus iter Est enim constructio. interea tenebat iam eneas classe medium iter certus eundi Non enim uerbvm potest separari a precedente aduerbio Item Non aliter si parua licet componere magnis Cecropias innatus apes amor urget

Digitized by Google

habendi Munere quaeque suo Constructio est **A MODO** (*am Rande*) Non aliter innatus amor urget habendi quaeque suo munere Si licet componere parua magnis Hec constructio cogit nos declaratiue parti subiectiuam interponere ne coniuncte dicamus vrget apes nisi itteremus uerbum interrogando quem urget? cecropeas aues Item ipse Hinc tibi quę semper uicino ab limite sepes Hibleis apibus florem depasta salicti Sepe leui somnum suadebit inire susurro hinc alta sub rupe canet frondator ad auras construitur sic **A LOCO** (*am Rande*) Hinc a uicino (auaro *unterpunkt.*, *darüber* a uicino) limite semper est sepes que depasta florem salicti ab hibleis apibus sepe suadebit tibi leui susurro (susurr*u* *unterpunkt.*, *darüber* o) inire sonum Hinc sub alta [G 61r,b] rupe canet frondator ad auram Hęc tam frequens est constructio ut in nulla pene desit lectione. **A MATERIA** (*am Rande*) Vltimus etiam construitur nominatiuus cęteris dictionibus necessitate precedentibus (*hier ist* nominatiuus *durch daruntergesetzten Strich getilgt*) ut illud. Necnon et uario noctem sermone trahebat infelix dido Ingreditur enim ista constructio per eam partem quę dicitur materia et sicut dicimus construentes nam et loquela tua facit te manifestum . non ita possumus dicere . necnon et dido trahebat noctem uario sermone quia precedentes duę coniunctiones postpositiua et subiunctiua seruiunt ablatiuo . de ablatiuo autem ad uerbum et inde ad nominatiuum in ultimo peruenitur **AMPLIUS** (*am Rande*) Similiter in sententiis incipientibus ab aduerbiis temporalibus cvm . quando . postquam . vt et similibus cauendum est ne nominatiuum casvm et indicatiuum uerbvm preponendo . ea que prius gesta sunt aut gerenda posterius dicamus ordine rerum tur-

Digitized by Google

bato Hęc (*sic*) sententię commaticę sunt . id (est) quę nullo membro distinguuntur sed in pendulo et continuo sensv . censuram uerbi patiuntur cum repetitionem aduerbii precedentis in quibus ea que tempore priora sunt ordine percurrentes et uocem ultra tendente sententia suspendentes ultimvm uerbvm signamus ipsius depositione uocis . vt illud uirgilii postquam res asię priamique euertere gentem inmeritam uisvm superis Hic quia uerbvm occurrit uisvm est et tamen pendet intellectus comma fit et suspendenda est uox Ceciditque superbvm ilivm (*Aen.* III, 1 *ff.*) Hic quoque et omnis humo (*Cod.* himo) fumat neptunia troia Et hic diuersa exilia et desertas (t *aus* f *corr.*) querere terras auguriis agimur (*Cod.* augimur) diuum Hic demum deponenda est uox ut intellegatur finis sententie et in hac ultima parte significatum est quis quid fecerit et ab ea incipiendum esset . nisi hec ordinem rerum confunderet Quid ergo? Nullamne habent contructionem (*sic*) tales sententię? Habent utique illam quę communis est omnibus sententiis casuum et uerborum multiplicem et subtilem contructionem in qua precianus sudauit quam commemorari hic breuiter oportet quoniam ab ipso plenius discenda est **DE CONTRVCTINE** (*sic*) **CASVVM INTER SE ET VERBORVM CVM CASIBVS.** Nam ut et antea dictum est nominatiui omnivm casualivm verbis preponuntur sed aliquando absolutis ut homo uiuens spirat socrates philosophatur Aliquando transitiuis ut mater diligit filium vxor odit (*o*odit *durch daruntergestellten Punkt getilgt*) pelicem Ipsa autem uerba transitiva quando sunt actiua uel neutra aut deponentia preponuntur obliquis alia genitiuo ut abstineo iræ alia datiuo ut benedico tibi noceo illi alia accusativo ut doceo te amo te

Digitized by Google

alia ablatiuo ut potior illa re fruor ratione (*Cod.* ratiti | tione) utor nummo Si autem passiua sunt solo ablatiuo ut doceor a te amor ab illo Quando autem uerbum preponatur nominatiuo prius dictvm est tunc nominatiui qui per se non possunt intellegi et ideo uocantur ad aliquid preponuntur diuersis casibus (*hier beginnt andre Dinte*) Alii genitiuo ut heres patris uxor mariti datiuus ut carus deo . utilis hominibus . accusatiuo non nisi figurate ut celer pedes . latus humeros ablatiuo ut dignus laude . mactus uirtute uerbvm autem aliquando preponitur obliquo trahenti post se alios obliquos ut fac te immemorem iniurię fratrum tuorum contruitur quoque unum atque idem uerbvm sine prepositione . simul duobus casibus et cum prepositione aliis duobus ut misereor tui . misereor illi . misereor super illum . misereor super illo . Habent et nominatiui duplicem constructionem ad obliquos ut amicus illius amicus illi . socius illius socius illi Et quia uerba transitiua sunt uideamus unde et quo transeant . Scilicet a nominatiuo in obliquum si actiuum uerbvm est hoc est ab agente in patientem vt uarro docet ciceronem Si autem passiuum est transitio fit de obliquo in nominatiuum vt cicero docetur a uarrone itaque (*am Rande nachgetr.*) nisi discrecionis causa vt est dicit quoque deus de quo prius dictum est aut aduerbii aut coniunctionis aut alicuius certe rationis siue dicta sit siue non sit dicta uerbum quod natura posterius construi ante nominatiuum non potest neque item obliquus ante uerbum trahit enim nominatiuus uerbum post se verbum quoque obliquum casvm et ille obliquus si per se non intellegitur necesse est ut et ipse trahat alias partes orationis (*Cod.* arationis *unterpunkt., darüber* o) usque ad plenum intellectum . vt est omnis homo primum ponit

Digitized by Google

uinum bonum Hic quia aduerbium quod est primum et adiectiuum quod est bonum ultra tendunt sequitur et cum inebriati fuerint et id quod deterius est. . Quę autem intransitiua sunt uerba absoluta dicuntur uel idiopatha . i . reciproca . Et si sunt absoluta vnde sunt absoluta? i . a copula obliquorum casuum ut est homo uiuit . homo spirat. Reciproca uero . i . passionem a se in se retorquentia . cur reciproca dicerentur si non retrograda fierent ad eosdem a quibus in alios tendere uisa sunt ut homo sudatur Homo febricitat . Sed dehinc prescianus . propterea sciendvm est hanc rationem constructionis obseruandam esse a quacumque parte incipiant siue a subiectiua propter dignitatem . siue ab alia qualibet propter ordinem rerum que sicut geste sunt ita et eodem ordine legende sunt . prius est enim troiam ruere quam ciues eius exulare Sic et in constructione obseruato ordine rerum sola uerba pro arbitrio scriptoris (*Cod.* scriptores) ordinata a construente alium ordinem suscipiant secundum legem grammaticorum prescriptam sed dicis forte grammatici quid cui sit coniungendvm non preponendum docuerunt Donatus enim quamuis diceret comparatiuis seruit ablatiuus non tamen dixit preponendum Sed quis nesciat eum casvm qui rectus est preponendvm esse obliquo. Aut uerbum quod transit in obliquum ipsi preponendvm esse? Quia prius semper transitus deinde peruenitur . et prius semper actio et [deinde passio in uerbo enim accio est] (*das Eingekl. am Rande mit Zeichen nachgetr.*) in obliquo casv fit passio et ideo medium locum tenet uerbum inter nominatiuum et obliquum quia nominatiuus dirigit uerbvm [G 61ᵛ,a] in obliquum teneamus ergo hanc regulam et redeamus (*hier tritt wieder die erste Dinte ein*) ad constrendvm (*sic*) superius exemplum dicentes **A TEM-**

Digitized by Google

PORE (*am Rande*) Postquam uisvm est superis euertere res asię et immeritam gentem priami et postquam superbvm ilium cecidit et omnis neptunia troia fumauit humo agimur auguriis diuum querere diuersa exilia et diuersas terras Hoc modo fit ut subiectiua pars orationis que dignior est quam declaratiua aut quę illi accedunt non debent primum locvm habere in construenda oratione quia melius rerum ordinem obseruamus quando alia res legitur sequi post aliam Ergo semper subiectiuum naturaliter prius est declaratiuo sed non semper ab eo incipienda est constructio Hec duplex regula constructionis teneatur quia est quando circumstantię rerum simul et uerba sunt transponenda vt in superioribus aliquando alterum sine altero locum mutabit ut in hoc nouissimo exemplo Talis est et illa presciani in prologo suo cum omnis eloquentię doctrinam et omne studiorum genus sapientię luce prefulgens a grecorum fontibus deriuatvm latinos inuenio proprio sermone celebrasse Hic prima suspensio. Et in omnibus illorum uestigia liberalibus artibus consecutos uideo Hic secunda Nec solvm in his quę emendate ab illis sunt scripta sed etiam quosdam errores eorum amore doctorum grecorum deceptos imitari Hic tercia cuius auctores quanto sunt iuniores tanto perspicatiores et ingeniis floruisse et diligentia ualuisse et omnium iuditio confirmantur eruditissimorum Hic quia interposita ratio est et quasi extra hanc sententiam suscipienda est et quia potius colon est quam comma non suspendenda sed quodam modo mutanda est uox Quid enim herodiani artibus cercius? quid appollonii scrupulosis questionibus enucleatius possit inueniri Hęc interrogatiue legenda sunt Cvm igitur eos omnia fere uitia quecumque antiquorum commen-

Digitized by Google

tariis relicta artio grammatice expurgasse comperio Hic quarta certisque rationis legibus emendasse Hic quinta Nostrorum autem neminem post illos immitatorem eorum extitisse Quippe in neglegentia cadentibus studiis litterarum propter inoppiam scriptorum Hic sexta (*Cod.* sexsta) Quod hucusque dictum est ad eam partem pertinet que causa facti dicitur Sequitur Quamuis audacter sed non impudenter ut puto conatus sum pro uiribus rem arduam quidem sed offitio professionis non indebitam supra nominatorum precepta uirorum quę congrua sunt uisa in latinum transferre sermonem Hec sunt quis quid fecerit . et qualiter fecerit. et hic deponenda est uox In uerbo enim conatus svm nominativus sub auditur qui subiectiua pars est huius sententie a qua parte non incipiendum esset si hoc ordini rerum congrueret Construamus ergo a causa incipientes in hunc modum **A CAVSA** (*am Rande*) Cvm inuenio latinos celebrasse proprio sermone doctrinam omnis eloquentię. et omne genus studiorum prefulgens luce sapientie deriuatvm a fontibus grecorum . et cum uideo eos consecutos uestigia eorum in omnibus liberalibus artibus nec solum immutari in his que emendate scripta sunt ab illis sed et deceptos amore doctorum grecorum imitari quosdam errores eorum in quibus greca uetustissima grammatica ars maxime arguitur peccasse cuius auctores confirmantur iudicio omnium eruditissimorum quanto iuniores sunt tanto perspicatiores floruisse ingeniis et ualuisse diligentia Quid enim possit inueniri cercius artibus (*hier ist* ei *durch daruntergestellte Linie getilgt*) herodiani Quid possit inueniri enucleatius scrupulosis questionibus apollonii? Cum igitur comperio eos expurgasse omnia fere uitia grammaticę artis quecumque relicta sunt commentariis antiquorum et emendasse

Digitized by Google

certis legibus rationis neminem autem nostrorum extitisse post illos imitatorem eorum quippe cadentibus studiis litterarum in neglegentiam propter inopiam scriptorum conatus svm quidem rem quamuis audacter sed ut puto non impudenter arduam pro uiribus sed non indebitam officio professionis quid est hoc? transferre in latinum sermonem precepta supra nominatorum uirorum que congrua uisa sunt. Sumatur et de augustino aliqua talis sententia pendula et continva atque commatica. De primo enim homine loquens dixit Quia ergo contemptus est deus iubens qui creauerat (*das erste a mit Haken überg.*) Hic prima suspensio Qui ad suam imaginem fecerat Hic secunda qui ceteris animalibus preposuerat Hic tertia (*mit H. überg.*) qui in paradiso constituerat Hic quarta Qui rerum omnium copia (*sic*) salutisque prestiterat Hic quinta Qui preceptis nec pluribus nec grandibus nec difficilibus onerauerat Sexta Sed uno breuissimo atque leuissimo ad obedientię salubritatem adminiculauerat quo eam creaturam cui libera seruitus expediret se esse dominum commonebat Septima Vsque huc cavsa (v *überg.*) Sequitur subiectiuum cum declaratiuo Iusta dampnatio subsecuta est Hic uox deponitur ut finis intellegatur et quia causa dampnationis prior est quam ipsa dampnatio oportet nos hunc ordinem tenere et a causa que prior est constructionem incipere . ut dictum est Commata (*Cod.* Commota) huius sententię ut sunt breuia ita quoque facilem constructionem admittunt in hunc modum A CAVSA (*am Rande*) Quia ergo deus qui creauerat iubens contemptus est qui fecerat ad imaginem suam qui preposuerat ceteris animalibus qui constituerat in paradyso qui prestiterat copiam omnium rerum et salutis qui nec

Digitized by Google

onerauerat pluribus preceptis nec grandibus nec difficilibus sed adminiculauerat ad salubritatem uno breuissimo atque leuissimo precepto obedientię qui commonebat eam creaturam cui libera sersuitus expediret esse se dominum iusta dampnatio subsecuta est . Notandum est in his tribus exemplis quia prepositis [G 61v, b] primis particulis . postquam cum quia commata erant ablatis eis tot cola erunt et eo minus distinctę erunt orationes . ita pautiores dictiones colon faciunt quod finitum est quam comma quod infinitum est . Nam et cicero disputat finitum est colon est et proloquium est Quia cicero disputat nec finitum est nec colon est nec proloquium est Veniamus ad illam cassiani sententiam quam in secunda parte collationum ita incipit dicens Cum in heremo scithi ubi monachorum probatissimi patres et omnis commorabatur perfectio abbatem moysen qui uehementius inter illos egregios flores non solum in actuali verum etiam in theorica uirtute flagrabat institutione eius fundari cupiens expetissem Hic primi commatis suspensio vnâ cum sancto germano cum quo mihi ab ipso tirocinio ac rudimentis milicie spiritalis ita indiuiduum deinceps contubernium tam in cenobio quam in heremo fuit vt cuncti ad significandam soliditatis ac propositi sensusque nostri parilitatem pronunciarent unam mentem atque unam animam inesse duobus corporibus Secunda pariterque ab eodem abbate edifficationis sermonem fusis lacrimis ambiremus Tercia Quippe cuius hunc animi rigorem manifestissime noueramus vt nisi fideliter desiderantibus et cum omni cordis contritione querentibus nequaquam penitus adquiesceret perfectionis aperire doctrinam Quarta Ne seculorum si passim uel nolentibus eam uel tepide sicientibus eam exhiberet

Digitized by Google

res necessarias et que solis perfectionem cupientibus debent esse comperte indignis et fastidiosę suscipientibus pandens aut iactantię uitium aut perdicionis crimen uideretur incurrere Qvnta (*sic*) Hec omnia pro quando accipienda sunt tandem fatigatus precibus nostris ita exorsus est Hic finis cum depositione uocis adiungitur et est subiectiuum cum declaratiuo Hec commata sunt talia vt secundum seruiat primo et quartvm tertio . et quintum quarto In secundo enim adimpletur primum quia dum huiusmodi commata quedam sint collectiones dictionum que in uerbo concluduntur quod uerbum tamen non finiat sed interrumpat intellectum fit prima interruptio cum expetissem fit secunda cum repetitione uel subauditione eiusdem uerbi sic cum expetissem . una cum germano Quę duo commata in unum potuissent contrahi si diceret cum expetissemus ego et germanus ideo secundo primum adimpletur Quod autem in tercio dicitur fusis lacrimis eius ratio reddita in quarto propter rigorem animi eius vnde uero ille rigor esset aperitur in quinto eo modo tria commata seruiunt duobus Sed et illud monendum est ne quis in commatvm numero errare incipiat propter plurima uerba que aliquando in uno commate reperiuntur Primum enim huius (*ein zweites* huius *durch darunter gesetzten Strich getilgt*) sententię comma concluditur cum expetissem interponuntur alia duo . i . commorabatur et flagrabat que non concluduntur comma sed relatiue dicuntur refertur enim ad scithi quod dicitur ubi commorabatur Refertur ad moysen quod dicitur qui flagrabat sic et in ceteris uerbis error cauendus est Uideamus deinde ordinem constructionis . prius ergo est ad abbatem in heremum uenire deinde uolentem tacere ad sermonem excitari curramus ita in

Digitized by Google

construendo **A TEMPORE** Cvm expetissem abbatem moysen in heremo scithi ubi probatissimi patres monachorum et omnis perfectio commorabatur qui moyses uehementius flagrabat inter illos egreios flores non solum in actuali uerum etiam in theorica uirtute quare expetissem? cupiens fundari institutione eius cum expetissem eum una cum sancto germano cum quo mihi contubernium fuit ab ipso tyrocinio ac rudimentis spiritalis militię tam in cenobio quam in heremo . ita deinceps indiuiduum ut cuncti pronuntiarent unam mentem atque unam animam inesse (in *mit Häkchen überg.*) duobus corporibus . quare? ad significandam parilitatem sodalitatis ac propositi sensvsque nostri et cum pariter ambirens (*sic*) fusis lacrimis sermonem edificationis ab eodem abbate quare fusis lacrimis? quippe cuius animi hunc (*mit Häkchen überg.*) rigorem manifestissime noueramus ut nequaquam penitus adquiesceret aperire doctrinam perfectionis nisi fideliter desiderantibus et querentibus cum omni contritione cordis ne scilicet uideretur incurrere aut uitium iactantie aut crimen perdicionis si passim exhiberet eam uel nolentibus uel tepide sicientibus pandens (e *überg.*) res necessarias et quę debent comperte esse solis cupientibus perfectionem cui pandens? indignis et fastidiose suscipientibus tandem fatigatus nostris precibus ita exorsus est. Notandum quia relatiui nominis obliqui non patiuntur preponi sibi uerba ut dicamus noueramus rigorem cuius animi quia relatiuum nomen quod refertur ad precedentia primum locum necesse est optineat sicut et antea dictum est inter has constructiones et ille numerantur quę ex obliquo casu incipiunt in quo aduerbium temporis aliquod de supra dictis intellegitur cum quando uel postquam ut est

Digitized by Google

A TEMPORE Transito iordane filii israel Hic suspensio uenerunt in galgala . Et illud in exitu israel de egypto Suspensio Domus iacob de populo barbaro Suspensio . Facta est iudea sanctificatio eius Depositio . In exitu israel de egypto . et in exitu domus iacob de populo barbaro . Id est quando israel et domus iacob exierunt de egipto . et de populo barbaro . facta est iudea sanctificatio eius Similiter in illo tempore Dixit iesus discipulis suis . In diebus illis dixit esaias Hoc est quando ipsi erant hęc et hec locuti sunt Quodsi aliter dixeris et construxeris . id est si a nominatiuo inceperis ordinem temporis retrogradum fecisti Tale est illud uirgilii vere nouo gelidus canis cum [G 62r, a] montibus humor liquitur et zephero putris se gleba resoluit Depresso (*Cod.* Depreso) incipiat iam tum mihi taurus aratro ingemere construuntur sic **A TEMPORE** Cvm intrat uernum tempus Hic suspensio et cum liquitur gelidus humor in canis montibus Et hic et cum putris gleba resoluit se zephiro Et hic iam tum incipiat mihi taurus gemere depresso aratro . Depositio Nota quia uerbum construitur ante nominatiuum propter aduerbium **AMPLIVS** Item sunt enuntiationis comperatiuę quę simili modo ut supra dictum est legende sunt in quibus aduerbia similitudinis velud quasi ceu sicut siue nomina relatiua qualis quantus ordinem mutare non sinunt Habent enim naturam prepositiuam et tendentem ad sequentia redditiua . preponuntur enim uelud quasi cęu sicut . et respondent . ita sic non secus haut aliter vel preponuntur qualis quantus . et respondent talis tantus Multe sunt in uirgilio huiusmodi comparaciones (*Cod.* comparacionis *darunter Punkt, darüber* e) atque similitudines verbi gratia in decimo eneidos . (*Aen. X*, 707) Ac

Digitized by Google

uelud ille canum morsu de montibus altis actus aper multos uesulus quem pinifer annos defendit multos palus laurentia silua pastus arundinea postquam inter recia uentum est Substitit infremuitque ferox et inhorruit armos Nec cuiquam irasci propiusque accedere uirtus sed iaculis tutisque procul clamoribus instant Haut aliter iuste quibus est mezentius ire . Nulli (*sic*) est animus stricto ocurrere ferro Cuius commata sic per ordinem construenda sunt **A MODO** Ac uelud ille aper quem pinifer uesulus defendit multos annos et quem laurentia palus defendit multos annos (*hiernach* et quem laurentia *durch Strich darunter getilgt*) Pastum arundinea silua actus morsu canum de montibus altis postquam uentum est inter retia substitit Hic prima suspensio Et ferox infremit Secunda et inhorruit armos Tercia Nec uirtus est cuiquam irasci Quarta vel propius accedere Quinta Sed procul instant tutis iaculis et clamoribus Sexta Sequitur clausula cum demissione uocis Haut aliter non est animus illicorum quibus mezentius est iuste ire concurrere stricto ferro Ergo naturalis ordo est Velud aper haut aliter mezentius . Ac uelut nemo audet concurrere apro haut aliter nemo audet concurrere mezentio velud nemo audet concurrere apro . eundem sensvm exprimis . sed (*Cod.* fed) ordinem turbasti . **A MODO** Similiter quoque ordo cognoscendus est in omnibus eiusmodi vt qualis uirgiluis talis homerus Quantus hector tantus eneas Quod homines tot sententie Quotus in primo uersv numeri senarius totus in secundo sexagenarius **QVOT SINT CONSTRVCTIONES** Dicamus ergo tot esse constructiones quot earum sunt initia . et tot initia quot etiam rerum circumstantię . a quibus uicissim omnis lectio et omnis constructio incipienda est . Alia

Digitized by Google

est enim que a subiectiuo et alia est quę a loco et alia que a tempore . alia que a causa . et alia que a modo uel materia incipit . vt prius exemplis declaratvm est . additur his que a relatiuo exorditur que non est principalis eo quod alia precedente hanc necesse sit subsequi **QVE COMMVNIS SIT** (*am Rande*) His constructionibus dicamus eam communem esse que est casuum inter se . uel uerborum cum casibus et omnium parcium orationis atque accidentium eis Ea talis est que lege quadam nos cogat que disiuncta sunt et longe disiecta reuocare . et sibimet copulare ut in cassiano ubi cum expetissem plus quam triginta dictionibus interpositvm est . Sic in presciano cum inuenio (*Cod.* inuerao) . et in uirgilio velut substitit plurimis uerbis interposita sunt et tamen quis nesciat aduerbium uerbo coherere? Qui hęc spernit vult sine lege loqui et legere **QUOD genus maivs in VSU SIT** (*am Rande*) Uix autem in tota serie ueteris et noui testamenti ob difficultatem fugiendam multorum commatvm suspensio inuenitur si non necessitate interpres coartatus sit vt in hieremia Et uir si fuerit iustus . Prima suspensio et fecerit iudicium et iusticiam Secunda in montibus non commederit . Tercia Et oculos suos non leuauerit ad idola domus israel . Quarta . Et uxorem proximi sui non uiolauerit Quinta Et ad mulierem menstruatam non accesserit . Sexta et hominem non contristauerit . Septima pignus debitori reddiderit Octaua per uim nihil rapuerit . Nona . panem suum esurienti dederit Decima Et nudum operuerit uestimento vndecima ad usuram non commodauerit Duodecima Et amplius non acceperit tercia decima ab iniquitate manum suam auerterit Quarta decima Iudicium uerum fecerit inter uirum et uirum Quinta decima

Digitized by Google

In preceptis meis ambulauerit Sexta x^{ma} Et iuditia mea custodierit ut faciat ueritatem xvii^{ma} Hucusque quod ad subiectiuum pertinet Dehinc declaratiuum sequitur cum demissione uocis Hic iustus est Quę prolixio non studio facta est sed coaceruatione uirtutum que diffiniunt iustum et que non potuerunt interrumpi donec (donȩ *darunter Punkt, darüber* ec) in tantvm prolongarent uersus Hic propter breuitatem commatvm nulla est difficultas constructionis Contingit etiam ut in longo uersv vix aliquod uerbum per constructionem possit transponi vt est illud de iamplico philosopho exemplum augustini Igitur homines inquit ratione plaudentes oratione pollentes immortalibus animis moribundis membris leuibus et anxiis mentibus brutis et obnoxiis corporibus dissimilibus moribus similibus erroribus permeati (?) audatiam pertinaci spe casso labore fortuna caduca singillatim mortales cuncti tamen uniuerso genere perpetui [G 62r, b] vicissim sufficienda prolȩ mutabiles volucri tempore tarda sapientia cita morte querula uita terras incolunt . Est enim totus uersus subiectiuum usque ad illud declaratiuum quo et clauditur terras incolunt Et quid hic per rationem constructionis mutandum est nisi plaudentes ratione pollentes oratione incolunt terras tantvm reflectas? Similiter in cantico (*Ps.* 8,8) ignis grando nix glacies et species procellarum quę faciunt uerbvm eius Montes et o. e. l. f. & o e. Bestie et v. p. s. &. u. p. Reges . t. et o. p. p. et o. v. t. Iuuenes et u. s. c. i. l. n. d. (*darnach ist* quia e. ē. n. eius s. *durch Strich darunter getilgt*) inmobili ordine posita sunt Sed hęc oratio cum subiectiuo protracto et declaratiuo contracto non enunciatiua est sed exhortatiua (h *durch Punkt darunter getilgt*) aut pocius imperatiua ubi omnes crea-

Digitized by Google

ture iubentur laudare deum videtur quoque et illa immutabilem ordinem habere quę in danihele (h *überg.*) est imperatiua oratio tyranni (*Dan.* 3,15) . nunc ergo si estis parati sydrac misac et abdenago quacumque hora audieritis sonitvm tubę fistule et citharę sambuce et psalterii . et sinphonię procidentes adorate statuam quam feci Est enim de enunctiatiua oratione quę sola obnoxia est ueritati et falsitati trahendvm exemplum ad imperatiuam et deprecatiuam et ceteras quia et in his membra et cesa et circumstantie rerum dinoscende sunt verbi gratia Sidrac (Sidra*e* *unterpunkt.*, *darüber* c) mysac et abdenago subiectiuum est procidentes adorate statuam quam feci declaratiuum est . quacumque hora audieritis musicam quando est si estis parati causa est . **QVESTIO** . Querendum est si hęc commata que non singulis uerbis clauduntur cum suspensione uocis legenda sint . Dico autem qualia sunt quę predicta sunt uolucri tempore . Tarda sapientia Cita morte querula uita Vel ignis grando nix . Vt tube fistulę cytharę sambucę et psalterii ubi singule dictiones uel paucule separatim sonant quod fit ubi cumulantur plures substantię uel plurima accidentia que in oratione proprie cęsa . (*darnach ist* cesa *unterstrichen*) dicuntur quia minutatim et singulatim et tamen coaceruatim depromuntur . Illa ergo commata quibus singulis singula uerba coaptantur solent finem nondum finitę sententię mentiri vnde sepe auditor minus doctus fallitur nisi cum suspensione uocis legantur . Est enim omnis uis intellectus nec sine eo clauditur sententia Tunc autem uerbum minime claudit sententiam dum apponuntur ei infinitę particulę cum quando si nisi postquam vel infinita aut relatiua nomina qui qualis quantus quot quotus Vel comperatiua aduerbia sicut

Digitized by Google

uelud quemadmodvm et similia . Ad hęc discernenda id est quando claudant uel non claudant sententiam uerba oportet ut arsis (arsi*t* *unterpunkt.*, *darüber* s) et thesis in eis resultent verbum uero si non sonat in commate sed expectatur . vt est ignis grando . nix . nondum esse finem sententię possumus intellegere . Ergo in continua oratione uel nullum est comma ut in illa Christus assistens pontifex futurorum bonorum . uel tale quod integrum sensvm nequeat expedire vt est Et uir si fuerit iustus Vbi autem tale comma inuenitur quodsensum possit distinguere vt est et attalo et arsaci con tinuum illud genus dici non potest. Distinguitur enim ex precedenti uerbo. Quod si uerbvm non precedit sed exspectatur vt est ignis grando nix continuum dicitur Sciendum uero ab auctoribus hoc genus scribendi optimum duci et maxime in usu esse quod uariatur continuis et distinctis orationibus vt in augustino de ciuitate dei aliisque eius uariis libris et in orosio et in cassiano et ceteris **QUOD QUIDAM AVCTORES DE ILLIS GENERIBUS SUNT AMBIGUE LOCVTI.** Omne tamen comma in periodo fieri quidam uoluerunt Quodsi hoc uerum est . non est continua oratio . nisi ubi colon aut comma non est. Hoc et remigius affirmauit in commentariolo quem in marcianum scripsit dicens. Caret enim illud genus conexe locutionis . colis et commatibus et periodis. Incertum tamen est an de omni commate hoc dixerit quia est comma quod distinguit sententiam . et est comma quod non distinguit sententiam sicut predictum est. Verum marcianus quid sit conexa locutio incepit ostendere ex miloniana ciceronis paucissimis his uerbis. Occidi non spurium melium quod annone leuande iacturis et cetera.

Digitized by Google

Cum ergo non sufficiant hęc uerba pro exemplo his qui illum librum non legerunt remigius tamen ad eum locum ueniens de nocioribus scripturis quod maxime debuit nullum aliud exemplum dedit Isydorus autem tamquam nulla sit continua locucio orationis talem dedit diffinitionem dicens. Componitur autem construiturque omnis oratio uerbis . commate . colo . et periodo fitque ex coniunctione uerborum comma . ex commate colon ex colo periodos vnde etiam et posituris ipse tot loca dedit primum commati que positura dicitur subdistinctio propter punctum subpositum litere secundum colo que dicitur media distinctio propter appositum medie literę tercium periodo que ultima distinctio dicitur quia claudit totam sententiam ad summam literam puncto apposito Querамus has posituras tres secundum hunc modum in omni oratione ut uideamus an periodica possit fieri omnis oratio apostolus dixit (*Rom.* 8, 11) Quodsi spiritus eius qui suscitauit iesum christum a mortuis habitat in uobis . comma est cum puncto sub his notato. Qui suscitauit iesum christum a mortuis uiuificauit et mortalia corpora uestra . colon est punctum habens ad mediam literam propter inhabitantem spiritum eius in uobis . periodus est . et ad summam literam puncto signatus est. Item Sanctus augustinus de ciuitate dei scribens ait Nunc uero quid a me expectetur agnoscens meique non immemor debiti [G 62ᵛ,a] de duarum ciuitatum terrenę scilicet et celesti quas in hoc interim seculo perplexas quodammodo diximus inuicemque permixtas exortu et excursu et debitis finibus quantum ualuero disputare eius ipsius domini et regis nostri ubique opitulatione fretus aggrediar huius sententie nulla pars per se intelligitur que membrorum dici debeat et ad mediam

Digitized by Google

literam adfixo (adfixe *unterp., darüber* o) puncto (n *überg.*) notetur. Neque hoc manifeste apparet si uel commata dicenda sint conuenticula dictionumque casibus tantvm constant sine conclusione uerbi ut est meique non immemor debiti et quod sequitur de duarum ciuitatvm terrene scilicet et celestis et iterum inuicemque permixtas et iterum exortu et excursv. Illud quoque et debitis finibus et cetera ad quę singula respirandum est . et propterea subtus punctum habent et per se tamen nihil sunt propter coherentiam totius sententie. Quid hanc sententiam nisi continuam dicamus? que periodum sine colo et commate perficere non potest et punctis locum non dat nisi aut unum ante clausulam aut in clausula summum. In periodo enim quot cola uel commata numerantur tot et uerba et quot uerba tot et constructiones et uel singulis sunt singula uerba uel unum quod repetatur et commune sit omnibus aut precedens aut subsequens vt prius ostendimus. Hic autem aggrediar unum solum uerbvm est quod non reperitur . et in quo clauditur et continuatur tota sententia quod ex constructione clarebit Est enim huiusmodi Nunc uero agnoscens quid exspectatur a me et non immemor mei debiti. Ecce subiectiuum . Aggrediar disputare quantum ualuero de exortv et excursv et debitis finibus duarum ciuitatvm terrene scilicet et celestis quas diximus quodammodo perplexas interim in hoc seculo. Hoc declaratiuum Qua facultate? quibus amminiculis? Fretus ubique opitulatione eius ipsius domini et regis nostri. Mille sunt tales sententię in eodem libro sicut et in aliis auctorum commentariis aut hystoriis que conectvntur et non possunt singillatim construi per cola et commata quemadmodvm periodus vtile est tamen

Digitized by Google

omnia que de duobus locutionis generibus dici possunt magis in questione esse apud scolasticos quam temere quicquam indicare quia et apud scriptores arcium hęc pene inconstanter diffinita sunt. Supradictus uero marcianus postquam nimis breuiter et obscure de conexa locutione dixit periodum nobis demonstrauit de ceciniana ciceronis hoc exemplo (*Caec.* I,1). Si quantum in agris locisque desertis (*Cod.* de|desertis) audatia potest tantum in foro indiciisque impudentia (*Cod.* imprudentia) ualeret non minus nunc aulus cecina cederet sexti ebutii inpudentię (*Cod.* sexti buti inprudentię) quam in ui faciunda cessit audatię. Item partem periodi (*das letzte* i *auf* e *corr.*) que membrorum dicitur hoc exemplo. Etsi uereor iudices ne turpe sit pro fortissimo uiro dicere incipientem timere. Isydorus namque uolens ostendere quid sit colon secutus eum eodem exemplo usus est et hoc membrum constare dixit ex duobus commatibus ita inquiens. Etsi uereor iudices (iudice*r* *unterp.*, *darüber* s) vnum comma est sequitur et aliud comma. Ne turpe sit pro fortissimo uiro dicere incipientem timere et factum est colon . quod intellectum sensui prestat sed adhuc pendet oratio. Pendet inquid oratio. Quomodo ergo colon est? audiamus iterum eundum quem ille secutus est marcianum paulo inferius dicentem. Uerum periodos constat ex duobus membris et ex tribus et ex quatuor interdvm et sex quamuis ex uno membro putentur nonnulli posse compleri quem monocolon periodon apellant cum sit colon potius. His uerbis docemur quia minimus (*sic*) periodos duobus membris constat et que minor est oratio colon est. i. unimembris est. Huius exemplum sit omnis creatvra dei (*mit Häkchen überg.*) bona est. Item qui adheret deo unus spiritus est. Item

Digitized by Google

Nulla est homini (h *mit Häkchen überg.*) causa philosophandi nisi ut (*mit H. überg.*) beatus sit. Huiusmodi cola quia per se orationem faciunt pendulvm sensvm habere non possunt. Quomodo ergo in pendula parte orationis colon est? Vtique manifestum est non (*überg.*) conuenire eum sibi in eo quod primum et postea dixit de membro orationis. Iudicio (*Cod.* Indico) quoque isidori non dubito periodum illum quem dedit idem duobus membris constare ita ut primum comma quod est si quantvm in agris locisque desertis audatia potest et secundum quod est tantvm in foro iudiciisque inprudentia (*sic*) ualeret (le *überg.*) colon perficiantur. Similiter non minus . nunc aulus cecina cederet sexti buti (*sic*) impudentie et quod sequitur quam in ui faciunda cessit audatie . duo commata secundvm colon faciant et finiant periodum. Sed preualuit consuetudo vt quod pendet in oratione comma dicamus et quod per se potest intellegi colon dicatur. Vt sicut sunt duo commata cvm subleuasset occulos iesus et uidisset quia multitudo maxima uenit ad evm et non possunt colon facere . propter pendentem sensvm nisi addatur aliquid Ita sint duo cola. Ite in castellum quod contra uos est . et inuenietis asinam alligatam et pullum cum (*cum* | cum *unterstr.*) ea quia per se intelleguntur quamquam (*Cod.* q^{a}) nihil addatur Beda quoque et supra dictum est cum esset scrutator talium in libro de metrica arte distinguere et diffinire cola et commata recusauit dicens ea indeferenter et confuse ab auctoribus dici. Forte propter augustinum qui in quarto libro de doctrina christiana eorum que dicuntur membra et cesa ex apostolo plura exempla dedit ita tamen vt uix posset ulla ratione discerni. Sed negari non potest eum cesa dicere ut etiam

Digitized by Google

marciano placet quę singulis uel pauculis uerbis numeris uel casibus uel terminatione similia ueluti crebris ictibus pronunctiata sunt. Verbi gratia sex illa in interrogando et tria respondendo (*II Cor.* 11,22). Hebrei sunt? Et ego hisrahelite sunt? Et ego Semen abrahe sunt? Et ego Et alibi IIII^{OR} que sunt in laboribus plurimum in carceribus habundantibus plagis supra modum in mortibus sepius. Et item XIIII sicut ipse numerat quę sunt in itineribus sepe periculis fluminum periculis latronum periculis ex genere periculis ex gentibus periculis in ciuitate periculis in deserto periculis in mari [G 62^{v},b] periculis in falsis fratribus in labore et erumpna in uigiliis sepius in fame et siti in ieiuniis sepius in frigore et nuditate. Membra autem nominauit que maioris sunt ponderis et non tam festinato fundi possunt. Quorum ille aliquando plura dicit comprehendi in uno periodo et non minus quam duo. Dat ergo bimembrem periodum hunc. Iterum dico ne quis me existimet insipientem esse. Item trimembrem. Alioquin uelud insipientem suscipite me ut et ego modicum igitur glorier Item quatuor membra habentem quod loquor non loquor secundum deum sed quasi in stultitia in hac substantię glorię (*sic*) Cicero quoque ad herennium membrum diffinit dicens. Membrum orationis appellatur res breuiter absoluta sine totius sententię demonstratione que denuo alio membro orationis explicitur hoc modo Et inimico proderas idem unum quod appellatur membrum. Deinde hoc excipiatur oportet altero et amicum ledebas Ex duobus membris hęc oratio constat. Sed commodissima ad ornatum et absolutissima et que ex tribus constat hoc pacto. Et inimico proderas et amicum ledebas et tibi non

Digitized by Google

consulebas. Item nec reipublice consuluisti nec amicis profuisti nec inimicis restitisti Cesum autem idem cicero alio nomine articulum uocans ita ostendit Articulus dicitur cum singula uerba interualle distinguuntur cesa oratione hoc modo Acrimonia uoce (uoce | uoce) ultu perterruisti Item inimicos inuidia iniuriis potentia perfidia sustulisti Subiungitur quoque quid intersit inter membrum et cesum dicens Inter (*Itreum unterp., darüber* nter) huius generis et illius superioris uehementiam hoc uelud (? *Klex*) tardius et rarius uenit hoc et crebrius prouenit Itaque in illo genere ex remotione brachii et contentione dextere gladius ad corpus afferri in hoc crebro et celeri uulnere corpus consauciari uidetur. Secundum hęc exempla et secundum has diffinitiones nequaquam congruum uidetur eas partes orationis cesa dicere que plurimis constant dictionibus ut illa est apud cassianum . cum in heremo scithi (s *mit Häkchen überg.*) abbatem moysen expetissem sed ut predictum est ubi prolixa sententia verbo interrumpitur comma solet uocitari ad similitudinem metrici commatis quod fit dum scandendo pars orationis media inciditur. De partibus periodi quid cicero dicat audiuimus audiamus quoque quid continuum ipse dicat Subiungit ergo Continuatio est extensa frequentatio uerborum cum absolutione sententiarum hoc pacto. Ei non multum potest obesse fortuna qui sibi firmius in uirtute quam in casu presidium collocauit. Item Nam si quis spei non multum collocarit in casv quid est quod ei magnopere casvs obesse possit? Item Quodsi in eos plurimum fortuna potest qui suas raciones omnes . in casvm intulerit non sunt omnia committenda fortune ne magnam nimis in nos habeat damnationem (? *Cod.* d'nationem).

Digitized by Google

Hęc tria breuis continuatio oratoribus conuenit prolixior est historiographorum. **DE NATVRA QVID SID.** Natura generale nomen est omnium rerum et earum que uidentur et que mortalibus latent. Naturam duobus modis dicimus . ued dei essentiam per quam cuncta procreantur uel procreationem hominum et cęterorum animalium que gignunt et gignuntur . i. usia et eius accidentia que sunt nouem (VIIII) quantitas (*Cod.* quantas) ad aliquid qualitas et cetera in omni re que uidetur et tangi potest . et in omnibus creaturis est. In malo non est usia quia malum non est usia quia nihil est. Non enim habet substantiam Deus itaque natura dicitur eo quod nasci faciat omnia . Creatura omnis natura dicitur eo quod nata sit deus nihilum dicitur non quod aliquid non sit sed propter excellentiam ultra quam nihil est . Quicquid est siue uisibile . sensibile . siue intellegibile creans siue creatum natura dicitur. Ergo generale nomen est natura et omnium que sunt rerum et illarum que non sunt. Illa autem non esse dicuntur que nec sentiri nec intellegi possunt . non quod non sunt sed quod ita sunt ut omnem cognicionem corporis seu mentis transcendant . Deus itaque natura dicitur quod cuncta nasci faciat creatura quoque omnis natura uocatur eo quod nascitur. Natura sicut tribus modis dicitur ita tribus modis diffinitur. Si naturam intelligis (*Cod.* intellegis *unterp., darüber* i) omne quod est . hęc est diffinitio Natura est earum rerum quecumque sunt et que quolibet modo intellectu capi possunt Si uero naturam corporeas et incorporeas intellegas substantias hoc est diffinitio. Natura est earum rerum que facere et pati possunt. In qua etiam deus deprehenditur cvm enim dico . facere incorporeas intel-

Digitized by Google

ligo substantias que sunt in deo et in angelis cum dico pati corporeas. Si autem naturam tantvm de corporeis uelis dicere rebus ita diffinitur. Natura est motus principium secundum se non per accidens. Quod motus dixi . hoc est omne corpus proprium habet motvm ut ignis sursvm terra deorsvm. Quod autem secundum se non per accidens dixi tale est quod lectum quoque lignevm ferri necesse est. Non enim quia deorsvm mouet sed quia terra est. Omne quod simplex est caret numero . diuisione . colore . differentia . asperitate . lenitate . pondere . leuitate . qualitate . quantitate . et ob hoc etiam fine. Quod uero compositum est aut ex duobus [aut tribus aut et ex quatuor compositum est aut certe ex pluribus et quia composita sunt necessario etiam] (*das Eingekl. ist am Rande mit Zeichen nachgetr.*) diuidi possunt. Igitur illud quod simplex est his omnibus caret quibus solui quod subsistit potest sine dubio inconprehensibile et immensum neque initium ullum sciens . et ideo unum et solum . et sine auctore subsistens. Quod autem compositum est . et numero ac diuersitati diuisionique subiacet . necessario auctore aliquo compositum est . et numero in unam speciem diuersitas congregata. Quod uero immensvm est bonitate pater est uirtute conditor **QVOMODO QVID SIT** Omne quod est aut in se est aut subiectum aut in subiecto. In se ipso est deus Subiectum in rebus incorporeis animus. In subiecto sapientia in corporeis uero subiectum corpus color corporis in subiecto. Sed est quod neque in subiecto est neque de subiecto predicatur. Substantia est plato uel cicero in subiecto est caluus uel crispus De subiecto predicatio est scribit uet legit . et ideo substantia non est in subiecto sed

Digitized by Google

potius subiectum quia in illa sunt alia non illa in aliis uel de aliis. Omnes res significant substantiam aut accidens ut homo lapis (lapes *unterp.*, *darüber* i). Comparatio nominum oritur ab adiectiuis i. firmis (i. firmis *ist überg.*) nominibus non significantibus substantiam sed quantitam et qualitatem. Si dico homo substantiam significo Si dico magnus . quantitatem Si dico lapis substantiam. Si dico albus aut niger qualitatem significo (1 ½ *Z. leer*). Domino . i. liberalium uirtutum agyasmate precellenti. Et summe fidei sinceritate deuotus . aeternę felicitatis decus. Quocienscumque necessariis intelligentie facultatibus exterius pulsatur animus tociens mentis acumen ad interiora reflecti [G 63r,a] necesse est quia dum secularium occupationum negotiis impeditur in plura minor fit ad intuenda mystice contemplationis archana. Sed quia ferrum ferro sepe accuitur nec non collidentes dicis incussu micantis igniculi iubar exoritur! iccirco uestrę ammoniconis instinctu quidam fomes latentis memorie enucleat quod prius obstruso cordis sacrario sine luminis crepusculo occulebatur. Questiuncule igitur indaginem quam breuiculi theoremate nuper nobis proposuistis prout ingenioli nostri capacitas (?) exigere potuit breuiter intimare curauit Decem igitur predicamenta que ab aristotele descripta sunt cum inter se equiuoca sint de subiectis speciebus uniuoce predicantur . et quia porphirius textum ysagogarum ad predicamenta composuit boetius quoque translationis commentum desuper expedire instituit antequam de genere uel specię disputationis sumpsisset exordium statuit de triplici vi animę tractare . non ut tocius in partes sed ut nobis uidetur tanquam generis in species *et quia* substantia ceteris predicamentis prior est eo

Digitized by Google

quod superuenientibus nouem accidentibus quasi fundamenti loco nititur ab ipsa prius exordium ordiri uisvm est. Videndum quippe est hęc diuisio quanam ratione cum subiectorum natura concordat Anima arborum uel herbarum est substantia incorporea que uitam corpori nascendo sumministrat et alendo et crescendo corroborat [Anima brutorum animalium est substantia incorporea que uitam corpori nascendo sumministrat et alendo et crescendo corroborat Anima hominis est substantia incorporea que uitam corpori nascendo sumministrat et alendo et crescendo corroborat] (*das Eingeklammerte steht zweimal im Cod.*) Nec illud obficere putandum est quod anima hominis immortalis est. peccudvmque (*darnach ist* ē *durch Punkt getilgt*) uel arborum mortalis cum sub animali ponuntur rationale irrationale mortale inmortale generum diuisiue sed specierum constitutiue. Quodsi consideremus diuisionem generis in species uel tocius in partes aliud species aliud esse partes manifestum est Species enim sepe partes. partes uero numquam species appellamus. Differt uero hoc a se quoniam pars totius membra coniungit. species totum diuidit atque dispertit Nam ut liquido patet partes eius dum copulantur non suscipiunt nomen totius neque enim fundamenta uel tectum domus dici possunt Nam nisi omnia que qnid efficiunt iuncta sunt totius uocabulum singula non habebunt At uero etiam singulae species generis nomen suscipiunt. ut homo animalis Et fit ut in hiis illa differentia possit agnosci. quod partes quidem tocius partes species uero non totius sed uniuersalis rei. i. generis species esse dicuntur. Differt uero totum a genere quod genvs quidem uniuersale est totum uero minime quod probatur hoc modo Si enim

Digitized by Google

id quod totum dicitur ut domus uniuersale esset! partes quoque eius totius susciperent nomen . At non suscipiunt ut pluribus notum est Quod ergo totum est! uniuersale non est. Genus uniuersale esse manifestum quoniam eius nomen ab eo deducte forme suscipiunt Item alia differentia genus semper speciebus suis (propter *durch Strich darunter getilgt*) propriis est Totvm non sine partibus passim inuenitur nisi enim partes fuerint totum non potest iungi . Quo fit ut si genus pereat species etiam perimantur Si species pereunt maneat genus . Quod in partibus totoque contrarium Nam si pars quelibet pereat simul totum necesse est interire Sin uero totum quod partes iunxerat dissipetur . partes maneant distributa et ueluti si domus tecta ac parietes ac fundamenta a semet ipsis disiuncta intelleguntur domus quidem non erit quia coniunctio distracta est partes tamen manebunt quapropter recte diffinitionis modus in hiis adhibendus est ubi partes nomen et naturam sui generis sorciuntur . Diffinitionum autem duo genera prima marcus tullius ait vnum earum rerum que sunt alterum earum que intelliguntur (*das zweite i über früheres e geschr.*) Omnia enim que diffiniuntur aut corporalia sunt aut incorporalia Res enim omnes in hac primitus diuiduntur Ea que corporalia sunt esse docuit ea uero que incorporalia non esse non quod omnino ea quę incorporalia sunt non sint alioquin nec diffinitionem reciperent Nam si diffinitio est qua explicatur id quod diffinitur quid sit! eius rei que omnino non est ne quid sit ulla explicatio esse potest Sed quia humanum genus sensibus degit id maxime esse arbitratur quod sensuum comprehensioni subicitur Quis enim sibi non magis scire uideatur hominem quam

Digitized by Google

iusticiam uel quicquid aliud non sensibus sed intellegentia comprehenditur vnde fit ut propter euidentiam cognitionis ea magis esse uideantur quę subiecta sunt sensibus ea minime quę intellegentię ratione capiuntur Sed sciendum est marcum tullium ad communem hominum (*Cod.* adominum) protulisse opinionem non ad ueritatem Nam inter optime philosophantes constitit illa maxime sunt quę longe a sensibus segregata sunt. illa minus quę opiniones sensibus sumministrant vnde etiam plato ait in thimeo Quid est quod semper sit nec ullum habeat ortum et quod gignitur hoc umquam sit! quorum alterum intellegentię ratione comprehenditur alterum affert opinioni sensus rationis expers? Hic igitur id quod semper sit. rationi adiecit id uero quod numquam sit sensibus iunxit Sed ut uerius dici potest corporalia esse et incorporalia nón esse. non ad ueritatem sed ad communem hominum opinionem locutus est Hec iccirco prelibauimus ne quis arbitretur incorporalia sicut etiam corporalia non minore termino diffinitionis describere! presertim cum omnia que sunt in hiis duobus maxime diuiduntur Quę cum ita sint triplex uis anime diuiditur sicut genus. in species non sicut totum in partes Hęc pro effectate breuitatis notitia partim nostris partim marci tullii uerbis intimare curauimus Nunc ergo si meliuscule examinationis uobis utilitas prouenerit non tanquam peritis sed tanquam idiotis nobis rescribite Nos igitur cuiusdam questiuncule ambiguitate pulsamur quam uobis innotescere dignum duximus et quę decretalis assertio nobis uidetur diligenti studio nobis e nucleo restudere Queritur enim de tercia vi triplicis animę que est arbor si est inmortalis an non proponunt namque quidam didascalorum para-

Digitized by Google

dysus si est periturus an perpetuus igitur ita asserunt formulas argumentorum paradysus plantatio dei est sicut scriptum est plantauerat autem dominus deus paradysum uoluptatis et cetera et plantatio dei est [G 63r,b] requies sanctorum sicut elię et enoch et ceterorum Si requies sanctorum est perpetuus est Si perpetuus est quia arboribus repletus est anima arborum immortalis est Item paradysus hereditas hominis est quia ab illo sumptus est Necesse est enim ad originem propriam redire omne quod est Cum enim duę partes hereditatis sunt una peritura altera perpetua (*Cod.* peritura) hereditas paradysi perpetua est. Nisi enim perpetua est exilium (*sic*) non (*überg.*) hereditatis est Si ergo paradysus hominis hereditas est . et arboribus consitum est anima arborum inmortalis est . Amplius mundus iste peregrinatio uite est paradysus autem uoluptas uite est Si ergo mundi transit concupiscentia permanebit uoluptas paradysi cum letitia . Cum autem perire ac permanere contraria sunt! quod dicitur de uno non conuenit in altero Quodsi transire conuenit in mundo permanere autem in paradyso paradysus quoque arboribus repletus est Anima arborum immortalis est Amplius Si sol supra terram est dies est absentia autem solis nox est In hoc quippe mundo dies sequitur noctem In paradyso denique nequè dies sequitur noctem . neque (*ein zweites* neque *durch Strich darunter getilgt*) nox diem quia perpetua lux ibi est Quodsi perpetua lux ibi est et arboribus ornatus est anima arborum immortalis est amplius in hoc mundo uitę (*Cod.* uita) est contraria mors vitam quippe commitatur lęticia! mortem autem tristitia In paradyso ergo uita est sine mortis tristitia *Quodsi* uita et mortis tristicia repugnantia sunt uita

Digitized by Google

uero paradysi sanctorum est perpetua leticia paradysus quoque perpetuus est. Quodsi perpetuus est et arboribus refertus est anima arborum immortalis est **INCIPID DIALECTICA**. Dialectica est bene disputandi scientia. Est autem bene disputare. cum ratione uel affirmare uel negare. Hec ratio affirmandi uel negandi. in syllogismis fere est. et argumentis et diffinitionibus (*über unterstrichnem* distinctionibus). Sed argumenta potius ad rethores pertinent. Victorinus quoque rhętor maxime ad se rapuit intellegentiam diffinitionum et earum XV^{cim} modos esse docuit. Ergo in sylogismis maxima uis est disputandi et eorum sicut magna subtilitas et difficultas sic et magna est utilitas nec ad eorum notitiam alia uia tendit nisi quam ipse monstrauit aristotiles huius discipline summus magister. **DE GENERE SYLLOGISMORUM** Est syllogismus qui dicitur cathegoricus. i. predicatiuus! et est qui dicitur ypoteticus id est conditionalis. Horum scientia dicitur apodictica et dialectica Suntque species illius quę dicitur syllogistica. Peruenitur ergo a genere ad species ita ut in eo libro aristotiles quem prima analitica appellauit syllogisticam (*das zweite* l *überg.*) generaliter comprehendat deinde in secundis analiticis apodixen in topicis dialecticam species syllogisticę discernat (t *über unterpunkt.* n) et doceat. Ante hos tres libros. alios quoque duos ipse conscripsit cathegorias et periermenias (*Cod. g*ermenias *unterp.*, peri *überg.*). ut is ordo discentibus sit per duos ad tres peruenire Itaque ut boetius monet ante dialecticam apodictica. ante apodicticam syllogistica (*das zweite* l *überg.*) ante syllogisticam periermenię et ante has cathegorie legende sunt atque discende His quinque libris porphirius unus ex aristotelicis postea sextum

Digitized by Google

addidit et logicam adimpleuit . Est enim eius non mediocris utilitas ad cathegorias et ideo uocauit eum isagogas id est introductiones . **QUID SIT INTER LOGICAM ET DIALECTICAM** Hinc manifestum est a parte ad totum uocabulo tracto eam non dici dialecticam quę (*Cod.* quę | que) olim logica (*g mit Häkchen über g.*) dicta est et a platone tercia species philosophię inuenta est ante . **DE INTENTIONE LOICĘ** Ergo logice tota intentio spectat ad sylogismos et dum eorum in arte postremum sit studium precedentes libros his materiam et instrumenta philosophis (dicit *durch Punkte getilgt*) dedit ita ut quicquid conferat hoc artificium quicquid ualeat in syllogismorum sit firmitate solidatum Sex enim librorum supra scriptorum unusquisque tendit ad sequentem **DE YSAGOGIS** (*am Rande*) Et ingredientibus primo sciendum est quid sit genus quid species quid differentia quid proprium quid accidens de quibus porphirius in ysagogis diffiniendo et exponendo nos habundanter informat In cathegoriis uero quod X^{cem} sunt (*darüber* sint) genera generalissima tardius ab aristotele disceremus si non prius quid ipsum genus sit a porphirio perciperemus et dum ab eo genera in differentias et species et item species in indiuidua diuidantur quomodo diuisionem hanc internoscere potuissemus . ignoratis his ipsis que diuidantur . Ita etiam et accidens in nouem diuidi docebimur dum quid sit ipsum prenoscimus . **DE CATHEGORIIS** . Accedamus ducatu porphirii ad cathegorias librum inter philosophicos pene incomparabilem . Conuincitur enim nihil integrum nihil perfectum scire et neque se ipsum scire qui cathegorice sit penitus exspers (*das erste* s *über g.*) industrię Sicut ergo rusticus est qui ex grammatica non nouit octo par-

Digitized by Google

tes orationis et quales in se ipsis sint id est casibus debeat (*sic*) flecti aut temporibus aut forte inflexibiles sint sic multo peius desipit qui ipsas partes orationis . i . singulas dictiones non nouit substantiam (aut | *durch Strich darunter getilgt*) aut accidens significare et rerum naturam quamlibet extra se notare et nouem esse genera accidentium dum unum solum sit substantiarum . Sciamus ergo iterum in hoc opere quid sibi uoces uelint singulę ut sciamus in sequenti opere quid et uelint composite Quę enim nesciuntur singulę minus coniuncte Hoc uero iam dictum est omnes dictiones non ultra quam ad . X. significationes extendi que subit substantia . quantitas . qualitas ad aliquid ubi quando situs habitus facere pati . Grece autem ut uictorinus interpretatur . usia . peon . pason . prosti . pu . pote siste . echin . piin . pascin . Hec decem (x *überg.*) genera dicuntur generalissima id est amplissima et genera quę tantum sunt genera Horum sunt plures et innumerabiles species ergo et ipse si alias sub se habent species subalterna dicuntur genera id est genera sub generibus Sunt enim species superioribus generibus et genera subpositis sunt speciebus Que uero species solum sunt et non genera specialissimę dicuntur sub his speciebus indiuidua tamen (?) sunt et infinita sunt Sciendum est a gramaticis propria dici . quę [G. 63,ᵛa] dialecticis indiuidua dicuntur . ab eis appellatuia dici que a dialecticis genera et species dicuntur . Distat uero inter genera et species quod genera multo plura comprehendunt quam species ita ut et ipse generibus species comprehendantur . Homo enim species est visibilia tantum significat . animal genus est et omnia spiritu uiuentia significat Item species de ĩndiuiduis genus non solum de

Digitized by Google

indiuiduis sed de ipsis speciebus dicitur quia sicut indiuiduum vt est socrates animal est contra species quod est homo animal est per hęc quasi per quandam scalam diuidendo descendendum est . colligendo ascendendum est . Genus diuiditur in species . et species in indiuidua . Item colliguntur indiuidua et rediguntur in species . colliguntur species et rediguntur in genera . Amplius his non inuenies in cathegoriis Omnia quę sunt et que disci possunt aut genera aut species aut indiuidua aut pars alieni : : : : (*q* : *SOR?*) Ut enim animal et arbor genera sunt ita caput animalis et ramus arboris partes genera sunt Et ut homo et uitis species sunt ita quoque et brachium hominis et palmes uitis partes sunt species Similiter ut cicero et una quedam arbor dum indiuidua sint manus ciceronis et hastile unius arboris partes indiuidua sunt Partes semper totius esse dicuntur totum autem solemus potius de indiuiduo dicere quod nullam aliam sectionem recipit . nisi parcium . et ideo hęc sectio partitio dicitur . in genere autem et specie quia intelleguntur tantvm partes que non cernuntur . plus fiunt diuisiones quam particiones . generis sunt species . et species sunt indiuidua . Differentię que dicuntur ut rationale mortale et immortale aut bipes aut quadrupes . siue uolatile . siue natatile uel gressibile uel reptile . similia genera esse subalterna quis dubitat? habent enim sub se plures species non sunt quoque unius cathegorie (h *überg.*) sed communes sunt Significant enim rationale et mortale uel inrationale et inmortale substantiam et qualitatem bipes et quadrupes substantiam et quantitatem . Similiter uolatile et natatile . gressibile et reptile substantiam et qualitatem significant Diuidunt namque he differentie genus quod est animal

Digitized by Google

et habent cum eo communes auem bestiam piscem serpentem quę non sunt specialissime He uero subposite (t *über unterpunkt.* t) si alias non habent sub se specialissimę dicuntur ut asinus et turtur et delphinus et similia . Genus et species nomen suum dant subiectis suis totum autem id est indiuiduum neque subiecta habet neque suum nomen partibus dabit . Non enim manus ciceronis cicero dicitur ipse autem a superioribus suis trahit id est genere et specie ut homo et animal dicatur Uidetur autem contrarium rationi quod scolastici faciunt Respondent enim de generalibus et specialibus nominibus appellatiua ea esse et mox in declinando appositis articulis ex appellatiuis propria faciunt dicentes nominatiuo hoc animal . genitiuo huius animalis . Ut nominatiuo hic homo . genitiuo huius hominis quod de proprio solet intellegi ut hic cicero . huius ciceronis . In omnibus ergo cathegoriis infirma sunt quę indiuidua dicuntur et subiecta tantum sunt neque de subiecto ullo predicantur Et contrarium uero suprema sunt genera generalissima quę tantum de subiecto predicatur (*sic*) . non sunt autem ipsa alieni subiecta preter substantiam generalissimam que et ipsa quoque non habet supra se cui subiecta sit . sed alio modo aliis nouem subiecta est . In medio sunt species specialissimę et subalterna genera quę et subiecta sunt et de subiectis predicantur Nouem enim cathegorię quę accidentia significant in subiecto sunt . Sola substantia non est in subiecto sed ipsa est subiectum sicut dictum est . Tale est quod singule uoces significant **DE PERGERMENIIS RATVM (RA** *unsicher*) **QUID SINT ELOQUIA ET PROLOQUIA** Qvę singula substantiam significant aut accidens ut in cathegoriis (h *überg.*) declaratum est coeunt

Digitized by Google

et nihil horum designatur Erit enim ex his iunctis eloquium aut proloquium Sunt autem eloquia composita uerba usque ad plenum intellectum que uero sunt obnoxia ueritati et falsitati ut sunt imperatiue . optatiue . interrogatiue . et inuitatiue orationes De quibus exemplum dare facillimum est . Imperatiue in terentio dictum est cape hoc et da dorcio Optatiue in lucano O ut in talamos inuisi cesaris issem Interrogatiue autem uirgilius protulit Et quę tanta fiunt romam tibi causa uidendi? Inuitatiue quę iam est in alio loco Huc ades o me (?) libet (t *aus* e *corr.*) Eloquia autem quia ad disputationem sunt non necessaria et nullus ex eis potest confici syllogismus . ideo prosecta sunt a philosopho Pertinent enim ad ręthores et istoricos Proloquia autem sunt que similiter habent plenum intellectum et significant uerum aut falsum Horum principalis oratio est quę dicitur enuntiatio cuius primę sunt species affirmatio et negatio ut socrates disputat socrates non disputat Hec autem partes habet subiectiuum et declaratiuum Subiectiuum est quod subicitur ut socrates . declaratiuum est quod de eo predicatur ut disputat . **DE DIFFERENTIA eorum** . Habent et differentias IIII^{OR} duas in quantitate et duas in qualitate Quantitatis est quod alia sunt uniuersalia ut omnis homo iustus est alia particularia ut quidam homo iustus est ascribuntur particulari quia non necessario uniuersaliter accipiuntur Item qualitatis est quod alia sunt dedicatiua ut omnis homo iustus est alia abdicatiua ut nullus homo iustus est . **QVĘ EX HIS CONVERTI POSSINT** . Est autem certa regula ea posse conuerti quę equa sunt ut species cum proprio suo uel cum differentiis suis . quę autem disparia sunt ut species cum genere aut accidente aut proprio non

Digitized by Google

possunt conuerti propterea uniuersale dedicatiuum non semper conuerti potest aliquando potest . Non potest conuerti (*Cod.* conuerte) omnis homo animal est [G 63,ᵛb] ut sit similiter uerum omne animal homo est . Uerum autem fit (*überg.* uel sit) si adhibeas (b *aus* t *corr.*) ad predicationem differentias aut proprium hoc modo Omnis homo animal rationale mortale est omne rationale mortale homo est Similiter particularis (*das letzte* i *über unterpunkt.* e) abdicatiua non recurrit semper Ut enim uere dicitur quidam homo albus non est quoddam album homo non est non ita ex utraque parte fit uerum quidam homo non grammaticus quidam grammaticus homo non est Item uniuersalis abdicatiui necessario recurrit vt est nullus homo inrisibilis est nullum inrisibile homo est Ita et particularis (*das letzte* i *über unterp.* e) dedicatiua Quidam homo albus est . quoddam album homo est perse proloquia talia sunt . **QVALIA SINT AD INUICEM** . He quatuor differentie sibi opposite fiunt aliquando . contrarię . aliquando . contradictorię Sunt enim contrarię quę delentur ab inuicem . ut omnis homo iustus est . nullus homo iustus est . Sunt autem contradictorię quę se non ex toto destruunt . ut omnis homo iustus est non omnis homo iustus est propterea hęc ordinanda sunt in quadrata figura (*hier folgt die Fig. von S. LXIII.*) Ex multis huiusmodi descriptionibus in primo ac secundo boetii in periermenias commento quales sint ad inuicem propositiones agnoscitur Fit namque earum non paruus error qui nascitur ex particulis negatiuis in et non et nullus et non omnis et non in et in non et non non Uidentur ergo eędem esse dum dissimiles sunt et dissentire (r *überg.*) quando consentiunt . et uere esse dum false sunt et falsę dum uere sunt quare

Digitized by Google

diligenti discretione (*Cod.* discrtoione) loici se muniebant! — et perpathetici (h *überg.*) contra sophisticas conclusiones que fiunt dum mendaciter colliguntur. syllogismi. ut capiantur incauti Sophiste uero possunt latini (uel late *darüberg.*) dici false argumentatores Inde

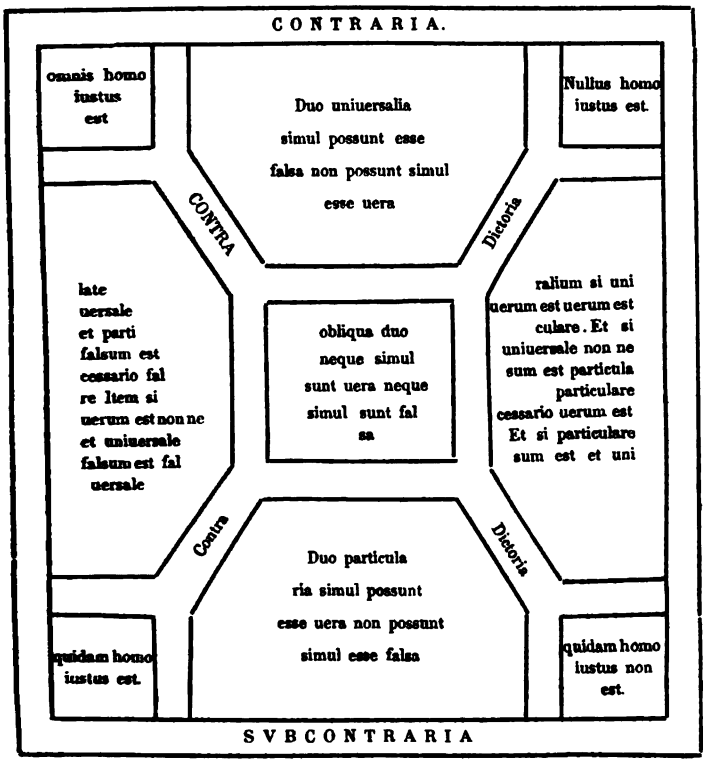

est quod aristotiles dum earum uim ex profundo sensu eructuat calamum in corde tinxisse perhibetur. Sciendum autem propositiones et proloquia unum atque idem significare. **DE PRIMIS ANALITICIS.** Dictum est autem quia singule dictiones componuntur ut fiant pro-

Digitized by Google

loquia . iterum componuntur proloquia . id est propositiones ut fiant syllogismi qui latine dicuntur ratiotinationes Sunt autem proloquia membra syllogismi que fiunt aliquando plura quando minimum tria et (*et | et*) non uocitantur eodem modo in omnibus syllogismis in predicatiuis syllogismis siue duo siue (*Cod. sine unterp., darüber* v) plura que precedunt sumpta dicuntur . quod ultimum confertur illatio dicitur In ceteris id est condicionalibus qui tribus constat (*sic*) membris primum dicitur propositio . secundum assumptio . tertium conclusio Nectuntur autem sibi certa ratione ita ut non alienum sit sequens sumptum a precedente sumpto neque his ultima illatio Eodem modo precedente propositione assumptio et conclusio quę sequitur ex his sumenda sunt Non potest autem fieri syllogismus nemine quicquam concedente sed prolata sententia qui tendit ad conclusionem si non concessa fuerit ab aduersario propositio est si autem concessa fuerit in predicatiuo syllogismo sumptum est utique eius qui eam sumit et confitetur Item altera propositio que ad eundem finem tendit si ad illa non refellitur iam duo sunt sumpta tunc demum tercia est conferenda . que generata sit ex prioribus de qua non habeat exspectare concessionem precedentium ratione eam solidante etiam inuito aduersario Sumamus exemplum de uoluptate quam inuiti maxime epicurei bonam predicabant quia secundum naturam est. Quod autem secundum naturam est nunquam fugendum . sed appetendum esse iudicabant Contra illos pitagorici qui aliter sentiunt proponunt dicentes Omnis uoluptas semper uana est Non acquiescunt eis hii qui dicunt non est uanum procreare filios et filias et substituere prolem omnis carnis quod non potest

Digitized by Google

fieri sine uoluptate Laborat in isto loco propositio et confitere (*sic*) nihil potest quia retunsa est Iterum ergo prouocandi sunt donec adquiescatur Quod si acquiescerit sumptum est Accedat ad hoc quicquid uanum est spernendum est Quo concessa duo sumpta sunt Sequitur necessario qui (*sic*) his duobus constat illatio Omnis namque uoluptas spernenda est in conditionali autem syllogismo prima sententia siue concessa siue non concessa propositio dicitur vt est illud aut uoluitur mare aut tranquillum est Si conceditur ad primam secunda assumenda est quia et assumptio dicitur ita uoluitur autem Si et hoc conceditur necessario sequitur conclusio talis Ergo tranquillum non est Omnis autem syllogismus oritur questione conficitur argumento uel diffinitione quę pro argumento sumitur et dum incerta est questio per certam rationem argumenti uel diffinitionis . ad certum et ipsa deducitur. Ut in exemplo precidenti questio est Voluptas an bona an mala sit . Diffinitione hoc discitur omnis [G 64,^{r} a] uoluptas uana est Et item quicquid uanum est spernendum est Item in alio exemplo questio est de mari tranquillum sit an non Que dum duo sint de quibus dubitatur quorum alterum necesse est inesse quod malus (*sic*) est argumentum unum debere excedi quam quod alterum tollitur Hanc communem regulam syllogismorum in primis analiticis aristotiles dedit et eam syllogisticam uocauit.

DE SECUNDIS ANALITICIS. Ergo syllogismus genus est . eius species sunt predicatiuus et conditionalis ut predictum est. Predicatiuus idem est qui et cathegoricus qui constat duobus sumptis et illatione Et hoc prius dictum est Sed hęc sumpta ita sibi nexa sunt ut secundo subiectiua pars uel declaratiui primi et nouum aliquid quod accedit extrinsecus suppletionem tribuat deinde illatio

Digitized by Google

conficiatur ex eo quod accessit extrinsecus in secundo et ex eo quod de primo non est repetitum exemplo iam dato superus (*sic*) utamur . hoc est omnis uoluptas uana et vana quod est declaratiuum repetatur . et spernendum ei extrinsecus accedat in sumptum posterius fiat sic Omne uanum spernendum est Ergo spernendum quod nouum uenit in secundo proloquio . et de primo uoluptas conueniant ad confectionem illationis ita Omnis ergo uoluptas spernenda est Huius generis tres formę sunt I (*diese Zahlen stehen am Rande*) prima est in qua declaratiua particula prioris sumpti sequentis efficitur subiectiua . aut subiectiua prioris declaratiua sequentis Declaratiua prioris fit subiectiua sequentis ut in priori proposito exemplo Subiectiua autem superioris . fit declaratiua sequentis . si hoc modo uelis conuertere Omnis uirtus bona est iusticia uirtus est omnis iustitia bona est II Secunda forma est in qua declaratiua (*Cod.* declatiua) superioris sumpti eadem etiam est . declaratiua sequentis vt omnis homo animal est et omne non uiuum non est animal omne non uiuum non est homo III Tercia forma in qua subiectiua superioris sumpti eadem est etiam subiectiua sequentis vt quidam homo caro est omnis homo substantia est quedam substantia caro est Concluditur autem aliquando directim (*Cod.* drectim) aliquando reflexim Est enim directum concludere particulam quę in sumptis erat subiectiua aut declaratiua eam similiter fieri in illatione Cum enim fit uersa uice reflexim est In prima forma et uniuersaliter et particulariter et dedicatiue et abdicatiue concludi potest In secunda uniuersaliter et particulariter nisi per contrarium concludi non potest Est enim contrarium omne et nullum omne est et omne

Digitized by Google

non est ut in exemplo eiusdem forme primum sumptum predicat de homine omnis est et illatio de non uiuis . omne non est In tercia uero particulariter tantum concluditur Quapropter (*Cod* Quiapropter *durch Punkt getilgt*) non est frustra hic ordo seruatus Nam merito prima forma dicitur in qua omni (*Cod.* omnini) modo concludi potest Secunda item recte in qua concludi potest uniuersaliter et particulariter quamuis per contrarium Tercia item recte quia in quantitate minor est in qua nisi particulariter concludi non potest Nunc dicendum est singule forme quot modos (*Cod.* modis) recipiant Nam recipiunt intra certum numerum Extra quos modos quicquid conclusum fuerit non est temere concedendum Recipit autem prima nouem modos Secunda IIII^{OR} Tercia sex De quibus marcianus in sua dialectica et apuleius in suis periermeniis . ita caute et distincte docent ut ab eis pocius discende sint Hic autem aliquid addere uel demere aut mutare rem est obscurare Hęc ergo pars apodictica i . demonstratiua proprie dicitur **DE TOPICIS** Ypoteticus syllogismus est qui et condicionalis cuius modi numerati sunt septem I (*diese Zahlen am Rande*) primus est argumentum trahens (t*h*rahens *durch Punkt getilgt*) a precedentibus ut ortus solis precedat (*sic*) diem Forma eius hęc | est Si primum et secundum Si sol est super terram dies est primum autem est autem sol super terram Igitur et secundum igitur dies est II Secundus est a consequentibus ut dies sequitur ortum solis Forma eius est hęc Si secundum et primum si dies est sol est super terram Non secundum autem non autem est dies Igitur non primum non igitur sol est super terram III Tercius est a pugnantibus (*sic*) ut repugnant solem esse super

Digitized by Google

terram et non esse diem Forma est . neque primum neque secundum non est sol super terram et non est dies primum autem . est autem sol super terram Igitur et secundum igitur dies est . IIII Quartus est argumentum trahens a contrariis per disiunctionem . propositionis et affirmationem assumptionis in hanc formam Aut primum est aut secundum . aut sanus est aut imbecillis primum autem sanus est autem Non est igitur secundum non est igitur imbecillis V Quintus est eiusdem argumenti per disiunctionem propositionis et negationem assumptionis secundum hanc formam . aut primum aut secundum aut sanus est aut inbecillis Non autem primum non autem sanus Igitur secundum igitur inbecillis . VI Sextus quoque a contrariis est negans eo simul inesse posse et assumens primi confirmationem et concludens per alterius infirmationem hac forma Non est primum et secundum non est sanus et inbecillis primum autem sanus est autem Non igitur secundum . non igitur inbecillis VII Septimus similem sexto propositionem habet uersa (*sic*) in contrarium assumptionem conclusione . Forma eius est Non est primum et secundum non est sanus et inbecillis Non primum autem non autem sanus Igitur secundum igitur inbecillis Condicionalis autem syllogismus unde dicitur? Uidetur namque a uerbo condo condis nato participio conditus conditi et addita o fieri conditio a quo rursus fit conditionalis Sed ysidorus et alii conditionales dicunt quasi condicionalem eo quod condicit et pactum facit qui aliud de alio (alia *unterp., darüber* o) confirmat dicens Si hoc est aut non est illud quoque est aut non est. Hęc enim condicunt quorum unum non dicitur sine altero . ut nemo sanum predicat nisi ab-

Digitized by Google

dicando inbecillum Non autem estimandum preter hos solos septem modos . alios non esse ypoteticos syllogismos . et non de reliquis eos quoque sumi argumentis De omnibus enim argumentis sumuntur syllogismi Qui autem de iis surgunt supradictis locis argumentorum id est de antecedentibus consequentibus repugnantibus philosophorum proprii sunt sicut et illi decem et nouem (*über unterstrichenem* nom) modi syllogismorum que in apodictica (*das erste* a *überg.*) numerati sunt Quare hoc? quia in his semper ueritas inuenitur et ineuitabilem euentum habent. Qui [G 64^{r}, b] autem de reliquis surgunt argumentis probabiles sunt . i . similes ueritati . et ad rethores uel iuris peritos potius pertinent Quodsi manifesta falsitas ex eis colligitur hi tales sophistici et cauillatori (*sic*) sillogismi dicuntur et hereticorum sunt . Ergo conditionales syllogismi ex argumentis fiunt Debemus autem et ipsa argumenta syllogismos dicere sed inperfectos quia uel sola propositione simul et assumptione ut si licite sunt nuptie non sunt dampnande . licite autem sunt . His duabus partibus si addideris terciam . i . conclusionem erit plenus et legitimus syllogismus in hunc modum Si licite sunt nuptię non sunt dampnande licite autem sunt . non ergo sunt dampnande . Deinde ipsa loca de quibus loquimur cercius noscenda sunt a quibus omne argumentum sumendum esse aristotiles censuit et cum tribus supra scriptis sedecim numero dedit A toto ut omnibus membris ualidus pede non claudicat . a parte ut si caput tueri debemus . cur non totum corpus? A nota id est interpretatione uel sicut greci dicunt ethimologia in hunc modum ense necatus gladio periit Hęc in ipso negatio sunt affecta autem . i . extrinsecus

Digitized by Google

cognata sunt que sequuntur a coniugatis . que sub unum iugum declinando . uel deriuando ueniunt ut illud Qui consul est oportet eum consulere a genere qui scientiam desiderat grammaticam non spernat A specie castitatis amator homo uirtutis est Assimili (*sic*) ut quod tibi non uis alio ne facias A differentia id est a dissimili ut est non quia occulus uidet totum corpus uidet A contrariis ut in ebrietate nemo sobrius est Ab adiunctis id est que uicina sunt cum necessitate choerent ut ubi occulus ibi amor ubi dolor ibi manus . Ab antecedentibus ut si concubuit uirgo non est A consequentibus ut si peperit cum uiro concubuit A repugnantibus ut quomodo qui parasitus est ridiculus non sit Ab efficientibus rebus id est a causa ut ubi sol ibi lux Ab effectis ut ubi fumus ibi ignis A conparatione tribus modis a maiore . a minori . a pari . a maiore vt ne mireris fratrem cedere qui patrem (*Cod.* par*t*em *durch getilgt*, t *über*.) occidat . a minore ut putas qui furtum punit sacrilegum inpunitum relinquat . A pari ut nihil differt qui preest faciat aut consentiat Ergo grece topos locus dicitur . inde dicitur topica hęc sedecim loca argumentorum ab aristotile inuenta Ipsa autem argumenta in eis inclusa . idem philosophus dialecticam uocitauit separans hanc partem argumentationum ab ea parte quam in secundis analiticis ipse apodicticam uocauit . ut intellegas dialecticam probabilem argumentationem et uerisimilem . apodicticam uocauit ut intellegas dialecticam probabilem argumentationem apodicticam uero necessariam et ueram argumentationem. Et quia plato et post illum stoici omnem necessariam argumentationem dialecticam uocauerunt . placuit aristotili translationem huius nominis facere de necessariis

Digitized by Google

ad probabiles argumentationes. Dum autem dialecticorum sit semper studere ueritati et inreprehensibiliter astruere uel destruere que in questionem ueniunt nonnumquam aliquando eis utilia sunt ad argumentandum ea loca que non semper fallunt quę autem nunquam fallunt certissima eorum sunt et firmissima presidia Propterea et cicero in topicis suis tria loca supra dicta dialecticorum esse dixit propria eo quod semper eueniant Sed ipse in rethoricis quasi alia loca ostendit unde coniecturam et argumenta ducere debeamus . siue necessaria . siue probabilia dicens omnem rem argumentando firmari ex his que personis atributa (i *mit Häkchen über g.*) sunt uel negotiis Deinde personis undecim atributa numerat . id est numen (*sic*) naturam uictum fortunam habitum affectionem studia . consilia . facta . casus . orationes . Negotiis IIII^{OR} id est quo sunt continentia cum ipso negotio et quę in gestione negotii considerantur et que adiuncta negotio sunt . et que gestum negotium consequentur. Quę loca in subdiuisionibus ipse tam plura ostendit quod sunt nature in hominibus quot affectiones quot studia . quot consilia . quot facta . quot casus . uel quot partes ceterorum esse possunt que attributa sunt personis et negotiis . Necessaria non discernens a probabilibus non locis ea distare docet sed qualitate et quod necessaria tractentur in dicendo tribus modis aut (per) conplexionem aut per enumerationem aut per simplicem conclusionem et quod necessaria sint que nec aliter fieri nec aliter credi possint probabilia autem sint que credi possint ex tribus rebus consuetudine opinione similitudine Hinc questio nascitur quoniam alia loca argumentorum cicero quam aristotiles monstrat uel cur eadem res a duobus tam diuerse trac-

Digitized by Google

etur maxime quod preter ista sedecim loca supra dicta boetius in commento testetur nullum ulterius locum (positu *durch Strich darunter getilgt*) posse reperiri. Ad hec respondendum quia aristotiles loca argumentorum (gu *überg.*) philosophis et oratoribus communia demonstrauit et quod sub his comprehenduntur omnia que cicero commemorauit quasi alia loca. Inpossibile enim est quicquid coniecturatur ex his ad aliquem locum eorum sedecim non pertinere que nobis ab aristotile sunt insinuati (*sic*) Quę uero philosophus infinite multitudinis loca sub breuitate constrinxit ex eis oportuit oratorem aliqua certius nominatim exprimere que ad oratorem maxime pertinent Quapropter et illud singulariter ad eum pertinuit ostendere quia dum IIII^{OR} sunt conclusiones necessariorum argumentorum ut uictorinus testatur tres ex illis tantum conueniunt oratoribus que supra dicte sunt et quod probabilia argumenta id est credibilia que in tredecim locis inueniuntur. tribus causis fiunt credibilia que similiter dictę sunt consuetudine opinione similitudine Ea enim maxime credimus que ita fieri consuerunt [G 64^{v},a] ut si mater est diligit filium Medea tamen non dilexit Nam si dilexisset non occidisset. Sic et ipsa facile creduntur que in opinione sunt. etiam si uera sint ut antipodes sub terra ut cetus in abysso qui ambiat terram et dum bis se uertat inter diem et noctem accessum maris facere et recessum ita et illa que similitudinem habent vt si oppugnator patrię pęnam meretur propugnator premium meretur in his omnibus nihil aristotili cicero contrarium sensit Sane ex illo habuit. ut hoc eadem diceret sumpta sunt autem ex ea parte logice (g *überg.*) quam nunc agimus id est dialectica

Digitized by Google

quod interpretatur de dictione Liquet enim ex ipso uocabulo ad oratorum usum magis eam pertinere quia sermo philosophorum oratorum est dictio vnde et rethorica dicitur bene dicendi scientia . Constat ergo tota dialectica in argumentis et in eis que ex ipsis predicuntur (*sic*) ypoteticis syllogismis Quorum propositiones per quamlibet coniunctionem proferuntur copulatiuam aut disiunctiuam aut causalem . (*hier ist ein* aut *durch Punkte getilgt*) ut et aut . si Ideo ex duobus sumptis predicatorum syllogismorum una efficitur conditionalis propositio vnum sumptum est in predicatiuo syllogismo omnis homo animal est et aliud est omnis homo immortalis est Copulantur hęc coniunctione . si in unam condicionalem propositionem ut omnis homo animal est nullus homo inmortalis est vna quoque propositione predicatiua ut omnis homo animal est . sit conditionalis in hunc modum Si homo est animal est Sola autem coniunctio si facit ut conditionales dicantur Recte ergo apodictica dicitur argumentatio . quia ueritas demonstratur in disputando . recte quoque quia et dialectica cui in dicendo credibilis est argumentatio . et non tam apta est disputantibus quam rethorice suadentibus . Illi enim qui ratiotinantur in sua quadrata figura depictum cernunt . quibus proloquiis conuenientibus necessitate credendum sit (*Cod.* fit) . isti sunt autem quibus suadendi officium est certa loca habent unde sumant que credibilia dicant Propterea latior est hęc pars argumentandi . quam ista ratiotinandi . Ad plures enim uadit opinio quam scientia . et tamen pluris est scientia quam opinio quia fallitur opinio . non fallitur scientia . Noscitur autem opinio maxime ex consuetis rebus ueluti consuetvm est . et fere solet fieri . ut quod in toto

Digitized by Google

ualeat . ualeat in parte . uel quod ualet in parte . ualeat in toto . Quodsi semper uerum esset numquam in eis falleretur opinio Nam si a toto uelis argumentum ducere . hoc aliquando uerum erit in hunc modum Si mundus diuina prouidentia regitur . homo quoque qui pars eius est . diuina prouidentia regitur . Item falsum erit hoc modo . Si cicero homo est pes quoque ciceronis homo est Simliter a parte uerum aliquando trahitur argumentum hoc modo Uno membro languente compatiuntur omnia membra Falsum quoque ut est Quia occulus uidet . totum corpus uidet . Potest autem et unum exemplum proferri in quo aliquando fit uerum argumentum aliquando falsum Ut si putes letum hominem si quem uideas ridentem et ludentem et dicas de eo . Letus est namque ridet . et in lusu est Hoc non semper uerum est quia re uera et simulatione fit Ab adiunctis (*Cod.* adiuctis) enim hoc argumentum ducitur in omnibus namque argumentis probabilibus ad hunc modum ueritas et mendativm inuenitur Tria sola argumentorum loca sunt et que prius et que postea (chepta ?) sunt in quibus semper uerum est dicere secundum ciceronem (*Cod.* cicerorem) . si hoc est illud est. Sed uictorinus hoc destruit (e *über unterp.* i) et contendit omnia argumenta potius esse probabilia ut scientia tantum in apodicticis argumentationibus sit opinio autem in dialecticis Et cum aristotiles ęque laborauerit in utrisque id est in docendis syllogismis apodictice in quibus omne iudicium . que credi aut non credi debeant et in inueniendis argumentis dialectice in quibus nondum est indictum certum . sed questio multum incusatur stoicos cicero . eo quod solum sibi assumpserint magisterium iudicandi et dereliquerint eam partem que

Digitized by Google

est inueniendi. (*Hier beginnt andere Schrift*) Secundum quod . V.^{que} principales sunt orationes . ut boetius in commentariis periermeniarum docet Enunciatiua . imperatiua . optatiua . interrogatiua . inuitatiua . Quarum enunctiatiua sola affirmationem . et negationem . uerum aut falsum . significat et habet difficultatem constructionis maxime in continuo genere . locutionis . de quo post dicetur . et non multi sciunt qui ordo in legendo tenendus sit . et quid primum aut secundum aut ultimum competenter inferatur . Sunt namque in ea septem dinoscenda ut rethores docent . persona res . locus causa . tempus modus materia . uel facultas . Hoc est quis fecerit . quid ubi cur . quando quibus amminicvlis (amminicúlis *unterp.*, *darüber* v) uel qua materia . Harum . VII . principales partes sunt enunciatiue orationis quis . et quid hoc est subiectiuum et declaratiuum subicitur enim quis fecerit et declaratur quid fecerit . Et subiectiua pars nominatiuum habet declaratiuum uerbum . indicatiuum . Nec minus his duabus partibus esse poterit (*Cod.* peterit) nisi in impersonalibus sententiis ut disputatur a cicerone plena enuntiatio est facta ex indicatiuo uerbo et ablatiuo casu . Similiter penitet ciceronem . de uerbo et accusatiuo casu . contigit (*sic*) etiam ut in subiectiua parte uerbum indicatiuum et declaratiuus nominatiuus inueniatur propter infinitum (u *mit Häkchen überg.*) nomen . qui aliquid disputat cicero est . vir qui non abiit in consilio — 4., 64^{c}, a *Z.* 69 — 65^{r}, *Z.* 14 de partibus logicae (I 591, 2 — 595, 28). — 5., 65^{r}, a *Z.* 14 — 65^{c}b *Z.* 70 *das folgende Stück, dessen Schluss fehlt:* **INCIPIT DISTRIBVTIO OMNIVM SPECIERVM** (*Cod.* SRECIERVM. *unterp., darüber* p). **NOMINVM** (*Cod.* NO:INV *Ras.*, M

Digitized by Google

überg.) **INTER CATHEGORIAS ARISTOTILIS** . Octo partes orationis in grammatica quales in se ipsis dictiones sint liquido ostendunt Decem (*Cod.* Deec̄) uero aristotilis (aristotiles *unterp.*, *darüber* i) cathegorię quę ad logicam pertinent quid ipsę partes orationis extra se significent . deinde quales per se sint ipse Hunc ordinem in pueris natura ostendit qui prius intellegunt ea uox que est homo . unde predicętur quam in ipsa uoce fieri discant . hanc flexionem . homo hominis homini hominem ab homine Et a prima origine linguarum omnes se ad intellectum solum sermonum ferebant postea aliqui ceperunt de ipsa quoque uoce sermonum tractare Ergo inter scolasticos fit questio . que pars orationis ad illam uel illam cathegoriam pertineat Certum est namque nomen ad . V.^{que} cathegorias (*Cod. ch*athegorias *durch Punkt getilgt*) significationem suam extendere ut in illo uersv apparet quo priores uestri ad agnoscenda . X.^{cem} predicamenta exemplum dederunt augustinus magnus predicator filius munice stans in templo hodie infulatus disputando fatigatus Ergo substantia quantitas qualitas ad aliquid habitus singuli ex his nominibus ostenduntur augustinvs magnus predicator filius infulatus Vnde apparet quoque omnes illas species nominis quas numerauit presciamus indiuisis significationibus His . V . predicamentis subditas esse . Quę species etsi non omnes a significatione aliqua (li *mit Häkchen überg.*) sint appellate ut denominatiuum aduerbiale participiale . ipsa tamen quę in eis comprehenduntur nomina nil extra hęc predicamenta significare possunt Hęc nomina si quis discernere posset et in singulis speciebus ad certum dinoscere cui predicamento assignentur non paruę hoc scientię et utilitatis esse iudicaretur . **PRENOMEN . NO-**

Digitized by Google

MEN . AGNOMEN . COGNOMEN . Planum est illud primas IIII^OR species propriorum nominum prenomen nomen . agnomen . cognomen primas substantias significare Quę primę substantię a grammaticis propria a dialecticis indiuidua uocitantur Quid enim publius prenomen cornelius . nomen scipio . cognomen affricanus . agnomen nisi substantiam et eam indiuiduam significant? **CORPORALE** Corporale quoque substantiam significat aliquando primam . aliquando secundam . Secundę substantię sunt apud dialecticos genera et species apud grammaticos . appellatiua sunt primę substantie . ut plato . cicero . Sunt partes eius ut manus platonis . uel oculus ciceronis Sunt secundę substantię ut homo animal Sunt partes earum ut manus hominis oculus animalis Itaque de toto . i . indiuiduo . ut est cicero . si interrogaueris cuius speciei? Respondendum est proprie . Item cuius speciei de propriis? corporalis potest et alterius esse? utique . Dic (*sic*) agnominis atque sinonimi . Si autem interrogaueris . Marcus tullius . cicero . tria nomina huius nominis . cuius speciei? Respondendum est quia in unum collecta unius sunt quoque speciei ut corporalis uel synonimi Separata uero trium cernuntur esse specierum . prenominis . nominis . agnominis . Item de partibus indiuiduorum Manus uel pes . ciceronis . cuius speciei? corporalis potest et alterius esse? non potest Similiter ungula buzephale . uel rhebi . uel ramus ficulneę (*Cod.* faculneę) cui maledixit dominus uel parietes (*nach* a *ist noch ein* r, *nach* i *noch* es *überg.*) templi salomonis et similia . corporalis sunt speciei et non alterius Item de generibus ut serpens . piscis . auis . pecus . animal arbor herba . lapis metallvm frumentum uestimentum . uas . telum et talia . cuius speciei? Corporalis Possunt et

Digitized by Google

alterius esse? possunt cuius generalis (*Cod.* geneneralis). Item interrogandum de speciebus eorum ut hoc equus . bos . canis . lec . draco . scorpius . aquila . grus . delphinus . anguilla . lilium . rosa . uitis . laurus . aurum . argentum . triticum . hordeum . pallium . toga . urceus . ydria . uenabulum . sagitta . gladius . et his similia cuius speciei? corporalis possunt et alterius esse? Utique . cuius? Specialis Item de partibus generum et specierum Ut caput ęqui capud animalis manus hominis . animalis pes . et similia cuius speciei? Corporalis possunt et alterius fieri Non possunt Si autem eisdem partibus secundarum substantiarum nihil addideris uidentur secundvm aristotilem ad aliquid esse vt caput capitati . manus manuati . ala . alati . penna . pennati . remus . remite rei folium foliatę rei Cauendum est in hac specie . totum dum scitur ne partes nesciantur . Vt cęlum totum quiddam est . et substantia est polus autem non idem sed pars eius est . Terra quoque totum elementum est . partes eius asia . europa . affrica . partes parcium . egyptus . syria . palestina (*Cod.* apalestina) . italia . grecia yspania . numidia . mauritania . Mare similiter totum est partes eius freta estus sinus . Et quia non de solo mari dicuntur estus et sinus possunt quoque ad aliquid esse Terrenum (*d . i .* tyrrhenum) uero et ionicum . et adriaticum . ligusticum pamphilicum liburnicum . si mare adieceris partes eius sunt . si per se quid significent . consi[G 65^{r}, b]derantur ad aliquid sunt . quia tirrenum ionicum adriaticum ligusticum pamphilicum liburnicum est (si mare *durch Strich getilgt*) non solum mare sed quicquid est tirrenię . ionię . adrię . ligurię . pamphilię . liburnie . Huius namque speciei nomina . et si cum aliis speciebus (*das zweite* e *überg.*) possunt esse

Digitized by Google

communia ad unam tamen solam cathegoriam pertinent substantiam . **INCORPORALE** . Incorporale ut priscianus docet non tantum ad substantiam sed ad qualitatem quoque et ad alias cathegorias transit . Commune est etiam (cathegorias *durch Strich getilgt*) propriis et appellatiuis nominibus et diuersis speciebus ut uirtus dea indiuidua substantia est . uirtus autem communis generalis qualitas est . Hinc datur intellegi omnia nomina harum duarum specierum esse corporalis et incorporalis sunt quia et alias quoque species transeunt de his maxime interrogandum est . **OMONIMVM SYNONIMVM** . Omonima . et synonima . i . equiuoca et pluriuoca . in substantiis et qualitatibus et in ceteris cathegoriis inueniuntur Pirrus namque filius achillis . et pirrus epirota substantię sunt . Homo pictus et homo uerus etiam de diuersis cathegoriis ęquiuocantur dum uerus homo substantiam pictus imaginem que ad aliquid est . significare uidetur Et latinus proprium et latinus gentile uel possessiuum omonima sunt Aristotiles album corpus et album quod ipsam albedinem significat equiuoca nuncupat Et hęc qualitatis sunt Pluriuoca uero ut substantia sunt marcus . tullius . cicero . ut in qualitate bonum honestum uirtus apud antiquos unum atque idem significant **ADIECTIVVO** (*sic*) Adiectiuum semper quantitatis qualitatis esse dinoscitur Quod enim magnus paruus altus et talia nisi quantitate significantur ? Tamen quia infinita est huiusmodi quantitas relatiuam uim habet ut magnus ad paruum altus ad breuem uel tenuem refertur . Quid etiam bonus et malus . pulcher et deformis significant nisi qualitatem ? Et dum sint adiectiua fiunt tamen aliquando quedam ex eis relatiua ut similis simili sit similis Ideo tribus cathegoriis adiectiua soci-

Digitized by Google

antur Ennosigeus . et gradiuus et quirinus magis propria sunt quam adiectiua Hoc autem magnopere addiscendum quia adiectiua maxime de his fiunt que natura dat ut prudens . sapiens . uelox . fortis . pulcher bonus malus eger (eg *mit Häkchen überg.*) sanus clarus albus . niger Quę autem studio fiunt affectiones qualitatum ut medicus . mechanicus . grammaticus . uel si addisciplini (*sic*) sunt ut socraticus platonicus phitagoricus non adio (*sic*) possunt recipere comparationem . et adiectiua dici sed adiectiue speciei sunt **AD ALIQVID DICTVM** (*am Rande*) Ad aliquid dictum species nominis dicitur ut dominus seruus non ut species possit fieri quod generalissimum est sed ad similitudinem quia nomen quasi genus comprehendit significationes diuersarum (*Cod.* duersarum) cathegoriarum et ipse ei quasi species subponuntur Queri autem potest cur prescianus alia generalissima substantiam qualitatem . quantitatem habitum non similiter species supposuerit nomini Dicendum est utilius esse ad intellectum distinctionem subalternorum generum ponere ne obscurę fierent tot nominis significationes supprimo (*sic*) tantum genere posito Sunt enim in cathegoriis subalterna genera . corporale . incorporale numerale . locale . temporale . Sed hiis cathegorię subalterna genera ab aristotile nulla percepit Ideo generalissimum necessitate posuit Quę tamen eius species esse uideantur postea non tacebo **QVASI AD** (*mit Häkchen überg.*) **ALIQUID** Quasi ad aliquid sunt ut dies et nox que tempus significant et quantitatem . Dextera quoque et sinistra que partes substantie sunt **GENERALE** (GE*R*ERALE *unterp.*, N *überg.*) **ET PATRIVM** (*am Rande*) Generale et patrium gentem et patriam significant gentem ut grecus latinus patriam ut athe-

Digitized by Google

niensis romanus Gens est alicuius multiplicata posteritas que quod ab uno sit nata et genita . gens et natio . dicitur ut ad (*sic*) heber hebrei . ab ismahel ismahelita . Patria est locus alicuius et certe sedes et dicta patria quasi patrum terra vt roma bruto athene demosteni Grecus et latinus aliquando propria sunt ut grecus rex a quo greci dicti . et latinus filius fauni a quo latini dicti Aliquando gentilia . ut grecus homo latinus ciuis aliquando possessiua ut grecus habitus latinus ager Nam gentilia per se quoque possunt intellegi Et cum dicitur ethiopes . arabes . indi . scithę . traces . greci . latini et si nihil addatur gentes intellego **POSSESSIVVM** Possessiua uero ut ethiopicus arabicus indicus sciticus treitianus (ti *durch Punkt getilgt*) grecus latinus . nisi addatur sermo . uel mos . uel habitus . aut tale aliquid intellectus ambiguus est Nec uno modo fiunt gentilia Sunt enim aliquando a primo parente dicta ut ab israel et ismahel israhelite et ismahelitę aliquando a rege ut a greco greci Aliquando ut isidorus docet a rege primum terra nominatur . et genus deinde (a) terra nominatur vt hispanus rex dictus a quo ispania (*Cod.* ispana) Item ab hispania (*Cod.* ipania, h *vorn über.*) hispanus (*das erste* s *über.*) Eadem quoque genus bis nominatur a rege et a prouincia triplici . diriuatione facta ut grecus tessalię rex grecis nomen dedit Transmigrantes deinde greci in italiam . greciam nuncupabant a quo iterum qui ibi nati sunt greci sunt dicti Hoc considerato diffiniendum est cuius sint cathegorie . non enim sunt substantie quia interrogantibus quid est homo? nemo respondet grecus aut latinus est Item qualis uel quantus est homo nemo dixerit grecus aut latinus Si autem dixero cuias est

Digitized by Google

(*Cod.* cuius as) homo? uel cuius gentis homo? recte respondetur grecus aut lautinus. Dicamus ergo ea ad aliquid dici et referri ad genitiuos primitiuorum siue propriorum uel appellatiuorum Omnis enim genitiuus ad aliquid dicitur. Similiter et nominatiui in quibus et genitiui primitiuorum intelleguntur Nam nisi greci regis sit uel grecię quomodo dicatur grecus greca gentilis speciei? uel grecus greca grecum. possessiue speciei? Itaque gentilis nominatiuus ut est grecus homo intelle-
gitur greci regis homo uel grecię possessiuus autem nominatur ut est greca uestis. grecum uinum grecus mos. intellegitur regis greci uel grecorum Hismahelita (*sic*) quoque gentile intellegitur [G 65ᵛ, a] progenitus. progenitus israhelis pluraliter autem israhelitę gens quę progenies est israelis Hisraheliticus autem mos israhelitarum mos intellegitur Ergo israhelitæ possessorem significat israhelicus. possessionem. Sicut enim nostri primituum possessorem noster uero diriuatiuum possessionem significat Ita omnia possessiua nomina in genitiuo primitiui possessorem et in diriuatiui nominatiuo possessionem significant (tionem *hier durch Strich darunter getilgt*) ut euandri et euandrius cesaris et cesarivs heetoris et hectoreus regis et regeus (*sic*) vxoris (v *über älterem* o) et uxorius (Genitiuus *hier durch Strich darunter getilgt*) Genitiui quoque propriorum nominum a quibus gentilia nomina deriuantur ut est greci latini eam discrecionem habent ad nominatiuos deriuatorum gentilium ut est grecus latinus quę est inter regem et regnum Nam greci et latini regnum sunt regis greci. et latini regis (*Cod.* reges) genitiui uero terrarum ut sunt grecię latii ad gentilium nominatiuos grecus et latinus ita sunt ut quod continet ad hoc

Digitized by Google

quod continetur. Nam gretia (*sic*) et latium continet grecos et latinos Similis ratio est de nominibus patriam significantibus quia romanus et alexandrinus et antiochenus et thebanus intelleguntur homines urbis romę alexandrię antiochię (*Cod.* atiochię) thebarum et omne quod alicuius esse intellegitur ad aliquid dici necesse est Non enim roma alexandria thebę antiochia nominatim ad aliquid dici possunt Significant enim indiuiduam substantiam sed genitiui illorum et omnium nominum ut supra dictum est Sicut enim omne quod urbis est urbanum est ita omne quod romę est romanum est Ergo romanus romana matrona romanum mancipium patrium est. si autem de aliis rebus ut romanus ager romana lex romanum rus romanorum ager. et lex et rus intellegitur et possessiue dicitur Sic et in ceteris

INTERROGATIVVM Interrogatiuum est ut quis qui quę quid qualis quantus quotus quot cum suos seruant accentus. i. cum quis et quid acutum (*Cod.* accutum *durch Punkt getilgt*) accentum habent quę qualis circumflexum quantus acutum quotus circumflexvm quot acutum (*Cod.* accutum *durch Punkt getilgt.*) Hoc ergo sciendvm de his quia de quibus interrogant hęc et significant Quis et qui et que et quid aliquando substantiam requirunt indiuiduam ut quis uel qui homo uicit hannibalem? Scipio que creatura prestat in terris? uel quod animal? homo aliquando quantitatem indiuiduam ut quis locus? iste uel ille Quod tempus? Hoc presens uel illum (*sic*) preteritum que oratio? Hęc interrogatiua quis uel qui numerus? Septenarius uel denarius Aliquando qualitatem indiuiduam siue specialem ut quis color soli? Igneus quis color cigno? albus Qualis de sola qualitate interrogat indiuidua. uel speciali. ut

Digitized by Google

qualis socrates? caluus crispus Qualis est homo? Rationalis mortalis Quantus certam mensuram uel numerum aut pondus desiderat ut quantus est chorus? XXX^a^ modiorum. Quantus est circulus lunaris? Decem onuenalis Quantum est magnum talentum? LXX^a^ duarum librarum Quot solius numeri interrogatio (*das zweite* r *überg.*) ut quot sunt dies anni? trecenti sexaginta (i *überg.*). V.^que^ sine quadrante. Quotus ordinem querit ut quota est hac nocte luna? XII^ma^ ordo autem ad aliquid dicitur quia ordinate rei est **INFINITIVVM** Infinitiuum est interrogatiuo contrarium quia in interrogatiuo propria et indiuidua querit infinitum uero ad omnes communiter destinatur ut qui tyrannum occiderit premium accipiat Hic nulli uni certo homini premium proponitur dum dicitur qui occiderit sed omnibus communiter et dum infinitum est semper substantiam significat in aliis autem cathegoriis quociens inuenitur necesse est precedere sententiam ex qua intellegatur ac si aliquis de numerorum diuersitate loquatur et dicat. qui suis partibus constat perfectus est Hoc de senario intellegitur Sic qualis et quantus et quotus et quot infinita sunt quando grauem accentum habent ut quales dederis tales reddidero. quantos dederis tantos reddidero quot dederis tot reddidero. Terentius Quot homines tot sententie Quotus in nauali certamine cloantus (*sic*) uicit totus merito et remunerabitur. Similitudinis quoque erunt qualis et quantus dum alterum quemlibet alteri comparamus ut qualis uirgilius talis homerus. quantus hector tantus eneas (*h*eneas *durch Punkt getilgt.*) **DEMONSTRATIVVM** Demonstratiua etiam erunt dum aliquem cernentes nomen eius tacemus et digito eum monstrantes. similem illi esse alterum dici-

Digitized by Google

mus ut si ciceronem uidentes dicamus talis et tantus erat uarro . **REDDITIVVM** Redditiua quoque hęc sunt quando precedit interrogatio vt quis est gratus (*Cod.* gratis) deo? Qui custodit mandata eius Quales oportet esse filios dei? Quales sunt angeli dei . Quanti peruenierunt ad regnum celorum? Quanti remanserunt in cęlo angeli post ruinam (n *überg.*) diaboli **RELATIVVM** (*am Rande*) Relatiua sunt autem quando ad precedentem sententiam sine interrogatione respondetur vt est illud Dum intrasset iesus quoddam castellum occurrerunt ei X uiri leprosi Sequitur relatiuum Qui steterent a longe Item talis enim decebat ut nobis eorum pontifex Nam ad priorem sententiam respicitur Item scriptum est in liuio In ultionem lucrecię omnes tarquinii bruto faciente urbe expulsi sunt tanta erat auctoritas bruti **COLLECTIVVM** (*am Rande*) Collectiuum est quod in singulari numero multitudinem significat ut populus plebs concio . Cuius hęc sunt cathegorię? Hoc ex diffinitione considerandum est . Est enim populus multitudo hominum collecta in unam ciuitatem plebs uero inferior pars populi est contio conuenticulum est hominum ad audiendum aliquem qui concionator dicitur . Nam et turba et turma et cohors (*Cod.* choors *durch Punkt getilgt*, h *mit Häkchen überg.*) . et concilium et exercitus . et chorus . et grex [G 65ᵛ, b] talia sunt Hęc si unam rem significarent unius predicamenti diffinitionem ad certum susciperent sed quia substantiam significant et multitudinem . multitudo autem infinitę quantitatis est et ad aliquid predicatur Ideo duobus his asignantur (*sic*) predicamentis ęque communia substantię et relationi Aristotiles uero non mirandum esse dixit scientiam simul qualitatiuę et relatiue dici et duarum essę cathe-

Digitized by Google

goriarum Et differentias bipedale et quadrupedale duplicis nouimus predicationis esse substantie scilicet et quantitatis Alias autem differentias que sunt rationale et inrationale . mortale et inmortale substantie et qualitatis apud omnes constat Nam inter genera substantiarum subalterna in ysagogis ponuntur et recipiuntur tamen ad naturalem potentiam et inpotentiam in predicamento qualitatis . Sicut enim durus et mollis . fortis et fragilis . quod naturaliter facile uel difficile patiantur ostendunt Ita mortales et inmortales qui potest mori et non mori significant rationalis autem et inrationalis qui ratione possit uti uel non uti simili modo declarant Magnum uero et paruum et ceteras infinitas quantitates confuse predicari et magis tamen esse ad aliquid ab ipso aristotile accepimus ventus quoque et fluctus commotus aer et commota aqua et non aer tantum nec aqua tantum confuse similiter predicantur . Eo igitur modo et collectiua predicari dicimus **DIVIDVVM** Diuiduum est quod a duobus uel pluribus ad singulos habet relationem uel ad plures innumeros pares distributas (*sic*) ut uterque alteruter quisque singuli bini terni centeni Discernenda sunt hęc Nam uterque et alteruter a duobus habent relationem ad singulos quia uterque duorum dicitur et alteruter similiter duorum dicitur Quisque autem et singuli uel trium uel IIII^{OR} uel X uel C uel M solemus dicere Item de amplioribus quam duo solemus dicere bini terni centeni et hęc est relatio ad plures innumeros pares distributos Dicimus enim XXX^{ta} homines exierunt de ciuitate bini atque bini uel terni et terni Item dicimus innumerabiles homines transierunt deni atque deni uel centeni et centeni Hęc relatiue dici et ad aliquid esse ipse docet

Digitized by Google

prescianus Conuertuntur ergo ad hunc modvm Si duo sunt est et uterque et alteruter et si uterque est uel alteruter duos esse necesse est Item si plures sunt et singuli et bini et terni et centeni Et si non sunt singuli uel bini . uel terni uel centeni quomodo plures? **FACTITIVM** Factitium est quod a proprietate sonorum per imitationem factum est et est commune substantię cęterisque cathegoriis ut tintinnabulum turtur corax . cicade . grus . cuculus . substantie sunt Clangor autem et fremitus et stridor . et screatus . et gargarismus et talia ad aliquid dici possunt Vt clangor clangentis et non hominis sed ipsius tubę **GENERALE** Generale est quod in diuersas species potest diuidi vt animal arbor . in substantia Numerus et oratio in quantitate uirtus et scientia in qualitate comparatio et appositio in ad aliquid **SPECIALE** (*am Rande*) Speciale est quod a genere diuiditur ut homo ęquus uitis laurus in substantia . par et inpar uel affirmatio et negatio in quantitate prudentia . iustitia uel sapientia et eloquentia in qualitate Maior et minor uel habitus et priuatio in ad aliquid **ORDINALE** (*am Rande*) Ordinale est quod ordinem significat . ut primus et ad primum secundus . tertius . IIII^{us}. V^{us}. XII^{us} centesimus quę in infinitum relatiue dicuntur et ad aliquid sunt **NVMERALE** (*am Rande*) Numerale quod numerum significat ut unus duo IIIes et quantitatis sunt **ABSOLVTVM** (*am Rande*) Absolutum est quod per se intellegitur et non eget alterius coniunctione nominis vt deus . ratio substantia et qualitas . Temporale est quod tempus significat ut mensis et annus quę quantitatis sunt **LOCALE** (*am Rande*) Locale est quod locum significat ut longinquus propinquus medioximus proximus . hęc

Digitized by Google

ad aliquid sunt Dicente augustino de doctrina christi quia proximus proximo proximus est uel propinquus ad propinquum dicitur medioximus siue medius ad extremos Nam positiui positiuis comparantur ut longinquus longinquo propinquus propinquo Et non solum positiui inter se sed eorum quoque comparatiui ad eos ad utrosque autem superlatiui ita fit comparatio longinquus (*sic*) ad propinquum . propinquus ad propinquiorem propinquior ad proximum Notandum quod dixit locale est quod locum significat sicut prius dixit temporale est quod tempus significat . et uerum est quia mensis et annus tempora sunt Propinquus autem et longinquus non sunt loca Nam ut iustus et sanctus qualia sunt et non qualitates . Item ut antiquus et modernus temporalia sunt et non tempora ita longinquus et propinquus localia (localia *doppelt*) sunt et non loca Quare hoc? Ferte non inuenit exempla que daret de loco . quia loca quę nos (*noch einmal* que nos) dicimus ut roma kartago non loca sunt sed in loco et locus in illis Nam ut uictorinus dicit et unus locus potest esse totius mundi et multa Si mundus totus unum corpus est . unum locum oportet habere Si plurima sunt mundi corpora Singulis si uis locus est Non potuit ergo locum (habere *unterstr.*) monstrare sine corpore sicut numerum monstrauit sine corpore I . II . III . Ergo ut cicero in rethoricis testatur . difficile est diffinire locum et tempus Ipse tamen tempus diffinitur partem esse ęternitatis Quod si hoc uerum est mensis et annus quę prescianus exempla dedit temporalia partes partis sunt ęternitatis (sunt ęternitatis *noch einmal*) Locum uero diffinire non presumpsit sed in questione dimisit quid locus sit species an indiuiduum Inde forte

Digitized by Google

est quod prescianus non simpliciter locum significantia nomina potuit inuenire . **PATR** . (*am Rande*) Patronomicum (*sic*) cum est quod a propriis nominibus patrum tantummodo deriuatur (sed *unterstr.*) Secundum grecam formam et grecam terminationem ut eacides quod significat ęaci filius uel nepos Apparet ex hac diffinitione omnia patronomica ad aliquid.

Der Inhalt dieses ganzen Quaternios scheint auf Notkers Schule zurückzuführen zu sein; der Verfasser hat dieselben Quellen benützt wie Notker, besonders bezeichnend ist die öftere Berufung auf Boetius (vergl. LI,27 . LVI,28*). Alle Theile rühren inhaltlich von dem Verfasser des an der Spitze stehenden Briefes, d. h. von Notker her, wie aus* LI,22 *und besonders aus* LIV,23—27 *hervorgeht. Die Schrift ist ausserordentlich klein und Interpunktion, wie aus den ganz abgedruckten Stücken hervorgeht, fast fehlend, deshalb ist sie auch in den Collationen nicht berücksichtigt. Die hier abgedruckten Stücke sind nicht in den Text gestellt, weil sie nichts Deutsches enthalten. — G zeigt schon bei flüchtiger Beobachtung sich nahe verwandt mit H, besonders haben beide eine grosse Anzahl von auffälligen Fehlern gemein. Da sie gleichwohl auch grosse Unterschiede zeigen, so lässt sich die Annahme einer gemeinsamen Vorlage, welche von beiden oder eine von beiden Handschriften frei verarbeitet worden ist, nicht von der Hand weisen. Genauere Nachweise gebe ich an anderem Orte.*

H. *Monacensis Cl.* 4621 *aus Benediktbeuren enthält* 1., *p.* 47ʳ—75ʳ,3 *die Rhetorik nebst der allgemeinen Einleitung* (I 623—684,13)*;* 2., *p.* 75ʳ,4—75ᵛ16, *eine Stelle aus* de partibus logicae (I 593,2—595,4)*; vgl. Münchener Catal.*

I. *Cod. Sangallensis* 872 *enthält p.* 4—170, *zum Theil als rescriptus, die Bearbeitung von Martianus Ca-*

Digitized by Google

pella (I 687—847); *vgl. Scherrer, Catal. S.* 302. *Hattemer, Denkm.* III *p.* 259—262. *Steinmeyer ZfdA.* XVII, 450. 464—474. 504. *Piper, ZfdPh.* XIII, 316—322.

K. *Monacensis Cl.* 18937 *aus Tegernsee, zuerst veröffentlicht von Schmeller ZfdA* VIII, 108, *enthält die Abhandlung* de musica; *vgl. Münchner Catal.*

L. *Cod. Lipsiensis Paulinus* 1493 (*univ.*). *Unten auf S.* 2ᵛ 3ʳ *steht* liber veteris celle monasterii repositus ad armarium publicum . | anno virginei partus millesimo DXXVI°. *Der Cod. besteht aus einer Lage von vier Doppelblättern* (1—8), *einer zweiten von sieben* (9—19); *nach* 9, 12, 15 *ist je ein Blatt ausgeschnitten*; *einer dritten von* 8 (20—30), *nach* 21 *sind* 2, *nach* 26 *sind drei Blätter ausgeschnitten; einer vierten von* 6 (31—40); *nach* 38 *und* 39 *ist je ein Bl. ausgeschn.; einer fünften von* 5 (41—46); *nach* 40, 42, 43, 45 *je ein Bl. ausgeschn.; einer sechsten von* 6 (47—56); *nach* 47 *u.* 54 *ein Bl. ausgeschn.; dann folgen* 57, 58 *u. der Rest eines ausgeschn. Blattes, dann eine Lage von* 3 (59—62), *nach* 59 *sind* 2, *nach* 61 *ist ein Bl. ausgeschn.*, 60 *ist auf die Reste des einen ausgeschn. Blattes aufgeklebt; dann Bl.* 63 *u.* 64, *von deren jedem ein Bl. ausgeschn., dann zwei Lagen von je* 4 (65—80) *Doppelblättern, und eine von sechs* (81—90); *nach* 80, 81 *u.* 88 *Spuren je eines ausgeschn. Blattes. Der Cod. beginnt defect:* enim diatesseron consonantia (*aus* cp. XXI); 3ᵛ EXPLICIT DE MUSICA ID EST ARMONIAE INSTITUTIONIBUS | LIBER PRIMUS . INCIPIT SECUNDVS . *p.* 14ᵛ Expl. II. inc. III.; 25ʳ expl. III. inc. IIII., 40ᵛ expl. IIII. inc. V. *Schluss p.* 46ʳ; *p.* 47ʳ Musica Bernhardi . DOMINO dilecto archipresuli Piligrimo uero huius mundi ad | uenę & peregrino . bern . licet paruus mentis .... *fol.* 60ʳ, *b unten:* suffragantibus principis apostolorum meri-

Digitized by Google

tis . cuius amo | re tuis beatissime pater in hoc opere | studuimus obedire preceptis . | explicit liber berno . | An demo regulari monochordo etc. *Der Text* de musica *geht bis* 61ᵛ *Col.* 2 *oben. Unten steht noch von späterer Hand:* Quarta nonas septembris . //////////// . sancti Emelrici confessoris . | None nouembris . //////////// sancti Emelrici confes . *von anderer Hand dazugesetzt:* translatio . | Liber sancti petri in Merseburg . (*auch auf* 90ᵛ *steht* S. petri in Merseburch). *Fol.* 62ᵛ *Col.* 1 *steht das Gedicht* Qui rogo ciuiles cupiat cognoscere mores — apes . (*Dümmler,* Alcuini carmina LXXXII *p.* 300), *dann* DISPUTATIO DE RETHORICA . | ET DE VIRTVTIBVS SAPIENTISSIMI REGIS KAROLIS ET ALBINI | MAGISTRI . KAROLVS REX . | ET ALBINVS MAGISTER . | 2 *Z. Zwischenraum* | Quia te uenerande magister albine deus adduxit et reduxit . *etc. p.* 80ʳ *col.* 1 *das Gedicht* O nos est aetas iuuenes quibus apta legendo *bis* in orbe tuum (*Dümmler a. a. O.* LXXXI *p.* 299 *f.* = *Cod. Mon.* 6407), *darnach* 17 *Z. leer, dann das Gedicht* Me lege qui ueterum cupias cognoscere sensus (*Dümmler,* LXXVII *p.* 298) *bis* orbe suo.; *p.* 80ʳ *col.* 2 INCIPIT DIALECTICA ALBINI MAGISTRI . Quia mentionem philosophię in priore disputationis nostrę sermone fecimus etc. *Die Angaben über die Hds. verdanke ich der selbstlosen Güte meines Freundes Alfred Holder.*

M. *Monacensis Cl.* 27300 *enthält* Notker de musica *auf Bl.* 75ʳ 75ᵛ; *vgl. Münchner Sitzungsber.* 1870. I *p.* 365 (*Hofmann*) *ZfdA.* VIII, 109 (*Schmeller*). *Das Blatt ist unten halb abgeschnitten. S.* 75ʳ *endigt:* cheliu téil. unde gib . . . . . lun. daz. *S.* 75ᵛ *endigt:* fólliu dríu . . . . ín . so sól ér daz dritta. *Was Schneller sonst noch gibt, steht nicht da. Meine Collation enthält viele Besserungen.*

Digitized by Google

N. *Cod. Guelferbytanus Gudianus* 72. *Als Titel steht auf dem vorderen Deckel* (saec. XV) Musica Boecij et enkyriades | Ottonis . item scholia ottonis | in enchiriadem suam . idē dic̄ . *d. i. Boetius de musica u. Otto's von Clugny musikal. Handbüchlein mit den alten vor Guido v. Arezzo üblichen Notenzeichen. Bl.* 1ʳ *steht* S. AFRE. *Der Cod. besteht* 1., *aus einer Lage von* 5 *Doppelblättern* (1—8) *vor* 1 *und nach* 8 *fehlt ein Blatt, einer Lage von dreien* (9—14); *vor Bl.* 15 *ist* 1, *nach Bl.* 15 2 *Bl. ausgeschn.; einer Lage von* 4 *Doppelbl.* (16—21); *nach* 18 *u.* 21 *ist ein Bl. ausgeschn.; dann folgt Bl.* 21*B.* 22. 23. *u. eine Lage v.* 4 *Doppelbl.* (24—31); *vor Bl.* 24 *ist* 1 *Bl. ausgeschnitten;* 5 *Doppelbl.* (32—41); *Bl.* 37 *ist länger;* 4 *Doppelbl.* (42—49); 4 *Doppelbl.* (50—56; 53 *ist doppelt gezählt*); 3 *Lagen von* 4 *Doppelbl.* (57—80); 3 *Doppelbl.* (81—84), *vor* 81 *ein Bl. ausgeschn.,* 85 *ist als Deckblatt aufgeklebt. Der Inhalt ist f.* 1—48ᵛ Boethii de musica libri v. titulis et figuris minio pictis . 1ʳ PROEMIUM . MUSICAM . NATURALITER NOBIS ESSE CON | IUNCTAM . ET MORES UEL HONESTARE UEL EUERTERE . | OMNIUM QVIDEM PERCEPTIO SENSUUM . ITA SPONTE AC NATURALITER | quibusdam uiuentibus adest . *am unteren Rande* REGINB. *fol.* 1ᵛ legitur decretum Spartiatarum de Timotheo Milesio expellendo, non parum discrepans ab impresso Glareani (*nach Oskar Paul nicht so gut wie die Cölner Hds.*) *fol.* 5ᵛ *Cap.* XII DE DIUISIONE UOCUM . EARUM QUE EXPLANATIONE. — Et continua quidem est . qua loquen | tes vel prosam (*darüber* h : : nfst : m) orationem legentes . uerba percurrimus . f. 6ʳ (*cp.* 15) DE ORDINE THEOREMATUM . . . . Sunt autem hęc diatonum | cromaticum . enarmonicum . de quibus ita demum expli-

Digitized by Google

candum est . si prius de tetrachordis disse|remus . (*unterpunkt.*, *darüber* a *von anderer Hand*) et quemadmodum . auctus neruorum numerus . quo nunc pluralitatis est usque (*darüber* s. eo) peruenerunt | *am Rande:* temp. h ·::· k :·: s | Id autem fiet si prius comme|moremus . (*mit Häkchen überg.*) quibus proportionibus symphonię musicę misceantur *p.* 11ᵛ (34. *Kap.*) ac de poetarum carmi|nibus diiudicandi EXPLICIT DE MUSICA ID EST ARMONIAE INSTITU|TIONIBUS LIBER PRIMUS . INCIPIT SECUNDUS . *p.* 11ᵛ *schliesst* (*cap.* 11) Primus omnium pytagoras sapientię studium philosophiam nuncupauit . quam . 12ʳ *beginnt* (cp. 8) nullo errore labatur . p. 20ᵛ (31. *Kap.*) *bis* nunc uoluminis seriem fastidii vitator astringam . EXPLICIT DE MUSICA ID EST ARITHMETICA | INSTITUTIONE LIBER II . INCIPIT TERCIUS ID EST PROHEMIUM | ADUERSUM ARISTOXENUM . DEMONSTRATIO SUPER PARTI | CULAREM PROPORTIONEM . DIUIDI NON POSSE ATQUE IDEO NEC TONUM . (S)vperiore uolumine demonstratum est. — *f.* 31ᵛ *schliesst* Quoniam enim paranete hyperboleon ane | ten hyperboleon in diatonico quidem genere tono distat.; *Rest der Seite leer. p.* 48ᵛ de mensura fistularum organicarum (I, *Anhang*) p. 49ʳ descriptio monochordi . Super unum concavum lignum in una linea sub una corda fit tribus pene diuersis duplis armonica regula *etc. von anderer Hand; Z.* 16 *bis* His prę|missis armonicam regulam encheriadis describere placuit . (*vgl. Gerbert* I *p.* 103 *aus S. Emmeramer Cod.*); *f.* 49ᵛ *bis* Tandem quatuor tetracorda semis | totidem dexterę manus adscribantur digitis quorum primus fit auricularis graui | tetracordo notabis (*d. i.* notabilis *vgl. Monatshefte f. Musikgesch.* VII, 47. 51) *dann in* 9 *Zeilen*

Digitized by Google

die ebräischen nomina dei. 50r *wieder die alte Hand Reginbalds bis* 58v. 50r *oben steht* S. AFRĘ *unten* REGINB. *Von späterer H.* Enchiriades Ottonis abbatis Cluniacensis (S)ICUT VOCIS ARTICVLATĘ ĘLEMEN | tarię atque indiuiduę partes sunt litterę *etc.* (*stimmt genau mit der etwas älteren Cölner Hds.;* cf. Gerbert Scr. eccl. I p. 152—173). f. 58v Huiuscę oratiunculę ponamus hic finem .; *dann* 6 *Zeilen leer.* f. 59r INCIPIT SCOLICA ENCHIRIADES DE MUSICA . M. Musica quid est? D. Bene modulandi scientia. f. 79v *bis* & symphoniam seruat. tropique retinet modum.; (*Gerbert* I — *p.* 202), *dann* 21 *Zeilen frei. f.* 79v INCIPIT COMMEMORATIO BREVIS DE TONIS ET PSALMIS MODULANDIS . | DEBITVM SERVITVTIS NOSTRAE QVI AD MINISTERIVM LAVDATIONIS | domini deputamus . *am l. Rande von sp. H.* Otto de tonis . f. 84v *bis* Quorum exercicijs hec pauca confeci cupiens | eos laudis dei disciplinam nosse et cum supplici deuotione scienter deo obsequi; 13 *Zeilen leer. p.* 84v *sind die* Syllabae Nolane *mit Neumen.* (cf. Gerbert I p. 213—229) *am Schluss:* MIRA VIDES LECTOR IUNIORIS UERBA CATONIS . HAS COLE UIRTUTES SALUA SIT ALMA FIDES .; *Reginbaldus war der erste Abt* restaurati a Benedictinis monasterii *v. J.* 1012—1014, *dann Bischof v. Speier* (*vgl.* Placid. Braun, Not. codd. S. Balrici et Afrae Tom. II p. 4—7). *Ueber die Hds. vgl.* Schoenemann, notit . et exc. Codd. Wolfenb. Progr. Helmst. 1829. p. 22. 23. *Das vordere Deckblatt* (*aufgeklebt*) *enthält v. alter Hand*: BOETIUS DE GEOMETRIÆ ARTE . *Die Hds. ist* 0,285 : 0,257 *m. Bl.* 19 *ist* 0,189 : 0,198 *m. Bl.* 21, II 0,168 : 0,182 *m. Bl.* 37 0,272 : 0,357 *m. Gefasst ist der Cod. in*

Digitized by Google

einen gepressten braunen Holzdeckel mit Schloss. Auch diese Notizen verdanke ich Holder.

O. *Cod. Sangallensis* 556, *enthält p.* 394 *f. Ruodperts Brief; vgl. Goldast,* alem. rer. ss. II 88 *Scherrer a. a. O. S.* 175 *Müllenhoff-Scherer, Dkm.*[2] 202. 570—573. *Piper ZfdPh.* XI. 285 *f.* (I *Anhang*).

P. *Cod. Turicensis* 129 *aus S. Gallen stammend, enthält ebenfalls p.* 96[b] *Z.* 5—8 *ein Stück aus Ruodperts Brief* (I *Anhang*); *vgl. Müllenhoff Dkm.*[2] *Sp.* 202 *u.* 571. *Wackernagel Leseb.* (1859) *Sp.* 119 *Hoffmann, Glossen S.* 52 *Piper ZfdPh.* XIII, 456.

Q. *Cod. Argentoratensis von* Gregorii Magni Moralia in Job *enthält auf p.* 154[v], 155[r] *das* Memento Mori (I, *Anh.*); *vgl. Barack ZfdA.* XXIII. 212—216 *Facsimile Strassb.* 1879 *Bartsch Litteraturbl.* I *Sp.* 13. *Steinmeyer, AnzfdA.* V, 431 *f. Scherer ZfdA.* XXIV 426 *ff.*

R. *Cod. Sangallensis* 21, *die Hds. von Notkers Psalmen, der cantica u. der katechetischen Denkmäler, aus Einsiedeln stammend* (*unter dem* 2. *Bilde p.* 5 *steht:* Iste liber mon. heremitarum est domino Jodoco de Mos militi commoranti Luceria, *hinten steht eingekratzt:* restitui fratri heinrico de Ligerz Thesaurario eiusdem monasterii. 4 *Blätter sind hinten ausgeschnitten, vgl. über den Cod. Scherrer, Catal.* 8—11. *Graff, deutsche Interlinearversion der Psalmen. Quedlinburg u. Leipzig* 1839. *Wackernagel, Leseb. Hattemer, Denkm.* II (*auf p.* 540) *Müllenhoff Denkm.*[2] *S.* 193—199. 569 *ff. Schilter* thesaurus I, 2,1 *ff. E. Henrici ZdfA.* XXII, 228 *Steinmeyer, AnzfdA.* III 138—164 *Piper, Litteraturgesch.* I *S.* 100 *f. ZfdPh.* XI, 275—285. (*Bd.* II *der Ausg*).

S. *Codex Vadianus, jetzt verloren, Stücke davon in Stumpf, Schweizerchronik* (*Zürich* 1548) *Bl.* 295[b] *u. Goldast* vet. al. ss. (1606) III 47. (*Bd.* II *der Ausg.*)

Digitized by Google

T. *Monacensis Cl.* 7637 *aus Jndersdorf; vgl. Catal. enthält Notkers Paternoster; vgl. Massmann, Glaubens- u. Beichtform S.* 163 *ff.* 49. *Müllenhoff. Denkm.*[2] *S.* 193—199. 569 *f.; von mir auch neu verglichen.*

U. *Monacensis Cl.* 188 *aus Seon, enthält Ps.* 10, 4—18 *mit Accenten. Massmann, Denkm. S.* 120—122. *Hattemer* II 535. *Hier neu verglichen.* (*Bd.* II *der Ausg.*)

V. *Cod. Wallersteinensis ein Blatt bez.* I.3 *„eine kleine der Zerstöhrung entrissene Ausbeute widmet seinem Freund Ludwig Fürsten zu Oettingen-Wallerstein in seine Kostbahre Samlung der Fürst Anselm Maria Fugger zu Babenhausen.“ Das Format ist das des St. Galler Psalterium, doch die Schrift, viel enger und einspaltig, zeigt Aehnlichkeit mit der der Categorien. Auf der Rückseite oben ein Leimstrich, als wäre das Blatt in ein Buch geklebt gewesen, doch ist die Schrift klar und deutlich; enthält Ps.* 104,30—108,5. *vgl. Hattemer* II 532—534. *Hier neu verglichen mit vielen Besserungen* (*Bd.* II *der Ausg.*).

W.[1] *Cod. Basileensis* I *ein Doppelblatt, enthält Ps.* 136,5—137,8. 139,6—140,6 *vgl. Wackernagel, Hds. der Basler Univ. Bibl.* (1833) *S.* 11 *ff. Hattemer* II 536. *Hier neu verglichen. Die inneren Seiten sind beklebt, aber gut lesbar.*

W.[2] *Cod. Basileensis* II *zwei Doppelblätter, enthalten den Schluss des* canticum Ezechiae regis, *die* cantica Annę, Moysi, Abacug, Deuteronomii (*das letzte unvollst.*) *vgl. Wackernagel und Hattemer a. a. O. Hier neu verglichen.* (*Bd.* II *der Ausg.*) *Vom zweiten Blatt ist ein Stück abgeschnitten.*

X. *Cod. S. Pauli Lavant.* 0,268 *m. hoch* 0,178 *m. br. Bl.* 1 *mit* 30 *Zeilen, Bl.* 2 *und* 3 *mit je* 29; *enthalten Ps.* 17,37—51. 118,170—120,1. *Die Kehrseite des ersten*

Digitized by Google

Blattes hat rechts durch Beschneiden etwas gelitten. vgl. A. Holder Germ. XXI, 129—134. *Heinzel ZfdA.* XXI, 160 *ff. Holders Güte danke ich die Benützung seiner Originalcollation.*

Y. *Cod. Vindobonensis* 2681, *aus Wessobrunn stammend (vgl. meine Litteraturg.* I *S.* 103), *enthält Ps.* 1—50. 101—150, *ferner die cantica und katechetischen Stücke, Wessobrunner Glaube und Beichte und Predigtbruchstücke; vgl. Müllenhoff Denkm.*[2] 199—202. 570. 212—219. 583—589. *Hoffmann Fundgruben* I 48 *ff. Graff Diut.* III 124—141. *Eccard Franc. or.* II 930—935. 941—948. *Schilter* III 86. *Massmann, Gebetformeln* (163—165. 49. 72. *f.* 35. 88—106,40) *Heinzel u. Scherer, Ausg. Strassb.* 1876. *Hier nach meiner Collation.*

Z. *Monacensis Cg.* 5248,8 *enthält Predigtbruchstücke aus demselben Codex vgl. Keinz Münchner Sitzungsber.* 1869. I 542 *f. Ein neues Bruchstück veröffentlichte Keinz* ZfdA. XXVI, 176—178.

Von anderen zu Notkers Schule in Beziehung stehenden Handschriften ist mir nichts bekannt. Namentlich ist, wie ich durch M. L. Delisle's *Güte erfahre, die Bemerkung bei Hoffmann, Ahd. Gl. S.* XLV[34]*: „In Rostgaards Leben (Dän. Bibl.* VI. *Stück S.* 554) *heisst es" „Zu Paris fand er Gelegenheit von des* Notkeri paraphrasi psalmorum *eine accurate Abschrift zu nehmen, welche an vielen Orten vollständiger und richtiger ist als die Ausgabe, welche Schilterus besorgt habe" auf eine Verwechselung zurückzuführen, da in der* Bibliotheca Rostgardiana p. 544. 545 *auf* no. 978 Notkeri paraphr. theotisca psalt. Davidis magna cura . descripta et collata. In 4° ligatura Gallica, *die n* . 979 *folgt:* Fragmentum linguæ theotiscæ vetustissimum ex libello Isidori His-

Digitized by Google

palensis contra Iudæos quod ex antiquissemo codice bibliothecæ Colbertinæ bona cum venia domini Stephani Baluzii v. c. descripsit F. Rostgaard anno 1697. in 4°. *Die zu no.* 979 *gemachte Bemerkung ist also von Hoffmann flüchtig auf no.* 978 *übertragen worden.*

Von den bei meiner Ausgabe sonst gebrauchten Hilfsmitteln führe ich nur ausdrücklich an die Ausgaben der consolatio *v.* R. Peiper. Lips. 1871, *von* de interpretatione *von* C. Meiser Lips. 1877, *von* Martian. Capella *von* F. Eyssenhardt. Lips. 1866; *ausserdem die Basler Ausgabe des* Boethius *v. J.* 1570. *Alle übrigen Hilfsmittel sind bekannt.*

Im Folgenden stelle ich die Lesarten zusammen mit dem Bestreben, das mir bekannte handschriftliche Material vollständig zu geben. Umfangreiche Untersuchungen werden nötig sein, um festzustellen, was in allen einzelnen Fällen von Notker herrührt.

I. Boetius. 5,8 begôndôn 6,5 uuôrte 7,12 drânen . *auf Rasur* 8,2 Fóne *auf Rasur* 10 surd*a auf Rasur* 20 hábet . *nû lénget*|nû lénget *radiert* 10,3 uuât uuâs 15 quẹ̀dam 26 in*ter übergeschrieben* 11,6 *d*îe *auf Rasur für* t 23 accedere accedere 12,14 si*e aus* a *corr.* 26 ints*l*âfent *corr. aus* a 13,4 geuuáltîgo *auf Rasur für d*lt 17 mít *auf Rasur* 14,4 rose*is radiert* 31 *zéich*an . *auf Rasur* 15,2 Uuáz *auf Rasur* 28 educatis 16,12 *gezógeni unter der Zeile nachgetr.* 17,8 choro *auf Ras.* 16 bísa 18,1 íh *uuas* fóne *durch Zeichen darüber getilgt* 19,25 *uuî*se *auf Ras.* 20,1 tôtên 14 nebráhta. 23 indísemo *auf Ras.* 21,12 dîe : mauricium *Ras. von* s 18 zócchônten *aus* o *corr.* 29 *b*éidíu *aus* p *corr.* 22,9 i . dispersit . *v. anderer H. übergeschrieben* 23,10 meecripse . ien . 12 opera 25 bûo*h*chámera *übergeschr.* ips*a aus* e *corr.* 24,19 uuúrf zâueles 25,9 háfta síh *auf Ras.* 21 amministrationis . *auf Ras.* 24 mí*h* . *auf*

Digitized by Google

Ras. 26,3 Neuuág *auf Ras.* 8 neuuéreta *am Rande mit Verweisung v. andrer H.* 18 quisquam *fehlt* 27,2 *sélb*ûn *auf Ras.* 7 nôttur|túrfte . 10 Únde *brâh*ta *auf Rasur* 14 consu:le . *Ras.* 17 *nach* albinum *Ras.* 28,4 *bín aus* p *corr.* 15 gaud*entium auf Ras.* 25 atqui . *auf Rasur* 29 ges*dg*et *aus Corr.* 29,13 *mih kérno auf Ras.* 31,9 *zwischen* dioterih *und* tîa *ein senkrechter Strich, wohl Anfang eines* d 24 táz *ih übergeschr.* 28 zêh. *auf Ras.* 32,19 únde mala? 33,6 Uuîo *auf Ras.* 17 usquam 34,8 fáfen *auf Ras.* 15 fínfstûnt *aus* t *corr.* 35,3 pesmîzen *Circumfl. aus Acut corr.* 5 non *auf Ras.* 20 ménnisko *Acc. verwischt* 24 íst *imo* únmûoza . *durch Zeichen getilgt* 27 Pireterea *radiert* 36,8 *cri*minis *auf Ras.* 16 : cnûoge . *Ras. von* n 18 *uu*anda si mih sculdigunt . *auf Ras.; das Ganze m. andrer Dinte von dems. Schreiber nachgetragen.* 37,1 sie diu *auf Rasur fúr* diu ding 4 *nach* déro *Ras.* 5 *der Punkt nach* populi . *ist aus einem Fragezeichen corr.* 8 ker*úo*bôn? *auf Ras.* 19 *ám*bahtes *aus* b *rad.* 38,10 *vor* Tû *Ras.* 11 nixus *durch* e *gezogen* 23 *d*negâenda *aus* â *rad.* 39,10 bootis . *aus* e *corr.* 16 Uuâr *aus* i *corr.* 26 tréttônt *aus* ê *radiert* 31 Méine*i*da *übergeschr.* 41,10 Íh nemáhti 42,5 mír *Acc. verwischt* 24 frâtaten . *Circumfl. aus Acut corr.* 43,9 cęlū *auf Ras.* 11 lézest . *auf Ras.* 44,17 bachos . 45,25 du dâr *auf Ras. fúr* dar fóre 46,3 sententia 15 íh *sehr schwacher Acc.* Numne inquit 18 &'euuâr|uuâr *auf Rasur von* te; *das erste* uuâr *rad.* 47,2 ábèr 2 gehúht . *auf Rasur von* g : s : : 12 hábint *auf Ras.; das Ganze von andrer Hand übergeschr.* 48,8 Nam *bis* 13 ánder *am untern Rande von andrer Hand;* Nam *bis* 9 er(*gézen*) *auf Ras.* 12 dînis *auf Ras.* 13 ánder 16 finis*po* ignoras *rad.* ignoras . *rad. u. corr.; aus* e? 22 táz *auf Rasur* trítta *am Rande mit der Verweisung* h 23 fierda . *auf Ras.* 25 fím : fta . *Ras.*

Digitized by Google

von p; *das Ganze auf Ras.* 27 séhsta . *auf Ras. von* fímfta . 50,6 par . *der Punkt auf Ras. von* s 24 mán *s* ánasî . *radiert* 51,5 ań *auf Rasur von* ll 52,3 dô : *Ras. von* h, *Circumfl. aus Acut corr.* 53,6 suaderæ . *auf Ras.* 18 *nach* 5 únsínnigê *Ras.* 19 Úuánda 54,10 *táz auf Rasur von* h 23 *t*ibi *auf Ras. von* s 24 nóh fóre *auf Ras.* 26 díh *auf Ras.* 55,1 tu *in gûotemo* | in gûotemo *ausrad.* 22 éinen nesól *auf Ras. von* ześ::::s . nain 56,6 dî*n*|nen *radiert* 10 conpascu*us aus* s *rad.* 16 dîa dû *auf Ras.* 21 dû 10 nîeht *auf Ras. von* geskíht 31 d*áz sehr schwacher Acc.* 58,24 réht éines . *durch Zeichen umgestellt* 59,5 tá*n*nân . *aus* z *corr.* 12 Nulla: *Ras. eines Buchstaben* 60,12 uuílôn 27 *óbe*ra *auf Ras. von* nid' 61,2 skénde: ||da . *Ras.* 18 ín *auf Ras.* 22 capti? *regis durch Zeichen getilgt* 62,10 didisti 15 18 béidero . *Punkt aus Fragezeichen corr.* 64,3 cupidinem? *radiert* 22 s̄ quidē s̄ speciosa . 65,9 gesprâchi . *auf Rasur* 10 *ú*nde so *auf Ras.* 11 íst dúrfto . Tára *auf Rasur für schlechtes* dúrfto . Tára 13 sâr *mit Häkchen überg.* 23 sîa *gerno* gehôre? *durchstrichen und durch Punkte über und* 20 *unter den Buchstaben getilgt* 66,8 man *v. andrer H. mit Häkchen überg.* 10 pedíu || *bedíu* héizet (*wie* gerno 65,23) 20 legem . (*wie* man *z.* 8) 67,21 stángo *ebenf.* 27 tínges *ebenf.* 68,10 genómen*t rad.* 11 súlẽ sac̊rilegium áldẽ fur̊tum . *durch Buchstaben umgestellt,* b *über* f *verwischt* 21 álde 25 mínnera ándôt . *mit* ∽ *am obren Rande nachgetragen* 24 constantinopolitanum *episcopum* . (*wie* gerno 65,23) 26 geríhte*n rad.* 70,1 d*áz aus* e *corr.* 71,6 sôlsól *Circumfl. aus Acut corr.* 16 strîten: . *Ras. eines Fleckes* 27 álde *so durch Punkte über und unter den Buchstaben getilgt* 30 72,27 S*EQ*UITUR . *auf Ras. von* SEU 73,3 dí*z aus* h *corr.* 7 scúldîgen *v. andrer H. überg.* 17 numer*o*rum . *rad. felicita*tis *auf Ras. von* Hábest 21 uuéiso *uuur*|uuúrte. *rad.*

Digitized by Google

74,9 úberhéuen . *jüngrer Acc.* 14 dehéinero *auf Rasur* 16 uuérden . *Punkt aus Fragez. corr.* 20 *uuér*den *auf Ras.* 21 *nach* álles *Ras.* 24 curules. *auf Ras.* 26 unésendo . *aus* e *rad.* 75,12 uuâren *aus* e *corr.* 16 enfángen *auf Ras.* 5 *von* a 17 in *auf Ras.* 19 táz *ebenf.* 77,15 óivs (vs *in Ligatur*, i *bildet mit dem ersten Striche des* v *ein* u 24 rôtiu *aus* e *rad.* 26 tîen skîmôn *auf Ras.* 78,8 Crede *bis* fugacibus *oben am Rande mit Verweisung von andrer Hand nachgetr.* (Crede *auf Ras.*), *ebenso* 11 So *bis* 12 ménniscon. 10 17 Cum 21 férte . *verwischter Accent.* 27 sâligen . *aus* n *corr.* 79,11 de infortunio *fehlt* 12 tíur . esta 18 quod 81 Sô lébet 80,24 omnis 81,27 úmbe *darüber Haken eines Fragezeichens radiert* 28 bonorum *fehlt* 82,21 siv *auf Rasur* 83,25 esse *überg.* 84,24 Si *nicht eingetragen* 30 dáz *auf* 15 *Ras.* 85,18 ne dubitat . 86,14 uuérlt sâlda . *auf Ras.* 26 dív *mit Punkt überg.* 87,15 fingere 27 vtendum *a. Ras. für ein auf* dsi *ausgehendes Wort* 88,7 ána *überg.* 13 quod in 28 scázzes . *Punkt aus Fragez. corr.* ménnisken? *auf Ras.* 89,8 ér *am Zeilenschlusse nachgetr.* 23 totas *am Rande* 20 *mit Verweisung* et *auf Ras.* 29 *An nicht eingetr.* 90,16 únde *auf Ras.* 17 scônî:: *Ras.* 25 *maris. auf Ras.* 91,1 splendore *am Rande mit Verweisung durch Haken* 8 liebera *auf Ras. für kürzeres Wort* 25 *in*fuderis. *überg.* 92,2 uariis *fehlt* 9 A:n *Ras. von* a; *vor* A *ist am Rande schwarzes* a *vorg.* 25 94,12 hábede? *auf Ras. für kürzeres Wort* 18 *Nec intelligitis . quan*tam *auf Ras.*, Nec *für* ac, t *für* b 95,2 chît . *dáz* sô *rad.* 97,22 litora.] maria. 99,2 únde d*az Strich darüber rad.* 22 Sôl man *Circumfl. aus älterem Acut rad.* 100,3 máhtî ian 4 zechéd|denne. 102,21 sînfîuot. 103,19 de-30 fer*a*ntur *auf Ras.* 20 quod in 104,1 muros. 13 *nach* quempiam *Ras. eines Fragez.* 15 *vor* únde *ebenf.* 105,24 Ne enim 107,23 adiunget 108,9 máhtî *überg.* 109,5 p*h*oebus

Digitized by Google

überg. 10 harenas ardentes; *durch Zeichen umgestellt* 25 lúst*a* *aus* e *corr.* 110,29 linea *ist* déro *rad.* 111,8 uuíder|der demo 32 cancrum . *auf Ras.* 112,2 scithico *corr. aus* n 113,9 Adde . Dénche] Álde dénche 12 mânige 22 martii 114,24 inops *aus* b *corr.* 27 quod 115,10 Ze 14 proportionem . 19 comparari *überg.*, *das letzte* a *aus* i *corr. von andrer Hand*; 20 diuturnitatem 23 se *fehlt* 25 gemézen *auf Ras.* 116,29 iz *überg.* 117,1 dáz *auf Ras.* 23 sĕlda . 118,23 Ér *bis* smáhen . *oben am Rande mit Verweisung nachgetr.* 119,11 tenuis . 18 *Daneben* e *am Rande eingekratzt* 123,9 *vor* ferlórnes . *Ras.* 21 Uuér *nicht eingetr.* 124,27 phoebe *überg.* 126,5 nîeht *Punkt darüber und darunter* 14 fortunę *nachgetr. und verwischt*, OR *ligiert*, tunę *überg., am Rande* e *eingekratzt*, *ebenso neben Z.* 16 16 *nach* dîen *Ras. eines Buchst.* 21 siv *über* e *geschrieben* 127,9 quoque *fehlt* 31 fruticibus.] radicibus . 128,16 *zwischen* tû *und* . *Anfang eines* O 129,19 *am Rande* e 130,13 *S*unt *nicht eingetragen* 131,17 dára *überg.* 132,14 tríffet fînuen . *durch Zeichen umgestellt* 133,9 íehen 12 *nach* abrahæ: *Ras. von* m, e *ist später angehängt* 16 guúnnet . *auf Rasur* 135,19 *am Rande* e 136,4 *ebenf.* 16 quod 137,9 *am Rande* e 13 ménniskên 138,9 préchent *aus* b *corr.* 25 *vordara* fûora fóre *v. andrer H. überg.*; fóre *unterstrichen*, *am Rande steht* e 139,5 rectum 140,14 *misse*léitet *auf Ras. von* léitet 141,13 ze 25 mán áber *durch Zeichen (drei Punkte) umgestellt* 143,7 tín 22 famen 144,24 gignantur? *radiert* 145,23 Únde 29 abiciant; e *am Rande* 146,3 tés tóh 7 e *am Rande* 16 Non *enim* | enim *ausrad.* 147,1 e *am Rande* 8 cnôto *auf Ras.* 148,6 ūmbratiles 149,12 miliū *aus* a *radiert* 23 ze romo hîezen || ze romo comitia . 151,8 e *am R.* 9 dūūuiros 152,26 scônî . *Punkt aus Fragez. corr.* 153,9 uerentis *am Rande* e 15 *ebenf.* 25 zîtên. *jün-*

Digitized by Google

gerer Circumfl. 27 quidem *fehlt* 154,22 r *am R.* 155,29 bâde. *Circumfl. aus Acut corr.* 156,6 seque ferre 157,23 oggosas *hat einen Haken nach unten, wie ein* g (*vgl. Eurip. Androm.* ὦ δόξα δόξα μυρίοισι δὴ βροτῶν οὐδὲν γεγῶσιν ὄγκον ὤγκω-σας μέγαν) 158,4 e *am R.* 9 *ebenf.* 159,2 fáz. *aus* s *corr.* s e *am R.* 160,16 uoluptate 19 Tér 162,13 deuia *aus Ansatz eines* a *corr.* 163,2 in | in ámbahte s:kînen? *Rasur von* a 164,13 síh *überg.*; h *auf Rasur* 24 er *überg.* 165,26 e *am R.* 28 Uuír neuuízen *ist anradiert*; 29 uuér *bis* 30 hîez. *ist unterstrichen* 32 infirmitas.] intuitus. 166,14 príngen *aus* n *corr.* 23 efficientia *aus* u *durch Punkte corr.* 25 dârazûo *Circumfl. aus Acut corrigiert* 167,12 gémmas 168,4 transtelliferum 18 mendacis] falsę 170,4 spernendumque *am Rande* e 10 *ebenf.*; reuerendum] 25 úndurftîg *aus* f *corr.* 171,15 e *am R. rad.* 173,11 neq^{e} | at. 174,3 e *am R. rad.* 24 e *am R.* 175,3 prestare potest.] prestant. *am R.* e 17.32 inquit 25 chád síh. *unterpunkt.* 32 e *am R.* 176,2 placet nostro *placet nostro* platoni. *rad.* 17 o *am R. Die Hdsch.* D *hat an den cursiv gedruckten Stellen die gleichen Accente, sonst keine, ausser den hier angegebenen.* 18 himelis D 19 uuerelt D ordenôst D skáffôst. D 20 rihtest D uuîstûme. D iubes. D 22 uerte D 23 samint D uuerelte. D. 24 euuigheit. D manens D 25 uuérbist D 27 uuándôt A causę D des scaffelôse: (n *rad.*) zimber:: (is *rad.*) uzer (zemachônne *fehlt*) D 177,1 uuerelt D 2 ih meino dia saminthaftîgun D erist D 3 keskeidenis D 4 selbis D 5 ínniglîcha D 6 mundum D 7 îu D uuerelt. D 9 Schuofe *ausgestrichen* D 10 muotis. D 12 nebíldôta niôman D fóre A 13 partes. D 14 getâniu stúche D 15 máchon. D uuérch. *rad.* D. 16 uuâllichin D 17 áller D uuélte. túrhscáffenêr. siâ D 18 túrh D téilin. D 19 Tû D elementa D 20 diceret D píndist tû D 22 fíur A 23 uuázir D

Digitized by Google

dúrre D 24 fásto A 25 fóre A 25 ûf *mit Einschaltungspunkten überg.* A fliege A táz lûtera D fíur. A 26 íz D 27 suâri. D tia A 29 animam D 31 díen D gemeinen líden. D 32 zeteilest (zetéilet A) sia *auf Ras.* D sunnun. kânda D 178,1 kânda D 2 septem] VII D hiezen*t rad.* D 3 grûet D 4 sî.] tiu sunna. D tuot tie lide. D 5 ist. D sî skînet prutet D 6 prennent D 7 *siune*brutent *auf Ras.* D 8 lichámen D 11 cursum. D 12 fárt. A 13 erda D 14 under] óbe A sî uuidersinnentiu D e *am R.* A 16 nahtis D sî tia D 17 fárt. A uart D unde *über der Z. nachträglich eingekratzt* D 18 sî D himel. D 19 animas D 20 causis D causis D 21 obędirent. D 21 scufe D 24 *uu*elichen *rad.*, k *darübergeschr.* D 25 ángelos A 26 meino ratione D 27 sublimes D hô *er* heuende *aus* i *corr.* D 28 sputîgên D 30 animas D 31 conuersas D men*te überg.* D 31 reuerti] conuerti A D te. D 32 uuidersinn*en aus* a *corrigiert* D 179,1 keuuante D 2 eius.]meę. D 3 mûote.] sinne. D iz]er D muge D 4 stûole taz er D 6 ketuo in uinden kuôtis D fínden A 7 liêht D 10 terren*i*. *darüber* e *geschr.* D Zeirfûore A 11 dia sunda. des irdesken D 14 bist kemacchiu D *am Rande* r A 15 guôtuuíllîgen. D 16 táz íst táz íst énde. A *am Rande* r A principium uector dux semita D 18 fueret. D 19 ende D râmêen. INCIPIT DE PARTIBUS LOICĘ D 30 uuâr *aus Corr.* 180,27 natura *fehlt* 181,20 íihet 183,9 uuánd*a aus* o *corr.* 14 mít *Acc. matt* 19 férrolicho *aus* l *corr.* 24 e *am R.* 186,23 cogitare. *auf R.* 29 tiu offici | efficientia 187,3 mág *aus* b *rad.* 15 prepositis 189,22 ego *fehlt* 28 corollarium. *aus* l *corr.* 192,3 chad *darüber Ras.* 5 hoc *überg.* 192,26 fórent. 194,13 bo|bonitas 20 tam] tantum 196,19 animo 25 skímen *anradiert* 199,13 Nosti 20 animas *rad.* 200,17 desiderat? 25 e *am Rande* 201,19 quantum *von andrer Hand*

Digitized by Google

übergeschr. 203,2 uuérig *aus* z *corr. von andrer Hand* 15 autem || autem quod 16 consertat. 204,14 e *am R.* 205,7 tiu natura. *aus* a *rad.* 21 uuérennes. *aus* i *corr.* 23 *in*dubitato *überg.* 207,8 héize. *aus* h *corr.* 208,6 dîen 12 inquit. *fehlt* 15 *b*onum *auf Ras. von* b 209,20 mersus *corr.* *aus ?* 24 effectu. *aus Corr.; darüber ein Strich* 210,17 gubernaculis *auf Rasur von* g 30 orationibus 212,10 e *am Rande* 11 geríhten*t rad.* 214,23 uoluntarie 218,4 deo *auf Ras.* 10 bonū :: *aus* u *corr.* ióh *aus* n *rad.* 12 *Von S.* 177 *ab andere Schrift und schwärzere Dinte* 219,10 einánderiu *Acc. getilgt* 15 *klóub*|klóublichi *rad.* 29 fóne déro *Acc. rad.* 220,18. i. *überg.* extortionibus. *bis* geiíhtedon. *a. Ras. v.* táz chît fóne geiíhtedon extortionibus 221,16 *v. S.* 179 *ab die alte Schrift* 18 ne *überg.* 25 παντόθεν εὐκύκλου σφαίρης ἐναλίγκιον ὄγκῳ 223,14 trenara. 224,4 îo *aus* n *corr.* 17 *geuuûo*hse. *auf Ras.* 21 uincimus 225,5 dâr uuárteta *aus Corr.* 226,22 *rh*etorica. *überg.* 228,12 e *am Rande* cuius] quibus 15 kélfentemo. 16 ríche 27 cognouisti. *überg.*, *das erste* o *aus* a *corr.* 229,25 e *am R.* 26 sínt. *ausgestr., darüber v. andr. H.* síhet. *geschr.* 230,10 Íz *a. Ras.* 14 únde *ausgestr., darüber* álde *von andr. H.* 16 ér 231,3 immemor *v. andrer H. überg.* 8 *nach* noctem *Ras.* 21 inquit *v. andr. H. überg. mit Einschaltungskomma* 23 e *am R. rad.* 232,10 procedamus. 233,26 *der Punkt nach* kûot. *aus Fragezeichen corr.* 234,21 non adipicendi. 23 Quiquis 235,14 Úbi 20 áber*ne* uuéhselônt. *rad.* 237,30 gíiíhtîg *mit Einschaltungskomma übergesch.* 239,7 án *kurzer Acc.* 30 túeres *mit Einschaltungskomma von andr. H. überg.* 240,2 obluctare 11 ferlîesent r. *andrer H. überg.* 14 quę *bis* quoque *auf Ras.* 241,4 stât. *Circumfl. aus Acut corr.* 17 Non 242,12 knóto 244,16 desiderant. 28 non *von ganz später H. überg.* 246,29 gûoten

Digitized by Google

30 geuuórten . *darüber* ŵ *geschr.* 247,10 gûoti *von andrer H. mit Häkchen überg.* 248,29 tár 249,4 quoque *v. andrer H. überg.; links am Rande ist schwarz* q *vorg.* 6 nehéin *auf Ras.*, uuîse mán *am Rande mit Verweisungszeichen* 5 *v. andrer H.* 21 sibi *fehlt* 30 hârto 250,6 lêrta *Circumfl. aus Acut corr.* 251,19 fórhtelêr . *aus Ansatz von* h *corr.* hírze *gelîchêr . auf Ras.* 252,12 e *am Rande* úz *aus* f *corr.* 253,3 mâleta *unterp.*, *darüber* l 8 pabula *aus* p *corr.* 253,12 íóh 26 MALO*S* *M*INUS *a. Ras.* 254,3 lîchamôn 10 *aus* a *corr.* 255,14 Ssed *rad.* 256,20 êrera *von andrer H. mit Häkchen überg.* 257,15 zálo: *ein Buchst. rad.*, ér *von andrer Hand mit Häkchen überg.* 25 uitiis zuéin . *durch Zeichen umgest.* 258,25 inquam] umquam 258,28 Negáhen *durch Punkte getilgt*, *darüber* i 259,3 *k*eléget *corr. aus* 15 *Anfang von* g 19 quidem *v. andrer H. mit Häkchen überg.* 30 íh (*ohne Punkt*) 260,5 sînt . *Circumfl. aus Acut corr.* 14 *g*íhet *durch Punkte deliert*, i *mit Häkchen übergeschr.* 20 relinquis. *Punkt aus Fragez. corr.* 24 inquit . *aus* a *corr.* 261,4 SUNT.] EST . 5 Id] Ad 262,1 áhtâ *aus* o *corr.* 20 7 íro *theilweise rad.* 9 quorum 263,25 chád ih zefernémenne *châd ih* dîa *umzäunt, das folgende* d *aus* t *corr.* 264,1 úbel sînt . 265,15 n*d*ls *aus* u *corr.* 21 uuîs *v. andrer H. überg.* 267,25 Dó 268,23 uûize *rad. aus* bûoze . 28 confusionis . *von andrer H. über unterstrichenes* confessionis . 25 *geschr.* 269,28 l*ĕ*gat bootes *'tardus . i . s̆equatur plaustra . i . 'tardus ad occasum . durch Zeichen so umgestellt* 271,2 gebrístetssînes *rad.* 5 erchóment *aus* n *corrigiert* 10 túndere 13 fláhet . 20 uulgus . *v. andrer H. überg. mit Häkchen* 23 Cessant *über ausgestrichenem* e 272,7 satis: 30 *Ras. v.* est, sit *mit Häkchen überg.* 15 sláhen *aus* f *rad.* 21 hercules *überg.* 273,4 *Ras. nach* pegríffen 12 Fóne *auf Ras. von* 3 *Buchst.;* gáhên geskíhten . *auf Rasur* 31 sínt .

Digitized by Google

274,4 áber *mit Häkchen überg.* óuh dáz *durch* a *und* b *umgestellt;* d *aus* t *corr.* 5 iz *aus* s *corr. oder umgekehrt* 20 ordine. 275,12 bedénchet. *aus* u *corr.* 276,10 dei *aus* us *rad.* 277,19 fati *aus* a *rad.* 27 :ráde *auf Ras., vorher* 5 r *rad.* 278,20 gebénde *aus* b *corr.* 279,21 ér *mit Häkchen von andrer H. überg.* 280,7 rés 281,17 . i . reguntur *von andrer H. überg.* 24 órdo . 25 uuéndigen *Acut auf Rasur* 26 ut *fehlt* 29 disponit . 283,6 amaria 14 egritudinis . *aus* d *rad.* têr 15 métemunga *aus* u *corr.* 18 probitas . *Punkt* 10 *aus Fragez. corrigiert* 284,19 sô *bis* pézera . *zweimal, das zweite Mal unterstrichen* . 285,14 métémunga . *aus* u *corr.* 15 Est *roth* 22 ἀνδρὸς δὴ ἱεροῦ δέμας αἰθέρες οἰκοδόμησαν 286,17 ángest . *Circumfl. rad.* 287,4 lîeb *v. andrer H. mit Häkchen überg.* 13 uero] ergo 19 tam *fehlt* 20 natura .] 15 fortuna. 288,18 díssentiat . 22 decernunt . 289,4 hdzênt . *aus* e *corr.* 19 prâht *Circumfl. aus Acut corr.* 20 démo *später am Rande nachgetragen* 24 ἀργαλέον δέ με ταῦτα θεὸν ὡς πάντ' ἀγορεύειν 290,4 disponat *aus* e *corr.* 18 Sed *roth* 291,18 cursus *alternos cursus* alternos *mit Linie um-* 20 *zogen* 292,8 Sedet *roth* 12 zúol . hérro 14 sistat . 293,8 quia *rad.* 294,8 inquit *fehlt* 9 uideamus . 296,2 qui *aus* a *rad.* 7 gerúcchent 16 adducitur . *auf Rasur* 297,2 túgedîgen *darnach angefangenes Fragez.* 4 Prelíum *über* l 12 últra 298,22 láng 27 fábulę 31 er *von andrer H. mit Häkchen* 25 *überg.* 299,14 occidentalis *radiert* 30 cnhúttele . *aus Ras.* 300,3 quadragis . s pudibúnda 23 gáb *aus* b *corrigiert* 301,6 *precium ultimi auf Ras.* 303,12 ůuâren fóne iro íṁo *durch* a *u.* b *umgestellt* 304,21 reueharis 305,10 questionis 12 te *aus* s *corr.* 306,22 sâmen: *Ras. von* t 25 sâmo 30 *auf Ras. von* en 307,1 existere . *auf Ras.* 8 ín *mit Häkchen v. andrer H. überg.;* í *auf Ras. von* a 18 *das zweite* ł *von andrer H. überg.* 29 rei? *rad.* 308,1 intendebatur *v.*

Digitized by Google

andrer H. übergeschr. über ausgestrichnem tuebatur; *am Rande* e, *letzteres auch neben* 308,2 . —16 eó loci *aus* b *rad.* 18 ér *mit Punkt überg.* 309,12 *gerínnen überg.* 19 ITE::: *Rás. von* 3 *rothen Buchst.* 311,5 naturę . 7 *angeli in cęlo .* 5 *h*omines *auf Ras.* 10 ELECTIO 14 *Ras. nach* . skéide . 312,13 díccho: *Ras. von* t 15 óuh *v. andrer H. mit Häkchen überg.* 28 *únfr*îeren *auf Ras.* 313,12 ser*u*itutem *von andrer H. mit Häkchen überg. auf Ras.; vor* ui *war noch ein mit* so *beginnendes Wort überg.* 20 *benéimd*en . *auf* 10 *Ras.* 21 πάντ' ἐφορῶν καὶ πάντ' ἐπαχούων 28 per*r*umpere *aus Corr.* 29 tia *aus* u *corr.* 314,5 *ú*instri *aus* fi *corr., das erste* i *mit Häkchen überg.* 7 plícches *v. andrer H. auf Ras.* 21 dúnchent *von andrer H. mit Häkchen überg.* 28 nîeht *ebenf.;* trîgen *unten am* n *rad.* 315,8 nemág 15 *ke*trîegen . *rad.* 9 e *am Rande* 10 quam *aus* e *corrigiert* 21 hábent *rad.;* e *am Rande* 316,6 *ebenf.* 317,5 uuârr*er aus* n *rad.* 10 utr*a*que . *aus* o *corr.* 319,25 *von S.* 243 *ab sind die grossen Anfangsbuchstaben roth nachgemalt;* uuérden: . *Ras. eines hohen Buchst.* 32 hęc *fehlt* 320,5 uuî:- 20 zegtûom *kletne Ras., von* c? 8 si:uti *Ras. von* c 22 ET *mit schwarzer Dinte und Häkchen überg.* 321,3 ûnsélb-uualtig 15 fréhto . *Circumfl. aus Acut corr.* 20 nege*stánde auf Ras.* 32 órdine. 322,1 ęna *Circumfl. aus Acut corr.* 4 éin*iga v. andrer H. mit Häkchen überg.* 7 humilitatis . 25 *indeum* s . *umzäunt* 22 principi? 21 conecti *später über* ingredi *geschr.* 25 Sô *bis* 26 míttundes *doppelt, das erste mal, wo* du *ohne Circumfl. steht, ausgestrichen* 323,4 díngo? *rad.* 5 mánnes . *Punkt aus Fragez. corr.* 10 dúrh 10 ne *von andrer H. mit Häkchen überg.* 14 *un*gehélli? *mit Häkchen* 30 *überg.* 16 hâbent 19 tenues *über aus* o *corr.* e 26 dien *darüber Ras.* 324,6 *ap*|ap|petit *ausgewischt, das zweite* ap *am Zeilenanfang nachgetr.* 9 blínt *aus* blindet *corr.*

Digitized by Google

27 Souuuér 325,19 tie *darüber Ras.* 326,6 fógalo *aus* l *rad.* prorsus *überg.* fóregeuuízedo . *mit andrer D. durchstrichen* 32 erríhto . *aus* a *rad.* 327,9 impediri de 9 réda *auf Ras.* 21 ea *aus* t *corr.* 29 únderskéit 26 uuérdent . *rad.* 328,17 dóz iz 21 necessitatem *von andrer H. über ausgestrichenem* libertatem 28 dîu 329,18 tóh *von andrer H. über ausgestrichenem* táz 331,13 e *am Rande* 23 fiant . *aus* u *corr.*; *am Rande* e 332,29 zíhen *auf Ras.*; *am Rande* e 334,25 Intellegentia 335,2 *nach* iz *Ras.* 4 ménnisken *aus* k *rad.* 337,11 oúh *von andrer H. auf Ras. überg.* 12 formam . *von anderer H. über ausgestrichenem* intellectum . 338,8 diffinit *Auf dieser und den folgenden Seiten ist das Eingeklammerte im Pergament abgerissen und ergänzt.* 339,1 tíu *Acc. rad.* 4 dér . *Acc. zweifelhaft* 339,10 táhtigen *Circumfl. aus Acut corr.* 340,22 uigens 23 álliu *v. andrer H. mit Häkchen überg.* 28 hûfôn *Circumfl. rad.* 341,4 rationes? *rad.* 342,23 fúrefángoe *aus* t *rad.* 343,4 dâz 13 ðne *Circumfl. aus Acut corr.* 344,1 éin *von andrer H. mit Häkchen überg., von derselben H. wie das* h *in* síh 345,1 adsurgere *doppelt, das erste durchstrichen* 4 Uuánde *v. andrer H. nachgetr.* 22 Uuánda sús *von andrer H. über ausgestrichenem rubr.* Sô 346,1 gelóuben *aus* i *corrigiert* 11 erigamus 22 Núllis 25 ERECTO *QUOQUE ausgestrichen* 26 ERIGI *schwarz über rothem* INDUI 347,27 ze *von andrer H. mit Häkchen übergeschrieben* 30 c : prehendentium . *Ras.* 348,2 sélbero *doppelt, das zweite durchstrichen* 12. máligon *Circumfl. aus Acut corr.* 349,16 Dóh *aus* áz *rad.* 29 totum 350,9 *un*réhto . *v. andrer H. mit Häkchen überg.* 12 hórent . 353,17 stándíu . *Circumfl. aus Acut corr.* 354,4 géristig *über ausgestrichenem* ster *überg.* 23 er *v. andr. H. überg.* 355,2 sint . 356,7 tínges *v. andr. H. mit Häkchen überg.* 11 ióh nôtháfte *a. Rande mit Verweisung* (J.)

Digitized by Google

v. andrer H. 23 díu *ist sehr schwache Accente* 26 est *doppelt, das erste m. andrer D. durchstrichen* 30 iz *v. andrer H. mit Häkchen nachgetr.* 357,8 nôt *v. andrer H. mit Häkchen überg.* 13 ESSE . *schwarz v. andrer H. aus rothem* EST. *corr.* 27 fiunt 358,25 eas referre 29 zuéi *unten am* z *rad.* 359,4 existent . 7 faciendum . 19 ipsa *überg.* 25 *be aus* p *corr.* 361,3 uuîlon *Circumfl. aus Acut corr.* 26 scientię causā (*aus* e *rad.*) *durch Zeichen* (··) *umgestellt* 362,6 gelírnenne . 363,12 tîsemo **II. Categorien .** 367,1 ĘQUJUOCA . B 2 Nomen B 3 kenámmen A échert B 4 unde B ist . B íst . " A substantię . diuersa A 5 zala A uuaz siu B 6 sîn demo A uólgendo an B sie B 7 dén *Acc. rad* . B sín A 8 homo et A 9 est ut A sunt *überg.* A uerus A 10 lingua A genámmen A 11 ménnisco . B pingitur B 12 gelîhnisse ." A 13 úngelicho uuáz *er* sîe *aus- rad.* A sie B 14 demo namen uolgendo der *a. Ras.* A sie B máchôt ." A 15 assignet A eorum A 16 îoman daz B îo uuederiz B 17 ter A îo uuedermo B súnderiga B 18 Homo *a. Ras.* B animal A Ter B 19 sínnig B 20 est A Tér gemâleto A 21 líbelos . A 24 iohanes A kenámmin . i . hábint B 25 námin . B úngelicha . B úngelîcha A 368,1 ist . B tiu A sie B 3 est . B babtista . B baptista A 4 euuangelista B 6 mortale*!* B 7 *homi*nis *a. Ras.* A 10 nîeh*t a. Ras.* B . 11 namen A ter A sie B 12 unde A 13 habent A hábint B sie B 14 ęquiuoci A unuoci . A 15 kelîhnamig . B 16 éinnamîg . B geméinnámig . (*Acut rad.*) B geméinnamîg . A 17 uuérdint B 20 VNIUOCA UERO B dicuntur A 22 héizint *aus* e *corr.* B aber éinnamîg . A éinnámig . *Acc. rad.* B geméinnamîg . A *Acc. über* a *u. Circumfl. über* i *rad.* B 23 unde B témo námin . B 24 siu sîn . B sínt só A héizet ." A siu héizit . B 25 homo A 29 Síe héizint B kemeinlîcho *Circumfl. rad.* B 30 ist . B sie

Digitized by Google

B 369,1 s subaudis | s . A sie B héizint . *aus* i *corr.* A „Si A 2 q^{i}d (*sic.*) A sínt *Acc. rad.* A 3 pêdero . *a. Ras.* v. b A B îouuéderiz *Acc. rad.* B zala . A tíu B zala? A 5 sie B 6 also A sie B héizent . *nachgetr.* A 8 animal*ia*? *rad.* B 9 dáz íst B Ál daz A anim*al íst a. Ras.* B . sint *sint unterpunkt.* A 11 hábint B difinitionem A 12 modum . A 14 nîhet . A taz B *gé*meine *ná*mo *a. Ras.* A 15 ist . A 16 . uuéhsele . A 17 ęquiuoca . B 19 uuérdint ęquiuoca . uuîlon úngeuuândo . *Circumfl. rad.* B . ungeuuândo . A 20 fortuitu B 21 uuîlôn *Circumfl. rad.* B *gelúbe*do *a. Ras.* B 22 *m*arii *a. Ras.* B 23 pictvs A 24 múgin B bêdíu *Acut rad.* B apellatiua . B 25 hic *bis* uerus *a. Ras.* B 26 pictus B communiter sint B 27 ęquiuocis . B 28 tícchôr *Circumfl. rad.* B 30 uuérdint B 370,1 est . A Vuîlon A 2 patria B 3. 4. 5. Uuîlôn *Circumfl. rad.* B 3 professione A. 5 con*s*ul *a. Ras.* B 6 seruo A mánigîu *Circumfl. rad.* B 7 uuésin múgin B mánigiu B uuésen múgen . *durch Zeichen umgestellt* A múgin uuésin . B 8 díngalîh *Circumfl. rad.* B íz *Ac. rad.* B 9 námin geméinen B 10 Únde *a. Ras.* A âber *a. Ras.* B aequiuocum A ęquiuocum . B temo A 11 hábit B námin B úngémeinen . *Ac. rad.* , i *a. Ras.* A B , *auf d. zweiten* e *Circumfl. rad.* B 13 aristoteles B aristot*iles bis* appellatiuis . *a. Ras. v. andrer H.* A est B 15 DE *DE*NOMINATIUIS . *fehlt* A , *schwarz ūberg.* B 16 quęcunque B 18 differente *a. Ras.* A *v.* ia B héizint *Ac. a. Ras. eines Circumfl.* B 19 námin B genámot B sint . A 20 keuuéhselotomo A ûzlâze . *Circumfl. rad.* B deriuatum B 21 mit B fóne A námin . B 22 gramatica A *g*rammatica *a. Ras.* B 23 TRIB; QVARE A P̄MISSA B SUNT . B 25 dísen B 26 predicamenta B aristotelis A 27 námin hábint . B 28 Predicamenta B unde B genera . B 371,1 sint A 2 úngelîh . *Circumfl. rad.* B aequiuoce *a. Ras.*

Digitized by Google

von 2 A ęquiuoce B genámôt . *Circumfl. rad.* B 3 sélben *a. Ras.* B sîe *Circumfl. rad.* B 4 siu : keméina (*Doppelpunkt*) B 5 hábint B uniuoca B 6 ęquiuoca . B 6 uuérdent *darüber ist* i , *darunter ein Punkt rad.* B 8 sih A 9 er *überg.* B nímit B *ér Acc. rad.* B íst *überg.* A 10 Légit B *ér Acc. rad.* B *ist er ha*bens . *a. Ras.* A *ér Acc. rad.* B 12 unde B nám|men *rad* A námin B dannân *Circumfl. a. Ras. eines älteren Circumfl.* B geuuúnet . A guuínnet . *überg.* , *über dem ersten* u *ist Circumfl. rad.* B . 13 *fóne aus* u *rad.* B 14 fone B uestitus *fóne aus* u *rad.* B *uéste . Acc. rad.* A B 16 namîg|giu . *rad.* A *námigiu . Acc. rad.* B 17 marcus . B 18 míssend*m*igiu . *Acc. rad.* B 18 color . *a. Ras. f.* g A 19 dero? A né B *bedórîta a. Ras.* A er A *ér Acc. rad.* B 20 dísemo B buôche . *a. Ras.* A 21 15. DICTIS B 25 uuérdint súmelîchiu B súmelichîu A 26 gelégitiu . *Acc. a. Ras. eines alten Acc.* B súnderigîu . *zu* o *geändert* A súnderîgo . *Circumfl. rad.* B 27 quę B dicuntur A 28 m*d*n *Acc. rad.* B gelégitiu . *Accente rad.* B m*d*n *Acc. rad.* B 372,2 sunderîgo B 3 currit *bis* 6 er *v. andrer H. und bis* 5 *zesámene a. Ras.* A 4 tiu B súnderîgen *Circumfl. rad.* B daz A er an B 5 zesámine B kelégetin A 6 *ér Acc. rad.* B . 7 periermeniis A 9 sunt A *sunt . alia a. Ras.* B 10 Súmelîchiu *Circumfl. rad.* B 11 díngo B 12 (*zweimal*) . 13 . 15 únderin . B 12 tíu *bis* únderen . *oben mit Verweisung v. anderer H. nachgetr.* A 13 . únderen." A 15 démo A *Acc. rad.* B 16 ételîchemo *Circumfl. rad.* B ménniskin . B 17 díe B gramm*atica a. Ras.* B 18 uuérdint B fóne *a. Ras.* B 19 áber *a. Ras. von* ꝑprie B proprie B s*i*nt . *aus* u *rad.* A 22 *homo ge*spróchen . *a. Ras.* B 23 *an corr. aus* i A 25 *esse a. Ras.* A 28 dicuntur A Tára gágene B 379,1 in A démo *davor Ras. v.* î A únderin B 2 . 3 . siu B 2 únderôren A únde-

Digitized by Google

rôrên *Circumfl. rad.* B 3 únderôsten . *Circumfl. rad.* B 4 in *überg.* A 5 inpossibile *aus* a *corr.* A 9 uuesin B únderin . B tar B íst unde A 10 neíst . *aus* s *corr.* B iz A nîener A 12 quedam B 13 Álso B éines *Acut aus Circumfl. corr.* A 14 unde A *fóne aus* u *rad.* A 15 gespróchen *darüber* i *rad.* A gespróchin B 16 er íst . B *ér* sîn *Acc. rad.* B er A animę . B 22 . 23 éinlúzzên *Acut rad.* B nals A 24 uuérden A 25 UNIUER*SALI ACCIDENTE a. Ras.* B 26 dicuntur . *bis* 28 uniuersalia *auf Ras.* B 27 kesprochen B fone A 28 siu B 374,2 íst íro stûole . *a. Ras.* B 3 T*áz Acc. rad.* B 4 sîa *Circumfl. rad.* B ut *bis* tregit . *fehlt* A *a. Rande mit Verweisung* B 5 sia . *Circumfl. rad.* B ut grammatica scientiam . *fehlt* A *a. Rande m. Verw.* B 6 ist B 6 . 7 . máhti B substantia? *a. Ras.* B uuízen . *aus* i *corr.* B 9 dîen *Circumfl. rad.* B 13 Aber A sint A súmelîchiu . *Circumfl. rad.* B 15 fone A 16 *síu Acc. rad.* B 17 *díu Acc. rad.* B ęqnus . B 19 *téro Acc. rad.* B éinluzzôn A *Acc. rad.* B substantiarum B 21 únderen A 22 PRĘCEDENTIBVS IIII^{OR} . B 23 N*ú rother Circumfl.; vor* N *ist rothes* T *getilgt* B Nu A *fîerîv* geténlit tíu er *a. Ras.* B 24 *zéeniu . Acut a. Ras. eines Circumfl.* B 25 uuíderuuártîg . *Acut u. Circumfl. rad.* B particulare *a. Ras. v.* ia B 375,4 éinluzz*iu a. Ras.* B 5 sint . A sô *a. Ras. v.* ar. B 7 diu underôsten . A 8 *sú*melîh *Acut aus Circumfl. rad.* A 9 an A nals A 10 *síu Acc. rad.* B 11 iz *überg.* A 12 *tíu Acc. rad.* B 13 *táz Acc. rad.* B 14 Tíu *Acc. rad.* B. 15 éinluzzên A *Acc. rad.* B 16 iz A 22 geméinlîcho *Circumfl. rad.* B ín A 23 SVUM A 25 predica*tur* . *a. Ras.* B 28 fone A 29 tánne *a. Ras.* A 376,1 taz A 6 underen . A 8 *péidíu a. Ras. v.* diu B 11 uuírdit A uuírdet . B 12 GENERA A 14 D*iuers*orum *a. Ras.* B subalter*ernatim*|natim *rad.* B 16 diu A 17

Digitized by Google

species . *rad.* B 18 daz A uuúrchent . *darüber* i *geschr.* A uuúrchint . B animalis *a. Ras.* A 19 skidunga A sint . B 21 súmelíchiu *beidemal Circumfl. rad.* B 22 Scientie B differentię *überg.* A horum A B 23 . 30 mán A *Acc. rad.* B 29 uuóla *aus* l *rad.* A 30 skídôn . *Circumfl. rad.* B 377,1 predicantur A 2 díen *Circumfl. rad.* B 3 táz *Acc. rad.* B 6 alle die A skídunga *a. Ras.* B 6 dés *Acc. rad.* B 7 generis . *a. Ras.* B ube A *nach* sie *Ras.* B 8 múgin . B *über* e *geschr.* A 9 tes B 11 Álsô *Circumfl. rad.* súmelîh *Circumfl. rad.* B 12 sumelih *überg.* A . animal . A 13 tíe A 14 nedúrhcânt A fone A 17 tíe A tes B 19 ra : : tionał *a. Ras.*, *nach* a *Ras. v.* ti B sî A 20 QUOD B 26 éinlúzzíu *Accente rad.*, iu *a. Ras.* B etelîh A ételíh *Circumfl. rad.* B 28 anaházid . B 378,1 bicubitum A zuéiélnîg . trîélnîg . *Acute u. Circumflexe rad.* B 3 Ad *:: aliquid a. Ras. v.* liquid ; *Ras. v.* al B 7 oberôstin . B échert B 10 sint A uîerîu? *a. Ras.* B 12 HĘC B 16 sint . B éinlúzziu *a. Ras.* A *zweite Acç. rad.* B . 17 nehéina *a. Ras.* A uéstenúnga A 19 gelégentên . *rad.* B 25. 26. ér *Acc. rad.* B 26 predicamentis . *a. Ras.* A 27 êristen . *a. Ras.* A *das zweite* e *zu* i *corr.* B daz A 28 skídungo A 379,1 *DIUISIO bis SECUNDAS . a. Ras.* B SUBSTANTIARUM A PRIMAS . A 3 Substantia *a. Ras.* B proprie *aus* ę *rad.* B 9 tie A 10 héizint . *a. Ras.* B 11 standǫ . *a. Ras.* B 12 Sô *desgl.* íst . *desgl.* 16 ánderen *darüber* i *geschr.* A ánderin B 17 áber *überg.* A die ánasíhtîgen . A 18 éin *a. Ras.* B 21 est *desgl.* 23 begrîfet *a. Ras. v.* f B 25 uernúmste sínt *a. Ras.* B 26 uuârîn *Circumfl. rad.* B 27 negeŭuôge B nîoman . *a. Ras.* B 380,1 VNIUOCE A PRĘDICANTUR B 3 ĘQIVOCĘ . *überg.* A 7 uone A 23 rehtor *mit Zeichen* (┼ *u.* ├) *der Umstellung über* e *u.* t B 24 ouh A 28 námo . *námo . durchstrichen* B 29 fone A 30 íro *a. Ras.* B 381,2

Digitized by Google

súmelîchero *Circumfl. rad.* B 3 cum *a. Ras.* B 9 ęquocatio A equiuocatio . B 10 CETERIS A 12 quę B 14 daz A tár A *Acc. rad.* B 15 substantias . *a. Ras.* B 16 tûont A lígent *darüber* i A . B , *in* B *noch Punkt darunter* 21 accidentibus . *a. Ras.* B 22 Ergo *bis* predicatur . *fehlt* B 25 gesprochen . A 29 éinlúzzemo *Acc. rad.* B 382,2 ânæ B 3 e *a. Rande* A 8 dáz *Acc. rad.* B 9 substantię *a. Ras. v.* is B 10 neuuârîn accidentia A 12 unde A trágendo A 16 ist A substantia *überg.* B 17 tanne A 18 nâhôr, *der erste Circumfl. zu Acut geändert, der zweite rad.* B 19 téro A *Acc. rad.* B 21 qam A 22 éinlúzza *Acc. rad.* B zéigôt A 24 assignando manifestius *bis* 27 magis *a. Ras.* B . manifestius *bis* assignando *fehlt* A 25 du B zéigôst A 26 tanne A 28 communis . A B 383,4 unde sprei|spréid . *rad.* A 7 sunt A 12 Sicut *a. Ras.* A 13 habent . *überg.* A 15 substantię *darüber* a A 18 spríchit *a. Ras.* A 19 neuuírdet *darüber* i *geschr.* A neuuírdit B 21 Tánnan B nâhôr A ndhor *Acut a. Ras. v. Circumfl.*; *Circumfl. auf* o *rad.* B 22 animal A Ipsarum *bis* 25 primę *a. Ras.* (3 *Zeilen*) A 24 alia *a. Ras.* B 26 dáz B 32 Téro A *Acc. rad.* B éinlúzzôn *Acut u. Circumfl. rad.* B 384,1 hártôr *Circumfl. rad.* B 2 dîu *Acc. rad.* B ánderiu . B 3 nîeht *Circumfl. rad.* B 4 hóhso . *rad.* B 6 *secundę sub*stantię . *a. Ras.* B 7 tien A *Circumfl. rad.* B 8 genémen A 10 hę B 11 éinin A éinen *a. Ras.* B zéigônt *Circumfl. rad.* B 16 zéigôt *ebenf.* B danne A 17 genere A 18 quilibet A 19 Sô A *Circumfl. rad.* B 20 míssenémmendo . *rad.* A 21 Álsô *Circ. rad.* B 22 míssenímet . *Acc. rad.* B 23 hae solę B 24 héizint A tie A 25 . 27 (*ebenso* 385,7) substantię . B *die primę a. Ras.* B 28 Secundis *bis* substantię (*eine Zeile*) *a. Ras.* A 30 under A 31 nelâgîn . *a. Ras.* B Netrûegîn *Circumfl. rad.* B. 32 síu *Acc. rad.* B 385,2 síu

Digitized by Google

A *Acc. rad.* B 4 secundę B sínt *a. Ras.* B 6 úndertân. *Circumfl. rad.* B. 9 trágetên. A 10 héizent. *bis* 11 substantię *überg.* B 14 únder *ac*|accidentibus. *rad.* B 15 so B 17 Uu*á*nnân *a. Ras.* B 24 *b*ipedale. *a. Ras. v.* p A 29 substantię B 386,3 Tíu *Acc. rad.* B 6 quidem A 9 uuanda A 11 *â*na *Circumfl. aus Ac. corr.* A ânæ B 12 démo *Acc. rad.* B 14 sélber B 17 óuh *überg.* A taz A 21 substantię B 23 aliquotiens B 27 uuîlôn *Circ. rad.* B 28 nîomêr. *ebenf.* B 31 péidiu *überg.* A idiu *a. Ras.* B i. *überg.* B 387,5 neíst *a. Ras.* B 8 *sî neist a. Ras. v.* neíst tóh B 10 er A sûoche*ndo a. Ras. v.* chendo B substantię. A 14 SUBSTANTIAE. B 17 differentię. B 18 éigin *a. Ras.* B 21 Fone A 22 differentia. *überg.* A 23 Jro B 25 gress*ibi*le. *a. Ras.* A 26 (*ebenso* 388,1) differentię B 27 Fone A démo *überg.* A 29 Uelu*t a. Ras.* B Uelud A 30 p̄dicatur. *rad.* A gressilis A 388,1 homine. *bis* 5 gressibilis. (4 *Zeilen*) *a. Ras.*. B. 8 imo. B diffinitio. A 6. 7. *in* B *rad.* 12 síu *Acc. rad.* B 13 substantię. B *unten am Rande von S.* 28 *eine Zeile rad.* B sie A 14 substantiae. *a. Ras. v.* s B 16 substantię B 17 sunt *a. Ras.* B 20 SUBSTANTIAE B SE& A DIFFERENTIAE. B 22 differentiis. *überg.* A 24 differentiis *a. Ras.* B 25 uuérdi*n desgl.* B 389,2 *d*émo *desgl.* B 6 homine ioh A 8 in*di*uiduis *überg.* A 10 tiu A t*íu éina a. Ras.* B 11 substantię B 15 Sô *hdbit óuh homo a. Ras.* B tiu B 20 tiu A ge*mácha a. Ras.* B 23 hábi*nt ebenf.* B 26 uuízîst. *a. Ras.* A substantiiis B 30 síh A 390,1 ITE *a. Ras.* B SUBSTANTIAE. ET NON B 4 d*íng a. Ras.* B 9 bezéichene*t*. *a. Ras. v.* nt A iouuéderis B 10 únspâltîg. *Circumfl. rad.* B 16 taz B 17 bezeichenint B 16 substantię. B 23 simplicit A simplicit B 25 Nihi*l aus* b *rad.* A 26 so B 28 âne *bis* 31 míte *a. Ras.* B uuîolichi. B 29 determinant. B 30

Digitized by Google

sézzent B 31 úmbesézzent . B 31 úmberinginT B 391,3 bezéichen*it a. Ras v.* ent B . Sô neíst A Sî *a. Ras. v.* o B 5 So B 11 Éni*u a. Ras.* B 13 nóh A 17 . 29 (*ebenso* 392,1) substantię B 19 aliquid] nihil A B 22 *úr*spríngе *a. Ras.* B 24 unde uérristin . B 25 tîgelônt . A 26 íst B tero B 29 *d*riā *a. Ras.* B 392,4 láng B 6 so B 8 únmá-nig*iu rad.*, *darüber* ên *geschr.*, mánig *a. Ras.* A . 9 uuíderuuálôn . B 11 guíssotôn *a. Ras.* B 12 úngeuuíssôtên *Circumfl. rad.* B 14 ne *überg.* A 15 uuíderuuártîgi A 10 uuíderuuartîgi . B 17 Videtur B 18 minnera A mín*ne*ra *a. Ras.* B 20 *a sub*stantia . *desgl.* B 22 éin *bis* 23 substantia *a. Ras.* B 23 ánderiu . *bis* hábo . *desgl.* B 26 magis] maius A B 27 danne A 29 se ipso *fehlt* A B 393,2 ímo *bis* 8 ménnisko . *a. Ras.* B 6 ándermo . B gûot *überg.* A 7 15 ménnisko . B 13 Únde uuárm *a. Ras.* B 14 chálter B uuírdit B 19 . 21 substantię B 19 Mennisko B 23 mín . A 26 ist . B 27 substantiæ A subśtantiae . B 29 OMNI . A 29 (*ebenso* 394,2 . 4 . 18) substantię B 394,2 táz táz A 6 est . *überg.* A dien A 9 nigrum . *überg.* A ęadē A 11 unde 20 B 12 tât A 19 paruus B 20 unde dáranâh B 21 chálď . B *unten auf S.* 290 *steht ausgewischt* a anima mea tur-bata . anima A 23 tu B sóles A 25 MVTARI . A MU-TARI B 26 obponat B 28 Ęadem A *e*adem *a. Ras. v.* o A 29 Uuanda B 30 unde B uuésin . A 395,2 geskíhet . 25 *aus* i *corr.* A 4 íst . *aus* sî *corr.* A 5 so A 8 uu*â*re *rad.* B 9 so B trîugit *a. Ras.* B 12 unde B 12 iz A 13 sunt B 17 *a*ltrū A 18 unum quid motationem A B 19 *ĉtra*riorū . *a. Ras.* A *S.* 292 *u.* 293 *haben andre Schrift* A 20 uuéh-selônt . *a. Ras.* B . 21 in A 22 uuórten*iu rad* A 23 sacha 30 B 23 únde *bis* 24 uuórteniu . *fehlt* B 25 iz B 28 unde B 29 sih B 32 ęadem . B 396,3 uera . aliquando *fehlt* B 4 . 17 unde B 6 iz . A 11 infáhên A infáhe*n a. Ras.* B

Digitized by Google

zuei *a. Ras.* B 12 *von jetzt ab die Capitelüberschriften schwarz, jeder erste Buchst. jedes Capitels und die Figuren roth* A 16 V̊be A 18 siu A *siu Acc. rad.* B neuuéhseloen . A 19 nîeht A nāmq, B 23 álde án síh *fehlt* B 24 *mug*în . *a. Ras. f.* mug A [27 ł . A 28 Also B 28 álde neíst . *fehlt* B 29 *uuirdit a. Ras.* A nelîd*it unterpunkt., darüber* e B 31 mouetur *fehlt* A B 397,3 uuíderuuártigôn . *a. Ras.* B 4 nîeht *Circumfl. aus Acut corr.* A 7 [*subst*antia *a. Ras* A 10 unum quid A B *contrario*rum *a. Ras.* A 13 ánanemiga A 18 *nach* sint . *ist roth* EXPLICIT . *rad.* B 20 Uuío A díutin *Ras eines Acc.* B unde B 21 substantia A 22 termíte B *S*úmelîche *Acc. rad.* A 23 uuésinne B 24 substantia A 25 mit A Videtur A 26 compositum . îeht B 31 quasi *a. Ras.* A 398,1 nîouuiht . B 8 historiis B 9 . 10 . unde B 10 specie B 18 posumus B 20 *M*axime *a. Ras.* A *die zweite Hälfte der zweiten Spalte von S.* 293 *ist leer* A *interpre*tatio . *a. Ras.* B 24 leguntur . *rad.* A . úbêrhéuen . A 26 *von hier ab stets U, nicht V, geschrieben* A DIUISIO A 27 Quantitatis A 28 habint A zesámine . B 29 súmeliche A únderskéi*d*in . *a. Ras.* B 399,1 DI*UI*SIO *a. Ras.* A 4 positionē *aus* c *corr.* A 6 únlígendên . *aus* o *corr.* A 10 linea superficies B 11 tempus B 12 únderskeidena B zála B 31 sih zesámine B ter B *o*beslíhtî *aus* b *rad.* A 14 diu héui . B 15 stát . *a. Ras.* A stât . B 18 téil *a. Ras. v.* zálo A 20 zesámine B 20 sunt] est A B 21 particula . A B *Álso a. Ras.* A Alſo B 21 (*zweimal*) 26 . 27 fínuiu . B 22 zesá*mene a. Ras.* B 25 sunt A 26 zesamine B 400,14 nebéndit neheîn A 15 gemeîne A 15 . 24 zesámine . B 16 est A 18 geméina B 19 dîe syllabas *Acc. verwischt* A 19 sínt Síe A 20 geskéid*in a. Ras.* B stât B 21 CONTINUIS A 25 er A *dér a. Ras. v.* t B 26 téilis B 27 uuínsterin B modum

Digitized by Google

B 28 pars dextera B *die Striche a. Ras.* B *Striche roth, Punkte schwarz* A B, *ebenso auf S.* 401 29 rêiz . *Circumfl. aus Acut corr.* A mítemin . A sint B 401,2 rêizo . A 4 teîl A réizis . B 5 zeîgôn A zeigôn B 6 teîla A reîzes . A 5 réizis . B hálbin . B 8 Tér rêiz A breîti . A 9 rêiz *Acut?* A tu B geteîlen A 10 sélbin B tû *am Zeilenanfang nachgetr.* A 11 quantitate . B 13 superficie*s überg.* B 14 Plane B 15 particulę *fehlt* A B copulantur . *a. Ras. v.* cōm ..... A 16 uuérdin B 17 reîze . A teîl A hábint B 18 &elî-10 chero A gemé*i*na *a. Ras.* A 19 rêiz A 20 reîz A 21 *die Abtheilung der Bezeichnungen in der Figur ist links und rechts* kemeine | marcha, *auf dem ersten und zweiten Drittheil der Diagonale:* kemeine | marcha A 402,1 zuêi . A so B 2 alla dia B tûohis *a. Ras.* A 3 geméinæ A 15 teîlo . A 4 an A *s*crôtin . *a. Ras.* A 5 sínt *undeutlicher Acc.* A tuôh . A únde uzer B 6 unde B sínt . A durhkánga . B 7 úzer A beuore uuas . B sîhet *über* h *ist ein Circfl. rad.* B plicatus B *der Theilstrich der zweiten Figur ist schwarz, ebenso die zwei innern Striche der dritten* 20 *Doppelfigur* B Diuisus A 9 hábi*n*t *durch Punkt darüber und darunter deliert* A tero A iro B 10 rêiz . A 12 dero A 16 alde B tiu B 17 heui . B 19 blóc*h*e . *a. Ras.* B 403,2 dero stein B d*a*z *Acut rad.* B so B uuîr A 3 uórnahtî-gemo B splálte . A die B 4 durhkáng . B éin *a. Ras.* B 25 ane B uuîr A*6 brêitit B díg *a. Ras.* A dí*ch a. Ras.* B 7 níuuin *a. Ras.* A skínet . A 8 Uuío A 9 *super*ficies *a. Ras.* A *k*eméinmérc*he? a. Ras.* B iz . *desgl.* 10 uín*dest bis án* hólze . *desgl.* 13 unde die B 16 stráza A 18 ge-meiníu . A 20 anmítên A 21 holz . alde B 23 dannę B 30 skîn*ent a. Ras.* B terminus . B Duo A 404 Superficies communem termi|num facit A Superficies . commu-nem | terminum facit . B duo ex | uno B . 3 keskihet A

Digitized by Google

an B 4 uérním A uvóla . A tíu *Acc. rad.* A teílint . B 5 téilint B 6 uérnim *a. Ras.* A Ube B 7 uvîchen A 8 íro énin téil . B 9 skinet îo B 11 húfo A *Acut zu Circumfl. corr.* B alde B íro uuágôt B 13 turh B 405,1 síu B 5 únde íro quantitates *doppelt, das erste durch Zeichen getilgt* A 2 unde B 4 copulatur B preteritum B Táz kágenuuérta B 5 háftet zu A démo feruárenên B 6 keméine A íro B 7 anauáng B 8 S*tát a. Ras.* A háftentôn . B 10 optinent . *durch Punkt darüber und darunter getilgt* A 11 10 *nach* stát . *ist* fóne díu pehábit éina stát . *durchstrichen* . B pehábint A 12 oúh *a. Ras.* B particulę . A 14 gemêinero B Érgo A 15 obtinent . A 19 dero B 20 târ *a. Ras.* B 21 zesamine B 23 gemeine*ró a. Ras.* B márchô . B uuérdint B 24 márchô . B Álso B dáz A ein B 20 díe A 15 dîe uuénde *Circfl. rad.* B sínt *a. Ras.* B so B tie B 27 déro A díe A 28 haftênt . B tíe A 29 diu B séhsiu A 31 Vuéliu A Táz A *Acc. rad.* B obe . B zéseuun . A 406,4 QUAE B 5 HABENTIUM A 6 Fér*nim áber a. Ras.* A Férním A 7 in B 8 in zuéi . B 9 in B Alia A B con-20 stant ex partic*u*lis *a. Ras.* B const*ant a. Ras.* A 11 alia A B Sumelîche B 12 pestânt . B 13 sum*e*lîche *a. Ras.* A 14 *q*uidem *a. Ras.* A B 17 keorto . keorto . keorto . B 19 únde A unum quid . A B 20 Unde B 21 vuâr A téile*n rad.* B 23 Vnde A uuéle B 24 álso A 25 Similiter 25 *bis* 26 positionem . *ist unten auf S.* 48; 26 Tíu *bis* 28 gesîto . *unten auf S.* 49 *nachgetr.* B 26 plani . A quandam *a. Ras.* A 27 dero B eteuuâr . 407,1 unum quid A B zéigon A 2 îogelîhiz A uuâr : îogelîchez *Ras.; von* b ? B copulantur A . B se *fehlt* A B liget . B 3 ánde-30 ríu : : *a. Ras.*, *darnach* 2 *Buchst. rad.* B 4 stôzen . B *tûont* | tûont *rad.* A *in der Figur ist immer* keor|to *abgetheilt* ; kesi|to *an* 1 . 2 . 3 . 4 . 7 ., ke|sito *an* 5.

Digitized by Google

u. 6. *Stelle* A 6 soli*ditatis a. Ras.* B q̊q , *a. Ras.* B 7 ostendentur . A zeigôn . A 8 dero B héui A dero A Tiu A 9 tiu hôi B Diu B 10 quíssiu A stát B 11 dero díchî . A téro *Acc. rad.* B 12 érdo . *a. Ras.* B Vnde A 5 ánderen? B 13 ándérmo A *'ausserhalb der Figur links steht von unten nach oben:* ein obe andermo ein obe andermo A 408,2 déro A zéigonne . A quuíssen A 3 daz A íst . *a. Ras.* A dés A déro A 4 bérgis . A 5 búrg A 6 ligent siu B ein anderen? A geórto 10 A 7 fingeris . B 9 hóubet B tûot A *vor* hálse . *Ras.* A *der Cod.* A *ist falsch gebunden; die Forts. v. S.* 298 *steht auf S.* 303*; S.* 299 *ff. schliessen sich an* 332 . 10 quíss*in überg. über verwischtem* e A 11 sî . an A téile *bis* nóh *auf Ras.* B 13 alde B fóre B after . B 14 óster hálb A nórdenân 15 B 15 quissen B 16 ABENTIBUS B 19 h*á*beant . *Acc. rad.* A 21 téilin B dero A zálo . *corr. aus* a A 22 neu*u*|uuéder *rad.* A 23 georto . B 24 lígên*t rad.* A zeseuûn *a. Ras.* B ze *fehlt* B 25 îener A háfeên A háfteên . *a. Ras.* B 26 e*e Haken darunter eingekratzt, so dass es* ę 20 *wird, darüber Ras.* B 27 nehábint A 28 díu B 409,1 stíllô B negestânt A 2 *n*û *a. Ras.* B 3 unde B ist . B 8 chédin . A sus B 9 uérte *sin*|sínt? *rad.* A Unde A 11 chédin A *é*telîcha *Acut aus Circfl. corr.* A órdinhaftîgi A uuésen*t rad.* A 13 des B 14 er B 15 So B tu B chédin A dáz 25 A 16 pivs B 17. 21 ist B 19 quendam *a. Ras.* A 21 nehéina . *Sed* | Sed *rad.* A 22 eius . A 24 dictum . est . A 26 máht A 27 kesprochen A 30 téilô . A sí*u a. Ras.* B neuuerênt . A 410,4 ist B aleuuâr . B 5 téilen . *unterpunkt., darüber* i *geschr.* B 6 sumelîche B unlígendên . 30 A 7 PROPRIĘ B 8 Proprie B hę *a. Ras.* A solę B 9 *f*úrenómis *a. Ras. v.* u A 11 ánderên *ca*thegoriis *a. Ras.* B *cathegoriis m*ichelíu *desgl.* A . lúzeliu A hêizint . B 12

Digitized by Google

héizint **B** síbenen **B** 14 namen . **B** ánderen **A** 15 díngin . **B** eîgin . **A** 16 gehéizên . **B** 18 uuîr **A** ôuh **A** díngin . **B** 19 *quan*|quantitates *rad.* **A** 20 uuír **A** chéden **B** 22. 24 Unde **B** 22 uuîr **A** uuir **B** 23 chédên . **B** uuán **B** 24 múltus . **A** 25 chédên *a. Ras.* **A** lán*gêr a. Ras.* **B** lôuft . **A** 26 ist . *a. Ras.* **A** 29 actio **A** annuam **B** 411,1 mo **A** Álso **A** ter **A** 2 lángsami **B** dés **A** zeîgot . **A** 3 uué*r*h *überg.* **A** *Acut rad.* **B** sô *fehlt* **B** 5 ságende . *aus* o *corr.* **A** 6 dáz **A** 10 se . **B** 11 heizent *durch Punkte darüber und darunter deliert* **A** 12 síe **B** dú*r*h *schwacher Acc.* **A** 14 námin . **B** *adiectiua nîe*ht *a. Ras.* **A** 17 Álso **A** an **B** 18 quantitibus **B** *quanti*tatibus *a. Ras.* , ta *am Zeilenanfang nachgetr.* **A** 18 *ú*nde actiones . *a. Ras.* **A** 19 chédin . **A** daz **B** 20 *nach* quantitas *Ras.* **B** 21 aluuâr . **B** 22 úngeskéidin **B** heizin **B** sín **A** 24 áfter **B** 25 ist **B** ac*t*io . *aus* c *corr.* **B** passio **B** 26 pédíu **A** ist **B** 27 eîgîn **A** éigin **B** actio . **B** 30 Únde **A** 412,2 delæctatio . **A** 3 *gezd*ltên *a. Ras.* **A** . 4 magnę **B** paruę . **B** multę **B** breues **B** breuęs . **A** 7 REQUIRITUR **A** 9 lírne **A** pechénne **A** 11 uuíderuuártigis **B** 12 geuuíssôten síbenin . **B** 13 tricubito **B** 14 superficiei **A** 15 zuéio élne méze **B** 16 uuíd*er*uuártîgis *a. Ras.* **B** 19 . ł . **A** 20 paruo **A** 21 unde **B** uuídaruu*á*rtîg . *Acut aus Circfl. corr.* **A** 22 aliq*u*id *corr. aus* aliq*u*od **B** 25 . (*ebenso* 413,28) aliquid *ebenf.* nehéizit **B** 26 zu **B** 27 dicitur **A** ma*g*num . *aus Corr.* **B** 413,1 hoc *a. Ras.* **B** 2 vero . **A** 3 luzzelêr **A** 4 án : derên *Ras. eines hohen Buchst.* **A** 5 eorum *a. Ras.* **A** 6 sie **B** 7 paruum . **A** 8 paruus **B** 9 diceretur **A** míchel . **A** 10 uu*úr*tîn . *a. Ras.* **B** 11 kehéizin **B** lúzelêr . **A** micheliz . **A** 13 chédîn **A** 14 in dero **A** 15 danne **A** 17 sîn*t rad.* **A** 18 in **B** únmanige **B** 19 Lóse *nóh mer* . *a. Ras., über* mer *Spur eines alten Acut* **A** mer *fehlt* **B** Bicubitum **B** 21 uero **B** 22 aliquid . *s. oben* 23 spectat

Digitized by Google

a. Ras. A 25 daz B getâna . *rad.* B geuuis A 27 dánne? : S *rad.* A danne? B bezéichenit A 28 *fóne a. Ras. v.* o A 29 án ánder séhent . B 30 fernômen . A fernómin . B 414, 1 UIDERI B 7 alterius *darüber wagerechter Strich rad.* B 9 férnémen A fern*émin a. Ras.* B nechêr iz unde B 10 ze éinemo B 12 *die Ueberschrift* PROPOSITIO (*in* B *a. Ras.*) nach Amplius . (Amplivs . B) autem (*a. Ras. in* B) A B 13 autem *fehlt* B 15 sîn *a. Ras.* B 16 sélbemo *aus* o *corr.* A 17 . uuíderuuártîg . *a. Ras.* B 18 ASSUMPTIO . B 19 paruo *unterpunkt.*, † *darüber geschr.* B esse A 21 aliquid A 23 tíng íst míchel *a. Ras.* A 415, 2 magnum B 3 geskíhet B 3 sînt *rad.* A 5 zuei A zuei *a. Ras.* B 8 sîn . A 9 uuírdit B *Ras. nach* trâge A 10 contrariorum *a. Ras.* B 12 Álso A Si B trágin B 13 nioman B 14 uuîz B 18 nîomer B negeskíhet A 19 ITEM . A PROPOSITIO . *a. Ras.* A 23 uuíderuuartîg . A béidiu . B 416,1 ASSUPTIO . B 3 uuídir *aus* e *corr.* B 7 Pédíu A 8 luzzel . B 11 dánne nebabit A 12 uuíſuuárten . B 15 quantitatis A 16 ist A 18 phylosophi . B 19 mund*i* sit *a. Ras.* B 20 uuísegérnen A uuîsegérnin B uuíder*uudrtîg a. Ras.* A daz B ist . B 21 témo daz B ist . B 22 mítt*e*mo *a. Ras.* B 23 sie B ist B 24 liget . B uuérélte . A uuérlte . B suéibotôt . A aliorum . A 417,3 distant B 4 Tíu *sih a. Ras.* B 5 skéidint . B chómin B mûotir . B 6 uuîz B mûotir . B 7 héizint B 8 súrsum A sîniu *Circfl. verwischt* A 10 in A 18 uuérdin B 19 maius A 20 ist . B 21 dánne dáz A Vuîo A 22 anderiz ? A 23 neuínd*ist a. Ras.* B mêr B 25 mensur*a . wagerechter Strich darüber rad.* B 26 zál*a . aus* o *corr.* B 27 nîoman A 28 tria quam B 29 N*e*c *a. Ras.* A 418,1 zît *a. Ras.* B ándir . A 2 sep*t*em *a. Ras.* B 3 síbenin B 4 *susc*ipit *a. Ras.* A 10 homine B 11 PRO*P*RIUM . *aus* R *rad.* A SOLI . A 13 est A 15 dáz A táz *a. Ras.* B

Digitized by Google

ébinmíchel B 16 únébin*mí*chel . *a. Ras.* B 16 Singul*e* *unterpunkt.*, *darüber* v̄ *geschr.* A 18 inquale . A îogelicho *a. Ras.* B 19 ébinmichel . A ébenmíchel . B únébinmíchel . A Vt A 20 inequale . B 21 inequale . A ébinmíchel . B 22 únébinmíchel B zála unde B 23 dicimus B ébinhéuîg . B 24 ébinmánig . B is íst A ísist B 28 dî*e* *aus schlechtem* e *gebessert* B 29 vero A quæ B 30 uideatur A ęquale B inequale B dici . Ánderên A 419,1 quántitates A nesint . B 2 bore A uuéigi*r*o . *aus* e *corr.* B i. nesól A 4 ęquale B 5 in*ęquale* *a. Ras.* A Qual*i*tates . *desgl.* 6 affectio . A unde B héizint A similes B 7 est *überg.* A 8 inęquales *rad.* A 9 kemâze B 10 EXPLICIT A 11 kedíutit B 12 ríga . A unde stríh B dúrhgáng . B heîzit A 15 ólangiz . B 16 álegánziz . *a. Ras.* A únholiz . B 17 est B *die Zeichnungen roth* A B, *ebenso die Schrift dazu* B , *die Schrift fehlt* A 20 Cuius B sunt A *tetra*gonum . *a. Ras.* B 21 pentagonum B *et dein*ceps *a. Ras.* B 420,2 trianguli sunt . species A rectum . *a. Ras.* B 3 hunc *a. Ras.* B *Zeichnungen wie die vorigen* A B Quę B 7 *In* A *ist noch eine Halbkugel neben den Cubus gezeichnet, in* B *ist sie nebst zwei Reihen rother Schrift rad.* 11 habet B 13 hunc *a. Ras.* B 14 sunt . *der Punkt rad.* B 421,2 spacium *a. Ras.* B in*i*tio mundi *a. Ras.* A 5 preteritum A 6 In A B aristotilis A 8 etates . B 9 dies B 11 annum B 14 dinosc*i*tur . *a. Ras.* A 15 kerád B únkerád . A 16 inparis B 17 arithmethica A 19 Enuntia*tiua* *a. Ras.* B Impe*a*ratiua . *durch Punkte darüber und darunter getilgt* A 21 species B 22 affirmatio B *Nach* negatio . *in* A *Raum v.* 8 *Zeilen* 23 ALIQUID B 25 vero A 27 *é*teuuíu *a. Ras.* B unde B 28 heizint . B 29 uuérdint . A uu*é*rdent . *a. Ras.* B e*i*nemo *a. Ras.* B 422,1 daz B mêrôra A 2 merôra B 3 éin*i*s *aus* e *corr.* B 5. 7 zuíualt A 6 éinis B zuîualt . A 7. 8 éteuues A 8 z*i*uuált . *a. Ras.* B 9 (*zweimal*) que-

Digitized by Google

cunque B 10 múg*in* *a. Ras.* B 11 uernómin uuérdin . B 12 gespróchin B 14 áliorum A ł . A 15 súmelichíu séhint A 16 vt A simpli*ci* . *rad.* B 18 dici*t*ur *a. Ras.* A 19 accusa*tiuo* *desgl.* neséhint siu . B Uuéli*h* *aus* z *rad.* B 20 i. *überg.* B 22 *ma*gnum *a. Ras. f.* mg A 23 réhtiu A Târmítte B 26 simplum B 28 genitius *überg.* B 29 res *a. Ras. v.* us B 30 item . B rei . A 423,1 úngelîchin B 2 nominatiui B 3 genitiuū*m* *rad.* A ábir *aus* e *corr.* B díe A 4 nominatiui sensibilis . A 5 éiscont B 8 uuîr teutones A chédin B dés hérren A 9 scálhc . *a. Ras.* B dés fátir A 10 Ábir B nîht A 11 oppos*iti* . *a. Ras.* B 12 zuíualt hálblîchis . er A 13 hálblih . B gágin B 14 sensu A 15 nesínt opposita nomina *a. Ras.* B nomin*a* *aus* e *corr.* A fúndin . B . 16 spréche . *der Punkt auf Ras. v.* n A d*ó*h *a. Ras.* A dóh . fernémin an in B 17 ih B férstân A ferstâ*n* *a. Ras.* B 18 tingi*ns* . *rad.* B múgin B uuízin . B férstantnísseda A 19 férstân A . ferstâ*n* *a. Ras.* B mág álso B chédên B 20 que B 21 gágene B uuán*n*an *a. Ras.* A 22 taz? mit B uuí*o* *unterpunkt., darüber* v *geschr.* A 23 res B 24 Uuízinthéit ist B 25 uuízin (*zweimal*) B 26 uuízenthéite *Seqvitur* . *roth* A 28 Aduero A B hęc B habitus A 424,2 únfestiu . B 4 álliu B 8 éteuues A zúht B 9 hábamáhtîgis tíngis . B habemáhtîga *a. Ras.* B 11 res B 12 Táz A zúhtiga A zúhtîga . B 13 est A 14 disciplinatum . *disciplina* disciplinatum est . *unter der Zeile nachgetr.* B 15 gesázta A Vt A 16 positio *fehlt* B ést . A 18 dîen *a. Ras.* B *tûot* *desgl.* A 19 Ánahéfteda B Táz A 20 ána*geh*d*fta* . *a. Ras.* B 21 affectus B 22 autem affectu . ł . A 23 lérit . A 24 Ábir B *partici*pia *a. Ras.* A *unten auf der Seite steht verwischt* anima; *von S.* 311 *ab beginnt andere Schrift* A 25 constructionem . B Uuîr A 28 múgin chédin . dara B *ché*den *a. Ras.* A beskériter . B darazû

Digitized by Google

B 29 (*zweimal*) gramátiche A beskéritêr . B 30 kehâftêr . A *s*âr *a. Ras.* B uuéhsel . B 31 uuîr A 32 fóne *aus* e *corr.* A beîdên *Circfl. aus Acut corr.* A chédin . B 425,1 éteuuaz A 2 uuárm|rmdêr . *rad.* A 2 sâmo A B 3 *su*árzentêr . *a. Ras. v.* sa A étéuuaz A 4 suarzêr B sâmo A B *suárz*têr . *a. Ras.* B suârztêr . A 5 quęcunque A 6 quo*m*odo *a. Ras. v.* d A libet . Aliter B 8 eteuuîo se*hen*|hent *rad.* A 11 gágin B 12 ad *fehlt* B 14 getân*iu a. Ras.* B 17 accubitvs B sessio B 18 quedam B Táz B 19 Álso B 21 bîetúnga . B kestélleda B 23 siu A 25 tiu A chédent A chédint . B 27 múgin B chédin B des B 28 stântin . B stânto . íst B 29 légir B lígentis B sízentis . B 30 *gá*gene . *a. Ras.* A gágane . B ligendêr . A lígendêr B 31 autem B stare B 426,2 dictę . B 3 siu uerba sínt A 4 Tánne B siu A 5 áber *fehlt* B 6 bezéichen*int* . *überg.* A bezéichen*int* . *a. Ras.* B situm B 7 QUERERE A 9 contrarieta*tis rad.* B 12 uuíderuu*ártîg a. Ras.* B íst A 14 únchunnôn . *aus* u *corr.* B 15 contra*rie*tas . *a. Ras.* B iz *desgl.* gemêine . A 17 ull*i aus* u *rad.* B Zuíualtemo únde dríualtemo . A anderen B 18 nîeht *a. Ras.* A 19 ET DE MINUS B 20 Videtur A B 21 óuh *fehlt* A uuáhsen B 23 inequale B 25 aliqu*id aus* u *corr.* B 26 (*zweimal*) inęquale B 27 sint . B 427,2 in B 4 zíuuáltera B únzíuualtera B 5 sólchês B 11 maius minore B 12 aliis . *a. Ras. v.* u A Áliu A 13 dîen A ûbe A 14 álso B ge*n*ámdên *a. Ras.* B 16 míssehillet B 17 casus . B 20 sen*su* sensatum . *a. Ras.* B u*óre desgl.* B sêhent A 22 casus A 21 fóre *darüber* v *geschr.* B 26 i. non potest conuerti . *unten am Rande nachgetr.* B 28 conuenienter ad quod de B 428,1 prędicetur . B Rela*t*iuum *aus* l *rad.* A 2 iz A 3 assign*at* . *a. Ras.* B 3 der B 4 únscultîgen . A 5 umbe B 6 conuertitur B si*t überg.* B 8 fétachis B 9 assig*n*atum *a. Ras. v.* g A 10 zechédenne

Digitized by Google

fétah B 11 fógalis . B er ánderis nesî B 12 uógalis . B 13 uéttah A 14 uuírdit . B tárazûô A daz fogal B 15 tara B 16 daz B geuéttachôtêr A ist . B 19 fogeles . B fetâcha B 20 Quare B 21 *von* et *ab andre H.?* A 22 gespro|chen *rad.* A 23 Alai alati A et | &alatum A 24 geuéttachôtis . B 25 daz B geu*ét*tachôta *a. Ras.* B uéttache A 27 FIGENDI B fingere *über*g. B 29 positvm A 30 daz B 429,1 namen B 28 zefíndenne . A 2 vúnden A kelímflicho A 3 *Von* Ut *ab wechselt die Schrift; vor* U *Ras. v.* U A 5 ist B Neq, *a. Ras.* B 7 íst . *a. Ras.* B 8 daz B ruoder B so *a. Ras.* B 9 sámi*n*t *über*g. A 10 cnûegiu . B m*i*t *a. Ras.* B 11 Qu*a*re *aus* o *corr.* B 14 rûoderskef . B scáltséf . A 15 forte conuenientior B quodammoda B 18 sô A 20 ímo B 20 fúndenêr A 21 gât A 22 uuírdit . A 24 ger*r*ûoderôt . *rad.* B fóne A 26 capud A 28 keuuáll& A hoûb& . tes hóub&-áhten . A 29 so B 30 animal est . B 31 iz nehabit B hóub*&* . *a. Ras.* B 32 dero nôte B ist . B 430,1 animalia B cnûegíu houbetlôsiu . B 5 ih A 6 namen . B fóre geskáffen A 8 geskáffen uuérdent A 9 fóne dien A zu A 14 assign*entur* . *a. Ras.* B 15 Álliu B 16 gágenchértên . B siu A 18 quod] aliud A B 19 ándermo B demo A 20 siu A 21 PRĘDICATIONIS . B PREDICATIONIS A 24 dicuntur B 26 assi*g*netur . *a. Ras.* B 27 Férním A daz B nehéin . B 431,1 mí*t*te gaêndên . *durch Punkt darunter getilgt* A míte gâenden B 6 er A 7 unde B er A geséget A 9 Sô A 10 unde bipes . B 11 nehéin*e*mo *a. Ras.* B 12 be*uue*|uuéndet *rad.* A er *feh̃lt* B 13 sî . *a. Ras. v.* íst . A mag B remus B zîuuelîgerin B 14 *sint hábin con*uersionem . *a. Ras.* B siu B 15 gægátên . *aus* e *corr.* A 16 erit *feh̃lt* A 16 Sólih assignatio . A 17 pédíu A 18 *R*EQUIRENDA *a. Ras.* A 20 Amplius A dicitur A 22 késpróchena . dára gespróchen . uuírdet B gezeichénit . B 24 pereuntibvs B tíen A tîen *rad. aus* e

Digitized by Google

B 25 uertîlîgôtên . B 26 vnuertîligôtemo B 29 tiu B 30 Alsô B 432,1 omnibvs B 3 Vt A bipedem . *Strich darüber rad.* B 4 Alsô B imo A 5 ménnisken B gelírnîgen A 6 semper *überg.* A 7 Nebestân*de seruo nî*êht *a. Ras.* A 5 nieht B dominus B 9 id A 10 uuirdet . A 11 íst A 13 eina . B 15 nehábit A 16 Álso A 17 seruvs A 18 unde B 24 ne*ist . a. Ras.* B tarmíte neist . B 25 féret A 27 taz B nîomer B 30 tes B 32 uuerden . A 433,3 uúndener . B 4 siet . B i*z aus* h *corr.* B lîe*ht . a. Ras.* B Vbe A daz B 10 sol B 5 *sic red*dantur . *a. Ras.* B manifest*um desgl.* B 7 daz . B siu B vmbe . B 8 RELATIUA . A 9 Uidetur A B 10 gélîh A 10. 14 sáment A 10 sîn . *a. Ras.* A 12 uuâr . A . állen B duplum B 13 . Zuíualt unde B 15 táz B 17 *ó*uh *aus* u *corr.* A 18 S*tu a. Ras.* B 21 Vbe B 22 *das zweite* 15 éniz *fehlt* A 24 uerít B iz . A 25 SCIENTIA . A 26 uerum uidetur . B 27 gelîh B 28 álliu A sáment *aus* i *corr.* B naturlîcho . A natûrlicho . B 434,1 scientia . B Êr . B 2 tanne B prius *fehlt* A B 4 uuórtênên A méist*i*gên . *aus* e *rad.* B uuúrtin B 5 uuârin B álliu A méistigiu . A 6 20 antchúnde . A Ártes B 7 mágtî . A mán B sie A 9 scientia A alde B 10 tém*o*|mo . *rad.* A 11 chame . A der A 12 dár*a*míte *rad.* A er sîa A 13 sî aber B er B 14 er is A zíuuelôt . B er sía B 15 so B 17 Tára ána A 18 síu nîeht A 19 scientia túrh B 21 *scientia* Scientia *a. Ras.* A 22 25 Ube B nóh . *der Punkt rad.* B 23 Ube A 24 Uelut]Ut si A B 25 scibil*is aus* e *rad.* B ipsa] illud A B 26 est . *a. Ras.* A 27 *ch*únne *a. Ras. v.* c; c *später vorgesetzt* B 28 unde B si A aristotiles B 29 geometrci A 30 uuío A mán B 31 Síd B funden . B Uuêr A iz A 435,3 máchon B 4 30 circulus B 5 uzer B *die Figur ist angefangen, aber wieder ausrad.* A 8 Amplivs A 9 conti*n*git . *überg.* A 11 zegángen B 12 alsô B figure . B 14 e*t a. Ras.* B 15 sunt

Digitized by Google

A sô íst *aus* z *rad.* B 16 umbe B enim B 436,2 uérstántnísseda . A 5 dér man uérstân A sehéndo . A crîfendo . smechendo . se B 6 siu B 7 sensus . A . zegangene . B nezéigéngent A 8 uuârin sens*us a. Ras.* B 9 tanne? A Sensvs B 11 est . A 13 corpus . s. : *illorum a. Ras. v.* nim; *Ras. v.* a A i. corporalia . *überg.* B só B 14 zalo stant . B . i . corporalium . *fehlt* B 19 gesíunlichîu B sélbiu gésíht . *überg.* A 20 dia A 21 taz? B 22 *u*ero *darüber ein* o *rad.* A 25 kesiht . B gesíhtîgiu . A infúndelîchíu . A 26 uuármiu A uuârmíu B sint . B 27 álliu A 29 sensvs . B Táz A 30 sámet A 437,1 huiusmodi B 3 omnino B 4 álterin A animal B 7 pla*t*onicus *überg.* A tér . B 8 imo B chî*t a. Ras.* A 9 uuas? B iz *fehlt* B 10 uuío A daz A uuirdet? B 11 uuâr*in*rin . *rad.* A ánderiu A 12 uuârin A 13 Fone A Fóne *Acut aus Circfl. rad.* B 14 álliu A 19 contingat . B secundum *a. Ras.* A 20 urágênne B 22 dehe*in*eró *aus* m *corr.* B 23 Aŋ A 24 substantiis . A íst *aus* z *rad.* B 25 totę B 26 mítallo . A mitállo . B teil . B neséhent *fehlt* A nes*é*hent *a. Ras.* B 29 relatiue B *possessi*ue . *a. Ras.* A 438,1 ali*qui a. Ras.* B 5 an teile . B 6 quedam B 7 manvs . B 8 éin B éte*u*ues *davor Ras.* B 9. 10 (*zweimal*) capud . A 11 éin*es rad.* A éin B 12 hóubit B 13 species . A speciebvs . B 14 pluribvs . B an mánigên . A 15 selben . B Vt A 18 nîehtis B. 19 iz A huivs modi B 21 neist B 23 partibus . A iz B 25 hóubet B 26 andere A lide . B 28 pédiu B siu B tien B 439,2 Si g eo|rūquę (sufficienter *fehlt*) A 4 gétân A 5 difficile A 6 alde B únmahtlîh A uérságenne . A 10 *ipsum a. Ras.* B 11 gnûegta *ze*chédenne . *desgl.* B 12 siu B 16 éteuuív . A 17 a*liquid aus* d *rad.* A B 17 uuírdet *fehlt* A 18 diffinitio A 20 álta platonis *fehlt* A spráh B 25 néist B 26 uuésen B siu B sint siu? B Jro B 27 *tia a. Ras.* A in nîeht B 28 mít *a.*

Digitized by Google

Ras. A 30 alsô B *cat*onis *a. Ras.* A tûo*t* . *a. Ras.* B 31 i. bene A 440,1 mêr B uuirdet . B 2 *rela*tio . *a. Ras.* A 3 haba . B 6 PROPRIO B *PER a. Ras.* A 9 Uuannan? B hábint B 10 ínfáhet A démo B 11 óffen . B 12 scie*t* . *a. Ras.* A quid A 13 dáz B 15 aliquit . B 16 uérmíssist A 18 tíen B u*u*ésen . *aus* e *corr.* B 20 haben zu etéuuíu . B Tánnan A 21 béidíu *Acut aus Circfl. corr.* B enim *a. Ras.* B 22 iômán B dáz B 23 uocem*!* quia B 25 habet *a. Ras.* B aliquod . A 26 íst *fehlt* A 28 er B *a*nder . *a. Ras.* B 29 iz A síh] íst . B éteuuio A 441,1 Vbe A er B 3 sciturus est *fehlt* A B 7 díen B nouit . B 9 ter A duplum guísso bechénnet . táz binarii A 11 diffini*tiuo*rum *a. Ras. v.* torũ A er A 13 *nouit* . *Sô ne*uuéiz *a. Ras.* A 14 sî A 16 est . A *nach* oúh *Ras.* A 17 bézéro B uuéíz B er . A bézéro B 18 bézero B Álso A mán B æneam B 20 hęc B dien A 21 indiuiduis . B iz A 25 táz den nebéchénnet . A tés *a. Ras.* B pézero B 27 danne B *uuí*zenthéit . *a. Ras.* A 442,1 demo A sîd . B kezéig*ôn a. Ras.* A 2 contigit . B 4 est quia B nouerit . B 6 dív B mán B dáz B 7 daz A táz B 9 singula B 11 hánt . alde A 12 (*zweimal*) mán B siu síhet B 13 dén B 14 dicantur A 16 caput ł . A scire] dicere A B 17 mán B n*é*uuéiz . *Acc. rad.* B 'u*ués a. Ras.* B 18 hóube*t aus* i *corr.* B diu A dés B 19 nesihet . B Quarê B hęc B P*é*díu *Acc. rad.* B 20 membra A 21 substatiarum . A Uuârin A . 23 éteuues A 26 Sî*d aus* nt *rad.* B 27 *m*êr *a. Ras. v.* me A 29 diu B únánasí*h*tîgen *aus* s *rad.* B 443,3 Fórtasse A 5 Jz B Ih A sus B 7 Du*bitare autem de sing*ulis . *a. Ras.* A 8 dár ána A B zûiuelôt . B 9 chúmit iz A guisheite . B 13 magnum . A paruum B 16 enim *a. Ras.* B 17 ea . v . species A 19 superparcies . multiplex A 21 conprehendunt B dicendę B 26 *refer*tur *a. Ras.* A 27 sesquitertius . A sesquiquartus *rad. aus* m

Digitized by Google

B 444,1 uocubulis . *a. Ras. v.* uocabilisilis . A 2 modis . *a. Ras.* B 3 maior A 5 Per ad positionem A 6 par*u*um . *darüber wager. Strich rad.* B 7 comparamus . B 8 paruitatem B 13 quartus A quintus A 14 ł coniugati . ł A speciem *aus* s *rad.* B speciem *fa*ciunt *a. Ras.* A 16 ł . A 20 procae B 21 *amico* . *a. Ras.* A 22 uicinvs B 23 proximvs B *pro*ximo *a. Ras.* A 24 conlactanus A 25 conlactane*i* . *a. Ras. v.* o; coetaneus *fehlt* A cohere*s co*heredis . *a. Ras.* A coeredis . B 27 concordium B 27 amicit*ia a. Ras.* A 31 affinitas *a. Ras.* B 32 ł . A 445,6 quoque . ł . A 9 dissonvs B 10 inpar inpari . A 11 inequali . B 14 obuii B 16 aduersorum . B 18 dissonorum . *a. Ras.* A inimiticia . A 19 disparitas disparium . *fehlt* B 20 disiunct*o*rum . *a. Ras. v.* a B 21 *dist*inctorum . *a. Ras.* A 23 puncnantium . A 24 prelium A 26 huivsmodi B 28 est . B 30 *die Absätze hier und auf den beiden folgenden Seiten sind nicht in* B 30 nomina . et officiorum A 31 primâs . A 32 principatvs . B ips*i aus* ũ *rad.* A 446,1 ł . A 2 suffectvs . B 3 consulatvs . B 5 prepositvs B disci- pulvs . B imperium et imperator . *durch Zeichen umgest.* A 8 tribunatvs . B dicta*tor*|tura . *rad.* A dic*ta*tura *überg.* A 10 : ita *Ras. v.* s B 11 : quę *Ras. v.* s B 13 nostri A *n*ostri . *aus* s *rad.* B 15 diuini uel B 16 seruus A seruvs . B 17 significat A 18 Hęc B 22 Ut . *Punkt rad.* B diligo illum . *fehlt* B colo illum . diligo illum . capio B 26 *das letzte* rem *fehlt* A 32 potivs B 447,1 laudabilis laus *durch Zeichen umgest.* A 3 sęsura A cęse B ho*no*rabilis *überg.* A 5 permisse B 6 regimen . ł . A 8 recordate B suscepte B 9 inuent*io aus* e *rad.* B inuente A 10 relat*i*uam *a. Ras.* A 14 *g*audeo *aus* to *corr.* B 15 doleo *a. Ras. v.* o B 16 orior . *a. Ras.* A Intra*n*sitiua *überg.* A 17 . 18 . ł . A 17 . 18 est B 19 fri*g*idi . *aus* d *rad.* B 26

Digitized by Google

calidvs . B langu*i*dus . *überg.* A 30 prędicamento . B 32 ipse . A 448,1 suum B 2 prescianus B 3 Jnfinita B Infinitiua sunt . A 6 terni . *a. Ras.* A 7 quędam . B 8 sunt *bis alt*eruter . *a. Ras.* B 9 *vor* alterutris *ist* s̄ *rad.* A 15 duo . ł . A 20 qualis . alicui A 21 quantvs B 23 non] si B 27 dicamvs . B 27 ęneędę . *zu* a *corr.* A 28 eneades B enee . B 28 pater *ad* athlas *rad.* B at*h*las *überg.* A 30 modum A 449,2 INCIPIT . B QUALI B ET Q*VALI*TATE *rad. aus* UANT B ET QUANTITATE; A 4 dic*imur* . *a. Ras.* B *héi*zo *nachgetr.*, *weil das rothe* Q *v. Z.* 3 *über das ursprüngliche, nun radirte* héi *hinweggegangen war* B íh B gehéizin B 5 uuérden *aus* i *corr.* B Jn A lingua B 7 héizit B 8 heizit B 10 mánigfalte . B Ét *Acc. v. andrer H.* B 12 dicuntur . A B *s*láhta *a. Ras. v.* a B héizit B *ióh* peskérida . *a. Ras. v.* únde A 17 dánna B 17 scientię uel B 18 chúnna B 20 difficile *aus* l *rad.* B iôh uuirig . B 21 *ú*nsámfto . *Acc. rad.* A 21 quis . uel . A 25 uuéhsel *a. Ras.* B 26 egritudine . B uel . A *hui*usmodi . *a. Ras.* A 27 sîechelhéite B etelîchero A 450,1 ter B 2 kenesen-nêr . *rad.* B sînis B 3 négehúgita . B uirtus ut iustitia B 6 unde B *úrebúrt* . *a. Ras.* B 7 gelîchíu B samfto B eruuégét B géuuéhselôt B 12 *únd*euéste *rad.* B uuéhselont . B 13 híez A 14 ęgritudo . *aus* e *corr.* A egritudo . B Álso B 15 uuármi . A uu*á*rmî . *a. Ras. v.* l B unde chálti . B 17 Tér A uuírdit A 20 egritudinem B 21 chált B 22 iz A ánderên B 25 an B *Mit S.* 327 *beginnt in Cod. A eine andere, gewandtere Schrift, das Pergament ändert sich, und der Text ist in ganzen Zeilen geschr.* genéstenot A 26 uel . A ex*i*stat *a. Ras. v.* s B affectvs . B 28 ze néménne . B Quem ita quilibet A 451,4 diuturniora B uel . A difficile *aus* i *corr.* B 5 skînet *a. Ras. v.* nt B hába . A 6 ábagánt . A abagánt . B 8 obliuiosos*os*dicunt

Digitized by Google

rad. A 9 âgezelen . A díen B 10 síe B ânæ A 11 eîne A 12 keánaleítot B keánaleitôt . A Quare B 14 diuturnius . A diuturn*i*us *überg.* B difficilee *rad.* B 15 hába . B 19 uero . B Hába . A 22 ea . B uel . peius . uel . A Tîedír B 23 hábint B beskérit B sie A 24 *nach* dispositi *Ras.* A sunt B 25 beskerit . únde beskîbet sínt zû éteuuíu B zê eteuuíu . A 26 iz A 27 cnûo|iz B peskérit A 452,2 uel . A 3 uel . salubres . uel . A 4 némên B 5 l*ó*upfen . *aus Corr.* A gánze alde B ungánze . A quecumque B 6 uel . A inpotentiam B 7 únsculdin A 8 genám*o*t uuerdent . *a. Ras.* B máhte B 10 mán B 12 skînen . A uel . (*zweimal*) A facere A 13 quid facile . A B 14 dáz . únde B 15 zetûónne . B álde siêh . únde siêh zésînne . B 16 pupillatores B uel . A 18 genémmit B 19 strîtlóupfin B tíe iz A n*i*o *aus* e *corr.* B ¡netáten . A 20 uuola B tuôn *aus* o *corr.* B 23 uuérdent B 24 ánauállúngâ B neuuégên B fróst A uróst . *Acut aus Circfl. corr.* B 25 uero B 26 únganze A 27 hálzi A fértrágen A 30 potentiam . non cicius A citivs B héizét B 31 uuérden . *überg.* A 32 ipsivs B 453,1 unmágtîg A unspûete . A 2 passibiles . qualitates . uel et B qualites A 4 unde B lérit A 5 uérnémin . A uernémin . *überg.* B 7 austeritas B 7 Tíse] Tîe B iz . A pitteri . B 8 gelêgeniu . A 9 autem A andere . B Calor A albedo A albédo . *Acc. rad.* B 10 uróst uuîzi B 12 tísíu B 14 iz A offen . B siu A tiu B 16 héizet . *darüber* i *geschr.* B 17 díu B súêzi . A corpvs album B 18 Vnde A *d*lsô *corr.* A uuizer B 19 día B habit . B 20 íz B dîen B 24 Passibil*e*s *aus* i *corr.* B qualitates A 25 gustum B uel . A 29 díen A ín *überg.* B 30 dicitur B 454,1 Hónang B 2 iz A 5 calor A frigvs . B 6 passibiles . B qualit*a*tes *überg.* A 7 corpora B 11 nehéinzent A 12 íro îeht *aus* e *corr.*, r *noch einmal darüber geschr.* B 13 díu B 14 uuîr A 15

Digitized by Google

Vnserên B siu A dolungo . B 17 infínden A 18 dés B 20 tísen A Vnde A 21 súlin B héizen *darüber* i *geschr.* B 22 tôlemachîge A *A*lbedo *roth* B 23 alïi *aus* l *rad.* B 25 suarzî B 29 dólúngôn . B 455,2 passionē : : *Ras. v.* 2 *Buchst.* A 4 fáreuua A fone B ételîchero *undeutlich, darüber noch ein* e B 5 rubevs factvs B 5 passionem . A 7 uone uór*h*tôn . *übergeschr., vor* u *ist* u *rad.* B 8 kelîh . A *f*óne *aus* u *rad.* B 9 Quare . uel . si A Quare uel si B 11 ter B samelîcha A 12 háben B naturlicho A solêes kesáh . A kescá*h* . *a. Ras.* B 16 scámon . A 17 geskíhêt A naturlîcho A gebórn uuérde*a* . *rad.* A so A 18 daz A ouh naturlicho so uaro A uáre B Quęcumque B 19 talivm A 20 mobilibvs . B 21 Sô uuélche sô B 22 so uárauua A sô uáreuuâ B 23 fone A stétîgên unde *a. Ras.* A 24 die A 26 s*ecundum a. Ras.* A subsțantiam A 28 dicim*v*r . *rad. aus verschlungenem* VS, *klein* u *darüber geschr.* B plechi A . 29 alde A unde A 456,1 alde A 2 egr*i*tudinem *aus* u *corr.* A æstum . B 3 vel nigredo A 4 preteri*t* . *a. Ras. v.* it A 5 dicantur . A 6 keskíhet . *aus* e *corr.* B 7 mán *fehlt* B 9 in A 12 hîs *Circfl. rad.* B soluentur . B 13 transeuntes A B 14 késkéhent . B 15 gélóubent . B spuêtigo *a. Ras.* A 16 tolunga (*zweimal ohne Acc.*) B 17 scáma B sie *darnach Ras.* B 19 nâh B 20 factvs B 21 d*ér a. Ras., und über* é *noch ein* e B dér *überg.* A 22 t*ú*rh *aus* a *rad.* A 23 tér *fehlt* A uórh-ton A uór*h*tôn *aus Corr.* B 25 ad *fehlt* A 26 mer A 28 sie A dólunga*!* B 457,2 NON *fehlt* B 3 his B anima*m aus* s *rad.* B 4 N*á*h *aus Corr.* B 6 téro B 7 Souuéliu A héize*n*t *überg.* A 9 dementia B uel . A 10 Álso A zórnmuôtigî B 11 gelîchú . B dici*mur* . *a. Ras.* B 13 I.iracundi A zórn-muôtige A unde B 14 quęcunque A 15 factę B 16 inmobiles B 17 huivsmodi B nâh téro B 19 stéstîge A 21 heîzen A 22 MOMENTANEOS A B AUTEM *fehlt* A 24 citivs

Digitized by Google

B 25 muôtegîna A muótegîna . B *snél*lo *a. Ras.* B 26 érchert B tôlúnga . B 27 contristatvs B Álso. A 28 ube B geléidegôter . B éteuuaz A eteuuáz B sih pilget . B 29 dicitur . A huivsmodi B 458,1 passvs . B 2 ter B *ne*héizet *überg.* A cheden . B 3 erbólgen A 4 huiusmodi . A huivsmodi B 6 uuôlîchîna . B uerlóufeten B sint A 7 cat*he*gorię . *überg.* B tîu B 10 uíerda A 11 daz pílde . B 12 uu*él*emo *a. Ras.* B Amplivs B 13 pilde . A Rectitudo B uel . A 14 quicqd *aus* d *corr.* A créhti . B 15 c*h*rúmbî . *überg.* A 16 scré*ge*hôri . *a. Ras. v.* h B 17 Nâh B 18 enim B uel . A 19 uîerscoziz . *Acc. rad.* B 20 geréhtiz A chrúmbiz . A 22 nâh B 23 Que*u*ę *rad.* A 24 uero A spissum A 26 sléhtez . A sie A 27 bezéinenche, *am Rande ist* bezeichen *eingekr.* B huivsmodi B 28 siu A 459,3 télelîh A t*é*lelîh *aus* l *rad.* B an B 4 iz A 5 sínt . B 6 teîl A lîgent . A B 8 uerro B 10 diu . B síniu têil A ébenhô B 12 g*â*t *aus Corr.* A 13 taz A sínt*a rad.* A álso A 14 genvs B 17 *né*íst *a. Ras.* B uerchúnn*é*nne . *darüber* i *geschr.* B ándériu A 20 DENO*M*INATIUE *a. Ras. v.* M A 21 iz *tie fehlt* A 22 uero B 23 Unde B 24 in B 25 gramatica cramaticvs . B *a* iustitia *fehlt* B 26 iustitia*is rad.* A uuîzer A uuîzi . A gramátichare B 27 recter A réhte . genámote B 460,1 iz A 2 uuerdent B kenamôt A 3 EX*CIPI*TUR . *a. Ras.* B 4 qualibus B 6 námen *fehlt* B 7 *nach* uúndene *Ras.* B tien A 12 áfter *a. Ras. v.* fóne A máhtîn B uuérdent B 13 chéphin . B 15 nehêine A 16 uúndene B síe B sint . B 17 quas B ł . A ł . palestrici A 18 affectionem *fehlt* A 19 pégúnste . B 20 uéhtârra . B 23 *Tán*nân *a. Ras.* B 24 díe A 25 EX*CIPI*TUR . *a. Ras.* B 461,1 hábit . B genámot B 2 studiosvs . B îligêr A 3 nâh A 4 non *überg.* B 5 Sélbun dia A tôh *Circfl. aus Acut geändert* B 6 nâh iro namen B 7 autem *a. Ras.* B In B únmanigên A 8 mán

Digitized by Google

B *îa aus* d *rad.* B úngelichî . A qualia *fehlt* A B 9 denominatiue . B 11 geskáfôt . B 12 *skáfúnga* . *aus* c *corr.* B 13 CONTRIETATE . A 19 uuîzi A déro B 21 dicuntur B iuosto . *rad.* A 22 gesprógen A uuérdént . B 23 uuíderuuartîg . A únrehtez A 24 omnibvs B 25 in B 26 coloribvs qualitatibvs existentibvs . B 28 qualitatibus . B 462,3 Amplivs . B Férnim A 4 zuêio A 5 dáz B táz B *ánder aus Corr.* B 8 Táz B 9 táz B 10 cat*he*goriis . *überg.* B 12 anderiu B 14 uuidersácho . A 16 quicquam B 17 prędicamentum . B 19 iz A 10 *oúh aus* l *corr.* B án *fehlt* B 22. 23. 24 minvs . B 23 alterom *darüber* v *geschr.* A 24 ládent *darnach Ras.* B 25 mêr B 27 iz B uuîzera . B íst *fehlt* B 29 uuáhsint] uuáz sint B 463,4 autem] tamen B 5 mánigiu A iz . A 7 sélbiu A 8 suíne . B mán B 9 affectibvs . B mán B anderên B 10 15 talibvs . B 12 minvs B sanitatem . A 13 Síe A sélben B iustitia A 15 iz A Íst *bis* 16 réht *fehlt* A 16 Minvs B altero . B 17 minvs . B 18 súmelîgiz . A gánzi . A 19 dáz B únganzera A 20 uuésen B unréhtera . A gramatica A 21 affectvs . B s. *fehlt* B 21. 23 minvs . B 22 affectvs B 24 20 uuérrint B 25 gramatica . A 27 conparationem . A Gramatitior A 29 réhtero A réhterô . B gramatîchis B 464,1 chúnnigôro . B uuirdet A uuírdet . B 2 iz A án *fehlt* A ánderên B 6 dr*i*órtêr . *könnte auch Circfl. sein* B uiêrortêr . A uierórtêr . B einêr A 7 nôh A neheinis *überg.* 25 B pildis B 9 recipiunt . A triangula B ł . A 10 Só uuéliu A So uuelíu B 11. 13. nôtmez A 11 habint . B 14 nehábint B danne B 16 Ebénláng A 17 uiera . B *für die beiden Figuren ist in* A *Raum gelassen* 18 díudír B 20 neuuérder B in B zâla B 21 óffeno *a.* o *corr.* A óffene B zeságênne . *a. Ras.; nach* z 30 *kleine Ras.* B 22 . i.] uel B 24 ríng A 27 conparationem . B 465,2 prędicta B 3 *nach* uóre . *Ras.* A námdôn nehéin . B 4 *et dis*simile *a. Ras.* B 5 Kélîh B 6 éigenafto B ge-

Digitized by Google

spóchen . *zu* é *corr.* A ges$_{o}$pchen . B 8 ándérmo . A 9 gespróchen A 11 Fóne *bis Schluss fehlen* A 13 ché*de*nne *a. Ras.* B 17 tîen lectoribvs B 18 únsíh A 19 neinch*ú*nne . *über.* A 20 dárnâh B gnûo*gez a. Ras. v.* z A B Habitvs B 21 dicebant . A 22 díu A habitvs B 23 zerelatiuis *a. Ras.* A mán B 25 talibus . A 466,1. 2. genvs B 3 Éteuues A 4 sunt . *a. Ras.* B 5 nehéiz*ȝ*nez *rad.* A 6 sîn . *bis* alterius *a. Ras.* B alicuius] alterius A B 8 relatiue B grammatica B 9 éteuues A 11 Táz B 12 mán B 13 eté-uues (*zweimal*) A gelírn . Ér *a. Ras.* A nechídet B 15 man] ér B 15. 16 etéuues A 18 keskídotiu A aliquid A 19 ungeskídotiu A sîn . B enim . B 20 *Mit* Táz *beginnt eine andere Hand* B 22 habemus A 23 scien*tien*tias . *durch darüber und darunter stehende Punkte getilgt* A Uuîr A 25 déro specierum . A 27 *tíu a. Ras.* B 28 Hęc B eorum . *a. Ras.* B 29 Fírním *aus* e *rad.* B 30 táh . B 31 hoc *fehlt* B 467,1 peidíu A 2 péidên A 3 EXPLICIT *fehlt* B 6 m*agis a. Ras.* B dir bezechenent B bezéiche*nent tûon* álde *a. Ras.* A 7 ofto B 9 fr*i*gidum *a. Ras. v.* g A 11 chuelin . *aus* l *corr.* B uuídéruuartîg . A 12 uuármen . B chaltên . A sîn . B léidig *sîn . a. Ras.* A léideg B 17 uuármén . *a. Ras.* B 18 minus . B 19 *dó*lennis . *a. Ras.* B dolénnis . A 21 sus B 26 sed*ere* . *a. Ras.* B 27 bezéichénent . A nominibus . B 28 bezéichent . B 468,1 QUA*N*DO *a. Ras. von* TO A QUANTO B 5 uóne *aus* u *corr.* B 6 sem*f*te *aus* f *rad.* B áne A 8 caltiatum A Táz B 9 bezéizenet A keskích*en a. Ras.* B únde] álde B 10. 11 in B i*n* uuélero . ín uuélero stéte . A 12 qu*ę dicta a. Ras.* B 13 sunt A generibus . B 14 gesaget . B 21 uuíderuuártîg*in* . *aus* e *corr.* B priua*tio* . *a. Ras.* B 23 unde A unum *fehlt* A 469,1 ingágen B 2 figuratum A ságênne . *Circfl. rad.* B 3 dimidio . So B 4 témo B uuíder*u*uártigíu *a. Ras.* B 7

Digitized by Google

cęcitas B 10 Also B sízzet A 14 Tíu *bis* 16 dicitur . *a. Ras.* B 15 sêhent A 16 est B 17 zíuuált B etéuués A *iz* A *Acut rad.* B 19 zuíualt . B hálbin B si . B 21 gágenstéllit B zu B séhentiu . A 23 lêr*a corr. aus* e B 25 i. adisciplinam . A uuírt A 26 gespróchen A 470,1 gágensíhte . A 3 siu B 4 zéinen ánderên . B zu einên ánderen . A 5 CONTR*A-RIIS* . *a. Ras.* A 6 opponuntur *fehlt* A B 7 uuíderuuártîgi B opposita . *bis* 12 er *a. Ras.* B 9 einên A ánderên . : : án *Ras. v.* Neq , B sint . B 10 sehent . A einên A 12 t*áz* B *Acc. rad.* A gûota B 13 uuíderuuartîg . A álbum A 14 nehît . A 18 DE *fehlt* A 19 HABENTIUM ET B 21 necessari*um a. Ras.* A 23 T*áz a. Ras.* B uuédériz A îo *fehlt* B ist . B 24 siu B sint . A sínt B siu B 471,2 ételih B 3 MEDIUM B 5 Álso B gánzi *aus* h *corr.* A 7 . ł . languorem . ł . A 8 sól *steht nach* benôte B 9 lichámen . A lîchamin . B gesúndeda . B Sie] Sed A B par *a. Ras.* B 10 predica*n*tur . *durch Punkt darüber und darunter getilgt* A d*é*ro *Acc. rad.* B 11 gespróchen B ún*gerâd* . *a. Ras.* B 12 habundans B 14 diu B géebenôt*íu* . *Acut rad.* A 16 habu*ndan*tem *corr. aus* t : : A 21 aber B 23 hábet A *cor*pori *a. Ras.* B 24 uuíz A s*uárz a. Ras.* B e*st a. Ras.* B 26 neheîn A 472,4 fone B díngin . B 7 súmelîch*ên a. Ras.* B omnia B ł . A praua . B sunt . *steht erst hinter* studiosa B ł . B 8 díngolîg A díngelîh B 10 sie A 11 pallidum B Suárz*is a. Ras.* B 12 plêih A crâ B 13 *ru*brum *a. Ras.* A uirid*e* . *a. Ras. v.* : le A 14 rôt B 15 salo . B crâ . *Circfl. rad.* B cóltfáro B 16 unde cûotis B 19 álso B ríhtûm A skôni . B 20 sie A hábin *a. Ras.* B 21. 26 súmelichên A 22 námin B 23 suázis A 24 sínt pleih A 26 medi*is* *aus* s *rad.* B 27 summorum *aus* ũ *rad.* A 28 díu *a. Ras.* B 31 neuuéder sínt . A 32 úbel B nóh*t rad.* A unréht*e* . *rad.* A *nach* únreht . *Ras. v. roth* DE HABITU ET PRI-

Digitized by Google

UATIONE . B 473,1 et *a. Ras.* B dicitur *fehlt* B 3 cecitas B 4 gespróchen B 5 blíndi . A 8 díu B 9 tarána B dárba B 11 únzit A nesol B 13 unum *a. Ras.* B habitus . A chéden A 14 îo gelîchiz *a. Ras.* B tanne . B 15 natum *a. Ras.* B 17 *das zweite* non *fehlt* A 18 nehéizen B 19 zánelôsen . *a. Ras.* B 20 contingit *aus* g *rad.* B 22 Quedam B 23 dentes A 25 dicuntur *a. Ras.* B 25 edentuli A edentati . B cęci . A B 26 zánelos . B 27 zánolôs . A *Punkt fehlt* B hârlos B 28 Nîouuíht *a. Ras.* B 29 lébe|beta . *rad.* B 30 siu A 31 nehabit . B 474,2 CUM EISDEM SIGNIFICARE . A 3 *non est h*abitus *a. Ras.* B 4 éteuuaz bábin . A 5 Priuatio B Priuatio uero cęcitas . *fehlt* A 7 plíndi A kesîunis . A 8 cęcum *a. Ras.* B 9 Nóh A 10 quedam B 11 Caecum B 12 darba . B 13 caecitas . B 14 prędicarentur . B 14. 19. blíndi B 15 uuúrtin A siu B gesprochen . B 18 dir man A nals B 22 sélbiu A Módus A 25 caecum B uisum *a. Ras.* B 26 álso díu B 27 uuésén . A 475,2 RATIO B lóugene . *a. Ras.* B *táz aus* z *corr.* B 6 diu B *uésténunga* . *a. Ras.* A sélber B 7 affir|tiua . B 8 Féstenúnga B 9 lóugen A 10 uero *bis* 13 Concedantur *a. Ras.* B 12 rédon A Tíu B 13 reda . B 14 opposita . A *Punkt rad.* B tamquam *bis* 17 idem *a. Ras.* B 16 sint . B 17 oppositionis *aus* b *rad.* A est . *überg.* B 19 Álso B 21 sizzet B 23 unde dáragagene B 26 PRIUATIONE . *a. Ras.* A 28 oppo- nuntur B uuízen A 29 Nîeht A 476,1 ipsum *aus* ũ *rad.* B 2 Táz B 3 Visus B caecitatis B Vuánda B 6 caecitas dicitur *a. Ras.* B 8 gehéizen *a. Ras. v.* siunis B darba B 9 Caecitas B dicitur non . *durch Zeichen umgest.* A 10 Férnim îo A 11 omnia reciprocatiue *a. Ras.* B 15 aliquid B 16 dicitur B 17 gágensihtîgo B 18 zu B si B 19 dicitur uisus . A caecitatis B 20 nechît B blíndi . A 23 opponuntur B 24 secundum . B 26 táz keóffenônt *a. Ras. v.* tíz

Digitized by Google

keóffenônt A keóffenont B 477,2 siu múgin B 6 démo A 8 *nach* gánzi *Ras.* A únebenemo A 11 neheîn A 12 candi*dum a. Ras. v.* um A *c*andidum *a. Ras.* B candidum B ł. (*zweimal*) B calidum. *a. Ras. v.* candidum A 14 nôt. B 15 uuárm*m. rad.* A 17 stant. B etiam] autem A B 18 inesse *a. Ras.* A 19 susceptibili. *aus* p *corr.* A mitta. B 21 l*a*zo *darüber Loch im Perg., deshalb ohne Circfl.* B 22 dáz A ána daz B 23 Álso uí*u*re *a. Ras.* B 26 geskîhet A 28 frigidum. A u*iur a. Ras.* B 29 sné A 30 eorum *fehlt* B 31 állen B 32 âna B. *Von hier ab nur Hds.* B 478,4 únueruué*h*selôt *a. Ras. v.* 8 9 Uuío *Acut aus Circfl. rad.* 18 Uuánda éin *a. Ras.* 19 dárba *bis* 21 uisionem *a. Ras.* 24 alterum A B 31 quíssemo *aus* i *corr.* námin. *a. Ras.* 32 uúire. 479,10 uúire 11 languore. 12 studioso *: aus* u *corr., Ras. v.* m prauum. *a. Ras.* 14 uuîz. 18 ui*rtu*tem. *desgl.* 27 sumat. A B 480,1 férrôr *a. Ras.* 3 contrari*um desgl.* 9 a *fehlt* 11 háboe ín *rad.* 21 afirmatio 481,5 CONTRAD. DIC. AB AD ALIQUID. 8 CT D. AB 10 priuatione 15 alterum *fehlt* 17 uisi*o aus* u *corr.* 482,6 geléite*r*o *aus* o *rad.* 10 necessarium] contrarium 482,23 *îen con*trariis *a. Ras.* 483,17 Quare *bis* 19 sunt. *a. Ras.* 21 néin *Acut rad.* 30 iniu*stitia. a. Ras.* 484,21 álbedo 24 Si *bis* 25 languere *a. Ras.* 485,2 sócrates 3 langere 5. 20 CONTRARIA 13 Álbedo 17 hominis *fehlt* 25 gener*a a. Ras.* 486,8 DE PRIORE 11. I. *schwarz, gleicht einem i., doch ist* 18 II. *und* 487,6 III. 25 IIII. *roth, ebenso der je erste Buchst. nach diesen Zahlen* 14 êr*era. a. Ras.* 19 consequen*t*iam. *a. Ras.* 21 Ut *bis* 22 est *a. Ras.* 22 éin *bis* 23 *zúei*. Uuáz *a. Ras.* 24 zúei *bis* existentibus. *a. Ras.* 28 con*uer*uertitur. *rad.* 487,4 *D*uo *aus* T *corr.* 12 lêiren *rad.* 30 héizen*t rad.* 31 uué*rderen a. Ras. v.* deren 488,4 alter *eos* esse *ausgestrichen* 8 uuéder*ez a. Ras.* 13. hominem.] omnem. 15 *mit aus* s *rad.* 30 uera *fehlt* 489,5

Digitized by Google

SIMUL . 14. II. 25. III. *nebst dem darauf folgenden Buchst. roth* 22 dimidium .] medium . (*zweimal*) 23 alteri *fehlt* 29 *îzen* . *a. Ras.* 490,1 tuont . *aus* n *corr.* 5 *g*genere *rad.* 16 T*iu uó*ne *a. Ras.* 19 uerskîzent *aus* h *corr.* 22 aquatil*i* *a. Ras.* 29 éin *a. Ras.* 491,6 MOTU 8 uuéh*sales* . *a. Ras.* 10 Ánderlî*ch*i . *a. Ras.* 491,23 necesarium 492,11 sô*l*sólti *rad.* 14 uuéhsalo . *a. Ras.* 25. 26. 27. *Figuren roth* 493,4 His *a. Ras.* 8 óuh *desgl.* 11 démo *Acc. rad.* 14 *ûf*rúcchen . *a. Ras.* 18 sit] est 22 Nisi *bis* 26 uuíderuuártîga . *a. Ras.* 25 uuíderuuá*r*tîg *überg.* 26 ándera *desgl.* 28 *ú*nde *a. Ras.* 30 mot*a*tio *aus* t *corr.* 494,6 uuéhsal *a. Ras.* íst uuîz *a. Zeilenschlusse nachgetr.* 21 éteuuáz *a. Ras.* 26 dîen *Circfl. rad.* 29. 30 languena 495,6 *i*n únserro *Acc. rad.* 13 míte-uuist*e rad.* 14 eo *a. Ras.* 17 kéngesta *aus* g *rad.* III DE INTERPRETATIONE . 499,14 uuérd*e*nt *darüber Ras. v.* h 20 zeiúngist . 500,13 uocu*m* *a. Ras.* 28 Et *bis* 501,1 *a. Ras.* 501,9 *gnûge a. Ras.* 15 kelî*h*nísse . *a. Ras.* 19 zesá-m*e*ne *aus* i *corr.* 20 uu*i*rdet *a. Ras. v.* âr 24 igitur *a. Ras.* 28 âne *a. Ras. v.* lóug 502,2 hoc *a. Ras.* dír *Acc. rad.* 9 nespréc*he a. Ras.* 14 ánderês*t rad.* 16 NOMEN 503,1 At *bis* 4 sáztên . *andere Schrift* 3 *é*in*lien a. Ras.* 9 est *a. Ras.* 15 Íh] Íz 17 dir *v. a. H. überg.* 23 NOMINA 24 Latine *bis* 25 nomen . *und* 26 At *bis* 27 appellari *standen in umgekehrter Folge und sind durch Zeichen umgestellt. Auf* nomen *folgte nochmals der Satz* At *bis* appellari . 26 nec *überg.* 27 appellari . *a. Ras.* 504,1 únguis *a. Ras. v.* 8 6 cat*o*nis *a. Ras.* 12 t*u a. Ras.* 13 secundum *desgl.* 17 est 22 UERBUM 24 *act*ione . *a. Ras. v.* passi 27 E*t est a. Ras.* 505,21 siv *v. a. H. überg.* 22 POSSUNT 506,13 c*asus a. Ras.* 20 lóu*fet a. Ras.* 26 infinitiu*ū* *aus* ū *rad.* 27 lóu*fen* . *a. Ras.* 29 lŏfen*nis a. Ras. v.* is, *das überg.* v *v. anderer H.* 31 skínêt 507,4 sámo|sámo 12 Íz *aus* h *corr.* 16 uéstenunúnga 19 ze-

Digitized by Google

sámene *a. Ras.* 22 ORATIO 26 *von* áber *an andere Schrift* 29 ł. 508,1 lúzziz *a. Ras.* 4 ł. 10 nehéina *doppelt, das zweite Mal durchstrichen* bezéichen: nísseda . *Ras. v.* s. 18 ORATIO 21 palacitum . *rad.* 23 instrumentum . *überg.* 25 *Mit* Natûrlîh *beginnt andere Schrift* . 509,5 bítter . *scheint rad.* 9 únde *aus* uuánda *rad.* íst *am Zeilenanf. nachgetr.* 15 ORATIONIBUS 510,2 enuntiatiua . *a. Ras.* 7. coniunctiones *rad.* 18 sî 511,6 nîeht *a. Ras.* 9 dáz *zweifelhafter Acc.* 20 enim in eo 23 tractare *fehlt* 512,13 mánege *aus* i *corr.* 15 uuérden *von andrer Hand überg.* 513,8 hęc *fehlt* est *fehlt* 10 enuntiationum . *aus* u *corr.* 12 dír *Acut rad.* 23 zúei *doppelt, das erste roth durchstrichen* 27 enu| enuntiatio . *rad.* 514,1 diuisa *aus* u *corr.* 515,2 uéstenúngo. *a. Ras. v.* a ; unde uéstenunga *von andrer H. überg.* 10 *bei* Also *beginnt eine andre H.* 16 sophisticas *a. Ras. v.* as 21 . Ł . 516,6 uuílôn 17 állelîchêmo *Circfl. rad.* 19 CONTRARIAS 24 ságâ . *aus* b *corr.* autem *a. Ras.* singnificantur *durch Punkte getilgt* 517,3 únállelîcho *a. Ras.* 16 omne *überg.* 17 ne *desgl.* Spréche *bis* 18 uuâr *am oberen Rande mit Verweisung v. andrer H. nachgetr.* 23 *von* omne *ab beginnt andre Dinte* 25 subiectum . álde *a. Ras. v.* tiuũ 518,4 signinificat . 19 uuíderchétigûn *a. Ras.* 26 CONTRADICTIOnes *a. Ras. v.* or 519 *die Figur steht in der Hds. hinter* 520,13 . 520,1 állelîche *aus* t *corr.* 2 îo *a. Ras.* 8 est . *v. andr. H. am Zeilenschlusse nachgetr.* 10 hálbuuâr *a. Ras.* 520,16 s̄ *a. Ras. v.* ē 24 liébsam . *a. Ras. v.* b 25 éinêr *a. Ras.* 29 est 522,14 descriptionem . *a. Ras.* 24 CONTRARIAE . *a. Ras.* 28 propositiones . *a. Ras.* 523,11 album unum *a. Ras.* 25 rógh *aus* h *rad.* 26 chéde . *a. Ras.* 524,3 díng *a. Ras.* 12not. *a. Ras.* 13 ęquiuouocationibus . *desgl.* 525,9 *non omnis homo sa*piens *a. Ras. v.* Socrates est sapiens 15 SINGULARIBUS *a. Ras.* 21 uuéderez *desgl.* 26 mánig|nig-

Digitized by Google

fáltero *rad.* 29 omnē 526,9 *échert a. Ras.* nemúgen *von andrer H. überg.* 17 *íz Acc. rad.* 18 zelóugenenne . *a. Ras.* *&*si *a. Ras. v.* s 25 *E*ST . *a. Ras.* 527,5 *A*ut *a. Ras.* 6 uuéderêr *a. Ras.* 7 álder *rad.* 11 Utrumlibet *bis* 12 habebit . *oben auf S.* 176; 12 Tiz *bis* 14 uuérdinne *oben auf Seite* 177 *v. andrer H. mit Verweisung nachgetr.* 24 non *von andrer H. überg.* 28 zeeruuéndenne . *a. Ras. v.* uu 528,2 F*óne a. Ras.* 16 s*í*u *Acc. rad.* hérton *aus* r *corr.* 21 *u*erum *a. Ras.* 529,10 omn*is* affirmatio . uel negatio . *a. Ras.* 12 *singu*laria . *a. Ras.* 13 oppos*iti*onem *aus* nt *corr.* 16 consiliari*i* . *rad. neque* neque *ausgestrichen* 19 keméinlîceh . 21 héize*t aus* r *corr.* 530,8 nestâ*tis a. Ras. v.* sis 19 esset] est 351,8 taz *v. andrer H. überg.* b*í*rn *a. Ras. v.* r 14 quedam esse . uł *v. andrer H. überg.* 15 act*u aus* ū *rad.* 532, 3 *û*nuerslízenez *a. Ras. v.* si 9 nec*essitate a. Ras.* 10 an *v. andrer H. überg.* 12 nô*t*e *a. Ras.* 16 *negatio* magis *unterpunkt.* 20 uer*o aus* ū *corr.* 26 *est* quando *a. Ras.* esse *a. Ras. v.* est 27 quan*do*|do *rad.* 533,14 *im*mortalem *v. andrer H. überg.* 20 óuh *a. Ras.* 23 uóre *a. Ras. v.* f : : : 27 futurŏ*rū unterstrichen* 30 *ne*cesse *a. Ras.* 534,12 geb*ú*reda . *Acut rad.* 28 d*í*cchôr *a. Ras.* 29 nî 535,6 habent 6 possibil*í*bus *a. Ras.* 9 nesínt. *a. Ras. v.* sínt 10 núbe iz fóreságeta . 17 uoc*is* . *a. Ras. von* s 20 *no*men *a. Ras.* inno*m*inabile . *a. Ras. v.* e: 21 díut*in a. Ras.* 536,1 & non *überg.* 4 . infininitum 5 uerb*o* . uel *aus* u *corr.* 10 P*RETER a. Ras. A*UTEM *desgl.* 15 propositio? álde *rad.* 24 homo non 28 u*i*êrda *nachträgl. eingeschoben* 537,6 zégunga 22 zíuualti 27 q*u*atuor *überg.* 538,1 sim*il*es *a. Ras.* 7 . Duo 13 tuônt ergo] enim 19 *e*nim *a. Ras.* 25 a*n*aliticis . *desgl.* 25 *am Rande ein Obelos* 32 huius*us*modi *rad.* 539,9 sî*n* . *a. Ras.* 11 affirmatio 540,1 particularēs 11 *das erste* non *überg.* 27 sie *sie ausge-*

Digitized by Google

strichen 541,17 ñ*iustus überg.* 19 *ter a. Ras. v.* d 22 *de* êrerin . *v. andrer H. überg.* 25 EST 542,8 se*d aus* t *corr.* 12 non *überg.* 14 i*z a. Ras. v. andrer H.* 18 non *fehlt* 543,3 affirmation*i* . *a. Ras.* 11 quo*d*dam *überg. a. Ras.* 16 Quoniam *bis* 17 opposita . *am Rande von andrer H. mit Verweisung* 21 . 28 . *Strich roth* 26 non *v. andrer H. überg.* 544,26 urage*t so s*amo *a. Ras.* 28 *nah* náh *durch Strich darüber und darunter getilgt* 545,3 omn*is aus* e *corr.* 19 nomen unde âne uerbum? *a. Rande von andrer H. mit Verweisung* 547,1 Ł . 5 signific*ant* . *a. Ras.* 8 míssesázten *desgl.* 12 *u*na *desgl.* 16 tíu *a. Ras. v.* dir 29 (*das zweite*) *al*bus . *a. Ras.* 30 ún*b*esprocheno *a. Ras. v.* g 548,1 pédiu 6 albus homo *a. Ras. v.* homo albus *Figur roth* albus homo . *a. Ras.* v. homo albus 9 fit] sit 20 un*o* . *aus* u *corr.* 23 éin *a. Ras. v.* reht 549,1 *ex a. Ras.* 11 *b*éllenten *aus* p *rad.* 19 *mit S.* 202 *beginnt andre Schrift, in welcher für* quoniam *die Abbr.* q̄m *statt des sonst gewöhnlichen* quō *vorherscht.* 20 animal . so *vor* so *Ras.* mansuetum] manifestum 25 sínt *v. andrer H. überg.* 550,19 beceichen*et* . *aus* i *corr.* 551,12 eliegere 12 utrum 13 opórtet 27 HEAC QUIDEM PREDICATUR 552,11 gelegétiu 13 heac 14 su*n*derigo *überg.* 16 si *fehlt* 26 úngelimp*h*ui . h *a. Ras.*, i *später nachg.* 553,4 socrate *überg.* 6 ti*s*er *v. andrer H. aus* e *corr.* 8 dáz *v. andrer H. überg.* 15 zeêrist *überg.* 24 che*d*enne . *aus* t *corr.* 554,1 chede*n*ne *überg.* 6 qui 22 . êreren *a. Ras.* 26 gespróchen*t rad.* 27 demo *a. Ras. v.* homine 29 *n*ieht *a. Ras.* 555,7 béi*dvi a. Zeilenschlusse v. andrer H. nachgetr.* 10 *l*ehto *a. Ras.* 16 a*n*mal i *m. andrer Dinte in Ligatur* *daran gehängt* 556,8 Sôuuér : : : : : mit *Circumfl. und* ch : : t *rad.* 9 ma*g* . *aus* n *corr.* 10 *vor* sâr *Ras.* 13 díu *diudaz* . *rad.* er *v. andrer H. am Zeilenschl. nachgetr.* 558,16

Digitized by Google

also ēr *rad.* 32 eloquentem *esse* . *a. Ras.* 559,8 *esse* possibile . *a. Ras.* 9 et inpossibili 25 albūs *rad.* 560,18 ne *überg.* 21 est *non* ambulat *durch Punkte getilgt* 22 ságun . *oben daran rad.* 561,4 que *bis* 6 uáren *a. Ras.* 11 non ambulare et non diuidi *desgl.* 22 ei *fehlt* 25 ambulabile . *a. Ras.* 26 taztir *darüber* o *geschr.* 562,13 modvm . *v. andrer H. überg.* 16 tiu dír 23 ist *v. andrer Hand überg.* 23 dien *überg.* (*ebenso* 563.10) 563,31 neuuérdent *v. andrer H. überg.* 564,8 negatio necessarum 11 affirmationes *rad.* 30 uernín 565,21 sô *bis* 22 contingere *a. Rande v. andrer H. mit Verweisung nachgetr.* 28 *non* necessarium *überg.* 566,5 Illa 7 unde *unde* únmahtlih *durchstrichen* 9 Illi . uero 12 taz . *aus* i *corr.* 20 *der Strich darüber fehlt* . 17 . 20 . 23 . 26 *roth, ebenso die Striche* 567,6 contradictorie *a. Ras.* 7 *von* tingens *beginnt andere Schrift* 12 . 17 *die Striche roth* 18 *die halbe Seite* 222 *ist leer; es sind darauf vier Zeilen schwarzer Majuskeln ausrad., eine ebensolche über der letzten* (*schwarzen*) *Zeile der Seite* 568,7 ím | dia 8 necesse *a. Ras.* 11 considerandum *überg.* 18 mittemen *a. Ras.* 25 *contradictorie noh contrarie . desgl.* 28 êristun *desgl.* 569,5 *non* esse . *überg. v. andrer H.* non est necessarium esse . *a. Rande v. andrer H. mit Verweisung* 569,6 *tes neist* nehéin *a. Ras.* 12 . 17 *Striche roth* 12 Inpossibile 12 Non impossibile est *a. Ras.* 12 . 14 . 16 *das erste, mittelste u. letzte Wort roth* 14 Non possibile est *a. Ras., das folgende* non *überg. Vor* CONTRADICTIO . *ein Wort rad.* 16 NEGATIO . *a. Ras. Die Zeilen sind im Codex abgesetzt geschrieben, so dass mit dem Worte* CONTRADICTIO *die zweite, vierte u. sechste Zeile dieser Gruppe beginnt* 22 NEGATIO . AFFIRMATIO . *roth, ebenso die Striche. Zwischen S.* 224/225 *ist ein Perga-*

Digitized by Google

mentzettel eingeheftet, welcher mit der Bezeichnung RECTIUS *den corrigirten Text von Z.* 12—14 *und von* 573,27—32 *enthält* (*vergl. ZfdPh. XIII,* 334). *Dieser schreibt* 12 NEGATIO . 570,7 un*de in a. Ras.* 10 est *esse* . *später am Rande nachgetr.* 12 dr̃ttûn *darüber zwei Acute, die zum Circfl. zusammenlaufen* . 15 Ân*a a. Ras.* 18 uuélsel . 20 uuíderuuártîg*o aus* a *rad.* 23 *idem a. Ras.* 28. 29. 30. C̄TR̄AD̄ *roth.* 571,1. 3. 5. 7. 9. C̄TR̄AD *roth in* 1 *und* 9 *ist statt des rothen* D̄ *schwarzes* R̄ *corr.* 5 possibi*le a. Ras.* 30 inpossibile est esse . *fehlt* 572,1 ne *a. Ras.* 20 contin*gi*t *a. Ras.* 21 *au*tem *a. Ras.* 25 *ne*cesse esse . *a. Ras.* 573,5 possi*b*ile *a. Ras.* m*ág desgl.* 6 non necesse *desgl.* 23 inpossibil*ia* i *zu* e *corr.*, a *zu* e *corr. und dann* æ *rad.* po*si*tis . *a. Ras.* 26 únsîh 29 Possibile *a. Ras.* 27—32 *weichen im Context von den Lesarten des Zettels an folgenden Stellen ab:* 27 Inpossibile inpossibile 29 Possibile est esse 31 *das letzte* n̄ (*d. i.* non) *rad. Im Context sind die Striche* 27. 32 *roth,* 27. 29. 31 *das erste, mittelste und letzte Wort ebenf.; die drei Zeilen im Context in sechsen geschrieben, so dass die zweite, vierte, sechste mit* CONTRADICTIO . *beginnen.* 574,7 *ge*hélle *a. Ras.* 9 n̄ *a. Ras. v.* p. 13 utr*eq*, *a. Ras. v.* aq, 14 kelógen *a. Ras. v.* n 20 fúo*l*get *rad.* 25 erit *a. Ras.* 575,6 neuuérden*t von andrer H. überg.* 10 haben*t a. Ras. v.* ant 12 inration*abilem* . *a. Ras.* 13 calefaciend*i desgl.* 14 po*t*estates *a. Ras. v.* st . plurimorum *a. Ras.* 19 possibiles *rad.* 27 sînt 576,2 lîez *ih*] iz 6 ean*d*em *aus dem letzten Striche v.* m 13 sint ungelîch*o aus* e *corr. Zu* sint *noch einmal am Rande* ungelîche *mit Verweisung v. ándrer H.* 15 kesprochen neuuérdet . n *v. andrer H. überg.*, u *a. Ras.* 18 *a*mbulat . *a. Ras.* 19 quod] quoniam 24 *tûon a. Ras.* 26 E*ST schwarz a. Ras.* 28 SOLI*S EST*

Digitized by Google

a. Ras. 29 *im*mobilibus . *v. andrer H. überg.* 577,5 quod. *a. Ras. v.* i 6 âna 10 ne*g*ehillet *unten rad.* 12 uniuersale *aus* ẽ *rad.* 13 uol*g*et . *a. Ras.* 17 sô *Circfl. rad.* pose 19 PRINCIP*IUM rad. aus* UM 578,1 TEMPO|PORIS . 6 íst . *a. Ras.* 25 potestat*e corr. aus* s 579,11 mánnolîh *aus* i *corr.* 12 *ún*reht . Uuédir *rad.* Uuédir *bis* únreht . (*überg.*) *am Rande v. andrer H. mit Verweisung.* 25 opinatio *a. Ras.* 28 uu*â*nes *a. Ras.* 580,13 demo *a. Ras. v.* m 21 est *a. Ras.* 23 propositionum *v. andrer H. überg.* 30 falsū *a. Ras v.* a 581,2 Boni *a. Ras.* 7 *mit S.* 239 *beginnt andre Schrift* 14 non in eo 18 *pe*diu *a. Ras.* ahtont *durch Punkt getilgt* 20 *von hier ab stehen die Ueberschriften auch schwarz am Rande, sind aber rad.* 24 QVONIAM] QVOD 25 iz *a. Ras.* 582,5 opinantur . *durch Punkt getilgt* 13 daz *a. Ras. v.* a 583,10 zûgeslúngen . *a. Ras. von* ánaburte . 584,4 contrarium *von andrer H. überg.* díngolîchemo *a. Ras. v.* go 5 lúkkero *a. Ras. v.* o, ro *ist überg.* 14 uúideruuartig *Acut rad.* 15 est *a. Ras.* 17 quę *est a. Ras. v.* esse 18 uuân *überg.* 20 Uuánda *a. Ras.* 585,6 contraria *rad. aus* ū 10 quidem *a. Ras.* 14 ter *a. Ras. v.* n, den *v. andrer H. überg.* 17 contradictio *überg.* 21 óúh *Acut rad.* 25 boni *rad. aus* ū 586,4 enimealiquando *rad.* 9 uuîlon *Circfl. undeutlich, aber sicher* 12 der *a. Rande nachgetr.* ne *überg.* 15 bóume *a. Ras.* 26 Tisémo 587,9 álle*l*ichen *überg.* 10 opinione *a. Ras.* 17 affirmationis *darnach Ras.* 30 opinione 31 contradictione . ein*en überg.* 588,3 *von* Circa *ab andre H.* 8 taz *darüber Spur eines Accents* gek|skehen *rad. Die letzte halbe Seite ist leer, ebenso S.* 296; *S.* 247—295 *des Cod. enthalten die Topica Ciceronis.* **IVa. De partibus logicae.** 591,1 *fehlt in* **E F G**; *in* **D** *beginnt der Text mit der sechstletzten Zeile von* 51ᵛ. *In* **E** *ist die Schrift*

Digitized by Google

klein, doch deutlich mit schwarzer Dinte 591,2 *mit* Quod sunt *beginnt* G 64ᵛ, *a. Z.* 69. — 2 VOT SUNT PARTES logicę? E loycę? F Quinque E v. F vᵍᵘᵉ G 3 aristotelem . F sextam F G prophirius aristotelicus . F 4 quę D sunt . D F Isagogę . E ysagogę F ysagoge . i. introductiones G Cathegorię . *überg.* E categorię . i. predi[G 64ᵛ,b]camenta . G Perierminię . (*die ersten Buchst. verwischt*) E periermenię . i. de interpretatione . G Prima analitica . Topica . E secunda analitica . i. resolutoria . topica . i. sedes argumentorum . G considerantur G tractatur F 6 ysagogis? F *nach* ysag . *ist* Genus est quod de pluribus *ausgestrichen* G Quid E F G sit *fehlt* F quit species . D *immer* Quid E diferentia . D 7 genus est? E 8 genus F de *fehlt* E 9 Species *bis* 11 predicatur . *fehlt* G 9 est . F . 10 genus . F 11 est que E numero *fehlt, es ist aber dafür ein grosser Raum gelassen* E differentibus . F 12 est . F 13 que G 14 quadrifarię E 15 Nam F accidit *auf radierter Stelle, daher unsicher, ob nicht* accidet E accidit . soli D 16 ut E F G accidit *bis* 17 homini *fehlt* E 16 esse . ł . F 17 ut G homini . accidit bipedem F et F G 18 soli E F *m*omni *rad.* D omni F aliquando E ut E F G homini accidit in F 19 concurrit E F concurrit et G soli homini . E 20 et omni *bis* ut *fehlt* D omni F homini accidit risibilem F risibilē *Strich über* e *verwischt* D quamuis: *Ras. eines Buchst.* E 592,1 rideat E tamen naturale est ei . risibile . Sicut equo naturale est hinnibile . Quia quicquid hinnibile est . equus est . et quicquid equus est . hinnibile est . et quicquid homo est risibile est . et quicquid risibile est homo est . F 2 est homo E 3 *a*equus *rad.* D equū E 4 equū *undeutl., es ist, nebst* ē . , *über den Rand geschr.* E equus G 5 a*b*est . *unterp., darüber* d G et *fehlt* G accidit G recedit F 6 preter E F corruptionem . E F G Et G genus neque E G 7 neque diffe-

Digitized by Google

rentia . neque G differentia *undeutl.* E est Quid E 8 cat*he*goriis? *undeutlich* E significatio E i. quod F 9 singulę E G utrum F ut G *utr*um *rad.* E substantia E substantiam . F G 10 an] et G substantiam . E F G substantia . E F G *Punkt fehlt* D G 11 utrum *bis* 14 inrationalem . *fehlt* D G 11 utrum *fehlt* E Corp . an inc . viuam an *n* (*rad.*) uiuam . Spiritalem . an carnalem Anim . an inanim . Mob . an immob . Superiorem an inferiorem . Subiectam uel predicatam . Uniuersalem . uel part . Gen . uel spec. Totam uel indiuiduam . Quid E specialem . uniuersalem aut particularem . priman an secundam . partes primarum aut partes secundarum . Quid tractatur F 15 aut] uel G primam G 17 Quid G 18 periermeniis? quid composite . et quid coniuncte dictiones significent . Vt cicero disputat . cicero non disputat . homo currit homo non currit . et proloquia . Omnis homo animal est uniuersale dedicatiuum . Nullus homo animal est uniuersale abdicatiuum . Quidam homo animal est . particulare dedicatiuum . quidam homo animal non est . particulare abdicatiuum . D Quid coniunctę et copulatę dictiones significent . vt est illud . Christus (*Strich der Abbreviatur verwischt*) uincit . homo currit . Homo non currit alexander regnat . alexander non regnat . Et proloquia ut est illud . Omnis (*Schluss der Hds.* E *in welcher darnach ein Blatt ausgeschnitten ist*)*) 18 Quid compositę et quid coniunctę dictiones G 19 utrum] ut G simplicia *bis* 19 sunt *fehlt* G 20 homo currit . homo non currit . *steht hinter dem zweiten* disputat . G et alexander *bis* 22 Composita *fehlt* G 22 Et proloquia . Omnis G 23 homo . G 24 uerum est . *fehll* G 25 prol . fals . est . *fehlt* G 26 didicatiuum proloquium est . uerum est .

*) *Zwar nicht aus Notkers engerer Schule, sondern aus Bayern stammend, ist das folgende der Handschr. entnommene Stück doch wichtig, da es, wie Scherer (Dkm.* ² 574) *beobachtet, durch eine Stelle im Boetius* (I, 207,6) *angeregt ist, und finde hier, nach Dr. Seemüllers Collation, eine Stelle. Seite* 92ʳ *hat* 24 *deutlich eingeritzte Zeilen. Z.* 1 *bis* 7 *und Z.* 24 *sind leer. Z.* 1 *bis* 19 *zeigen deutlich die Spuren einer Radierung. Die Schrift beginnt zwischen Zeile*

Digitized by Google

F proloq . uer . est . *fehlt* G 27 animal non est animal particulare G 28 prol. uer. est . *fehlt* G consid.] tractatur

8 *und* 9 *und ist mit gelblicher Dinte geschrieben. Z.* 3, 5, 7 *sind in die Rasur hineingeschrieben. Nach Z.* 12, 15, 18 *sind Spuren eingeritzter Zwischenlinien zu bemerken. Auf der letzten von diesen sind vor* discernere *und über* chît *Spuren einer Schrift mit gelblicher Dinte wahrzunehmen. Mit dem Anfang von Z.* 20 (knotmezon) *beginnt eine andre Hand mit schwarzer Dinte und erheblich kleiner; das Blatt ist von dieser Zeile an glänzend. Seite* 92^{v} *ist ohne Glanz, die Schrift anfangs klein, schwarz, allmählich von Beginn der Z.* 11 *an* (nale mortale . Quid) *wird sie grösser und blasser. Z.* 1 *ist besonders gedrängt geschrieben:*

[E 92^{r}] Duę speciei (*das letzte* i *mit dunklerer Dinte*) differencię constituunt hominem . Quid est diffinitio? Diffinitio est ita rem ostendere uerbis . ut nec plus . nec minus . nec falso (*darüber* o) aliquid dicatur . uel est diffinitio . determinatio rerum et plicatio . Mit tero uns geougit (*aus* u *corr.*) uuirdit . unde vragenten (*durch die Ras. undeutlich*) gantwrtit wirdit . waz daz *unde* (*am Rande rechts*) *daz* (*am Rande links*) *si* . In hunc modum . Waz sint salida . ewige rawa . Item diffinire est rebvs certos fines et terminos dare . Et quod confusum est *d* discernere . (*rad.*) Daz chît knotmezon . unde gescidon unde geundermarchon . Explicare (*undeutlich*) est inplicitam et inuolutam rem euoluere . Taz chit tia zesamine geuundenun sacha . uel reda intuindun (*Cod.* ituindun) unde uuerrechin Iudixet? Diffinitio est rei constitutio (*das erste* t *undeutlich*) et presentatio (*undeutlich*) [E 92^{v}] Taz heizit seilhiu (*undeutlich*) diu ding sezzi unde selbis dinges kougida . Eligamus ergo ex his omnibus ut dicamus diffinitionem knotmez . Quid est hoc . quod nec plus nec minus est ipsa res que (*aus* ę *corr.*) diffinitur . In hunc modum . Homo est animal rationale mortale risus capax . Ter mennisco ist ein ding libhafte . redohafte . totig . lachennes machtig chit aber animal rationale et mortale . Taz ist imo gemacze mit tiu habist tu in genoman uzer den anderen lebeten Tiu zuei uurchant dien menniskin . quasi diceres . i . anima (*Cod.* animi) et corpus . Anima est rationale . Corpus est mortale . tiu sint zimber . mit dien gat er umbe . In hunc modum . Quid est homo? Animal rationale mortale . Quid est animal? Rationale mortale . Homo Chit ouch dara zuo risibile . Taz nehabet er mit nehenemo gemeine . sona maht tu inan baz gezeigon . dar ist al daz er ist . Mit temo gat er umbo . Ad hunc modum . Quid est homo? Risibile . Quid est risibile . Homo . Hec (*aus* ę *gebessert*) est que (*desgl.*) maxima dicitur diffinitio . Item est alia diffinitio non substantialis sed accidentalis . In hunc modum . Animal est quod moueri propria uoluntate potest . Taz ist libhafte . daz sih ruerin mag Namque motus . (*Punkt sehr blass*) et uoluptas et possibilitas accidentia sunt anim*ali* (*undeutlich, da das Blatt hier durchgekratzt ist*) et non substantia eius . Animal corporale est . Corporalia corpor*al*ibus (*über g.*) proprie (*davor blass* in *über g.*) diffiniuntur utique suis speciebus aut suis generibus quibus ipsa inclusa est . In hunc modum . Quid est? Cicero . Homo . Quid est homo? Animal . Quid est animal corpus . Quid est corpus? Substantia . Item incorporalia (*das ursprünglich folgende Blatt ist herausgeschnitten*).

Digitized by Google

F 29 Syllogistica F Sillogistica G que G regula . D 30 syllogismorum necessariorum F 31 cathegoricorum . *durch Punkte getilgt* F et ippot . *fehlt* G ypotheticorum . F 32 predicatiuorum . F G conditionaleum . *durch Punkte getilgt,* 5 *darūber* i F condicionalium . G 593,1 analiticis . G demonstratiua . F G que G 2 syllogismos F 3 cons .] tractatur H *fehlt* F tropicis? F Dialectica F G H 4 argumentorum . *überg.* F argumentorum H Quot *bis* XVI *fehlt* F G 5 Quę sunt? F Que sunt G quę sunt . H *immer* A F H id est ab 10 ethimologia . *fehlt* H ethimoloia F imologia . G 6 hęc *bis* 8 sequentur . *fehlt* F G Hęc H intrinsecus H 7 negotio . Extrinsecus H ista *fehlt* H 8 secuntur . H 8 ff. *immer* a *und* ab F G A coniugatis a genere a specię . H 9 specie . *überg.* G a simili . *und fortan stets* a H 11 comparatione 15 que G 13 toto]. G maiori D 14 partem H mundus G H 15 ut G H nanque D 16 Et item si H uasa . H abusque H 17 moriens . H peccuniam . H 19 peccuniam? D 19 Item *bis* 22 chústic *fehlt* H ualidus G 20 claudicat . Teutonice . Tárder ist eîn funt ubelero phennígo . tár nîst neheíner 20 guôt Vnde dârdêr îst éin hûs fóllez ubelero liûto . dâr nist neheiner chûstêg . a parte 23 totum . Uno menbro languente . H uno G 24 compat . G H euuangelio . H 25 simplex D corpus tuum H 26 Et G *fehlt* H corpus tuvm G *fehlt* H Teutonice . *bis* 28 ézzen . *fehlt* H 27 Fone dêmo 25 limble begînnêt der hûnt lêdêr ezzen a nota G 28 nota . i. ab H ethimoloia . D fit *bis* 30 etiam *fehlt* H *nach* argum . (30) qui amat *bis* (31) abstinentiam . G 29 teut . *fehlt* G Dír ârgo dér ist dêr ubélo . Térdêr stúrzet . dér uallet . G 30 Qui H 31 abstinentiam .; Haec tria locatur intrin- 30 secus . H hęc *bis* 594,1 secuntur . *fehlt* G 32 Extr. H hęc *fehlt* H 594,1 argumentum ut G H 2 exemplum D Si G Sic H Si*cut rad.* D conpascuus G 3 eum *fehlt* H com-

Digitized by Google

pascere D Et si rex H 4 ducere D Si *bis* 6 scribere *fehlt* H 5 scrictor *überg.* D 6 eua G H 7 euuangelio . Si filius dei uos liberauerit . H Si G 8 estis . H Teutonice *bis* 9 îo *fehlt* H Têr scolô sufficit . îo der gouhgûchot (*überg.*) îo G 10 argumentum . D *am Rande nachgetr.* G si G quoque est bona . H 11 Vnde *bis* 14 mán *fehlt* H Unde G 13 vbê man allîu tîer furbtin (*überg.*) sal . nehêin soharto so den man G 14 spece G argumentum . Si H Si G 15 rationabilis G H est D prutum H 16 coniectari D connectari G 17 uit . uend . auro uiri . D auro uend . uit . uiri . G 18 fit *bis* ita . *fehlt* H Ubi G ubi H ubi amor *bis* 19 timor . *fehlt* H vbi G 19 occulus . Ubi G A simili fit argumentum . Locatur H A simili fit arguata (*überg.*) locatus G 20 bos . si casu mortuvs H fuerit D 21 quia *bis* 22 restituitur . *fehlt* H 22 A diss . fit arg . G H 23 holeribus . ne solvm propterea G licet D ellebore D aut] et G 24 his herbis uesci [H Multum namque difert H 25 hortulanas *überg.* G agrestes herbas . G Nec *bis* 27 ludus . *fehlt* H 26 troco G 27 Ab antec . fit arg . G 28 fefellit D tercio G H et H 29 sunt! minores qui eis successerunt quomodo sunt inmortales G sunt . min . qui succ . eis . quomodo sunt inm.? H 30 nupsit! H 31 si peperit . H Si cicatrix *bis* 595,1 iuuenis . *fehlt* H 32 antea G 595,1 iuuenis fuit . A contrariis fit arg . G 2 fugenda D H est . uita appetenda est . H 2 . 3 . appetenda . G 3 fugenda D fugienda! H appetenda est . H sanus inbecillis H 4 est.; H 5 Vbê dîr uue (*überg.*) îst so nesist aber uuola . a repugnantibus fit arg . G 6 esse parasitus G 9 Teutonice tu nemâht nieht mit einêro doêhder zuêna [G 65r, a] eîdîma mâchôn . Noch dunemâch nîet fôllon (*unterp., darüber* e) mûnt haban (*unterp., darüber* e) undê doh blasen G 10 eidima *aus* ta *corr.* D 12 causis fit arg . G lonę (*darüber* v) G 13 teutonice . Soiz regênot

Digitized by Google

so nazzên dî boûma . So iz uvaet (*mit Häkchen überg.*) so (*überg.*) uuagent di boumâ . G soiz regenot so nazscent te boum*ma (überg.)* soiz uuath so uuagont te bŏmma sodiz re*h*pochchili (*überg.*) fliet so plecchet imo ter ars *steht auf* Z. 9. 10. 19 *der S.* 352 *von* C 15 possemus uti exemplo . G 16 sonum uocis scias G Et G 18 a minori . a pari . a maiori Ne mireris G 19 cedat G si G 21 Si furto G dampnatur G 22 sacrilegio? Et G si G 23 a pari . G 24 Quoniam . Italia agunt G 26 aquę G 27 tûo *verlöscht* D vbele tûo bezeres ne uuane G IVb **De syllogismis.** 596,14 Zuéi *b*iêtende *aus* p *rad.* 15 uuí*d*eruuárten *aus* r *corr. u. rad.* táz *a. Ras.* 597,4 Ne*d*rúnche *zu* t *corr.* 11 manea*n*t . *durch Punkte getilgt* 12 crûozit *aus* a *corr.* 21 I . Tîe 27 syllogismus *überg.* 598,5 ke*i*hte; *a. Ras.* 10 háfte*n*t *überg.* 11 ánderi*s a. Ras.* 21 effic*i*tur *durch* e *gezogen* 23 uué*h*selônt *überg.* 25 fún*d*a*m*ent *uuirdit a. Ras.* 599,8 ió uerságent . *aus* i *corr.* 10 QVOD 14 uniuersale *überg.* 25 di*f*fert *desgl.* 600,5 du iz mísse *a. Ras.* 10 *f*éste*n*ungo . *a. Ras.* 21 lóugene . *überg.* 24 réhte *rad.* 28 In 601,10 reflexio *überg.* 15 dáz *Acut rad.* 28 modo *überg.* 602,14 Nehéin (reht) únera 28 *n*on *aus* h *corr.* 30 réht *überg.* 603,9 dedicatiuus . 23 tuô*t aus* n *rad.* 604,2 direhtum; állis féstenungo . *a. Ras.* 14 modus *überg.* 21 úbel Súm 33 est *überg.* 29 non *überg.* 30 particulariter *durch* e *gezogen* 605,5 precedenti*b*us *überg.* 15 Lús*t*sam *überg.* 20 bonum *überg.* 606,9 tér *Acc. verwischt* 11 concessio *durch* e *gezogen* 13 nôht . *rad.* 16 dáz *Ac. rad.* 20 píutet . *a. Ras.* 21 démo *Acc. verwischt* 31 pár|tium . 607,2 ándere*n* . *aus* i *corr.* 608,1 nîomêr *Circfl. verwischt* . *neskéident a. Ras.* 5 ypot*h*eticis *überg.* 7 fóregant . *überg.* 9 Fóregânt *überg.* 609,1 secundum *quod* e *durch Strich darüber u. darunter getilgt* 8 Nû neíst *überg.* 12 Ter drítto modus íst . *a. Ras., auf dem zweiten* o *ist ein Circfl. rad.* 30 quon-

Digitized by Google

tiens *durch Punkte darüber u. darunter getilgt* 610,15 tág . íóh 18 Ter *Acc. rad.* 20 uuérde *a. Ras.* 25 dáz *Acc. rad.* 28 *ebenf.* 32 táz táz *Acc. rad.* daz *aus* t *corr.* 611,6 . 7 dáz ánder . *Acc. rad.* 9. 12 táz êrera . *Acc. rad.* 21 sequntur . 22 dies *non* est . *überg.* 612,10 máchont . *überg.* 11 târ *Circfl. rad.* 12 Tien *Acut aus älterem Circfl. rad.* 19 récchen *überg.* 20 dáz *Ac. rad.* 27 áber *Acut aus Circfl. rad.* dés éinen *Ac. rad.* 613,13 rhetores *überg.* 17 assumptionis . *überg.* 23 adbreuiatum . *aus* p *corr.* 25 díu *Ac. rad.* 614,3 quę *überg.* 18 kereccha *a. Ras.* 22 geskáfeniu *Ac. rad.* 23 gerécho . *überg.* 24 kerécher*a a. Ras.* 24 déro *Ac. rad.* 25 sképfo . *a. Ras. v.* h 615,1 propo*sitio überg.* 615,12 uuêllên 13 u*é*rrolîh *a. Ras.* 19 tíu *Acc. rad.* 20 *tóuf*ta mán *a. Ras.* 21 uuîb *a. Ras.* 32 g*é*iíhtin . *überg.* 616,14 *íst* tíz sús . *a. Ras.* 617,1 *chi*dit *ligiert* 3 philoso*phor*um *überg.* 13 íruáreni . *Acc. rad.* 22 frûmin . zeúrteildo *a. Ras. v.* l 26 detectio *überg.* 27 géeiscôt 618,7 síbin *a. langer Ras.* 10 îihet 12 nu*n*cupare . *überg.* 21 *th*opicis . *überg.* 27 rhetores *überg.* 30 stétin *zu* m *corr.* 619,3 sprâchmánnin . *durch Punkt darüber und darunter getilgt* uuîstûomis *überg.* 8 propterea 11 zuuô *überg.* 18 dic*tionem a. Ras.* 29 dáz *Ac. rad.* 620,13 *ist óuh apo*dictica . *a. Ras.* 28 chán uínden . *a. Ras.* 621,11 r*h*etoribus; *überg.* **IVc de arte rhetorica.** 623,13 diuidit? 624,1 astro*n*omia . *überg.* 3 potestas . *aus* t *corr.* 7 Quid est *bis magnitudines* (*eine Zeile*) *ganz rad.* 15 *Unten auf S.* 47ª *steht* Monasterium Benedíctenpêwren ., 625,10 *nach* altitudine . *ist* unius *v. andrer H. überg.* 14 thebanus *darunter Punkt, darüber* u 18 *in* specie *durch Strich darunter getilgt* 30 Quod 626,6 diff*ś*, *darüber* ert *v. andrer H.* 20 *a*dest · *später vorgeschr.* 25 *n*aris . *aus* m *rad.* 627,2 de subiect*o aus* us *rad. u. corr.* 9 Quantitas 9 situs 10 u*i*nctis *überg.*

Digitized by Google

13 longitudo *überg.* 14 dextrum 20 *Est aus* i corr. 23 M. N. Sed 628,12 pa*ce*. *durch Strich darunter getilgt,* ti *von andrer H. überg.* 16 qua*s aus* u *corr.* quidā *aus* e *corr.* 25 Quo*t aus* d *corr.* 30 non *überg.* 629,1 corporis uel passione nascuntur. 3 animę. *a. Ras.* 7 formosus 10 iniustia. 11 te*t*ragono. *aus* r *corr.* 26 Necesse 31 an 630,7 occu|pat *halb abgeschnitten* 9 put*a* | *ebenf.* 25 vnde 631,1 sillogissi 9 heę 13 Quomodo? condiciones? 16 retondum *darüber* v *geschr.* 632,3 priuantiua 6 dēē 9 *nach* microcosmus *Lücke von einer halben Z.* 31 causis 633,2 a dulc̄iu *durch Strich darunter getilgt* 7 *im*prudentes *mit Einschaltungspunkten überg.* 9 pontu 14 equos *aus* u *corr.* 19 Ab adiectiuis 24 cede 634,11 Nomen uerbum 13 platitum. 16 soc*r*ates. *aus* e *corr.* 18 inu*i*sibile. *überg.* 29 ędem 635,2 substantiali 5 nom̄ 17 acci*d*ANT. *aus* t *corr.* 24 perfectam*que überg.* 27 cecinit | *dit*. hęc *unterstrichen* 636,1 gammaticorum. 7 Alicuius: *Ras.* 9 Negoti*a darüber* o *geschrieben, das erste* o *zu* a *corr.* 13 re*th*orica? *überg.* 14 persuadendum. 18 oficium 27 h*a*bet. *aus* e *corr.* 29 rethorica *a. Ras.* 637,2 Pertinati*a aus* o *corr.* 19 Oberit quid ē? *rad.* 23 *R* M. Retor *rad.* 29 Inuentio 30 esse*t rad.* 638,5 sollecismus *aus* o *corr.* 10 magnam dicitur pompa 25 status 28 coniecturę 639,1 inutile. *an überg.* 12 re*l*ationem. *aus* d *corr.* 640,2 simplex. | a coniuncta 8 sesisse 10 edictis. *a. Ras.* 11 acida 18 Iudicatio 641,21 Absolutioni et pautitati 24 modis sit. 28 Argumentationes 642,1 nox 8 spextatur. 9 Sunt. ne 9. 10. quę in perductionem 10 *nach* fiunt. *Lücke von* $^1/_3$ *Z.* 12 nolente 16 Ratiacinatio 21 falsum. Aut 28 Qui*d* | *am Zeilenschlusse nachgetr.* 29 est *a. Ras.* a|uer*s*arium *mit Punkt überg.* 643,1 *die Brüssler Hds.* (*G*) *beginnt hier* 1 *minuskel* G cuius G EST *fehlt* G 2 qualis] quanta G 3 des*unt unterstr.*,

Digitized by Google

iuit *darübergeschr.* H 4 ita languent homines G 7 usvm G 8 sine quia H 9 uentilandvm! G 10 in *fehlt* H 12 rethorica G H 13 exstincta G 14 Vnde hodieque G 17 doctrine G 18 his] huius G 19 ęmulari G 21 ligare. G 22 reseruaretur? H 23 immitatio G 24 uerbi G quis G nuncius G 26 commendetur. G H 27 rethorica G H 28 ceperat G poterat. H ut ergo. G 29 commitata H 30 fonte G 644,2 rethor G *überg.* H Hęe sunt autem G 3 que G et G 4 Omnis bis 645,27 *fehlt* G *steht aber in* D 71 v— 73r. 6 adtributum D At H adtributas D 7 natura. D fortuna. D 11 dificile D Parte D 16 numerantur. D Ad D 17 considerantur D uirile. amuliebre H 18 etate. D graius sit D barbarius H 19 sit *fehlt* D Etate. D 20. ł. H 21 Cognatione D sanguineis H 22 Preterea D 24 aut] autem D uelox an tardus. *fehlt* D 25 aut] at D 28 omnino *fehlt* D 29 corpore H hec D 30 considerar*i* *aus* u *rad.* H 32 liberalium artium D liberarium H 645,1 in questu negotio. D 3 administrat. H 4 lb H potest*a*te. Si *aus* e *corr.* H 6 quales lib. hab. *fehlt* D 7 an si non de uiuo queritur. D 12 Et *fehlt* D 13 non] in H naturam D industrio paratam. D 15 causā H letitia. D 16 modestia. D delibe*r*as *aus* t *corr.* H 19 phylosophię D 20 literarum. Consilium autem est D 23 aut quid (*beide mal*) D dixit H 24 aut quid (*dreimal*) D accid*a*t. *aus* i *corr.* H 25 aut quid facturum D 26 qu*a* *aus* u *corr.* H oratione usurus. D 27 adtributa D 28 *fehlt* H *minuskel* D retoricę. D Rustolice. G 29 *bis* 652,6 (*s. daselbst*) *fehlt* D, *welches dafür einen andern Abschnitt hat*. 19 sal G vverche G 30 vt G rethorica G rethorica. H 646,1 res G *statt* fiunt *Lücke* G 2 cause G māchunga *H* distrides. G dis stritis. H 3 verbi G orestes G historia G H 4 clytęmnestram. G qđ *ein*

Digitized by Google

durch den Schaft des q *gelegter Strich rad.* H 5 suaṽ (*unterpunktiert*) G factvm G 6 effecio . H 8 dicunt aduersarii G eius *fehlt* G 9 dicitur . strit G 11 *fehlt* H Quod G cavsarvm G 12 iudicialis . G tíu dínclicha G 13 equum . G 14 iniquvm G versatur G 15 defen*den*do *mit Häkchen a. Rande nachgetr.* H. 16 penam G horestem . G 17 spáclicha G peméinit G pemeinit H chuisit G 18 a*h*tot *überg.* G achtot . H faciendvm quid non faciendvm G 19 Hec G quid utile . *fehlt* H 20 et in diss . G Vt G 21 oloferni G 22 Judith G 23 zeigonta unde diu chiesenta . G chîesinta . H 24 episcopatv . G 25 desiderat . H uel *et* uers . *mit Häkchen überg.* G 647,1 *fehlt* H QUE G HARVM TRIVM DIVISIO G 3 legales G 4 dvm *überg. über unterpunkt.* in G 5 interpretari G *fehlt* H 6 alii reprobant *mit Häkchen überg.* G 7 *fehlt* H QVOD G 8 scriptvm G *darnach Lücke von* $^1/_2$ *Z.* H scrift G scr*i*psit . *überg.* H 9 unde *fehlt* G ambigue G Ambiguę leges latoris . Ambigue H 10 contrarie G 11 rect*h*saga (*überg.*) vvaz iz si G rectsaga uuaz ez si . H contr*a*uersia *unterp.*, *darüber* o H ut G 13 nauem H opus G 14 in G *s*aucium (*aus* r *corr.*) G sautium H hoc G 15 nauem (*zweimal*) H scrafa G 16 hoc G remanere G eînis dînges G énis tingis H 17 fone fonanderme H 18 scriptvm G 19 *fehlt* H QVOD G 20 statu*i*s *rad.* H IIII^{OR} G 21 coniectura . G 22 ut G 23 singulari *fehlt* G ignoto H 24 II^{a} G *fehlt* H Di*f*finitio *mit Häkchen überg.* H námin H nam*e*n *aus* m *corr.* G 25 scaffunga G 26 Vt G 648,1 an] aut G rapinam H 2. 4 *die Nummern fehlen* H 2 furtvm III^{a} G 3 malvm G 4 aut iniustvm G aũ iniustum H IIII^{a} translatio uuêhsal G uuechsil . H 5 persone G 6 pęne G Vt G erat *mit Häkchen überg.* G opportuit G 7 aput G *nach* catholicos . 1 *Zeile leer* H 8 *fehlt* H

Digitized by Google

SVBALTERNIS G 9 Qvalitas G iuriditiale . H unbe diz tiet recht . H 10 negotiale . G striht *überg.* G dez H quôneheide . G 11 assumptuosum . i . dáz H 12 taz ântseigidiga G acsolutvm . G absolut*am* . *unterp., da-* 5 *rüber* v D et abs. *fehlt* H para G 13 ântseigida . G 14 absolutum G 15 IIII^{OR} G sunt confessio G 16 keucht *deutlich* H subaudias facti G 16 remotio abenemunga G 17. 18. s. (*d. i.* scilicet) *fehlt* G 18 lędente G 19 comparatio G 20 maius . item G 21 unculdigunga G depre- 10 catio . *i* . *fehlt* H 22 gnadonflegha *überg.* H imprudentia casvs G vnuuizênheit vngeuúandvi gescitNOT G 24. 25 *fehlt* H 24 STATVS G CONSTITVT . G 25 VNDE constent G 26 gestellêda G 649,1 iam *fehlt* G 2 modvm non G tuā . *aus* ū *corr.* H 3 malîze G iure G occidi . 15 *aus* e *corr.* H 4 unrectis . H et G 5 illa G 6 antseîgida . i . sui G non G 7 in *fehlt* G 8 lûzeda . G eius G 10 gêmageda G gemagedo . H 11 maius G ansa G ipsvm senatvm G 12 republicā H 13 firmamentvm . G suę] siue H Hęc G *rad.* H 14 in G 15 tantvm G et *fehlt* 20 G in ceteris G 16 depraecationem . H 18 in G firmamentvm G 18—20 est . Status autem et constitutiones dicuntur quia uerbis decertantes . Solemus 23 *&* ad *rad.* H ceteros G 25 matrem suam G 26 sue G tociusque G rei pubplice Hęc . G 27 questio G dic . *bis* quęstio 25 *fehlt* G 28 Hec G strit G 29 materia G 650,1. 12. 18 *fehlt* H SI*T überg.* G RHETORICA .] *STA* rethoricA *rad.* G 2 ut G *nach* quos $^1/_2$ *Z. leer* H ac] ex G 4 ceteris G 6 illam *artem* autem et *am Rande nachgetr.* G . 7 rethoricam G 9 sed] si G 10 orestes H 11 exsp.] datur . G 30 12 VNDE G SVMENDA G 12 Parat H 14 suę *fehlt* G 15 quantum G 19 IIIes G 20 ut G 21 taz si . (se H) in guodemo (*überg.*) sinne attentos . i . zuoze (*überg.*)

Digitized by Google

ímo lôsende . dociles . i . fernumftige . G 23 rethoricis G H discendvm G 651,1. 14. 22 *fehlt* H *nach* partitio . ½ *Z. leer* H particio deinde G iste G 3 accepte etiam G historiographos G 4 . i . prologus . G 5 prol . G beniu . G Beneu . *darüber* i H 6 historiis G *das letzte* in *fehlt* H 7 rethor . G 10 histor . G 11 vt G spuêdich G spûe*tich rad. darüber* tich H ôffin G 12 kelovplich pro G 13 ciceronem G 14 CONCLVSIONE . G 15 si G. orestes H adversarii G 16 reprehenderint*!* G 18 si iam] suam H 20 innocentiam H 22 IVDICATIONE G 23 inponitvm G 25 orestem G nece G 26 s' (*d. i.* sed) *a. Ras.* H 652,1 parrididam G patrie G 2 exemplvm G 3 est G 4. 11. 16 *fehlt* H CONVICTVRA G 6 tradendvm G 7 *bei* Nam *beginnt* D, *welches statt des Vorhergehenden* (*vergl.* 645,29) *folgende Stelle hat:* De materia artis retoricę . Quot sunt genera causarum? tria . quę? iudiciale genus causę . Deliberatiuum genus causę . Demonstratiuum genus causę . Quid considerandum est in iuridiciali (*durch* e *gezogen*) genere causę? quid ęquum [D 59v] quid iniquum . quid iustum . quid iniustum . quid bonum . quid malum . In qua re uersatur? In premii et penę peticione . in accusatione et defensione . Quid considerandum est in deliberatiuo genere causę . quid utile . quid inutile . In qua re consideratur? In suasione et disuasione . Quid considerandum in demonstratiuo genere causę? Quid honestum . quid turpe . in qua re uersatur? In laude . et in uituperatione . Et una quęque harum trium causarum diuiditur in duos statvs . in racionalem et legalem . Et rationalis statvs diuiditur in . IIII . in coniecturam . et in finem . et in qualitatem . et in translationem . Tres autem ex illis . i . coniecturalis . et difinitiuus . et translatiuvs . intelleguntur per se non in suis parti-

Digitized by Google

bus . Et ille quartvs qualitatiuvs . non tractatur per se . sed in suis partibus . i . in iuridiciali . et negotiali . Negotialis enim intelligitur per se non in suis partibus . Iuridicialis autem non tractatur per se . sed in suis partibus . s . in absumptiuo . et in absoluto . Absolutum autem intelligitur per se . non in suis partibus . Absumptiuum autem non tractatur per se . sed in suis partibus . s . in *purgatione* (*durchstrichen*) comparatione . et remotione . et in relatione . et in concessione . Tres autem ex illis . s . comparatio . remotio . relatio . *non (fehlt)* intelleguntur per se . sed in suis partibus . [D 60r] Et ille quartvs concessio non tractatur per se . sed in suis partibus . s . in purgatione . et deprecatione . Deprecatio intellegĩtur per se . non in suis partibus . Purgatio autem non tractatur per se sed in suis partibus . s . in inprudentia . et in casu . et *in* (*über.*) necessitate . Et illi tres statvs intelleguntur per se non in suis partibus . Legalis statvs diuiditur in quinque in scriptum et sententiam . in ambiguas leges . et contrarias leges . diffinitionem . et ratiotinationem . Nam in coniectura *etc.* D 7 coniȩctura H in *fehlt, dafür* . t̄ G et *fehlt, dafür Punkt* D 8 ut G H salomonem D duę *fehlt* G H 9 dormiens D inquid G obpressit D oppressit H 10 Et *fehlt* D E G Contrario D dicebant *durch Punkt getilgt* G *Meritis* . Mentiris; *durchstrichen* H mentiris . D Mentiris; : : : | one aũ *Ras. von* def *am Zeilenschlusse, unter der Ras. ein liegendes Kreuz* H 11. 16 *fehlt* D 12 factvm G 13 vt G 14 sacrilegi D 13—15 exemplo furtum . sacrilegum negat . *alles andere fehlt* H 12. 17 autem *fehlt* D 17 *zu* de *am Rande steht* pro G facto D fecto . G 18 non D G dic . *fehlt* D 19 est H Vt G cȩlebrare . H aut D G 20 ut D vt G archiepis-

Digitized by Google

patum H uestiri . in die D 21 dię G sollemni aut D ollempni aut G a *fehlt* D ut D G 22 babtizari . au quo D aut G vt D ut G 23 scismaticvs est hereticvs D scismatic*us est* . *a. Ras.* H aut G at D pena . D factum est *fehlt* D 24 vt D ut G *mit* Ut *beginnt eine neue Z.* H sit G 653,1. 7. 24 fehlt D H QVALITAS *am Rande* G 2 constitutione . D constitut*ione überg.* H 3 factum *fehlt* G *an mit Häkchen überg.* G utile *sit* aut *durch Strich getilgt* G 4 equum G iustum . D iust*um a. Ras.* H ęqu . aut iniq . *fehlt* D 5 declaratur H Sunt *bis* 6 *steht hinter der Ueberschrift v. Abschn.* 18 G enim] autem G iuridiciale . et negotiale . D 7 DE *überg.* NEGOCIALI G 8 din .] enim est D inuolunta H 9 questio D hoc quod D 10 altera pars D altera *aus* a *corr.* H ut D vt G 11 dux . in quadr . D XL^ms^ G que G 12 gen . fil . D 13 eius *fehlt* D filio *fehlt* G Non *beginnt neue Z.* H non D G 14 heres patris D heres patris iure G est . D que G H 15 ipsa facta est . D 16 quomodo quę lic . er . patri . D 17 erant G essent? G Et D G liſita *darüber* c) matronia H inlicite G inlicite perpetrasset et inique . D inique . G 19 patris . *fehlt* G uerbis et hinc or . G plurima oriuntur . H 21 quę implicitas in ciuili iure D ciuile H implicitas G questiones . D 22 cic . ex . de h . const . D de h . const . cic . ex . G 23 consuetudine . *überg.* D 24 IVRIDICIALE G 25 Iuriditiale H planius D G 26 nature G 654,2 iuridiciale G uoc . *nach* const . D eo D 3 iure nat . dic . D dic . se natu*l*ale (*darüber* r; i *durch* e *gezogen*) G . 4. 12. 22 *fehlt* D H 4 ASSVMPTIVVM . ET ABSOLVTVM . G 5 *H*abet *nicht eingetr.* G assumptiuum . G absumptiuum et abs . D *nach* Ass . $^1/_2$ *Z. leer* H 6 absolutvm . G s . a def . *bis* 7 Ut *fehlt, dafür* Absolutum est ut D 7 antsêgido unde . G antsegida . G

Digitized by Google

vt G 8 obiurgatvs D hoc *sibi* G *fehlt* D Hoc *bis* 10 est. *fehlt* D hoc G 10 Absumptino D assumptiuo G IIII^{OR} G IIII partes . comparatio . remotio . relatio . concessio D 11 Relatio H 13 Agnoscitur *ist p.* 60^{v}, 19 *in* D 13 aut .] enim D 14 improb . G . re improb . H 15 ita *fehlt* D 16 ipse *fehlt* H piscator H 17 de naui lapsum cum G H delapsum D 18 unico H ad pisc . hab . (*zwischen* h *u.* a *Ras.*, a *u.* h *durch Haken verbunden* H) G H 19 eius inf . oc . D qui D Qui *in* (*mit Punkt überg.* H .) iud . postea d . G H 20 oculi eius . H 21 periculi D mort . euad . H 22 DE REMOTIONE G 23 aut . tal . *fehlt* D ut G Ut H quis *fehlt* H 24 neglegentię G negligentię H Non H 25 aut] Uel H facti (facta G) arg . alt . G H 26 fec . se D G ut G Ut H opbtulit . G optulit . H 655,1 obiurgatur G H 2 Et] Aut G 3 argueret H *fehlt* D se H sibi *fehlt* H 5. 8. 11. 18 *fehlt* D H 5 *am Rande* G quando G dum D 7 ut G H 9 in G purg . et depr . D depraecatione H 12 Depraecationem H cottidianam G docent D 13 delinquen|tes *später zugesetzt*, t *aus* r *corr.* G 14 aliunde *fehlt* G H sicut D confessus *aus* i *corr.* H 15 dicens H Et nathan G H 16 prophęta H promisit H Dominus G H 17 tuum H 18 PVRG . G 19 Pvrg . G Inprud . D 20 Necess . D 656, 1.. 9. 16. 19 20 *fehlt* D H 1 *am Rande* G INPRVD . G 2 .. Imprud . H se purg . G H patrem H *vor* fratr . *ist* patrem *durch Strich darunter getilgt* G 3 agnoscit . G H 4 inprud . conf . est G impr. [61^{v}] conf. est dicens . Nesciui H 5 princ . esse . G H Scriptum G H 6 enim] ergo G H, *darnach* ppłi *durch Strich getilgt* G Pricipem H populi *aus* b *corr.* G maledicens G item . H 7 plasphemus D Blasphemus . H 8 sum H 9 *am Rande* G CASV G 11 morbo preuentus . G H uuln .] munera . G gladio H aut *fehlt* G 12 graui

Digitized by Google

inopinat D inoppinata G 13 oboedire H 14 uxorem D Vxorem G possvm G venire H potuit D en .] quidem H 16 *steht schon auf S.* 58ᵛ, *b* G 17 Necessitatem . H sepe *Häkchen rad.* H 18 audiuimus . G H uî G . oppressam G H mulierem H 19 *bis* 657,18 *fehlt* D 19 STATIBVS G SCRIPTVM G 21 controuersię G ortę . G 22 Vt G iniuste G quid*am aus* e *corr.* H 28 repetitor G 24 uile G praecium H 657,1 equo G pretiosissimo H at G 2 iusticiam G 3 de G 4 inquid *nū*quam *unterstrichen* ū *darübergeschr.* G ad] ob G 5 s' H 8 tantvm G 9 fraidasti *unterp., darüber* v 10 potest ea *durch Punkt getilgt* G potes ea H quę mihi suad . G 11 suscipiendvm G eo G 12 credendum H 13 modvm G restituendo *überg.* H equo G 15 *nach* carius *ist* esse *durch Strich getilgt* G 16 scriptum *fehlt* H 17 alius *unterstr., am Rande dazu mit Häkchen* altiru | (*abgeschn.*) H interpręt*a*ndum H 18 scriptor G *nach* contr. *ist in* D *eingeschaltet* : Legalis status diuiditur in scriptum et sententiam . in ambiguas leges . et contrarias leges . difinitionem . et ratiocinationem . Scriptum et sententiam . D 19 Ergo cicero D status exempl . de gr . hyst . nob . dedit . H 20 epemenondas D theb . dum annuam . potestatem . H 22 tempore . H exer*c*itum *aus* c *corr.* H redidit . D 23 publicę H aliquando H diucius aliquanto G si eum H 24 scriptvm G sentencia D racionabiliter D 26 *fehlt* D H AMBIGVIS LEGIBVS G 27 Ambigue H Ut ex . cic . de lege . H 28 non D uel si D 29 estu . H potest G 30 autem *fehlt* D 658,1 Unusq . (unusq . G) suam ux . hab . G H 2 melius H uri *aus* ui *rad.* H 3 enim *fehlt* H uidetur an de laicis dixerit tantum . uel etiam dediceris . H 4 dix . *fehlt* G 5 . 19 . *fehlt* D H 6 leges *fehlt* G *nach* uid . *Lücke von* ½ *Z.* H quę huiusmodi sunt . H] de quibus scriptum est . in libro salomonis . D 7 stulto H ne *bis* 9 quam *fehlt* H ne

Digitized by Google

bis 8 similis . *fehlt* G 8 responde G 9 *ve unterp., darüber* n G vid . sap . S' H per discr . utraque G H 11 qui D G tir . D 12 prȩmio H 13 est *fehlt* H Tir . D eius quoque quinque prox . D quinque ei . prox . G H 14 magistratvs D tir . D 15 hec D Hęc G 16 tirano D tyranno *aus* u *corr.* H 16 habebat H impremii H locum deposcebat . D Sunt G H 17 occ. puerum H 20 Difinitio . Communis H 21 modum . H diuina G 22 Diliges G H proximvm H ipsvm . G 23 . Quęstio (Questio G) est . G H Quis H proximus meus? fiat G Fit H Qui G H 24 *statt* Cicero bis 660,8 sit . *steht in* D Et item . saucium se facere in naui . i. relinquere nauem . et de scapha gubernare nauim . hoc est remanere in naui . De ratiocinatione tale exemplum habetur . famis tempore a quodam auditum est qui humanis carnibus uescebatur . quo ducto in iudicium non est inuentum qua pęnitentia . uel qua pœna dignus sit . D 26 quidem 28 Vident 659,1 tendente . H uero G 2 nauim G adplicauerunt . G 3 sustulerunt G tantvm G ut G 4 scafam G 5 inde a fun . qui pupi G 6 scafam G 7 Ille G H In H 8 Hic] Hac H 9 gubernaculvm G et] ad G 12 cuonere H cum *h*onere *durch Punkt getilgt* G 13 dicebat G 14 remanere G 16 *fehlt* H RATIOTINATIONE G 17 ratiotinatio G H tale G 18 *nach* parentem *ist* oct *durch Strich getilgt* G 19 ei] & H *fehlt* G 20 os G 21 preligatum G ibi] ubi H 22 in *i*quem *rad.* H 23 defereretur G deferetur . H interea G 24 tabulam afferant (*darüber* v) G 27 inter G 28 here*d*itate *überg.* G 30 legibus H 660,1 ipsvm G 2 ad *v. j. H. überg.* H 3 ratiotinationem G H 4 queratur G 5 famis G a quodam auditum est D 6 ex eo H quo ducto D 7 qu*a aus* e *corr.* H penitentia G pena G pęna D 8 Hec G exemplo H Hęc *bis* 666,12 *fehlt* D 9 ceteris G 10 eis G 11 causę *überg.* G orte G 12

Digitized by Google

Cetere G Ceterę *Häkchen v. j. H. zugesetzt* H quę G 14 vt G oreste G 16. 17 *fehlt* H 16 SATVS G CONSTITVTIO G 17 QVOD G QVESTIO G 18 quia et proprię G 19 questio G cause G 20 . i. *bis* 21 partes . *fehlt* G 21 intentio H uel] et G 22 questiones G he G que G 24 pûrhclíute G purchlîche (*überg.*) strite ciues G 26 gêuue alie G philosophice ut G discernantur philosophice questiones G 28 posite G sinę H ceterarum G interposicione vt G 29 celum (*zweimal*) G Hę G 661,2 posite G ceterarum G 3 dâz sînt dîe strîte dîe einlîche quíssê menniscin ânagânt . ut G 7 *fehlt* H *It* EMPLV (*aus* E *corr.*) G QVESTIONVM G 8 questiones . G Quęstiones H 9 absentiam G 12 mundane G Verine G Uerine*ne durch Punkte darunter getilgt* H que G 14 que G solis (*richtiger als* D) G 15 casu' G 17 questiones G hypothesin G ut *fehlt* G 18 occulis' G questio G 19 que G 20 falsvm G que G facti H 21 que G 22 inequum . G utile aut inutile . G 24 quod H adfirmandum G 27 discendo illi G 28 cętu . G 29 questio G 662,1 questio G arti H 2 ostendam H 3 iuditi- ali . H 5 pupplicę H in G *bei* In *Absatz* H 6 . i. in conprobandis G 7 ordinandisue G 8 indignum H 9 Questiei G *bei* Quęstio *Absatz* H quę G similiter est *fehlt* G 11 uerum G 12 *fehlt* H 13 *nach* const . $^1/_2$ *Z leer* H statibus G 15 esse non debet . G 16 nec *bis* 17 debeat *fehlt* G 19 particio G 20 assercionis G asertionis H 21 disponi . H 23 paruum G 24 uiciosissimum G De quibus partibus prec . G 25 d*a*ta *aus* e *corr.* H 27 discenda *sit* sunt *durch Punkte getilgt* G 28 r*a*tiones *aus* o *corr.* H cotidie G 29 suadendi atque G 663,1 . 5 *fehlen* H 1 QVOD G 2 Rationibus H 3 attici H 4 asiani G asini H 5 GRAVI G 6 Doccumentum G Ad G 8 pene G estmari . H 9 epot*a*ta *überg.* H contranseunte G 10 constrati G excite G 12

Digitized by Google

sufficiebat a*d aus* l *corr.* H 14 athon t*h*essalię *mit Häkchen überg.* G monte H abscindens a mare G 15 nauigabilem G 16 acuta H 17 herennum H 18 indiciale G hes *darunter Punkt, darüber* i G 19 nostrum G 23 ingenuum H ingenuum . *bis* 24 uiolassent *fehlt* G 24 necassent ingenuum matremfamilias constaprassent uiolasset aliquem aut post*r*emo (*überg.*) necassent (*so, zweimal*) G 25 huic *fehlt* G 26 penam G 664,6 menibus G irruerent G q̃mo H 8 matribus familiis G *v. andrer H. unterpunkt.*, v *darüberg.* H 9 urbs *fehlt* H accerbissimo G 11 sanctissime patrie G 12 miserandvm G uiderint] uendiderint G uenderint H 14 ferro *unterpunkt.* G uo*s überg.* G Uester] Verum G Uerum H 15 animvs G animantissimus H reipupplicę facile G 17 spurcissimorum G 18 nefariū *unterp., darüber* o 19 uuî H heuîgor G 20 non est ten . G 21 Veni gemine G substancie G 22 cętera . G 23 fiugęns H 26 *fehlt* H ACVTE G 27 accute G est . *fehlt* G 28 dica*s* . vel *aus* t *corr.* G 665,1. 14 *fehlen* H 1 *am Rande* G 2 oratus H 3 schemate G 4 Vt G 6 Magnarvm G herculis G 7 difficile G 8 Sunt G 10 totum *bis* 11 positiuo *fehlt* G superlatiuo H 12 post declinatione G que G 13 pertinet docebimus . G 14 COPIOSVM G 15 Aut G 16 aff. rationibus . ad G proposicio G 17 que G 18 admin . G . domus G 19 omnibus G 20 que G 21 admin. G 23 stulticia G 24 alicuius G 26 figure G 27 et *fehlt* G rationes . H diefinitiones . G 29 rethoricę GH quędam G grammatice G diolecticę H 666,4. 12. 19 *fehlen* D H 5—11 *steht in* D *hinter* 671,3; 4 QVID G OPVS G 4 Ait D Omnis arator *unterp., darüber* o H 6 attraahat H 7 persuadeatur? D persuadeat G hoc *fehlt* D 8 bonum iustum aut honestum esse aut econtra quod inpugnat turpe et inpudendum et ab D 9 Uel ē contra H 11 iusticia D G

Digitized by Google

stque] et G alienum G 12 SVMATUR G 13 Erga *unterp.*, *darüber* o G 15 scientia .] sententia . D 16 vt D ut G intellegas D 17 quid ipsa] quę D 18 propinet . D in oratione *fehlt* D Et eadem quid sit . sic definiatur . D 19 RETHORICA G 20 Rethorica G . Diffinitio *bis* 22 ostendi . *fehlt* DH 21 geôtmezûnga . *unterp.*, *darüber* n G 22 Et quid G 22 Quid *bis* 26 *fehlt*, *dafür:* Rhetorica est bene dispudandi scientia . Et quidem requirit (*Cod.* requ̇) *a* . (*überg.*) bene dicere . Diffinitio interpretatur gnôtmezunga . i. nihil plus nihil minus Potest et aliter ut ante ostendi . *b* . (*überg.*) Apposite . i. apte et congrue ad persuadendum dicere Unde haec quis potest? Natura administrat ea . doctrina vero nutrit et auget (A *und* b *sind Umstellungszeichen der Sätze*) H 23 dicere Apposite . G aliquid *fehlt* G ad pers . dicere . G 24 uel ad diss . *fehlt* G Unde hęc quis potest Natura G 25 eam G 667,1. 14 *fehlen* DH 1 QVE G 2 v H inuentio G H disposicio G 3 memoria . *aus* o *corr.* H elocucio G pronunciatio G Pronuntiatio . H 4 nuncium DG et *fehlt* H 5 uuld G enarrare G asserere H uiua uoce uult narrare . D 6 autem *fehlt* H v G *a. Ras.* H IIII^{OR} G 7 *Et fehlt* G sunt *fehlt* G 8 part . supr . G supradicte *fehlt* D orationis . H illius sint G arator (*unterpunkt.*, *darüber* o) H in causis utitur . GH 9 exo . partitio . narr . conf. . repr . concl . GH conclusio *am Rande nachgetr.*, G *nach* nulla *ist* sibi *durch Strich darunter getilgt* G v^{que} G 11 poterit . H partibus *fehlt* G quicquid G Quicquid enim D 12 laud . uel repr . GH 13 quemlibet parcium G pertinent . H ad has quinque pert . partes . D 14 *steht in* D *erst vor* 668,15; *am Rande* G 15 *bis* 668,14 *fehlt* D 14 VICIIS G v PARCIVM G 15 false G inuectionis G 16 nec G qui . H 17 nec *fehlt* H 19 suum emulum G 20 eet H 21 uerus . G poętam G 23

Digitized by Google

scribit uel *fehlt* G 26 uiciose disposicionis G enee G 27 cepit G 28 sicule G 668,1 presciani . GH gramatici G 2 gramaticum . G 3 habere G 5 reprehendimus G 6 solęcismum G solloetismum *überg.* H uicia G 8 Vnde G 10 abbutendis H occio (*durch Punkt getilgt*) G 14 ITEM DE INVENTIONE G 15 Est autem inu . G H uerarum H aut] uel G 16 que G s :.] i . D 17 iuridiciali G iuditiali H genere uel quam suadere uis GH 18. 19 . genere causę *fehlt* G H 19 demostratiuo . H uel suadeatur . GH 20 uel laudetur . H *fehlt* G i . lóbesam uel clôublich H *fehlt* D i . lobesam uel cloublîch G 21 salamon rem quam H 22 que GH 23 uidi . dicens H Hoc G noluit audire DG 24 que G Quę GH autem non erat mater . H 25 fieri hoc *postulauit* . (*über unterstrichnem* uoluit G) GH daniel GH 26 argumentum H probauit H falsvm G 27 susannam quia GH prino] rino D 28 Causam GH 29 sussannę D susanne G defendit D cloûblicha . G *fehlt* D 30 hęc D sunt *mit Häkchen überg.* G iuditiali . H iud . 669,1 coniectura *fehlt* G 669,1 iudith D iudiht G uidit H inueni*t überg.* G inu . rat . D 2 *h*olofernem *überg.* D 3 que G est H ciuitatem H 4 i . lobêsama G *fehlt* D autem *fehlt* GH 5 demonstratiua samuel GH *Ite* est *unterstr. und verwischt, darüber* Hic G Iste est H 6 alii DG 7 viuat D filii DG 8 num DG pot . iste salu . nos? D Pergunt deinde saul GH samu*h*el *überg.* H ammon D 10 rationem *fehlt* D 11 quam H causa suam D 12 parcium D sa*v*lis *überg.* G samuhelis D dicentes *aus* i *corr.* H 13 samu*h*elem . *überg.* H ubi D non poterit saul regnare super D 14 saul *fehlt* G Sed *bis* 32 facti . *und* 670,4 Item *bis* 10 partibus . *fehlt* D 17 et G 25 inquam .] numquam G 27 commedi . GH et G quę G 28 intellegeretur . G *das Stück* Paulus *bis* 670,4 christianos . *fehlt* G *und steht in* H *nach* 670,19 orationem . 670,3 con-

Digitized by Google

tingerunt . D contingerant . H 4 christianos . D 7 Oportet *enim* inqui (*durch Strich getilgt*) G 9 quę G 10 rethoricę relinquis *durch Strich getilgt* G partibus H 11 *fehlt* H DISPOSIONE . D 12 Disposicio G est . Rerum s . sententiarum . H 13 Táz chît *fehlt* GH . i . scaphûnga unde ordenûnga des kechoses G i . scáffunga unde órdinunga dis kechôsis . H des kechósis (*überg.*) D 15 quo *aus* e *corr.* H Non H 17 regnum G obitus . G H gesserit . D gesserinit . H 20 *fehlt* H QUID SIT MEMORIA (*am Rande*) G 21 ac uerb . G . H 22 invent . H 22 percepio . D Táz D Daz chit kehugeda . dêstû gethadost . ze sprêcchenne (*überg.*) G kehugeda G tu gedachtost H sprechenne . *überg.* H 25 fieri H 26 Solemvs H succurrere *obliuioni mit Zeichen a. Rande nachgetr.* G 27 cogitauimus H 671,1 substituendo . *aus* a *rad.* H 2 facilę G H elabitur . H 3 casu D *hier folgt in* D 666,4—11; 4 *fehlt* H *ist in* D *S.* 64r *Z.* 4 QVID SIT ELOCVTIO . G 5 est . H 6 accō|datio . H 6. 7. 14 acommodatio D Elocucio G dâz chît rêcht gesprache . uel rêcht kecôse (ist *fehlt*) G Récht H kesprachê . H 7 recht H reht *überg.* D kechôse . H idoneorum G accomodatio G 8 Dêro sculdêgon uuôrdo leida zêdinên gedarihchen ze démo so dû sprechen (*mit Häkchen überg.*) uullest G legida *aus* u *corr.* H 9 kedanchin . D démo H 10 quodsi D achirologiam G achitologiam H patris . *rad.* H 11 Item D 12 cbibe H bibe ita G H 14 idoneorum G 15 propiorum D verb . H 16 eloquentie H 17 elocucio G cętere G quatuor *fehlt* D 18 *nach* eloq . *ist* currere obliuioni . *durch Strich getilgt* G . Quarum *bis* 20 quentię . *fehlt* D G 20 eloquentię H 21 *fehlt* D H QUOD G ELOCVTIO G 22 Eloc . *etemplum* (*durch Strich getilgt*) dupl . est ratio . G . Una quia H 23 verbis H altera G 24 ipsivs H feruetur . H structure G 25 elocucionis G loqui pleneque H 26

Digitized by Google

Duo G H copiosę G 27 Propria H 28 Haec H 672,2 precepta H 3 dicat H aliena H alienienata D ad *bis* 4 aliena. *am Rande nachgetr.* G 4 nam G 6 *ha*chęc *durch Strich getilgt* G 7 scriptores *überg.* D scriptores plerique scrip- 5 tores D fuerunt *corr. aus* posuerunt . D . 8 *nach* fastigia *ist* fuer̃ *durch Strich getilgt* H vero H quasi *überg.* G . 9 propria] propter H uerba propria G 10 aliena . H 11 vt si G Ut si H studium dicamvs . H 12 insulsum H 14 sapientem . H est H 15 intellegendvm in G 16 locucio est 10 in G 17 ite G 18 ihōni G 19 illi . H *h*erodi *überg.* G 20 illa H Quid G desertum D harun . *bis* 21 uel *fehlt* G H 22 locuti . D locucio est . G locutio est H *am Rande steht* queruntur aliena ut gemmare uites . i . ôugen réba dicimus et letas segetes i . scôniu chorn non inuenientes 15 quid aliud dicamus Aliquando sunt propria G 23 desun D propria H queruntur D] que quia non sunt ornata requirimus G gemmare *bis* 27 ut *fehlt hier* G 24 ôugén dé réba H dicimus . H letas D 25 scónuiu chórn H alius D 26 dicamvs . H 27 ornata requirimus aliena H segetes . 20 H 28 dicimus . G 29 idonea H sunt G 30 ipse G H intendendum G Intuendum H 31 caute H quid *a*rator (*unterp., darüber* o) H dicat G H 32 dicat H 673,1 sententiarum , H 2 habeant . D 3 habundantia G Ut H 4 qua plac . eos et beniuolas f . H 5 refert H 6 tagâltlichên G i . tága- 25 lichen H instæt . H 7 personam . H uerbis H 8 ridiculam G 11 locucio G 13 intelligentiam G admin . G 14 proprietatem D 15 artificiose G artificiosę H 16 aliene . G Ut G H apto uirg . D manus *fehlt* D 17 choors G ma H Ma G 18 ors H uis et ui G H similes . G sillabe G syllabę . 30 H 19 distincte G concinnitudinem . H fit] s*i*nt (*durch Punkt getilgt*) G 21 delectionis . H 22 *s*teutonicum . (*durch Punkt getilgt*) G 23. 25 *ohne Accente ausser* slîemo H

Digitized by Google

Sósé snêl snêllemô pêgagênet andermo sô uuîrt file slîumo fersniden scilriemo 24 andremo H 25 uuirt H 26 firsníten sclitriemo . H 28 Der ebêr gat (H) in litun (lîtun . H) erteget (ertrégit H) sper in sîtun . sîn bald ellên nelazêt in uuellén . G sînt balt éllen nelazit in *u*allin . (*später aus* e *corr.*) H 674,1 He figure G lexêos H dicitur . D 2 comp . plac . uerb . D 4 Alie G daneos D *vor* dicitur *Rąs.* D 5. 7. intelligitur G 6 sinecdochice . G *rad.* H sinodochę D 7 sutoris totum D tintum G 8 Vel G iperbolice . Ut H carbdi . H 9 abrutum D 10 fluctus G H egerit alternos . G H 11 Nam G 12 theutonice G 13 Ímo sînt fuêze fudermâze . îmo sînt purste ebên hôh fôrste ûnde zêne sîne zvelifelnîge G fuêze H 14 fuodermâze H 15 imo sint purste H 16 fórste H 17 sîne H 18 zuúelifelnîge . G 19 Hec D G aliena H sunt H 20 intellegitur H Ut H ut G suetudine D 21 latinoRVm D interrogantibus quęsiuit H aliquis . H 22 heîl ûnde saldâ G hêl unde sâlda . H 23 unminesam D *unmise* ûnmînnesam zê sprechene *unterstrichen* G zespréchinne . H theutonice G 25 promittimvs H Allês libês cnuôge *überg.* G cnûege . H 27gramatice H 29 scire as orat . G 30 vero G Continua . *ut* . *a. Ras.* H est . *fehlt* H 675,1 perfectus tabernaculum H 2 hyrcorum G H 3 uittulorum . G prorium H 4 Hęc G H 5 intellegi H 6 consequaNtur . H Propterea G tocius G 7 expectatur H ut *überg.* G 8 distincta . G H 9 commota . G H cesurę . D cesure . G 10 Vt G Ut H illa G H 11 clausvm G intvs (*fehlt* H) sunt G Non H 12 possvm G Hec D Hęc G dicitur . G H tribus uel quatoor . *darüber* v H IIIIOR G 15 peridos D dic . sed col . H 16 Marcianus G 17 dat . H absolata *unterp.*, *darüber* v H 18 Cesum G 19 eius H dicitur H 20 intelligitur H Omnis plant*a*tio *aus* u *corr.* H 21 cęlestis . H 22 intelletum .

Digitized by Google

D intellectvm G cradicabitur . H Ét G 23 ex *fehlt* D comatibus . G Sed *necessarium* est *unterstr., darüber* cesum G 24 stat . H 25 cesum G . seq . mox . G H 26 In G eam H 28 *fehlt* D H DE VITIIS SINGVLARVM DICTIONVM G 29 icendum D quoque est G uittiis D elocutionibus . H que G 30 in *fehlt* D 676,2 impropria . H 3 repetita .] recta . D 3 Barbara . G Barbaria . H 4 a . endrîskîv aldê fremîdiu G éndirskiú álde frémidiu . H . i . qualia D dicit mastruga . G H 5 in *fehlt* H 6 nasthai *mit Häkchen überg.* G nasthai . H et fred . et uueregeldum (uueregeldvm G) G H 7 samerartiu . G H chirographum pro chyrographum G cyrographum pro chirographum . H 8 ut G H 9 euuang . H pro] per (*beidemal*) G periurus pro H 10 intelligere . pro H inpropria G 11 unsculdêgen G unsculdigen H achyroloias D 12 gcrē G possumus G inmanuales G H 13 Ut H sicut G uersv . G 15 de *bonis* malis . *durch Strich getilgt* G est H 16 itinere . pro H 17 gratiam . G firnîu (*überg.*) G firniu . H firuuôrfeniu G firuuorfeniu . H Ut H 18 capratum . G H que G antiqus H 19 marcianus G Huiusm. *bis* 20 obsoleta . *fehlt* D Huivs*modi fehlt* H 20 absoleta . G H alucinari . H 21 alucinar*i durch älteres* e *gezogen* G ticiones G H 22 Cerritus G H 23 cerere *mit Häkchen überg.* G Capratus G H hyspidus G pilosus uel . D 24 et *bis* 25 obsoleta . *fehlt* H 26 . i . unchiúskiu . G *fehlt* D Ut H arrie G 27 pamphile . *fehlt* G H 28 siglodius H malitia H 29 affricani . H 31 al*i*ena *mit Häkchen überg.* G ungêhástiu G ungehastiu H 32 vt G 677,1 stolidum . H 2 longe D G ze uêrrô genôminíu . G ze uuérro genominiu . H 3 Ut H 4 geûuoneheide . G geuuóneheite . H 5 que G diriuationem G H 7 regul .] singulariter . D Ut H ut G 9 temperandvm G seldṣani aldê ungeuuonehêide

Digitized by Google

G 10 seltsani . H ungeuuotieheite . D uisvm G 11 sotherem G 12 est H 14 *fehlt* H VITIIS G coniuctorum D UERBORVM G 15 con.] compositis D structura D 17 dicunt G 18 speties H lautacismi D H 19 polysignia . D polisigmia . G diffora . H *fehlt* G 20 cuiuslibet . H litterę G 21 repetita uel multe bręues H syllabę . G H 22 Moitacismi H pilosigmia G polysigmia H 23 he D litterę H 24 distinguntur G distinguuntur . H uocalibus . D G 25 luna H celo G lucent . H 26 lucet luce D iure uino uini uincta est . uel non est . H 27 iuditium iuditii . H 28 iudices sunt . Ut H suo *fehlt* G H 678,1 Omoeoproferon G Omoepproferon H pronunctiatio . Ut G 2 tite tute H 3 Diproferon G 4 pedem pede . D 5 Hiulce H compositiones . H 6 Ut H insule G 8 sunt *fehlt* D dur .] diruit H 9 ut G Ut H et] ab G 10 freni G similes *fehlt* D 11 Ut H prostrati D 12 Ut H iuat D uiuat H 13 caca G casa H ventrem H 14 equat G H 15 una e*ſt* (*rad.*) tantum littera distante . H 15 littera G mulieribus G mulie*br*i*ſt* (b *überg.*, t *rad.*) H 16 Unde H 18 litterę G H 19 . i . *fehlt* H unlûstsamo geabêrter puochstâb . vt G unlustsamo H gehabenter D pûchstab . Ut H 20 casandra G cascandra H 21 vero H *überg.* G 23 vel G Uel H 24 resurrexistis G christo H sursvm G sunt quęrite . H sunt . *sapite* (*darüber* i . querite) G 25 syllabę G H uitande G Ût H 26 animalia H tamen *fehlt* D 28 cauendę D clausule H 29 que G cauende . H Sed de bonis D 679,1 *fehlt* H CLAVSVLIS G 2 Monosilbę D Monosillabę G Monosyllabe . H Dictiones . H *nach* ubi ½ *Z. leer* H 3 ponuntur H 4 *nuila unterstr., darüber* longam G lex H nox precedit H 5 trochevs G Ût H lēx H 6 addebet G Addebet H republi*ca* *überg.* H uox . H 7 anapestus H 8 vt G Ut H tota H modica . H 9 uărīs ĕ H monosyllaba G H monosillabe D 10 longa D tv G Item . Filius H 11 mei

Digitized by Google

meus nepus ēst *bis* 12 sunt *oben nachgetr.* G meus] filius H dissyllabe G Dissyllabę H sententi*as* . *unterp., darüber* i H fit G] Et D 13 ut G Ut H Felix H que G 14 bŏnōs concĭuēs . D trochevs G Ut H corona G 15 ambigat căpūd H 16 est . *fehlt* G H lex G 17 similiter G spondevs . Ut H 18 que G Trissyllabam clausulam H 20 trocheum H Ut H ut G tulli G Mare *bis* 22 est *fehlen* D mare G 22 vt G mare G 23 in duas *fehlt* H 24 ut G ēmĭlĭe . Uel H tertiam H 25 Ut H item H 26 troehei . H Ut H curas | curas H rĕgĕrĕ . animorum H 680,1 tē deuitiosis . ; H VITIOSIS G 2 monosyllabis G H 3 commate H 4 Ut G H ista G mea res est . D 7 Dissyllabę H ut G Ut H est H 8 Vel G spondeo . H Ut H 9 A*a*ut *durch Punkt getilgt* G pyrrichio . H . ut G Ut H 10 aut G Ut H 11 parĕntĭb ; sŭĭs . H pyrrichius . Ut est . Pugnare H 13 pirrichivs . H Ita H 14 troche*us* . *aus* a *corr.* H vt G Ut H conqueritur G 15 pirrichius G H vt G Ut H imputat G 16 trochevs H Ut H 17 uĭdĕs . H trocheus G H et pirrichius G *fehlt* D vt G Ut H 18 aspice G clau*s*ula *über*g. G elagiaci D eleiaci G 19 pentametri metri . D 20 trissyllabis H 21 Ut H mare G tŭpĕs H Item *bis* 23 ēiĕctīs . *fehlt* H 23 ēiectīs . *über*g. G uitiosa . G primi H 24 her|roicum . *rad.* H vt G Ut H 26 s. *fehlt* G H tertia H ut G Ut H te *fehlt* D 28 endecasyllabi phaleucii G H vt G Ut H 29 lucius G metellvs . H 30 fines . H similes . H uiciosi H 681,3 fehlt H ELOCUTIONIS G 4 *nach* inuentionem . ½ *Z. leer* H Maximam H 6 in libro *fehlt* D herentium D scripsit *fehlt* G H 7 Debetur *fehlt* D Namque habet elocutio nimium D nimivm G exercitationes. *darüber* i *geschr.* H exercitationis . i . nimium ind . D 9 elocucio G aparet H 10 uerba G H 11 in his *fehlt* D duobus H 12 in *vor* inu . *fehlt* D 13 hac *pallā* palmam *durch Strich darunter getilgt* G 14 dicente G 15 quanto

Digitized by Google

D Quantvm G studiosvm G 16 studiosorum H Tam] Ea D 17 est *fehlt* G H elocutio ut G H 18 inuentio*ni* *überg.* H uilem G H 19 ut G H euangelica exposi*t*ione *überg.* G 20 euuang . H 24 eos . quoque auditor erat*a* . *rad.* H 25 scilicet *fehlt* H 26 ornatur D manicheia c *aus* o *rad.*, a *rad.* H 27 *am*brosii . de *am Zeilenanf. vorg.* H 28 uerbis . H 682,1 esset H 2 eum *fehlt* D 3 litteris H 5 PRONVNTIATIONE G *nach* PRON . ½ *Z. leer* H 6 Pronunciatio G 7 vocis H 8 dâz îst tiu gêrêrtida dero stîm̂mo . iôch tis lichâmîn nâch dero geríste dêro uûoto ûnde dero uûrto ûnde dêro dîgngo G Daz est H 9 stimmo ióch H lîchamin nâch H gériste dero uúorto únde dero díngo . H 11 Item quidem pron . ? H kêrêrtida . kebârdâ . kehâbâ . keûurftîgi . kezâmî . sîntsâmi . zûchtîgi . G kerertada kebârda . kehaba . keuuirftigi . kezâmi . sintsámi . zuchtigi . H 13 pronunctiare G dicimus . H ferrenan G H sagen . G sagan H 14 corporis . H vocis . H 15 gestus? G H Antpârâ . tatuuichûnga . ânterûnga . anterunga uuerbida G Aut parauûichunga . anterunga . uuerbida . H 16 scaphunga . mezunga . mêtensgaft . G scafunga mézunga metelscaft . H 17 apparet D 19 ad hec G in or . *fehlt* G H u*u*ox *durch Punkt getilgt* G 20 *h*oris *ebenf.* G habitus . H de G 21 reth . dig . *fehlt* G H 22 constat H firmitate H 25 spatium . H qui G 27 deambulatio extenuat . ac fatigat . Post G H 28 ambulationem H 30 initio G H 683,1 c*l*amandum . *überg.* G clama*n*dum *desgl.* H inchoandum H ut H] et G 2 Uultus G H 4 istrionibus G H anterarin G ánterarin . G toquendo . G 5 prîechên mâchôndo . G máchondo H motus G H silêlîche gebârda G spîlelîche gebârda . H 7 est *fehlt* G H mezlûstigi G mezhaftigi . H 8 hilaritate H anasehungo . G anaseunga H 10 premendi . H frontibus G f*r*ontem *überg.* H 11 ûf ûnde nidîrganten dín brauûon nîst ze uuînstrînne

Digitized by Google

nôch ze uûitsehonne . G unde nidergan*t*en *überg.* H . 2 brauuon . H nist ze uistrine *unterstrichen,* nist zeuinistrine *überg.* H noc ze uuîtseonne . H 13 handêgo sciltit G handego sciltit . H 14 agendi G nôch zê liso nêrûre sich G noh ze lîso nerurê sich . H 15 Nec H latera . i . G H 16 nôch uuibêlîchô neuuarchôie mitîen siton G noch uûiblicho neuuánchoge mittin sîton H iactando H 17 nôh nehalsuuerfoie G H ungêzamero G ungezêmero H 18 illas*h*ortensii (*überg.*) deducatur ill . G unzuchte . G unzuhte . H 19 uidebantur D 20 tiêrteta zêro nidôch kômelîcho G dierteta zêeronidoh komelicho . H sumam D 21 schenę D scene G scęne H 22 dicuntur H *subauditur* subauditur fab . *unterstr.* H 23 traicarum H 24 ze uerro hînagerâcher ârm strîtendo G geráchter H arm strîtendo H 25 unde ábêr uuidêre gezuhter sagendo G unde áber uuidere gezúhter ságendo . H 26 prȩcipue G 27 presta*ti*dum *unterstr., darüber* n deoeant *unterp., darüber* c H prud . magis G 28 seruetur . G 684,1 *fehlt* G 2 .v. G Partes H rethorice G rethoricę H ipsam tenet . H 3 et partes . *fehlt* G 4 eivs . H latet G occulto . G 5 uidelicet G H vbi H 7 inuento G 8 populi cibi H iuditia plebis et H 9 principo*r* *unterpunktiert, darüber* r̊ G principum H admin . G ammin . H 10 hausit . G H 11 rethoricorum . H 12 materia . H 13 oratio . ; H oratio EXPLICIT INCIPIT Quomodo VII circumst . *etc* . G v **Martianus Capella** . 687,14 gesézzen*e* (*zweimal*) *nachgetr.* 16 *úmbe sie ge*fréhtoton *a. Ras. v.* gefréhtoton 688,2 kehîien *überg.* philo*logia a. Ras. v.* sophia 4 uuízze *überg.* 9 fru | *Perg. abgeschn.* 10 uuîr 689,14 du*i*ngest *a. Ras.*, 16 únge-lich*en überg.* 690,2 *von* diu *ist nur der untere Theil sichtbar* 3 hérta *aus* a *corr.* 9 *ster*stérchende . *rad.* 10 cipridis *überg.* 11 hîmachare . *desgl.* 20 carmina *desgl.* 28 . 8 . dona

Digitized by Google

a. Ras. v. dona 31 gebarda . *für* geuuúrftîgi . , *das durch Punkte getilgt ist* 691,1 sáng cúſten *rad.* 4 cano *aus* a *rad.* 20 *d. i.* ὁμνολογεῖς 692,3 *uuéist a. Ras. v.* uuest 4 *d. i.* ἐγέρσιμον 6 is *aus* z *rad.* 9 góten *überg.* 10 Nec *a. Ras.* 15 profluxerint . *überg.* 17 Ssatyra *rad.* 19 nebénéme *Acc. rad.* 693,2 mánigi . *a. Ras.* 9 humanit:: as, *zwei Buchst. rad.* 14 con*sonarent* . *rad. aus* sonorant 18 ságetin . *a. Ras.*, ęth*e*rias *überg.* 22 *idhe a. Ras.* 23 suadente *überg.* 25 trepid*a* *über Ras.* 32 : sententia *ein Buchst. radiert.* 694,12 *Aesc*ulapio *a. Ras.* 17 *d*en *a. R. v.* t pechêr*et* *a. Ras.* 19 c*u*bele *a. Ras.* 22 memphiti*c*am *desgl.* tant*v* *aus* o *rad. u. corr.* 26 negetr*ôste a. Ras.* 695,3 dero góto *überg.* 5 mínn*e*glîchen *desgl.* 7 annua *desgl.* 9 (*das erste*) ín *desgl.* 18 chníurigen ármin *a. Ras.* 19 *st*árchi *desgl.* 20 pubentis 28 cypridis *überg.* sineb*ant* . *a. Ras.* 24 neliez*en* *a. Ras. v.* z 696,3 *in*dustrię *v. andrer H. nachgetr.* 4 deliber*ation*is *a. Ras.* 11 *unten auf p.* 10 *steht* anim *verwischt* 14 collectanea . 19 ungeskêide*n*ero *nachgetr.* 25 filiarum . *über unterpunktiertem* o 26 inggenium . *radiert* 697,2 gehîe*t* . *a. Ras. v.* n 7 *u*uánda *a. Ras.* 17 *t*áz *a. Ras. v.* d 18 geêreto*s*tûn *aus* e *rad.* 29 m*it iro smóochen* . *ába genó*menero *a. Ras. von* ro smóochen ába genome 698,1 *t*émo *a. Ras.* 2 Sô gezímit animę . *a. Ras.* 4 be*d*uúngen . *a. Ras., über dem ersten* u *ist noch ein alter Acc. sichtbar* 8 íro *a. Ras.* 9 tréget . *desgl.* 11 uuîzegt*û*om *desgl.* 12 ást*n*eûfen *radiert* 13 ímo :::: uuâr *Ras. von* re :: 27 sêlo *überg.* 699,7 mit *p*pluômon *rad.* 10 hon*o*rationis *überg.* 16 *prúnn*ôda . *auf Ras.* 17 insl*i*hefe *darüber Tilgungszeichen* 21 lústsam*i* . *a. Ras.* 23 qîs *überg.* 25 *trâte*n *a. R. von* tâten 26 spuôtigo *überg.* 700,1 suâr*ti* . *a. Ras.* 6 *H*is *nicht eingetr. ditat*am *a. Ras.* 10 *himelis*ken *a. Ras.* 13 potentia *a. Ras.* super*i* . *de a. Ras.* 17 geskéid*e*na *desgl.*, na

Digitized by Google

über. 18 skíezen*ten a. Ras.* 19 fásto *desgl.* gebúnden*a . desgl.* 25 deligeretur *desgl.* 26 cnôto geáhtot*en lôzes desgl.* 701,4 *des a. Ras.* 5 *nach* nesúln *Ras.* 6 bor*é*férro *Acc. rad.* 8 *ne*nelâze . *rad.* 10 *u*bicumque *a. Ras.* 11 frater esset adiretur . *desgl.* 12 sôuuâr *Circfl. rad.* 13 fuôre . *PIT rad.* 16 uola*tilem a. Ras.* 20 méi*no ca*duceum . dáz *si imo desgl.* 21 ében*spûotigo a. Ras.* 26 sín 702,2 loque*b*antur *a. R. v.* a 3 sor*titus . i . di*uinationes *a. Ras.* 6 frískíngen *Acc. scheint rad. tie in hér*deren *a. Ras.* 8 uuílon óuh 11 aren*tis aus* e *rad.* 17 uuórmmélo *a. Ras.* 23 skéidenne *desgl.* 26 contami*ne mon*endorum . *a. Ras.* 27 de*d*ignatur *desgl.* 28 *fórn úrdruzze* uuórte*ner desgl.* 703,1 delon::::: *Ras.* lyciumque *a. Ras.* 12 uuîzigtuom|mo . 18 gesuâs*en bérge a. Ras.* 19 T*amen a. Ras. v.* andem 23 *in Acc. rad.* 704,5 imminet *a. Ras.* 12 *tô ze gd*genuuérti . *a. Ras.* 14 prolixxitas . *rad.* 15 uelu*t a. Ras.* 20 *susurran*tibus *desgl.* 23 *óuh temo desgl.* 25 *fóne gehéll*emo ána*stôze des desgl.* 28 distenta . *aus* a. *rad.* 705,7 an íro fûoginon *darüber nachgetr.* 14 álla *aus* o *corr.* 16 *cille*nio *a. Ras.* 19 sáme*lichero desgl.* 20 20 *gehéll*en . *desgl.* 32 phoebus . *desgl.* 706,5 cesariẽs *rad.* 9 Hinc *bis* hinc *a. Ras.* 20 sólton *bis* er *a. Ras.* 23 *únda Acc. rad.* rapt*a*bat . *aus* e *rad.* 24 *déro sél*bon *a. Ras.* 27 Tíu *Acc. rad.* 29 únde lázota *a. Ras.* 707,8 rapidítate *aus* a *rad.* fragososque *a. Ras.* 10 fílo *desgl. hírîchemo scúze uuâr*en *desgl.* 12 spuôte síh *desgl.* 16 dáranâhcrán . *rad.* 29 día *metem* métemscaft *rad.* gelámf *a. Ras. v.* f 23 stationarię . *a. Ras.* 24 illo 28 *smal*dum . *a. Ras.* 708,4 dulcis*i*simo *rad.* 6 deer*a*nt *über.* 8 gebáh*et . a Ras. v.* n 9 scrícchen . *a. Ras.* 11 síe *síh* óuh *rad.* 17 úmbe-*sueifte . a. Ras.* 20 *am*mixtione . *a. Ras.* 23 íro *nachgetr.* 26 sî . uuílon 27 sî . *Circumfl. rad.* 29 flexuosisque *a. Ras.* 709,9 tero *a. Ras.* 11 uiolensque *a. Ras. v.* rapiditas 16

Digitized by Google

kéhen *aus* e *radiert* uuándôn *überg.*, a *auf Rasur*, ô *auf Rasur v.* a 18 easdem . *a. Ras.* 21 *ferchnísti* . *a. Ras.* 27 *sa*turni *desgl.* niêht *desgl.* 710,2 similitudinis *a. Ras. v.* s 5 inóben*d*htîga *Acc. rad.* sîesie *rad.* 6 blûot fáreuu*un* *a. Ras.* 8 sluuiorum . 18 tamen . 711,7 éinze*n* *übergeschr.* 26 hízza *desgl.* 712,7 rîfon . *a. Ras.* 8 suîd *desgl.* 9 *tinges* sséndi . *desgl.* 10 resplen*d*entis . *desgl.* 13 zeséuuun 713,7 héilesama *a. Ras.*, *das letzte* a *aus* e *corr.* 10 *vgl.* φοῖβος ἀχερσεκόμης λοιμοῦ νεφέλην ἀπερόχει . 12 crisoco- mes *a. Ras.* 17 *vor* chád *Ras.* 22 *h*álemo *aus* o *corr.* 29 er *nachgetragen* bechn : âta *Ras. von* a, *über* h *Ras. v.* n 714,8 p*h*oebus . *überg.* 10 díen *a. Ras.* 25 defixis *und* s. deorum *nachgetr.* 26 preobtare *defixis* . si *rad.* 715,22 bruôderon *rad.* 27 docta *aus* o *corr.* 716,3 *ip*se posse *rad.* 11 quoque *mit Punkten über der Z. nachgetr.* 717,10 arragarit . 13 *g*dreuui *aus* e *rad.* 22 *r*áten *a. Ras.* ántuurta *a. Ras. v.* imo 23 *í*mo *nachgetr.* 27 *nostrum* pectus *a. Ras.* 718,8 fit] sit 18 ábag*e*genómen . *rad.* 22 tonantis *a. Ras. v.* a 29 dînên *Circfl. verwischt* 719,3 dicente mercurio . *durch Verweisungszeichen* (⌣) *über beiden Worten umgestellt* 13 dír *aus* n *rad.* 16 apollininei 18 *f*estinata . *a. Ras.* 24 keskî*h*et . *a. Ras.* 27 geskí*h*et *a. Ras.* 30 pia *überg.* 720,1 co*n*ibens *aus* h *rad.* 5 stationariā . *Der Punkt a. Ras. v.* s 6 zeíchene *a. Ras.* 17 rábena *a. Ras.* 721,4 lumina . 6 ueria *a. Ras.* 8 ergléiz *überg.* tíu *Acut rad.* óugôn . *Acut a. Ras. eines Circfl.* 11 tíu *Acut rad.* 13 cui'*us* | dam *rad.* 16 hôrtíst . *Circfl. rad.* 21 rárt*a* *aus* o *corr.* 22 bechnâta . *desgl.* 29 Erato *bis* modulatur . *mit Verweisung a. Schlusse d. Seite nachgetr.* 722,4 uene*rio* *sociatur a. Ras.* 8 hospicium . *a. Ras.* 10 raucioribus *desgl.* geróbe *desgl.* 23 *inmutatur in radios* . *laur*usque *a. Ras.* 24 retinebat . *desgl.* 27 *ir*skêin *überg.* 723,2 dáz *a. Ras.* Téro *Acut rad.* 724,1 héilesodes . *a Ras.*

Digitized by Google

chéttende *desgl.*, *das zweite* t *überg.* 6 minor*e aus* ē *rad.* 7 iugat*a aus* ā *rad.* 8 om̄s *rad.* 13 héilesod *a. Ras.* 27 séstunga 725,9 Álso *a. Ras.* 14 dû *überg.* 24 iungetur *rad.* 726,1 héimleit*i a. Ras. v.* ti 6 inquirit . *a. Ras.* 9 *mul*ta *desgl.* 10 supplicabat . *aus* b *corr.* 11 est . *a. Ras.* 13 uuúnnesami *a. Ras.* 17 *gelêrte* . *dâra a. Ras.* 23 *refragari* . *a. Ras.* 24 diligebat . *desgl.* 27 gesôugter . *Circfl. aus Acut corr.* 30 alle *aus* a *rad.* 727,1 íh méino *a. Ras.* 9 ermafrodito *desgl.* gignere *desgl.* 19 *erm*afroditum . *übergeschr.* 30 famul*itio a. Ras.* 728,8 marmoris . *aus* o *corr.* 10 lîeb*eb*lîcha *rad.* séltsani *a. Ras.* 14 íst *überg.* 18 repigritior 20 gefrístet . *a. Ras.* 21 trâgheit *aus* h *corr.* 25 *dúrh*kât . *a. Ras.* 29 dés *desgl.* 729,5 periernium 6 árbeitsamen*a rad.* 10 perscrutatione *aus* ē *rad.* 17 philologi*a* . *aus* e *corr.* 20 plane*tat*arum . *rad.* 24 sá*ment*ment *rad.* 730,2 possit pigrescere *a. Ras.* 5 sáment *überg.* 6 trâkon *a. Ras.* érbúretên *Acut rad.* 7 uuîtina *aus* m *rad.* 9 *ioh a. Rasur* 12 dánne *aus* e *corr.* 21 hóhera *a. Ras.* 22 uibrantiorisque 22 allapsa *a. Ras.* 23 de*scendit* . *desgl.* 28 tan*dem desgl.* 30 hóubete *a. Ras.* 731,18 *sîst aus* b *rad.* 19 *ís aus* st *rad.* 27 kechîesest . *a. Ras.* 732,3 summissior *überg.* 11 manere *bis* 13 tía *a. Ras.* 20 hîlîcho gebórn *a. Ras.* 24 zêhne *überg.* 28 radiorum *aus Corr.* 733,7 fórderot*a aus* o *corr.* 8 gehîte *a. Ras.* 14 Augustius *desgl.* 21 hértuo*mis überg.* tuo *a. Ras.* 22 frónesi . *Acut rad.* 25 táz? *Ac. verwischt* 27 cnûoge *bis* 28 gefólgeta *a. Ras.* 28 Ac *bis* 29 scriba *desgl.* 735,2 Néc *Ac. rad.* 5 mísseliche *aus* a *rad.* 27 ter *überg.* 736,14 e*a*dem *aus Corr.* 18 mulciber . *rad.* fauorque *desgl.* 23 proxim*a aus* o *corr.* 26 hóf *a. Ras.* chórngéba . *desgl.* 29 fauor . *rad.* 30 gelá*dot iouis súne* . *a. Ras.* 737,1 búrghalto *a. Ras. v.* h 8 uuólton *a. Ras. von* u 10 diênot*a rad.* rethorica 16 uuárd *a. Ras.* 17 fúrefárn . *aus* o *corr.* 21 et *fehlt* 24 *un*fúrhta . *überg.* 25

Digitized by Google

zêhendem . *Ras. eines Accents* 26 refutatis . *aus* f *rad.* 27 hi in *a Ras.* 32 affirmat *desgl.* 738,2 dríttezendun . *desgl.* 5 Ex bis] Bis 11 fínftezêndun . *a. Ras.* 15 márchôn *mit Punkten überg.* 17 ĉuocANTVT *am Rande durch das Zeichen* h *v. jüngrer H. nachgetr.* 23 omissoque *rad.* 24 gáskeftô . 27 ggnôte . *rad.* 29 ze romo *desgl.* 30 sáment tien góten *desgl.* 32 sîe *Circfl. verw.* 739,27 brústetûoche . *rad.* 28 zîto *a. Ras.* 740,6 in *überg.* 17 gríffela . *überg.* 23 contracturus *in* senatum . *rad.* 30 bedáh*ta a. Ras.* 741,8 uibratus *a. Ras.* 13 porectiore *a. Ras.* 14 dáz : chît *Ras.* 32 mánega *aus* e *corr.* 742,18 iacyncti *a. Ras.* 28 *der Punkt nach* nubibus . *a. Ras.* 743,1 serenitate *überg.* 4 ętheri *überg.* 8 *uúirt a. Ras.* 16 târ *Circfl. rad.* 20 *s*ustinens . *a. Ras.* 25 er*súizzende . desgl.* 27 calceis *rad.* 744,11 ánte 13 multiplici *a. Ras.* 745,11 erséuuenuuen *rad.* 24 hêrôte *Circfl. rad.* 746,5 lázot*a aus* o *corr.* tectus *fehlt* 18 lx . *v . a. Ras.* 747,5 *scázza góld*es *a. Ras.* geuuáhste . *aus* h *rad.* 10 ferbórgen *a. Rasur* 12 ethna *desgl.* 13 *s*ustentasse *desgl.* 16 *m*an *desgl.* 21 expetitur . *desgl.* 748,26 lúft· *desgl.* 30 lapidum *desgl.* 750,15 zeséuuen 18 l*atine suculę . a. Ras.* 24 sie *sínt rad.* 25 sínt *nachgetr.* 26 ne*héine a. Rasur* 27 Áber *bis* 28 táuro *desgl.* 28 *sínt desgl.* óuh *nachgetr.* 751,7 piscēm *rad.* 14 *kemd*hcha *a. Rasur* 24 resplendeba*nt . überg.* coruscat*i desgl.* 752,2 (*H*)iacincto *nicht eingetr.* 6 gegrásegoton *aus* a *corr.* 14 skîmen || *skîmen rad.* 26 únebensît | tig 753,10 Uuárte *aus* a *rad.* 12 zúene *nachgetr.* 18 máht *tu* tû *rad.* 21 Posterior *nicht eingetr., ein schwarzes* p *am Rande vorg.* ydathite *a. Ras.* 754,6 *urzeum desgl.* 10 *über* uuîto *ist* t *rad.* 22 Ipsius *nicht eingetr.* 24 sînez *rad.* 27 *tenuissim*a . *a. Ras.* 29 *appare*bat *desgl.* 755,2 trâ*tes lungelin*ges . *desgl.* 4 *ih* íh *rad.* 15 *sk*skílte *rad.* 19 gelîche . *a. Ras.* 24 Quem *nicht nachgetr.*,

Digitized by Google

dafür schwarz q *am Rande* 756,4 Post *desgl.*, *schwarz* p. *a. Rande* alter *nachgetr.* 14 tartare*g* *a. Ras.* 17 hél*l*olichun *überg.* 757,2 *U*erum *nicht eingetr.* 14 tîehs*a*mo . *aus* e *corr.* 15 chúmet . *aus* i *corr.* 19 cênzegos | stun . 23 *D*ehinc *nicht eingetr.* 25 rube*r* *a. Ras. v.* s ; siti*t*orque *überg.* 28 túrstesare *aus* a *rad.* plûotes . *überg.* 758,2 Uuáz *a. Ras.* 3 mínnesa*m*era *desgl.* 6 chópf *desgl.* 8 *Huius gres*sus *desgl.* 9 scránchéli*g*e . *desgl.* odorati . *aus* e *rad.* 11 stárche*n* *aus* s *rad.* 13 Post *nicht eingetr.* 23 fûoze*n* *aus* s *rad.* 25 skînen*t* *überg.* 30 únder *überg.* 759,5 *D*ehinc *nicht eingetr.* 7 soli*ch*esches *rad.* 9 *h*ercules *überg.* 16 gûollîhkéînôn . *Circfl. rad.* 27 máchot . *a. Ras.* 760,13 *C*um *nicht eingetr.* 21 *Q*uidam *desgl.* 761,11 *T*unc *desgl.* 15 ín *Acut rad.* 17 íst gnúht uuíderuuartîg . *durch Zeichen umgestellt* 23 grece *a. Ras.* 24 súmeliche *desgl.* 27 scôzen . *a. Ras. v.* barme 762,4 précchende . *durch Punkt getilgt* 14 factorum *rad.* 26 *fés*te *a. Ras.* 6 *J*upiter *nicht eingetr.* 13 commonebat . *a. Ras.* 19 *er deus a. Ras.* 21 *T*unc *a. Ras.* nc *überg.* 25 *N*i *nicht eingetr.* 26 Suspensio . *überg.* 27 scúnti *a. Ras.* 764,1 Et hic . *überg.* 4 Depositio . *desgl.* 4 uúio *a. Ras.* 9 gebót . *Acut aus Circfl. rad.* 12 únfrôlîh *Circfl. rad.* 21 rât *a. Ras.* 22 *er*go *nicht eingetr.* 765,16 êr 17 líget *Acut rad.* 23 recense*b*at . *rad.* 25 gezálôt . uuáz *a. Ras.* 27 *d*nteuolans *Acut rad.* 766,9 *A*t *nicht eingetr.* 11 ébe*nflîzig* . *a. Ras.* 24 pechénnent *überg.* 29 zesámine mít héilesode . *durch Zeichen umgest.* 767,4 *S*ed *nicht eingetr.* 5 *suffragi*um *a. Ras.* 6 állez *a. Ras.* 7 *nach* fieri *Ras. eines Buchst.* 11 *appeti*tum *a. Ras.* 16 mêist*ist rad.* 17 hímelgelúst . *darnach Ras.* 19 thebę . *a. Ras.* 28 líden *am Zeilenanf. nachgetr.* 768,3 gelóbontemo . *überg.* 769,2 *S*ed *nicht eingetr.*, *dafür am Rande ein schwarzes* s 11 *fäc*chelôn . *a. Ras.* 12 sîe *a. Ras.* 22 *in* uirgine *überg.* 770,10 tuên

Digitized by Google

a. Ras. 11 nideron hángenton *rad.* 13 óffene . *mit Punkten überg.* 18 Zuêne *bis* fûozen *überg.* 21 sîrium . *Circfl. rad.* tánne *a. Ras. v.* d 771,4 nórdzéichenn *rad.* 13 Denique *nicht eingetr.* 15 multa *a. Ras.* 17 únz hína *am Anfang d. Zeile* f. únz hína , *das zu weit vorgeschr. war* 20 exiliendumque *a. Ras.* 30 Quę (*sic*) 772,5 eruuíndenten *a. Ras.* 10 plûomondo . *aus* e *corr.* 11 zeéruárenne . *Acut rad.* 13 sobrietatem . *a. Ras. v.* a ; m *auch a. Ras.* Tér *aus* s *rad.* 16 sálboton *a. Ras.* 22 díu *Acc. rad.* 23 áber *überg.* 24 sî ne 31 opinatione *a. Ras.* 773,4 sî *Circfl. rad.* 8 Raque *nicht eingetr.* 8 compuletur . apto *aus* a *rad.* 9 ex nuptiali *a. Ras.* 16 zetêilta *desgl.* 21 imo *ge*scáffôt *desgl.* 24 Uerum *desgl.* 30 xyrios . *aus* e *rad.* 774,1 fíruuixe *der zweite Grundstrich rad.* 3 súnder *überg.* 4 auctorite 6 ânæ 9 IXI. *a. Ras.* 11 uuánda *desgl.* sô || *sô rad.* 21 úmbe *a. Ras.* 26 duuírt *rad.* 30 longitudinis . *a. Ras. v.* s 775,2 dénb *rad.* 18 mínneronda *a. Ras. v.* t 20 dánne cêniu . *a. Ras. v.* en 21 dríu *darüber ein Punkt* 23 *nach* námen . *Ras. v.* O 776,9 vuúrchet ér *durch Zeichen umgest.* 18 giggnit . *rad.* 22 Únde dáz íst *a. Ras.* 25 symphonias *über* i *geschr.* 27 diapason . *a. Ras.* 777,2 uicibus . *i. a. Ras.* 14 réhte *a. Ras.* 17 Áber *desgl.* 18 óuh *überg.* uuvnderchúnniga *a. Ras.* 25 unde duo . *darüber Spur eines Acc.* 778,1 cęli 6 . i. phit *überg.* 7 mathentetradan . (= μὰ τὴν τετράδα) *aus* d *rad.* 25 Ane *Circfl. aus Acut corr.* 31 simphoniam . que 779,6 diplasioque *a. Ras., über dem ersten* i *ist* v *überg.*, s *ist überg.* 13 dn *Acc. rad.* 17 stúcché . *a. Ras. v.* án 18 gratulatur . *a. Ras.* 27 ὁμαλῶν 780,5 métemungo . *aus* a *rad.* 20 fólgeen . *überg.* 24 acchermán *überg.* 26 gebrîefent . *aus* b *rad.* 29 díu chég *Acut rad.*; g *corr. aus* t 31 déro *Acc. rad.* 781,20 táz *überg.* tarána *Circfl. rad.* 782,1 convbium . *a. Ras.* 5

Digitized by Google

*CORPO*RALITATI *a. Ras.* CONTRA*I* *rad.* 15 *t*ôdigên *a. Ras. v.* an 21 únuua*r*tesalig *aus* l *corr.* 26 permixt*i*s *aus* a *corr.* 27 dárazû*o* *rad.* 28 zû*o* *rad.* 783,3 adamantini*a* acuminis . *rad.* 14 s*ó*lta . *a. Ras. v.* l 17 s*á*lb . *a. Ras. v.* l 784,4 sîa *überg.* 18 uuóla *desgl.* 19 uuídemdíuu*e* . *aus* a *corr.* 20 brû*o*tegómen *rad.* 22 N̄*c* *rad.* 24 brû*o*tegomo *rad.* 785,22 um*bra*bratii . *rad.* 786,23 *sí*h *a. Ras. überg.* 787,1 D*é*r *Acut rad.* 9 *vor* ANTE *Ras. von fünf Buchst.* 19 h*â*zessa *Circfl. aus Acut corr.* 21 síh *überg.* 23 *é*zen *aus* héi *rad.* 788,2 di*e* *aus* a *rad.* 7 á*h*a *aus* b *rad.* 15 méister*li*cho *a. Ras.* 16 N*am* *aus* ec *rad.* 25 s*í*e *Acc. rad.* 31 lûtreist*i* *aus* e *rad.* lústsam*i* *desgl.* 789,2 súnge*n* *überg.* 6 tî*e*rna *aus* r *corr.* 12 gesuîge*n*tên . *überg.* 18 . s . *überg.* 20 *s:*âgende *a. Ras.*, fr *überg.* 790,3 tûot *überg.* 4 in *desgl.* spûot *darnach Ras. eines Buchst.* 5 radi*us* . *über unterpunkt.* i 6 mâne*n* *überg.* 20 poscit *desgl. über undeutlichem* poscit 23 MUSICAE DE PERITIA . *durch Zeichen umgest.* 29 libe*tr*os . *überg. über undeutl.* tr 30 poetę sîn . *durch Zeichen umgest.* 791,5 . s. sáment tien poetis tíh *ebenf.* 16 tero *mit Punkten überg.* 19 nouum fidis 24 héilig*a* *rad.* 792,15 rithmica *mit Punkten überg.* 18 únében*mâ*zero *am Zeilenanfang nachgetr.* 20 qui*d* *überg.* 21 figuret *rad. aus* fugaret 21 trigo*nus* *a. Ras.* 793,11 *q*uón *a. Ras.*, *davor Ras. v. zwei Buchst.* 15 *nach* fabularum *ist ! rad.* 20 applaud*en*te *a. Ras.* 22 trûog*i*n . *aus* e *rad.* 23 gehîelt*i*n . *desgl.* 26 máge*d* *aus* g *rad.* d*ú*nse *Acut rad.* 794,10 N*ú* *Acut aus Circfl. rad.* 11 *ge*sprâchi *überg.* 13 tûont *überg.* 27 *unten auf S.* 112 *steht* anima mea turbata . 795,5 intsízzent *a. Ras.* 7 coll*ectiones desgl.* 17 kechôses *a. Ras. v.* sa : : 26 *ze*zelône *rad.* 27 árbeit*o* *a. Ras. v.* e 796,14 chláfondo *uuínt* dóner *rad.* 22 *ę*ris . *darüber* a 797,9 re : : muneratione *Ras. v. zwei Buchst.* 17

Digitized by Google

cura . *a. Ras.* 19 semper *überg.* 20 cartis . *a. Ras. v.* k 21 prescia *a. Ras. v.* c 798,14 uoluere 799,1 merculiali 2 kehîen *aus* z *rad.* 8 *l*óbesánge *a. Ras.* 7 aderis 10 contingit 11 solus *a. Ras. v.* ler 20 óberôro *a. Ras.* 21 parentis *mit Punkten überg.* 800,1 sûona *a. Ras.* 2 sníte . *a. Ras.* 4 ten rât . *desgl.* 7 uílo . *a. Ras. v.* n *d. i.* iuno 14 chît *a. Ras. v.* d 15 doctus *rad.* 801,2 SOFROSINI . 9 Uuâra *rad.; Circfl. aus Acut corr.* 10 fróuvûn *am Zeilenanfange nachgetr.* dára *aus* t *rad.* 11 lústsamero *rad.* 27 Únmîotegerniu . *a. Ras.* 802,7 sie *a. Ras. v.* a 24 Álso sî *Circfl. rad.* 803,6 speculis 18 drítt | ta . 19 . 20 cantes 21 uuérdent . *Ras. eines Circfl.* 26 getâten dô *durch Doppelpunkte umgestellt* 30 tréttenôda . *rad., auf* a *ein Circfl. rad.* 804,13 dôza *a. Ras. v.* t 13 bezéinlichemo, *darüber* chin *v. andrer H., am Rande mit Verweisungszeichen* bezéichenlichemo 26 *Cod.* inditam 805,4 hôre *Circfl. aus Acut corr.* 806,7 flîede *überg.* 8 carbasinis *aus* p *corr.* uolumi | minibus . 10 scáphinis *überg.* 25 egyptiis *aus* ii *rad.* 807,4 effuderat *a. Ras.* 10 gezívuge . *durch Punkte getilgt* uranię 13 gesámenotôn *a. Ras. v.* n 28 uuír *darüber Ras.* 29 tríscozên . *darnach Ras.* 808,23 íst *überg.* únde zéichen dero numerorum . *steht zweimal, das zweite mal durch Zeichen getilgt* 809,2 bînun *überg.* 30 mitti *a. Ras. v.* d 810,5 chît *aus* d *rad.* 8 uuérlte ánasíhtigun . *durch Punkt- u. Strichzeichen umgest.* 811,1 quadam *überg.* 4 sóltî . *a. Ras. v.* a 11 *in*mortalisque *rad.* 22 eius*a* apotheosi *rad.* 812,2 héllevuínnâ *aus* u *rad.* 12 des *überg.* 20 uidebantur *rad.* 813,17 posset *über unterp.* i 814,1 fólgeta *überg.* 7 *ad*uenire *subito desgl.* 16 ér *Acc. verwischt* 25 iu*uando* *a. Ras. v.* an : : 27 díh *überg.* 28 lucina . 815,7 *gebúr*te *a. Ras.,* te *überg.* 8 sléhtero . *rad.* 10 Itducam 13 o͞men *rad.* 14 re*l*inquas . *a. Ras. v.* n 17 *férte uud*ltêst . *a. Ras*

Digitized by Google

29 uoco nuncupatam . *durch Punkt- u. Strichzeichen umgest.* 30 Et hic . *überg.* 31 poscenti *aus* p (= per) *rad.* 816,2 Únmîst 4 fûore . *a. Ras.* féld . *aus* t *rad.* 18 die *überg.* 817,12 inferioris *aus* t *rad.* 15 sâligostên 21 an *a. Ras.* fórezezéiche- 5 nente . *rad.* 27 virgilius *a. Ras.* 818,5 *dien* || dien *rad.* 29 esse *überg.* lucide *esse durch Zeichen getilgt* 819,26 humana *a. Ras.* 28 *zegemâche desgl.* 820,2 *unten auf S.* 138 *steht* animanima *rad.* 7 alcmene *a. Ras.* 8 Sie *rad.* 821,23 . s. *überg.* ut *desgl.* 32 kemúgentôn *überg.* 822,12 táz *bis* 13 chûeniga . *überg.* 12 10 hértinga *aus* o *corr.* 14 presules *aus* d *rad.* 17 omnis aeris hęc *durch Punkt- und Strichzeichen umgestellt* 20 platonis *darüber* v 26 illa (*darüber* o) tribuentur . *darüber* v 823,24 únde *bis* mania . *v. andrer H. überg.* 824,2 Hincque *überg.* 26 satyrici *unterp., darüber* a 26 *inlud*endi . *a Ras. v.* 15 fabulę 825,8 ánanénd*ennes* . en *a. Ras.*, nes *mit Punkten überg., vor dem letzteren steht ein verwischtes* den 12 uuîelt*e rad.* 13 *him*eliskiu *a. Ras.* 15 Sî chît . *überg.* 826,3 *únde a. Corr.* 22 ze *a. Ras.* 25 bléccḥezeta *überg.* 29 héizet *a. Ras.* latine . *überg.* 827,10 preferebat *aus* s 20 *corr.* 12 stécchelíu . *rad.* 15 fîer *a. Ras.* 17 prim*a a. Ras.* 828,7 femin*a aus* e *rad.* 20 zîerdâ . *Circfl. rad.* 29 êrin *bis* 30 domicilium . *a. Ras.* 829,16 *ze a. Ras. v.* u 17 uirg*a . aus* o *corr.* 25 dero *rad.* 830,2 vuúrmen . *überg.* 6 *nach* egypziskes *Ras.* 13 úngeêreta *aus* a *rad.* 18 *ke*uuálte . 25 *a. Ras.* 19 . 21 blancę . *desgl.* 23 sia *a. Ras. v.* dîe 25 lucr*o*rum *a. Ras.* 27 ópferfrískin*g*en *aus* n *corr.* 29 sí *Circfl. rad.* 831,13 s. *überg.* ueneriis *rad.* 16 *mít der erste Strich a. Ras.* 24 *nach* éin *Ras. ascen*sus . *a. Ras. v.* tonus 28 Dâr *Circfl. aus Acut corr.* 832,1 Álliu *a. Ras.* 2 30 scipiônis . 6 dáz ín *a. Ras.* 9 s. *überg.* 27 liehte . *rad.* 833,20 ęther*e*rem . *durch Zeichen getilgt*, h *überg.* 21 ęther . 22 lôset . *Circfl. aus Acut corr.* ín *sînes* sînes *rad.*

Digitized by Google

834,6 perfectus*narius rad.* 21 alipedes *aus* i *corr.* 22 hábenis . 24 dementa mundi *durch Punkt- u. Strichzeichen umgest.* 28 Hinc *aus* u *rad.* 835,11 tén *aus* r *corr.* 14 chínr *a. Ras.* 21 paterne . *aus* ę *rad.* 25 mentis *überg.* 30 ętherios *überg.* 31 menti *a. Ras.* cętus . *rad. aus* li 836,7 hemitonio *a. Ras.* 15 hemitonii *überg.* 837,2 tôggefáren *rad.* 7 Hinc 11 stábênten *aus* r *corr.* 12 dero *überg.* 19 cristę *a. Ras.* 24 álle *überg.* 838,4 maximis *a. Ras.* 6 tono *a. Ras.* dimidio *desgl.* 16 *erfáren hábe*tôn . *a. Ras.* tôn *überg.* 17 recreati . *a. Ras.* 19 fólleglichûn *a. Ras.* 24 skrícchendiu . *a. Ras.* 839,4 ligurgos . 10 syderum crebroru m*durch Zeichen umgestellt*, r *überg.* 17 summitate *a. Ras.* 19 Et hic *a. Ras. überg.* in áleríhte *a. Ras.* 21 cor|poralis *am Rande rechts nachgetr.* 26 secéssise . 840,1 gaudedentem . *rad.* 11 ignita *darûber* o *geschr.* 21 sensibilis sperę *a. Ras.* 23 ánauudltôn *desgl.* 30 diei noctisque *desgl.* 841,4 i. semel *überg.* i. bis *desgl.* s. i. substantia *desgl.* 6 díe *dir héizent a. Ras.* 14 uuârhéit *a. Ras.* 18 gestûont *überg.* 20 góta *!* únde *a. Ras.* 842,7 *uuérlt úmbegríffe . a. Ras.* 8 díe *aus* a *rad.* 14 Scônív *a. Ras.* 15 clízen *Acut a. Circfl. rad.* 843,12 chómen *desgl.* 19 uuérbin *aus* e *rad.* 22 Údus *Acut rad.* 30 scrupulosus 32 uuésen *überg.* 844,6 fûorta *éin* frûot *rad.* 7 *vor* screib . *Ras.* 10 discrepantibus *a. Ras.* pan *überg.* 25 dissonabat . *a. Ras.* 24 in *überg.* 845,2 ei*demque überg.*, ei *a. Ras.* 6 fôlgeta . 12 scámelîn *uuds . a. Ras.* 18 sposalium 18 pparauerat *a. Ras. v.* č *d . i.* com 19 non deesset . *a. Ras.* 23 Tuncque *überg.* 24 popeamque *aus* a *rad.* 25 gelésen *desgl.* 27 popeus *a. Ras. v.* a 27 íu *überg.* 846,5 eruuéleta *a. Ras.* 17 ter *gdgen* || gágenuuérto *rad.* únde *bis* 16 tág *überg., vor* tímberen *ist* tág *rad.* 19 habitu 27 asserent *undeutlich* 28 librales 847,2 fucum . VI A . DE

Digitized by Google

MUSICA . 851,1 *Ueberschr. fehlt* K L 2 monachondo L 3 vuerden K 4 seiten . vnde K unte L 5 lengistên seiten . K der . L 5 . 7 heizit . K 6 unte *und so immer* L 8 zuiualti K dar K erera K êrere L 9 lichanos . K 10 fierualta K 11 sezzo L 12 dar K 14 fure*sezze a. Ras.* L 15 soist *mit Häkchen überg.* K 16 fahe K ande K 17 in nin driu . L 18 du K 19 gezeichenet K 20 churcesten K fure sezzi L 852,1 . A . gezeichenet K 5 diezeugmenon L 7 mese K 8 churcisten K inquit K uuanta L 10 andra L 10 gerobor *uel oberore überg.* L 11 mese L 12 lichanos K 13 furisezze ouh . K 14 zuei K 16 ypatemeson . L 17 geroluti | ubi habet L 18 uuanta L 19 lichanum K 20 parypateypaton . K 21 tes L unde L unte K 25 uuada K uuanta L 26 fure*sezze fehlt* L 27 sehzehentun L seiten K 30 15 monocordum K Uuio hil K 31 in chrom . gen . unde in arm . K 853,1 tia K einan slatha L 2 uobet K 3 iuuoro ena L *Nun folgt in* L 61ra *das von Riezler* (*Studien z. Gesch. der Notenschrift. Leipz.* 1878 *Tafel* II,2) *veröffentlichte Täfelchen von fränkischen Tonbuchstaben und* 20 *fränkischen Dasianzeichen, welches den* Γ *entsprechenden Ton als* Quintus Primo *bezeichnet, das zugehörige E aber auslässt* (*Riezler a. a. O. S.* 35). *Dann folgt :* Prima fistula in VIII . diuisa octaua pars auferatur . et erit sec$^{B}_{\text{um}}$da . Secunda fistula in VIII . diuisa . octaua pars 25 auferatur . et erit terc$^{C}_{\text{ia}}$. Tertia non potest diuidi in . VIII . ut faciat . III . sed sic temperetur quarta . ut ter ducta cum tercia parte impleat primam . hoc est . $\frac{D}{III}$. fistula . Quarta diuisa in VIII . octaua pars auferatur eterit . $\frac{E}{V}$. Quinta in VIII . diuisa . octaua pars auferatur . 30 eterit . $\frac{F}{VI}$. Sexta in VIII . diuisa . octaua pars auferatur . eterit . $\frac{G}{VII}$. Septima in VIII diuidi non potest . ut faciat VIII . sed sic temperetur . ut adeam dupla sit pri$^{A}_{\text{ma}}$.

Digitized by Google

Dann nach einer Z. Zwischenraum Tempora bone artifex organum corporis nostri . ut armonię mentis posset aptari . nec sic roboretur ut superbiat . nec sic languescat ut deficiat . *Dann nach einer Z. Zwischenraum das Stück* 857,17—859,18 (*Riezler a. a. O. S.* 298). — 853,7 discrimin*a aus* o *corr.* 11 daz *mit Punkten überg.* 12 síbene *rad.* 20 *ûf a. Ras.* 25 *die a. Ras.* 854,5 únde *a. Ras.* 18 órgan*ûn dríu a. Ras.* 21 ába *aus* e *corr.* 855,12 dorium . 14 *ist* éines *am Zeilenanf. v. ders. H. u. Dinte nachgetr.* 21 ypermixolius . 25 de*mo óberôsten a. Ras.* 30 úbe *überg.* 856,4 ypermixoli*dius mit Einschaltungspunkt überg.* 6 múgen . *aus* b *corr.* 8 gât . *aus* e *corr.* uuîlôn *Circfl. aus Acut corr.* 12 íh nû chád . *steht noch einmal am Rande von Z.* 1, *aber ausgewischt* 16 sîne*mo* | *fehlt* buôhstabæ . 19 *buóh*stabe . *a. Ras.* 21 permixolidio . 857,1 chúnn*ę unterp., darüber* n 4 êristûn *a. Ras.* 14 *trien*tem . *a. Ras. im Folgenden hat* L *nur die besonders angegebenen Accente,* N *accentuiert nur bis* 23 diametrum . 857,17 tu N becennêst . F benechennest L 18 díe N suégela F suegalan L ánderon *darüber* e *geschr.* N énchédên . F 19 dich N L ouch L mazza L *zelírnen*ne . *a. Ras.* N Mách*á der zweite Acc. getilgt, das zweite* a *a. Ras. für* et F *davor* PRIMA . L êristûnt N 20 sô *bis* uuéllêst . *fehlt* L N únte L N 21 so du L dero L uuîti N sie F 22 únte L N méz N bêdero N 23 érist uuío F uúit N sî sî . *Circfl. rad.* F dui uuîti N du uuîti L *über dia*metrum . *ist* I, *nach* trum *ist* II *überg.* N 24 . II Tara nah L *Nummer fehlt* F andero . L suegelun*t rad.* N léngi . F 25 uuîti . N unte L sîa L sia *a. Ras.* N 26 tannan N unze ze dero L unze dero N d*iu aus* ui *rad.* N plectrum *v. andrer H. überg.* N 27 n*iun aus* ui *rad.* N ébenmíchélíu . *Acc. anrad.* F teilo L N 28 daz L Daz N lengi L fondero L N 29 ûf . L úf . N III.

Digitized by Google

über L *ist* a *geschr.* N III lâ L *Nummer fehlt* F 858,1 ~~zuuegelun~~ L lengi L N 2 ~~vnta teila~~ L ~~taz~~ N nuniu . Vnte L unte N 3 nuino N tero drittun . N der der trittun . L daz L lengo *darüber* i N lengi L 4 fondero L N ûf L *nach* uf . *ist* IIII. *überg.* N *am Rande* IIII L*Nummer fehlt* F dánne] dara nâh L tara nah N tie L tia N eristun N 5 unte L N fora L drittun L tritten N teîl *Circfl. aus Acut corr.* F diâmetri . *schwacher Circfl., scheint getilgt* F 6 unte L N teila sîa L dánnân *aus* e *corr.* F tannan N unze N unza L *fehlt* F 7 in *fehlt* L fiar L unte L N driu L 8 daz L taz N Vnte L N unze *fehlt* F tara F giêt . dyatesseron . L diatesseron N 9 V. *fehlt* F *überg.* N *am Rande* L Unte L Vnte N ioh L 10 ze ſogelîchemo . F zeiegelichemo L zegelihemo N | lichemo M mâle . M male L fon L N zungun *aus* s *corr.* M uf . M . ûf . L 11 Sónim M erestun L êrestûn . M unde M unte N *fehlt* L la fore an iro lengi L N lâ ân F lengi fóre . M 12 den *bis* teil *ohne Accente* M uûiti . unde M uuîti . unte L unte N téila F sîa L driu M tr*iu aus* ui *rad.* N 13 unde M . unte L N zúei teil déro finftun . M dero L Daz M daz L N 14 VI *fehlt* F M *überg.* N . *a. Rande* L Nim dáranah . selbun . dia finftûn . M finftun L unde M unte N L an íro léngi . M 15 fore . M áhtoden M tes N diámetri . M unde *bis* 24 VIII . *fehlt* F , 17 An dero *bis* 24 VIII . *fehlt* M . *Statt dessen hat* M : Dára nâh míz tía síbendûn . bî dero fierdûn . lâ an déro fiêrdun fóre den dríttun téil . des diámetri . *und* F M : únde (unde M) téile daz ánder in fieriu . (fíeriu . M) únde (unde M) gíb téro dríu dero síbendûn (sibendun . M) — 15 unte L N teila sîa L 16 unte L N tero . N ahtouuiv L 17 an L scoltu sinomenon L 18 ha*l*ben *überg.* N unte L N 19 unte L N dr*iu* temo *aus* ui *rad.* N sinomenon . L 20 siu] iro L VII *überg.*

Digitized by Google

N *a. Rande* L *fehlt* F ti sibentun bero N tie sibentun bi dero L 22 unte L N lâ L ahtoda *aus* t *corr.* L fore . *aus* e *v. andrer H. corr.* N unte L n *überg.* N fon L N dero *v. andrer H. überg.* N 23 ûf teil L taz N nuniu . N 24 dero L *h*ahtouuiu . *rad.* N taz N VIII . *überg.* N VIII *a. Rande* L 25 Tánne F tie L áhtodûn M be N êrestûn . M lâ F L in L an M déro M 26 eristûn M *heller* N fore L N so uûio uílo M des *heller überg.* N diámetri M diametri . L taz N quîd M chît . N 27 fóre . M alla dia M alle di N alle die L unte L N zúei ébenmicheliu M 28 ebenmichiliu L unde M unte L N éinez *bis* (*áhto*)-dun . Daz *abgeschnitten, ebenso* 29 íst *bis* 859,3 éin M 28 tero F 29 daz L N fonne L ûf . L Vnze dara L N 30 gad N dyapente . L semitonio . N Dara L 31 *g*ib L N k *heller darübergeschr.* N tie L mazza L den L sibinun L sibene*n*. *aus* m *rad.* N tie L tu N 32 dero L ereston . *darüber* v N ten L tin N eren N 859,1 tiu N eresta L *áh*todûn *a. Ras. v.* ahto F unte L N ein *heller überg.* N 2 Unte L Vnte N 3 finftunzehentun . L finfto zehentun . N unte L N 4 d*iu aus* ui *rad.* N êrista . M lengi M dero finfto-zehendun . M finftozehentun . N finftunzehentun . L 5 unte L N unde M driu M tríu F 6 uunder M uunter L N ist L N ziuu F ziu M íro driu M sin L N náls zúei . M nalso zuei L nals ziunei . N ih M gíbo M gibo N dír M 7 Wánda M Uuanta L Vuanda *heller überg.* N só M andéro eristun fóre lazet ein M 8 unde M unte L N si *bis* dupla est *ohne Acc.* M sî *fehlt* L N noch danna ist dupla L 9 déro M ahtodun L N diu iro M ist . M unde M unte L N auer L 10 dero lengi . M fore *fehlt* L firlazenémo M firlazanemo L diámetro . M halbiu *bis* 11 ist *ohne Acc.* M uuir*t heller hinzugeschr.* N 11 finftozehendun M finftozehentun . N finftun zehentun . L déro M dero L N

Digitized by Google

áhtodun **M** *n*ote *hell a. Ras.* **N** zuíualt . **M** zuuiualt **L** zuiualt **N** 12 tanne déro finftozehendûn . unde ein diámetrum . unde déro êristun nôte fîerualt unde zúei diámetra . **M** finftozehentun . **N** finftun zehentun . **L** unte (*zweimal*) **L N** 13 erestun **L** fie*l*ualt . *darüber* r *v. andrer H.* **N** unte **L N** *diametra . a. Ras.* **F** 14 erista **M** ereste **L** Vuil **M** . auer **M** 15 fure **M** sipenzehen alde sehszehen seiten buohstaba **M** finfzehene **L** finfcehene . **N** ode **L** fure sehszene **L** fure sehszehene **N** seiten **M** *gegen* séhszen *durch Zeichen umgestellt* **F** buohstabe **L** buohstabo **N** 16 alfabeta machon . **L N** *abgeschn., ebenso alles von* mézen *ab* **M** so **M** scol **L** ér **M** er . **N** daz *überg.* **F** dritta **M** tritta **N** 17 mez [61,ᵛb] zan **L** den **L** eren **N** eron **L** 18 demo **L N** erestun . **L** *Unten steht von späterer H.:* Quarta nonas septembris //////// sci Emelrici confessoris . None nouẽbris . //////// sci Emelrici cfes; *von andrer Hand dazugesetzt:* translatio . **L B . NOTKERS BRIEF .** 859,20 sancto *mit Häkchen überg.* 23 Commoni*t*atur *durch Strich getilgt* 860,3 propter quod 5 nota 12 ausvm facere 15 artigrū 17 de] & 17 ragatus 22 a*r*istotilis *aus* e *corr.* 31 nos 861,3 scito rapiuntur 7 acuto] de uto 12 pignere 16 dam*p*num *überg.* **C . RUODPERTS BRIEF .** 862,3 fides **O** 5 Tiu *bis* 7 únde *fehlt, dafür* Táz chît **O** 6 taz **P** 7 kúishéit tére **O** 7 úrôugôn . **O** 12 déumôoti . *überg.* **O** pasc*h*ale *überg.* **O** 14 *N*omen . *vor der Linie* **O** 18 quod **O** 20 eîgen *aus* i *corr.* **O D . MEMENTO MORI .** 863,2 *N*v *nur eingeritzt* 14 siene *rad.* 864,8 drort *durch Punkte getilgt und rad.* 15 gnvoge *überg.* 19 lebint . *aus* i *corr.* 20 muoztis *überg.* iungest *st* reda *rad.* 28 einimanne . 865,1 gebot *mit Häkchen überg.* 3 ir *über einer rad. Stelle* 7 einiman . 15 chovf *überg.* 17 s : iv *Ras. von* i? 21 uerchovfta *überg.* 23 mvoz *desgl.* 24 se*l*ben *mit Häkchen*

Digitized by Google

überg. 866,1 hant*d*ir *rad.* 7 gewarnot . *aus* n *rad.* 18 necheiman 19 mvoze *überg.* 20 gvote *desgl.* 21 richtvom *desgl.* 22 *nach* da *oben ein Punkt, wohl von zu früh angesetztem* b 867,5 tvo *desgl.* 8 gebvozan . *desgl.* 9 niwit *aus Ansatz von* w *rad.* 11 . 19 . bovm *überg.* 22 hin *am Rande nachgetr.* 25 mvozint *überg.* 868,1 getvot . *desgl.* 7 dihne 13 mvozist *überg.* 17 mvozint *desgl.* 18 noker

ALTONA, den 3. Oktober 1882.

P. Piper.

NACHTRAG.

XII,20 *ist hinzuzusetzen:* 2 . von de musica p. 10—16 (vgl. *Gerbert*, script . eccl . mus . I 96—102 *v. d. Hagen*, Denkm. des M. A. I,25 *Hattemer* III 586—590 . *Steinmeyer*, ZfdA. XVII, 503 f. *Piper* ZfdPh . XI, 257 f. Ausgabe I 853,5—859,18).

XCI,25 *das Stück des* Cod. Lips. de musica *ist zuerst abgedruckt in* „Bericht der deutschen Gesellschaft zu Leipzig 1836." S. 56—60.

CLXXXVIII, 17, 19 und CLXXXIX,5 *lies* Riemann *statt* Riezler.

Digitized by Google

Digitized by Google

I.

ANICIUS MANLIUS SEVERINUS BOETIUS

DE

CONSOLATIONE PHILOSOPHIAE.

Digitized by Google

Digitized by Google

PROLOGUS.

Oportet nos memores esse . quę de romano imperio paulus apostolus predixerat quondam. Multis enim per pseudoapostolos territis . quasi instaret dies domini . ille arrexit corda eorum his dictis. Quoniam nisi discessio primum uenerit . s. romani imperii . et reueletur filius iniquitatis . i. antichristus. Quis enim nesciat romanos olim rerum dominos fuisse . et fines eorum cum mundi finibus terminari? Postquam autem barbarę nationes . alâni . sarmatę . daci . uuandali . gothi . germani . et alię multo plures . quę eis subditę . uel cum eis fœderatę erant . rupta fide et foedere . rem publicam inuaserant . et nulla eis uis romana resistere poterat . inde iam paulatim uergere tanta gloria . et ad hanc defectionem quam nunc cernimus . tendere coeperat. Namque contigit sub tempore zenonis . qui ab augusto transactis iam quingentis et viginti tribus annis . quadragesimus nonus imperator extiterat . ipso in constantinopolitana sede posito . odoagrum turcilingorum et rugorum regem . qui et herulos et scyros secum habuit . romanos et italiam sibi subiugasse. Theodericum uero regem mergothorum et ostrogothorum . pannoniam et macedoniam occupasse. Deinde ab imperatore theodoricus constantinopolim propter uirtutis famam accitus . et magnis honoribus quasi socius regni apud eum diu

Digitized by Google

habitus. et familiaritati atque intimis consiliis admissus. precibus egit. ut annueret ei. si contra odoagrum dimicaret et uinceret. ipse pro eo italiam regeret. Et sic eum a se discedentem. magnis zeno ditauit muneribus. commendans ei senatum et populum romanum. Ingressus ergo italiam. odoagrum intra triennium ad deditionem coegit. atque occidit. deinde potitus ets totius italię. Romanorum autem iura consulto imperatoris primum disponens. dehinc uero succedente anastasio imperatore. et iustino maiore. rem pro sua libidine administrare incipiens. contradicentes occidit. Inter quos symmachus patricius. et gener eius boetius gladio perierunt. Sanctissimum quoque papam iohannem. usque ad necem carcere afflixit. Ipse autem sequenti anno regni sui trigisimo. ira dei percussus est. succedente in regnum adelrico nepote eius. Hinc romana respublica iam nulla esse ceperat. quę [A 5.] gothorum regibus tunc oppressa est. usque ad narsetem patricium. qui sub iustino minore propulsatis gothorum regibus. langobardorum manibus italiam tradidit. et simili eam fecit peste laborare. Horum autem iugum. post ducentos et quinque annos. ex quo intrauerunt italiam. Karolus francorum rex abstulit. et auctoritate leonis papę. qui eum ad defensionem apostolicę sedis inuitauit. ipse imperator ordinatus est. Post ipsum uero et filius eius. imperatoris nomen ad saxonum reges translatum est. Ergo romanorum regnum defecit. ut paulus prophetauit.

Digitized by Google

ITEM PROLOGUS TEUTONICE.

Sanctus paulus kehîez tîen . dîe in sînên zîten uuândon des sûonetagen . táz er êr nechâme . êr romanum imperium zegîenge . únde antichristus rîchesôn begóndi. Uuér zuîuelôt romanos íu uuésen állero rîcho hêrren . únde íro geuuált kân ze énde dero uuérlte? Sô dô mánige líute énnônt tûonouuo gesézene . hára úbere begóndôn uáren . únde ín állên dísên rîchen keuuáltigo uuíder romanis sízzen . tô íu stûonden íro díng slîfen . únde ze déro tîlegúngo râmen . tîa uuír nû sehên. Tánnân geskáh pi des chéiseres zîten zenonis . táz zuêne chúninga nórdenân chómene . éinêr ímo den stûol ze romo úndergîeng . únde álla italiam . ánderêr náhor ímo greciam begréif . únde díu lánt . tíu dánnân únz ze tûonouuo sínt. Énêr hîez in únsera uuîs ôtacher . tíser hîez thioterih. Tô uuárd táz ten chéiser lústa . dáz er dioterichen uríuntlicho ze hóue ládeta . tára ze dero mârun constantinopoli . únde ín dâr mít kûollichên êron lángo hábeta . únz er ín dés bíten stûont . táz

Digitized by Google

er ímo óndi . mít ótachere zeuéhtenne . únde úbe er ín úberuuúnde . romam ióh italiam mít sînemo dánche zehábenne. Táz úrlub káb ímo zeno . sîn lánt . ióh sîne líute . ze sînên tríuuôn beuélehendo. Sô dioterih mít témo uuórte ze italia chám . únde er ôtaccheren mít nôte guán. únde ín sâr dáranâh erslûog . únde er fúre ín des lándes uuîelt . tô netéta er ze êrest nîeht úber dáz . sô demo chéisere lîeb uuás. Sô áber nâh ímo ándere chéisera [A 6.] uuúrten . tô begónda er tûon . ál dáz in lústa . únde dîen râten án den lîb. tîe ímo dés neuuâren geuólgig. Fóne díu slûog er boetium . únde sînen suêr symmachum . únde dáz óuh uuírsera uuás . iohannem den bâbes. Sâr des ánderen iâres . uuárt thioterih ferlóren . sîn néuo alderih zúhta daz rîche ze síh. Romanum imperium hábeta îo dánnan hína ferlóren sîna libertatem. Áber dóh gothi uuúrten dánnân uertríben fóne narsete patricio . sub iustino minore. Sô châmen áber nórdenan langobardi . únde uuîelten italię . mêr dánne ducentis annis. Nâh langobardis franci . tîe uuír nû héizên chárlinga . nâh ín saxones. Sô íst nû zegángen romanvm imperivm . nâh tîen uuórten sancti pauli apostoli.

Digitized by Google

INCIPIT LIBER PRIMUS BOETII.

1. CONQUESTIO BOETII. DE INSTABILITATE FORTUNĘ.

Qui peregi quondam carmina florente studio. hev flebilis cogor inire mestos modos. Íh tir êr téta frôlichív sáng. íh máchôn nû nôte chárasáng. *Ecce lacerę camenę dictant mihi scribenda.* Síh no. léidege musę. lêrent míh scrîben. Táz mír uuíget. táz uuíget ín. Tîe míh êr lêrton iocunda carmina. tîe lêrent míh nû flebilia. *Et rigant ora elegi. i. miseri. ueris. i. non fictis fletibus.* Únde fúllent sie mîniv óugen. mít érnestlichên drânen. *Has saltim comites nullus terror potuit peruincere. ne prosequerentur nostrum iter.* Tíse geuértun nemáhta nîoman eruuénden. sîe nefûorîn sáment mír. Quasi diceret. Úbe íh ánderro sáchôn beróubôt pín. mînero chúnnôn nemáhta míh nîoman beróubôn. *Gloria felicis olim uiridisque iuuentę. solantur nunc mea fata. mesti senis.* Êr uuâren sie gûollichi mînero iúgende. nû trôstent sie míh álten. mînero mísseskíhte. *Uenit enim inopina senectus properata malis.* Tés íst óuh túrft. uuánda mír íst úngeuuândo. fóne árbéiten zûogeslúngen. spûotîg álti. *Et dolor iussit inesse suam ętatem. s. ideo suam. quia*

Digitized by Google

citius cogit senescere. Únde léid hábet míh álten getân. *Funduntur uertice intempestiui cani.* Fóne dîen [A 7] díngen grâuuên íh ze únzite. *Et laxa cutis. tremit effeto corpore.* Únde sláchíu hût. rîdot an chráftelôsemo lîchamen. Táz chît. mîne líde rîdont únder sláchero híute. *Felix mors hominum. quę nec se inserit dulcibus annis. et sepe uocata uenit mestis.* Táz íst sâlig tôd. tér in lústsamên zîten nechúmet. únde in léitsámên geuuúnstêr netuélet. *Eheu. quam surda aure auertitur miseros.* Áh ze sêre. uuîo úbelo ér die uuênegen gehôret. *Et sœua. claudere negat flentes oculos.* Únde uuîo úngerno ér chéligo betûot íro uuéinonten óugen. *Dum male fida fortuna faueret leuibus bonis.* Únz mír sâlda fólgetôn. in állemo mînemo gûote. mír únstâtemo. álso iz nû skînet. *Pene merserat tristis hora caput meum.* Tô hábeta míh tiu léida stúnda nâh kenómen. íh méino diu iúngesta. *Nunc quia mutauit nubila fallacem uultvm. protrahit impia uita ingratas moras.* Uuánda si mír áber nû gesuíchen hábet. nû lénget mîna uríst. mîn árbéitsámo lîb. *Quid totiens iactastis me felicem amici?* Uuáz hîezent ir îo míh sâligen fríunt mîne? Uuâr íst iz nû? *Qui cecidit. non erat ille stabili gradu.* Tér dóh îo uîel. fásto nestûont; úbe er fásto stûonde. sô neuîle er. Argumentum a repugnantibus. Repugnant enim stare et cadere.

---

2. DE INGRESSU PHILOSOPHIAE. ET EIUS HABITU.

Hęc dum mecum tacitus reputarem ipse. Únz íh tíz suîgendo in mînemo mûote áhtota. *Et signarem*

Digitized by Google

lacrimabilem querimoniam. officio stili. Únde íh sús âmerlicha chlága scréib mít temo grífele. *Uisa est mulier astitisse mihi supra uerticem.* Uuâr sáh íh. éin vuîb stân óbe mír. *Reuerendi admodum uultus.* Êruuírdigero tâte hárto. *Ardentibus oculis.* Mít érnestlichên óugôn. *Et perspicacibus. ultra communem valentiam hominvm.* Únde dúrnohtor séhentên. tánne îoman ménniskôn séhen múge. Ióh profunda dei gesíhet philosophia. *Colore viuido.* Mít iúnchlichero uáreuuo. Sî neáltêt nîeht. *Atque inexhausti vigoris.* Únde mícheles mágenes; únde úngebróstenes; quia pertingit a fine usque ad finem fortiter. *Quamuis ita plena esset ęui.* Tóh si sô ált uuâre [A 8]. *Ut nullo modo crederetur nostrę ętatis.* Táz síh nîoman íro negelóubti. uuésen ébenált. Uuánda sî uuás îo. *Staturę discretionis ambiguę.* In íro geuuáhste zuîueligero mícheli. Íh nemáhta uuízen. uuîo míchel si uuâre. *Nam nunc quidem cohibebat sese ad communem mensuram hominum.* Uuánda éina uuîla. kezúhta si síh hára zu únsermo méze. uuánda si uuîlon humana áhtôt. *Nunc uero uidebatur pulsare cęlum. cacumine summi uerticis.* Ándera uuîla tûohta si mír den hímel rûoren. mít óbenahtigemo hóubete. uuánda si astronomiam uuéiz. *Quę cum altivs extulisset caput. etiam ipsum cęlum penetrabat.* Sô si daz hóubet hô ûferbúreta. sô úberslûog iz ten hímel. táz tûot sî diuina scrutando. *Et frustrabatur intuitum respicientium.* Únde sô tróug si déro sîa ánauuártentôn óugen.

Digitized by Google

3. DE AMICTU EIUS.

Uestes erant perfectę tenuissimis filis. subtili artificio. indissolubili materia. Íro uuât uuás chléine. únde uuáhe. únde festes kezívges. Tíu uuât íst tíure. târ díu dríu ána sínt. Íro uuât. táz sínt artes liberales. Táz sî chléine íst. táz máchônt argumenta. táz sî nuáhe íst. táz máchônt figurę dianoeos únde lexeos. Táz sie uéste sínt. táz máchôt tiu uuârheit. Sô uuârên sumptis uuâriu inlatio fólget. sô nemág tárauuuídere nîoman nîeht ketûon. Fóne díu íst îo in uuârhéite fésti. *Quas ipsa texuerat manibus suis. uti post cognoui eadem prodente.* Tîa uuât sî íro sélbiu uuórhta! sô íh áfter dés fóne íro uernám. Uuánnân máhtin dîe artes chómen. âne uone dei sapientia? *Quarum speciem obduxerat. quędam neglectę uetustatis caligo. ueluti solet fumosas imagines.* Íro bílde uuâren fóre álti uersáleuuet. sámo so rúcchegiu gemâle. Uel sic. Áltiu sûmhéit hábeta uertúnchelet íro uuáhi. Uuánda sô die artes nîoman neûobet. sô uuírt iro geâgezôt. *Harum in extremo margine. legebatur intextvm π grecum.* Zeníderost án dero uuâte. stûont kescríben taz chrîecheska p. Táz pezéichenet practicam uitam. táz chît actiuam. *In superiore uero legebatur ϑ.* Zeóberôst stûoNT [A 9] theta. Tíu bezéichenet theoreticam uitam! dáz chît contemplatiuam. *Atque inter utrasque literas uidebantur insigniti quidam gradus in modum scalarum.* Únde únderzuísken pûohstaben. stûonden sámo so léitersprózen gezéichenet. álde stégon stûofa. *Quibus esset ascensus. ab inferiori ad superius elementum.* Áfter dîen man stîgen máhti. fóne demo níderen pûohstabe zu

Digitized by Google

demo óberen. Uuánda sancti únde sapientes. fárent fóne actiua vita. ad contemplatiuam. *Eandem tamen uestem. sciderant quorundam uiolentorum manus.* Tîa sélbûn uuât hábeton ferbróchen súmeliche nôtnúnftara. *Et abstulerant particulas quas quisque poterat.* Únde uuâren sie ánauuert mít íro stúcchen. dîe îogelicher besuérben máhta. Uuánda epicurei únde stoici. únde achademici stríten. únde téiltôn síh in mísseliche sectas. *Et gestabat quidem dextra libellos. sinistra uero sceptrum.* Án dero zéseuuûn trûog si bûoh. târ liberales artes ána uuâren. án dero uuínsterûn sceptrum! uuánda si chúningen íst. Sî chád. per me reges regnant. et trhonus meus in columna nubis.

---

4. DE EXPULSIONE BLANDIENTIUM MUSARUM.

Quę ubi uidit poeticas musas. assistentes nostro thoro. Sô sî gesáh fóre mînemo bétte stân. tîe mêteruuúrchun. *Et dictantes meis uerba fletibus.* Únde mír trâne récchende. mít íro uuórten. *Commota paulis sper.* Sâr dés éin lúzzel zórneg uuórteníu. *Ac toruiinflammata luminibus.* Ióh trôlicho séhendíu. *Inquit.* Frâgeta si. *Quis permisit has skenicas. i. theatrales meretriculas accedere ad hunc ęgrum?* Uuér lîez hárain ze dísemo sîechen. tíse geuuéneten hûorra ze theatro? In fornicibus theatri. uuúrten meretrices prostratę. dánnan íst fornicatio gehéizen. Álso dîe den man mít íro lenociniis árgerotôn. sô tâten óuh tíse mít íro âmerên uuórten. Fóne díu héizet er sîe meretrices. Álde skenicas meretriculas. héizet er skeni-

Digitized by Google

cas musas. álso comedię uuâren. únde tragędię. díe óuh [A 10] mánne scádotôn. uuánda comedię ráhtôn ímo risum. tragędię luctvm. *Quę non modo nullis remediis fouerent. dolores eius. uerum insuper alerent dulcibus uenenis.* Tîe ímo sîn sêr nîeht éin nehéillent. núbe ióh mêront. mít sûozemo éitere íro uuórto. *Hę sunt enim quę necant infructuosis spinis affectuum. uberem segetem fructibus rationis.* Tíz sínt tîe den uuûocher únde dén ézisg tero rationis ertémfent. mít tîen dórnen uuíllônnes. Táz chît mít íro uuíllechôsonne. ergézzent sie mán sînero rationis. *Hominumque mentes assuefaciunt morbo. non liberant.* Únde ménniskôn mûot stôzent sie ín dia súht. sîe nelôsent sie nîeht. *At si quem profanum detraherent blanditię uestrę. uti uulgo solitum uobis.* Áber infûortînt ir mir éinen uréden. mít íuuermo zárte. sô ir díccho tûont. *Minus moleste ferendum putarem.* Táz neuuâge mír sô nîeht. *Nihil quippe lederentur in eo operę nostrę.* Án démo neinfûore mír nîeht mînero árbéito. *Hunc uero innutritum eleaticis studiis. atque achademicis. s. non patior mihi subtrahi.* Áber dísen chrîechiskero méisterskéfte. únde achademiskero dúrhlêrten. *Sed abite potius sirenes. usque in exitium dulces.* Rûment sirenes. lústsame únz án dia uerlórnísseda. Sirenes sínt méretîer. fóne déro sánge intslâfent tie uérigen. et patiuntur naufragium. *Et relinquite eum curandum sanandumque meis musis.* Únde lâzent míh ímo sîn mûot néren. únde héilen! mít mînên carminibus. *His ille chorus increpitus. deiecit humi mestior uultum.* Tô snífta níder dáz sús erstóuta gezuâhte. *Confessusque rubore uerecundiam. tristis limen excessit.* Únde uóre schámon irrótende.

Digitized by Google

geliez iz síh. *At ego cuius acies caligarat . mersa lacrimis . nec dinoscere possim . quęnam esset hęc mulier tam imperiosę auctoritatis . obstipui.* Áber íh erchám míh tôdés . uuér dáz uuîb uuâre sô geuuáltîgo uárentíu . íh nemáhta sia bechénnen . uuánda mír daz óuga tímbereta . fóllez trâno. *Uisuque in terram defixo.* Únde íh fúre míh níderséhende. *Quid* [A 11] *deinceps esset actura . explorare tacitus coepi.* Pegónda íh suîgendo chîesen . uuáz sî dáranâh tûon uuólti. *Tum illa propius accedens . consedit in extrema parte lectuli mei.* Tô hítemon náhôr gânde . geság si ze énderôst mînes péttes. *Et intuens meum uultum grauem luctv.* Únde ánaséhende mîn ánalútte . trâglichez fóne vuûofte. *Atque deiectum in humum merore.* Únde fóne trûregi nídergehángtez. *His uersibus conquesta est . de perturbatione nostrę mentis.* Chlágeta si síh mít tísen uérsen . mînes únmûotes.

---

5. CONQUESTIO PHILOSOPHIAE SUPER AEGRO.

Heu quam hebet mens . mersa precipiti profundo. Áh uuîo hárto síh míssehábet mánnes mûot . káhes kestúrtez ín dia grûoba. *Et relicta propria luce . i. naturali sapientia . tendit ire in externas tenebras . i. in insipientiam . quę contra eius naturam est.* Únde uuîo gnôto iz tánne îlet . ûzer demo lîehte . ín dia uínstri. Uuîo iz síh kelóubet sînes trôstes . únde héftet síh in úndrôst. Uuánne tûot iz sô? *Quotiens noxia cura . aucta terrenis flatibus . crescit in inmensum.* Sô sîne sórgun êrerôn fóne fránspûote . ze ún-

Digitized by Google

mézig uuérdent. Uuánda úbe er êr rîche uuás . sô ímo dés káhes kebrístet . sô uuíget iz ímo. *Hic quondam liber . assuetus aperto cęlo ire in ętherios meatus . cernebat lumina rosei solis . uisebat sydera gelidę lunę.* Tíser uuás keuuón dénchen án die hímelférte . únz er in geréchen uuás . únde chôs er in héiteri . dero súnnûn uérte . únde des mânen. *Et uictor habebat comprehensam numeris . quęcumque stella exercet uagos cursus . flexa per uarios orbes.* Únde uuíssa er óuh tîe uérte bezálo . tîe dehéin planeta tûot . feruuállotíu in ánderro planetarum uérte. Ér uuíssa uuóla . die mânôtzála . ióh tia iârzála íro îogelichero uérte. Uuánda ér uuíssa . dáz saturnus úmbegât ten hímel triginta annis . iouis duodecim . mars duobus . sol in uno anno . mercurius únde uenus infra annum . luna triginta diebus. Únde dáz téro îogelih uuíderfért [A 12] temo ándermo. Sô luna tûot soli . tánne táge uínstri uuírdet . únde sô uuír martem sáhen uuíderfáren demo mânen . dô er drînahtig uuás . únde úber mítten gân . náls nîeht úndenân . núbe óbenân. Fóne díu chît er . flexa per uarios orbes. *Quin etiam solitus rimari causas . unde sonora flamina sollicitent ęquora ponti.* Ér uuólta ióh uuízen . uuáz tia uuínda recche . tîe den mére vuûolent. Uirgilivs uuânda dáz sie eolus ûzlîeze. Sîe lâzet ter ûz . qui producit uentos de thesauris suis. *Quis spiritus uoluat stabilem orbem . s. ideo stabilem . quia uoluitur et non cadit.* Uuér dén únerdrózenen hímel úmbetrîbe? Uuér âne spiritus dei? *Uel cur sydus in hesperias casurum undas . surgat ab rutilo ortv.* Álde uuîo uuéstert in sédel gândíu zéichan . áber chómên ad ortum. Tér hímel án démo siu

Digitized by Google

stânt . tér trîbet siu úmbe. *Quid temperet placidas horas ueris.* Uuáz ten lénzen getûe sô línden. *Ut ornet terram floribus roseis.* Táz ér dia érda gezîere mít plûomôn. Táz tûot tíu hára eruuíndenta súnna . fóne demo hiemali circulo. *Quis dedit ut fertilis autumnus grauidis . i. maturis uuis influat . i. habundet pleno anno?* Únde uuér dáz kébe . dáz ter hérbest chóme geládenêr . mít rîfen béren . in râtsámemo iâre? *Atque . s. solitus erat . reddere uarias causas latentis naturę.* Únde chónda er geántuuúrten mániges tínges tóugenes . uuáz táz únde dáz méine. *Nunc iacet effeto lumine mentis.* Táz uuíssa er ál . nû íst er uuízzelôs . nû íst er âneuuórten des mûotes túgede. *Et pressus colla grauibus catenis.* Unde úmbe den háls kechétennotêr . táz chît mít úndrôste behâftêr. *Et gerens decliuum uultvm pondere.* Unde mít téro búrdi nídergenéigtêr. *Cogitur heu cernere stolidam terram.* Síhet er úndánches ze érdo . ténchet er lêuues án dia tôubûn érda . tíu ménnisken tóube máchôt.

---

6. EXPERIMENTUM MEDICATRICIS . AN LĘTALIS MORBUS SIT AEGRI.

Sed tempus est inquit medicinę quam querelę. Nû íst áber dóh mêr zît . láchennis tánne chlágo. *Tum uero intenta totis luminibus in me* . [A 13] *inquit.* Unde míh táranâh cnôto ánaséhentíu . frâgeta si. *Tune es ille qui quondam nutritus nostro lacte . nostris educatus alimentis . euaseras in robur uirilis animi?* Neuuúrte dû mít mînemo spúnge gesóuget . únde mít mînero

Digitized by Google

frûondo gezógen . únz tû gestíge ze góménes sínne? nebíst tv dér na? *Atqui.* Ze uuâre. *Contuleramus talia arma.* Íh káb tír óuh sólíu gesáreuue. *Quę te tuerentur inuicta firmitate.* Tíu díh skírmdin . mít úngesuíchenero uésti . únder dîen . dû gehálten uuârist. *Nisi prior abiecisses.* Úbe dû siu gérno hína neuuúrfîst. *Agnoscisne me?* Pechénnest tu míh? *Quid taces?* Zíu suîgest tu? *Siluisti pudore an stupore?* Uuéder fóre scámôn . álde fóre erchómeni? *Mallem pudore . s. quia pudorem facit reuerentia . stuporem conscientia.* Mír uuâre lîebera fóre scámon . táz chît fóre gezógeni . únde fóre chíuski . únde fóre mîdinne . únde fóre êrháfti. *Sed ut uideo . stupor oppressit te . i. conscientia torquet te.* Míh túnchet áber . fórhta tûot tir uuê . tv uuéist tíh scúldigen. *Cumque me uidisset non modo tacitum sed elinguem prorsus et mutum.* Sô si míh tô gesáh . nîeht éin suîgenten . núbe sámo stúmmen . únde zúngelôsen. *Admouit leniter manum pectori meo.* Sô légeta sî íro hánt mámmendo an mîna brúst. *Et nihil inquit pericli est.* Nîeht fréisôn chád si. *Lęthargum patitur.* Úngehúht hábet er geuángen. *Communem morbum inlusarum mentium.* Keméine súht tero âuuízzôntôn. *Oblitus est sui paulisper.* Ér hábet sîn éin lúzzel ergézen. *Recordabitur facile! si quidem ante cognouerit nos.* Ér behúget síh uuóla sîn . échert er míh êr bechénne. *Quod ut possit.* Únde dáz er míh pechénnen múge. *Tergamus paulisper lumina eius . caligantia nube mortalium rerum.* Sô uuískên sîniu óugen . petímbertíu mít témo nébele tero stírbigôn díngo. *Hęc dixit.* Sús chád si. *Et contracta ueste in rugam . siccauit oculos meos . undantes fletibvs.* Únde mít keléso-

Digitized by Google

temo tûoche íro uuâte . uuísta sî mîníu vuûoffenten óugen.

---

7. DE ILLUMINATIONE EIUS.

Tunc discussa nocte . liquerunt me tenebrę. Sâr hína uertríbenero náht . [A 14] pegáb míh tiu uínstri. *Et prior uigor . rediit luminibus.* Únde chám mír óugôn lîeht . sólih ih fóre hábeta. *Ut.* Also iz tánne uéret. *Cum glomerantur sydera! precipiți choro.* Sô die stérnen bedécchet sínt . fóne uuólchenmáchigemo uuínde. *Et polus stetit nimbosis imbrĭbus.* Únde der hímel álagáro íst ze dícchên régenen. *Sol latet.* Únde súnna neskînet. *Ac nox funditur desuper in terram . nondum uenientĭbus astris cęlo.* Únde iz náhtêt . êr an hímele stérnen skînen. *Si boreas emissus ab treicio antro . i. a uallibus tracię . hanc uerberet.* Álso iz tánne uéret . úbe dáranâh tiu bîsa fone tratia uuântíu . dia náht zefûoret. *Et reserat clausum diem.* Únde dén dág máchot héiteren . dér uóre fínsterêr uuás. *Emicat phoebus.* Únde dánne súnna skînet. *Et uibratus subito lumine . ferit radiis mirantes oculos.* Únde sî gâes skînende . skíuzet tien líuten síh uuúnderônten únder diu óugen. *Haud aliter dissolutis nebulis . hausi cęlum.* Álso zestóbenemo nébele . sáh íh ten hímel. *Et recepi mentem . ad cognoscendam faciem medicantis.* Únde uuárd íh sínnig . sía zebechénnenne! táz si lâchanarra uuás. *Itaque ubi deduxi oculos in eam.* Sô íh sia diu óugen ána uerlíez. *Intuitumque defixi.* Únde íh sia gnôto chôs. *Respexi nutricem meam philosophiam.* Pechnâta íh sia uuésen mîna ámmûn. *Cuius laribus obuersatus*

Digitized by Google

fueram ab adolescentia. In déro séldôn íh fóne chínde uuóneta. *Et quid inquam o tu magistra omnium uirtutum . delapsa supero cardine . uenisti in has solitudines nostri exilii?* Únde uuáz chád íh . uuóltôst tû állero túgedo méistra fóne hímele hára in díz éinôte mînero íhseli? *An ut tu quoque mecum rea . agiteris falsis criminationibus?* Ínno . dáz óuh tû gescúldigotív . fóne lúkkên léidúngôn . kemûot uuérdêst . únde in nôt prâht uuérdêst? *An inquit illa desererem te alumne?* Sólti íh míh tánne chád si tîn gelóuben . mîn héimegezógeno? *Nec partirer tecum communicato labore sarcinam . quam sustulisti . inuidia mei nominis?* Únde nesólti íh nîeht [A 15] ébentéila uuérden dînero árbeito . tîe dû lîdest úmbe mînen nîd? *Atqui.* Tríuuo. *Philosophię non erat fas relinquere incomitatvm iter innocentis.* Philosophię negezám nîo . táz sî den únsúndigen lîeze fáren âne síh. *Meam scilicet criminationem uererer?* Sólti íh chîst tu mîna léidunga fúrhten? *Et perhorrescerem quasi aliquid noui?* Unde míh téro erchómen? sámo so ételiches níuues tínges ?

---

8. NON MELIORA SPERANDA NOUIS QUAM PRISCIS TEMPORIBUS.

Censes enim nunc primum . lacessitam esse peri-
culis sapientiam . apud improbos mores? Uuânest tu nû êrest sapientiam in nôt kestôzena fóne dien úbelên? *Nonne certauimus sepe apud ueteres quoque ante ętatem nostri platonis . magnum certamen cum temeritate stultitię?* Neuáht íh ófto ióh pi dîen áltên . fóre platonis

Digitized by Google

zîten . stárchen uuîg . uuíder dero góucho nánde? *Eodemque superstite . preceptor eius socrates . promeruit uictoriam iniustę mortis . me astante?* Únde ímo lébendemo . úber sî genôta sîn méister socrates ten dôt. mír zûoséhentero? *Cuius hereditatem cum deinde molirentur raptum ire . epicureum uulgus . ac stoicum . ceterique quisque pro sua parte.* Únde dánne sîn érbe îltîn zócchôn epicurei atque stoici . únde óuh ándere . îogelîh gágen sînemo téile. *Meque traherent uelut in partem prędę . reclamantem et renitentem.* Únde si míh . álso dâr . man róub téilet tánsotîn . uuídere zíhenta . únde dáz uuíderônta. *Disciderunt uestem . quam texueram meis manibus.* Zebrâchen sie mîna uuât . tîa îh sélbíu uuórhta. *Abreptisque ab ea panniculis.* Únde blézzen tarába gezúhtên. *Credentes me sibi totam cessisse! abierunt.* Síh uuânende míh álla háben . fûoren siu mít tíu. *In quibus quoniam uidebantur quędam uestigia nostri habitus.* Uuánda dóh an dîen zócchâren . ételîh kelîhnísse uuás mînero getâte. *Rata imprudentia . meos esse familiares.* Únfrûoti uuânentíu sîe uuésen mîne gesuâsen. [A 16.] *Peruertit nonnullos eorum.* Petróug si íro súmelicho. *Errore profanę multitudinis.* Mít témo írreglichen uuâne . dér îo uuírbet mít téro uerulûchenun mánegi. Sîe gelóubtôn téro mánegi . táz sie uuîse uuârin. *Quodsi nec fugam anaxagorę nouisti.* Úbe du nîo negéiscotôst . uuîo anaxagoras stoicus philosophus indrán . s. ut non pateretur tormenta . únde ér fóne díu lángo uuás in exilio. *Nec socratis uenenum.* Nóh uuîo socrates kenôtet uuárd trínchen cicutam . uuánda ér iouem únde apollinem hîez mortuos. Únde er chád tén éid uuésen tíureren . dén man suûore bi

Digitized by Google

demo lébenden húnde. dánne bi demo tôten ioue. *Nec zenonis tormenta.* Nóh uuéliu uuîze zeno philosophus léid. tér ímo sélbemo dia zúngûn ábabéiz. uuánda ér dîe méldên neuuólta. dîe ér uuíssa coniuratos. *Quoniam sunt peregrina.* Úbe dû iz fóne díu neuuéist. uuánda iz in urómedemo lánde geskáh. íh méino in gretia. *At scire potuisti canios.* Tû máhtôst áber uuízen canio gelîche. tér be gaio imperatore uuás. *At senecas.* Únde senecę gelîche. dér uóne neronis gebóte erslágen uuárd. *At soranos.* Únde óuh sorano. *Quorum memoria nec uetusta nec incelebris est.* Téro geuuáht nóh nîeht álte neíst. nóh únmâre. *Quos nihil aliud detraxit in mortem.* Tîe nîeht ánderes ze demo tôde nebrâhta. *Nisi quod uidebantur instituti nostris moribus.* Âne dáz sîe uuâren gerárte nâh mînemo síte. *Dissimillimi studiis improborum.* Úngelîche démo flîze dero scádelôn.

---

9. ADUERSA NON TIMENDA.

Itaque nihil est. quod ammireris. si agitamur. in hoc salo uitę. circumflantibus procellis. Tíh nedárf nehéin uuúnder sîn. úbe uuír in dísemo mére geuuérfôt uuérdên. fóne in állen sínt zûostôzentên uuínden. Táz [A 17] chît. úbe uuír in dísemo uréisigen lîbe árbéite lîdên. fóne mánigên persecutoribus. *Quibus hoc maxime propositum est. displicere pessimis.* Uuánda uuír uuéllên dien úbelên mísselichên. únde dáz íst úns fástôst in mûote. *Quorum quidem exercitus tametsi numerosus est. tamen spernendus est.* Tére hére nîo sô míchel neíst. íz nesî zeuerchîesenne.

Digitized by Google

Quoniam nullo duce regitur. Uuánda iz fóne nehéinemo uuîsen geléitet neuuírt. *Sed raptatur tantum errore . temere ac passim limphante.* Núbe échert fóne uuûotigero írrighéite . râtelôslicho dára únde dára gefûoret uuírt. *Qui si quando struens aciem . contra nos ualentior incubuerit.* Vbe óuh táz sîna skára ríhtet uuíder úns . únde iz únsíh mágenigôr ánauéret. *Nostra quidem dux contrahit copias suas in arcem.* Sô zíhet únseríu hérzogen uirtus . íro hére in íro uésti. *Illi uero occupantur circa diripiendas inutiles sarcinulas.* Táranâh uuérdent sie únmûozig . zócchôndo íro gebúlstere. Álso dîe tâten . dîe mauricium slûogen . Sô ín sélben únde álla dia legionem uirtus fidei ze hímele gezúhta . tô téiltôn sîe den róub . Uuáz máhta ímo dô únuuérdera sîn . tánne dáz sîe zócchoton? Fóne dív chîd si háranâh. *At nos irridemus desuper . rapientes uilissima quęque rerum.* Uuír éigen áber óbenân dîe zócchônten sô bôsa sácha . ze hûe. *Securi totius furiosi tumultus.* Síchure uuórtene álles uuûotiges stúrmes. *Eoque uallo muniti.* Únde mít téro fésti beuuárote. *Quo non fas sit aspirare grassanti stultitię.* Tára nehéin uuég zûo nesî . tero uuínnentûn góuhhéite.

---

10. QUID FACIAT CONSTANTIAM.

Quisquis serenus composito ęuo subegit pedibus fatum . i. prosperam fortunam et rectus tuens . į. recte intuitus est utramque fortunam. Souuéler in sînemo áltere stíllêr . únde gezógenêr . sâlda in uersíhte hábeta . únde er áfter réhte béidíu uer[A 18]sáh . íh méino sâlda . ióh únsâlda. *Potuit tenere inuictum uul-*

Digitized by Google

tum. Tér máhta háben uéste gehaba. Álso socrates nehéinêst sîn ánalútte neuuéhselôta . uuánda er îo in éinemo uuás! ane láhter . únde âne trûregi. *Illum non mouebit rabies ponti et minę . exagitantis funditus uersum estum.* Tén sólên nebrútet nîeht tíu úngebârda . únde dîe tróuuûn des méres . uuûollentes . únde fóne bódeme ûfchêrentes sîna zéssa . Táz sínt tumultus secularium. *Nec mouebit eum ueseuus . quotiens ruptis caminis uagus torquet . i. dispersit . fumificos ignes.* Nóh ín nebrútet tér brénnento bérg ueseuus . tér in campania íst . sô er uerbróchenên múntlóchen uuîto zeuuírfet sîníu ríuchenten fíur. Táz sínt furores principum. *Aut uia ardentis fulminis . soliti ferire celsas turres.* Nóh ín nebrútet ter scúz tero fíurentûn dónerstrâlo . tíu hohíu turre díccho níderslât . Táz íst tero chúningo geuuált . ter ófto die rîchen insézzet. *Quid tantum mirantur miseri . i. insipientes . sęuos tyrannos . furentes sine uiribus.* Uuáz íst tîen mûodingen . dáz sie dîe geuualtîgen fúrhtent? chráftelôse . dóh sie uuínnên. *Nec speres aliquid . nec extimescas . exarmaueris iram impotentis . i. ualde potentis.* Fólge mînes râtes. Nîeht nebeuuâne díh zeguuúnnenne . nîeht nefúrhte zeuerlîesenne . mít tíu infûorest tu demo geuuáltîgen sîn zórn. *At quisquis trepidus pauet uel optat . eo quod non sit stabilis . suique iuris . abiecit clipeum . i. robur dominicę protectionis.* Tér áber sô tûon neuuíle . únde er fúrhtet zeuerlîesenne . álde gérôt zeguuúnnenne . uuánda dér únstâte íst . únde úngeuuáltîg sîn sélbes . pe díu hábet er hína geuuórfen den skílt . dáz chît tes mûotes fésti . únde gótes zûuersíhte. *Et motus loco . nectit catenam . qua ualeat trahi.* Únde ába stéte gedrún-

Digitized by Google

genêr . sô iz in uuîge féret temo sîgelôsen . smídôt ímo sélbemo chétenna . mít téro man ín bínde.

---

11. UULNUS NON ESSE TEGENDUM. [A 19]

Sentisne inquit hęc . s. carmina . atque illabuntur animo tuo? Uerstâst tu díh tísses îeht chád si . álde gât iz tíh îeht ín? Táz íh tír líudôn . bechúmet tíh táz îeht? *Ananos liras . i. expers lirę . quid fles?* Léidego . únde lîrun spíles ergázto . uuáz ríuzest tu? *Quid manas lacrimis?* Zíu ulîezent tir trâne? *Exomologese . i. confitere . mee cripsei en . i. ne abscondas unum.* Íh uuáz tir sî . éin neuerhíl du. *Si exspectas operam medicantis . detegas uulnus.* Úbe du genésen uuéllêst . únde árzates hélfa uuéllêst . sô óuge dia uuúndun.

---

12. EGER QUO MORBO LABORET . APERIRE CONATUR.

Tum ego. Tô ántuuúrta íh iro. *Collecto animo in uires . i. collectis uiribus in animo.* Mít éteuuáz chréftigoren mûote. *Anne adhuc eget ammonitione?* Sól is nóh túrft sîn zeságenne? *Nec per se satis eminet asperitas fortunę seuientis in nos?* Neskînet tíu mísseskíht uuóla ná! tíu mír ánalíget? *Nihilne mouet te . ipsa facies loci?* Nebechúmet tíh nîeht sélbív des chárchâres éigeslichi? *Heccine est illa bibliotheca.* Íst tánne díz nû díu bûohchámera. *Quam ipsa delegeras tibi certam sedem in nostris laribus?* Târ du gérno ínne sâze ze mînemo hûs? *In qua mecum sepe residens . disserebas de scientia diuinarum humanarum-*

Digitized by Google

que rerum. Únde sáment mír sízzendo . tráhtotôst állen dén uuîstûom . tér an gót kât*!* únde án die líute. *Talis habitus . talis uultus erat! cum rimarer tecum secreta naturę?* Uuás íh in dîen uátôn . tô íh tir hálf crúnden tîa tóugeni dero naturę . i. phisicas questiones? *Cum describeres mihi radio . i. uirga uias syderum . i. planetarum.* Tô du mír bíldotôst án dero áscûn . mít tînero zéigorûoto . dîe uérte dero síben uuállôntôn stérnôn. Philosophi hábetôn éin brét fóre ín . dáz sîe hîezen mensam . súmeliche hîezen iz abacum . dáz uuás pezétet mít clésinemo puluere . chléino gemálnemo . únde gnôto geuéutemo. [A 20] únde sâzen sie mít íro rûoto in hénde . mít téro sie íro iúngerôn án déro sélbûn áscûn píldotôn dîe uérte dero stérnôn . únde álle dîe figuras . tîe man lírnen sól in geometrica. Abacus íst éin descriptio . dáz chît éin bílde án éinemo bréte . álde an éinero pagina . sô uuír iz nû séhên in dísên zîten . târ mísseliches píldes caracteres ûfkeléget uuérdent . álso dâr man uuúrfzáueles spílôt. Mít tien caracteribus uuérdent spûotigo eruáren állero numerorum diuisiones . únde multiplicationes . souuéder man iro bedárf . in musica . álde in arithmetica. Tíu disciplina héizet mathematica. *Cum formares mores nostros . et rationem totius uitę . ad exemplar cęlestis . i. angelici ordinis.* Tô dû mîne síte . únde álla dîa uuîsûn mînes lîbes . scáffotôst nâh témo bílde dero éngelo. Uuánda dârúmbe chám christus dei sapientia hára in uuérlt . táz er ménnisken lêrti . in terris angelicam uitam ducere. Târfúre lêrtôn philosophi ęthicam . i. morum disciplinam. *Hęccine premia referimus . obsequentes tibi?* Hábo íh nû súslichen lôn . tír lósendo?

Digitized by Google

13. AMBITIONEM EXCUSAT.

Átqui . tu sanxisti . i. statuisti hanc sententiam ore platonis. Tríuuo . dû fúnde dîa réda . únde lêrtôst sia mít platonis múnde. *Respublicas beatas fore . si uel regerent eas studiosi sapientię . uel si contigisset rectores earum studere sapientię.* Álliu rîche . únde álle ándere geuuálta dánne uuésen sâlige . úbe iro ulâgîn uuîse . álde dîe síh pegóndîn héften ze uuîstûome. Salomon uuás uuîse . áber darius háfta síh ze danihele demo uuîsen . únde pharao ze ioseph. *Tu monuisti ore eiusdem uiri . hanc causam capessendę rei publicę . necessariam esse sapientibus.* Tû lêrtôst únsih óuh mít sînemo múnde . állên uuîsên núzze uuésen . in dîen uuórten geuuált zeguúnnenne. *Ne gubernacula urbium relicta improbis et flagitiosis ciuibus . inferrent bonis pestem . i. scandala . ac perniciem . i. mortem.* Nîo er dien úbelên ze hánden uerlâzenêr . scáden [A 21] únde uerlórnisseda tûên dien gûotên. *Hanc igitur securitatem secutus.* Tés fólgendo . uuánda iz fóne dír chám. *Optaui transferre in actum publicę amministrationis . quod a te didici inter secreta otia.* Uuólta íh skéinen án demo ámbahte . táz tu míh kesuâso lêrtôst. *Tu et deus qui te inseruit mentibus sapientum . conscii . s. estis.* Tû eriíhest míh . únde gót. tér díh ín getéta dien uuîsên.. *Nullum studium contulisse me ad magistratum . nisi commune omnium bonorum.* Míh nehéine dúrfte áhtôn án demo ámbáhte. íh méino án demo consulatu . âne geméine dúrfte. *Inde graues et inexorabiles discordię cum impiis.* Tánnan errúnnen mír stárche fîentskéfte fóne dien úbelên . dîe nîoman uerzéren nemáhta. *Et quod habet*

Digitized by Google

libertas conscientię. Únde álso îo tûot tíu báldi dero síchurhéite. *Spreta semper offensio potentium . pro tuendo iure.* Neuuág mír nîeht úmbe réhtes mínna . dero geuuáltigôn bólgenscáft.

---

14. OPERA PIETATIS SUĘ COMMEMORAT.

Quotiens excępi . i. prohibui ego conigastum . facientem impetum . in fortunas cuiusque imbecilli? Uuîo ófto neuuéreta íh conigaste demo gotho . dánne er ánauártota uuéichero mánno gûot? *Quotiens deieci triguillam prepositum domus regię . ab incepta iniuria . prorsus iam perpetrata.* Uuîo díccho nestîez íh ten fálenzcrâuen triguillen . ába sînemo únrehte . dés ér begúnnen hábeta . únde ióh fólletân hábeta? *Quotiens protexi miseros . quos semper uexabat impunita auaritia barbarorum . i. gothorum infinitis calumniis?* Uuîo ófto neuuás íh fóre mít mînero námeháfti uuênegên . dîe dero héidenon uréchi in geníuz árbeita . mít únzálaháftên léidtâten? *Numquam detraxit me quisquam ab iure ad iniuriam.* Míh negechêrta nîo nehéin man ába demo réhte án daz únréht. *Prouincialium fortunas pessumdari . tum priuatis rapinis . tum publicis uectigalibus . non aliter indolui . quam qui patiebantur.* Nîeht éin dero búrglíuto . núbe óuh sô ih sáh tero lántlíu-
[A 22]to gûot ferôset uuérden . úmbe frônozíns . álde óuh sús fóne îomannes nôtnúmfte . dáz uuág mír ébenhárto dîen . dîe iz líten. *Cum tempore acerbę famis . grauis atque inexplicabilis coemptio campaniam prouintiam profligatura inopia . indicta a prefecto pretorii . uideretur . s. quando horrea regis aperiebantur.*

Digitized by Google

Tô in hándegên húngeriâren strénge chórnchóuf in campania . únde úbelêr zegeuuérenne . únde dîa sélbûn gebûrda erármen súlendêr . fóne demo chúninge gebánnen uuárt. *Suscepi certamen aduersus prefectum pretorii . ratione communis utilitatis.* Tô hínderstûont íh tarúmbe zestrîtenne . uuíder demo flégare des pretorii . dés ámbáht íz uuás . úmbe geméine nôttúrfte. *Rege cognoscente contendi.* Temo chúninge . tés chórn iz uuás uuízentemo . stréit ih. *Et euici . ne exigeretur coemptio.* Únde brâhta íh iz tárazû . dáz sie nîoman nenôti des chóufes. *Paulinum consularem uirum . cuius opes iam spe atque ambitione deuorassent palatini canes . traxi ab ipsis faucibus hiantium.* Paulinum éinen gerîslichen man ze consule . tés kûot tie hóuegîra . sô uílo iz ze íro uuâne únde ze íro gíredo gestûont . íu uerslúnden hábetôn . tén zôh íh ín gínentên ûzer dero chélûn. *Ne albinum consularem uirum corriperet pęna preiudicatę accusationis . opposui me odiis cipriani delatoris.* Nîo albinum éinen sámohêren mán âne díng . táz er neuerskîelte dáz er uerléidôt uuás . târúmbe sázta íh míh gágen sînes léidares házze cipriani. *Uideorne exaceruasse . i. multiplicasse in me satis magnas discordias?* Nedúnchet tír míh háben gerécchet mír sélbemo gnûog mánege uîentskéfte? *Sed tutior debui esse apud cęteros . i. apud senatum.* Nû sólta ih áber dero ánderro hálb . sô uilo sîn síchurera. *Quo mihi amore iustitię . nihil reseruaui! apud aulicos . quo magis tutior essem.* Sô uilo ih min úmbe réhtes mínna . uuírs kebórget hábeta . uuíder die hóuelíute.

Digitized by Google

15. QUOD A NON PROBATIS PERSONIS MINIME DEBERET ACCUSARI. [A 23]

Quibus autem differentibus perculsi sumus? Fóne uuélichen léidaren bín ih tóh nû in ángest prâht? *Quorum basilius . olim depulsus regio ministerio . compulsus est in delationem nostri nominis . necessitate alieni ęris.* Tér nû lángo uerstôzeno basilius ába des chúninges ámbahttîeneste . dér uuárt ánabrâht . dáz er míh léidota . mít téro nôte des scázzes . tés er scúldig uuás. Tér lôsta síh mít tíu. Tér scáz tén íoman ándermo gélten sólta . tér hîez ze romo ęs alienum. *Cum uero decreuisset regia censura . opilionem atque gaudentium ire in exilium . ob innumeras multiplicesque fraudes.* Tô óuh ter chúning opilionem únde gaudentium hîez taz lánt rûmen úmbe mánige . únde mánigfalte íro úndríuua. *Cumque illi nolentes parere . tuerentur sese defensione sacrarum ędium.* Únde sîe ze chîlechûn flíhende . daz kebót uuéren neuuóltîn. *Compertumque id foret regi.* Únde demo chúninge dáz zeuuízenne uuúrte. *Edixit . uti insigniti notas frontibus pellerentur . ni recederent rauenna urbe . infra prescriptum diem.* Kebôt er . sîe nerûmdin rauenna . êr démo tágedínge . dáz er ín légeta . dáz man sie únder óugôn zeichendi . únde sô gezéichende . uertríbe. *Quid uidetur posse astrui . huic seueritati? atqui . eo die deferentibus eisdem . suscepta est delatio nostri nominis.* Uuáz uuânest tu nû déro sárfi des chúninges . fóne ín dîen ér sô grám uuás . múgen ze gelóubo geságet uuérden? Únde dóh tés sélben táges kelóubta ér ín . dáz sîe fóne mír ságetôn. *Quid igitur?* Uuáz nû fróuua? *Nostręne artes ita meruerunt?* Hábent

Digitized by Google

táz kedîenôt mîne chúste? dîe íh skéinda? *An illos fecit iustos accusatores premissa damnatio?* Tíu êrera íro úbertéileda. máchota díu sîę êhafte léidara? *Itane nihil fortunam puđuit?* Íst tiu fortuna sô skámelos? *Si minus. s. puđuit accusatę innocentię. at accusantium uilitas.* Úbe sî mînero únscúlde síh neméid. zíu nedûohta íro scámelîh. [A 24] dero léidaro uersíht? *At cuius criminis arguimur?* Uuáz sínt tóh nû mîne scúlde?

---

16. REMOTIO CRIMINUM.

Summam quęris? Uuíle du daz knôtesta uuízen? *Senatum dicimur saluum esse uoluisse.* Taz rûmiska hêrtûom míh kérno geséhen gehéltenez. zíhet man míh. *Modum desideras?* Uuíle du uuízen uuîo? *Delatorem impedisse criminamur. ne deferret documenta quibus faceret senatum reum maiestatis.* Mán zíhet míh ten méldare dés keírren. dáz er demo chúninge dîe brîeue nebrâhti. mít tîen er daz hêrôte gehóubetscúldigoti. Hóubetscúlde sínt. dáz man án den geuuált râtet. Taz rûmiska hêrote uuólta síh chlágon. mít prîeuen ze démo chéisere. dér dioteriche ze sînen tríuuôn daz lánt peuálh. únde die líute. dáz er ín íro libertatem benómen hábeti. dúrh táz áhtota der chúning sélben boetium únde ándere senatores reos maiestatis. *Quid igitur magistra censes?* Uuáz túnchet tír is méistra? *Inficiabimur crimen. ne simus tibi pudori?* Sól íh is lóugenen. nîo íh scúldo eruárner. dír ze únerôn nesîn? *At uolui senatum saluum esse.* Cuísso uuólta ih sô. *Nec umquam desistam uelle.* Ióh tô uuólta. ióh nû uuíle. únde îomer. *Fatebimur.*

Digitized by Google

Dés iího ih. *Sed cessauit opera . i. non est a me data opera impediendi delatoris.* Ih neírta dóh ten méldare nîeht. Íh tâte uuóla úbe ih ín írti . dóh neírta íh in is nîeht. Énes iího ih . tísses neiího íh. *An optasse salutem illius ordinis . i. senatorii . nefas uocabo?* Sól íh táz fúre únreht háben . táz íh kérno sího gehâltene . dîe déro ordinis sínt? *Ille quidem . s. ordo effecerat decretis suis de me . i. consulem me constituendo . uti hoc nefas esset.* Ér hábet míh kescúldet . mít sînero benéimedo . dáz chît consulatum mír benéimendo . dáz mír dáz únmûoza uuâre . úbe íh sie gérno nesáhe gehâltene. *Sed sibi semper mentiens . inprudentia . non potest inmutare merita rerum . i. operum.* Áber díu íro sélbero ze uuêuuôn lîegentíu únfrûoti . nebestúrzet nîomer mít lúginen dia uuârhéit . únde dîe urêhte dero uuércho. Sî neméig míh nîomêr fóne únscúldigemo bríngen ze demo scúldigen. *Nec arbitror* [A 25] *mihi fas esse . socratico decreto . i. iuditio . uel oculuisse ueritatem . uel concessisse mendatium.* Nóh íh neuuâno mír mûoza sî áfter socratis zálo . hélen dia uuârhéit . álde iéhen dero lúgino. *Uerum id quoquomodo sit . tuo sapientiumque iuditio estimandum relinquo.* Áber dáz ál . souuîo íz sî . únde uuîo scúldig íh târána sî . dáz lâzo íh in dînero úrteildo stân . únde dero uuîson. *Cuius rei seriem atque ueritatem . mandaui stilo memoriqque . ne latere quidem queat posteros.* Íh hábo óuh tîa uuârhéit téro sélbûn tâte áfter órdeno gescríben . dáz iz únsere áfterchómen ióh keéiscoen.

Digitized by Google

17. ITEM.

Nam quid attinet de compositis falso literis dicere . quibus arguor sperasse romanam libertatem? Uuáz hábo íh nû fóne dîen lúgebrîeuen zeságenne . mít tîen sie míh zíhent uuéllen uuídere guuúnnen úmbe den chéiser dia rûmiskûn sélbuuáltigi? Tiu rûmiska sélbuualtigi uuás târána . dáz nîoman úber dáz nîeht nesólta tûon . sô dáz hêrtuom síh keéinoti. Tíu éinunga hîez senatvsconsultum. Uuánda ín dioterih tîa genómen hábeta . únde ín dáz uuág . pe díu uuâren sie in únhúldi. *Quarum fraus aperta patuisset.* Téro brîeuo úndriuua châme uuóla uúre . mán geéiscoti uuóla . uuér sie scríbe. *Si licuisset nobis uti confessione ipsorum delatorvm.* Úbe íh chómen mûosi ze íro ánaságûn! díe míh is zíhent. *Quod in omnibus negotiis maximas uires habet.* Táz in állên díngen stárchesta íst . íh méino úbe man ze gágenuuerti chómen mûoz. *Nam quę reliqua libertas potest sperari?* Sîd uuír nóh ze gágenuuerti díngen nemûozen . uuélero libertatis múgen uuír dánne dâr fúrder gedíngen? *Atque utinam esset ulla.* Uuólti gót hábetîn uuír dehéina. Nû neíst tés nîeht. *Respondissem uerbo canii.* Mûsi íh ze gágenuuérti chómen déro . díe míh zíhent táz íh tarúmbe uuúrbe . dîen uuólti íh ántuuúrten mít témo ántuuúrte canii. *Qui cum a gaio cęsare filio germanici diceretur conscius fuisse contra se factę coniurationis . si inquit ego scissem . tu nescisses.* Tô ín gaius zêh . dáz er dîa éinunga uuíssi . díu uuíder ímo [A 26] getân uuás . úbe íh sia uuíssi chád er . sô uuâre si díh ferhólen.

Digitized by Google

18. CUR DEUS MALIS CONSENTIAT.

Qua in re . non ita hebetauit meror sensus nostros. An állero déro nôte . nehábet mír léid tóh nîeht sô genómen mînen sín . nóh sô uuíderstôzen. *Ut querar impios moliri scelerata contra uirtutem.* Táz mír chlágelih túnche . dáz síh îlent úbele uertûon án dien chústigên. *Sed effecisse quę sperauerunt uehementer admiror.* Núbe dáz ín dés kespûen mág tés sie îlent . tés íst míh uuúnder. *Nam uelle deteriora . fortasse fuerit nostri defectus . i. interitus.* Argêr uuíllo . dér íst ôdeuuâno únsêr uerlórnisseda. *Posse contra innocentiam quę sceleratus quisque conceperit . inspectante deo . simile est monstri.* Táz áber góte zûséhentemo . úbel man án demo gûoten geskéinen mág sînen árgen uuíllen . táz íst égesen gelîh. Táz uuír árguuillig pírn . táz ist úns skádo. Táz iz óuh kót lâzet tien gûotên skádo sîn táz íst uuúnder. *Unde haud iniuria quesiuit quidam familiarium tuorum . siquidem deus est inquit . unde mala? bona uero unde si non est?* Fóne díu urâgeta mít réhte éiner dînero gesuâson . uuánnan chád er chúmet taz úbel . úbe gót íst? únde úbe er neíst . uuánnan daz kûot?

---

19. MALA SIBI REDDITA PRO BONIS.

Sed fas fuerit nefarios homines . qui petunt sanguinem omnium hominum bonorum . totiusque senatus . nos quoque perditum ire uoluisse . quos uiderant propugnare bonis senatuique. Nû sî óuh mûoza dien árgên . dîe álle gûote . únde állez taz hêrtûom gérno uerlîesent . óuh míh kérno uerlîesên . uuánda ih ín îo

Digitized by Google

bîstûont. *Sed num idem de patribus merebamur?* Hábo íh óuh tés sélben daz hêrtûom gescúldet? *Meministi ut opinor. quonjam ipsa semper presens me dirigebas. dicturum quid. uel facturum.* Íh uuâno dû gehúgest uuóla. dáz tû míh sélba lêrtôst. ál dáz mír zetûonne uuás! únde zespréchenne. Uuîo máhta íh tô míssetûon? *Meministi inquam.* Tû gehúgest uuóla. *Cum rex* [A 27] *uerone auidus communis exitii. delatum crimen maiestatis in albinum. transferre moliretur ad cunctum ordinem senatus.* Tô der chúning ze berno éines mánnes hóubetscúlde. an állez taz hêrote chêren uuólta. nîomannes neuuéllende bórgên. *Quanta securitate mei periculi. defenderim innocentiam uniuersi senatus.* Mít uuélero uertrôstedo. únde mit uuélên úndûron mînero uréison. íh fersprâche tîe únscúlde álles tes hêrotes. *Scis me et hęc uera proferre. et in nulla umquam mei laude iactasse.* Tû uuéist táz ih uuâr ságo! únde íh nîo úmbe lób míh nerûomda. *Minuit enim quodammodo secretum. i. meritum se probantis. i. laudantis conscientię. quotiens ostentando factum. quis recipit precium famę.* Íh uuéiz uuóla. dáz feruuândes hérzen urêhte. dánne suînent. sô iz sîne tât rûomendo. lób tarúmbe enfáhet. *Sed uides. quis euentus exceperit nostram innocentiam.* Nû síhest tu uuóla. uuîo mír engángen íst. mîn únskádeli. *Pro premiis uerę uirtutis. subimus poenas falsi sceleris.* Fúre tríuuôn dáng. engílto íh únscúlde. únde lúkkes únlíumendes. táz íh sî reus maiestatis. *Et cuius umquam facinoris manifesta confessio. ita iudices habuit in seueritate concordes. ut non aliquos summitteret. i. ad misericordiam inclinaret. uel ipse error humani ingenii. uel conditio fortunę cunctis incerta?* Únde uuér

Digitized by Google

gesáh nóh sô geéinôte díng mán ze úngnâdon . úber dén . dér ióh scúldo eruáren uuás . íro ételichen neuuánti . dáz scúlde den iudicem lîehto trîegent . álde er óuh neuuéiz uuáz ímo sélbemo geskíhet? *Si diceremur uoluisse inflammare sacras ędes . si iugulare impio gladio sacerdotes . si struxisse necem omnibus bonis.* Uuâre íh pezígen dáz ih uuólti chîlicha brénnen . únde fáfen sláhen . únde állên gûotên uuéllen des lîbes fâren. *Presentem tamen confessum . conuictumue sententia punisset.* Nóh tánne uuâre réht . sô iz ze gágenuuérti châme . únde íh scúldo ge[A 28]iáhe . únde úberságet uuúrte . táz tánne úber míh réht úrteilda gîenge. *Nunc procul moti . s. ab urbe . quingentis fere passuum milibus.* Nû uóne romo ze paueio nâh úber fínfstûnt cênzeg mîlon in íhseli gefûortêr. *Atque indefensi.* Únde míh nîoman ze ántséido nelîez. *Ob studium propensius in senatum . morti proscriptionique damnamur.* Úmbe míchela mínna . dîa íh temo senatui skéinda . pín ih ze tôde uerscálten . únde ze geurônedo mînes kûotes. Tér hîez ze romo proscriptus . tér dir uuás porro . i. longe scriptus . a bonis suis. Sô iz in urôno gebrîeuet uuárd . sô uuás iz ímo uérro. *O neminem merito posse conuinci . de simili crimine.* Áh ze sêre . dáz man mit réhte nehéinen mêr úberuuínden nemág solichero scúlde. *Cuius reatus dignitatem . uiderunt etiam ipsi qui detulere.* Sélben die méldara . bechnâton iz uuésen hêrliche scúlde;

---

20. PURGAT SE SUSPITIONE SACRILEGII.

Quam uti fuscarent admixtione alicuius sceleris . mentiti sunt polluisse me conscientiam sacrilegio . i.

Digitized by Google

nicromantia . ob ambitum dignitatis. Tîa zegehônenne mít ándermo únlíumende . zígen sie míh úmbe des ámbahtes mínna . daz mûot pesmízen háben mít kálstre. *Atqui et tu insita nobis . pellebas de sede animi nostri omnem cupidinem mortalium rerum . et non erat fas locum esse sacrilegio sub tuis oculis.* Tríuuo béidiu sínt uuâr . ióh táz tû mír ínneuuésentíu benómen hábest álla uuérltkíreda . ióh mír únmûoza fóne díu uuás . dáz íh méin zuo mír lîeze . dír ánaséhentero. *Instillabas enim auribus meis cottidie . et cogitationibus meis . phitagoricum illud! epi . ov . theon.* Tû lêrtôst míh tágelichen . táz phitagoras phylosophus spráh . de non sacris . álde de non diis. Sínt sie non sacri . sô sínt sie sacrilegi . sínt sie non dii . sô sínt sie demones. *Nec conueniebat captare me presidia . uilissimorum spirituum . quem tu in hanc excellentiam componebas . ut consimilem deo faceres.* Uuîo sólti íh tero ueruuórfenôn tîeuelo fóllest fór[A 29]derôn . sîd tu míh erháuen hábest ze gótes kelîhnisse? Ter ménnisko íst keskáffen ad imaginem et similitudinem dei. Ér íst imo similis náls ęqualis! táz chît kelîh . náls kemâze. Uuánda der angelus malus síh ímo ébenmézon uuólta . pe díu íst er feruuórfen. Fóne díu íst únmûoza . táz ter ménnisko gót ferlâze . sô dîe tûont . dîe nicromantiam ûobent . álde dehéina prestigia . táz chît zóuuer . únde er inmundos spiritus ládoe ze sînero hélfo. *Preterea penetral . i. secretum . uel cubile . quod pro uxore accipiendum est.* Únde âne dáz mîn uuírten filia symmachi. *Innocens domus! i. familia.* Únde mîn únsúndig hîiske. *Cętus honestissimorum amicorum.* Únde álle mîne hárto chíusken fríunt. *Socer etiam sanctus.* Únde mîn gótedehto

Digitized by Google

suêr symmachus. *Et ęque ipso actu reuerendus.* Unde sámo êruuirdig in sînero tâte. Uuánda ér skéinet án dîen tâten . uuér ér íst. *Defendunt nos ab omni suspitione huius criminis.* Tîe geántséidônt míh uuóla dírro ínzihte.

21. DOLET IN SE MAGISTRAM INFAMARI;

Sed o nefas. Áber áh ze hármе. *Illi uero capiunt de te fidem tanti criminis.* Tíh ánauuânont sie sólchero scúlde. *Atque hoc ipso uidebimur affines fuisse malefitio . quod imbuti sumus tuis disciplinis . instituti tuis moribus*; Ióh an démo dínge túncho ih ín zóuuerlîh . dáz íh ánchunde bín dînero lísto . únde gezógen nâh tînên síten; *Ita non est satis nihil mihi profuisse tuam reuerentiam . nisi ultro tu potius lacereris mea offensione.* Ze déro uuîs nedúnchet in nîeht cnûoge . dáz ih tés nîeht knîezen . nemág . dáz tû êruuirdig píst . tû neuuérdêst fúre míh án mír indêret . uuanda si mih sculdigunt.

22. DE INIQUA OPINIONE ERGA MISEROS.

At uero accedit hic etiam cumulus nostris malis. Táz hûfot síh óuh úber daz ánder léid. *Quod existimatio plurimorum non spectat merita rerum! sed euentum fortunę.* Táz mánigero uuân [A 30] síh nîeht nechêret . án dîe urêhte dero nuércho . núbe an dîa geskíht dero trúgesâldôn. *Et ea tantum iudicat esse prouisa . quę felicitas commendauerit.* Únde uuânet échert târ geuuárehéite . dâr sâlighéit fólgêt. Târbî

Digitized by Google

uuéllen sie diu díng chîesen . álso tres amici iob uuóltôn. *Quo fit ut existimatio bona prima omnium deserat infelices.* Tánnan geskíhet . táz kûot ánauuânunga êresta déro síh kelóube . dîen mísselungen íst. *Qui nunc rumores populi . quam dissonę multiplicesque sententię . piget reminisci.* Uuánda uuélih líument nû únder dien líuten uóne mír sî . uuîo mísseliche . únde uuîo mánigfalte zála . uuér mág táz kerúobôn? *Hoc tantum dixerim ultimam sarcinam esse aduersę fortunę.* Íh uuíle échert táz héizen . daz knôtesta léid án dero mísseskíhte. *Quod dum affigitur miseris . aliquod crimen creduntur meruisse quę perferunt.* Sô man îeht scúlde ánasmîzet . dîe in nôt kestôzen sínt . dáz man sie sâr áhtôt frêhtige . dés sie lîdent.

---

23. DE INIUSTA RERUM UICISSITUDINE;

Et ego quidem pulsus omnibus bonis . exutus dignitatibus . existimatione foedatus . ob beneficium supplicium tuli. Uuáz íst nû dés mêr? ába mînemo gûote uerstôzenêr . ámbahtes indânotêr . mít únlíumende besmízenêr . lîdo ih léidtâte . úmbe uuólatâte. *Uidere autem uideor nefarias officinas sceleratorum . fluctuantes gaudio lętitiaque.* Mír dúnchet íh nû séhe fólleuuémon . méndi únde uréuui . állero fertânero sélda. *Perditissimum quemque inminentem nouis fraudibus delationum.* Únde îogelichen dero uerlórnôn fârênten . uuîo er mít níuuen lúginen chómendo . éteuuen méldee. *Iacere bonos prostratos . terrore nostri discriminis.* Kûote negetúrren ûferbúrren íro hóubet . erbrútte fóne mînên fréison. *Flagitiosum quemque . incitari quidem impunitate ad audendum facinus . premiis uero ad*

Digitized by Google

efficiendum. Únde îogelichen úbelen . úbeles síh erbáldên! fóne únengéltedo . únde dés fóllefrúmigen dúrh lôn. *Insontes autem . non modo priuatos secu-*
[A 31]*ritate . uerum etiam ipsa defensione.* Únsúndige állero síchurhéite betéilte . unde ióh állero ántséido. *Itaque libet exclamare.* Nû uuíle íh míh is ze góte irrûofen.

---

24. SOLOS HOMINUM ACTUS A DEO SPERNI DECLAMAT.

O conditor stelliferi orbis. Tû sképfo des hímeles. *Qui nixus perpetuo solio . uersas cęlum rapido turbine.* Tû îo ze stéte sízzentêr . dén sélben hímel uuérbest . mít snéllero uuándo. *Et cogis sydera pati legem.* Únde die stérnen héizest hûoten íro êo. *Ut luna nunc lucida pleno cornu . obuia totis flammis fratris . condat minores stellas . nunc pallida obscuro . cornu propior phoebo perdat lumina.* Sô gnôto . dáz ter mâno uuîlon fóllêr gâendo gágen dero súnnûn . túnchele die ánderen stérnen. Uuîlon áber hórnahtêr . suînendo gánge náhôr dero súnnûn. *Et hesperus qui agit algentes ortus tempore primę noctis . iterum mutet solitas habenas . pallens lucifer ortu phoebi.* Únde óuh ter âbentstérno . tér uuîlon in ánegâenda náht ûfkât . únde in âbentchûoli skînet . áber uuéhseloe sîna uárt . ûfkândo uuíder tág . únde tágostérno uuérde. *Tu stringis lucem breuiore mora frigore frondifluę brumę.* Tû getûost ze uuíntere . sô daz lóub rîset . chúrzeren dág . tánne diu náht sî. *Cum uenerit feruida ęstas . diuidis tu agiles horas nocti.* Áber dáragágene . sô héiz uuírt ze súmere . kíbest tu mínnera stúndôn dero náht . tánne

Digitized by Google

demo tâge. *Tua uis uarium temperat annum.* Tû getémperôst taz iâr . tû getûost iz mísselîh . mít tînero chréfte. *Ut frondes quas aufert spiritus boreę . mitis zephyrus . reuehat.* Sô . dáz taz lóub . táz tiu bîsa genímet . ter uuésteneuuíNT kerécche. *Et semina quę arcturus uidit . urat syrius altas segetes.* Únde dáz chórn . dáz man ze hérbeste sáhet . sô arcturus mít tero súnnun ûfkât . ze súmere rîfee . sô áber syrivs mít tero súnnun ûfkât. Arcturus íst éin stérno in signo bootis . ánderêr íst syrius in lingua maioris canis. *Nihil solutum antiqua lege . linquit opus proprię stationis.* Nehéin díng neíst [A 32] êolos . nóh ába sînero stéte gerúcchet. *Omnia rector gubernans certo fine . respuis solos actus hominum . cohibere merito modo.* Álliu díng kót in geduánge hábende . neuuíle du ménniskôn tâte . tuíngen ze íro réhte. Uuâr uuâre dánne liberum arbitrium . úbe ér sie tuúnge? *Nam cur uersat lubrica fortuna tantas uices? Noxia poena debita sceleri . premit insontes.* Uuîo íst táz sô? dáz fortuna trîbet sô únrehten uuéhsal? Dér scádo dér dien scúldigên sólta . dér líget ána dien únsculdigên. *At peruersi mores resident cęlso solio.* Fertâne líute . sízzent frámbaro. *Et nocentes calcant iniusta uice . sancta colla.* Únde scádele tréttônt únder fûoze . dero héiligon hálsa . mít únrehtemo uuéhsale. *Uirtus clara . condita obscuris tenebris . latet.* Túged . tíu îo zórft uuás . líget ferbórgen ín dero uínstri. Tîe óffeno túgedîg sínt . tîe bérgent síh. *Iustusque tulit crimen iniqui.* Ter réhto éidôt . tes únrehten scúlde. *Nil nocent ipsis periuria . nil nocet fraus . compta mendaci colore . i. ypocrisi ornata.* Méineida netáront in . nóh úndriuua . mít lîchesungo bedáhte. *Sed cum libuit*

Digitized by Google

uiribus uti . gaudent subdere summos reges . i. perfectos quosdam . qui mores suos regunt. Sô sie dánne uuéllen chórôn . uuáz sie getûen múgin . sô uáhent sie án die máhtigôsten chúninga . sô dîe sínt . tîe nîoman réhtes eruuénden nemág! tîe béitent sie síh nâh ín gebréchen. *Quos metuunt innumeri populi.* Tîe mánige líute fúrhtent . s. propter iusta iuditia. *O . quisquis nectis foedera rerum . respice iam miseras terras.* Uuóla gréhto . dû dero díngo állero éinunga máchôst . erhúge dero uuênegôn . dîe in érdo sínt. *Non uilis pars tanti operis homines! quatimur salo fortunę.* Uuír dir míchel téil bírn dînes frámbaren uuérches . uuír ríngên in dísemo mére dero fortunę . dáz chît tero uuîleuuéndigi. *Rector comprime rabidos fluctus.* Stílle ríhtare . dîe zâligen uuélla. *Et firma stabiles terras . i. homines . foedere . quo regis inmensum cęlum . i. angelos . uel sydera.* Únde mít ál sólemo fríde . dû diu hímelisken díng réchenost . sô récheno diu írdisken . ketûo sámo[A 33]stâten frído in érdo . sô in hímele.

---

25. QUID SIT UERUM EXILIUM . ET UBI SIT UERA PATRIA;

Hęc ubi delatraui continuato dolore . illa uultu placido . nihilque mota meis questibus . inquit. Sô íh sús kescréiota in áteháftemo sêre . dô spráh si mít hóltlichemo ánalútte . únde únzórnegiu mînero chlágo. *Cum uidissem te mestum et lacrimantem . ilico cognoui miserum exulemque . i. a ratione remotum.* Sô íh tih êrest sáh trûregen . únde uuûofenten . sô uuíssa íh tíh sâr uuênegen . únde élelenden. *Sed nesciebam*

Digitized by Google

quam longinquum esset id exilium . nisi tua prodidisset oratio. Íh neuuíssi áber . uuîo férro táz élelende uuâre . úbe mir iz tîn zála neóugti. *Sed tu quidem non pulsus es quam procul a patria . sed aberrasti.* Tóh nebíst tu nîeht héimænan uérro uertríben . núbe írrondo ueruuállôt. *At si mauis te existimari pulsum . ipse te potius expulisti.* Uuíle du óuh chéden uertríbenen . táz tâte îo dû dir sélbo. Tû hábest tíh sélbo uertríben. *Nam id quidem de te numquam cuiquam fas fuisset.* Íz nemáhti nîoman ánderro getûon. *Si enim reminiscare . cuius patrię oriundus sis . non regitur imperio multitudinis . uti quondam atheniensium.* Uuíle du uuízen . uuánnân du búrtig sîst . târ neuuáltesot nehéin mánegi nîeht . sô iz íu fûor ze athenis . tô ín lacedemones íro uîenda gesézzet hábetôn triginta dominos. Lís orosium . ér ságet tir íz. *Sed éis kirios éstin . éis basileus.* Núbe éin hêrro íst târ . únde éin chúning. *Qui lętetur frequentia ciuium . non depulsione.* Tér sîne búrglíute gérnor sámenôt . tánne uertríbe. *Cuius agi frenis . i. subici disciplinis . atque obtemperare iustitię . summa libertas est.* Tér démo dîenôt . únde úndertan íst . tér íst fóllun urî. *An ignoras illam antiquissimam legem tuę ciuitatis . qua sancitum est . ei non esse ius exulare . quisquis maluerit fundare sedem in ea?* Neuuéist tu uuîo iz fúnden íst . án dero búrg êo . dánnân du búrtig píst? Souuér dârínne uuélle zímberôn . táz tér neuuérde ze ûztríppen getân. *Nam qui continetur uallo eius ac munimine.* Tér dârínne sízzet pezûndêr . [A 34] únde beuéstenôtêr. *Nullus metus est . ne mereatur exul esse.* Tér nefúrhtet tia íhseli nîeht. *At quisquis desierit uelle inhabitare in ea . pariter desierit etiam me-*

Digitized by Google

reri. Souuén áber nîeht nelústet târínne zebûenne. dér neîlet iz óuh nîeht keurêhton.

---

26. AD SUPERIORA RESPONDETUR.

Itaque non tam mouet me facies huius loci. quam tua. Nû nemísselîchêt mír nîeht sô hárto dísses chárchâres ánasíht. sô mir dîn ánasíune tûot. *Nec requiro potius parietes bibliothecę. comptos ebore ac uitro. quam sedem tuę mentis.* Nóh íh neuórderôn dîe gezîrten uuénde dînero bûochamero. mít hélfentpéine. únde mít cláse. sô gérno íh táz ánasídele fórderôn dînes mûotes. *In qua non libros. sed id quod precium facit libris. quondam collocaui sententias librorum meorum.* Târ ih ínne íu betéta. dáz án dien bûochen stât. dero bûocho tíuri. náls sélben diu bûoh. *Et tu quidem uera dixisti. de tuis meritis in commune bonum. sed pauca pro multitudine gestorum tibi.* Uuáz tu in frôno gûotes ketân éigîst. tés hábest tu lúzzel geságet; uuíder díu iz uuâr íst. *De honestate uel falsitate obiectorum tibi. cunctis nota memorasti.* Tû ságetost fóne chíuskero tâte. déro sie díh zíhent.' álde fóne dien lúginen. dáz in állên chúnt íst. *De sceleribus fraudibusque delatorum. recte tu quidem putasti. strictim attingendum.* Táz fóne léidarro frâtaten. únde úndríuuon. lúzzel dír si zeságenne. dâr dúnchet tir réhto. *Quod ea melius uberiusque celebrentur ore uulgi. omnia recognoscentis.* Uuánda díu díng der líut állêr. démo siu uuóla chúnt sínt. páz únde fólleglichôr chôsôt. *Increpuisti etiam uehementer factum iniusti senatus.* Temo hêrtûome hábest tu fílo hárto úberléget. sîna únrehtun

Digitized by Google

úrteilda. *De nostra etiam criminatione doluisti.* Óuh chlágetôst tu . dáz sie míh scúldigônt. *Leſ quoque opinionis damna fleuisti.* Ióh tîa únera dînes únlíumendes chlágetôst [A 35] tu. *Postremus dolor incanduit . aduersus fortunam.* Ze iúngest pîege du uuíder dero fortuna. *Conquestusque non pensari ęqua meritis.* Únde chlágetôst tu díh . tír únrehto uuésen gelônôt. *In extremo seuientis musę . i. contra deum murmurantis . posuisti uota . uti pax quę cęlum . terras quoque regeret.* Án dîen zórnlichên uérsen . pâte du ze lézest . táz frído in érdo . sámo so in hímele.

---

27. QUID UALDE EGROTANTI PRIMUM CONUENIAT.

Sed quoniam incubuit tibi plurimus tumultus affectuum . et te diuersum distrahunt . dolor . ira . meror. Uuánda dóh nû in dînemo hérzen stúrment mánege úngedulte . únde díh in mánigíu chêrent . sêr . zórn . trûregi. *Uti nunc mentis es . nondum contingunt te ualidiora remedia . i. nondum tempus est . ut ostendam tibi summum bonum.* Sô dir nóh ze mûote íst . sô netúgen dir stárchíu lâchen. *Itaque utemur paulisper lenioribus . i. prius ostendendo . quia fortuna nihil est.* Nû fáhên zûo mít línderên. *Ut quę influentibus perturbationibus induruerunt . in tumorem . ad recipiendam uim acrioris medicaminis . tactv blandiore mollescant.* Táz tîe hérte uuórtenen gesuúlste . fóne ánauállonten léiden . mít líndemo uâske . geuuílchet uuérdên . zedólenne stárchera lâchen.

Digitized by Google

28. DATUR SIMILITUDO . OPORTERE . ORDINEM IN MEDICINA SERUARE.

Qui tum credidit larga semina negantibus sulcis . cum graue sydus cancri ingstuat radiis phębi . elusus fide cereris . pergat ad quernas arbores. Tér dô . dô diu súnna in cancro méistûn hízza téta . fílo sâta in únuuílligen ácher . uuánda iz únzît uuás . tér gánge be díu chórnlôsêr ze hólz . éichelôn . únde déro nére síh. *Lecturus uiolas . numquam cum inhorruit campus stridens sguis aquilonibus . petas purpureum nemus . i. uiolarium.* Úbe du óuh plûomôn uuéllêst . sô daz félt kestrûbet sî . fóne cháltemo . únde ál rûtôntemo nórduuínde . sô negáng ze blûomgárten . dâr rôsâ . únde ríngelen . únde uiolę uuáhsent . tîe den gárten brûnent. *Nec si libeat frui uuis . uerno queras* [A 36] *auida manu . stringere palmites . autumno potius contulit sua munera bachvs.* Úbe díh uuînebero lánget . túrh táz negedénche in lénzen hándelôn die drûoben. Hérbeste gáb kót tîe êra . náls temo lénzen. *Deus signat tempora . aptans propriis officiis.* Kót hábet álle zîte gezéichenet . únde gefûoget ze íro ámbahten. *Nec patitur misceri uices . quas ipse coercuit.* Nóh ér nelâzet feruuórren uuérden án ín dîa hérta . dîe ér sélbo geúnderskéitota. *Sic.* Álso dû nû uernómen hábest. *Quod precipiti uia deserit certum ordinem . non habet lętos exitus.* Táz îo míssefádondo síh ríhti gelóubet . táz neuólleuéret nîo uuóla únz in ûz. Pe díu sól ih tíh státelicho lâchenôn . ze ánderro uuîs nemág iz tíhen.

Digitized by Google

29. ATTRECTATIO UULNERIS.

Primum igitur. Nû ságe ze êrest. *Paterisne me attingere te atque temptare statum tuę mentis . pauculis rogationibus? Ut intellegam qui modus sit tuę curationis.* Uuíle du mír héngen . frâgêndo begréifôn . únde besûochen dîn mûot . uuîo iz stánde? Táz íh uuíze . uuîo ih tíh héilen súle. *Tu uero inquam rogato arbitratu tuo quę uoles ut responsurum.* Áfter dînemo uuíllen fróuua chád íh . frâge dés tu míh uuéllêst ántuuúrten. *Tum illa inquit.* Tô chád si. *Putasne hunc mundum agi temerariis et fortuitis casibus? An credis inesse ei ullum regimen rationis?* Uuânest tu díse uuérltlichen geskíhte uerlâzene uáren . únde stúzzelingun? Álde uuânest tu darána uuésen dehéina ríhti áfter rédo? *Atqui inquam nullomodo existimauerim . ut tam certa moueantur fortuita temeritate.* Tríuuo chád ih . táz nechâme nîomer in mînen sín . táz sô guíssiu díng . fárên áfter uuánchelînero únrihti. *Uerum scio deum conditorem . presidere operi suo.* Núbe gót uuéiz ih flégen sînes uuérches. *Nec umquam fuerit dies . qui depellat me ab hac sententię ueritate.* Nóh tér tág neuuírt nîomêr . tér míh ába déro zálo genéme. *Ita est inquit.* Táz íst sô [A 37] chád si. *Nam id etiam paulo ante cecinisti.* Táz sélba súnge du dârfóre. *Et deplorasti homines tantum exsortes esse diuinę curę.* Únde chlágetôst tu . éinen die ménnisken . kóte in únrûochôn sîn. Táz uuás tô er . chád . omnia certo fine gubernans . solos hominum respuis actus! merito rector cohibere modo. *Nam de cęteris nihil mouebare . quin ratione regerentur.* Úmbe diu ánderíu

Digitized by Google

nezórnotôst tu . síu neuuúrtîn geléitet áfter rédo. *Pape autem uehementer ammiror . cur locatus in tam salubri sententia ęgrotes.* Únde nû íst míh hárto uuúnder . zíu du an sô héilesámero rédo stândo . dóh uuánchoest. *Uerum altius perscrutemur . nescio quid abesse coniecto.* Sûochên tîefôr . neuuéiz uuáz túnchet mír . dír gebrésten. *Sed dic mihi . quia non ambigis mundum a deo regi . quibus etiam gubernaculis regatur aduertis?* Ságe no . sîd tu uuéist . kót tia uuérlt ríhten . mít uuíu er sia ríhte uuéist tu? Mít uuélemo rûodere? Sî uuólta in lêren dáz prospera únde aduersa dero uuérlte gubernacula sínt. *Uix inquam nosco sententiam tuę rogationis! nedum queam ad inquisita respondere.* Íh neuernímo sâr . uués tu frâgêst. Mêra sólti íh tir ántuuúrten. *Num me inquit fefellit abesse aliquid . per quod inrepserit morbus perturbationum in animum tuum . uelut te hiante robore ualli?* Neuuíssa íh uuóla chád si . dír éteuuâr geméngen . târ mûot súht ínslîefen mág . sámo dúrh skétero getâna spízzûn? Târ romani hérebergotôn . dârúmbe grûoben sie síh . únde uuúrfen dia érda ínnenân . uuíder sélben den gráben. Ûfen den gráb-hûfen . sáztôn sie sîne uuélbe spízze bóuma . sô sie gedrúngenôst máhtôn . dáz man dâr dúreskîezen nemáhti. Tér zûn hîez uallum . sélben die bóuma hîezen ualli! tíu lúccha únderzuískên bóumen . hîez interuallum. *Sed dic mihi . meministine quis sit rerum finis? quoue intendat intentio totius naturę?* Nû ságe mir. Pehúgest tu díh . uuáz állero díngo énde sî . únde uuára allíu [A 38] natura râmee? Sî uuólta er châde . ad bonum. Uuánda gót íst bonum . ér íst finis . álso er óuh principium íst. *Audieram inquam.*

Digitized by Google

sed meroꝛ hebetauit memoriam. Ih uuíssa iz íu chád ih . mír íst áber nû fóre léide ingángen diu gehúht. *Atqui scis unde cuncta processerint.* Tríuuo dû uuéist tóh . uuánnân álliu díng châmen. *Noui inquam.* Táz uuéiz ih. *Deumque esse respondi.* Únde chád íh sâr . gót tén uuésen. *Et qui fieri potest . ut principio cognito . quis sit rerum finis ignores?* Únde uuîo máht tu chád si . uuízen daz ánagénne . dû neuuízîst taz énde? *Uerum hi perturbationes morum . ea ualentia est . ut possint quidem hominem mouere loco . conuellere autem . sibique totum exstirpare non possint.* Mûotsúhte hábint tîa chráft . táz sie ménnisken múgen álso éinen bóum in stéte stânden eruuékken . náls áber eruuélzen ûz . nóh ûz eruuúrzellôn. Sîe múgen in írren sînes sínnes . sîe nemúgen in ímo dóh nîeht kenémen. *Sed hoc quoque uelim respondeas . hominemne te esse meministi?* Tóh uuólti íh táz tu mír ságetîst. Uuéist tu díh ménnisken uuésen? *Quidni inquam meminerim?* Zíu nesólti íh táz uuízen? *Quid igitur homo sit poterisne proferre?* Chánst tu mír dánne geságen . uuáz ménnisko sî? *Hoccine interrogas . an esse me sciam . rationale animal . atque mortale?* Frâgêst tu míh tés . úbe íh míh uuíze uuésen . álso aristotiles chît . rationale animal únde mortale? *Scio . et id me esse confiteor.* Táz uuéiz íh . únde dáz iího ih míh uuésen. Álso ih in scûolo gelírneta . sô gehúgo íh is nóh. *Et illa.* Vnde sî áber. *Nihilne aliud te esse meministi?* Néuuéist tu dánne díh îeht ánderes sîn? *Nihil.* Néin íh. Sî uuólta er châde . se hominem in deo deum esse. *Iam scio inquit . aliam uel maximam causam . morbi tui . quid ipse sis . nosse desisti.* Nû chád si uuéiz íh . dîa gemáchûn

Digitized by Google

stúreda tînero súhte . únde óuh fílo chréftîga. Tû ne[A 39]uuéist gubernacula mundi . nóh finem rerum . uuáz tu sâr sélbo sîst . tés hábest tu díh kelóubet zeuuízenne. *Quare inueni plenissime uel rationem ęgritudinis tuę . uel aditum reconciliandę sospitatis.* Fóne díu hábo íh nu uuóla fernómen . ióh uuîo du sîeh sîst . ióh uuîo man zûofáhen súle . tíh tînero gesúndedo zegeréchenônne. *Nam quoniam tui obliuione confunderis.* VVánda du dîn sélbes ergézen habêst . dáz íst éin. *Et exulem te . et exspoliatum propriis bonis . esse doluisti.* Únde dih chlágetôst élelendên . únde piróubôten dînis kûotes dáz íst taz ánder..

---

30. QUAMUIS GRAUITER ĘGROTANTEM . NON DESPERANDUM ESSE;

Quoniam uero quis sit rerum finis ignoras . nequam homines atque nefarios . potentes felicesque arbitraris . quoniam uero quibus gubernaculis mundus regatur oblitus es . has fortunarum uices estimas sine rectore fluitare . magnę causę non modo ad morbum . uerum quoque ad interitum. Sîd tû neuuéist . tero díngo énde . dáz íst táz trítta . únde dû uuânest fertâne líute máhtîge únde sâlige . dáz íst taz fierda . uuánda du óuh ergézen hábest . mít uuíu gót tia uuérlt ríhte . dáz íst taz fímfta . únde uuânest tîa uuéhsela dero uuîlsâldôn tuárôn âne ríhtare . dáz íst taz séhsta . dés íst tir gnûoge . nîeht éin ze súhte . núbe ze tôde. *Sed sospitatis auctori grates . quod te nondum totum destituit natura.* Áber góte dáng . tér dia gesúndeda gíbet . táz tíh nóh álles tînes sínnes .

Digitized by Google

tiu natura intsézzet nehábet; *Habemus maximum fomitem tuę salutis . ueram sententiam de mundi gubernatione . quod non credis eam subditam temeritati casuum . i. temerariis casibus . sed diuinę rationi.* Íh hábo gnûog míchelen fúnchen dînero geníste . án déro dînero uuârûn rédo . fóne dero uuérltríhtnís-sedo . dáz tû sia neuuânêst úndertâna únórdenháftên geskíhten . núbe gótes uuísheite. *Nihil igitur pertimescas . iam tibi illuxerit uitalis calor . ex hac minima scintilla.* Hábe gûoten drôst · líblîh chécchi chúmet tir fóne dírro lúzzelûn uernúmiste. *Sed quoniam nondum tempus est firmioribus remediis . et constat eam naturam esse mentium . ut quotiens abiecerint ueras . falsis opini*[A 40]*onibus induantur . ex quibus . s. opinionibus . orta caligo perturbationum . uerum illum confundit intuitum . hanc temptabo paulisper attenuare . lenibus mediocribusque fomentis.* Uuánda áber nóh zît neíst stárcheren lâchenes . únde óuh ménniskôn mûot sô getân íst . táz iz síh tero uuârhéite gelóubendo . sâr héftet án den lúkken uuân . fóne démo diu tímberi chúmet . tero mûottrûbedo . tíu uuârra ánasíht írret . sô chóroên dia trímbi ze êrest úbernémen . mít lénên únde mézigên gebáhedôn. *Ut dimotis tenebris fallatium affectionum . uerę lucis splendorem possis agnoscere.* Sô díu uínstri dero lúkkôn mûotpehéftedôn ábachóme . táz tu dánne múgîst taz uuâra lîeht keséhen.

31. ITEM SIMILITUDINE OSTENDITUR.QUATUOR AFFECTIONIBUS CALIGINEM MENTIS NASCI;

Nubibus atris condita sydera . nullum possunt fundere lumen. Stérnen nemúgen skînen . sô trûobíu

Digitized by Google

uuólchen darfóre sínt. *Si turbidus auster uoluens mare . misceat ęstum.* Úbe óuh ter uuínt mískelôt tia céssa . únde den mére getûot uuéllôn. *Mox resoluto cęno . obstat uisibus sordida unda.* Sâr hórouue uuórtenemo . uuéret síh tien óugôn daz trûoba uuázer. *Dudum uitrea . et par . serenis diebus.* Dáz fóre uuás lûter . únde héiterên dágen gelîh. *Et defluus amnis qui uagatur altis montibus.* Únde díu níderrínnenta áha ába demo bérge. *Resistit sepe obice rupe soluti saxi.* Uerstôzet tíccho án dîen skórrentên skíuerrôn . dero uerbróchenôn stéino. *Tu quoque si uis cernere uerum claro lumine.* Úbe óuh tû uuéllêst mít cláten óugôn chîesen dia uuârhéit. *Recto tramite carpere callem.* Unde áfter réhtemo uuége uádôn. *Pelle gaudia . pelle timorem.* Sô lâ dîn ménden sîn . lâ dîn fúrhten sîn. *Et fugato spem . nec adsit dolor.* Kedíngi ne[A 41]hábe . ríuuûn nehábe. Táz chît . neménde dero sâldôn îo ána . nefúrhte únsâlda hína fúre. Negedínge guuúnnen hínafúre . neríuue díh ferlóren háben îo ána. Táz sínt fîer behéfteda des mûotes . gaudium . spes . timor . dolor . téro óuh uirgilius keuuânet . téro zuô ad presens tréfent . zuô ad futurum. Fóne dîen sélbên chád cicero . souuélíu íro demo mán ánasî . dáz tér nemúge réht iudex sîn. Témo fólgêndo . chît si nû. *Mens ubi hęc regnant . nubila est . et uincta frenis.* Táz mûot tés tísiu uuáltent . táz íst trûobe . únde háft;

EXPLICIT LIBER PRIMUS BOETH . DE CONSOLATIONE PHILOSOPHIAE;

Digitized by Google

INCIPIT LIBER SECUNDUS BOETII. [A 42]

1. QUE SIT CAUSA MORBI.

Post hęc paulisper obticuit. Háranâh ketágeta si éin luzzel. *Atque ubi collegit meam attentionem. modesta taciturnitate.* Únde sô si án mînemo gezógenlichen suîgenne. gechôs mîne ánadâhte. dáz chît uuîo gnôto ih ze íro lóseta. *Sic exorsa est.* Fîeng si sús ána; *Si penitus cognoui causas et habitum ęgritudinis tuę.* Úbe íh rehto bechénnet hábo. uuánnân dîn súht chómen sî. únde uuîolîh sî sî. uuáz tír ánasî. *Tabescis desiderio prioris fortunę.* Sô suuíndest tu fóre démo nîte dero êrerûn sâldo. Téro lángêt tíh. *Ea mutata. sicuti tu tibi fingis. peruertit tantum tui animi.* Sî hábet tíh sô hárto bestúrzet tînes mûotes. keuuéhselotiu sô dû dénchest. s. dáz si dánne uuâre. úbe si stâte uuâre. *Intellego multiformes fucos illius prodigii.* Ih pechénno álliv díu trúgebílde dés égetîeres. *Et blandissimam familiaritatem cum his quos eludere nititur.* Únde uuîo mánmantsámo sî síh kesuâset ze dîen. dîe sî betrîegen uuílle. *Eo usque dum confundat intolerabili dolore. quos insperata reliquerit.* Únz sî dîe mít hándegemo sêre. íro mûotes keírret. tîen si úngeuuándo gesuuîchet.

2. FORTUNAM ETIAM DUM BLANDITUR. DETESTANDAM ESSE;

Cuius si naturam. mores. meritumque reminiscare. nec habuisse te aliquid in ea pulchrum cognosces. nec

Digitized by Google

amisisse. Únde úbe du díh pehúgen uuíle íro naturę. únde íro sítes. únde uués si díh. únde mánnolichen gescúldet hábet. sô gesíhest tu. díh án íro dô nîeht lússames háben. nóh sîd ferlîesen. *Sed ut arbitror. haud multum laborauerim. reuocare tibi hęc in memoriam.* Íh neuuâno óuh túrfe bóreuílo ríngen. díh tés zegemánônne. *Solebas enim presentem quoque. blandientemque. incessere uirilibus uerbis.* Tû uuâ[A 43]re íro óuh tô sítig zeuuâzenne. mít kómelichên uuórten. únz si dír gedîene uuás. únde dír zártôta. *Et prolatis sententiis. insectabare eam de nostro adito.* Únde mít áltchetenên uuórten. iágetôst sia. ûzer únserên séldon. Tû gehúgetôst téro sententię. Omnium rerum uicissitudo est. Únde déro. Non eodem ordine respondent ultima primis. *Uerum omnis subita mutatio rerum. non sine quodam quasi fluctu contingit animorum.* Nû negeskéhent tóh nîeht nehéine gáhe stúrza dero díngo. âne ételiche úndulte dero mûoto. *Sic factum est. ut tu quoque paulisper descisceres. a tua tranquillitate.* Tánnân íst keskéhen. dáz óuh tû éteuuáz kerúcchet sîst. ába dînero ébenmûoti.

---

3. DE ADHIBENDIS PRIMUM MEDICAMINIBUS.

Sed tempus est. haurire te ac degustare. aliquid molle. atque iocundum. Áber nû hábest tu zît. uuánda du sô sîeh píst. éteuuaz líndes. únde sûozes zetrínchenne. únde nû ze êrest zechórônne. *Quod transmissum ad interiora. uiam fecerit ualidioribus haustibus.* Táz fóre geslúndenez. uuég tûe stárchenên tránchen. i. antidotis. *Adsit igitur suadela rhę-*

Digitized by Google

toricę dulcedinis. Nû hélfe is rethorica . mít íro sûozûn scúndedo. *Quę tum tantum procedit recto calle.* Tíu échert tánne réhto uádôt. *Cum non deserit nostra instituta.* Sô sî úber mîna lêra nestéffet. Táz íst álso si châde. Mîn sínt álle disciplinę . íh lêrta in rhetorica suadere . quę bona . quę iusta . quę honesta . quę utilia . quę necessaria . quę possibilia sunt . tér úber dáz tûot . suadendo mala . turpia . iniusta . inutilia . non necessaria . impossibilia . tér uuéndet rhetoricam in árg . táz chît . abutitur arte. Fóne díu íst in rhetorica geschríben. Orator est uir bonus . dicendi peritus. Íst er malus . tóh er óuh sî dicendi peritus . sô neíst [A 44] er îo nieht orator! núbe seductor. Álso dér uuás . tér dir chád suadendo . nequaquam moriemini . sed eritis sicut dii. Rhetorica gemág míchelíu díng. Sî bechêret tie ménnisken ába mendatio ad ueritatem. Sî gíbet mestis consolationem . únde incredulis fidem . únde únsínnigê getûot si sínnige. Uuánda dáz sô íst . pe díu íst si philosophię sô gehénde . pe díu uuíle si dísen sîechen mán . mít íro túgede genérien. *Et cum hac succinat musica . nostri laris uernacula . nunc leuiores . nunc grauiores modos.* Únde mít rhetorica . sî álegáro musica . mîn gehûsa . únde sínge sâr nâh tero prosa . uuílon suârera sáng . sô heroicum metrum íst . uuílon daz liehtera . sô iambicum íst . únde ánderíu metra.

---

4. DESCRIPTIO FORTUNAE.

Quid est igitur o homo quod te deiecit in mestitiam et luctum? Iâ lieb man . uuáz hábet tíh prâht ze dírro náto? in dísa trûregi . únde in dísen uuûoft?

Digitized by Google

Uidisti aliquid credo . nouum et inusitatum. Tír íst pegágenet neuuéiz uuáz níuues . únde séltsânes. *Tu putas fortunam erga te esse mutatam.* Tû uuânest síh tiu fortuna hábe uuíder díh keuuéhselôt. *Erras.* Târána írrost tu. *Hi semper eius mores sunt! ista natura.* Tíz sínt íro síte . sús íst sî getân. *Seruauit circa te propriam potius constantiam . in ipsa sui mutabilitate.* Sî hábet tír mêr geóuget íro stâtigi . án sélbemo íro uuéhsale. Táz héizet argumentum a nota . táz chît ántfrístungo des námen. Uuáz íst ánderes fortuna . âne mutabilitas prosperitatis . únde aduersitatis? *Talis erat cum blandiebatur.* Sólih uuás si . dô si dír gemáchesta uuás . tô si díh zárta. *Cum tibi alluderet inlecebris falsę felicitatis.* Tô si dír zûospíleta . mít tîen lúcchedôn . lúkkero sâlighéite. *Deprehendisti ambiguos uultus cęci numinis.* Nû bechénnest tû dáz ánalútte . dés síh pérgenten trúgetîeueles. [A 45.] Álde chíd . plíndero gútenno . uuánda sia ueteres hábetôn . pro dea . únde sia mâletôn plínda. Zíu blínda? Uuánda íro gében álso getân íst . sámo sî negesého . uuémo si gébe. Sî gíbet temo uuírseren . únde úberhéuet ten bézeren. *Quę sese adhuc uelat aliis . tota tibi prorsus innotuit.* Tíu . síh . nóh fóre ánderên pírget . tíu hábet síh tír erbárôt. *Si probas . utere moribus.* Sî si dír gelóub . trág íro síte. *Ne queraris.* Únde nechlágo díh nîeht. *Si perfidiam perhorrescis . sperne atque abice pernetiosa ludentem.* Úbe du íro úndríuua léidezêst . sô uersíh sia . únde âuuerfo sia . ze úbelero uuîs spílonta. Únz si spíloe ze dír . únz kemîd tíh íro! êr si dír gebréste. *Nam quę nunc tibi est causa tanti meroris . hęc eadem debuisset esse tranquillitatis.* Tés tû nu

Digitized by Google

trûreg píst . tés sóltôst tu in gûotemo sîn. *Reliquit enim te.* Uuánda díh hábet nû uerlâzen. *Quam non relicturam nemo umquam poterit esse securus.* Tíu nîomer nîomanne guís neuuírdet. *An uero tu preciosam estimas abituram . i. recessuram felicitatem?* Áhtôst tû tíura múrgfâra sâlda? *Et est tibi cara presens fortuna . nec manendi fida . et allatura merorem cum discesserit?* Únde sól dír díu lîeb sîn sáment tír . díu âne tríuua mít tír íst . únde díu díh étenuénne ferlâzendo sêregôt? *Quod si nec potest retineri ex arbitrio.* Ube sia nîoman geháben nemág . áfter sînemo uuíllen. *Et fugiens facit calamitosos.* Únde sî sie hínauárendo sêrege getûot. *Quid aliud fugax est . quam quoddam iudicium futurę calamitatis?* Uuáz íst sî flúhtiga dánne . âne uuórtzéichen dero chúmftigûn léidegúngo? Sólih uuás ęneas didoni. Táz argumentum héizet ab euentu! hoc est a fine . siue ab effectu . uuánda uuír finem ánaséhen súlen . án dero fóretâte. Also virgilius chád. Inter agendum occursare capro . cornu ferit ille [A 46] caueto. *Neque enim suffecerit intueri quęlibet . quod situm est ante oculos.* Nóh tés éinen nesól nîoman séhen . dáz fóre óugôn íst. *Prudentia metitur exitus rerum.* Frûothéit pedénchet állero díngo énde. Sî dénchet îo fúre. *Eademque mutabilitas in alterutro.* Únde gelîh uuéhsal béidero . kûotes . ióh úbeles. *Nec facit formidandas minas . fortunę . nec exoptandas esse blanditias.* Nelâzet sia . s. prudentiam fúrhten chúmftiga dróuuûn dero fortunę . nóh mínnôn íro gágenuuérten zárta.

Digitized by Google

5. NON INPATIENTER FERENDUM IUGUM. GRATIS SUSCEPTUM.;

Postremo cum semel summiseris colla iugo eius . oportet toleres ęquo animo . quicquid geritur intra aream fortunę. Ze demo gnôtesten . úbe du éinêst íro dînen háls úndertûost . sô mûost tu ébenmûoto uertrágen . souuáz tír getân uuírdet in íro hóue . únde souuáz tír dâr begágenet. Táz héizet argumentum a coniugatis. Tés káb cicero súslih exemplum. Si conpascuus ager est . licet conpascere. Táz chît . íst tiu uuéida geméine . sô mûoz man sia geméinlicho nîezen. Témo íst tíz kelîh. Si te subiugabis . iugum feras oportet. *Quod si uelis legem manendi . legemque abeundi scribere ei . quam tu sponte legisti dominam tibi . nonne iniurius fueris?* Uuíle dû dînero fróuuun dîa dû dánches kuuúnne . sézzen êa . uuîo lángo si mít tír sî . álde óuh uuénne si rûme . neférest tu íro dánne únzálelicho míte na? *Et inpatientia exacerbes sortem . quam non possis permutare.* Únde du mít úngedúlten bréstêst taz lôz . táz chît úngedúltigo léidezêst . tía geskíht . tîa dû nîeht keuuéhselôn nemúgîst. Táz íst rhetorica dissuasio . minime temptare . quę non possunt fieri. *Si committeres uela uentis . non promoueres quo uoluntas peteret . sed quo impellerent* [A 47] *flatus.* Lîezîst tû dînen ségel demo uuínde ze geuuálte . sô nefûorist tu nîeht tára dû uuóltîst . núbe dára díh uuínt fûorti. *Si crederes semina aruis . pensares inter se . feraces annos . et steriles.* Úbe dû dero érdo dînen sâmen beuúlehîst . sô uuâgîst tu be nôte gûotiu iâr . únde vbelív. Tés úbelemo iâre prâste . dáz ersáztîst tu mít temo gûoten. *Dedisti te regendum fortunę . opor-*

Digitized by Google

tet obtemperes moribus dominę. Tû beuúlehe díh fortunę . dáz si dîn flâge! nû fólge íro síten . dáz íst réht. Súslicha copiam paradigmatum . dáz chît exemplorum . chúnnen dîe fúrezíhen . dîe potentes sínt in eloquentia. Pe díu íst óuh kehéizen rhetorica apud grecos . a copia fandi. *Tu uero retinere conaris impetum uoluentis rotę.* Péitest tu díh kehaben daz suéibônta rád . táz si trîbet? *At stolidissime omnium mortalium . si incipit manere . desistit fors esse.* Mánno túmbesto . pegínnet sî in stéte stân . sô neíst si uuîluuéndigi. Táz argumentum héizet a contrariis . uuánda aristotiles chît . táz motus quieti contrarius sî.

---

6. QUANTA FACIAT DUM UIRES OSTENTAT;

Cum hęc uerterit uices . superbia dextra . fertur more exestuantis euripi. Únde sô si dánne diu díng stúrzen gestât . mít íro úbermûotûn zéseuuûn . sô uéret si álso dér uuéllônto uuérbo. Tíu figura héizet parabole . dáz chît comparatio. *Seua proterit dudum tremendos reges.* Únde uertrítet sî sárfíu . dîe mít-túndes ántsazigen chúninga. *Et fallax subleuat humilem uultum uicti.* Únde dáragágene héuet si ûf lúkkíu . des sígelôsen hóubet. *Non illa audit . aut curat . miseros fletus.* Sî netûot nehéina uuára . uuênegliches uuûoftes. *Et ultro ridet gemitus . quos fecit dura.* Únde gérno láchêt si dés sûftodes . tén sî gerécchet. Mít superbia . únde mít crudelitate óuget si sia dignam odio . mít fallatia despectibilem . sô lêret rhetorica démo tûon . dén uuír îo [A 48] îomanne léiden uuéllên. *Sic illa ludit . sic probat uires suas.* Táz íst íro spíl . sús chórôt si . uuáz sî getûon múge.

Digitized by Google

Et monstrat suis magnum ostentum . si quis uisatur una hora stratus ac felix. Únde daz uuúnder tûot sî íro uuártâren uóre . uuélêr míttúndes in éinero chúrzero uuîlo . béidiu uuérde . sâlig ióh únsâlîg.

---

7. QUALIS FORTE POSSET FIERI RATIO IPSIUS FORTUNĘ.

Uellem autem agitare tecum pauca . uerbis ipsius fortunę. Íh uuóltî nû gérno íro sélbero uuórto . mít tír uuáz chôsôn. *Tu igitur animaduerte . an ius postulet.* Chíus tû . úbe si réht fórderôe. *Quid tu homo agis me ream cottidianis querelis?* Uuáz mûost tu míh lio tágelîches . mít tînên chlágôn? *Quam iniuriam fecimus tibi?* Uuáz hábo ih tír únréhtes ketân? *Quę tua bona detraximus tibi?* Uuáz hábo íh tír infûoret tînes kûotes? *Contende mecum quouis iudice . de possessione opum . et dignitatum.* Mâlo míh fóre souuélemo fógate du uuéllêst . úmbe dîn gûot . únde úmbe dîn ámbaht. *Et si monstraueris quid horum proprium esse cuiusquam mortalium . ego iam sponte concedam tua fuisse quę repetis?* Únde zéigôst tû mír dehéinen mán . démo dés îeht éigen sî . sô íího íh óuh tír dés . dáz tû éiscôst. Táz argumentum héizet agnem . uuánda dáz állero réht íst . táz íst óuh éines réht. Fóne állên féret iz ze éinemo. Tér status . táz chît tér búrgstrît . héizet in rhetorica absolutum . sô dér . dén man mâlôt . tero tâte nelóugenet . únde er áber scúlde lóugenet . únde er chît . uuóla sô tûon mûosi. *Cum produxit te natura nudum ex utero matris . suscepi te nudum et inopem omnibus rebus . meis opibus foui.* Tô dû náchet kebóren

Digitized by Google

uuúrte . dô nám íh tíh nácheten . únde álles tínges únêhtîgen. [A 49] únde fûorota díh mít mînemo gûote. *Et quod nunc te facit inpatientem nostri . prona fauore . indulgentius educaui.* Unde dáz tû nû zúrdel bíst . táz íst tánnân . táz ih tír gérno uuíllôndo . díh ferzôh. *Circumdedi te affluentia et splendore omnium quę mei iuris sunt.* Álles tés míh háftêt . in gnúhte . ióh in scôni . dés kenîetota íh tíh. *Nunc libet mihi retrahere manum.* Nû lústet míh mîna hánt zu mír zezíhenne. *Habes gratiam . uelut usus alienis.* Nû hábest tu mír is zedánchônne . álso dér frémide gûot níuzet. *Non habes ius querelę . tamquam perdideris prorsus tua.* Tû nehábest nehéina réhta chlága . sámoso dû daz tîn ferlóren éigîst. *Quid igitur ingemiscis?* Uuáz sûftôst tû dánne. *Nulla tibi a nobis illata est uiolentia.* Ih nehábo dír mít nôte nîeht kenómen. *Opes . honores . cęteraque talium . mei sunt iuris.* Ôtuuála . únde êra . únde dáz sô getâna . táz háftêt ál míh. *Dominam famulę cognoscunt . mecum ueniunt . me abeunte discedunt.* Mîne díuuâ sínt sie . míh pechénnent sie . sáment mír chóment sie . sáment mír rûoment sie. Tíu ornatus locutionis . héizet omoeoteleuton . táz chît similiter finitum. Cicero ad herennium héizet sia similiter desinentem . uuánda si geslágo chúmet . álso scópf. *Audacter affirmem.* Íh ketár dáz páldo chéden. *Si tua forent . quę amissa conquereris . nullo modo perdidisses.* Úbe dîn uuâre dáz tû díh chîst ferlóren háben . sô nehábetîst tû iz ferlóren . sô neuuâre iz tír alienum. Táz argumentum héizet a repugnantibus . uuánda proprium únde alienum . díu sínt repugnantia. Táz îoman naturaliter hábet . dáz íst sîn . dáz nemág ér ferlîesen . dáz

Digitized by Google

er extrinsecus kuuínnet . táz íst alienum . dáz mág er ferlîesen. *An ego sola prohibeor exercere . meum ius?* Nemûoz íh éina dán[A 50]ne nîeht mînen geuualt skéinen? Táz íst indignatio cum emulatione . álso iuno chát fóne minerua. Pallasne potuit exurere classem argiuum . atque ipsos submergere ponto? *Licet cęlo proferre lucidos soles . et eosdem condere tenebrosis noctibus.* Ter hímel mûoz hértôn gében líuhtîge tága . únde uínstere náhte. *Licet anno nunc redimire uultum terrę floribus . et frugibus . nunc confundere nimbis et frigoribus.* Taz iâr mûoz hértôn . dia érda zîeren mít chrûte . únde mít chórne . uuîlôn óuh keúnuatôn mít ánaslâhte . únde mít fróste. *Ius est mari . nunc blandiri strato ęquore . nunc inhorrescere procellis ac fluctibus.* Ter mére mûoz óuh stílle sîn . mít sléhtero ébeni! uuîlon óuh strûben síh fóne uuínde . únde fóne uuéllôn. *Nos alligabit ad constantiam . nostris moribus alienam . inexpleta cupiditas hominum?* Sól míh uuíder mînemo síte stâta getûon . tero ménniskôn úneruúlta gîrhéit? Taz íst rhetorica declamatio . dáz chît úberlága . únde scéltúnga . álso óuh táragágene acclamatio chît lób. *Hęc nostra uis est . hunc continuum ludum ludimus.* Tíz íst mîn chráft . tísses spíles spílon íh. *Rotam uersamus uolubili orbe.* Mít sínuuélbemo ráde spílon ih . táz trîbo íh. *Infima summis . summa infimis mutare gaudemus.* Míh lústet táz nídera ûf . únde daz óbera níder zegechêrenne. *Ascende si placet.* Sízze darûf . úbe díh is lúste. *Sed ea lege.* Áber in dîen uuórten. *Ne uti putes . i. ut non putes iniuriam descendere . cum poscit ratio ludicri mei.* Táz tír nîeht neuuége zeirbéizenne . sô síh mîn spíl sô gezíhe. *An tu ig-*

Digitized by Google

norabas meos mores? Neuuás tír mînes sítes nîeht chúnt na? Táz íst confutatio . dáz chît skénde[A 51]-da . sámoso châde . úbe dû únfrûot píst . íh frûoto díh. *Nesciebas croesum regem lidorum ciro paulo ante formidabilem . mox deinde miserandum . traditum flammis rogi . misso cęlitus imbre defensum?* Neuuéist tu dáz croesus . tér in lidia chúning uuás . sô er míttúndes ciro fórhtlîh uuás . dáz er sâr dáranâh erbármelih uuórtenêr . únde fóne ímo ín dáz fíur geuuórfenêr . fóne ánasláhte errétet uuárd? Uuánda croesus babiloniis uuíder ciro ze hélfo chám . dánnân geskáh . táz er ín dánnân uertréib . únde er ín sâr nâhfárendo gefîeng . únde ín daz fíur uuárf . ûzer démo ín gót lôsta. Tô ér áber dés cóte nedánchôta . únde er síh rûomda sîn sélbes sâlighéite . tô uuárd . táz ímo ṭrôumda . táz er sáhe iouem síh uuázer ánagîezen . únde dia súnnûn dáz ábauuísken. Tén tróum ántfrístôta ímo sô sîn tóhter . dáz ín cirus áber sólti geuáhen . únde án daz chrûze hénchen . únde sô ín der régen názti . dáz in diu súnna trúcchendi . álso iz táranâh fûor. *Num te preterit paulum inpendisse pias lacrimas calamitatibus persi regis a se capti?* Íst tíh ferhólen . paulum emilium consulem . kûotlicho uuéinôn . dáz léid uuénde persi regis mącedonum . dén ér sélbo gefángen hábeta . uuánda ér dâhta . dáz ímo sámolih keskéhen máhti? Historici héizent ín perseum . náls persum. Sîe ságent óuh uuîo díccho er ándere consules fóre úbersígenôta . únde sô ín paulus kefángenen ze romo brâhta . uuîo er in custodia erstárb . únde sîn sún úmbe ármhéit smídôn lírneta . únde síh tés néreta. *Quid aliud deflet et clamor tragoediarum . nisi fortunam indiscreto ictu*

Digitized by Google

uertentem felicia regna? Uuáz chárônt tragoedię âne fortunam úndûrlicho stôrenta . gûollichíu rîche . dáz si nehéines [A 52] mêr nesíhet tánne ánderes? Tragoedię sínt luctuosa carmina . álso díu sínt . díu sophocles scréib apud grecos . de euersionibus regnorum et urbium . únde sínt uuíderuuártig tien comoediis . án dîen uuír îo gehórên lętum únde iocundum exitum. Úns íst áber únchúnt . úbe dehéine latini tragici fúndene uuérdên . sô uuír gnûoge fíndên latinos comicos. *Nonne adolescentulus didicisti iacere in limine iouis . duis pithus ton men ena*
duo dolia articulus quidem unum
kakon ton de eteron elon. Nelírnetôst tû na
malum articulus autem alterum bonum.
chínt uuésentêr . dáz pacubius poeta scréib. Zuô chûfâ lígen fólle . únder iouis túrôn . éina gûotes . únde ándera úbeles? Vuér íst . ér negetrínche béidero . ér nechóroe árbéite . ióh kemáches? Mít tíu óuget si . dáz si ín nîeht fermîden nemáhta aduersitatis. *Quid si uberius sumpsisti de parte bonorum?* Uuáz chlágetôst tu díh . úbe du mêr getrúnchen hábest tes pézeren? Sámo si châde . úbe íh tíh nîeht úber al fermîden nemáhta . nû nehábo íh tíh tóh . pórhárto tróffen. *Quid si a te tota non discessi?* Uuáz úbe íh tíh nóh nehábo gáreuuo uerlâzen? *Quid si hęc ipsa mei mutabilitas . tibi est iusta causa sperandi meliora?* Uuáz úbe dísêr stúrz . tíh tûot mit réhte díngen des pézeren? Álso dîe álle mit réhte díngent tes pézeren . qui persecutionem patiuntur propter iustitiam . uuánda sie déste sâligoren sínt. *Tamen ne contabescas animo.* Nû nesîst tóh sô mûotsúhtîg nîeht . lâ dîn mûotpréchôn díh sîn. *Et locatus*

Digitized by Google

intra commune omnibus regnum . ne desideres uiuere proprio iure. Únde nemûoto nîeht éino in geméinemo rîche . dînero ríhti zelébenne. Nû íst sî chómen ad communem locum. Táz héizet communis locus án îogelîchemo statu . táz man nîomannen némmendo . keméine âchuste lúzzet . álso díse uérsa [A 53] tûont.

8. LOCUS COMMUNIS.

Si confundat copia pleno cornu tantas opes . quantas pontus incitus flatibus uersat harenas. Uuáz íst tés mêr? Scútti copia ministra fortunę dien ménniskôn ûzer íro hórne sámouílo râtes . sô mére tíuret crîzes . fóne uuínde eruuégetêr. Hîer íst suspensio uocis. Fabulę ságent . táz achelous amnis tíu in grecia rínnet . ze fárre uuórteníu . mít hercule fúhte . únde hercules temo fárre daz hórn ábaslûoge . únde ér iz kâbe gnúhte . díu ministra íst fortunę . dáz si íro uróuuûn gûot mít témo ûzkâbe. *Aut quot sydera fulgent cęlo . edita stelliferis noctibus.* Álde sámománige stérnen in hímele skînent . téro náht . sô iz kestírnet íst. Sô íst óuh hîer. *Nec retrahat manum.* Nóh hánt ze íro nezúge . dáz chît . nóh sîa is irdrúze. Únde óuh hîer. *Haud ideo cesset humanum genus . flere miseras querelas.* Túrh táz netâte nîomêr ménnisko lába sînero ármelichûn chlágo. Hîer íst depositio. *Quamuis accipiat deus libens uota . prodigus multi auri . et ornet auidos . claris honoribus . nil iam parta uidentur.* Tóh óuh kót sélbo . íro díge gérno uernâme . únde ín sînes kóldes mílte uuâre . únde ín óuh êra uuéllentên . déro uílo gâbe . nóh sô nedûohtî ín gnûoge . dés sie hábetîn. *Sed sęua rapacitas . uorans*

Digitized by Google

quesita. alios pandit hiatus. Núbe diu míchela gîrhéit. éin uerslíndende. gínêt îo sâr gágen ándermo. *Quę iam frena retentent precipitem cupidinem certo fine?* Uuér mág tia gîrhéit inthâben. îo fúrder béitenta? *Cum fluens largis muneribus. sitis potius ardescit habendi.* Sô láng sî gnûoge hábendo. îo dóh mêr háben uuíle? *Numquam diues agit. qui trepidus. gemens.* [A 54] *credit sese egentem.* Tér neuuírt nîomêr rîche. tér sórgendo. únde sûftôndo. síh ármen áhtôt. Hîer íst tér status ûz. uuánda sî síh ímo sámoso gágenuuértemo. mít rédo errétet hábet. Pe díu sprí-chet ímo nû zû philosophia. fóne íro sélbûn.

---

9. EX SUA PERSONA.

His igitur si pro se tecum fortuna loqueretur. quid profecto contrahisceres non haberes. Úbe fortuna síh sélbûn sus ferspréchen uuólti. dáragágene nemáhtîst tu nóh erlíuten. *Aut si quid est. quo querelam tuam iure tuearis! proferas oportet.* Álde úbe dû dîna chlága geskéinen máht réhta uuésen. sô tóug. táz tu sia fúrezíhêst. *Dabimus locum dicendi.* Íh tûon dír státa zespréchenne. *Tum ego inquam. Ista sunt quidem speciosa. oblitaque melle rhetoricę ac musicę dulcedinis.* Tíz sínt ál chád íh tô. skôníu geschôse. únde sámo so gehónogotíu. mít rhetorica. únde mít musica. Uuánda hîer nû ánderêst keuuáht íst rhetoricę dulcedinis. únde man êr nîeht pechénnen nemág íro dulcedinem. êr man sîa sélbûn bechénnet. sô neíst táz hîer nîeht zeúberhéuenne. sô uílo man chúrzlicho geságen mág. uuáz sî sî.

Digitized by Google

10. QUID SIT RHETORICA.

Rhetorica íst éin dero septem liberalium artium. dáz chît tero síben bûohlísto. dîe únmánige gelírnêt hábent. únde áber mánige genémmen chúnnen. Téro síbeno íst grammatica diu êrista. díu únsih lêret rectiloquium. dáz chît réhto spréchen. táz ióh chínt kelírnên múgen. sô uuír tágoliches hôrên. Tiu ánderíu íst rhetorica. tíu únsih férrôr léitet. uuánda sî gíbet úns tîa gesprâchi. déro man in dínge bedárf. únde in sprâcho. únde souuâr [A 55] dehéin éinúnga íst geméinero dúrfto. Tárazû diu chínt nehéin núzze sínt. núbe frûote líute. Sprâchâ únde díng. nemúgen âne strît nîeht uuérdent. Uuâr íst sâr sólih strítôd uuórto. sô in dínge. únde in sprâcho? Pe díu neíst nîonêr gesprâches mánnes mêr dúrft. tánne dâr. Souuér dér íst. dér den strît mít rédo uerzéren chán. únde er dáz in rhetorica gelírnêt hábet. tér íst orator. in dés múnde findet man rhetoricam dulcedinem. Íst er áber úngelêret. únde íst er dóh kesprâche. sô mág er ûoben officium oratoris. sélbo nemág er orator sîn. uuánda dáz ex natura íst. táz neíst nîeht ex arte. Uuér íst tér dîa dulcedinem bechénne. ér neîle dára gérno. dâr êr sîa gehôre? Tô in grecia zuêne die gelêrtôsten dés lístes. eskines únde demostenes gesprâchen éinen dág. tínglicho zestrîtenne. nechâmen dára úmbe dáz na. sô cicero chît. multa milia ex omni grecia? Zíu súlen uuír dánne sô lústsámes lístes. fúrenomes únánchúnde sîn? Uuízîn dóh. táz tíu sélba scientia. díu rhetorica héizet triplex íst fóne díu. uuánda íro materia triplex íst.

Digitized by Google

11. DE MATERIA ARTIS RHETORICAE.

Uuáz íst íro materia . âne der strît? Sô der strît errínnet . sô hábet si uuérh. Ane strît nehábet si nîeht zetûonne . álso óuh medicina dánne otiosa íst . úbe morbi negeskéhent . nóh uulnera. Strîtet man úmbe réht . únde úmbe únréht . sô man in dínge tûot . tíu slâhta strîtes . héizet latine fóne iudicio iudicialis. Strîtet man úmbe ámbáhtsézzi . álso dáz íst uuér ze chúninge túge . álde ze bíscófe . uuánda man sîna uirtutem sól demonstrare . pe díu [A 56] héizet tíu slâhta strîtes demonstratiua. Strîtet man dârúmbe . uuáz núzze sî zetûonne . álde zelâzenne . álso man ze romo stréit . uuéder cartago uuâre diruenda . álde neuuâre . uuánda man dés sól tûon deliberationem . dáz chît éinunga . únde beméineda . pe díu héizet tíu slâhta strîtes deliberatiua. Táranâh súlen uuír uuízen . dáz îogelîh téro drîo slâhtôn hábet zuêne únderskéita. Téro zuéio héizên uuír den éinen statum legalem . ánderen statum rationalem. Sô man strîtet úmbe dia legem . únde sia éinêr uuíle uernémen ze éinero uuîs . ánderêr ze ánderro uuîs . tér status táz chît tér strît héizet mit réhte legalis. Sô man áber dârúmbe strîtet . uuîo rédolîh táz sî . dáz man tûot álde râtet . fóne déro rédo . dáz chît fóne déro ratione . héizet tér strît rationalis. Sô íst áber zeuuízenne . dáz man ze fînf uuîsôn strîtet úmbe dia legem . ze fîer uuîsôn úmbe dia rationem. Téro uuîsôn nesól únsíh nîeht erdrîezen zegehôrenne.

Digitized by Google

12. QUI SINT STATUS LEGALES;

Eín strît íst úmbe dia legem . dér dir héizet scriptum et uoluntas. Tér íst sús ketân. Lex monachorum chît . post completorium nemo loquatur. Sô náhtes prúnst keskíhet . sô scrîet tér dien ánderên . tér dés êrest keuuára uuírdet. Sô man dén mâlôt úmbe scriptum legis . sô ántséidôt er síh mít uoluntate scriptoris. Ér chît ter scriptor uuólti . dáz man darána únderskéit hábeti. Ánderêr geskíhet fóne contrariis legibus. Álso dîe leges contrarię sínt. Omni petenti te tribue. Únde díu. Ne aliquid cui nihil. Ter drítto geskíhet fóne ambiguis legibus. Álso dáz íst in romana lege. Meretrix si coronam auream possideat . publicetur. Uuéder sól man urônen . coronam álde meretricem? Ter fîerdo héizet latine diffinitio . táz chît cnôt[A 57]márchúnga . álde gnôtmezúnga . uuánda diu lex táz uuórt spríchet . táz in únguíshéite . únde in strîte uuésen mág . únz sîn . bezéichennísseda gnôtmézôt uuírdet. Álso ze romo in strîte uuás . úbe dér be scúlden uuâre erslágen . dén man dârúmbe slûog . táz er náhtes mít sînero stángo gîeng . uuánda romana lex chît . nocte cum telo deprehensus . occidatur. Tô uuás definitio zetûonne . uuáz telum sî. Telum íst kespróchen fóne demo chrîechisken uuórte telon . táz chît longum latine. Ter fínfto héizet latine ratiotinatio . táz chît éines tínges féstenunga fóne ándermo. Álso dér stréit . tér den exulem fílta . dáz er dáz fóne díu uuóla tûon mûosî . uuánda romana lex chît . exulem intra fines deprehensum . licet occidere.

Digitized by Google

13. QUI SINT STATUS RATIONALES.

Áber déro fîer rationalium statuum . héizet ter êristo coniectura . dáz chît râtiska . uuánda sô der ínzihtîgo lóugenet . sô râtiskôt man daranâh . mít signis . únde mít argumentis. Álso der chúning salomon téta . afferte inquit gladium . et diuidite uiuentem puerum in duas partes. Ter ánder héizet finis . uuánda sô únguís námo íst tes criminis . sô sól iz uuérden finitum. Álso dánne geskíhet . sô ûzenhálb chîlichûn genómen uuérdent sacra uasa . únde dáz in zuîuele íst . uuéder dáz héizen súle fúrtum álde sacrilegium. Iudices nemúgen êr nîeht iuditium tûon . êr nomen criminis uuírdet definitum. Ter drítto héizet translatio . dáz chît uuéhsal . únde míssesézzeda. Uués uuéhsal? Loci . temporis . personę . criminis . poenę. Sîe strîtent . táz iz neuuúrte . dâr iz sóltî . nóh tô iz sóltî . nóh fóre démo iz sóltî. Óuh strîtent sie . dáz iz tîe scúlde nesîn . ze dîen der ínzihtîgo gebrîeuet sî . álso iz ófto ze romo fûor . dáz man sie míssebrîefta. Sô geskíhet óuh táz man scúlde [A 58] hártôr ándôt álde mínnera ándôt . tánne iz réht sî. Uuéhsal héizet tér strît . uuánda er fóne uuéhsele uuírdet. Álso gregorius iohannem zêh constantinopolitanum . dáz er pallium trûoge . dánne ér nesóltî . únde in platea . dâr er nesólti. Únde paulus fideles zêh . dáz sie íro geríhte fórderôtin apud infideles. Únde álso uuír ófto chédên . zíu man échert tés scáz néme . dén man sélben háben sólta . álde zíu man dén sláhe . dér mínnerûn poenam hábet keurêhtôt. Qualitas héizet ter fîerdo rationalis status. Tér hábet námen dánnân . uuánda er qualitatem facti úr-

Digitized by Google

sûochenôt . íh méino . úbe si gûot sî . álde úbel . réht álde únreht. Uuánda áber qualitas bipertita íst . fóne díu íst si zechîesenne an íro partibus. Uuéliu sínt íro partes? Táz íst negotiale . únde iuridiciale. Negotiale íst tér strît . tér úmbe daz keuuónehéite geskíhet . álso chóuflíute strîtent . táz tér chóuf súle uuésen stâte . dér ze iârmércate getân uuírdet . ér sî réht . álde únréht . uuánda iz íro geuuónehéite íst. Iuriditiale hábet tánnân námen . dánnân óuh iuridici héizent; Álso dîe ze romo iuridici hîezen . dîe daz púrgréht in díngе ságetôn . álso héizet tér dánnân uuórteno strît . iuriditialis. Nû sínt óuh sîníu partes zuéi . absolutum et absumptiuum. Absolutum chît pár . uuánda darána nehéin ántséida neíst . âne dáz ter bemâlôto chît párlicho . dáz er uuóla dáz tûon mûosi . dáz man ímo uuîzet. Álso cicero ságet . táz pacubius poeta . síh ze ímo chlágeti . déro únerôn . dáz ímo éin spiloman dâr ze sînemo hûs ketórsta hárên be námen. Tés nehábeta der spíloman nehéina ándera ántséida . âne dáz er ín uuóla mûosi sô námôn . sô er hîeze. Assumptiuum íst kespróchen fóne [A 59] déro assumptione defensionis . táz chît fóne déro uuárnungo dero fúrolago. Tér status hábet quatuor partes. Éin héizet relatio . dáz chît uuíderechêreda . álso sámson uuíderechêrta . sîne scúlde án philisteos . tô sie ín mâlotôn . zíu er ín íro ézeske brándi. Ánder pars héizet remotio . dáz chît ábanémunga . álso daz uuîb ába íro sélbûn die scúlde némendo . ûfen éinen ánderen sîe légeta . dô si chád . serpens decepit me. Tertia pars héizet comparatio . álso dér mít comparatione síh ántséidôta . tér daz hére lôsendo . hínagáb tien hostibus arma . únde impedimenta . dáz

Digitized by Google

chît keuuâfene . únde fûoter . únde dáz chát . uuésen bézera . dánne sélbez taz hére zeuerlîesenne. Quarta pars héizet concessio . táz chît keiíht. Tér strît téilet síh in deprecationem . únde in purgationem . dáz chît in ulého . únde in ántséida. Deprecatio íst . táz ter scúldigo chît . peccaui . ignosce . únde er nîeht nestrîtet . únde áber die ándere strîtent . dîe ín demo dínge sízzent . úbe man ímo súle ignoscere . álde nesúle. Purgatio íst triplex. Éin purgatio héizet casus . táz chît keskíht. Mít casu ántséidôt síh . tér dir chît . táz in is lázti . ánderes mánnes tôd . álde sîn sélbes súht . álde ételíh úngeuuândíu geskíht. Ánderíu purgatio héizet necessitas . táz chît nôt. Álso dáz íst . úbe ér ze uuórte hábet . táz er uuúrte captus . álde ui obpressus . álde in uincula missus. Tiu drítta purgatio héizet imprudentia . dáz chît únuuízenthéit. Álso paulus síh ántséidôta . tô er chad. Nesciebam eum esse principem sacerdotum. Tíz sínt tíu exempla déro statuum . dîe in dínge uuérdent . táz chît. tîe dir uuérdent . in iuditiali genere causę. [A 60] Tîe áber in demonstratiuo genere causę . únde in deliberatiuo uuérdent . târ man sprâchôt . tîe hábent tén sélben námen. náls áber nîeht sô getâníu exempla. Fóne dísên bechénnet man éníu lîehto;

---

14. QUID SIT STATUS;

Táranâh íst táz zeuuízenne . táz status únde constitutio . ál éin íst . únde sie dánnân genámôt sínt . táz tie strîtenten síh stéllent gágen éin ánderên. Intentio únde depulsio . díu máchônt ten statum. Ána-

Digitized by Google

uáng tes strîtes. héizet intentio. únde depulsio. dáz chît mâlizze. únde uuéri. Álso dáz íst dáz ter accusator chît. in dínge ze sînemo aduersario. fecisti. únde ér ántuuúrtet. non feci. Álde úbe er chît. non iure fecisti. únde ér ántuúrtet. iure feci. Tánne díu depulsio sô getân íst. táz sî chît. iure feci. merito lesi. sô sól sî sâr dés háben rationem. álso dáz íst. prior enim me lesit. Téro rationis tûot ter accusator infirmationem. dáz chît lúzzeda. Sô dáz íst. Non enim te oportuit uindicare iniuriam tuam. Chît áber der bemâlôto. non feci. non lesi. uuánda déro depulsioni. nehéin ratio nefólgêt. uués mág tér rationem gében. tér nîehtes neiíhet. sô sól der accusator mít coniecturis zûofáhen. dáz er ín dés lóugenes úberuuínde. Fóne ín zuéin chúmet ter strît. ze dien ánderên. dîe dâr in dínge sínt. táz óuh sîe begínnent strîten. feceritne. álde úbe er iz téta. iurene fecerit. Tés strîtes tûont tie iudices énde. uuánda an íro iuditio stât. uuéder man ín háben súle. fúre scúldîgen. álde fúre únscúldigen. únde fóne íro iuditio uuírdet er dimissus. álde punitus. Êr dáz sô ergánge. [A 61] êr uuírt temo oratori zegeóugenne. dîa méisterskáft sînes kechôses. únde ál dáz fúre zegezíhenne. mít tíu des tínges spûon mág. únde mít tíu gelóublih ketân mág uuérden. tien iudicibus. souuáz er uufle háben ze réhte. álde ze únrehte. únde souuén er háben uuíle ze noxio. álde ze innoxio. Uuîolih ér fúregândo uuésen súle án demo exordio. únde dáranâh án dero narratione. únde dáranâh án dero confirmatione. únde ze iúngest án dero conclusione. únde án dîen állên. uuîo zímîg. uuîo chléine. uuîo spílolîh. târ dáz keuállet. uuîo grémezlîh. uuîo drôelih. uuîo in álla

Digitized by Google

rárta geuuérbet . tés sínt ciceronis pûoh fól . díu er de arte rhetorica gescríben hábet.

---

15. DE PRESENTI STATU;

Nû sûochên óuh hîer án dísemo strîte . dér únder boetio . únde únder dero fortuna íst . uuélêz intentio sî . únde depulsio. Táz íst intentio . dáz síh sús chlágôt boetius. Itane nihil fortunam puduit? Únde áber . Homines quatimur fortunę salo. Sô íst táz depulsio . dáz sî chît. O homo . quę tua detraximus bona? Nulla tibi a nobis est inlata uiolentia. Sô íst táz ratio depulsionis. Opes . honores . ceteraque talium . mei sunt iuris. Dominam famulę cognoscunt. Mecum ueniunt . me abeunte discedunt. Tíu ratio íst sô stárh . táz philosophia ímo uerságet . táz er dáragágene . nîeht sâr erlíuten múge. Álso sî dâr chît. His si pro se tecum fortuna loqueretur . quod perfecto contrahisceres . non haberes. Mít tîen uuórten hábet si ímo uerságet . infirmationem rationis. Únde uuánda fortuna réht hábet . únde sî síh íro [A 62] sítes nîeht kelóuben nemág . pe díu uuíle si ín dés rhetorice irríhten! dáz in íro gûotes sô únuuíriges . sâr nîeht lángên nesólta . únde ín échert tés kûotes lústen sól . táz ímo éinêst chómenez . nîomêr fúrder inslíngen nemag.

---

16. SEQUITUR.

Tum tantum cum audiuntur oblectant. Sús scôníu gechôse . sínt tîa uuîla lústsám . únz man siu gehôret. *Sed miseris est altior sensus malorum.* Aber

Digitized by Google

beuuífenên íst mêr . dáz ín ánalíget. Sîe infíndent mêr íro léides. *Itaque cum hęc desierint insonare auribus . insitus meror pregrauat animum.* Sô sie díz állero êrest nehôrent . sô uuíget in áber dáz ze hérzen geslagena sêr. *Et illa. Ita est inquit.* Táz íst álso chád sî. *Hęc enim nondum sunt remedia morbi tui.* Tíz nesínt óuh nîeht tíu scúldîgen lâchen dînero súhte. *Sed fomenta quędam adhuc contumacis doloris . aduersum curationem.* Núbe échert súslichíu uâske! dînes úngerno héilênten sêres. *Nam admouebo cum tempestiuum fuerit . quę sese penetrent in profundum.* Íh kíbo dír sô is zît uuírt . tíu tráng . tíu díh túrhkânt. *Uerumtamen ne uelis te existimare miserum . i. ne existimes te miserum.* Áber ínin díu . hábe gûoten drôst . únde neáhto díh nîeht uuênegen.

---

17. DE PERCEPTIS BONIS.

An oblitus es numerum . modumque tuę felicitatis. Hábest tû ergézen dînero sâldon . uuîolîh . únde uuîo mánig sîe uuâren? *Taceo quod desolatum parente . cura te suscepit summorum uirorum.* Íh uuíle dés suîgen . dô dû uuéiso uuúrte . dáz tíh tie hêrosten in íro flíht nâmen. [A 63] *Delectusque in affinitatem principum ciuitatis . prius coepisti esse carus . quam proximus! quod preciosissimum genus est propinquitatis.* Únde gechórnêr ze déro síppo dero hêrôstôn ze romo . dáz chît ze éideme gechórnêr . dînemo suêre simmacho . uuâre du ímo lîeb . êr du ímo uuúrtîst síppe. Dáz tiu fórderôsta síppa íst . úbe der man geîlet . táz er lîeb íst. *Quis non predicauit te felicissimum . cum tanto splendore socerum . tum pudore coniugis . tum quoque*

Digitized by Google

oportunitate masculę prolis? Uuér nechád tíh tô saligen . sóliches suêres . únde sólichero suíger . sô chíuskero chénûn . sô êrsámero cómenchíndo? *Pretereo sumptas in adolescentia dignitates . negatas senibus.* Íh neuuíle dés nîeht chôsôn . dáz tû iúngêr guúnne dîe hêrscáft . dîe álte guúnnen nemáhtôn. Tû uuúrte iúngêr consul. *Libet enim preterire communia . delectat uenire ad singularem cumulum felicitatis tuę.* Táz óuh ánderên gescáh . táz uuíle íh úberhéuen . ze dînên chréftigên súndersâldôn . uuíle íh chómen . fóne dîen uuíle íh ságen. *Si quis fructus mortalium rerum . ullum pondus beatitudinis habet . poteritne deleri memoria illius lucis . i. prosperitatis . quantalibet mole ingruentium malorum?* Úbe ménniskôn dîehsemo . ze dehéinero sâlighéite zíhet . mág tánne déro skînbârûn êro keâgezôt uuérden . fóne dehéinemo geskéhenemo léide? *Cum uidisti duos liberos tuos . pariter domo prouehi . sub frequentia patrum . sub plebis alacritate.* Íh méino . dáz tû sáhe zuêne dîne súne . sáment fóne dînemo hûs kefûoret uuérden . mít állero dero hêrrôn mánegi . únde mít álles tes líutes méndi? [A 64] s. dáz sie mít tîen êrôn in curiam brâhte . pêde sáment consulatum infîengen. *Cum eisdem in curia insidentibus curules . tu orator regię laudis . meruisti gloriam ingenii . facundięque.* Tánne ín sízzentên in demo sprâhhûs . án demo hêrstûole . tû orator uuésendo . getûomet uuúrte dînes sínnes . únde dînero gesprâchî . án des chúninges lóbe? Síto uuás ze romo . sô chúninga mít síge fóne uuîge châmen . dáz man demo állero gesprâchesten beuálh taz sígelób . zetûonne in capitolio . fóre állemo demo líute . álso man ímo dô téta. Táz er áber chît insidentibus curules . táz chît er

Digitized by Google

fóne díu . uuánda reges sâzen in tribunali . dâr sie díngotôn . álde dâr sie iura plebi scáffotôn . áber magistratus sâzen in curulibus . tánne sie búrgréht scûofen demo líute. Curules hîezen . sámoso currules . uuánda íu êr consules in curru rîtendo ad curiam . târûfe sâzen. *Cum in circo medius duorum consulum . satiasti exspectationem circumfusę multitudinis . triumphali largitione.* Tô óuh táz keskáh . táz tû únder ín zuéin consulibus míttêr sízzendo . fólleglicho állero dero mánigi spéndotôst . tie sígegébâ.

---

18. DE TROPHEO ET TRIUMPHO;

Téro sígeêrôn . uuâren zuô . diu mínnera . únde diu mêra. Tíu mínnera hîez in chrîeskûn tropheum dáz uuás . sô die hostes uuúrten ze flúhte bechêret. Tánne chám sígenémo . fóne uuîge rîtendo . ûfen éinemo blánchen rósse. Ûfen démo uuárd er enfángen fóne demo plebe . âne die patres . tîe léitôn ín rîtenten in capitolium . únde uuúrten mactatę dâr oues in sacrificium. Fóne díu hîez táz ópfer ouatium. Áber díu mêra sígeêra . fóne déro er nû ságet . hîez in chrîechiskûn triumphus . táz uuás sô die hostes . erslágen [A 65] uuúrten. Tánne chám der uictor fóne uuîge . rîtende in curru . dîe quatuor albi equi zúgen. Ûfen déro infîengen . ín patres . sáment temo plebe . únde léitôn ín ad capitolium . únde ópferotôn dâr tauros . únde úmbe geméina fróuui . nám man frôno scáz . ûzer demo erario . únde gébeta állemo demo búrglíute! únde dien sígenémôn . gáb man palmas in hánt . únde lauream coronam an hóubet . únde gûollichôta man dén sígo mít lóbe! álso dârfóre geságet íst. Tér uuás fílo

Digitized by Google

hárto geêret . témo daz lób uuárt peuólên zetûonne . álde der scáz zespéndônne. Ter sígo hábet námen fóne dien signis. Sô dien hostibus uuérdent tie signa genómen . táz héizet sígo némen.

---

19. DE INDULGENTIA FORTUNAE.

Dedisti ut opinor uerba fortunę . dum te illa demulcet . dum te ut delitias suas fouet. Íh uuâno dû betrúge dia fortunam . dáz si díh sô zértet . únde díh sô urîtet. Demulcet . chît stréichôt . álso man dûot . témo man zártôt. Delitię sínt frîtliche sáchâ . dîe uuír éigen . úmbe lústsámi . náls úmbe dúrfte . álso turtures sínt . únde psitaci. *Abstulisti munus . quod nulli umquam commodauerat priuato.* Tû hábest íro ánaguúnnen . dáz si nóh nehéinemo in súnder negáb . nehéinemo dînemo gnôz. Târ sî chît priuato . dâr lâzet si échert ten chúning fóre. Sîe héizent álle priuati . dîe chúninga nesínt. *Uisne igitur calculum ponere cum fortuna?* Uuíle du nû zálôn mít íro? *Nunc primum liuenti oculo prestrinxit te?* Nû êrest prûn séhontíu . zuángta sî díh. *Si consideres numerum modumque lętorum uel tristium . adhuc non possis te negare felicem.* Úbe dû zálôst . únde chóstôst . uuáz tû nóh éigist péidero . léides ióh lîebes . sô neuerságest tu díh [A 66] nóh nîeht sâldôn. *Quodsi idcirco non estimas te fortunatum . quoniam abierunt quę tunc lęta uidebantur! non est quod te putes miserum . quoniam quę nunc creduntur mesta . pretereunt.* Áhtôst tu díh pe díu únsaligen . uuánda hína íst . táz tíh fréuta . tíz féret óuh hína . dáz tíh nû léidegôt. Pe díu nesólt tu díh uuênegen áhtôn. Táz héizet ar-

Digitized by Google

gumentum a contrariis. *An tu nunc primum subitus hospesque uenisti . in hanc skenam uitę?* Píst tû nû sô níuuenes chómenêr . gást . hára in dísses únseres lîbes skenam? In skena skéllent hértôn béide . fabulę lętarum rerum . sô comoedię sínt . ióh tristium . sô tragoedię sínt. Uuánda óuh úns pegágenent hértôn . lęta . únde tristia . pe díu íst únsêr lîb kelîh tero skena. *Ullamne reris inesse constantiam humanis rebus?* Uuânist tu dehéina stâtigi uuésen . án dero ménniskôn dínge? *Cum hominem ipsum sepe uelox hora dissoluat.* Tánne ióh sélben den ménnisken éin chúrz uuîla ófto zeerlékke? *Nam etsi fortuitis rebus . rara fides est manendi.* Úbe óuh sélten in éteuues sâldôn dehéin stâtigi íst. *Ultimus tamen dies uitę . mors quędam est fortunę etiam manentis.* Sîn énde íst îo dóh téro sélbôn sâldôn énde . níunt fóllegîengîn sie ímo únz tára. *Quid igitur referre putas . tune illam moriendo deseras . an te illa fugiendo?* Uuáz áhtôst tû dârána geskéidenes . tû sîa lâzêst erstérbendo . álde sî díh lâze . fóne dír flíhendo?

---

20. OMNIA MUNDANA . ESSE INSTABILIA;

Cum phoebus roseis quadrigis cęperit spargere lucem polo . pallet hebetata stella . prementibus flammis . albentes uultus. Sô mórgenrôtíu súnna ûfen íro réito. sô fabulę ságent . rîtentíu [A 67] begínnet skînen . sô tímberênt tie stérnen . tîen skîmôn bedécchentên íro bléichen ánalútte. *Cum flatu tepentis zephiri irrubuit nemus . i. rosetum uernis rosis . spiret insanum nebulosus auster . iam spinis abeat decus.* Sô ze lénzen fóne des uuésteneuuíndes uuarmi . rôseblûomen uuér-

Digitized by Google

dent . áfter demo uélde . úbe dánne heiz chúmet tér uuólchenônto súntuuínt . sô mûozen die blûomen . rîsen ába dîen dórnen. *Tranquillo sereno . radiat sepe mare inmotis fluctibus . sepe concitat aquilo feruentes procellas . uerso ęquore.* Éina uuîla íst ter mere stílle . únde lûtterêr . ándera uuîla tuárot er trûobêr. *Si mundo constat rara sua forma . si uariat tantas uices. Crede . fortunis hominum caducis . bonis crede fugacibus . constat et positum est ęterna lege . ut nihil genitum constet.* Ube állero uuérlte únstâte íst íro bílde . únde úbe sî sih ébendíccho uuéhselôt. So hábe dih ze múrgfaren sâldon . únde ze únstatemo gûote dero ménniscon . sô íst táz kuís . únde fásto gesézzet . táz nieht kebórnes . stâte nesî.

---

21. ITEM . QUOD NON DESTITUTUS SIT OMNI FELICITATE;

Tum ego inquam. Tô antuuúrta íh íro. *Uera commemoras o nutrix omnium uirtutum.* Uuâr íst táz tu ságest . méistra âllero tûgede. *Nec possum inficiari uelocissimum cursum prosperitatis meę.* Nóh íh nemág ferlóugenen mînero spûotigun férte. *Sed hoc est quod coquit uehementius recolentem.* Táz íst . táz mír uuê tûot . sô íh is kehúgo. Táz prénnet míh. *Nam in omni aduersitate fortunę infelicissimum genus est infortunii . felicem fuisse.* Nehéinero sláhto . únsâlda neíst sô míchel . in állên mísseskíhten . sô díu íst . táz mán síh pehúget . íu êr uuésen sâligen. *Inquit.* Tô antuuúrta si. *Sed quod tu luis supplicium falsę opinionis . id rebus iure imputare non possis.* Táz tû engéltêst tînes lúkken uuânes . táz neuuîz tien dín-

Digitized by Google

gen [A 68] nîeht. Uuízîst táz tû ín is nîeht keuuîzen nemáht. *Nam si·te mouet hoc inane nomen fortuitę felicitatis . licet mecum reputes . quam pluribus maximisque abundes.* Sîd tír sô héuig túnchet tér báro námo dero sâldôn . sô zálo mít mír . únde chóro míh úberuuínden . dû neéigîst nóh knûog mánigero sâldôn. Táz tû sâldâ héizest . tóh sie sô nesîn . tîe sínt tír nóh úninfáren. *Igitur . si seruatur tibi adhuc diuinitus inlesum . et inuiolatum . id quod possidebas preciosissimum in omni censu . fortunę tuę . poterisne iure causari de infortunio . retinens quęque meliora?* Hábet tír nóh kót pehálten gánz . únde úndároháft . táz tû tíuresta hábetôst . in állemo scázze . mít uuélemo réhte chlágôst tu díh tánne . hábendêr . únde óuh taz pézesta hábendêr . sámo so dû neéigîst na? *Atqui . uiget incolomis . illud preciosissimum decus generis humani . symmachus socer.* Tríuuo nóh lébet kesúnde . állero mánno êra . symmachus tîn suêr; *Et quod uitę precio non segnis emeres.* Únde dârána hábest tu . dáz tû mít temo líbe gérno chóuftîst. *Uir totus factus ex sapientia . uirtutibusque.* Tér állêr íst túged . únde uuîstûom. *Securus suarum . s. iniuriarvm . tuis iniuriis ingemiscit.* Únde sîn sélbes síh fertrôstet hábendêr . chlágôt er échert tíh. *Uiuit uxor! ingenio modesta . pudicitia pudore precellens.* Lébet tîn chéna . álles sítes kezógeníu . in chíuski . únde êrhâfti síh fúrenémende. *Et ut omnes dotes eius breuiter includam . patri similis.* Únde dáz íh sáment pegrîfe állen íro uuídemen . demo fáter gelîchíu. Tîe sácha daz uuíb sáment íro brínget . zûo demo mán . dáz íst íro uuídemo. *Uiuit inquam.* Sî lebêt chído íh. *Et exosa* [A 69] *huius uitę . tibi tantum seruat spiritum.* Únde

Digitized by Google

úrdruzíu dísses lîbes . pehébet si den âtem ínne . échert kérno dúrh tíh . táz sî geséhe . uuîo iz úmbe díh fáre. *Et tabescit tui desiderio . lacrimis ac dolore . quo uno uel ipsa concesserim . minui tuam felicitatem.* Únde nâh tír chélendo . suéndet si síh uuéinôndo . únde chárôndo . án démo éinen dínge . ióh íh iéhen uuíle . dír dero sâldôn méngin. *Quid dicam liberos consulares?* Uuáz tárf íh chôson úmbe dîne súne . dîe consules uuâren? Consulares sínt . tîe consules uuâren . álde uuírdîg sínt zeuuérdenne. *Quorum iam . i. in quibus iam elucet specimen uel paterni uel auiti ingenii . ut in id ętatis pueris.* Án dîen îu skînet tíu râtlichi íro fáter . ióh íro ánen geuuízzes . sô uílo iz in démo áltere skînen mág. *Cum igitur sit mortalibus precipua cura . retinendę uitę . o te felicem . si tua bona cognoscas . cui suppetunt etiam nunc . quę nemo dubitat cariora esse uita.* Sîd tie ménnisken nîeht sô gérno nehábent sô den lîb . uuóla gréhto dánne be díh sâlîgen . úbe dû uuéist . uuáz tír tóug . tû nóh hábest . táz tíurera íst . tánne der lîb. Tíu suasio íst in rhetorica honestissima . únde ualidissima . tíu mít temo comparatiuo uuírdet . tér mêr gemág . tánne superlatiuus. *Quare sicca lacrimas . nondum est ad unum . i. nullo excepto omnes exosa fortuna.* Fóne díu uuíske ába die trâne . fórtuna nehábet sie nóh nîeht álle in háze. Tînên fríunden íst si nóh ántlâzîg . tóh si dír duínge. *Nec tibi nimium ualida tempestas incubuit . quando tenaces herent anchorę . quę nec presentis solamen . nec futuri temporis spem abesse patiantur.* Nóh tír ne [A 70] begágenda nîeht ze stárh túnest . sîd nóh tie sénchelchrâpfen fásto háftênt .tîe nû . únde hínafúre díh nelâzent . úngetrôsten. Sô mézîg uuínt

Digitized by Google

íst . sô múgen anchorę gestâten daz skéf . sô chréftîg túnest chúmet . sô nemúgen sie. Anchorę dáz sínt suârîu îsen . chrâpfahtîu . in chrîechiskûn fóne dero hénde genámotîu . uuánda sie síh fásto hábent zûo dien stéinen . únde zûo dero érdo . dâr man daz skéf stâten uuíle.

22. RESPONSIO.

At hereant inquam precor. Háftên mûozîn sie chád ih. *Illis namque manentibus . utcumque se res habeant enatabimus.* Ín ze stéte stântên . souuîo iz sî . sô genésên uuír. *Sed quantum ornamentis nostris decesserit . uides.* Uuáz úns áber únserro êrôn enfáren sî . dáz síhest tu.

23. ITEM PHILOSOPHIA DE HUMANA CONDITIONE.

At illa . promouimvs inquit aliquantvm. Sô íst iz sâr éteuuáz nû bézera úmbe díh chád si. *Si te nondum tuę totius sortis piget.* Úbe dír iz nîeht állez kelîcho nemísselîchêt . táz tír in lôz keuállen íst . úbe dû dih tóh ze dien uríunden uersîst. *Sed non possum ferre delitias tuas . qui tam luctuosus atque anxius . conqueraris abesse aliquid beatitudini tuę.* Mír uuíget áber . dáz tû sô uerzértet píst . dáz tu sô âmerlicho únde sô ángestlicho chlágôst . táz tír îeht kebréste dînero sâlighéite. *Quis est enim tam compositę felicitatis . ut non rixetur ex aliqua parte . cum qualitate status sui?* Uuér íst sô uóllûn sâlîg . ér neríngе éteuuâr úmbe sîn díng . táz iz sô stât? *Anxia enim res est conditio humanorum bonorum.* Tíu geskáft tero

Digitized by Google

ménniskôn gûotes . zíhet îo ze ángesten. *Et quę uel numquam tota proueniat . uel numquam perpetua subsistat.* Únde íst sólih . táz si nîomer ze gánzi nechúmet . álde úbe si [A 71] chúmet . îo dóh neuuérêt. Ter mán neberéchenôt síh nîomêr álles sînes tínges . álde úbe er síh peréchenôt . sô íst iz únuuérig.

---

24. DISTINCTIO HUMANĘ CONDITIONIS.

Huic census exuberat . sed est pudori degener sanguis. Súmelichêr íst rîche . únde íst áber únédele. *Hunc nobilitas notum facit . sed inclusus angustia rei familiaris . mallet esse ignotus.* Súmelichêr íst chúnt mán fóne geédele . témo iz áber léid íst . túrh sîn árm getrágede. *Ille utroque circumfluus . uitam cęlibem deflet . s. si forte suis natalibus dignam inuenire non potest.* Súmelichêr hábet téro béidero gnûog . únde chlágôt áber . dáz er úngehîet íst. *Ille nuptiis felix . orbvs liberis . nutrit censum alieno heredi.* Súmelichêr íst uuóla gehîet . únde áber érbelôsêr . scázzôt er únerbôn. *Alius prole lętatus . filii . filięue delictis mestus inlacrimat.* Súm hábet chínt cnûogíu . únde chlágôt áber dáz siv frátatîg sínt. *Idcirco nemo facile concordat . cum conditione suę fortunę.* Pe díu neíst nîoman . dér síh hábe geéinôt mít sînes lîbes geskéfte. *Inest enim singulis . quod inexpertus ignoret . et expertus exhorrescat.* In begágenet állen . dáz ín únchúnt íst! êr sie iz pesûochên . únde besûochentên . mísselîchêt. *Adde quod felicissimi cuiusque sensus delicatissimus est . et nisi cuncta ad nutum suppetant . omnis aduersitatis insolens . minimis quibvsque prosternitur.* Lége dárazûo . dáz súmelichêr

Digitized by Google

álesâligêr . sô zúrdel íst . íz neuáre állez sô ér uuélle . uuánda er árbéite sô úngeuuón íst . táz er síh sâr míssehébet . ióh lúzzeles tínges. *Adeo perexigua sunt . quę detrahunt fortunatissimis summam beatitudinis.* Sô lúzzelíu díng penément ióh uuóla sâligên . dáz sie nîeht fóllûn [A 72] sâlîg neuuírdet. *Quam multos esse coniectas . qui arbitrarentur sese proximos cęlo . si contingat eis pars minima de reliquiis fortunę tuę?* Uuîo mánige uuânest tû . neáhtotîn síh kûolliche . úbe sie dóh éinen lúzzelen téil hábetîn dînero sâlighéite? *Hic ipse locus . quem tu exilium uocas . incolentibus patria est.* Tísiu sélba stát . tîa dû héizest íhselî . díu íst tien lántlíuten héimote. *Adeo nihil est miserum . nisi cum putes.* Álso guísso . neíst nîeht uuêneghéit . mán neáhtoe iz fúre dáz. *Contraque omnis sors beata est . ęquanimitate tolerantis.* Táragágene íst sâlîg souuélih lôz temo mán geuállet . úbe ér iz ébenmûote uertréget. *Quis est ille tam felix . qui cum dederit manus inpatientię . non optet mutare statvm suum?* Uuér íst tér síh kelâzet in úngedúlte . ér neuuélle uuéhsal tûon sînes tínges . souuîo iz stât? *Quam multis amaritudinibus respersa est dulcedo humanę felicitatis?* Neíst nû na dîu sâliglicha sûozî gemískelôt mít mánegero bítteri. *Quę si etiam iocunda esse uideatur fruenti . tamen retineri non possit . quominus abeat cum uelit.* Tíu démo nîo sô sûoze neíst . tér sia níuzet . táz er sîa getuélen múge . sî nerûme . sô sî uuíle? *Liquet igitur . quam misera sit beatitudo . mortalium rerum.* Nû skînet uuóla . uuîo uuêneglîh sî . dero ménniskôn sâlighéit. *Quę neque apud ęquanimos perpetua perdurat . nec tota delectat anxios.* Tíu ióh mít ébenmûotigên nîo uuérîg neuuír-

Digitized by Google

det . nóh fermúrndên . únde ángistêndên lústsám neíst . tóh íro fóllûn sî.

---

25. ARGUMENTATUR NON ESSE BEATITUDINEM IN PRESENTI FELICITATE.

Quid igitur o mortales extra petitis . intra uos positam felicitatem? Uuáz kânt ír líute ánderesuuâr sûochendo . dîa sâldâ . dîe ír hábent in íu sélbên? *Error uos inscitiaque confundit.* Ír neuuízent is nîeht . ír hábent míssenómen . dáz írret [A 73] íuuih. *Ostendam tibi breuiter . cardinem summę felicitatis.* Íh óugo dir . an uuíu die méistûn sâldâ sínt . uuâr sie ána uuérbent. *Estne aliquid tibi te ipso preciosius?* Íst tir îeht lîebera . dánne dû sélbo? *Nihil inquies.* Néin chîst tu. *Igitur si tui compos fueris . possidebis . quod nec tu umquam uelis amittere . nec fortuna possit auferre.* Uuíle dû uuálten dîn sélbes . sô . dáz tu fortunam in uersíhte éigîst . sô guúnnest tû . dáz tu nîomêr gérno neuerlíusist . nóh tír óuh tiu fortuna genémen nemág. Mít tíu uuérdent tír béidíu gebûozet . ióh anxietas . ióh instabilitas . fóne dîen íh fóre ságeta. *Atque ut cognoscas non posse constare beatitudinem in his fortuitis rebus . sic collige.* Únde dáz tû uuízîst . táz tîe sâldâ nîeht nesínt . an dísên zuîueligên díngen . chíus iz svs. *Si beatitudo est summum bonum . naturę ratione degentis.* Úbe sâlighéit íst taz fórderôsta ménniskôn gûot. Suspensio. *Nec est summum bonum . quod eripi ullo modo potest.* Nóh táz nîeht taz fórderôsta gûot neíst . táz man ferlîesen mág. Et hic. *Quoniam precellit id . quod nequeat auferri.* Uuánda dáz échert

Digitized by Google

fórderôra íst . táz mánne benómen uuérden nemág. Et hic. *Manifestum est . quin non posset instabilitas fortunę adspirare . ad percipiendam beatitudinem.* Sô neíst nehéin zuîuel . núbe únstâte sâlda . nîeht kehélfen nemúgîn mánne . sâlighéit zeguúnnenne. Tíz argumentum chît . uuánda an summo bono sâlighéit íst . târ dés prístet . táz târ sâlighéit nesî. Táz argumentum héizet a causa . uuánda summum bonum . dáz ist causa beatitudinis. *Ad hęc.* Tárazûo ságo íh tír. *Quem caduca ista felicitas uehit . i. extollit . uel scit eam . uel nescit esse mutabilem.* Táz nemág nîo ze léibo uuérden . dén dísíu múrfâra sâlda héuet . núbe er sîa uuíze sô múrga uuîla uuérenta . álde neuuíze. Táz íst argumentum a contrariis. *Si nescit quę*[A 74]*nam beata sors esse potest . ignorantię cęcitate?* Úbe ér iz neuuéiz . uuîo sâliglîh lôz mág ímo uuésen geuállen . án dero únuuízenthéite? *Si scit . metuat necesse est ne amittat! quod amitti posse non dubitat.* Uuéiz er iz áber . sô mûoz er nôte fúrhten zeuerlîesenne . dáz er síh uuéiz múgen uerlîesen. *Quare continuus timor . non sinit eum esse felicem.* Fóne díu nelâzet ín diu átaháfta fórhta nîeht sâlîgen uuésen. Sô getâṅ argumentatio . héizet in rhetorica comprehensio . táz chît keuángeni . uuánda er ímo nîeht indrínnen nemág . ér negefáhe in . álso er nû chît . ér uuíze . álde neuuíze fortunam instabilem . ér neíst îo sâlig nîeht. Álso dáz íst in euangelio. Baptismum iohannis de cęlo erat . an ex hominibus? Souuéder sie châdîn de cęlo . an ex hominibus . sô uuúrtîn sie geuángen. *Uel si amiserit . an putat neglegendum?* Álde uuânet er . úbe er iz ferlíuset . táz er síh is fertrôsten múge? *Sic quoque perexile bo-*

Digitized by Google

num est . quod ęquo animo feratur amissum. Ióh sô skînet úndíure . daz sîn . únde éccherôde . dáz únsih lúzzel ríuuet . sô uuir iz ferlîesên. Táz íst állez dissuasoria oratio . mít tíu si ín uuéndet . dáz er nemínnoe caducam felicitatem . uuánda dáz íst inutile . et non necessarium. *Et quoniam tu idem es . cui scio persuasum atque insitum permultis demonstrationibus . nullo modo mortales esse . mentes hominvm. Suspensio.* Únde uuánda dû dér bíst . témo dáz chúnt ketân íst . únde ín gestúncôt íst . mít mánigfáltero lêro . dáz ménniskôn sêlâ erstérben nemúgen. *Cumque clarum sit . fortuitam felicitatem finiri morte corporis.* Et hic. Únde dánne óffen sî . sáment temo lîchámen erstérben dia uuérltsâlda. *Dubitari nequit . si hęc afferre potest beatitudinem . quin omne mortalium genus . fine mortis . in* [A 75] *miseriam labatur.* Sô neíst nehéin zuîuel . úbe sî gíbet sâlighéit . álle ménnisken stérbendo . zeuuêneghéite uárên. Táz héizet argumentum ab antecedentibus . uuánda úbe beatitudo fóre irstírbet . sô fólgêt nôte miseria. *Quod si scimus multos quesisse fructum beatitudinis . non solum morte . uerum etiam doloribus . suppliciisque . quonam modo presens poterit facere beatos . quę transacta non efficit miseros?* Úbe mánige dia sâlighéit kuúnnen mít temo tôde . únde mít ánderên uuêuuôn . álso martyres tâten . uuîo mág tánne dív gágenuuertíu sâlige tûon . díu hína uuórteníu . uuênege netûot. Táz héizet argumentum a repugnantibus . álso díu sínt repugnantia . presens . únde transacta. Tíu sínt fóne díu repugnantia . uuánda éinez péitet hína . ánderez péitet hára.

26. QUOMODO TRANQUILLITAS TENENDA SIT.

Quisquis uolet cautus ponere perennem sedem. Souuér dúrh keuuárehéit sîn gesâze uuélle máchôn êuuig. *Stabilisque . nec sterni flatibus sonori euri.* Nóh ér neuuíle níderuerstôzen uuérden . fóne dîen dôsôntên uuínden. *Et curat spernere pontum . minantem fluctibus.* Únde ér intsízzen neuuíle dén drôlicho uuéllônten mére. *Uitet cacumen alti montis . uitet bibulas harenas.* Tér nezímberoe neuuéder . nóh án dero hóhi des pérges . nóh án demo grîeze des stádes. *Illud urget proteruus auster . totis uiribus . hę solutę . recusant ferre pendulum pondus.* Téret sûochet ín der uuínt in álemáht . hîer neíst úndenân uéstî . díu daz zímber múge trágen. *Fugiens periculosam sortem . sedis amęnę . memento certus figere domum humili saxo.* Úbe dû flíhen uuéllêst . fréisiga stát . scôno zímberôndo . sô sûoche níderen stéin . ûfen démo zímbere báldo. *Quamuis to*[A 76]*net uentus . miscens ęquora ruinis.* Tóh óuh tér dîezendo uuínt . uuûlle den mére . únde uélle den uuált. *Tu felix conditus robore ualli quieti . duces serenus ęuum . ridens ętheris iras.* Tû erléitest îo dînen líb in râuuôn . sâliglicho dír lóskentêr . sámoso in éinero uésti . láchênde des uuéteres úngebârdôn.

---

27. INCIPIT DISPUTARE DE REBUS IPSIS.

Sed quoniam descendunt in te iam fomenta mearum rationum! puto vtendum esse paulo ualidoribus . s. remediis. Uuánda díh tóh íu íngânt mîne rédâ . mít tîen íh tíh únz nû fâscôta . sô íst nû zeuáhenne

Digitized by Google

uuâno íh ze stárcherên rédôn. Sî rédota únz hára mít ímo suadendo . únde dissuadendo . secundum artem rhetoricam. Álso dáz officium oratoris íst . suadere honesta . utilia . necessaria . possibilia . únde dáragágene dissuadere turpia . inutilia . non necessaria . impossibilia. Nû uuíle sî disputare . dáz negât ten oratorem nîeht ána . núbe den phylosophum. Táz héizet disputare . de naturis rerum . uel de deo . uel de moribus tractare. Tóh súlen uuír dáz chîesen . dáz sî hértôn begínnet péidíu tûon . ióh disputare . ióh suadere. *Age enim.* Uuóla nóh . ságe dés íh frâgee. *Si iam non essent caduca . et momentaria dona fortunę . quid in eis est . s. donis . quod aut umquam uestrum fieri ǫueat . aut perspectum . considera-tumque non uilescat?* Úbe dîe hâlen . únde dîe uerlóufenten gébâ dero fortunę neuuârîn . uuáz máhti dánne déro gébôn îomer íuuêr uuérden . úbe sî íro íu neóndi . álde uuáz rûohtînt ír déro sélbôn . sô ír sie gnôto gechúrînt? Ter mán nehábet nehéinen geuuált rîche zesînne . ímo neúnne is tiu fortuna . dér sélbo rîhtûom íst smáhe . án sîn sélbes natura.

---

28. DE PECUNIA.

Diuitięne uel uestra . uel sui natura . pretioseę sunt? Íst tér rîhtûom [A 77] tíure . fóne ímo sélbemo . álde fóne íu? *Quid earum potius?* Iâ uuéder íst tíurera . íro zuéio? *Aurumne . ac uis congesta pecunię?* Uuânest tu daz kólt tíurera sî . únde díu gesámenôta mánegi des scázzes . tánne die ménnisken? *Atqui hęc effundendo magis quam coaceruando melius nitent.* Tríuuo . sîe glîzent sô báz . úbe man sie mêr ûzkíbet.

Digitized by Google

dánne man sie sámenôe. *Siquidem auaritia semper odiosos . facit . largitas claros.* Táz skînet târána . uuánda fréchi . léidet tie ménnisken . mílti máchôt sie mâre . únde geuuáhtliche. *Quodsi non potest manere. apud quemque . quod transfertur in alterum . tunc est pretiosa pecunia . cum translata in alios . usu largiendi desinit possideri.* Úbe dáz ter mán ímo háben nemág . táz ér ándermo gíbet . sô íst fóne díu zegébenne . uuánda dánne uuírt ter scáz tíure . sô er fóne spéndônne zegât. *At eadem si congeratur apud unum . quanta est ubique gentium . cęteros sui inopes fecerit.* Unde sô getân íst íuuêr scáz . úbe ín éinêr állen begrîfet . souuáz sîn ín dero uuérlte íst . táz sîn die ándere dárbênt. *Et uox quidem tota pariter replet auditum multorum.* Nû íst tiu stímma sólih scáz . táz sî állíu sáment in mánnoliches ôrôn íst. *Uestrę uero diuitię . nisi comminutę . in plures transire non possunt.* Áber íuuêr rîhtûom . neíst ánderesuuîo nîeht keméine . ér neuuérde zetéilôt. *Quod cum factum est . necesse est pauperes faciant . quos relinquunt.* Sô er getéilet uuírt . sô sínt tîe déste ármeren . dîe ín téilent . únde lâzent. *O igitur angustas inopesque diuitias . quas nec habere totas pluribus licet . et ad quemlibet non ueniunt . sine paupertate cęterorum.* Uuóla gréhto . uuîo gnôte . únde uuîo árm . dér rîhtûom íst . dén mánige háben nemúgen nóh éinemo zûo neslínget . ánderêr neármee. [A 78]

29. DE GEMMIS.

An fulgor gemmarum trahit . i. illicit et delectat oculos? Lústet íuuíh tie gímma zeséhenne? Íst íro

Digitized by Google

glíz íuuerên óugôn lîeb? *Sed si quid est in hoc splendore precipui . gemmarvm est illa lux . non hominum.* Íst ín îeht ána tíurero glánzî . díu háftêt ín . náls tien ménniskôn. *Quas quidem mirari homines . uehementer admiror.* Únde míh íst uuúnder . dáz síh íro îoman uuúnderôt. *Quid est enim carens animę motu . atque compage s. membrorum . quod pulchrum esse iure uideatur . animatę . rationabilique naturę?* Uuáz íst lîbelôses . únde lídelôses . dáz ín sêlemo dínge . sô der ménnisko íst . únde rédoháftemo . súle scône dúnchen? Ímo sól scône dúnchen dáz ímo gelîh íst. *Quę tametsi conditoris opera . suique distinctione aliquid postremę pulchritudinis trahunt . collocatę tamen infra excellentiam uestram . nullo modo merebantur ammirationem uestram.* Úbe sie óuh fóne gótes uuíllen . únde uóne íro sélbero féhi . îeht tero hínderostûn scônî hábent . îo dóh fóne íuuerro búrlichi férro geskéidené . sóltôn sie íu únuuúnderlîh kedúnchen.

30. DE MUNDI SPECIE.

An delectat uos pulchritudo agrorum? Túnchet íu daz félt skône. *Quidni.* Zíu nesól. *Est enim pulchra portio pulcherrimi operis.* Íst éin scône téil dero scônûn uuérlte. *Sic quondam gaudemus . facie sereni maris.* Sô íst óuh ter mére mínnesám . in ánasíhte . sô er stílle íst. *Sic cęlum . sydera . lunam . solemque miramur.* Sô éigen uuír fúre uuúnder . sélben den hímel . únde állíu gestírne. *Num te aliquid horum attingit?* Ínno? trífet tíh téro dehéinez ána? kíbet iz tír îeht sînero scôni? *Num audes gloriari*

Digitized by Google

splendore alicuius talium? Ketárst tu díh îeht rûomen íro scôni? *An uernis floribus ipse distingueris?* Máht tû geuéhet [A 79] uuérden . nâh tien blûomôn? *Aut tua in ęstiuos fructus intumescit ubertas?* Álde sólt tû ébenbírîg uuérden . dîen súmerlichên geuuáhstên? *Quid inanibus gaudiis raperis?* Uuáz lâzest tû díh ána . sô úpiga méndi? *Quid externa bona pro tuis amplexaris?* Uuáz íst tír lîebera ánder gûot . tánne daz tîn? *Numquam faciet fortuna tua esse . quę natura rerum a te fecit aliena.* Tír neméig tiu fortuna dáz nîeht kegében . tés tíh tiu natura hábet keûzôt.

---

31. DE ALIMENTIS.

Terrarum quidem fructus . animantium procul dubio debentur alimentis. Ter érduuôcher sól dien lébendên ze fûoro âne zuîuel. *Sed si uelis replere indigentiam naturę . quod satis est . nihil est quod fortunę affluentiam petas.* Uuíle du áber dés keuágo sîn . dés tíu natura bedárf . sô nefórderôst tû nehéin úrgúse dero fortunę. Uuánda démo íst sámouuóla . dér gnûoge hábet . sô démo . dér ze uílo hábet. *Paucis enim . minimisque natura contenta est.* Án únmánigên díngen . únde lúzzelên . hábet tiu natura gnûog. *Cuius sacietatem si superfluis urgere uelis . aut iniocundum fiet . quod infuderis . aut noxium.* Uuíle du íro îeht úbertûon . sô íst tír iz éin uuéder . sô únuuúnna . álde scádo.

Digitized by Google

32. DE INDUMENTIS.

Iam uero pulchrum putas fulgere uariis uestibus? Uuíle dû gân gezîeret mít mísselichero uuâte? *Quarum species si grata est intuitu . aut materię naturam . aut ingenium mirabor artificis;* Úbe sî dien óugôn lîchêt . sô lóbon íh éin uuéder . sô dîa chléini des vuúrchen . álde dén geziug tes uuércheſ.

---

33. DE FAMULIS.

An uero longus ordo famulorum te felicem facit? Máchôt tíh tíu mánigi dînero scálcho sâligen? *Qui si fuerint moribus uitiosi . pernetiosa domus sarcina . et ipsi* [A 80] *domino uehementer inimica.* Tîe úbe sie árgchústîg sínt . zâla ín demo hûs sínt . únde búrdi . únde únhólde sélbemo demo hêrren. *Sin uero probi . quonam modo numeratur in tuis opibus aliena probitas?* Sínt sie áber chústîg . uuîo múgen dánne ánderes mánnes chúste . dîn scáz sîn . únde dîn rîhtûom?

---

34. ALIENA BONA ESSE QUĘ NUMERAUIT.

Ex quibus omnibus liquido monstratur . nihil horum quę tv computas in tuis bonis . tuum esse bonum. Fóne démo állemo skînet . táz téro nehéin dîn gûot neíst . tíu dû fúre dáz áhtôst. *Quibus si nihil inest appetendę pulchritudinis . quid est quod uel amissis doleas . uel lęteris retentis?* Únde úbe án ín nehéin díu scôni neíst . téro dû gérôn súlîst . uuáz íst tánne . dáz tíh súle uerlórnez ríuuen . álde gehábetez fré-

Digitized by Google

uuen? *Quod si natura pulchra sunt . quid id tua refert?* Úbe siu án ín sélbên natûrlicho gûot sínt . uuáz háftêt tíh tíu scôni? *Nam hęc quoque a tuis opibus sequestrata per se placuissent.* Neuuârin sie dîn nîeht . sô uuârîn siu dóh scône. *Neque enim idcirco sunt pretiosa . quod in tuas uenere diuitias.* Nóh táz netíuret siu nîeht . táz siu dîn sínt. *Sed quoniam pretiosa uidebantur . tuis ea diuitiis annumerare maluisti.* Súnder dánnân gestîeze dû siu hínder díh . uuánda siu dír tíure dúnchent.

---

35. OPIBUS NON FUGARI INDIGENTIAM.

Quid autem tanto strepitu fortunę desideratis? Uuáz uuéllent ír dóh nû getûon . mít sô míchelemo óstôde íuuerro sáchôn? *Fugare credo indigentiam opibus quęritis.* Ír uuéllent iz sô bríngen uuâno íh . táz íu nîehtes nebréste; *Atqui . hoc uobis in contrarium cedit.* Tríuuo . dáz féret ál ánderes. *Pluribus quoque adminiculis opus est . ad tuendam uarietatem . pretiosę suppellectilis.* Mísse[A 81]lîh scáz tíurêr . bedarf óuh mícheles kezíuges . táz er beuuárôt uuérde. *Uerumque illud est . permultis eos indigere . qui permulta possideant.* Únde íst uuârez pîuuúrte . dáz man chît . tér fílo hábet . tér bedárf óuh fílo. *Contraque minimum.* Áber dáragágene bedúrfen dîe lúzzel. *Qui metiantur abundantiam suam necessitate naturę . non superfluitate ambitus.* Tîe dés séhent . táz sie íro gezíug kescáffoên áfter natûrlichero nôte . náls áfter démo únméze dero gíredo.

Digitized by Google

36. DE PROPRIO ET NATURALI BONO.

Ítane autem nullum est bonum . uobis proprium . atque insitum . ut in externis ac sepositis rebus . bona uestra queratis? Prístet íu dánne án íu sélbên . dáz ír éigen gûot neéigent . nóh · natûrlîcho íngetâniz . táz ír iz in ánderên sáchôn sûochent? *Sic rerum uersa conditio est . ut animal merito rationis diuinum . non aliter sibi uideatur splendere . nisi possessione inanimatę suppellectilis?* Sól nû sô bestúrzet sîn . díu geskáft téro díngo . táz ter ménnisko góte gelîchêr . án déro uuírde sînero rationis . ímo sélbemo nesúle dúnchen scône . âne fóne únlébendes tínges hábede? *Et alia quidem suis contenta.* Ánderíu tîer . sínt álliu geuágo íro gûotes. *Uos autem consimiles deo mente . captatis ornamenta excellentis naturę ab infimis rebus.* Ír áber góte gelîche in íuuermo sínne . ír uuéllent zîerdâ sûochen íuuerro frámbarûn naturę . án dien hínderôstên díngen. *Nec intellegitis . quantam iniuriam faciatis conditori uestro.* Nóh ír neuuízent nîeht . uuîo míchela únera ír góte tûont. *Ille uoluit genus humanum prestare terrenis animalibus . uos detruditis dignitatem uestram . infra infima quęque.* Ér uuólta ménniskôn sláhta . álles írdiskes tínges hêros[A 82]tvn uuésen . ír tûont áber íuuera hêrscáft hínderorûn dien hínderôstên díngen. *Nam si omne quod cuiusque bonum est . s. ut deus est iustorum . eo cuius est . constat esse preciosius . s. ut constat deum esse pretiosiorem omnibus iustis . cum uilissima rerum uestra bona esse iudicatis . s. non deum . eisdem summittitis uosmetipsos uestra existimatione;* Úbe állero díngolîches kûot tíurera íst . tánne iz sélbez sî . únde ír áhtônt íuuêr

Digitized by Google

gûot uuésen daz áfterôsta . sô úndertûont ír íuuih témo . dáz chît . sô bírnt ir hínderôren démo . áfter íuuerro áhtúngo. Táz héizet argumentvm a maiore. Úbe diuitię sínt pretio maiores . sô sínt diuites . pretio minores. *Quod quidem haud inmerito cadit.* Táz keskíhet ív mit réhte. *Humanę quippe naturę . ista conditio est . ut tum tantum cum se cognoscit . excellat cęteris rebus.* Tero ménniskôn natura íst sô getân . táz si échert tánne sô si síh pechénnet . ánderên díngen fórderôra sî. *Eadem tamen redigatur infra bestias . si se nosse desierit.* Únde áber dien tîeren hínderôra sî . úbe si síh nebechénnet. *Nam cęteris animantibus naturę est . sese ignorare . hominibus uitio uenit.* Táz íst fóne díu . uuánda iz án dien tîeren natura íst . táz siu síh nebechénnên . únde iz áber án dien ménniskôn fóne âchústen íst.

---

37. DE EXTERIORI CULTU NEMINEM FIERI PULCHRVM.

Quam uero late patet hic uester error . qui existimatis aliquid posse ornari . alienis ornamentis. Uuîo férro dóh nû der írredo gât . únde uuîo mánige dóh íuuêr dârána betrógen sínt . táz ír uuânent . mít tero ûzerûn zîerdo îomannen gezîeret uuérden. *At id fieri nequit.* Nû nemág áber dés nîeht sîn. *Nam si luceat quid ex appositis . ipsa quidem quę apposita sunt* [A 83] *laudantur.* Tréget îouuiht îeht scônes ána . sô lóbôt man dáz iz ánatréget. *Illud uero his tectum atque uelatum . in sua nihilominus foeditate perdurat.* Táz áber míte behéilet íst . táz fólleházet sîna úbelo ge-

Digitized by Google

tâni. *Ego uero nego ullum esse bonum . quod noceat habenti.* Íh uuíle chéden . dáz táz kûot nesî . dáz tir tárôt temo hábenten. *Num id mentior?* Líugo ih tánne? *Minime inquis.* Táz netûost chîst tu. *Atqui diuitię persepe nocuerunt possidentibus.* Ter rîhtûom scádôta ófto démo . dér in hábeta. *Cum pessimus quisque . eoque magis auidus alieni . se solum dignissimum putat . qui habeat . quicquid usquam est auri . gemmarumque.* Íh méino . sô ételih úbel uuíht . únde ánderro gûotes sô uílo fréchera . síh éinen áhtôt uuírdigen zeháhenne állen dén scáz . tér îonêr íst; *Tu igitur qui nunc sollicitus pertimescis contum . gladiumque . si uitę huius callem uacuus uiator intrasses . coram latrone cantares.* Fóne díu ságo íh tír . dû nû sórgêst táz man díh sláhe . uuállotîst tû bárêr in dísemo lîbe . ióh síngen máhtîst tu báldo fóre scâcharen. *O preclara opum mortalium beatitudo . quam cum adeptus fueris . securus esse desistis.* Uuóla uuîo tíure . dîa sâldâ dero ôtuuálôn sínt. Sîe sínt créhto sô tíure . sô dû sie guúnnest . táz tu fúrder síchûre neuuírdest. Táz héizet irrisio yronica.

---

38. UETERES PARUO CONTENTOS ESSE.

Felix nimium prior ętas. Tiu êrera uuérlt uuás fílo sâlig. *Contenta fidelibus aruis . i. fertilibus.* Sî uuás íro érdchúste geuágo. *Nec inerti perdita luxu . i. superfluitate quę inertes facit.* Nóh únmezes ferlórníu . nóh fóne démo eruuórteníu. *Quę solebat soluere sera ieiunia . facili glande.* Tíu dir sítig uuás spâto inbîzen . mít sléhtero fûoro. *Non norat confundere*

Digitized by Google

bachica munera liquido melle. Sî neuuíssa uuáz púrgerísso uuás . sî hábeta úngelírnêt . ten uuîn [A 84] mískelôn mít séime. *Nec miscere . i. tinguere lucida uellera servm . tirio ueneno.* Nóh tîe scônen sîdâ dero serum fáreuuen mít tîriskemo sóuue. Seres sízzent hína uérro ôstert in ében indía . dîe stróufent ába íro bóumen éina uuólla . dîa uuír héizên sîdâ . dîa spínnet man ze gárne . dáz kárn fáreuuet man mísselicho . únde máchôt tarûz féllôla. Sô man áber púrpurûn máchôn uuíle . sô sûochet man díu animalia ín demo mére . díu latine conchilia héizent . tíu lígent petâníu in zuéin scálôn. Tîe scála blûotent . sô man siu bríchet . mít témo blûote . fáreuuet man dia púrpurûn. Uuánda diu édelesta uuírt ze tiro . únde sî óuh târ ze érest uuárd . pe díu chît er tirio. *Somnos dabat herba salubres.* Tie líute slîfen dô héilesamo án demo gráse . sîe nehábetôn féderbétte. *Potum quoque dabat lubricus amnis.* Taz uuázer gáb ín trínchen. *Umbras altissima pinus.* Póuma scátotôn ín . sîe nehábeton híuser. *Nondum secabat hospes alta maris.* Nóh tô neuuállota nîoman úber mére. *Nec mercibus lectis . uiderat noua litora.* Nóh mít kesámenôtemo mérze . nestádeta er ûz an únchúndemo stáde. *Tunc tacebant seua classica.* Tô neuuúrten lût tíu zâligen uuîghórn . mít tîen man sie nû uuîset ze uuîge. *Neque fusus cruor acerbis odiis . tinxerat horrida arua.* Nóh táz plûot . táz fóne fîentlichên uuúndôn châme . dáz neblûotegôta dia érda. *Quid enim uellet furor hosticus prior mouere ulla arma?* Zíu sólti fîentscáft êrera uuérden . dáz chît zíu sóltîn dehéine dúrh fîentscáft zeféhtenne . êreren uuérden. *Cum uiderent seua uulnera . nec ulla premia sanguinis.* Tánne sie sáhin

Digitized by Google

uuúndâ . únde nehéinen lôn dero uuúndôn? *Utinam redirent modo nostra tempora in priscos mores.* Uuólti gót eruuúndîn díse únseren zîte . hína ze dîen [A 85] áltên síten. *Sed amor habendi ardet feruens . sęuior ignibus ęthnę.* Nû neíst tés nîeht . núbe fréchi íst nû inzúndet . stréde uuálligora . dánne daz fíur in ęthna. Ęthna brínnet in sicilia . álso ueseuus tûot in campania . únde clemax in cilitia. *Heu quis fuit ille . qui primus fodit pondera tecti auri . gemmasque uolentes latere . pretiosa pericula.* Áh ze sêre . uuér uuás îo dáz . tér êristo grûob ûzer érdo . góld . únde gímmâ . fréisige tíureda . tîe nóh kérno ínne lâgîn . úbe sie mûosîn.

---

39. QUID SIT INTER RHETORICAM SUADELAM . ET PHILOSOPHICAM DISPUTATIONEM.

Hîer sólt tu chîesen . uuáz keskéidenes . únder rhetorica suadela . mít téro si ze êrest ánafîeng . únde únder philosophica disputatione . dâr si nû ána íst. Tô si ín sîechen fánt sînes mûotes . únde er dés fortunam scúldigôta . sámoso er sîa in dínge mâloti . dáz sî ín dárazû brâht hábetî . tô sólta si ímo nôte . uuánda si medica íst . mít tíu ze êrest héilen sîn mûot . dáz sî is keántséidoti . dîa ér is zêh. Táz téta si mít tîen defensionibus . dáz ze íro bézeren uuân nesî . nóh ze íro nîoman bezeren mûoten nesúle . únde si ánderíu uuérden nemúge . âne díu si îo uuás. Únde úbe fortuna begínne uuésen stâte . dáz si fortuna nesî . únde uuémo si nóh stâte uuúrte . únde er sîa lángôst mít ímo gehábeti. Únde sîd si uuíder ín báz hábe geuáren . dánne uuíder ándere . zíu er sia mâloe.

Digitized by Google

Únde si ímo óuh nóh ze tâte gesuíchen nehábe. únde daz ímo lîebesta múge sîn. dáz ímo dáz úninfáren sî. Únde ze demo gnôtesten. dáz si ímo des sînes nîeht nehábe infûoret. únde si íro gûotes mûosi ímo únnen. sô lángo si uuólti. únde sî áber íro gûot zu íro zúcchen mûosî. únde er mêr fóne sînen úngedúlten. dánne fóne íro únréhte sîeh sî. Únde er síh uuárnoe souuélês [A 86] fógetis er uuélle. únde sî síh témo uuóla dínglicho eruuére. Uuér nebechénnet tíz kechôse. únde dáz ze dísemo gechôse háftêt. ál trêfen ze oratoris officio? Únde uuér neuuéiz rhetoricę facundię. díz uuésen éigen spíl? Uués sínt únmûozîg iudices. únde iurisconsulti. âne súsliches strítodes? Tíz genus causę. héizet forense. In foro skéllent tîe sô getânen controuersię. Án dísên íst suasio. únde dissuasio. Mít uuíu mág man in dínge suadere. álde dissuadere. âne mít iusto. únde iniusto? Mít uuív máhti sî ín nû stíllen. âne mít tíu dáz sî ín dûot pechénnen. dáz er án fórtunam nehéin réht nehábe? Sô man dáz pegínnet óugen. uuîo réht. únde uuîo únréht táz sî. dáz éinêr den ánderen ánafórderôt. sô spûot tero suasionis. únde dero dissuasionis. Únde uuánda sî ímo nû hábet úbernómen sîn sêr. mít téro satisfactione. pe díu stépfet si nû ába dero suasione ze dero disputatione. dáz si ímo dârmíte fólle héile sîn mûot. Nû fernémên dáz uuóla. dáz man in sprâcho dâr man ín dero deliberatione sízzet. úbe dáz únde dáz zetûonne sî. álde zelâzenne. mít utili. únde mít inutili. suasionem tûon sól. únde dissuasionem. Álso liuius scrîbet. uuîo míchel strît tés ze romo uuás. nâh tíu galli dia búrg ferbrándôn. uuéder sie romam rûmen sóltîn. únde uáren in

Digitized by Google

veientanam ciuitatem . tíu dô gánz in íro geuuálte uuás . únde dâr fúrder sízzen álde nesóltîn. Uuér máhtî an démo strîte chéden . uuéder iz réht . álde únréht uuâre? Târ uuás ána zechédenne . uuéder iz núzze uuâre . álde únnúzze. Únde állíu díu suasio . díu dârána uuás . díu îlta déro éinuuéderez kelóublîh tûon . dáz iz utile uuâre getân . álde uerlâzen. Áber in demonstratiuo genere causę . sô man [A 87] dâr úmbe in strîtîgemo râte sízzet . uuémo dés únde dés zegetrûenne sî . sô íst án dero suasione honestas . zenémmenne . íh méino dés . dén man dárazûo lóbôt . únde dissuadendo íst sîn turpitudo zenémmenne . úbe man ín ferchíuset. Also iz úmbe ciceronem fûor . dô man ín úmbe dîa nôt ze consule sázta . dáz sîe síh mít nîomanne ándermo netrûuuetôn catilinę eruuéren . únde sînên gnôzen . âne mít ímo. Súme lóbetôn ín dúrh sînen uuîstûom . súme châden . álso salustius ságet in catilinario . consulatum uiolari . eo quod de equestri ordine ortus sit . non de senatorio. Sús ketâne questiones . uuánda sie inter ciues uuérdent . pe díu héizent sie ciuiles . táz chît púrgliche . álde gebûrliche. Án dísên íst álso uuír geságet éigen . suasio únde dissuasio. An díse tûot síh ter orator . dîe áber ciuiles nesínt . dîe sínt philosophicę . téro uuírt disputando geántuuúrtet.

---

40. DE PARTIBUS PHILOSOPHIAE.

Philosophia téilet síh in diuina et humana. Diuina lêrtôn . dîe úns in bûochen gótes sélbes naturam . únde dîa ueritatem trinitatis scríben. Dîe héi-

Digitized by Google

zent theologi. Téro uuás iohannes euangelista ter fórderôsto. Humana lêrent únsih physici únde ęthici. táz chît. de naturis et moribus. Ter áltesto physicus uuás phitagoras. apud grecos. táranâh talês. únde sîne iúngeren. anaxagoras. únde anaximander. únde anaximenes. Tîe béitôn síh errâten. uuánnânûz tísíu uuérlt keskáfen sî. súm chád. ûzer fíure. súm chád ûzer uuázere. súm chád. ûzer diuina mente. Târmíte râtiskotôn sie uuánnân dágoliches geskéhe accessus maris. et recessus. uuánnân uuîlon geskéhe eclipsis solis et lunę. uuánnân vuínteres chúrze tágâ sîn. únde súmeres [A 88] lánge. uuánnân álle fontes fluminum chómên. uuéder mêra sî sol álde luna. uuîo míchel diu érda sî. uuârûfe si stánde. uuáz sía intháhee. Dáz únde álsô getânez. scríben sîd keuuárôr ambrosius in exameron. únde ándere. be dîen iz beda lírneta. dér iz áber dáranâh scréib in sînemo bûoche de natura rerum. Aethici sínt. tîe únsih lêrent háben réhte síte. Téro uuás êristo apud grecos socrates. táranâh uuâren iz mánige socratici. Téro súmeliche scríben dánnan bûoh. álso panethius téta apud grecos. et filius eius. únde cicero téta apud latinos. án sînemo bûoche de officiis. án démo er iíhet táz ér eruóllôn uuélle. dáz panethius léibta. Tîe ságetôn. uuîolih tir uuésen súle. societas humanę uitę. tîa uuír héizên mánehéit. Tés pedêh óuh cato metrice zescrîbenne. án sînemo libello. dáz tir ánauáhet. Si deus est animus. nobis ut carmina dicunt. Áber terentius comicus tér nelêrta nîeht tie mores. uuîolih sie uuésen súlîn. núbe ér ánterôta. uuîo corrupti sie sîn án dien ménniskôn. Pe díu chád er. Descripsi mores hominum. iuuenumque. senumque.

Digitized by Google

Táz chît.íh ánterôta dero ménniskôn síte. Táranâh neuerlîez óuh ambrosius nîeht . ér nescríbe de officiis . dáz chît . uuáz mánnoliches ámbáht sî zetûonne . uuáz ín ánagánge zetûonne. Târ mág man ána lírnên . integritatem uitę . díu den mán perfectum . únde sanctum getûot. Tárazûo tríffet tísiu disputatio . dáz diuitię den mán nemúgen sâlîgen getûon . únde sie be díu sîn contemnendę.

41. DIGNITATES ET POTENTIAS NON ESSE NATURALIA BONA.

Quid autem disseram de dignitatibus et potentia? Uuáz mág íh ráchôn fóne hêrskéfte . únde fóne geuuálte? *Qua uos exęquatis cęlo . inscii uerę dignitatis . ac potestatis.* Fóne déro ír íuuih uuânent ébenhóhe hímele . uuánda ír nîeht nebechénnent tero uuârûn hêrskefte . únde dero uuârvn [A 89] máhtigi? Uuélicha beatitudinem múgen sie íu gében? *Quę si inciderint in improbissimum quemque . quę incendia eructuantibus flammis ęthnę . quod diluuivm dederit tantas strages?* Uuáz netûont sie . sô sie úbelemo uuíhte ze hánden chóment? Uuélih fíur ûzer ęthna fárentez . álde uuélih sinflûot . tûot sólichen suîd . táz chît sólicha suéndi dero líuto? *Certe uti arbitror te meminisse . consulare imperium . quod fuerat principium libertatis . uestri ueteres cupiuerunt abolere . qui prius abstulerant regivm nomen de ciuitate . ob eandem superbiam.* Iâ uuóltôn íuuere fórderen . álso dû uuâno íh kehúgest . uuîo dû lâse . úmbe dîa úbermûoti dero consulum . tîligôn íro ámbaht . táz sélba ámbáht . tóh fóre uuás . ánagénne dero libertatis. Táz uuóltôn sie tûon . álso sie óuh íu êr chúninges keuuált . tero

Digitized by Google

búrg ábagenâmen. Liuius ságet . uuîo tarquinius superbus . tér ze romo uuás septimus rex a romulo . fertríben uuárd fóne bruto . únde collatino . únde tricipitino . únde fóne ánderên coniuratis ciuibus . úmbe sîna úbermûoti . fóne déro ér námen hábeta . únde uuîo sie síh éinotôn . fúre die reges consules zehábenne . dîe iârliches keuuéhselôt uuúrtîn . nîo sîe lángo geuuáltig uuésendo . ze úbermûote neuuúrten. Sô óuh tîe be déro uuîlo begóndôn tyrannidem ûoben . dô uuóltôn sie óuh tén geuuált ferzéren . únde níuuív ámbáht sképfen . díu man des iâres . mêr dánne éinêst uuéhseloti . dáz tîe dîe darána uuârîn . in déro fríste ze nehéinero insolentia gefáhen nemáhtîn. Úbe potentia dúrh síh kûot uuâre . sô neléideti sî ín sô nîeht. Libertas íst zuískíu . éiníu íst . tíu den mán dés frîen dûot . táz er nîomannes scálh neíst . ánderív íst . fóne déro si nû chôsôt . tíu ín ióh chúningliches keuuáltes inbíndet . únde ér âne geméine êa . nehéinen geduuíng nehábet. *At si quando deferantur probis . quod perrarum est . quid in eis aliud placet . quam probitas utentivm?* [A 90] Chóment sie óuh ze hánden gûotên . dáz fílo sélten íst . uuáz mág án ín dánne lîchên . âne dero geuuáltigôn gûoti? *Ita fit . ut non accedat honor uirtutibus ex dignitate . sed dignitatibus ex uirtute.* Sô máht tû chîesen . dáz tiu gûoti nîeht kezîeret neuuírt . mít temo ámbahte . núbe daz ámbaht uuírt kezîeret . mít tero gûoti. *Quę uero est ista uestra expetibilis . ac preclara potentia?* Uuáz íst nû der geuuált nâh témo ír sô gnôto gân súlent . únde dér íu sô mâre íst? *Nonne consideratis o terrena animalia . qui quibus presidere uideamini?* Neuuízent ír érdtîer . uuîo smáhe ír bírnt . únde dîe . déro ír

Digitized by Google

uuânent uuálten? *Num si uideres inter mures . unum aliquem pre cęteris sibi uindicantem . ius ac potentiam . quanto mouereris cachinno?* Ínno? úbe dû únder mûosen . éina sáhîst síh ánazócchôn geuuált . únde máhtigi . ze uuélemo húhe neuuâre dír dáz? *Quid uero si corpus spectes . imbecillius homine reperire queas?* Uuártêst tû den lîchámen ána . uuáz fíndest tu dánne únmáhtigôren . dánne ménnisken sínt? *Quos sepe quoque necat . uel morsus muscularum . uel introitus reptantium in secreta quęque.* Tîe ófto erstérbet . ióh táz sie flîegâ bîzent . ióh táz éteuuáz ín sîe uerslíufet. *Quo uero quisquam possit exercere aliquid ius in quempiam . nisi in solum corpus . et quod infra corpus est?* Uuârána mág îoman skéinen sînen geuuált . âne án demo lîchamen . únde dáz temo lîchámen hínderôra íst? *Fortunam loquor.* Íh méino sîne sáchâ. *Num quicquam imperabis libero animo?* Máht tu îeht ûzerdréuuen geuuáltîgemo mûote? *Num mentem coherentem sibi firma ratione amouebis a statu proprię quietis?* Uuânest tu dehéin mûot keuéstenôtez . mít rédo ába stéte eruuékkêst . únde iz príngêst ûzer sînero stílli? *Cum liberum quendam uirum . i. anaxagoram philosophum . tyrannus putaret se adacturum suppliciis . ut proderet conscios aduersum se factę coniurationis . momordit linguam atque abscidit . et in os tyranni seuientis abiecit.* Neuuéist tv [A 91] na? Dô éinen geuuáltigen mán sînes mûotes . ter tyrannus uuânda genôten mít chéli . dáz er ímo méldeti . dîe dîa éinunga uuíssîn díu uuíder ímo getân uuás . táz ér béiz ímo sélbemo ába dia zúngûn . únde sia spêh temo tyranno . únder diu óugen? *Ita cruciatus . quos putabat tyrannus esse materiam crudelitatis . uir sapiens*

Digitized by Google

fecit esse uirtutis. Ze déro uuîs uuâfenda síh ter uuîso mít tíu ze uuéri . mít tíu der tyrannus uuólta skéinen sîna grímmi. *Quid autem est . quod quisque possit facere in alium . quod non possit ipse sustinere ab alio?* Úbe nû der ménnisko máhtîg íst . uuáz mág er nû ándermo getûon . ér nemúge dáz sélba lîden? *Busiridem accepimus solitum necare hospites . ab hercule hospite fuisse mactatum.* Uuír geéiscotôn busiridem îo slân sîne géste . únde ópferôn sînên góten . pe déro uuîlo téta ímo daz sélba sîn gást hercules. *Plures poenorum captos bello . coniecerat regulus in uincula . sed mox ipse prebuit manus catenis victorum.* Mánige afros téta regulus in háft . únde in bánt . tîe er in uuîge gefîeng . dáranâh uuárd óuh ér geuángen . únde sámo fásto gebúnden Lís orosium. *Putasne igitur ullam eius hominis potentiam . qui non possit efficere . ne quod ipse in alio potest . id alter in se ualeat?* Uuânest tû dén háben dehéina máht . tér dáz ketûon nemág . ímo nemúge begágenen . dáz sélba . dáz er ándermo tûot. *Ad hęc . si ipsis dignitatibus . ac potestatibus inesset aliquid naturalis ac proprii boni . numquam pessimis prouenirent.* Únde nóh tárazûo . uuâre îeht natûrliches kûotes . an hêrskéfte . únde an geuuálte . sô nebachâmîn sie nîo dien zágôstên. *Neque enim solent aduersa sibi sociari.* Uuánda uuíderuuartigív nebéitent nîeht zesámine. *Natura respuit . ut contraria quęque iungantur.* Natura nehénget nîeht . táz siu síh máreuuên. *Ita cum non sit dubium . pessimos plerumque fungi dignitatibus . illud etiam liquet . natura sui non esse bona . quę se patiantur* [A 92] *pessimis herere.* Álso skînet . sîd tie zágôsten ze ámbáhten chóment . táz tîe sáchâ gûot nesínt . tîe dien

Digitized by Google

uuírsistên múgen háftên. *Quod quidem dignius potest existimari de cunctis muneribus fortunę! quę uberiora perueniunt ad improbissimum quemque.* Táz man báldo spréchen mág fóne állemo démo . dáz tiu fortuna gíbet . tés tien uuírsistên méist zûoslínget. A contrariis íst tísiu argumentatio genómen. *De quibus illud etiam considerandum puto . quod nemo dubitat esse fortem . cui conspexerit inesse fortitudinem. Et cuicumque uelocitas adest . manifestum est esse uelocem . Sic musica musicos . medicina medicos . rhetorica rhetores facit.* Fóne dîen díngen íst óuh táz zechîesenne . dáz man dén uuéiz stárchen . án démo man bechénnet tia stárchi . únde dén snéllen . an démo man bechénnet tia snélli . únde musica tûot musicos . medicina medicos . rhetorica rhetores. *Agit cuiusque rei natura . quod proprium est.* Állero díngoliches natura . uuúrchet táz íro geslâht íst zeuuúrchenne. Tíu argumenta sínt a causa . uuánda qualitates . sô fortitudo íst . únde uelocitas . dîe sínt causę . dáz chît máchunga . únde uuúrcheda dero qualium . sô fortes . únde ueloces sínt. *Nec miscetur effectibus contrariarum rerum.* Nóh sî nemískelôt síh nîeht tîen uuíderuuartigên uuúrchedôn . sô ignauia íst fortitudini . únde tarditas uelocitati. *Et ultro depellit quę aduersa sunt.* Únde gérno uuéret si síh tîen . díu íro uuídere sínt. *Atqui . nec opes queunt restinguere . inexpletam auaritiam.* Tríuuo . ze déro uuîs . sô fortitudo mánne benímet ignauiam . sô nemúgen nîeht opes mánne benémen sîna míchelûn fréchi. *Nec potestas fecerit sui compotem . quem uitiosę libidines retinent astrictum . insolubilibus catenis.* Nóh keuuált netûot tén sîn sélbes keuuáltîgen . tén sîne scádoháften gelúste bín-

Digitized by Google

dent . mít stárchên chétennôn. *Et dignitas collata* [A 93] *improbis . non modo non efficit dignos . sed prodit potius . et ostentat indignos.* Únde uuírde . dîe uuír héizên hêrscáft . úbelên ze hánden brâhte . nemáchônt sie nîeht uuírdige . núbe sîe méldent sie mêr! uuésen únuuírdige . únde dáz óugent sie. *Cur ita prouenit?* Zíu féret táz sô? táz sie gehéizent . zíu negemúgen sie dáz? *Gaudetis enim compellare falsis nominibus res aliter sese habentes.* Táz íst fóne díu . uuánda ír uuéllent tiu díng ál ánderes némmen . dánne siu getân sîn. *Quę facile redarguuntur effectu ipsarum rerum.* Tîe míssenémmedâ uuérdent sâr geóffenôt . án déro tâte . déro díngo . déro námen sie sínt. *Itaque nec illę diuitię . nec illa potentia . nec hęc dignitas . iure potest appellari.* Fóne díu nemág íro nehéin mit réhte sô héizen . sô man siu héizet . nóh táz ír héizent . rîhtûom . nóh táz ír héizent keuuált . nóh táz ír héizent uuírde. *Postremo idem licet concludere de tota fortuna . in qua nihil expetendum . nihil inesse natiuę bonitatis manifestum est.* Ze demo gnôtesten . uuíle îh táz sélba féstenôn . fóne állero unérltsâldo . án déro nîehtes neíst . zegérônne . únde óffeno natûrliches kûotes nîeht neíst. *Quę nec se semper adiungit bonis . et non efficit bonos . quibus adiuncta fuerit.* Tíu síh nîeht îo ze gûotên neínnôt . nóh tîe gûote nemáchôt . ze dîen sî síh innôt.

---

42. QUID SIT DISPUTATIO.

Tíz sús ketâna getrâhtede . íst philosophorum . náls rhetorvm. Sús nesól man nîeht tíngôn . nóh sprâchôn . núbe uuîssprâchôn. Tíu uuîssprâchunga .

Digitized by Google

héizet disputatio. Tér námo íst tánnân chómenêr . dáz philosophi nâh an állên questionibus zuîuelotôn . álso sie dârána tâten . uuáz summum bonum sî . únde súmelîh chád sapientia . súmelîh uirtus . súmelîh uoluptas . únde fóne díu uuárd ze êrest kespróchen disputare . diuerse putare . álso uuír áber nû chédên disputare . quod in [A 94] dubio est . cum ratione affirmare . uel negare. Sîd tes sîechen mûot ze êrest in dîen geréchen neuuás . dáz sî mít ímo máhtî disputare . uuánda îo disputatio subtilis íst . únde acuta . fóne díu sólta si ín mít rhetorica suadela . diu delectabilior . únde planior íst . léiten ze dero disputatione . an déro sî nû îo ána íst.

---

43. EXEMPLUM SUPERIORIS SENTENTIAE.

Nouimus quantas dederit ruinas . qui quondam urbe flammata . patribusque cesis . interempto fratre . ferus maduit matris effuso cruore. Úns íst uuóla chúnt . uuélên suîd nero téta . tér roma ferbránda . únde daz hêrtûom slûog . sînen brûoder slûog . únde síh tára-nâh plûotegôta grímmelicho . mít sînero mûoter . férhplûote. *Et pererrans gelidum corpus uisu . non tinxit ora lacrimis.* Únde er nîeht netrânda . dâr er íro erstórchenêten bóteh állen eruuártêta. *Sed censor . i. iudex esse potuit extincti decoris . i. corporis.* Núbe chóstâre uuésen máhta . sînero erslágenôn mûoter lído. Suetonivs ságet . táz er sînero mûoter díccho uergében uuólti . uuánda sî ín sînero síto inchónda. Tô ímo dés nespûota . únde sî dáragágene uuás antidotis premunita . dô hîez er sia gladio sláhen. Târ-

Digitized by Google

míte uuás ín fúreuuízze állero íro lído . pe díu gîeng er úber sia tôta . únde ergréifôta sia álla . únde dúrhuuártêta sia álla . únde chád tô . dáz súmeliche íro líde uuârîn uuóla gescáffen . súmeliche úbelo. *Hic tamen regebat sceptro populos . quos uidet phoebus . ueniens ab extremo ortv . condens radios sub undas.* Tér uuás keuuáltig . úber álle dîe líute . dîe diu súnna úberskînet . ôstenân chómentíu . únde uuéstert in sédel gândíu. *Quos premunt gelidi septentriones . quos uiolentus auster torret sicco ęstv! recoquens ardentes harenas.* Únde úber álle nórdlíute . únde dîen der héizo súntuuínt . hízza tûot . térrendo daz crîzlánt. *Num celsa potestas potuit tandem uertere rabiem praui neronis?* Máhta dér hóho geuuált neronem îeht uuénden sînero úbeli? *Heu grauem sortem . quotiens iniquus gladius* [A 95] *additur seuo ueneno.* Áh táz árbéitsámo geuállena lôz . sôse suért éitere gespírre uuírt . táz chît . sô úbel uuíht keuuáltîg uuírdet.

44. CONFESSIO BOETII.

Tum ego . scis inquam . minimum . i. nihil nobis dominatam fuisse ambitionem mortalium rerum. Tû uuéist uuóla chád íh . tô . mír nîo nehéina uuérltkíreda ánalígen. *Sed optauimus materiam gerendis rebus quo ne uirtus tacita consenesceret.* Núbe míh lústa státo . táz zegetûonne . dâr mîn túged ánaskîne . únde sî úngeuuáhtlicho neerálteti. *Atqui . hoc unum est . quod possit allicere prestantes quidem natura mentes . sed nondum perfectione uirtutum perductas ad extremam manum.* Tríuuo chád si . uuóla uuéiz ih . táz íst táz éina díng . táz tíu búrlichcn mûot ferspánen

Digitized by Google

mág. Púrlichíu chído íh . náls nîeht prâhtíu . mít túrnohti . állero túgedo ze dero iúngestûn slíhti. Táz íst metonimia . dáz er agentem spríchet . fúre sîna actionem. Táz íst tero uuérhmánno síto . sô sie íro uuérh fólletûont . táz sie siu ze iúngest slíhtent. Tîe óuh íro túgede dúrnóhte sínt . tîe súlen sia slíhten mít íro déumûoti. *Cupido scilicet glorię.* Táz sie gûollichi lústet . táz ferlúcchet siu ze dien ámbáhten. *Et fama optimorum meritorum in rempublicam.* Únde dér líument míchelero uuólatâto . dáz tîe in urôno skînên. *Quę quam exilis sit . et uacua totius ponderis . sic considera.* Uuîo éccherôde díu fama sî . únde uuîo únuuâge . dáz chíus tir sús.

---

45. QUAM UANA SIT TERRENA GLORIA . QUIA TERRA NIHIL EST . IN COMPARATIONE CAELI.

Omnem terrę ambitum . constat optinere rationem puncti . ad spatium cęli . sicut accepisti astrologicis demonstrationibus. Tír íst uuóla chúnt chád si . álla dia érda síh kezíhen uuíder demo hímele . gágen démo méze éines stúpfes . álso du lírnetôst in astronomia. *Id est . ut nihil prorsus spatii iudi*[A 96]*cetur habere . si conferatur ad magnitudinem cęlestis globi.* Íh méino . dáz sî mícheli nîeht nehábet . uuíder déro mícheli des hímeles. Aristotiles lêret in cathegoriis . dáz punctvm sî ánauáng lineę . únde ûzlâz . únde íro partes mít puncto únderskídôt uuérdên . únde dóh punctum fóre lúzzeli nehéin déil nesî dero lineę. Uuáz mág mínneren sîn . dánne dáz neuuéder nehábet . léngi nóh préiti? Sîd iz an linea déro terminus iz

Digitized by Google

íst . nehéinen téil nehábet . sô neíst iz óuh nehéin téil dés circuli . dés medietas iz íst. Ze déro sélbûn uuîs . nehábet óuh tíu érda nehéina mícheli . uuíder demo hímele . dés punctum sî íst. *Huius igitur tam exiguę regionis in mundo . quarta fere portio est . ptolomeo probante . sicut didicisti . quę incolatur a cognitis nobis animantibus.* Téro sélbûn érdo álso lúzzelero . uuíder demo hímele . íst échert ter fîerdo téil besézen . fóne úns chúndên ménniskôn. Táz sî chît nobis cognitis . táz chît si ex persona hominum . úmbe die antipodas . uuánda úns tîe únchúnt sínt. Uuír uuízen . dáz tia érda daz uuázer úmbegât . únde der fîerdo téil náhôr óbenân erbárôt íst . án démo sízzent tie ménnisken. Ter hímel lêret únsíh . táz iz ter fîerdo téil íst. Álle dîe astronomiam chúnnen . dîe bechénnent táz ęquinoctialis zona den hímel réhto in zuéi téilet . únde fóne íro ze dien ûzerostên polis îouuéder hálb ébenfílo íst . íh méino ze demo septentrionali . únde ze demo australi. Sô íst tiu érda sínuuelbíu . únde íst úns únchúnt . úbe si úndenân erbárot sî . óbenân dâr sî erbárôt íst . târ sízzent tie líute . ab ęthiopico oceano . usque ad scithicum oceanum. Tîe férrôst sízzent ad austrum . dîe sízzent ín ęthiopicis insulis . tîen íst tiu súnna óbe hóubete . sô si gât ûzer ariete in uerno tempore . únde sô si begínnet kân in libram in autumno. Tîe hára báz sízzent in litore ęthiopico . tîen íst si óbe hóubete . sô si gât in tauro . únde in uirgine. Tîe óuh hára báz sízzent in meroe . tîen íst si óbe hóubete . sô si [A 97] gât in geminis . únde in leone. Tîe óuh hára báz sízzent . târ siene íst ciuitas ęgypti . tîen íst si óbe hóubete . in solstitio . sô si gât in cancrum. Tánnân

Digitized by Google

gât nórdert humana habitatio . únz ze tile insula . díu férrôst íst in scithico mari. Tîe dâr sízzent . tîe sízzent únder demo septentrionali polo. Dáz skînet tánnân . uuánda sô súmeliche cosmografi scrîbent . târ íst átaháfto tág per sex menses . fóne uernali ęquinoctio . únz ze autumnali . únde átaháfto náht per alios sex menses . fóne autumnali ęquinoctio . únz ze uernali. Táz keskíhet fóne díu . uuánda ín sínt ferbórgeníν únder érdo sex signa omni tempore . pe díu íst ín náht . sô diu súnna in dîen gât . ánderíu sex sínt ín óbe érdo semper . pe díu íst ín dág . sô diu súnna in dîen gât. Uuánda septentrionalia sex signa . ín échert ze óugôn sínt . tánnân skînet . táz ín der polus septentrionalis óbe hóubete íst . únde ín dér állero hôhesto íst. Táz mág man uuóla séhen . án déro spera . díu in cella SANCTI GALLI nouiter gemáchôt íst . sub PURCHARDO ABBATE. Sî hábet állero gentium gestélle . únde fóne díu . sô man sia sô stéllet . táz ter polus septentrionalis ûfin ríhte síhet . sô sínt sex signa zodiaci ze óugôn . septentrionalia . sex australia sínt kebórgen. Tánnân uuízen uuír uuóla . dâr sie begínnent sízzen férrôst in austro . únz tára târ sie férrôst sízzent in septentrione . úbe iz maria . únde paludes neúndernâmîn . dáz iz uuóla uuésen máhti . quarta pars terrae. *Si subtraxeris cogitatione . huic quartę parti . quantum premunt maria paludesque . quantumque distenditur regio uasta . i. deserta siti . i. ariditate . uix relinquetur hominibus angustissima area inhabitandi.* Ténchest tu dánne . uuîo fílo uuázer . únde fénne . únde éinote skértent tés sélben fierden téiles . sô íst tes ánderes échert éin énge hóuestát . tero ménniskôn. *In hoc igitur minimo puncti . quodam*

Digitized by Google

puncto circumsepti . atque conclusi . cogi[A 98]*tatis de peruulganda fama . de proferendo nomine?* Kedénchent ir nû in sô smáles téiles . smálemo téile beslózene únde behálbôte . íuueren líument únde íuueren námen zebréitenne? *Aut quid habeat amplum magnificumque . artata gloria . tam angustis . et exiguis limitibus?* Álde uuáz mág tíu gûollichi geuuáltiges . únde máhtiges háben . díu mít sô gnôtên márchôn beduúngen íst? *Adde.* Dénche dés tárazûo. *Quod hoc ipsum septum breuis habitaculi . plures nationes incolunt . distantes lingua . moribus . ratione totius uitę.* Dáz in démo sélben smálen ánasídele . mánige dîete bûent . úngeliche éinánderên . in sprâcho . únde in síten . únde in álles íro lîbes sképfedo. *Ad quas non modo queat peruenire fama singulorum hominum . sed ne urbium quidem . tum difficultate itinerum . tum diuersitate loquendi . tum insolentia commertii.* Ze dîen nóh súmelichero búrgo líument chómen nemág . mêr áber súmelichero ménniskôn . súm fóne inblándeni dero férto . súm fóne únchúndero sprâcho . súm fóne úngeuuónehéite chóufes . únde állero uuándelúngo. *Aetate denique marci tullii . sicut ipse significat quodam loco . nondum transcenderat fama romanę rei publicę caucasum montem.* Cicero ságet . táz nóh sâr dô be sînên zîten . der rûmisko geuuált chúnt uuórten neuuâre . énnônt caucaso monte. *Et erat tunc adulta . parthis etiam . et cęteris id locorum gentibus formidolosa.* Únde uuás tóh tô sô geuuáhsen . dáz ín ióh parthi . únde ándere dîete dâr in déro slíhti entsâzên. *Uidesne igitur quam sit angusta . quam compressa gloria . quam dilatare ac propagare laboratis?* Nesíhest tu nû na . uuîo énge . únde uuîo gnôte díu gûollichi sî . dîa ír

Digitized by Google

bréiten . únde férro geflánzôn uuéllent? *An progredietur gloria romani hominis . ubi nequit transire fama romani nominis?* Sól dárachómen dehéines rûmiskes mánnes keuuáht . târ sélbero romo nehéin geuuáht neíst? Táz íst argumentum a toto ad partem. [A 99] *Quid quod discordant inter se mores . atque instituta diuersarum gentium?* Uuáz chîst tu dés . táz mísselichero líuto síte . únde êa míssehéllent . éinánderên? Nemág íuuih óuh táz írren na? *Ut quod apud alios laude . apud alios supplicio dignum iudicetur?* Sô hárto . dáz éinên lóbesám dunchet . dáz ánderên dáz túnche bûozuuírdig . únde ingéltedo uuírdîg? *Quo fit.* Tánnân geskíhet îo. *Ut si quem delectat predicatio famę . huic nullo modo conducat . i. contingat . proferre nomen in plurimos populos.* Dáz témo nîeht negespûe sînen námen únder mánigên líuten zegebréitenne . dén dero líumentháftigi lústet. *Erit igitur quisque contentus peruulgata gloria inter suos.* Sô mûoz îománnolîh keuágo sîn déro gûollichi . dîa er únder dien sînên háben mág. *Et preclara illa inmortalitas fame coartabitur intra terminos unius gentis.* Únde díu hárto héuiga líumendigi . sámoso êuuigíu . díu uuírt peduúngen ínléndes. *Sed quam multos uiros suis temporibus clarissimos deleuit . inops obliuio scriptorum?* Uuîo mánegero námen . dîe in íro zîten mâre uuâren . nesínt fóre úngehúhte dero scriptorum fertîligôt? *Quamquam quid ipsa scripta proficiant . quę cum suis auctoribus premit longior . atque obscura uetustas?* Tóh íh uuízen nemúge . souuîo íh iz chôsoe . uuáz sélben die scrífte dárazûo uerfáhên . tîe mít scrîbôn mitállo diu álti genímet.

Digitized by Google

46. QUOD NULLA SIT TEMPORIS AD ETERNITATEM COMPARATIO.

Uos autem uidemini propagare uobis inmortalitatem . cum cogitatis famam futuri temporis. Ír súlent tánne guuínnen . sámoso úndôdigi dúnchet íu . sô ír íuuih ketûont îomêr geuuáhtliche. *Quodsi pertractes ad infinita spatia ęternitatis . quid habes quod ląteris de diuturnitate nominis tui?* Kedénest tu dáz . únde gebíutest tu dáz . íh méino propagatam famam futuri temporis . ze déro uuîti dero êuuighéite . uuâr íst tánne díu lánguuírigi dînes námen . déro dû díh freuuest? *Si enim conferatur mora . unius momenti . decem milibus annis . quamuis minimam . tamen aliquam habet portionem . quoniam diffinitum est utrumque spatium.* Úbe éin stúnda gebóten uuírt . ze zên dûsent iâren . sô hábet sî án ín ételichen [A 100] téil . dóh er lúzzelêr sî! uuánda îouuéderíu mícheli guísmezôt . únde gnôtmézôt íst. *At hic ipse numerus annorum eiusque quamlibet multiplex . ne comparari quidem potest ad interminabilem diuturnitatem.* Áber zên dûsent iâro . únde ófto sámo fílo . nehábent sâr nehéina uuídermezunga . ze déro lángséimi . díu énde nehábet. *Poterit etenim esse finitis quędam ad se inuicem collatio . infiniti uero atque finiti . nulla umquam.* Tíu ételih énde hábent . tíu múgen éteuuio gemézen uuérden ze éinánderên . síu nehábent áber nehéina mâza ze dîen . díu âne énde sínt. *Ita fit ut si fama quamlibet prolixi temporis cogitetur cum inexhausta ęternitate . non parua esse uideatur . sed plane nulla.* Tánnân íst táz . úbe lángêr líument kemézen uuírt gágen êuuighéite . uuíder íro nîeht lúzzelêr nesî . súnder nehéinêr. *Uos*

Digitized by Google

autem recte facere nescitis . nisi ad populares auras et inanes rumores. Ír neuuéllent áber nîeht réhto fáren . âne úmbe líuto lób . únde úmbe úppigen líument. *Et relicta prestantia conscientię . uirtutisque . postulatis premia de alienis sermunculis.* Únde nehéina uuára tûondo déro stíuri déro geuuízzedo . álde déro túgede . uuéllent ir déro uuórto dáng háben . tíu fóne ánderên châmen. Tér nesíhet nîeht sînero geuuízedo . dér síh ánazócchôt fóne ímo sélbemo . dáz fúnden háben . dáz ánderêr fánt . únde síh tûomet mít tíu. Dér féret mít lótere . náls mít túgede. *Accipe quam festiue aliquis inluserit in leuitate huiusmodi arrogantię.* Kehôre uuîo gámmensámo éinêr des ánderes húhota! dér álso ferrûomet únde álso lîehte uuás. *Cum quidam adortus esset contumeliis hominem . qui induerat sibi falsum nomen philosophi . non ad usum uerę uirtutis . sed ad superbam gloriam. Suspensio uocis. Adiecissetque iam se sciturum anne ille esset philosophus . si quidem leniter patienterque tolerasset inlatas iniurias. Et hic. Ille patientiam paulisper assumpsit . et accepta contumelia . uelut insultans inquit. Iam tandem intellegis me esse philosophvm? Depositio.* Sô éteuuenne gescáh . táz tén dér síh óuh álso ánazócchôta . úmbe lóter . náls úmbe uuâra túged . táz er philosophus [A 101] neuuâre . éin ánderêr mít úbele grûozta . sîn chórondo. tér síh táz chád uuóla besûochen . úbe er sô uuâre . mít tíu . úbe er uuídermûotis kedúltig uuâre. Tô trûog ér iz éteuuaz kedúltigo . únde spráh áber sâr nâh . sámoso ín ze spótte hábendo . án stéte bechénnest tu míh îo dóh philosophum. *Tum ille nimium mordaciter . intellexeram inquit si tacuisses.* Sô

Digitized by Google

er dáz kespráh . tô ántuuúrta er ímo. Iâ gót chád ér fílo gebízeno . sô bechándi . úbe du suîgetîst.

---

47. QUI CLARI SUNT UIRTUTE . MERITO ILLOS FAMAM SPERNERE.

Quid autem est quod attineat ad precipuos uiros . de his enim sermo est . qui uirtute petunt gloriam . quid . inquam est . quod de fama attineat ad hos . post resolutum corpus suprema morte? Áber uuáz háftêt ze dîen mâristên mánnen . íh méino dîe . dîe mít túgede síh uuéllen fúrenémen . náls mít lóttere . uuáz háftêt ze ín . uuáz tóug ín dehéin líument . nâh temo tôde? *Nam si moriuntur toti homines . quod uetant credi nostrę rationes . nulla est omnino gloria . cum is non exstet omnino . cuius ea dicitur esse?* Irstírbet ter ménnisko mitállo . in sélo . únde in lîchámen . táz mîne rationes ferságent . uuâr íst tánne sîn gûollichi . sô er selbo neíst? Sámoso sî châde . uuâr íst taz accidens . sô diu substantia neíst? Táz íst argumentum a coniunctis . coniunguntur enim substantia et accidens. *Sin uero mens bene sibi conscia . resoluta terreno carcere . libera petit cęlum . nonne spernat omne negotium . terrenum . quę cęlo fruens . gaudet se exemptam terrenis?* Úbe áber síchuríu sélda . ûzer démo chárchare des lîchamen . ferlâzeníu ze hímele . féret . uuáz sól íro dánne daz írdiska díng . sîd si in hímele méndet . táz si fóne érdo erlôset íst? Uuáz sól íro der írdisko líument? Táz íst argumentum a dissimili . Dissimilia sunt . gaudium et carcer . cęlum et terra.

Digitized by Google

48. NIHIL ESSE FAMAM . QUAMUIS DILATA- [A 102]TAM . QUAMUIS DIURNAM.

Quicumque precipiti mente petit solam gloriam . et summam credit . cernat late petentes plagas ętheris . artumque terrarum situm. Tér nâh tero gûollichi strîtigo féhte . únde si ímo dúnche díngo héuigôsta . tér séhe ûf án dîa uuîti des hímeles . únde níder án dîa smáli dero érdo. *Pudebit aucti nominis . non ualentis replere breuem ambitum.* Tánne mîdet er síh sînes líumendigen námen . nóh sâr ze énde dero smálun érdo . geréichôntes . díu éin stúpf íst uuíder demo hímele. *O quid frustra superbi gestiunt leuare colla mortali iugo?* Uuáz lêuues íst tien úbermûotên gedâht . zíu béitent sie síh in geméitûn íro hálsa irlôsen . ûzer des tôdes ióche? *Licet diffusa fama means per remotos populos . explicet linguas . s. aliarum gentium. Et licet magna domus fvlgeat claris titulis . mors spernit altam gloriam.* Tóh ter líument uuállôndo síh kebréite . hína únder férre líute . únde óuh ándere sprâchâ erfúlle. Únde dóh ín demo hûs skînên manige fánen féhtendo guúnnene . tîe den mán mâren dûont . téro gûollichi állero nesíhet îo der tôd nîeht. *Inuoluit pariter . humile et celsum caput.* Ér nímet ten máhtigen . sámoso den smáhen. *Aequatque summis infima.* Únde ér bríngt taz óberôsta . in ében demo níderôsten. *Ubi nunc manent ossa fidelis fabricii?* Uuâr íst sâr nû dáz kráb . dés ketrvven fabricii? Uuér uuéiz . uuâr iz sî? Tíz íst tér dîen bótôn ántuuúrta dero samnitvm . dô sie íro gólt púten . únde síh mít tíu lôsen uuóltôn. Ér chád romanos aurum non habere uelle . sed aurum habentibus imperare. *Quid brutus aut rigidus cato?* Uuâr

Digitized by Google

íst nû brutus . álde dér éinrihtigo cato? Brutus kuuán dia libertatem.populo romano . álso dârfóre stât. Rigidus cato uuás sáment pompeio in defensione libertatis . uuíder iulio cęsare. Únde dô iulius sígo genám . únde pompeius flíhentêr . in egypto erslágen uuárd . tô léita cato fóne [A 103] egypto daz hére . îo cęsare nâhfárentemo . állen dén fréisigen uuég . tér dánnân gât ze utica ciuitate. Târ erslûog síh sélben cato . dáz ín cęsar negefîenge . dánnân héizet er uticensis. *Signat superstes fama tenuis . pauculis literis inane nomen.* Tér chûmo ze léibo uuórteno líument . zéichenet íro námen échert . mít únmanigên bûohstáben. *Sed quod nouimus decora uocabula . num datur scire consumptos?* Ínno . dúrh táz uuír die námen uuízen . múgen uuír dánnân sîe sélben íu zegángene uuízen? *Iacetis ergo prorsus ignorabiles . nec fama notos efficit.* Ír lígent créhto sô . dáz íuuih nîoman neuuéiz. Nóh ter líument negetûot íuuih chúnde. Íuuih nebechénnet nîoman . dóh ír nóh sînt líumendîg. *Quodsi putatis longius uitam trahi . aura mortalis nominis . cum sera dies etiam hoc uobis rapiet . iam uos manet secunda mors.* Uuânent ir óuh íuueren . lîb kelénget uuérden fóne des námen uuírigi . uuáz tánne? Sô íu der iúngesto tág tero uuérlte . óuh tén genímet . táranâh líget íu ána der êuuîgo tôd.

---

49. ITEM STILUM CONUERTI A DISPUTANDO AD SUADENDUM.

Nû eruuíndet si áber fóne fortuitis rebvs ze sélbero dero fortuna. Ál dáz si fóne dîen rebus

Digitized by Google

ságet . dîe fortuna gelâzet . sô opes sínt . únde dignitates . únde potentię . uuîo múrgfâre dîe sîn . únde uuîo sie dúrh táz fersíhtîg sîn . dáz íst ál disputatio. Táz sô getâna getrâhtede . tríffet állez ad compositionem morum . et ad correctionem uitę . án démo parte philosophię . sô óuh târfóre geságet íst . táz ęthica héizet. Uuîolih áber sélbív fortuna sî . álso sî nû ságen uuíle . únde óuh târfóre ságeta . táz íst ciuile . únde tríffet ad rhetoricam suadelam . in démo genere causę . dáz demonstratiuum héizet. Tô sî sîa dés ferspráh . tés si bemâlôt uuás fóne boetio . díu defensio uuás iuditialis . náls demonstratiua. Álso man dâr in iuditiali séhen sólta . ęquitatis ún[A 104]-de iniquitatis . sô sól man áber nû hîer in demonstratiuo séhen . laudis únde uituperationis. Tánne díu controuersia gât . án dehéine guísse personas . tánne íst si ciuilis . án dîa tûot síh rhetorica . dîa gesézzet si in énde . suadendo . únde dissuadendo. Dánne sî áber íst de rebus . dánne íst sî philosophica . dánne sól man óuh philosophice sîa in énde gesézzen. Tén únderskéit lêret únsih cicero . íh méino uuîo uuír bechénnen súlîn . uuélez ciuiles questiones sîn . álde philosophicę . mít tísên diffinitionibus. Ipothesis est controuersia in dicendo posita . cum certarvm personarvm interpositione. Thesis autem est controuersia in dicendo posita . sine certarvm personarvm interpositione. Ipothesis chît subpositum . thesis chit propositum. Sô man díngoe . sô man in râte sízze . sô man in chúre sízze . dáz kât îo subpositas personas ána . i. certas. Sô man áber getráhtede tûot de moribus . et de institvtione uitę . álde óuh de occultis rerum naturis . dáz íst de

Digitized by Google

positis . dáz chît longe ab oculis positis. Táz negât tie personas nîeht ána . dîe oculis múgen uuérden subpositę. Fóne díu uuízîst . ál dáz sî nû spréchen uuíle in laude álde in uituperatione fortunę . uuánda sî certa persona íst . et quasi dea . táz si dáz rhetorice tûon sól. Suadendo únde disputando mág man den mán állero díngoliches erríhten . pe díu íst philosophia hértôn in béidên . pe díu chît lucas in actibus apostolorum . fóne paulo . disputans et suadens de regno dei. Ér uuás dispvtans . sô ér is álles káb rationem dés er lêrta . únde áber dánne suadens . sô er ságeta . uuîo gûot . uuîo réht . uuîo sâliglîh táz uuâre zetûonne . dáz er lêrta.

---

50. QUANTUM MELIOR SIT ADUERSA QUAM PROSPERA FORTUNA.

Sed ne me putes gerere inexorabile bellum contra fortunam . est aliquando cum fallax . illa nihil . bene mereatur de hominibus. Táz tu dóh neuuânêst táz íh trîben uuélle . sámoso geéinôten [A 105] uuîg sáment fortuna . sî lúkka . sî íst ióh uuílôn gûot mánne . íh méino sô si lúkke neíst. *Tum scilicet . cum se aperit . cum frontem detegit . et profitetur mores.* Tánne íst si gûot . sô si síh óuget . sô si íro ánasíune erbárôt . únde íro síte nîeht nehílet. *Nondum forte intellegis quid loquar.* Tû neuuéist nóh mág keskéhen . uuáz ih ságen uuíle. *Mirum est quod gestio dicere . eoque uix queo uerbis . explicare sententiam.* Íz íst uuúnderlîh tés míh lángêt zeságenne . pe díu nemág íh iz óuh nîeht spûotigo geságen. *Etenim plus reor prodesse hominibus aduersam quam prosperam fortunam.*

Digitized by Google

Íh áhtôn gréhto únsâlda uuîlôn bézerûn uuésen . dien ménniskôn . dánne sâlda. *Illa enim cum uidetur blanda . semper mentitur spetię felicitatis.* Sô diu prospera síh tríutet mít íro mánmentsami . únde sî mánne gûot túnchet . sô tríuget si ín mít téro gelîchi dero sâldôn. *Hęc semper uera est . cum se instabilem mutatione demonstrat.* Tíu aduersa íst áber geuuâre . sô si síh uuéhselôndo óuget . uuîo únstâte sî íst. *Illa fallit . hęc instruit.* Éniu tríuget ten mán . dísíu uuárnôt in! únde lêret ín. *Illa ligat mentes fruentium . mendaci specie bonorum . hęc absoluit cognitione fragilis felicitatis.* Éniv behéftet téro mûot . tîe sîa núzzônt . mít kûotlichi . tísíu enthéftet sie! mít téro guíssûn bechénnedo . múrgfâres kûotes. *Itaque illam uideas uentosam . fluentem . suique semper ignaram . hanc sobriam . succinctamque . et prudentem exercitatione ipsius aduersitatis.* Tû máht éna séhen síh úberhéuenda . únbeduuúngena . síh nebechénnenta . tísa áber mézîga . beduúngena . únde gefrûotta . fóne déro émezîgi dero árbéito. *Postremo felix a uero bono deuios blanditiis trahit . aduersa plerumque ad uera bona reduces unco retrahit.* Tánne ze lézest ketûot tiu sâliga mít íro mánmentsámi die ménnisken âuuekkôn fóne demo uuâren gûote . tíu inblándena ríhtet sie áber ze uuége . únde ze demo uuâren gûote . sámoso mít [A 106] chrâphen sie uuídere zíhendo. *An hoc putas estimandum . inter minima . quod hęc aspera . hęc horribilis fortuna . detexit tibi mentes fidelium . amicorum?* Áhtôst tu dáz fúre lúzzel . dáz tír díu sárfa . únde díu grîsenlicha fortuna dîne nôtfríunt kezéigôt hábet? tîe dír fóne réhtên tríuuôn hólt sínt? *Hęc tibi secreuit . certos et ambiguos uultus*

Digitized by Google

sodalium. Sî hábet tír geskídôt kuíssero únde únguíssero fríundo vultus! táz chît . uuîo éne . ióh tíse getân sîn. *Discedens . suos abstulit . tuos reliquit.* Rûmendo nám si ze síh . tie íro . tie dîne lîez si dír. *Quanti hoc emisses . integer et fortunatus ut tibi uidebaris?* Uuîo tíure neuuâre dír dáz . dô du in gréchen uuâre . únde sâlig . sô dír dûohta? *Desine amissas opes querere . quod pretiosissimum genus est diuitiarum . amicos inuenisti.* Fertrôste díh ánderes kûotes . ferlórnes . dû hábest fúnden dîne fríunt . tîe der tíuresto scáz sínt.

---

51. DE OFFICIO ORATORIS.

Hîer máht tu gehôren . uuîo man sól suadere. Ze démo úns léido íst . únde dén uuír fóne díu skíhên . álso álle die líute tûont . aduersam fortunam . ze démo mág man únsih lúcchen . úbe man úns sô mánige túgede begínnet fóne ímo ságen . únde sô mánigíu lîeb kehéizen . sô nû philosophia tûot . fóne déro sélbûn aduersa fortuna. Sî líubet úns sia ze zuéin uuîson . ióh sîa lóbondo . ióh prosperam skéltendo. Uuér máhti aduersę fortunę gûotes ketrûên? Sélbêr dér námo dero aduersitatis . tér léidet sia. Táragágene trívtet síh áber dér námo prosperitatis . tér fóne démo nâhkânden uuínde sô gespróchen íst . táz chît a porro spirando. Sîd áber nû mít prospera nîeht stâtes neíst . sô sî sia zíhet . nóh nîeht kuísses . únde sî die líute zóhet . únde íro mûotes pehéftet . únde sî fílo gûotlicho tûondo . síh lîchesôt táz uuésen . dáz si neíst . únde sô man állero uuíllôn ze íro uuânet . táz si dánne álles káhes síh uuéhse-

Digitized by Google

lôndo . dén mán erstúzzet . uuémo sól si dánne gûot túnchen? Úbe áber aduersa uirtutis magistra íst . únde sî [A 107] ze góte léitet . únde perfectos máchôt . únde cęlo dignos . álso sî sia gelóbot hábet . nesól úns tánne mit réhte tíu gûot túnchen na? Uuáz mág stárcheren sîn ad persuadendum . dánne daz lób íst? Rhetorica chît . táz offitium oratoris sî . apposite dicere . ad persuadendum . táz chît spénstîgo chôsôn. Neíst tíz spénstîgo gechôsôt na? Uuér chán dáz sô uuóla sô philosophia? Pe díu súlen uuír íro glóuben . dáz aduersa fortuna bézera sî . dánne prospera.

---

52. DE AMORE QUI AMICITIAS FIRMAT . ET OMNIA LIGAT.

Quod mundus stabili fide uariat concordes uices. Suspensio. Táz tiu uuérlt kemísselichôt mít féstên tríuuôn dîe gehéllen hérta quatuor temporum. Súmer únde uuínter . lénzo únde hérbest . sínt fóne díu mísselîh . uuánda íro nehéin ándermo gelîh neíst. Únde sínt tóh kelîh . uuánda íro nehéin daz ánder írret. *Quod pugnantia semina tenent perpetuum foedus. Et hic.* Táz tíu mísséhéllen quatuor elementa . díu állero corporum sâmo sínt . êuuiga gezúmft hábent. Síu sínt uuíderuuártîg . únde sínt tóh sáment in állên corporibus. *Quod phoebus curv aureo prouehit roseum diem. Et hic.* Táz tiu súnna ûfen scônero réito rîtendív den dág récchet. *Ut phoebe imperet noctibus . quas duxerat hesperus. Et hic.* Táz áber sîn suéster luna uuálte déro náht . tîa der âbentstérno récchet. *Ut auidum mare . s. ad egredien-*

Digitized by Google

dum . coerceat fluctus certo fine! ne uagis . s. fluctibus liceat tendere latos terminos in terris. Táz óuh ter mére . dér gérno ûzkîenge . eruuénde ze guíssero márcho . sîne únstâten uuéllâ . nóh ín . íh méino dîen sélbên uuéllôn . nehénge férrôr stádôn ûz . án daz lánt. *Hanc seriem rerum ligat amor . regens terras . ac pelagus . et imperitans cęlo. Depositio.* Súslicha ordinem dero díngo . féstenôt tíu mínna . díu dia érda . únde den mére ríhtendo . duuínget . únde in hímele uuáltesôt. Uuélíu íst tíu? Táz [A 108] íst sélbêr gót. *Hic si remiserit frena . quicquid nunc amat inuicem . geret bellum continuo.* Intlâzet sî den zûol . souuáz nû gemínne íst . táz pegínnet sâr féhten. *Et machinam quam nunc socia fide incitant pulchris motibus . certent soluere.* Únde díz uuérltlicha gerúste . dáz siu nû geméinmûoto tûont háben scôno sîna fárt . dáz îlent siu zebréchen. *Hic continet quoque populos . iunctos sancto foedere.* Tíu sélba mínna hábet óuh tie ménnisken zesámine mít héilîgero gezúmfte. *Hic nectit et sacrvm coniugii . castis amoribus.* Sî féstenôt óuh ten êoháften gehîleih . mít réinên mínnôn. *Hic dictat etiam fidis sodalibus sua iura.* Ióh tîen geséllôn . dîe réhte gemínne sínt . scáffôt si êa. *O felix genus hominum . si amor quo cęlum regitur . regat uestros animos.* Uuóla gréhto dû ménniskîna sláhta . uuîo sâlig tû bíst . úbe dîn mûot ríhtet . tíu mínna . díu den hímel ríhtet.

EXPLICIT LIBER SECUNDUS BOETII.

Digitized by Google

INCIPIT LIBER TERTIUS. [A 109]

Iam finiuerat illa cantum. Sî lîe daz sáng ûz. *Cum me auidum audiendi . stupentemque . arrectis adhuc auribus . carminis mulcedo defixerat.* Nóh tô téta míh táralósên . díu sûozi des sánges . sólih nîet . únde sólih uuúnder uuás míh is. *Itaque paulo post inquam.* Táranâh úber éina uuîla chád íh. *O sum mum solamen lassorum animorvm.* Súnderîg trôst tero trûregôn. *Quantum me refouisti uel pondere sententiarvm . uel etiam iocunditate canendi.* Uuîo filo dumíh ketân hábest páz mágenden . mít téro uuâgi dînero rédo . ióh mít téro lústsámi dînes sánges. *Adeo . ut iam non arbitrer me post hęc imparem non esse ictibus fortunę.* Dáz hábest tu sô fílo . dáz ih míh sâr ánauuértes neuuélle uuânen îeht intuuîchen . dîen slégen dero fortunę . íh enthábe sie uuóla. *Itaque remedia quę dicebas paulo esse acriora . non modo non perhorresco . sed auidus audiendi uehementer efflagito.* Únde díu stréngeren lâchen . dînero rédo . neskího íh nîeht . únde gérno gehôro íh síu . únde éiscôn siv. *Tum illa. Sensi inquit! cum tacitus . attentusque rapiebas uerba nostra.* Uuóla chád si . uuárd íh tés tô geuuár . dô dû suîgendo gnôto lósetôst mînero uuórto. *Et eum habitvm tuę mentis . uel exspectaui . uel quod est uerius . ipsa perfeci.* Únde dés péit íh . únz tîn mûot sólih uuúrte . álde dáz uuârera íst . sólez máchôta íh iz. *Talia quippe sunt quę restant . ut degustata quidem mordeant . interius autem recepta . dulcescant.* Tíu nóh fóre sínt . tíu sínt sólih .

Digitized by Google

táz siu zéndent . sô du íro chórôst . únde áber ínuerslúndeníu sûoze gedúnchent. *Sed quod tu te dicis auidum audiendi . quanto ardore flagrares . si agnosceres . quo te aggrediamur ducere.* Áber dáz tû chîst kérno gehórtîst . áu . uuîo érnest tír is uuâre . uuîo dû brúnnîst . úbe du uuíssîst . uuára íh tíh pegúnnen hábo zeléitenne. *Quonam inquam?* Uuára dóh chád íh? *Ad ueram inquit felicitatem.* Ze dero uuârûn sâlighéite! chád si. *Quam tuus quoque animus somniat.* Tânân óuh tír tróumet . in dînemo mûote. *Sed occupato uisu ad imagines . ipsam il*[A 110]*lam intueri non potest.* Áber an dáz pílde uuártendo . nemág iz sîa sélbûn nîeht keséhen. Únz tû dénchest án dia uuérltsâlda . únz ténchest tu án dáz pílde . dero uuârûn sâldo . náls an sîa sélbûn. *Tum ego. Fac obsecro . et quę illa uera sit . sine cunctatione demonstra.* In gótes êra chád ih . tûo dáz . únde óuge mír dîa uuârvn âne tuuâla. *Faciam inquit illa . tui causa libenter.* Nû tûon íh táz chád si . gérno úmbe dîna mínna. *Sed quę causa tibi notior est . eam prius conabor uerbis designare . atque informare.* Íh uuíle dír áber êr fóre gemâlên . dia uuérltsâlda . díu dír chúndera íst. *Ut ea perspecta . cum flexeris oculos in contrariam partem . agnoscere possis specimen uerę beatitudinis.* Táz tu dáranâh . sô du dísa dúrhchîesêst . hínauuártêndo . éna déste báz pechénnêst . únde dû geséhêst . uuáz tarána geskéidenes íst.

---

1. CUR MORAM FACIAT . RATIONEM REDDITURA EST.

Qui uolet serere ingenuum agrum . liberat prius arua fruticibus. Tér gûoten ácher sáhen uuíle . dér

Digitized by Google

errûmet in êr des únchrûtes. *Falce resecat rubos . et filicem . ut eat grauis ceres noua fruge.* Fárn únde hîefeltrâ nímet er dána . mít tero ríuteségenso . dáz ímo déste bézera chórn uuáhse án demo níuríute. *Labor apivm mage dulcior est . si malus sapor prius ora edat.* Taz hónang íst óuh téste sûozera . úbe der múnt pefóre îeht pítteres kechórota. *Gratius astra nitent . ubi nothus desinit dare imbriferos sonos.* Únde glátôr skînent tie stérnen dánne . sô die régenuuínda gelígent. *Ut lucifer pepulerit tenebras . agit . i. producit pulchra dies . i. sol . roseos equos.* Únde sô der tágostérno dia náht hínauertrîbet . sô óuget tiu súnna íro rôten rós . sô chúmet sî rîtendo darûfe. *Tu quoque tuens falsa bona . incipe prius retrahere colla iugo . uera dehinc subierint animum.* Sô tûo óuh tû . lúkke sâldâ [A 111] ze êrest chîesendo . chóro díh téro inthéften . sô chóment tie uuâren dír in mûot . ánderesuuîo nespûot is tír.

---

2. OMNES AD BEATITUDINEM TENDERE . QUAMUIS NON RECTO TRAMITE.

Tum defixo paulolum uisu . et uelut recepta in angustam sedem . suę mentis . sic coepit. Sî dô lúzzel ze érdo séhendíu . únde sámoso in íro mûote demo chéiserlîchen gestátondíu . fîeng si sús ána. *Omnis cura mortalium . quam exercet labor multiplicium studiorum . diuerso quidem calle procedit.* Mísselichen uuég hábent keuángen állero ménniskôn sórgâ . dîe sórgâ ín récchet . únde réizet . mánigfaltíu rínga! únde mánigfáltêr flîz. *Sed tamen nititur peruenire ad unum finem beatitudinis.* Sîe râmênt tóh álle ze

Digitized by Google

éinero stéte . uuánda sie álle râmênt ze dero sâlighéite. *Id autem bonum est . quo quis adepto . nihil ulterius desiderare queat.* Únde dáz íst táz kûot . úbe iz îoman guúnnet . sô ér iz kuúnnet . táz er nîehtes fúrder gegérôn nemág. *Quod quidem est summum omnium bonorum . et continens intra se cuncta bona.* Táz íst álles kûotes taz fórderôsta . únde ál gûot hínder ímo beháhende. *Cui si quid abforet . summum esse non posset.* Prâste imo îeht . sô neuuâre iz fól nîeht. *Quoniam relinqueretur extrinsecus . quod posset optari.* Uuánda âne dáz . nóh tánne uuâre . dés man gérôn máhti. Táz íst argumentum a parte. Târ éines téiles prístet . târ neíst iz állez nîeht.

---

8. DIFFINITIO.

Liquet igitur esse beatitudinem . statum bonorum omnium congregatione perfectum. Pe díu íst óffen . sâldâ uuésen álles kûotes fóllûn. Uuíle du chéden álles kûotes fóllûn státa . dáz íst taz sélba. *Hanc uti diximus . diuerso tramite mortales omnes conantur adipisci.* Tîa sâlighéit álso íh chád . îlent álle ménnisken guúnnen. Ze déro îlent sie álle . áfter mísselichên uuégen. *Est enim cupiditas ueri boni . naturaliter inserta . mentibus hominum.* Táz íst fóne díu . uuánda ménniskôn mûot íst natûrlicho [A 112] des uuâren gûotes kér. *Sed deuius error abducit ad falsa.* Áber díu míssenómeni . des uuéges . ferléitet sie ze demo lúkken.

Digitized by Google

4. DIUITIĘ.

Quorum quidem alii credentes . summum bonum esse nihilo indigere . elaborant ut diuitiis affluant. Téro súmeliche ríngent . táz sie rîche uuérdên! uuánda sie dáz áhtônt állero bézesta . dáz ín nîehtes túrft nesî.

---

5. HONORES.

Alii uero iudicantes bonum . quod sit dignissimum ueneratione . adeptis honoribus . nituntur reuerendi esse suis ciuibus. Súmeliche uuânende dáz êruuúrdigi gûot sî . îlent sie êra guúnnen! dáz sie ántsâzîg sîn íro gebûren.

---

6. POTENTIA.

Sunt qui constituant summum bonum esse in summa potentia. Sô sínt tîe . dîe máhtigi uuânent uuésen bézestûn. *Hi uel regnare ipsi uolunt . uel conantur adherere regnantibus.* Tîe uuéllen sélben uuérden geuuáltîg . álde geuuáltigên îo mítesîn.

---

7. CLARITAS.

At quibus claritas optimum quiddam uidetur . hi festinant propagare gloriosum nomen . uel actibus belli . uel pacis. Tîen mârî bézest lîchet . tîe uuéllen íro námen gegûollichôn . mít ételichên dîen lísten . déro man héime bedárf . álde in hérige.

Digitized by Google

8. UOLUPTAS.

Plurimi uero metiuntur fructum boni . gaudio . lętitiaque. Súmeliche áhtônt ten bézesten uuûocher stân . an méndi . únde an fréuui. *Hi putant felicissimum . uoluptate diffluere.* Tîe áhtônt sâliglîh . mít uuúnnôn zelébenne . únde dârínne zesuuúmmenne.

---

9. UNUM PROPTER ALIUD.

Sunt etiam qui horum fines causasque alterutro permutent. Sô sínt óuh tîe . dîe díz úmbe énez . únde áber ándere . dîe énez úmbe díz mínnônt . únde sô geuuéhselôt hábent. *Ut qui desiderant diuitias . ob potentiam et uoluptates . uel qui petunt potentiam . seu causa peccunię . seu proferendi nominis.* Álso iz tánne [A 113] uéret . sô ételiche fórderônt rîhtûom . úmbe geuuált . únde úmbe uuúnna . únde ándere dáragágene fórderônt keuuált . úmbe rîhtûom . únde úmbe mâri. Mít tíu ér fúrder uuíle . dáz íst causa . dára er uuíle . dáz íst finis. Álso mág man óuh chéden . mít tíu er îeht méinet . dáz íst causa . dáz er áber méinet . táz íst finis.

---

10. QUĘ HIS ACCEDUNT.

In his igitur cęterisque talibus . uersatur intentio humanorum actvum . et uotorum. Ze dísên . únde ze sámelichên . râmêt tero ménniskôn tât . únde íro uuíllo. *Ueluti nobilitas . fauorque popularis . quę uidentur comparare quandam claritudinem.* Álso geédele

Digitized by Google

tûot . únde déro líuto lób . díu ze mâri tréffent. *Uxor ac liberi.* Únde álso chéna . únde chínt tûont. *Quę petuntur gratia iocunditatis.* Tíu man úmbe uuúnna fórderôt. *Amicorum uero genus quod sanctissimum est . non in fortuna numeratur . sed in uirtute.* Uuîo íst tíu uuúnna dero fríundo? Tíu neíst téro sláhto nîeht . sî íst héilîg . pe díu netríffet sî nîeht ze lúkkên sâldôn . núbe ze uuârên . dára túgedhéit tríffet. *Reliquum uero assumitur uel causa potentię . uel delectationis.* Táz íh ánderro sláhto námda . dáz uuírt ál guúnnen . úmbe geuuáltes mínna . únde úmbe lústsámi. *Iam uero promptum est . ut corporis bona . referantur ad superiora .* Nû íst óuh táz óffen . dáz tes lîchamen bíderbî . ze dîen sélbên fínuen tríffet. *Robur enim magnitudoque uidentur prestare ualentiam.* Uuánda stárchi . únde mícheli . kébent máhte. *Pulchritudo atque uelocitas . celebritatem.* Scônî únde snélli . gébent mâri. *Salubritas uoluptatem.* Kesúndeda gíbet uuúnna. *Quibus omnibus liquet desiderari solam beatitudinem.* Téro állero uuírt kegérôt úmbe éina dia sâlighéit.

---

11. PROPOSITIO.

Nam quod quisque petit pre cęteris . id iudicat esse summum bonum. Tés îogelichêr gnôtôst kérôt táz áhtôt ér uuésen daz pézesta. [A 114]

---

12. ASSUMPTIO.

Sed summum bonvm beatitudinem esse diffiniuimus. Uuír éigen áber geságet . táz sâlighéit sî daz pézesta.

Digitized by Google

13. CONCLUSIO.

Quare beatum esse iudicat quisque statum . quem desiderat pre cęteris. Fóne díu . áhtôt îogelichêr dîa státa sâliga . dîa ér gnôtôst fórderôt.

---

14. QUANTA SIT UIS SYLLOGISMI.

Sillogismus netríuget . úbe er legitime getân íst. Sô íst er legitime getân . uuánda er in dialectica tria membra háben sól . táz téro zuéi sô geuuârîu sîn . dáz íro mánnolîh iéhen múge . únde siu éinánderên sô háfteên . dáz siu daz trítta geuuârên . ióh âne geiíht. Sô dáz nv íst. Iacob uuás filius isaac . únde isaac filius abrahę. Táz sínt duo membra. Úbe man déro iíhet . sô iíhet man nôte des trítten . daz abraham uuás paternus auus iacob. Fóne díu íst óuh tíz óffen ratio syllogismi . díu úns hîer begágenet íst. Táz îogelichêr gérnôst guúnnet . táz áhtôt ér summum bonum. Sô íst summum bonum beatitudo. Táz sínt zuéi membra. Dér déro iíhet . tér iíhet sînes úndánches tes trítten . táz tir chît. Táz îogelichêr gérnôst kuúnnet . táz áhtôt er beatitudinem. Târmíte uuízîn . dáz argumentum bestât . fóne éinemo membro . álde fóne zuéin. Fóne éinemo . sô dáz íst. Úbe iacob uuás filius filii abrahę . sô uuás er nepos abrahę. Táz éina membrum héizet propositio. Fóne zuéin bestât iz . sô dâz íst. Úbe iacob uuás filius filii abrahę . sô uuás er nepos eius. Ér uuás óuh kuísso sô. Táz íst propositio . únde assumptio. Chît iz áber . iacob uuás filius filii abrahę . únde be díu uuás er nepos eius . táz íst

Digitized by Google

tánne propositio . únde conclusio. Fóne díu íst argumentvm inperfectus syllogismus. Fóllerúcchest tu iz ad tria membra . sô ist iz fóllêr syllogismus. *Habes igitur fere . s. quia forte plura sunt . propositam ante oculos formam humanę . i. falsę felicitatis.* Nv hábo [A 115] ih tír geóuget fílo nâh . táz pílde dero ménniskôn sâldôn. *Opes . honores . potentiam . gloriam . uoluptates.* Íh méino rîhtûom . êra . geuuált . kûollichi . uuúnna. *Quę quidem sola considerans epicurus . consequenter sibi constituit summvm bonum . uoluptatem esse.* Epicurus tér éinêr uuás tero philosophorum . únde dér mít ín gîeng sûochendo summum bonum . tér gót neuuíssa . nóh spiritalia bona . échert án dísíu quinque dénchendo . uuólta er geslágo uoluptatem háben ze summo bono. *Eo quod cętera omnia uideantur afferre iocunditatem animo.* Fone díu geslágo . uuánda éniu fîeríu . sô ímo dûohta . uuúnna tûont temo mûote . álso uoluptas corpori tûot. Pe díu uuânda er . dáz éníu fîeríu . mít tírro éinûn begríffen vuúrtîn . únde er an íro éinûn hábeti fúnden . dáz er sûohta. Epicuros grece chît latine super porcos. Tén námen gâben ímo die ándere philosophi . uuánda ér uoluptati fólgêndo . mít sînên sectatoribus porcis . kelîcho lébeta.

---

15. NON IN FINE HOMINES ERRARE . SED IN UIA ET SUMMO BONO . NULLUM EX SUPRASCRIPTIS QUINQUE DEESSE.

Sed ad hominum studia reuertor . quorum animus repetit suum bonum . tametsi caligante memoria. Nû uuíle íh áher chád si ságen . uués tie líute flîzîg

Digitized by Google

sínt . téro mûot îo nâh íro gûote sínnet . tóh iz óuh úngehúhtîgo daranâh sínne. *Sed ignorat uelut ebrius . quo tramite reuertatur domum.* Únde iz áber neuuéiz sámoso iz trúnchen sî . uuélês síndes iz héim eruuínden súle. Íz sûochet táz tir zesûochenne íst . íz negât tir áber réhto nâh nîeht.

16. OPES.

Num enim uidentur errare hi . qui nituntur nihilo indigere? Uuânest tu dîe írrôn in íro mûote . díe gérno úndúrftîg uuârîn álles kûotes? Néin sie. *Atqui . non est aliud . quod ęque possit perficere beatitudinem . quam copiosus status omnium bonorum.* Ze uuâre . nîeht nemág sô uuóla dia sâlighéit erfóllôn . sô álles kûotes knúhtsám státa. *Nec egens alieni . sed sufficiens ipse sibi.* Tíu frémedes íst úndúrftîg . únde fóne íro sélbero gnûoge hábet.

17. HONOR. [A 116]

Num uero labuntur hi . qui quod sit optimum . id etiam putant dignissimum . cultv reuerentię? Írrônt tîe uuânest . tîe daz pézesta áhtônt êruuírdigosta? *Minime.* Néin sie. *Neque enim uile quiddam est . et contemnendum . quod intentio fere omnium mortalium laborat adipisci.* Táz nemáhti nîeht smáhe sîn . dára álle ménnisken zûo îlent. Sîe îlent ad summum bonum . dâr sie dáz findent . târ hábent sie óuh fúnden . dáz reuerentissimum íst.

Digitized by Google

18. POTENTIA.

An in bonis non est numeranda potentia? Nesól man máhte gûot áhtôn na? Dáz chît . nesól man guís sîn máhte mít summo bono na? *Quid igitur?* Uuîo dúnchet tír? *Num estimandum est inbecillum . ac sine uiribus? quod constat esse prestantius omnibus rebus?* Táz állero díngo fórderôsta íst . i. summum bonum . uuîo sól dáz chráftelôs sîn?

---

19. CLARITAS.

An claritudo nihili pendenda est? Sól mâri mánne lúzzel gedúnchen? *Sed sequestrari nequit . quin omne quod excellentissimvm est . id etiam uideatur esse clarissimum?* Áber uuîo mág . sîd táz nôte daz mârista íst . táz óuh taz fórderôsta íst?

---

20. UOLUPTAS.

Nam quid attinet dicere beatitudinem non esse anxiam . tristemque . nec subiectam doloribus . molestiisque . quando in minimis quoque rebus id appetitur . quod delectet habere . fruique? Uuáz túrft íst sâr . dáz íh summum bonum . únde beatitudinem ze dîen sie sínnent . álles úngemáches ferságe . sîd sie ióh smáhes tínges kérônt túrh lústsami? An summo bono neíst nehéinez fólleglichôr . dánne lústsámi. *Atqui . hęc sunt . quę uoluнт homines adipisci.* Âne zuîuel sínt tíz tíu . déro ménnisken gérônt. *Eaque de causa desiderant . diuitias . dignitates . ꝛegna . gloriam . uolup-*

Digitized by Google

tatesque . quod per hęc sibi credunt uenturam sufficientiam . reuerentiam . potentiam . celebritatem . lętitiam. Únde fóne díu uuéllen sie rîhtûom . hêri . geuuált . kûollichi . lústsámi . uuánda sie mít téro uuânent háben . fóllûn . êra . máhtigi . geuuáhtlichi . fréuui. Uuáz sólti ín rîhtûom . sîe nehábetîn fóllûn? Uuáz sólti ín hêrscáft . sî negâbe ín êra? Uuáz sóltî ín geuuált . [A 117] ér netâte sie máhtig? Uuáz sólti ín gûollichi . âne úmbe geuuáhtlichi? Uuáz sólti ín óuh uuúnnâ . sîe nefréutîn den mán? *Bonum est igitur . quod tam diuersis studiis homines petunt.* Táz íst îo éin díng . éin gûot . táranâh ménnisken in sús mániga uuîs ríngent. *In quo quanta sit uis naturę . facile monstratur . cum uarie licet sententię . dissidentesque . tamen consentiunt in diligendo fine boni.* Târána mág man sámfto chîesen . uuîo stárh tíu natura sî . tánne sô míssehélle uuîsâ . án demo ûzlâze gehéllent . tes kûotes . tára sie îlent?

---

21. DE NATURĘ UI.

Quantas rerum habenas . flectat natura potens . quibus legibus prouida . seruet inmensum orbem . stringatque . ligans singula inresoluto nexu . placet promere arguto cantu . lentis fidibus. Uuîo geuuáltîgo diu natura íro zóum chêre . mít uuélero êo sî beuuároe dísa uuérlt . únde uuîo si díngolîh pínde mít féstemo bánde . dáz uuíle íh lûto síngen . an lídouuéichên séiton. *Quamuis poeni leones . gestent pulchra uincula . et datas escas captent manibus . et soliti pati uerbera . metuant trucem magistrum.* Tóh tîe chûnen léuuen án ín chétennâ trágên . únde dóh man

Digitized by Google

sie âzze âba hénde . fóre mánlâmi . únde dóh sie fóne geuuónên slégen íro méister fúrhtên. *Si cruor tinxerit horrida ora . redeunt resides olim animi . et graui fremitu meminere sui.* Kechórônt sie des plûotes . sô uuírt in sâr ûf . íro érera grímmi . únde sâr behúgent sie síh . uuáz sie sínt . críscramôndo in íro uuîs. *Laxant colla solutis nodis. Primusque domitor lacer . i. laceratus . cruento dente . imbuit rabidas iras.* Tés mézes préchent sie die chétennâ . únde gânt ten méister ze êrest ána . dér uuírt ter êresto frísking . únde ín zánôndo . uuáhset ín diu râzi.

---

22. ITEM.

Ales quę canit garrula altis ramis . clauditur [A 118] *antro caueę.* Únde dér fógel . dér dar féret fóne bóume ze bóume síngendo . dér uuírt kefángen . únde in chéuia getân. *Huic licet ministret cura hominum illita pocula melle . et largas dapes . ludens dulci studio.* Tóh man démo dáranâh tînoe mít kehónagôtên sáchôn . únde mít állero fóllûn . sô gnûoge tûont . ze tágalti . únde ze spíle. *Si tamen saliens arto tecto . uiderit gratas umbras nemorvm . proterit sparsas pedibus escas . siluas tantum mesta requirit . siluas dulci uoce susurrat.* Úbe er îo dóh ûzer dero chéuio ze hólz indrínnen mûoz . târ er sînen lîeben scáto síhet . sô íst ímo diu vordara fûora únmâre . in uuálde uuíle er échert uuónên . in uuálde uuíle er zuízerôn.

Digitized by Google

23. ITEM.

Ualidis quondam uirībus acta uirga . flectit pronum cacumen. Tes iúngen bóumes óbenahtigi . uuírt óuh uuîlon mit nôt nídergezógen. *Si hanc curuans dextra remisit . recto uertice spectat cęlum.* Uuírt er ferlâzen . ęr ríhtet síh áber ûf ze hímele.

24. ITEM.

Phoebus cadit in hesperias undas . sed rursus uertit currum secreto tramite . ad solitos ortus. Tiu súnna gât óuh âbendûn uuéstert in sédel . sî chúmet áber mórgenôn tóugenero férte uuídere ze íro ortu.

25. ITEM.

Repetunt quęque proprios recursus . redituque suo singula gaudent. Állero díngolîh hábet sîna uuíderuárt! únde sínnet îo dára . dára ímo geslâht íst. *Nec manet ulli traditus ordo . nisi quod iunxerit ortum fini! stabilemque sui fecerit orbem.* Nóh nehéin ánder díng nebestât in sînero natûrlichûn órdeno . âne dáz sîn énde gerértet ze sînero úrrúnste . únde síh in rínges uuîs ketûot státa háben. Fóne díu háltet táz ménnisken an sînero natura . úbe er ze góte fóne démo er chám . uuídere fúnden chán.

26. QUOD ERROR INDE RETRAHIT . [A 119] QUO NATURA TENDIT.

Vos quoque o terrena animalia . licet tenui imagine . somniatis tamen uestrum principium. Sô tûont

Digitized by Google

óuh ír ménnisken . an souuîo écherôdemo bílde iz sî dóh keséhent ir îo . sâmoso dúrh tróum . íuuêr ánagénne. Prima preuaricatio hábet ménniskôn dáz penómen . tóh sie sûochên íro principium . dáz sie iz uuóla bechénnen nemúgen. *Uerumque illum finem beatitudinis prospicitis . qualicumque cogitatione . licet minime perspicaci.* Únde uuártênt ír álaréhto fúre ze demo sâligen ûzlâze . souuîo ír iz mít úndúrhsíhtîgemo mûote tûênt. *Eoque ducit uos naturalis intentio ad uerum bonum ! et multiplex error abducit uos ab eodem.* Fóne díu . s. uuánda diu natura stárh íst . sô léitet si íuuih álaréhto râmendo ad summum bonum . únde uuánda sî geâuuártôt íst . pe díu mísseléitet íuuih áber der írredo.

---

27. PROBANDUM DICIT ARGUMENTIS . AN PER HAEC QUINQUE . QUOD DESIDERATUR UALEAT ADIPISCI.

Considera namque . an per ea quibus se putant homines adepturos beatitudinem . ualeant peruenire ad destinatum finem. Nv chíus tir . úbe sie mít tîen fínuen . mít tîen sie trûuuênt sâldâ guuínnen . dárachómen múgîn . dára sie râmênt. *Si enim uel pecunia . uel honores . ceteraque . tale quid afferunt . cui nihil bonorum abesse uideatur . nos quoque fateamur . aliquos fieri felices . horum adeptione.* Múgen díu sô getânen . sô scáz íst . únde êra . îomanne dés kehélfen . dáz ímo nehéines kûotes nebréste . sô iéhên dîen dero sâlighéite . dîe déro dehéin guuínnên. *Quodsi neque id ualent efficere quod promittunt . bonisque pluribus carent . nonne liquido deprehenditur .*

Digitized by Google

in eis falsa species beatitudinis? Nemúgen siu áber geléisten dáz siu gehéizent . únde brístet ín mániges kûotes . sô sínt siu óffeno lúkkez pílde dero sâlighéite.

---

28. PRIMA PROBATIO IN DIUITIIS. [A 120]

Primum igitur te ipsum interrogo . qui paulo ante diuitiis affluebas. Nv̂ ze êrest ságe dû mír . dû míttúndes rîche uuâre. *Inter illas abundantissimas opes . numquamne confundit animum tuum anxietas concepta ex qualibet iniuria?* Tô du rîchesto uuâre . geskáh tír îeht ángestliches . fóne îomannes scúlden . dáz tîn mûot írti? *Atqui inquam . non queo me reminisci fuisse libero animo . quin aliquid semper angerer.,* Ze uuâre chád ih . íh neuuárt nîo dés íh kehúge . sô inbúnden mînes mûotes . íh neángesti úmbe éteuuáz. *Nonne quia uel aberat . quod non uelles abesse . uel aderat . quod adesse noluisses?* Neuuás táz pe díu chád si . dáz tír ételiches lîebes mángta . tés tu dír neuuóltîst méngen . álde dír léid hábetôst . táz tu háben neuuóltîst? *Ita est inquam.* Táz íst álso chád ih. *Illius igitur desiderabas presentiam . huius absentiam.* Tô géretôst tû chád si . énes kágenuuérti. dísses ábuuérti. *Confiteor inquam.* Tés iího íh chád íh. *Eget uero inquit quisque . eo quod desiderat.* Sô íst áber mán dúrftîg chád si . dés er gérôt. *Eget inquam.* Túrftîg chád ih. *Qui uero eget aliquo . non est usquequaque sibi ipse sufficiens.* Tér îehtes túrftîg íst chád si . tér neíst álles tínges nîeht cnúhtîg. *Minime inquam.* Sô neíst chád íh. Táz íst argumentum a parte. Quasi diceret. Non habet totum . cui

Digitized by Google

partes desunt. *Tu itaque sustinebas inquit hanc insufficientiam plenus opibus?* Líte dû chád si . díse dúrfte . tô du hárto rîche uuâre? *Quidni inquam.* Uuîo ánderes chád ih. *Opes igitur . nequeunt facere nihilo indigentem . sufficientemque sibi.* Úbe díz sús íst chád si . sô nemúgen ôtuuálâ nîomêr úndúrftîgen getûon . nóh cnúhtîgen. *Et hoc erat quod promittere uidebantur.* Únde dés kelîh tâten sie dóh.

---

29. ITEM.

Átqui . hoc quoque maxime considerandum puto . quod pecunia nihil habeat suapte natura . ut his inuitis a quibus possidetur nequeat auferri. Táz íst óuh cnôto zebedénchenne . táz ter scáz téro tú[A 121]gede án ímo sélbemo nîeht nehábet . ín nemúge man úndánches némen dîen . déro er íst. *Fateor inquam.* Tés iího ih chád ih. *Quidni fateare?* Zíu nesólti tû is iéhen chád si? *Cum aliquis ualentior eripiat eam cottidie inuito?* Tánne ín tágoliches . îo dér báz mág . ándermo úndanches néme? *Unde enim forenses querimonię?* Uuánnân chóment ánderes . dîe dínglichen chlágâ? únde dîe dínglichen rûoftâ? *Nisi quod repetuntur pecunię . ereptę nolentibus . uel ui . uel fraude?* Âne dáz tîe mít nôte . álde mít úndríuuôn genómenen scázzâ neuuéllentên . uuídere geéiscôt uuérdent? *Ita est inquam.* Táz íst sô chád ih. *Egebit igitur inquit quisque petito extrinsecus presidio . quo suam pecuniam tueatur.* Fóne díu íst chád si . mánnolîh túrftîg ánderes mánnes hélfo . sînen scáz zegehéienne . únde zeiruuérrenne. *Quis id inquam neget?* Uuér chád íh mág tés kelóugenen? *Atqui .*

Digitized by Google

non egeret eo . s. presidio . nisi possideret pecuniam . quam posset amittere. Nû neuuâre ímo déro hélfo nehéin dúrft chád si . úbe er dén scáz nehábeti . dén er fúrhtet ferlîesen. *Dubitari inquam nequit.* Nehéin zuîuel neíst tés chád íh. *In contrarium igitur relapsa est res.* Úbe díz sús íst chád si . sô íst taz tíng uuíderuuartîgo bechêret. *Nam opes quę putabantur facere sufficientes sibi . indigentes potius faciunt alieno presidio.* Íh méino dârána . uuánda der rîhtûom dér sie gnúhtîge tûon sólta . íro sélbero hálb . tér tûot sie dúrftîge ánderro hélfo. Táz íst argumentum ab euentu. Sámo sî châde. Quia diuites euenit egere . ideo diuitię sunt causa egestatis.

---

30. ITEM.

Quis autem modus est . quo pellatur diuitiis indigentia? Ze uuélero uuîs múgen dánne dúrfte úberuuúnden uuérden mít rîhtûome? *Num enim diuites esurire nequeunt? Num sitire non possunt?* Nemág tie rîchen nîeht húngeren [A 122] nóh túrsten na? *Num membra pecuniosorum . non sentiunt frigus hibernum?* Neinfíndent tero rîchôn líde des fróstes nîeht na? *Sed adest inquies opulentis . quo famem satient . quo sitim frigusque depellant.* Sô hábent sîe gezíug chîst tu . mít tíu sie gebûozên den húnger . únde den dúrst . ióh ten frôst. *Sed hoc modo consolari quidem potest indigentia diuitiis . auferri penitus non potest.* Ze déro uuîs chído áber ih . mág téro dúrfto ételih trôst uuérden . mít rîhtûome . nâh fúrenomes lába uuérden. *Nam si hęc hians semper . atque aliquid poscens . expletur opibus . maneat necesse est*

Digitized by Google

quę possit expleri. Úbe indigentia îo gîêt . únde îo gérôt . únde mít sáchôn erscóben uuírt . sô uuérêt sî nôte îo ze dero fúlli. Sîd tiu fúlli sîa netîligôt . sô uuázer fíur tûot . únde sî échert stíllêt . sô íst si îo . sô nezegât si. Uuúrte si mít opibus fertîligôt . sô neuuâre si. Argumentum a minori ad maius. Minus est enim reprimere quam extinguere.

---

31. ITEM.

Taceo quod naturę minimum . quod auaritię nihil satis est. Íh uuíle dés fersuîgên . dáz tero naturę lúzzel gnôget . únde dero fréchi nîonêr ána gnûoge neíst. Fames únde sitis . únde nuditas . máchônt mánnolichen egenvm. Tia indigentiam múgen opes kebûozen . án dien únfréchen. Tîe áber fréh sínt . uuánda ín nîehtes fóllûn nedúnchet . pe díu sínt sie îo árm! unde îo dúrftîg. *Quare si opes nec summouere possunt indigentiam . et ipse suam faciunt . i. addunt . quid est quod credatis eas prestare sufficientiam?* Fóne díu ságe dû mír chád si . úbe rîhtûom dúrfte fertîligôn nemág . únde er ióh túrfte máchôt . uuélicha gnúht mág er dánne gében . uuânent ír? Argumentum a contrariis. Quasi diceret. Opes quę indigentiam gignunt . quomodo sufficientiam quę eis contraria est [A 123] gignant?

---

32. AUARO INUTILES ESSE DIUITIAS.

Quamuis auarus diues fluente gurgite auri . cogat non expleturas opes. Tóh ter frécho mán . sámo rîche uuórtenêr . sámoso ímo zûorínne daz cóld . sînen scáz

Digitized by Google

tés ímo nîomêr fóllûn nedúnchet . kehûfoe. *Oneretque colla bacis rubri litoris.* Únde er geláde sînen háls mít tîen gímmôn des rôten méres. *Et scindat opima rura centeno boue.* Únde er mít cênzeg flûogen ze áchere gánge . in bírîgemo lánde. *Nec cura mordax deserit superstitem.* Úmbe dáz negebrístet ímo nîo sórgûn lébendemo. *Et defunctum non comitantur leues opes.* Nóh úmbe dáz nefólgênt ímo nîeht tôtemo . sîne lîehtlichen sáchâ.

---

33. SECUNDA IN DIGNITATIBUS.

Sed dignitates reddunt honorabilem . reuerendumque . cui prouenerint? Témo áber die hêrskéfte zûogeslíngent . máchônt tîe dén êrháften . únde ántsazîgen? *Num ea uis est magistratibus . ut mentibus utentium inserant uirtutes . depellant uitia?* Íst tánne díu chráft án dien ámbáhten . dáz sie dien ámbahtmánnen túgede gébên . âchuste némên? *Atqui . non solent fugare nequitiam . sed potius illustrare.* Tríuuo . síu nesínt nîeht sítig . tes mánnes úbeli zetîligônne . núbe zeóffenônne. *Quo fit ut indignemur sepe eas contigisse nequissimis hominibus.* Tánnân geskíhet tíccho . dáz uuír siu zúrnên ze hánden chómen uuésen dien zágostên. *Unde catullus nonium licet sedentem in curuli . tamen strumam appellat.* Fóne díu uuárd táz catullus nonium gútter hîez . dóh er án demo hêrstûole sâze. Catullus uuás ueronensis poeta . nobilis . pe díu uuás ímo nonius únuuérd . tér fóne gallia ze roma chómenêr . mít gothorvm suffragio [A 124] ze consulatu gestéig. *Uidesne quantvm dedecus malis adiciant dignitates?* Nesíhest tu dârána na . uuáz únerôn ámbaht

Digitized by Google

únde uuírde gébên dien úbelên? *Atqui . minus patebit eorum indignitas . si nullis honoribus inclarescant.* Ze tríuuôn íro únuuírde skînent tésto mínnera . úbe sie nehéin ámbahtêra nemâret.

---

34. ITEM.

Tu quoque num tandem tot periculis adduci potuisti . ut cum decorato putares gerere magistratum . cum in eo respiceres mentem nequissimi scurrę et delatoris? Máhtôn sâr díh ánabríngen dehéine fréisâ . dáz tû consulatum mít decorato hínderstân uuóltist . tén du uuíssôst skírnen . únde méldare? Tísêr decoratus uuás fautor gothorum . pe díu uuás er méldâre dero ciuivm. Uuánda er óuh târmíte spílománnes kebârda hábeta . fóne díu neuuólta er sîn collega nîeht uuérden in consulatv . tóh iz ter chúning uuóltî. Táz uuás ímo fréisa uuíder den chúning. *Non enim possumus ob honores . reuerentia dignos iudicare . quos ipsis honoribus iudicamus indignos.* Uuír nemúgen dîe nîeht áhtôn êrhafti uuírdîge . úmbe íro ámbaht . dîe uuír sélbes tes ámbahtes áhtoên únuuírdige. *At si quem uideres preditum sapientia . num posses putare eum non dignum . uel reuerentia . uel ea sapientia . qua est preditus?* Tén du áber sáhîst uuîsen . máhtîst tû dén áhtôn únuuírdîgen êrhâfti . únde sélbes sînes uuîstûomes? *Minime.* Néin du. *Inest enim uirtuti propria dignitas.* Túged hábet an íro sélbûn éigene uuírde. *Quam protinus transfundit in eos . quibus adiuncta fuerit.* Tîe si sâr dîen gíbet . tîen si gelâzen íst. *Quod quia populares honores nequeunt facere . liquet eos non habere propriam dignitatis pulchritudi-*

Digitized by Google

nem. Uuánda dáz tiu uuérltêrâ nîeht ketûen nemúgen . pe díu skînet . táz [A 125] sie nehéina scôni nehábent éigenero uuírde. Án demo fine skînet tiu causa. Úbe popularis dignitas uuâre causa reuerentię . souuér dánne dignitatem hábetî . démo nebrâste nîeht reuerentię. Pe díu héizet táz argumentum a fine. *In quo illud est animaduertendum magis.* Târ án déro stéte uuírt tés cnôto uuára zetûonne . s. uués causa dero úbelôn dignitas sî . sîd si reuerentię causa neíst.

---

35. PROPOSITIO.

Nam si eo abiectior est quisque . quo magis a pluribus contemnitur. Úbe mánnolih sô ueruuórfenero íst . sô er îo fóne mánigorên ferchóren uuírt.

---

36. ASSUMPTIO.

Cum dignitas nequeat improbos . facere reuerendos . s. quamuis notos. Sô láng taz ámbáht êrháfte getûon nemág . tie úbelen . tóh iz sîe tûe chúnde.

---

37. CONCLUSIO.

Quos ostentat pluribus despectiores facit. Táz iz sîe óuget . án díu tûot iz sîe fúre êrháfte uersíhtige. Târ skînet . táz tien úbelên íro dignitas íst causa despectionis. *Uerum non inpune.* Náls áber in gníuz. Ís uuírt iro gedánchôt. *Reddunt namque improbi parem uicem dignitatibus . quas conmaculant sua con-*

Digitized by Google

tagione. Uuánda sámolicha únêra tûont sie dáragágene dîen ámbáhten . tíu sie besmîzent mít íro úbeli.

---

38. ITEM.

Átque . s. audi . ut cognoscas non posse contingere ueram illam reuerentiam per has umbratiles dignitates. Únde lâ míh tír mêr ságen! dáz tu bechénnêst neheína uuâra êrháftî chómen fóne dísên lúkkên hêrskeften. *Si qui functus multiplici consulatu . forte deuenerit in barbaras nationes . honorne faciet uenerandum barbaris?* Tér ióh tíccho consul uuírdet . feruuállôt tér ódeuuano férro únder énderske líute . tûot ín dánne dâr êrháften sîn héimiska êra? *Atqui . si hoc munus . i. reuerentia naturale foret dignitatibus . quoquo gentium . i. ubique terrarum . nullomodo cessaret ab offitio suo.* Uuâre díu êrhápti ánabúrtîg tien ámbahten . sô negesuíche si ín [A 126] nîonêr. *Sicut ignis ubique terrarvm . numquam tamen calere desistit.* Álso daz fíur nîonêr âne sîna hízza neíst. *Sed quoniam id eis . s. offitium dignitatis non adnectit propria uis . sed fallax opinio hominum . uanescunt ilico . cum ad eos uenerint . qui non estimant eas esse dignitates.* Uuánda áber ín dîa êra nîeht negíbet íro sélbero túged . núbe lúkkêr uuân dero ménniskôn . dîe sie êrôn uuírdige áhtônt . fóne díu ingânt sie ín sâr . sô sie ze dîen chóment . tîe die êrâ fúre nîeht nehábent. *Sed hoc apud exteras nationes.* Nû geskíhet táz únder frémedên.

Digitized by Google

39. ITEM.

Inter eos uero apud quos ortę sunt . dignitates num perpetuo perdurant. Únder dîen sie ióh fóne. êrest uuúrten . sínt sie mít tîen stâte? *Atqui pretura olim magna potestas . nunc inane nomen.* Táz chúnne dârána . dáz pretura íu uuás éin míchel geuuált . únde iz nû íst échert úpîg námo. *Et grauis sarcina senatorii census.* Únde héuig árbéit . tero hêrrôn scázzes. Sub augusto uuás tero senatorum numerus mille . únde íro census . tén sie iârlichen infáhen sóltôn . tés uuás sô suetonius ságet octingentorvm milium summa. Úbe pretores ten scáz récchen sóltôn . dáz nemáhta âne árbéite nîeht sîn. *Si quis quondam curasset annonam populi . magnus habebatur . nunc ea prefectura quid abiectius?* Tér óuh tes purglíutes frûondo íu flégen sólta . dér uuás máhtîg . uuélih ámbaht íst áber nû smáhera? Únz án augustum sô gnûogta romanis tero frûondo ze demo iâre! díu áfter italia únde sicilia gesámenôt uuárd . sô fóne ímo egyptus uuárd redacta in prouintiam . dáz chît in fíhtlánt . dô gesázta er ín ḍánnân abundantiam . ad septem menses. Tér uuás nôte máhtîg . tér sô mícheles tínges flág.

---

40. DE COMITIIS.

Fóne liuio . únde fóne ánderên historicis uuízen uuír . dáz tie ámbahtsezzedâ ze romo hîezen [A 127] comitia . a comendo . únde sélben diu ámbaht hîezen magistratus . únde dignitates. Téro ámbahto uuás nâh tien expulsis regibus consulatus taz hêrôsta . témo

Digitized by Google

fólgeta legataria dignitas . uuánda dáz ten consulem ánagîeng zetûonne . táz frúmeta sîn legatus. Álso reges trûogen in capite coronam . álde diadema . sô trûogen consules târfúre fasces in capite . dáz uuâren insignia maiestatis . dáz chît zîerdâ . únde bechénnedâ dero mágenchréfte. Álso uuír ín demo hûs héizên mágensûl . dia méistûn sûl . íh méino . díu den fírst tréget . sô hîez tíu chráft tero consulvm . álde dero regum . álde dero dictatorum . mágenchráft . uuánda sî diu méista uuás. Tîe déro maiestati regum . álde consulum uuíderhôrig uuâren . únde sie dârúmbe fóre ín úbertéilet uuúrten . dîe hábetôn flúht ze dien líuten áfter dero rûmiskûn êo! dáz sie ín dero fréisôn húlfîn. Díu flúht hîez prouocatio. Sô áber dánnân díccho eruuûohsen maxime dissensiones . dîe dissensiones zeuerzérenne . sáztôn sie dictatorem . tés maiestas sólih uuâre . dáz nîoman dés nehábeti prouocationem ad populum . dáz ímo fóre démo ertéilet uuúrte. Témo fólgeta îo magister militum . únde dén uuéleta ér imo sélbo! also der consul téta sînen legatum. Nâh ín uuâren tribuni plebis . keuuáltigôsten . téro uuâren uuîlôn zuêne . uuîlôn ióh zêne . únde díccho uuúrten dîe sô creati . dáz sie hábetîn consularem potestatem . dáz chît similem consulibus. Tîe hîezen fóne díu tribuni plebis . uuánda sie iudicia plebis úber síh nâmen. Táranâh uuâren pretores . únde censores . únde questores. Pretores fúrefûoren den consulem . in exercitu . únde ríhtôn ímo sîn pretorium . íh méino sîn tentorium . târ ér ínne sáz ad iudicandum et contionandum . táz chît zeríhtenne . únde zesprâchônne. Tánnân hîez er pretor a preeundo . quasi preitor. Censores uuîelten frônoscázzes . ter in ærario

Digitized by Google

gehálten uuás . fóne dív [A 128] hîezen sie a censu censores. Questores uuâren des scázzes fórderâra . dicti tamquam quesitores. Táranâh uuâren prefecti . dáz chît flégara . díe úber mísselichíu negotia uuâren. Sô uuâren ediles . tîe dero edium hûtôn . únde dîe besáhen. Duumuiri únde triumuiri hîezen dîe úber fráuali díngotôn. Fóne díu zíhet suetonius augustum . dáz er acerrimus uuâre in suo triumuiratu. Fúre duumuiros únde triumuiros . uuúrten sîd presides. Decemuiratus uuárd échert éinêst kesézzet . tô romani fúre duos consules decemuiros chúren . dáz sie éinzên fasces trûogîn . únde éinzên áfter hérto dero reipublicę flâgîn. Proconsules uuâren in loco consulum. Pontifices flâgen dero religionis. Imperatores . duces . comites . sínt chúnt.

41. DE ORDINE CIUIUM ROMANORUM.

Târmíte tóug zebechénnenne . dáz romani ciues keskéiden uuâren! in patres . únde in plebem. Tero patrum uuâren tres ordines. Ter hêrôsto ordo uuás clarissimorum. Fóne díu lésên uuír in passione sebastiani sancti. Clarissimis cottidie uiris marcelliano et marco suadebat sęculi blandimenta respuere. Ándería uuás illustrium. Án déro uuás boetius. Pe díu chît tér titulus tísses pûoches. Anicii . manlii . seuerini illustris uiri. Tiu drítta uuás exspectabilium. Álso beata agatha fóne íro sélbûn chád. Ingenua sum . et exspectabilis genere. Plebis uuâren zuô ordines! equestris . únde pedestris. Tér uuás eques . tér decem milia máhta gezíugôn déro suârôn féndingo . díe sestertia hîezên. Tíe mínnera hábetôn .

Digitized by Google

dîe mûosôn gân. Sô zît uuás ámbaht zesézzenne. sô sáztôn siu die patres! per suffragia plebis. Íro gelúbeda. únde íro béta. dáz uuâren suffragia. Tîe fóne ánderên búrgen dárachómene uuâren. tîe hábetôn dîa sélbûn êa. âne dáz sie nîeht nemáhtôn ferre suffragia. Tánnân skînet. táz tîe dar hîezen patres. únde senatores. ióh âne ámbaht míchela dignitatem [A 129] hábetôn.

42. ITEM.

Ut enim paulo ante diximus. quod nihil habet proprii decoris. opinione utentium. nunc splendorem accipit. nunc amittit. Álso ih târfóre gréhto chád. dignitas tíu nîeht éigenero zîerdo nehábet. tíu guuínnet sia. únde ferlíuset sia! sô dîe uuânent. téro si íst.

43. CONCLUSIO.

Si igitur dignitates nequeunt facere reuerendos. Suspensio. Si ultro sordescunt contagione improborum. Et hic. Si desinunt splendere mutatione temporum. Et hic. Si uilescunt estimatione gentium. Et hic. Quid est quod habeant in se expetendę pulchritudinis. nedum. i. ne dicam. aliis prestent? Depositio. Úbe hêrskéfte êrháfte getûon nemúgen. úbe sîe ióh hônet tero gûotelôson úbeli. únde úbe sie fóre áltî ferblîchent. táz chît slíngen gestânt. únde úbe sie fóne férrên líuten fersmáhet uuérdent. uuáz hábent sie dánne án ín lústsámero scônî. íh nedárf chéden. uuáz sie íro ánderên gébên.

Digitized by Google

44. ITEM.

Quamuis nero seuientis luxurię . i. plenus seuitię . et luxurię . comeret se superbus tirio ostro . et niueis lapillis. Tóh tér grímmo únde dér zúrlústîgo nero síh úbermûotlicho gáretî . mít tero tíurestûn púrpurûn . únde mít scônên gímmôn. *Inuisus tamen omnibus uigebat.* Ér uuás îo dóh tien sînên állên léidsám! náls êruuírdig. *Sed improbus dabat quondam uerendis patribus indecores curules.* Ér spéndôta îo dóh álso úbelêr dîen êruuírdigên hêrrôn únzímige hêrskéfte. Únzímige . uuánda sie fóne úbelero hénde châmen. *Quis igitur putet beatos illos honores . quos miseri tribuunt?* Uuér sól dánne uuânen . dîe êrâ uuésen sâlige . tîe die uuênegen gébent? Argumentum a contrariis . ut sunt beatitudo et miserię.

---

45. TERTIA IN POTESTATIBUS.

An uero regna . et familiaritas regum ualet efficere potentem? Mág chúningo geuuált . únde dáz man ze ín hábet kesuâsheit . máhtîge getûon? *Quidni?* Zíu nemág chîst [A 130] tu? *Quando felicitas eorum perpetuo perdurat?* Sîd tie chúninga nîoman ába nestôzet . únde ín íro sâlighéit fóllegât? *Atqui . uetustas plena est exemplorum . plena etiam presens ętas . qui reges mutauerint felicitatem calamitate.* Uuír éigen dés mánigíu bílde . fóne áltên . ióh fóne níuuên zîten . uuîo mánige chúninga nâh sâldon ze hárme châmen. *O preclara potentia . quę ne ad conseruationem quidem sui satis efficax inuenitur.* Éin mâre geuuált íst créhto dér nû . dér nóh síh sélben hálten nemág. *Quodsi hęc*

Digitized by Google

regnorum potestas . auctor est beatitudinis . nonne si qua parte defuerit . minuat felicitatem . inportet miseriam? Úbe chúninges keuuált . sâlighéit máchôt . uuâr íst si dánne nû . sîd tés nôt íst . souuâr íro bréste . dáz tér brésto mínneroe dia sâlighéit . únde ínfûore dia uuêneghéit? *Sed quamuis late tendantur humana imperia . necesse est plures gentes relinqui . quibus regum quisque non imperet.* Préitên síh óuh férro diu írdisken rîche . nóh tánne sínt îo mánige dîete . déro éin chúning souuélêr geuuáltigôsto íst . nîeht neuuáltet. *Qua uero parte desinit potestas faciens beatos . hac subintrat impotentia . quę facit miseros.* Târ díu máht ábagât tíu sâlige tûot . târ gât tíu únmáht zû . díu uuênege tûot. Táz íst argumentum a contrariis. *Hoc igitur modo necesse est inesse regibus maiorem portionem miserię.* In dísa uuîs íst nôt . táz chît . hínnân íst nôt tien chúningen mêr ánalígen uuêneghéite . dánne sâlighéite. *Tyrannus expertus periculorum suę sortis . i. dignitatis . simulauit metus regni . terrore gladii pendentis supra uerticem.* Dionisius dér pínumftlicho uuîelt sicilię . únde be díu sînes keuuáltes fréisâ bechánda . dér máz tîa fórhtûn . dîe ér úmbe sîn rîche dóleta . ze dîen fórhtôn . dés óbe hóubete hángênten suértes. Ér háncta iz [A 131] témo úber hóubet pe éinemo smálemo fádeme . tér ze ímo chád . táz er sâlig uuâre . únde frâgeta ín . uuîo sâlîg píst tu nû? Uuîo sâlig mág íh sîn chád ér . únz íh tíz suért fúrhto? Álso sâlîg pín íh chád dionisius . tés sélben fúrhtendo. *Quę est igitur hęc potestas . quę nequit expellere morsus sollicitudinum . quę nequit uitare aculeos formidinum?* Uuáz keuuálto mág táz sîn . díu mánne nîeht penémen nemág . ín

Digitized by Google

nebîzên sórgûn . únde ín negértên fórhtûn? *Atqui uellent ipsi uixisse securi . sed nequeunt.* Nû uuóltîn sie dóh kérno lében síchuro . sîe nemúgen áber. *Dehinc de potestate gloriantur.* Únde rûoment sie síh tóh íro geuuáltes. *An tu potentem censes . quem uideas uelle quod non possit efficere?* Áhtôst tû dén geuuáltîgen . dér dáz ketûon nemág . táz er uuíle? *Potentem censes qui ambit latus satellite?* Ahtôst tû sâlîgen . dér îo dia sîttûn úmbestéllet . mít tien chnéhten? *Qui plus ipse metuit . quos terret.* Tér dîe intsízzet . tîen er égôt? *Qui ut potens esse uideatur . in seruientium manu situm est.* In dés mánno hánden dáz stât . táz er geuuáltîg sî. *Nam quid ego disseram de familiaribus regum . cum ipsa regna demonstrem . plena tantę imbecillitatis?* Uuáz tárf íh ságen fóne dîen gesuâsôn dero chúningo . uuîo uuéih tîe sîn . sîd íh sélben die chúninga geóuget hábo sô uuéiche? *Quos quidem regia potestas . sepe incolomis . sepe autem lapsa prosternit.* Tíe chúningo geuuált intsézzet . uuîlôn únz er gréht íst! uuîlon sô er beuállet. Sô der chúning peuállet . sô beuállent sîne gesuâsen! ófto beuéllet óuh ér sie sélbo. Sô uílo sínt óuh sîe uuéicheren. *Nero coegit senecam familiarem . preceptoremque suum ad arbitrium eligendę mortis.* Álso dârána skînet . táz nero sînen gesuâsen . únde sînen méister senecam . genôtta ze déro uuéli des tôdes. Tô ín sînes tôdes lústa . dô téta er ímo dáz sámoso ze êron . dáz er ín lîez uuéllen den tôd. Táranâh kuán er dén medicum . dér ímo blûot lîez ín demo báde . únz ímo sô [A 132] únmáhta . dáz er dés kéndôta. *Papinianum diu potentem inter aulicos . obiecit antoninus gladiis militum.* Álso gebôt antoninus . cogno-

Digitized by Google

mento pius . duodecimus ab augusto . dáz papinianum dâr in hóue lángo geuuáltîgen . sîne hérechnéhta slûogen. *Atqui . uterque uoluerunt renuntiare potentię suę.* Tîe béide uuóltôn síh kérno ûzôn . íro geuuáltes . únz sie gesúnde uuâren. *Quorum seneca etiam opes suas conatus est tradere neroni . seque conferre in otium.* Seneca uuólta ióh sîn gûot ál gében neroni . únde héime sízzen mûozîg. *Sed dum moles ipsa trahit ruituros . neuter effecit quod uoluit.* Áber sô iz îo féret . táz tie sîgenten íro suâri níderzíhet . pe díu neiruuánt íro neuuéderêr . nóh ín nespûota dés sie uuóltôn. Sîe uuâren úberlâden . dáz erfálta sie. *Quę est igitur ista potentia . quam pertimescunt habentes?* Uuîolih íst tánne dér geuuált . dén dîe fúrhtent téro ér íst? *Quam nec cum habere uelis . tutus sis . et cum cupias deponere . non possis uitare?* Tén dû hábendo únsíchure bíst . úbe dû ín háben uuíle . únde úbe dû neuuíle . fóne ímo nemáht? *An presidio sunt amici . quos non uirtus sed fortuna conciliat?* Uuérdent tír is tie fríunt ze gûote . dû nesîst únsíchure . dîe állero dícchôst fóne túgede nechóment . núbe fóne sâldôn? *Sed quem felicitas fecit amicum . infortunium faciet inimicum?* Súnder dés netrûe dû . uuánda den diu sâlda máchôta fríunt . tén máchôt sâr únsâlda fîent. *Quę uero pestis efficatior . ad nocendum . quam familiaris inimicus?* Uuélih súht íst tánne scádoháftera . dánne der gesuâso fîent?

---

46. QUAE SIT UERA POTENTIA.

Qui se uolet esse potentem . ille domet feroces animos! nec colla uicta libidine summittat! foedis habenis.

Digitized by Google

Tér geuuáltig uuélle sîn . dér duuínge sîn géilla mûot . nóh nelâze nîeht sînen háls úberuuúnden uuérden fóne gelúste . úndertânen sînemo scámelichemo brîdele. Táz chît . ér nehénge sînên gelústen. *Etenim licet indica longe tellvs* [A 133] *tremiscat tua iura . et seruiat ultima tile.* Uuánda dóh tînen geuuált tiu ûzerôsten lánt fúrhtên . sô india íst ôstert . únde tile nórdert. *Tamen non posse pellere atras curas . et fugare miseras querelas . non est potentia.* Táz tû îo nîeht úberuuínden nemáht scádoháfte gíredâ . únde uuênegliche chlágâ . táz chît tîe súndâ dîe zechlágônne sínt . táz sínt únmáhte . dáz tûot tíh úngeuuáltîgen.

---

47. QUARTA IN GLORIA.

Gloria uero quam fallax sepe . quam turpis est. Áber diu gûollichi . uuîo lúkke díu ófto íst . únde uuîo scántlîh. Scántlih pe díu . uuánda si lúkke íst. *Unde non iniuria exclamat tragicus.* Fóne díu mág páldo rûofen dér tragicus poeta apud grecos. O gloria gloria milibus mortalium nihil aliud facta nisi aurium doxa doxa miriisi de broton vden gagosen ei oton inflatio magna.

oggosas megan. Iâ gûollichi gûollichi . dûsent ménniskôn nîeht ánderes uuórteníu . âne míchel héui dero ôrôn. Taz lób kehôrent tiu ôren gérno . be díu indûont siu síh taragágene. *Plures enim abstulerunt sepe magnum nomen falsis uulgi opinionibus.* Mánige guúnnen ófto míchelen námen fóne lúkkemo líumende . des líutes. *Quo quid turpius excogitari potest?* Uuáz mág tánne lôsera sîn . álde erdénchet uuérden? *Nam*

Digitized by Google

qui falso predicantur . suis ipsi necesse est laudibus erubescant. Tîe man lóbot mít únréhte . tîe scámênt síh nôte íro lóbes. *Quę si etiam meritis conquisitę sint . quid tamen adiecerint conscientię sapientis?* Úbe óuh líumenda mit réhte guúnnen uuérdent . uuáz uuéiz tánne der uuîso mán . dés tóh mêr túgede hínder ímo? *Qui non metitur bonum suum populari rumore . sed ueritate conscientię.* Tér sîne frêhte nîeht neáhtôt áfter líumende . núbe áfter geuuízenero uuârhéite. *Quodsi pulchrum uidetur propagasse hoc ipsum nomen . consequens est ut non iudicetur extendisse foedum.* Túnchet óuh mánne scône geuuîtpréitôn sînen námen . sô gezímet uuóla . dáz er ménniskôn nedúnche hônen námen bréiten . núbe uuârháfto gûollîchen. *Sed cum necesse sit uti paulo ante disserui . plures gentes esse . ad quas nequeat fama unius hominis peruenire . fit ut quem tu estimas esse gloriosum . proxima* [A 134] *parte terrarvm uideatur inglorius.* Tánne áber nôt sî . sô íh fóre ságeta . mánige líute uuésen . ze dîen éines mánnes líument fóllechómen nemág . tánnân geskíhet . tén dû áhtôst kûollichen . táz tér sî úmbehúget . in ándermo lánde. *Inter hęc uero popularem gratiam . nec dignam quidem puto commemoratione.* Târmíte neáhtôn íh sâr nîeht tero líuto lób tés uuérdez . táz íh is keuuâne. *Quę nec iudicio prouenit . nec umquam firma perdurat.* Táz fóne chîesenne sâr nechúmet . nóh síh fásto nefóllehábet.

---

48. ITEM.

Iam uero quam sit inane . quam futile nomen nobilitatis . quis non uideat? Áber dér námo des keéde-

Digitized by Google

les . tés síh cnûoge gûollichônt . uuîo úppig únde uuîo fersíhtig neíst tér? Fvtile héizet táz úngehába fáz . táz zeléchen . álde eruuórten íst. Témo íst kelîh . tér ze ímo sélbemo lôs íst . únde dóh uuíle héizen édeling. *Quę si refertur ad claritudinem . aliena est.* Tér námo déshálb níeht keméinet nedárf uuérden . ze mâri . uuánda er ze éinemo ándermo tríffet. *Uidetur namque nobilitas esse quędam laus . ueniens de meritis parentum.* Álso an dírro diffinitione skînet . táz nobilitas íst chómen lób . fóne dero fórderôn uuírden. *Quodsi predicatio facit claritudinem . illi necesse est clari sint . qui predicantur.* Sîd taz lób mâri tûot . sô sínt tîe fórderen mâre . déro daz lób íst. *Quare non efficit te splendidum . aliena claritudo . si non habes tuam.* Pe díu nemáchôt tíh skînbâren . ánderro mâri . úbe du dîna nehábest. *Quodsi quid est bonum in nobilitate . id esse arbitror solum . ut uideatur imposita necessitudo nobilibus . ne degenerent a uirtute maiorum.* Táz éina áhtôn íh échert kûot . uuésen án demo édele . úbe is îeht kûot íst . táz tien édelíngen dés nôt túnche . nâh tien fórderôn ze sláhenne! an íro túgede.

---

49. UNAM CUNCTIS ORIGINEM ESSE.

Omne genus hominum surgit in terris . ab simili ortu. Fóne gelîchemo úrspríngе . châmen álle ménnisken in érdo. *Unus enim rervm pater est . unus cuncta ministrat.* Állero creaturarum íst éin fáter . [A 135] éinêr flíget iro állero. *Ille dedit radios phoebo . dedit et cornua lunę.* Ér téta skînen dia súnnûn . hórnên den mânen. *Ille etiam dedit homines terris .*

Digitized by Google

et sydera cęlo. Êr scûof tie ménnisken in érdo . stérnen in hímele. *Hic clausit animos membris . petitos celsa sede.* Ér betéta dia sêla ín dien líden*!* fóne hímele háraníder gefrúmeta. *Mortales igitur cunctos edit nobile germen.* Pe díu hábet álle ménnisken gerécchet édelêr chîmo*!* uuánda sie fóne hímele búrtîg sínt. *Quid genus et proauos strepitis?* Uuáz rûoment ír dánne íuuêr chúnne . únde íuuere áltfórderen? *Si primordia uestra . auctoremque deum spectes . nullus degener exstat.* Úbe dû án daz ánagénne uuártêst . únde an gót órtfrúmen . sô neíst nîoman únédele. *Ni uitiis peiora fouens . proprium deserat ortum.* Ér neuuélle síh súndôndo gelóuben sînes úrsprínges. Ferlâzet er sînen sképfen . sô indédelet er.

---

50. QUINTA IN VOLUPTATE.

Quid autem loquar de uoluptatibus corporis? Uuáz mág íh chôsôn fóne des lîchamen lústsamî? *Quarum appetentia quidem plena est anxietatis . satietas uero poenitentię?* Téro demo mán fílo nôt íst . kérôndo . únde déro er sámo léideg uuírdet fólletânero? *Quantos illę solent morbos referre . corporibus fruentium . quam intolerabiles dolores . quasi quendam fructum nequitię?* Uuîo mánige súhte . uuîo chréftige suérden sî gíbet tîen íro spúlgentên . sámo ze uuûochere dero úbelî? Fóne díu chád éin poeta. Uno namque modo . uina . uenusque nocent. *Quarum motus quid habeat iocunditatis . ignoro.* Uuáz an íro gíredo uuúnnôn sî . dáz neuuéiz ih. Uuîo mág iz uuúnna sîn . sô iz anxietas íst? *Tristes uero exitus esse uoluptatum intelleget . quisquis uolet reminisci lîbidinum suarum.* Áber

Digitized by Google

uuîo léidsám der ûzlâz sî . dáz pechénnet tér . dér síh pehúgen uuíle sînero zûordôn. *Quę si beatos possunt explicare . nihil causę est . quin pecudes quoque beatę esse dicantur.* Múgen sie [A 136] ménnisken sâlige tûon . sô neménget óuh nîeht temo uéhe . núbe iz sâlîg sî. *Quarum omnis intentio festinat ad explendam corporalem lacunam.* Tés sín állêr íst ten búdeming zeerfúllenne.

---

51. ITEM.

Honestissima quidem foret iocunditas coniugis . et liberorum . sed nimis e natura dictum est . nescio quem inuenisse filios tortores. Íh châde chíuske uuúnnâ uuârîn . chéna . únde chínt . âne dáz man ságet . táz férro ûzer dero natura íst . neuuéiz uuélíu chínt chélen íro fáter. *Quorum quam sit mordax quęcumque conditio . neque alias expertum te . neque nunc anxium necesse est ammonere.* Souuîo chíuske íro geskáft sî . nóh tánne uuîo sórgsám si sî . dés nedárf íh tíh mánôn . ánderesuuâr erchúnnêt hábenten . únde îo ána úmbe dîn sélbes chínt ángestenden. *In quo euripidis mei sententiam probo . qui carentem liberis . infortunio dixit esse felicem.* An díu íh mînes hólden euripidis réda . lóbôn . greci poetę . et philosophi . dér den chíndelôsen chád . fóne únsaldôn sîn sâlîgen.

---

52. ITEM.

Hoc habet omnis uoluptas . stimulis agit furentes. Álle gelúste hábent táz keméine . dáz sie die nîetegen gértendo . iágônt ze dero tâte. *Apiumque par*

Digitized by Google

uolantum. Únde sie gelîh sínt tien bínen. *Ubi fuderit grata mella . fugit . i. ubi uoluptas perfecerit dulcedinem suam . horret facta sua.* Sô uoluptas tia tât getûot . sô léidezet si sîa. *Et ferit icta corda . nimis tenaci morsu.* Únde bîzet tánne daz keléidegôta hérza . mít fásthábîgemo bízze. Álso démo bíne geskíhet . sô iz síh réchendo . den ángen ferlíuset . únde dánne fóre fórhtôn flíhet . uuánda iz uuéri nehábet . únde áfter dés héizet fucus . i. fauum comedens . non faciens.

53. REPLICAT SUPERIORA QUINQUE.

Nihil igitur dubium est . quin hae uię ad beatitudinem deuia quędam sint. [A 137] Uuánda iz sús íst . pe díu neíst nehéin zuîuel . díse fínf uuégâ nesîn âuuekke ze dero sâlighéite. *Nec perducere quemquam ualeant eo . ad quod promittunt se perducturas esse.* Nóh sie nîomannen nemúgîn dára fólleléiten! dára sie gehéizent. *Quantis uero implicitę sint malis . breuissime monstrabo.* Uuîo mánigíu úbel án ín sîn . díu beatitudinem nément . dáz ságeta íh fóre lángséimo! nû uuíle íh iz pegrîfen chúrzlicho.

54. DIUITIAE.

Quid enim? Pecuniamne congregare conaberis? Sed eripies habenti. Uués lústet tíh? Lústet tíh scáz zesámenônne? Sô nímest tu ín andermo.

Digitized by Google

55. HONORES.

Dignitatibus fulgere uelis? Danti supplicabis. Uuíle du in ámbahte skînen? Sô mûost tu fléhôn den gébenten. *Et qui cupis preire cęteros honore. poscendi humilitate uilescis.* Únde uuírdest tu bítendo smáhera. dien ánderên! dîen dû gérôst fórderôra uuérden.

---

56. POTESTAS.

Potentiamne desideras? Uuíle dû geuuáltig uuérden? *Subiectorum obnoxius insidiis. subiacebis periculis.* Sô uârênt tír die dîne. únde bíst tés in fréisôn.

---

57. CLARITAS.

Gloriam petis? Lústet tíh kûollichi? *Sed distractus per aspera quęque. securus esse desistis.* Sô mûost tu sórgende sîn. peháftêr inblándenên díngen! mít tîen du díh tûomen uuíle.

---

58. UOLUPTAS.

Voluptariam uitam deligis? Uuíle du lústsámo lében? *Sed quis non spernat atque abiciat corporis seruum. rei uilissimę et fragilissimę?* Uuémo nesól áber únuuért sîn. des lîchámen scálh? tes feruuórfenôsten dínges. únde des prôdesten? Tîe uoluptati dienônt. tîe sínt tes lîchamen scálchâ. Tîe spiritui dienônt. dîe sínt spiritales. únde góte gelîh. tér spiritus íst. únde be díu sínt tîe frî.

Digitized by Google

59. BONIS CORPORIS . HOMINES NON AEQUARI BESTIIS.

Iam uero qui pre se ferunt bona corporis . quam exigua . quam fragili [A 138] *possessione nituntur.* Tîe des lîchamen fróma fúresézzent tîen frómôn dero sêlo . ze uuîo lúzzelmo díngе síh tîe hábent. Fóne dien simiis . tîe uuír héizên áffen . íst táz kespróchen . pre se ferunt. Ter áffo guuínnet îo zuéi uuélfer . únde déro zuéio . íst ímo daz éina lîebera . dánne daz ánder. Taz lîebera chêret îo fúre síh! daz ánder fólgêt ímo. Sô man ín iágôn gestât . sô héuet er daz lîebera ûf zûze sînên brústen! daz léidera sprínget ûf án ín! unde hábet . síh ze sînemo hâre. Sô ímo dáranâh nôten gestât . sô uerlâzet er daz lîebera . únde indrínnet mít témo . dáz ímo léidera uuás. *Num enim poteritis superare elephantos mole . tauros robore?* Múgent ír uuérden mêrôren dánne hélfendâ . stárcheren dánne fárre? *Num tigres uelocitate preībitis?* Álde snélleren . dánne tigres? Tigris chît sagitta. Tén námen hábet iz fóne dero snélli . uuánda ímo nîoman indrínnen nemág. Fóne díu scrîbit sanctus ambrosius in exameron . dér ímo sîn uuélf ferstílet . únz er in uuéido íst . dér netrûet ímo nîeht enfáren . únde be díu hábet er síh keuuárnôt sînero glésinôn bállôn . únde dâr er ín erlóufet . târ uuírfet er ímo éina . sámoso ér ímo ergébe daz uuélf. In déro ersíhet er síh . únde uuânet táz pílde uuésen sîn uuélf . únde béitet síh táz sóugen. Sô ímo dés nespûot . únde er ímo áber nâhlóufet . sô tríuget er ín mít tero ánderro . únde mít tero dríttûn . únde îo sô . únz er síh kenéret. *Respicite spatium cęli . firmitudi-*

Digitized by Google

nem . celeritatem . et desinite aliquando uilia mirari. Uuártênt uuîo míchel der hímel sî . uuíder dien elephantis! uuîo féste únde stárh uuíder dien fárren . uuîo snél uuíder dien tigribus . únde nesî íuuih uuúnder dero smáhôn díngo. Sîd tiu érda míchel íst . únde dóh nehéina comparationem nehá[A 139]bet ze demo hímele . uuér mág tánne sîna uuîti uuízen . únde sîna mícheli? Sîd er dóh álso uuîtêr síh úmbeuuérbet in uiginti quatuor horis . uuáz mág tánne sô snélles sîn . únde sô drâtes? Sîd ín óuh tiu únméziga drâti neuerbríchet . uuáz íst tánne sô féstes? *Quod quidem cęlum . non his potius est mirandum . quam sua ratione qua regitur.* Áber dero genámdôn drîo . neíst er nîeht sô uuúnderlîh . sô déro rédo díu ín trîbet. Tíu réda íst kótes uuîstûom. *Formę uero nitor ut rapidus est . ut uelox . et fugatior mutabilitate uernalium florum.* Uuártênt óuh uuîo gáhe . únde uuîo spûotîg tir íst tíu scôni des mánnes ketâte . íh méino sînes pîldes . únde uuéhseligôra dánne dero blûomôn scôni. *Quodsi ut aristotiles ait . homines uterentur linceis oculis.* Úbe die ménnisken hábetîn sô aristotiles chit lúhsiníu óugen. *Ut eorum uisus penetraret obstantia.* Íh méino dáz siu den mán dúrhséhen máhtîn. *Nonne introspectis uisceribus . turpissimum uideretur . illud superfitie pulcherrimum corpus alcibiadis?* Sô siu ínnenân gesáhîn . nedûohti ín dánne ióh ter alcibiadis lîchámo úbelo getân na? Dér ûzenân állero lîchamon scónesto uuás. Uuír neuuízen uuér díu scôna alcibias uuás . tóh cnûoge râtiscôen dáz si herculis mûoter uuâre . uuánda er alcides hîez. *Igitur te pulchrum uideri . non tua natura . sed oculorum reddit infirmitas.* Táz tu scône dúnchest mánne .

Digitized by Google

dáz netûot tîn natura nîeht. uuánda dû míst ínnenân bíst. núbe dero óugôn únmágen. *Sed estimate quam uultis nimio corporis bona! dum sciatis hoc quodcumque miramini. triduanę febris igniculo posse dissolui.* Nû tíuret ten lîchamen souuîoso ír uuéllênt. dánne ír dóh uuízînt. tér íu sô uuúndertíure íst. táz tér mít trítagigemo ríten mág èrstérbet uuérden. *Ex quibus omnibus licet il*[A 140]*lud in summam. i. in breuitatem redigere.* Fóne dîen rédôn állên. uuíle íh iz ze demo gnôtesten bríngen. *Quod hęc quę nec possunt prestare bona. quę pollicentur. nec congregatione omnium bonorum perfecta sunt. ea nec ad beatitudinem quasi quidam calles ferunt. nec ipsa perficiunt beatos.* Dáz tíu fínuíu díu dáz príngen nemúgen. dáz siu gehéizent. nóh fóne álles kûotes sámoháfti dúrhnóhte nesínt. ze sâlighéite uuégâ nesínt. nóh sâlige netûont. Omnium bonorum perfecta congregatio. dáz íst beatitudo. Dâr dés prístet. târ neíst beatitudo nîeht. Fóne díu íst taz argumentum gehéizen a causa. i. ab efficientia. Uuîo sól dâr sîn daz effectum. dár diu efficientia neíst? Éina uuíla lêret si ín irrâten causam a fine. ándera uuíla finem a causa. Álso causa únde efficientia éin sínt. sô sínt óuh finis. únde effectum. únde euentus ál éin. Mít tísên zuéin locis argumentorum. únde dárazûo mít óffenên exemplis. hábet si únsih irríhtet sáment boetio. dáz beatitudo an dîen fínuen fúnden neuuírt. Álle dispvtationes. hábent íro fésti. in argumentis. únde in syllogismis. únde in diffinitionibus. únde nóh tánne in exemplis maiorum. et in auctoritate diuina. Uuáz íst táz man ánderesuuîo stérchen múge? Nóh tánne íst kuíssera. dáz úns ratio syllogismorum óuget. tánne argumen-

Digitized by Google

torum . uuánda súmelichíu argumenta sínt probabilia . dáz chît klóublichíu . díu múgen uuîlôn uuârîu sîn . uuîlôn lúkkíu . ánderíu sínt necessaria . táz chît pe nôte uuârîu . áber syllogismi . dîe netrîegent nehéinêst . úbe sie legitime geuuórht sínt . pe díu hábet si dîe nóh nâh kespáret . ad ualidiorem disputationem.

---

60. DEPLORATIO HUMANAE CAECITATIS.

Eheu . quę ignorantia abducit miseros deuio tramite. Áh ze sêre . uuéliche únuuízze mísseléitent íuuih uuênegen . únde fûorent íuuih sô ába uuége? *Non queritis* [A 141] *aurum in uiridi arbore . non carpitis gemmas uite.* Iâ negedénchent ír góld ûfen dien bóumen zesûochenne . nóh kímmâ ába rébôn zebréchenne. *Non abditis laqueos altis montibus . ut ditetis dapes pisce.* Iâ neríhtent ir nîeht íuueríu nézze . ûfen dien bérgen zefíscônne. *Nec si libeat uobis sequi capreas . tirrena uada . i. tuscum mare captatis.* Nóh táragágene . úbe ír iágôn uuéllent . neúmbesézzent ir nîeht ten méreuuâg. *Quin etiam norunt ipsos recessus . i. secreta ęquoris . abditos fluctibus . quę unda feracior niueis gemmis . i. unionibus . uel quę rubentis purpurę . i. cocleę.* Sîe uuízen ióh uuóla dîe gesuâsen stéte des méres . uuéle gíbedîg sîn dero uuîzôn unionum . dîe uuír héizên bérlâ . uuéle dero púrpurûn . táz chît tero cochlearum blûotes. *Nec non quę litora prestent tenero pisce! uel asperis echinis.* Únde uuéle stádâ gíbedîg sîn múreuuero físco . álde dero rúhôn echinorum· Echinus íst éin sûoze físg lúzzelêr . sámo rûoh sô éin ígel. Tés natura íst sólih . úbe er chlében begínnet. án demo skéffe . dáz nehéin dúnst sô míchel nechú-

Digitized by Google

met . tíu iz eruuékken múge., *Sed quonam lateat bonum quod cupiunt . cęci sustinent nescire.* Uuâr áber dáz kûot sî . dáz sie gânt sûochende . dáz neuuéllen sie uuízen. *Et quod abiit trans stelliferum polum . tellure demersi petunt.* Únde dáz ten hímel úberfáren hábet . táz uuéllen sie eruuûollen ûzer dero érdo. *Quid imprecer dignum stolidis mentibus?* Uués mág íh nû dígen mít réhte sô túmbên mûoten? *Opes . honores . ambiant . et cum parauerint falsa bona . graui mole . tum cognoscant uera.* Táz uuíle íh tés tûon. Sîd sie iruuínden neuuéllên . sô gángên nâh êrôn . únde nâh rîhtûome . [A 142] dáz lúkkíu gûot sínt . únde sô sie síh téro búrdi geuuárnoên . sô gébe ín gót târmíte . táz sie diu uuâren bechénnên. Tés uuúnsco íh ín . tés bíto íh in.

---

61. QUID SEDUCAT FALSAE FELICITATIS SECTATORES.

Hactenus suffecerit demonstrasse formam mendacis felicitatis. Nû lâ dír gnûoge geóuget sîn lúkkero sâldôn bílde. *Quam si perspicaciter intueris . ordo est deinceps monstrare . quę sit uera.* Úbe dû sia uuóla bechénnêst . sô hábo íh zît . tír dia uuârûn zeóugenne. *Atqui inquam . uideo nec opibus sufficientiam . posse contingere . nec regnis potentiam . nec dignitatibus reuerentiam . nec gloria celebritatem . nec uoluptatibus lętitiam.* Íh kesího uuóla chád ih . nóh mít rîhtûome mán guúnnen gnúht . nóh keuuált mít chúnerîche . nóh êrháfti mít ámbáhte . nóh mâri mít kúollichi . nóh fróuui mít uuúnnolúste. *An etiam causas cur id ita sit deprehendisti?* Máht tû uuízen chád si . uuáz táz méine?

Digitized by Google

Uideor mihi intueri quidem ueluti tenui rimula. Mír dúnchet íh iz séhe chád ih . sámo dúrh éina énga nûot. *Sed ex te apertius cognoscere malim.* Íh uuólti iz áber gérno fóne dír óffenôr bechénnen. *Atqui promptissima ratio est.* Tríuuo chád si . ís íst óffen réda. *Quod enim simplex est . indiuisumque natura . id error humanus separat.* Hîer ferním sia. Dáz créhto éinfálte íst natûrlicho . únde úngeskéiden . dáz péitet síh tero líuto írredo skéiden. *Et traducit a uero atque perfecto ad falsum . imperfectumque.* Únde ferfûoret iz ába demo uuâren . únde démo dúrhnóhten . ze demo lúkken . únde demo úndúrnohten.

---

62. UBI UNUM EST . NULLUM EX HIS QUINQUE DEESSE.

An tu arbitraris . quod nihilo indigeat . egere potentia? Uuânest tû dáz nîeh[A 143]tes túrftîg neíst . máhte dúrftîg sî? *Minime inquam.* Néin chád ih . Úbe iz nîehtes túrftîg neíst . uuîo mág iz tánne éines tínges túrftîg sîn? Táz íst in periermeniis keskríben . úbe uniuersalis abdicatiua uuâríu sî . dáz particularis dedicatiua lúkke sî. *Recte tu quidem.* Târána hábest tu réht chád si. *Nam si quid est . quod sit imbecillioris ualentię . in ulla re . in hac egeat necesse est alieno presidio.* Souuáz únmáhtîg íst îonêr ána . târána íst iz túrftîg ánderes hélfo. Táz héizet argumentum ab adiunctis. Imbecillitas íst îo iuncta cum egestate presidii. *Ita est inquam.* Táz íst sô chád íh. *Igitur sufficientię . potentięque . una est eademque natura.* Sîd iz sús íst chád si . sô íst éin natura

Digitized by Google

gnúhte . únde máhte. *Sic uidetur.* Sô íst nôt chád ih. Táz íst óuh ab adiunctis.

---

63. ITEM.

Quod uero huiusmodi sit . spernendumne esse censes . an contra rerum omnium ueneratione dignissimum? Án démo gnúht únde máht sínt chád si . íst táz fersíhtîg . álde állero êrôn uuírdîg? *At hoc inquam ne dubitari quidem potest.* Tés nemág óuh zuîuel nehéin sîn chád ih . núbe énên zuéin daz trítta fólgee. *Addamus igitur sufficientię potentięque reuerentiam . ut hęc tria unum iudicemus.* Nû stôzên zesámine chád si . cnúht únde máht . únde êruuirdigî . táz uuír díu dríu éigîn fúre éin. *Addamus si quidem uera uolumus confiteri.* Táz tûên chád íh . álso uuír tûon súlen . úbe uuír uuâres uuéllên iéhen.

---

64. ITEM.

Quid uero inquit . obscurumne hoc . atque ignobile censes esse . an omni celebritate clarissimum? An démo éníu dríu sínt chád si . uuânest tu dáz uuésen únmâre . únde únédele? álde geuuáhtlichôsta állero díngo? *Considera uero quod nihilo indigere . quod potentissimum . quod honore* [A 144] *dignissimum esse concessum est . ne egere claritudine . quam sibi non possit prestare.* Târ chíus tir . dáz álles tínges úndurftîg íst . únde 'máhtîg . únde êrhafte íst . álso dû geiégen hábest . táz témo úndúrft íst . táz iz mâre nesî. *Atque ob id uideatur aliqua parte abiectius.* Únde iz târúmbe îeht feruuórfenôra sî . dánne diu

Digitized by Google

ánderíu. *Non possum inquam . quin hoc uti est . ita etiam celeberrimum confitear.* Íh neméig is ánderes keiéhen nîeht chád íh . âne sô iz íst . táz iz nôte geuuáhtlîh íst. *Consequens igitur est . ut fateamur claritudinem . nihil differre tribus superioribus.* Úbe díz sús íst chád si . sô íst târmíte zeiéhenne . mâri úngeskéidena sîn . fóne dien óberên drín. *Consequitur inquam.* Úngeskéiden chád íh.

---

65. ITEM.

Quod igitur nullius egeat alieni . quod suis cuncta uiribus possit . quod sit clarum . atque reuerendum . nonne etiam hoc constat esse lętissimum? Táz úndúrftîg íst ánderes chád si . táz síh fermág sînero chréfte . táz mâre . únde êruuírdîg íst . neíst óuh táz állero díngo húgelichôsta na? *Sed huic inquam tali ullus meror unde obrepat? ne cogitare quidem possum.* Íh nemáhti sâr nîo erdénchen chád ih . uuánnân démo sólichen trûreghéit chómen sólti. *Quare plenum esse lętitię . si quidem superiora manebunt! necesse est confiteri.* Fóne díu íst zeiéhenne . úbe diu êrera zála uuâr íst . táz iz fróuui fól sî. *Atqui illud quoque per eadem necessarium est . diuersa quidem esse nomina . sufficientię . potentię . claritudinis . reuerentię . iocunditatis . nullomodo uero discrepare substantiam.* Fóne díu íst nôt chád si . mísseliche námen háben díu fínuíu . únde síu dóh éin uuésen. *Necesse est inquam.* Tríuuo nôt chád íh. Mít témo éinen argumento . sô si begónda . hábet sî ín állên fínuen fóllegángen. Táz íst ab ad[A 145]iunctis. Uuánda íro îogelîh temo

Digitized by Google

ándermo íst adiunctvm . pe díu nemág siu nîoman geskéiden.

---

66. DE UARIA ELECTIONE BONI.

Hoc igitur quod est unum . simplexque natura . prauitas humana dispertit. Nû hábest tu fernómen . dáz ménniskôn únreht síh táz péitet spálten . dáz natûrlicho éin íst . únde éinuálte íst. *Et dum conatur adipisci partem rei . quę partibus caret . nec portionem assequitur . quę nulla est . nec ipsam quam minime affectat.* Únde dés téil sûochendo . dáz úngetéilet íst . ingât ín sélbez táz tíng . táz sie sóltôn sûochen . únde áber nesûochent. *Quonam inquam modo?* Ze uuélero uuîs chád íh? *Qui diuitias inquit petit penurię fuga . de potentia nihil laborat! uilis . obscurusque mauult esse.* Tér rîhtûomes kérôt . zâdel flíhendo . dér neförderôt keuuáltes nîeht . ímo íst lîebera smáhe únde únmâre zesînne. *Multas etiam sibi subtrahit uoluptates . naturales quoque . ne pecuniam amittat . quam parauit.* Únde nímet ímo sélbemo mánigíu sîníu gemáh . ióh natûrlichíu . sô der sláf íst . táz er sînen guúnnenen scáz peházbe. *Sed hoc modo ne sufficientia quidem contingit ei . quem ualentia deserit . quem molestia pungit . quem uilitas abiicit! quem recondit obscuritas.* Áber sô tûontemo . ingât imo ióh tiu gnúht . sîd ímo ingât ióh tiu máht . únde ín stúnget úngemáh . únde ín smáhi feruuórfenen tûot . únde únmâri fertóchenen dûot. Uuánda éin uuíle háben . âne diu ánderíu! díu ímo sínt adiuncta . pe díu ingât imo ióh táz.

Digitized by Google

67. ITEM.

Qui uero solum posse desiderat . profligat opes . despicit uoluptates . honoremque potentia carentem . gloriam quoque nihili pendit. Tér den geuuált éinen mînôt . tér fertrîbet sîn gûot . nóh nerûochet uuúnnôn . nóh êrôn âne geuuált nóh tero gûollichi. [A 146] *Sed hunc quam multa deficiant uides.* Târ síhest tu óuh . uués témo brístet. *Fit enim ut aliquando egeat necessariis! ut mordeatur anxietatibus.* Ímo geskíhet tíccho . dáz er sînero nôttúrfto írroe . únde ín ángeste gértên. *Cumque hęc depellere nequeat . etiam id quod maxime petebat . potens esse desistat.* Únde geskíhet ímo sô er síh tés eruuéren nemág . táz ímo óuh tér geuuált tés er éines kérota . dârmíte ingât.

---

68. ITEM.

Similiter licet ratiocinari . de honoribus . gloria . uoluptatibus. Sámolîh mág ih ságen . fóne êron . gûollichi . uuúnnôn. *Nam cum unumquodque horum idem sit quod cętera . quisquis horum aliquid petit . sine cęteris . ne illud quidem apprehendit quod desiderat.* Sîd síu éin sínt . tér íro éines âne diu ánderíu gérôt . témo neuuírt nóh táz.

---

69. ITEM.

Quid igitur inquam . si qui cuncta simul cupiat adipisci? Uuîo áber chád ih . tér siu álliu fínuíu sáment kuúnnen uuíle? *Summam quidem ille beatitudinis uelit.* Táz íst tér chád sî . dér dîa ánauuálgi

Digitized by Google

dero sâlighéite guúnnen uuíle. *Sed num in his eam reperiet . quę demonstrauimus non posse conferre id . quod pollicentur?* Uuânest tu áber dáz ér sie fínde an dîen . díu íh tir geóuget hábo dáz negemúgen . dáz siu gehéizent? *Minime inquam.* Néin chád ih. *In his igitur quę singula creduntur! prestare quędam expetendorum . beatitudo nullo modo uestiganda est.* Fóne díu chád si neíst tiu sâlighéit án dîen fínuen nîeht zesûochenne . déro îogelîh éteuuáz kében mág . tés man gérôt . náls ál. *Fateor inquam.* Táz íst sô chád ih. *Et hoc nihil uerius dici potest.* Únde nîeht neíst uuârera . álles tés man chéden mág. *Habes igitur inquit . et formam falsę felicitatis . et causas.* Nû chád si hábest [A 147] tu lúkkero sâldôn bílde . únde dârmíte . zíu siu lúkke sîn. Síu neuuârîn nîeht lúkke . úbe man díu neîlti skéiden . díu úngeskéiden sínt.

---

70. FALSAM FELICITATEM IAM AUERSANTEM . AD UERAM INTENDERE MONET.

Deflecte nunc in aduersum mentis intuitum. Nû síh táz táragágene déro uuíderuuártîg sî. *Ibi enim statim uidebis ueram quam promisimus.* Târ síhest tu sâr dîa uuârun . dîa íh tír gehîez zezéigônne. *Atqui . hęc inquam uel cęco perspicua est.* Tríuuo chád ih . ióh ter blíndo mág sia séhen. *Eamque tu paulo ante monstrasti . dum conaris aperire causas falsę.* Únde dârfóre hábest tû sia geóuget . târ du óugtôst . uuánnân diu lúkka irrínnet. *Nam nisi fallor . ea uera est et perfecta felicitas . quę perficiat sufficientem potentem . reuerendum . celebrem . lętumque.* Míh netrîege der uuân . díu íst tiu uuâra sâlda . díu den mán dûot

Digitized by Google

rîchen . máhtîgen . êruuírdîgen . geuuáhtlichen . fróuuen. *Atque ut cognoscas me interius aduertisse . quę unum horum ueraciter prestare potest . quoniam idem cuncta sunt . hanc sine ambiguitate cognosco . plenam beatitudinem esse.* Únde dáz tu uuízîst . míh is ínnene uuésen . souuáz táz íst . táz éin déro fínuo uuârháfto gegében mág . sîd siu ál éin sínt . táz pechénno íh uuésen fólla sâlighéit. *O te alumne . felicem te hac opinione . si quidem inquit hoc adieceris.* Kesáh tíh kót trût mîn dísses uuânes chád si . úbe dû dáz tárazûo fóllelégest. *Quidnam inquam?* Uuélez chád ih? *Putasne aliquid esse in his mortalibus . caducisque rebus . quod possit afferre statum huiusmodi?* Íh príngo díh tarazûo chád si. Uuânest tu in dísên múrgfârên uuérltsáchôn îeht uuésen . dáz mánne gében múge dísa státa? Táz uuólta íh tû darmíte châdîst. *Minime inquam puto . idque a te nihil ut amplius desideretur ostensum est.* Néin neuuâno chád íh . tû hábest míh tés irríhtet . sô is mêr dúrft neíst. *Hęc igitur uel imagines ueri boni . uel inperfecta* [A 148] *quędam bona dare mortalibus uidentur.* Síu múgen chád si mánne gében . dáz kûote gelîh íst . álde dáz únfólleglîh kûot íst. *Uerum autem atque perfectum bonum conferre non possunt.* Áber uuâre gûot . únde fólleglîh . nemúgen síu gében. *Assentior inquam.* Íh iího dés chád íh. *Quoniam igitur agnouisti . quę uera illa sit . quę autem mentiantur beatitudinem . nunc superest ut agnoscas . unde possis hanc ueram petere.* Uuánda dû nû erchénnest chád si dia uuârûn sâlighéit . únde díu síh sîa ánazócchônt . sô hábest tu nû zebechénnenne . uuâr dû sîa hólôn súlîst . únde uuén du íro bíten súlîst. *Id quidem inquam iam dudum uehementer exopto.*

Digitized by Google

Tés chád ih lángêt míh íu fórn. *Sed cum in minimis quoque rebus inquit . uti in timeo placet nostro platoni . diuinum debeat implorari presidium . quid nunc faciendum censes . ut mereamur reperire sedem illius summi boni?* Sîd áber platoni dúnchet in sînemo bûoche timeo . dáz man ióh in lúzzelên díngen súle gótes hélfo fléhôn . uuáz íst úns zetûonne dánne . uuânest tu . dáz uuír irfáren mûozîn dîa hóuestát . tes fórderôsten gûotes? *Inuocandum inquam censeo patrem omnium rervm . quo pretermisso . nullum rite fundatur exordium.* Íh áhtôn dén chád íh ánazehárenne . âna dén man nîehtes pedîen nemâg uuóla. *Recte inquit! ac simul ita modulata est.* Réhto uuíle du chád si . únde dés mézes sáng si sús.

---

71. ORATIO PHILOSOPHIAE AD DEUM . UT SUMMUM BONUM IPSE DEMONSTRET.

[D 49ᵛ] *O sator terrarum cęlique.* Tû sképfo hímeles únde érdo. *Qui gubernas mundum perpetua ratione.* Tû dísa uuérlt órdenôst . únde scáffôst . únde ríhtest . mít tînemo êuuîgen uuîstûome. *Qui ſubes tempus ire ab ęuo . i. qui iussisti tempora incipere ab exordio mundi.* Tû die zîte hîeze íro férte be[A 149]gínnen . sáment tero uuérlte . uuánda êr neuuâren zîte . núbe êuuighéite. *Stabilisque manens . das cuncta moueri.* Únde sélbo stâtêr . állíu díng uuérbest . únde uuéhselôst. Uuánda der hímel uuárbelôt . únde álliu díng uuándôt. *Quem non pepulerunt externę causę . fingere opus fluitantis materię . i. informis et indiscretę.* Tíh nehéiniu ánderíu ding nescúntôn . daz scáffelôsa

Digitized by Google

zímber zemáchônne . ûzer démo dísiu uuérlt uuárd. Sî méinet tîa sámenthâftigûn mássa . dîa er ze êrest téta . an déro nîeht keskéidenes neuuás. *Uerum . i. nisi insita forma boni . carens liuore.* Âne dîn sélbes ínniglicha gûoti . nîeht nîdes hábentíu. *Tu gerens mente pulchrum mundum . pulcherrimus ipse.* Tû in dînemo mûote íu trágende dísa scônûn uuérlt! scônero sélbo. *Ducis cuncta ab ęterno* [D 50r] *exemplo.* Scûofe dû iz ál nâh téro uuîsûn . únde nâh témo êuuigen bílde dînes mûotes. *Similique imagine formans . i. formasti.* Únde démo gelîh tâte dû iz . sô dir in mûote uuás. Tír nebíldôta . nîoman uóre. *Iubensque . i. iussisti perfectas partes absoluere perfectum . s. opus.* Únde hîeze dû uuóla getânív stúcche máchôn uuóla getân uuérh. Uuánda álso uuâlliche líde máchônt uuâllichen mán . sô geskáh óuh táz . táz állero téilelîh tero uuérlte dúrhskáffenêr . sîa máchôta dúrhskáffena. Prâste íro téilen . sô brâste íro sélbûn. *Tu ligas elementa . numeris . s. certis. Quasi diceret! quatuor elementa ligas.* Fîer elementa bíndest tu sô zesámine. *Ut conueniant frigida flammis . arida liquidis.* Táz héiz únde chált . sô uíur únde uuázer íst . únde dúrre . únde náz . sô érda únde lúft íst . nîeht nestrîtên. *Ne euolet purior ignis.* Sô uásto . dáz uóre lîehti hínaûf neulîege daz lîehtera uíur . in démo ne[A 150]héin trûobi neíst . uuánda iz ze óberôst íst. *Aut pondera deducant mersas terras.* Nóh tiu suâri dia érda níder nesénche. *Tu conectens mediam animam . resoluis per consona membra . i. conectis et resoluis animam per consona membra.* [D 50v] Tû gehéftest tia séla zu dîen íro gemínnên líden! únde zetéilest sia áfter dîen . íh méino dia súnnûn gânda

Digitized by Google

⁊ an míttemo hímele . únde in míttemen gânda dero septem planetarum. Tîa philosophi hîezen animam mundi . uuánda ál dáz tir grûet . únde uuáhset . táz túrhkât sî . álso diu sêla die líde tûot. *Triplicis natur̨.* Tíu drískero natur̨ íst! uuánda si skînet . prûotet . únde brénnet. Ánderíu fíur brénnent óuh . síu nebrûotent áber nîeht. *Mouentem cuncta . s. ad crescendum.* Állíu díng chícchenta . álso únseren lîchamen diu sêla chícchet. *Quę cum glomerauit motum secta in duos orbes . i. quę cum circumducit cursum sectum in duo hemisperia . meat reditura in semet . i. in suum ortum.* Únde sô sî gechrúmbet íro uárt . ketéilta in zuêne bógen . éinen óbe érdo . ánderen under érdo . sô gât si uuídersínnentíu . ze íro ortu. *Circuitque mentem profundam . et conuertit . i. conlustrat cęlum simili imagine.* Únde náhtes erstrîchet si dîa tóugenûn uárt . únder dero érdo . únde ze sámelichero uuîs . erstrîchet si táges ten hímel óbe dero érdo. [D 51r] *Tu prouehis . i. producis animas . uitasque minores paribus causis . hoc est his causis . ut essent qui deo gratis obedirent.* Úmbe gelîchíu díng scûofe du angelos . únde dîe ín hínderôren ménnisken. Uuáz uuás tíu causa? Táz sie díh íro sképfen bechénnên . únde êreên. Uel sic. Mít kelîchên díngen hábest tu angelos únde homines fúregezúcchet fúre ánderíu tîer . íh méino . ratione . et intellectu. *Et aptans sublimes . leuibus curribus.* Únde sîe hóho erhéuende in spûotîgên sínnen. *Seris in cęlum terramque.* Sézzest tu sie in hímele . únde in érdo. Angelos [A 151] in hímele . homines in érdo. *Quas . s. animas . et uitas . facis tu conuersas . benigna mente . reuerti ad te reduci igne.* Tîe tûost tû uuídersínnen ze dír . án díh

Digitized by Google

kenuánte . mít tînero uuólauuílligi. *Da pater menti. s. eius . conscendere augustam sedem.* Tû dáz tûost . kíb sînemo mûote . dáz iz hína ûfkestîgen múge . ze dînemo ch*é*iserlîchen st*û*ole . táz iz hímeliskíu díng fernémen múge. *Da lustrare . i. inuenire fontem boni.* Ketûo sînen sín uínden gûotes [D 51ᵛ] úrspríng. *Luce reperta.* Únde sô er dáz lîeht fínde. *Da defigere in te conspicuos uisus animi.* Sô getûo ín fásto háben an dír . clátíu óugen sînes sínnes. *Dissice nebulas et pondera terreng molis.* Zefûore dîa blíndi . únde dîe súndâ des írdisken lîchámen. *Atque mica tuo splendore.* Únde skîn ín *d*na mít tînemo skîmen. *Tu namque serenum.* Tû bíst tíu héiteri. *Tu tranquilla requies piis.* Tû bíst ti kemáchíu r*â*uua dien gûotuuílligên. *Te cernere finis.* Sô man díh kes*í*het . táz íst tiz énde. *Idem principium . uector . dux . semita . terminus.* Tû bíst taz *d*nagénne . tû bíst tér únsih fûoret . s. ze demo énde . tû bíst uu*é*gouuîso . únde sélbêr der uu*é*g . únde daz énde . ze démo uuír r*â*meên.

---

72. UERENE SIT SUMMUM ALIQUOD BONUM.

Quoniam igitur uidisti quę sit forma inperfecti boni . quę etiam perfecti. Uuánda dû béidero bílde bescóuuôt hábest . tes únfólleglîchen gûotes . ióh tes fólleglîchen . álso dáz íst forma inperfecti . díu éin gíbet téro fínuo . únde áber díu perfecti . díu siu állíu sáment kíbet; *Nunc reor demonstrandum . quonam hęc perfectio felicitatis constituta sit.* Pe díu íst nû zeságenne . uuâr díu fólleglicha sâlda gestátot hábe! uuâr íro stûol sî. *In quo illud primum arbi-*

Digitized by Google

tror inquirendum. An déro ságo íh tés áhtôn ze êrest zefrâgenne. *An aliquod huiusmodi bonum. quale paulo ante* [A 152] *diffinisti. in rerum natura possit existere.* Úbe dehéin sô getân gûot. múge sîn únder állên díngen. sô dû dârfóre geóugtôst. tô dû châde. Nisi fallor. ea uera est et perfecta felicitas. quę sufficientem. potentem. reuerendum. celebrem. lętumque perficiat. *Ne nos decipiat cassa imago cogitationis. preter ueritatem subiectę rei.* Nîo únsih netrîege lúkkez pílde únseres kedánches. âne dîa uuârhéit tero substantię. Álso die álten líute dâhtôn án die manes et semideos. únde sie dér gedáng tróug. *Sed quin existat. sitque hoc ueluti quidam fons omnium bonorum. negari nequit.* Tés nemág áber nehéin lóugen uuésen. íz nesî. únde íz nesî úrspríng álles kûotes. *Omne enim. quod inperfectum esse dicitur. id inminutione perfecti. inperfectum esse perhibetur.* Taz únfólla uuírt îo únfól gehéizen. fóne déro uuáni des fóllen. *Quo fit. ut si in quolibet genere inperfectum quid esse uideatur. in eo perfectum quoque aliquid esse necesse sit.* Tánnân íst nôt. úbe uuánez sî. dáz téro sélbûn sláhto óuh fóllez sî. Táz íst argumentum a parte ad totum. *Etenim perfectione sublata. unde illud quod inperfectum perhibetur extiterit. ne fingi quidem potest.* Táragágene. úbe daz fólla neíst. sô nedárf nîoman des uuánen gedénchen. Argumentum a toto ad partem. *Neque enim exordium natura rerum cępit ab diminutis. inconsummatisque.* Uuánda állero díngo natura. nefîeng nîeht ána ze uuánên. únde únfólletânên. *Sed procedens ab integris absolutisque. in hęc extrema atque effeta dilabitur.* Núbe fóne gánzên únde fóllên begínnendíu. sléif si sîd. únz si

Digitized by Google

chám ze dísên áfterostên . únde ze dísên âmáhtigên. A deliciis paradysi . íst ter mán chómen . ad erumnas huius sęculi. Fóne inmortalitate íst er chómen ad mortalitatem. Fóne similitudine dei . íst er uuórten similis iumentis insipientibus. *Quodsi est fragilis boni . quędam inperfecta felicitas . uti paulo ante monstrauimus . non potest dubitari . esse aliquam soli*[A 153] *dam perfectamque.* Úbe únfóllíu sâlda íst . sô neíst zuîuel nehéin.. núbe óuh fóllíu sî . únde gánzíu. *Firmissime inquam uerissimeque conclusum est.* Tû hábest iz chád íh . fílo uásto . únde fílo uuârháfto gefésten-nôt. Uuáz mág féstera sîn . álde uuârera . dánne úbe man totum mít parte . álde partem stérche mít toto?

73. UBI SIT SUMMUM BONUM.

Quo inquit habitet . ita considera. Uuâr iz sî chád si . dáz chíus tír sús. *Deum principem omnium rerum . bonum esse . humanorum animorum communis conceptio probat.* Táz kót állero díngo hêrro gûot sî . dés iíhet mánnoliches sín. *Nam cum nihil deo melius excogitari queat . id quo melius nihil est . bonum esse quis dubitet?* Sîd man nîeht pézeren erdénchen nemág . tánne gót íst . sô íst táz nôte gûot . tés pézera nehéin neíst. Taz óberôsta íst nôte hôh . taz méista íst nôte míchel . taz pézesta íst nôte gûot. Táz íst argumentum a maiore ad minus. *Ita uero demonstrat ratio . deum bonum esse . ut conuincat quoque in eo esse perfectum bonum.* Álso stérchet tísiu réda . gót nuésen gûot . táz an ímo sî fólleglîh kûot. Sîd nehéin sîn bézero neíst . sô íst er nîeht éin

Digitized by Google

gûot . núbe ióh fólleglîh kûot. *Nam ni tale sit . rerum omnium princeps esse non poterit.* Úbe ér fólleglih kûot neíst . sô neíst er díngo hêrosto nîeht. *Erit enim eo prestantius aliquid possidens perfectum bonum . quod hoc prius atque antiquius esse uideatur.* Uuánda sô íst éin ánderez hêrôra . fólleglîh kûot hábende . dáz gágen ímo daz fórderôra . únde daz uuírdigôra sî. *Omnia namque perfecta . minus integris priora esse claruerunt.* Uuánda míttundes ságeta íh . állíu fólleglichíu . êreren uuésen dien uuánên.

---

74. SUMPTUM.

Quare ne ratio prodeat in infinitum . confitendum est summum deum . summi perfectique boni esse plenissimum. Fóne díu íst zeiéhenne . nîo díu réda ze láng neuuérde . ten fúrsten gót . tes fúrsten gûotes . únde dúrnóhtes . fól sîn.

---

75. SUMPTUM.

Sed perfectum bonum . ueram esse beatitudinem constituimus. Nû íst taz kechôsôt . táz perfectum bonum uuâríu sâlighéit sî. [A 154]

---

76. ILLATIO.

Ueram igitur beatitudinem in summo deo sitam esse . necesse est. Fóne díu íst nôte in góte uuâríu sâlighéit. Tér syllogismus íst sús ketân. In góte íst summum bonum. Sô íst ál éin . summum bonum.

Digitized by Google

únde beatitudo. Uuánda dáz sô íst . pe díu íst târ beatitudo . dâr summum bonum íst. *Accipio inquam.* Uuóla fernímo íh iz chád ih. *Nec est quod contradici ullo modo queat.* Nóh táz nemág nîoman . uuíderchôsôn.

77. DE PREDICATIUO ET CONDITIONALI SYLLOGISMO.

Duo sumpta máchônt éina illationem hîer . uuánda iz predicatiuus syllogismus íst . álso óuh in conditionali syllogismo propositio únde assumptio conclusionem máchônt. Uuáz sínt sumpta . âne concessa . dáz chît in únsera uuîs keiíhte. Sô man zuéio geiíhet . dîen be nôte daz trítta fólgêt . ióh âne gegíht . táz héizet mít réhte illatio . uuánda iz duobus sumptis . álde úbe iz sô geskíhet . tribus sumptis uuírt illatum . táz chît . úndánches mítegeuuórfen. Uuáz íst áber propositio . âne prima et ultra tendens temptatio . mít tíu man ze êrest ten mán grûozet . únde sîna gegíht férrolicho besûochet . álso óuh assumptio íst . táz tarazûo uuírt assumptum . ánderêst sîna gegíht zebesûochenne. Uuánda díu zuéi daz trítta uuúrchent . mít tíu der mán sô gefángen uuírdet . táz er dána nemág . pe díu héizet táz conclusio . dáz chît slóz. Conditionalis syllogismus íst tánnân genómen . uuánda er mít kedíngûn . únde mít íbo chît . íst tíz . únde díz . sô íst táz. Pe díu chît conditionalis . mít kedíngûn gespróchenêr. Áber predicatiuus chît sléhto- gespróchenêr . uuánda er bárlîcho âne gedíngûn . únde âne íba chît . sús íst tíz . únde díz . pe dív íst táz sô. Íro béidero membra .

Digitized by Google

héizent communiter predicationes . álde proloquia . álde propositiones . álde enuntiationes. Tíu fîer uuórt . múgen uuír gelîcho . únde geméinlî[A 155]cho díuten sága. Sîd enuntiatio íst . sô aristotiles chît in periermeniis . oratio uera uel falsa . únde predicatio dáz sélba íst . únde propositio . únde proloquium . uuáz sínt tánne lúgi . únde uuârhéite . âne ságâ? Áber der syllogismus sól îo háben zuô ságâ . sólche . dáz sie dia drîttûn stérchên. Táz nemág ánderes sîn nîeht . die êreren zuô nesîn éinánderên sô gehâft . táz tiu ánderíu hábe den hálben téil dero êrerûn . éinuuéder subiectiuam . álde declaratiuam. Únde uuánda diu ánderíu áberet tén hálben téil dero êrerûn . dáz târ ze léibo uuírt úngeábertes . án deuuéderro . dánne iz predicatiuus íst . táz máchôt tia drîttûn. Tér dáz pechénnen uuélle . an ánderên syllogismis . tér lírnee iz hîer. Éin ságа íst . summum bonum est in deo. Summum bonum . dáz íst subiectiuum . in deo est . táz íst declaratiuum. Ánderíu íst . summum bonum beatitudo est. Târ íst tero êrerûn subiectiua pars keáberet. Tiu drítta íst . beatitudo in deo est. Táz uuárd án dien êrerên ze léibo . uuánda fóne dero éinûn chám beatitudo . fóne dero ánderûn chám . in deo est. Sô féret iz in predicatiuo. In conditionali féret iz nâh álso. Chédên uuír . si sol super terram est . dies est . táz íst propositio. Tîa nímet hálba assumptio . sô dáz íst. Dies autem est. Táz nóh tánne ze léibo uuírt . úngeábertes . án dero propositione . táz máchôt tia conclusionem álsus. Igitur sol est super terram. Subiectiuum íst táz án demo proloquio . fóne démo îeht kespróchen uuírdet . dáz áber fóne ímo gespró-

Digitized by Google

chen uuírdet . táz íst declaratiuum Ane dísa legem neuuírt nehéin syllogismus. Únz sî ín lêrta mít argumentis . únde mít exemplis . sô uuás tiu réda lîehtera . uuánda si ímo nû gében uuíle ualidiora remedia . be díu hábet si ín nû beständen zûo dien argumentis . mít syllogismis . tîe méist kemúgen . béidíu . ióh in disputando dialectice . ióh in suadendo rhetorice.

---

78. QUOD DEUS SUBSTANTIALITER SIT SUMMUM BONUM . ET [A 156] BEATITUDO . EO QUOD NULLA EIS INEST DIUERSITAS.

Sed queso inquit te . uide quam id sancte probes . atque inuiolabiliter . quod diximus summum deum plenissimum esse summi boni. Nû bíto íh tíh chád si . síh uuîo gótedéhtîgo . únde uuírdeglîcho dû dáz áhtoêst . táz íh ten tûom gót . tes tûomlichôsten gûotes chád fól uuésen. *Quonam inquam modo?* Uuîo méinest tû chád íh? *Ne presumas hunc patrem omnium rerum . uel ita extrinsecus accepisse . illud summum bonum . quo plenus esse perhibetur . uel ita naturaliter habere . quasi cogites diuersam substantiam esse . habentis dei . habilęque beatitudinis.* Nîo dû neuuânêst . tén állero díngo hêrren . sô infángen háben dáz kûot . tés er fól íst . álde óuh sô fóne ímo sélbemo háben . sámoso éin substantia nesî . des hábenten gótes . únde dero beatitudinis tîa ér hábet. Téro zuéio íst neuuéder . nóh ér nehábet sîa enfángen . nóh sî neskéidet síh fóne sînero substantia. *Nam si putes extrinsecus acceptum . possis existimare id quod dederit prestantius ab eo quod acce-*

Digitized by Google

perit. Uuânest tu ín daz sîn summum bonum ánderesuuánnân infángen háben . sô máht tu den gébenten áhtôn fórderôren . dánne dén . dér iz infîeng. *Sed hunc esse precellentissimum omnium rerum . dignissime confitemur.* Uuízîst áber . dáz uuír ín mít réhte iéhen . állero díngo sîn hêrôsten. *Quodsi natura quidem inest . sed est ratione diuersum . cum loquamur de deo principe rerum . fingat qui potest . quis hęc diuersa coniunxerit.* Nû nehábet er iz infángen . hábet er iz áber fóne ímo sélbemo . únde íst iz ímo îonêr ána úngelîh . sô chóroe dáz éteuuér irrâten . sîd uuír fóne góte chôsoên díngo hêrosten . uuér síu . íh méino gót . únde sîn gûot zesámine fûogti . sô úngelichíu. *Postremo quod diuersum est a qualibet re . id non est illud . a quo intellegitur esse diuersum.* Ze demo gnôtesten . dáz ándermo úngelîh íst . táz íst óuh ánder . dánne énez . témo iz úngelîh íst. Táz íst argumentum a dissimili. Tíu dissimilia sínt . tíu nemúgen éin sîn. *Quare quod a summo* [A 157] *bono diuersum est . sui natura . id summum bonum non est.* Fóne díu íst tés not . táz tér gót summum bonum nesî . dér natûrlicho îeht úngelîh íst . summo bono. *Quod nefas est de eo cogitare . quo nihil constat esse prestantius.* Tés únmûoza íst fóne démo góte zedénchenne . démo nehéin díng fórderôra neíst. *Omnino enim nullius rei natura poterit existere melior . suo principio.* Nehéin natura nemág pézera sîn . dánne íro ánagénne. Argumentum ab efficientia. Sólih íst nôte daz effectum . sólih tiu efficientia íst. Fóne díu chît man in prouerbio. Qualis radix . tales et rami. Uuîo mág óuh tánne summum bonum bézera sîn . tánne gót . tér is ánagénne íst? Êr íst is ánagénne .

Digitized by Google

îo dóh sô . dáz ér iz sélbo íst. *Quare quod omnium principium sit . id etiam sui substantia summum esse bonum . uerissima ratione concluserim.* Pe díu mág íh áfter uuârero rédo féstenôn . dáz kót tér ánagénne íst állero bonorum . substantialiter íst summum bonum. *Rectissime inquam.* Fílo réhto chád íh . hábest tû iz kefféstenôt . s. uuánda dîníu argumenta uuâríu sínt. *Sed summum bonum beatitudinem esse concessum est.* Sô íst . târfóre gechôsôt chád si . dáz summum bonum íst beatitudo. *Ita est inquam.* Sô íst chád ih. *Jgitur inquit deum esse beatitudinem . necesse est confiteri.* Sô íst óuh nôt chád si . gót uuésen nîeht éin summum bonum . núbe óuh beatitudinem. Táz íst tiu gemácha conclusio. *Nec inquam queo refragari . propositis prioribus . et hoc illatum perspicio . illis consequens esse.* Tien fórderên rédôn nemág íh uuídere sîn . chád ih . únde dísa sîderûn sího íh ín nôte fólgên.

---

79. ITEM SUBTILIOR RATIO . QUĘ DIUERSA SUNT . NON ESSE SUMMA BONA . ET QUĘ SUMMA SUNT . NON ESSE DIUERSA.

Respice inquit . an hinc quoque idem firmius approbetur . quod duo bona . quę a se sint diuersa . non possunt esse summa; Nv̂ [A 158] chíus tir . úbe óuh fóne dísên rationibus keuuâret uuérde . dáz zuéi úngelichíu gûot tiu fúrsten nemúgen sîn.

Digitized by Google

80. SUMPTUM.

Etenim liquet bona quę discrepant . non esse alterum . quod sit alterum. Íh hábo dârfóre geóuget . dáz dissimilia bona nemúgen éin sin.

---

81. SUMPTUM.

Quare neutrum poterit esse perfectum . cum alterum deest alteri. Fóne díu neíst neuuéder fól gûot . sîd neuuéderêr mít ándermo neíst.

---

82. ILLATIO.

Sed quod perfectum non sit . id summum non esse manifestum est. Táz únfól íst . táz nemág nîeht taz fúrsta sîn. Tér syllogismus íst sús ketân. Úngelichíu bona nesínt éin. Tíu éin nesínt . tíu sínt péidíu uuán. Taz uuána neuuírt nîomêr daz fúrsta. Uuélíu sínt úngelichíu bona? Diuitię . únde gloria. Uuîo sínt tíu uuán? Dáz îouuédermo íro ménget . tero ánderro fîero. Uuánda dáz sô íst . pe díu nemág táz nîeht taz fúrsta sîn . démo îeht ménget.

---

83. ITEM SUMPTUM.

Nullo modo igitur quę summa sunt bona . ea possunt esse diuersa. Tíu áber dáragágene diu fúrsten sínt . tíu nesínt nîeht úngelîh.

Digitized by Google

84. SUMPTUM.

Atqui . et beatitudinem . et deum summum bonum esse collegimus. Nû hábo íh târfóre geóuget . deum únde beatitudinem diu fúrsten sîn.

---

85. ILLATIO.

Quare necesse est . quę sit summa diuinitas . ipsam esse summam beatitudinem. Fóne díu íst nôt . táz diuinitas tíu állero díngo fúrsta íst . tiu fúrsta sâlighéit sî. Sús íst óuh tísêr syllogismus ketân. Tiu fúrsten gûot nesínt úngelîh . kót únde sâlighéit . tíu sínt tiu fúrsten. Uuánda déro îouuéderez íst . táz óuh taz ánder íst . íh méino . uuánda íro îouuéder summum bonum íst . pe díu sínt siu éin. *Nihil inquam nec re hac uerius . nec ratiocinatione firmius . nec deo dignius concludi potest.* Nû chád . nemág nîeht táz uuârera sî . nóh táz rédoháftera sî . nóh táz kóte gerístlîchera sî . geféstenôt uuérden.

---

86. EXHIBITIO MUNERIS PRO BENE PERCEPTIS RATIONIBUS.

Super hęc inquit. Igitur uelut geometrę solent . demonstratis propositis . aliquid inferre . quę porismata ipsi uocant . ita ego quoque uelut corollarium dabo. Sô íh íro sô geántuuúrta . dô chád si. [A 159] Geometrę hábent ze síte chád . nâh kezéigôtên frâgôn . éteuuaz úngefrâgetes íro iúngerôn zûogében . dîa zûogéba sie questum héizent . álso gíbo íh tír ze gesûoche . dáz íh tír nû úngefrâgêt ságo! sámoso íh tír gébe corollarium. *Nam quoniam*

Digitized by Google

beatitudinis adeptione fiunt homines beati . beatitudo uero ipsa est diuinitas . diuinitatis adeptione beatos fieri manifestum est. Uuánda fóne sâldôn guúnne sâlige uuérdent . únde gót sâlighéit íst . tér gót kuuínnet . tér íst sâlîg. Argumentum ab efficientia . kót únde sâlighéit uuánda siu éin sínt . pe díu máchônt siu sâlige. Táz sô getâna argumentum hábet zuíska causam sînes effecti . in modum syllogismi . uuánda iz chît . úbe díz únde díz íst . sô íst táz. *Sed uti iustitię adeptione iusti . sapientię sapientes fiunt . ita diuinitatem adeptos . deos fieri . simili ratione necesse est.* Nû áber. Álso fóne réhtes kuuínne réhte . únde fóne uuîstûomes quuínne uuîse . só uuérdent óuh nôte góta . ze sámolîchero uuîs fóne gótes kuuínne. Argumentum a similî. Álso éníu adeptio tûot . sô tûot óuh tísíu. Táz íst similitudo. *Omnis igitur beatus . deus.* Uuánda dáz sô íst . pe díu íst ter sâligo gót. Uuánda gót únde sâlighéit éin sínt . pe díu máchônt siu óuh éin. Táz íst îo nóh argumentum ab efficiente . hoc est a causa. *Sed natura quidem unus . participatione uero . nihil prohibet esset quam plurimos.*, Áber dén únderskéit fernîm du uuóla . éin gót íst échert natûrlichêr . knûoge múgen uuérden per gratiam . án ímo téil hábendo. Mít tíu hábet si ímo gegébôt. *Et pulchrum inquam hoc atque pretiosum . siue porisma . siue corollarium uocari mauis.* Nû íst iz óuh fílo scône chád íh . sô du iz porisma héizêst . sô du iz corollarium héizêst. Keméine sígeêra uuâren . állero uictorum palmę in manibus . únde laureę coronę in capite. Tîe áber éteuuaz fílo tûomlîches ketâten in bello . álde óuh in ludis . únde in spectaculis . dîen gáb man éina tíura hóubetzîerda . díu fóne simili-

Digitized by Google

tudine corollę . i. coronę . corolla[A 160]rium hîez. Fóne díu ságet suetonius . fóne déro mílti cęsaris augusti . his uerbis. Itaque corollaria et premia in alienis quoque muneribus . ac ludis . et crebra et grandia de suo offerebat . nullique greco certamini interfuit . quo non pro merito quemque certantium honorarit.

---

87. QUĘ ACCEDUNT BEATITUDINI . AN PARTES EIUS DICENDA SINT . AN AD UNUM EX EIS RELATA.

Átqui . hoc quoque nihil pulchrius est . quod his annectendum ratio persuadet. Nóh nîeht chád si . neíst scôneren . dánne dáz únsih ratio lêret hárazûo légen. *Quid inquam?* Uuáz íst táz chád ih? *Cum multa inquit beatitudo continere uideatur . utrumne hęc omnia . unum ueluti corpus beatitudinis quadam partium uarietate coniungant . an sit eorum aliquid . quod beatitudinis substantiam compleat . ad hoc uero coetera referantur.* Dánne mánigíu beatitudo begrîfet . sô bonum íst . únde quinque . supradicta . uuéder díu sîn téil dero beatitudinis . álso mísseliche líde sínt tes lîchamen . álde íro éinez sî beatitudo . únde ánderíu ze démo séhên. Táz hábet sî gnôto fóre geságet . táz summum bonum beatitudo íst . nû uuíle sî ságen . dáz ze demo summo díu ánderíu fínuiu râmênt. *Uellem inquam id patefaceres . ipsarum rerum commemoratione.* Míh lústi chád íh . dáz tu mír dáz óffenotîst . sélbez taz tíng ságendo.

Digitized by Google

88. BEATITUDINEM PARTES NON HABERE.

Nonne inquit beatitudinem bonum esse censemus? Nesúlen uuír chad si . sâlighéit kûot áhtôn? *Ac summum quidem inquam.* Ióh taz fúrsta chád ih. *Addas inquit hoc omnibus licet.* Taz summum mûost tu légen chád si . ze állên fínuen. *Nam eadem . s. beatitudo . sufficientia summa est . eadem summa potentia . reuerentia quoque . claritas ac uoluptas . beatitudo esse iudicatur.* Álso beatitudo summum bonum íst . sô íst si óuh summa sufficientia . únde summa potentia . sî íst óuh summa reuerentia . únde claritas . únde uoluptas; *Quid igitur? Hecine omnia bonum . sufficientia . potentia . cęteraque . ueluti quędam membra sunt beatitudinis?* Uuáz túnchet tír? Sínt tísíu állíu . íh méino bonum . únde sufficientia . únde potentia . únde diu ánderíu . sámoso líde [A 161] dero beatitudinis? *Uel ad bonum cuncta referuntur . ueluti ad uerticem?* Álde râmênt siu állíu ad bonum . sámoso dáz íro hóubet sî? *Intellego inquam . quid inuestigandum proponas . sed quid constituas . audire desidero.* Íh fernímo uuóla chád íh . uuáz tu mír gébêst zeirrâtenne . uuîo áber dû iz récchêst . tés lústet míh zehôrenne. *Cuius rei discretionem sic accipe.* Nû ferním chád si . íh lêro díh iz skéiden! íh lêro díh uuîo siu râmênt ad bonum . únde dáz sélba bonum nîeht neuuúrchent sámoso partes. *Si hęc omnia forent membra beatitudinis . a se quoque inuicem discreparent.* Sús sólt tu argumentando daranâh stápfôn. Úbe bonum únde diu ánderen fínuíu . líde uuârîn dero beatitudinis . sô uuârîn siu éinánderên úngelîh. Táz

Digitized by Google

íst argumentum ab adiunctis. Membris íst îo dissimilitudo adiuncta. *Hęc est enim partium natura . ut diuersa componant unum corpus.* Sólih íst îo dero partium natura . dáz siu úngelichíu éin corpus máchoên. *Atqui . hęc omnia idem esse monstrata sunt.* Nû sínt tísíu geóuget éin uuésen. *Minime igitur membra sunt.* Pe díu nesínt siu membra. Uuánda siu unum sínt.pe díu nesínt siu diuersa. Táz íst argumentum a repugnantibus. Repugnat enim unum esse atque diuersa. Uuánda siu óuh diuersa nesínt . pe díu nesínt siu membra. Táz íst álso íh nû chád! ab adiunctis. *Alioquin ex uno membro beatitudo uidebitur esse coniuncta . quod fieri nequit.* Ánderesuuîo sól beatitudo sîn geuuórht. ûzer éinemo líde . dés nîeht sîn nemág. Ûzer éinemo nemág nehéin compositio uuérden. Táz íst áber argumentum a repugnantibus. Repugnat enim simplex esse et compositum. *Id quidem inquam dubium non est.* Tés íst nehéin zuîuel chád íh. *Sed id quod restat exspecto.* Táranâh pîto íh . tés nóh fóre íst.

---

89. AD UNUM REFERRI QUĘ BEATITUDINIS SUNT.

Ad bonum uero cętera referri palam est. Tiu ánderíu fínuíu . díu éin sáment bono sínt . díu uuérdent keuuérbet án bonum . uuánda man chómen uuíle mít ín . ad bonum. *Idcirco enim sufficientia petitur . quoniam bonum esse iudicatur.* Târúmbe gérôt man gnúhte . uuánda si gûot geáhtôt uuírdet. *Idcirco potentia . quoniam id quoque creditur esse* [A 162] *bonum.* Fóne díu íst óuh lîeb potentia . uuánda si gûot mánne dúnchet. *Idem de reuerentia.*

Digitized by Google

claritudine . iocunditate . coniectare licet. Táz sélba mág íh ságen fóne dien ánderên drín. *Omnium igitur expetendorvm summa . atque causa . bonum est.* Fóne díu íst îo gúot . álles tés man gérôt . hóubet . únde méinunga. *Quod enim neque re . neque similitudine ullum in se retinet bonum . id expeti nullo modo potest.* Táz áber gûot neíst . nóh kelîh temo gûoten . dés negérôt nîoman. *Contraque etiam quę natura bona non sunt . tamen si esse uideantur . quasi uere bona sint appetuntur.* Únde dáragágene . díu sâr gûot nesínt . échert siu démo gelîh sîn . ióh túrh táz kérôt man íro . sámoso siu gûot sîn. *Quo fit . uti summa cardo atque causa expetendorum omnium . bonitas iure credatur.* Fóne díu sól man gelóuben . dáz îo diu gûoti sî der ínnerôsto ángo . únde diu érchenôsta scúndeda álles kérônnes. *Cuius uero causa quid expetitur . id maxime uidetur optari.* Târúmbe díngoliches kegérôt uuírt . tés fârêt man darána in hóubet. *Ueluti si quispiam causa salutis . uelit ęquitare . non tam ęquitandi motum desiderat . quam salutis effectum.* Álso dér nefârêt tér úmbe gesúndeda rîtet . uuîo er síh rîtendo eruuékke . núbe daz er gesúndero uuérde. *Cum igitur omnia boni gratia petantur! non illa potius quam bonum ipsum desideratur ab omnibus.* Fóne díu skînet . souuésso îoman gérôt úmbe gûot . táz er sîn negérôt . núbe gûotes.

---

90. ITEM.

Sed propter quod cętera optantur . beatitudinem esse concessimus. Áber gûot . úmbe dáz tíngolîches uuárt kegérôt . táz chád íh uuésen beatitudinem.

Digitized by Google

Quare sic quoque sola queritur beatitudo. Fóne díu uuírt ióh ze déro uuîs . íh méino éin gûot fórderôndo . éiníu beatitudo geforderôt. *Ex quo liquido apparet . ipsius boni et beatitudinis . unam atque eandem esse substantiam.* Tánnân skînet . óffeno éin díng uuésen . gûot únde sâlighéit. *Nihil uideo . cur dissentire quispiam possit.* Târ neuuéiz íh nîeht . tés îoman múge uuíderchôsôn chád íh.

91. ITEM.

Sed deum ueramque beatitudinem . unum atque idem esse monstrauimus. Nû hábo íh chád si geóuget . kót únde sâlighéit éin uuésen. *Ita inquam.* Táz íst álso chád íh. *Securo* [A 163] *igitur licet concludere . dei quoque substantiam in ipso bono . nec usquam alio sitam esse.* Fóne díu chád si . mág íh páldo féstenôn . gôtes sélbes substantiam . án demo gûote stân.

92. INUITATIO AD BEATITUDINEM.

Huc pariter uenite omnes capti. Hárazûo sínnent asáment álle nôtháfte. *Quos fallax libido habitans . i. possidens terrenas mentes . ligat improbis catenis.* Íuuíh tir bíndent úbele gelúste . dîe íuuêr mûot pesízzent . mít stárchên chétennôn. *Hęc erit uobis requies laborum.* Hîer findent ír râuua. *Hic portus placida manens quiete.* Tísiu stédi íst îo stílle. *Hoc unum asilum . i. domus refugii . patens miseris.* Tíz íst échert taz scúldîga asilum . táz tîen unênegên îo in-

Digitized by Google

dân stât. Tíz íst kuíssera . tánne dáz ze athenis máchotôn nepotes herculis . tîe íro lîbes fórhtôn úmbe sîne scúlde. Alde dáz romulus ze romo máchota . fréidên ze gníste. *Quicquid tagus donat aureis harenis . aut hermus rutilante ripa . aut indus propinquans calido orbi . miscens uirides lapillos candidis . non illustrant aciem.* Souuáz tagus kíbet fluuius hispanię an sînemo góltcrîeze . únde hermus fluuius minoris asię . an sînemo góltfáreuuen stáde . álde indus . tíu állero náhesta íst orienti soli . mískelôndíu grûone gímmâ . sô smaragdus íst . zûo dien uuîzên . sô uniones sínt . tíu neindûont mánne nîeht tíu óugen sînes sínnes. *Magisque cęcos animos condunt in suas . i. consuetas tenebras.* Núbe mêr stôzent siu blíndíu mûot in íro chúndûn fínstrî. *Hoc quicquid placet . excitatque mentes . tellus aluit intimis cauernis.* Souuáz tés mánne lîchêt . álde sîn mûot crûozet . táz prûotet tiu érda in íro bárme. *Splendor quo regitur uigetque cęlum . uitat obscuras animę tenebras.* Aber dér skîmo gótes uuîstûomes . tér den hímel ríhtet . únde féstenôt . tér skíhet tîa tímberûn fínstri des mûotes. *Hanc quisquis poterit notare lucem . negabit radios phoebi candidos.* Souuér dáz lîeht chîesen gestât . tér negíhet . táz tiu . súnna cláte skímen hábe.

---

93. UNUM ATQUE BONUM . IDEM ESSE.

Assentior inquam. Ih iího is chád íh. *Cuncta enim constant . nexa firmissimis rationibus.* Állíu dîníu gechôse . sínt kuís . únde gestérchet [A 164] mít féstên redôn. Mít argumentis . únde mít syllogismis .

Digitized by Google

sínt siu geféstenôt. *Tum inquit illa. Quanti estimabis si agnoueris quid sit ipsum bonum?* Jâ chád si dô . uuîo tíure dúnchet tír . úbe dû bedénchest . unáz sélbez taz kûot sî? *Infinito inquam.* Unmez tíure chád íh. *Siquidem mihi pariter contingit agnoscere deum quoque qui bonum est.* Úbe íh óuh târmíte mûoz pechénnen gót . tér gûot íst. *Atqui . hoc inquit patefaciam uerissima ratione.* Tríuuo chád si . íh keóffenôn dir iz mít fílo uuârero rédo. *Maneant modo quę paulo ante conclusa sunt.* Échert tíu sîn in dînero gehúhte . díu fóre geféstenôt sínt. *Manebunt.* Táz sínt siu chád ih. *Nonne inquit monstrauimus . ea quę appetuntur a pluribus . idcirco uera perfectaque bona non esse . quoniam a se inuicem discreparent?* Nehábo íh tír argumentando geóuget chád si . díu gûot . téro mánege gérônt? fóne díu neuuésen uuâríu . nóh túrnohtíu . uuánda siu geskéiden sint? *Cumque alterum abesset alteri . plenum absolutumque bonum non posse afferre?* Únde sô éin ándermo gebréste . dáz iz tánne dúrh síh nemúge gében fól gûot . nóh áneuuálg? *Tum autem fieri uerum bonum . cum colliguntur . ueluti in unam formam . atque efficientiam . ut quę sit sufficientia . eadem sit potentia . reuerentia . claritas . atque iocunditas?* Únde áber dánne uuérden uuâre gûot . sô siu síh kesámenoên . sámoso ze éinemo bílde . únde ze éinero uuúrchedo . únde dáz éin dero fínuo sî . ánderíu dáz sélba sîn? Úbe fínf summa bona uuârîn . sô uuârîn óuh fínf beatitudines . sô uuârîn óuh tero uuúrchedôn fínue . uuánda îogelichíu dúrh síh beatum uuórhti. *Nisi uero unum atque idem omnia sint . nihil habere quo numerentur inter expetenda.* Únde nehábo íh tír dáz

Digitized by Google

keóuget na . síu nesîn éin . dáz siu nîeht tés nehábent tés zegéronne sî . uuánda éin âne diu ánderíu nîeht negemág? *Demonstratum inquam.* Keóuget chád ih. *Nec dubitari ullo modo potest.* Nóh zuîuel nehéinêr neíst is.

---

94. SUMPTUM.

Quę igitur cum discrepant . minime bona sunt . cum uero unum esse coeperint . bona fiunt . nonne hęc ut bona sint . unitatis fieri adeptione contingit? Tíu míssehéllendo chád si gûot nesínt . únde áber geéinotíu gûot uuérdent . nesínt tíu dánne . uuánda dara éin zûochám . gûot uuórten na? *Ita inquam uidetur* Táz túnchet mír chád ih.

---

95. SUMPTUM.

Sed omne quod bonum est . boni [A 165] *participatione . bonum esse concedis . an minime?* Únde ál daz kûot íst chád si . sô díu úngeéinotíu fínuíu sínt . gíhest tu dáz kûot sîn . fóne gûotes míteuuíste . sô unum íst . álde negíhest? *Ita est.* Sô íst kûot chád íh.

---

96. ILLATIO.

Oportet igitur concedas simili ratione . idem esse unum atque bonum. Fóne sámolîchero rédo gíhest tu nôte chád si . éin únde gûot úngeskéiden sîn. Uuíle du zuéio iéhen . sô gíhest tu nôte des trítten.

Digitized by Google

Tér syllogismus íst sús ketân. Úngûot uuírt fóne éinemo gûot. Sô íst tánne gûot fóne gûotemo uuórten . íh méino fóne éinemo. Pe díu íst éin únde gûot úngeskéiden. *Eadem namque substantia est eorum . quorum naturaliter non est diuersus effectus.* Téro substantia íst nôte úngeskéiden . déro tât úngeskéiden íst. Bonitas máchôt bonum . participatione sui . sô tûot óuh unum. Pe díu hábent siu éina tât. *Ne gare inquam nequeo.* Tés nemág íh nîo gelóugenen . chád íh.

---

97. UNUM OMNIBUS REBUS SUBSISTENTIAM DARE.

Nostine igitur inquit . omne quod est . tam diu mai nere . atque subsistere . quam diu sit unvm? Neuuéis tu chád si . állero díngolîh sô lángo uuérên . únde bestân . únz iz éin íst? *Sed interire atque dissolu pariter . atque unum esse destiterit?* Únde zegân ióh zeuáren . sô iz éin neíst? *Quonam modo?* Uuîo chád íh íst . tánne dáz sô? *Uti inquit in animalibus. Cum anima corpusque coeunt in unum . ac permanent . id animal uocatur.* Álso du chîesen máht chád si . an állên lébendên. Sô sêla únde lîchamo zesámine chóment . únde sáment uuónênt . táz héizet animal. *Cum uero hęc unitas utriusque separatione dissoluitur . interire . nec iam esse animal liquet.* Sô dísiu éinunga fóne béidero skídungo zegât . sô sól animal nôte zegân! únde fúrder neuuésen. *Jpsum quoque corpus cum in una forma membrorum coniunctione permanet . humana uisitur species.* Ióh sélbêr únsêr lîchamo . únz er in sînero lído fûogi behábet sîna geskáft . sô

Digitized by Google

íst er ménnisken gelîh. *At si distributę segregatęque partes corporis . distraxerint unitatem . desinit esse quod fuerat.* Úbe áber die líde geskéidene . únde zelégete . demo lîchamen dáz penément . táz er éin nemûoz sîn . sô zegât táz er uuás. *Eoque modo percurrenti cętera . procul dubio patebit . subsistere unumquodque . dum unum est.* Únde uuárte ze állên díngen ánderên . sô síhest tu díngolîh pestân . únz iz éin íst. *Cum uero unum esse desinit interire.* Únde áber zegân . sô iz éin neíst. *Consideranti inquam* [A 166] *mihi plura . minime aliud uidetur.* Souuâr íh is uuartên . chád ih . târ findo íh iz sô.

---

98. QUESTIO PHILOSOPHIĘ . AN AD INTERITUM ALIQUID TENDAT.

Estne igitur inquit . quod in quantum naturaliter agat . relicta subsistendi appetentia . uenire ad interitum . corruptionemque desideret? Íst nû îeht chád si . dáz tero naturo fólgendo . síh kérno gelóube des uuésennes . únde iz uuélle zegân . únde eruuérden?

---

99. RESPONSIO BOETII . NON ANIMALIA TENDERE . DE RELIQUIS SE DUBITARE;

Si animalia inquam considerem . quę habent aliquam uolendi nolendique naturam . nihil inuenio . quod nullis extra cogentibus . abiciant manendi intentionem . et ad interitum sponte festinent. Úbe íh tíu lébendo chíuso chád íh . tíu natûrlicho múgen uuéllen . únde neuuéllen . déro nehéin nefíndo ih táz âne ûzuuertiga

Digitized by Google

nôt uuésennes nelúste! únde iz tánches péite ze uerlórnissedo. Ûizuuertîg nôt íst . tîa ételîh keskíht errécchet . álso súhte sínt . únde uulnera . únde persecutiones . únde calamitates. Fóne dîen uuírt ófto der ménnisko sô úberuuúnden . ófto . dáz ímo der lîb léid íst. *Omne namque animal tueri salutem laborat . mortem uero pernetiemque deuitat.* Ál dáz tir lébet . táz îlet îo hálten sîne gesúndeda . únde flíhet îo den tôd! únde dia ferlórnísseda. *Sed quid consentiam de herbis . arboribusque . quid de inanimatis omnino rebus . prorsus dubito.* Uués áber íh súle iéhen fóne bóumen . únde fóne chríuteren . tíu fóne sáffe lébent . únde fóne únlébenden . sô lapides únde metalla sínt . tés zuîuelôn ih.

---

100. ITEM IPSA . NEC ARBORES TENDERE . NEC HERBAS;

A qui . non est quid de hoc quoque possis ambigere . cum intuearis primum herbas atque arbores! nasci in locis sibi conuenientibus . ubi quantum earum natura queat . cito exarescere atque interire non possint. Tríuuo chád si . nóh tés nedárft tu zuîuelon . sîd tu síhest chríutelih . únde bóumolîh an déro stéte uuáhsen . díu ímo límfet . íh méino . dâr iz nîeht káhes erdórrên nemág . nóh zegân . sô fílo iz tiu natura lâzet. *Nam alię quidem campis . alię montibus oriuntur . alias ferunt paludes . alię saxis herent . aliarum foecundę sunt steriles harenę.* Uuánda íro súmelîh uuáhset in félde . súm in bérge . súm uuáhset in fénne . súm chlébet án dien stéinen . súm [A 167] stât an grîeze. *Quas si in alia quispiam loca trans-*

Digitized by Google

ferre conetur . arescant. Tîe sâr dánne dórrênt . úbe sie îoman fúrder sézzet. *Sed dat natura cuique quod conuenit! et elaborat . ne intereant . dum manere possunt.* Fóne díu gíbet tiu natura îogelichemo . dîa stát . tíu ímo gelímfet . únde hûotet . táz iz îo uuéree . únz iz lángôst múge.

---

101. DE NUTRIMENTIS EARUM.

Quid quod omnes uelut demerso ore . in terras . trahunt alimenta radicibus . ac per medullas corticemque . robur diffundunt? Uuáz chîst tu dés . zíu nechíusest tu dârbî . uuîo gérno sie sínt . táz sie sámoso den snábel stôzent ín dia érda . únde sûgent taz sóu . mít tien uuúrzellôn . únde sie dánnân sô ûf íro stárchi áfter demo márge . únde áfter dero ríndûn . zetéilônt? *Quid quod mollissimum quidque sicut medullaint est . eriore semper sede reconditur . extra uero quadam ligni firmitate . ultimus uero cortex . aduersum cęli intemperiem . quasi mali patiens defensor opponitur?* Únde uuáz óuh tés . táz sie daz uuélchesta sô daz márg íst . ze ínnerôst pérgent . mít tero ûzerûn hólzes fésti . únde diu rínda ze ûzerôst . sámoso árbeito genîetotíu . gágen állên uuéteren ze skérme stât? *Iam uero quanta est naturę diligentia . ut cuncta semine multiplicato . propagentur.* Uuánda nesíhest tu . uuîo geuuár óuh tés tiu natura íst . táz állíu uuáhsentíu . mít tes sâmen mánegfalti uuîto geflánzôt uuérden., *Quę omnia non modo ad tempus manendi . uerum generatim quoque . quasi in perpetuum manendi . ueluti quasdam machinas quis esse nesciat?* Uuér nebechénnet táz állez uuésen . sámoso

Digitized by Google

zímber . únde gezíug . állív uuáhsentíu . nîeht éinuuérig zegetûonne . núbe ióh áfter gebúrte zálôn îomêr zegestâtenne.

---

102. ITEM NEC INANIMATA TENDERE AD INTERITUM.

Ea etiam quę inanimata esse creduntur . nonne quod suum est quęque simili ratione desiderant? Tíu óuh únlîbháftíu sínt . nefórderônt tíu daz íro díng sosámo na? *Cur enim flammas quidem sursum leuitas uehit . terras uero deorsum pondus deprimit . nisi quod hęc loca motionesque singulis conueniunt?* Uuáz méinet ánderes . táz tiu lîehti daz fíur ûfzíhet . únde diu suâri dia érda nídersénchet . âne dáz ín béidên dîe stéte gefállent . únde dîe férte? Éinemo níder . ándermo ûf. *Porro autem* [A 168] *quod cuique consentaneum est . id unumquodque conseruat.* Állero díngolîh háltet îo dáz ímo geuállet. *Sicuti ea quę sunt inimica corrumpunt.* Álso iz óuh táragágene dísiu dôsent . tíu imo uuíderuuartîg sínt. *Iam uero quę dura sunt . ut lapides . adherent tenacissime partibus suis . et ne facile dissoluantur . resistunt.* Tíu óuh hérte sínt . álso stéina . díu háftênt fásto zesámine . únde nehéngent nîeht . táz man siu sámfto zebréche. *Quę uero liquentia . ut aer atque aqua . facile quidem diuidentibus cedunt . sed cito rursus relabuntur in ea a quibus sunt abscisa.* Tíu áber názíu sínt . sô lúft únde uuázer íst . tíu skéident síh sámfto . únde lóufent áber spûotîgo . zesámine. *Ignis uero refugit omnem sectionem.* Taz fíur neskéidet síh nîeht. Táz íst fóne díu . uuánda iz nehábet nehéina dícchi . dáz iz corpus sî! nóh neíst

Digitized by Google

túrh síh nîeht . sô lúft únde uuázer íst . táz iz ín gelîcho múge geskéiden uuérden. An dien corporibus íst iz sámoso frôst . únde ánderíu accidentia. Díu corpora án dîen iz íst . tíu skéident síh. Sô íst óuh uox . tíu sáment chúmet ze mánigên ôrôn . síu íst úngeskéiden . dóh tero gehôrentôn ôren geskéiden sîn . únde íst si óuh corporalis . sô priscianus chît . quia vox est aer ictus.

---

103. QUID SIT INTER NATURALEM MOTUM . ET UOLUNTARIUM.

Neque nunc tractamus de uoluntariis motibus cognoscentis animę . sed de naturali intentione. Únde ferním uuóla . dáz íh tír nû nîeht neóugo . uuîo gérno uuíhtelîh sî . fóne dîen uuílligên uuárbôn . dero sínigûn sêlo . núbe íh óugo dir iz fóne dero natûrlichûn râmungo., Natura hábet íro ríhti . dáz sia nehéin uuíllo neléitet. *Sicuti est quod acceptas escas sine cogitatione transigimus . quod in somno spiritum ducimus nescientes.* Also dâr skînet . táz uuír dia lîbleita déuuên . dóh uuír dára nedénchên . únde uuír slâfendo âtemoên . únuuízendo. Pe díu hábet tiu natura íro uuárba . âne den uuíllen. *Nam nec in animalibus quidem manendi . amor uenit ex uoluntatibus animę . uerum ex principiis naturę.* Nóh sâr án dien lébendên . dáz siu gérno sínt . táz nehábent siu nîeht fóne dero sêlo uuíllen . núbe fóne dero natura . nám iz ánagenne. *Nam sepe mortem cogentibus causis . quam natura reformidat . uoluntas amplectitur.* Táz skînet târána . uuánda der mán ófto dúrh ételicha nôt . ten dôd uuíle . dén diu natura skíhet. *Contra-*

Digitized by Google

que illud. Únde dáragágene. *Opus gignendi . quod natura semper appetit . quo solo durat diuturni*[A 169] *tas . mortalium rerum . interdum coercet uoluntas.* Diu hîtat . téro diu natura gérôt . tánnân dero stírbigôn díngo lánguuérigi dóh chúmet . tíu uuírt ófto fóne uuíllen ferduuénget. Ten dôd fúrhtet tiu natura . únde gérôt sîn der uuíllo! tia hîtât mínnôt tiu natura . únde uuéigerôt ter uuíllo . fóne díu chît sî . contra illud. *Adeo non procedit hęc sui caritas . ex animali motione . sed ex naturali intentione.* Álso guísso nechúmet nîeht tiu lîbmínna . fóne dero sêlo uuíllen . núbe fóne dero natûrlichûn ríhti. *Dedit enim prouidentia rebus . a se creatis . hanc uel maximam causam manendi . ut naturaliter desiderent manere . quoad possunt.* Kótes peuuárunga . gáb táz íro geskáffenên . ze hóubethâfti uuérennes . táz sie îo lúste zeuuérenne . únz sie lángôst múgîn. *Quare nihil est . quod ullo modo queas dubitare . cuncta quę sunt . appetere naturaliter constantiam permanendi . deuitare pernetiem.* Pe díu nedárft tu nîeht zuîuelôn . ál dáz tir íst . natûrlicho sûochen dîa stâtigi des uuérennes . únde skíhen dia ferlórni. *Confiteor inquam . nunc me indubitato cernere . quę dudum incerta uidebantur.* Íh gího chád íh . táz íh kuíslicho nû bechénno . dáz mír fóre uuás únguís. *Quod autem inquit subsistere ac permanere appetit . id unum esse desiderat.* Únde dáz îo uuésen . únde uuérên uuíle chád si . táz kérôt éin uuésen. *Hoc enim sublato . nec esse quidem cuiquam permanebit.* Témo infárnemo . neuuírt taz uuésen ze léibo nîeht. *Uerum est nquam.* Táz íst uuâr chád ih.

Digitized by Google

104. SUMPTUM.

Omnia igitur inquit unum desiderant. Pe díu chád si . uuéllen siu állíu éin. *Consensi.* Tés hábo íh keiégen chád ih.

---

105. SUMPTUM.

Sed unum id ipsum monstrauimus esse quod bonum. Nû hábo íh tír óuh keóuget chád si . éin únde gûot álgelîcho gân. *Ita quidem.* Sô hábest chád ih.

---

106. ILLATIO.

Cuncta igitur bonum petunt. Pe díu chád si . fórderônt siu állíu gûot. Tér syllogismus íst óuh târfóre.

---

107. DIFFINITIO BONI.

Quod quidem ita describas licet . ipsum bonum esse quod desideretur ab omnibus. Nû máht tv gûote gében chád si súslih nôtméz. Táz íst kûot tés állíu díng kérônt.

---

108. QUID SIT DIFFINITIO.

Hîer íst zeuuízenne . dáz diffinitio óuh éigen instrumentum íst philosophorum . ad disputandum . sámoso argumentum íst . únde syllogismus. Mít tîen drín dûohta ín . dáz uuír állero díngoliches sîn

Digitized by Google

zeirríhtenne . únde daz ánder [A 170] ál únguís sî . âne dáz úns argumentando . ratiocinando . diffiniendo geuuâret uuérde. Argumentorum loca fúnden sie sedecim . ratiocinationum modos . uiginti sex . áber diffinitionum mísselicho . uuánda cicero lêret únsih in topicis . quatuor modos . uictorinus rhetor quindecim. Déro quindecim modorum . íst échert éinêr . dér proprie diffinitio héize . die ándere héizent mêr descriptiones. Diffinitio sézzet taz tíng . únde geóuget iz úns . álso uuír iz ánaséhen . descriptio gezéichenet iz échert. Sô íst iz diffinitio . sô iz úns substantialiter dia sácha óuget . álsús. Animal dáz íst anima . únde corpus. Fóne dîen zuéin íst animal compositum! díu zuéi uuúrchent iz. Sô íst iz áber descriptio . sô úns échert kemâlêt uuírt . uuáz iz sî . álsús. Animal dáz íst quoddam mobile. Tóh táz uuâr sî . nóh tánne íst úns animal mít tíu accidentaliter geóuget . náls substantialiter. Mobilitas íst accidens animali. Ûzer accidentibus neuuírt nehéin animal geuuúrchet. Pe díu chît descriptio gemâle . únde zéichenúnga . únde bílde . álso dáz íst . úbe íh mít mînemo grífile an éinemo uuáhse gerîzo formam animalis; Áber diffinitio chît úndermarchúnga . álso dáz íst . táz uuír fines a finibus skídoen . únde chît nôtmez . álso dáz knôto gemézen íst . tés nîeht mêr . nóh nîeht mínnera neíst. *Nihil inquam uerius excogitari potest.* Nîeht neméig uuâreren erdénchet uuérden . chád íh. *Nam uel ad nihilum cuncta referuntur . et destituta ueluti uno uertice . sine rectore fluitabunt . aut si quid est . ad quod uniuersa festinent . id erit summum omnium bonorum.* Uuánda éinuuéder íst . sô állíu díng séhent ze nîehte . únde fárent írre . sámoso hóu-

Digitized by Google

betolôsiu . álde úbe siu állíu îoner zûoîlent . táz íst nôte állero díngo bézesta. *Et illa inquit. Nimium o alumne lętor.* Únde dô chád si . nû bín íh is fílo frô geséllo mîn. *Ipsam enim medię ueritatis notam . mente fixisti.* Tû hábest ten míttelôsten stúpf tero uuârhéite in dîn hérza getrénchet.

109. QUIS SIT RERUM FINIS.

Sed in hoc patuit tibi . quod ignorare te paulo ante dicebas. Únde an démo dínge hábest tu fernómen . dáz tu díh fóre châde neuuízen. *Quid inquam?* Uuélez íst táz chád íh? *Quis esset omnium rerum finis? inquit.* Uuáz táz énde sî állero díngo chád si. *Is est enim perfecto . quod desideratur ab omnibus.* Táz íst taz [A 171] énde . dés állíu díng kérônt. *Quod quia bonum esse collegimus . oportet fateamur . omnium rerum finem . bonum esse.* Uuánda uuír dáz énde geuuârráchotôn . gûot uuésen . pe díu súlen uuír iéhen . gûot uuésen állero díngo énde.

110. MENTEM INTERROGANDAM ESSE DE OMNI UERITATE.

Quisquis profunda mente uestigat uerum . cupitque ille nullis deuiis falli . in se reuoulat . i. scrutetur lucem intimi uisus. Souuér tîefo dénchendo daz uuâra gûot sûoche . únde er fóne lúgedíngen neuuélle betrógen uuérden . dér frâgee dés sîn sélbes sín. *Et inflectens longos motus . cogat in orbem.* Únde lánge férte des mûotes in rínges uuîs pîegende . tûe sie

Digitized by Google

úmbe gân. Dáz chît . uuénde sîn mûot tarána díccho. *Animumque doceat . possidere retrusum . suis thesauris . quicquid extra molitur . i. rimatur.* Únde lêre sîn mûot héime háben . dáz iz ánderesuuâr sûochet. *Quod dudum texit atra nubes erroris . lucebit perspicatius ipso phoebo.* Úbe er daz tûot . tánne begínnet síh ímo indûon . dáz ér neuuíssa . óffenôr dánne daz súnnûn lîeht. Táz chît si fóne díu . uuánda ér ímo sélbo bedenchen sól . uuîo uuâr dáz sî . dáz sî ín lêret. *Namque corpus inuehens obliuiosam molem . non depulit omne lumen mente.* Uuánda dér âgez máchôndo lîchamo . nehábet temo mûote dáz nîeht káreuuo genómen dia uuârhéit . souuîo geskríben sî. Corpus quod aggrauat animam . opprimit sensum multa cogitantem. *Heret profecto introrsum semen ueri! quod excitatur uentilante doctrina.* Ételîh fúncho dero uuârhéite . lôskêt târínne . dér fóne dero ánablâsentûn lêro erchícchet uuírt. *Nam cur rogati . recta sponte . i. sine doctore . censetis . ni uiueret fomes mersus alto corde.* Uuánnân bírnt ir ánderes sô gérech . réht zefíndenne . sô man is íuuíh frâgêt . tér zínselôd nelâge dâr begráben . tîefo ín demo hérzen? Táz íst argumentum ab effectu. Uuîo mág effectum sîn âne den efficientem? *Quod si platonis musa personat uerum . quod quisque discit inmemor recordatur.* Úbe platonis poema uuâr ságet . ál dáz tér úngehúhtigo gelírnêt . tés pehúget er síh. Plato únde ándere philosophi . uuândôn . dáz animę hominum állíu díng uuízîn . êr sie ad corpora chómên . únde fóne démo úngehúhtig [A 172] uuórtene . síh íro dáranâh îo éinzên behúgen. *Tum ego inquam. Platoni uehementer assentior.* Íh gího

Digitized by Google

dés fílo fásto platoni . chád íh. *Nam me horum iam secundo commemoras . primo quod memoriam corporea contagione . i . commixtione . dehinc cum meroris mole pressus amisi.* Uuánda dû míh tíz ál nû ánderêst lêrest; Éinêst fóne díu . dáz íh uuás in úngehúht chómenêr . fóne des lîchamen drúccche . dô míh iz in scûolo lêrta mîn méister . únde nû ánderêst . fóne dero chréftigûn trûregi besuârotêr.

---

111. QUOD BONITATIS CLAUD MUNDUS REGATUR.

Tum illa. Si respicias inquit priora concessa . ne illud quidem longius aberit . quin recorderis . quod te dudum nescire confessus es. Uuíle du dénchen chád si . án die êreren gegíhte . sô spûot tir sâr dés tíh zebehúgenne . dáz tu fóre châde . díh neuuízen. *Quid inquam?* Uuáz íst táz chád íh? *Quibus ait illa gubernaculis mundus regatur.* Uuélih chád si daz stûorrûoder sî . mít témo gót tísa uuérlt ríhte. *Memini inquam confessum me fuisse meam inscitiam.* Íh pehúgo míh uuóla chád íh . keiégen háben mînero únchúnnôn. *Sed quid afferas licet iam prospiciam . planius tamen ex te audire desidero.* Uuáz tu dóh sâgen uuéllêst . souuîo íh iz íu nû uuíze . íh fernímo iz tóh kérno fóne dír. *Mundum inquit hunc deo regi . paulo ante minime dubitandum putabas.* Táz kót tísa uuérlt ríhte chád si . tés iáhe dû dârfóre . tíh nehéinen zuîuel háben. *Ne nunc quidem arbitror inquam . nec umquam dubitandum putabo.* Nóh nû nezuîuelôn chád ih . nóh nîomer. *Quibusque in hoc rationibus accedam . breuiter exponam.* Únde mít

Digitized by Google

uuélero rédo íh tárazûo chóme . dáz ságo íh tír spûotigo. *Mundus hic minime conuenisset in unam formam . ex tam diuersis contrariisque partibus . nisi unus esset . qui tam diuersa coniungeret.* Tísiu uuérlt negeéinoti síh nîeht ze éinemo bílde . fóne sô mísselichên . únde sô uuíderuuártigên . íro téilen . sô uuázer . únde fíur íst . únde lúft únde érda . úbe éinêr neuuâre . dér sô mísselichíu zesámine fûogti. *Coniuncta uero naturarum ipsa diuersitas . inuicem discors dissociaret . atque diuelleret . nisi unus esset . qui quod nexuit contineret.* Ióh táranâh . sô ér siu zesámine geháfti . sô intuuúrfe síh . únde zenâme síh tíu ríngenta míssehélli dero natûrôn . úbe éinêr neuuâre . dér dáz fóllehábeti . zesámine . dáz ér genústa. Táz íst triplex argumentum . a dissimilibus. a repugnantibus! a contrariis. Dissimilia sínt . corpus . et anima . repugnantia sínt . ignis et terra . contraria sínt . ignis et aqua. Tíu flúhîn nôte éinánderíu . úbe siu éteuuer neduúnge zesámine. *Non tam uero certus ordo* [A 173] *naturę . procederet . nec explicarent tam dispositos motus . locis . temporibus! efficientia . spatiis . qualitatibus . nisi unus esset . qui has mutationum uarietates . manens ipse disponeret.* Nóh sô guís neuuâre nîeht tíu ríhti dero naturę . nóh sô guísse férte . netâtîn díu partes kuísse in íro stéten . álso luna hábet inter planetas . proximum motum terrę . únde saturnus proximum cęlo. Kuísse in íro zîten . álso recursus lunę íst . in uiginti septem diebus . únde áber solis . in trecentis sexaginta quinque diebus. Kuísse in íro máchungo . álso der mâno dia súnnûn fúregândo . eclipsin solis máchôt . únde sól die ánderen planetas máchôt stationarias . álde

Digitized by Google

retrogradas . álde anumolas. Kuísse in íro únderskéite . álso îo íst inter plenam lunam et solem dimidium cęli. Kuísse in íro uuîolichi . álso îo noua luna íst cornuta . únde plena rotunda íst. Tés neſûore álles sô nîeht . úbe éinêr neuuâre stâtêr . dér dîe mísselîchen uuéhsela scáffoti. Táz íst argumentum ab effectis. Diu effecta lêrent ten effectorem. *Hoc quicquid est . quo condita manent . atque agitantur . i. reguntur . usitato cunctis uocabulo . deum nomino.* Fóne démo îo álle gáskefte sínt . únde geríhte uuérdent . tén héizo íh áfter síte gót. *Tum illa. Cum hęc inquit ita sentias . paruam mihi operam restare puto . ut felicitatis compos . patriam sospes reuisas.* Sîd tu dáz uuéist chád si dô . sô neíst mír dés nîeht . táz tû sâldôn gebrûochendêr . gesúnde héim eruuíndêst. Uuáz héizet si patriam . âne iustitiam . únde sapientiam . dârúmbe der ménnisko geskáffen uuárt? álde paradysum . dánnân ér feruuórfen uuárd? *Sed quę proposuismus intueamur.* Nû séhên dés uuír bedígen.

---

112. SUMPTUM.

Nonne numerauimus sufficientiam in beatitudine?

---

113. SUMPTUM.

Deumque ipsam beatitudinem esse consensimus? Nechád íh târfóre na . gnúht pegríffen uuérden . mít beatitudine . únde gót uuésen dia beatitudinem. *Ita quidem.* Sô tâte chád ih.

Digitized by Google

114. ILLATIO.

Et ad mundum igitur inquit regendum . nullis extrinsecus amminiculis indigebit. Sîd táz sô íst chád si . sô íst er úndúrftîg tero ûzerûn hélfo . dia uuérlt zeríhtenne . uuánda er iz an ímo sélbemo hábet. Tér syllogismus íst sús ketân. Sufficientia íst in beatitudine. Sô íst kót beatitudo. Pe díu íst kót sufficiens ad regendum mundum. *Alioquin si quo egeat . plenam sufficientiam non habebit.* Ánderesuuîo . úbe ímo ménget . sô neíst er sufficiens. Argumentum a parte . quia non habet totum . cui aliquid deest. *Id inquam ita est necessarium.* Íz íst nôte sô chád íh. *Per se igitur solum cuncta disponit.* Mít [A 174] ímo sélbemo gréhto . órdenôt er diu díng. *Negari inquam non potest.* Tés nemág nehéin lóugen sîn chád ih.

---

115. ITEM.

Atqui . deus ipsum bonum esse monstratus est. Nû íst óuh kót keságet chád si . gûot uuésen. *Memini inquam.* Uuóla gehúgo íh is chád ih. *Per bonum ipsum igitur cuncta disponit . si quidem per se regit omnia . quem bonum esse consensimus.* Úbe dér mít ímo sélbemo ríhtet . tér sélbo gûot íst . sô ríhtet er mít kûote. Táz íst argumentum a nota! i. ab interpretatione. Uuánda gót únde gûot pluriuoca sínt . táz mít kóte uuírt . táz uuírt mít kûote. *Et hic est ueluti quidam clauus . atque gubernaculum . quo mundana machina stabilis atque incorrupta seruatur.* Únde díz íst tér nágel . ióh tíu stíura . mít téro daz

Digitized by Google

uuérltzímber gehálten uuírt . stâte . únde úngeuuértet. Tér diu méreskéf stíuret . tér neléget sîna hánt nîeht . án daz stíurrûoder . núbe échert ten nágel . dér án demo rûodere íst . tén uuérbet er . álso uuír ióh séhên . in súmelichên sêuuen. *Uehementer assentior inquam . et id te dicturam paulo ante prospexi! licet tenui suspicione.* Tés fólgên íh tir in érnest chád ih . únde dáz uuíssa íh fóre . gágen dés iz uuás . táz tu sô ságen sóltîst. Íh chós iz . tóh íh iz chûmo chúre. *Credo inquit . iam enim ut arbitror uigilantius deducis oculos ad cernenda uera.* Táz kelóubo íh chád si . dáz tu iz fóre chúrîst . uuánda dû nû uuâno íh uuácherôren óugen hábest . tia uuârhéit zechîesenne.

---

116. CUNCTA NATURĘ CONSENTANEA UOLUNTARIE GUBERNARI.

Sed quod dicam . non minus ad contuendum patet. Táz íh óuh nóh ságen uuíle . dáz máht tu sámo óffeno chîesen. *Quid inquam?* Uuáz íst táz chád íh? *Cum deus inquit iure credatur omnia gubernare clauo bonitatis . eademque omnia sicuti docui . ad bonum naturali intentione festinent . num dubitari potest . quin uoluntaria regantur?* Sô gót tiu díng ríhtet chád si . mít témo nágele dero gûoti . únde siu állíu râmênt ze dero gûoti . íst tánne zuîuel . síu nesîn uuíllig tes ríhtennes? *Seque sponte conuertant ad nutum disponentis . ueluti conuenientia . contemperataque rectori.* Únde síu neuuérbên síh kérno . nâh témo uuíllen des méisterônten! sámoso gehéllíu únde gerártíu ze íro ríhtare? *Ita inquam necesse.* Íz íst nôte sô

Digitized by Google

chád ih. *Nec beatum regimen esse uideretur . si quidem foret iugum detrectantium . non salus obtemperantium.* Nóh táz ríhten neuuâre sâlig . tánne . sô iz tero uuíderôntôn geduuíng uuâre . náls tero gehôrigôn héili. Uuánda díu detrectatio contra naturam uuâre . be díu neházbeti sî beatum finem. Táz íst argumentum a causa. Tíu dia naturam háltent . tíu hábent [A 175] bonum finem. Fóne díu chád paulus. Habetis fructum uestrum in sanctificatione . finem uero uitam ęternam. Sanctificatio íst secundum naturam . pe díu íst si causa uitę ęternę. Uita ęterna íst íro finis. *Nihil est igitur quod naturam seruans . deo contraire conetur.* Pe díu neíst nîeht tia naturam háltende . dáz kóte uuídere sî. *Nihil inquam.* Nîeht chád íh.

---

117. RELUCTANTIA NIHIL PROFICERE.

Quid si conetur ait. Uuáz chád si . úbe síh is tehéin creatura béitet . sô gigantes tâten . únde álle iniqui tûont? *Num tandem proficiet quicquam aduersus eum . quem iure beatitudinis potentissimum esse concessimus?* Kemág sî dánne îeht uuíder demo geuuáltigôsten . dén íh keuuáltigôsten iáh uuésen . dúrh tia beatitudinem? *Prorsus inquam nihil ualeret .* Nîeht úber ál chád íh. *Non est igitur aliquid . quod summo huic bono . uel uelit . uel possit obsistere! s. quia nihil sunt iniqui.* Fóne díu neíst nîeht chád si . dáz temo hêrôsten gûote múge . álde uuélle uuíderestân. *Non inquam arbitror.* Íh netrûên chád íh. *Est igitur summum bonum . quod regit cuncta fortiter . suauiterque disponit.* Fóne dív chád si . íst táz kûot taz

Digitized by Google

fórderôsta . dáz állíu díng mámmondo , únde máhtîgo sképfet. *Tum ego. Quam me inquam delectant . non modo ea . quę conclusa est summa rationum . uerum multo magis hęc ipsa uerba . quibus uteris.* Dô chád íh . uuîo lústsám mír sínt nîeht éin díu gnôti dero rédôn . dîe du mír beslózen hábest . núbe ióh mêr díu uuórt . tíu dû spríchest. Sî spríchet scôno hîer . únde óuh târ sî fóne íro sélbûn spríchet. Sapientia attingit a fine usque ad finem fortiter . et disponit omnia suauiter. *Accepisti inquit in fabulis . lacessentes cęlum gigantes. Sed illos quoque uti condignum fuit . benigna fortitudo disposuit. Ut tandem aliquando stultitiam magna lacerantem . i. . deum prouocantem . sui pudeat.* Tû lâse in spélle chád si . die rísen ze hímele féhten . otum . únde ephialtem . filios neptuni . dîe mânôdliches vuûohsen nouem digitos. Áber gótes chráft . kált in sô iz réht uuás. Uuánda sie álle erscózen uuúrten . mít tien dónerstrâlôn. Táz mánôt tie úreizkóucha . dîe gótes chórônt . dáz sie dóh éteuuénne . síh is mîdên. Flegre héizet tíu rísônbúrg in thessalia . târ die chréftîgen stéina nóh lígent . mánige áfter félde . mít tîen diu spél ságent . táz tie rísen ze hímele fúhtîn. Íz uuâren áber die uuârháfto . dîe post diluuium turrem zímberotôn uuíder góte . únde sie uuúrten diuisę per linguas.

---

118. MALUM [A. 176] NIHIL ESSE.

Sed uisne rationes ipsas inuicem collidamus? forsitan ex huiusmodi conflictatione . pulchra quędam ueritatis scintilla dissiliat. Uuíle du nû chád si . dáz íh sélben die rédâ . dîe íh târfóre geóuget hábo .

Digitized by Google

zesámine sláhe . dáz tarûz ételîh scône gnéista spríngе. *Tuo inquam arbitratu.* Álso dû uuéllêst chád íh. *Deum inquit esse omnium potentem . nemo dubitauerit.* Kót chád si . nezuîuelôt nîoman uuésen álemáhtîgen. *Qui quidem inquam mente consistat . nullus prorsus ambigat.* Tér sínnîg íst chád íh . tér nezuîuelôt is. *Qui uero est inquit omnium potens . nihil est quod ille non possit?* Tér ál gemág chád si . sól îeht sîn . dáz tér negemúge? *Nihil inquam.* Nîeht chád íh. Argumentum a toto ad partem. *Num igitur deus facere malum potest?* Mág kót úbel tûon chád sî? *Minime inquam.* Néin chád ih. *Malum igitur inquit nihil est! cum id facere ille non possit . qui nihil non possit.* Fóne díu chád si . neíst úbel nîeht . sîd iz tér nemág tûon . dér al tûon mág. Argumentum ab efficiente. Uuâr íst taz effectum . sô der effector neíst? Táz íst tíu scintilla . dáz malum nîeht neíst. Fóne díu chît augustinus . dáz malum creatura nesî! nóh effectio dei . núbe defectio a deo. Angelum et hominem a deo deficere . et non ipsi adherere . malum est.

---

119. DE SIMILITUDINE HARUM RATIONUM.

Ludisne me inquam . texens rationibus inextricabilem laborinthum? Spílest tu sáment mír chád ih . mít tînero rédo . sô feruuúndenen laborinthum uuvrchendo? *Quę nunc quidem qua egrediaris introeas . nunc uero qua introieris egrediare?* Táz tu nû íngángêst . târ du ûzkîenge . únde áber dâr ûzkángêst . târ du íngîenge? Sô iz in laborintho féret . únde sô du hîer séhen máht. *An mirabilem quendam*

Digitized by Google

diuinę simplicitatis orbem complicas? Álde uuíndest tu daz vuúnderlicha chlíuue dero gótes éinfálti?

Etenim paulo ante a beatitudine incipiens . eam summum bonum esse dicebas . quam in summo deo sitam esse loquebare. Sús hábest tu mít mír gerédôt. Tû fienge ána ze beatitudine . únde ságetôst sîa uuésen summvm bonum . únde châde sîa in góte uuésen. *Ipsum quoque deum . summum esse bonum . plenamque beatitudinem disserebas.* Únde ságetôst tu gót sélben uuésen summum bonum; ióh beatitudinem. *Ex quo neminem beatum fore . nisi qui pariter deus esset . quasi munusculum dabas.* Únde [A 177] dánnan ságetost tv mír ze gébo nehéinen uuésen beatvm . âne dér sámint ímo gót íst. An déro stéte bíst tv ûzchómen ze beatitudine dâr dû óuh ánafienge. *Rursus loquebaris ipsam boni formam dei ac beatitudinis esse substantiam.* Únde áber dâr ze beatitudine ánafáhendo dâr dû ûzlîeze . châde dû . dáz pílde summi boni uuésen substantiam gótis únde beatitudinis.

Digitized by Google

Ipsvmque unum id ipsum esse bonum docebas . quod ab omni rervm natura peteretur. Únde dáz éina bonum ságetost tû uuésen dáz álliu díng súochent. *Deum quoque bonitatis gubernaculis uniuersitatem regere disputabas.* Únde gót châde dû mít témo stûorrûodere dero gûoti diȝ uuérlt álla ríhten. *Volentia cuncta parere.* Ióh ímo gérno héngen álliu díng. *Nec ullam mali esse naturam.* Únde úbiles natura nehéina ƿuésin. Tíz sínt tíu dû ságetost . únde díu dû ín éinánderiu geflóhtin hábist. *Atque hęc nullis extrinsecus sumptis approbationibus explicabas . sed insitis domesticisque . ex altero fidem trahente altero.* Únde hábist tû siu álliu gerécchit mít éigenên . únde mít ánaháftenten argumentis . náls mít frémeden . únde sô? dáz îro îogelich klóublichi inpfáhit fóne ándermo . gót únde gûot . sâligheit únde éin . déro sínt ſieriv . déro îogelich stárhta dáz ánder.

---

120. DE ARGUMENTIS.

Hîer íst táz filo geuuâro zefernémenne uuélichiu argumenta uuérden intrinsecus sumpta uuélichiu extrinsecus. Tíu fone affectis kenómen uuérdent . táz chît fóne geháften . díu sínt intrinsecus sumpta. Déro affectorum sínt fóne aristotile sedecim gezélet. totum. partes. nota. coniugatum . genus . species . simile . dissimile. adiuncta. contrarium . antecedens . consequens . repugnans . causa . effectum . comparabile. Díu sínt keháft únde ínuuertig tîen úmbe dîu man strîtet álde zuîuelôt. Uuánnan mág iz irrâten uuérden úbe iz per artem irrâten uuírt . âne fóne déro ételichemo? Totum fone parte . pars fone toto . alde fone nota . úbe iz notam

Digitized by Google

hábet . Uuélichiu hábent notam âne pluriuoca? Fóne díu zíhet man ensem . dés man gladium zíhet. Sláhet ín ensis . sô sláhet ín gladius . sláhet ín locuples . sô sláhet in diues . tûot iz scipio . sô tûot iz affricanus. In diuinis nominibus féret iz also. Deus . bonum . unum . beatum . uuérchont sáment. Táz fóne éinemo [A 178] predicatum uuírt . táz uuírt fóne állen predicatum . uuánda íro nehéinemo nîeht ínuuertigora neíst . tánne dáz îo ḍaz sélba íst. Álso uuírt irrâten coniugatum fóne ándermo sînemo coniugato. Genus a specie . species a genere. Simile a simili . dissimile a dissimili . adiunctum ab adiuncto . contrarium a contrario. Antecedens a consequente . consequens ab antecedente . repugnans a repugnante . causa ab effecto . effectum a causa . comparabile a comparabili. Díu áber fóne gehâftên díngen genómen neuuérdent . núbe fóne testimoniis . rumoribus . quęstionibus . i. extortionibus . táz chît fóne geiíhtedon . sortibus . somniis . únde fóne ánderen dîen gelîchen . díu héizent extrinsecus sumpta. Síu héizent óuh artis expertia . uuánda siu irrâten neuuérdent . núbe geéiscot. Sô quęstio uuírt . utrum resurgent mortui? sô nesûocho íh nehéin déro gezálton sedecim . uuánda man iz ex arte uuízen nemág . núbe testimonium christi . dér sús kehéizet. Amen dico uobis . quia uenit hora in qua omnes qui in monumentis sunt . audient uocem filii dei et procedent. Sô féret iz óuh án dien ánderen locis exterioribus. Argumentum íst probamentum. Álso dáz uuír chéden. Si hoc est . illud est. Úbe uuír áber chéden . si hęc duo sunt illud tertium erit . táz héizet latine ratiotinatio . grece syllogismus.

Digitized by Google

121. ITEM DE SINGULARI FORMA DEITATIS.

Tum illa. Minime inquit ludimus . remque omnium maximam exegimus dei munere . quem dudum deprecamur. Tô chád si. Néin . íh nespílon mít tír . sô dû chîst . núbe állero díngo méista . hábo íh tír geréchchet fóne gótes kelâze . dén uuír fléhotôn fóre . s. mít tîen férsen. O qui perpetua mundum ratione gubernas. Táz íst állero díngo méista . uuáz summum bonum sî . únde uuáz ten ménnisken beatum máchoe . dáz socrates . únde nâh ímo álle philosophi fínden nemáhtôn . dô sie iz knôto sûohtôn . sô augustinus gíhet in octauo libro de ciuitate dei. Únde dârmíte dia gotes simplicitatem zebechénnenne . dér sô an ímo hábet bonitatem . únde beatitudinem . dáz siu éin mít ímo sínt. Unde sô er gezéigôt uuírt mít ín . álde síu mít ímo [A 179] dáz tíu zéigunga extrinsecus sumpta . neuuírdet . uuánda siu ímo accidentaliter ána nesínt . núbe substantialiter. *Ea est enim forma . i. natura diuinę substantię . ut neque in externa dilabatur . nec in se externum aliquid ipsa suscipiat.* Tíu nâtura dero gótes substantię . íst sólih . dáz sî in ánder síh neuuéhselôt . sô vxor lod in statuam salis keuuéhselôt uuárd! únde sî síh ánder ána nelâzet . álso ménnisko tûot zórn . únde méndi . frôst únde hízza. *Sed sicut de ea parmenides ait . panto* *omnem*
then eukiklus pheres ena likkion ogkon . rerum orbem
tv circulo ducis par sponte multitudinem
mobilem rotat . dum se inmobilem ipsa conseruat. Núbe álso parmenides philosophus grece fóne íro chád . s uuérbet ál dáz tir íst . sélba neuuéget si síh. *Quod*

Digitized by Google

si rationes quoque agitauimus non extra petitas . sed collocatas intra ambitum rei . quam tractabamus . nihil est quod admirere . cum didiceris platone sanciente . oportere sermones cognatos esse rebus de quibus loquuntur. Tréib íh óuh tîa réda chád si . dîa íh ánderesuuâr nenám . núbe dîa íh târ fánt . tánnân íh rédota . dés nesî díh vuúnder . uuánda dáz kelímfet . sô díh plato lêrta . táz tiu uuórt tîen gehâft sîn . fóne dîen man siu spríchet. Táz chît si be díu . uuánda dáz sî fóne góte rédota . dáz nám si a bono . únde ab uno . únde a beatitudine . díu dáz sélba sínt. Uuéliu uuórt háftênt kóte sô hárto . sô díu man sprí-chet de summo bono et beatitudine . et unitate . díu sîn nota sínt? Sô argumenta . únde syllogismi . a nota genómen uuérdent! sô sínt îo note rebus uerba cognata . uuánda siu intrinsecus sínt sumpta . álso fóre geságet íst.

---

122. LUCE REPERTA . AD TENEBRAS NON ESSE REUERTENDUM.

Felix qui potuit uisere lucidum fontem boni . i. summum bonum uidere . felix qui potuit soluere uincula grauis terrę . i. sarcinam carnis uincere. Sâligo dér den lûteren úrspring pescóuuôt hábet álles kûotes . únde úberuuint ketân hábet tero írdiskûn búrdi. *Postquam treicius uates quondam gemens funera coniugis . coegerat flebilibus modis . mobiles siluas currere . amnes stare.* Tô íu orpheus musicus . fóne tracia . sînero chénûn dôd chlágonde mít cháreléichen . ketéta den uuáld kân . únde die áhâ gestân. *Iunxitque cerua intrepidum latus leonibus . nec lepus timuit uisum*

Digitized by Google

canem . iam cantu placidum. Únde diu hínda báldo gîeng mít tien léuuôn . nóh háso húnt nefórhta . stílle uuórtenen fóne sánge. *Cum flagrantior* [A 180] *feruor ureret intima pectoris . nec modi qui cuncta subegerant . mulcerent dominum . i. ipsum orpheum . querens inmites superos . adiit infernales domos.* Tánne er óuh táranâh hártôr châle nâh temo vuîbe . únde ín netrôstîn sîne léiche . dîe állíu díng málzíu getân hábetôn . úngnâdige chédende die hímelgóta . fûor er ze dien héllegóten. *Illic temperans blanda carmina . sonantibus chordis . quicquid hauserat precipuis fontibus . i. doctrinis matris deę . quod luctus dabat inpotens . s. impetrandi . quod uoluit . quod amor dedit . i. dictauit . geminans luctum . deflet . commouens tęnara.* Únde dâr rértende sûozo héllentíu séitsáng . sô er scônisten gelírnêt hábeta be sînero mûoter caliopea . dero musa . únde ín dér vuûoft scúnta . dér lúzzel gemáhta . únde ín des vuîbes mínna lêrta . díu ímo den uuûoft ráhta . dáz sáng er . únde rôz . únz is hélla erdrôz. *Et dulci prece ueniam umbrarvm dominos rogat.* Únde sús sûozo bát er gnâdôn . dîe hêrren dero sêlon. *Stupet tergeminus ianitor . i. cerberus . infernalis canis . captus . i. illectus nouo carmine.* Erchám síh tô dér dríu hóubet hábento túrouuárt . sús úngeuuónes sánges. *Ultrices scelervm deę . i. tres furię. Allecto. Megera. Thesiphone . quę sontes agitant metv . iam mestę madent lacrimis.* Únde dîe drî réchegérnun suésterâ . dîe fertâne ménnisken getûont skíhtige . dîe rúzen fóre âmere. Uuáz sínt furię . âne conscientia sceleratorum? Tíu iágôt sie. *Non ixionium caput precipitat uelox rota.* Nóh ixionem netréib ínin díu daz rád ze tále. Ixion uuás rex laphitarum. Dér éidota

Digitized by Google

ze héllo dáz er mít iunone slâfen uuólta . be díu sólta er éin rád ze bérge trîeben . únde dârmíte ráng er . dés nespûota imo. Táz íst exemplum déro . dîe mít tero uuérlte ríngent! tíu îo ze tále gât . únde íro sectatores mítefûoret. *Et tantalus longa siti perditus . spernit flumina.* Únde dér fóre dúrste erchéleto tantalus . tér nerûohta dô des uuázeres. Tér gáb sînen sún pelopem fúre frísking zeézenne diis et deabus . zebesûochenne íro diuinitatem . be díu stûont er dúrstegêr . ín demo uuázere . únde nemáhta síh is tóh nîo getrénchen. Tér gótes chórôt . témo [A 181] nesól báz keskéhen. *Uultur dum satur est modis . non traxit iecur tytii.* Únde sánges sátêr . neâz ter gîr ínin díu tytio dia lébera. Dér uuólta mít latona slâfen iouis uxore . dáz ráh apollo . únde diana filia latonę . mít tíu . dáz ímo der gîr dia lébera âze . únde álso fílo er geâze . dáz si álso fílo geuuûohse. Díu fabula mánôt únsih tés . quia libido cuius sedes est in iecore . semel expleta non extinguitur! sed recrudescit itervm. *Arbiter umbrarum . i. uulcanus . qui et ops et pluto . tandem miserans . uincimur ait . donamus uiro coniugem comitem . emptam carmine.* Ze lézest chád ter héllogót . uuánda ín erbármeta iz óuh. Uuáz múgen uuír nû mêr? ergébên demo mán sîn uuîb . ze mîeto úmbe sînen sángléih. *Sed lex dona coerceat.* Áber in dîen uuórten . únde mít téro gedíngûn . únde mít téro scáffúngo. *Ne dum tartara liquerit . fas sit lumina flectere.* Táz er hínnân fárendo . síh nehínderséhe. *Quis legem det amantibus? Amor . maior lex est sibi.* Uuér mág uuínesképte scáffunga getûon? Sélbiu diu uuínescáft scáffôt íro sélbûn. Also uirgilius chád. Quis enim modus assit amori? Únde er

Digitized by Google

áber chád. Omnia uincit amor. Uuánda óuh prouerbium ist . ubi amor . ibi oculus . pe díu lóse dir . uuîo iz kefûor. *Heu noctis prope terminos . uidit orpheus euridicen suam . perdidit . occidit.* Ah ze sêre . sô er sia nâh ze lîehte brâhta . dâr uuárteta er íro . dâr ferlôs er sîa! dâr stúrzta ér sélbo. *Uos hęc fabula respicit . quicumque queritis mentem ducere . in superum diem . i. deum.* Tíz spél síhet zûze íu . ír daz mûot pegínnent uuénden . án den ûfuuértigen dág. *Nam qui uictus . s. carnis desideriis . flexerit lumina in tartareum specus . dum uidet inferos . perdit quicquid trahit precipuum.* Uuánda dér síh táranâh kelóubet . únde áber uuídere síhet ze dero héllo . sînên gelústen fólgendo . tér ferlíuset táraséhendo . táz er tíures keuuán . i. spiritalia bona. Iuxta illud in euangelio. Manum ponens in aratro . et respiciens retro . non est aptus regno dei.

---

23. DE UARIETATE TRANSACTĘ DISPUTATIONIS.

Also uuára zenémenne íst . uuîo boetius in primo libro uuás incusans fortunam . únde sia philosophia dés ferspráh in secundo libro . rhetorica defensione . álso íst hîer in tertio libro uuára zetûonne . uuánda si disputando chôsot . táz tíu disputatio triplex íst. Sî begónda in secundo libro disputare [A 182] . contra diuitias . honorem . potentiam . gloriam . uoluptatem . dîa disputationem fóllezôh si hîer in tertio . târ sî ferságet hábet . táz an ín geskéidenên . beatitudo fúnden neuuérde. Uuánda si dáz téta . redarguendo mores hominum . be díu héizet tíu disputatio moralis . grece ęthica. Táranâh zéigôt si beatitudinem in deo.

Digitized by Google

únde uuîo an ímo sáment sîn díu quinque bona. díu síh humanus error béitet skéiden. Mít tíu hábet si geántuuúrtet tero hêrostûn questionis. tíu in ęthica íst. uuanda socrates ze démo dáz pars philosophię ánafîeng. únde álle sîne sectatores. tîe dero líuto tûon sáhen râmên ad beatitudinem. dîe nemáhtôn nîeht irrâten. uuâr beatitudo locum hábetî. Únde dóh sie châdîn. beatitudo íst in adipiscendo summo bono. uuélez táz sélba summum bonum sî. dáz neuuárd ín nîeht kelâzen zebechénnenne. Fóne déro questione chúmet si ad phisicam disputationem. i. naturalem. an déro questione. an ad interitum aliquid tendat. Tánnân eruuíndet si áber in fine libri ad theologicam disputationem. târ si gótes simplicitatem óuget.

EXPLICIT LIBER TERTIVS BOETII.

INCIPIT LIBER QUARTUS.

1. QUESTIO. CUR MALI REGNENT SUB BONO RECTORE DEO. [A 183]

Hęc cum philosophia leniter suauiterque cecinisset. seruata dignitate uultus. et grauitate oris. s. secundum precepta rhetorica. tum ego abrupi intentionem parantis adhuc aliquid dicere. nondum penitus oblitus insiti meroris. Sô philosophia léno únde mánmendo sús kesáng. mít zímigi des ánalúttes. únde mít zúhtigi des múndes. dô úndernám íh íro dáz si nóh tô ché-

Digitized by Google

den uuólta . míh mînes léides nóh to únfertrôstet hábende. *Et o inquam preuia ueri luminis . quę usque huc tua fudit oratio . cum sui speculatione diuina . tum tuis rationibus inuicta patuerunt.* Tes uuâren lîehtes zéigâra . chád ih . souuáz tû nóh ságetôst . táz íst túrh síh kótelîh . s. uuánda iz ze góte léitet . únde fóne dînên rédôn únzuîuelîg . uuánda dû iz probamentis stárhtôst. *Et dixisti mihi ea . etsi nuper oblita . ob dolorem iniurię . non tamen antehac prorsus ignorata.* Únde hábest tu mír geságet . táz mir êrbóre únchúnt neuuás . tóh íh is nû fóre léide geâgezôt hábeti. *Sed ea ipsa uel maxima causa est . nostri meroris . quod omnino mala esse possint . uel inpunita pretereant . cum rerum bonus rector existat.* Áber dáz sélba díng . táz tûot míh méist trûregen . dáz úbel múgen sîn . álde úngeárnêt sîn . sîd ter ríhtare gûot íst. *Quod solum quanta dignum sit ammiratione . profecto consideras.* Uuélih uuúnder míh tés mít réhte múge sîn . dáz uuéist tu uuóla. *At huic aliud maius adiungitur.* Sô íst éin ánderez ióh mêr uuúnder. *Nam imperante . florenteque nequitia . uirtus non solum premiis caret . uerum etiam sceleratorum pedibus subiecta calcatur . et in locum facinorum supplicia luit.* Íh méino dáz tien âchusten uuáltesôntên . únde frámmert tîentên . diu túged nîeht éin dánches tárbêt . núbe ióh únder dero fertânôn fûoze getréten uuírt . únde uuêuuûn lîdet fúre die úbelen. *Quę fieri in regno scientis omnia . potentis omnia . sed bona tantummodo uolentis dei . nemo satis potest . nec ammirari . nec conqueri.* Zíu dáz sô fáre in gôtes rîche . dér ál uuéiz . ál gemág . únde échert kûot uuíle . dés nemág síh nîoman fóllûn geuuúnderôn . nóh kechlágôn.

Digitized by Google

2. RESPONSIO. NON ITA FIERI. SED REM IN CONTRARIUM UERSAM ESSE.

Tum illa . et esset inquit infiniti stuporis . horribiliusque omnibus monstris . si in dispositissima domo tanti patrisfamilias . uilia uasa . uti tu estimas colerentur . pretiosa sordescerent. Íz uuâre óuh [A 184] chád si . hárto erchómenlîh . únde fóre állên égesôn . úbe in sô máhtiges hêrren hûs . táz álles tínges keréchenôt íst . úndíuríu fáz uuérd uuârîn . únde áber tíuríu únuuérd uuârîn. *Sed non ita est. Nam si ea quę paulo ante conclusa sunt . inconuulsa seruantur . ipso auctore de cuius nunc regno loquimur cognosces . semper quidem bonos potentes esse . malos uero abiectos semper atque inbecillos.* Kehúgest tu dés uuóla . dáz íh tir fóre féstenôta . sô geéiscôst tu dáz kóte hélfentemo . fóne dés rîche uuír chôsoên . dáz tie gûoten îo máhtig sínt . únde die úbelen îo feruuórfen únde âmáhtîg sínt. *Nec sine poena umquam esse uitia . nec sine premio uirtutes. Bonis felicia . malis semper infortunata contingere.* Nóh âchustige uuésen âne uuêuuun . nóh túgedháfte âne íro lôn. Únde îo gûotên sâldâ . úbelên únsâlda fólgên. *Multaque id genus . quę sopitis querelis . firma te soliditate corroborent.* Únde dés kíbo íh tir mánigíu exempla . díu dír gesuéigtemo dînero chlágo . míchela báldi tûont. *Et quoniam uidisti dudum me monstrante formam beatitudinis . quo etiam sita sit cognouisti . decursis omnibus quę premittere necessarium puto . uiam tibi ostendo . quę te domum reuehat.* Únde sîd tû bechénnest fóne mînero zéigûn . uuîo beatitudo getân íst . únde uuâr si íst . táranâh sô íh kefórerédon . ál dáz mír gûot

Digitized by Google

túnchet . zéigôn íh tír óuh tén uuég . tér díh héim brínget. Uuâr íst kezéigôt forma beatitudinis? Táz íst si an déro diffinitione . dîa er fánt . únde dîa si ímo lóbeta . dô er chád. Nisi fallor . ea uera est et perfecta felicitas . quę sufficientem . potentem . reuerendum . celebrem . lętumque perficiat. Tîa sélbûn felicitatem hábet sî ímo an góte gezéigôt. Târ íst íro hóuestát. *Pennas etiam affigam tuę menti . quibus se possit in altum tollere.* Íh kestéllo ióh ána dînemo mûote . dîe féttacha . mít tîen iz ûfflîegen múge. *Ut depulsa perturbatione . sospes reuertaris in patriam . meo ductv . mea semita . meis etiam uehiculis.* Táz tû âne álle sórgûn gesúnde héim eruuíndêst . álso íh tíh uuîse . áfter mînemo uuége . ûfen mînero réito.

---

3. UBI SIT PATRIA . AD QUAM DUCENDUS SIT MONSTRATUR.

Sunt etenim mihi pennę uolucres . quę conscendant celsa poli. Íh hábo chád sî dîe féttachâ . i. merita uirtutum . dîe spûotigo ze hímele gestîgent. *Quas cum sibi uelox mens induit . terras perosa despicit.* Únde sô daz snélla mûot sie [A 185] ánagetûot . sâr diu írdisken díng léidezet. Sî mág táz páldo chéden . uuánda nîeht sô snélles neíst . sô daz mûot. *Aeris inmensi superat globum . nubesque post tergum uidet.* Únde dero uuîtun lúfte sámenthâfti úberféret . únde únder ímo diu uuólchen síhet. *Et transcendit uerticem ignis . qui calet agili motu ętheris.* Únde iz úberstîget taz héiza fíur . dero óberûn lúfte . díu fóne drâti sînero férte brínnet. An déro séhên uuír náhtes tiu scózonten fíur . díu dero líuto óugen sô trîe-

Digitized by Google

gent . dáz sie uuânent stérnen fállen fóne hímele. *Donec surgat in astriferas domos . et coniungat uias phoebo.* Únz iz tárachóme . dâr dero planetarvm fárt íst . únde in ében dero súnnûn gestîge . díu in medio planetarvm íst. *Aut comitetur iter gelidi senis . miles corusci syderis.* Álde iz síh keébenoe stellę saturni . tíu dero planetarum díu óberôsta íst . únde fórelázi dero triginta annorvm án dîen si den hímel úmbegât . álde óuh táz si bléicha fáreuua hábet . nâh temo álten . únde demo chálten saturno genámot íst. Íz tánne uuórtenez tero uuârûn súnnûn dégen . i. christi . álso die planetę dero gágenuuertûn súnnûn dégena sínt. Íro milites sínt sie . uuánda sî ín íro férte scáffôt . únde sie getûot stationarias . álde retrogradas . álde anumolas . únde sie getûot zûze íro uuúndene . dâr lángo getuélen . êr sie áber ze gesíhte chómên. *Uel recurrat circulum astri . quocumque micans nox pingitur.* Álde óuh hóhor gestígenez . sélben dén hímel erréiche . íh méino daz firmamentum . dáz keméine ríng íst . állero dero ánderro stérnon . dîe in héitero náht skînent. *Atque ubi iam exhausti fuerit satis . relinquat polum extimum . et premat dorsa uelocis ętheris . i. firmamenti . compos uerendi luminis.* Únde sô iz knûog hô gestîget . ten ûzerôsten hímel únder ímo lâze . únde dîa óbenahtigi . des úmbelóufenten firmamenti tréttoe . únde dâr dánne gebrûchende sî . des êrháftesten lîehtes ! dáz iz an sélbemo gótesí het. *Hic tenet sceptrum . dominus regum . orbisque habenas temperat.* Târ sízzet mít sceptro . hêrro állero chúningo. Únde des uuérltzímberes zûol zíhet er . únde intlâzet er. *Et uolucrem currum stabilis regit . rerum coruscus arbiter.* Únde stíllêr chêret er snélla réita .

Digitized by Google

állero díngo scône chóstare. *Si te uia referat reducem huc . i. ad hanc patriam . quam nunc requiris . immemor dices . memini . hęc est mihi patria.* Keléitet tíh ter uuég tára ze déro sélbûn stéte . [A 186] dára dû dóh nû gérôst . târ chîst tu . hîer bechénno íh míh . hîer bín íh héime. *Hinc ortus . hic sistam gradum.* Hínnan bín íh purtîg . hîer sól íh kestâtôn. *Quod si placeat tibi uisere relictam noctem terrarum . cernes exules toruos tyrannos . quos timent miseri populi.* Uuíle du dánne hára séhen . ze dero uuérltfínstri . dánnân du fûore . sô gesíhest tu in íhseli . dîe prúttisken uuáltesara . dîe nû mánige uuênege fúrhtent.

---

4. NON ESSE POTENTES . QVI NEQUEVNT ADIPISCI . QUOD CUPIUNT.

Tum ego. Tô ántuuúrta íh íro. *Pape inquam . ut magna promittis.* Ói chád ih . uuîo férro du gehéizest. *Nec dubito . quin possis efficere.* Íh nezuîuelôn óuh . tû nemúgîst iz keléisten. *Tu modo ne moreris quem excitaueris.* Échert nû nefríste míh . tés tu mír intuuânet éigîst. *Primum igitur inquit agnoscas licebit . bonis semper adesse potentiam . malos cunctis uiribus esse desertos.* Nû sólt tû chád si . dáz sâr ze êrest uuízen . dáz îo dien gûotên gelâzen sínt máhte . únde die úbelen ze getâte chráftelôs sínt. *Quorum quidem alterum demonstratur ex altero.* Téro zuéio rédôn . uuírt îouuéderív gestérchet fóne ánderro. *Nam cum bonum malumque contraria sint . si bonus potens esse constiterit . liquet imbecillitas mali.* Uuánda sîd kûot . únde úbel uuíderuuártîg sínt . íst ter gûoto

Digitized by Google

guísso máhtîg . sô íst óffen díu únmaht tes úbelen. *At si fragilitas clarescat mali . boni firmitas nota est.* Íst óuh tes úbelen brôdi skînbare . sô íst tánnân óffen . díu fésti des kûoten. Souuáz fóne demo éinemo geságet uuírt . táz uuírt nôte uuíderságet fóne demo ándermo. Táz íst fóne díu . uuánda álso sî sélba chît . bonum et malum sínt éinánderên contraria. Pe díu héizet óuh táz argumentum . dáz si mítetûot a contrariis. *Sed ut sit abundantior fides nostrę sententię . alterutro calle procedam . nunc hinc nunc inde proposita confirmans.* Únde dáz mîn zála dír déste gelóublichôra sî . lâ míh hértôndo féstenôn . dáz íh pedígen hábo . uuîlôn fóne dien éinên . i. bonis . uuîlôn fóne dien ánderên i. malis.

---

5. SINE POSSE ET UELLE NIHIL EFFICI.

Duo sunt . quibus constat omnis effectus humanorvm actuum . uoluntas scilicet ac potestas. Zuéi díng sínt . fóne dîen állíu uuérh kefrúmet uuérdent . táz íst uuíllo únde máht. *Quorum si alterutrum desit . nihil est quod explicari queat.* Kebrístet téro deuuéderes . sô nemág tero díngo nehéinez kezíugôt uuérden. *Deficiente etenim uoluntate . ne aggreditur quidem quisque quod non uult.* Úbe der [A 187] uuíllo dâr neíst . sô nebínget sâr der mán . dés er únuuílîg íst. *At si potestas absit . uoluntas frustra sit.* Úbe diu máht târ neíst . sô neferfáhet ter uuíllo nîeht. Táz íst argumentum a causa. Uuîo mág effectum geskéhen sine causa? *Quo fit ut si quem uideas uelle . adipisci . quod minime adipiscatur . dubitare non possis . huic defuisse ualentiam . optinendi quod uoluerit.* Fóne

Digitized by Google

díú máht tu guís sîn . sô mán dáz neguínnet . táz er guúnnen uuólta . dáz er iz kuuínnen nemáhta. *Perspicuum est inquam.* Táz íst óffen chád íh. *Nec ullo modo negari potest.* Ís nemág nehéin lóugen sîn. *Quem uero uideas effecisse . quod uoluerit . num etiam potuisse dubitabis?* Témo ouh tés kespûot . tés ín lústet chád si . sólt tû dés máhte zuîuelôn? *Minime.* Néin chád ih. *Quod uero quisque potest . in eo ualidus . quod uero non potest . in hoc imbecillis esse censendus est.* Fóne díu íst tér mán zeáhtônne chád si . dés keuuáltîg . táz er gemág . únde úngeuuáltîg . tés er nîeht negemág., *Fateor inquam.* Íh gího dir is chád ih.

---

6. BONOS POTENTES. MALOS AUTEM INBECILLOS ESSE.

Meministine igitur inquit . superioribus rationibus esse collectum . omnem intentionem humanę uoluntatis . quę diuersis studiis agitur . ad beatitudinem festinare? Nû gehúgest tu chád si . dáz târfóre mít syllogismo geféstenôt íst . állero ménniskôn uuíllen . dér síh mísseliches tínges flîzet . ze sâlighéite râmên? *Memini inquam . illud quoque esse demonstratum.* Táz uuéiz íh óuh târfóre geságet uuésen chád íh. *Num recordaris beatitudinem ipsum esse bonum? eoque modo cum beatitudo petitur . ab omnibus desiderari bonum?* Neerhúgest tv chád si . dia sâlighéit uuésen daz kûot . únde in dîa uuîs álle gûotes kérôn . dîe sâlighéite gérônt? *Minime inquam recordor . quoniam id memorię fixum teneo.* Néin chad íh neerhúgo . uuánda íh iz in gehúhte hábo. *Omnes igitur homines . boni pa-*

Digitized by Google

riter ac mali . indiscreta intentione ad bonum peruenire nituntur. Fóne díu chád si . îlent álle ménnisken . gelîcho râmende ze gûote . sîe gûot sîn . álde úbel. *Ita inquam consequens est.* Táz fólgêt nôte démo chád ih. *Sed certum est adeptione boni . bonos fieri.* Nû íst óuh kuís chád si . gûote uuérden . gûot kuuínnendo. *Certum.* Kuís chád ih. *Adipiscuntur igitur boni quod appetunt?* Kuúnnent tánne chád si die gûoten dáz . dés sie lánget? *Sic uidetur.* Sô dúnchet mír chád ih. *Mali uero si adi*[A 188]*piscerentur bonum . quod appetunt . mali esse non possent?* Kuúnnîn óuh tie úbelen chád si dáz kûot tés sie gérônt . iâ neuuârîn sie dánne úbele? *Ita est.* Táz íst sô chád ih. *Cum igitur utrique bonum petant . sed hi quidem adipiscantur . illi uero minime . num dubium est . bonos quidem potentes esse . qui uero mali sunt imbecillos?* Sîd sie béide gûotes kér sínt . chád si . únde iz tie éinen guuínnent . tie ándere neguuínnent . tie gûoten dîe iz kuuínnent . nesínt tîe máhtîg . únde die úbelen únmáhtîg? Táz íst argumentvm a fine. Fóne démo fine adipiscendi . únde non adipiscendi . skînet tiu efficatia . álde diu inefficatia . dáz chît . tiu potentia . álde diu imbecillitas. *Quisquis inquam dubitat . nec rerum naturam . nec consequentiam potest considerare rationum.* Souuér dés zuîuelôt chád íh . tér nebechénnet tero díngo naturam . nóh uuélih réda nôte ánderro fólgee.

---

7. QUE SIT NATURA RERUM . ET CONSEQUENTIA RATIONUM.

Táz íst natura rerum . álso sî sélba sâr nâh lêret . án demo ánderen capitulo . dáz mít uirtute .

Digitized by Google

díu bona íst . beatitudo guúnnen uuérde . díu áber bóna íst . únde is nîeht nespûe mít tien uitiis . tíu bona nesínt. In bonis uuírt tiu natura fúnden . sô virtus íst. In uitiis neuuírt natura nehéiníu fúnden . núbe corruptio naturę. Pe díu íst uirtus máhtîg . uitia sínt âmahtîg. Án dia naturam uuártendo . gelírnêt man dîa consequentiam rationum. Uuánnân chúmet tíu consequentia rationum . sô aristotiles lêret in periermeniis . âne fóne déro consequentia rerum? Táz án dien rebus uuâr íst . táz íst óuh uuâr án dien rationibus. Sáment virtute íst potentia . únde sáment potentia effectus uoluntatis . pe díu chúmet tánnân dísiu consequentia rationum . dáz man chéden mág. Ubi est uirtus . ibi et potentia . et ubi potentia . ibi effectus uoluntatis. Sedecim loca argumentorum . zéigônt úns tîa consequentiam rationum. Tiu consequentia íst échert in tribus locis únueruuéhselôt . sô cicero chît in topicis . án dien ánderên uuîlôt si. Tíu síh neuuéhselônt . án dîen íst îo necessitas ueritatis. Tíu síh áber uuéhselônt . tíu óugent uuîlon necessitatem ueritatis . uuîlon similitudinem ueritatis. Uuélíu sínt . tíu síh neuuéhselônt? Dáz íst ab antecedentibus . a subsequentibus . a repugnantibus. Ab antecedentibus . ut si concubuit . uirgo non est. Concubitus kât îo fóre démo . non esse uirginem. A subsequentibus . ut si peperit . concubuit. Partus chúmet post concubitvm. A repugnantibus. Non et concubuit . et uirgo est. Concubitus únde uirginitas . nemúgen sáment nîeht [A 189] sîn. Táz sínt keuuâríu argumenta . únde sús keuuâríu sínt állíu díu hinnân chómenen argumenta. Tíu áber fóne ánderên locis chóment . tíu sínt uuîlôn necessaria .

Digitized by Google

uuîlôn probabilia. Álso an dîen zuéin skînet a causa. Si ignis est. calet. Si mater est diligit filium. Taz êrera íst îo uuâr. taz ánder íst kelóublih! fóne díu. dáz iz tícchôst sô féret. Uuánda énez in zîtelîh uuâr íst. fóne díu íst iz in zîtelîh uuâr zespréchenne. Uuánda áber díz uuîlôn uuâr íst. fóne díu íst iz uuîlon uuâr zespréchenne. Ze déro uuîs fólgêt îo dero consequentię rervm. diu consequentia rationum. únde dáz in rebus fúnden uuírt. táz íst uuâr zespréchenne. Fóne díu gíbet îo natura rerum. ueritatem rationum.

---

8. QUID MALOS RETARDET. NE AD DESTINATUM FINEM AEQUE PERUENIANT UT BONI.

Rursus inquit. Áber chád si. *Si duo sint. quibus idem propositum sit secundum naturam. eorumque unus id ipsum naturali officio agat. atque perficiat. alter uero minime queat administrare. illud naturale officium. alio uero modo quam conuenit naturę. non quidem impleat propositum suum. sed imitetur implentem. quemnam horum ualentiorem esse decernis?* Úbe zuêne sínt. tîe béide uuíllîg sínt. éin díng natûrlicho zetûonne. únde iz óuh ter éino natûrlicho getûot. únde der ánder in dîa uuîs nemág. únde er síh is in ándera uuîs péitet. mít tíu ér iz tóh negetûot. núbe échert keántrôt ten dûonten. uuéderêr déro uuânest tu gemág mêr? *Et si coniecto inquam quid uelis. planius tamen audire desidero.* Tóh ih óuh irrâten múge chád íh. uuáz tu uuéllêst. íh fernímo iz tóh kérno óffenôr. *Ambulandi inquit motum secundum naturam esse hominibus. num negabis?* Táz tie líute gân múgen chád si. lóugenest tu dáz uuésen natûr-

Digitized by Google

lîh? *Minime inquam.* Néin chad íh. *Eiusque rei pedum officium esse naturale . num dubitas?* Zuîuelôst tu dánne dáz uuésen natûrlih ámbaht tero fûozo? *Ne hoc quidem inquam.* Nóh óuh tés chád íh. *Si quis igitur pedibus incedere ualens . ambulet . aliusque cui hoc naturale pedum desit officium . manibus nitens ambulare conetur . quis horum iure ualentior existimari potest?* Souuélêr dero fûozo geuuáltendo gât . únde ánderêr dér íro negeuuáltet . mít tien hánden ásôndo síh péitet kân . uuéderêr déro dúnchet tír der máhtigero? *Contexe inquam cętera.* Ságe échert fúrder chád íh. *Nam quin naturalis officii potens . ualentior sit eo . qui id nequeat . nullus* [A 190] *ambigit.* Uuánda nîoman nezuîuelôt . núbe dér máhtigoro sî . dér natûrliches ámbahtes keuuáltet . tánne dér is negeuuáltet. *Sed summum bonum quod ęque propositum est malis bonisque . boni quidem petunt naturali officio uirtutvm . mali uero conantur adipisci idem ipsum per uariam cupiditatem . quod non est naturale officium adipiscendi boni.* Nû svochent chád si die gûoten summum bonum . dáz péidên gelîcho erbóten íst . kûotên . ióh úbelên . mít témo ámbahte dero túgedo . áber die úbelen béitent síh iz kuuínnen mít mísselichên uuérltkíredôn . dáz natûrlih ámbaht nîeht neíst kûot zeguuínnenne. *An aliter existimas?* Túnchet tír iz ánderes? *Minime inquam.* Néin chád ih. *Nam etiam quod est consequens patet.* Ióh táz íst óffen chád ih! táz témo fólgêt. *Ex his enim quę concesseram . necesse est quidem bonos potentes esse . malos uero imbecillos.* Uuánda áfter dîen dînên rédôn . déro íh giihtîg pín uuórten . sínt tie gûoten nôte máhtîg . únde úbele únmáhtîg. *Recte inquit precurris . et id indicium*

Digitized by Google

est . ut medici sperare solent . erectę iam resistentisque naturę . i. resurgentis a languore. Tû fúrefáhest míh réhto chád si . únde dáz íst uuórtzéichen dînero gníste . sô árzata unânent. Sô medicus infirmo ságet . mít uuíu er genésen sól . únde er dés fernúmenstig íst . únde ióh fúrespríchet . dáz íst signum recuperandę sanitatis.

---

9. QUAM RES MAGNA UALDE SIT. QUA DEFICIUNT INIQUI.

Sed quoniam conspitio te promptissimum esse ad intellegendum . coaceruabo crebras rationes. Uuánda íh tíh óuh sô geréchen sího zefernémenne . sô uuíle íh tír zálâ gében gnûoge. *Uide enim quanta pateat infirmitas uitiosorvm hominum . qui ne ad hoc quidem peruenire queunt . ad quod eos ducit naturalis intentio . ac pene compellit.* Chíus uuîo míchel únchráft tero úbelôn íst . táz sie nóh tárachómen nemúgen . dára sie diu natûrlicha râmunga léitet . únde ióh nâhzíhet. *Et quid si desererentur hoc tam magno ac pene inuicto auxilio preeuntis naturę?* Uuáz uuúrte is . kebrâste in sô míchelero únde ióh nâh úngesuíchenero hélfo . dero léitentûn naturę? *Considera uero quanta impotentia habeat sceleratos homines.* Nû chíus knôto . uuéliche únmáhte dien frátatigên ánasínt. *Neque enim leuia . aut ludicra premia petunt . quę non possunt consequi aut optinere.* Uuánda íz nesínt [A 191] nîeht lîehtíu . nóh spótlichíu díng . tíu sie guuínnen nemúgen . únde nâh tîen sie chómen nemúgen. *Sed circa ipsam rerum summam . uerticemque deficiunt.* Núbe an sélbemo demo óberôsten dínge brístet ín .

Digitized by Google

dâr dero díngo hóubet íst. *Nec contingit miseris effectus . in eo quod solum moliuntur dies noctesque.* Únde dés éinen sie síh pînont . táges ióh náhtes . tés negespûot in.

---

10. QUANTUM IN HOC PRECELLANT BONI . QUOD UITIIS NEQVEUNT RESISTERE MALI.

In qua re . bonorum uires eminent. Târ an déro stéte nément síh fúre dîe chréfte dero gûotôn. *Sicut enim censeres eum potentissimum esse ambulandi . qui incedens pedibus peruenire potuisset usque ad eum locum . quo nihil ulterius peruium iaceret incessui . ita necesse est eum iudices potentissimum . qui apprehendit finem expetendorum . quo nihil ultra est.* Álso dû den fûozkéngel châdîst síh uuóla fermúgen sînes kánges . tér sô férro gîenge . dáz târfúrder hína mêr uuéges neuuâre . álso chîst tu dén mít réhte máhtigen . tér síh kerécchet . únz tára ér gesuírbet sélbez taz énde . álles tés zegérônne íst. Tér íst fóne díu sâlîg . uuánda er dârfúrder nîehtes nehábet zegéronne. *Ex quo fit quod huic obiacet . ut idem scelesti . idem uideantur esse deserti . omnibus uiribus.* Tánnân geskíhet . táz tísemo úngelîh íst . îh méino . dáz tie fertânen állero chréfte sínt âno. *Cur enim relicta uirtute sectantur uitia?* Zíu lês mínnônt sie âchuste fúre túgede? *Inscitiane bonorvm?* Íst iz . táz sie neuuízen . uuáz kûot sî? *Sed quid eneruatius cęcitate ignorantię?* Uuáz mág tánne zágora sîn . dánne únuuízenthéit? *An sectanda nouerunt . sed transuersos eos precipitat libido?* Álde uuízen sie daz pezera . únde trîbent sie tuéres íro gelúste . álso der uuínt tuéres taz skéf ánagândo . in

Digitized by Google

únhánt fûoret? *Sic quoque intemperantia fragiles . qui nequeunt obluctari uitio.* Sô sínt sie áber bôse . dáz sie ín sélbên geduuíngen nemugen . nóh síh eruuéren âchústen.

---

11. MALOS SPONTE DESERENTES BONUM . IN NIHILUM REDIGI.

An scientes uolentesque bonum deserunt . ad uitia deflectuntur? Súlen uuír chéden . dáz sie uuízende únde uuéllende . daz kûot lâzên . únde síh ze úbele héften? *Sed hoc modo non solum desinunt potentes esse . sed omnino esse.* Íst táz sô . mít tíu ferlîesent sie . nîeht éin geuuáltîg uuésen . núbe ióh sélbez taz uuésen. *Nam qui relinquunt communem finem omnium quę sunt . pariter quoque esse desi*[A 192]*stunt.* Tîe dén ferlâzent . tér geméine énde íst . álles téstir íst . tîe hábent síh tes uuésennes kelóubet. Sô sie síh nehábent ze démo . dér daz énde íst . uuára múgen sie dánne? *Quod quidem cuipiam mirum forte uideatur . ut malos qui plures hominum sunt . eosdem non esse dicam.* Táz ételichên ôdeuuano uuúnder gedúnchen mág . táz íh tîe chéde neuuésen . déro állero méist íst. *Sed ita se res habet.* Iz íst áber dóh sô. *Nam qui mali sunt . eos malos esse non abnuo . sed eosdem esse pure atque simpliciter . nego.* Táz sie úbel sîn . dés neuerságo íh sie! dáz sie in lûttera . únde in éinfálta uuîs sîn . dáz ferságo íh. *Nam uti cadauer hominem mortuum dixeris . simpliciter uero hominem appellare non possis . ita quidem concesserim . uitiosos malos esse . sed esse absolute . nequeam confiteri.* Álso íh tes ménnisken bóteh . éinen tôten ménnisken héizo .

Digitized by Google

náls nîeht érchenen ménnisken . sô mág íh chústelôse héizen úbele uuésen . náls in gánza uuîs uuésen. *Est enim quod ordinem retinet . seruatque naturam.* Uuánda dáz íst uuârháfto . dáz ze sînero stéte stât . únde dia naturam háltet. *Quod uero ab hac . s. natura deficit . esse etiam quod in sua natura situm est derelinquit.* Táz áber sîa ferlâzet . táz hábet ferlâzen sîn uuésen! dáz án dero natura stânde uuás. Bonum dáz íst natura . táz síh boni gelóubet . táz hábet síh tero naturę gelóubet! an déro állero uuíhtelih pestât. Sî gíbet temo dínge . dáz iz pestât . únde íst. Ane sîa neíst iz. Táz íst argumentvm a causa. Natura díu íst causa des esse.

---

12. QUOD POTENTIA MALORUM MAGIS INBECILLITAS SIT.

Sed possunt inquies iniqui. Sô chîst tu fóne dien úbelên . dáz sie múgîn. *Ne ego quidem negauerim.* Tés neferságo íh nîeht. *Sed hęc eorum potentia . non a uiribus descendit . sed ab imbecillitate.* Táz sie áber gemúgen . dáz nechúmet nîeht fóne chréften . núbe fóne únchréften. *Possunt enim mala . quę minime ualerent . si potuissent manere in efficientia bonorum.* Sîe múgen úbelo tûon . dés sie nîeht nemáhtîn . úbe sie in uuólatâten stâte uuésen máhtîn. *Quę possibilitas demonstrat eos euidentius nihil posse.* Sô getâne máhte . sínt óffeno únmáhte. Táz íst argumentum a contrariis . uuánda úbe gûottâte fóne chréfte sínt . sô sínt nôte úbeltâte fóne únchréfte. *Nam si malum nihil est . uti paulo ante collegimus . i. ex argumentis contraximus . cum mala tantummodo possint . nihil posse impro-*

Digitized by Google

bos liquet. Úbe iz sô íst. [A 193] sô uuír míttundes áfter rédo châden. dáz úbel nîeht neíst. sô íst óffen dîe échert úbel gemúgen. dáz tîe nîeht negemúgen. Uuír súlen fernémen collectionem únde conclusionem. únde illationem. únde confectionem. éin bezéichenen. *Perspicuum est.* Táz íst óffen chád ih.

---

13. ITEM EOS QUI MALA POSSUNT. CUM OMNIPOTENS EA NON POSSIT. NIHIL POSSE.

Átqui. ut intellegas quęnam uis sit. huius potentię. paulo ante definiuimus. nihil potentius esse summo bono. Nû chád si. dáz tu fernémêst. uuîolih tísiu máht sî. knôto fóre ságeta íh. dáz summo bono nîeht máhtigôren nesî. *Ita est inquam.* Sô tâte chád ih. *Sed idem inquit facere malum nequit.* Nû nemág iz úbel tûon chád ih. *Minime.* Néin iz chád ih. *Est igitur inquit aliquis. qui putet homines omnia posse?* Íst îoman chád si. dér ménnisken uuâne múgen álliu díng tûon? *Nisi quis insaniat nemo.* Náls ér neuuûote chád ih. *Átqui. idem possunt mala?* Kemúgen sie daz úbel chád si? *Utinam quidem inquam non possent.* Uuólti gót nemáhtîn chád ih. *Cum igitur bonorum tantummodo potens possit omnia. non uero queant omnia potentes etiam malorum. eosdem qui mala possunt. minus posse manifestum est.* Sîd tér álemáhtîg íst. tér échert kûot kemág. únde dîe álemahtige nesínt. tîe échert úbel gemúgen. sô skînet. táz tîe mín gemúgen. Uuánda er mín gemág. tánne gûot. pe díu negemág er nîeht. Sîd tér álemahtîg íst. tér ál gemág. âne úbel. dîe dáragágene ál gemúgen âne gûot. tîe negemúgen nîeht. Táz íst argumentvm a contrariis.

Digitized by Google

14. DUM POTENTIA PETENDA SIT. QUOD PETENDUM NON EST. NON ESSE POTENTIAM; PROPOSITIO.

Huc accedit. quod ostendimus omnem potentiam inter expetenda numerandam. omniaque expetenda. referri ad bonum. uelut ad quoddam cacumen suę naturę. Hárazûo gât óuh. táz íh ságeta. álla máht uuésen in déro zálo. déro zegérônne íst. únde állíu déro zegérônne íst. ze gûote geuuéndet uuérden. sámoso ze íro sláhto hóubete.

---

15. ASSUMPTIO.

Sed patrandi sceleris possibilitas. non potest referri ad bonum. Áber dáz man úbelo tûon mág. táz nesíhet ze gûote. [A 194]

---

16. CONCLUSIO.

Expetenda igitur non est. Sô neíst is óuh zegérônne. Tíz íst conditionalis syllogismus. Conditionalis hábet îo duplicem propositionem. uuánda dârána sínt zuô propositiones. Téro zuéio uuírt éiniu gebrûochet ze assumptione. diu ánderíu ze conclusione. Pe díu íst hîer an dírro propositione éin predicatio. omnis potentia expetenda est. Ánderíu. omnia expetenda referuntur ad bonum. Mít tero ánderûn uuírt assumptio getân. possibilitas scelerum. non refertur ad bonum. Mít tero êrerûn conclusio. non est igitur expetenda.

Digitized by Google

17. ITEM.

Átqui . omnis potentia expetenda est. Nû íst îo guísso állero máhte zegérônne. *Liquet igitur malorum possibilitatem non esse potentiam.* Tánnân skînet . táz tero úbelôn múgen . máht neíst. Uuánnân skînet iz? s. uuánda íro zegérônne neíst. Táz íst áber fóllêr syllogismus. Éin sumptum íst. Omnis potentia expetenda est. Anderez íst in subauditione. Malorum autem potentia expetenda non est. Sô íst tánne illatio. Liquet igitur malorum possibilitatem . non esse potentiam. *Ex quibus omnibus apparet bonorum potentia . malorum uero indubitabilis infirmitas.* An állên dîen rationibus . skînet tero gûotôn máht . únde dero úbelôn guíssíu únchráft. *Et liquet ueram esse illam platonis sententiam . solos sapientes posse facere quod desiderent.* Únde skînot . táz platonis réda uuârîu íst . térdir chád . éinen die uuîsen múgen getûon . dáz sie uuéllen. *Improbos uero exercere quidem quod libeat . quod uero desiderent . explere non posse.* Únde die úbelen múgen íro mûotuuíllen tûon . únde ín dóh nemúgen fóllebríngen. Sîe âhtent tero gûotôn . álso sie uuéllen! sîe neuerâhtent íro îo dóh nîeht. *Faciunt enim quęlibet . dum per ea quibus delectantur . adepturos se putant id bonum quod desiderant.* Sîe tûont . dáz sie uuéllen . uuánda sie dáz tûondo . dés sie lústet . síh uuânent sâldâ guínnen . déro sie lángêt. *Sed minime adipiscuntur . quoniam ad beatitudinem probra non ueniunt.* Dîe neguínnent sie áber! uuánda úbele nechóment ze sâldôn.

Digitized by Google

18. NON ESSE LIBEROS . QUOS DOMINI PREMUNT INIQUI.

Reges quos uides sedere celso culmine solii . claros nitente purpura . septos tristibus armis . ore toruo comminantes . rabie [A 195] *cordis anhelos . si quis detrahat his superbis . s. regibus . tegmina uani cultus . iam uidebit intus dominos ferre artas catenas.* Tîe úbermûoten chúninga . dîe dû nû síhest sízzen an hóhemo stûole . in íro púrpurun glîzende . mít keuuâfendên chnéhten . úmbehábete . mít prúttiskên ánasíunen dréuuente . fóre mûotigi fnâhtende . souuér dîen ábazíhet . dáz sie ûzenân zîeret . táz chît . tér sie ínnenân chúnnet . tér gesíhet sie hêrren mít chétennôn in scálches uuîs kebúndene. Uuáz sínt tîe chétenna? *Hinc enim libido uersat corda . auidis uenenis . hinc ira turbida tollens fluctus . flagellat mentem . aut meror fatigat captos . aut lubrica spes torquet.* Êines síndes ánagángerônt sie gelúste . mít éiterlîchero gíredo . ánderes síndes múhet sie zórn . in uuéllun uuîs síh héuende . álde trûreghéit chélet sie . álde úppig kedíngi behéftet sie. *Ergo cum cernas unum caput ferre tot tyrannos . non facit quod ipse optat . pressus iniquis dominis.* Sô éin ménnisko . sô mánigen uuáltesare lîdet . sô netûot er dáz er uuíle . uuánda er nôtháfte íst . fóne sô úngemáchên hêrrôn.

---

19. DE CERTO PRĘMIO BONORVM.

Videsne igitur . in quanto cęno probra uoluantur . qua probitas luce resplendeat? Nesíhest tu nû na .

Digitized by Google

in uuélemo hórouue die úbelen stéccheên . únde in uuélero scôni die gûoten skînên? *Jn quo perspicuum est . numquam deesse bonis premia . numquam sua supplicia sceleribus.* Târána íst táz óffen . dáz kûotên nîomêr negebrístet íro lônes . nóh tien árgên íro uuîzes. *Rerum etenim quę geruntur . illud propter quod quęque res geritur . eiusdem rei premium esse . non iniuria uideri potest.* Úns sól mit réhte dúnchen állero tâto lôn . an díu uuésen . dârúmbe man siu tûot. *Uti currendi in stadio premium iacet . corona . propter quam curritur.* Álso in strîtlóufte diu corona ze lône líget . úmbe dîa man lóufet. Uuáz stadium sî . dáz chúndên án demo fólgênden capitulo. *Sed ostendimus beatitudinem esse idem ipsum bonum . propter quod omnia geruntur.* Nû hábo íh keóuget . sâlighéit uuésen éin dáz kûot . úmbe dáz állíu díng ketân uuérdent. *Est igitur ipsum bonum propositum humanis mentibus . ueluti commune premium.* Fóne díu íst táz sélba gûot állero ménniskon tâten erbóten . sámoso geméine lôn. *Atqui . hoc . s. premium . a bonis non potest separari.* Tér sélbo lôn . tér nemág fóne dien gûotên nîeht. *Neque enim ultra uocabitur iure bonus . qui careat bono.* Nóh tér [A 196] nemáhti dârfúrder gûot héizen . dér gûotes âna uuâre. *Quare probos mores sua premia non relinquunt.* Fóne díu neinféret tien gûotên nîomêr íro lôn. *Quantumlĩbet igitur seuiant mali . sapienti tamen non decidet corona . non arescet.* Die úbelen sárfesoên sô fílo sie uuéllên . dien gûotên neinféret íro corona dúrh táz nîeht . nóh neuuésennêt . sô dîe ûzer blûomôn geuuórhtvn . tâten . déro íu síto uuás. *Neque enim aliena improbitas decerpit probis animis proprium decus.* Nóh ánderro

Digitized by Google

úbeli neinfûoret tîen gûotên nîomêr íro êra. *Quodsi extrinsecus accepto lętaretur . poterat hoc uel alius quispiam . uel ille etiam qui contulisset auferre.* Uuâre íro fréuui án demo ûzeren lône . sô gólt . únde sílber íst . tén máhti ín erzúcchen . dér in ín gâbe . álde éin ánderêr. *Sed quoniam id . s. premium . sua cuique probitas confert . tum suo premio carebit . cum probus esse desierit.* Uuánda ín áber gíbet îogelichemo sîn gûoti . sô neinfállet . er ímo êr nîeht . êr er síh sînero gûoti gelóubet. *Postremo cum omne premium idcirco appetatur . quia bonum esse creditur . quis boni compotem . premii iudicet expertem?* Ze demo gnôtesten . sô álles lônes pe díu gegérot uuírt . uuánda er gûot keáhtôt uuírt . uuér sól dánne gûotes kemáren . áhtôn lônlôsen? Jóh filia herodiadis uuânda gûotes kéron . dô si iohannis hóubetes kérota. Tér síh áber ze gûote héftet . álso ér iohannes . uuîo sól démo lônes présten? *At cuius premii?* Iâ uuîoliches lônes? *Omnium pulcherrimi . maximique.* Tes állero scônisten . únde méisten. *Memento etenim corollarii illius . quod paulo ante precipuum dedi.* Kedénche déro tíurûn mîeto . dîa íh tír dârfóre gáb. *Ac sic collige . cum ipsum bonum beatitudo sit . bonos omnes eo ipso quod boni sint . fieri beatos liquet! sed qui beati sint . deos esse conuenit.* Únde bechénne argvmentando . sô gûot sâlighéit íst . táz álle gûote . uuánda sie gûot sínt . óuh sâlig sínt . únde dîe sâlig sínt . târmíte góta sínt. Uuélih lôn mág témo gelîh sîn? Tér syllogismus stât târfóre. *Est igitur premium bonorum . quod nullus deterat dies . nullius minuat potestas . nullius fuscet improbitas . deos fieri.* Pe díu íst tér lôn dero gûotôn . dén nîoman negeuuértet . nîomannes keuuált

Digitized by Google

nemínnerôt . nîomannes úbeli negehínderet . táz sie góta uuérdên.

---

20. QUID SIT STADIUM ET OLYMPIAS.

Apud grecos uuás íu éin solemnitas erháuen . dîa sie olympiadem hîezen . fóne olympo monte . dér ín macedonia íst . pi démo si zè êrest uuárd. Tîa ûobtôn sie sîd pî alpheo fluuio archadię . dâr si únder zuískên búrgen rínnet . elidem et pisas! uuánda dâr scôníu gefílde sínt. Tíu solemnitas uuárd úmbe [A 197] dáz erháuen . dáz târ publica probatio uuúrte . omnium uirtutum. Dánnân hîez tíu probatio grece pancratios. Únde neuuás nîoman in tota grecia . dér síh tehéines tûomliches tínges fermâze . mít tíu er gloriam geuuúnnen uuólti . ér neskéindi iz târ . ze demo olympiade. Fermáhta er síh ríngennes . sô hîez er grece palestricator . fermáhta er síh féhtennes . mít temo chnútele . sô hîez er pugil . álde mít suérte . sô hîez er gladiator . álde mit cestibus . dáz uuír chédên mít pûsken . sô hîez er agonitheta . i. decertator. Uuólta er ûfen sînero réito strîtspíl ûoben . dáz hîez curule certamen. Uuólta er óugen uuîo er in bóre máhti . dáz téta er gândo úber daz séil . dáz funiambulum hîez. Úbe er óuh sîna snélli skéinen uuólta . dáz téta er lóufendo in stadio . álso dîe tâten ad tumulum anchisę . fóne dîen uirgilius ságet. Stadium hîez sélbez táz spacium . dáz sie lóufen sóltôn . grece genámotez fóne exercitatione. Tés uuâren . centum uiginti quinque passus . i. nona pars miliarii. Dîen állên uuás târ gágenuuérte fóne

Digitized by Google

frôno íro lôn. Dér lôn hîez grece brabion . latine brauium.

---

21. DE CERTA POENA MALORUM.

Quę cum ita sint . de malorum quoque inseparabili poena dubitare sapiens nequeat. Târmíte nezuîueloe nehéin uuîse mán dáz óuh tie úbelen nîomêr âne uuîze neuuérdent. *Nam cum bonum malumque . item poena atque premium . aduersa fronte dissideant . quę in boni premio uidemus accidere . eadem necesse est in mali poena contraria parte respondeant.* Sô gûot . únde úbel . lôn únde uuîze uuíderuuártîg sínt . sô íst nôt . táz uuíderuuártîg sîn . díu án des kûoten lône . únde án des úbelen uuîze geskéhen súlen. Uuáz íst táz? *Sicut igitur probis probitas ipsa fit premium . ita improbis nequitia ipsa supplicium est.* Táz íst . táz tu hîer fernémen máht. Álso dero gûotôn lôn íst . íro gûoti . sô íst téro úbelôn chéli sélbiu diu úbeli. *Iam uero quisquis afficitur poena . malo se affectum esse non dubitat.* Íh uuâno dér îo ána uuîze lîdet . tér bechénnet úbel . dáz er lîdet. *Si igitur ipsi sese uelint estimare . possuntne sibi supplicio expertes uideri . quos omnium malorum extrema nequitia . non afficit modo . i. affligit . uerum etiam uehementer inficit . i. corrumpit.* Fóne díu . uuîo múgen dîe dánne uuânen . síh uuízes âno sîn . úbe sie án síh sélben dénchen uuéllen . dáz chît . úbe sie íro sélbero îeht infínden uuéllen . dîe árguuílligi álles úbeles méista . nîeht éin nechélet . núbe ióh ferchústet? Táz íst argumentum ab effecto. Uuánda sie infecti sínt . tánnân skînet . uuîo hárto sie affe[A 198]cti sínt. *Uide autem ex*

Digitized by Google

aduersa parte bonorum . quę improbos poena comitetur. Chíus óuh tero gûotôn hálb . uuáz tien úbelên ánauuîzes sî. *Omne namque quod sit . unum esse paulo ante didicisti . ipsumque unum bonum esse . cui consequens est . ut omne quod sit . id etiam bonum esse uideatur.* Íh lêrta díh fóre dísen syllogismum . dáz ál dáztir íst . éin íst . únde éin . gûot íst . dáz sínt zuéi sumpta . dîen fólgêt nôte díu conclusio . dáz ál dáztir íst . kûot íst. *Hoc igitur modo . quicquid a bono deficit . esse desistit.* Téro conclusioni íst áber dísiu gehâft . souuáz kûot neíst . táz neíst. Sô éin conclusio dero ánderro fólgêt . táz héizet latine . sô martianus chît . confinis conclusio . grece simplerasma.

---

22. QUID ESTIMANDI SINT DIUERSIS UITIIS DEDITI.

Quo fit . ut mali esse desinant quod fuerant . i. homines. Tánnân geskíhet . táz tie úbelen nesîn ménnisken . dáz sie uuâren . dô sie úbel neuuâren. *Sed fuisse homines . ostentat adhuc ipsa reliqua species humani corporis.* Áber dáz sie ménnisken uuâren . dáz óuget sélbíu diu ménnisken getât . tíu ín nóh ánaíst. *Quare uersi in malitiam . humanam quoque amisere naturam.* Fóne díu in árg pechêrte . ferlúren sie ménniskîna naturam. *Sed cum sola probitas possit prouehere quemque ultra homines . necesse est . ut quos improbitas deiecit ab humana conditione . infra hominis meritvm detruserit.* Sîd áber éiniu diu gûoti mánnolichen erhéuen mág úber die ménnisken . sô . dáz er gót uuérde . sô íst nôt . táz tîe . dîe íro

Digitized by Google

úbeli ába dero mánhéite geuuírfet . sîe sâr hínderôren getûe . dien ménniskôn. *Euenit igitur . ut quem uideas transformatvm uitiis . hominem estimare non possis.* Tánnân íst . táz tu dén fúre ménnisken háben nemúgîst . tén du fóne âchusten geuuéhselôten síhest. *Auaritia feruet . uiolentus ereptor alienarum opum . lupi similem dixeris.* Uuîlon uuírt er fréh . únde nôtnémare frémedero sáchon . sô íst er uuólfe gelîh. *Ferox atque inquies . exercet linguam litigiis . cani comparabis.* Áber râzêr ze dero zúngûn . únde úngehírmdêr strîtes . tér íst húnde gelîh. *Insidiator occultus subripuisse fraudibus gaudet! vulpeculis exęquetur.* Sô íst . tér tóugeno fârêt îeht zeguuínnenne . mít úndriuuôn . démo chít fúhs. *Irę intemperans . fremit . leonis animum gęstare credatur.* Sô íst . tér únmézigêr sînes zórnes . îo grémezôt . tér tréget tes léuuen mûot. *Pauidus ac fugax . non metuenda formidat . ceruis similis habeatur.* Úndúrftes [A 199] fórhtelêr . únde flúhtigêr . dúnche dír hírze gelîchêr. *Segnis ac stupidus torpet . asinum uiuit.* Ferlégenêr únde lázêr . únde dér síh árbéite erchúmet . lébet in éseles uuîs. *Leuis atque inconstans . studia permutat . nihil auibus differt.* Lîehtmûotigêr . únde únstâtêr in sînero begúnste . dér íst álso fógel. *Foedis inmundisque libidinibus inmergitur . sordidę suis uoluptate detinetur.* Tér síh áber únêrsáme . únde únréine gelúste ánalâzet . tér íst pesólotero sûe gelîh. *Ita fit . ut qui probitate deserta . homo esse desierit . cum in diuinam conditionem transire non possit . uertatur in beluam.* Sô geskíhet . táz tér . dér síh kûoti gelóubendo . ménnisko neíst . sô er ze gótes uuírdigi chómen nemág . ze tîere uuírt.

Digitized by Google

23. NON TAM NOXIUM ESSE CORPUS IN BELUAM REDIGI . QUAM BELUINA MENTE INDUL

Vela neritii ducis . i. vlixis . qui in nerito insula . patriam habuit . et uagas rates pelago . eurus appulit insulę . qua residens pulchra dea . edita semine solis . miscet hospitibus nouis . i. nouiter superuenientibus . pocula tacta carmine. Íh mág tíh mánôn mícheles égesen . tér dóh tísemo égesen gelîh neíst. Uuáz íst tér? Tô ulixes fóne troio eruuíndendo . uuîto des méres uuállôta . únde er fóne sicilia férita ze italia . dô uuárf ín der uuínt ûz mít sînên skéffen ze déro íselo . díu eee gehéizen íst . târ diu scôna circe dero súnnûn tóhter gesézeníu . pezóuuerôt lîd tîen sélbên gésten scángta. *Quos ut in uarios modos uertit herbipotens manus . hunc tegit facies apri . ille marmaricus leo . i. de prouintia africę . marmaria . dente crescit et unguibus. Hic nuper additus lupis . flere dum parat . ululat. Ille ut indica tygris tecta mitis obambulat.* Sô dô díu zóuuerlicha hánt sîe ueruuéhselôta in mísseliche uuîsâ . súm uuás kelîh ébere . súm demo léuuen . súmelichêr óuh ze uuólfe uuórtenêr . sô er uuéinôn uuólta . stûont er hônnota. Sô úmbegîeng óuh taz hûs súmelichêr . álso tygris ketânêr. *Sed licet numen arcadis alitis . miserans obsitum ducem uariis malis . soluerit peste hospitis . iam tamen remiges ore traxerant mala pocula.* Únde dóh tér in fógeles uuîs flîgendo mercurius . tér in cillenio monte archadię geûobet uuárd . tén nôtháften hérezógen úmbe irbármeda lôsti . fóne sînero uuírtenno gífte . îo dóh tie férien . dîe hábetôn úbel lîd getrúnchen. Mercu-

Digitized by Google

rius tér alatis talariis kemâlêt uuírt . táz chît . mít kefídertên scúhen . dîe grece petasi héizent . tér maneta vli[A 200]xem . dáz er fermíte circę. Tô iz áber sô geskáh . táz er úndanches tárachám . únde sî ánderên scáncta . dáz ér trínchen neuuólta . tô téta ín is mercurius pûoz . mít sînero uirga . díu caduceus kenémmet uuás . tíu gágen állên díngen lâchenhâfte uuás. *Iam sues cerealia pabula glande uerterant.* Únde suîn uuórtene . uuéhselotôn sie daz prôt úmbe éichela. *Et nihil manet integrum . uoce . corpore perditis.* Únde uuâren sie gáreuuo ferlórn in líden . ióh in stímmo. *Sola mens stabilis gemit . super monstra quę patitur.* Éinêr der sín stûont ze stéte . léidegêr dés égesen . dés ímo geskéhen uuás. *O leuem nimium manum . nec potentia gramina . quę licet ualeant uertere membra . non ualent corda.* Iâ uuîo héuig taz uuás. Uuáz kemáhtôn sâr díu chríuter . únde díu gífthánt . tîu dien líden dáretôn . sínne nemáhtôn? *Intus est hominum uigor . abdita arce conditus.* Ínne líget tiu máht. Târ sínt tîefo gebórgen . ménnisken chréfte. *Hęc uenena . i. uitia . detrahunt potentius hominem sibi.* Tîe gífte . dîe íh ságo . dîe getûont ten ménnisken sîn úngeuuáltigôren. *Quę dira penitus meant . nec nocentia corpori . mentis uulnere seuiunt.* Tîe tîefôr íngeslâhent . nóh líden netárônt . núbe des sínnes âhtent.

---

24. MALOS MINUS MISEROS FIERI . SI EIS PECCARE NON LICERET.

Tum ego. Fateor inquam! nec iniuria dici uideo uitiosos . tametsi corporis speciem seruent . in beluas

Digitized by Google

tamen animorum qualitate mutari. Íh gího dir is chád ih tô . únde árge uuéiz íh tíh mit réhte tîer héizen . dîe tîerlih mûot hábent . tóh sie an lîchamôn ménniskôn gelîh sîn. *Sed quorum atrox sceleratagque mens bonorum . pernecie seuit . id ipsum eis licere noluissem.* Táz áber dîe . déro mûot sô fertân . únde sô úbel íst . kûotero mûozen âhten . dáz íst . táz íh neuuóltî. *Nec licet inquit.* Néin chád si nemûozen. *Uti demonstrabitur conuenienti loco.* Álso du uuóla geéiscôst . sô íh tíh tarazûo bríngo. *Sed tamen si auferatur id ipsum . quod creditur eis licere . releuetur ex magna parte poena . sceleratorum hominum.* Uuúrte ín áber dáz sélba benómen . dáz tû uuânest táz sie mûozîn . dârána uuúrte ín íro uuîze gelîhterôt.

---

25. PROPOSITIO.

Etenim quod incredibile cuiquam forte uideatur . infeliciores esse necesse est malos . cum cupita perfecerint . quam si non possint ea implere quę cupiunt. Ze uuâre dés knûoge mág keskéhen . netrûent . tîe úbelen sínt tés te únsaligôren . dáz sie íro uuíllen getûont . tánne úbe sie ín getûon nemáhtîn.

---

26. ASSUMPTIO.

Nam si miserum est uoluisse praua . potuisse miserius est. Úbe árg uuéllen uuêlih [A 201] íst . árg kemúgen . dáz íst nóh uuêlichera. *Sine quo langueret effectus miserę uoluntatis.* Uuánda árguuíllo âne dáz keskéinet uuérden nemáhtî.

Digitized by Google

27. CONCLUSIO.

Itaque cum singulis sua miseria sit . triplici infortunio necesse est urgeantur . quos uideas scelus uelle . posse . perficere. Pe díu sínt sie nôte in drî uuîs únsalîg . sîd tero uuêneghéito drî sínt . íh méino uuéllen . múgen . tûon . dáztir úbel íst. Táz íst rhetoricus syllogismus . uuánda er diffusior íst. Dialecticus íst contractior . uuánda er chûmo hábet in îogelichero propositione . subiectiuam partem et declaratiuam. *Accedo inquam.* Ih gího dir is chád ih.

---

28. MALOS ETSI NUMQUAM MORERENTUR . INFELICISSIMOS FORE.

Sed uti hoc infortunio cito careant . patrandi sceleris possibilitate deserti . uehementer exopto. Áber gót uuélle . dáz sîe únmáhtîg uuórtene des úbeles . tero únsalighéite hálto dárbeên. *Carebunt inquit otius . quam uel tu forsitan uelis . uel illi sese estiment carituros.* Sô tûont sie chád si . dárbênt iro ióh hórskôr . dánne sâr dû mág keskéhen uuéllêst . álde sîe síh peuuânên. *Neque enim est aliquid ita serum . in tam breuibus uitę metis . i. spaciis . quod presertim immortalis animus . i. sapiens . exspectare longum putet.* Nóh in dísses chúrzen lîbes fríste . neíst nîeht sô únspûotiges . tés ze láng áhtoe zebîtenne dehéin êuuig mûot. Ter uuîse mán dér êuuigheit pechénnet . tér áhtôt temporalia fúre nîeht. *Quorum magna*

Digitized by Google

spes . et excelsa machina facinorum . repentino sepe . atque insperato fine destruitur. Téro chréftiga gedíngi . únde déro hóha gerúste . ze úbele . ófto gáhes únde úngeuuândo . mít tôde eruéllet uuírt. *Quod quidem illis miserię modum statuit.* Táz ín dóh mézôt tia uuêneghéit. *Nam si nequitia miseros facit . miserior sit necesse est diuturnior nequam.* Uuánda úbe úbeli uuênege tûot . sô lángôr úbel íst . sô nôte uuênegora íst. Táz íst argumentum a minore ad maius. Sîd óuh pegínnen tíu nequitia miseros tûot . mêr chíd tiu uuáhsenta. *Quos infelicissimos esse iudicarem . si non eorum malitiam saltim mors extrema finiret.* Dîe châde íh uuésen die uuênegôsten . úbe íro úbeli dóh tôd in énde nesázti. Táz íst áber argumentum a minore. Uuánda diuturnior nequam infelicior íst incipiente . be díu uuâre semper nequam infelicissimus. Fóne díu chît si darnâh. *Etenim si de prauitatis infortunio uera conclusimus . infinitam liquet esse miseriam . quam esse constat ęternam.* Úbe daz êrera uuâr íst . táz íh chád . si nequitia miseros facit . miserior necesse est diuturnior nequam . sô íst [A 202] kuís . táz tíu miseria íst infinita . únde be díu infelicissima . díu ęterna íst. Úbe diuturna prauitas miserior íst tánne breuis . sô íst . nôte sempiterna béidíu . ióh infinita . ióh infelicissima. Tísa réda féstenôt si fóne díu . sô gnôto . uuánda si sórgêt. táz er míssetrûuuee. Uuér mág táz sámfto gelóuben . dáz iniqui semper uiuentes . et semper inpuniti . fóne báremo únrehte infelicissimi únde miserrimi uuésen múgîn? Fóne díu ferním sîn ántuuúrte. *Tum ego.* Dô ántuuúrta íh is. *Mira quidem inquam . et concessu difficilis inlatio.* Táz íst éin uuúnderlih

Digitized by Google

ûzlâz chád íh . únde únsémftêr zegelóubenne. *Sed cognosco eam nimium conuenire . his quę prius concessa sunt.* Ih fernímo áber uuóla . dáz er dien êrerên gegíhten gehíllet. *Recte inquit estimas.* Réhto dúnchet tir chád si. *Sed qui durum putat accedere conclusioni . ęquum est demonstret . uel falsum aliquid precessisse . uel ostendat collocationem propositionum . non esse efficacem necessarie conclusionis.* Tér áber inblándeno uuélle gelóuben dísemo ûzlâze . tér óuge dáz lúkke . dáz târfóre stât . mít tíu íh in stárhta . álde er chéde dîe sélben rédâ . dóh sie óuh uuâr sîn . sô nesîn gestéllet . dáz sie uuúrchên dísên ûzlâz. *Alioquin concessis precedentibus . nihil prorsus est . quod de illatione causetur.* Ánderesuuîo . échert ér dero fórderûn zálo iéhe . des ûzlâzes nemág ér nîeht ferspréchen. Táz chît si fóne díu . uuánda ófto líuget tiu fórdera zála . sô díu tûot . nullus sapiens spernit diuitias . únde be díu nestérchet si dia áfterûn! sô díu íst. Igitur socrates quia spreuit diuitias . non erat sapiens. Ófto sínt zuô die fórderen geuuâre . álso dîe sínt. Omnis sapiens spernit diuitias. Multi tamen sapientes sunt diuites. Áber sô nesínt sie gestéllet . táz sie dísa dríttûn stérchên. Socrates si sapiens esset . diues esset. Ál dáz syllogismos únde argumenta írren mág . táz íst án dîen zuéin uitiis . únde be díu héizent tîe argumentationes . sophysticę . dâr siu ánafúnden uuérdent. Tér fólleclîchôr exempla háben uuélle . déro trîegentôn syllogismorum . dér néme siu fóne cicerone in rhetoricis.

Digitized by Google

29. INPROBOS IUSTIS POENIS IN MORTE TRADITOS FELICIORES ESSE . QUAM SI INPUNITI REMANERENT.

Nam hoc quoque quod dicam . non minus mirum uidetur . sed ex his quę sumpta . i. concessa sunt . ęque est necessarium. Táz íh tír nóh ságo chád si . dáz kedúnchet tír sámo míchel uuúnder . únde íst is îo dóh nôt . fóne dien êrerên geiíhten. *Quid*[A 203]*nam inquam?* Uuélez chád íh? *Feliciores inquit esse improbos . supplicia luentes . quam si eos nulla iustitię poena coerceat.* Sâligoren sîn die úbelen . dîe réhtez uuîze lîdent . dánne sie uuârîn . úbe sie iz nelítîn. *Neque id nunc molior . quod cuiuis in mentem ueniat . corrigi ultione prauos mores . et ad rectum supplicii terrore deduci.* Íh nechído nîeht árge síte geándôt uuérden . únde mít pûozo geríhtet uuérden . dáz tés îoman uuâne. Ér nedárf is uuânen . uuánda íh táz neméino. *Cęteris quoque exemplum esse culpanda fugiendi.* Únde dáz ánderên ze bílde sî! dáz sie scúlde flíhên! únde sámolîh netûên. *Sed alio quodam modo arbitror punitos improbos feliciores esse . tametsi nulla ratio correctionis habeatur! nullus respectus exempli.* Núbe in ándera uuîs áhtôn íh . táz úbele sîn . íro súndôn ingálte . déste sâligoren . tóh iz ín nesî bûoza . nóh ánderên bílde. *Et quis erit inquam preter hos alius modus?* Uuélih ánder uuîsa mág iz sîn chád ih . âne dísíu? *Et illa. Nonne concessimus inquit . bonos esse feciles . malos uero miseros?* Neiáhen uuír chád si . die gûoten uuésen sâlige . únde die úbelen uuênege? *Ita est inquam.* Táz íst álso chád ih. *Si igitur inquit addatur aliquod bonum cuiuspiam*

Digitized by Google

miserię . nonne felicior est eo . cuius miseria pura est . ac solitaria . sine admixtione cuiusquam boni? Úbe dánne gûot keléget uuírt ze íro dehéines uuêneghéite . neíst tánne dér sâligoro . dánne dér . ze dés uuêneghéite . nehéin gûot neíst kemískelôt? *Sic inquam uidetur.* Témo íst iz kelîh chád íh. *Quodsi adnexum fuerit aliud malum eidem misero! qui careat cunctis bonis . preter ea quibus miser est . nonne censendus est multo infelicior eo . cuius infortunium releuatur participatione boni?* Úbe óuh temo uuênegen . dér álles kûotes tárbêt . tehéin ánder uuêneghéit zûogestôzen uuúrte . âne dîa fóne déro er uuêneg íst . neuuâre er dánne na énes únsâligoro . dés uuêneghéit kelîehterôt uuírt . mít ételiches kûotes mískelungo? Táz íst argumentum a contrario. Uuánda úbe îoman fóne zûoslíngentemo gûote gesâligôt uuírt . sô uuírt er nôte óuh fóne zûoslíngentemo úbele geúnsaligôt. *Quidni inquam?* Uuîo ánderes chád ih? *Habent igitur improbi . cum puniuntur quidem aliquid boni adnexum . pęnam ipsam scilicet . quę bona est ratione iustitię.* Fóne díu chád si . hábent tie úbelen . dánne sie in uuîze sínt . éteuuaz zûogemískelôtes kûotes . íh méino sélbez taz uuîze . dáz fóne réhte gûot íst. *Et cum idem carent supplicio . inest eis ulterius aliquid mali . ipsa inpu*[A 204]*nitas . quam confessus es malum esse . merito iniquitatis.* Únde dîa uuîla sie âne uuîze sínt . sô íst ín ána âne íro úbeli . éin ánder úbel . sélbíu diu úningélteda . díu fóne únrehte úbel íst. *Negare non possum.* Tés nemág íh ferságen nîeht . chád íh. *Multo igitur infeliciores sunt improbi . iniusta inpunitate donati . quam iusta ultione puniti.,* Pe díu sínt chád si die úbelen únsaligoren .

Digitized by Google

in únrehtero úningéltedo . ferlâzene . dánne réhto ingálte. *Sed puniri improbos iustum . inpunitos uero elabi . iniquum esse manifestum est.* Fóne díu íst óffen réht . táz tie úbelen dero úbeli ingéltên . únde óffen únreht . táz sie íro úningéltet sîn. *Quis id neget?* Uuér mág tés kelóugenen chád îh? *Sed ne illud quidem ait quisquam negabit . bonum esse omne quod iustum est . contraque quod iniustum est malum.* Nóh óuh tés chád si . núbe gûot sî . dáz tir réht íst . únde úbel . dáz únreht íst. *Respondi tum ego.* Dô ántuuúrta îh íro dés. *Ista quidem consequentia sunt eis . quę paulo ante conclusa sunt.*, Tísíu sínt chád ih . nôtfólgîg tîen . díu án demo êreren capitulo geféstenôt sínt. Tíz capitulum iíhet énemo. Uuánda sie infelicissimi uuârîn . sô si dârfóre chád . úbe sie îomêr mûsîn sîn inpuniti! sô uuérdent sie nôte puniti feliciores.

---

30. QUESTIO.

Sed queso inquam te . nullane animarum supplicia post defunctum corpus morte relinquis . i. concedis? Nû uuére got chád ih . íst tehéin uuîze dero sêlôn nâh temo tôde?

---

31. RESPONSIO.

Et magna quidem inquit. Únde chréftîg chád si. *Quorum alia puto exerceri poenali acerbitate . alia uero purgatoria clementia.* Téro îh súmelichíu uuéiz tréffen . áfter geríche ze uerlórníssedo . súmelichíu áfter gnâdôn ze erlíuterdo. *Sed nunc de his disserere*

Digitized by Google

consilium non est. Ih nehábo áber nû nehéinen uuíllen dánnân zeráchônne.

---

32. REPETITIO EORUM . QUAE A PRINCIPIO HUIUS LIBELLI HUCUSQUE DICTA SUNT.

Id uero hactenus egimus . ut potestas malorum quę tibi uisa est indignissima . eam nullam esse cognosceres. Íh tréib táz únz hára chád si . táz tû bechennêst tero úbelôn geuuált . tér dír fílo ándo uuás . nehéinen sîn. *Quosque inpunitos querebare . uideres numquam carere suppliciis . inprobitatis suę.* Únde dû dîe sáhîst nehéinêst sîn . âne uuîze . dîe dû châde íro úbeli úningálte. *Licentiam quam cito finiri precabaris . nec longam esse disceres.* Únde dû geéiscotîst . únlánga sîn dîa mûoza . déro du bâte slîemo lába uuérden. *Infelicioremque fore . si diuturnior . infelicissimam uero . si sit ęterna.* Únde dû sia uuíssîst téste únsâligorûn . úbe si lángséimíu uuâre! únde áber fóne állên díngen únsaliga . úbe si êuuîg uuâre. *Post hęc* [A 205] *miseriores esse improbos . iniusta inpunitate dimissos . quam iusta ultione punitos.* Únde úningálte íro úbeli . uuênegôren sîn dánne ingálte. *Cui sententię consequens est . ut tum demum urgeantur grauioribus suppliciis . cum inpuniti esse creduntur.* Témo dáz nôte fólgêt . táz sie dánne hándegôsta uuîze lîdên . sô man sie uuânet úningálte dés sie tûont. *Tum ego.* Dô ántuuurta íh íro. *Cum tuas inquam considero rationes . nihil dici uerius puto . at . si ad hominum iudicia reuertar . quis ille est . cui hęc non modo credenda . sed saltim audienda uideantur?* Sô íh tîna réda chíuso . chád íh . sô neáhtôn íh nîeht uuâreren . úbe

Digitized by Google

íh ándero líuto áhtâ déncho . uuér íst tánne dér iz kelóuben . álde sâr gehôren uuélle?

---

33. MENTE CONTENEBRATIS . LUMEN RATIONIS NON CLARESCERE.

Ita est inquit illa. Íst álso chád si. *Nequeunt enim oculos assuetos tenebris . attollere ad lucem perspicuę ueritatis.* Sîe nemúgen diu íro geuuéneten óugen dero fínstri . ûf ze lîehte erhéuen. *Similesque sunt auibus . quarum intuitum nox inluminat . dies cęcat.* Únde sínt sie dîen fógelen gelîh . tîe der tág pléndet . tiu náht séhende getûot! álso húuuen . únde húuuelâ . únde der náhtrám. *Dum enim non intuentur rerum ordinem . sed suos affectus . uel licentiam . uel inpunitatem scelerum . putant esse felicem.* Sô sîe des íro uuíllen séhent . náls tero órdeno . dîa ratio dien díngen gíbet . sô uuânent sie dero súndôn mûoza . únde úningélteda . sâlîg sîn. *Uide autem quid ęterna . i. diuina lex sanciat.* Síh áber dû . uuîo iz tiu gótes êa méine. *Melioribus animum conformaueris . nihil opus est iudice . premium conferente . tu te ipse excellentioribus addidisti. Studium ad peiora deflexeris . extra ne quesieris ultorem . tu te ipse in deteriora trusisti.* Ze demo bézeren fáhendo . hábest tu díh sélbo gehêret . nesî nehéin chóstare . dér dir is tánchoe. Úbe du áber in árg tíh chêrest . sô nedénche . uuér iz ánderro réche . sélbo hábest tu díh kehínderet. *Ueluti si uicibus sordidam humum . cęlumque respicias . cunctis extra cessantibus . ipsa cernendi ratione . nunc cęno . nunc syderibus interesse uidearis.* Sámoso úbe du hértôn ûf ze

Digitized by Google

hímele . únde níder ze érdo uuárteêst . únde dû âne ánderro tâte fóne dîn sélbes uuártênne . éina uuîla in hímele . ándera uuîla in hórouue sîst. *At uulgus ista non respicit.* Áber der líut neuuéiz tés nîeht. *Quid igitur?* Uuáz súln uuír dánne tûon? *Hisne accedamus . quos beluis similes esse monstrauimus?* Súln uuír únsih úmbe dáz án dîe héften . dîe uuír tîeren châden gelîche uuésen? *Quid si quis amisso* [A 206] *penitus uisu . ipsum etiam se habuisse obliuisceretur . intuitum . nihilque sibi ad humanam perfectionem deesse arbitraretur . num uidentes eadem . i. amissionem oculorum eius . cęcos putaremus?* Uuáz úbe dér . démo diu óugen genómen sínt . ergâze . dáz er siu íu hábeta . únde er síh stríte uuésen in álla uuîs kánzen . sóltîn uuír dánne . dîe ín gesáhîn óugelôsen . áhtôn blínde?

34. MISERIOREM QUI INFERT . QUAM QUI SUSTINET INIURIAM.

Nam ne illud quidem adquiescent . quod ęque nititur ualidis firmamentis . rationum . infeliciores esse qui faciant iniuriam . quam qui patiantur. Nóh tés neiéhent sie . dáz fóne féstero rédo sámoguís íst . tén uuênegôren sîn . dér ándermo únréht tûot . tánne dén . dér iz lîdet. *Uellem inquam audire has ipsas rationes.* Míh lústi chád ih zefernémenne dîa réda . dánnân íh táz uuîzen máhti. *Num inquit negas . omnem improbum dignum supplicio?* Uuíle du lóugenen chád si den gûotelôsen sîn uuírdîgen chéli? *Minime.* Néin chád íh. *Liquet uero multipliciter qui improbi sunt . infelices esse.* Nû íst táz in mániga

uuîs óffen chád sî . dîe únsalîg sîn . dîe úbel sínt. *Ita est inquam.* Sô íst chád ih. *Qui igitur supplicio digni sunt . miseros esse non dubitas.* Tîe dero chéli uuírdîg sínt chád si . dîe uuéist tu uuênege. *Conuenit inquam.* Táz keuállôt sô chád íh. *Si igitur cognitor ait resideres . cui putares inferendum supplicium . ei qui fecisset . an qui pertulisset iniuriam?* Úbe du stûolsâzzo in dínge uuârist chád si . uuéderen uuândîst tu dero chéli uuírdigen . dér daz únreht tâte . álde iz tóleti? *Nec ambigo inquam quin perpesso satisfacerem . dolore facientis.* Íh nezuîueloti nîeht chád ih . núbe íh témo sólti geuuíllôn . dér iz líte . mít énes ingéltedo. *Miserior igitur tibi uideretur esse inlator iniurię . quam acceptor.* Sô dûohti dír chád si dér uuênegoro . dér únreht tâte . dánne dér iz tóleti. *Consequitur inquam.* Tárazûo chúmet iz chád ih. *Hinc igitur apparet . de aliis causis . ea radice nitentibus . quod turpitudo suaptenatura miseros facit . cuilibet inlatam iniuriam . non accipientis . sed inferentis esse miseriam.* Sô chád ih áber. Fóne déro . rédo . únde fóne ánderên rédôn . áber dés síndes keuuúrzellotên . dáz únchíuskíu tât túrh síh uuênege máchôt . sô skînet óuh táz tu chîst . tia uuêneghéit ze démo háldên . dér daz únreht tûot . náls iz lîdet. Táz íst argumentum ab efficientia. Turpitudo íst efficientia miserorum . álso dáragágene íst honestas . i. uirtus beatorum . Turpitudo íst keméine námo [A 207] állero uitiorum . álso honestas íst állero uirtutum.

Digitized by Google

35. QUI MISERIOR EST . HUIUS POTIUS ESSE MISERENDUM.

Atqui nunc ait contra faciunt oratores., Tárauuídere chád sî tûont tie díngmán nû. *Conantur enim excitare miserationem iudicum pro his qui graue quid acerbumque perpessi sunt.* Sîe scúndent îo die iudices . téro irbármeda zehábenne . dîen fílo ze léide getân íst. *Cum magis admittentibus iustior miseratio debeatur.* Tánne dien tûontên dero irbármedo dúrftera uuâre. *Quos oportebat duci ad iudicium . ueluti ęgros ad medicum . non ab iratis accusatoribus . sed a propitiis potius miserantibusque . ut morbos culpę resecarent supplicio.* Tîe ze dínge gefûoret sóltôn uuérden . fóne íro léidâren . álso man sîeche fûoret ze árzate . náls túrh ház . núbe dúrh knâda . únde irbármeda . dáz sie ín dâr frúmetîn ûzersníten dero súndôno gállûn. Táz íst argumentum a simili. Uuánda álso corpus pedárf medicinę . sô bedárf óuh anima. *Quo pacto uel tota frigeret opera defensorum . uel si mallet prodesse hominibus . uerteretur in habitum . i. in modum accusationis.* Ze déro uuîs uuúrte ze léibo dero bístellôn ríngen . álde úbe sie îomanne hélfen uuóltîn . dáz tâtîn sie mêr dárauuídere léidôndo . dánne ferspréchendo. *Ipsi quoque inprobi . si eis fas esset aliqua rimula aspicere relictam uirtutem . uiderentque se daturos sordes uitiorum . cruciatibus poenarum . compensatione adipiscendę pietatis . nec hos cruciatus ducerent.,* Sélben die úbelen chóndîn sie déro túgede . dîa sie feruuórfen hábent . îeht erlûogeên dóh sámoso dúrh nûot . únde sáhîn sie síh

Digitized by Google

eruuásken uuérden dero súndôn . fóne des uuîzes hándegi . uuíder démo guuínne dero gûoti . neáhtotîn sie iz sâr fúre uuîze? *Defensorumque operam repudiarent . ac se totos accusatoribus . iudicibusque permitterent.* Únde nefórderotîn sie nîeht tero bístellôn hélfo . únde ántuuúrtîn síh fúrenomes tára dien léidâren . ióh tien ríhtâren . dáz sie sîe chéletîn. *Quo fit ut apud sapientes nullus prorsus odio locus relinquatur.* Sô tûondo . neíst nehéin uuég . tér die uuîsen léite ze háze. *Nam bonos quis nisi stultissimus oderit? Malos uero odisse ratione caret.* Álso dû be dísên argumentis uuízen máht. Uuér sól gûote házên . âne uuíhto uuírsesto? Táz íst [A 208] argumentum a contrariis . uuánda insipientes . et maligni . dîe sínt bonis contrarii. Táz óuh íoman die úbelen házee . uuáz rédôn íst táz? Táz íst a repugnantibus . uuánda iniquum odium . dáz íst repugnans rationi. *Nam si uitiositas est . quasi quidam morbus animorum . ita uti languor corporum . cum egros corpore minime iudicemus dignos odio . sed potius miseratione . multo magis non insequendi . s. morte . sed miserandi sunt . quorum mentes urget improbitas . atrocior omni languore.* Úbe chústelosi des mûotes sîehhéit íst . álso óuh tes lîchamen ferchústeda sîn sîehhéit íst . únde úns tîe sîechen án dien lîchamôn házes uuírdige nedúnchent . núbe irbármedo . sô neíst téro nîeht zeâhtenne . núbe íro íst irbármeda zehábenne . téro mûot kûotelosi témfet . állero súhto uuêlichôsta.

Digitized by Google

36. CUR EOS QUIS PERIMAT . QUI SPONTE MORITURI SUNT.

Quid iuuat excitare tantos motus . et sollicitare fatum propria manu? Uuáz lústet íuuih zeskéinenne sô míchelíu zórn . únde zûofûoren mít hénde den tôd? *Si mortem petitis . propinquat ipsa sponte sua! nec remoratur uolucres equos.* Lústet íuuih sîn . ér chúmet úngeládôt sînes tánches . nóh ér netuélet sînero férte. *Quos serpens . leo . tygris . ursus . aper . dente petunt . idem se tamen ense petunt.* Téro állero tîerlîh âhtet . tîe sláhent síh sélben úndúrftes tárazûo mít uuâfene. *An quia distant . dissidentque mores . iniustas acies et fera bella mouent? Alternisque uolunt perire telis? Non est satis iusta ratio seuitię.* Túrh táz íro síte síh skéident . nóh in éin nehéllent . scárônt sîe síh úmbe dáz . únde féhtent sie úmbe dáz? Táz neíst pórréht zála nîeht! sólichero sárfi. *Uis aptam meritis uicem referre? Dilige iure bonos . et miseresce malis.* Uuíle du mánnolichemo gágen sînên uuírden lônôn? Sô tûo sús. Mínne die gûoten nâh réhte . únde hábe gnâda dero úbelôn.

---

37. CUR RES QUASI FORTUITIS CASIBUS MISCEANTUR . ITA UT BONIS MALA . MALIS BONA CONTINGANT.

Hic ego inquam. Dô chád íh. *Uideo quę sit felicitas . uel miseria constituta . in ipsis meritis proborum . atque inproborum . sed perpendo nonnihil boni maliue inesse . in hac ipsa populari fortuna.* Uuóla gesího íh . uuélih sâlighéit álde uuélih uuêneghéit

Digitized by Google

án íro béidero fréhten stánde . dero gûotôn . ióh tero úbelôn . nóh tánne findo íh óuh án sélbên dien líutsâldôn . dáz kûot únde úbel íst. *Neque enim sapientum quisquam . exul . inops . ignominiosusque . esse malit po*[A 209]*tius . quam pollens opibus . honore reuerendus . potentia ualidus . in sua permanens urbe florere.* Táz skînet uuóla . an déro uuéli dero uuîsôn . dáz íro nehéin sô gérno neíst íhselîg . únde árm . únde fersíhtîg . sô gérno er héime íst rîche . únde geêret . únde máhtîg . únde in állên geréchen. *Sic clarius testatiusque tractatur officium sapientię . cum transfunditur quodammodo beatitudo regentium . in contingentes populos.,* Sô trîbent sie dáz ámbáht íro uuîstûomes skînbarôr . únde mít pézerûn geiíhte . úbe íro sâlighéit . únz sie den líut ríhten súlen . hína ióh únder die ûzeren gemâret uuírt. *Cum presertim carcer . lex . ceteraque tormenta legalium pœnarum debeantur pernetiosis potius ciuibus . propter quos etiam constituta sunt . cur hęc igitur uersa uice mutentur . scelerumque supplicia bonos premant . premia uirtutum mali rapiant . uehementer ammiror.* Únde uuîo iz sô fáre . sô chárchare . únde êobûoh . únde állíu áfter êo fúndeníu uuîze . scádelên súln . úmbe dîe siu gesézzet sínt . zíu dés sólh uuéhsel sî . únde léid tie gûoten drúcche . fúre die úbelen . únde dero gûotôn êra die úbelen irzúcchên dés uuúnderôn íh míh hárto. *Et ex te scire desidero . quę ratio uideatur esse tam iniustę confusionis.* Únde gelírnên íh kérno fóne dír . uuélih réda sô únréhtero mískelungo sî. *Minus etenim mirarer . si misceri omnia fortuitis casibus crederem.* Íh neuuúnderoti míh is nîeht . úbe íh állíu díng klóubtî tvuuárôn in únguíssên geskíhten.

Digitized by Google

Nunc stuporem meum deus rector exaggerat. Kót ríh tare . ér getûot mîna erchómeni míchela. *Qui cumsepe bonis iocunda . malis aspera . contraque bonis dura . tribuat . malis optata . concedat . nisi causa deprehenditur . quid est quod a fortuitis casibus differre uideatur?* Tánne er sô gesít íst . táz er ófto gíbet vuúnna dien gûotên . árbeitsami dien úbelên . únde áber dáragágene árbeitsami dien gûotên . lústsámi dien úbelên . íh nefínde dés réda . uuáz sól iz mír dánne dúnchen sîn geskéiden . fóne dîen uuîlo uuánchigên geskíhten? *Nec mirum inquit . si quid ordinis ignorata ratio temerarium confusumque credatur.* Nehéin vuúnder chád si . úbe man dáz uuânet sîn únríhtig . únde fervuórren . fóne dés ordine nehéin réda geéiscôt neíst. *Sed tu quamuis ignores causam tantę dispositionis . tamen recte fieri cuncta ne dubites! quoniam bonus mundum rector temperat.* Áber dóh tû neuuízîst . uuáz tíu méinunga sî . sô máhtîgero réchenúngo . uuánda áber gûot ríhtare íst . tér dia uuérlt métemêt . sô nezuîuelo . dés . núbe iz állez uuérde réhto geréisôt . uuánda dés íst nôt . ut rectus recte agat. Tíu zuéi sínt keuuétív. Be díu héizet táz argv-[A 210]mentum a coniugatis.

---

38. MERITO MIRA UIDERI . QUORUM RATIO NESCITUR.

Si quis nescit sydera arcturi . i. stellam quę dicitur arcturus . labi propinqua summo cardine. Et si quis nescit . cur legat . i. sequatur bootes tardus . i. tardus ad occasum plaustra . mergatque seras equore

Digitized by Google

flammas . cum nimis celeres explicet ortus . stupebit legem ętheris alti. Souuér arcturvm neuuéiz stân hárauuíder den nórdkíbel . des hímeles . únde zíu signum bootis an démo arcturus stât . lángséimo fólgee demo uuágene . únde trâgo ze sédele gánge . únde áber spûotigo ûfkánge . tér vuúnderôt síh nôte . uuîo iz síh sô gezíhe . dâróbe úns in hímele. Uuánda der nórdkíbel íst óbe érdo . álso der súntkíbel íst únder érdo . be díu negânt tíu zéichen nîeht in sédel . díu náhôst ímo suéibônt . álso arcti tûont . tîe die líute héizent vuágen. Tíu éteuuaz férrôr stânt . álso bootes tûot . tíu gânt ze éinero uuîlo in sédel . sô . dáz siu lúzzela fárt tûên únder érdo! uuíder díu siu tûont óbe érdo. Tér dés nîeht neuuéiz . tér mág síh is vuúnderôn. Duę arcti . dáz sínt duę vrsę . ęlix únde cynosura. Elix héizet tiu mêra . an déro síhet man septem stellas claras . dîe septentrio héizent. Téro fólgêt bootes . uuánda er hínder íro gât . únde souuára si bechêret íro posteriora . dâr síhet man bootem. *Cur palleant cornua plenę lunę . infecta . i. caligata . metis noctis opacę . i. nocturnis itineribus . et cur confusa . i. obscurata phoebe detegat astra . s. deficiendo . quę texerat fulgenti ore.* Mág ín óuh uuvnder sîn zíu fóllêr mâno . dánne eclypsis lunę in mítta náht uuírt . álles káhes petúncheltêr . die mínneren stérnen skînen lâze . dîe ér fóre dáhta . únz er gláto skînen mûosa. Táz íst óffen . dáz ter mâno fóne ímo sélbemo lîeht nehábet . únde ín diu súnna ánaskînendo lîehten getûot . únde er îo in férte íst fóne dero súnnûn . álde zûo dero súnnûn. Fóne díu geskíhet . tánne er in plenilunio sô gegât . táz er dero súnnûn réhto inchît . ánderhálb tes hímeles .

Digitized by Google

únde díu érda únder ín zuískên íst . táz ímo an déro stéte gebrístet sînes lîehtes . únz ér áber fúrder gerúcchet . târ ín diu súnna ánaskînen mág. Tér brésto héizet eclypsis lunę. *Commouet gentes publicus error! i. communis error.* Sô erchóment síh tie líute . dés sie álle dánne sínt írre. Íst sie vuúnder uuáz iz méine. *Lassantque aera crebris pulsibus . i. interrogationibus.* Únde dánne frâgênt sie is îo . únz ten hímel [A 211] selben . mág íro frâgênnes erdrîezen. *Nemo miratur flamina chori . tundere litus frementi fluctv.* Áber dáragágene neíst tés nîomannen vuúnder . sô der uuínt uuáhet . táz tiu uuélla án den stád sláhet. *Nec molem niuis duram frigore . soluier feruente ęstu phoebi.* Nóh taz îs smélzen . fóne dero súnnûn héizi. Zíu íst táz? *Hic enim promptum est cernere causas.* Uuánda díse causę sémfte sínt zebechénnenne. *Illic latentes . s. causę . turbant pectora.* Áber díse causę sínt únsémfte zebechénnenne . uuánda sie síh pérgent. *Cuncta quę prouehit rara ętas.* Ál dáz sélten geskíhet. *Et stupet subitis mobile uulgus.* Únde dés síh taz smála líut erchúmet . sô iz káhes keskíhet. *Cędat inscitię . i. si cędat inscitię nubilus error.* Uuérdent sie dés erríhtet. *Cessant profecto mira uideri.* Sô uuírdet sâr uuúnderônnes énde. *Ita est inquam.* Íst álso chád íh.

---

39. PETITIO . ET QUAM DIFFICILIA SINT AD PRESTANDUM QUĘ PETUNTUR.

Sed cum tui muneris sit euoluere causas latentium rerum . et explicare rationes uelatas caligine . queso itaque hinc decernas . et edisseras . quoniam hoc mira-

Digitized by Google

culum me maxime perturbat. Sîd áber dîn éinûn íst zeságenne . uuáz állero díngolîh méine . únde tóugene réda zerécchenne . zíu dáz sî . dés ih frâgeta . uuánda is míh sô héuig vuúnder gefáhet . píto íh táz tu mír ságeêst . únde míh is erríhtêst. *Tum illa paulisper arridens . uocas me inquit ad rem omnium . quesitu maximam . cui uix exhausti quicquam satis sit.* Sî dô éin lúzzel mír zûoláchende . nû chád si . uuîsest tu míh ze állero frâgôn méistûn . téro nîomêr ántuuúrtes negnûoget. *Talis namque materia est . ut succisa una dubitatione . alię innumerabiles . uelut capita ydrę succrescant.* Íro íst sólih zeántuuvrtenne . únde sô getân díng íst sî . dáz éinemo zuîuele benómenemo . mánige dárafúre chóment . álso herculi geskáh . tô ér den vuúrm sláhen sólta . dér grece héizet ydra . latine excedra. Sô er ímo éin hóubet ábaerslûog . sô ervuûohsen dárafúre dríu . únde dîen ábaerslágenên . mánigíu. *Nec ullus fuerit modus . nisi quis eas uiuacissimo mentis igne coerceat.* Nóh íro nehéin méz neuuírt . sîe neuuérdên beduúngen mít chécchemo fíure des sínnes. Álso hercules téta lernam paludem . dánnân dísíu fabula errúnnen íst. Uuánda ér iz peuuérfen únde bestôzen nemáhta . íz nebrâche îo ûz . pe díu gîeng er iz ána mít temo fíure . mít témo irbár ér iz. *In hac enim . s. materia . queri solet de simplicitate prouidentię.* Dâr íst ána zefrâgênne . dero gótes sléhtûn prouidentię. Sî íst sléht . únde [A 212] éinfálte . únde úngelîh mánnes prouidentię . uuánda sî sáment . únde éines scúzes ánasíhet . táz ménnisko échert súmez ánasíhet . únde dáz sélba ánasíhet éinzên mâlen . álso sî háranâh in quinto libro lêret. Fóne díu íst ménniskôn proui-

Digitized by Google

dentia . dáz uuír héizen fúredâhte . únde beuuárunga. Áber gótes prouidentia . dáz íst tíu sámenthâftîga óbesíht . tíu úngetéilet íst . per tempora . et loca . mít téro sáment pegríffen sínt . presentia . preterita . et futura . svperiora . et inferiora. Uuánda áber sîn prouidentia uuîlôn genémmet stât fúre prescientiam . bedíu uuírt si óuh kedíutet fóregeuuízeda . álde fóresíht . náls nîeht proprie . núbe nâh tero ménniskôn fóresíhte . únde fóreuuízenne. Sáment kóte íst iz állez ánasíht . únde óbesíht. *De fati serie.* Fóne déro hínagerécchedo des kótes uuíllen. *De repentinis casibus.* Fóne gáhên geskíhten. *De cognitione ac predistinatione diuina.* Fóne gótes pechénnedo . únde benéimedo. *De arbitrii libertate.* Fóne dero sélbuuálo. Hîer íst zeuuízenne . dáz uuír dúrh sémfti ántfristoên liberum arbitrium . sélbuuala! sámo . so liberam electionem. Áber boetius lêret únsih in tertio libro secundę editionis . periermeniarum . dáz uuír liberum arbitrium spréchen súlen mít subauditione uoluntatis . álso liberum uoluntatis arbitrium. Uuánda únsih kót hábet ketân arbitros . únde iudices uoluntatum nostrarum . uuéder sie sîn bonę álde malę . be díu chît liberum uoluntatis arbitrium . sélbuualtîg chîesunga . des uuíllen. Áber úbe uuír chéden . dáz libervm arbitrium héize libera uoluntas . sô râmeên uuír dés sélben únde éigen dánne drív uuórt feruángen mít zuéin. Díu zuéi sóltôn uuír díuten uuílleuualtigi . âne dáz iz mít úns tîa significationem hábet . tîa apud latinos hábet liberalitas. Álso terentius chît . seruiebas liberaliter. Dáz chédên uuír. Dû dîenotôst uuílleuualtigo. *Quę quanti oneris sint . ipse perpendis.* Uuîo suâre dáz sî . dáz íst tír chúnt.

Digitized by Google

Sed quoniam hęc quoque te nosse . quędam medicinę tuę portio est . quamquam angusto limite . i. tramite temporis septi . tamen aliquid deliberare . i. diffinire conabimur. Uuánda áber dáz óuh tríffet ze dînero gníste . úbe du iz fernémen mûost . táz téro fríste ze lúzzel sî . fóre dísses pûoches ûzlâze . íh pedîo is tóh zeságenne. *Quodsi te delectant oblectamenta musici . i. metrici carminis . hanc oportet uoluptatem paulisper differas . dum contexo ordine . nexas sibi rationes.* Lúste díh mêtersánges . dés pît tîa uuîla . únz íh tír geuuébe áfter órdeno . dîe zesámineházigen rédâ. *Ut libet inquam.* Álso du uuéllêst chád íh. *Tunc uelut ab alio orsa principio* . [A 213] *ita disseruit.* Sî dô sámoso ze éinemo ánderes síndes ánafáhende . spráh si sús.

40. DE PROUIDENTIA ET FATO.

Omnium generatio rerum . s. uiuentium . cunctusque progressus mutabilium naturarvm . s. ut tempora sunt . et quicquid aliquo mouetur modo . ut sol . et luna . causas . i. cur sit . ordinem . i. quomodo sit . formas . i. quale sit . ex diuinę mentis stabilitate sortitur. Állero díngo gebúrt . únde állero uuéhseldíngo fárt . únde ál dáz síh ín dehéina vuîs uuéget . táz hábet ál fóne déro stâtigi des kótes uuîstûomes . zíu iz sî . vuîo iz sî . uuîolîh iz sî. *Hęc . s. stabilitas . in suę simplicitatis arce . i. dignitate composita . i. collocata . multiplicem regendis rebus modum statuit.* Tíu sizzet in íro gûollichi . dúrh síh éinfaltíu . únde ríhtet ánderíu díng . in mánigfálta uuîs. *Qui modus cum conspicitur in ipsa puritate diuinę intellegentię . prouidentia nomi-*

Digitized by Google

natur . cum uero refertur ad ea quę mouet . atque disponit . fatvm a ueteribus appellatum est. Tíu sélba uuîsa hábet zuêne námen . éinêr íst . sô man íro gedénchet in sélbes kótes lûtteren uuîstûome . díu uuîsa héizet prouidentia . ánderêr íst . sô man án díu díng síhet . tíu sî trîbet . únde órdenôt . tíu héizet in áltiscûn fatvm. Álso óuh únseres uuérches zuô uuîsâ sínt . éiníu . díu iz ín demo mûote íst sáment disponens . ánderíu . díu iz éinzên mít tien hánden íst efficiens. *Quę diuersa esse facile liquebit . si quis utriusque uim mente conspexerit.* Tíu gesíhet tér lîehto uuésen geskéideníu . dér siu béidíu bedénchet. *Nam prouidentia est ipsa illa diuina ratio . constituta in summo omnium principe . quę cuncta disponit.* Uuánda prouidentia íst sélbíu díu in góte stânda rédeháfti . díu díngolih keséstot. *Fatum uero dispositio inherens . rebus mobilibus . per quam prouidentia suis quęque nectit ordinibus.* Sô íst áber fatum sélbíu díu séstunga . ánaháftentíu állên uuéhsellichên díngen . mít téro prouidentia díngolih tuínget ze sînero órdeno., *Prouidentia namque cuncta pariter complectitur . quamuis diuersa . quamuis infinita.* Prouidentia begrîfet tiu díng sáment . síu nesínt nîo sô mísselîh . nóh íro neíst nîo sólih únénde. *Fatum uero singula digerit in motvm . distributa . locis . formis . temporibusque.* Fatum geríhtet siu éinzên ín íro fárt . zetéiltíu dára únde dára . ze sólên únde sólên getâten . ze dîen zîten . únde ze dîen. *Ut hęc temporalis ordinis explicatio . adunata in prospectum diuinę mentis . prouidentia sit. Eadem uero adunatio . digesta atque explicata . temporibus . fatum uocetur.* Ze déro uuîs . táz tíu gerécchedа . díu déro órdeno dés zîtes fólgêt . ín dero gótes

Digitized by Google

mûotes fóresíhte síh keéinlúzlichôntíu . prouidentia héize . únde si áber éinzên mâlen geráhtív . fatvm héize. *Quę* [A 214] *licet diuersa sint altervm tamen pendet ex altero. Ordo namque fatalis . ex prouidentię simplicitate procedit.* Tóh tíu zuéi éin nesîn . dóh háftêt taz éin án demo ándermo! uuánda fatvm chúmet fóne prouidentia. *Sicut enim artifex mente percipiens formam faciendę rei . mouet operis effectum . et quod simpliciter presentarieque prospexerat . per temporales ordines ducit . ita dei prouidentia quidem singulariter . stabiliterque facienda disponit . fato uero hęc ipsa quę disposuit . multipliciter ac temporaliter amministrat.* Álso der zímbermán . dáz er tûon uuíle . ze êrest in sînemo mûote bíldôt . únde dáranâh vuúrchet. Únde dáz ér in sámoháftero ántuuírti sînes mûotes pedâhta . éinzên mâlezet . álso íst táz ketân . dáz kótes prouidentia in stâtero éinlúzzeghéite . benéimet zetûonne . únde ér iz mít fato dáranâh mánigfálto . únde órdenlicho frúmet. *Siue igitur fatum exercetur . famulantibus prouidentię quibusdam diuinis spiritibus . seu anima . sev tota inseruiente natura . seu celestibus syderum motibus . sev angelica uirtute . seu demonum uaria sollertia . seu aliquibus horvm . seu omnibus fatalis series texitur . illud certe manifestum est . prouidentiam inmobilem formam esse gerendarvm rerum . et simplicem . fatum uero mobilem nexum . atque ordinem temporalem eorum quę diuina simplicitas gerenda disposuit.* Souuéder fatum gefrúmet uuérde . fóne sélbes kótes septiformi spiritu . dero prouidentię dîenôntemo . álde anima dîenôntero . álde béiden . anima ióh corpore . álde súnnûn únde mânen . álde éngelen . álde des tîeuales líste . álde íro súmelichên

Digitized by Google

dîenontên . álde ióh állên dîenontên . díu ríhti des fati geléitet uuérde . sô íst îo dáz kuís . prouidentiam unésen stílla . únde éinstûodela scáffunga . dero geskéhen súlndôn díngo . áber fatum fértiga chnúpfeda . únde zîtlicha órdena . déro . díu gótes éinfalti scáffôta zetûonne.

---

41. SPIRITALES CREATURAS PROUIDENTIĘ . CORPORALES FATO SUBIACERE.

Quo fit . ut omnia quę fato subsunt . prouidentię quoque subiecta sint . cui etiam ipsum fatvm subiacet . quędam uero quę sub prouidentia locata sunt . fati seriem superent. Fóne díu íst iz sô gelégen . dáz úndertaníu fato . úndertân sîn prouidentię . déro ióh fatvm úndertân íst. Únde áber súmelichíu prouidentię úndertâníu . fatum úberstîgên. *Ea uero sunt . quę primę propinqua diuinitati . stabiliter fixa . fatalis ordinem mobilitatis excedunt.* Táz sínt tíu . díu sáment kóte gestâttíu . fóne sînero nâhuuertigi . dîa órdena des lóufenten fati nelîdent. Tíu sínt úndertân prouidentię . díu in íro uuîs stâte sínt . únde áber díu fato . díu fóne ímo getríben uuérdent . [A 215] Sô íst óuh fatum úndertân prouidentię . uuánda prouidentia fóre íst . an gótes uuíllen . únde dén uuíllen fatum nâhkândo fóllôt. *Nam ut orbium circa eundem cardinem sese uertentivm . qui est intimus ad simplicitatem medietatis accedit. Suspensio uocis.* Álso dero mánigôn ríngo dîe án demo ráde úmbe éinen stéft uuérbent . tér únder állên der ínnerôsto íst . tér náhôst stéfte íst. *Cęterorumque extra locatorum . ueluti cardo quidam . circa quem uersentur existit. Et hic.*

Digitized by Google

Únde er óuh tien ánderên . ûzôr úmbe ín lóufentên . dúrh tîa náhi des stéftes . sélbêr sámoso stéft íst. *Extimus uero . maiore ambitu rotatus . quanto a puncti media indiuiduitate discedit . . tanto amplioribus spaciis explicatur. Et hic.* Áber der ûzerôsto mêren suéib hábende . sô fílo uuîtor síh zetûot . sô fílo er férrôr íst . fóne déro gnôti des stúpfes târ in míttemen. *Si quid uero illi se medio conectat et societ . in simplicitatem cogitur . diffundique ac diffluere cessat. Et hic.* Táz síh áber hábet zûo demo mítten . síh zesámine duínget . únzegréitez . únde únzerlâzenez. *Simili ratione quod longius a prima mente discedit . maioribus fati nexibus implicatur . ac tanto aliquid fato libervm est . quanto illum rerum cardinem uicinius petit. Depositio.* Ze déro sélbûn uuîs uuírt táz peuuvnden mít mêrên béndelen . des fati . dáz férro gerúcchet fóne demo fóregânden uuíllen . i. dei prouidentia. Únde íst tíngolîh sô fílo inbúndenôra . des fati . sô uílo iz náhôr gerúcchet zû demo ínnerôsten ángen. Úbe dû frâgêst uuélez tîe háftâ . únde díu gebénde sîn . únde chnúpfedâ . dáz sínt tîe causę állero díngo . dîe fásto zu ín hábent sélben díu díng . téro causę sie sínt. Álso iz tánne féret . sô fóne súndôn ira dei geskíhet . únde dánnân intemperies . únde fóne intemperie morbi . fóne morbis mors. Téro îogelîh hábet síh zu demo ándermo. *Quodsi supernę mentis heserit firmitati motu carens . fati quoque supergreditur necessitatem.* Úbe iz síh óuh knôto hábet zu déro fésti dero gótes prouidentię . sô íst iz inbúnden uuéhsseles . únde sô íst iz âna dîa nôt tes fati. Díu uuéhsel lîdent . tíu sínt terrena. Uuélên uuéhsel lîdent áber cęlestia? Fárên óuh cęlestes nuntii de loco ad

Digitized by Google

locum . táz sie dóh inlocaliter tûont . uuánda sie nehábent ante . et retro . dextram et sinistram . supra et infra . sô corporalia hábent . sîe sínt ínuuert îo dóh únueruuéhselôt . tero gótes presentię. Áber dîe sô ínuuertîg kóte sínt . táz sie íro stát neuuéhselônt . nóh pótescáft netrîbent . álso die scrífte [A 216] ságent fóne cherubim . únde seraphim . uuélên uuéhsel múgen uuír chéden . dáz tîe lîdên? *Jgitur uti ad intellectum est ratiotinatio . ad id quod est id quod gignitur . ad ęternitatem tempus . ad punctum medium circulus . ita est fati series mobilis . ad prouidentię stabilem simplicitatem.* Fatum hábet tîa comparationem ad prouidentiam . dîa ratiocinatio hábet ad intellectum. Sô uuír éin fóne ánderên errâtên álso aristotiles lêrta . dáz íst ratiocinatio. Humana sapientia hábet tîe modos fúnden. Dîe uuérdent tánne euacuati . sô ménniskôn óugen hímelisko indân uuérdent . únde íro sín ûfkezúcchet uuírt . tíu zebechénnenne . díu nehéin ratio philosophica nebechénnet. Án dîen íst intellectus. Álso uuír uuízen . dáz kót úber ál íst . únde ér sô íst ín dero uuérlte . dáz er sîa begrîfet . náls sî ín. Ér íst sô darínne . dáz er darínne úmbetân íst. Ze uuélero uuîs táz sî . dés neuuéiz humana ratio nîeht! diuina intellegentia lêret iz. Tíu questio bechúmet úns nóh in quinto libro. Fatum íst óuh ze prouidentia . álso dáztir uuírdet . ze démo dáztir íst. Táztir uuírdet . táz zegât óuh . únde uuéhselôt síh . tîa uuîla iz uuérêt. Álde úbe iz zegân nesól . sô íst iz uuíhselîg . únz iz kót únuuíhselîg ketûot . álso er téta bonos angelos in ruina malorvm. Áber gót térdir íst . tér íst únzegánglih . únde únuuíhselîg. Íst óuh fatum gágen prouidentia . álso

Digitized by Google

zîte gágen êuuighéite. Zîte lóufent per tria tempora. presens. preteritum. et futurum. êuuighéit stât îo ze stéte in presenti. Únde álso der ríng gágen démo stúpfe. dér in míttemen stât. Ter ríng hábet sînen gáng úmbe. únde sîna mâza. únde sîna uuîti. der stúpf nehábet mícheli nehéina. pe díu íst er âne mâza. únde âne partes. Indiuidua res íst er.

42. QUANTUM POSSIT FATUM.

Ea series cęlum ac sidera mouet. Tíu ríhti dés sélben fati. díu fûoret úmbe den hímel. mít tien stérnôn. Fatum hîezen die álten líute. sô seruius chît. uocem iouis. sámoso dáz mánnolichemo sólti geskéhen. dáz er ímo spréchendo erlégetî. Tánnân díutent knûoge. fatum úrlag. Áber sô gótes uuíllo ergân sól. an ételichên geskíhten. únde an sînero ûzuuertigûn séstungo. diu ínnera geskéinet sól uuérden. diu ûzuuertiga séstunga. sô óuh târfóre geságet íst. héizet fatum. álso diu ínnera héizet prouidentia. díu geréccheda. díu dârána íst. únde díu órdena. fóne ánagénne únz in ûz. tíu héizet series a serendo. nâh tes áchermánnes sáhenne. dér hína áfter déro léngi dero fúrehe sáhet. únz er dúrhkât. *Elemen*[A 217]*ta in se inuicem temperat. et alterna commutatione transformat.* Sî gemétemêt únde geéinmûotet tiu elementa. únder ín. dóh siu ín sélbên contraria sîn. únde gíbet ín hértuuíhselig pílde. uuánda fóne hórouue uuórtene ménnisken. áber ze hórouue uuérdent. únde áber ze ménniskôn. áber fóne uuázere uuórtene fógela. ze uuázere neuuérdent. núbe ze hórouue. *Eadem renouat omnia nascentia.*

Digitized by Google

occidentiaque . per similes progressus fętuum seminumque. Tíu sélba ríhti des fati . dáz chît tero ûzerûn gótes séstungo . tíu geníuuôt únde ersézzet állíu múrfaríu díng . tíu míttunt uuérdent . únde míttunt zegânt . mít kelîchên uuôocheren . íro sâmen . ióh íro fáseles. *Hęc constringit etiam actus . et fortunas hominum . indissolubili conexione causarum.* Tísíu duínget óuh tero ménniskôn tâte . únde íro uuîlsâlda . mít féstemo bánde dero úrhabo. Nieht negeskíhet árdingun . éteuuánnân geskíhet iz îo . álso tôd tûot fóne súhte . álde fóne vuúndûn. Tánnân iz keskíhet . táz íst sîn úrhab . táz íst sîn sâmo . dáz íst sîn máchunga . dáz íst sîn errécheda . tíu iz fásto zu íro bíndet. *Quę cum proficiscatur ab exordiis inmobilis prouidentię . ipsam quoque necesse est inmutabilem esse.* Tíu ríhti sól nôte únuuéndîg sîn . uuánda si énnân chúmet fóne dero stâtûn prouidentia. *Ita enim res optime geruntur . i. reguntur . si manens simplicitas in diuina mente . indeclinabilem ordinem causarum promat.* Sô réisôt iz állez kót pézest . úbe sînes mûotes éinfalti . únuuéndiga órdena gíbet téro sâmôn . dîe díngolih récchent. *Hic uero ordo coerceat propria incommutabilitate res mutabiles . et alioquin temere fluitantes.* Tísêr ûzero ordo . fóne demo ínneren chómenêr . mûoze duíngen mít sînero únuuéndigi . diu uuéndigen díng . tíu ánderesuuîs únrihtigo uuéibotîn. *Quo fit . ut tametsi uobis ordinem hunc . minime considerare ualentibus . confusa omnia perturbataque uideantur . nihilominus tamen suus modus ad bonum dirigens . cuncta disponat.* Tánnân íst táz . souuîo íu dísen ordinem nebechénnentên . állíu díng túnchên feruuórreníu . únde írresámíu . nîeht túrh táz mín sîn uuîsa ze gûote râmendíu .

Digitized by Google

állíu díng keréchenoe. *Nihil est enim . quod mali causa fiat . ne ab ipsis quidem improbis . quos bonum querentes . prauus error auerterit . ut uberrime demonstratum est! nedum ordo proficiens de cardine summi boni . a suo quoquam deflectat exordio.* Úmbe úbel netûot nîoman nîeht . nóh sâr sélben die úbelen [A 218] dîe ze gûote râmende . der írredo uuéndet . sô íh knûoge geságet hábo . uuîo sólti dánne fóne góte chómenêr órdo . síh ánderes rérten . âne nâh ímo?

---

43. EX OCCULTIS PROUIDENTIĘ DISPENSARI . QVĘ BONIS ET MALIS CONUENIANT . ET HOC HOMINES MIRARI.

Quę uero inquies potest ulla iniquior esse confusio . quam ut bonis contingant . tum aduersa . tum prospera . malis etiam tum optata . tum odiosa? Sô chîst tu . uuélih únúnderskéit mág únréhtera sîn . tánne gelîcho . gûotên . ióh úbelên . lîeb únde léid pegágene? *Nam ea igitur mentis integritate homines degunt . ut quos probos censuerint . uel improbos . eos quoque esse necesse sit . uti existimant?* Sínt tie líute dánne sô gánzes sínnes . táz tîe . dîe sie gûote áhtônt . álde úbele . nôte sô sîn . sô sîe sie áhtônt? *Atqui in hoc hominum iudicia depugnant . et quos alii premio . alii supplicio dignos arbitrantur.* Tríuuo dârána mísse-héllent îo die líute . únde dîe éinên dúnchent kûotes uuérde . tîe dúnchent ánderên úbeles uuérde. *Sed concedamus ut aliquis possit discernere . bonos malosque.* Nû chédên dóh sô . dáz éteuuér chúnne gechîesen . uuélêr gûot . álde úbel sî. *Num igitur po-*

Digitized by Google

terit intueri . illam intimam temperiem . i. conspersionem animorum . uelut in corporibus dici solet . s. a medicis? Mág er óuh tia ínnerûn uuîolichi des mûotes uuízen . sô die árzata án dien lîchamôn chédent . táz sie uuízîn? *Non enim dissimile est miraculum nescienti . cur sanis corporibus . his quidem dulcia . illis uero amara conueniant . cur ęgri etiam quidam lenibus . quidam uero acribus adiuuentur.* Sámomíchel vuúnder mág témo dúnchen . dér iz neuuéiz . zíu gesúndên lîchamôn . súmên sûoze . súmên éiuer geuálle. Zíu óuh sîeche súmeliche genéret uuérden . mít sûrên sáchôn . súmeliche mít málzên. *At hoc medicus qui dinoscit modum et temperamentum . ipsius sanitatis . atque egritudinis . minime miratur.* Áber dén arzât . tér dáz méz únde dîa métemunga bechénnet . sîehhéite . ióh kesúndedo . dén negefáhet tés nehéin vuúnder. *Quid uero aliud animorvm salus uidetur esse . quam probitas . quid ęgritudo quam uitia?* Uuáz mág ánderes sîn des mûotes kesúndeda . âne gûoti? Únde uuáz sîn sîechi . âne âchuste? *Quis autem alius uel seruator bonorum . uel malorum depulsor . quam rector ac medicator mentium deus?* Uuér íst óuh . tér gûot ínne hálte . únde úbel ûz trîbe . âne gót tero [A 219] ménniskôn mûoto ríhtare . ióh árzenare? *Qui cum ex alta prouidentię specula respexit . quid unicuique conueniat agnoscit . et quod conuenire nouit . accommodat.* Sô er ába démo chápfe sînero prouidentię . háraníder uuártendo chíuset . uuáz îogelichemo gelímfe . dánne gíbet er ímo . dáz er ímo bechénnet límfen. *Hic iam fit illud fatalis ordinis insigne miraculum . cum ab sciente geritur . quod stupeant ignorantes.* Sô geskíhet tánne dáz súnderglicha vuúnder . dés in ríhti fárenten úr-

Digitized by Google

lages . táz kót uuízendo tûot . tés síh únuuízende erchómên.

---

44. HOMINES ET PROUIDENTIAM . NON EADEM SENTIRE.

Nam ut pauca quę ratio ualet humana . de diuina profunditate perstringam . de hoc quem tu iustissimum et ęqui seruantissimum putas . omnia scienti prouidentię . diuersum uidetur. Táz íh tír dóh nû éteuuaz crúnde des kótelichen díngeș . sô fílo mánnes sín mág . dén du réhtesten áhtôst . únde állero ébenesten . tér gedúnchet ánderes tero ál uuízentûn prouidentię. *Et uictricem quidem causam diis placuisse . uictam uero catoni . familiaris noster lucanus ammonuit.* Únde dáz íst . táz íu mîn hóldo lucanus spráh . tien góten daz negotium lîchên . démo der sígo chómen uuás . áber dáz catoni . démo sîn gebrósten uuás. Úbe ín causa cęsaris nelîcheti . nóh sie ímo des síges nehúlfîn! úbe óuh catoni ióh sígelôsemo causa pompeii uuóla nelîcheti . sô nedûohti ímo nîeht pézera . dáz er síh sélben erslûoge . dánne ér síh cesari ergâbe. *Hic igitur quicquid contra spem uideas geri . rebus quidem rectus ordo est . opinioni uero tuę peruersa confusio.* Fóne díu uuízîst . souuáz tu hîer in uuérlte gesíhest . uuíder dînero gedíngi . geskéhen . táz íst állez réhtíu réisunga dien díngen . únde áber únréhtíu feruuórreni . dînemo uuâne. Târ hábet si ímo geántuuúrtet sînero frâgo . souuîo si ímo éinzên nóh táz sélba geóugen uuélle.

Digitized by Google

45. DISPENSATIONIS UARIETAS ERGA BONOS.

Sed sit aliquis ita bene moratus . ut de eo diuinum iudicium pariter humanumque consentiat. Nû sî óuh ételichêr sô réht sítigêr . dáz ín gelîcho áhtoên . gót . únde mán. *Sed est animi uiribus infirmus.* Sô íst er mág keskéhen uuéihmûotîg. *Cui si quid eueniat aduersi . desinet colere forsitan innocentiam . per quam non potuit retinere fortunam.* Úbe démo léides îeht pegágenet . dánnân gestât er ôdeuuano síh klóuben dero réhtkérni . mít téro ímo nehéinero sâlighéite nespûota. *Parcit itaque sapiens dispensatio ei . quem deteriorem facere possit aduersitas . ne cui non conuenit . laborare pati*[A 220]*atur.* Témo lîbet kótes métémunga . nóh tén nestôzet sî in árbéite . uuánda iz ímo nelímfet . únde iz ín árgerôt. *Est alius cunctis uirtutibus absolutus . sanctusque ac deo proximus. Hunc contingi quibuslibet aduersis . nefas prouidentia iudicat! adeo . ut ne corporeis quidem morbis agitari sinat.* Sô íst ételichêr állero túgede fóllêr . héiligêr . ióh kótelichêr . dén áhtôt kót únuuírdigen állero múhi! sô férro . dáz er ín nóh sîeh nelâze uuérden. *Nam viri autem sacri corpus ut quidam me excellentior . andros de ieras daumasa uirtutes edificauerunt . i. munierunt.* *aliteres icomdoeson.* Uuánda sô mîn uuîsero éinêr chád . héilîges mánnes lîchamen . hábent túgede sô geféstenôt . táz ímo nîeht tárôn nemág. Uuîsero chît si. Uuér mág uuîsera sîn . dánne sélbíu sapientia? Áber dóh sô chédendo . lêret si únsih humilitatem. *Fit autem sepe . uti bonis summa rerum regenda deferatur . ut exuberans retundatur improbitas.* Keskíhet

Digitized by Google

óuh ófto . dáz kûotên geuuált ze hánden chóme . dârúmbe . dáz eruuáhsen úbeli . mít ín bedébet uuérde. *Aliis mixta quędam pro animorum qualitate distribuit.* Súmelichên lâzet kót péidíu begágenen . árbéitsámíu . ióh kemáhsamíu díng . nâh íro mûotes vuîolichi. *Quosdam remordet . ne longa felicitate luxurient.* Súmeliche zuénget er hína be déro uuîlo . nîo sie fóne lángero gemáhlihi negeméitesoên. *Alios duris agitari . ut uirtutes animi patientię usu . atque exercitatione confirment.* Súmeliche uuíle er mít árbéiten gebéizet uuérden . táz sie túgedigíu mûot quuínnên síh hértendo . únde uuónendo gedúlte. *Alii plus ęquo metuunt . quod ferre possunt . alii plus ęquo despiciunt . quod ferre non possunt . hos in experimentum sui tristĩbus ducit.* Súmeliche erchóment síh tés . úndúrftes . táz sie uuóla erstréngen máhtîn . ándere fertrûênt síh ze férro . díe béide brínget er in ángest . táz sie síh sélben bechénnên. *Nonnulli uenerandum nomen sęculi . gloriosę pretio mortis emerunt.* Súmeliche hábent kuúnnen geuuáhtlichen námen ín dero uuérlte . mít kûollichemo tôde . sô iudas machabeus. *Quidam . s. ut martyres . suppliciis inexpugnabiles . exemplum cęteris pretulerunt . inuictam malis esse uirtutem.* Súmeliche úmbe réht kechélite . únde dés únerstrítene . tâten ánderên dés pílde . dáz uuâríu túged mít vuêuuôn úberuuvnden neuuírt. *Quę quam recte atque disposite fiant . et ex eorum bono quibus accidere uidentur . nulla dubitatio est.* Uuîo réhto . únde uuîo órdenlicho díu állíu geskéhên . táz íst ióh kuís . fóne déro sélbûn sâlighéite . dîen díu geskéhen sínt.

Digitized by Google

46. QUAM UARIE ET MALI DISPONANTUR. [A 221]

Nam illud quoque . quod improbis nunc tristia . nunc optata proueniunt . ex eisdem ducitur causis. Táz úbelên óuh léid únde lîeb keskéhent . táz chúmet fóne démo sélben úrspríngе diuinę prouidentię. *Ac de tristibus quidem nemo miratur . quod eos male meritos . omnes existimant.* Nîoman neuuúnderôt síh . táz ín léid keskíhet . uuánda sie ín állên dúnchent úbeles uuírdige. *Quorum quidem supplicia tum cęteros ab sceleribus deterrent . tum ipsos quibus inuehuntur emendant.* Téro hárnscara tûot zuô frúmâ . sî eruuéndet ánderro scúlde . dísên dîen sî ánagetân uuírt . nímet si sie ába. *Lęta uero . magnum bonis argumentum loquuntur . quid de huiusmodi felicitate debeant iudicare . quam famulari sepe improbis cernunt.* Áber dáz ín lîeb kebúret . táz lêret knôto die gûoten . fúre uuáz sie dîa sâlda háben súlen . dîe ióh tien úbelên zûoslíngent. *In qua re illud etiam dispensari credo . quod est forsitan alicuius tam preceps atque inportuna natura . ut eum in scelera potius exacerbare possit rei familiaris inopia.* Târ íh óuh táz uuâno gót méinen . dáz súmeliches natura sô drâte únde sô úngehírmet íst . táz er síh fertâte úmbe ármote. *Huius morbo prouidentia medetur . remedio collatę pecunię.* Tén stíllet tiu prouidentia sînero úbeli . mít téro mîeto des scázzes. *Hic foedatam probris conscientiam spectans . et se cum fortuna sua comparans . forsitan pertimescit . ne cuius ei iocundus est . usus . sit tristis amissio. Mutabit igitur mores . ac dum fortunam metuit amittere . nequitiam derelinquit.* Súmelichêr

Digitized by Google

bechénnet uuîo ér getân hábet . únde sô ér dárazûo mízet sîna sâlda sô íst er in fórhtôn . úbe ér sólicha vuúnna ferlîese . dáz ímo iz tánne uuégen gestánde. Sô uuéhselôt er sînen líb . únde únsâldôn fúrhtendo . gelóubet er síh tero úbeli. *Alios in cladem meritam precipitauit . indigne aucta felicitas.* Úmbe súmeliche ergîeng iz sô . dáz sie íro mít únréhte guuúnnena sâlighéit . scráhta in uuírdiga ferlórnísseda. *Quibusdam permissum ius puniendi . ut causa esset bonis exercitii . malis supplicii.* Súmelichên uuárd kelâzen geuuált . tie líute zechélinne . kûotên ze hértedo . úbelên ze íngéltedo. *Nam ut probis atque improbis nullum foedus est . ita ipsi inter se improbi nequeunt conuenire.* Tíh nedárf nehéin vuúnder sîn . dáz éin úbelêr den ánderen chélet . uuánda álso nehéin geméinmûotigi neíst tero gûotôn . únde dero úbelôn . álso neíst óuh nîeht állíu gehélli . únder sélbên dien úbelên. *Quidni . cum a semetipsis quisque dissentiat . discerpentibus conscientiam uitiis.* Uuîo ánderes . sîd íro îogelîh ióh mít [A 222] ímo sélbemo strîtet . tien âchusten íro uuízenthéit zedánsontên. *Faciantque sepe . quę cum gesserint . non fuisse gerenda decernant.* Únde sie díccho dáz tûên . dáz íro uuízenthéite zetûonne neíst! toh sie iz tûên. Sô íro uuízenthéit sie léidôt . sô strîtent sie mít ín sélbên. *Ex quo sepe summa illa prouidentia protulit insigne miraculum . ut malos mali bonos facerent.* Tánnânûz prâhta díccho diu gótes prouidentia . dáz éinchnûolicha zéichen . dáz úbele ûzer úbelên gûote máchônt. *Nam dum uidentur sibi quidam a pessimis iniqua perpeti . noxiorum odio flagrantes . ad uirtutis frugem rediere . dum se eis dissimiles student esse quos oderant.* Táz íst táz vuúnder .

Digitized by Google

dáz íh ságo. Sô únréhte geséhent. táz sie erlîden nemúgen ándere únréhte. déro ház kefáhende. bechêrent sie síh ze gûoti énên îlendo úngelîh sîn. dîe sie házênt.

---

47. NIHIL USQUAM MALI ESSE.

Sola est enim diuina uis. cui mala quoque bona sint. cum eos competenter utendo. alicuius boni elicit effectum. Éines kótes chráft íst sólih. táz ímo ióh úbel gûot íst. uuánda ér iz kelímflicho brûochendo. in gûot peuuéndet. *Ordo enim quidam cuncta complectitur. ut quod decesserit. i. certa ratione ordinis. hoc relabatur licet in alium tamen ordinem. ne quid in regno prouidentię. liceat temeritati.* Tíu órdo dero gótes prouidentię. úmbehábet állíu díng. úbe dehéinez uuénche ába dero guíssûn ríhti. sînero órdeno. dáz iz sâr in ándera órdena bechêret uuérde. nîo únríhti in gótes rîche. îeht ferhénget neuuérde. Souuélez sînen réhten vuég kehában neuuíle. dáz uuírt îo dóh prâht ze uuége. Tén nîd tero undecim fratrum ioseph. an démo sie síh réhtes uuéges kelóubet hábetôn. dén brâhta gót ze uuége. tô er ín mít téro occasione dés sélben nîdes úber sie erhûob. únde sie fóre démo gedéumûota. dén sie síh uuândôn fer-

fortissimvs in mundo deus omnia

drúcchet háben. *Argalthon deme tauta. theonos pant peregit*

agopun. Ter máhtigo gót téta îo in uuérlte. ál dáz er uuólta. *Neque enim fas est homini. uel comprehendere ingenio. uel explicare sermone. cunctas diuinę operę machinas.* Nóh ménniskôn neíst nîeht kelâzen

Digitized by Google

zeuuízenne álde zegerédonne álle gótes rústunga. *Hoc tantum perspexisse sufficiat . quod naturarum omnium proditor deus . i. prolator . idem ad bonum dirigens . cuncta disponat.* Échert uuóla sî dáz fernómen . dáz kót állero natûron sképfor . állíu díng séstôt . îo ze gûote siu chêrende., *Dumque ea quę protulit in sui similitudine retinere festinat . omne malum de rei publicę suę terminis . per fatalis seriem necessitatis elimi*[A 223]*net.* Únde ze sînero gelîchi duuíngendo . díu er geskûof . ferstôzet er ûzer sînemo rîche . állero úbelolîh . mít téro nôtháftûn ríhti des úrlages . uuánda ér uuíle . dáz fóne gûote chómeníu gûot sîn. *Quo fit . ut si spectes disponentem prouidentiam . nihil usquam perpendas esse mali . i. malorum . quę in terris abundare creduntur.* Tánnân íst táz . úbe du ze gótes réchenungo uuártêst . táz tu nîonêr neáhtôst nehéines árges îeht sîn . dés tie líute uuânent tia uuérlt uuésen fólla. *Sed uideo te iam dudum . et pondere questionis oneratum . et rationis prolixitate fatigatum . aliquam carminis exspectare dulcedinem.* Nû gesího íh tóh . táz fóne suâri dero árbeitsamûn questionis . únde fóne múhi des lánges ántuuúrtes . tíh áber sûozes sánges lángêt. *Accipe igitur haustum . quo refectus . firmior in ulteriora contendas.* Nû getríng dáz íh tir gébe . dáz tû mít téro lábo fúrder gerúcchêst.

---

48. EX DEI PROUIDENTIA OMNIA NE DISSOLUANTUR . AMORE CONSTRINGI.

Si uis sollers cernere pura mente . iura cęlsi tonantis . aspice culmina summi cęli. Illic seruant sydera

Digitized by Google

ueterem pacem . iusto foedere rerum. Úbe du gnôto bechénnen uuéllêst . uuîo féste diu gótes êa sî . sô uuárte in hímel . dâr háltent tie stérnen îo nóh fásto dîa gehélli . dîa sie áfter íro gesézzedo îo hílten. *Non sol concitus rutilo igne . impedit gelidum axem phoebes.* Also iz târána skînet . táz tiu héiza súnna neírret ten chálten mânen sînero férte. *Nec ursa quę flectit rapidos meatus summo uertice mundi . cernens cętera sydera mergi occiduo oceano . numquam cupit lota profundo tinguere flammas.* Nóh elyx tíu drâtero férte úmbeuuírbet pî demo hímelgíbele . álliu zéichen séhende in sédel gân . nîomer síh negérôt kebádôn ín demo méreuuázere. *Uesper nuntiat seras umbras . et lucifer reuehit semper almum diem . ęquis uicibus temporis.* Ter âbentstérno chúndet îo dia náht . únde dáragágene geántuuírtet úns sámománigên mâlen der ûhtostérno den dág. *Sic reficit ęternos cursus alternus amor . sic exulat discors bellum astrigeris horis.* Sô geníuuôt mínna hértôn dîe únerdrózenen uérte . únde strîtîg úngezúmft flíhet fóne hímele. *Hęc concordia temperat pugnantia elementa ęquis modis.* Tísíu gehélli geéinôt tiu uuíderuuartîgen elementa mít kelîchên uuîson. *Ut uicibus cedant humida siccis . et iungant fidem frigora flammis.* [A 224] *Pendulus ignis surgat in altum . et graues terrę pondere sidant.* Sô gelîchên . dáz trúcchenez názemo . únde chált héizemo gehélle . únde daz lîehta fíur béite ze óberôst . tiu suâra érda sínche ze níderôst. *His de causis spirat odores uere tepenti floridus annus. Siccat cęrerem feruida ęstas. Remeat pomis grauis autumnus. Irrigat hiemem defluus imber.* Hínnân chúmet tero blûomôn stáng . in dáz zît iâres! sô lénzo íst. Hín-

Digitized by Google

nân rîfêt taz chórn in súmerzît. Chúmet hérbest keládenêr mít óbaze . uvínter názêr fóne régene. *Hęc temperies alit ac profert . quicquid uitam spirat in orbe.* Tísíu métemunga chícchet únde zúgedôt . souuáz îonêr lébendes in uuérlte íst. *Eadem rapiens . condit et aufert mergens orta supremo obitu.* Únde áber uuándôntíu . kíbet si . nímet si . állíu uuórteníu . ín den dôd sóufentív. *Sedet interea conditor altus . et habenas rerum regens flectit! rex et dominus . fons et origo . lex et sapiens arbiter ęqui.* Ínin díu sízzet óbenân der sképfo . únde ríhtendo . chêret er dero uuérlte zûol . hêrro únde chúning . ánagénne únde úrspring . sélbíu diu êa . únde uuîse êtéilare . des réhtes. *Et quę motu concitat ire . retrahens sistit . ac uaga firmat.* Únde díu ér eruuéget ze uérte . díu stâtet er ze ímo zíhendo den zûol . únde uuéndet íro fárt . uuánda ér duuínget siu uuídere zûze ímo. *Nam nisi reuocans rectos itus . iterum flexos cogat in orbes . quę nunc stabilis ordo continet . dissepta suo fonte fatiscant.* Úbe er dáz netâte . únde ér hínaríhtige férte . áber úmbebóugendo neuuánti . sô zeflúgîn únde vuúrtîn âskerríu íro úrspríngе . díu nû féstenôt kuíssêr ordo. *Hic est amor cunctis communis.* Tíz íst tíu mínna fóne déro íh ságo . díu ín állên geméine íst. Cót sélbo ér íst táz sie mínnônt . uuánda er summum bonum íst . únde siu fóne ímo chómen sínt. *Repetuntque . i. desiderant teneri fine boni.* Únde be díu lústet siu gebúnden uuérden ze démo énde des kûotes! táz ér íst. *Quia non aliter queant durare . nisi rursus conuerso amore refluant causę . i. nisi coniungant se illi causę . quę dedit esse.* Uuánda siu ánderes uuérên nemáhtîn . síu nesúnnîn uuídere . dárabeuuántero

Digitized by Google

mínno . ze démo góte . dér siu uuérden hîez . tér íro állero causa íst.

---

49. BONAM ESSE OMNEM FORTUNAM.

Iam nunc igitur uides . quid consequatur hęc om-
nia quę diximus? Neuernímest tu nû . uuáz nôte dísên állên fólgee? *Quidnam inquam.* Uuáz chád íh? *Omnem inquit bonam* [A 225] *prorsus esse fortunam.* Kûot uuésen béide . sâldâ ióh únsaldâ. *Et qui inquam fieri potest?* Uuîo mág táz sîn chád íh? *Attende inquit.* Táz ferním chád sî. *Cum omnis fortuna . iocunda uel aspera . tum remunerandi exercendiue bonos . tum puniendi corrigendiue improbos . causa deferatur . omnis bona . quam uel iustam constat esse uel utilem.* Tánne állero sâldolîh vuúnnesamíu . ióh árbéitsamiv . úmbe dáz kelâzen uuérde . táz si gûotên lônoe . álde sie béize . únde úbele ingélte . álde bézeroe . tánne íst nôte gûot . tíu réht álde núzze íst. Táz íst argumentum ab effecto. Án demo effecto skînet . uuîolíh tíu efficientia íst. *Nimis quidem inquam uera ratio.* Trâto uuâríu íst tíu réda! chád íh. *Et si considerem prouidentiam . quam paulo ante docuisti . uel fatum . firmis uiribus nixa sententia.* Únde úbe íh péidíu ánasího prouidentiam ióh fatum . fóne dîen du nû míttunt ságetôst . sô hábet si míchele chréfte. Uuáz trîbet ánderes dei prouidentia . álde dispositio fati . mít állên fortunis . âne díu fieríu . lônôn álde ingélten . péizen álde bézerôn? Uuáz mág óuh réhteren sîn . únde dârmíte bézeren? *Sed si placet . numeremus eam inter eas . quas inopinabiles paulo ante docuisti.* Nû stôzen sia dóh úbe dír iz

Digitized by Google

túnche . zu dien únglóublichên . dîe du fóre ságetôst . álso díu íst . dáz puniti mali sâligoren sîn . dánne impuniti. *Qui inquit?* Uuîo dánne chád sî? zíu sól íh sie zu dîen stôzen? *Quia id hominum communis sermo usurpat! et quidem crebro . quorundam malam esse fortunam.* Uuánda iz tero líuto gechôse íst chád ih . ioh tíccho . súmelichên fólgên úbele sâlda. *Uisne igitur inquit paulisper uulgi sermonibus accedamus . ne nimium uelut recessisse uideamur . ab usu humanitatis?* Uuíle du chád si . dáz íh míh náhe zu dero líuto gechôse . nîo íh míh ze hárto neskéide fóne démo émezechôse dero ménniskôn? Uuíle du . dáz íh klóublichôr chôsoe? *Ut placet inquam.* Álso du uuéllêst chád íh.

---

50. SUMPTUM.

Nonne igitur bonum censes esse . quod prodest? Neuuânest tu gûot sîn chád si . dáz núzze íst? *Ita est inquam.* Dáz íst iz chád íh.

---

51. SUMPTUM.

Quę uero aut exercet aut corrigit prodest? Tív fortuna . díu den mán béizet álde bézerôt chád si . neíst tíu núzzera? *Fateor inquam.* Dés iího íh chád ih.

---

52. ILLATIO.

Bona igitur. Sô íst si gûot chád si. *Quidni?* Uuîo ánderes chád íh? Án dísemo syllogismo hábet si síh kenáhet zu dero líuto gechôse . uuánda dóh er dîa sélbûn réda trîbe . sô óuh taz argumentum dâr-

Digitized by Google

fóre . sîniu uuórt sínt tóh tien líuten glóublichôren dánne éniv. [A 226] *Sed hęc eorum est . qui uel in uirtute positi . contra aspera bellum gerunt . uel a uitiis declinantes . uirtutis iter arripiunt.* Áber sús ketân fortuna chád si . díu den mán béizet álde bézerôt . tíu íst éin uuéder . sô déro dîe túgedîg sínt . únde mít árbéiten ríngent . álde sie nû fóne âchusten ze túgede fáhent. *Negare inquam nequeo.* Tés nemág íh nîo gelóugenen chád íh.

---

53. PROBIS OMNEM FORTUNAM ESSE BONAM . ET IMPROBIS OMNEM ESSE MALAM.

Quid uero iocunda . quę in premium tribuitur bonis? Uuáz áber diu vuúnnesama chád si . díu ze lône dien gûotên geskíhet? *Num uulgus malam esse decernit?* Chît óuh tîa der líut sîn úbel? *Nequaquam . uerum uti est . ita quoque esse optimam censet.* Néin chád ih . núbe gûota . sô si íst. *Quid reliquam?* Uuîo áber chád si dia ánderûn? *Quę cum sit aspera . et iusto supplicio malos coerceat . num bonam populus putat?* Ih méino . díudir sárf íst . únde die úbelen áfter réhte chéstigôt . áhtôt tîa der líut kûota? *Immo omnium inquam quę excogitari possunt . iudicat esse miserrimam.* Ér áhtôt sia chád íh . álles tés man uuízen mág tia uuírsestûn. *Uide igitur ne opinionem populi sequentes . quiddam ualde inopinabile confecerimus.* Síh nu . dáz uuír dero líuto uuânes fólgendo . ze únglóublîh tíng neféstenoên. Táz íst per contrarium gespróchen. Sámo si châde . síh úbe íh úmbe dero líuto uuân lâze . íh neságee . dáz ín únglóublih íst. *Quid inquam?* Uuáz íst táz únglóublicha díng

Digitized by Google

chád íh? *Ex his enim ait quę concessa sunt . euenit . eorum quidem qui sunt . uel in possessione . uel in prouectu . uel in adeptione uirtutis . omnem quęcumque sit bonam . in inprobitate uero manentibus . omnem pessimam esse fortunam.* Íst créhto nôt chád si . fóne dien óberên geiíhten . állero sâldolih tîen gûot sîn . dîe in túgede sízzent . álde dârána gerúcchet sínt . álde íro dóh pedígen hábent . áber ze íro úbeli síh fásto hábentên . állero sâldolîh ébenúbel sîn. *Hoc inquam uerum est . tametsi nemo audeat confiteri.* Táz íst uuâr chád ih . tóh is nîoman fóre únglóublichi negetúrre iéhen.

54. QUA MENTE TOLERANDA SIT OMNIS FORTUNA.

Quare inquit ita uir sapiens moleste ferre non debet . quotiens in fortunę certamen adducitur . ut uirum fortem non decet indignari . quotiens increpuit bellicus tumultus. Fóne díu chád si . nesól dánne uuîsemo mán dáz nîeht uuégen . souuénne er féhten sól . mít tero uuîlsâldo . álso chûonemo chnéhte negezímet táz zeléidezenne . sô er uuîglichen stúrm ge-[A 227]hôret. *Utrique enim . huic quidem glorię propagandę . illi uero sapientię conformandę difficultas ipsa materia est.* Sélbiu diu árbéitsami . getûot ín béidên státa . demo éinen sîna gûollichi zegemârenne . demo ándermo sînen uuîstûom zegedúrnohtigônne. *Ex quo etiam uirtus uocatur . quod suis uiribus nitens . non superetur aduersis.* Tánnân íst tíu chráft kenémmet . táz si síh ze íro sélbûn fermág . únde dero uuíderuuartigi neuuîchet. *Neque enim uos in prouectu positi*

Digitized by Google

uirtutis . diffluere delitiis . et emarcescere uoluptate . uenistis. Uués kedénchent ír? ír túgedîgen ír nebírnt tárazûo nîeht keuuîset . in zárte únde in vuúnnoluste ántlazigo zeslêuuenne. *Prelium cum omni fortuna nimis acre conseritis.* Ír trîbent hándegen uuîg . mít sâldolichero. *Ne uos aut tristis opprimat . aut iocunda corrumpat . firmis uiribus medium . i. equanimitatem occupate.* Hábent íuuih fásto ze dero ébenmûoti . dáz íuuih tiu léidega nesuâre . únde úberuuínde . nóh tiu lústsamo neuerchúste íuueres mûotes . sô . dáz ír neuuízînt . uuér ír sînt. *Quicquid aut infra subsistit . aut ultra progreditur . habet contemptum felicitatis . non habet premium laboris.* Souuáz síh níderôr gelâzet . tánne ze ébenmûoti . álde hóhor gestîget . táz ferlíuset tia sâlighéit . únde dárbêt tes lônes. *In uestra enim situm manu . qualem uobis fortunam formare malitis.* Íz stât an díu . uuîolicha sâldâ ír íu sképfen uuéllênt . uuîo ébeno ír íuuih íro geháben uuéllênt., *Omnis enim quę uidetur aspera . nisi aut exercet . aut corrigit . punit.* Souuéliu sárf kedúnchet . tíu tŵot éin uuéder . sô hértet ten mán . álde bézerôt in . álde ingéltet in.

55. DE HIS QUI UIRTUTE ADUERSA UICERUNT.

Vltor atrides operatus bella . bis quinis annis . fratris amissos thalamos piauit . rvinis frigię. Agamemnon atrei filius . dér irráh an déro zestôrdo troię . dîa genómenûn chénûn sînes prûoder menelai . zênîârigen búrguuîg trîbendo. Táz íst chúnt . uuîo alexander paris filius priami . spartam ciuitatem gre-

Digitized by Google

cię eruáht . únde helenam . uxorem regis menelai ímo ábuuertîgemo nám . únde héimfûorta ze troio . únde uuîo in dén gerîh . greci nâhfvoren . únde troiam îo besâzen . únz sie sîa erfúhten . ióh helenam uuídere guuúnnen. *Ille . i. agamemnon . dum optat dare uela . i. ventos graię classi .* [A 228] *et dum redimit . i. placauit uentos cruore . s. filię . exuit patrem . i. spoliauit se patris nomine . et tristis sacerdos . i. chalchas . foderat miserum iugulum . i. pectus natę.* Dánnân uuárd agamemmon orbus . tô er spûotigo férren uuólta . dáz er dârúmbe dien uuínden sîna tóhter ephigeniam ópferôta . únde dîa chalchas in frískinges uuîs . uuêneglicho frêhta. An díu skéin sîn érnest . táz er nóh tero tóhter nebórgeta . échert er sînen námen gerâche. *Fleuit amissos ithacus sodales . quos ferus poliphemus mersit furibundus inmani aluo. Sed tamen recubans cęco ore . i. uultu . in uasto antro . gaudium mestis lacrimis rependit.* Ulixes chlágeta sîne geférten . dîe ímo in sicilia der ríso poliphemus vuûotigo frâz . tô er fóne troio eruuánt. Ér ergázta in áber sînero trâno . mít tíu . dáz er dáranâh plínd lág in sînemo hóle. Tô er ín slâfenten fánt . únde er ín blánta . dô fertrôsta er síh tero gnôzo . uuánda ér sie erróchen hábeta. *Herculem duri celebrant labores.* Herculem hábent mâre getân mánige árbéite! dîe ér erstráncta. *Ille centauros domuit superbos.* Ér gedéumûota centauros . dîe fabulę ságent uuésen . hálbe mán . únde hálbe rós. Ér chám dára . dâr sie spílotôn in uuázere . dár scôz er íro zuêne. *Abstulit seuo spolium leoni.* Témo léuuen . dér grece nemeus hîez . a nemea silua argiuorvm . tén érslûog er úmbe des chúninges uuíllen aristei . démo nám er dia hût .

Digitized by Google

únde mít chlâuuon mitállo . trûog er sia áfter dés ze rûome. *Fixit et certis uolucres sagittis.* Ér scôz óuh tîe fógela . dîe arpię hîezen . únde fertréib sie ûzer des chúninges rîche alcinoi . dér in achaia sáz. Dánnân flúhen sie in strophades insulas . dâr sie ęneas fánt. Dîe uuâren fabuloſę canes iouis . a rapiendo gehéizene . uuánda arpo grece . rapio chît latine. Áber ouidius héizet sie stiphalidas . a stiphalo fluuio . pi démo hercules mít ín fáht . souuîo chéde . dáz argonautę sie fertríbên. *Poma cernenti rapuit draconi.* Zûoséhentemo dracone . nám er dîe gúldînen épfele . déro ér hûota in orto hesperidum insularum . dîe énnont athlante monte hína sínt in occidentali oceano. Táz târ gúldine épfele uuáhsên . dáz íst ersprénget fóne éinero déro sélbôn insularum . díu álles râtes feracissima íst. Únde uuánda dârínne ęstuarium maris íst . [A 229] táz chît . éin méreflósg . táz férrenân séhentên . similitudinem draconis óuget . pe dív chît man draconem dâr lígen . únde dero épfelo hûoten. Aestuarium íst táz uuázer . dáz síh fóne demo mére zíhet . únde án demo stáde suébet . kenámôtez ab ęstuando . álso stagnum a stando héizet. Íz hábet pe díu námen ab ęstuando . tázchît fóne zéssônne . uuánda sô accessus maris uuírdet. sô zéssôt iz . tóh iz tánne stílle sî . sô recessus uuírt. Ęstus héizet proprie . díu inquietudo des méres . tîa er hábet fóne ímo sélbemo . accedendo et recedendo . dáz chît . ûzkândo . únde íngândo. *Aureo leuam grauior metallo . i. clava cerberum traxit triplici catena.* Únde geuuâfendêr mít cnhúttele . dáns er cerberum fóne héllo . mít trílero chétenno. Fóne díu gescáh . sô er háraûf ze táges lîehte chám . dáz ímo

Digitized by Google

únuuillota . únde er éinen féim erspêh . fóne démo acconita ervuûohs . chrûoto uuírsesta. *Uictor inmitem posuisse fertur pabulum . sguis dominum quadrigis .* Ten grímmen chúning glaucum úberuuvndenen gáb er ze ézenne . sînên grímmên rössen. Táz téta er fóne díu . uuánda ér siu fóre uuéneta ze ézenne humanas carnes. *Ydra combusto periit ueneno.* Dîa éitergûn ydram fersuánta er mít pránde. *Fronte turpatus achelous amnis . ora demersit pudibunda ripis.* Achelous fluuius hórnlôs uuórtenêr . bárg sîn geskánta hóubet ín demo stáde. In mísselichíu bílde uuéhselôta síh achelous . únz er óuh ze fárre uuárd . únde mít hercule gefáht. Sô dér imo daz hórn ábaerslûog . únde ímo daz hóubet hámelez ketéta . tárahâh párg er iz. Állíu uuázer sínt hórnahtíu . fóne díen bóumen . dîe darúmbe stânt. Tér die bóuma dánatûot . tér hábet sie hórnlos ketân. Uuánda óuh hercules ten stád errûmda des uuáldes . pe díu hábet er fluuio sînîu hóren genómen. *Strauit antheum lybicis harenis.* Ér úberuuánt óuh antheum gigantem . filium terrę . regem lybię . dén ér in érdo stânden . ríngendo úberuuínden nemáhta . uuánda ímo mater terra gáb fortitudinem . êr ér ín ûferhûob . únde ín in bóre ervuúrgta. *Cacus . euandri satiauit iras.* Cacus ter dîeb . filius vulcani . dér herculi sînîu rínder ferstál . tér erchûolta mít sînemo tôde . demo chúninge [A 230] euandro sîn zórn. Tô ín hercules erslûog . tô hábeta er euandro geuuíllôt . in dés rîche er latrocinia ûopta. *Setiger notauit spumis humeros . quis compressus foret altus orbis . i. quos comprimeret.* Ímo féimegôta der éber dîe áhselâ . mít tîen ér den hímel inthában sólta. Táz téta er . daz hóubet fnótondo .

Digitized by Google

uuánda er ín lébenden drûog. *Ultimus labor . i. in ultimo labore . sustulit cęlum inreflexo collo.* Ín demo lézesten síge . inthûob er den hímel . mít únuuîchentemo hálse. Táz uuás . tô iouis síh uuéreta dien rísôn . únde er sîe uuólta den hímel ánauuérfen. *Rursusque meruit cęlum precium ultimi laboris.* Únde ze mîeto fûor ér sélbo ze hímele . uuánda er dén ze lézest inthábeta. *Ite nunc fortes . ubi ducit celsa uia magni exempli.* Nû nément pe ímo bílde álle túgedige . únde fárent . tára íuuih ter hôgândo uuég léite. *Cur inertes terga nudatis? Superata tellus . sydera donat.* Zíu súlent ir zágolicho uuîchen . únde den rúkke bîeten? Ferchîesent tia érda . dáz kíbet íu den hímel.

---

56. QUESTIONES HUIUS QUARTI LIBRI . ET QUI ADHUC SEQUITUR QUINTI . AD QUAM PARTEM PHILOSOPHIAE PERTINEANT.

Álso in tertio libro dîe questiones morales sínt . tîedar óugent beatitudinem bonorum . sô sínt tîe hîer in quarto . dîe úns óugent miseriam malorum . únde dîe dáranâh fólgênt . de prouidentia et fato. Áber dîe nóh fóre sínt in quinto libro . de casu et libero arbitrio . dîe skéident síh. Casus tríffet ad prouidentiam . be díu íst tíu questio moralis. Úbe áber sáment múgîn sîn . prouidentia . únde liberum arbitrium . dés er nóh frâgên sól . philosophiam . uuánda dârána bechénnet uuírt tíu natura dero gótes simplicitatis . pe díu tríffet tív questio ad theologiam . dáz chît . ad eam rationem . quę est de diuinis. Tíu ratio . uuánda si humana neíst . núbe diuina . pe díu

Digitized by Google

hábet si éinen ánderên námen . dáz si intellectus héizet. Intellectus diuinorum . úberstépfet humanam rationem. Fóne díu sínt tîe questiones . mít argumentis únde syllogismis kestérchet . tîe sî úns ráhta de retributione bonorum et malorum . áber díu tóugena máhtigi . díu án dero gótes prouidentia íst . tîa si nóh ságen sól . díu uuírt . uuánda si diuina íst . diuinitus fernómen. Frâgêst tu uuánda moralitas de moribus kespróchen íst . uuáz dispositio dei . díu in fato . ún[A 231]de in prouidentia íst . tárazûo tréffên . sô sólt tu uuízen . dáz tiu gótes dispositio moralis kehéizen uuírt . ad similitudinem humanę moralitatis. Uuîo die líute sítîg sîn . álde uuîo sie súlen uuésen sítig . táz héizet latine moralitas! quasi morvm qualitas. Únde be díu uuírt óuh táz moralitas kehéizen . uuîo gót tîen sélbên síten inchît . ióh hîer téilondo . álso dârfóre geságet íst . ióh hínafúre lônondo. Álso beatus gregorius moraliter mánôt . an sînero omelia . dáz kót témo neuuólta gében guttam aquę . tér demo ármen negáb micam panis. Fóne díu chád ter saluator. Eadem mensura qua mensi fueritis . remetietur uobis. Témo gehíllet táz prouerbium. Úbele tûo . bézeren neuuâne. Uuáz íst tánne moralitas . âne álso iz féret . únde fáren sól . án dero ménniskôn síten . únde uuîo iz síh táragágene gezíhet án demo gótes síte?,

EXPLICIT LIBER QUARTUS BOETII.

Digitized by Google

INCIPIT LIBER QUINTUS BOETII.

1. REUOCATUR PHILOSOPHIA A PROPOSITA DISPUTATIONE. [A 232]

Dixerat . i. superiora carmina impleuerat . quę finem faciunt quarti libri. Tíz chád si. *Uertebatque cursum orationis . ad alia quędam tractanda . atque expedienda. Ad alia . s. quam ego uellem.* Únde háfta sî síh án ánder gechôse . dánne íh uuólti. Íh uuólta si ráhtî incidentes questiones . sî uuólta áber fólle-récchen propositas questiones. Hîer íst úns zeuuízenne . mít tîen si gehéilen uuólta sîn sîecha mûot . táz tîe ímo uuâren fóne íro propositę . in primo libro. Álso dîe sínt . quid sit homo . quibus gubernaculis mundus regatur . qui sit rerum finis . quod non credendi sint nefarii homines potentes et felices . nec fortunarum uices . sine rectore fluitare. Sî fánt ín léidegen sînero mísseskíhte. Tô er áber fóne íro fernám . dîa rationem . déro questionum . íh méino . dáz homo participatione dei . deus íst . únde dáz sínt gubernacula mundi . dáz ímo geskéhent prospera únde aduersa . únde álle reprobi sínt infelices . únde inpotentes . uuánda sie ad bonum fóllechómen nemúgen . dára sie béitent! únde uices fortunarum . déro ér síh chlágeta . únréhte nesínt . uuánda sie fóne demo réhten góte chóment . tô begónda ér síh trôsten . únde ába dísên questionibus . án ándere fáhen . dánnân irrúnnene. Téro hábet sî ímo súme-

Digitized by Google

liche gerécchet in quarto libro . i. latentium rerum causas . de prouidentię simplicitate . de fati serie. Nóh sínt fóre . déro ér nû gérot . de casu . de predestinatione diuina . de arbitrii libertate. *Tum ego inquam.* Dô chád íh íro zûo. *Recta quidem exhortatio.* Táz íst réhtiu skúndeda . s. dáz tu chîst. Ite nunc fortes . ubi celsa magni ducit exempli uia. *Dignaque prorsus tua auctoritate.* Únde gerîset sî uuóla dînero hóubethafti. *Sed experior re . quod tu dudum dixisti.* Íh uuírdo áber nû geuuár . dés tû fóre châde. *Questionem de prouidentia implicitam esse aliis pluribus.* Tîa réda de prouidentia . háftên ze mánigên ánderên.

---

2. QUESTIO DE CASU.

Quero enim . an arbitrere casum aliquid esse omnino. Míh íst uuúnder . úbe du casum fúre îeht háben uuéllêst. *Et quidnam arbitrere.* Únde uuáz tu ín áhtoêst. *Tum illa inquit.* Tô ántuuúrta sî. *Festino absoluere debitum promissionis.* Íh káhôn míh zeírlôsenne mînes kehéizes. *Et aperire tibi uiam . qua reuearis ad patriam.* Únde dír zegezéigônne dén vuég . tér díh héim brínge. Léid hábet tíh tînes mv̂otes élelenden getân . íh uuíle iz îlen ze stéte gesézzen . mít ánderro zálo. [A 233] *Hęc autem etsi sunt perutilia cognitu.* Sîn óuh tíse questiones núzze . zeuuízenne. *Tamen auersa sunt paulisper a tramite propositi nostri.* Sîe bréchent tóh éteuuáz ába démo uuége dén íh fáro. *Uerendumque est . ne fatigatus deuiis . non possis sufficere . ad emetiendum rectum iter.* Únde sórgên íh . táz tû mûede uuórtenêr . in

Digitized by Google

âuuekke . dáranâh ten réhten uuég . erstrîchen nemúgîst. *Ne id inquam prorsus uereare.* Dés nefúrhte du nîeht chád íh. *Nam fuerit mihi quietis loco agnoscere ea quibus maxime delector.* Mír íst táz râuua . náls múhi . úbe íh keéiscôn mûoz . tés mîh lánget. *Simul de sequentibus nihil ambigatur.* Únde dero áfterûn rédo nehéin zuîuel nemúge sîn. *Cum omne latus tuę disputationis constiterit indubitata fide.* Tánne dîe behálbo uuórtenen questiones . êr ze guíshéite chómen sîn. Id est . ut incidentes questiones . quę a latere surgunt . prius enodatę . fidem tribuant reliquis a te propositis. *Tum illa inquit. Geram tibi morem.* Nû chád si . trágo íh tînen síto. *Simulque sic orsa est.* Târmíte fîeng si sús ána.

---

3. CASUM SINE CAUSA FALSO DICI.

Si quidem inquit aliquis diffiniat casum esse productum euentum temerario motu . et nulla conexione causarum. Úbe îoman héizet casum . éina stúzzelingun uuórtena geskíht . únde âne állero díngo máchunga. *Nihil omnino casum esse confirmo.* Sô chído íh páldo . dáz casus nîeht nesî. *Et decerno prorsus inanem uocem esse . preter significationem subiectę rei.* Únde héizo íh iz éinen báren námen . âne bezéichennisseda. Causa íst îo conexa zû dero euentu. Fóne díu . dáz man chît temerario motu . únde sine causa . álde sine conexione causarum . dáz íst ál éin. Táz chît állez . stúzzelingûn . árdingun . úndúrftes . âne úrhab . âne úrspríng . âne scúlde . âne réda. Temerarius motus mág óuh chéden sélbuuaga . álde sélbhéui . íh méino . álso dáz íst . úbe síh îeht fóne ímo

Digitized by Google

sélbemo erhéuet . únde fóne ímo sélbemo uuírdet. Uuélez íst áber dáz? Uuír múgen iz spréchen . uuír nefíndên is îo nîeht. Temeritas íst úmbedéncheda . únde úngeuuárehéit . únde gâscrécchi . únde únórdenhafti . fráuali . únúnderskéit . únrihti. Temerarius . i. mentis preceps íst tér . dér nerûochet uuáz er tûot . únde dér âne rât tûot . táz ímo míttundes ûfuuírdet. Tén héizên uuír rágare. Fóne temnendo íst kespróchen [A 234] temeritas per sincopam . quasi temneritas. *Quis enim locus esse potest ullus temeritatis . coercente deo cuncta in ordinem?* Uuâr mág táz sîn . dáz man chît stúzzelingûn . únde árdingûn . únde âne ríhti . góte állíu díng tuuíngentemo ze ríhti? *Nam uera sententia est . nihil ex nihilo existere.* Íst áleuuâr dáz man chît . fóne nîehte nîeht uuérden. *Cui nemo umquam ueterum refragatus est.* Tés álle únsere fórderen iáhen. *Quamquam illi id non de operante principio . s. dicerent.* Souuîo sie dáz nesprâchîn fóne demo ánagenne . álliu díng ûzer nîehte uuúrchentemo. *Sed de materiali subiecto.* Núbe fóne sâmhaftemo dínge. Díu sínt sâmhafte . díu sâmen hábent! únde âne dén uuérden nemúgen. Sô arbores sínt únde herbę . únde állíu animantia. Tíu héizent subiecta . quia subiiciuntur accidentibus suis. Quatuor elementa sínt íro állero sâmo . únde íro materia. *Sed hoc iecerint . s. ueteres . quasi quoddam fundamentum omnium rationum de natura.* Únde sie dáz fúndament légetîn . únde zéigotîn . állero rédôn . únde állero ántuuurto . déro sie gâben fóne dero natura. Sô getân gechôse . héizet ypallage . dáz ér chît fundamentum rationum . fúre rationem fundamenti. Dáz íst certa ratio fundamenti . omnium

Digitized by Google

naturarum . dáz sie châden . nihil ex nihilo existere. Naturę sô arbores sínt únde herbę . únde álliu corpora . dîe neuuérdent nîeht stúzzelingun . sîe hábent ételicha materiam . dánnan siu uuérdent . tîa héizet er fundamentum. Keskíhet ín óuh îeht . tés íst ételih causa. Tíu íst áber fundamentum. Ételih ratio íst îo tóugeníu álde óffeníu . uuáz íro fundamentum sî . uuánnân siu uuérdên . álde uuánnân ín îeht keskéhe. *At si oriatur aliquid de nullis causis . id uidetur ortum esse de nihilo.* Úbe áber îeht uuírdet âne úrspring . táz íst uuórten fóne nîehte. *Quodsi hoc fieri nequit . ne casum quidem huiusmodi esse possibile est . qualem paulo ante diffiniuimus.* Úbe dés nîeht uuésen nemág . sô nemág óuh casus sólih nîeht sîn . sô uuír fóre châden . íh méino . dáz ér sî euentus productus . temerario motu. *Quid igitur inquam?* Uuîo dánne chád ih? *Nihilne est . quod queat iure appellari . uel casus . uel fortuitum?* Nemág nû nîeht sîn . dáz mít réhte héizen súle casus . álde fortuitum? *Anne est aliquid . cui conueniant ista uocabula . tametsi lateat uulgus?* Ist îeht témo díse [A 235] námen geuuállên . dóh iz óuh tie líute nebechénnên?

4. QUID SID CASUS.

Aristotiles inquit meus diffiniuit id in physicis . et breui ratione . et propinqua ueri. Mîn fríunt chád si aristotiles ságeta . dáz in physicis sînemo bûoche chúrzlicho . únde glóublicho. *Quonam inquam modo?* Uuîo chád ih ságeta er? *Quotiens ait geritur aliquid gratia cuiuslibet rei.* Sô man chád er éteuuâr úmbe éteuuáz tûot. *Aliudque obtingit de quibusdam causis .*

Digitized by Google

quam quod intendebatur. Únde dar éteuuannân îeht ánderes keskíhet . tánne dârúmbe man iz tûot. *Casus uocatur.* Dáz héizet casus. *Ut si quis fodiens humum causa colendi agri . inueniat pondus defossi auri.* Sô dáz íst . úbe îoman dúrh áchergáng án dia érda bréchende . éin fúnt cóldes fíndet . íu dâr begrábenes. *Hoc creditur igitur fortuito accidisse.* Dáz chît man úngeuuândo geskéhen uuésen. *Uerum non est de nihilo.* Dáz neíst îo dóh nîeht árdingun . íst éteuuannân geskéhen. *Nam habet proprias causas.* Íz hábet éigene úrspringa. *Quarum inprouisus inopinatusque concursus . uidetur operatus esse casum.* Téro rúnsa . stíllo únde úngeuuândo zesámine chómendo . dia geskíht máchont. *Nam nisi cultor agri foderet humum.* Uuánda úbe der ácherman dâr ze áchere negîenge. *Nisi depositor obruisset eo loci . pecuniam suam.* Nóh ter bérgare sînen scáz târ nebegrûobe. *Aurum non esset inuentum.* Sô neuuúrte ér dâr fúnden. *Hę sunt igitur causę fortuiti conpendii.* Díz sínt máchungâ des úngeuuânden lîebes. *Quod prouenit ex obuiis causis sibi et confluentibus.* Táz ímo dâr gescáh fóne dîen zesámine gelóufenên díngen zuéin . s. daz trítta zegemáchônne. *Non ex intentione gerentis.* Tés neuuéderêr dero tûontôn negedâhta. *Neque enim uel qui obruit aurum . uel qui exercuit agrum . intendit . ut reperiretur ea pecunia.* Uuánda nóh tér begrábento daz kóld . nóh tér érrento den ácher . negedâhtôn dés . táz iz târ sólti fúnden uuérden. *Sed uti dixi . quo ille obruit . hunc fodisse conuenit atque concurrit.* Núbe álso íh chád . târ énêr begrûob . táz tíser dâr grûob . tíu gerúnnen . únde geuîelen zesámine. Daz éina neráhta dia geskíht nîeht . âne daz ánder. *Licet igitur diffi-*

Digitized by Google

nire casum esse . inopinatum euentum. Nû mûoz íh chéden geskíht uuésen . dáz úngeuuândo gebúret. *Ex confluentibus causis . in his . s. causis . quę* [A 236] *geruntur ob aliquid.* Fóne zesámine geuállenên díngen . díu man úmbe îeht tûot. *Ille uero ordo . qui descendens de fonte prouidentię . disponit cuncta suis locis et temporibus.* Áber díu órdena . s. fati . díudir chómentíu fóne gótes prouidentia . állíu díng éinzen scáffôt in íro stéte . únde in íro zîte. *Procedens inuitabili conexione.* Chómentíu mít féstero háftûn. *Facit concurrere causas . atque confluere.* Díu getûot fállen únde gerínnen zesámine . únde háftên zesámine . dîe causas tero casuum. Prouidentia uuéiz tiu díng sáment . fatum récchet siu éinzen . uuánda dâr éinêr fóre begrûob . tárazûo háfta fatum . dáz ánderêr sîd târ grûob . zûo dîen zuéin háfteta be nôte diu inuentio drítta. Dô gót éniu zuéi uuólta geskéhen . dô geskáh fóne dîen nôte daz trítta.

---

5. ITEM OSTENSIO CASUS EX CONUENTU FLUMINUM.

Tigris et eufrates resoluunt se uno fonte in scopulis achemenię rupis. Ûfen dîen gebírgen armenię . spríngent sáment . tigris únde eufrates. *Ubi fugax pugna . i. fugiens pugnator . figit uersa spicula pectoribus sequentum.* Dâr die féhtenten flíhendo . hínder síh án dîe síh iágonten skîezent. *Et mox abiunctis aquis dissotiantur.* Únde skéident sie síh sâr . mít férrên rúnsôn. *Si coeant et reuocentur iterum in unum cursum. Suspensio uocis.* Múndent sie áfter dés . únde chóment sie in éina rúnsa. *Ut confluat*

Digitized by Google

quod trahit unda alterni uadi. Et hic. Álsô . dáz tíu zesámine fliezên . díu îouuederez uuázer fûoret. *Conueniant puppes . et uulsi trunci flumine. Et hic.* Íh méino diu skéf . únde dîe ûzer érdo geuuálzten rónen fóne dero áho. *Et mixta unda implicet fortuitos modos . i. ordines . s. hoc casus dicitur.* Únde dáz kemískelôta uuázer getuuíret . tie úngeuuânden órdenâ. Dáz sínt órdenâ . dáz îo uuázer nâh uuázere rínnet. Úbe dáz úngeuuândo geskíhet . tíu geskíht héizet casus. *Quos tamen uagos casus regunt ipsa decliuia terrę . et defluus ordo lapsi gurgitis.* Tîe sélben geskíhte . íh méino dero confluentię . máchônt tie háldâ . únde díu îo ze tále sîgenta ríhti dero áho. Úbe tál·neuuâre . únde uuázer dára nesúnne . sô nechâmîn siu nîeht zesámine. *Sic patitur frenos fors . quę uidetur fluitare permissis habenis.* Sô féret casus peduúngen . tér dír dún[A 237]chet fáren úmbeduúngen. *Et ipsa meat lege.* Únde âne êa neféret er. Causę dîe casum máchont . dîe duuíngent ín! dîe sézzent ímo êa. Fóne díu íst táz fors . únde casus . únde inopinatus euentus . táz tie causę máchônt! óffene . álde tóugene.

---

6. AN FATO COERCEATUR HUMANA UOLUNTAS.

Animaduerto inquam. Uuóla fernímo íh. *Et consentio id ita esse . uti tu dicis.* Únde iího íh iz álso uuésen . sô du chîst. *Sed estne ulla libertas nostri arbitrii . in hac serie coherentium sibi causarum?* Íst nu dehéin sélbuualtigi únseres uuíllen an dírro . ríhti dero zesámine háftentôn úrhabo? *An constringit*

Digitized by Google

fatalis catena ipsos quoque motus humanorum animorum? Tuuínget fatum óuh ménniskôn gedáncha . álso iz tûot ándere geskíhte. *Est inquit . s. liberum arbitrium.* Sô íst chád si. *Neque fuerit ulla rationalis natura . quin adsit eidem libertas . arbitrii.* Neheín creatura nehábet rationem . âne liberum arbitrium. Díu béidiu hábent angeli in cęlo . homines in terra.

---

7. QUOD EX RATIONE IUDICIUM . EX LIBERTATE SIT ELECTIO.

Nam quod naturaliter potest uti ratione . id habet iudicium. Témo uuízze únde sín gelâzen sínt . témo íst óuh kelâzen chîesunga. *Quo discernat quidque.* Mít téro er díngolih skéide . uuéder iz zetûonne sî . álde nesî. An dîen zuéin íst er úmbeduúngen. Díu úmbeduúngeni . héizet libertas. Ratio lêret in . uuáz er tûon sól . libertas lâzet in tûon . souuéder er uuîle. *Per se igitur dinoscit fugienda . uel optanda.* Fóne ímo sélbemo uuéiz er . uuáz er skíhen . álde mínnon sól. Dáz lêret in ratio. *Quod uero quis optandum esse iudicat . petit . refugit uero . quod estimat esse fugiendum.* Dáz er gûot uuânet sîn . dáz uuíle er . dáz er úbel . uuânet sîn . dáz skíhet er. Dáz hénget ímo liberum arbitrium. *Quare quibus in ipsis inest ratio . inest etiam libertas . uolendi et nolendi.* Fóne díu . dîen gelâzen íst pechénneda úbeles únde gûotes . tîen íst kelâzen geuuált tero uuéli. *Sed hanc non ęquam esse constituo! i. fateor in omnibus.* Íh neságo sîa dóh nîeht kelîcha uuésen . an állên dîe sia hábent. *Nam et perspicax iuditium . et in-*

Digitized by Google

corrupta uoluntas . et efficax potestas optatorum . presto est supernis diuinisque substantiis. Uuánda angelis íst kelâzen uuâríu bechénneda . únde réhtêr uuíllo . únde spûotig máht íro uuíllen. Dísiu dríu gáb kót ze [A 238] lône bonis angelis . nâh téro ruina malorum . dîe íro liberum arbitrium in árg chêrton . únz sie iz hábetôn. Nû nehábent sie iz . uuánda dóh sie bechénnên uuáz kûot zetûonne sî . sîe neuuéllen iz tûon . nóh nemúgen. Áber der ménnisko uuás fóre sînero preuaricatione béidero geuuáltîg . uuízenthéite . ióh uuíllen . án dero preuaricatione uuúrten siu béidiu sô geírret . táz ér chîesendo . lúgi díccho áhtôt fúre uuâr . únde ér uuéllendo . úbel uuíle fúre gûot. Târmíte nespûot ímo óuh nîeht sînes uuíllen . dóh er uuóla uuélle . íz netûe gratia dei.

8. DE PHILOSOPHORUM OPINIONE SUMPTA LOQVITUR.

Humanas uero animas liberiores quidem esse necesse est . cum conseruant se in speculatione diuinę mentis. Tero ménniskôn sêlâ sínt pe nôte frîeren . únz sie gótes ánasíht hábent in hímele. Sîe nedrúcchet târ neuuéderêr írredo . nóh iudicandi . nóh eligendi. Sîe uuízen dâr êr sie hárachómên . uuáz ín gûot íst . táz uuéllen sie óuh. *Minus uero . s. liberę sunt . cum dilabuntur ad corpora.* Hárafárendo ad corpora . nuérdent sie únfrîeren. *Minusque etiam cum colligantur terrenis artubus.* Únde óuh únfrîeren . sô sie síh keséldont . únde mít tien írdiskên líden behéftet uuérdent. *Extrema uero seruitus est.*

Digitized by Google

cum deditę uitiis . ceciderint possessione proprię rationis. Táz íst tiu gnôtista scálhheit . sô sie uerrâchene án die súndâ . ába íro uuîstûome gegânt. *Nam ubi deiecerint oculos . s. mentis . a luce summę ueritatis . ad inferiora et tenebrosa;* Sús uuérdent sie gescálhchet. Sô sie íro mûot níderlâzent . ába demo ûfuuertigen . án daz níderuuertiga. *Mox caligant nube inscitię.* Sô únuuízzênt sie sâr. *Turbantur pernetiosis affectibus.* Uuérdent sie behéftet . mít zâligên gelústen. *Quibus accedendo consentiendoque.* Dîen héngendo . únde dîen fólgendo; *Adiuuant seruitutem quam inuexere sibi.* Stûorrent sie día scálheit . tîa sie síh ánalîezen. *Et sunt quodam modo captiuę propria libertate.* Únde dánne sínt sie geéllendôt . únde geuérrêt fóne íro frîhéite. *Quę tamen cernit ille intuitus prouidentię . prospiciens cuncta ab ęterno.* Dáz síhet îo dóh ána dáz fúresíhtiga óuga . álliu díng fóreuuízende. *Et disponit suis meritis quęque predistinata . i. quos predistinauit . hos et remunerat.* Únde díu [A 239] fórebenéimden . sképfet iz áfter íro frêhten. *Pant eforan . ke pant epakuin.* Táz óuga ál síhet . únde ál bechénnet.

9. QUANTUM PENETRABILIOR SIT INTUITUS DEI . QUAM RADIUS SOLIS.

Homerus melliflui oris . canit phoebum clarum puro lumine. Ter sûozo chôsonto homerus . ér héizet tia súnnûn zórfta . únde héitera. *Qui tamen non ualet perrumpere omnia uiscera terrę . aut pelagi . infirma luce radiorum.* Díu dóh tia érda dúrhskînen nemág . únde den mére . fóre úndrâti dero skîmôn.

Digitized by Google

Haud sic conditor magni orbis. Sô únmahtig neíst kót nîeht. *Huic tuenti cuncta ex alto . non resistunt terrę ulla mole.* Sînên óugôn ál óbe séhentên . neuuíderstât nehéin dicchi dero érdo. *Non obstat nox atris nubibus.* Nóh nehéin uínstri dero náht. *Cernit in uno ictu mentis . quę sint . quę fuerint . et ueniant.* Éines plíccches ánasíhet er . dáz êr uuas . únde nû íst . únde nóh chómen sól. *Quem possis dicere uerum solem . quia respicit cuncta solus.* Tén máht tu héizen dia uuârun súnnun! uuánda ér ál éino ána síhet.

---

10. QUESTIO . QUIA PROUISA NECESSE EST FIERI . QUOMODO STET LIBERUM ARBITRIUM.

Tum ego inquam. Dô ántuuvrta íh íro. *En rursus confundor . difficiliori ambiguitate.* Nû stécchên íh óuh in mêroren zuîuele. *Inquit . quęnam ista est?* Uuélêr íst tér zuîuel? *Iam enim coniecto quibus perturbare.* Íh mág uuóla chád si irrâten . uuáz tir uuírret. *Inquam nimium uidentur aduersari et repugnare.* Mír dúnchent chád ih . tíu zuéi ríngen . únde uuíder éinánderên sîn. *Deum prenoscere uniuersa . et ullum libertatis arbitrium esse.* Dáz kót ál uuíze fóre . únde iz tóh stánde in mánnes uuíllen. *Nam si deus prospicit cuncta . neque potest falli ullo modo . euenire necesse est . quod prouiderit prouidentia futurum esse.* Uuánda úbe gót ál uuéiz . fóre . únde ín sîn uuízenthéit nîeht trîgen nemág . sô sól nôte geskéhen . dáz ér uuéiz chúmftig. Táz íst uuâr. *Quare si prenoscit ab ęterno . non modo facta homi-*

Digitized by Google

num . sed etiam consilia et uoluntates . nulla erit libertas arbitrii. Hoc falsum est. Fóne díu . úbe er îo fóreuuéiz . nîeht éin líuto tâte . núbe óuh íro uuíllen . sô íst sélbuualtigi ába. [A 240.] *Neque enim poterit uel ullum aliud factum existere . uel quęlibet uoluntas . nisi quam presenserit diuina prouidentia . nescia falli.* Uuánda nîeht neméig keskéhen in tâte . nóh in uuíllen . gótes óuga neséhe iz . dáz nîoman neméig trîegen. Dáz íst uuâr. *Nam si ualent detorqueri aliorsum quam prouisę sunt . non erit iam firma prescientia futuri . sed opinio potius incerta . quod nefas iudico de deo credere.* Méig íro dehéin uuáng uuérden . sô neméig iz nîeht héizen! quíssiu uuízentheit . núbe únguis uuân . dés nîoman gót zíhen nemûoz.

11. REPROBATUR HOC . QUO QUIDAM PUTANT SE SOLUERE QUESTIONEM.

Neque enim probo rationem . qua se credunt quidam posse dissoluere hunc nodum questionis. Nóh íh nelóbon nîeht tîa réda . mít téro síh súmeliche uuânent háben geántuuúrtet tírro únsemfti. *Aiunt enim . non ideo euenturum esse quid . quoniam prospexerit prouidentia id futurum esse . sed . s. aiunt e contrario . quoniam quid futurum est . id potius non posse latere diuinam prouidentiam.* Sîe chédent . ni be díu negeskíhet iz . táz iz kót fóresíhet . núbe uuánda iz keskíhet . pe díu fóresíhet er iz. *Eoque modo putant hoc necessarium relabi in contrarium.* Únde sús uuânent sie . dísa nôt tero chúmftigon geskíhto . uuídere eruuínden. *Neque enim necesse*

Digitized by Google

esse contingere . quę prouidentur . sed necesse esse prouideri . quę futura sunt. Nóh sîe neuuânent nîeht nôte geskéhen . díu gót fóresíhet . núbe ín nôte díu fóreséhen . díu geskéhen súlen. Dés uuéhseles uuânent sîe . dáz tíu geskíht máchoe dia fóresíht . náls táz tiu fóresíht máchoe dia geskíht. *Quasi uero laboretur . quę causa sit huius rei . prescientiane sit necessitas futurorum . an futura sint necessitas prouidentię.* Sámoso íh târúmbe rínge . uuéderez máchunga sî des ánderes . úbe fóresíht nôtmáchunga sî dero chúmftigôn álde chúmftigíu nôtmáchunga sîn dero fóresíhte. *Ac non nitamur illud monstrare . necessarium esse euentum prescitarum rerum . quoquo modo sese habeat ordo causarum.* Únde mír mêr · nesî zeóugenne . nôtháfta uuésen dîa geskíht tero fóregeuuízenôn . souuîo díu ríhti sî dero máchungôn . s. uuánda mír îo fóne dero nôthafti dúnchet . ábauuésen liberum arbitrium. *Etiamsi non uideatur prescientia inferre necessitatem eueniendi futuris rebus.* Tóh fóresíht netûe dîa nôthafti dien chúmftigên. [A 241]

12. ERRANTIVM RATIO ALIA MANIFESTATUR RATIONE . SUMPTA EX CATHEGORIIS ARISTOTELIS.

Etenim si sedeat quispiam . necesse est ueram esse opinionem . quę coniectat eum sedere . atque rursus e conuerso . si sit uera opinio . de quopiam . quoniam sedet . necesse est eum sedere. Dés sie dénchent . táz íst tísemo dínge gelîh. Úbe îoman uuânet sízzenten sízzen . dén netríuget ter uuân. Úbe ín der uuân

Digitized by Google

netríuget . sô sízzet er. *Est igitur necessitas in utroque . in hoc quidem sedendi . at uero in altero ueritatis.* Téro béidero íst nôt . ióh tes sízzennes . ióh tero úmbetrógeni. *Sed non idcirco sedet quisque . quoniam uera est opinio.* Áber uuârrer uuân . netûot nîomannen sízzen. *Sed hęc potius uera est . quoniam precessit quempiam sedere.* Núbe daz fóresízzen getûot uuârren uuân. *Ita cum procedat causa ueritatis ex altera parte . inest tamen communis necessitas in utraque.* Sô geskíhet . táz échert éin hálb sî máchunga dero uuârheite . únde áber nôt sî béiden hálb. *Similia patet ratiocinari de prouidentia . futurisque rebus.* Also íst tíu réda getân . fóne gótes fóresíhte . únde fóne dîen chúmftigên díngen . s. sô iz tîe fernómen hábent . tîe darána írront. *Nam si idcirco etiam prouidentur . quoniam futura sunt . non uero ideo proueniunt . quoniam prouidentur.* Uuánda dóh kót tiu díng fóne díu ánasého . uuánda siu chúmftîg sínt . sô sie uuânent . síu negeskéhent áber nîeht . túrh táz ér siu fóresíhet. *Nihilo minus tamen necesse est . uel ab deo prouideri futura . uel euenire prouisa.* Nû íst áber béidero nôt . ióh kót fóreséhen chúmftigíu . ióh fóreséuniu geskéhen. Nû íst hîer óuh sosámo máchunga éin hálb . sô sie uuânent . nôt íst péiden halb. *Quod solum satis est . ad perimendam libertatem arbitrii.* Târ an déro stéte . íst is knûoge ze déro zestôredo sélbuualtiges uuíllen . uuánda nôt nímet ten geuuált.

Digitized by Google

13. DERIDETUR FALSA SUSPITIO.

Iam uero quam preposterum est . ut dicatur euentus temporalium rerum . causa esse ęternę prescientię. Uuîo hárto gréhto dáz nû míssechêret íst . táz îoman ságet . tíse frístmâlîgen geskíhte . máchunga uuésen . dero êouuigun gótes uuízenthéite. *Quid est autem aliud arbitrari . deum ideo prouidere futura . quoniam sunt euentura . quam putare quę olim acciderunt . causam esse illius summę prouidentię?* [A 342] Uuáz íst iz ánderes? Tér gót uuíle uuânen fóne díu bechénnen chúmftigíu . uuánda siu geskéhen súlen . dén chído íh uuânen . dáz ímo geskíhte máchunga sîn . dero uuízenthéite.

---

14. ITERUM PROPONITUR . INEUITABILEM ESSE PRESCIENTIAM . ALIOQUIN OPINIONEM POTIUS EAM ESSE.

Ad hec . s. inferendum est. Tárazûo íst óuh tíz zelégenne. *Sicuti cum scio quid esse . id ipsum esse necesse est . ita cum noui quid futurum . id ipsum futurum esse necesse est.* Álso dáz nôte sô íst . úbe íh îeht uuéiz in presenti . sô geskíhet óuh táz nôte hínafúre . dáz íh chúmftig uuéiz. *Sic fit igitur . ut euentus prescitę rei . nequeat euitari.* Sô geskíhet îo . dáz fóregeuuízzen díng ze léibo uuérden nemág. *Postremo si aliquis existimet . quid aliorsum . atque se habeat res.* Íst áber îoman . dér daz tíng ánderes áhtôt . tánne iz sî. *Id non modo scientia non est . sed est opinio fallax . longe diuersa ab ueritate scientię.* Dáz neíst nîeht éin únuuízentheit . núbe lúkkêr

Digitized by Google

vuân . férro geskéidenêr fóne déro uuârheite uuízentheite. *Quare si quid ita futurum est . ut eius euentus non sit certus ac necessarius.* Fóne díu . úbe îeht tínges sô chúmftig íst . táz sîn chúmft quís neíst nóh nôte neíst. *Qui poterit id euenturum esse presciri?* Uuîo mág táz îoman uuízen fóre chúmftig? *Sicut enim scientia ipsa inpermixta est falsitati . ita id quod ea concipitur . aliter nequit esse . atque concipitur.* Dés neuuírdet fóne díu nîeht . uuánda álso uuízentheit síh nemískelôt . zûo dien lúginen . álso nemág nîeht táz sî in íro begríffen hábet . ánderes ergân . dánne sô iz in íro begrífen íst. Ín dero scientia lígent pegríffen die geskíhte . álso sie dâr lígent . sô ergânt sie nôte. *Ea namque causa est . cur scientia careat mendatio . quod necesse est . rem quamque ita se habere . uti scientia comprehendit eam sese habere.* Fóne díu íst scientia dero lúgino âno . uuánda nôt íst . tíngolîh sô sîn . sô sî iz erfáren hábet . táz iz sî. *Quid igitur?* Uuáz nû? *Quonam modo deus hęc incerta . prenoscit futura?* Díu únguís sínt kóte . ze uuélero uuîs fóreuuéiz er díu? *Nam si censet ineuitabiliter futura . quę etiam non euenire possibile est . fallitur.* Uuânet er diu chúmftigen nemúgen ze léibo uuérden . díu dóh ze léibo mú[A 243]gen uuérden . sô tríuget ín der uuân. *Quod nefas est non modo sentire . sed etiam uoce proferre.* Dáz méin zespréchenne íst . nîeht éin zedénchenne. *At si ita uti sunt . ita ea futura esse decernit! ut ęque cognoscat ea uel fieri posse . uel non fieri.* Úbe ér siu áber sô benéimet uuésen chúmftigíu sô siu sínt . íh méino . dáz ér siu uuíze gelîcho múgen uuérden . únde neuuérden. *Quę est hęc prescientia . quę nihil certum.*

Digitized by Google

nil stabile comprehendit? Uuáz uuízenthéite íst tánne dáz . tíu nîeht kuísses . nóh stâtes in íro nehábet? *Aut quid hoc refert uaticinio illo ridiculo tyresię? quidquid dicam . aut erit . aut non.* Álde uuîo fílo íst táz kuíssera . dánne daz hûolicha uuízegtûom sybillę . déro sacerdotis apollinis? táz sî chád . uuâr álde lúgi íst táz íh ságo. *Quid enim prestiterit diuina prouidentia humana opinione . si uti homines incerta diiudicat! quorum est incertus euentus?* Uuáz úberslât tánne gótes uuîstûom dén ménniskôn uuân . úbe er ín gelîcho zuîuelôt . zuîueligero díngo? *Quodsi apud illum certissimum fontem omnium rerum . nihil incerti esse potest.* Úbe áber mít ímo állero díngo úrspríngе nîeht zuîueliges neíst. *Certus est euentus eorum . quę ille firmiter prescierit futura.* Sô geskéhent óuh unzuîueligo . díu ér guísso uuéiz chúmftig. *Quare nulla est libertas humanis consiliis et actionibus . quas diuina mens cuncta prospiciens . alligat et constringit ad unum euentum.* Be díu neíst ménnisko geuuáltig an sînero tâte gûotes ióh úbeles . tén gót . tér ál fóreuuéiz . tuínget zu demo éinen. Dáz íst falsa conclusio.

---

15. SI ET LIBERUM ARBITRIUM NECESSITATE FUTURORVM TOLLITUR . OMNEM ORDINEM HUMANĘ CONUERSATIONIS SUBUERTI,

Quo semel recepto . quantus occasus humanarum rerum consequatur liquet. Sól dáz sô sîn . sô neíst nehéin zuîuel . uuîo gáreuuo ménniskôn díng zeslîfe. *Frustra enim proponuntur premia et poenę . bonis malisque.* In geméitûn uuérdent tánne gehéizen . lôn .

Digitized by Google

únde ingélteda . gûotên ióh úbelên. *Quę non meruit ullus liber ac uoluntarius motus animorum.* Sîd téro neunéder gescúlden nemég íro únuerlâzeno . únde únsélbuualtig mûotuuíllo. *Idque uidebitur iniquissimum omnium . quod nunc uidetur ęquissimum.* Únde dánne uuírdet állero díngo únrehtesta . dáz nû [A 244] réhtesta íst. *Uel puniri improbos . uel remunerari probos.* Íh meino dánchôn gûotên . únde úndanchôn úbelên. *Quos non mittit ad alterutrum propria uoluntas.* Tîe íro uuíllo dárazûo neléitet. *Sed cogit necessitas futuri.* Núbe sîe tuínget nôt tes chúmftigen. *Nec uitia igitur nec uirtutes quicquam fuerint . sed potius mixta . atque indiscreta confusio omnium meritorum.* Nóh âchuste nesínt . nóh chúste nesínt . núbe gelîh . únde úngeskéiden mískelunga állero frêhto. *Quoque nihil sceleratius excogitari potest . cum ducatur omnis ordo ex prouidentia rerum.* Únde dáz állero díngo zâligôsta íst in gedáng zenémenne . dánne díu fóresíht állíu díng chúmftigíu órdonoe. *Nihilque liceat humanis consiliis.* Únde sô láng is nîeht negestánde ze ménniskôn uuíllen. *Fit ut uitia quoque nostra referantur ad auctorem omnium bonorum.* Sô neíst nehéin rât . núbe an gót . tér ál gûot kíbet . únsere scúlde gesmízen uuérden. *Igitur nec sperandi aliquid . nec deprecandi ulla ratio est.* Nóh kedíngi . nóh flého . nemág nîoman nehéina réda gében! uuáz te uuéder súle. *Quid enim uel speret quisque . uel etiam deprecetur . quando conectit indeflexa series omnia optanda.* Uués sól man gedíngen . álde fléhon . dánne állíu gérohaftíu díng zesámine héfte indissolubiliter . in chétenno uuîs . tíu únuuéndiga éinrihti . s. fati? Úbe álliu díng háftênt in íro ordine . sô siu benéimet

Digitized by Google

uuúrten . sô chúmet mánnolichemo âna fléha . dáz ímo sól. *Auferetur igitur unicum illud commertium . inter deum et homines scilicet . sperandi atque deprecandi.* Sól iz sô fáren . sô íst tíu éiniga uuándelunga geírret . únder góte únde únder ménniskôn . únde dér chóuf . tér állêr gestât an gedíngi . únde án fléhôn. *Promeremur si quidem pretio iustę humilitatis . s. quę in precibus est . inestimabilem uicem diuinę gratię;* Uuánda uuír gechóufên úmbe ín . mít témo uuérde réhtero déumûoti . sô fléhâ sínt . daz tíura gélt sînero gnâdon. Ánderen chóuf nemúgen uuír mít ímo nîeht trîben. *Qui solus modus est . quo uideantur homines posse colloqui cum deo.* In dîa éinûn uuîs tie líute sáment kóte chôsôn múgen. *Et ipsa ratione suppli-candi . coniungi illi inaccessę luci . prius quoque quam impetrent.* Únde síh pétondo náhen zûo demo úngesíunli[A 245]chen lîehte . ióh êr sie îeht erbítên. *Quę si recepta necessitate futurorum . nihil uirium habere credantur.* Úbe man nû geiégenero nôte dero chúmftigôn . dîe uuânen sól nîeht negemúgen. *Quid erit . quo possimus conecti . atque adherere illi summo principi rerum?* An uuélemo díngе múgen uuír únsih tánne háben ze góte . állero díngo hêrren? *Quare necesse erit humanum genus disseptum atque disiunctum . suo fonte fatiscere . uti paulo ante cantabas*; Sô mûoz tánne . álso dû míttundes súnge an dîen férsen . si uis celsi iura tonantis . zescrínden sámoso léim . ménniskôn sláhta . dánagebrócheníu . ióh keskéideniu . fóne demo uuâren brúnnen . dánnân si chám.

Digitized by Google

16. QUID EUM AB INTELLECTU HUIUS QUESTIONIS RETARDET. IPSE SCRUTATUR.

Quęnam discors causa resoluit foedera rerum? Uuáz úngehélli írret tîe gezúmfte . zuéio díngo . s. gótes únde mánnes . álde prescientię et liberi arbitrii? *O deus quis statuit tanta bella duobus ueris?* Uuér gót hábet kegében sólicha ríngûn zuéin uuâren? Uuélíu sínt uuâreren . dánne síu sínt? *Ut quę constent carptim singula . eadem nolint mixta iugari?* Dáz tíu dúrh síh sínt in súnder . nîeht zesámine neuuéllên? Uuélih necessitas mág kótes prouidentiam únde mánnes . liberum arbitrium geskéiden . síu nesîn sáment an állero mánnes tâte? *An nulla est discordia ueris?* Álde neíst uuârên nehéin ungehélli? Uerum únde falsum flíhent éin ánderíu . duo uera mínnônt síh. *Semperque sibi certa coherent?* Únde hábent síh îo zesámine díu guíssen . i. tíu dúrh síh quísso sínt? *Sed mens . i. anima obruta cęcis membris . nequit noscere tenues nexus rerum . igne oppressi luminis.* Áber dés scúld neíst iz . núbe des ménnisken sêla nemág nîeht fóre túmbheite uuízen íro tóugenen bánt . tíu áber dû uuéist philosophia . únde díu íh fóne dír gelírnên uuíle. Dáz íst álso er châde. Liberum arbitrium íst úns áleguís . uuánda iz skînet án dero ménniskôn tâte. Dei prouidentia íst sámoguís án dien ánderên creaturis . tîe liberum arbitrium nehábent. Áber án des ménnisken tâte . nemúgen siu sáment sîn. Álde úbe siu múgen . sô íst tés fílo tóugen ratio . uuîo dáz sî. Tíu ratio íst ímo úbel zeirrâtenne . igne oppres[A 246]si luminis . i. acie aggrauatę mentis! mít témo geírten sínne des mûotes?

Digitized by Google

Ter lîchamo tûot tia sêla úngeuuáltiga íro sínnes . tén si hábeta . êr si zu ímo câme. Sî ríngetîo daranâh . íro spûot is áber úbelo. *Sed cur flagrat tanto amore . reperire tectas notas ueri?* Zíu íst íro dánne sô nôt . zeeruárenne díu tóugenen uuórtzéichen dero uuârhéite? *Scitne . quod appetit anxia nosse?* Uuéiz sî . dáz si uuízen uuíle? *Sed quis laborat scire nota?* Uuér sól áber dés frâgên . dáz er uuéiz? *At si nescit . quid cęca petit?* Íst si óuh sô blínt . táz si is nîeht neuuéiz . uuáz uuíle si dánne? *Quis enim nescius optet quicquam?* Uuér íst tér dáz uuélle . dáz er neuuéiz? *Aut quis ualeat sequi nescia? quoue inueniat?* Alde uuér mág sûochen . dáz ér neuuéiz . nóh nebechénnet? álde uuâr spûot is ímo zeirfárenne? *Quis ignarus noscere queat repertam formam?* Uuér mág óuh pechénnen . dáz ímo únchunt íst . sô er iz óuh findet? *An cum cerneret . s. anima altam mentem . i. deum . pariter norat summam et singula?* Álde súlen uuir glóuben . dáz si béidíu uuíssi . únz si gót ánasáhe . diu súnderîgen . ióh tia sámenthafti? *Nunc condita nube membrorum . non in totum oblita est sui.* Nû gréhto ín dien líden befínstertíu . hábet si is súmes . nî dóh álles ergézen. *Et tenet summam perdens singula.* Únde daz knôtesta uuéiz si . téilelichen neuuéiz si. Nîoman neíst sô gehúhtîg . dáz er álles téileliches sô uuóla gehúge . sô des knôtesten. *Igitur quisquis requirit uera . neutro est habitu.* Souuér dero uuârhéite frâgêt . s. álso íh nû tûon an dírro questione . dér neíst in neuuéderro geskéfte. *Nam neque nouit . nec tamen omnia penitus nescit.* Nóh táz er iz állez uuíze . nóh táz er iz állez neuuíze. *Sed summam quam retinens meminit . consulit.* Núbe daz

Digitized by Google

knôtesta . dáz ér in gehúhte hábet . táz úrsûochenôt er. *Retractans alte uisa.* Tîefo dénchende . án dáz er sáh. *Ut queat addere seruatis oblitas partes.* Táz er mít tîen erhúgetên . chóme nâh tien ergézenên. Also dér éin bûoh tarána perfecte gelírnêt . únde échert ûzenan gehúget tero summę . únde er dîa díccho ánachêret . táz er fóne déro óuh tes ánderes síh pehúge. Uuáz summa sî . dáz lêret únsih cicero in rhetoricis dicens. Summa [A 247] facti est . homicidium fecit. Singula uero sunt . quid ante rem . quid post rem . quid in ipsa re . aut circa rem factum sit. Chît îoman ze úns . an necesse est euenire quę prouidentur? Necesse chédên uuír. Chît er áber. Et stabit liberum arbitrium? Stabit chédên uuír. Chît er óuh. Quomodo liberum erit . quod necessarium est? Necessitas et libertas unius rei esse non possunt. Aut si possunt . quibus nexibus colligantur . quę sibi aduersantur? Uuáz chédên uuír dánne? Ube úns tie nexus únchunt sínt . sô nechúnnen uuír dírro questionis nîeht állero geántuuurten. Sô uuízen uuír échert tia summam . singula neuuízen uuír. Die singula súlen uuír háranâh lírnên fóne sélbero philosophia.

---

17. PRIMA RESPONSIO . QUIA INTELLECTUS NON RATIO THEOLOGOS FACIT.

Tum inquit illa. Dô ántuuurta sî mír. *Hęc est uetus querela de prouidentia.* Díz íst tiu álta chlága fóne gótes prouidentia . dáz sî daz liberum geírre. *Marcoque tullio uehementer agitata . cum distribuit di-*

Digitized by Google

uinationem. Únde fóne cicerone gnûog ketríbeníu . dâr er daz uuízegtûom téilta . s. in tres partes . in aruspitia . et in fulguritia . et in oscinia. Aruspitia uuúrten genómen fóne dîen léberon dero ópferfrís-
5 kingo. Fulguritia fóne dien blícchen. Oscinia fóne dero fógalo rárto. *Et res quesita tibi ipsi . diu prorsus et multum.* Únde íst iz tír . dáz méinet fóne dír . éin hárto gnôto gesûochet tíng. *Sed haudquaquam satis diligenter . ac firmiter hactenus expedita . ab ullo*
10 *uestrum.* Únde áber îo nóh nîeht keuuárlicho . nóh kuíslicho gerécchet fóne íuuer dehéinemo. *Cuius caliginis causa est.* Téro tímberi scúlt íst táz. *Quod motus . i. conatus humanę rationis non potest admoueri . ad simplicitatem diuinę prescientię.* Dáz tes mén-
15 nisken ratio . dóh si síh is péite . nîeht erréichen nemág tîa éinfalti gotes fóreuuízedo. *Quę si ullo modo cogitari queat . s. saltim intellectu . quia non ualet ratione.* Úbe dîa îoman uuízen mág . úberstîgendo dia rationem. *Nihil relinquetur ambigui.* Démo neíst ne-
20 héin zuîuel an dírro questione. Gótes prescientia íst éinfálte . uuánda er ál uuéiz . únde dáz sáment uuéiz . únde gágenuuertigo. Náls nîeht hínder síh kehúgendo . nóh fúre síh ténchendo. Dér dáz pechénnet . tér íst únzuîuelig . táz óuh tîe tâte liberi arbitrii . nôte
25 in sînero scientia [A 248] sínt . náls prescientia . únde siu álso múgen sáment sîn . sô únsêr scientia íst . sáment tero ménniskôn tâte . dîe sélbuualtig sínt. Uuáz írret sie dáz tero sélbuualtigi . dáz uuír die tâte uuízen? *Quod ita demum patefacere . atque ex-*
30 *pedire temptabo . si prius expendero ea quibus moueris.* Tîa simplicitatem chórôn íh tir dánne geóffenon . únde gerécchen . sô íh tíh êrerôn dés erríhto .

Digitized by Google

únde dáz kechôson . dáz tír uuíget . únde díh zuîuelet tes liberi arbitrii.

---

18. CUR NON RECIPIAT RATIONEM . QUA SE ALH PUTANT SOLUERE QUESTIONEM.

Quero enim . cur putes minus efficacem illam rationem soluentium. Nû frâgên íh tíh . zíu dû neuuânêst fróma uuêsen . dîa réda dero errâtentôn dîa questionem . s. sô sîe iz áhtont. *Quę putat libertatem arbitrii nihil impediri prescientia.* Díu réda dúrh táz uuânet . i. contendit . úngeírret sîn liberum arbitrium . fóne dero prescientia. *Quia existimat prescientiam non esse causam necessitatis futuris rebus.* Uuánda sî nehéin nôtmáchunga neíst futuris rebus . i. tien chúmftigên díngen . i. áfter íro uuâne. Hîer behúgên únsih . dáz er dârfóre dísen uuân nîeht neléidezta . nóh óuh nesólti . uuánda er réhtêr íst . núbe dáz sîe châden . euentum futurorum uuésen causam gótes prescientię. *Num enim tu aliunde trahis argumentum necessitatis futurorum?* Uuánnân râtiscôst óuh tû ánderes . nôte geskéhen súlen diu chúmftîgen? *Nisi quod non possunt ea non euenire . quę presciuntur?* Âne dáz tíu ze léibo uuérden nemúgen . díu fóregeuuízen uuérdent? Hîer íst áber zedénchenne . uuîo uuârez táz argumentum sî. Hîer háftênt álle . dîe mít tírro questione ríngent. Tíu gót fóresíhet chédent sie . díu nemúgen ze léibo uuérden. Dáz íst uuâr. Díu ze léibo uuérden nemúgen . díu geskéhent nôte. Dáz íst óuh uuâr. Dîen zuéin uuârhéiten . âne únderskéit fernómenên fólgêt tíu zála . nullum esse liberum arbitrium. Dén únderskeit lêret sî únsih .

Digitized by Google

hína áfter. Sî lêret únsih. táz ménniskôn tâte. uuóla ze léibo múgen uuérden. sô fílo iz ze íro sélbero natura gestât. únde íro déro hálb nehéin nôt neíst. únde sie áber ze léibo nemúgen uuérden. góte ánaséhentemo. Álso óuh úns ánaséhentên. dáz éin mán sízzet. sîn sízzen nîeht [A 249] ze léibo uuérden nemág. tóh iz sîn hálb uuóla ze léibo mâhti sîn. uuánda ér máhti iz fermíten háben. Hínnân chúmet tánne díu questio. úbe úns únde góte sîn sízzen gébe uuízenthéit sînes sizzennes. Tés uuírt sús keántuuurtet. Íz kíbet sia úns. sô iz keskíhet? nîeht êr. Áber gótes uuízentheit. nebîtet tero geskíhte nîeht. Íz íst ímo presens. êr iz keskéhe. Diu presentia getûot iz ín uuízen. Sô íst tánne sús ketân díu solutio dírro questionis. Táz kót fóresíhet. uuánda er dáz ánasíhet. fóne díu íst iz nôte. álso óuh táz nôte íst. táz uuír éteuuen îeht séhên tûon. dóh iz ter tûonto nôte netûe.

---

19. QUIA PROUIDENTIA NON URGET FUTURA. IDEO STARE LIBERTATEM.

Si igitur prenotio nullam adicit necessitatem futuris rebus. quod et tu paulo ante fatebare. Úbe prescientia nehéina nôt netûot tien chúmftigên díngen. álso óuh tû gnôto fóre iáhe. *Quid est quo cogantur uoluntarii exitus rerum. ad certum euentum?* Mít uuíu uuérdent tánne geduúngen dîe sélbuualtîgen férte. dero ménniskôn tâte. ze guíssemo ûzlâze? Uuánda sie âne geduuuáng sínt. pe díu stât liberum arbitrium. *Etenim statuamus positionis gratia. i. causa exempli. nullam esse prescientiam. ut aduertas quid*

Digitized by Google

consequatur. Nû chédên échert sô chôsondo . dáz prescientia nesî . dáz tû chîesêst . uuîo iz óuh tánne fáre. *Num igitur coguntur ad necessitatem . quę ueniunt ex arbitrio . quantum attinet ad hoc . i. ad hanc rationem?* Tuuínget tánne dés hálb tehéin nôt . tîe tâte . dîe fóne mûotuuíllen chóment? *Minime.* Dáz netûot. *Statuamus iterum esse.* Nû chédên áber dáz si sî. *Sed nihil necessitatis iniungere rebus.* Únde dóh nehéina nôt tûon dien tâten. *Manebit ut opinor eadem libertas uoluntatis . integra atque absoluta.* Nóh tánne uuâno íh stât ze stéte díu sélba uuílleuualtigi.

---

20. ETIAM SI SIGNUM EST PROUIDENTIA FUTURORUM . NON TAMEN EST CAUSA EORUM.

Sed inquies. Nû uuíle du áber chéden. *Tametsi prescientia non est futuris necessitas eueniendi.* Nesî óuh prescientia nehéin nôtegunga dien chúmftigên. *Signum tamen est necessario uentura ea esse.* Sî íst tóh zéichen . dáz siu nôte chómen súlen. *Hoc igitur modo constaret . necessarios esse exitus futurorum! etiamsi non fuisset precognitio.* Sô uuâre áber sámoguís . nôte súlen geskéhen chúmftigíu . [A 250] neuuâre óuh tíu sélba íro prescientia. *Omne etenim signum ostendit tantum quid sit . quod designat . non uero efficit.* Zéichen óuget échert uuáz iz sî . dés zéichen iz íst . íz nemáchôt iz nîeht. Álso die mórgenrôten zéichenent tempestatem . únde sie dóh nemáchont. *Quare demonstrandum est prius . s. a te . nihil contingere . non ex necessitate . i. nisi ex necessitate.* Dû sólt úns ze êrest keóugen . álliu díng nôte geskéhen. *Ut appareat prenotionem signum esse huius*

Digitized by Google

rei. Dáz uuír dánnan glóubên . prescientiam zéichen uuésen dero nôte. *Alioquin si hęc nulla est.* Úbe áber sî neíst . s. necessitas. *Ne illa quidem poterit esse signum eius rei quę non est.* Sô nemág tána mêr prescientia*!* íro zéichen sîn. *Iam uero constat.* Uuír uuízen uuóla. *Probationem subnixam firma ratione.* Álles tínges kuíssa stárchunga. *Non ducendam esse ex signis.* Fóne zéichene neuuésen zenémenne . sô dû tûost. *Neque argumentis extrinsecus petitis.* Nóh fóne férriskên râtiskôn. Álso dû férriskên fóne signis uuíle irrâten . necessitatem. *Sed ex conuenientibus et necessariis causis.* Núbe fóne darazûo léitendên díngen . únde nôtmáchigên. Álso dáz argumentum íst ex conuenientibus . et necessariis. Primus homo . quia non habuit patrem aut matrem . non est genitus. Uel illud. Quia tu hodie nec manducasti . neque bibisti . ieiunus es. Sô íst áber dáz extrinsecus kenómen. Patres nostri comederunt uuas acerbas . et dentes filiorum obstupescunt. Quia alii sunt parentes . et alii sunt filii. Non est autem aliud ieiunum esse . nisi non manducasse . et non bibisse . et non est aliud non genitum esse . nisi non habere patrem aut matrem.

---

21. PROUISA NECESSE EST EUENIRE . NULLA TAMEN IPSIS INEST NECESSITAS.

Sed qui fieri potest . ut non proueniant ea . quę futura esse prouidentur? Uuîo mág áber dáz sîn . dáz tíu negeskéhên . díu gót uuéiz chúmftîg? *Quasi uero nos credamus . non esse euentura ea . quę prenoscit dei prouidentia! futura esse.* Sámoso íh zuîue-

Digitized by Google

loe . núbe díu geskéhen súlîn . díu gót fóresíhet. *Ac non illud potius arbitremur.* Únde íz mêr dáz nestérche. *Licet eueniant.* Tóh siu geskéhên. *Nihil tamen necessitatis habere sui natura! ut euenirent.* Síu an ín sélbên nehéina dîa nôt háben . dánnân siu geskéhên. *Quod hinc facile perpendas licebit.* Táz tu hínnân lîehto gechîesen máht. *Intuemur etenim plura subiecta oculis dum fiunt.* Uuír séhên gnûogez . dáz [A 251] fóre óugôn íst . únz man iz tûot. *Ut ea quę spectantur facere aurigę . in moderandis quadrigis atque flectendis.* Sô dáz íst . taz uuír séhên tûon die réitríhtela . chêrendo . s. in curuli certamine . ióh áfter íro uuíllen héngendo dien réitôn. *Atque cętera in hunc modum.* Únde dâráfter ánderíu uuérh. *Num igitur compellit ulla necessitas quicquam illorum ita fieri?* Tuuínget tárazûo íro dehéinez tehéin nôt . mánnes úndanches? *Minime.* Dáz netûot. *Frustra enim esset effectus artis.* In geméitûn chóndi man dáz tûon. *Si mouerentur omnia coacta.* Úbe siu mánnes úndanches sô fûorîn. *Quę igitur carent necessitate . dum fiunt.* Tíu án demo tûonne âne nôt sínt. *Eadem futura sunt sine necessitate! priusquam fiant.* Tíu sínt óuh . êr siu uuérdên! âne nôt chúmftig. *Quare sunt quędam euentura . quorum exitus absolutus sit . ab omni necessitate.* Dánnan skînet . dáz súmelichíu geskéhen súlen . déro geskíht . únde déro fárt . állero nôte inbúnden íst. *Nam arbitror nullum illud esse dicturum.* Íh neuuâno îoman dáz uuéllen chéden. *Quod euentura non fuerint . priusquam fierent . quę nunc fiunt.* Táz tíu neuuârîn chúmftîg . êr siu uuírtîn! díu nû uuérdent. *Hęc etiam precognita . habent liberos euentus.* Tíu hábetôn óuh fóregeuuí-

Digitized by Google

zeníu . ferlâzena geskíht. *Nam sicut scientia presentium rerum . nihil inportat necessitatis . his quę fiunt.* Álso gréhto uuízentheit . tiu gágenuuerten nîeht nenôtegôt. *Ita prescientia futurorum . nihil inportat necessitatis . his quę euentura sunt.* Tána mêr nenôtegôt tíu chúmftîgen . íro fóreuuízeda.

---

22. QUOD FUTURORVM NULLA DEO SIT OPINIO. QUAMUIS NON COACTA FIANT . ET QUID NOS FALLAT IN HIS.

Sed inquis. Sô chîst tu. *Hoc ipsum dubitatur . an ulla possit esse prenotio earum rerum . quę non habent necessarios exitus.* Tés sélben íst zuîuel . úbe déro díu nôte neuuérdent . tehéin fórebechénneda múge sîn. *Dissonare etenim uidentur.* Uuánda síu dúnchent tír míssehélliu. *Putasque si prouideantur . consequi necessitatem.* Únde uuânest tu . úbe siu uuérdên fórebechénnet . táz siu nôte súlîn geskéhen. *Si desit necessitas . minime presciri.* Úbe íro nôt nesî . dáz íro nehéin fórebechénneda nesî. *Nihilque comprehendi posse scientia . nisi certum.* Únde uuânest tu uuízenthéit ne[A 252]héines tínges sîn . âne guísses. *Quodsi prouidentur ea quasi certa . quorum exitus incerti sunt.* Únde úbe díu uuérdên fóreséuuen . sámo guuíssíu díu dóh únguis sínt . uuîo sív ergángên. *Id esse caliginem opinionis . non ueritatem scientię.* Dáz uuíle dû héizen uuân . náls uuízenthéit. *Credis enim diuersum esse ab integritate scientię . aliter arbitrari . ac sese res habeat.* Ánderes uuânen dánne iz sî . dáz netrûuuest tû zíhen ze gánzero uuízenthéite. *Cuius erroris causa est.* Dén írreden máchôt táz. *Quod*

Digitized by Google

quisque existimat omnia cognosci ex ui. tantum eorum quę sciuntur. atque natura. Dáz man uuânet állero díngolih pechénnet uuérden. fóne sîn sélbes natura. *Quod totum contra est.* Táz ál dárauuídere íst. *Omne enim quod cognoscitur.* Uuánda ál dáztar bechénnet uuírt. *Non secundum uim sui. sed comprehenditur potius secundum facultatem cognoscentium.* Dáz neuuírdet nîeht pechénnet áfter sîn sélbes chréfte. núbe áfter démo mágene dero bechénnentôn uuírt iz erfáren. Gót nesíhet tiu futura nîeht áfter íro chréfte. núbe áfter sînero mágenchréfte. Dáz siu futura sínt. dáz sínt siu an ín sélbên. uuánda siu nóh nechâmen. ímo sínt siu prescientia. âne chúmft. Tíu îoman tûot in únserro presentia. díu sínt tes tûonten hálb únnôtháfte. dóh sínt siu álso nôte. sô uuír siu séhên. Díu óuh kót ánasíhet. díu sínt nôte. álso ér siu ánasíhet. tér siu áber nóh in futuro tûon sól. dér tûot siu dánne âne nôt. Táz pegínnet si únsih nû mít exemplis lángséimo lêren.

---

23. EX HUMANA NOTIONE AD DIUINAM NOS DUCERE TEMPTAT. INCIPIENS A SENSU EXTERIORE.,

Nam ut liqueat hoc breui exemplo. Nû lóse hára. dáz íh tir is pílde gegébe spûotigo. *Eandem formam corporis. aliter uisus. aliter tactus agnoscit.* Sólt tu chîesen éin sínuuélbe corpus. tîa sínuuelbi chíuset ánderesnuio daz óuga. dánne der fínger. *Ille eminus manens. iactis radiis. intuetur simul totum.* Daz óuga scíuzet tára férronân. únde chíuset taz

Digitized by Google

pílde sáment. *Hic uero coherens orbi . atque coniunctus . motus circa ipsum ambitum.* Áber der fínger dârána gelégetêr . únde ál úmbe rîtentêr. *Comprehendit rotunditatem partibus.* Erspéhôt er iz állez éinzên.

---

24. SENSUM EXTERIOREM . ET ALIOS INTERIORES MODOS CONSIDERANDI . DIUERSOS ESSE INTER SE. [A 253]

Ipsum quoque hominem aliter sensus contuetur . aliter imaginatio . aliter ratio . aliter intellegentia. Sélben den ménnisken nechîesent nîeht ze éinero uuîs . tíse genámden fîer sínna. *Sensus enim iudicat figuram . constitutam in subiecta materia.* Der ûzero sín . sô daz kesíune íst . chíuset taz pílde éteuuar ána. *Imaginatio uero iudicat solam figuram sine materia.* Der ínnero sín . dér imaginatio héizet . chíuset taz pílde éinez . âna dia materiam . dáz er fóresáh án dero materia. *Ratio uero hanc transcendit.* Áber der sín . dér ratio héizet . dér úberstépfet imaginationem. *Et perpendit ipsam speciem . quę singularibus inest . uniuersali consideratione.* Únde bechénnet er sámenthâftîgo dáz pílde . dáz súnderigo éteuuar ána skînet. An démo nomine homo . uuírt sáment fernómen . dáz éinzên . únde súnderîgo geséuuen uuírdet an platone . cicerone . socrate . únde óuh súnderigo âne sîe in gehúht chúmet. *Intellegentię uero celsior oculus existit.* Táz óuga dero intellegentię . úbersíhet tíse drî sínna. *Supergressa namque ambitum uniuersitatis.* Uuánda úberstépfendo dén bíuang téro sámenthafti . dîa ratio begrîfet. *Contuetur ipsam illam simplicem formam . pura acie mentis.* Síhet si mít

Digitized by Google

héiteremo óugen daz éinualta gótes pílde . dáz fóne díu éinfálte íst . uuánda iz in subiecta materia íst! sô nehéin ánderez neíst. Tíu síhet óuh án demo ménnisken dîe tâte . dîe góte guís sínt . dóh sie ímo sélbemo únguís sîn . únde nôte geskéhent . tero gótes uuízenthéite hálb . únde áber únnote mánnes hálb. Mít tien ûzerên sensibus . ferstándên uuír dero ûzerôn díngo . dáz sínt corpora . díu er héizet materiam . únde án dien corporibus . álde sáment tien corporibus ferstándên uuír dero corporalium . dáz sínt íro accidentia. Álso án ín sínt colores . únde figurę . únde sáment ín íro tâte. Dien sensibus fólgêt imaginatio. Dáz íst tíu píldunga . des mûotes . âne diu corpora . álso getâniu . sô diu óugen an ín sáhen . álde diu ôren hôrtôn. Souuéder ér fóresáh . sô drískôzez pílde . álde fierskôzez . álde sínuuelbez . álde mánnes pílde . álde fógales. Álde er sáh cursum . álde palestram . álde uuíz . álde suárz. . Chúmet mánne in dróum dáz sélba gelîhnisse . daz héizet fantasma! undė illusio! úbe ér iz in sînemo mûote sô bíldôt . dáz héizet imaginatio. Sáment [A 254] úns hábent bestię díu zuéi geméine . i. sensum et imaginationem. Ratio dáz íst tíu chráft tes sínnes . tîa der ménnisko hábet álles éino. Díu tûot ín dáz uuízen . dáz er nîo negesáh . únde dés nehéin bíldunga uuérden nemág. Tíu lêret ín skéiden . uerum únde falsum . bonum únde malum . únde éin fóne ándermo errâten . álso er fóne primis substantiis irrâtet secundas . únde fóne toto partem . ióh fóne parte totum . únde fóne preteritis presentia . únde fóne presentibus futura. Gentiles philosophi nechóndôn nîeht fúrder fernémen . âne únz tára sie diu ratio léita. Fóne

Digitized by Google

díu uuóltôn sie . dáz tíu éinen díng uuârîn zeglóubenne . díu mít ratione gestérchet uuírtîn : sús ketânero. Si hoc est . illud est . aut si hęc sunt . illud erit. Tánnân ságeta aristotiles in cathegoriis . táz priuatio nemúge feruuándelôt uuérden in habitum . sô . dáz edentulus . fúrder dentes kuuínne . álde nâh caluitio . capillata frons uuérde . uuánda er nehéina rationem neuuíssa . nâh téro iz uuérden máhti. Dánnân geskáh súmelichên . sô cęlestis sapientia chám . únde sie ládota ad intellectum diuinum . únde sie hîez klóuben resurrectionem mortuorum . et omnia esse deo possibilia . dáz sie dâr ferstîezen . únde dánnân uuúrten contenebrati . dánnân sie sóltôn uuérden illuminati. Uuíle du chéden . souuâr ratio íst . dâr íst óuh intellectus . dáz íst áleuuâr . dâr humana ratio íst . târ íst óuh humanus intellectus. Áber diuinus intellectus . únde diuina contemplatio . díu íst simplex . únde spiritalis . uuánda sélbêr gót . simplex spiritus íst. Tér dáz pechénnet . tér íst particeps téro sélbûn intellectus. Tíu lêret in . dáz er íst substantia ultra substantiam . únde forma informata . sine loco . sine tempore . mundum faciens sine materia . filium habens sine alteritate . et spiritum procedentem sine motu. Dîe humanam rationem an dîen díngen sûohtôn . dîe unúrten heretici.

---

25. INFERIORA A SUPERIORIBUS CONPREHENDI. NON SUPERIORA AB INFERIORIBUS.

In quo illud maxime considerandum. Dâr dáz állero gnôtost íst zechîesenne. *Nam superior uis comprehendendi . amplectitur inferiorem.* Íh méino . dáz

ter óbero sín begrîfet ten níderen. *Inferior uero nullo modo consurgit ad superiorem.* Der nídero negeréichot nîeht ze demo óberen. *Neque enim ualet aliquid sensus extra materiam.* Uuánda sensus nehábet uuérches nîeht âne corpus . sô imaginatio hábet. Accidentia corporum . súlen uuír [A 255] dúrh nôt án ín séhen . únde grîfen. *Uel imaginatio contuetur uniu(ersales species —)* mûotes píldunga . dóh sî bíldoe daz éiniga bílde . dáz si sah . únde (—) sî nemág táz keméine bílde nîeht kebíldon . uuánda sî iz nîo negesah . (—) sól sî iz óuh tánne chîesen? *Uel ratio carpit simplicem formam.* Nóh réda neirréichot taz éinfalta gótes pílde. Sî chán únsih échert keléiten ze dîen formis . tîe án dien substantiis lígent . únde sie nîeht substantię nesínt . núbe accidentia. Aber gótes pílde . íst túrh síh pílde . substantia supersubstantialis . táz chît fórderôra dien substantiis . tîedir sínt stantes sub accidentibus. *Sed intellegentia quasi desuper spectans conceptam formam . diiudicat etiam cuncta quę subsunt.* Áber intellectus . sámoso hóhor stândíu . únde dîa íro chúndûn formam ánaséhendíu . dúrhchíuset si diu níderen. *Sed eo modo . quo comprehendit ipsam formam . quę nulli alii poterat nota esse.* Sî síhet ze déro sélbûn uuîs tiu níderen . ze déro uuîs sî dia formam síhet . tîa nehéin dero níderôn nesíhet. Uuélíu íst tíu uuîsa? *Nam cognoscit et uniuersum rationis . et figuram imaginationis . et sensibile materiale . nec utens ratione . nec imaginatione . nec sensibus.* Sî bechénnet . táz ratio únde imaginatio . únde sensus pechénnent . síh tóh nestíurende mít íro dehéinero. *Sed prospiciens cuncta illo uno ictu mentis formaliter . ut ita dicam.* Núbe éines plíccheś .

Digitized by Google

uuéiz si siu álliu! in íro sélbero uuîs . in dîa uuîs . sô si dia formam uuéiz. Álso benedictus tísa uuérlt álla sáment sáh . mít kótelichemo óugen. *Ratio quoque comprehendit imaginabilia . uel sensibilia . nec utens imaginatione . nec sensibus . cum respicit quid uniuersale.* Réda uuéiz óuh . dáz tiu níderen uuízen . síh tóh nestíurende . mít íro chréften! dáz állelicha zeséhenne. *Hęc est enim quę diffiniuit uniuersale conceptionis suę . ita.* Dísiu íst tíudir óuget tîa sámenthafti . dîa siu begrífen hábet . mít tísên uuórten. *Homo est animal bipes . rationale.* Ménnisko íst éin lébende díng . zuíbéine . rédoháfte. *Quę notio cum uniuersalis sit . tum nullus ignorat esse imaginabilem rem . sensibilemque.* Dóh tíu bechénneda állelîh sî . uuér neuuéiz . táz sî óuh píledig . únde gesíhtîg íst? *Quod illa non considerat . in imaginatione uel sensu . sed in rationali conceptione.* Dáz neuuéiz îo dóh sî nîeht píldondo . álde geséhendo . núbe rédoháfto dénchendo. [A 256] (*Imaginatio quoque*) *tametsi sumpsit ex sensibus exordium . uisendi . formandique figuras.* Souuîo (machu)nga bíldonnes pedíge . fóne quinque sensibus. *Sensu tamen absente . conlustrat quę(que) sensibilia.* Sî erféret tóh âne sensum . álliu díu gesíhtigen bílde. *Non sensibili ratione iudicandi . sed imaginaria.* Náls tóh nîeht mít téro chúnste des sensus . núbe mít íro sélbero chúnste. *Uidesne igitur . s. o boeti . uti utantur cuncta in cognoscendo . sua potius facultate . quam eorum quę cognoscuntur?* Nesíhest tu nû na . uuîo álle sínna mêr bechénnên fóne íro sélbero máhte . dánne fóne déro máhte dero bechénnentôn? *Neque id iniuria.* Únde óuh mit réhte. *Nam cum necesse est omne iudicium . existat actus*

Digitized by Google

iudicantis. Uuánda míchel nôt íst . sîd tiu chîesunga des chîesenten tât íst. *Ut perficiat quisque suam operam . non ex aliena ui . sed ex propria potestate.* Dáz îo dér . sîna tât kerécche . mít sînero chréfte . náls mít ánderes chréfte.

---

26. AN CREDENDUM SIT STOICIS . QUI DICUNT UACUAS MENTES AFFICI EXTIMIS CORPORIBUS.

Quondam attulit . i. habuit porticus . s. athenis . nimium obscuros senes. Daz uuîtchélle ze athenis . ínnota íu . dîe hárto tîeftâhtigen álten . i. stoicos philosophos. Plato atheniensis philosophus . sáz pî athenis in achedemia uilla . dâr sîn éigen uuás . únde lêrta sîne iúngeren . únz án sîn énde. Nâh sînemo énde téilton sie síh. Súme vuúrten dâr ze léibo . únde hîezen achademici . súme begóndôn uuállôn . únde hîezen pheripatetici . súme fûoren in athenas ciuitatem . únde hîezen stoici. Dén námen gáb ín stoa . dáz chît porticus . in démo sie dâr sâzen . únde íro uuîstûom áhtotôn. *Qui credant . i. qui crederent sensus et imaginationes . inprimi mentibus . e corporibus extimis.* Tîedir uuízen uuóltôn . mánnoliches mûote ánagetân uuérden . sensus únde imagines . fóne dien ûzerên corporibus. Homines únde arbores . montes únde flumina . únde álliu corpora . díu ûzeren hálb únsêr sínt . tûont únsih ze fínf uuîson ferstân. Uués ferstûondîn uuír . úbe síu neuuârîn? Uuáz máhtîn uuír séhen . álde grîfen . âne corpora? Únde úbe íro bílde neuuârîn . uuáz píldotîn uuír dánne in únserên mûoten? Ába dien corporibus chómendo . getrínchent sie ín daz mûot. Tára hábent sie uuég . túrh tie

Digitized by Google

sensus. Uuîo uuérdent sie ánagetân únserên mûoten? Dáz tûont sie sô . dáz uuír síu lîdên . náls síu unsih . únde síu únsih ánauuérdent . náls uuír síu. Síu gébent úns kesíht . únde gehôreda . dóh man chéde . dáz uuír síu geséhên . [A 257] únde gehôrên. *Ut mos est quondam figere press(as litteras equore pagine celeri stilo) que nullas habeat notas.* Álso dero geblânetûn tábelun bûohstaba (—) gerizzôt uuérdent mít kríffele. Tabella íst kelîh temo mûote . kríffel corporibus . literę demo bílde.

---

27. MENTEM SUAM UIM EXERCERE . SEPE TAMEN EXTRINSECUS EXCITARI . ET TUNC MISCERE INTERIORES FORMAS EXTERIORIBUS.

Sed si nihil explicat mens . uigens propriis motibus. Úbe áber daz mûot chráftelôsez . nîeht mít sîn sélbes róskine getûot. *Sed tantum patiens iacet.* Únde iz échert mûozig líget. *Subdita notis corporum.* Úndertân iz tîen ánachómenên bílden dero corporum. *Redditque cassas imagines rervm . in speculi uicem.* Únde iz in spîegeles uuîs hínarértet tero corporum bílde . nâh ín. Úbe iz mêr negemág. *Unde hęc notio cernens omnia sic uiget animis.* Uuánnân íst tánne díu uuízenthéit . tes mûotes . álliu díng chîesentíu. *Quę uis prospicit singula?* Uuélíu íro chráft peuuártêt siu álliu éinzen sô gnôto? *Aut quę cognita diuidit . quę diuisa recolligit?* Álde uuéliu téilet tíu íro chúnden genera in species . únde sámenôt siu áber ze dîen hûfon dero generum? Úbe iz mêr neuuéiz . âne gesíhtigíu díng . uuánnân uuéiz iz tánne genera únde species . tíu gesíhtîg nesínt? *Et legens alternum*

Digitized by Google

iter . nunc inserit caput summis . nunc decedit in infima. Únde hértuuíhseliga fárt tûende . íst iz éina uuîla in dien hímeliskên . ándera uuîla in dien írdiskên? Hértôn trîbet iz phisicas . et theologicas questiones. Ratio tûot phisicos . intellectus tûot theologos. *Tum referens sese sibi . redarguit falsa ueris.* Únde síh tánne sîn sélbes ferréchenônde . irlósket iz lúkkiu argumenta . mít uuâren. *Hęc causa magis est efficiens . longe potentior est.* Tísíu chráft íst kefrádera . únde fílo máhtîgera. *Quam illa causa . quę patitur inpressas notas! modo materię.* Dánne díu chráft tes mûotes . tíu diu ánagetânen bílde tréget . sámoso uuáhs . álde uuázer . álde spîegelglás . in dîen diu bílde skînent. *Precedit tamen passio in uiuo corpore . excitans ac mouens uires animi.* Nû begágenet tóh êr dien sensibus éteuuaz ûzuuert crûozende . únde réizende dîe chréfte des mûotes. Uuénne íst táz? *Cum uel lux ferit oculos . uel uox instrepit auribus.* Sô man ieht kesíhet . álde gehôret. *Tum excitus uigor mentis.* Tánnân sâr gegrûoztíu des (—) [A 258] (*Vocans . quas intus species ten)et . ad similes motus . applicat exteris notis.* Sî d(iu un — —) ude ûz uu(— —)gagen súmelichên uuárben . bíutet si siu . únde rértet si siu ze dîen sélbên zéichenen. *Et miscet imagines . formis introrsum recondĭtis.* Únde gemískelôt si dîe ûzenân chómenten . ze dîen dârínne gehâltenên bílden. Álle natûrliche léicha . únde álle rártâ . hábet tiu sêla in íro. Sô sî síngen hôret . sô íst iz íro lústsam . uuánda iz íro gelîh íst. Tîe proportiones fóne dîen sî conĭuncta íst . tîe lâzet si gérno zu íro! sô in musica geskríben íst . únde sîe gágen dien ûzeren bîetende . mískelôt si in éin . zuéi díng kelîchiu. Uuánda óuh

Digitized by Google

tér tyrannus babilonię ételih pílde deitatis in sînemo mûote hábeta . fóne díu chád er daz ûzera bílde ánaséhendo . uideo uirum . similem filio dei. Únde magi in egypto . ételicha uuízentheit kótes hábendo . bechnâton sie digitum dei! in miraculis moysi.

---

28. SICUT NOSTRĘ . ITA ET DIVINĘ MENTIS IUDICIUM . NON EX UI ALIENA ESSE.

Quodsi non insignitur . i. instruitur animus passione in sentiendis corporibus . si inquam non insignitur passione in sentiendis corporibus. Úbe nû des ménnisken mûot . tero corporum ferstândo . fóne íro ánachómeni gelêret neuuírt . chîesendiu sélben corpora úmbe íro bílde. *Sed iudicat ex sua ui . subiectam passionem corpori . i. subpositam imaginem sensibus corporis sui.* Núbe mít sîn sélbes chréfte . díu chíuset . pegágenentíu sînen óugon . únde sînen ôron. Nû chúmet interposita ratio. *Quamuis afficiant instrumenta sensuum . forinsecus obiectę qualitates.* Tóh tíu ûzuuért pegágenenten bílde ánauuérdên . diu óugen . únde diu ôren . mít tîen uuír geséhên . únde gehôrên. *Et passio corporis . i. corporalium sensuum . antecedat uigorem agentis animi.* Únde díu tróffeni sînero sensuum . fúrefángoe sînes mûotes chráft . túrh síh uuérchontes. *Quę prouocet in se actum mentis.* Tíu tróffeni an síh uuézze . dîa tât tes mûotes. *Excitetque quiescentes interim intrinsecus formas.* Únde sî ûferrécche . díu darínne îo nóh tánne lóskenten bílde. Únz hára gât interposita ratio. *Quanto magis ea quę absoluta sunt cunctis affectionibus corporum . non se-*

Digitized by Google

quuntur obiecta extrinsecus in discernendo . sed expediunt actum suę mentis. Uuîo fílo mêr cęlestes substantię . dîe állero corporum ánatrífte âno sínt? Án dîen íst úrchôse . dáz sîe dien ûzerên nefólgênt . an íro chîesenne . núbe sîe skéinent tîa chráft [A 259] íro sínnes.

---

29. DISTRIBUTIO COGNITIONUM.

Hac igitur ratione . cessere multiplices cognitiones . diuersis ac differentibus substantiis. Sús mísseliche sínna . sínt kelâzên mísselichên substantiis. Sús hábent sie síh ketéilet únder ín. *Sensus enim solus destitutus aliis cognitionibus cessit inmobilibus animantibus.* Sensus éinêr . íst kelâzen . âne die ándere drî sínna . dîen éteuuar fásto háftentên animalibus. *Quales sunt conchę maris . et alia quę herentia saxis nutriuntur.* Also die méremúskela tûont . únde ánderíu álso gezógeníu . án dien stéinen chlébendo. Díu infíndent échert íro. *Imaginatio uero mobilibus beluis.* Ánderên lébendên . únde vuállontên . íst tárazûo gelâzen imaginatio. *Quibus iam inesse uidetur affectus fugiendi . uel appetendi.* Íh méino . dîen gelúste únde úngeluste ánasínt. Fóne díu ánterôt ter áffo . dáz ér die ménnisken síhet tûon. Úbe ér iz ín demo mûote êr gebíldôt nehábeti . sô nemáhti er iz nîeht keánterôn. *Ratio uero tantum est humani generis . sicut intellegentia sola diuini.* Réda íst échert ménniskôn gelâzen . sô óuh kótes éines íst intellectus. *Quo fit ut prestet cęteris ea notitia.* Fóne díu íst nôt . táz tiu uuízenthéit fórderôsta sî. *Quę cognoscit suapte natura . non modo proprium.* Díu fóne íro sélbero .

Digitized by Google

bechénnet . nîeht éin síh sélbûn. *Sed subiecta quoque cęterarum noticiarvm.* Núbe óuh tie níderen drî.

---

30. DUAS NOTITIAS AD TERTIAM NON POSSE CONTENDERE.

Quid igitur . si sensus et imaginatio refragentur ratiotinationi? Uuáz úbe mit ratione strîten begínnent tie níderen zuêne sínna? *Dicentes . nihil esse illud uniuersale . quod putet ratio sese intueri.* Chédendo dáz taz uniuersale nîeht nesî . dáz sî síh uuânet uuízen. *Quod enim est sensibile . uel imaginabile . id non posse esse uniuersum.* Únde chédendo . dáz man éinzên séhen álde bîldôn mág! in éina sámeháfti dáz nemúgen chómen. Uuánda socrates . únde plato únde demostenes . neguuínnent nîomêr sáment éin geméine bílde! dáz man séhen múge. *Aut igitur uervm esse iuditium rationis! nec quicquam esse sensibile.* Únde óuh chédendo. Éin uuéder ze nôte uuésen . sô vuâr dáz rationi dúnchet . únde áber síh petrógen sîn án demo gesíhtîgen. *Aut quia sibi notum sit plura subiecta esse . sensibus et imaginationi.* Álde sîd ín uuóla chúnt sínt . díu man séhen mág . únde bîldôn. *Inanem esse con*[A 260]*ceptionem rationis.* Rationis uuân betrógen sîn. *Quę consideret . quasi quiddam uniuersale . quod sit sensibile! ac singulare.* Díu dáz kelóubet . uuésen sámenthaftîg . dáz kesíhtîg . únde súnderîg íst. *Si ad hęc contra respondeat ratio.* Úbe dáragágene ratio ántvuúrtet. *Se quidem conspicere in ratione uniuersitatis . quod sit sensibile . et quod sit imaginabile.* Síh uuóla bechénnen in déro rédo dero sámenthâfti . dáz sie

béide uuízen. *Illa uero non posse adsurgere ad cognitionem uniuersitatis.* Únde áber íro neuuédera bechénnen dîa sélbûn sámenthâfti. *Quoniam non possit eorvm notitia excedere corporales figuras.* Uuánde sie úberstépfen nemúgen diu ûzeren bílde. *Credendum uero potius esse de cognitione rerum . firmiori et perfectiori iudicio.* Únde man báz kelóuben sól . dâr man fóne íro drîo bechénnedo strîtet . tero guísserûn . únde dero fólleglicherûn ertéilungo. *Igitur in huiusmodi lite . nonne probaremus nos potius causam rationis . nos quibus inest uis tam ratiocinandi . quam imaginandi . etiam sentiendique?* Nestûondin uuír in dísemo strîte dero ratione bî na? Uuírdir béidiu chúnnen . ióh irrâten . ióh séhen . únde bíldon?

---

31. TERTIAM QUOQUE QUARTĘ IMPAREM ESSE IUDICANDAM.

Simile quoque est . quod humana ratio putat diuinam intellegentiam . non intueri futura . nisi ut ipsa cognoscit. Álso íst táz ketân . dáz ménniskôn réda uuânet . ten gótes sín ánderes neuuízen diu chúmftigen . âne sô sî uuéiz. *Nam ita disseris.* Uuánda sús rédost tû. *Si qua non uideantur habere certos ac necessarios euentus . ea nequeunt certo euentura prescire.* Souuéliu únguísso . únde âne nôt chúmftig sínt . tíu nemúgen nîeht kuísso chúmftigíu . fóregeuuízen uuérden. *Harum igitur rervm . nullam esse prescientiam.* Únde chîst tû . dero sô getânon . neheína fóreuuízeda sîn. *Quam si etiam credamus esse . nihil erit quod non proueniat ex necessitate.* Únde

Digitized by Google

úbe uuír sia gelóuben súlin . dáz tánne nîeht âne nôt negeskéhe. *Igitur si possemus habere iuditium diuinę mentis . uti sumus participes rationis.* Úbe uuír des kóteliches sínnes chîesunga háben máhtîn . álso uuír rédohafte bírn. *Censeremus iustissimum . submittere sese humanam rationem diuinę menti! sic . sicut iudicauimus oportere imaginationem . sensum . cedere rationi.* Sô dûohti úns sámolih réht . únsera réda uuîchen gótes sínne . [A 261] sô uuír irtéiltôn . sensum únde imaginationem . íro súlen uuîchen. *Quare si possumus . erigamur in cacumen illius summę intelligentię.* Fóne díu chóroen únsih erhéuen . úbe uuír múgîn . in dîa hóhi dero fórderostûn intellegentię. *Illic enim uidebit ratio . quod non potest in se intueri.* Sô findet târ ratio . dáz sî ín íro sélbûn nehábet. *Id autem est.* Íh méino dáz. *Quonam modo uideat prenotio . ea etiam quę non habent certos exitus . tamen certa . ac definita.* Uuîo gótes prenotio díu hábe guíssíu . únde gnôtmarchotíu . díu án ín sélbên nîeht kuísses ûzlâzes nehábent. *Neque id sit opinio.* Únde dáz nehéinen uuân nesî. *Sed potius simplicitas summę scientię.* Núbe éinfaltíu uuízenthéit. *Nullis terminis inclusa.* Nehéin méz hábentíu . nóh úmbemárchotíu.

---

32. OPORTERE HOMINEM ERECTO CORPORE . MENTE QUOQUE ERIGI.

Quam uariis figuris animalia permeant terras. Uuîo mániges pílde s . tîer áfter uuérlte fárent. *Namque alia sunt extento corpore . uerruntque puluerem.* Súmíu fárent strácchendo . únde uuískendo dia érda-

Digitized by Google

Trahuntque continuum sulcum . incitata ui pectoris. Únde máchônt sie átoháften slíh . mít tien brústen gândíu. *Sunt quibus uaga leuitas alarum . et uerberet uentos . et enatet spatia longi ętheris . liquido uolatu.* Ánderíu sint . tíu mít féttachen slágezent ten uuínt . únde uuîto suéibônt án dero lûtterun lúfte. *Hęc gaudent pressisse solo uestigia.* Súmíu spírnent tia érda . mít tien fûozen. *Et gaudent uel transmittere uirides campos gressibus . uel subire siluas.* Únde uuállont siu gândo . in hólze . ióh in félde. *Quę licet uideas omnia discrepare uariis formis.* Tóh tû díu álliu séhêst síh skéiden in íro bílde. *Pronà tamen facies . hebetes ualet ingrauare sensus.* Áber níderhángendez hóubet . ketûot siu háben tóuben sín. Dés sínt siu úngeskéiden. *Unica gens hominum . leuat altius celsum cacumen.* Éiner der ménnisko . héuet taz hóubet ûf. *Atque leuis stat recto corpore . despicitque terras.* Ióh ríhtet er síh lîehto állen ûf . fóne érdo séhende. *Hęc figura ammonet te terrene . nisi male desipis.* Tíz pílde mánôt tíh ménnisko . úbe du iz fernémen chánst. *Qui petis cęlum recto uultu . exerisque frontem . animum quoque feras in sublime.* Tûdir grécho den hímel síhest . únde daz [A 262] hóubet ûfhéuest . taz mûot óuh ûfhéuêst. *Ne leuato celsius corpore . grauata mens inferior . pessum sidat.* Nîo demo lîchamen ûferríhtemo . daz mûot pesuârtez . níder ze ferlórni nesúcche.

---

33. QUI SIT STATUS DIUINUS.

Quoniam igitur omne quod scitur . non ex sua natura cognoscitur . sed ex natura comprehendentium .

Digitized by Google

uti paulo ante monstratum est. Sîd álliu díng keuuízeníu . fóne íro sélbero natura neuuérdent keuuízen . núbe fóne dero uuízentôn . sô uuír óuh fóre ságetôn. *Intueamur nunc quantum fas est . quis sit status diuinę substantię.* Sô séhên nû gágen dés iz mûoza sî úns . uuélea státa gótes substantia hábe. *Ut possimus etiam cognoscere . qugnam sit eius scientia.* Dáz uuír óuh chîesen múgîn . uuîolih sîn scientia sî. *Est igitur commune iudicium omnium ratione uiuentium . deum ęternum esse.* Dáz kót êuuig sî . dáz íst állero rédoháftero geméine gelúbeda. Dáz kechúren sie álle. *Consideremus igitur . quid sit ęternitas.* Nû séhên uuáz ęternitas sî. *Hęc enim patefacit nobis pariter . diuinam naturam . et diuinam scientiam.* Sî lêret únsih târmíte bechénnen gótes naturam . únde gótes uuízentheit. *Est igitur ęternitas . tota simul possessio . et perfecta possessio interminabilis uitę.* Êuuighéit íst fólliu . únde sámenthaftiu hába . des únéntlichen lîbes. *Quod ex collatione temporalium clarius liquet.* Táz skînet óffenôr fóne dero frístmâligon uuídermézungo.

---

34. QUOD TEMPORE CURRIT LICET INFINITO . NON ESSE ĘTERNUM.

Nam quicquid uiuit in tempore . id procedit presens in futura. Uuánda dáz in fríste lébet . táz lóufet fóne gágenuuerti ze chúmftigi. *Nihilque est constitutum in tempore . quod possit pariter amplecti . totum spatium uitę suę.* Nóh únêuuig tíng neíst neheínez . dáz sáment múge begrîfen . állen sînen lîb. *Sed nondum quidem apprehendit crastinum . iam perdidit hesternum.* Núbe fóreíst ímo nóh taz mórge-

Digitized by Google

niga . ingángen íst ímo daz késteriga. *In hodierna quoque uita.* Ióh án demo hûotigen lîbe . dér únder demo gésterigen íst . únde únder demo mórgenigen. *Non amplius uiuitis.* Nelébent ir mêr. *Quam in illo mobili et transitorio momento.* Dánne án demo stételôsen . únde hínafértigen stúpfe. Uuir nelébeên nîeht an preterito . nóh an futuro . án demo presenti bírn uuír îo. Nóh státon nemúgen uuír nîeht an démo sélben. Chómendo ferlóufet iz. Únde úbe iz îoman uuíle zéigon demo ándermo . [A 263] dér mág échert éinêst chéden chûmo . íz íst nû . sâr ánderêst chît er nôte . iz uuás nû . úbe er dáz sélba zéigôn sól. Sô getân íst únsêr presens. *Quod igitur patitur conditionem temporis.* Táz îo lîden sól dîa geskáft fríste. *Licet illud nec cęperit umquam esse . nec desinat . sicut aristotiles censuit de mundo.* Dóh táz ánafáng neháb e . nóh ûzlâz . sô aristotiles uuânda fóne dírro uuérlte. *Uitaque eius tendatur cum infinitate temporis.* Únde sîn lîb síh strécche . mít únende zîtes . i. preteriti . presentis . et futuri. *Nondum tamen tale est . ut iure credatur ęternum esse.* Dáz neíst îo nîeht sólih táz iz êuuig héize mít réhte. *Non enim comprehendit atque complectitur simul totum spacium uitę . licet infinitę.* Uuánda iz nîeht sáment nebegrîfet . sô êvuig tûot . állez taz uuîtuobele sînes lîbes . tóh sîn lîb énde neháb e. *Sed nondum futura transacta iam non habet.* Núbe éin tempus íst ímo fóre . daz ánder íst hína. *Quod igitur pariter comprehendit ac possidet totam plenitudinem interminabilis uitę.* Dáz áber sáment pesízzet . únde úmbehábet tîa ólangi sînes lîbes únéntliches. *Cui nec futuri quicquam absit . nec preteriti fluxerit.* Sô . dáz ímo des chúmftigen nîeht

Digitized by Google

ábuuertig nesî . nóh ímo nîeht ergángenes enfárn nesî. *Id perhibetur iure ęternum esse.* Dáz héizet mit réhte êuuig. *Idque necesse est et sui compos esse.* Únde dáz chît man nôte síh fermúgen sîn sélbes. *Et presens sibi existere.* Únde ímo sélbemo sîn gágenuuerte. *Et habere presentem infinitatem . mobilis temporis.* Únde sámogágenuuerte háben . ál dáz únende des lóufenten zîtes. *Unde non recte quidam putant.* Fóne díu uuânent tîe unréhto. *Qui putant . cum audiunt uisum esse platoni . nec habuisse hunc mundum initium temporis . nec habiturum defectum.* Dîe dés uuânent . sô sie ságen hôrent . táz platoni dísiu uuérlt nedûohti háben ánagénne zîtes . nóh énde. *Conditum mundum . hoc modo fieri coęternum conditori.* Dísa gescáffenûn uuérlt . ze déro uuîs ébenêuuig sîn demo sképfen. *Aliud est enim duci per interminabilem uitam . quod plato tribuit mundo.* Uuánda âne énde lîb háben . dés plato iáh tero uuérlte . dáz íst éin. *Aliud complexam esse pariter totam presentiam interminabilis uitę.* Ánder íst . sáment uuésen begríffena . álla dîa gágenuuerti dés îo uuérenten lîbes. *Quod proprium esse diuinę mentis manifestum est.* Táz óffeno éigen íst tes kótes sínnes. *Neque deus debet quantitate temporis uideri* [A 264] *antiquior conditis rebus.* Nóh kót nesól úns túnchen uuésen fórderôra sînen creaturis . an déro álti des zîtes. *Sed potius proprietate simplicis naturę.* Núbe mêr an déro ímo éigenun éinualti sînero naturę.

Digitized by Google

35. DIUTURNITATEM TEMPORIS. EMULATIONEM HABERE ĘTERNITATIS.

Hunc enim presentarium statum inmobilis uitę. imitatur ille infinitus motus temporalium rerum. Dîa sélbûn státa des kágenuuerten lîbes. únde dés îo ze stéte stânten lîbes. péitet síh ánterôn dísiu únerdrózena fárt tero uuérlte. *Cumque non possit effingere eum. atque ęquare.* Únde sô sî ín geánterôn nemág. nóh síh ímo geébenon. *Deficit ex inmobilitate in motum.* Sô gelóubet sî síh áber dero stâtigi. ín dia únstatigi. *Et a simplicitate presentię. decrescit in infinitam quantitatem futuri. ac preteriti.* Únde ába déro éinualtun gágenuuerti. gefállet si ín dia únéntlichun mánegfalti fergángenes zîtes. ióh chúmftiges. *Et cum nequeat. s. ille motus temporis possidere totam pariter. plenitudinem uitę suę.* Únde sô díu sélba fárt. sáment pefáhen nemág. álla dîa fólleglichi sînes lîbes. sô êuuighéit tûot. *Uidetur aliquatenus ęmulari illud. quod non potest implere. atque exprimere. hoc ipso. quod numquam desinit aliquo modo esse.* Sô gedúnchet si. an díu dáz si îo uuéret. éinez ételiches téiles keánterôn. démo sî síh tóh fólleglicho geébenôn nemág. *Alligans se ad qualemcumque presentiam. huius exigui. uolucrisque momenti.* Síh hábende ze déro souuîo uuertlichun gágenuuerti. dísses chléinen. únde uerscúpfenten stúpfes. *Quę presentia quoniam gestat quandam imaginem. illius manentis presentię.* Únde uuánda sî éteuuaz píldot. tîa ze stéte stândun gágenuuerti. *Id prestat. s. eadem presentia. quibuscumque contigerit. ut uideantur esse.* Gíbet si dáz tîen sî ánaíst. táz síu gedúnchen uuésen. *Quo-*

Digitized by Google

niam uero non potuit manere. Uuánda sî dóh státe uuésen nemáhta. *Arripuit infinitum iter temporis.* Hínderstûont sî dîa fárt . téro in zîte énde neuuírdet. Zegât tíu fárt . sô íst óuh tempus zegángen. *Eoque modo factum est . ut continuaret uitam eundo.* Unde sô íst keskéhen . dáz si íro lîb fárendo geáteháftoti. *Cuius . s. uitę plenitudinem . complecti . non potuit permanendo.* Dés lîbes sámenthafti . sî begrîfen nemáhta ze [A 265] stéte stândo. *Itaque si uelimus imponere rebus digna nomina . sequentes platonem.* Úbe uuír gréhto nû uuéllên skáffôn dien díngen nâh platone gerístige námen. *Dicamus quidem deum ęternum esse . mundum uero perpetuum.* Sô chédên gót uuésen êuuigen . dia uuérlt uuériga.

---

36. HIS PREMISSIS . AD SOLUENDAM QUESTIONEM CONUERTITUR.

Quoniam igitur omne iudicium comprehendit sibi subiecta! secundum sui naturam. Uuánda állíu chîesunga . nâh íro sélbero máhte chíuset . táz íro fóre óugôn íst. *Est autem deo semper ęternus . ac presentarius status.* Únde uuánda góte íst êuuig státa . ióh ánauuartigiu. *Scientia quoque eius supergressa omnem motionem . i. cursum temporis . manet in simplicitate suę presentię.* Sô íst óuh nôte sîn uuízenthéit uuésendíu . án déro éinfaltun gágenuuerti . úberstîgendíu . állen uuéhsel zîtes. Úbe díu sélba gágenuuerti sáment álliu díng nebegríffe . sô neuuâre sî nîeht éinfalte. Fóne díu chît er sâr nâh. *Et complectens infinita spatia preteriti . ac futuri.* Únde sáment pefáhende dîe únéntlichen uuîtinâ preteriti

únde futuri. *Considerat omnia in sua simplici cognitione . quasi iam gerantur.* Síhet si állíu díng in íro éinualtun bechénnedo . díu hínasínt . ióh nóh fóresínt . sámo siu îo ánagetân uuérdên.

---

37. QUOD DEI POTIUS EST . SCIRE ET PROUIDERE . QUAM PRESCIRE . ET PREUIDERE.

Itaque si ,uelis pensare presentiam . qua cuncta dinoscit. Uuíle dû bedénchen sîna gágenuuerti . fóne déro ér iz állez uuéiz. *Non estimabis esse prescientiam . quasi futuri.* Sô nechîst tu nîeht ín háben fóreuuízeda . sámoso chúmftiges. *Sed rectius scientiam numquam deficientis instantię.* Núbe réhtôr uuízentheit . téro ímo úngeuuángtun gágenuuerti. *Unde non preuidentia dicitur . sed potius prouidentia.* Be díu nehéizet sî nîeht fóresíht . núbe mêr férrív óbesiht. *Quod porro constituta a rebus infimis.* Túrh táz sî férro stândíu . fóne dien níderên díngen. *Cuncta prospiciat . quasi ab excęlso cacumine rerum.* Síu állíu óbenân férro óbe séhe . sámoso ába démo hóhesten chapfe dero uuérlte?

---

38. EX DEI ASPECTU NON NECESSARIA FIERI . QUĘ UIDENTUR . SICUT NEC NOSTRO.

Quid igitur postulas . ut fiant necessaria . quę lustrentur diuino lumine? Zíu gedénchest tû . dáz tíu nôt máchoe . díu gótes óugen ánaséhent? *Cum ne homines quidem faciant* [A 266] *quę necessaria uideant?* Dánne nóh ménnisken nôthaftíu netûên . díu sie séhent? *Num enim tuus intuitus addit eis aliquam*

Digitized by Google

necessitatem . quę cernis presentiam? Inno? Tûot tîn ánasíht tehéina nôt tîen . díu dû síhest? *Minime.* Dáz netûot. *Atqui . si est digna collatio diuini presentis et humani.* Ze uuâre . úbe dehéin gerístig uuídermezunga sîn mág . mánnes únde gótes kágenuuerti. *Uti uos uidetis quędam . hoc uestro temporario prędenti.* Álso ír gréhto ételichíu séhent in dírro uuérltmúrgfarun kágenuuerti. *Ita ille omnia cernit suo ęterno.* Sô síhet er siu állíu . in sînero êuuigun gágenuuerti. *Quare non mutat hęc diuina prenotio . naturam rerum . et proprietatem.* Fóne díu neuuéhselot nîeht tísiu gótes fórebechénneda . dîa natura . únde dîa éigenhâfti dero díngo. *Taliaque spectat apud se presentia . qualia prouenient olim . in tempore futura.* Únde síhet er siu nû sô gágenuuertíu ímo . sô siu nóh uuánne in zîte chúmftig sínt.

---

39. NECESSARIA ET NON NECESSARIA . DEUM CERNERE ET DISCERNERE.

Nec confundit iuditia rerum . i. meritorum . s. secundum hoc . quod tu prius dixisti. Perdito libero arbitrio . nec uitia . nec uirtutes quicquam esse . sed omnium meritorum . mixtam et indiscretam confusionem. Únde negeírret er nîeht sîníu geríhte . sô dû in zíhest . núbe ér skéidet tie frêhte. *Dinoscitque uno intuitu suę mentis . tam necessarie uentura . quam non necessarie.* Únde in éinero ánauuarto sînes mûotes . síhet er . díu be nôte chúmftigen . únde âne nôt. *Sicuti uos . cum pariter uidetis hominem ambulare in terra . solem oriri in cęlo.* Álso óuh ír tûont . sô ír sáment séhent . ten ménnisken in érdo gân . únde

Digitized by Google

dia súnnun in hímele ûfkân. *Quamquam simul conspectum sit . utrumque tamen discernitis.* Tóh ír îouuéder sáment séhênt . ír skéident siu dóh. *Et iudicatis hoc uoluntarium . illud esse necessarium.* Únde áhtont ír daz éina nôte geskéhen . daz ánder âne nôt. *Ita igitur diuinus intuitus despiciens cuncta minime perturbat qualitatem rerum.* Sô tûot kótes óuga. Ál óbenan ánaséhende . neuermískelôt iz nîeht tîa uuîolichi dero díngo. *Apud se quidem presentium . ad conditionem uero temporis futurarum.* Imo gágenuuertero . únde áber zîtes hálb chúmftigero. *Quo fit . ut hoc non sit opinio . sed potius cognitio nixa ueritate.* Dánnan neíst ímo dáz nehéin uuân . núbe uuârhaftíu bechénneda. [A 267] *Cum cognoscit quid exstaturum esse . quod idem non nesciat carere necessitate existendi.* Dánne er dáz uuéiz . uuésen hínafúre . dáz âne nôt tánne uuésen chán . s. dánne iz chúmet hínafúre.

---

40. SI IN HUNC MODUM SYLLOGISMUS NECTATUR. QUOMODO EUADENDUS SIT.

Hic si dicas . quod euenturum deus uidet . id non euenire non posse . quod autem non potest non euenire . id ex necessitate contingere. Uuíle du hîer chéden proponendo . dáz kót síhet chúmftîg . táz nemág ze léibo uuérden . álso iz uuâr íst . únde assumendo dáz ze léibo uuérden nemág . táz sól nôte geskéhen . dáz óuh uuâr íst. *Meque astringere ad id nomen necessitatis.* Únde uuíle dû míh tánne duuíngen . concludendo ze démo námen dero nôte . ál sús. *Quod deus uidet euenturvm . id ex necessitate contingere.*

Digitized by Google

Dáz kót síhet chúmftîg . táz kêskíhet nôte . uuánda óuh táz uuâr íst . uuáz tûon íh is tánne? *Fatebor quidem rem solidissimę ueritatis.* Sô íího íh téro . sô . mít syllogismo gestárhtun uuârhéite. *Sed cui uix aliquis accesserit . nisi speculator diuini.* Áber sô getânero . déro síh îoman chûmo ferstánde . âne dér góteliches tínges ánauuúrte íst. *Respondebo namque.* Íh chído gréhto. *Idem futurum cum refertur ad diuinam notionem . necessarium esse . cum uero perpenditur in sua natura . liberum prorsus uideri . atque absolutum.* Éin díng chúmftigez . péidíu sîn . ióh nôtháfte . sô man síhet ze gótes uuízenthéite . ióh ferlâzen . únde sélbuualtîg . sô man ze sîn sélbes natura síhet. Hîer íst tíu questio soluta . díz íst tér tóugeno nexus . dér zuéi repugnantia sáment ketûot uuésen an éinemo dínge.

---

41. EXPLANATIO EIUSDEM SENTENTIĘ . EX HOC QUOD DUĘ NECESSITATES SUNT . UT IN PERIERMENIIS ARISTOTELIS LEGITUR.

Duę sunt etenim necessitates. Zuô nôte sínt. *Una simplex.* Éiniu íst éinualte . únde âne íba. *Ueluti quod necesse est omnes homines mortales esse.* Álso díu íst . táz álle ménnisken nôte tôdig sínt. *Altera conditionis.* Ánderíu íst mít íbo . únde mít kedíngun. *Ut si scias aliquem ambulare . eum necesse est ambulare.* Álso díu íst. Úbe du uuéist éinen mán gân . dáz tánne nôt íst . táz er gánge. *Quod enim quisque nouit . id esse aliter . ac notum est nequit.* Táz [A 268] man uuéiz . uuîo mág táz ánderes sîn . âne sô man iz uuéiz? *Sed hęc conditio . minime*

Digitized by Google

secum illam simplicem trahit. Áber dísiu gedíngota nôt . nefûoret tia bárun nôt mít íro nîeht . ih méino. úbe er gérno gât . táz er óuh sâr úndanches kánge. *Hanc enim necessitatem . non propria facit natura . sed conditionis adiectio.* Uuánda dísa nôt neuuúrchet nîeht tiu natura . núbe dáz man úbe dárazûo chît. *Nulla enim necessitas cogit incedere uoluntate gradientem.* Uuánda nehéin nôt netûot kân . den gérno gânten. *Quamuis necessarium sit eum incedere cum graditur.* Souuîo míchel nôt sî . dáz er gánge . sô er gât.

---

42. PRESENS DEI . EX NOSTRO PRESENTI PENSANDUM ESSE.

Eodem igitur modo . si quid uidet presens prouidentia . id esse necesse est. Ze déro sélbun uuîs íst nôt . souuáz tíu gágenuuerta fóresíht ánasíhet . táz iz sô sî. *Tametsi nullam habeat necessitatem naturę.* Dóh iz nehéina natûrlicha nôt naházbe. *Atqui . ea futura quę proueniunt . ex libertate arbitrii . contuetur deus presentia.* Ze uuâre síhet kót tíu gágenuuertíu . díu nóh tánne chúmftîg sínt . fóne sélbuualtigemo uuíllen.

---

43. ITEM REPETITUR . NATURAM FUTURORUM EX ALIA PARTE ESSE NECESSARIAM . EX ALIA ABSOLUTAM.;

Hęc igitur . s. futura relata ad intuitum diuinum . necessaria fiant per · conditionem diuinę notionis. Táz íst úmbe dísiu daz knôtesta . dáz siu gótes ánasíhte

Digitized by Google

hálb nôte uuérdent . áfter déro geskéfte gótes uuízentheite . uuánda sîn uuízentheit sô getân íst. *Per se uero considerata . non desinunt ab absoluta libertate suę naturę.* Áber dúrh síh kechórníu . neuerlîesent siu nîeht . tîa sélbuualtigun ferlâzeni íro naturę. *Fiunt igitur procul dubio cuncta . quę cognoscit deus esse uentura.* Nû geskéhent kréhto âne zuîuel . díu gót fóreuuéiz chúmftigiu. *Sed quędam eorum proficiscuntur ex libero arbitrio.* Nóh tánne chóment siu súmiu . fóne sélbuualtigemo uuíllen. *Quę quamuis eueniant existendo.* Únde souuîo siu geskéhên uuésendo. *Non amittunt tamen propriam naturam.* Sîe neferlîesent tóh nîeht íro naturam. *Qua etiam non euenire potuissent . priusquam fierent.* Fóne déro siu óuh ze léibo uuérden máhtin . êr siu geskáhîn.

---

44. ITEM DE DISCRETIONE DUARUM NECESSITATUM.

Quid igitur refert non esse necessaria . s. futura prescita? Uuáz skéidet siu dánne dána . síu nesîn necessaria? *Cum eueniant modis omnibus instar necessitatis . propter conditionem* [A 269] *diuinę scientię.* Sîd siu in állên sínt ze uuîs nôte geskéhent . álso iz kelégen íst in gótes uuízenthéite? Úmbe dîa gelégeni siu nôte geskéhent. *Hoc scilicet . s. refert.* Táz skéidet siu. *Quod ea s. referre facit.* Táz tíu skéidet. *Quę paulo ante proposui.* Díu íh târfóre ze bílde gáb. Uuéliu sínt tíu? *Sol oriens . et homo gradiens.* Tíu irrínnenta súnna . únde der gânto mán. *Quę dum fiunt . non fieri non possunt.* Tíu zuéi nemûgen nîeht ze léibo uuérden . únz siu geskéhent. *Eorum*

Digitized by Google

tamen unum necesse erat existere . priusquam fieret . alterum uero minime. Dáz éina sólta áber nôte uuérden . êr iz uuúrte! dáz ánder nîeht nôte. *Ita etiam procul dubio existunt . quę deus habet presentia.* Álso sínt tíu âne zuîuel . díu gót in sînero gágenuuerti hábet. *Sed eorum hoc quidem . descendit de necessitate rerum . illud uero de potestate facientium.* Áber íro súmelih chúmet fóne nôte . súmelih fóne dero tûonton geuuálte. *Haud igitur iniuria diximus.* Fóne díu châden uuír mít réhte. *Hęc necessaria esse . si referantur ad diuinam noticiam.* Dísiu nôthaftíu sîn . sô man hínasíhet ze gótes uuízentheite. *Si per se considerentur absoluta esse nexibus necessitatis.* Sô man siu áber dúrh síh chíuset . inbúndeníu sîn . únde únnôthaftíu. *Sicuti omne quod patet sensibus . uniuersale est . si referas ad rationem.* Álso díngolih táz man séhen mág . únde grîfen . állelih íst! úbe man ze déro rédo síhet. *Si respicias ad se ipsum singulare.* Únde áber éinluzze . úbe dû dârána uuártêst. Tíu uuír ánaséhên . díu sínt îo éiniu! únde éinlúzziu . sô plato íst . únde cicero . únde állíu indiuidua . déro sélbon íst îouuélez állelih . uuánda iz homo íst . álde bos . álde equus . álde lignum . álde lapis. Uuánda hic homo óuh íst homo . be díu íst er béidiu . ióh singulare . ióh uniuersale. Hunc hominem gesíhet taz óuga . échert hominem uuéiz tiu ratio. Dáz lêret in cathegoriis aristotiles.

Digitized by Google

45. SI MUTATA UOLUNTAS . ELUDERE POSSIT PROUIDENTIAM.

Sed inquies. Nû mág keskéhen chîst tu. *Si situm est in mea potestate mutare propositum . euacuabo prouidentiam.* Úbe in mînero geuuálte stât . zegeánderuuîsonne mînen rât . sô eruuéndo íh tia fóresíht. *Cum mutauero forte quę illa prenoscit.* Tánne íh ódeuuano geuuéhselôn . dáz sî fóreuuéiz. *Respondebo.* Dés ántuuurto íh. *Te quidem posse deflectere propositum tuum.* Díh uuóla múgen uuéhselôn dînen uuíllen. *Sed non posse te* [A 270] *uitare diuinam prescientiam.* Náls áber fermîden dia gótes uuízentheit! nóh íro infáren. *Quoniam presens ueritas prouidentię intuetur . te id posse.* Uuánda díu gágenuuerta uuârheit tero fóresíhte . chíuset . tíh táz kemúgen. *Et an facias.* Únde uuéder dû iz tûêst. *Quoue conuertas.* Ióh uuára du gerâtêst. *Sicuti non possis effugere intuitum presentis oculi.* Álso du óuh nîeht infáren nemáht téro ánasíhte des kágenuuerten mánnes óugen. *Quamuis te conuerteris libera uoluntate in uarias actiones.* Tóh tu díh ţînero uuílleuuarbun chêrest in mísseliche tâte. . .

---

46. SI UARIARI POSSIT PRENOTIO . UT UOLUNTAS UARIATUR.

Quid igitur inquies. Uuîo nû chîst tu. *Ex meane dispositione mutabitur scientia diuina?* Éin uuanchot nû gótes uuízentheit . nâh mînero sképfedo . díu mír míttundes ûfuuírdet? *Ut cum ego uelim . nunc hoc . nunc aliud . illa quoque uideatur alternare*

Digitized by Google

uices nascendi? Sô . dáz sî múge sáment mír hértuuéhselunga tûon des uuízennes . nâh tíu íh uuîlon éinez uuíle . uuîlon ánderez? *Minime.* Dáz netûot. *Diuinus namque intuitus . precurrit omne futurvm.* Gótes óuga gefúreuangot . ál dáz chúmftig íst. *Et retorquet ac reuocat ad presentiam proprię cognitionis.* Únde gechêret iz . ióh keuuéndet iz . ze déro gágenuuerti sînero bechénnedo. *Nec alternat ut estimas uice prenoscendi . nunc hoc . nunc illud.* Nóh ér neuuîluuandot nîeht án demo bechénnenne . nû díz . nû dáz. *Sed manens . preuenit atque complectitur uno ictu . mutationes tuas.* Núbe îo ze stéte stândo . fúrefáhet er . únde úmbefáhet er éines scúzes . tîna uuéhsela.

---

47. DEI PROUIDENTIAM EX SIMPLICITATE IPSIUS ESSE . NON EX EUENTU RERUM.

Quam presentiam comprehendendi omnia . uisendique . non sortitus est deus ex prouentu futurarvm rervm. Dîa îo gágenuuerti sînes ánaséhennes . únde úmbeháben nes álliu díng . neguuán er nîeht fóne dero chúmftigon gebúredo. *Sed ex propria simplicitate.* Núbe fóne éigenero éinfalti . dîa únsih intellectus lêret . náls ratio. *Ex quo illud quoque resoluitur . quod paulo ante posuisti.* Mít tíu íst óuh tés keántuurtet . táz tu fóre châde. *Indignum esse . si dicantur nostra futura . prestare causam scientię dei.* Úngerístlih sîn . úbe îoman dés kedénche . dáz únseríu futura . gótes uuízentheit récchen. *Hęc enim uis scientię.* Dísiu sélba chráft sînero uuízentheite. *Complectens cuncta sua presentaria notione.* Álliu díng

Digitized by Google

mít íro ánauuartigun bechénnedo [A 271] úmbefâhende. *Ipsa constituit modum omnibus rebus.* Gíbet si uuîsun állen díngen . náls síu íro. *Nihil uero debet posterioribus.* Nóh tien áfter nâhchomentên . nehábet sî zedánchonne sámoso sî iz fóne in gelírne.

---

48. LIBERUM STARE ARBITRIUM . ET PRO MERITIS PREMIA DISPENSARI.

Quę cum ita sint . manet mortalibus intemerata libertas arbitrii. Uuánda dáz állez sô íst . pe díu íst ménniskôn úngenómen íro uuíllouualtigi. *Neque iniquę leges proponunt premia . poenasque uoluntatibus . solutis omni necessitate.* Únde mit réhte gehéizent êobûoh ferlâzenên uuíllôn . lôn . ióh ingélteda. *Manet etiam desuper spectator cunctorvm prescius deus.* Únde íst óbenân dér ál séhento . únde fóreuuízento gót. *Et ęternitas uisionis eius semper presens . concurrit cum futura qualitate nostrorum actuum.* Únde díu êuuiga gágenuuerti sînero gesíhte . inchît téro chúmftigun uuîolichi únserro uuércho. *Dispensans premia bonis . supplicia malis.* Spéndondo gûot kûotên . únde úbel úbelên. *Nec frustra positę sunt in deo . spes . precesque.* Nóh kedíngi . únde fléhâ neuuérdent nîeht in geméitun ûfen gót kesézzet. *Quę cum rectę sint . non possunt esse inefficaces:* Tîe dánne ferfáhent . sô sie réhte sínt.

Digitized by Google

49. EPILOGUS.

Auersamini igitur uitia. Fóne díu léidezent tie âchuste. *Colite uirtutes.* Mínnont túgede. *Subleuate animum ad rectas spes.* Hábent íuueriu mûot an ráhtero gedíngi. *Porrigite humiles preces in excelsa.* Frúmment ze hímele déumuote fléhâ. *Magna necessitas probitatis . indicta est uobis . si non uultis dissimulare.* Iuuih tuuínget míchel nôt ze dero gûoti . úbe ír is iéhen uuéllent. *Cum agitis ante oculos iudicis cuncta cernentis.* Uuánda íuuere tâte . dér êotéilare úberuuártet . tér ál síhet. Hîer múgen uuír chîesen . dáz boetius nâh tísemo quinto libro . mít temo tôde dés keírret uuárd . dáz ér nemûosa fernémen fóne philosophia . díu sî ímo gehîez . hára-nâh zeságenne.

EXPLICIT LIBER QUINTUS BOETII CONSULIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

II.

ANICIUS MANLIUS SEVERINUS BOETIUS

COMMENTAR ZU DEN CATEGORIEN

DES ARISTOTELES.

Digitized by Google

Digitized by Google

(LIBER PRIMUS.)

1. [A 275ª B 3] QUID SINT AEQUIUOCA.

Aequiuoca dicuntur. quorum nomen solum commune est. Tîe sínt kenámmen. déro námo écchert keméine. únde gelîh íst. *Ratio uero substantię diuersa. secundum nomen.* Únde áber úngelîh zála íst. uuáz sîe sîn. démo námen uólgêndo. án démo sîe genámmen sínt. Úberstépfist tû den námen. sô mág sîn gelîh ratio. íro substantię. *Ut animal homo. et quod pingitur. Hoc est. Ut ęquiuoci sunt. homo uerus. et homo pictus.* In latina lingua. sínt kenámmen. homo animal. i. ter lébendo ménnisko. et quod pingitur. i. sîn gelîhnisse. *Ratio uero substantię diuersa secundum nomen.* Mán ságet áber úngelîcho uuáz sîe sîn. demo námen uólgendo. dér sîe genámmen máchôt. *Si enim quis assignet. quod est utrumque eorum. propriam rationem assignabit utrisque.* Ságet îoman. dáz îouuéderez íst. tér gíbet îouuédermo súnderîga zála. *Hoc modo. Homo animal. est substantia sensibilis.* Tér lébendo homo. íst éin sínnîg tíng. *Qui pingitur. imago insensibilis est. et inanis.* Ter gemâ[A 275ᵇ]leto. íst éin sínnelôs pílde. únde lîbelôs. *Sic in euangelio sunt ęquiuoci uterque iohannes.* [B 4] *sed diuersam suę substantię rationem habent secundum nomen.* Iohannes únde áber iohannes sínt kenámmen. i. hábent kelîchen námen. únde áber úngelîcha. únde úngemeina diffi-

Digitized by Google

nitionem. Diffinitio íst . tíudir ságet . uuáz sîe sîn. *Eadem est et ratio substantię . in hunc modum. Alter est iohannes baptista . filius zacharię . et alter est iohannes euangelista . filius zebedei. Quodsi dixeris . habent et communem diffinitionem . quia uterque iohannes est animal rationale mortale. Uel substantia animata sensibilis . non est hęc diffinitio iohannis . sed hominis uel animalis . et hoc nomen homo . aut animal . non facit eos ęquiuocos sed uniuocos.* Uuíle dû ín gében gelîcha diffinitionem . dáz nemáht tû nîeht ketûon uólgendo démo námen iohannes . tér sîe genámmen máchôt. Sîe mág man bêde héizin homo únde animal . únde dánnân hábent sîe geméina diffinitionem . sîe nesínt áber dánnân nîeht ęquiuoci . [A 276ª] sed uniuoci . táz chît sîe nesínt tánnân gelîhnámîg . súnder éinnámîg . únde geméinnámîg. Mít témo uuéhsele dero diffinitionis . uuérdent ûzer ęquiuocis uniuoca. De quibus mox subditur. [B 5]

2. QUID SINT UNIUOCA.

Uniuoca uero dicuntur . quorum et nomen commune est . et secundum nomen eadem substantię ratio. Tíu héizent áber éinnámîg . únde geméinnámîg . téro námo geméine íst . únde nâh temo námen . gelîh zála íst uuáz sîe sîn . i. tíu álso sínt . sô man síu héizet. *Ut animal homo . atque animal bos. Hoc est ut uniuoca sunt homo et bos. Communi enim nomine utrique . i. homo et bos animalia nuncupantur . et est eadem ratio substantię. Quę est illa ratio? utrumque esse animal . sicut et nuncupantur.* Sîe héizent keméinlîcho animalia . únde sámogeméine zála íst . táz sîe dáz

Digitized by Google

sîn . subaudis . táz sîe héizint. *Si quis assignet rationem utriusque quid utrique sint . assignabit eandem rationem.* Úbe îoman zála gíbit pêdero . uuáz îouuéderiz sî . tér gíbit íro gelîcha zála. Uuáz íst tiu zála? *Quo sint animalia.* Ér chídit . táz sîe sîn animalia . álsô sîe héizent. Homo únde bos héizent animalia . únde sínt animalia. [A 276^{b}] Uuáz íst áber sélbiz animal? Substantia animata sensibilis. Táz íst óuh homo . táz íst óuh bos. Ál dáz animal íst . táz sínt sîniu species . homo [B 6] et bos. Uuíle dû chéden animal homo et animal bos . hábent úngelîcha diffinitionem in hunc modum! Homo est animal rationale . bos est animal inrationale . tíu diffinitio neíst animalis nîeht . táz íro geméine námo íst . únde íro geméine genus íst . sî íst sélbero specierum hominis et bouis. Mít témo uuéhsele uuérdent ûzer uniuocis aequiuoca.

---

3. ITEM QUID INTERSIT.

In propriis uuérdent aequiuoca uuîlôn únge-uuándo . i. fortuito et casu . ut duo aiaces . duo alexandri . duo pirri . uuîlôn uóne gelúbedo . i. placito . propter cognationem . ut duo marii pater et filius . uel propter similitudinem ut homo pictus et uerus. Tíu múgen sîn béidiu propria ióh appellatiua. Hic homo uerus et hic homo pictus sínt propria. Homo uerus et homo pictus . specialiter et communiter . sínt appellatiua. Tóh aristotelis châde uóne aequiuocis quorum [A 277^{a}] nomen commune est . síu sínt tóh tícchôr propria dánne appellatiua et communia. Áber uniuoca uuérdent îo in appellatiuis. Uuîlôn natura ut

Digitized by Google

homo homini uniuocus est bestia bestię. Uuîlôn gente uel patria . ut grecus greco . roma[B 7]nus romano. Uuîlôn professione . ut christianus christiano . laicus laico . clericus clerico. Uuîlôn dignitate . ut rex regi . consul consuli. Uuîlôn fortuna . ut seruus seruo . ingenuus ingenuo. Also mánigiu appellatiua uuésen múgen . sámománegiu uniuoca múgen uuésen. Sô íst îo díngolîh témo uniuocum . sáment témo iz hábit . éinen námen geméinen . únde éina diffinitionem geméina. Únde áber démo aequiuocum . témo iz hábet gelîchen námen . únde uóne dîu úngemeinen . uuánda iz éin námo neíst . nóh éin diffinitio. Dóh aristotiles châde . quorum nomen commune est . quasi de appellatiuis.

---

4. DE DENOMINATIUIS.

Denominatiua uero dicuntur . quęcumque habent appellationem ab aliquo secundum nomen . solo differente casu. Díu héizent denominatiua . tíu nâh ándermo [A 277ᵇ] námen genámôt sínt . échert keuuéhselotemo ûzlâze. Nomen a nomine deriuatum . héizet mít réhtę denominatiuum . i. námo uóne námen. *Ut a grammatica grammaticus. A fortitudine fortis.*

---

5. RATIO DE HIS TRIBUS . I. QUARE PRĘMISSA SINT.

Fóne dísên drín diffinitionibus íst ze uuízen-[B 8]ne . dáz decem prędicamenta uóne dîen aristotiles ságen uuíle . gelîchen námen hábent . únde áber úngelîcha diffinitionem. Prędicamenta únde genera

Digitized by Google

héizent siu gelîcho . síu sínt áber éin ánderên úngelîh. Pe díu sínt siu aequiuoce sô genámôt . náls uniuoce. Tîe sélben námen gébent sîe íro speciebus . i. subalternis generibus . mít tîen síu geméina diffinitionem hábent . pe díu sínt siu áber dîen uniuoca . náls aequiuoca. Denominatiua uuérdent áber . dánne substantia . án síh nímit accidens . álde éin ándera substantiam. Nímet homo án síh qualitatem . sô íst er qualis . nímet ér án síh quantitatem . sô íst er quantus. Léget ér án síh indumentum . sô ist ér habens. Fóne dîen állên uuírdit [A 278ª] er denominatus . únde dîe námen ér dánnân guuínnet . tîe héizent denominatiua. Álso iustus fóne iustitia . latus fóne latitudine . uestitus fóne ueste.

---

6. QUESTIO.

Nóh tánne sínt mánignámîgiu . i. pluriuoca . ut ensis mucro gladius . marcus tullius cicero . únde míssenámigiu . i. diuersiuoca . ut ignis lapis color . zíu uer[B 9]suîgeta er déro? Téro nebedórfta ér . ze díssemo bûoche.

---

7. DE SINE COMPLEXIONE DICTIS . ET CUM COMPLEXIONE.

Eorum quę dicuntur . alia quidem dicuntur secundum complexionem . alia uero sine complexione. Téro uuórto díu man spríchet . téro uuérdent súmelîchîu gespróchen zesámine gelégitiu . súmelîchiu súnderîgo. *Et ea quae dicuntur . secundum complexionem sunt.* Tíu man spríchet zesámine gelégitiu . díu sínt sús

Digitized by Google

ketân. *Ut homo currit homo uincit. Ea quę sine complexione sunt.* Tíu man súnderîgo sprîchet . tíu sínt sús ketân. *Ut homo bos currit uincit.* Uuáz tíu súnderîgen bezéichenên . dáz uuîle ér án dísemo bûoche ságen. Uuáz tíu zesámene gelégetin bezéichenên . dáz ságet ér [A 278ᵇ] háranâh in periermeniis.

8. DE UNIUERSALI SUBSTANTIA.

Eorum quę sunt . alia de subiecto quodam dicuntur . in subiecto uero nullo sunt. Súmelîchiu dero uuésentôn díngo . uuérdent kespróchen fóne demo únderen . tíu dóh nesínt án demo únderen . nóh ín demo únderen. *Ut homo de subiecto quidem aliquo homine dicitur . in subiecto uero nullo est.* Álso ménnisko gespró[B 10]chen uuírdit fóne demo únderen . ételîchemo ménnesken . án démo ér dóh neíst. Uniuersales substantię . dîe in grammatica sínt appellatiuę speciei . dîe uuérdent kespróchen fóne singularibus substantiis . tîe áber propriae speciei sínt. Uuér uuíssî uuáz homo uuâre . âne uóne cicerone catone uarrone . tîe únder démo námen sínt? Fóne dîen uuírdit homo gespróchen. Áber án ín . nemág ér sîn. Uuîo mág homo sîn in cicerone? Ér íst sélbêr homo. Fóne díu íst proprium uniuersalis substantię de subiecto dici . in subiecto nullo esse.

9. DE PARTICULARI ACCIDENTE.

Alia autem in subiecto quidem sunt . de subiecto uero nullo dicuntur. [A 279ᵃ] Táregágene sínt án-

Digitized by Google

deriu . díu ána álde ín demo únderen sínt . s. uuánda síu accidentia sínt . únde uóne únderôrên gespróchen nesínt . s. uuánda síu sínt sélben diu únderôsten. *In subiecto autem esse dico . quod cum in aliquo sit . non sicut quędam pars . inpossibile est esse sine eo in quo est. Facilior constructio est. Dico autem esse in subiecto quod in aliquo sit . cum tamen non sit sicut quedam pars . nec possit esse sine eo in quo est.* Íh chído sô uué[B 11]sen án demo únderen . táz iz târána íst . únde dóh sîn pars neíst . unde íz îo nîenêr uuésen nemág . nóh sîn nîeht neíst . âne daz úndera. *Ut quędam grammatica in subiecto quidem est in anima . de subiecto uero nullo dicitur.* Álsô éines mánnis grammatica íst in sînero sêlo . únde dóh uóne íro gespróchen neuuírdit. Sláh ten ást ába demo bóume . dés pars ér íst . nóh tánne mág ér sîn . ním animę aristarchi íro grammaticam . sô neíst sî nîener . uuánda sî âna sîa uuésen nemág. Ánderiu mág sîn . tísiu íst zeirgángen. *Et quoddam album in subiecto quidem est in corpore. Omnis enim color in corpore est.* Unde éin uuîz fárauua íst án ételîchemo dínge . sô alle uárauua sínt. Fóne díu íst kelâzen éinlúzzên accidentibus . án éinlúzzên substantiis uuésen . náls áber dóh fóne dîen gespróchen uuérden.

---

10. [A 279b] DE UNIUERSALI ACCIDENTE.

Alia uero et de subiecto dicuntur . et in subiecto sunt. Ánderiu sínt kespróchen fóne demo únderin . s. uuánda síu uniuersalia sínt . unde sínt óuh ána . álde ín demo únderen . s. unánda sie accidentia sínt. *Ut* [B 12] *scientia in subiecto quidem est in anima . de*

Digitized by Google

subiecto uero dicitur . ut de grammatica. Álso scientia in anima íst íro stûole . únde áber gespróchen uuírdit . fóne grammatica . tíu únder íro námen stât. Taz éina subiectum trégit sia; ut scientiam anima tregit. Daz ánder óuget sîa . ut grammatica scientiam. Táz íst proprium uniuersalis accidentis. Uuâr máhtî iz sîn âne in substantia? Uuér máhtî iz uuízen . âne uóne sînen speciebus . tíu úndertân sínt sînemo námin? álso óuh sélbên dîen speciebus áber úndertân sínt íro indiuidua.

---

11. DE PARTICULARI SUBSTANTIA.

Alia uero nec in subiecto sunt . nec de subiecto predicantur. Áber dáragágene sínt súmelîchiu . tíudir nesínt án demo únderen . s. uuánda síu sínt substantię . nóh óuh kespróchen fóne dehéinemo íro únderen . s. uuánda síu particularia sínt . únde sélben díu únderôsten sínt. *Ut aliqui homo . uel equus.* Álso éin mán . álde éin rós. *Nihil horum neque in subiecto est . neque de subiecto dicitur* . i. téro éinlúzôn substantiarum . neíst nehéin lígende án demo únderen . nóh kespróchen fóne demo únderen.

---

12. ITEM DE PRECEDENTIBUS QVATVOR. [A 280ª]

Nû sínt in uîeriu getéilit . tíu ér [B 13] nóh uuíle téilen in zêeniu. Téro uîero sínt zuéi uuíderuuártîg . i. uniuersalis substantia . et particulare accidens . únde áber ánderiu zuéi . i. uniuersale accidens . et particularis substantia.

Digitized by Google

13. PARTICULARIA QUID COMMUNE HABEANT ET NON COMMUNE.

Simpliciter autem quę sunt indiuidua . et numero singularia . de nullo subiecto dicuntur. Tíu éinluzziu sínt . sô aristarchus íst . unde sîn grammatica . tíu neuuérdent kespróchen uóne demo únderen táz íst ín geméine . síu sínt sélben díu únderôsten. *In subiecto autem nihil prohibet ea esse.* Íro súmelîh mág áber án demo únderen sîn . náls áber dóh álliu. Târána sínt síu geskéiden. Uuéliu sint táz? Tie einlúzzen substantię nemúgen iz sîn sô aristarchus íst . íz sínt tíu éinlúzzen accidentia . álso sîn grammatica íst. Uuélez íst táz úndera . án démo síu sínt? Táz sínt tie substantię. Tíu éinlúzzen accidentia . lígent án dîen unde ín dîen éinlúzzên substantiis. Accidens nemág in accidente nîeht lígen . íz líget îo in substantia. Ideo sequitur. *Quędam enim grammatica . s. ut aristar*[B 14]*chi . est in subiecto . i. in anima eius.* Hábet óuh uniuersale accidens . sô scientia íst . under íro particularia accidentia sô grammatica íst . unde rhetorica . án dîen nelíget sî nîeht . sî uuírdet áber geméinlîcho gespróchen uóne ín. [A 280^{b}]

---

14. QUOD SUPERIORA TRIBUANT NOMEN SUUM INFERIORIBUS.

Quando alterum de altero predicatur . ut de subiecto quęcumque de eo quod predicatur dicuntur . omnia etiam de subiecto dicuntur. Sô daz éina gespróchen uuírdet fóne demo ánderen . álso îo daz óbera tûot fóne sînemo únderen . souuáz tánne fóne

Digitized by Google

demo óberen gespróchen uuírdet. táz uuírdet sâr gespróchen fóne demo únderen. *Ut homo* . s. daz óbera *predicatur de quodam homine . i. aristarcho* . demo únderen. Fóne demo óberin . i. de homine uuírdet kespróchen animal. *Ergo et de quodam homine animal predicatur.* Sâr fóne demo únderen . i. aristarcho . uuírdet óuh animal gespróchen. *Quidam enim homo . et homo est et animal.* Aristarchus íst péidiu homo ióh animal. Sô gíbet îo daz óbera sînen námen demo únderen . fóne démo iz kespróchen uuírdit. [B 15]

---

15. QUOD DIUERSA GENERA . DIUERSAS HABEANT DIFFERENTIAS.

Diuersorum generum et non subalternatim positorum . diuersę secundum speciem differentię sunt. Mísselîchero generum unde díu óbe éinên ánderên nestânt . sínt sámomísselîche skídunga . nâh íro specie . s. dáz sie uuúrchent. Ut animalis et scientię . s. mísselîche skídunga sínt. *Animalis quidem differentię sunt . ut gressibile uolatile.* Animalia sínt keskéiden . án díu . dáz íro súmelîchiu [A 281ª] múgen gân . súmelîchiu ulîgen. *Scientię uero . s. differentię nulla harum est.* Mít tîen man skéidet scientiam . táz sínt ándere skídunga . náls tíse. *Neque enim scientia ab scientia differt in eo quod bipes est.* Nóh éin scientia neíst ánderro an díu nîeht úngelîh dáz sî zuíbeine sî. *Subalternorum uero generum . nihil prohibet easdem esse differentias.* Óbe éinên ánderên stântero generum . múgen uuóla sîn éine differentię . sîe mág man gelîcho skídôn. *Superiora enim . de subterioribus*

Digitized by Google

generibus prędicantur. Táz íst fóne díu . uuánda die óberen genera gespróchen uuérdint fóne dîen [B 16] níderên. Substantia íst taz óbera genus . animal íst taz nídera. Fóne animali chídit mán substantia. *Quare quęcumque predicati differentię fuerint . eędem etiam erunt subiecti.* Pe díu sínt álle dîe skídunga dés óberin generis . skídunga des níderen . úbe sie specificę sínt . i. úbe sie speciem uuúrchen múgen . sô díe sínt rationale mortale. Tíe sínt tis predicati . i. substantię . tíe sínt óuh tés de quo predicatur . i. animalis. Álsô súmelîh substantia íst rationalis mortalis . sô íst óuh súmelih animal rationale mortale. Ándere differentię sínt . tîe diuisiue héizent . tíe nedúrhkânt nîeht fóne demo óberin genere . ze demo ní[A 281ᵇ]derin. Uuánda animal unde auis . sínt óuh subalterna genera. Animalis differentię sínt rationale et inrationale . táz íst taz óbera . tîe nesínt tis níderin . i. auis . uuánda nehéin auis neíst ándermo úngelîh án díu . dáz er rationalis sî.

---

16. QUOT GENERALISSIMAS SIGNIFICATIONES HABEANT SINGULĘ UOCES.

Singulum eorum quę secundum nullam complexionem dicuntur . aut substantiam significat aut quantitatem . aut [B 17] *qualitatem aut ad aliquid aut ubi . aut quando . aut situm . aut habitum . aut facere . aut pati.* Álliu éinlúzzíu uuórt . pezéichenent ételîh tírro genámdôn zêeno . i. uuáz iz sî . uuîo míchel . uuîolîh . ze éteuuiu . uuâre . uuénne . kelégenî . ánaházid . tûon . dólên. *Est autem substantia quidem ut figuraliter dicatur homo equus.* Substantia íst specialiter zesá-

Digitized by Google

genne . ménnisco únde rós. *Quantitas . ut bicubitum . tricubitum* . zuéiélnîg trîélnîg. *Qualitas ut album. Ad aliquid ut duplum. Ubi ut in loco. Quando ut heri. Situs ut sedet iacet. Habere ut calciatus armatus. Facere uero ut secare urere. Pati ut secari uri.* Tíz sínt generalissima genera . i. tíu érchenôstin genera . tísiu sínt tiu óberôstin . tísiu sínt écchert genera . tíu únder ín sínt . tíu múgin béidiu sîn genera ióh species. Tísiu zêeniu stîez ér beuóre ze uîeren. Uuéliu sínt [A 282ª] tíu uîeriu? Substantia . accidens . uniuersale . particulare.

---

17. QUID HAEC SINGULA CONIUNCTA SIGNIFICENT.

Singula igitur eorum quę dicta sunt . ipsa quidem secundum se in nulla affirmatione dicuntur. Tísiu díu nû genémmet [B 18] sínt . tíu netûont túrh síh éinlúzziu nehéina uéstenúnga. *Horum autem ad se inuicem complexione affirmatio fit.* Áber uóne ín zesámene gelégetên . uuírdet féstenunga. *Uidetur enim omnis affirmatio uel falsa esse uel uera.* Álliu uéstenunga sól be nôte sîn . lúkkiu álde uuâriu. *Eorum autem quę secundum nullam complexionem dicuntur . neque uerum quicquam . neque falsum est.* Tíu áber súnderîgo gespróchen uuérdent . tíu nesínt uuâr nóh lúgi. *Ut homo albuṃ currit.* Únz hára ságeta ér geméinlîcho uóne állên predicamentis . nû ságet ér uóne demo êristen . dáz íst substantia . únde uóne íro skídungo.

Digitized by Google

18. DIUISIO SUBSTANTIARUM . IN PRIMAS ET SECUNDAS.

Substantia autem est . quę proprie et principaliter et maxime dicitur . quę neque de subiecto predicatur neque in subiecto est. Tíu herôsta substantia . únde díu mít méisten réhte sô héizit . táz íst tíu . díu gespróchen neuuírdet fóne demo únderen . nóh án ímo nelíget . uuánda sî íst tíu níderôsta . fóne déro die óbe[A 282ᵇ]ren substantię gespróchen uuérdint . tîe secundę héizint . unde sî trégit álliu accidentia . [B 19] Tánnân héizet sî substantia . a subtus stando. *Ut aliqui homo . uel aliqui equus.* Sô éin ménnisco íst . álde éin rós. *Secundę substantię sunt species . in quibus speciebus insunt illę substantię . quę principaliter dicuntur . ut aliquis homo in specie quidem est in homine.* Species sínt tie ánderen substantię . ín dîen áber éne sínt petân . tíe êristin . dîe ánasihtîgen . sô éin ménnisco íst. *Hę . s. species et harum specierum genera.* Tísiu species ín dîen primę substantię petân sînt . unde íro genera dáz sínt secundę substantię. *Animal uero genus est speciei . i. hominis.* Táz íst genus in démo diu species pegríffen sínt . álso animal begrîfet hominem. *Secundę ergo substantię dicuntur . ut homo atque animal.* Homo unde animal tíu in uernúmste sínt . âne gesíht . tíu héizint mít réhte secundę substantię. Úbe primę neuuârîn secundarum negeuuûoge nîoman.

Digitized by Google

19. QUOD UNIUOCE PREDICANTUR SECUNDĘ SUBSTANTIĘ DE PRIMIS . ACCIDENTIA UERO ĘQUIUOCE.

Manifestum est autem ex his quę predicta sunt . quoniam eorum quę de subiecto dicuntur . necesse est et nomen et rationem de subiecto predicari. Nû skînet uuóla uóne dîen uóregeságetên . tén námin . unde dîa [A 283ª] diffinitionem secundarum substantiarum . díe de subiecto héizint . pe nôte gespróchen uuérdin uóne primis substantiis . tíe íro subiecta sínt. *Ut homo dicitur et predicatur de aliquo sub*[B 20]*iecto homine . s. ut cicero est uel cato. Hominem namque . s. communem . de aliquo predicabis . s. indiuiduo ut est cato.* Tû spríchist îo daz appellatiuum . uóne demo proprio. *Ratio quoque hominis . de aliquo homine predicatur. Diffinitio appellatiui hominis* . uuírdit óuh kespróchen . fóne demo proprio homine. *Quidam enim homo et homo est.* Cicero íst homo álso ér héizit. *Quare nomen et ratio predicabitur de subiecto.* Uóne díu uuírdit péidiu . ióh nomen ióh diffinitio primę substantię kespróchen uóne ſecunda . únder déro námin sî stât. Sô man chît uóne cicerone . hic homo rhetor est . sô íst ér écchert kehéizen homo. Sô man áber chît cicero íst homo . sô íst ér geságet óuh uuésin homo. Fóne díu sínt primę substantię secundis uniuocę. *Eorum uero quę sunt in subiecto . in plurimis quidem neque nomen de subiecto . neque ratio predicatur.* Áber dero accidentium námo . nâh állero . unde íro diffinitio . neuuírdit nîeht kespróchen fóne prima substantia . tíu íro subiectum íst. *In quibusdam uero nomen quidem* [A 283ᵇ] *nihil prohibet pre-*

Digitized by Google

dicari . rationem uero impossibile est. Tér námo súmelîchero accidentium mág iz sîn . diffinitio nîomer. *Ut album . i. albedo cum in subiecto sit corpore predicatur de subiecto. Dicitur enim corpus album.* Álbum héizit man béidiu . ióh sélba dia uáreuua . ióh tia sácha án déro sî íst. *Ratio uero albi numquam* [B 21] *de corpore predicabitur.* Án démo sî áber íst . táz nechît nîoman uuésin táz sî íst. Fóne díu héizit táz ęquiuocatio.

20. PRIMAS SUBSTANTIAS OMNIBUS CĘTERIS DARE UT SINT.

Cetera uero omnia . s. que preter primas substantias sunt . aut de subiectis eis dicuntur . i. primis substantiis . aut in subiectis eis sunt. Ál dáz tír íst âne primas substantias . táz uuírdet kespróchen uóne ín . álso secundę substantię tûont . álde síu lígent án ín . sô accidentia tûont. *Hoc autem manifestum est ex his . s. exemplis quę per singula proponentur.* Táz skînet uuóla án dîen exemplis . tíu dés sâr súnderîgo gegében uuérdent . i. súnderîgo uóne secundis substantiis . unde súnderîgo uóne accidentibus. *Ut animal de homine predicatur. Ergo et de aliquo homine predicatur.* Táz íst tíz éina exemplum. *Nam si de nullo aliquorum hominum . nec omnino de homine.* Neuuúrte animal uóne catone gespróchen . sô neuuúrte iz uóne homine gespróchen. *Rursus color in corpore est. Ergo et in aliquo* [A 284ª] *corpore.* Táz íst taz ándera exemplum. *Nam si non in aliquo singulorum nec omnino in corpore.* Neuuâre diu uáreuua án éinlúzzemo dínge . sô diu súnna íst . sô neuuâre sî án nehéinemo dínge. *Quare alia omnia*

Digitized by Google

aut de subiectis principalibus substantiis dicuntur . aut in subiectis eis sunt. Ál dáztir íst âna dia primas substantias . táz uuírdit kespróchen uóne ín . álde lígit án in . únde ín ín. *Non ergo existentibus* [B 22] *substantiis . s. primis . impossibile est esse aliquid aliorum.* Âne sîe nemág ánderis nîeht sîn. *Omnia enim alia aut de subiectis eis dicuntur . aut in subiectis eis sunt.* Ál daz ánder . hábit námin uóne ín . álde sízzet án ín. Úbe primę substantię neuuârin . secundę neuuârîn . accidentia neuuârin. Sîe sínt úndertân secundis substantiis . íro námin trágendo . únde úndertân accidentibus síu sélben trágendo.

---

21. DE DIFFERENTIA SECUNDARUM SUBSTANTIARUM.

Secundarum uero substantiarum . magis substantia est species quam genus. Species íst hartor substantia tánne genus. *Propinquior est enim primę substantię.* Táz íst uóne díu . uuánda iz náhôr stât tero érchenôstûn substantię. *Si enim primam substantiam quid sit quis assignet . euidentius et conuenientius assignabit . speciem proferens quam genus.* Úbe diz éinlúzza díng îoman zéigôt . tér zéigôt iz páz mít specie tánne mít genere. *Ut quendam hominem assignando manifestius assignabis hominem assignando quam animal.* Álso dû catonem báz zéigôst . hominem [A 284^{b}] némmindo . tánne animal. *Illud quidem proprium magis alicuius est hominis . hoc autem communius.* Éniu zéiga . i. homo . tíu íst catonis. Tísiu . i. animal . tíu íst hominis. *Et cum aliquam arborem reddideris . manifestius assignabis cum arborem assig-*

Digitized by Google

nabis quam arbustum. Zéigôst tû uuáz éin réba sî . táz tûost tû báz póum chédendo . tánne dáz in érdo stât. An érdo stât óuh chrûit [B 23] unde spréid. *Amplius.* Fernim nóh mêr. *Primę substantię propterea quod aliis omnibus subiacent . et alia omnia de his omnibus predicentur . aut in eis sunt . idcirco maximę substantię dicuntur.* Primę substantię. héizint mít méisten réhte substantię . fóne díu dáz sie állero díngo stóllin sínt . únde álliu díng kespróchen uuérdint fóne ín . sô secundę substantię tûont . álde án ín sínt . sô accidentia sínt. *Sicut autem principales substantię ad alia omnia se habent . sic et species ad genus se habet. Subiacet enim species generi.* Species lígit únder genere . álso prima substantia únder ín béidên lígit . únde nóh tánne sub accidentibus. *Genera namque de speciebus predicantur . species autem de generibus non conuertuntur.* Animal spríchit man uóne homine. Homo neuuírdet kespróchen uóne animali. *Quare et ex his species est magis genere proxima substantię.* Tánnân skînet óuh . táz homo náhôr stât primę substantię . i. catoni dánne animal. [A 285ª] *Ipsarum uero specierum . quęcumque non sunt genera . nihil magis alia ab alia substantia est.* Téro specierum díu genera nesínt . i. tíu ébennâh stânt primę substantię . téro nehéin neíst mêr substantia . dánne daz ánder. *Nihil enim familiarius assignabis de aliquo homine hominem assignando . quam de aliquo equo equum.* Tû nespríchist nîeht quíssôr hominem uóne catone . dánne rós [B 24] uóne rhebo. *Similiter autem et principalium substantiarum . nihil magis alterum altero substantia est.* Tero éinlúzzôn substan-

Digitized by Google

tiarum neíst óuh nehéin hártôr substantia . dánne diu ánderíu. *Nihil enim magis aliquis homo substantia est . quam aliquis bos.* Cato neíst nîeht hártôr substantia . dánne sîn hóhso. *Merito ergo post principales substantias . solę aliorum omnium dicuntur species et genera secundę substantię.* Mít réhte héizent species et genera ándere substantię . nâh tîen êristên . álles tés man genémmen mág âne sîe . i. âne die êristen . s. uuánda accidentia nemúgin héizen substantię. *Solę enim hæ indicant principalem substantiam eorum quę predicantur.* Sîe éinen zéigônt primam substantiam . s. âne diu accidentia. *Aliquem enim hominem si quis assignauerit quidem . speciem quidem quam genus assignando familiarius monstrabit . et manifestius faciet hominem assignando quam animal.* Catonem zéigôt man báz mít homine dánne mít animali . i. páz mít specie . dánne mít genere. [A 285^{b}] *Aliorum uero quicquid assignauerit quilibet . assignabit extranee.* Souuáz îoman ánderis spríchit fóne catone . dáz tûot ir míssenémendo. *Uelut album aut currit . aut quodcumque talium reddens.* Álsô dér míssenímet . tér ín héizet album álde currit . álde îeht témo gelîchis. *Ergo merito hæ solæ substantię dicuntur.* Pe díu héizent [B 25] écchert tîe substantiæ . dîe primę sínt alde secundę. *Amplius. Primę substantię . propterea quod aliis omnibus subiacent . idcirco proprię substantiæ dicuntur. Quibus omnibus? Secundis substantiis et accidentibus.* Secundę substantię lígint óuh únder dien accidentibus . uuánda primę únder ín lígint. Úbe cato únde cicero . únder ín nelâgîn . nóh homo nelâge. Netrûegîn sîe síu . sô netrûege sie homo. Netrûege síu homo . unde

Digitized by Google

ánderiu species . sô equus íst unde bos . nóh animal netrûege síu. Secundis chúmit iz uóne primis. Nâh primis tîe siu ze uórderôst trágent . trágent siu óuh secundæ in secundo loco. Pe díu sínt îo primę . úndertân ze êrist. Únde sélbên dîen úndertânen secundis . sínt primę úndertân. Fóne díu chídit ér nû uóne ín . proprię dicuntur substantiæ . peuóre chád ér maximę dicuntur substantię . i. uuánda sie trágent . únde sínt únder trágentên . pe díu íst ín dér námo éigen . táz sie substantię héizent. *Sicut autem primę substantię ad alia omnia se habent . i. ad accidentia . ita species et genera principalium substantiarum . ad reliqua omnia se habent . s. iterum ad accidentia.* Álso primę substantię stânt únder accidentibus . sô stânt óuh secundę. *De his enim . i. primis et secundis* [A 286ª] *reliqua omnia predicantur . s. iterum accidentia.* Uuánnân máhtîn qualia únde quanta gespróchen uuérden âne uóne ín? *Ideo sequitur. Aliquem enim hominem dicis grammaticum esse . ergo et hominem et animal grammaticum dicis.* Aristarchum chí[B 26]dis tû uuésin grammaticum . sô tûost tû óuh hominem únde animal. Táz íst quale. Íst óuh aristarchus bipedalis táz íst quantum . sô íst óuh homo bipedalis . unde animal bipedale. Similiter autem et in aliis . s. qualibus et quantis.

---

22. QUOD COMMUNE SIT SUBSTANTIIS . IN SUBIECTO NON ESSE.

Commune est autem omni substantiæ in subiecto non esse. Állên substantiis íst keméine . neuuésin

Digitized by Google

án demo únderin . s. uuánda sie accidentia nesínt. *Prima enim substantia . nec de subiecto dicitur . nec in subiecto est.* Tíu níderôsta substantia nehabit únder íro ándera . fóne déro sî uuérde gespróchen . nóh sî nelígit án ánderro . uuánda nehéin substantia nelígit án ánderro. *Constat uero etiam sic quidem . quia nulla secundarum substantiarum est in subiecto.* Tánnân skînet táz nehéin secunda in subiecto nelígit . s. uuánda prima nelígit. *Etenim homo de subiecto quidem aliquo homine dicitur . in subiecto nullo est.* Táz éina hábit homo âna daz ánder . kespróchen uuírdit ér fóne demo únderin . áber án ímo neíst ér. *Neque enim homo est in aliquo homine.* Nóh homo neíst án cicerone. Ér íst sélbêr homo. *Similiter autem et animal de subiecto quidem dicitur aliquo homine . non est* [A 286ᵇ] *autem animal in aliquo homine.* Animal hábit óuh táz éina. Íz uuírdit kespróchen uóne cicerone . íz neíst áber án ímo. Cicero trégit íro námin ér netrégit sîe sélben. Síu uuérdent fóne ímo predicati náls por[B 27]tati. *Amplius.* Ferním îo nóh . s. uuîo substantiæ geskéiden sîn . uóne dien díu in subiecto sínt. *Eorum quę sunt in subiecto . nomen quidem de subiecto aliquoties nihil prohibet predicari . rationem uero impossibile est. Secundarum uero substantiarum de subiectis ratio predicatur et nomen.* Téro námo . díu in subiecto sínt . i. accidentium . mág uuóla uuîlôn gegében uuérden demo subiecto . sô album tûot álbo . diffinitio nîomêr. Aber dér námo . únde díu diffinitio secundarum substantiarnm . tíe dóh kelîh sínt témo in subiecto . tíu uuérdint péidiu gegében íro subiecto . i. primę substantię. *Rationem uero hominis et animalis de aliquo*

Digitized by Google

homine predicabis. Diffinitionem hominis únde animalis spríchist tû uóne cicerone. Sensatum corpus. íst íro álleró diffinitio. *Quare non erit substantia eorum quę sunt in subiecto.* Sensus est. Prima substantia díu neíst in subiecto. nóh kelîh temo in subiecto. Tóh áber secunda hábe geméine subiectum mít accidentibus tíuder héizint in subiecto. únde ímo dârána gelîh sî. sî neíst tóh nîeht in subiecto. Pe díu neíst nehéin substantia in subiecto. Tísa réda tûot ér nû sûochendo proprium substantiæ. Állero díngolîh pechnâet man îo uóne sînemo proprio. Ér hábitî iz nû [A 287ª] uúndin. úbe iz fúrder neráhti. Ideo sequitur.

---

23. QUOD NON SOLI SIT SUBSTANTIĘ IN SUBIECTO NON ESSE. [B 28]

Non est autem hoc substantię proprium. sed et differentiæ. illud est quod in subiecto non est. Táz nemág nîeht éigin sîn substantię. dáz sî án demo únderin neíst. uuánda iz óuh íst differentię. *Bipes enim et gressibile de subiecto quidem dicitur homine. in subiecto autem nullo est.* Fóne homine uuírdit kespróchen îouuederiu differentia. bipes ióh gressibile. Íro námin trégit ér. sîa sélbûn netrégit ér. Fóne démo sî uuírdit kespróchen. án démo neíst sî. *Non enim in homine est bipes neque gressibile.* Án homine neíst bipes nóh gressibile. ér íst iz sélbo. *Ratio quoque differentiæ de eo dicitur. de quo ipsa differentia predicatur.* Fóne démo sî gespróchen uuírdit. fóne démo uuírdit óuh íro diffinitio gespróchen. *Uelut si gressibile de homine dicatur. et ratio gressibilis de homine predicatur.*

Digitized by Google

Uuírdit tér námo differentiæ gespróchen uóne homine . i. gressibile . sô uuírdit óuh íro diffinitio gespróchen uóne ímo. Gressibilis diffinitio íst . quod per terram pedibus ambulat. Táz íst homo. Ideo sequitur. *Est enim homo gressibilis.*

24. PARTES SVBSTANTIARVM NON ESSE ACCIDENTIA QVAMVIS SINT IN SVBIECTO.

Non nos uero conturbent substantiarum partes . quę ita sunt in toto quasi in aliquo subiecto . ne forte cogamur aliquando confiteri . eas [A 287ᵇ] *non esse substantias.* Únsih nesúlin trîegin . téil án állemo stândiu . sámoso síu accidentia sîn . nals substantiæ. Uuârîn sie accidentia . sô neuuârîn [B 29] sîe partes tero substantiæ. Hóubit únde hénde sínt tes lîchámin téil . sô sínt óuh éste des póumis . uuénde des hûses . pe díu sínt kelîcho substantiæ partes unde totum. *Non enim sic dicebantur esse ea quę sunt in subiecto . ut quasi partes essent.* Accidentia nechád nîoman uuésin partes subiecti.

25. ITEM QUID NON SIT SOLI SUBSTANTIĘ. SED ET DIFFERENTIĘ.

Inest autem substantiis et differentiis . ab his omnia uniuoce predicari. Substantiis . s. secundis únde differentiis íst keméine . uóne íro subiectis kespróchen uuérdin uniuoce. *Omnia enim quę ab his predicata sunt aut de indiuiduis predicantur aut de speciebus.* Ál dáz tû uóne ín chîst . táz chîst tû fóne íro únderên. *A prima namque substantia nulla predicatio*

Digitized by Google

est. De nullo enim subiecto dicitur. Cato nehábit únder ímo nehéin subiectum . fóne démo ér múge gespróchen uuérdin. *Secundarum uero substantiarum . species quidem de indiuiduo predicatur.* Fóne ímo uuírdit homo gespróchen. *Genus autem de specie et de indiuiduo.* Animal uóne béidên ióh homine ióh catone. *Similiter autem et differentię . de speciebus et de indiuiduis predicantur.* Gressibile chît man óuh fóne béidên . ióh homine [A 288ª] ióh catone. Táz íst tíu éina predicatio . i. nominis. *Rationem quoque suscipiunt primę substantiæ specierum et generum · et species generis.* Cato dér ze únderôst lígit . hábit diffinitionem [B 30] déro óberôn . i. hominis et animalis. Uuánda ér íst substantia animata sensibilis. Sô íst óuh homo animalis . táz íst tíu sélba. Tia dû chîst fóne démo óberin . dîa chîst tû uóne demo únderin. *Similiter autem differentiarum rationem suscipiunt species et indiuidua.* Homo únde cato díu sínt táz . quod pedibus per terram potest ambulare. Táz íst diffinitio gressibilis. Táz íst tíu gemácha predicatio . i. diffinitionis. *Uniuoca autem erunt quorum et nomen commune est et ratio.* Tíu sínt îo uniuoca . díu béidiu geméine hábint . nomen ióh rationem . i. diffinitionem. *Quare omnia quę a differentiis sunt et substantiis . uniuoce predicantur.* Fóne díu uuízîst . souuáz man chîd uóne substantiis secundis . unde differentiis . táz uuésin geméine . ín únde íro subiectis. Uuízîst óuh differentiam sámint uuésin . substantiam ióh accidens . unde neuuéder dúrh síh.

Digitized by Google

26. ITEM QUOD INEST SUBSTANTIĘ. SED NON OMNI.

Omnis autem substantia uidetur hoc aliquid significare. Mánne dúnchit îo substantia éin díng bezéichenen. *Et in primis quidem substantiis. indubitabile et uerum est. quoniam aliquid hoc significat. Indiuiduum enim et unum* [A 288b] *est numero quod significat.* Án catone únde án cicerone. íst iz quísso uuâr. dáz sî éin bezéichenet. Íro îouuéderis námo bezéichenet éin éinluzze díng únde únspaltîg. *In secundis substantiis uidetur quidem similiter* [B 31] *appellationis figura hoc aliquid significare. quando quis dixerit hominem uel animal. non tamen uerum est. sed quale aliquid significat.* Án homine unde animali mág mánne dúnchin. uóne déro gelîchi dés éinlúzzen námin. táz siu bezéichenên éinlúzze díng. táz neíst uuâr nîeht. síu bezéichenint mêr uuîolîh díng. *Neque enim unum est quod subiectum est. s. secundę substantiæ. quem ad modum prima substantia. s. unum est. sed de pluribus homo dicitur et animal.* Táz fóne mánegên gespróchen íst. ut homo et animal. táz neíst éinlúzze nîeht. sô cato íst. Tíu communio. dáz íst qualitas. *Non autem simpliciter qualitatem significat. s. secunda substantia. quemadmodum album. Nihil enim aliud significat album. quam qualitatem.* Homo únde animal nebezéichenent nîeht. sô bárlîcho uuîolîchi. sô uuîzî tûot. Uuîzî nebezéichenet nîeht. âne uuîolîchi. *Genus autem et species circa substantiam qualitatem determinant.* Homo únde animal sézzent íro qualitatem úmbe dia substantiam. i. úmbesézzent. únde úmberíngint míte dia substan-

Digitized by Google

tiam. *Quale enim . s. hominis et animalis . quandam substantiam* [A 289a] *significat.* Iro uuîolîchi bezéichenit substantiam . s. tíu án íro subiectis íst. Sî neíst nîeht sô getân sô diu bára . díu lígit án dero substantia . dísiu úmbegât sia. Sô getân qualitas . héizit substantialis qualitas. *Plus autem in genere quam* [B 32] *in specie determinatio fit. Dicens enim animal plus complectitur quam hominem.* Mít animal uuírdit uuîtôr gemárchôt . tánne mít homine. Tíu márcha gât úmbe álliu lébendiu . únz tára nemárchôt homo nîeht. Éniu communio íst mêra dánne dísiu. Nóh neíst îo nîeht fúnden proprium substantię. Pe díu sûochet ér iz îo nóh.

---

27. ITEM QUOD INEST OMNI SUBSTANTIĘ . NON AUTEM SOLI.

Inest autem substantiis . et nihil illis esse contrarium. Primę enim substantiæ quid erit contrarium? Ut alicui homini nihil est contrarium. At uero nec homini nec animali aliquid est contrarium. Állên substantiis íst keméine uuésin âne uuíderuuártin. Uuáz mág catoni sîn uuíderuuártîg . únde homini únde animali? Tíu héizint contraria . tíu uóne éinemo úrspríngе chómeniu . i. uóne éinemo genere . állero díngo úngolîchesten sínt . únde uérristin . únde éinánderiu tîlegônt. Álso lîb únde tôd . téro genus ad aliquid íst . únde uuîz únde suárz . téro genus qualitas íst. Tíu nemúgin sámint sîn . uuánda íro natûra uuíderuuartîg íst. Sólih neíst substantia nîeht. *Non est autem hoc substantiæ proprium . sed etiam multorum aliorum ut quantitatis.* Tíz neíst îo nóh

Digitized by Google

nîeht úréiche substantiæ . íz íst óuh quantitatis únde [A 289b] ánderro díngo. *Bicubito enim nihil est contrarium. At uero nec decem . nec alicui talium.* Táz zuéio élnôn láng . álde bréit [B 33] íst . álde drîero álde uîero . uuáz mág témo uuídere sîn? Álde sélbero zálo . sô zêeniu íst . únde zuéinzig? *Nisi quis forte multa paucis dicat esse contraria. Uel magnum paruo.* Éteuuer nestrîte . mánigiu den únmánigên . mícheliu den lúzzelên uuideruuállôn. Táz sî scuuîo iz sî. *Determinatorum uero nullum nulli est contrarium.* Téro guíssotôn neíst îo nehéin ándermo uuíderuuártîg. Úmbe dîe úngeuuíssôten mág man strîten . tíu nîeht úreichis nesínt quantitatis . tíu échert quantitatis sínt . tíu nemág nîoman gezîhen dero uuíderuuártîgi.

---

28. ITEM QUOD INEST NON SOLI.

Uidetur autem substantia non suscipere magis et minus. Substantia nemág mêr nóh mínnera sîn dáz sî íst . s. zéinemo mâle dánne ze ándermo. *Dico autem hoc . non quia substantia non est a substantia magis et minus. Hoc autem dictum est quia est.* Íh neuerságo nîeht . éin substantia nesî hártôr substantia dánne ánderiu. Uuánda íh tés keiégen hábo . s. sô prima íst hártôr dánne secunda. *Sed quoniam unaquęque substantia . hoc ipsum quod est . non dicitur magis et minus.* Súnder dáz éin substantia . dáz sî íst zéinemo mâle . dáz mêr neíst . dánne ze ándermo. *Ut est hęc substantia homo.* Álso cato íst. *Non est magis et minus homo . neque ipse se ipso . neque* [A 290a] *alter ab altero.* Ér neuuírdit nîomer mêr ménnisko

Digitized by Google

álde mínnera. Nóh ér ímo sélbemo . nóh ánderêr [B 34] ímo. Cicero neuuírdit nîomer mêr nóh mínnera homo álde substantia . dánne cato. *Non enim est alter altero magis homo . sicut album altero magis album . et bonum alterum altero magis bonum.* Sô uuîz ándermo uuîzera uuírdit . únde gûot ándermo bézzera uuírdit . sô neuuírdit nîomer ménnísko ándermo hártôr ménnisko. *Sed et ipsum a se magis et minus dicitur. Ut corpus cum album sit . magis album esse dicitur quam prius. Et cum calidum sit . magis et minus calidum dicitur.* Ióh uuîz sélbiz uuírdit mêr únde mín. Álso uuîz tûoh uuîzera uuírdit . tánne íz êr uuâre. Únde uuárm uuázer uuármera uuírdit . ióh cháltera uuírdit . tánne iz êr uuâre. *Substantia uero non dicitur . s. se ipsa magis et minus.* Substantia nelîdit tés nîeht . taz sî uuérde mêr álde mín . dánne si êr uuás. *Neque enim homo . magis nunc homo quam prius dicitur. Neque aliorum quicquam quę substantiæ sunt.* Ménnisko nehéizit îo nû nîeht mêr ménnisko . dánne êr. Nóh téro díngo nehéin . dîe substantiæ sínt. *Quapropter non recipiet substantia magis et minus.* Pe díu nemág substantia mêr uuérden alde mín dáz sî íst. Nóh circulus nemág nóh duplum . nóh triangulum . unde ándere quantitates. Tes hábit aristotiles fersuîget [A 290b] uuánda iz álechúnd íst. Fóne díu uuírdit îo nóh ze sûochenne proprium substantiæ.

---

29. ITEM QUOD OMNI ET SOLI.

Maxime autem substantiæ proprium uidetur esse . quod cum idem et unum numero sit contrariorum sus-

Digitized by Google

ceptiuum est. [B 35] Taz quíssista súnderzéichen substantiæ íst táz . táz sî éin uuésintiu . zuéi án síh némen mág uuíderuuartîgiu. *Et in aliis quidem quęcumque non sunt substantiæ . non habebit quis quid proferat . quod cum unum sit numero susceptibile contrariorum est.* Án dîen accidentibus nemág nîoman dáz eruáren . dáz éin uuésende zuéi án síh néme uuíderuuártîgiu. *Uelud colorum quod est idem et unum numero . non erit album et nigrum. Neque eadem actio et una numero . erit praua et studiosa.* Álso éin uáreuua nemág uuésin uuîz únde suárz. Nóh éin tât . kûot unde úbel. *Similiter autem et in aliis quę non sunt substantiæ.* Álso íst iz án dien ánderen accidentibus. *Substantia uero cum unum et idem sit numero . capax contrariorum est.* Substantia éiniu . mág trágen zuéi uuíderuuartîgiu. *Ut quidam homo . cum unus atque idem numero sit . aliquando quidem fit niger . aliquando albus . et calidus et frigidus . prauus et studiosus.* Álso cato uuésin mág ze êrist uuîz . únde dáranâh suárz . únde uuîlôn uuárm . únde uuîlôn chált . uuîlôn réht uuîlôn [A 291ª] únreht. *In aliis autem nullis aliquid tale uidetur.* Án dien accidentibus neuíndest tû nîeht sóles.

---

30. NON SIC ORATIONEM ET OPINIONEM CONTRARIIS MUTARI . SICUT SUBSTANTIAM.

Nisi forte quis opponat orationem et opinionem esse huiusmodi. [B 36] Mán nechéde réda . únde uuân . sô getân uuésin. *Eadem enim oratio et eadem opinio . uerum et falsum esse uidetur.* Uuánda éina réda . únde éinen uuân . uíndet man béidiu uuésin uuâr

Digitized by Google

ióh lúgi. *Ueluti si uera sit oratio sedere quendam. surgente eo falsum erit.* Álso dánne geskíhet . ube uuâr íst zespréchenne . dáz éin mán sízze . únde iz sâr lúgi íst . sô ér ûfstât. *Similiter autem et de opinione.* Úmbe den uuân sô sámo. *Si quis enim uere opinari . uel placere sibi putet sedere aliquem. surgente eo falsa uidetur ei idem habenti de eo placitum.* Souuér uuânin uuíle dánne iz uuâr íst . táz éin mán sízze . stât ér ûf . uuânit ér is tánne nóh . sô trîugit ín der uuân. *Sed etsi quis hoc suscipiat . sed tamen modo differt.* Uuíle óuh táz îoman sô uernémen . únde uúre gelîh háben . sô negât íz tóh nîeht kelîcho. *Nam ea quę in substantiis sunt . ipsa motata susceptibilia sunt contrariorum. Frigidum enim de calido factum . motatum est. Alterum enim factum est. Et nigrum ex albo . et studiosum ex prauo . s. motatum est . et alterum factum est. Similiter et in aliis . s. substantiis . unumquodque motationem suscipiens* [A 291b] *est susceptibile contrariorum.* Sô die substantię síh uuéhselônt . sô nément sîe án síh . álde ín síh contraria. Cháltiu sácha uuárm uuórteniu . hábit síh keuuéhselôt . únde íst uuórten ánderiu. Únde suárz [B 37] sácha uuîz uuórteniu . únde gûot . úbel uuórteniu . hábit síh ál geuuéhselôt. Sô uérit íz úmbe éina îouuélea substantiam . dáz sî síh uuéhselondo . inpfáhet contraria. *Oratio autem et placitum . ipsa quidem inmobilia omnino perseuerant.* Áber réda únde uuíllo . netûont nîeht sô. Síu stânt únuéruuéhselôt sélbin. Uuâr únde lúgi . neuuehselônt síh nîeht . sô uuîz únde suárz tônt tia substantiam. *Cum res mouetur contrarium circa eam fit. Oratio namque permanet œadem . eo quod sedeat aliquis.* Sô der

Digitized by Google

sízzendo ûfstât . sô skînet án ímo . der uuéhsil . dóh tíu réda úngeuuéhselôt sî . tíudir chît . dáz er sízze. *Cum uero res mota sit . aliquando uera . aliquando falsa fit . s. oratio.* Úbe man sízzet . álde stât . únde síh sô uuéhselôt . sô uuírdit sî úngeuuehselôtiu . uuâr álde lúgi. *Similiter autem et in placito.* Sô uérit iz óuh án demo uuâne. *Quapropter modo solius proprium substantię est . eo* [A 292ª] *hoc est id quod secundum suam motationem capabilis sit contrariorum.* Pe díu íst iz échert éinero déro substantię . dáz sî síh uuéhselôndo . infáhen mág zuei contraria.

31. ORATIONEM ET OPINIONEM CONTRARIETATIS NON ESSE SUSCEPTIBILEM.

Si quis autem etiam hęc recipiat . placitum et orationem dicens susceptibilia esse contrariorum . non est uerum hoc. Úbe iz óuh îoman sô háben uuíle . daz oratio únde placitum . i. opinio . án síh [B 38] némen contraria . dóh síu síh neuuéhseloên . táz neíst îo uuâr nîeht. *Oratio namque et placitum non in eo quod ipsa aliquid recipiant . contrariorum susceptibilia esse dicuntur . sed eo quod circa alterum aliqua passio facta sit.* Uuân únde réda . dóh man síu héize contraria . dáz neíst îo be dîu nîeht táz síu in síh álde án síh îeht kenémen mugîn . núbe uóne díu . dáz díu substantia éteuuáz lîdit . s. uuíderuuartîgis. *Nam in eo quod res est aut non est in eo etiam oratio uera . uel falsa dicitur . non in eo quod ipsa capabilis sit contrariorum.* Álso îo díu substantia íst álde neíst . álso uuírdit tíu réda uuâriu álde lúkkiu . sî nelîdet îo sélbiu nîeht. *Simpliciter autem a nullo . s. contrariorum . neque oratio neque placitum (mouetur). Quapropter non*

Digitized by Google

erunt sus[A 292b]*ceptibilia contrariorum cum nulla in eis passio facta sit.* Túrh síh neinfíndit nîemer uuân únde réda . déro uuíderuuártigôn. Fóne díu skînet . dáz síu íro nîeht infáhen nemúgin . nóh lîden nemúgin. *Uerum substantia in eo quod ipsa contraria recipiat . in hoc susceptibilis contrariorum esse dicitur.* Áber substantia díu síu . i. contraria nímit án síh . tíu hábit tén námen mít réhte. *Languorem enim et sanitatem suscipit . et candorem et nigredinem. Et unumquodque talium ipsa suscipiendo . contrariorum susceptibilis esse dicitur.* Sî uuírdit sîehc únde gesúnt . uuîz únde suárz. Únde déro îoételîh an síh láden[B 39]de . héizet sî mít réhte . díu ánanémiga déro contrariorum. *Quare erit proprium substantię quod cum idem et unum numero sit . secundum suam motationem . contrariorum est susceptibilis.* Fóne díu íst táz úreiche substantię . dáz sî síh uuéhselônde . contraria inpfáhen mág. *De substantia quidem hęc dicta sint.*

---

32. EXPLICIT DE SUBSTANTIA.

Uuîo mág man díutin substantiam únde accidens? Súmelîche chédint substantia . dázter íst . accidens dáz tarmíte íst. Súmelîche chédint substantiam uóne uuésenne [A 293a] uuíst . accidens míteuuíst. Súmelîche chédint substantiam êht . quod intellegitur îeht . i. aliquid . accidens mít êhte. Uidetur autem esse compositum îeht . et eius negatio nîeht . quod integre dicitur êin êht . únde nehêin êht. Sicut et corrupte dicitur îouuíht . et eius negatio nîouuíht. De omni namque re uuíht dicitur. Interrogamus enim dicentes íst târ îouuíht? quasi diceremus íst târ éinuuíht . i. aliquid. Respondemus quo-

Digitized by Google

que nîouuíht . i. nehéin uuíht. Unum ergo significant îouuíht únde îeht . et item nîouuíht únde nîeht. De homine quoque dicitur úbiluuíht . pôseuuíht. Ergo . uuíht . êht . îeht . uuíst . taz íst . substantiam significant. Conuenientîus tamen uidetur substantiam et accidens dicere . uuíst . únde míteuuíst. Quid autem genus et speciem? Dicamus si placet genus taz keméina . species taz súnderîga. In historicis [B 40] lectionibus solemus interpretari genus chúnne únde sláhta . speciem bílde únde skôni . únde ánasíht. Facile autem intellegitur generalissimum genus tantum genus esse . et specialissimam speciem tantum speciem esse . genus autem subalternum utrumque esse genus et speciem. Idcirco dicamus genus generalissimum . állero generum érchenôsta . et speciem specialissimam állero specierum érchenôsta . subalternum uero genus [A 293b] éin genus únder ándermo. Transire quoque possumus in legendo . eorum interpretacionem quorum patet intellectus et significatio. Maxime si eorum est laboriosa interpretatio. Sicut et latini angelos . et archangelos . cherubim . et seraphim . patriarchas . et prophetas . quę greca nomina sunt . in usu habent. Nec eorum alibi quam in expositionibus interpretationes legunt. Transire úberhéuen. In usu habent prûchent. [A 294a]

(LIBER SECUNTUS.)

1. INCIPIT DE QUANTITATE PRIMA DIUISIO.

Quantitatis aliud quidem est continuum . aliud discretum. Súmelîche quantitates hábint síh zesámene . súmelîche sínt únderskéidin.

Digitized by Google

2. SECUNDA DIUISIO.

Et aliud quidem constat ex suis partibus . habentibus positionem ad' se inuicem . aliud autem ex non habentibus positionem. Únde súmelîche bestânt fóne íro stúcchin . éin ánderên éteuuio lígendên . súmelîche fóne únlígendên.

---

3. QUĘ IN PRIMA DIUISIONE SINT DISCRETA . ET CONTINUA. [B 41]

Est autem discreta quantitas ut numerus et oratio. Continuum uero . linea . superficies . corpus. Amplius autem preter hęc . tempus . et locus. Tíu únderscéidena quantitas . táz íst zála . únde réda. Tíu síh zesámene hábet . táz íst tér réiz . únde díu óbeslíhtî . únde díu héui. Únde nóh tánne âne díu zît . únde stát.

---

4. RATIO DE DISCRETIS.

Partium etenim numeri . nullus est communis terminus ad quem copules particulas eius. Tíu téil dero zálo . nehábint nehéina geméina márcha . tíu siu zesámene héfte. *Ut quinque et quinque . si sunt ad decem particulę.* Álso uínuiu . únde áber uínuiu . zesámene neháftênt . úbe díu téil zêniu máchônt . i. úbe denarius tarûz uuírdit. *Ad nullum communem terminum copulat . i. copulantur . quinque* [A 294^{b}] *et quinque sed semper discreta et separata sunt.* Nehéin geméine márcha nehéftit zesamene uínuiu únde áber uínuiu . síu sínt îomer geskéiden. *Quare numerus*

Digitized by Google

discretorum est. Fóne díu íst îo numerus únderskéidin. *Similiter autem et oratio discretorum est.* Oratio íst óuh únderskéiden. *Quia et quantitas est oratio. manifestum est. Mensuratur syllaba breuis et longa.* Táz oratio quantitas íst. dáz skînet án déro mâzo dero syllabarum. día man lánge héizet únde chúrze. s. uuánda láng únde chúrz quantitates sint. táz fóne dîen bestât. táz íst óuh quantitas. *Dico autem cum uoce orationem prolatam.* Íh méino [B 42] día gespróchenun orationem. s. Nemísseuáh nîeht án demo uuórte. Uuánda logos pezéichenit apud grecos pêdiu. rationem ióh orationem. Álso óuh tûot réda in díutiscun. *Ad nullum enim communem terminum particulę eius copulantur.* Partes orationis nebíndit nehéin geméine márchunga zesámene. *Non enim communis terminus est. ad quem syllabe copulantur. sed unaquęque diuisa est. ipsa secundum se ipsam.* Tû neuíndest nehéina márcha geméina. tíu zesámine héfte dîe syllabas tie partes orationis sínt. Síe sínt álle geskéidin îouuéliu stát túrh sîh. [A 295ª]

5. RATIO DE CONTINUIS.

Linea uero continuum est. Potest enim sumere communem terminum. ad quem particule eius copulentur. i. punctum. Ter rêiz hábit síh áber zesámene. uuánda ér mág úndirstúpfit uuérdin. únde dér stúpf íst tánne geméine márcha des zéseuuin téilis. únde des uuínsterin. in hunc modum.

sinistra pars. dextera pars.

Uuírdit ter réiz ferzórn in míttemin. sô sínt tánne

Digitized by Google

uuórtin zuêne réiza ûzer éinemo . sô sínt óuh fóne díu uuórtin zuêne órtstúpfa déro réizo . ûzer démo éinen stúpfe . dér beuóre uuás keméine in hunc modum.

Stúpf neíst nehéin téil des réizes . ér íst échirt órt únde márcha. Mít temo stúpfe sólst tû îo zéigôn dîe téila des réizes . uuíle dû den hálben . uuíle dû den drítten . uuíle [B 43] dû den uîerden. Âne stúpf nemáht tû. Ter réiz hábit léngi âne bréiti . stúpf nehábit neuuéder. Ten réiz máht tû getéilen mít témo stúpfe . áber sélben den stúpf . nemáht tû geteílen. Fóne díu neíst nehéin díng in quantitate chléinera stúpfe . et nec quantitas . sed initium et terminus quantitatis. *Et superficies lineam . s. potest sumere communem terminum. Plani namque* [A 295b] *parlicule ad quendam communem terminum particulę copulantur.* Tiu uéldslíhtî . mág úndermárchôt uuérden mít temo réize . uuánda íro téil hábent síh îo be nôte zesámine . án ételîchero geméinero márcho . tíu geméina márcha íst ter réiz. Sô daz uéld únderrízen uuírdit . sô íst îogelîh réiz keméine márcha . dero stúccho . díudâr in ében lígent . in hunc modum.

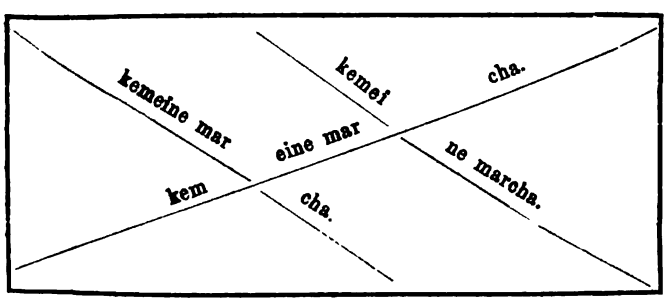

Digitized by Google

Fáld óuh taz tûoh in zuéi . sô dúrhkât ter uáld in réizis uuîs álla día bréiti des tûochis . únde íst geméine márcha péidero déro téilo . díudâr in ében sínt. Uuíle dû iz án déro stéte in zuéi scrôtin . sô sínt sâr uuórtin zuéi tûoh ûzer éinemo . únde ûzer éinero slíhti zuô . únde sínt uuórtin zuêne dúrhkánga . ûzer démo éinemo . dérdâr beuóre uuás. Díe síhet [B 44] man dánne . án dîen scrôtin . in hunc modum.

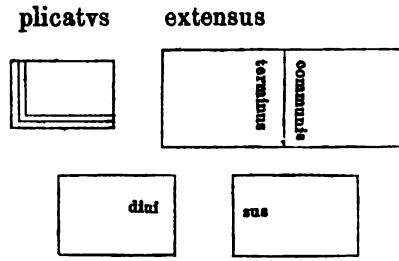

[A 296ª]

Slíhti hábit îo léngi sámint téro bréiti . íro márcha hábit léngi âne bréiti . dáz íst ter réiz . tér márchôt sia in míttemin . dér órtôt sia óuh an dîen énden . túrh táz neíst er nehéin téil déro slíhti. *Similiter autem et in corpore poteris sumere communem terminum lineam aut superficiem . quę corporis particulas copulet.* Álsô máht tû óuh án dero héui némin ze geméinero márcho dén réiz . álde dîa slíhti . tíu zesámine héfte dâr in ébin lígen dîu téil déro héui. Héui dáz íst tiu dícchî sámint tero bréiti . álsô dû síhest án éinemo stéine . álde án éinemo blóche. Fíndest tû dehéina ídun in réizis uuîs kâenda . án demo hólze . álde án demo stéine . tiu íst keméinmérche.

Digitized by Google

déro in ébin lígendôn téilo. Spáltet síh án dero ídun der stéin in zuéi . álde daz hólz . sô séhên uuír zuêne dúrhkánga in réizis uuîs ze uórnáhtîgemo spálte . dîe beuóre uuâren éin dúrhkáng . únde éin réiz. Únde âne dáz . séhên uuír zuéi níuuiu superficies . tíu álsô bréitit sínt . sô díg daz corpus uuás. Uuánda man díu níuuin superficies fóre nesáh . pe díu skînet . táz tiz corpus peuóre continuum uuás. Uuîo uuír[B 45]-dit áber superficies keméinmérche? Táz tûot iz . úbe dû uíndest áber án stéine . álde án hólze . strîmen [A 296b] gâende in strâzo uuîs . tîe héizent superficies . uuánda dâr bréiti sámint téro léngi íst. Tîe strîmen . únde dîe strâzâ . sínt óuh sâr úndermérche déro in ében lígendôn téilo. Uuír séhên ófto ába óbenahtîgemo bérge nídergân strâzâ . dâr sléipfa álde uuég íst. Uuír séhên uuîza strâza uuóla bréita án demo hímele . quę lacteus circulus dicitur . dáz sínt ál úndermérche geméiniu . déro in ében lígendôn téilo . dés hímelis ióh tero érdo. Úbe án míttên dîen strîmôn . únde dîen strâzôn . der bérg scríndet . álde hólz . álde stéin . sô sínt zuéi corpora uuórtin ûzer éinemo . únde ûzer éinero strâzo zuô . dîe dánne skînent án dîen brúchin . in hunc modum.

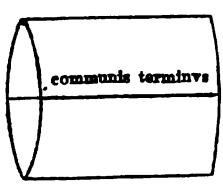

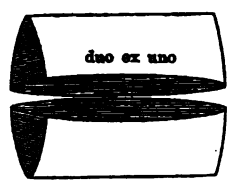

Digitized by Google

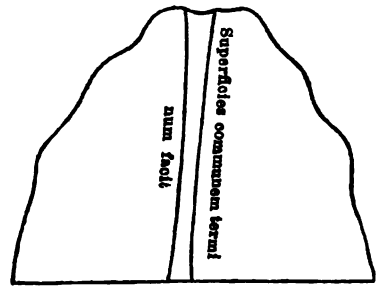

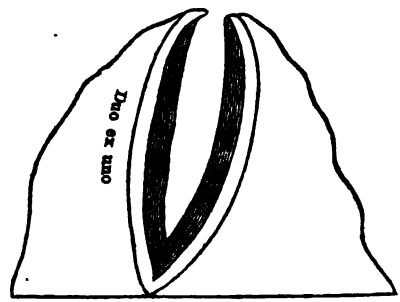

[A 297ª C 46]

Únde áber âne dáz pegínnent skînen zuéi níuuiu superficies. tíu man beuóre nesáh. tô iz éin corpus uuás. Uuíle dû chédin dáz keskíhet án substantia. náls in quantitate. sô uerním dáz uuóla. târ síh tíu corpora téilent. táz síh târ téilent íro quantitates. réiz. únde slíhtî. únde héui. Únde uerním óuh nóh mêr. Úbe díu corpora sô stárh sínt. táz síu uuîchen nemúgen. eruuéget man íro éin téil. sô uuágônt álliu íro téil. álso éin stéin tûot. álde éin chórn. Tánnân skînet îo. dáz íro quantitates continue sínt. Úbe iz áber íst éin hûfo stéino. álde éin mútte chórnis. iruuágôt íro éin. túrh táz neuuágônt síu álliu. Târ skînet táz

síu . únde íro quantitates únderskéiden sínt. *Est autem talium . et tempus et locus.* Sólih íst óuh zît . únde stát . i. continua sunt. *Presens enim tempus copulatur . et ad preteritum . et ad futurum.* Taz kágenuuárta zît . háftêt zû demo feruárenên . únde demo chúmftîgin. Únde íst keméinmérche íro zuéio . íst ûzlâz preteriti . ánauáng futuri. *Rursus locus continuorum est.* Stát íst óuh téro zesámine háftendôn. *Locum enim quendam corporis particule obtinent . s. quia ipsum corpus quendam locum optinet.* Uuánda sélbiz corpus pehábit éina stát . fóne díu pehábent óuh sîniu téil éina stát. *Quę par*[B 47]*ticulę ad quen*[A 297^{b}]*dam communem terminum copulantur.* Tíu téil háftênt zû ételîchero geméinero márcho. *Ergo loci particulę quę obtinent singulas corporis particulas. ad eundem terminum copulantur . ad quem et corporis particulę. Quapropter continuus erit et locus. Ad unum enim communem terminum suas particulas copulat.* Tíu téil déro stéte . díu dés corporis téil úmbehábint . tíu háftênt târ zesámine . târ díu téil dés corporis zesámine háftênt. Pe díu íst óuh tíu stát zesámineházîg . uuánda síu fûoget íro téil zû geméinero márcho . táz chît íro téil uuérdent zesámine gefûoget . mít keméinero márcho. Álsô daz hûs éin corpus íst . álso hábit iz óuh éina hûsstát. Únde álso die uuénde téil sínt tes hûses . sô sínt óuh tíe uuántstéte . téil dero hûsstéte. Únde dâr die uuénde zesámine háftênt . târ háftênt óuh tie uuántstéte zesámine. Uuáz íst sélbiu díu stát? Tíu séhsiu . díu állero díngolîh úmbehábint . únde úmbegrîfint. Uuéliu sínt tíu? Taz únder . únde daz óbe . daz fóre . únde daz áfter . daz in ében ze zése-

Digitized by Google

uûn . únde daz in ében ze uuínsterûn. Uuáz íst áber zît? Álter dírro uuérelte . fóne êrist únz in énde.

---

6. ITEM RATIO DE SECUNDA DIFFERENTIA QUANTITATUM . QUĘ EST HABEN[B 48]TIUM POSITIONEM ET NON HABENTIUM.

Amplius autem. Ferním áber nóh mêr. Ferním dáz íh nû téilta síben quantitates ín uínuiu . únde ín zuéi . nû sól íh sîe ánderêst téilen in uîeriu . unde ín dríu. [A 298ª] *Alię quidem constant ex particulis quę in eis sunt . positionem ad se inuicem habentibus . alię autem ex non habentibus positionem.* Súmelîche quantitates pestânt fóne íro téilin éin ánderên éteuuîo lígendên . sumelîche fóne únlígendên. *Ut est. Lineę quidem particulę positionem habent ad se inuicem.* Tíu téil des réizis . lígent éin ánderên éteuuîo . s. geórto . náls kesîto . in hunc modum.

keorto keorto keorto

Singulum namque eorum situm est alicubi. Îogelîh íro téil . líget éteuuâr. *Et habes unde sumas unumquodque . et assignes ubi situm est in plano.* Únde hábist tû geuuís . uuâr dû sûchêst téile gelîchin . únde zéigôst uuâr er líge án demo uélde. *Et ad quam particulam cęterarum copuletur.* Únde án uuélez iz stôze déro ánderro téilo . s. álsô daz zéseuua téil stôzit án daz uuínstera . únde îo geórto náls gesîto. *Similiter autem et particulę plani quandam habent positionem.* Tíu téil déro slíhtî lígent óuh éteuuâr . únde lígent péidiu geórto ióh gesîto. *Similiter namque ostenditur*

Digitized by Google

unumquodque ubi iacet. Táz skînet . uuánda man zéigôn mág . uuâr îogelîchez líge. *Et quę copulentur ad se inuicem.* Únde man zéigôn mág uuéliu án ánderíu stôzên. Sô díu tûont tíu gelégo [B 49] únde gesîto éin ánderên bechómint . álde geórto . in hunc modum.

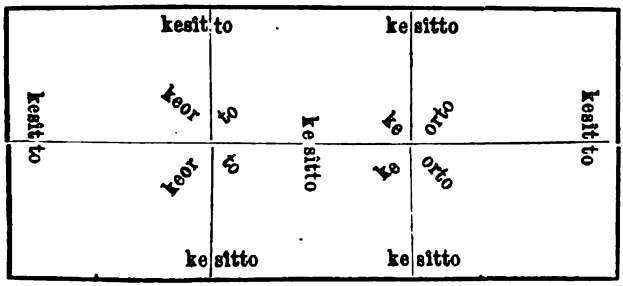

[A 298b] *Sed et soliditatis quoque similiter et loci . s. particulę ostenduntur.* Sô mág man óuh zéigôn tíu téil déro héui . únde déro stéte. Tíu héui dáz íst tíu hôi . únde diu dícchî ut dictum est. Díu gât îo nídenân ûf. Fóne díu íst quíssíu stát . únde geuuíssêr téil dero hôi . ióh tero dícchî . éin élna fóne érdo . álde zuô. Únde uuîo lígent síu éin anderên? Îo éin óbe ándermo in hunc modum.

Digitized by Google

Áber díu stát. úmbegât díu corpora. Fóne díu íst quíssêr téil dero stéte. ze zéigônne. quíssen téil des corporis. Sô dáz íst. Án demo áste des póumis. án dero uuénde des hûsis. án dero ékko des pérgis. án demo hóubete des mánnis. án dero pórto déro búrg. Únde uuîo lígent síu éin ánderên? Súmiu geórto. sô díu geléiche tûont des fíngeris. Súmiu gelégo. sô sélbin die fíngera tûont. Súm éin óbe ándermo. sô daz hóubit tûot. óbe [B 50] demo hálse. [A 303ᵃ] Uuîo hôo iz sî. dáz zéigôt quíssin téil dero héui. Uuâr iz tarána sî. án uuélemo téile. án uuélemo líde. únde nóh tánne in uuélemo énde. uuélês síndes. uuéder óbenân. álde nídenân. fóre. álde áfter. álde in ében. ôsterhálb. álde uuésterhálb. nórdenân. álde súndenân. táz zéigôt quíssen téil dero stéte.

---

7. HUCUSQUE DE HABENTIBUS POSITIONEM. RESTAT DE NON HABENTIBUS.

In numero non potest quis respicere tamquam particulę eius positionem aliquam ad se inuicem habeant. aut sit situm alicubi. aut aliquę particulę ad se inuicem conectantur. Án dîen téilen déro zálo. neuíndest tû neuuéder. nóh uuîo síu lígên éin ánderên. s. geórto. álde gesîto. álde óbe éin ánderên. nóh uuâr síu lígên. s. ze zéseuûn. álde ze uuínsterûn. nóh táz síu îenêr zesámine háfteên. *Sed neque ea. i. eę partes quę temporis sunt. s. positionem habent.* Nóh téil des zîtis nehábent nehéina kelégeni. *Nihil enim permanet ex partibus temporis.* Táz íst fóne díu.

Digitized by Google

uuánda sîniu téil nîo stíllo negestânt . síu rínnent hína sámoso uuázer. Táz nû presens íst . táz uuírdit sâr preteritum . únde dáz futurum nû íst . táz uuírdit sâr presens. *Quod autem non est permanens.. quomodo hoc positionem aliquam habebit?* Táz nehéina uuîla úngeuuéhselôt [B 51] neíst . uuîo mág táz háben státa . álde kelégenî . álde sképfeda? Uuér mág chéden . sús líget tíz téil énemo téile . sîd síu îo ána in uérte [A 303^{b}] SÍNT? únde nîomêr negestátônt? *Sed magis ordinem quendam particularum dicis habere.* Tû máht mêr chéden ételîcha órdinháftigî uuésen dero téilo. *Idcirco quod temporis hoc quidem prius est . illud uero posterius.* Fóne díu dáz éin téil dés zîtis êr íst . ánderiz táranâh. *Sed et de numero similiter.* Sô máht tû óuh chéden fóne dero zálo . táz sî ordinem hábe. *Eo quod privs numeretur unus quam duo . et duo quam tres.* Uuánda éin in zálo êr íst tánne zuéi . únde êr zuéi dánne dríu. *Et ita ordinem quendam habebunt . positionem uero non multum . i. non omnio accipies.* Únde îo sô hábint sîe ordinem . légerstát nehéina. *Sed et oratio similiter.* Sólih íst óuh oratio. *Particulę enim eius nihil partiuntur . i. nequaquam permanent.* Íro téil nestânt in stéte nîeht . s. dánne síu gespróchen uuérdent. *Sed dictum est et non potest hoc amplius sumi.* Núbe hínaíst . sô iz kespróchen uuírdet . nóh tánne nîeht mêr nemág kezéigôt uuérden . uuâr iz sî dáztâr kespróchen uuárd. *Quapropter non erit positio particularum eius . siquidem nihil partiuntur.* Pe díu neíst nehéin gelégeni íro téi[B 52]lo . sîd síu neuuérênt.

Digitized by Google

8. CONCLUSIO SENTENTIĘ.

Alia itaque constant ex particulis quę in eis sunt positionem ad se inuicem habentibus. Alia autem ex non habentibus. Fóne díu íst áleuuâr . dáz súmelîche quantitates pestânt fóne íro téilin . éin ánderên éteuuîo lígendên . súmelîche fóne únlígendên. [A 304ᵃ]

---

9. QUĘ QUANTITATES NON PROPRIE DICANTUR.

Proprię autem quantitates . hę sole sunt. Échert tíse síbene sínt fúrenómis quantitates. *Alia uero omnia secundum accidens.* Álliu díu ánderiu . s. díu in ánderên cathegoriis míchelíu álde lúzelíu héizent . tíu héizent nâh tísên. Tísên síbenên sínt keméine námen . magnum . paruum . multum . exiguum . longum . breue. Spríchet man dîe námen fóne ánderên díngen . dîen nesínt síu nîeht éigin . síu sínt nâh tísên dánne sô gehéizen. *Ad hęc enim aspicientes . et alias dicimus esse quantitates.* Tísiu síbeniu méinende . spréchên uuír dîe námen . óuh fóne ánderên díngen . díu quantitates nîeht nesínt. *Ut multum dicimus album . eo quod superficies multa sit.* Álsô uuír chédên míchelâ uuîzi . dâr daz féld mícheliz íst. *Et actio longa . eo quod tempus longum et multum sit.* Únde uuír chédên lángiz uuérh . uuánda díu uríst lángiu íst . únde des zîtis fílo íst. *Et motus multus.* Únde chédên míchel rûra . [B 53] dáz íst lángêr lóuft . uuánda daz zît lángiz íst. *Neque enim horum singulum per se quantitas dicitur.* Nehéin déro díngo nehéizit túrh síh míchel álde láng. *Ut si quis assignet quanta sit actio . tempore diffiniet . annuam . uel sic*

Digitized by Google

aliquo modo assignans. Álsô dârána skînet . táz tér dia lángseimi des uuérchis zéigôt . sîa zéigôt mít temo zîte . únde chît iz éin iâruuérh sî . álde sô éteuuîo. *Et album quantum sit assignans . superficiem definiet.* Únde uuîo fílo dero uuîzi sî ságende . knôtmézôt er daz uéld. *Quanta enim* [A 304^{b}] *superficies fuerit . tantum esse album dicet.* Sô míchel daz uéld íst . sô míchela ságêt er uuésen dia uuîzî.

10. CONCLUSIO.

Quare solę proprie . et secundum se ipse quantitates dicuntur . quę dictę sunt. Fóne díu héizet man sîe síbene dúrh síh quantitates. *Aliorum uero nihil per se . sed dicuntur forte per accidens.* Ánderiu díng nehábint íro námen . únde íro adiectiua nîeht túrh síh . síu hábint sîe fóne ín. Sîe sínt íro accidentia . sîe sínt íro geuérten. Ánderiu díng nemúgen âna sîe sîn. Álsô an substantiis sínt quantitates . sô sínt án quantitatibus qualitates . únde actiones . únde passiones. Uuíle dû chéden . úbe dáz sô íst . tánne neíst ín quantitas accidens . sîe sínt mêr íro accidentia . táz [B 54] íst áluuâr. Áber dáz fóne ándermo úngeskéiden íst . táz mág îo héizen sîn accidens. Mán chît óuh in grammatica . dáz persona sî accidens uerbi . uuánda sî fóne ímo úngeskéiden íst. Áfter uuârhéite . sô íst accio . únde passio . dero personę accidens . pe díu íst óuh uerbum accidens personę. Nû éigîn gelírnet táz longa accio . multa ęgritudo . motus multus . calor magnus . album multum . multa patientia . magna sapientia . timor magnus . fletus multus . únde dáragágene . i. e contrario . parua

Digitized by Google

scientia . exiguum munus . modicus gustus . breuis delectatio . pauca retributio . únde ál dáz sô getâna . síhet ze dîen gezáltên síben quantitatibus. Uuánda sîe sínt magnę . paruæ . multę . paucę . breues . et longę . pe díu gébent sîe íz ánderên.

11. HINC IAM PROPRIUM QUANTITATIS REQUIRITUR . [A 305ª] PRIMUM EX EO QUOD NIHIL EI EST CONTRARIUM.

Amplius. Lírne nóh páz pechénnen quantitatem. *Quantitati nihil est contrarium.* Nîeht neíst uuíderuuártîgis quantitati. *In diffinitis enim manifestum est . quoniam nihil est contrarium.* Án dîen geuuíssôtên síbenin íst iz óffen. *Ut bicubito et tricubito . uel superficiei . uel alicui talium nihil est contrarium.* Álso zuéioélneméze . álde drîoélneméze . álde dero óbeslíhti . únde dîen sô getânên . uuíderuuártîgis nîeht neíst. [B 55]

12. ADIECTIUA NON ESSE QUANTITATES.

Nisi multa paucis dicat quis esse contraria . uel magnum paruo. Mán nechéde mánig únde únmanig míchel únde lúzzel . uuésen uuíderuuártîg. *Horum autem nihil est quantitas . sed magis ad aliquid sunt.* Tíu nesínt áber nîeht quantitas . síu sínt ad aliquid. *Nihil enim per se ipsum magnum dicitur . sed ed aliquid refertur.* Nehéin díng nehéizet túrh síh míchel . íz síhet îo ze éinemo ándermo. *Nam mons quidem paruus dicitur . milium uero magnum.* Táz skînet . uuánda man den bérg chît lúzzelin . éin hírsechórn

Digitized by Google

mícheliz. *Eo quod hoc quidem . s. milium sui generis maius sit . illud uero . s. mons sui generis minus.* Táz íst fóne díu . uuánda der bérg uuíder ánderên lúzzelêr íst . taz hírsechórn uuíder ánderên déro sláhto chórnin mícheliz íst. *Ergo ad aliud est eorum relatio.* Târ skînet táz man sîe mízet ze ándermo *Nam si per se ipsum . paruum uel magnum diceretur. numquam mons paruus . milium uero magnum diceretur.* Uuánda úbe míchel únde lúzzel dúrh síh kespróchen uuúrtîn . sô neuuúrte nîomer bérg ke[A 305b]héizen lúzzelêr . hírsechórn mícheliz. *Rursus in uico quidem plures esse homines dicimus . in ciuitate uero paucos . cum sint eorum multiplices.* Áber chédên uuír mánige uuésen in demo dórf . únmanige ín dero búrg . dánne íro dóh dárauuídere mánigfált íst. *Et in domo* [B 56] *quidem multos . in theatro autem paucos . cum sint plures.* Álso chédên uuír mánige sîn ín demo hûs . únmánige in uuárthûs . sô íro dóh mánigeren sínt. *Amplius.* Lóse nóh mêr. *Bicubitum . uel tricubitum et unumquodque talium quantitatem significat. Magnum uero . uel paruum non significat quantitatem . sed magis ad aliquid . quoniam ad aliud spectat magnum et paruum. Quare manifestum est . quoniam hęc sunt ad aliquid.* Zuéioélnîg álde drîoélnîg . únde ál dáz sô getân . únde sô geuuís íst . táz pezéichenit quantitatem . táz netûot áber nîeht míchel únde lúzzel. Uuîo dánne? Síu bezéichenint mêr ad aliquid. Táz íst fóne díu óffen . uuánda síu séhint án ándir. Tíu án ándir séhent . tíu neuuédint nîeht túrh síh fernómen.

Digitized by Google

13. ADIECTIUA UIDERI . ET NON ESSE CONTRARIA.

Amplius. Siue aliquis ponat hęc esse quantitates · siue non ponat . nihil eis erit contrarium. Mán chéde . álde nechéde síu uuésen quantitates . ín neíst io dóh nîeht contrarium. *Quod enim non potest sumere per se ipsum . sed ad solam rationem alterius refert . quomodo huic erit aliquid contrarium?* Táz er dúrh síh fernémen neméig . ér nechêre iz . únde rérte iz zéinemo ándermo . uuáz méig témo sîn contrarium? [A 306ª] Amplius autem.

---

14. PROPOSITIO.

Si autem erunt magnum et paruum contraria . continget idem ipsum simul contraria recipere . et ea ipsa sibimet esse contraria. Súlen síu be nôte sîn [B 57] contraria . sô uuírdit îouuéderiz ímo sélbemo uuíderuuártîg.

---

15. ASSUMTIO.

Contingit enim simul idem paruum esse . et magnum. Éin díng uuírdet ófto eruáren . táz pédiu íst ióh míchel ióh lúzzel . *Est enim aliquid . ad hoc quidem paruum . ad aliud uero hoc idem magnum . s. ut mons.* Uuánda ételih tíng íst míchel gágen éinemo . lúzzel gágen ándermo.

Digitized by Google

16. CONCLUSIO.

Quare idem paruum et magnum . et in eodem esse tempore contingit. Fóne díu geskíhet . tánne éin sámint sîn míchel únde lúzzel. *Quare simul contraria suscipit.* Sô nímet iz óuh án síh zuéi contraria.

---

17. REFRAGATIO CONCLUSIONIS.

Sed nihil est quod uideatur simul contraria posse suscipere. Uuîo mág áber dáz sîn? nîouuíht neuuírdet fúnden . dáz zuéi contraria sámint tráge. *Ut substantia susceptibilis quidem contrariorum esse uidetur . sed nullus et sanus et eger est . nec albus et niger simul.* Álsô iz skînet án substantia. Sî mág trágen zuéi contraria . áber dóh sámint neíst nîoman sîeh únde gesúnde . uuîz . únde suárz. *Nihilque aliud simul contraria suscipiet . et eadem . i. nec eadem sibi ipsi contingit esse contraria.* Nóh âne substantiam neuuírdit fúnden . dáz sámint tráge zuéi contraria . nóh nîomêr negeskíhet éin uuésen péidiu.

---

18. ITEM PROPOSITIO.

Nam si est magnum paruo contrarium . ipsum autem idem [B 58] *simul est paruum* [A 306^{b}] *et magnum . ipsum sibi erit contrarium.* Íst míchel únde lúzzel uuíderuuártîg . únde mág éin uuésen bédiu . sô íst éin ímo sélbemo uuíderuuártîg.

Digitized by Google

19. ASSUMTIO.

Sed impossibile est ipsum sibi esse contrarium. Nû nemág táz sîn . dáz éin díng uuidir ímo sélbemo sî.

---

20. CONCLUSIO.

Non est igitur magnum paruo contrarium . neque multum exiguo. Pe díu neíst contrarium míchel únde lúzzel . fílo demo gôregin. *Quare si non relatiuorum hęc quilibet dicat . tamen quantitatis nihil contrarium habebit.* Fóne díu . uuíle óuh îoman strîtin . táz tísiu adiectiua nesîn relatiua . nóh tánne nehábit îo quantitas . nehéinin uuíderuuárten.

---

21. LOCUM FALSO CONTRARIUM SIBI UIDERI.

Maxime autem circa locum uidetur esse contrarietas quantitatis. Íst tehéin uuíderuuártigî quantitatis . tíu sól án loco sîn . sî íst íro gelîchista. *Sursum enim ad id quod deorsum est . contrarium ponunt . s. philosophi . quod in medio est deorsum dicentes . eo quod multa medii distantia ad terminos mundi sit.* Tîe uuîsegérnen chédint . uuíderuuártîg uuésen dáz óbenân íst . témo . dáz nídenân íst . nídenân héizende dáz in míttemo hímele íst . târ díu érda líget. Táz chédint sîe fóne díu . uuánda míchel uérri íst tes mítten . dâr díu érda stíllo líget . ûf ze énde dírro uuérelte . târ dir hímel suéibôt. *Uidentur autem et aliorum contrari*[B 59]*orum diffinitionem ab his proferre.* Sîe

Digitized by Google

uuéllen óuh ánderro contrariorum pechénneda némin fóne dísên contrariis. [A 307b] Quomodo? *Quę enim multum a se inuicem distant. eorum quę de eo genere sunt. contraria determinant.* Tíu síh fílo hárto skéident. únde îo dóh chómen sínt fóne éinero mûoter. álso uuîz. únde suárz sínt. fáreuua íst íro mûoter. díu héizent sie contraria. Uuánda áber locus genus neíst. nóh sursum únde deorsum sîniu species nesínt. pe díu neuuírdit nîomer locus loco contrarius. Sursum únde deorsum pezéichenint ín stéte. náls sélbûn dia stát. i. in loco. et non locum. Fóne díu íst íro genus ubi. dáztír chît uuâr. álde in uuélero stéte. táz íst éin ándir cathegoria.

---

22. QUERITUR ADHUC PROPRIUM IN EO QUOD INEST OMNI SED NON SOLI.

Sed non uidetur quantitas suscipere magis et minus. Ut bicubitum. Quantitas nemág óuh nîeht uuérden dáz sî íst. mêr álde mín. Álso daz zuéiélneméz nemág. *Neque enim est aliud alio magis bicubitum.* Uuánda éin neuuírdit mêr dáz iz íst. tánne daz ánder. Uuîo mág éin bicubitum mêr bicubitum sîn. dánne ánderiz? *Neque in numero.* Nóh in zálo neuíndest tû is mêr. dánne in méze. *Id est non recipit numerus comparationem. sicut nec mensura. Ut ternarius quinario.* Álsô dríu. mín nóh mêr nehéizint zála. dánne uínuiu. *Nihil enim magis tria* [B 60] *dicentur.* Mêr dríu nechídit nîoman. *Nec potius tria. quam tria.* Nóh éiniu dríu. mêr dánne ánderiu dríu. *Nec tempus aliud alio magis et minus dicitur.* Nóh éin zît nechí[A 307b]dit man uuésen

Digitized by Google

mêr zît . álde mín . dánne daz ánder. *Nec in his quę dicta sunt . i. septem quantitatibus omnino magis et minus dicitur.* Nóh in állen síbenen nechídit man mêr álde mín. *Quare non suscipit quantitas magis et minus.* Pe díu neuuírdit quantitas mêr nóh mín. Síu uuírdit áber mínnera únde mêra . i. maior et minor . *ut ternarius numerus maior est binario . et bicubitum minus est tricubito . et annus longior est mense. Idem quoque euenit in substantia . quia et homo maior est homine . non autem magis.*

---

23. ECCE PROPRIUM . QUOD INEST SOLI ET OMNI ET SEMPER.

Proprium autem maxime quantitatis est . quod ęquale et inęquale dicitur. Táz íst áller éiginháftista quantitatis . táz man chît ébinmíchel . únde únébinmíchel . álde gemâze únde úngemâze. *Singulum enim earum quę dictę sunt quantitatum . et ęquale dicitur et inequale.* Téro síbin quantitatum îogeliche chît man ébenmíchel . únde únébenmíchel. *Ut corpus ęquale et inęquale . et numeros ęqualis et inęqualis dicitur . et tempus ęquale et inęquale.* Álso man chît . ébenmíchel . únde únébenmíchel héui . ún[B 61]de zála . únde zît. Sed pro his nos dicimus . íz íst ébenhéuîg . íro íst ébenmánig . ís íst nû ébenláng . álde neíst. *Similiter autem et in aliis quę dicta sunt singulis . et ęquale et inęquale dicitur.* Ze déro sélbûn uuîs chídit man ęquale et inęquale . óuh án dîen ánderên quantitatibus dîe genémmit sínt. *In cęteris uero quę* [A 308a] *quantitates non sunt . non multum . i. non omnino uidetur æquale et inęquale dici.* Án

Digitized by Google

ánderên díngin . díu quantitates nesínt . nechídit man bóreuuéigiro . id est nesól man chédin æquale et inęquale. *Namque affectio ęqualis et inęqualis non multum dicitur . sed magis similis. Et album ęquale et inęquale non multum sed simile.* Qualitates . sô affectio únde album íst . dîe héizent réhtôr similes . tánne equales. *Quare quantitatis proprium est ęquale et inęquale diei.* Pe díu íst éigin quantitatis . kemâze . únde úngemâze.

---

24. EXPLICIT.

Linea uuírdit kedíutit . réiz únde zîla . únde rîga . únde stríh . únde dúrhkáng. Superficies héizit óbeslíhti . únde ûzenáhtîgi. Corpus siue solidum . mág héizin héuî . únde dícchî. Si autem fit adiectiuum . dicimus solidum . erháueniz . dícchiz . ólángiz . dáz chît álegánziz . únhóliz . féstiz. *Linea subalternum genus est . eius species sunt . recta . curua . torta . in hunc modum.*

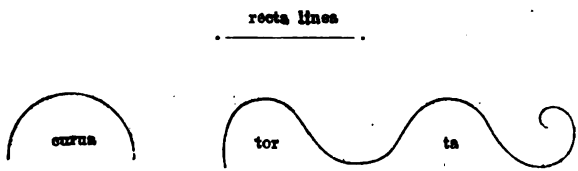

[B 62] *Superficies quoque subalternum genus est. Eius species sunt . circulus . trigonum . tetragonum . pentagonum . exagonum . et deinceps in hunc modum.*

Digitized by Google

Harum quoque figurarum sunt plurimę species . ut trianguli species sunt . rectum . acutum . obtunsum . . [A 308b] *in hunc modum .*

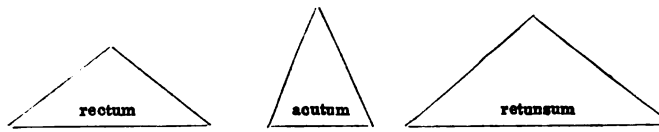

quę in geometrica discendę sunt.

Solidum corpus subalternum similiter est. Species eius sunt . spera . i. species rotunda . piramida . cubus . in hunc modum.

Locus non uidetur genus esse. Dubitatur quoque an species dici debeat. Nam si totus mundus unum corpus est . locum quoque tantum unum habet . omnia deinde quę inueniuntur in eo . i. in mundo . partes eius sunt . in quibus et partes loci sunt. Ad hunc modum . locus quoddam indiuiduum est . et non potest species dici. Si autem tot loca sunt . quot corpora . magis uidetur locus esse species . et habere

Digitized by Google

indiuidua singulorum corporum loca. Quid autem tempus? Tempus est protractum spacium ab initio mundi. usque ad finem. quod quia continuum est. non potest species dici. sed quoddam indiuiduum. cuius partes sunt [B 63] *preteritum. et futurum. Presens autem. ut aristotiles docuit. in modum puncti. terminus quidam est preteriti et futuri. et non pars. Partes autem preteriti et futuri sunt. secula. et œtates. et anni. et menses. dies. et noctes. Quę sicut in preterito fuerunt. ita et in futuro erunt. Et si presens in eis requiris. presentem annum. et presentem diem reperies. ipsum presens in eis minime* [A 309ª] *comprehendis. Numerus uero maxime subalternum genus esse dinoscitur. quia et sub ipso sunt genera. Sunt enim eius primę species. par et impar. i.* kerád. únde úngerad. *Deinde paris sunt species tres. et item imparis tres. quę in arithmetica discendę sunt. Oratio non minus subalternum genus dicenda est. Eius sunt principales species. V. Enuntiatiua oratio. Depręcatiua. Imperatiua. Optatiua. Uocatiua. Item earum sunt plurimę species. ut in periermeniis legitur. ut enuntiatiuę sunt. affirmatio. et negatio.*

---

25. INCIPIT AD ALIQUID. ET DE RELATIUIS QUANTITATIBUS.

Ad aliquid uero talia dicuntur. quęcumque aliorum dicuntur id quod sunt. Sóliu uuórt héizent ze éteuuíu. tíu ánderro sínt. táz síu sínt. únde ánderro héizent. *Uel quomodolibet ad aliquid aliud.* Álde éteuuío gespróchin uuérdent ze éinemo ándermo. *Ut maius alterius dicitur id quod est.* [B 64] *Aliquo*

Digitized by Google

enim maius dicitur. Álso daz mêrôra . éines ánderis mêrôra héizet . íz chît man îo éteuués mêrôra. Táz iz íst . únde dáz iz héizet . táz íst éines án[A 309b]-deris. *Et duplum alterius dicitur . id quod est. Alicuius enim duplum dicitur.* Táz óuh zuíuált héizet . táz héizet éines ánderis zuíuált. Táz iz íst . táz chît man sî éines ánderis. Íz íst éteuués zuíuált . íz héizet óuh éteuués zuíuált. *Similiter autem et alia quęcumque sunt eiusmodi . id est quęcumque per se non possunt intellegi . relatiua sunt.* Tíu dúrh síh nemúgin uernómen uuérden . díu séhint ze ánderên . ze dien síu gespróchen uuérdint.

---

26. QUARE DICTUM SIT QUOMODOLIBET.

Zíu chád er . aliorum dicuntur . uel quomodolibet ad aliud? Uuánda relatiua súmelîchíu séhent ze genitiuo . ut duplum simpli. Súm ze datiuo . ut par pari. Súm ze ablatiuo sine prepositione . qui septimus dicitur . vt maior minore. Áber ze accusatiuo neséhent síu . âne prepositionem ad. Uuélih gágensíht . i. uuélih relatio íst án zuéin accusatiuis . sô man chît magnum paruum? Sézze prepositionem ad . úndir zuískên . únde chíd magnum ad paruum . táz íst réhtíu relatio. Târmíte hûte gnôto . uuénne díu conuersio sî gelîchero casuum . uuénne ungelîchero. Pater filii . filius patris . dominus serui . seruus domini . duplum simpli . simplum . dupli . chúmit kelîcho [B 65] án demo úmbechêre . uuánda béidin hálb genitiuus inchît nominatiuo. Sensus uero sensibilis rei sensus est . et sensibilis res . sensu sensibilis est . item scientia scibilis rei scientia est.

Digitized by Google

et scibilis res scientia scibilis est . hábint úngelîchen úmbechêr . uuánda dîe zuêne nominatiui . sensus únde scientia . éiscônt genitiuum . [A 310ª] áber dîe ánderen zuêne nominatiui . sensibilis únde scibilis . éiscônt septimum casum. Nû chît man óuh latine . duplum ad simplum . simplum ad duplum . únde duplum simplo . únde simplum duplo. Táranâh múgin uuír téutones chéden dés scálchis hêrro . des hêrren scálhc . des fátir sún . des súnis fátir . ze gelîchero uuîs. Áber zuíuált nemúgin uuír nîeht spréchin . ze démo genitiuo sînis oppositi . uuánda nîoman nechît . lége zuíuált hálblîchis . ér chît áber . lége zuíuált gágin hálblîh . únde hálblîh gágen zuíuált. Ferstántnissedo . únde uuízenthéite . i. sensui et scientię . nesínt opposita nomina nîeht in díutiscûn fúnden . zû dîen man síu spréche . uuír múgin dóh fernémen án ín relationem. Sîd uuír chédên. Íh ferstân des tíngis . sô múgen uuír uuízen . dáz ferstántnisseda íst . tés man ferstân mág . álsô uuír latine chédên . sensus est sensibilis rei . i. quę potest sen[B 66]tiri. Únde dáragágene . dés man uerstân mág . uuánnan íst táz? mít uuíu mág man is ferstân? Mít ferstántnissedo. Álso iz óuh latine chît sensibilis res . sensu sensibilis est. Uuízenthéit íst óuh . tés man uuízen mág . únde dáz man uuízen mág . táz íst sólih fóne uuízenthéite. *Sequitur.*

---

27. DE RELATIUIS UERBALIBUS.

Át uero sunt etiam et hæc ad aliquid . ut ha-[A 310ᵇ]*bitus . affectus . disciplina . positio.* Hába únde ánagehéfteda . únde zúht . únde sézzi . tíu séhent óuh

Digitized by Google

ze ánderên díngin. Féstiu hába . dáz íst habitus . únuéstiu . dáz íst affectus. *Hęc enim omnia quę dicta sunt . hoc ipsum quod sunt aliorum dicuntur . et non aliter.* Tísiu állíu sínt sô genámôt . táz síu ánderro sîn . táz síu sínt . náls túrh síh. *Habitus enim alicuius est habitus . et disciplina alicuius disciplina . et positio alicuius positio.* Hába nemág sîn . sî nesî éteuués hába . nóh zúht . nóh sézzi. Hába íst hábemáhtîgis . tínges . únde daz hábemáhtîga . íst fóne hábo hábemáhtîg. *Sic latine dicitur . habitus habilis rei habitus est . et habilis res . habitu habilis est.* Zúht íst zúhtîgis. Taz zúhtîga íst fóne zúhte zúhtîg. *Sicut latine disciplina disciplinati disciplina est . et disciplinatum disciplina disciplinatum est.* [B 67] Sézzî íst gesáztis. Táz kesázta íst fóne sézzi kesázt. *Ut positio positę rei positio est . et positum positione positum est. Sed et alia similiter . s. alicuius sunt . vt affectio et dispositio.* Fóne dîen tûot man súmelicha conuersionem. Ánagehéfteda íst ánagehéftis tíngis. Taz ánagehéfta . íst fóne ánagehéftedo ánagehéft. *Sicut et latine affectus . uel affectio affecte rei est. Affectum autem . affectu uel affectione affectum est.* Affectio únde dispositio . íst ál éin . sô únsih boetius lêrit. Áber dóh zuéi partici[A 311ª]pia affectus et dispositus . nehábint nîeht kelîcha constructionem apud latinos. Sîe chédint *dispositus ad illam rem . affectus illa re . dispositus ad grammaticam . affectus grammatica.* Uuír múgen chéden dárazû beskértêr . dárazû gehéftêr . ze gramatiche beskértêr . ze gramatiche gehéftêr. Áber déro díutiskûn uuírdit sâr uuéhsal . sô uuír chédên dispositus ad calorem . affectus calore. Târ múgin uuír fóne béidên gelîcho chéden .

Digitized by Google

uuármentêr . álde éteuuáz uuárm uuórtenêr . álde sámo uuármdêr. Similiter dispositus ad nigredinem . affectus nigredine . suárzentêr . éteuuáz suárzêr . sámo suárztêr. *Ad aliquid ergo sunt quecumque id quod sunt . aliorum dicuntur . uel quomodolibet aliter ad aliud sunt.* Nû sínt îo [B 68] díu ad aliquid . díu ánderro sínt . táz siu sínt . álde ze ánderên éteuuîo séhent. *Ut mons magnus dicitur . ad montem alium.* Álso míchel bérg kenamôt uuírdit . éin gágen ándermo . uuánda míchel bérg . neíst nîeht lúzzelis . núbe gágen lúzzelmo. *Magnum enim ad aliquid dicitur . et simile alicuius simile . et omnia talia similiter ad aliquid dicuntur.* Míchel únde gelîh . únde álliu sô getâniu uuórt . sint îo ad aliquid. [A 311b]

28. DE SPECIEBUS POSITIONIS.

Est autem accubitus . et statio . et sessio . positiones quędam. Taz lígin . únde daz stân . únde daz sízzen . tíu sínt species positionis. Álsô dispositio íst applicatio . sô íst áber positio collocatio. Éniz íst zûobîetunga . únde zûofûogi . tíz íst kestélleda . únde sézzi. Tér díu species nebechénne fóne ín sélbên . dér bechénne síu fóne íro genere . i. positione. *Positio uero ad iliquid est.* Álso dáz genus íst . sô sínt óuh tíu species. Latini chédent . *statio stantis est . et qui stat . statione stat.* Témo gelîcho múgen uuír chéden teutonice. Taz stân íst tes stânten . únde der stânto íst fóne stânne der stânto. Sô íst óuh léger lígentes . únde sízzen sízzentes. Únde dáragágene . lígendêr . únde sízzentêr . íst fóne lígenne . únde fóne sízzenne. *Iacere autem . uel stare .*

Digitized by Google

uel sedere . ipse quidem non sunt posi[B 69]*tiones . denominatiue uero ab his quę dictę sunt positiones nominantur.* Lígen . stân . sízzen . sô síu uerba sínt . infinitiui modi . tánne nesínt síu nîeht positiones . síu sínt áber genámôt fóne dîen positionibus . únde bezéi[A 312ª]chenint situm . náls ad aliquid.

---

29. INCIPIT QUĘRERE PROPRIUM . EX CONTRARIETATE.

Inest autem et contrarietas in relatione. Án dien relatiuis íst óuh contrarietas. *Ut uirtus uitio contrarium est . cum sit utrumque ad aliquid.* Álso túgid âchustin uuíderuuártîg íst . tánne síu béidiu sîn relatiua. *Et disciplina ignorantię .* únde gelírnúnga únchúnnôn. *Non autem omnibus relatiuis inest contrarietas.* Tóh neíst iz in állên nîeht geméine. *Duplici enim nihil est contrarium . neque uero triplici . neque ulli talium.* Zuíuáltemo unde tríuáltemo . únde ánderên sólên nemág nîeht uuíderuuártîgis sîn.

---

30. DE MAGIS ET MINUS.

Videntur autem et magis et minus relatiua suscipere. Nû íst óuh quís relatiua múgin uuáhsen . únde suînen. *Simile enim magis et minus dicitur . et inęquale magis et minus dicitur .* kelîchera únde úngelîchera . únde úngemâzera díz tánne éniz chît man . dánne síu béidiu sîn ad aliquid. *Simile enim alicui simile dicitur . et inæquale alicui inæquale.* Uuánda síu relatiua sínt . pe díu chît [A 312ᵇ] man . kelîh íst [B 70] kelîchemo gelîh . únde úngemâze íst éteuuémo

Digitized by Google

úngemâze. *Non autem omnia relatiua suscipiunt magis et minus.* Táz neíst ín óuh nîeht állên geméine. *Duplex enim non dicitur magis et minus duplex . nec aliquid talium.* Uuánda zuíuáltera . únde únzuíuáltera . nechît nîoman . nóh sólehês nîeht.

31. QUOD NON SEMPER IDEM CASUS RESPONDEAT IN CONUERSIONE.

Omnia autem relatiua ad conuertentia dicuntur . ut seruus domini seruus dicitur . et dominus serui dominus . et duplum dimidii duplum . et dimidium dupli dimidium . et maius . minore maius . et minus maiore minus. Similiter autem et in aliis. Álliu relatiua uuérdint kespróchen gágen dîen . mít tîen síu úmbegânt . álsô án dîen genámdên exemplis skînet . únde állên sô getânên. *Sed casu aliquotiens differt . secundum locutionem.* Áber án demo gechôse . míssehíllet ófto der casus téro conuersionis. *Ut disciplina disciplinati dicitur disciplina . et disciplinatum disciplina disciplinatum . et sensus sensati sensus . et sensatum sensu sensatum.* Tíu uóregespróchenen . séhent ze genitiuo. Án demo úmbechêre . stât áber septimus casus fúre geniti[A 313ª]uum. Tés íst târuóre gnûege geságet.

32. QUOMODO RELATIUE SUBSTANTIE ASSIGNANDE SINT.

At uero aliquotiens non uidebitur conuerti . i. non potest conuerti . nisi conuenienter ad quod [B 71] *dicitur assignetur . hoc est . si non conuenienter de oppo-*

Digitized by Google

sito suo predicetur. Relatiuum nemág nehéinêst úmbegân . íz neuuérde uóne sînemo réhtscúldîgin opposito gespróchen. *Si peccet is qui assignat.* Úbe dér míssegrîfet . tér iz hínaságet . ze démo únscúldîgen . sô negât iz úmbe nîeht. *Ut si ala assignetur auis . non conuertitur . ut sit auis alę.* Álso der úmbegáng nîomer uuâr neuuírdit . úbe man chît . fétâh fógeles . táz óuh fógal . fétâchis sî. *Neque enim prius conuenienter assignatum est ala auis.* Fóne díu negât iz úmbe . uuánda úbelo geuállet fóre zechédenne . fétâh íst fógales . sámoso ér ánderes nesî . âne uógales. *Neque enim in eo quod auis est . in eo ala eius dicitur.* Uuánda in dîen uuórten uétâh kespróchen neuuírdet . tárazûo séhendo . dáz fógal íst. *Sed in eo quod alata est.* Núbe in dîen uuórten . i. tárazûo séhendo . dáz er geuétachôtêr íst. Chédên sô . dóh iz kénge nesî. *Multorum enim et aliorum alę sunt . quę non sunt aues.* Fóne díu neíst nîeht zechédenne . féttâh fóga[A 313b]les . uuánda fétâcha óuh sínt ánderro animalium . tíu uógela nîeht nesínt. *Quare . si assignetur conuenienter . et conuertitur.* Fóne díu . úbe iz réhto gespróchen uuírdet . sô gât iz óuh úmbe. Uuîo sól man chéden? *Ala alati ala est . et alatum ala alatum est.* Féttâh íst îo geuéttachôtes únde [B 72] dáz keuéttachôta íst fóne uéttâche geuéttachôt.

---

33. LICENTIA FINGENDI NOMINA.

Aliquotiens autem forte . et nomina fingere necesse erit . si non fuerit positum nomen . ad quod conuenienter assignetur. Uuóla mág kebúrren . dáz

Digitized by Google

ióh uuîlôn dúrft uuírdet . níuuen námen zeuíndenne . úbe dér êr uúnden neuuárd . ze démo iz kelímfficho gespróchen uuérde. *Ut non erit conueniens, assignatio . si remus nauis assignetur.* Álso dáz úngelímfflih. íst . táz man chéde . daz rûoder íst îo skéfis. *Neque enim in eo quod est nauis . in eo eius remus dicitur.* Uuánda dárazûo séhendo . dáz iz skéf íst . nechídit nîoman dáz iz sîn rûoder sî . sámoso síu zuéi îo sámint sîn. *Sunt enim naues . quorum remi non sunt* Skéf sínt cnûegíu . âne rûoder . tíu man drîbet mít scáltôn . i. conto subigun[A 314ª]tur. *Quare non conuertitur. Nauis enim non dicitur remi nauis.* Fóne díu nemég iz úmbegân . uuánda sô getân skéf . nehéizet nîeht rûoderskéf . íz héizet . scáltskéf. *Sed conuenientior forte assignatio erit . si sic quodammodo assignetur . remus remitę . aut quoquomodo aliter dictum sit . i. dictum fuerit.* Íz keuállet áber báz . úbe man chît . rûoder des kerûoderôtin . álde souuîo iz ánderis mág kespróchen uuérden. *Nomen enim non est positum.* Ímo neíst námo uúndenêr na. *Conuertitur enim si conuenienter assignetur.* Íz kât îo dánne úmbe . úbe iz bíldlîcho gespróchen [B 73] uuírdet. *Remitum enim remo remitum est.* Uuánda gerûoderôtiz . íst îo uóne rûodere gerûoderôt. *Similiter autem et in aliis.* Sô uérit iz óuh án dîen ánderên relatiuis substantiis. *Ut caput conuenientius assignabitur capitati . quam si animalis assignetur.* Álso báz keuállet zechédenne . hóubet tes hóubetáhten dánne animalis. Uuánda dóh iz uuâr sî . íz negât sô úmbe nîeht. *Neque enim* [A 314ᵇ] *in eo quod est animal caput habet.* Nóh íz nehábet nîeht hóubet . fóne déro nôte . dáz iz animal íst. *Multa enim sunt*

Digitized by Google

animalia . capita non habentia. Animalia sínt cnûogíu hóubetlôsiu.

---

34. NOUA NOMINA UNDE SINT TRAHENDA.

Sic autem facilius fortasse sumitur nomen . quibus non est positum. Nû uuâno íh sképfet man bechâmost námen . tîen er uóre geskáfen neuuás. *Si ponantur nomina . ab his quę prima sunt . i. primitiua . et ab his ad quę conuertuntur.* Úbe sîe ín geskáfen uuérdent . fóne dîen primitiuis . íh méino dîen . zû dîen sîe bechêret uuérdent. *Ut in his quę predicta sunt . ab ala alatum . a remo remitum.* Álso alatum uuírdet fóne ala deriuatum . únde remitum uuírdet fóne remo deriuátum. *Omnia ergo quę ad aliquid dicuntur . si conuenienter assignentur . ad conuertentia dicuntur.* Állíu relatiua sínt tánne gespróchen ze íro gágenchêrtên . úbe síu réhto gespróchen uuérdent. *Nam si ad quodlibet aliud assig*[B 74]*netur . et non ad quod dicatur . non conuertuntur.* Úbe iz kespróchen uuírdet ze ándermo . dánne ze démo scúldigen . sô negânt síu nîeht úmbe.

---

35. DE INCONUENIENTIA RELATIUĘ PREDICA-[A 315ª]TIONIS.

Dico autem . quoniam neque eorum . quę indubitanter conuertibilia dicuntur . et nomina eis posita sunt . nihil conuertitur . si ad aliquid eorum quę sunt accidentia assignetur . et non ad ea ad quę dicuntur. Ferním uuóla . dáz nóh téro nehéin neuuírdet peuuéndet . tíu guísse uuéndelínga sínt . únde ín námen

Digitized by Google

uúndene sínt . úbe man síu sprîchet . ze dîen mítegâendên . náls ze sélben dîen . ze dîen síu séhent. *Ut seruus non conuertitur . si non assignetur seruus domini . sed hominis aut bipedis . aut alicuius talium.* Álso seruus íst éin guíssêr uuéndelíng . únde dóh nîeht neuuírdet úmbebeuuéndet . úbe ér geságêt neuuírdet uuésen domini . únde ér áber geságêt uuírdet uuésen hominis . aut bipedis. Homo únde bipes . tíu gânt îo míte. Souuâr seruus íst . târ íst óuh homo . únde bipes . únde rationabile . únde risibile . únde mánigíu sô getâníu . mít téro nehéinemo neuuírdet er úmbebeuuéndet . tóh er guís relatiuum sî. Uuîo mág tánne remus . únde ala . díu zuîuelîgerin sínr háben conuersionem . úbe síu neuuérdent kespróchen . ze íro [A 315b] gegátên. *Sequitur. Non enim erit conueniens assignatio.* Sólih assignatio negeuállet nîeht . s. pe díu negât si úmbe.

36. ITEM DE REQUIRENDA CON[B 75]UENIENTIA ASSIGNATIONIS.

Amplius. Si conuenienter assignetur quod dicitur . ad id . s. cum quo conuertitur. Úbe áber dáz kespróchena . dára gespróchen uuírdet . únde gezéichenit . tára iz sól . *omnibus aliis circumscriptis . i. pereuntibus quęcumque accidentia sunt* . tîen mítegâendên állên uertîligôtên . *relicto solo illo ad quod assignatum est* . témo éinen únuertîligôtemo . zû démo iz gezéichenit íst . *ad ipsum dicetur* . gágen démo uuírdet iz kespróchen . únde mít témo éinen bestât tíu relatio. *Ut si seruus ad dominum dicatur.* Álsô îo dánne nóh tiu relatio stât . úbe seruus gágen

Digitized by Google

domino gespróchen uuírdet . *circumscriptis omnibus quę sunt accidentia* . mit állo zegángenên dîen . tíu ímo uólgênt. *Ut esse bipedem . uel scientię susceptibilem . uel hominem.* Álsô ímo uólgêt uuésen ménnisken . únde zuíbeinen . únde gelírnîgen. [A 316ª] *Relicto uero solo domino . semper seruus ad illum dicitur.* Nebestánde seruo nîeht mêr . âne dominus . ze démo íst er îo relatus. *Si uero seruus . s. e contrario non conuenienter dicatur ad id . ad quod dicitur.* Úbe áber dáragágene seruus kespróchen uuírdet . ze éinemo ímo úngegátemo . sô homo íst . *circumscriptis aliis omnibus* . ánderên díngen állên uertîligôtên . *relicto hoc solo ad quod assignatus est* . âne dáz eîna . ze démo er gespróchen íst . íh méino homine . *non dicetur ad ipsum* . ze ímo [B 76] nehábet er îo dóh nehéina relationem. Álsô dû chîesen máht . tûe man échert sô. *Assignetur seruus hominis . et ala auis.* Seruus sî hominis . únde ala auis. *Circumscribatur ad dominum esse seruum.* Ferságee man seruum uuésen gespróchenen gágen domino. *Non enim seruus ad hominem dicitur.* Túrh táz neuuírdet îo seruus nîeht relatus gágen homine. *Cum enim dominus non sit . seruus non est.* Sô láng îo der dominus neíst . seruus târmíte neíst. *Similiter et de aui.* Sô uért iz óuh úmbe auem. *Circumscribatur alatam esse . et amplius non erit ala ad aliud.* Ferságe auem uuésen alatam . i. chît táz alatum nesî . nóh nîomêr ala neuuírdet relatiua. Uuîo mág? *Cum enim non sit alatum . nec ala erit alicuius.* [A 316ᵇ] Fétâh nemág sîn . sô dér neíst . tés er sî. *Quare oportet assignari ad id quod conuenienter dicitur.* Fóne díu sól îo daz relatiuum gespróchen uuérden . dára íz

Digitized by Google

zûokeuállet. *Et si sit nomen positum . facilis erit assignatio. Si autem non sit . fortasse erit necessarium nomen fingere.* Únde íst tér námo uúndenêr . dára iz síhet . sô íst is lîeht. Úbe dáz neíst . sô sól man in uínden. *Si autem sic reddantur . manifestum est . quoniam omnia relatiua conuersim dicuntur.* Tûot man dáz . sô gânt síu grécho úmbe.

37. QUOD RELATIUA FERE SIMUL SINT.

Uidentur autem ad aliquid simul esse natura. Uuóla gelîh íst óuh relatiua îo sámint sîn. *Et in aliis quidem* [B 77] *pluribus uerum est.* Íz íst óuh uuâr án állên méistîgên. *Simul enim est duplum . et dimidium . et cum sit duplum . dimidium est.* Zuíuált únde hálblîh sínt îo sámint . únde sô daz éina íst . sô íst óuh taz ánder. *Et cum sit seruus . dominus est . Similiter autem his et alia.* Únde sô seruus íst . sô íst óuh dominus. Sô uérit iz óuh úmbe ánderíu. *Simul autem hęc auferunt se inuicem.* Síu tîlegônt óuh éin ánderíu. Tíu sámint uuérdent . tíu zegânt óuh sámint. *Si enim non sit duplum . non est dimidium . et si non sit dimidium . non est duplum.* Úbe díz neíst . nóh éniz neíst . únde úbe éniz neíst . nóh tíz neíst. *Similiter autem et in aliis . quęcumque talia sunt.* Sô uérit íz . án sô getânen. [A 317ª]

38. EXCIPITUR SCIENTIA ET SCIBILE.

Non autem in omnibus relatiuis uidetur uerum . simul esse natura. Nû neíst tóh nîeht uuâre gelîh . állíu relatiua îo sáment sîn natûrlîcho. *Scibile enim*

Digitized by Google

scientia prius esse uidetur. Êr íst táz man uuízen
mág . tánne uuízenthéit. *Namque in pluribus prius subsi-*
stentibus rebus . scientias accepimus. Án dîen uóre-
uuórtenên díngin méistigên . uuúrten sîd únsere be-
chénneda . i. êr uuâren állíu díng méistigíu . êr uuír
íro uuúrtîn ántchúnde. Artes tîe man chúnnin
máhtî . uuâren êr . êr man síe chóndî. *In paucis*
enim uel nullis hoc quis reperiet . simul cum scibili
scientiam factam. Táz kescáh nóh sélten . álde ne-
héinêst . táz sámint témo . dáz man uuízen mág . uuí-
zenthéit châme. Úbe dér man chimeram [B 78] êr
dâhtâ . dârmíte uuíssa ér sîa óuh. Uuîo máhtâ er
sîa áber uuízen . sîd sî neuuás. Fóne díu chît er .
uel nullis . uuánda ér is zuíuelôt. Úbe ér sia
uuíssi . sô uuâre sî. *Amplius.* Chîesen iz nóh cnô-
tôr. *Scibile sublatum . simul aufert scientiam . scientia*
uero non aufert scibile. Târána skînet . táz síu ìo
nîeht sáment nesínt . uuánda úbe scibile zegât . târ-
míte zegât sâr scientia . zegât áber scientia . túrh
táz nezegât scibile. *Nam si scibile non sit . non*
est scientia. Scientia uero si non sit . nihil pro-
hibet esse sci[A 317^{b}]*bile.* Úbe scibile neíst . nóh
scientia neíst. Úbe scientia neíst . uuóla mág
tóh scibile sîn. *Uelut circuli quadratura scibi-*
lis est . scientia quidem eius nondum est . ipsa uero
scibile est. Álsô díu sô gehéizéna geometricalis
figura . chúnnemáhtîg íst . tîa nîoman nóh nechán .
únde sî dóh chúnnemáhtîg íst. Tô aristotilis tísa
scrîft téta . nóh tô nechóndôn nîeht geometrici geuâ-
rên . uuîo man circulum quadrato . ébenmíchel ge-
tâte. Sîd uuárd iz fúnden. Uuér máhtî iz áber
uínden . úbe íz tíu natura nehábeti geháltin . hínder

Digitized by Google

íro? Natura hábeta iz êr . ratio uánt iz sîd. Táz íst láng ze ságenne chît boetius . uuîo man sia máchôn súle. Sî uuírdet îo dóh sô geuuórht . táz circulus . únde quadratum . péidiu ín éin ánderên stânt . únde îouuéderiz ébenuílo gât . ûzer demo ándermo. In hunc modum.

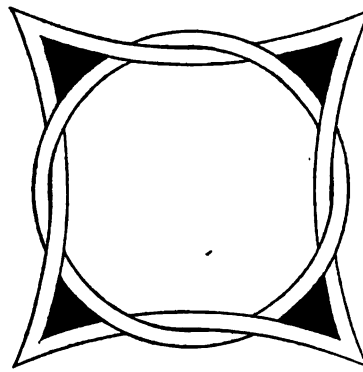

[B 19] Tíu figura héizet tánne circulus quadratus. *Amplius. Animali quidem sublato . non est scientia . scibilium uero plurima esse contingit.* [A 318ª] Târ scientia íst . târ íst animal. Úbe scientia zegât . sô íst animal zegángen . túrh táz nezegât nîeht scibile . álsô numeri sínt . únde figurę.

---

39. ITEM EXCIPITUR SENSUS ET SENSIBILE.

Similiter autem his sese habent et ea . quę de sensu sunt. Sô iz ketân íst . úmbe scientiam . sô íst iz óuh ketân úmbe sensum. *Sensatum enim . uel sensíbile . priusquam sensus uidetur esse.* Tés man uer-

Digitized by Google

stân mág séhendo . hôrendo . stínchendo . sméchendo . crîfendo . táz íst êr . êr sélbíu uerstántnisseda. *Nam sensatum interemptum. simul interimet et sensum. Sensus autem. sensatum non simul interimet.* Zegânt álliu corpora. déro man uerstân mág. séhendo. grîfendo . sméchendo. sô zegéngent síu díe quinque sensus animalium. Áber quinque sensus zegángene . nezegéngent álliu corpora nîeht. Úbe álliu corpora zegîengin. uuâr uuârîn sensus tánne? *Sensus uero circa corpus . et in corpore sunt.* Sensus sínt îo mít corpore . únde in corpore . s. animalium. *Sensato autem perempto . peremptum est et corpus . s. ani*[B 80]*malium. Sensatorum enim est corpus . s. illorum.* Zegânt sensata . i. corporalia . sô zegânt animalia . uuánda síu ín íro zálo stânt . i. corporalium. [A 318^{b}] Ánderis nemáhtî síu nîoman séhen . únde grîfen. *Cum uero corpus non sit . s. sensatum . perimitur et sensus. Quare simul perimit sensatus sensum. Sensus uero sensatum non simul perimit.* Sô gesíunlîchiu nesínt . sô neíst sélbiu gesíht . pe díu tîlegônt síu día gesíht . kesíht netîlegôt áber kesíunlîchiu. Fóne uuíu íst táz? *Animali enim perempto . sensus quidem peremptus est. Sensatum uero erit . ut corpus calidum . dulce amarum . et alia omnia . quęcumque talia sunt.* Sô animal neíst . sô neíst óuh kesíht . áber gesíhtîgíu únde infúndenlîchíu sínt nóh tánne. Sô uuármíu sínt . únde sûezíu . únde bítteríu . únde állíu dîen gelîchíu. *Amplius. Sensus quidem cum sensato fit . simul enim animal fit et sensus.* Ételîchemo sensato íst sensus ébenált . táz sensatum íst animal . sáment témo uuírdet ér. *Sensibile uero ante est . quam esset sensus.* Sô íst áber ánder sensatum únde sensibile . áltera dánne sensus.

Digitized by Google

Uuéliz íst táz? *Ignis et aqua . et alia huiusmodi . ex quibus ipsum animal constat . ante sunt quam animal sit omnino . uel sensus.* Elementa uóne dîen animal uuórten íst . sínt álteren dánne animal . álde sensus. *Quare priusquam sensus sensibile esse uidetur.* Fóne díu íst áltera sensibile . dánne sensus. Porphirius platonicus tér isagogas sîd scréib [A 319ª] tér neiíhet ímo nîeht. Uuémo uuás iz sensibile chît er . dô sensus neuuás? Fóne [B 81] sensu íst iz sensibile . uuîo mág iz áber dáz sîn . êr sensus uuírdet? Elementa uuârin . mel únde ánderíu dulcia ióh amara uuârin . únde neuuâren áber nîeht sensibilia . nóh scibilia . êr sensus únde scientia châmin. Fóne díu sínt állíu relatiua ébenált íro oppositis . sô ímo dúnchit.

---

40. UERENE SIT ULLA SUBSTANTIA AD ALIQUID.

Habet autem questionem an ulla substantia ad aliquid dicatur . quemadmodum uidetur . an hoc contingat secundum quasdam secundarum substantiarum. Nû íst áber gnôto ze urágênne . úbe dehéin substantia ad aliquid sî . sô man uuânit . únde úbe iz tóh keskéhe dehéinero déro secundarum substantiarum. *Nam in primis substantiis uerum est.* Án primis substantiis flígo íh míh . tés íh ságo. Uuáz íst táz? *Nam neque totę . neque partes ad aliquid dicuntur.* Nóh sîe sélben mít állo . nóh íro téil . neséhent án ánder. *Nam aliquis homo . s. ut cato . non dicitur alicuius aliquis homo.* Cato nehéizet nîomannis cato . nóh relatiue . nóh possessiue. *Neque aliquis bos . s.*

Digitized by Google

ut est catonis . alicuius aliqui bos. Nóh catonis rínt nehéizet sîn rínt relatiue . súnder possessiue. Uuíle dû chéden relatiue catonis rínt . sô sólst [A 319ᵇ] tû sâr chéden . ríndes cato. *Similiter autem et partes.* Táz án állemo . dáz án téile. *Quędam enim manus . s. ut catonis . non dicitur alicuius quędam manus . sed alicuius manus.* Catonis hánt nehéizet nîeht relatiue . éines éteuues hánt . sî héizet possessiue sîn hánt. *Et quod*[B 82]*dam caput . non dicitur alicuius quoddam caput . sed alicuius caput.* Únde catonis hóubet . nehéizet relatiue nîeht . éines éteuues hóubet . núbe catonis hóubet possessiue. *Similiter autem et in secundis substantiis.* Álso uerit iz in generibus et speciebus. *Atque hoc quidem in pluribus.* Íz íst sô án mánegên . i. án ín sélbên . náls án íro partibus. *Ut homo non dicitur . alicuius homo . nec bos alicuius bos . nec lignum . sed alicuius dicitur possessio.* Álsô ménnisko . únde rínt . únde hólz . nîehtes neíst . âne in dîen uuórten . dáz íz éteuues êht sî. *Atque in huiusmodi quidem manifestum est . quoniam non est ad aliquid.* Án sô getânên . íst óffen . dáz íro nehéin neíst ad aliquid. *In aliquibus uero secundis substantiis . habet aliquam dubitationem.* Án dîen partibus mág is zuîuel sîn. *Ut caput alicuius caput dicitur . et manus alicuius manus dicitur . et singula eiusmodi.* Álsô hóubet . únde hánt . únde ándere líde . éteuues héizent. *Quare . hęc esse fortasse ad aliquid uidentur.* Uuánda síu éteuues héizent . pe díu sínt síu [A 320ᵃ] gelîh tíen relatiuis.

Digitized by Google

41. NON CAUTE DIFFINITA ESSE RELATIUA.

Si igitur sufficienter eorum quę sunt ad aliquid diffinitio assignata est . s. quam ego accepi a platone. Úbe relatiuorum diffinitio . dâruóre réhto getân íst. *Aut minus difficile . aut inpossibile est soluere.* Sô íst únsémfte . álde [B 83] ióh únmáhtlîh zeuerságenne. *Quoniam nulla substantia eorum quę sunt ad aliquid dicitur.* Táz nehéin substantia ad aliquid kespróchen nesî. *Si autem non sufficienter . s. dictum est a platone . ad aliquid esse quę hoc ipsum quod sunt aliorum dicuntur.* Úbe áber nîeht negnûegta zechédenne . tíu uuésen ad aliquid . díu ánderro héizent . táz síu sínt. Hic suspende uocem. *Sed sunt ad aliquid.* Núbe geuuârôr díu sínt ad aliquid. *Quibus hoc ipsum esse est.* Tîen dáz essentia íst. *Ad aliquid quodammodo se habere.* Síh háben ze éteuuíu. Et hic suspende. *Fortasse aliquid contra ista dicetur.* Sô uuírdet mág keskéhen bespróchen tíu diffinitio. Hic depone. *Prior uero diffinitio sequitur quidem omnia relatiua.* Tíu álta platonis diffinitio . dîa íh fóre dírro spráh . tíu geréichôt ze állên relatiuis . s. keréichôt ióh férrôr. *Tamen hoc quod ea ipsa quę sunt . s. relatiua . aliorum dicuntur . non est eis esse . quod sunt ad aliquid.* Táz îo dóh sélben diu relatiua ánderro gehéi[A 320ᵇ]zen uuérdent . târ in diffinitione . táz neíst ín nîeht uuésen . táz síu sínt. Uuáz sínt siu? Ad aliquid. Íro essentia íst . ad aliquid esse . tía negíbit ín nîeht . mít tîen uuórtin . díu platonis diffinitio. Uuánda díudir ad aliquid nîeht nesínt . tíu uuérdent óuh kehéizen ánderro . álsô catonis bos tûot. Fóne díu neíst táz nîeht réhto genôtmezôt . id est . bene dif[B 84]fi-

Digitized by Google

nitum . dés mêr . álde mínnera uuírdet. Nû neíst nâh tírro níuuûn diffinitione nîeht ánderis relatio . âne dés éinen hába . zû demo ándermo. *Id est quędam habitudo dupli ad simplum . serui ad dominum . patris ad filium.*

---

42. DE PROPRIO . PER QUOD EXCLUDUNTUR SUBSTANTIĘ.

Ex his ergo manifestum est. Hínnân íst óffen. Uuánnân? Táz síh relatiua hábent zû éin ánderên . únde îouuéderiz infáhet sîna essentiam . uóne demo ándermo. Uuáz íst óffen? *Quod si quis aliquid eorum quę sunt ad aliquid diffinite sciet . et illud ad quod dicitur diffinite sciturus est.* Táz tér daz éina uuéiz quísso . táz ánder uuéiz sámoguísso. *Quod est eorum proprium . quę sunt ad aliquid.* Táz íst íro súndera . tés neuermíssist tû án ín. *Esse enim relatiuis est . ad aliquid quodammodo se habere. Palam uero et ex hoc est.* Táz kíbet tîen relatiuis íro uuésen . únde dârána . íst íro uuésen. Uuârána? Síh háben zû éteuuíu. Tánnân íst óffen . [A 321ª] îo béidíu uuésen ébenguíssíu. *Si enim aliquis nouit quiddam . quia ad aliquid est.* Uuéiz îoman daz éina uuésen ad aliquid . hic suspende uocem. quia pendet sensus. *Est autem esse quę ad aliquid sunt . quomodo se habet idem ad aliquid.* Sîd nû daz íro uuésen íst . uuîo daz éina síh hábe zu ándermo . táz íst interposita ratio. *Et illud nouit ad quod hoc quoquomodo se* [B 85] *habet.* Sô uuéiz ér óuh táz ánder . zû démo íz síh éteuuío hábit . per genitiuum aut per alios casus. *Si enim non nouit omnino ad quod hoc quoquo-*

Digitized by Google

modo se habet. Úbe ér áber neuuéiz uuárazû síh taz éina hábit. *Neque si ad aliquid quoquomodo se habet (sciturus est).* Sô neuuéiz er sâr . úbe iz síh hábe ze îouuíhte.

---

43. EXEMPLUM DE PARTICULARIBUS . I. FINITIS.

Sed in singulis hoc palam est. Nû íst táz óffen án dien indiuiduis. *Ut si quis hoc nouit diffinite quia duplum est . et cuius duplum est mox diffinite nouit.* Táz tér quaternarium duplum guísso bechénnet . sámo- guísso bechénnet táz er binarii duplus íst. *Si uero nihil diffinitiuorum nouit.* Úbe ér áber án ímo nîeht quíssis neuuéiz. *Ipsum cum duplum sit . neque si est duplum omnino nouit.* Sô neuuéiz er sâr . dóh er zuíuált sî . úbe er zuíuált sî. *Similiter autem et si nouit diffinite quia hoc aliquid melius est . et quo melius est nouit.* Sô íst óuh táz. Uuéiz er guísso dáz tíser mán bézero íst . sámoguísso uuéiz ér . uués pézerora ér íst. Álsô man ęneam ságet uué[A 321ᵇ] sen pézeren . dánne mezentium. *Diffinite autem nosse necessarium est . propter hæc . s. indiuidua.* Án díen indiuiduis íst íz pe nôte sús quís.

---

44. NON SIMILITER IN INFINITIS.

Indiffinite autem sciet . i. si indiffinite sciet . quia est peiore melius. Uuéiz er áber æneam pézeren sô únguísso . táz er dén nebechénnet . tés pézerora ér sî. *Opinione id tale* [B 86] *fit non disciplina.* Táz íst mêr uuân . dánne gelírn . únde uuízenthéit. *Non enim sciuit subtiliter . quia est peiore melior.* Táz íst fóne díu . uuánda er réhto neuuéiz . táz er bézero sî .

Digitized by Google

démo uuírseren . sîd er ín kezéigôn nechán. *Si enim sic contingit . nihil est peius eo.* Târ bézero sô únguís íst . târ neuuírdet fúnden uuírsero. *Quapropter palam est . quia necessarium est . quod quis nouerit relatiuorum diffinite . et illud ad quod dicitur diffinite nosse.* Fóne díu íst óffen . dáz pe nôte dér mán . tér daz éina uuéiz quísso . sámoguísso uuéiz taz ánder.

---

45. REUERTITUR AD SUBSTANTIAS.

Caput uero et manum et horum singula . quę substantię sunt . hoc ipsum quod sunt potest sciri diffinite. Éin hóubet . álde éin hánt . álde éin ánder líd . pechénnet man uuóla . uuáz siu sínt . s. dâr man síu síhet . âne den ánderen lîchamen. *Ad quod autem dicantur .* [A 322ª] *non necesse est sciri.* Mán nebechénnet áber be nôte nîeht uuára íro námen séhên. *Cuius enim hoc caput . uel cuius hęc manus . non est scire diffinite.* Uuánda man guísso nîeht neuuéiz . uués táz hóubet sî . álde díu hánt . s. úbe man des lîchamen mêr nesíhet. *Quare non erunt hæc ad aliquid.* Pe díu nesínt síu ad aliquid. Uuélíu síu? Tíu membra . únde díu partes primarum substantiarum. Uuârîn síu ad aliquid . sô uuíssî man sámint ín . uués síu uuârîn . mán uuéiz . táz síu éteuués sínt . uuér áber [B 87] dáz sî . dáz íst únguís. *Si uero non sunt relatiuorum . uerum erit dicere . quia nulla substantia relatiuorum est.* Sîd partes primarum nesínt ad aliquid . nîeht mêr nesínt partes secundarum. Sîd tiu ánasíhtîgen hóubet primarum substantiarum . únsíh zuíuelint uués síu sîn . uuîo uílo mêr díu únánasíhtîgen secundarum substantiarum? Fóne díu neíst

Digitized by Google

nehéin substantia ad aliquid. Uuâre sî ad aliquid . sô uuâre sî béidiu . ióh accidens . ióh substantia . dáz íst inpossibile. *Fortasse autem difficile sit . de huiusmodi rebus confidenter declarare . nisi sepe pertractata sint.* Íz neuuâno óuh îeht sémfte sî . fóne sús ketânên díngen báldo zeuéstenônne . mán nebedénche síu díccho. *Dubitare autem de singulis . non erit inu-* [A 322b] *tile.* Úbe mán dârâna zuîuelôt . táz íst núzze . uuánda sô chúmet íz ze guíshéite.

---

46. EXPLICIT.

Species huius cathegorię certas . aristotilis auctoritate non habemus. Plura tamen exempla dedit . ut sunt duplum ad simplum . magnum ad paruum . et cętera . quę sequendo ad inueniendas species facilis uia est. Duplum namque sub inęqualitate est. Hanc primam ponamus. Est enim inęqualitas . quę subalternum genus dicenda est . quia sub ea quinque species in arithmetica numerantur. Multiplex . superparticularis . superpartiens . multiplex superparticularis . multiplex superpartiens. [B 88] *Harum quoque sub se singule comprehendunt infinitas species. Nec minus ipsę dicende sunt . subalterna genera. Prima multiplicis species est . duplum . deinde triplum . quadruplum . quincuplum . sescuplum . septuplum . et deinceps . quę ad simplum omnes referuntur. Superparticularis species a sesqualtero incipiunt . qui refertur ad subsesqualterum . deinde sesquitertius ad subsesquitertium . sesquiquartus ad subsesquiquartum . et deinceps. Sic sunt et cęteris tribus generibus ad hunc modum certe species singulis uoca-*

Digitized by Google

bulis. Est quoque relatiuorum species comparatio . quę tribus fit modis. Per comparatiuum . ut maior minore. Per superlatiuum . ut maiorum maximus. Et si dicas magnorum maximus . minus tamen magni [A 323ª] *intelleguntur. Per ad prępositionem . ut magnus ad paruum . magnus rex ad regulum. Non solum autem comparamus magnum ad paruum . longum ad breuem . sed et magnitudinem ad paruitatem . et longitudinem ad breuitatem . et talia cętera. Ordo quoque relatiuorum species est. Ut primus . secundus . tertius . quartus . quintus. Ad primum enim referuntur omnes post illum sequentes . quia secundus a primo . et tertius a primo . et quartus . et quintus . a primo dicuntur et deinceps. Cognati quoque . uel coniugati . uel affines . speciem faciunt relatiuorum. Ut pater est filii . uxor mariti . frater fratris . uel sororis . auus nepotis . proauus pronepo*[B 89]*tis . abauus abnepotis . gener soceri . auunculus sororis filię . patruus fratris filii . consobrinus consobrini . fratruelis alterius fratruelis . sponsus sponsę . procus procę . riualis alterius riualis . competitor competitoris . concors concordi . socius socio . amicus amico . similis simili . ęqualis ęquali . par pari . affinis affini . uicinus uicino . proximus proximo . ęquiuocus ęquiuoco . uniuocus uniuoco . cooperator cooperatori . conlactaneus conlactanei . coetaneus coetaneo . coheres coheredis . particeps participis. Eorum autem sunt . quę ex eis fiunt. Ut concordia non concordis est . sed concordium . et concordes concordia concordes sunt. Sic et societas est sociorum . et amicitia est amicorum . et similitudo similium . et ęqualitas ęqualium . paritas parium . affinitas affi*[A 323ᵇ]*nium . et propinquitas propinquorum . uel proximorum . et ęquiuocatio ęquiuocorum . et uni-*

Digitized by Google

uocatio uniuocorum . et cooperatio cooperatorum. Similiter fraternitas fratrum . coniugatio coniugum . et cętera. Respondent autem sibi dissimilibus casibus . quia ęqualitas dicitur esse ęqualium . ęquales autem . ęqualitate ęquales dicuntur. Idem modus est et in aliis. Discrepantia quoque uel quę eorum sunt speciem faciunt. Ut obuius obuio . oppositus opposito . aduersus aduerso . congressor congressori . discors discordi . rebellis rebelli . renitens renitenti . dissonus dissono . inimicus inimico . impar impari . dispar dispari . dissimilis dissimili . inęqualis inęqua[B 90]*li . disiunctus a disiuncto . distans a distante . distinctus a distincto . differens a differente . dissidens a dissidente. Sunt autem eorum . quę generantur ex eis. Ut obuiatio . non obuii . sed obuiorum . et oppositio oppositorum . et aduersitas aduersariorum . congressio congressorum . et discordia discordium . et rebellio rebellium . renisus renitentium . et dissonantia dissonorum . et inimicitia inimicorum . et imparitas imparium . disparitas disparium . dissimilitudo dissimilium . inęqualitas inęqualium . disiunctio disiunctorum . distantia distantium . distinctio distinctorum . differentia differentium . dissidentia dissidentium. Sic et pugna non pugnan*[A 324ª]*tis . sed pugnantium . et bellum bellantium . et proelium proeliantium . et certamen certantium . et contentio contendentium . et lîs litigantium . disceptatio disceptantium. Omnia namque huiusmodi incorpalia . non unius partis sunt. Si autem disceptatio disceptantium est disceptatio . etiam disceptantes . disceptatione sunt disceptantes . sic et cętera.*

Sunt et dignitatum nomina et officiorum . inter species relatiuorum. Ut primâs primatus . princeps et principatus . rex et regnum. Nam quos regit . ipsi sunt

Digitized by Google

regnum eius. Similiter prefectus et prefectura . uel prefectus et suffectus . preses et presidatus . presul et presulatus . consul et consulatus . censor et censura . pretor et pretura . ędilis et ędilitas . dux et comes . prepositus et subiectus . magister et discipulus . imperator et imperium . nam cęsar et augustus . agnomina sunt . i. propria nomina . ab euentu tra[B 91]*cta . tribunus et tribunatus . dictator et dictatura. Namque dictatura dictatoris dictatura est . dictator autem dictatura dictator est . ita est in cęteris.*

Sunt et possessiua quę respiciunt ad genitiuum primitiui . et cum eo conuertuntur. Ut meus est semper mei . et noster est nostri . euandrius est euandri . regius est regis . ciuilis est ciuium . fraternus est fratrum . diuinus est diui uel dei. Qui enim est nostri . s. seruus . est et noster. Et qui est nostri . s. seruus est et noster. Nostri possessorem significat . [A 324ᵇ] *noster possessionem . sic et in cęteris. Hæc et donatus in pronomine ad aliquid esse testatus est.*

Uerbalia quoque transitiua . speciem relatiuam faciunt. Deriuantur autem uerbalia nomina a uerbis transitiuis. Ut sunt . doceo illum . uideo illum . diligo illum . sentio illum . laudo illum . colo illum . capio illum . scio illum . cędo illum . honoro illum . credo illi . indulgeo illi . permitto illi . medeor illi . tego illam rem . rego illam rem . tutor illam rem . recordor illam rem . incipio illam rem . suscipio illam rem . intellego illam rem . inuenio illam rem. Horum uerbalia diriguntur semper eodem modo . ut uerba ab agentibus inpatientes . et non sua dicuntur esse . sed aliorum in quos transeunt. Est enim sicut disciplina disciplinati . ita et doctrina docti . potius quam docentis . et sensus sen-

Digitized by Google

sibilis rei . et laus laudabilis rei . et cultura cultę rei . et dilectio dilectę rei . et captio captę rei . et scientia scibilis rei . et cęsura cęsę rei . et honor honorabilis rei . et credulitas credibilis rei . et indulgentia indultę rei . et permissio [B 92] *permissę rei . et medela remediabilis rei . et tegmen tectę rei . et regimen uel regula regularis rei . et tutela tutatę rei . et recordatio recordatę rei . inceptio inceptę rei . susceptio susceptę rei . intellectus intellectę rei . inuentio inuentę rei.*

Sunt similiter quę speciem faciunt relatiuam . illa uerbalia . quę non transeunt ad alias personas . sicut nec uerba a quibus deriuantur. Intransitiua enim uerba sunt. Ut uiuo . [A 325ª] *spiro . dormio . sterto . sudo . frigeo . caleo . ualeo . mereo . torpeo . gaudeo . madeo . rideo . laboro . langueo . doleo . deficio . sedeo . stô . curro . orior . morior. Intransitiua quoque sunt eorum uerbalia . quia uita uitalis rei est . uel uiuentis . spiritus spiritalis est . uel spirantis . dormitus dormientis . stertio stertentis . sudor sudantis . frigus frigidi . calor calidi . ualitudo ualidi . quamuis per contrarium dicatur . ualitudo infirmi . meror mesti . torpor torpidi . risus risibilis . gaudium gaudentis . mador madentis . labor laborantis . languor languidi . dolor dolentis . defectus deficientis . sessio sedentis . statio stantis . cursus currentis . ortus orientis . mors mortui. Quodsi dixeris calidus . frigidus . mestus . languidus . torpidus . quę de affectionibus sunt . qualia nuncupanda sunt . non relatiua . scias a genere species habere . ut sint utriusque cathegorię. Namque aristotiles affectionem quę genus est . caloris et frigoris . et talium . utrique predicamento . i. qualitati . et ad aliquid . ęque supposuit* [B 93]. *Sic et ipse stationem . sessionem . et accubitum .*

Digitized by Google

relatiua esse dixit secundum genus suum . quod est positio. Infinita quoque . et illa quę prescianus uocat diuidua . inter has species sumuntur. Infinita sunt ut qualis . talis . quantus . tantus . quot . tot. Diuidua sunt . ut quisque . singuli . uter . uterque . alteruter . ambo . bini . terni . centeni . plures . pauci. Conuertuntur autem quędam ad dissimiles easus. Est enim uterque [A 325ᵇ] *duorum . et duo sunt utroque. Sic et alteruter . duorum dicitur alteruter . et duo alterutris duo esse dicuntur. Similes autem casus seruant . cum dicimus . ambo duobus sunt ambo . et duo ambobus sunt duo. Item dissimiles sunt . ad hunc modum. Singuli plurium sunt singuli . plures autem singulis plures sunt. Bini . terni . centeni . plurium parium sunt . sicut mille sunt . et duo uel decem milia. Et plures pares . singulis paribus sunt . sicut singuli pares sunt . bini . terni . centeni. Nam et plures . comparatiuam relationem habent ad paucos . et pauci ad plures. Item quisque plurium est quisque . et plures quibusque plures sunt. Item qualis alicui est qualis. Propterea qualis tali qualis est . et talis quali talis est. Similiter quantus tanto . et tantus quanto . et quot tot . et tot quot. Ad hunc modum et cętera. Patronomica etiam quis dicat non esse ad aliquid? Quid est enim eneades . nisi filius ęneę? Filius autem ęneę . non diceretur . nisi prius diceretur . pater ęneas. Propterea horum relatiuorum predicatio noua inuenienda est. Ut dicamus . pater ęneas est ęneadę . et ęneades est patris ęneę . et pater athlas est athlantidis . et athlantides est patris athlantis. In hunc modum . et cętera. Forte et alię species* [B 94] *reperiuntur . eorum quę sunt ad aliquid.* [A 326ᵃ]

Digitized by Google

(LIBER TERTIUS.)

1. INCIPIT DE QUALI . ET DE QUALITATE;

Qualitatem uero dico . secundum quam quales dicimur. Uuîolichi héizo íh . nâh téro uuír gehéizen uuérden uuîoliche . in latina lingua . sô boetius lêrit . kíbet quale sînen námin qualitati . áber qualitas . negíbit íro námin quali. Iustus héizet quale . sô tûot óuh iustitia. Áber iustitia héizet qualitas . iustus nemág sô nîeht héizin. *Est autem qualitas eorum quę multipliciter dicuntur.* Qualitas íst mánigfálte. *Et una quidem species qualitatis . habitus dispositioque dicitur.* Éin sláhta qualitatis héizet hába . ióh peskérida.

---

2. DE HABITU.

Distat autem habitus dispositione . quod permanentior et diuturnior est. Hába íst féstera ióh uuírigôra . dánne beskérida sî. *Tales uero sunt scientię . uel uirtutes.* Sólchero uésti sínt chúnna . únde túgede. *Scientia enim uidetur esse permanentium . et eorum quę difficile mouentur.* Chúnna sínt îo uuírîg . únde infárent mánne unsámfto. *Ut si quis uel mediocriter scientiam sumat.* Álsô dáz únsámfto inférit mánne . úbe er îeht ióh ze méze gelírnêt. *Nisi forte grandis permutatio facta sit . i. nisi grandis euersio mentis fiat.* Sinis sínnis neuuérde míchel uuéhsal getân. *Uel ab ęgritudine . uel ab aliquo* [A 326^{b}] *huiusmodi.* Fóne sîechelhéite . álde uóne ételîchero geskíhte. Álsô

Digitized by Google

démo mán geskáh. fóne démo solinus ságet. tér nâh súhte ánderis síndis kenésenêr. nóh sînes námen uuóla negehúgita. *Simul* [B 95] *autem et uirtus. ut iustitia. et castitas. et singula talium. non uidentur posse moueri neque facile permutari.* Sámint chúnnôn sínt íz túgede. sô réht íst. únde uúrebúrt. únde dîen gelîchíu. tíu sámfto nemúgen. eruuéget únde geuuéhselôt uuérden.

---

3. DE AFFECTIONE.

Affectiones uero dicuntur. quę sunt faciles et cito permutatiles. Ánauúndeda. únde ánachóminina héizent. tíu únuéste sínt. únde síh snéllo uuéhselônt. tîe hîez er uóre dispositiones. *Ut calor et frigiditas. et ęgritudo. et sanitas. et alia huiusmodi.* Álsô uuármî. únde chálti. sîechi únde gesúndi. únde dîen gelîchíu. *Afficitur enim quodammodo circa eas homo.* Ter ménnisko uuírdet échert fóne ín geánauúndôt. *Cito autem permutatur.* Ér uuírdet íro áber snéllo indânôt. *Et ex calido frigidus fit. et ex sanitate in ęgritudinem transit.* Únde uuírdet er nâh uuármi chált. nâh kesúndedo sîeh. *Similiter autem et in aliis.* Sô uérit íz óuh in ánderên. dîen gelîchen. *Nisi forte in his quoque contingat. per temporis longitudinem in naturam cuiusque transferri.* Síu nebegínnên óuh fóre áltî. án éteuuémo [A 327] geuéstenôt uuérden. *Et insanabilis. uel difficile mobilis existat affectus.* Únde ímo díu sô getâna ánachómeni. úbel sî zegebûezenne. únde ába ze genéménne. *Quę iam quilibet habitudinem uocet.* Únde man sia be díu héizen múge hába.

Digitized by Google

4. QUID INTERSIT INTER HABITUM ET AFFECTIONEM.

Manifestum est autem quoniam [B 96] *hęc uolunt habitudines nominari. quę sunt diuturniora. uel difficile mobilia.* Nû skînet táz tíu mít réhto héizent hábâ. tíu uuírîg sínt. únde únsámfto ábagânt. *Namque in disciplinis non multum retinentes. i. non memoriter tenentes. sed facile mobiles. i. obliuiosos. dicunt habitum non habere.* Tîe âgezelen án dien bûochen. chédent sie âne hába sîn. *Quamuis sint ad disciplinas. peius meliusue dispositi.* Tóh tárazûo éine sîn báz keánaléitôt dánne ándere. *Quarê differt habitus dispositione. quod hoc quidem facile mobile est. illud uero diuturnius et difficile mobile.* Fóne díu skéidet síh hába uóne beskérido. dârána. dáz sî stâtera íst.

---

5. NON CONUERTI HABITUM ET DISPOSITIONEM.

Sunt autem habitus etiam dispositiones. dispositiones uero non necesse est habitus esse. Hába sínt îo beskérida. áber beskérida. nesínt nîeht îo hába. *Qui enim retinent habitum. et quodammodo dispositi sunt ad ea quę habent. uel peius. uel melius.* Tîedir hábent tîe sínt tárazûo beskérit. táz sîe hábint. álde uuóla. álde úbelo. *Qui autem dispositi sunt. non omnino retinent habitum.* Tîe áber beskérit sínt. únde beskîbet zû éteuuíu tîen neíst íz sâr dés mézis nîeht hába. Úns uuírdet cnûogiz kespírre. ióh peskérit. táz uuír dóh nîeht neuólleházeên.

Digitized by Google

II. *Aliud uero genus qualitatis est.* Tíu ánderíu slâhta qualitatis íst. *Secundum quod pugillatores . uel cursores . uel salubres . uel insalubres dicimus.* Nâh téro uuír némmên . [B 97] fûstchémfen únde strîtlóupfen . álde gánze álde úngánze. *Et quęcumque simpliciter secundum potentiam naturalem uel impotentiam dicuntur.* Únde álliu díudir be únscúldin genámot uuérdent . áfter máhte . álde áfter únmáhte . âne tât. *Non enim quod sunt dispositi aliquo modo unumquodque huiusmodi dicitur.* Ín negîbet man nîeht tîe námen . dúrh táz sîe dárazû beskîpte sîn . únde án dero tâte skînên. *Sed quod habeant potentiam naturalem . uel facere . quiddam facile . uel nihil pati.* Súnder dáz sie máht éigin . únde ín gelâzen sî . dáz únde dáz sámfto zetûonne . álde sîeh . álde gesúnt [A 328] zesînne. *Ut pugillatores . uel cursores dicuntur . non quod sint dispositi . sed quod habeant potentiam hoc facile faciendi.* Álsô dîe genémmet uuérdent chnúttelchémfen . únde strîtlóupfin . tîe íz nîo netâten . únde áber uuóla tûon máhtîn. *Sanatiui autem dicuntur . eo quod habeant potentiam naturalem . ut nihil a quibuslibet accidentibus patiantur.* Únde áber ándere gánze kehéizen uuérdent . túrh táz sîe dîa uéstî hábint . táz ín ánauállungâ nîeht neuuégên . sô urést . únde hízza íst . únde slége. *Egrotatiui uero . quod habeant inpotentiam . nihil patiendi.* Únde úngánze héizent . tîe uóre sêrhálzi . nîeht fertrágen nemúgen. *Similiter autem his et molle et durum se habet.* Tîen íst kelîh . uuélh . únde hérte. *Durum enim dicitur . quod habeat potentiam non citius secari.* Táz héizet hérte . dáz únspûetigo mág ingúnnen uuérden. *Molle uero . quod eiusdem ipsius* [B 98] *habeat inpotentiam.*

Digitized by Google

Táz íst uuélh . dáz unmáhtîg íst . téro sélbûn únspûete. *Tertia uero species qualitatis est . passibiles qualitates . et passiones.* Tíu drítta sláhta qualitatis . héizet passibilis qualitas . únde passio. Tîe námen lêrit er únsih hínauúrder ze zuéin uuîsôn uernémin. *Sunt autem huiusmodi . ut dulcedo . et amaritudo . et austeritas . et omnia his cognata.* Tíse sínt íz . sûozi . pítteri . éiueri . únde álliu dîen gelêgeníu. *Amplius autem.* Íz sínt óuh ándere. *Calor . et frigus . et albedo . et nigredo.* Uuármi únde uróst . uuîzî únde suárzî. *Et quoniam hę qualitates sunt . manifestum est.* Nû íst táz óffen . dáz tísiu qualitates sínt. *Quęcumque enim ista susceperint . qualia dicuntur secundum se.* Fóne díu íst íz óffen . uuánda án dîen síu sínt . tíu héizent túrh síh qualia. *Ut mel dulce dicitur . quoniam suscipit dulcedinem.* Álsô hónang sûeze héizet . uuánda diu sûezi ín ímo íst. *Et corpus album . eo quod albedinem suscipiat.* Únde álsô snê uuîzer héizet . uuánda ér dia uuîzi án ímo hábit. *Similiter sese habet etiam in cęteris.* Sô íst íz óuh án dien ánderên.

---

6. QUOD NON UNO MODO PASSIBILES QUALITATES ET PASSIONES DICANTUR.

Passibiles uero qualitates . et passiones dicuntur . s. dulcedo et calor . et omnia ad gustum . uel ad tactum pertinentia . non quod ea . s. corpora . quę susceperint illas passiones . aliquid patiantur. Tíse qualitates nehéizent nîeht pe díu passibiles . nóh pe díu passiones . táz tíu corpora án dîen sie sínt . fóne ín îeht tóleên. *Neque enim mel idcirco dul*[B 99]*ce dicitur .*

Digitized by Google

quoniam aliquid passum sit. Hónag nehéizet [A 329] nîeht túrh táz sûeze . táz íz sînero sûezi îeht infínde. *Nec aliquid aliud huiusmodi.* Nóh téro sámelîchôn corporum nehéin . *i. quę ad gustum pertinent. Similiter autem his et calor . et frigus . s. quę ad tactum pertinent . passibiles qualitates dicuntur . non quod ipsa . s. corpora . quę susceperint ea . aliquid passa sint . sed passibiles qualitates dicuntur . quoniam singulum eorum . i. ipsorum corporum . quę dicta sunt . perfectiua sunt passionis . secundum sensus.* Nóh óuh uuármi únde chálti . nehéizent nîeht pe díu passibiles qualitates . táz íro îeht infínden . díu íro corpora . án dîen síu sínt . uuánda diu súnna neinfíndet nîeht íro hêizi . nóh taz îs sînero chálti . súnder uuír infínden íro. Únserên sensibus sínt síu máchârra dólungo. *Mel uero per se passionem efficit . secundum gustum . et calor secundum tactum.* Chórondo infíndên uuír des hónangis sûezî . crîfendo infíndên uuír des zánderin héizî. *Similiter autem et alię.* Sô tûont óuh úns tólunga ándere qualitates . tísên gelîche. Únde fóne díu súlen uuír héizen díse passibiles qualitates . únde díse passiones . tôlemáchîge qualitates. *Albedo autem et nigredo . s. quę ad uisum pertinent . et alii colores . non similiter his quę dicta sunt passibiles qualitates dicuntur.* Uuîzî únde suárzî . únde ándere uáreuua . nehéizent nîeht tísên gelîchô passibiles qualitates. *Sed hoc quod ipse innascuntur ab aliquibus passionibus.* Sîe héizent túrh táz sô . uuánda sîe uuérdent fóne dólungôn. [B 100]

Digitized by Google

7. SIGNUM UNDE COLORES FIANT.

Quoniam ergo sunt per aliquam passionem multę colorum mutationes. manifestum est. Uuír séhên óftô. dáz síh fáreuuâ uuéhselônt. fóne ételîchero dólungo. *Erubescens enim aliquis. rubeus factus est. et timens pallidus. et unumquodque talium. s. contingit passione.* Mán irrôtêt óftô uóne scámo. únde irbléichêt uóne uórhtôn. Únde ál démo gelîh. s. chúmet îo fóne dólungo. *Quare et si quis naturaliter aliquid talium passionum passus est. similem colorem oportet eum habere.* Fóne díu mûoz óuh tér sámelîcha uáreuua háben. démo natûrlîcho îeht sóleês kescáh. *Quę enim affectio nunc ad uerecundiam circa corpus facta est. et secundum naturalem affectionem. eadem fiet affectio. ita ut naturaliter et color similis sit.* Tíu ánachómeni. mánne geskíhet fóne scámôn. tíu geskíhet ímo óuh natûrlîcho êr er gebóren uuérde. sô hárto. dáz er óuh natûrlicho sô uâro uuérde. *Quecumque igitur talium casuum ab aliquibus passionibus difficile mobilibus et permanentibus principium sumpserint. passibiles qualitates dicuntur.* Souuéliche sogetâne geskíhte. s. sô uárauuâ sínt [A 330] únde ánderiu mâl. fóne dehéinên dólungôn. stétîgên únde uuírigên dîe héizent îo passibiles qualitates.

---

8. INUETERATOS COLORES QUALITATES ESSE.

Siue enim secundum naturalem substantiam. pallor aut nigredo facta est. qualitates dicuntur. quales enim secundum eas dicimur. Úbe uóne ánabúrte. pléichi álde suárzi geskíhet. táz sínt qualitates. únde [B 101]

Digitized by Google

héizên uuír nâh ín quales . i. pléiche álde suárze. *Siue propter egritudinem longam . aut propter æstum . aut aliquid tale . uel nigredo uel pallor contingit . et non facile preterit . et in uita permanet . qualitates et iste dicuntur . similiter. Quales et secundum eas dicimur.* Álde úbe iz keskíhet . fóne áltero súhte . álde uóne hízzo . únde iz tánne uuérêt . únde án demo mán skînet . táz sínt óuh qualitates . únde héizên îo uuír nâh ín quales.

---

9. MOMENTANEOS AUTEM COLORES NON ESSE QUALITATES.

Quęcumque uero . s. mutationes . ex his quę facile soluuntur . et cito transeunt fiunt . passiones dicuntur. Sóuuélche uuéhsela áber úns keskéhent . téro díe síh sámfto gelóubent . únde spûetigo zegânt . tîe héizent passiones . i. tólunga . s. álso óuh tólunga héizent . scáma . únde uórhta . fóne dîen sie uuérdent. *Non enim dicimur secundum eas quales.* Táz íst fóne díu . uuánda uuír náh ín quales nehéizên. *Neque enim qui propter uerecundiam rubeus factus est . rubeus dicitur.* Uuánda dér dúrh scáma irrótêt . tér nehéizet nîeht túrh táz rótendêr. *Nec cui pallor propter timorem uenit . pallidus est.* Nóh tér uóne uórhtôn irbléichêt . neíst úmbe dáz nîeht îo bléih. *Sed magis . s. dicendus est . quod ad aliquid passus sit.* Uuír súln mêr chéden . ér uuárd pléih . ér uuárd rôt. *Quare passiones huiusmodi dicuntur . qualitates uero minime.* Fóne díu héizent sîe dólunga . náls uuîolichîna.

Digitized by Google

10. ANIMĘ QUOQUE INUETERATAS PASSIONES NON ESSE QUALITATES.

Similiter autem his. et secundum animam passibiles qualitates [B 102] *et passiones dicuntur.* Náh tísên qualitatibus des lîchamen. héizent óuh tîe qualitates tero sêlo. *Quęcumque enim mox innascendo ab aliquibus passionibus fiunt. qualitates dicuntur.* Souuélíu díng mánne geskéhent sâr án dero gebúrte. táz héizent qualitates. *Ut dementia. uel ira. et alia huiusmodi.* Álsô sínnelôsî íst. álde zórnmûotigî. únde dîen gelîchiu. *Quales enim secundum eas dicimur.* Qualitates héizent sie. uuánda uuír nâh ín quales héizên. *Id est iracundi et dementes.* Zórnmûo[A 331]tige. únde sínnelôsê. *Similiter autem et quęcumque alienationes non naturaliter. sed ab aliquibus casibus facte sunt. difficile pretereuntes. et omnino immobiles. etiam huiusmodi qualitates sunt.* Úbe óuh náh tero gebúrte. uóne dehéinên geskíhten mánne únsínnigîna chóment. stétîge únde uuírîge. táz sínt îo sôsámo qualitates. *Quales enim et secundum eas dicimur.* Táz skînet târána. uuánda uuír óuh nâh tîen héizen quales.

---

11. MOMENTANEAS AUTEM ANIMĘ PASSIONES NON ESSE QUALITATES.

Quęcumque enim ex his quę cicius pretereunt fiunt. passiones dicuntur. Áber dîe mûotegîna. dîe snéllo zegânt. tîe héizent échert tólúnga. únde stúngeda. *Ut si quis contristatus iracundior sit.* Álsô dáz héizet. úbe mán geléidogôter. éteuuáz síh pílget. *Non enim dicitur iracundus. qui in huiusmodi passione. iracun-*

Digitized by Google

dior est . sed magis aliquid passus. Tér síh sô bîlget . tér nehéizet úmbe dáz nîeht âbólgigêr . mán sól chéden . ér uuás erbólgen . únde zórneg. *Quare passiones huiusmo*[B 103]*di dicuntur . qualitates uero minime.* Fóne díu héizent táz . uuórtene stúngedâ . náls uuónente uuîolîchîna. Tîe sô uerlóufenten passiones sínt téro cathegorię . tíu pati héizet . álso óuh álliu participia passiua sínt.

IIII. *Quartum uero genus qualitatis est forma . et circa aliquid constans figura.* Tíu uîerda slâhta qualitatis íst . tíu getât . únde daz pílde . dáz án îouuélemo dínge íst. *Amplius autem ad hęc.* Ferním nóh hárazû . s. uuáz pilde sî. *Rectitudo . uel curuitas . et quicquid his simile est.* Táz íst réhtî . álde chrúmbî . únde dáz tîen gelîh íst . sô slímbî íst . únde scrégehôri. *Secundum enim unumquodque eorum quale quid dicitur.* Náh tîen állên chît man quale. *Triangulum enim . uel quadratum esse quale quid dicitur . et rectum aut curuum.* Tríscôziz álde uîerscôziz . héizet uuîolîh iz sî . únde geréhtiz . álde chrúmbez. *Et secundum figuram uero . unumquoďque quale quid dicitur.* Únde náh sînemo bílde . héizet uuíhtelîh quale.

---

12. QUĘ FALSO UIDEANTUR ESSE QUALIA.

Rarum uero . et spissum . et asperum . et lene . putabuntur quidem qualitatem significare. Skéterez únde gedrúngenez . rûoz únde sléhtiz uuânent sîe qualitatem bezéichenen. *Sed aliena huiusmodi putentur esse a diuisione quę circa qualitatem est.* Mán sól síu dóh uuânen úngehaftîu dîen speciebus qualitatis . tíu án

Digitized by Google

íro geskídôt sínt. *Quandam enim positionem quodammodo uidentur partium utrimque monstrare.* Síu zéichenint uuîo téilelîh líge . án demo corpore . náls uuîolîh íz sélbez sî. *Spissum quidem est . eo quod partes sibi ipse propinque sint.* Íz íst fóne díu [B 104] gedrúngen . dáz sîniu téil ín sélbên náhô lígent. *Rarum uero . quod distent a se inuicem.* Skéteriz . táz síu [A 332] ín sélbên uérro lígent. *Et lene quidem . quod in rectum sibi partes iaceant.* Únde slêht . fóne díu . dáz sîniu téil ébenhóho lígent. *Asperum uero . quod hęc quidem pars superet . illa uero sit inferior.* Rûoz fóne díu . dáz éin téil gât hôor . ánder téil níderôr. Sîd táz sô íst . sô sínt siu ad aliquid . álsô óuh íro genus íst positio.

---

13. EXPLICIT DE QUARTA SPECIĘ.

Et fortasse alii quoque appareant qualitatis modi. Nîeht neíst ze uerchúnnínne . núbe óuh ánderíu qualitatis species síh óugên. *Sed maxime dicuntur . hę qualitates.* Tíse sínt tóh tie géngesten.

---

14. QUALIA DENOMINATIUA DICI.

Itaque sunt quę predicta sunt. Nû sínt íz tîe uóregeságeten. *Qualia uero . quę secundum hęc denominatiue dicuntur.* Únde sínt táz íro qualia . díu uóne ín gespróchen únde genámôt uuérdent. *Ut a candore candidus . et a grammatica grammaticus . et a iustitia iustus.* Álsô uuîzêr uóne uuîzî . gramátichâre uóne gramátiche . réhtêr uóne réhte genámôte sínt.

Digitized by Google

Similiter et aliis. Sô uérit íz óuh án ánderên . i. sô uuérdent îo quales . kenámôt fóne qualitatibus.

---

15. EXCIPITUR.

In aliquibus uero . s. qualibus . eo quod non sint posita qualitatibus nomina . non contingit ea quę dicuntur ab eis . denominatiue dici. Áber dánne námen uúndene nesínt tîen qualitatibus . tánne neuuérdent óuh nîeht fóne ín geskáfôt tîe námen dero qualium. *Ut cursor aut pugillator . qui secundum ualitudinem* [B 105] *naturalem dicuntur . a nulla qualitate denominatiue dicitur.* Álsô déro námo nîeht kescáfôt neíst fóne qualitate . tîe áfter máhtin genémmet uuérdent . loúpfen únde chémphin. *Non enim posita nomina sunt ualitudinibus . secundum quas isti quales dicuntur.* Táz íst fóne díu . uuánda nehéine námen nesínt tîen máhtin uúndene . náh tîen sîe genámôt sínt. *Sicut in disciplinis . secundum quas . uel pugillatores . uel palestrici secundum affectionem dicuntur.* Sô áber démo líste íst fóne dés pegúnste . únde uóne dés áneuuírtedo . die scúldîgen uéhtârra únde ríngârra héizent. *Pugillatoria enim disciplina dicitur.* Tér geûobto líst héizet latine pugillatoria. *Quales uero ab his denominatiue hi qui afficiuntur dicuntur.* Tánnân scáfônt síh téro námen . dîe ín ûobent.

---

16. ITEM EXCIPITUR.

Aliquando autem et posito nomine . s. qualitatis . denominatiue non dicitur . quod secundum eam quale dicitur. Ióh táz keskíhet . táz tíu qualitas námen

Digitized by Google

hábet . únde dóh íro quale uóne íro genámôt neíst. *Ut a uirtute studiosus.* Álsô îlîgêr uóne túgede íst . únde dóh náh íro nehéizet. *Uirtutem enim habendo . studiosus dicitur . sed non denominatiue a uirtute.* Sélbûn [A 299] dîa túged hábendo . héizet er îlîg . tóh neíst sîn námo nîeht náh íro námen geskáfôt. *Non autem in plurimis hoc tale est.* Ín únmánîgên uíndet man dóh tîa úngelîchî. *Quę ergo qualia dicuntur . aut denominatiue a predictis qualitatibus dicuntur . aut aliquomodo aliter ab eis.* Tíu îo qualia héizent . téro námen sínt fóne [B 106] qualitatibus keskáfôt . álde éteuuío gespróchen uóne ín . âne skáfunga.

---

17. INCIPIT QUERERE PROPRIUM EX CONTRARIETATE.

Inest autem et contrarietas secundum quod quale est . i. secundum qualitatem. Án qualitate uuírdet óuh fúnden contrarietas. *Ut iustitia iniustitię contraria est . et albedo nigredini . et alia.* Álsô réht uuíderuuártîg íst únréhte . únde uuîzî dero suárzî . únde ánderiu. *Similiter autem . et ea quę secundum eas . s. qualitates . qualia dicuntur . ut iniustum iusto . et album nigro.* Tíu fóne ín gespróchen uuérdent . tíu sínt sámo uuíderuuártîg. Álsô únréhtez réhtemo . uuîziz suárzemo. *Non autem in omnibus hoc est.* Íz negeskíhet tóh nîeht ín állên qualitatibus. *Rubeo et pallido . aut huiusmodi coloribus qualitatibus existentibus . nihil est contrarium.* Rôtemo únde bléichemo . únde sólên uáreuuôn îo sámoguíssên qualitatibus . neíst nîeht uuíderuuártîgis.

Digitized by Google

18. SUB UNO SEMPER GENERE CONTRARIA STARE.

Amplius. Ferním óuh ánder. *Si ex contrariis unum fuerit quale . et reliquum erit quale.* Úbe zuéio contrariorum daz éina quale íst . taz ánder sô sámo íst. *Sicut est iustitia iniustitię contrarium.* Álsô án dîen skînet. *Quale autem est iustitia . quale igitur et iniustitia.* Taz éina íst quale . i. qualitas . sô sámo íst taz ánder. *Hoc palam est proponenti . alia predicamenta ex singulis . s. cathegoriis.* Táz uuírdet sâr démo skîn . dér fóne [B 107] állên cathegoriis . fúrezíhet ánderíu exempla. *Nullum igitur aliorum predicamentorum aptabitur . i. opponitur iniustitię.* Nehéin uuídersácho . neuuírdet târ uúnden iniustitię. *Neque quantitas . neque ad aliquid . neque ubi . nec omnino aliud quicquid . nisi quale.* Nóh quantitas . nóh nehéin ánder predicamentum neuuérit síh iniustitię . âne îo qualitas . i. iustitia. *Sic et in aliis . quę secundum quale.* Sô uérit íz óuh án ánderên qualitatibus.

---

19. QUOD ET MAGIS ET MINUS RECIPIAT QUALITAS.

Suscipit autem qualitas et magis et minus. Album enim magis et minus . alterum altero dicitur . et iustum alterum altero magis et minus. Qualia ládent síh ána úngelîcho íro qualitatem . súmiu mêr . súmiu mín. Álso éin [A 300] réhtera íst . tánne ánder . uuánda íz án ímo mêr réhtis hábit. Únde éin uuîzera íst dánne ánder . uuánda án ímo mêr uuîzi íst. *Sed et ipsa crementum suscipiunt.* Ióh síu sélben . uuáhsint

Digitized by Google

túrh síh. *Cum candidum namque sit . amplius contingit candidum fieri.* Uuîz uuírdet uuîzera.

---

20. EXCIPITUR.

Non autem omnia . sed plura. Íz netûont nîeht álliu díu qualitatis sínt . mánigíu tûont íz. *Iustitia namque a iustitia . si dicatur magis et minus . potest quilibet ambigere.* Uuánda úbe sélbíu iustitia . uuáhse álde suîne . dés mág man zuîuelôn. *Similiter et in aliis affectibus.* Sô mág man óuh zuîuelôn án ánderên hábôn. *Quidam enim dubitant de talibus.* Cnûege zuîuelônt ís. *Iustitiam namque a iustitia . non multum* [B 108] *aiunt magis et minus dici . nec sanitatem a sanitate.* Sîe uerságent sélbun dia iustitiam mêrhéite únde mínnerhéite . únde sanitatem. Uuánda brístet réhte . sô neíst íz réht. Íst íz úbere . sô neíst íz áber réht. *Minus autem habere alterum altero sanitatem aiunt . et iustitiam minus alterum altero habere.* Téro qualium súmelîchiz . iéhent sie mín gánzî . únde mín réhtis háben . dánne daz ánder . i. úngánzera uuésen . únde únréhtera. *Sic autem et grammatica . et alii affectus . s. non recipiunt magis et minus. Sed tamen ea quę secundum eos affectus dicuntur . indubitanter recipiunt magis et minus.* Álsô iustitia únde sanitas síh uuérrent conparationis . sô tûot óuh grammatica . únde sô tûont álle hábâ. Áber díu qualia . díu uóne ín gespróchen uuérdent . tíu hábint comparationem. *Grammatitior enim alter ab altero dicitur . et iustior et sanior.* Táz skînet târána . dáz éinêr réhtero . únde gánzero . únde gramatichis chún-

Digitized by Google

nigêro . gehéizen uuírdet tánne ánderêr. *Sic et in aliis.* Sô íst íz óuh án ánderên . dísen gelîchên.

---

21. ITEM EXCIPITUR.

Triangulus uero et quadrangulus . non uidetur magis minusue suscipere . nec aliquid aliarum figurarum. Áber drîortêr . únde uîerórtêr . nemág éinêr nîeht mêr sîn . dánne ánderêr . nóh nehéines píldes kescáft hábendêr. *Quęcumque diffinitionem trianguli recipiunt et circuli . omnia similiter triangula . uel circuli sunt.* [B 109] Sôuuélíu îo drîscozis . únde ríngis nôtméz infángen hábint . tíu sínt óuh pe nôte drîscôze únde ránga. *Eorum uero quę non recipiunt . nihil magis alterum altero dicitur.* Tíu íro nôtméz nehábint . téro nehéin neíst mêr . dáz síu sínt dánne ánderiz. *Nihil* [A 301] *enim quadratum magis quam parte altera longior figura circulus est.* Ébenláng sîtíu uîera . neíst nîeht mêr circulus . dánne díudir únébenlánge sîta hábit. *Nullam enim recipit circuli rationem.* Íro neuuéder negât ín dîa zála dis circuli. *Simpliciter autem.* Áber óffeno zeságênne. *Si utraque non recipiunt huius propositi . i. circuli rationem . non dicetur alterum altero magis.* Úbe íro neuuéder . ríngis nôtmez nehábit . sô nehéizet óuh neuuéder mêr ríng . dánne daz ánder. *Non ergo omnia qualiä recipiunt magis et minus.* Fóne díu nesínt nîeht álliu qualia mêr únde mín . i. non omnia recipiunt comparationem.

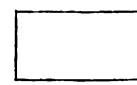

Digitized by Google

22. QUID SIT EI PROPRIUM.

Horum itaque quę predicta sunt . nihil est proprium qualitatis. Téro uóregenámdôn nehéin neíst úréiche qualitatis. *Simile autem et dissimile secundum solas dicitur qualitates.* Kelîh únde úngelîh . uuérdent fóne qualitate éigenháfto gespró[B 110]chen. *Simile autem alterum alteri . non est secundum aliud . nisi secundum id quod quale est.* Éin gelîh ándermo . neuuírdet nîeht fóne ánderên díngen gespróchen . âne uóne quali. *Quare proprium erit qualitatis . secundum eam simile et dissimile dici.* Fóne díu íst qualitatis tíu súndera . fóne íro gelîh . únde úngelih zechédenne.

---

23. RATIO DE COMMUNIONE CATHEGORIARUM

Atuero non decet conturbari . ne quis nos dicat . i. reprehendat . de qualitate propositionem facientes . multa de relatiuis interposuisse. Nû zímet tien lectoribus in gûotemo zesînne . nîo íro nehéin únsih neinchúnne . ze êrist fóne qualitate erhéuen . únde áber dáranâh gnûogez fóne relatiuis ságen. *Habitus enim et dispositio horum quę ad aliquid sunt esse dicebantur.* Tés fúrhto íh fóne díu . uuánda habitus únde dispositio . hína ze relatiuis kezélet uuúrtin . únde man íro ánderêst hîer geuûog. *Pene enim in omnibus talibus genera ad aliquid dicuntur.* Sîe súlen uuízen . dáz genera qualitatis . álméistîg sínt ad aliquid. *Nihil autem horum quę singularia sunt.* Táz nesínt áber nîeht íro species. *Nam cum disciplina ge-*

Digitized by Google

nus sit . ipsum quod est alterius dicitur. Alicuius enim disciplina dicitur. Disciplina uuánda sî genus íst . pe díu íst sî ad aliquid. Éteuués íst îo disciplina. *Eorum quę singularia sunt . nihil ipsum quod est al-*
[B 111]*terius dicitur.* Íro specierum nehéinez nechît man éteuués sîn. *Ut grammatica non dicitur alicuius grammatica . nec musica alicuius musica.* Álsô nîoman nechît [A 302] relatiue . éteuués grammatica . éteuués musica. *Sed forte secundum genus . et hęc ad aliquid dicuntur. Ut grammatica dicitur alicuius disciplina . non alicuius grammatica.* Taz genus ánaséhendo . mág man uuóla chéden . grammatica íst éteuués kelírn. Ér nechît nîeht éteuués grammatica. *Et musica alicuius disciplina . non alicuius musica.* Sô mág man óuh chéden . musica íst éteuués kelírn . náls éteuués musica. *Quapropter quę per se quidem singularia sunt . non sunt ad aliquid.* Pe díu nesínt tíu species keskídotíu ad aliquid . tóh síu án demo genere úngeskídotíu sîn ad aliquid. *Dicimur enim quales . secundum singula.* Táz skînet târána . táz uuír quales héizên nâh tîen speciebus. *Hęc enim et habemus.* Sîe sínt únsere hába. *Scientes enim dicimur . quod habemus singulas scientias.* Uuír héizên chúnnîge . fóne dero hábo dero specierum. *Quare hęc erunt etiam qualitates quę singillatim sunt . secundum quas et quales dicimur.* Fóne díu sínt tíu species qualitatis . nâh tîen uuír óuh héizen quales. *Haec autem non erunt eorum . quę sunt ad aliquid.* Áber ad aliquid nesínt síu nîeht. *Amplius.* Firním nóh táz. [B 112] *Si contingat hoc ipsum quale . et relatiuum esse . nihil est inconueniens in utrisque hoc generibus annumerare.* Keskíhet óuh éin uuórt péi-

Digitized by Google

diu bezéichenen . qualitatem ióh ad aliquid . sô neuuírret tir nîeht táz sélba zezéllenne . ze béidên cathegoriis. EXPLICIT.

24. DE FACERE ET PATI.

Recipit autem facere et pati contrarietates . et magis et minus. Tíudír bezéichenent tûon álde dólên . díu sínt ófto éin ánderên uuíderuuártîg. Únde mág uuérden îouuéderes . mêr ióh mín. *Calefacere enim ad frigidum facere contrarium est . et calidum fieri ad frigidum fieri . et delectari ad contristari.* Uuármin únde chûelin sínt uuíderuuártîg . sô sínt óuh uuármên únde cháltên . frô sîn únde léidig sîn. *Sed et magis et minus.* Sô uuírdet óuh án ín . mêr únde mín. *Calefacere enim magis et minus est . et calefieri magis et minus . et contristari magis et minus.* Mán mág uuóla uuármin mêr ióh mín . únde uuármên mêr ióh mín . únde trûrên mêr ióh mín. *Recipit ergo magis et minus facere et pati.* Fóne díu íst uuâr . táz tûonnis únde dólennis . mêr únde mínnera sîn mág. *Pro his itaque tanta dicantur.* Fóne ín sî is sús cnûege.

25. DE SITU.

Dictum est autem et de situ in his quę ad aliquid sunt . quia denominatiue a positionibus dicitur. Fóne [B 113] ad aliquid ságendo . uuárt óuh keságêt . táz tíu uerba sedere . únde stare . díu situm bezéichenent . kespróchen sínt fóne nominibus sessio . statio . [A 333] díu positionem bezéichenent.

Digitized by Google

26. DE QUANDO . ET UBI . ET HABERE.

Pro reliquis autem . quando . et ubi . et habere . eo quod manifesta sunt . nihil de eis aliud dicitur . quam quę in principio dicta sunt. Fóne uuénne . únde uóne uuâr . únde uóne hábenne . neíst nîeht nû zeságenne . uuánda síu sémfte sínt . âne dáz fóre geságet íst. Uuáz íst táz? *Quia habere quidem significat calciatum esse . armatum esse.* Taz ánaháben . bezéichenet keskúhen uuésen . únde gesáreuuit uuésen. *Ubi uero . ut in loco.* Uuâr bezéichenet . ín uuélero stéte. *Quando . ut quo tempore.* Uuénne . ín uuélemo zîte. *De propositis itaque generibus quę dicta sunt . sufficiunt.* Fóne dîen generibus íh pedêh zeságenne . hábo íh cnûoge geságet.

(LIBER QUARTUS.)

1. QUOD MODIS OPPOSITA DICANTUR.

Dicitur autem alterum alteri opponi quadrupliciter. Ze uîer uuîsôn chît man éin gágen ándermo gestéllit uuérden. *Aut ut ad aliquid.* Álde sô díu gágensíhtîgen. *Aut ut contraria.* Álde sô díu uuíderuuártîgen. *Aut ut habitus et priuatio.* Álde sô hába únde dárba. *Aut ut affirmatio et negatio.* Álde sô néin únde [B 114] iáh. *Opponitur autem unumquod-*

Digitized by Google

que istorum. Tírro îogelîh uuírdet íngágen stéllet. *Ut sit figuratim dicere.* Mít exemplo zeságênne. *Ut relatiua.* Sô relatiua tûont. *Ut duplum dimidio.* Sô zuíualt íst temo hálblîh. *Ut contraria.* Sô uuíderuuártigíu tûont. *Ut malum bono.* Álsô úbel íst kûotemo. *Ut secundum priuationem et habitum.* Sô man chît hába únde dárba. *Ut est cecitas uisui.* Álsô blíndi íst temo kesíune. *Ut affirmatio et negatio.* Sô uéstenúnga únde lóugen tûont. *Ut sedet . non sedet.* Álsô díu sínt . sízzet . nesízzet.

2. DE RELATIUIS.

Quęcumque igitur ut relatiua opponuntur. Tíu relatiue gágenstéllet uuérdent. *Ea ipsa quę sunt . oppositorum dicuntur.* Tíu héizent ánderro. *Aut quomodolibet aliter ad ea.* Álde éteuuîo séhent siu zu ín. *Ut duplum dimidii ipsum quod est . alterius dicitur.* Álsô zuíuált éteunés zuíuált héizet . táz íz íst. *Alicuius enim duplum dicitur.* Íz sól îo be nôte héizen zuíuált . tánne des hálben téiles sî. *Sed et disciplina disciplinato tamquam relatiua opposita est.* Lêra íst óuh gágenstéllet temo gelêrtin . sámo zû ímo séhentíu. *Et dicitur disciplina ipsum quod est disciplinati .* únde dáz tíu lêra íst . táz uuírt kehéizen des kelêrtin. *Sed et disciplinatum ipsum quod est . ad oppositum dicitur . i. ad disciplinam.* Álso uuírdit óuh táz kelêrta hínagespróchen . [A 334] ze sînero gágenstáltûn lêro. *Disciplinatum enim aliquem dicimus disci*[B 115]*plina disciplinatum.* Uuánda uuír héizên îo den gelêrtin fóne dero lêro gelêrtin. *Quęcumque ergo opposita sunt tamquam ad aliquid.* Tíu îo mít témo

Digitized by Google

námin déro gágensíhte gágenstáltiu héizent. *Ipsa quę sunt . aliorum dicuntur.* Tíu sínt îo ánderro . táz síu sínt. *Aut quomodocumque ad inuicem.* Álde éteuuîo séhent siu zu éinên ánderên.

---

3. DE CONTRARIIS.

Ílla ergo quę ut contraria opponuntur. Tíu áber dúrh uuíderuuártîgî héizent opposita. *Ipsa quidem quę sunt . nullo modo ad se inuicem dicuntur.* Tíu neséhent nîeht zu éinên ánderên . án díu dáz síu sínt . síu séhent mêr fóne éinên ánderên. *Neque enim bonum mali dicitur bonum . sed contrarium.* Uuánda nîeman nechît . taz cûota íst tes úbelin gûota . ér chît iz ímo sî uuíderuuártîg. *Neque album nigri album . sed contrarium.* Nóh ér nechît . taz uuîza íst tes suárzen uuîza . ér chît iz ímo sî uuíderuuártîg. *Quare differunt hę contrarietates a se inuicem.* Fóne díu sínt contraria geskéiden.

---

4. DE DIFFERENTIA CONTRARIORUM . I. MEDIUM HABENTIUM . ET NON HABENTIUM.

Quęcumque uero contrariorum talia sunt. Tíu contraria sólih sínt . *ut alterum ipsorum necessarium est inesse . in quibus nata sunt fieri . et de quibus predicantur.* Táz éinuuédęriz îo be nôte ánaíst . tîen síu geslâht sínt . únde uóne dîen man síu sprîchet. *Nihil eorum medium est.* Tíu nehábint nehéin medium. *Quorum uero non est necessarium alterum inesse.* Téro áber éinuuéderiz ána be nôte neíst.

Digitized by Google

Horum omnium est [B 116] *aliquid medium omnino.* Téro állero íst îo ételîh medium.

---

5. EXEMPLA DE NON HABENTIBUS MEDIUM.

Ut languor et sanitas in corpore animalis naturam habet fieri. Álsô sîechelhéit únde gánzi lébendên corporibus kesláht íst. *Et necessarium est alterum esse in animalis corpore . uel languorem uel sanitatem.* Únde sól îo be nôte éinuuéder sîn án des lébentin lîchámen . sîechi álde gesúndi. *Sic et par et impar de numero predicatur.* Sô uuírdit óuh fóne dero numero gespróchen . kerád únde úngerád. *Et necessarium est alterum in numero esse . aut habundans . i. imparem . aut perfectum . i. parem.* Únde íst îo díu numerus ûbersláhentíu álde geébenôtíu. *Et nihil est in medio horum . neque inter languorem et sanitatem . neque inter habundantem et perfectum.* Únde nîeht neuíndist tû únder gánzemo únde únganzemo . únebenemo únde ébene[A 335]mo.

---

6. EXEMPLA DE HABENTIBUS MEDIUM.

Quorum uero non est necesse alterum inesse . eorum est aliquid medium. Téro áber éinuuéderiz pe nôte ána neíst . tíu hábint medium. *Ut nigrum et album in corpore naturam habet fieri.* Álso corpori gesláht íst . uuîz únde suárz uuérden. *Et non est necessarium . alterum horum esse in corpore.* Únde dóh nehéin nôt neíst . éinuuéder ímo ánauuésen. *Non enim omne aut album aut nigrum est.* Uuánda

Digitized by Google

uuîz álde suárz îogelîh corpus neíst. *Sed et prauum et studiosum predicatur quidem et de homine et de aliis multis.* [B 117.] Cûot únde úbel chît man óuh fóne ménniscôn únde fóne ánderên díngen. *Sed non est necessarium alterum horum inesse aliis . de quibus predicatur.* Únde neíst tóh nehéin nôt íro éinuuéder súmelîchên ánauuésen. *Non enim omnia . uel praua sunt . uel studiosa.* Uuánda díngolîh nîeht pe nôte neíst úbel álde gûot. *Et est horum medium.* Pe díu hábint síu medium. *Albi quidem et nigri . fuscum et pallidum . et quicumque sunt alii colores.* Suárzis únde uuîzis media sínt . pléih únde sátcrâ . únde álle ándere uáreuuâ . *s. ut rubrum . uiride . flauum , furuum . uenetum . fuluum . croceum* . i. rôt . crûene · fálo . sálo . crâ . cóltfáro . chrûogfáro. *Praui uero et studiosi.* Áber úbelis . únde gûotis medium íst. *Quod neque prauum neque studiosum est.* Táz neuuéder neíst cûot nóh úbel. Táz héizent stoici indifferens . álsô rîhtûm íst únde skônî. Tíu sô getânin uuóltôn sîe hábin fúre neuuéder. *In aliquibus itaque nomina sunt his quę media sunt.* In súmelîchên contrariis sínt námen fúndene íro mediis. *Ut albi et nigri . fuscum et pallidum.* Álsô dîen mediis suárzis únde uuîzis sínt . pléih únde crísil. *In aliquibus autem nomina quidem in medio assignare idoneum non est.* In súmelîchên íst úmbechâme íro mediis námin ze gébenne. *Sed per utrorumque summorum negationem quod medium est determinatur.* Núbe diu ûzeren ferságendo . uuírdet íro medium geóuget. *Ut quod neque bonum neque malum est . neque iustum neque iniustum.* Álsô díu námelôs sínt . tíu neuuéder sínt cûot . nóh úbel . réht nóh únreht. [B 118]

Digitized by Google

7. DE HABITU ET PRIUATIONE.

Priuatio uero et habitus dicitur quidem circa idem aliquid . ut uisio et cęcitas circa oculum. Hába únde dárba uuírt éteuuâr ánagespróchen . álso geíune únde blíndi án demo óugen gespróchen uuírt. *Uniuersaliter autem dicere est . in quo nascitur habitus fieri . circa hoc dicitur priuatio . utrorumque eorum ordine.* Állelicho zeságenne . sôuuârána diu [A 336] hába uuírt . târána uuírt óuh tiu dárba . áfter íro béidero órdeno . dáz chît . áfter déro órdeno íro béidero zîtes . uuánda sô is únzît íst . sô nesól man neuuéder spréchen. *Priuari autem tunc dicimus . unumquodque habitus susceptibilium.* Dárbên chédên uuír îogelîchiz tero hábemáhtigôn . tánne. *Quando in quo natum est habere nullo modo habet.* Tánne dáz nehábit . táz háben sólta. *Edentulum enim dicimus . non qui non habet dentes . nec cęcum qui non habet uisum.* Uuír nehéizên tén nîeht áfter réhtemo gechôse zánelôsen . dér zéne nehábit . nóh tén blínden tér óugen nehábit. *Sed qui quando contingit habere non habet.* Núbe dén . dér sie nehábit . sô ér sie hábin sólta. *Quędam enim ex generatione sunt . quę neque dentes . neque uisum habent.* Súmelîchiu sínt tíu uóne ánabúrte . zéne nehábint . nóh óugen. *Sed non dicuntur edentula . neque cęca.* Únde dóh nehéizent . zánelôs . nóh plínt. Uuér mág héizen hólz únde stéin áfter rédo zánelôs . únde hârlôs . únde plínt . [B 119] únde tôt. Nîouuíht neíst tôd . âne dáz îu lébeta . nóh plínt . âne dáz îu óugen hábeta . álde háben sólta . nóh hârlôs . nóh zánelôs . âne dáz síu háben sólta . únde áber nehábit.

Digitized by Google

8. OPPOSITA SUB OPPOSITIS ESSE . ET NON CUM EIS IDEM SIGNIFICARE.

Priuari uero et habere habitum . non est habitus et priuatio. Tárbên únde éteuuáz hábin . dáz neíst nîeht hába únde dárba. *Habitus enim est uisus . priuatio uero cęcitas* . kesíune íst hába . priuatio uero cęcitas. Plíndi íst tárba . s. des kesíunis. *Habere autem uisum . non est uisus . nec cęcum esse cęcitas.* Hábên gesíune . táz neíst kesíune . nóh plínt uuésen . plíndi. *Priuatio enim est quędam cęcitas.* Plíndi . dáz íst dárba. *Cęcum uero esse priuari . non priuatio est.* Plínt uuésen . dáz íst dárbên . náls dárba. *Nam si idem esset cęcitas . et cęcum esse . utraque de eodem predicarentur.* Úbe éin uuâre . blíndî únde blínt uuésen . sô uuúrtîn síu uóne éinemo dínge gespróchen. *Nunc uero minime.* Nû neíst tés nîeht. *Sed cęcus dicitur homo . cęcitas uero homo nullo modo dicitur.* Uuánda der mán héizet plíndêr . náls áber blíndî. *Opposita autem etiam hęc uidentur . i. priuari et habitum habere . tamquam priuatio et habitus.* Óuh sínt hábên únde dárbên . sámohárto opposita . sô sélbíu hába únde dárba. *Modus enim oppositionis idem est.* Íst ter sélbo mo[B 120]dus . táz chît . tísíu oppositio íst álsô getân . sô diu uórdera. *Nam sicut cęcitas uisui opposita est . sic cęcum esse et uisum habere oppositum.* Uuánda álsô diu blíndi demo gesíune gágenstéllet íst . sô íst óuh plínt uuésen . únde geséhen. [A 337]

Digitized by Google

9. DE SUBHABITU . ET SUBPRIUATIONE . SIMILIS RATIO.

Non est autem . neque quod sub affirmatione et negatione iacet . affirmatio et negatio. Táz óuh líget ünder uéstenúngo . únde únder lóugene . táz neíst nîeht sélbíu díu uéstenúnga . nóh sélbêr der lóugen. *Affirmatio namque . oratio est affirmatiua . s. ut sedet.* Féstenúnga . dáz íst éin uéstenîg réda. *Et negatio oratio negatiua . s. ut non sedet.* Únde lóugen . íst éin lóugenîg réda. *Horum uero quę sub affirmatione et negatione sunt . nulla est oratio.* Tíu únder dîen zuéin rédôn sínt . s. ut sedere . non sedere . tíu nesínt nîeht réda. *Concedantur autem etiam hęc esse opposita alterutris tamquam affirmatio negationi.* Nû iéhên óuh tíu uuésen opposita éinánderên . álsô lóugen únde uéstenúnga sínt. *Nam in his oppositionis modus idem est.* Íst îo der éino modus oppositionis. *Sicut enim affirmatio aduersus negationem opposita est . ut quod sedet ei quod non sedet.* Álsô uéstenúnga gágenstéllet íst lóugene . sô dáz íst . sízzet nesízzet. *Sic et res quę sub utroque posita est . i. sedere ad non sedere.* Sô íst óuh táz únder ín béidên stât . íh méino sízzen . únde dáragágene nesízzen.

---

10. AD ALIQUID DISCERNITUR . [B 121] AB HABITU ET PRIUATIONE.

Quoniam autem priuatio et habitus non sic opponuntur . ut ad aliquid . manifestum est. Uuír uuízzen dáz hába únde dárba . nîeht sólih gágenstélle ne-

Digitized by Google

hábint sô ad aliquid. *Non enim dicitur hoc ipsum quod est oppositi.* Taz éina nehéizet nîeht tes ánderis. *Uisus enim non est cęcitatis uisus.* Uuánda diu gesíht neíst tero blíndi. *Nec alio ullo modo ad ipsum dicitur.* Nóh ze ánderro uuîs neuuírdet si kespróchen ze íro. *Similiter autem neque cęcitas dicitur cęcitas uisionis . sed priuatio uisionis.* Tánamêr neuuírdet plíndi gehéizen gesíunis plíndi . núbe dárba gesíunis. *Cęcitas uero uisionis non dicitur .* kesíunis plíndi nechît nîoman. *Amplius.* Ferním îo nóh. *Ad aliquid omnia reciprocatiue dicuntur.* Álliu ad aliquid uuérdent kespróchen áfter úmbegánge. *Quare cęcitas si esset eorum quę ad aliquid sunt . utique et conuerteretur.* Úbe óuh tánne blíndi uuâre ad aliquid . sô hábeti si úmbegáng. *Neque enim dicitur ad illud ad quod dicitur . si non conuertitur.* Úbe si úmbe negât . sô neuuírdet si óuh nîeht gágensíhtigo gespróchen zû démo sî gespróchen uuírdet. *Neque enim dicitur uisus* [A 338] *cęcitatis uisus.* Uuánda nîoman nechît . kesíune íst tero blíndi gesíune.

---

11. HABITUS ET PRIUATIO DISCERNUNTUR A CONTRARIIS.

Quoniam autem neque ut contraria opponuntur . ea [B 122] *quę secundum priuationem et habitum dicuntur . ex his manifestum est.* Uuîo úngelîcho óuh contrariis hába únde dárba sîn gespróchen . táz keóffenônt tísiu uuórt. *Quorum enim contrariorum nihil est medium.* Téro contrariorum díu medium nehábint. *Necesse est in quibus nata sunt fieri . aut in quibus predicari . alterum ipsorum inesse semper.* Sól

Digitized by Google

îo daz éina be nôte ánauuésen dîen . án dîen siu múgen uuérden . únde uóne dîen uuír síu múgen spréchen. *Horum enim nihil est medium . quorum alterum necessarium erat inesse susceptibili.* Uuánda díu neházint medium . téro îo daz éina be nôte sól ánauuésen demo hábemáhtîgen. *Ut in languore et sanitate . et habundanti et perfecto.* Álso iz íst in sîechi . únde in gánzi . únde in únébenemo iôh ébenemo. *Quorum uero aliquid est medium . numquam necessitas est omni esse alterum.* Tíu áber medium hábint . tîen neíst nehéin nôt hértôn ánauuésen. *Neque enim necesse est omni susceptibili . candidum . uel nigrum esse . neque frigidum . uel calidum.* Uuánda nehéin nôt neíst corpori . dáz iz uuîz álde suárz sî . chált álde uuárm. *Horum autem medium aliquid nihil prohibet esse.* Íz mág áber ételîh sîn déro . díu únder zuískên stânt. *Horum etiam erat aliquid medium . quorum non erat necessarium alterum inesse susceptibili.* Íz sólta óuh pe nôte sîn daz mítta . tô iz tero îzerôn neuuéder uuás. *Preter* [B 123] *quibus naturaliter unum inest.* Âne díu lâzo íh fóre dîen natûrlîcho îo daz éina ánaíst . âna daz ánder. *Ut igni calidum esse et niui candidum esse.* Álsô uíure héizi . únde snéuue îo uuîzi ánaíst. *In his autem et determinatiue necessarium alterum esse . et non alterutrum contingit.* Án dísên geskíhet îo guíslîcho ánauuésen daz éina âne hérta. *Non enim possibile est ignem frigidum esse . neque niuem nigram.* Uuánda uíur nemág chált sîn . nóh snê suárz. *Quare omni quidem susceptibili . non est necessarium alterum eorum inesse.* Pe díu neíst nehéin nôt állên corporibus daz éina ánauuésen . âne uuéhsel. *Sed* [Schluss A] *solis qui-*

Digitized by Google

bus naturaliter unum inest. Núbe échert tîen daz éina gesláht íst. *Et his determinate unum non alterutrum contingit.* Únde dîen daz éina guísso únuernuéhselôt íst. *In priuatione uero et habitu nihil horum quę dicta sunt uerum est.* Tés álles negeskíhet nîeht in hábo únde in dárbo. *Nec enim semper susceptibili necessarium est alterum eorum inesse.* Uuánda dáz íst sâr éin úngelîchi . táz íro corpori daz éina îo be nôte ána neíst. Uuîo mág? *Quod enim nondum habet naturam ad uidendum.* Éin uuélf taz nóh únzîtig íst zeséhenne. *Neque cęcum neque uisum habens dicitur.* Táz neheizet óuh nóh neuuéder . plínt nóh keséhende. *Ideoque non erunt hęc contrariorum . quorum nihil* [B 124] *est medium.* Pe díu nesínt nîeht tísiu gelîh tîen contrariis . tíu âna medium sínt. *Sed neque quorum est medium.* Nîeht kelîcheren nesínt siu . dîen medium hábentên. *Necessarium enim est omni susceptibili alterum eorum inesse.* Uuánda éinuuéder sô hába sô dárba sól îo án demo corpore sîn. *Quando enim natum fuerit . ad habendam uisionem aut cęcum aut habens uisionem dicetur.* So iz êrist zîtîg uuírdet zeséhenne . sô héizet iz sâr . plínt álde geséhende. *Et horum non interminate alterum . sed alterutrum contingit . s. determinate.* Únde nîeht únguísso daz éina . núbe guísso geskíhet éinuuéderiz. *In contrariis autem quibus est medium . numquam necessarium fuit omni alterum esse . sed quibusdam et his determinate unum.* Áber in díen contrariis tíu medium hábint . neuuírdet nîeht pe nôte daz éina uúnden in állên . núbe échert in súmên . únde óuh taz éina mít quíssemo námin . s. sô díu héizi íst án demo uíure. *Unde palam est quia secun-*

Digitized by Google

dum neutrum modum tamquam contraria opposita sunt ea quę secundum priuationem et habitum opponuntur. Tánnân skînet táz hába únde dárba án íro gágenstélledo . neuuédermo modo contrariorum gelîh ne-
5 sínt. *Amplius.* Síu skéident síh óuh ze ánderro uuîs. *In contrariis quidem existente susceptibili . possibile est in alterutrum fieri mutationem.* Án éinemo lîchamen mág hértuuéhscl uuérden dero contrariorum. [B 125] *Nisi alteri naturaliter unum insit . ut igni calidum*
10 *esse.* Ímo nesî échert taz éina gesláht . sô uíure íst hízza. *Namque quod sanum est . possibile est languere . et candidum nigrum fieri . et ex studioso prauum . et ex prauo studiosum possibile est fieri.* Áber gesúnde uuírt sîeh . únde uuîz suarz . cûot úbel . úbel gûot.
15 *Prauus enim ad meliores exercitationes deductus . et ad doctrinas . uel ad modicum aliquid proficiet . ut melior sit. Id est quamuis procliuior est semita a bono ad malum . et difficilis transitus a uitiis ad uirtutem . non tamen est impossibile . quemlibet peccatis ob-*
20 *noxium . per confabulationem sapientum . et quandam boni consuetudinem paulatim ad meliora procedere donec ad perfectionem conscendat.* Scádel ménnisco ze frómôn únde ze lêro gezôhter . kerúcchet îo be déro uuîlo sô uílo . dáz er bézero uuírdet. *Si uero*
25 *semper uel modicum crementum sumpserit . palam est quia aut perfectę mutabitur . aut satis multum crementum sumet.* Úbe er îo éteuuáz zûléget tánnân uuírdet er éinuuéder uílo gûot . álde uuóla gûot. *Si enim bene mobilior ad uirtutem fiet . uel quodcum-*
30 *que crementum sumpserit a principio.* Úbe er uuóla uáhet ze túgede . álde er síh zu êrist îeht pézerôt. *Ex hoc etiam uerisimile est . amplius eum sumere cre-*

Digitized by Google

mentum. Tánnân mág man ín uuânen óuh férrôr gerúc[B 126]chen. *Et hoc dum semper sit . perfecte in contrarium habitum restituetur.* Únde dáz îo ánatûendo . chúmet er in ándere chúst. *Nisi forte tempore suspensum sit.* Iz neuuérde úndernomen . únde uóne díu ze léibo uuérde. *Uerum in priuatione et habitu . possibile est mutationem in alterutrum fieri.* In hábo únde in dárbo mág uuóla uuérden uuéhsel . des éinen ín daz ander. *Et a habitu in priuationem fit mutatio . a priuatione uero in habitum inpossibile est.* Ter uuéhsel mág uuérden fóne hábo ín dárba náls áber uóne dárbo ín haba. *Neque enim caecus factus . rursus uidit.* Uuánda erblíndetêr . nîo dáranáh neuuárd keséhentêr. *Neque cum esset caluus . rursus comatus est factus.* Nóh chálo uuórtenêr . neuuárd ánderêst keuáhsêr. *Neque cum esset sine dentibus . dentes ei iterum orti sunt.* Nóh zánelôs uuórtenêr ánderêst nezánta.

---

12. AFFIRMATIO ET NEGATIO . DISCERNUNTUR A CĘTERIS.

Quæcumque uero tamquam affirmatio et negatio opposita sunt . palam est . quia nullo predictorum modo opposita sunt. Nû íst guís . táz áber lóugen únde uéstenúnga . ín sélbên gágenstéllet nesínt . nâh téro uuîsûn dero ánderro. *In solis enim istis necessarium est semper . aliud quidem eorum uerum esse . aliud autem falsum.* Án dísên éinên . íst iô daz éina uuâr . daz ánder lúgi.

Digitized by Google

13. CONTRADICTIO DISCERNITUR [B 127] A CONTRARIIS.

Neque enim in contrariis necessarium est semper. alterum uerum esse alterum falsum esse.

14. CONTRADICTIO DISCERNITUR AB AD ALIQUID.

Neque in his quę ad aliquid sunt.

15. CONTRADICTIO DISCERNITUR AB HABITU ET PRIUATIONE.

Neque in habitu et priuatione. Án dien êrerên drín modis . neuíndet nîoman uuâr nóh lúgi. *Ut sanitas et languor contraria sunt . et neutrum neque uerum est . neque falsum est. Similiter autem et duplum et dimidium . tamquam relatiua opposita sunt . et non est eorum alterum neque uerum neque falsum. Sed neque ea quę secundum priuationem et habitum sunt . sicut uisio et cecitas.* Tísíu dríu exempla sínt âne lóugen . únde âne uéstenúnga. *Omnino autem eorum quę secundum nullam complexionem dicuntur . nihil neque uerum neque falsum est. Porro omnia quę dicta sunt . sine complexione dicuntur.* Álliu éinlúzzíu uuórt . nesínt neuuéder uuâr nóh lúgi. Tísíu nû gespróchenen exempla . sínt álliu éinlúzzíu . sô dáz íst sanitas . languor. Únde duplum dimidium únde cęcitas uisus.

Digitized by Google

16. DE COMPLEXIM DICTIS OPPOSITIS.

Sed ed maxime uidebitur hoc tale contingere in his quę secundum complexionem contraria dicuntur. Állero guíssôst múgen dóh keskéhen . uuâr únde lúgi in contrariis. Uuénne íst táz? Sô man síu spríchet zesámine geléitero uuórto. *Sanum namque esse socratem . ac languere socratem . contrarium est.* Álso dáz nû in zesámine gelégetên uuórten contrarium íst . sîeh uuésen socratem . únde gesúnde uué[B 128]-sen socratem. *Sed neque in his necessarium est . semper alterum uerum aut falsum esse.* Ióh nóh tánne . neíst nîeht îo daz éina uuâr . daz ánder lúgi. Éteuuénne mág iz sîn. *Cum enim sit socrates . erit aliud quidem uerum . aliud autem falsum.* Tia uuîla er lébet . sô íst taz éina uuâr . daz ánder lúgi. *Cum uero non sit . ambo falsa sunt.* Souuénne ér neíst . sô sínt síu béidiu lúgi. *Neque enim languere neque sanum esse . uerum est . cum ipse socrates omnino non sit.* Uuîo mág er gesúnde . álde sîeh sîn . tánne ér sélbo neíst? *In priuatione uero et habitu cum non sit . neutrum uerum est. Cum sit non erit alterum uerum.* In hábo únde in dárbo . úbe ér neíst . uuîo mág tánne uuâr sîn teuuéder? Táz íst tîen contrariis kelîh. Únde úber íst . taz éina dóh uuîlon uuâr neíst. Táz íst áber úngelîh ten contrariis. *Habere namque uisum socratem . ad id quod est cęcum esse socratem . oppositum est . sicut priuatio et habitus.* Socratem geséhen . álde socratem plínt uuésen . táz íst oppositum dero hábo . únde dárbo. *Et cum sit . non necessarium est . alterum uerum uel falsum esse.* Únde ímo lébendemo neíst nehéin nôt

Digitized by Google

ein uuésen uuâr . daz ánder lúgi. *Cum enim nondum natus est habere . utraque falsa sunt . et uisum eum habere . et cęcum eum esse.* Êr sînemo zîte . sínt péidiu lúgi . socratem geséhen . ióh plínt uuésen. *In affirmatione autem et negatione semper siue non sit . siue sit . aliud quidem erit falsum . aliud autem uerum.* Áber uéstenôndo . únde [B 129] lóugenendo . socrates sî . álde nesî . uuírdet îo daz éina uuâr . daz ánder lúgi. *Languere namque socratem et non languere socratem . cum ipse sit . palam est . quia alterum eorum uerum . alterum autem falsum est.* Tero zuéio . socratem sîechelôn únde nesîechelôn . únz er íst . uuírdet éin uuâr . daz ánder lúgi. *Et cum non sit similiter.* Únde so er neíst . sô sámo. *Languere etenim cum non sit . falsum est . non languere autem uerum.* Sîechên dóh er nesî . dáz íst kelógen. Nesîechên íst uuâr. *Quare in his solis proprium erit . semper alterum eorum uerum . semper alterum falsum esse . quęcumque tamquam affirmatio et negatio opposita sunt.* Fóne díu íst îo daz éina uuâr . daz ánder lúgi . dánne néin únde iáh . éinánderên begágenent.

---

17. HUCUSQUE DE DIFFERENTIIS OPPOSITORUM SEQUITUR ADHUC DE CONTRARIIS . QUOD ALIQUANDO QUĘ MALA SUNT . SIMUL MALIS ET BONIS . CONTRARIA SINT.

Contrarium autem est bono quidem ex necessitate malum. Úbel íst îo be nôte uuíderuuártîg cûote. *Hoc autem palam est . per singulorum inductionem.* Táz skînet sâr fóne éinzên gegébenên exemplis. *Ut sanitati languor . et iustitię iniustitia . et fortitudini debilies.*

Digitized by Google

Álso sîechelhéit íst kesúndedo . únde únreht réhte . únde uuéichi dero stárchi. *Malo autem aliquando quidem bonum est contrarium . et aliquando malum.* Áber úbel íst uuîlôn gûot uuíderuuártîg . uuîlôn éin ánder úbel. *Egestati enim cum sit malum . superabundantia contrarium* [B 130] *est . cum etiam ipsa sit malum.* Kéisen únde úrgúse . sínt uuíderuuártîg . únde béidiu dóh úbel. *Sed in paucis hoc tale quilibet inspiciet . s. ut malum malo sit contrarium.* Séltenôr uíndet man dáz éin skádo sî ándermo uuíderuuártîg. *In pluribus uero semper malum bono contrarium est.* Óftôr íst úbel gûote uuíderuuártîg.

18. NON SICUT RELATIUA SEMPER SIMUL ESSE CONTRARIA.

Amplius. Contrariorum non necessarium est si alterum sit . et reliquum esse. Fernim óuh . táz éin contrarium uuóla uuésen mág . s. in corporibus . âne daz ánder. *Sanis namque omnibus . sanitas quidem erit . languor quidem non erit.* Uuánda án állên ganzên . íst kesúndeda . âne sîechelhéit. *Similiter autem cum omnes sint albi . albedo quidem erit . nigredo non erit.* Únde dâr sie álle uuîz sínt . álso álbize . târ neíst nehéin suárz. *Amplius.* Fernim nóh. *Si socratem sanum esse ad id quod est socratem languere contrarium est.* Úbe uuíderuuártîg íst . ten mán gesúnde uuésen . únde sîeh uuésen. *Cum non sit possibile utraque simul esse eidem.* Sîd siu ímo béidíu nemúgen sáment ánasîn. *Non erit possibile . cum alterum contrarium sit . et reliquum esse.* Sô íst únmáhtlîh . târ daz éina íst taz ánder dáz

Digitized by Google

imo uuídere íst . sáment ímo dâr uuésen. *Cum enim sit socratem sanum esse.* Sô socrates gesúnde íst. *Non erit languere sanum* [B 131] *socratem.* Sô nemág er gesúndêr . sîeh uuésen.

---

19. QUIBUS INESSE POSSINT CONTRARIA.

Palam uero est quia et circa idem aut specie aut genere . naturam habent fieri contrarietates. Án dîen múgen uuérden contrarietates . tíu éin sínt specie . álde genere . i. tíu éin speciem . álde éin genus hábint. *Languor namque et sanitas in corpore animalis . naturam habet fieri .* kesúndeda únde sîechi . sínt kesláht tîen corporibus animalium . fóne díu íst animal dero corporum genus. *Albedo autem et nigredo . simpliciter in corpore.* Áber uuîzi únde suárzi . uuírdet kelîcho . án lébentemo . únde únlébentemo corpore. Pe díu íst corpus íro allero genus. *Iustitia uero et iniustitia in anima hominis.* Réht únde únreht án dîen sêlôn déro ménniskôn. Pe díu íst homo íro species.

---

20. UBI POSSINT INUESTIGARI CONTRARIA.

Necessarium autem est omnia contraria uel in eodem genere esse . uel in contrariis generibus . uel ipsa genera esse. Nôt íst táz állíu contraria in éinemo genere stándên . álde in zuéin uuíderuuártîgên . álde síu sélben sîn genera. *Album enim uel nigrum in eodem est genere. Color enim genus eorum est.* Uuîz únde suárz sínt in éinemo genere. Fáreuua íst íro genus. *Iustitia uero et iniustitia in con-*

Digitized by Google

trariis generibus. Illius enim uirtus . huius autem nequitia genus est. Réht [B 132] únde únreht . sínt ín uuíderuuártîgen generibus . álso túged únde árg sínt. *Bonum uero et malum non sunt in genere . sed ipsa sunt genera aliquorum existentia.* Áber gûot únde úbel . nesínt nîeht ín demo genere . síu sínt sélben ánderro genera.

---

21. DE PRIORE.

Prius autem alterum altero dicitur . quadrupliciter. Latine uuírdet prius ze uîer uuîsôn gespróchen. I. *Primo quidem et proprię secundum tempus.* Ze êrist únde állero réhtôst . zît meinendo. *Secundum quod scilicet antiquius alterum altero et senius dicitur.* Nâh tíu éin díng héizet êrera . únde áltera dánne daz ánder. *In eo enim quod tempus amplius est . in eo antiquius et senius dicitur.* Uuánda des zîtis mêr íst . fóne díu chît man iz sî êrera . únde áltera. II. *Secundo autem quod non conuertitur secundum subsistendi consequentiam.* Ánderêst uuírdet táz prius kespróchen . táz nîeht umbe negât . án dero nôtfólgúngo des uuésennes. *Ut unus duobus prior est.* Álso éin êrera íst . únde êrera héizet . tánne zuéi . uuánda uóne éinemo chómenT zuéi. Uuáz sínt zuéi . âne zuírort éinez? *Duobus enim existentibus . mox est consequens unum esse. Uno autem existente . non necessarium est duo esse.* Úbe zuéi sínt . sô íst éin be nôte . íst áber éin . sô neíst zuéio nehéin nôt. *Idcirco non conuertitur ab uno consequen*[B 133]*tia . ut sit reliquum.* Pe díu negât iz úmbe . so éin íst sament zuéin . táz zuéi sîn mít éinemo. *Prius autem*

Digitized by Google

uidetur illud esse . a quo non conuertitur in eo quod est esse consequentiam. Hoc est . prius est . quod non habet consequentię suę uicissitudinem. Unum consequitur duos . et prius est. Duo uero unum non necessario consequuntur. Táz íst êrera . des consequentia nîeht úmbe negât. III. *Tertio uero secundum quendam ordinem prius dicitur.* Ze déro drítûn uuîs chît man prius . sô iz ordinem bezéichenit. *Quemadmodum in disciplinis et in orationibus.* Álso iz féret in lírnúngon únde in rédon. *Nam et in demonstratiuis disciplinis . est prius et posterius per ordinem.* Táz man zéigondo lêren sól . án démo íst éinez êr in órdeno . dánne ánderez. *Elementa enim priora sunt his quę describuntur per ordinem.* Ánaléita des uuérchis . sínt îo êr in órdeno . êr sélbez táz uuérh. In geometrica sól man êr lêren . uuáz punctum sî . únde línea únde figura . êr man begínne sélbun die figuras scáfôn ûzer dîen lineis. *Sed in gramatica elementa priora sunt sillabis.* Pûohstába habint óuh in gramatiche êrerûn ordinem dánne sillabę dîe ûzer ín uuérdent. *Et in oratione similiter.* Sô uéret iz óuh in redo. *Proemium enim prius est narratione per ordinem.* Tíu uóreságа . i. prefatio . día rehtores héizent exordium . díu íst êr in órdeno . dánne sélbíu diu ságа. IIII. [B 134] *Amplius . supra ea quę dicta sunt . quod melius est et honorabilius . prius naturaliter esse uidetur.* Úber díu . héizet îo nóh prius . taz pézera . únde êrháftera íst. *Consueuerunt autem et plurimi . priores dicere apud se . honorabiliores et magis a se dilectos.* Cnûoge uuéllen únder ín . dîe héizen priores . tîe ín uuérderen únde lîeberen sínt . tánne ándere. *Est quidem et pene alienissimus horum hic*

Digitized by Google

mos. Tér síto íst tóh nâh ter únréhtesto. ***Modi qui dicti sunt de priore . sunt isti.*** Sús mániga uuîsa sprí-chet man uóne priore. V. *Uidetur autem preter eos qui dicti sunt . alter esse prioris modus.* Âne díse uîere íst îo nóh éin modus prioris. *Eorum enim quę con-uertuntur secundum essentię consequentiam.* Téro díu úmbegang hábint íro míteuuíste . íh méino dáz îo-uuéderez nôte mít ándermo íst. *Quod alterius alteri quomodo libet causa est . digne prius natura dicitur.* Sôuuéderez téro dáz ánder récchet . taz héizet mít réhte natûrlîcho daz êrera. *Quia uero sunt huiusmodi . palam est.* Mán bechénnet uuóla sô getâniu. *Esse namque hominem . conuertitur ad ueram de se rationem.* Tes ménnisken . s. únde îouuéles tínges uuésen . hábit úmbegáng mit sînes uuésennes keiíhte. *Secundum essentię consequentiam.* Áfter sámintuuíste . s. îouué-deris mít ándermo. *Nam si est homo .* [B 135] *uera oratio est qua dicitur . quia homo est.* Úbe ménnisko íst . sô íst tíu geiíht uuâr . dáz er sî. *Et homo con-uertitur . quia est. Nam si uera oratiò est qua dicitur . quia homo est.* Únde úbe díu geiíht uuâriu íst . táz er sî . sô gât úmbe dáz óuh er be nôte íst.

---

22. HUCUSQUE DE CONUERSIONE . NUNC QUID EORUM PRIUS SIT.

Est autem quidem uera oratio . nequaquam causa . quod sit res. Nû neíst tiu uuârra réda nehéin ma-chúnga des tíngis. *Uerumtamen uidetur quodammodo res causa . ut sit oratio uera.* Áber daz díng . máchôt tia réda uuârra. *Cum enim res est aut non est . uera oratio uera aut falsa dicatur necesse est.* Úbe sélbez taz

Digitized by Google

tíng íst . álde neíst . târáfter uuírdet tíu réda uuârriu . álde lúkkiu. *Ideoque secundum quinque modos . prius alterum altero dicitur.* Fóne díu chît man ze uínf uuîson . éin demo ándermo uuésen êrera.

---

23. DE HIS QUĘ SIMUL SUNT.

Simul autem dicuntur simpliciter quidem et proprie . quorum generatio est in eodem tempore. Mán chît uuésen sáment in álaríhte . únde guíssôst . in éinero uríste . mít éinánderên uuórteníu. *Neutrum uero neque prius neque posterius est eorum.* Téro neuuéder neuerrúcchet taz ánder . s. álso diu súnna únde íro skîmo. *Simul itaque hęc dicuntur . secundum idem tempus.* Tísíu chît man sáment uuésen . íro éina zît ánase[B 136]hendo. II. *Naturaliter autem simul sunt . quęcumque conuertuntur quidem . secundum id quod est esse consequentiam.* Tíu sínt áber natûrlicho úngeskéiden . tíu uóne éinánderên íro uuésen hábint. *Sed nequaquam causa est alterum alteri . ut sit.* Únde doh neuuéderiz máchunga neíst . tes ánderis. *Ut in duplo et medio. Conuertuntur etenim hęc.* Álso zuíuált unde hálblîh. Tíu gânt úmbe. *Nam cum sit duplum . est dimidium . et cum sit dimidium . est duplum . sed neutrum alteri causa est ut sit.* Síu sínt îo sáment . síu nemúgen âne éinánderíu nîeht . íro neuuéder . nemáchôt toh taz ánder. III. *Dicuntur simul naturaliter . et quę ex eodem genere e diuerso diuiduntur ab inuicem.* Tíu sínt óuh sáment natûrlîcho . díu ûzer éinemo genere dîezent. *E diuerso autem diuidi alterutrum dicuntur.* Tíu chît man állên hálbôn ûz tîzen. *Quę secundum eandem diuisionem sunt.* Tíu gelîcho

Digitized by Google

skéitúnga tuont. *Ut gressibile . uolatile . et aquatile.* Álso gâendez . flîegendez . suúmmendez. *Haec enim alterutrum e diuerso diuiduntur . quę sunt ex eodem genere.* Tíu skídônt síh kelîcho fóne éinánderên . tíu ûzer éinemo genere sih strángont. *Animal namque diuiditur in hęc . in uolatile . et gressibile . et aquatile.* Animal uuírdet keskídôt . in ulígendez . gâendez . suúmmendez. *Et nihil horum prius uel posterius est.* Únde [B 137] déro nehéin neuerrúcchet taz ánder. *Sed simul per naturam hęc esse uidentur.* Sáment kíbet siu diu natura. *Diuiditur autem et singulum horum in species rursus . ut gressibile animal . et uolatile . et aquatile.* Téro îouuélêz . íh méino gressibile . uolatile . aquatile . kât áber in species. *Erunt ergo et illa simul naturaliter quęcumque ex eodem genere secundum eandem diuisionem sunt.* Tíu uóne îouuélemo genere déro drío in ében chomenT . tíu sínt óuh sáment. *Genera uero semper priora sunt.* Genera uerskîzent îo diu species. *Neque enim conuertuntur secundum quod est esse consequentiam.* Nóh úmbe negânt siu áfter míteuuíste. *Ut cum sit aquatile . animal est.* Álso animal mít aquatili íst. *Cum uero sit animal . non est necesse ut sit aquatile.* Nóh áber aquatile nîeht pe nôte neíst mit animali.

---

24. REPETITIO.

Simul ergo per naturam dicuntur . quęcumque conuertuntur quidem secundum quod est esse consequentiam . sed nequaquam causa est alterum alteri ut sit. Nû sínt réhto díu sáment . éinánderên nôtfólgîg sínt . únde neuuéder ánder nerécchet. *Et ea quę ex eodem*

Digitized by Google

genere e diuerso diuiduntur ab inuicem. Únde óuh tíu ûzer éinemo genere síh strángont. *Et simpliciter simul sunt. quorum generatio in eodem est tempore.* Únde sáment sínt sléhto zeságenne. díu sáment uuórteniu sínt.

25. DE MOTU. [B 138]

Motus autem sunt species sex. Séhs species sínt tero uuágo álde des uuéhsales. *Generatio.* kebúrt. *corruptio.* uuárteda. *Augmentum.* Mêrúnga. *Diminutio.* Mínnerúnga. *Alteratio.* Ánderlîchi. *Secundum locum mutatio.* Fúrderrúccheda. *Alii itaque motus palam est. quia alii ab inuicem sunt.* Álle motus skéident síh óffeno fóne éinánderên. *Non est generatio corruptio.* Péren. neíst nîeht eruuórteni. *Neque augmentum diminutio.* Noh uuáhsen suînen. *Neque alteratio secundum locum mutatio.* Nóh anderlîchi. neíst stéteuuéhsel. *Similiter autem et alii.* Álso úngelîh sínt sie álle éinánderen.

26. QUOD ALTERATIO A CĘTERIS FALSO UIDEATUR NON DISCREPARE.

In alteratione uero habet quandam questionem. Án dero ánderlîchi. mág man zuîuelôn. *Ne forte necessarium sit id quod alteratur per aliquam reliquorum motionem alterari.* Úbe óuh pe nôte éin ánderuuéhsal. ánderlîchi sî. *Hoc autem non est uerum.* Tés nemág áber nîeht sîn. *Nam pene secundum omnes passiones aut plures alterari accidit. nulla aliarum motionum communicante.* Uuánda uóne állen passio-

Digitized by Google

nibus . álde nâh állên . sô hízza . únde urôst sínt . keskíhet ánderlîchi . âne ándere uuéhsela. *Nam neque augeri necessarium est . quod per passionem mouetur neque imminui.* Táz skînet fóne díu . uuánda nehéin nôt [B 139] neíst kemêrôt uuérden álde gemínnerôt . taz síh uuéhselôt fóne passionibus. *Similiter autem et in aliis.* Sámo úngeméine íst iz óuh tien ánderên motibus. *Ideoque alia erit preter alios motus alteratio.* Pe díu íst alteratio keskéiden fóne ín állên. *Nam si eadem esset oportebat id quod alteratur mox et augeri et minui.* Úbe iz éin uuâre . sô sólti dáztir keánderlîchôt uuírdet . sâr uuáhsen . únde suînen. *Uel quandam aliarum motionum consequentiam fieri.* Álde ételîcha sámintuuíst hábin dero ánderro uuéhsalo. *Sed non est necesse.* Nû neíst tes nehéin nôt. *Similiter autem et quod augetur aut aliqua alia motione mouetur . alterari oportebat.* Sô sólti óuh keanderlîchôt uuérden . táztir uuáhset . álde ze dehéinero uuîs síh uuéget. *Sed sunt quedam crescentia quę non alterantur.* Tés nemág nîeht sîn . uuánda gnûgíu uuáhsent . tíu síh nîeht neánderlîchônt. *Ut quadrangulus circumposito gnomone creuit quidem . alteratum uero nihil est factum.* Álso quadrangulum uóne gnomone zûgelégetemo uuáhsit . únde nîeht keánderlîchôt neuuírdet. Tíz íst quadrangulum. □ Sô íst tíz gnomo. Lége zesámine díu zuéi . so íst iz áber quadrangulum. Mêrôra íst iz . [B 140] náls ánderlichôra. *Sic et in aliis huiusmodi.* Sô íst iz óuh keskéiden fóne dîen ánderên motibus. *Quare alii sunt motus ab inuicem.* Pe díu sínt keskéiden álle motus.

Digitized by Google

27. DE CONTRARIETATE MOTUUM.

Est autem simpliciter quidem motui quies contrarium. Keméinlîcho zeságênne. íst stílli uuágo uuíderuuártîg. *His autem quę per singula sunt. generationi quidem corruptio. augmento autem diminutio.* Áber éinzên zeságenne. íst iruuérden uuíderuuártîg pérenne. Álso án demo bóume éin ást iruuírdet. ánderer piret. Uuíderuuártîg íst óuh suînen uuáhsenne. *Secundum uero locum motationi. secundum locum quies maxime uidetur oppositum esse.* Sô íst óuh uuíderuuártîg ín stéte stân. demo rúcchenne. *Et forte in contrarium locum motatio.* Únde sélbez rúcchen in uuíderuuártîge stéte. *Ut ei quę inferius est. ea quę superius est. et ei quę superius est. ea quę inferius est.* Álso ûfrúcchen. uuíderuuártîg íst temo níderrúcchen. únde áber níderrúcchen témo ûfrúcchen. *Reliquorum uero assignatorum motuum. s. qui sunt in sexta specie. non facile est assignare quid sit contrarium.* Uuáz áber uuíderuuártîg sî démo séhsten uuéhsale. dáz íst únsénfte zeságenne. *Uidetur autem neque esse aliquid contrarium.* Ímo neíst sâr nîeht uuíderuuártîg. [B 141] *Nisi quis et in hoc secundum qualitatem quiętem opponat. aut in contrariam qualitatis motationem.* Mán nechéde óuh hîer dero qualitatis únuuéhsal. íro uuéhsale uuíderuuártîg sîn. álde uuéhsal dero éinûn in ándera uuíderuuártîga. *Sicut et in motatione secundum locum. aut in contrarium locum motionem.* Álso iz óuh férit in stíllo stânne. únde únstillo. álde in uuíderuuártîga stát zeuárenne. sô er uóre chád. *Est autem alteratio motatio secundum qualitatem.* Nû íst réhto ánderlîchi uuéhsal uuîolîchi. *Quapropter*

Digitized by Google

opposita erit secundum qualitatem motationi secundum qualitatem quies. Pe díu íst íro uuéhsal . únuuéhsale uuíderuuártîg. *Aut in contrarium motatio qualitatis.* Álde dero éinûn uuéhsal . in ándera uuíderuuártîga. *Ut album fieri . ad id quod est nigrum fieri.* Álsô uuideruuártîg uuéhsal íst uuîz uuérden . demo suárz uuérden. *Alteratur enim . in contraria qualitatis . motatione facta.* Uuánda iz ánderlîchôt síh . éinero qualitate feruuéhselôtero in ándera uuideruuártîga.

---

28. DE HABERE.

Habere autem multis dicitur modis. Hábên uuírdet kespróchen . ze mánegên uuîsôn. *Aut enim . s. dicimur habere . tamquam habitum et affectum . aut alium quamlibet qualitatem.* Únsíh chît man háben qualitatem . fésta únde únuésta . álde ételîcha qualitatem. *Dicimur enim disciplinam habere . atque uirtutem.* Uuánda únsih chît [B 142] man háben líste . únde túgede . dáz sínt qualitates. *Aut ut quantitatem.* Álde ételîcha geuuást. *Ut quod contingit ei qui habet magnitudinem.* Álso man démo chît . tér mícheli hábit. *Dicitur enim bicubitum.* Óuh chît man éteuuáz háben án ímo zuéio élnôn léngi. *Aut ea quę circa corpus sunt.* Álde chît man únsih ánaháben. *Ut uestimentum . uel tunicam.* Álso uuír éigen den rógh . únde ándera uuât. *Aut in menbro . ut in manu anulum.* Álde án dîen líden . sô uuír daz fíngeri éigen. *Aut ut menbrum ut manum uel pedem.* Álde die líde án demo lîchamen . sô uuír hénde únde fûze éigen. *Aut in uase . ut modius grana tritici . aut lagena uinum. Uinum enim habere lagena dicitur . et modius grana*

Digitized by Google

tritici. In díutiskûn chédên uuír . táz uáz kehébit ten uuîn . ter ság kehébit táz chórn. *Hęc igitur omnia habere dicuntur . ut in uase. Aut ut possessionem. Habere enim domum et agrum dicimur. Aut etiam uxores habere . sed et uxor uirum.* Uuír chédên únsih háben . dáz in uázze íst . ióh ál dáz in únserro geuuálte íst. Hûs únde éigen . únde chénûn ióh sia chédên uuír háben chárel. *Sed uidetur alienissimus . qui nunc dictus est modus esse . in eo quod est habere. Nihil enim aliud uxorem habendo significamus nisi quia cohabitat.* [B 143] Taz íst tóh uérrôst fóne réhtemo gechôse . táz man chît chénûn háben . uuánda iz échert míteuuíst méinet. *Forte tamen et alii quidam apparebunt modi . de eo quod est habere. Sed qui consuerunt dici . pene omnes enumerati sunt.* Mág keskéhen . táz man óuh ze ánderro uuîs chît háben . diz íst tóh kéngesta.

Digitized by Google

Digitized by Google

III.

ANICIUS MANLIUS SEVERINUS BOETIUS

BEARBEITUNG VON ARISTOTELES' SCHRIFT

DE INTERPRETATIONE.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRĘFATIUNCULA IN PERIERMENIAS.

ARISTOTILES scréib CATHEGORIAS . chúnt zetûenne . uuáz éinlúzzíu uuórt pezéichenên . nû uuíle er sámo chúnt ketûon in pierminiis . uuáz zesámine gelégítíu bezéichenên . an dîen uerum únde falsum fernómen uuírdet . tíu latine héizent proloquia. Án dîen áber neuuéder uernómen neuuírdet . tíu eloquia héizent . téro uersuîgêt er án dísemo bûoche. Uuánda óuh proloquia geskéiden sínt . únde éiniu héizent simplicia . dâr éin uerbum íst . ut homo uiuit . ánderíu duplicia . dâr zuéi uerba sínt . ut homo si uiuit spirat . sô lêret er hîer simplicia . in topicis lêret er duplicia. Fóne simplicibus uuérdent predicatiui syllogismi . fóne duplicibus . uuérdent conditionales syllogismi. Nâh periermeniis . sól man lésen prima analitica . târ er béidero syllogismorum keméina regula syllogisticam héizet . táranâh sól man lésen secunda ana[B 144]litica . târ er súnderîgo lêret predicatiuos syllogismos . tîe er héizet apodicticam . ze iúngist sól man lésen topica . án dîen ér óuh súnderîgo lêret conditionales . tîe er héizet dialecticam. Tíu partes héizent sáment logica. Nû uerním uuîo er díh léite zûo dîen proloquiis.

Digitized by Google

INCIPIT LIBER PERI ERMENÎAS.

(LIBER PRIMUS.)

1. INTENTIO LIBRI PRIMA EST.

Primum oportet constituere . quid sit nomen . et quid uerbum . postea quid negatio et affirmatio. Ze êrist sól man ságên . uuáz nomen . únde uerbum sî . ûzer dîen negatio uuírdet . únde affirmatio . táranâh . uuáz síu sélben sîn. *Et enuntiatio.* Únde uuáz íro zuéio genus sî . i. enuntiatio. *Et oratio.* Únde uuáz óuh tés genus sî . i. oratio. *Sunt ergo ea quę sunt in uoce . i. ipse uoces . earum quę sunt in anima passionum . i. conceptionum notę . et ea quę scribuntur i. literę . eorum quę sunt in uoce . i. uocum.* Fernîm ze êrist . táz tíu genámden séhsíu . uoces sínt. Samoso er cháde. Nomen. Verbum. Negatio. Affirmatio. Enuntiatio. Oratio . sínt óffenúnga . únde zéichen dero gedáncho . únde áber íro zéichen sínt litere. Tíe sélben gedáncha . tûont tero sêlo ételîcha dólúnga . sô sie conceptę uuérdent in anima. Pe díu héizet er sie [B 145] passiones animę. *Et quemadmodum nec literę omnibus eędem . sic nec eędem uoces.* Únde álso állero líuto scrífte nîeht kelîh nesínt . tánamêr nesínt íro sprâcha. *Quorum autem hę primorum notę . eędem omnibus passiones animę sunt.* Quorum únde primorum . dáz sínt neutra . fúre feminina. Íz chît. *Eędem passiones animę sunt omnibus gentibus . quarum primarum . s. passionum . hę uoces notę sunt.* Állên líuten sínt tie uóregedáncha gelîh . téro zéichen die uoces sínt. *Et quorum hę similitudines . res etiam eędem . i. res etiam eędem sunt . quarum hae . s. passiones . similitudines*

Digitized by Google

sunt. Ióh tíu díng téro gelîhnísse dîe gedáncha sínt. sínt in állên stéten îo diu éinen. Sô éiueríu díng sínt. únde sûezíu. únde hólz íst. únde stéina. góld únde sílber. únde ándere creaturę. Tíu bíldôt taz mûot. so iz tarána dénchit. *De his quidem dictum est. in his quę sunt dicta de anima.* Iz chît. In his quę dicta sunt de anima. i. de intellectibus animę. de his quidem satis dictum est. Fóne déro sêlo uernúmiste. íst nû ze mâle gnûge geságet. *Alterius est negotii.* Éines ánderes uuérchis íst. fóne íro passionibus zeságenne. *Quemadmodum autem est in anima. aliquotiens quidem intellectus sine uero uel falso. aliquotiens autem. s. est. cum iam necesse est.* [B 146] *horum alterum inesse. sic etiam in uoce.* Tíu uuórt hábint kelîhnísse. dero gedáncho. Álso uuîlôn gedáncha sínt. nóh uuâr. nóh lúgi. únde áber sâr. éinuuéder sínt. sô sínt óuh tíu uuórt. tíu ín uólgent. *Circa compositionem autem et diuisionem. est falsitas. ueritasque.* Substantiam. únde accidens zesámene légendo. álde skéidendo. uuírdet uuâr álde lúgi. Lége homo. únde currit zesámine. sô chît iz homo currit. táz íst uuâr álde lúgi. Skéid síu mít temo aduerbio non. sô chît iz homo non currit. táz íst áber éinuuéder. uuâr. álde lúgi. *Nomina igitur ipsa et uerba. consimilia sunt intellectui. sine compositione. uel diuisione. i. sine est. uel non est;* Sléhtiu uuórt. sínt kelîh. sléhtero uernúmiste. tánnę siu béidíu sínt âne uéstenúnga. únde âne lóugen. uuánda íro neuuéder íst tánne lúgi. nóh uuâr. *Ut homo uel album. quando non additur aliquid. Neque enim adhuc uerum aut falsum est.* Álso déro neuuéder nóh tanne uuâr. nóh lúgi. neíst. úbe man dénchit. álde chît. homo

Digitized by Google

uel album . mán nelége îeht tárazû. *Huius autem signum hoc est.* Ih kíbo dir dés exemplum . táz uuâr . nóh lúgi neíst . tóh iz sî compositum. *Hircoceruus enim significat aliquid.* Hircoceruus pezéichenet . táz péidíu sáment íst . póg ióh [B 147] hírz . únde íst compositum nomen. *Sed quod nondum est uerum uel falsum.* Íz íst áber sólih nomen . dáz uuâr . nóh lúgi . nebezéichenet. *Si non uel esse uel non esse addatur . uel simpliciter . uel secundum tempus.* Mán nespréche uerbum dárazû . sléhto âne tempus . álde mít tempore. Dáz chît er . uuánda presens échert keskéite dero temporum íst . únde áber preteritum . ióh futurum . sélbin die tempora sínt. Tû nechédêst . hircoceruus est uel fuit . uel erit . ánderês nemág iz sîn . uuâr . nóh lúgi . dóh iz compositum sî.

2. QUID SIT NOMEN.

Nomen est uox significatiua. Nomen íst éin bezéichenlîh stímma . únde éin bezéichenlîh uuórt . tes tínges . tes námo iz íst. *Secundum placitum.* Áfter dero gelúbedo . dîe iz êrest fúnden. *Sine tempore.* Âne dia bezéichennîssida temporis . tíu án uerbo íst. *Diffinitum.* Kuíssa uernúmist hábintiz . únde guíssa bezéichennîssida. *Cuius nulla pars est significatiua separata.* Tés syllaba . álde dés litera . dúrh síh nîeht nebezéichenit. *In nomine enim quod est equiferus . nihil per se significat.* Uuánda éin uuórt íst equiferus . fóne díu nehábet túrh síh nîeht pezéichennîssedo sîn pars ferus. *Quemadmodum in oratione . quę est equus ferus.* Sô iz hábet án déro rédo . i. péitîg ros . uuánda ferus tánne nîeht neíst pars nominis . núbe sélbez no-

Digitized by Google

men. [B 148] *At uero non quemadmodum in simplicibus nominibus . sic se habet et compositis.* Íz neuérit nîeht kelîcho in éinlien uuórten . únde zesámene gesáztên. *In illis enim nullo modo pars significatiua est . in his autem uult quidem . i. imaginationem habet significationis.* Án dien simplicibus neíst nóh tés kelîh . an dîen compositis péitet iz síh taz pars . únde túot tés kelîh . sámoso iz îeht pezéichenne. *Sed nullius separati . i. nulla separatae partis significatio est.* Îo dóh nepezéichenet iz nîeht túrh síh. *Ut in equiferus.* Álso iz skînet án demo nomine equiferus. Sîn pars tûot álso iz hábe dúrh síh significationem . téro iz nîeht nehábit. *Secundum placitum uero . quoniam naturaliter nominum nihil est . sed quando fit nota . s. illa naturalis est.* Íh chád nomen uuésen bezéichenlîh . áfter gelúbedo . uuánda iz natûrlicho neuuírdet . so sûmelîh án dir zéichenúnga tûot. *Nam designant et inliterati soni . ut ferarum . quorum nihil est nomen.* Táz chád íh fóne díu . uuánda dero tîero stímma . hábent natûrlîcha bezéichennîssida . únde nesínt nîeht nomina. Pe díu sínt nomina geskéiden . fóne dîen stímmôn dero tîero.

---

3. DE HIS QUE POSSUNT UIDERI NOMINA.

Non homo uero non est nomen. Latine non homo álde in díutiskûn nîmén[B 149]nisko . neíst nîeht nomen. *At uero nec positum est nomen . quo illud oporteat appellari.* Nóh óuh sâr uúnden neíst . uuîo man iz héizen súle. *Neque enim oratio aut negatio est sed sit nomen infinitum.* Íz nemág héizen oratio . sine uerbo. Íz nemág héizen negatio . sine uero et falso. Nû héi-

Digitized by Google

zên iz nomen infinitum . táz chît únguis námo . uuánda iz állíu díng méinen mág . âne ménnisken . únde dóh téro nehéin guísso neméinet. *Catonis autem uel catoni . et quęcumque talia sunt . non sunt nomina . sed casus nominis.* Obliqui casus nesínt óuh nîeht nomina . uuánda nîoman nehéizet catonis . nóh catoni . íz sínt uuéhsela des nominis. Casus íst flexio . táz chît chêr . flexio íst alteratio . táz chît ánderlîchi . alteratio íst mutatio . táz chît uuéhsel . fóne díu sínt casus uuéhsela. *Ratio autem eius . id est nominis . est in aliis quidem . s. uocibus casuum . eadem.* Áber diffinitionem nominis . findest tu án sînên casibus. Álso cato íst uox significatiua secundum placitum . sô íst óuh catonis únde catoni. *Sed differt.* Íst áber dóh keskéiden. *Quoniam cum est . uel fuit . uel erit adiunctum . i. adiunctus casus . neque uerum neque falsum est . nomen uero semper.* Uuánda casus mit uerbo . netûot lóugen . nóh keiíht . nomen tûot áber. *Ut catonis est . uel non est. Nondum enim aliquid . neque uerum dicit . neque falsum.* Tû nelégest mêr zû . [B 150] sô neíst iz . uuâr . nóh lúgi.

---

4. QUID SIT UERBUM.

Uerbum autem est . quod consignificat tempus. Uerbum íst . táz sáment actione . álde sáment passione . presens álde preteritum álde futurum tempus pezéichenet. *Cuius pars nihil extra significat.* Tés pars nîeht túrh síh nebezéichenet. *Et est semper nota eorum quę de altero predicantur.* Únde íst iz îo bezéichenénde . éin déro . díu uóne ánderên gespróchen uuérdent . sô actio tûot . únde passio . únde állíu acci-

Digitized by Google

dentia. Uuánda síu uuérdent îo gespróchen . fóne íro subiecto. *Dico autem quoniam consignificat tempus.* Íh chído iz tempus pezéichenne . mít ánderro bezéichennissedo. *Ut cursus quidem nomen est . currit uero uerbum . i. ut sicut cursus nomen est sine tempore . sic currit uerbum est cum tempore.* Táz tu uuóla uuízîst . taz îo nomen . sô cursus íst . tempus neméinet . únde îo uerbum . sô currit íst . tempus nôte méinet. *Consignificat enim nunc esse . i. consignificat presens tempus.* Sáment actu . méinet iz tia gágenuuértûn stúnda. *Et est semper eorum nota . quę de altero dicuntur.* Únde íst îo nota . táz chît hábit iz îo bezéichénnissida déro . quę de altero dicuntur . táz sínt accidentia. Fóne díu chît er sâr nâh. *Ut eorum quę de subiecto aut in subiecto.* Álso déro nota . fóne ándermo gespróchen uuérdent . tíu de sub[B 151]iecto héizent . únde in subiecto. Táz sínt áber accidentia. Sámoso er chádè . íz pezéichenet îo actionem . únde passionem . tîe in subiecto lígent . sô állíu accidentia tûont . únde óuh tánne uuérdent kespróchen de subiecto . sô siv sínt generalia . únde specialia.

---

5. DE HIS QUĘ UERBA UIDERI POSSUNT.

Non currit uero . non laborat . non uerbum dico. Nelóufit . neríngeț . nesínt nîeht mêr uerba . dánne non homo nomen íst. *Consignificat quidem tempus . et semper de aliquo est.* Síu hábint diffinitionem des uerbi . únde nesínt tóh nîeht uerba. *Differentię autem huic . nomen non est positum . sed sit infinitum uerbum.* Currit . táz íst simplex uerbum . fóne démo skéidet síh non currit. Pe díu sô chît er . dírro differentię . i.

Digitized by Google

tísemo . dáz síh fóne éinemo skéidet . neíst nóh nehéin námo uúndenêr . nû uíndên ín . únde héizên iz infinitum uerbum . i. únguís bezéichenéntez uerbum. Zíu sól iz sô héizen? *Quoniam similiter in quolibet est . uel quod est . uel quod non est.* Uuánda iz fóne díngolîchemo gespróchen uuírdet . ióh fóne demo . dáztir íst . ut homo non currit . ióh táztir neíst . ut chimera non currit. Únde óuh fóne díu . uuánda éina actum uerságet iz . uuélicha iz áber uuélle . dáz neóffenôt iz nîeht. *Similiter autem de futuro currit . uel currebat . non uerbum est . sed* [B 152] *casus est uerbi.* Nîeht mêr neíst uerbum . táz man spríchet in futuro tempore . álde preterito. Sed casus uerbi. Íz héizet casus uerbi. *Differt autem a uerbo . quod uerbum significat presens tempus . illa uero quod complectitur.* Síu sínt târána geskéiden . uuánda daz námaháftesta uerbum . pezéichenet presens . áber díe casus uerbi . díe bezéichenent tíu zuéi tempora . díu úmbe daz presens stânt. Prȩteritum únde futurum . stânt in ében . presens . stât in míttemen . futurum . lóufet zû . taz iz presens uuérde . preteritum . dáz presens uuás . lóufet tána . sélbez presens . íst únder hánden. *Ipsa quidem secundum se dicta uerba . nomina sunt.* Sélben díu uerba . sínt nomina . sô siu éinlúzzíu gespróchen uuérdent. Fóne díu spréchent greci . infinitiuum mít articulo . TO TPEXEIN . i. hoc currere. Uuír chédên óuh nominatiuo . mîn lóufen . íst spûotigera . tánne daz tîn . únde in genitiuo . mînes lovfennis spûot páz . tánne dînes. Latini chédent ófto . in nominatiuo . meum uelle . meum esse . meum scire. Tánnân skînet . táz uerba . múgen héizen nomina. *Et significant aliquid.* Únde hábint síu dúrh síh . íro

Digitized by Google

bezéichennísseda . samoso nomina. *Constituit enim qui dicit intellectum . s. audienti.* Táz skînet târána . uuánda dér iz éinlúzzez spríchet . tér gíbet [B 153] ánauuólga uernúmist temo lósênten . sámoso er nomen sprâche. *Et qui audit . quiescit.* Únde hírmet er sînes lósênnis . sû er iz kehôret. *Sed si est . uel non est . nondum significat.* Áber nóh tánne . neóuget iz nîeht . úbe iz uuâr sî . álde nesî . tû nelégêst mêr zû. *Neque enim esse . signum est rei . uel non esse. Quasi diceret. Neque enim est uerbum solum signum eius rei . de qua predicatur . ad intellegendum esse uel non esse.* Íz nemág úns éinez . nehéin díng keságên uuésen . álde neuuésen. Táz chît . íz neíst nehéin zéichen . affirmationis . álde negationis. *Nec si hoc ipsum est . purum dixeris . ipsum quidem nihil est.* Nóh sélbez est . mít témo álle uéstenúnga uuérdent . nemág éinez proloquium sîn. *Consignificat autem quandam compositionem . quam sine compositis non est intellegere.* Íz pezéichenet aber éteuuaz . mít zesámene gelégetên uuórten . tíu nîoman dúrh síh neuernímet . síu neuuérdên zesámene geléget.

(LIBER SECUNDUS.)

6. QUID SIT ORATIO.

Oratio autem est uox significatiua . cuius partium aliquid significatiuum est separatum . ut dictio. Oratio íst óuh significatiua uox . álso nomen . únde uerbum. Sî íst áber dóh tés . fóne ín geskéiden . táz îo gelîh íro téilo . dúrh síh îeht [B 154] pezeichenet. Álso éin uuórt tûot án dero rédo pezéichenet éteuuáz. *Non ut affirmatio . uel negatio.* Nî dóh nîeth uuâr . álde lúgí . sô proloquia tûont. *Dico autem . ut homo signi-*

Digitized by Google

ficat aliquid. Íh méino . álso homo íst éin lúzziz uuórt . unde dóh éteuuáz pezéichenet. *Sed non quoniam est . aut non est.* Náls áber nîeht . néin únde iáh. *Sed erit affirmatio . uel negatio . si quid addatur.* Légest tv îeht tarazv̂ . s. doh éin uerbum . sô uuírdet iz . proloquium. Vt homo currit. *Sed non una hominis syllaba.* Aber éin syllaba . ho . alde mo . nemúgen nîeht pezéichenlîh sîn . dúrch síh. *Nec in eo quod est . sorex . rex significat. Uox est sola.* Nóh án démo uuórte sorex . nehábit rex . nehéina sunderîga bezéichennísseda . tóh iz mánne sô dúnche. *Sed uox est sola.* Íz ist échert éin stímma. *In duplicibus quidem significat.* Sámint téro ánderûn syllaba . pezéichenet iz. *Sed non secundum se.* Nî dúrh síh. *Sed quemadmodum dictvm est.* Núbe sô iz târuóre geságet íst . tô man ságeta . úmbezéichenlîh uuésen . partes nominis . sámoso óuh uerbi.

---

7. ITEM QUA[B 155]LIS SIT OMNIS ORATIO.

Est autem oratio quidem omnis significatiua . non sicut instrumentum . s. ut plato docuit . sed quemadmodum dictum est secundum placitum. Álle orationes pezéichenent îo éteuuáz . náls nîeht natûrlicho . sô instrumentum . núbe áfter gelúbedo . únde áfter mánnis uuíllen . sô iz fóre geságet íst. Táz óuga íst instrumentum dés keséhennis. Natûrlîh íst taz kesíune . natûrlîh íst táz . mít tíu man gesíhet. Sô uuânda plato . mít kechôse . sámoso mít instrumento . keóffenôt uuérden . mánnes uuíllen . únde díu béidiu natûrlîh sîn. Áber aristotiles uéstenôt nomen unde uerbum secundum placitum gespróchen uuérden . uuánda éinen

Digitized by Google

gentibus . lîchet in éina uuîs zechédenne . ánderên in ándera uuîs. Táz uuír héizên góld . táz héizent latini aurum . greci crison. Uuâre iz natura . déro neuuâre nehéin uuéhsal. Táz skînet târána . uuánda dáz hîer natûrlîcho íst sûoze . álde bítter . táz íst úberál sô. Uuío mág oratio sîn . secundum naturam . sîd íro partes . nomen únde uerbum . áfter líuto uuíllen keskáfôt sínt? Fóne díu íst oratio nota . náls instrumentum . únde [B 156] íst áber díu zúnga . íro instrumentum . uuánda man sprîchet . mít tero zúngûn . álso man gesíhet mít temo óugen. Instrumentum chédên uuír . kerúste . keskírre . gezíug . ázâse. Instrumentum íst . mít tíu man díngolîh tûon sól.

---

8. ENUNTIATIO DISCERNITUR . A CAETERIS ORATIONIBUS.

Enuntiatiua uero non omnis . i. Non omnis oratio enuntiatiua est . sed in qua uerum uel falsum est. Nehéin oratio neíst mêr enuntiatiua . âne díu uuâr . álde lúgi ságet. Uuír múgin óuh tíuten enuntiatio . sága. Sága íst péidiu . uuâr ióh lúgi. *Non autem in omnibus . s. est uerum . uel falsum. Ut deprecatio . oratio est . quidem . sed neque uera . neque falsa.* Áber in állên orationibus . neuíndest tu dóh nîeht téro éinuuéder . s. uuâr . álde lúgi . uuánda deprecatio neuuéder neíst. *Et cętere quidem relinquuntur.* Únde be díu uuérdent hîer die ándere uersuîgêt . i. optatiua oratio . uocatiua . imperatiua . deprecatiua. *Rhetoricę enim . uel poeticae conuenientior consideratio est.* Íro íst . uuára zetuônne poetis . únde rehtoribus . mêr dánne

Digitized by Google

philosophis. *Enuntiatiua uero presentis speculationis est enuntiatiua.* Éiniu íst tíssis ketráhtedis.

---

9. DE SPECIEBUS ENUNTIATIONIS . ET ORDINE UNARUM. [B 157]

Est autem una prima oratio enuntiatiua affirmatio. Deinde negatio . s. que natura sunt unę orationes. Alię coniunctione unę. Táz er chît una . dáz méinet er significatione . náls numero. Sámoso er cháde . súmelîche enuntiatiuę orationes sínt éine . sô ze êrist íst affirmatio. Síu íst uuîlôn éiniu naturlîcho . únde sámoso uóne sélbuuáhste. Ut homo animal est. Táranâh íst negatio sô sámo. Ut homo animal non est. Fóne dîen íst tiz pûoh kescríben . ûzer dîen uuérdent predicatiui syllogismi. Súmelîche sínt áber uuîlôn éine uóne bánde. Tíe sínt ûzer zuéin . álde ûzer mánigên . éine uuórtene. Sô dáz íst. Si homo est . animal est. Homo est . animal est . táz uuârîn zuô . úbe si coniunctio ûzer ín éina nemáchôtî. Fóne dîen ságet er in topicis . únde lêret ûzer ín uuúrchen . conditionales syllogismos.

---

10. QUOD ENUNTIATIONES . I. PROPOSITIONES . SIUE PROLOQUIA UERBIS CONSTITUANTUR.

Necesse est autem enuntiatiuam omnem orationem . ex uerbo esse . uel casu. Álliu proloquia máchôt îo dáz uerbum . éinuuéder . sô presentis temporis . álde preteriti . álde futuri. *Etenim hominis rationi . si non addatur . aut est . aut erit . aut fuit . aut aliquid huius-*

Digitized by Google

modi . nondum est oratio enuntiatiua. Sámoso er cháde . íh uuí[B 158]le dir ze exemplo gében diffinitionem hominis. Uuíle dû tûon mít diffinitione proloquium . i. propositionem . tû nelégêst tánne uerbum zû déro diffinitione . uerbi gratia hominis . ánderes neuuírdet si nîeht ze proloquio. Chíd homo animal est . táz íst proloquium . únde dáz proloquium héizet diffinitio. Uuíle dû chéden . homo . animal rationale mortale gressibile . âne dáz est . tóh iz mánigíu uuórt sîn . síu nesínt îo nîeht proloquium. Mít párên nominibus nemág nehéin proloquium uuérden. Íz mág áber uuérden mít párên uerbis . sô dáz íst. Ambulare . moueri est. Únde âne nomen . sô dáz íst. Non homo currit.

---

11. ITEM DE UNIS.

Quare unum quiddam est . et non multa . animal gressibile bipes. Fóne díu uerním éin díng uuésen . tíe drî terminos . íh méino éina enuntiationem . animal . gressibile . bipes . sámoso óuh tíe zuêne . homo currit. *Neque enim eo . quod dicuntur propinque . unum erit.* Nî dóh fóne díu nîeht éin . táz sie átaháfto . únde geslágo nâh éinánderên gespróchen uuérdên. *Est hoc tractare alterius negotii.* Táz íst ánders uuâr zelêrenne. Sámoso er châde . lís mîne metaphisica . dâr lêro íh tíh iz. Áber boetius . ságet iz fúre ín . in secunda editione. Er chît tíu bezéichenên [B 159] éin . tíu uóne éinemo dínge gespróchen uuérdent . sô díu tûont . animal gressibile bipes. Fóne homine uuérdent siu gespróchen . nóh fóne ándermo dínge nehéinemo. Pe díu gât iz sús úmbe. Uuáz íst homo?

Digitized by Google

Animal gressibile bipes. Uuáz íst animal . gressibile . bipes? Homo. Áber socrates . atheniensis philosophus est . neuuírdet nîeht fóne éinemo gesprochen . uuánda iz úmbegân nemág . táz man chéden atheniensis phylosophus . táz íst socrates. *Est autem una oratio enuntiatiua . quę unum significat . uel coniunctione una.* Tíu éin bezéichenet natûrlîcho . álde uóne bánde . tíu íst éiníu. Nû íst tíu éiníu túrh síh . animal . rationale . mortale . homo est. Tíu íst áber éiníu . fóne bánde. Si dies est . lux est.

12. DE PLURIBUS.

Plures autem quę plura et non unum . s. significant. Tîe sínt mánege . tîe nîeht éin nebezeichenent . ut canis mouetur. Táz mág fóne drín uernómen uuérden . cęlesti marino latrabili. *Uel inconiunctę.* Ióh úngebúndene sínt plures . álso man chéden mąg . sol est . pax erit . nox est . cęlum uoluitur. Tîe sínt plures numero . ióh significatione.

13. QUOD SIT TANTUM DICTIO . NOMEN ET UERBUM.

Nomen ergo et uerbum dictio sit sola . quoniam non est dicere . sic aliquid significantem uocem enun[B 160]*tiare.* Nû sî nomen . únde uerbum échert dictio . náls enuntiatio . uuánda sô bezéichenenta uocem . íh méino sô nomen álde uerbum bezéichenent . nemág nîoman chéden . îeht féstenôn . álde lóugenen. *Uel aliquo interrogante . uel non . sed ipso proferente.*

Digitized by Google

Mán dúrh síh spréche uiuit . álde er urágêntemo . uiuitne socrates . sus ántuuúrte. Uiuit. Fúogest tû iz . zû démo óberen . táz iz chéde . uiuit socrates . sô íst iz enuntiatio . sô íst iz proloquium. Síhest tu án bárez uuórt . sô neíst is nîeht . álso er uóre ságeta.

14. QUID SIT SIMPLEX . ET COMPOSITA ENUNTIATIO.

Harum autem hęc quidem simplex est enuntiatio . ut aliquid de aliquo . s. predicare . uel aliquid . ab aliquo . s. segregare. Tero enuntiationum . s. uóne dîen uuír chôsoên . íst sumelîchíu sleht . únde sélbuuáhsen . álso dir íst . fóne ételîchemo éteuuáz ságen . ut socrates uiuit . álde uerságen . ut socrates non uiuit. *Hęc autem coniuncta . uelud oratio iam composita.* Súmelîchiu íst kebúnden . sámo siu sî zesámene geléget . ûzer dîen sléhtên. Ut si dies est . lux est. Tíu íst sléht . târ zuêne termini sínt . sô socrates íst . únde uiuit . únde terminorum éinêr geságet uuírt temo ándermo . ut socrates uiuit . álde uerságet . ut socrates non uiuit. Tîe predicationes . tîe gébent . únde nément . socrati dáz uiuere. Táz héizet de aliquo pre-[B 161]dicare . aut predicando ab eo separare. Éin díng hábet éinen terminum . zuéi hábint zuêne . díngolîh hábit sînen . fóne díu uuírt terminus fúre rem gesézzet.

15. DIFFINITIO SIMPLICIS ENUNTIATIONIS.

Est autem simplex enuntiatio . uox significatiua . de eo quod est aliquid . uel non est . quemadmodum

Digitized by Google

tempora diuisa sunt. Sléhtiu enuntiatio . íst uox . tíudir bezéichenet éteuuáz uuésen . nû . álde íu . álde nóh uuánne.

---

16. DIFFINITIO SPECIERUM EIUS.

Affirmatio uero est . enuntiatio alicuius de aliquo. Negatio uero . enuntiatio alicuius ab aliquo. Féstenúnga . dáz íst ételîches tínges ánaságа. Lóugen . dáz íst ételîches tínges uersága . unde ábesága.

---

17. DUOBUS MODIS . UERA . UEL FALSA ESSE PROLOQUIA.

Quoniam autem est enuntiare . et quod est non esse . et quod non est esse . et quod est esse . et quod non est non esse . et circa ea quę sunt extra presens tempora . similiter contingit omne . quod quis affirmauerit negare . et quod quis negauerit affirmare. Uuánda man lîegendo . mág chéden . íz íst . álde neíst . únde óuh uuâr ságendo . chéden íz íst álde neíst . souuéder man uuíle sô uóne gágenuuértên díngen . álde ueruárnên . álde chúmftîgên . pe díu geskíhet kelîcho . dáz éinêr uéstenôt án[B 162]deren dés lóugenen . álde dés éinêr lóugenet . ánderen dáz féstenôn.

---

18. UNDE FIANT OPPOSITA.

Quare manifestum est . quoniam omni affirmationi . est negatio opposita . et omni negationi affirma-

Digitized by Google

tio. Pe díu skînet . táz îo lóugen stât uuíder uéstenúngo unde uéstenunga uuíder lóugene. *Et sit hoc contradictio . affirmatio et negatio oppositę.* Únde dáz héizet uuíderchétúnga . dánne néin . únde iáh . gágen éinánderên ríngent. *Dico autem opponi . i. oppositionem fieri . eiusdem . s. predicati . de eodem . s. subiecto.* Áber oppositio . sól îo uuérden . mít repetitione éines predicati . fóne éinemo subiecto. *Non sicut ęquiuoce.* Táz iz nîeht ęquiuoce nesî. Álso dáz ęquiuoce íst . úbe mán uóne zuéin alexandris chît . *alexander regnat . alexander non regnat.* Tóh târ daz predicatvm regnat . péidenhálb stánde . uuánda áber daz subiectvm geuuéhsalôt íst . pe díu neíst iz nîeht contradictio . nóh oppositvm. *Et quęcumque cętera determinamus . s. in libro sophisticon . elecheon . contra sophisticas importunitatęs.* Únde sô írrent tie contradictionem állíu diu ánderíu . díu uuír zéigoên . án ánderên bûochen uuíder díen ánagángen déro falsorum argumentatorum.

---

19. SECUNDUM RES UNIUERSALIA ESSE PROLOQUIA . UEL PARTICULARIA [B 163] ANNUENDO UEL ABNUENDO.

Quoniam autem sunt haec quidem rerum uniuersalia . illa uero singillatim . dico autem uniuersale . quod in pluribus natum est predicari . singulare uero . quod non . ut homo quidem uniuersale . plato uero eorum quę sunt singularia . necesse est enuntiare . quoniam inest aliquid . aut non . aliquotiens quidem eorvm alicui . quę sunt uniuersalia . aliquotiens uero eorvm quę sunt singularia. Sîd tero uuórto . súmelîchíu sínt ke-

Digitized by Google

méinlîh . súmelîchíu éinlúzlîh . íh chído dáz geméinlîh . táz fóne mánigên gespróchen íst . vt homo. Únde áber dáz éinlúzlîh . táz sô neíst. Ut plato . fóne díu íst nôt îo dáranâh tiu proloquia éteuués zíhen . álde éteuués ferságen . uuîlôn diu geméinen . uuîlôn div súndrîgen.

20. UNIUERSALES PROPOSITIONES ESSE CONTRARIAS.

Si ergo uniuersaliter enuntiet in uniuersali . quoniam est . aut non . contrarię erunt enuntiationes. Úbe man fóne állelîchên . állelîcho ságet néin únde iáh . tíe ságâ uuérdent uuíderuuártîg. *Dico autem in uniuersali enuntiationem uniuersalem . ut omnis homo albus est . nullvs homo albus est.* Uuánda homo uniuersalis íst . spríh óuh tárazû . uniuersaliter omnis álde nullus . táz héizo íh állelîcha ságûn . fóne állelîchemo dínge.

21. INDIFFINITAS NON [B 164] ESSE CONTRARIAS.

Quae autem in uniuersalibus non uniuersaliter . non sunt contrarię . s. sed indeffinitę. Fermîd fóne állelîchên állelîcho zeságenne . s. *vt homo albus est . homo albus non est .* sô nesínt iz nîeht uuíderuuártîge ságâ. *Quę autem significantur est esse contraria.* Fóne dîen sie gespróchen uuérdent . tíu mugen uuíderuuártîg sîn. Uuánda sô er albus níst . sô mág ér niger sîn . díu sint uuíderuuártîg. *Dico autem non uniuersaliter enuntiare in his quę sunt uniuersa-*

Digitized by Google

lia . vt est albus homo . non est albus homo. Uuíle îoman chéden âne omnis . únde âne nullus . *est albus homo . non est albus homo .* táz héizo íh . únállelîcho ságen fóne állelîchemo. *Cum enim uniuersale sit homo . non uniuersaliter utitur enuntiatione.* Sô chédendo . nespríchet er nîeht állelîcho daz állelîcha . sô homo íst. *Omnis namque non uniuersale . sed quoniam uniuersaliter consignificat.* Uuánda omnis neíst nîeht taz állelîcha . íz pezéichenet áber állelîcho . sáment temo állelîchen.

22. UNIUERSALITER SUBIECTO DEBERE APPONI . NON PRAEDICATO.

In eo uero quod uniuersale predicatur id quod est uniuersaliter predicare non est uerum. Uuíle îoman spréchen dáz uniuersaliter . [B 165] zû démo uniuersali predicato . *ut omnis homo omne animal est .* sô neíst iz uuâr. Spréche iz échert zû demo subiecto . *vt omnis homo animal est .* sô ist iz uuâr. *Nulla enim erit affirmatio . in qua de uniuersaliter predicato uniuersale predicetur . i. in qua uniuersaliter ponatur . cum uniuersali predicato.* Nehéin affirmatio nemág sô getân sîn . daz uniuersaliter stánde sámint temo predicato . *vt omnis homo omne animal.* Taz íst fone díu . uuánda daz prędicatum îo mêrôra íst . tánne daz subiectum . álde ébenmíchel. Úbe iz mêrôra íst . sô líuget iz . *ut omnis homo . omne animal est.* Íst iz ébenmíchel . sô íst iz únnúzze . *ut omnis homo . omne risibile est.*

Digitized by Google

23. UNIUERSALIBUS NON UNIUERSALITER OPPOSITAS CONTRADICTORIAS DICI.

Dico autem opponi contradictorię affirmationem quę uniuersale significat . eidem . i. illi quę non uniuersaliter. Íh chído . áber dîa únállelichûn sága . stân gágen dero állelîchûn in uuíderchétungo. Ál uuíderchît sî . téil neuerságet si. *Ut omnis homo albus est. Non omnis homo albus est. Nullus homo albus est . est quidam homo albus.*

---

24. CONTRARIAS NON SIMUL ESSE UERAS. EARUM UERO CONTRADICTORIAS ALIQUANDO. [B 166]

Contrarie uero uniuersalem affirmationem . et uniuersalem negationem. Íh chído áber die uniuersales éinánderên uuíderuuártîgo begágenen. *Ut omnis homo iustus est . nullus homo iustus est. Quocirca has quidem impossibile est simul ueras esse.* Fóne díu nemúgen sie sáment keuuâre sîn. *His uero oppositas contingit in eodem.* Íro oppositæ . i. íro uuíderchétigûn múgen sáment keuuâre sîn in éinemo dínge . íh méino. *Non omnis homo albus est. Est quidam homo albus.*

---

25. CONTRADICTORIĘ OPPOSITARUM UNAM ESSE UERAM . ET ALTERAM FALSAM . SIMILITER ET PARTICULARIUM.

Quęcumque igitur contradictiones uniuersalium sunt uniuersaliter . necesse est alteram esse ueram uel fal-

Digitized by Google

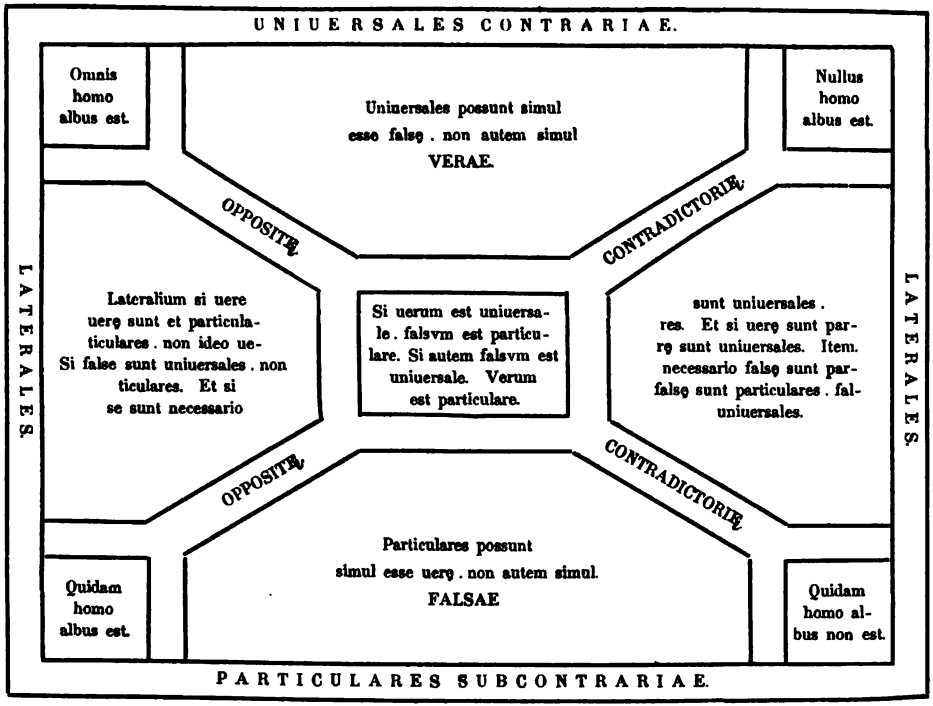

Digitized by Google

sam. Tie uuíderchétunga dero állelîchôn állelîcho gespróchenero . sínt îo éinehálb geuuâre . ánderhálb lúkke. Álso dáz lúgi íst . omnis homo albus est . únde áber dáz uuâr íst . non omnis albus est . álde dáz témo gelîh íst . quidam homo albus non est. Sô sámo. Nullus homo albus est . táz íst lugi. Nonnullus homo albus est . táz íst uuâr. Únde dáz témo gelîh íst . quidam homo albus est. [B 167] *Et quaecumque in singularibus sunt.* Tíu sínt óuh éinehálb uuâr . ánderhálb lúgi . díu man uóne éinlúzzên sprîchet. *Ut socrates est albus . non est socrates albus.* Lírne án dísemo gemâle . uuîolîh uniuersalia . únde particularia . únde opposita . éinánderên sin.

---

26. ITEM INDEFINITAS PROSEQUITUR.

Quaecumque autem in uniuersalibus non uniuersaliter . non semper hęc uera sunt illa falsa. Indefinita neskéident nîeht . uuâr . únde lúgi . síu sínt sáment éin[B 168]uuéder. *Simul enim uerum est dicere . quoniam est homo albus . et non est homo albus . et est homo probus . et non est homo probus.* Uuâr sínt tíu béidíu . ióh táz súmelîchêr albus íst . súmelîh ánderêr áber sô neíst . únde probus únde ánderêr non probus. *Si enim turpis . non probus.* Íst er skámelîh . sô neíst er lîebsam. Sámoso er châde. Uuírdet óuh éinêr béidíu . turpis . ióh probus . náls aber in éinemo zîte. *Et est homo pulcher . et non est homo pulcher.* Únde íst éinêr skône . ánderêr neíst. *Si enim foedus . non est pulcher.* Uuánda íst er uuídersíhtîh . sô neíst er skône. *Et . s. uerum est . si fit aliquid et non est.* Únde dáz nóh uuírdet . táz neíst

Digitized by Google

nû. Tér nû uuîzêt . ter neíst nóh nîeht uuîz. Táz chît er áber fóne díu . uuánda éinêr uuírdet péidiu . uuîz . ióh suárz . náls áber in éinemo zîte. Pe díu íst albus . et non albus in mísselîchen sáment uuâr . nals in éinemo.

27. INDEFINITAS NON UNIUERSALITER ACCIPIENDAS.

Videbitur autem subito inconueniens esse . idcirco . quoniam uidetur non est homo albus significare simul etiam . quoniam nemo homo est albus. Hoc autem neque [B 169] *idem significat . neque simul necessario.* Súmelîchên dúnchet únmáhtlîh . táz indefinita sáment uuâr sîn . uuánda sîe uuánent éin bezéichenen . *non est homo albus* . únde *nemo homo albus est.* Tés neíst áber nîeht. *Non est homo albus* . témo neuólgêt nîeht . *nemo homo albus est.* Áber *nemo homo albus est* . úbe iz uuâr ist . témo uólgêt pe nôte . non *est homo albus.*

28. UNIUS AFFIRMATIONIS UNAM ESSE NEGATIONEM.

Manifestum est autem . quoniam una negatio unius affirmationis est. Nû íst óffen . dáz éinero geiíhte . éin lóugen íst. *Hoc enim idem oportet negationem negare . quod affirmauit affirmatio . et de eodem.* Uuánda dés man iíhet . tés sól man lóugenen . únde uóne éinemo dínge chéden . néin . únde iáh. *Uel de aliquo singularium.* Sô indiuidua sínt. *Uel de aliquo uniuersalium.* Sô appellatiua sínt. *Uel uniuersaliter.*

Digitized by Google

Táz chît . mít omnis . únde mít nullus. *Uel non uniuersaliter.* Álde âne síu. *Dico autem . ut est socrates albus . non est socrates albus.* Álso díu béidiu uóne éinemo gespróchen sínt. *Si autem aliud aliquid . s. predicauerit negatio . uel de alio . s. subiecto . idem . s. predicauerit . non erit* [B 170] *opposita . sed erit ab ea diuersa.* Úbe éin ánderez ságet tiu negatio . dánne diu affirmatio ságetî . álde óuh táz sélba uóne ándermo . sô nesíhet sî nîeht gágen íro . núbe uóne íro. *Huic uero quę est . omnis homo albus est . s. opposita est illa . quę est . non omnis homo albus est. Illi uero quę est . aliquis homo albus est . illa opposita est . quę est . nullus homo albus est.* Síh târuóre án dia descriptionem . târ uíndest tu . dáz er chît . i. uuîo angulares angularibus enchédent . únde particulares uniuersalibus? Âne dîe íst nóh tánne . indefinita enuntiatio . fóne déro chît er óuh. *Illi autem quę est . homo albus est . illa opposita est . quę est . non est homo albus. Manifestum ergo . quoniam . s. in oppositis una negatio unius affirmationis est.* Fóne díu skînet . táz in oppositis . îo éin lóugen uuírdet . éinero uéstenúngo.

---

29. RECAPITULATIO SUPERIORUM.

Quoniam aliae sunt contrariae . alię contradictorię . et quę sint hae . edictum est. Uel quoniam non omnis uera uel falsa contradictio . et quare . et quando uera uel falsa. Nû hábo íh keságet . táz súmelîche propositiones . sínt uuíderuuártîg . sumelîche uuíderchétîg . únde uuélehe dáz sîn. Únde [B 171] dáz álle uuíderchétâ . nîeht neskéident . uuâr . únde lúgi .

Digitized by Google

únde zíu dáz sî . únde uuánne sie geuuâre . álde óuh lúkke sîn. *Una autem est affirmatio et negatio . quę unum de uno significat . uel cum uniuersale sit uniuersaliter . uel non similiter.* Táz íst îo éin affirmatio . únde éin negatio . tíu éin ságet fóne éinemo . sô er óuh uóre chát . únde íro subiectum . ióh íro prędicatum . mêr dánne éin nebezéichenet . sô iz állelîh állelîcho sî . álde nesî. *Ut omnis homo albus est . non est omnis homo albus. Nullus homo albus est . est quidam homo albus.* An dísên . ist éin uóne éinemo geságet. *Si album unum significat.* Úbe album . éin díng pezéichenet . ih méino . úbe iz ęquiuocum neist.

---

30. OPPOSITORUM REGULAM . PROPTER AEQUIUOCA TURBARI.

Si uero duobus unum nomen est positum . ex quibus non est unum . non est una affirmatio. Úbe áber zuéin díngen . éin námo gegében íst . túrh tíu zuéi díng . tér námo nîeht éin námo uuésen nemág . fóne démo neuuírdet nîeht óuh . éin affirmatio. *Ut si quis ponat nomen . quod est tunica . homini et equo.* Álsô dáz nû íst . úbe gelîh námo íst tunica . ménnisken . [B 172] únde róssis. *Est tunica alba . hęc non est affirmatio una . nec negatio una.* Tánne neíst nîeht éin affirmatio . uuîz rógh ízzet . nóh éin lóugen . uuîz rógh neízzet. *Nihil enim hoc differt dicere . quam est equus albus et homo.* Táz kât álso man chéde . nû ízzet uuîz ros . únde mán. *Hoc autem nihil differt quam dicere . est equus albus . et est homo albus.* Únde gât óuh táz . álso man chéde . nû ízzet uuîz rós . únde ízzet uuîz man. *Si ergo hę multa signifi-*

Digitized by Google

cant . et sunt plures . manifestum est . quoniam et prima multa uel nihil significant. Úbe díse propositiones . mêr dánne éin díng pezeíchenent . íh méino . est equus . et homo albus . úbe sîe sínt mêr dánne éin díng . sô skînet . táz óuh tíu êreren . íh meino . est tunica alba . mánigíu díng pezéichenent . álde nehéin díng. Táz man chît est equus albus . et homo . táz nemag éin díng nîeht pezéichenen. *Neque est enim aliquis homo equus.* Uuanda dés nemág uuésen nîeht . táz mennsko rós sî. *Quare nec in his necesse est . hanc quidem contradictionem ueram . illam falsam esse.* Fóne díu neíst nehéin not . in dísên ęquiuocationibus sô getâna contradictionem . éinehálb uuésen [B 173] uuârra . ánderhálb lúkka.

(LIBER TERTIUS.)

31. DE PRĘSENTI ET PRĘTERITO . DEFINITAS FIERI CONTRADICTIONES.

In his ergo quae sunt . et quę facta sunt . necesse est affirmationem . uel negationem . ueram esse . uel falsam. In uniuersalibus quidem uniuersaliter . semper hanc ueram . illam uero falsam. Et in his quę sunt singularia . quemadmodum dictum est. Án gágenuuértên díngen . únde ergángenên . íst pe nôte uuâr . álde lúgî . souuéder man chît . néin . álde iah. Únde íst óuh quís . uuéderez íro sî . uuâr . álde lúgî. Án dien communibus . communiter spréchendo . ut omnis homo in diluuio periit . non omnis homo in diluuio periit . findest tu îo uuâr dáz éina . daz ánder lúgî. Sosámo tûost tû indiuiduis. Ut in undis noe periit .

Digitized by Google

non in undis noe periit. Únde íst quís . uuéderez uuâr . álde lúgî sî. *In his quę in uniuersalibus . non uniuersaliter dicuntur . non est necesse. Dictum autem et de his.* Án dien indefinitis . múgen siu béidíu uuâr sîn . álso er dâruóre chád. Ut homo in undis periit . homo in undis non periit. Sámoso er châde. Matusalam periit . noe uero non periit. Nû sínt táz preterita. Sámolîh findest [B 174] tu in presentibus. *Ut omnis homo sapiens est . non omnis homo sapiens est. Socrates est sapiens . socrates non est sapiens. Homo est sapiens . non est homo sapiens.*

32. DE FUTURIS INDEFINITAS FIERI CONTRADICTIONES.

In singularibus uero et futuris non similiter. Hoc est . in singularibus de futuro predicatis . definite uerum aut falsum non reperitur. Án chúmftîgên gehéizen . dîe man fóne éinemo tûot . ut alexander pransurus est . alexander non est . neíst neuuéderez quís. Éinuuéder uuírdet uuâr . dúrh nôt . daz ánder lúgî . uuéderez îo dóh uuâr . álde lúgî sî . dáz nemág man uuízen. Fóne singularibus . uuíle er úns zéichenen . dáz uniuersalia sámolîh sínt. Ut omnes captiui in patriam reuersuri sunt. Téro îouuéder . íst sámo únguis. Tîa únguíssi . begínnet er nû stérchen . ze mánigfáltero uuîs.

33. PROPOSITIO.

Nam si omnis affirmatio . uel negatio . uera . uel falsa est . s. definite . et omne necesse est . uel esse .

Digitized by Google

uel non esse . si hic quidem dicat . futurum aliquid . ille uero non dicat . hoc idem manifestum est . quoniam necesse est uerum dicere . alterum ipsorum . si omnis affirmatio . uel negatio . uera . uel falsa est. Utraque enim non [B 175] *erunt simul in talibus.* Úbe ál dáz man ságet : uuâr . álde lúgi íst . únde iz pe nôte sô uáren sól . álde nesól . únde úbe éinêr dáz ságet chúmftîg . dáz ánderêr uuíderságet . sô ságet échert ter éino uuâr péide nemúgen sie.

34. ASSUMPTIO.

Nam si uerum est dicere . s. in presenti . quoniam album . uel non album est . necesse est esse album uel non album. Úbe uuâr íst . taz man chît in presenti . íz íst . álde neíst . sô íst is óuh nôt. Sámouuâr iz íst . sámonôt íst is. *Et si est album . uel non album . uerum est affirmare . uel negare.* Únde úbe iz íst . álde neíst . sô íst is uuâr ze iéhenne . álde zelóugenenne. *Et si non est mentitur . et si mentitur non est.* Únde úbe iz neíst . sô líuget er . líuget er . sô neíst iz. *Quare necesse est . aut affirmationem aut negationem . ueram esse . s. definite.* Úbe dáz futurum sámolîh íst . sô íst îo guíslîcho uuâr dáz man ságet . álde uuíderságet.

35. CONCLUSIO FALSA.

Nihil igitur neque est . neque fit . a casu . nec utrumlibet . nec erit . nec non erit . sed ex necessitate omnia . et non utrumlibet. Sól iz tés sîn . sô neíst

Digitized by Google

tánne nîeht uuórten . nóh îo ána neuuírdet . nóh ze léibo neuuírdet . áfter [B 176] únguíssero geskíhte . nóh after éinuuéder . núbe îo uóne nôte . náls fóne béidero uuâne. Sô íst liberum arbitrium ába . únde állíu sélbuuáltîgî. *Aut enim qui dicit uerus est . aut qui negat.* Íz íst tánne fóne nôte . sîd éinuuéderêr quísso ságet uuâr . der iéhento . álde der lóugenento. Uuâre iz utrumlibet . táz chît péidero uuân . sô gîenge iz kelîcho. *Similiter enim uel fieret . uel non fieret.* Íh méino kelîcho máhtî geskéhen . dáz iz uuúrte . álde neuuúrte. *Utrumlĩbet enim . nihil magis sic uel non sic se habet aut habebit.* Tiz éinuueder . nebéitet niot mer . zeuuerdenne danne . ze neuuérdinne.

---

36. UERE PRĘDICTA FUTURA . QUASI TOLLERE UTRUMLIBET.

Amplius. Pesûochên nóh quárôr die futura. *Si est album nunc . uerum erat dicere primo . quoniam erit album.* Táz nû íst . táz máhta man uóre ze uuâre ságen. *Quare semper uerum fuit dicere . quodlĩbet eorum quę facta sunt . quoniam erit.* Sô máhta man îo ze uuâre fóreságen . dáz nû ergángen íst. *Quod si semper uerum est dicere . quoniam est . uel erit . non potest hoc non esse . uel futurum non esse.* Íst iz îo uuâr . dáz man fóreságet . sô nemág iz ze léibo uuérden . nóh únchúmtîg sîn. *Quod autem non potest non fieri . impossibile est non fieri.* Táz ze léibo uuérden nemág . táz íst únmáhtlîh zeeruuéndenne. [B 177] *Et quod impossibile est non fieri . necesse est fieri.* Únde dáz uuéndîg neuuirdet . táz féret pe nôte

Digitized by Google

sô. *Omnia ergo quę futura sunt . necesse est fieri.* Fóne díu geskéhent álliu futura be nôte. *Nihil igitur utrumlibet neque a casu erit.* Nîeht neíst áber dánne éinuuéder in únguís . nóh uuîo iz keuálle. *Nam si ex casu . non ex necessitate.* Uuánda mág iz misselîcho geuállen . sô neduuínget iz nehéin nôt . zû démo éinen.

---

37. NON UT CONTRARIA . SIC CONTRADICTORIA . UTRAQUE FALSA REPERIRI.

At uero nec quoniam neutrum uerum est . contingit dicere . ut quoniam neque erit . neque non erit. Nû íst óuh úngelímfe zechédenne . dáz péidíu gelógen sîn . uuírdet . ióh neuuirdet. *Primum enim cum sit affirmatio falsa . erit negatio non uera. Et cum hęc sit falsa . contingit affirmationem non esse ueram.* Uuánda sô sínt siu hérton gelógen . néin . únde iáh.

---

38. SI OPPOSITA SIMUL FALSA SUNT . PERIRE UTRUMLIBET.

Ad haec si uerum est dicere . quoniam album est et magnum . oportet utraque esse. Sin uero erit . s. uerum est . dicere esse cras . s. oportet. Si autem neque erit . neque non erit cras . non erit utrumlibet. Chît man dáz . îeht [B 178] sî in presenti geuuâro . táz íst sô. Chît man in futuro sámogeuuâro . dáz iz uuérde mórgene sô uuírdet iz. Ferságet er in guís uuérden . únde neuuérden gelîcho . sô íst utrumlibet ába. *Ut nauale bellum . s. ad exemplum*

Digitized by Google

erit. Álso man chéden mág nauale bellum . quísso uuérden . únde neuuérden. *Oportebit enim neque fieri nauale bellum . neque non fieri nauale bellum.* Taranâh nemág skéfuuîg uuérden . nóh ze léibo uuérden.

39. PERDITO UTRUMLIBET . QUID SEQUATUR INCOMMODI.

Quae ergo continguntur inconuenientia hęc sunt . et alia huiusmodi. Tés nîeht uuésen nemág . táz íst táz únde dés gelîh. *Si omnes affirmationes . uel negationes . uel in his quae in uniuersalibus dicuntur uniuersaliter . uel in his quae sunt singularia . necesse est oppositionem eorum hanc esse ueram . illam uero esse falsam . nihil autem utrumlibet esse in his quę fiunt . sed omnia esse uel fieri ex necessitate . quare . i. eo pacto . non oportet neque consiliari . neque negotiari . quoniam si hoc facimus . erit hoc . si uero hoc . non erit.* Úbe álle geiíhte . únde álle lóugena . keméinlîche . ióh súnderîge sólih sínt . táz [B 179] éiner guísso líuge . ánderer uuâr ságe . únde dáz únder zuéin héizet ábasi . únde is álles nôt sî . so sî óuh râten . únde chóufon aba . uuánda uuéllen uuír éinez tûon . sô geskíhet fóne nôte ánderez . uuéllen uuír óuh táz . so uuírdet tés tánamêr. *Nihil enim prohibet in millesimum annum hunc quidem dicere hoc futurum esse . hunc uero non dicere. Quare quod ex necessitate erit . quodlibet eorum uerum erat predicere tunc.* Éiner mág lîehto îo fúre ze mánigen iâren chéden . uuáz chúmftîg nesî. Úbe daz îo tánne dúrh

Digitized by Google

nôt so uérit . so uuás íro fóreságа uuâr. Uuáz feruáhet tánne den râtenten . táz er chît tûen sús . unde sús. Nôt . tíu án dero uóreságûn ist . nehénget iz ímo zeskeffenne. Íz féret îo nâh tero fóreságun.

---

40. PRESAGIA REBVS NECESSITATEM EUENTUS NON DARE.

At uero nec hoc differt . si aliqui dixerunt negationem uel non dixerunt. Nóh târána nestât is nîeht . úbe man uóreságeti . álde uerságeti. *Manifestum est enim quod sic se habeat res . uel si hic quidem affirmauerit . ille uero negauerit.* Íz kât [B 180] ál ze éine . man iz kehéize álde negeheize. *Non enim propter negare . aut affirmare erit uel non erit.* Uuánda dúrh féstenon . unde dúrh lóugenen . netûot iz neuuéder. *Nec in millesimum annum magis quam in quantolibet tempore.* Nóh úberlang . nóh úber churz. *Quare.* Fóne díu uernim. *Si in omni tempore sic se habeat . ut unum uere diceretur.* Sólti daz éina . îo in zîtegelih uuâr uuésen. *Necesse esset hoc fieri.* Sô sólti iz pe nôte so uáren. *Et unumquodque eorum quę fiunt . sic se habere . ut ex necessitate fieret.* Unde álle geskíhte . sóltin so getâne sîn . táz sie nôte uuúrtin. *Quando enim uere dicit quis quoniam erit non potest non fieri.* Uuanda sô iz îo geuuâro uóreságet uuírdet . so nemág iz ze léibo uuerden. *Et quod factum est . uerum erat dicere semper . quoniam erit.* Únde dáz nû geskéhen ist . tánnan uuás oi êreron uuâr . zechédenne . iz uuirdet. Nóh tánne

Digitized by Google

uernim îo dáz tiu gebúreda geuuârit tia uóreságun . náls tiu uóresága dia gebureda.

41. QUID UOLUNTAS UALEAT.

Quodsi hęc non sunt possibilia . s. ut omnia ex necessitate fiant. Úbe dés nîeht uuésen nemág . táz álliu díng [B 181] fóne nôte gèskéhen. *Uidemur enim esse principium futurorum . i. sumus enim ipsi aliquibus principium.* Sô skînet . taz uuír bírn ánagénne . únde réccheda dero chúmftîgôn . náls tiu uóreságа. *Et ab eo quod consiliamur . atque agimus aliquid . et quoniam est omnino possibile esse . et non.* Ióh tánnân skînet iz . táz uuír râtên . únde únseren mûotuuíllen tûên . ióh tánnân . dáz péidíu íst . ióh possibile quedam esse . uel non esse. An uuélehên íst táz? *In his quę non semper actu sunt . et in quibus utrumque contingit . et esse . et non esse.* Án dîen . díu nîeht nóh in tâte nesínt . núbe in uuâne . únde díu mán mág tûon . únde netûon. *Quare et fieri . et non fieri.* Únde siu óuh fóne díu múgen in futuro uuérden . únde neuuérden.

42. EXEMPLUM EORUM . QUĘ POSSUNT FIERI . ET NON FIERI.

Et multa nobis manifesta sunt . sic se habentia. Únde uuír bechénnên gnûogíu sô getâníu. *Ut quoniam hanc uestem possibile est incidi . et non inciditur . sed prius exteritur.* Álso dáz íst . táz éin láchen mág ferscrôten . ióh uerskáfen uuérden . únde dóh

Digitized by Google

tes nîeht neuuírdet . núbe sús únuerscrôtenez ferslízen uuírdet. *Similiter autem et non incidi possibile est.* Sámouuóla mág iz óuh únuerslíze[B 182]nez . ferscrôten uuérden. *Non enim esset eam prius exteri . nisi esset possibile non incidi.* Iz nemáhtî nîeht ólangiz . hoc est . álgánzez . ferslízen uuérden . iz nemáhtî únuerscrótenez ze léibo uuerden. *Quare et in aliis facturis . quę secundum potentiam dicuntur huiusmodi . manifestum est . quoniam non omnia ex necessitate uel sunt . uel fiunt.* Fóne díu íst iz óuh an ánderên díngen . íh méino dîe . in mánnis keuuálte stânt . sámoóffen . táz sie nîeht álle uóne nôte nesínt . nóh neuuérdent. *Sed alia quidem utrumlîbet.* Núbe súmelîchíu ze béidên gelîcho. *Et non magis uel affirmatio . uel negatio.* Únde nîeht quíssera neíst affirmatio . tánne negatio. *Alia uero negatio magis quidem in pluribus alterum.* Súmelîchíu sínt . téro éinez in gnûogên dícchôr geskíhet . tánne iz ze léibo uuérde . álso grâuuî tûot in áltên. *Sed contingit fieri alterum . alterum uero minime.* Tóh keskíhet éteuuénne . dáz séltsânera . álso úngrâuuî íst in áltemo. Únde uuírt ze léibo dáz keuuóna . sô diu grâuuî íst in áltemo.

---

43. DIFFERRE INTER NECESSE ESSE TEMPORALITER . ET SIMPLICITER.

Igitur esse quod est quando est . et non esse quod non est . quan[B 183]*do non est . necesse est.* Nû íst nôt uuésen . dáztir íst . sô iz íst . únde neuuésen dáztir neíst . sô iz neist. Uuánda nôt íst . táz man sízze . sô er sízzet . únde álso nôt íst . táz er nesizze.

Digitized by Google

sô er nesizzet. *Sed non quod est omne . necesse est . esse . nec quod non est . necesse est non esse.* Áber nehéin nôt neíst témo éinen . dáz iz sî . nóh temo ánderen . dáz iz nesî . s. âne échert tîa uuîla . únz iz íst . álde neíst. Sô er uuíle . sô uuéhselôt er iz. *Non enim idem est . omne quod est esse necessario quando est . et simpliciter esse ex necessitate.* Táz íst fóne díu . uuánda nîeht ze éine negât . pe nôte uuésen . tîa uuîla iz íst . álso sedere íst . unde in zîtelîh pe nôte uuésen . sô dáz íst . mortalem esse. *Similiter autem et in eo quod non est.* Án démo non esse . uérit iz sosámo. Not íst mánne . únz er nesízzet . non sedere . ímo íst áber in zîtelîh nôt . non immortalem esse.

---

44. SIMILITUDO CONTINGENTIS CONTRADICTIONIS . ET TEMPORALIS NECESSITATIS.

Et in contradictione . eadem ratio est. Án déro uuíderchétúngo dero oppositorum . féret iz óuh álso . dáz chît . éinuuéderez íst uuâr . non simpliciter . álso óuh temporalis necessitas . uuâr íst . non simpliciter. [B 184] *Esse quidem . uel non esse omne . necesse est . s. in oppositis presagiis.* Nôte sól iz állêz uuâr sîn . álde lúgi . taz man uóreságet. *Et futurum esse uel non.* Unde állez chúmftîg sîn . álde nesîn. *Non tamen diuidentem dicere alterum necessario.* Tû neuíndest áber nehéinen . díu zuéi skídônten . únde daz éina stérchenten. *Dico autem futurum quidem esse bellum nauale cras necesse est . uel non esse futurum.* Táz chído íh . táz mórgene skéfuuîg túrh nôt chúmftîg sî . álde nesi. *Sed non necesse est*

Digitized by Google

futurum esse cras bellum nauale. Turh táz fórechéden . neíst nehéin nôt . táz er sî. *Uel non futurum esse.* Nóh nehéin nôt . táz er nesî. *Futurum autem esse . uel non esse . necesse est.* Nôt íst áber . dáz er sî . álde nesi. Uuéder . dero zuéio uuérde simpliciter . dáz chît quísso . uuér uuéiz taz? éinuuéder uuírdet îo dóh.

---

45. POSTREMA CONCLUSIO LONGE PRIVS PROPOSITE QUESTIONIS DE OPPOSITIS.

Quare quoniam similiter orationes uerę sunt. quemadmodum et res. Fóne díu . uuánda die uóreséga . álso geuuâre sínt . sô die nâhchómenten gebureda. *Manifestum est.* Sô skînet. *Quoniam necesse est . s. in his rebus . quęcumque sic se habent ut utrumlibet sint . et contraria eorum contingant.* Táz [B 185] nôt íst in zuîuelîgên díngen tîe uuíder dien gehéizen gebúrren múgen. *Similiter se habere et contradictionem.* Kelîcha uuésen dia uóreségûn . s. dîen nâhkâendên gebúredon. *Quod contingit in his quę non semper sunt . et non semper non sunt.* Táz kebúret án dîen díngen . dîe uuîlon sínt . uuîlon nesínt. *Horum enim necesse est quidem . alteram partem contradictionis . ueram esse . uel falsam.* Án sô getânero díngo strîte . findest tu îo daz éina uuâr . álde lúgi. *Non tamen hoc . aut illud . sed utrumlibet.* Ni îo dóh quísso . díz álde éniz . núbe éinuuéderez. *Et magis quidem ueram alteram . non tamen iam ueram uel falsam.* Únde uíndest tu dícchôr án súmelîchên dáz éina uuâr . dánne daz ánder . ni îo dóh nîeht in zîtelîh. Álso dícchôst íst crâuuî . án áltemo hóubete . éteuuénne neíst. *Quare manifestum est . quoniam non est necesse . omnes affir-*

Digitized by Google

mationes . uel negationes oppositionum . hanc quidem esse ueram . illam uero falsam . s. definite. Fóne díu skînet . táz in állên strîten . dâr man féstenôt . únde lóugenet . táz éina nîeht quísso uuâr neíst . únde daz ánder lúgi. *Neque enim quemadmodum in his quę sunt . sic se habet in his quę non sunt . possibilibus tamen esse . uel non esse . sed quemadmodum dictum est.* [B 186] Nóh sô iz férit in presentibus . tíu ánasínt . sô neuéret in futuris . tíu nóh nesínt . únde dóh fúre múgen uuésen . álde neuuésen . núbe sô ih fóreságeta. Uuáz íst taz? Táz presentia sínt quis . futura sámoúnguis.

(LIBER QUARTUS.)

46. EXPLICIT DE UERITATE TRIUM TEMPORUM. INCIPIT ITERUM OSTENDERE UIM SIMPLICIS ET PRĘDICATIUĘ PROPOSITIONIS.

Quoniam autem est affirmatio significans aliquid de aliquo. Hic suspensio uocis. Uuánda affirmatio éteuuaz ságet fóne éteuuemo. *Hoc autem nomen est uel innominabile. Et hic.* Únde daz . fóne demo sî ságet . nomen íst álde innominabile . taz múgen uuír díutin únnamig. *Unum autem oportet esse et de uno . hoc quod est in affirmatione. Et hic.* Únde sî ein ságen sol . fóne éinemo. *Nomen autem dictum est et innominabile prius.* Únde dârfóre geságet ist uuáz nomen sî . únde innominabile. *Non homo enim nomen quidem non dico . sed infinitum nomen . unum enim significat infinitum. Hic remisior uox . quia interposita ratio est.* Non homo . s. quod est innominabile nemag ih héizen nomen . núbe infinitum nomen . uuánda

Digitized by Google

iz ein únguis tíng pezéichenet. *Quemadmodum et non currit . non* [B 187] *uerbum est . sed infinitum uerbum erit. Et hic remissa.* Álso ouh non currit uerbum neíst nube infinitum uerbum. *Omnis affirmatio uel ex nomine et uerbo . uel ex infinito nomine et uerbo erit. Hic clausula.* Pe díu uuírdit îo affirmatio . ûzer nomine únde uerbo . álde ûzer infinito nomine únde uerbo.

47. UERBUM IN PROPOSITIONE TENERE PRINCIPATUM.

Preter uerbum autem . nulla erit affirmatio uel negatio. Âne uerbum neuuírdet nehéin propositio. *Est enim uel erit uel fuit. Hoc est . preter est . uel erit uel fuit. Uel preter alia huiusmodi uerba quęcumque ex his sunt quę sunt posita.* Ih méino âne substantiua uerba neuuírdet propositio . álde âne ánderiu dâruóre gezéigotiu . sô díu sint currit . uiuit . disputat . regnat. *Consignificant enim tempus.* Síu bezéichenent îo tempus sámint actione álde passione.

48. EXEMPLA SIMPLICIUM PROPOSITIONUM. QUĘ HABENT UNUM SUBIECTUM . ET UNUM PREDICATUM.

Quare prima affirmatio et negatio est . est homo . non est homo. Fóne díu ist tiu êrista . uzer finito nomine. *Deinde . est non homo . non est non homo.* Tíu ánderiu uzer infinito nomine. *Est omnis homo . non est omnis homo.* Tíu drítta uzer uniuersali uniuersaliter. *Est omnis non homo . non est omnis non homo.* Tíu [B 188] uîerda ist . uzer uniuersaliter in-

Digitized by Google

finito. *Et in extrinsecus temporibus eadem ratio est.* Mít tîen ánderen temporibus . preterito únde futuro . diu âne presens sínt . máht tu sosámo tûon simplicem propositionem. *Ut homo erit homo fuit.* Ferním échert uuóla . dáz omnis únde quidam . determinationes sínt . náls termini. Táz chît síu sint zéigunga dero terminorum . náls sélben die termini. Únde uóne diu . neuuírdet fóne in nîeht kemêrot . simplex propositio.

49. DE HABENTIBUS UNUM SUBIECTUM ET DUO PRĘDICATA.

Quando est tertium adiacens prędicatur . dico autem ut est iustus homo . dupliciter dicuntur propositiones. Sô est . ter dríto terminus uuírdet . álso er dâr ist . est iustus homo . sô uuérdent ûzer zueîn propositionibus fîere. *Est tertium dico adiacere in affirmatione . nomen uel uerbum.* Taz trítta ih méino est . so iz nomen sî . so iz uerbum sî . daz chído ih háften in propositione . zu ándermo uuorte . so iustus ist. Tóh iz stánde ze êrist . iz neháftet toh nîeht zu subiectiua parte . nube zu declaratiua. Hîer uerním sâr . uuéhleha . zuíualti er méine. Éin oppositio íst . ûzer finito nomine . ih meino . *est homo iustus . non est homo iustus* . ánderiu [B 189] ist ûzer infinito nomine . ih meino . *est non iustus homo . non est non iustus homo.* Fóne dien chît er . daz haranah fólget. *Quare idcirco quatuor istę erunt.* Pe díu uuérdent tero propositionum uîere. *Quarum duę ad affirmationem et negationem sese habebunt secundum consequentiam . ut priuationes . i. eandem uim*

Digitized by Google

retinent affirmationis et negationis . et similes sunt ad affirmandum aliquid et negandum . his quę sunt priuatorię. Téro zuô tûont álso getâna affirmationem únde negationem . sô priuatorię propositiones. Uuélehe sint priuatorię? *Est iniustus homo . non est iniustus homo.* Uuélehe dirro uîero sínt tîen gelîh? *Est non iustus homo . non est non iustus homo. Duę uero minimę.* Ándero zuô nesínt ín nîeht kelîh. Uuélehe? *Est iustus homo . non est iustus homo.* Infinitę únde priuatorię . habent kelîcha uernúmist. *Dico autem quoniam est aut iusto adiacebit aut non iusto. Quare etiam negatio.* Est háftêt zû iusto únde ze non iusto . sô tûot óuh non. *Quatuor ergo sunt.* Fóne diu sínt tero propositionum uîere. *Intellegimus uero quod dicitur . ex his quę subscripta sunt.* Fóne dero uólgendun figura . dar sie geórdenot sínt spuet is paz zeuernémenne. *Est iustus homo . huius negatio . non est iustus* [B 190] *homo. Est non iustus homo . huius negatio . non est non iustus homo. Est enim hoc loco et non est . iusto et non iusto adiacet.* Fîere sint íro. Án dísen uier propositionibus . háftet est únde non . ze iusto únde non iusto. *Hęc igitur quemadmodum in resolutoriis dictum est . sic sunt disposita.* Tise uier propositiones . únde darazû priuatorię uuérden sus keórdenôt álso ih óuh lêrta in analiticis. *Quare et sequi sese inuicem uidebuntur . i. possibile est esse et non esse.* Téro affirmationis possibile est non esse . uuírt kelóugenet mít téro negatione non possibile est non esse. Fóne díu íst óffen dáz tíu sélba affirmatio possibile est non esse . únde óuh tíu possibile est esse . sámint éinánderên sínt . nals gágen éinánderên. *Non enim contradictiones sibi inuicem huiusmod*

Digitized by Google

sunt . possibile est esse et possibile est non esse. Sô getâne predicationes . ih méino zuô affirmationes sô dîe sélben sínt . tîe neuuérdent nîeht éinánderên opposite. *Sed possibile esse et non possibile esse . numquam simul sunt . opponuntur enim.* Áber díse ih méino affirmatio únde negatio . nemúgen sámint sîn . pe díu sínt sie opposite. *At uero possibile non esse et non possibile non esse . numquam simul sunt.* Uuánda óuh tíse ríngent . pe díu nemúgen óuh si sámint sîn. *Similiter autem et eius.* [B 191]

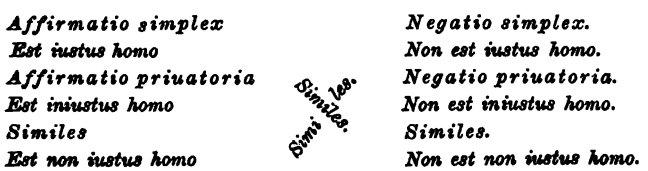

Similiter autem se habet . et si uniuersalis nominis affirmatio sit. So uérit iz ouh . ube állelih féstenunga állelîcho getân uuírdet . ih méino . dâr nemag ouh keskéhen daz angulares sámint uuâr sagen. *Ut omnis est homo iustus. Non omnis est homo iustus. Omnis est homo non iustus. Non omnis est homo non iustus. Sed non similiter angulares contingit ueras esse . contingit autem aliquando.* Áber doh neságent íro angulares nieht io in zîtegelih sámint uuâr . éteuuénne geskihet iz. Samoso er châde. Sint tie angulares indifinite . daz chît úngemarchôte . sô sínt sîe gehélle . álso iz taruore skînet an dero descriptione. Sint sie aber definite . i. kemárchote mít témo nomine omnis . so sint sie uuîlon sámint uuâr . also iz skînet ube du

Digitized by Google

an dero descriptione míssechêrist tia particulares oppositones . unde negationem particularem sezzest under affirmatio[B 192ne] uniuersali. Unde áber affirmationem uniuersalem únder negatione particulari in hunc modum.

AFFIRMATIO UNIUERSALIS
Est omnis homo iustus
NEGATIO PARTICULARIS
Non est omnis homo non iustus

NEGATIO PARTICULARIS.
Non est omnis homo iustus.
AFFIRMATIO UNIUERSALIS.
Est omnis homo non iustus.

Ním aber ába daz omnis . taz sie sîn indefinitę . so sint ébengeuuâre die angulares affirmationes . ióh tie angulares negationes in hunc modum.

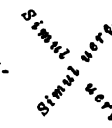

AFFIRMATIO FINITI NOMINIS.
Est iustus homo.
Negatio nominis infiniti
Non est non iustus homo.

Negatio finiti nominis.
Non est iustus homo
Affirmatio nominis infiniti.
Est non iustus homo

An sus ketânen predicationibus . ih méino quę possunt esse et non esse . sint îo sáment uuâr die angulares. Áber an dien quę naturaliter insunt . so die sint . *est homo animal* . *est homo non animal* . alde ouh naturaliter inesse non possunt . *ut est homo lapis* . *est homo non lapis* . nemúgen sie sament uuâr sîn.

Digitized by Google

50. QUOT OPPOSITIONES FIANT UBI EST TERTIUM ADDITUR.

Hę igitur duę oppositę sunt. Nû sint taz zuo oppositiones . s. die ih nu gesaget habo. Éinu ist tíudir bestât ex finito subiecto . so díu tûot . *est homo* [B 193] *iustus . non est homo iustus.* Ánderiu ex infinito predicato . so díu tuot . *est non iustus homo . non est non iustus homo. Alię autem ad id quod est non homo . ut subiectum aliquod additum. Hoc est alię duę sunt quasi aliquod additum ad id subiectum . quod est non homo.* Nóh sint ándere zuô dero predicata geléget sint zu démo subiecto . non homo. Tero zuéio gíbet er nu exemplum. Éiniu bestât ex infinito subiecto . so diu tûot. *Est iustus non homo . non est iustus non homo.* Ánderiu ist tíudir bestât ex infinitis predicato et subiecto . so díu tuot. *Est non iustus non homo . non est non iustus non homo. Magis plures autem his non erunt oppositiones.* Mánigôrin opposita . nemugen uuérden . so est ter drítto terminus ist. *Hę autem extra illas . ipse secundum se erunt . ut nomine utentes non homo.* Tie áfterin zuô propositiones . sint turh síh . âne die êrerin . infinitum nomen fure nomen hábende . toh iz simpliciter nîeht nomen nesî.

---

51. NON DIFFERRE INTER CURRIT ET CURRENS EST.

In his uero in quibus est non conuenit . ut in eo quod est currere uel ambulare . idem faciunt sic posita hęc ac si est adderetur. An dien est negelímfet . so iz ist in currere unde in ambulare . taz chit an demo cur-

Digitized by Google

rit . unde an demo ambulat . tar gât iz . also ouh est tarmíte stûende. *Ut est currit omnis homo . non currit* [B 194] *omnis homo. Currit omnis non homo . non currit omnis non homo.* An dien propositionibus állen mág man chéden currens est . fure currit.

52. QUEM LOCUM OPORTEAT HABERE NON IN PREDICATIONE.

Non enim dicendum est non omnis homo . sed non negatio ad id quod est homo addendum est. Úbe du máchon uuíle infinitum nomen . so nesólst tu nîeht légen non zu démo omnis . nube zu demo homo. *Omnis enim non uniuersale significat . sed quoniam uniuersaliter.* Uuánda omnis uuírdet kespróchen uniuersaliter . iz neíst nîeht selbez uniuersale. *Manifestum est autem ex eo . quod est currit homo . non currit homo . currit non homo . non currit non homo.* An dísen skinet iz. Tíse predicationes sint uniuersales . náls uniuersaliter. *Hę uero ab illis differunt . eo quod non uniuersaliter sunt.* Tíse skéident sih fóne dien êrren tie mit omnis uniuersaliter gespróchen sint. *Quare omnis uel nullus nihil aliud consignificat . nisi quoniam uniuersaliter de nomine uel affirmat uel negat;* Fóne diu uuírdet io mit omnis . únde mit nullus allelîcho uuaz geuéstenot . alde gelóugenet . fone demo állelichen nomine. *Ergo et cętera eadem oportet opponi . i. inmutata seruari.* Álso gnôto súlen alliu diu ánderiu uuórt íro stat hálten.

Digitized by Google

53. ITEM DE CONSENTIENTIBUS. [B 195]

Quoniam uero illa negatio quę est quoniam nullum animal iustum est . contraria est ei . s. affirmationi . quę est . omne est animal iustum. Hę quidem manifestum est . quoniam numquam erunt . neque uerę simul . neque in eodem ipso. Uniuersalis affirmatio . unde uniuersalis negatio . tie sint uuíderuuártig . tie nemúgen sament uuâr sîn . nóh in einemo dinge samint sîn . daz ságeta er ouh fóre. *His uero oppositę erunt aliquando.* Aber iro obliqua mugen so sîn . so díu sint. *Non omne animal iustum est . est quoddam animal iustum. Sequitur uero eam quidem quę est nullus homo iustus est . illa quę est . omnis est homo non iustus.* Nu hábe fure éin dîa. Nehéin man neíst rehter . unde dîa . mánnolih ist únrehter. *Illa uero quę est . aliqui iustus homo . opposita. Quoniam non omnis homo non iustvs est.* Únde ouh téro zueio opposita . ih méino dîa . ételih man est rehter . unde dia . mánnolih neist nîeht únrehter. *Necesse est enim esse aliquem.* Úbe uuâr ist *non omnis homo non iustus est* . so ist not *aliquem iustum esse.* Táz lerit tisiu descriptio.

UNIUERSALIS NEGATIO FINITI NOMINIS.	*AFFIRMATIO PARTICULARIS FINITI NOMINIS.*
Nullus homo iustus est.	*Quidam homo iustus est*
SIMILES	*SIMILES*
Omnis homo non iustus est.	*Non omnis homo non iustus est.*
UNIUERSALIS AFFIRMATIO FINITI NOMINIS.	*PARTICULARIS NEGATIO INFINITI NOMINIS.*

Hîer uernim daz infinitum nomen keméine ist . ióh infinito subiecto . ioh infinito predicato. [B 196] Uuél-

Digitized by Google

lest tu óuh keséhen . uuîo dise uîere sin oppositę . so sih aber an dísa descriptionem.

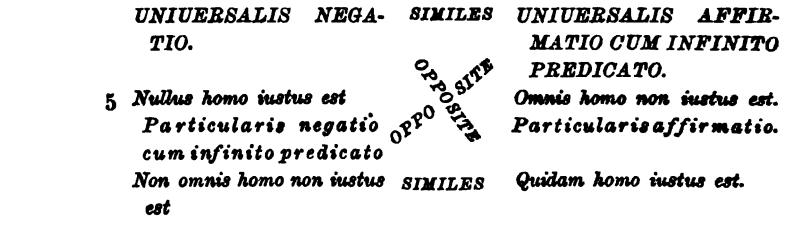

54. QUĘ NEGANTEM SEQUATUR UERA CONCLUSIO.

Manifestum est autem . quoniam etiam in singularibus si uerum est interrogatum negare . quoniam et affirmare uerum est. Ut putasne socrates sapiens est? Non. Socrates igitur non sapiens est. Socrates ist éinlluzzer so alliu indiuidua sint. Sapiens taz ist finitum . also óuh iustus. Non sapiens taz ist infinitum . also óuh non iustus. Fone diu skînet . úbe man uragentemo uerságen mag . socratem esse sapientem . taz sar uuar ist zechedenne . socratem non sapientem esse. Ube er sapiens neist . so ist er non sapiens. *In uniuersalibus uero quę similiter dicuntur . non est uera . s. affirmatio . uera autem negatio. Ut putasne omnis homo sapiens est? Non. Igitur omnis homo non sapiens est. Hoc falsum est. Sed uera est . s. negatio Non igitur omnis homo sapiens est.* Ube man uraget sosamo fóne allen . ist mánnolih uuîse? unde ánderer chît néin . unde éner sar fone diu náh sprîchet . so íst mánnolih non sapiens . so hábet er gelógen. *Omnis homo non sapiens est* . taz ist infinita affir[B 197]-

Digitized by Google

matio . unde ist lúgi . samoso er chade negando . nullus homo sapiens est. Spríchet er aber . finitum nomen negando . non omnis ergo homo sapiens est . samoso er chade affirmando particulariter quidam homo sapiens est . taz ist uuâr. *Hęc opposita est . i. non omnis homo sapiens est . illa uero contraria est . hoc est . omnis homo non sapiens est.* Tisiu ist opposita . éniu ist contraria. Opposita léibet in uniuersalibus . contraria neléibet nîeht.

---

55. QUASDAM FALSÔ UIDERI NEGATIONES.

Illę uero contraiacentes . secundum infinita nomina uel uerba . ut in eo quod est non homo uel non iustus . quasi negationes esse uidebuntur . sine nomine uel uerbo . sed non sunt. So getâniu opposita so infinita nomina sint . also non homo . unde non iustus sint . alde ouh infinita uerba . so non currit unde non laborat sint . tiu múgen manne dúnchen uuésen negationes. Taz nesint siu áber nieht . noh uuérden mugen . âne nomen . unde âne uerbum. Zíu chít er âne nomen unde âne uerbvm? Uuánda siu simpliciter nomina nesint . noh uerba. Uuârin siu ouh so . noh tánne nemahti non homo nieht negatio sin . alde ouh non currit. *Semper enim ueram uel falsam esse necesse est negationem.* Uuanda negatio sol io uuar sîn . alde lúgi. Non homo unde non currit . nesint neuueder. *Qui uero dixit non homo . nihil magis de homine . s. quam qui* [B 198] *finitum dixit . sed etiam minus uerus fuit . uel falsus . si non aliquid addatur.* Ter infinitum sprí-chet non homo . der nesprichit nieht quisseren . danne der finitum sprichit homo . nube er mag ioh mín

Digitized by Google

heizen uuârer . alde lúkker . er nelége zû mer uuórto. Uuánda guíssera ist homo currit tanne non homo currit . pe diu ist homo nahera dero uuârhéite . danne non homo. Ze erist chit er . non homo neist nieht negatio. Taranah chit er . uuare iz negatio . so bezéichendi iz uuar alde lúgi. Taranah chit er . sîd taz quissera nebezéichenet uuar noh lugi . uuîo danne daz únguissera?

56. QUE EX INFINITIS SINT SIMILES.

Significat autem . est omnis non homo iustus . nulli illarum idem. Aber díu propositio . alle únmennisken réhte sint . tiu neíst tero óberon neheinero gelih. Omnis non homo . daz ist uniuersale . unde infinitum subiectum . iustus est . taz finitum predicatum. So getân propositio nestât tar nîener uore. *Nec huic opposita . ea que est. Non est omnis non homo iustus.* Noh tíu dísa lóugenet . ih méino. Nieht uuâr . daz alle únmennisken réhte sin. Tie zuô sint úngelih . allen óberên. *Illa uero que est . omnis non iustus non homo . illi que est . nullus iustus non homo . idem significat.* Áber díse zuô sint éin . alle únménnisken . ún[B 199]rehte . nehéine únménnisken rehte. Uuír múgen héizen únménnisken . die âne mennisken sint . sô angeli sint. An dero êrrerun dírro zueio . sínt zuéi infinita . ein an demo subiecto . mit uniuersali . ander án demo predicato. Táranah ist an dero áfterun infinitum subiectum mit uniuersali . unde predicatum finitum.

Digitized by Google

(LIBER QUINTUS.)

57. NON TRANSPOSITO NOMINE . UEL UERBO . SIGNIFICATIONEM MUTARI . SICUT TRANSPOSITA NEGATUR.

Transposita nomina uel uerba . idem significant. Míssesáztiu nomina alde uerba neuuéhselont nieht ten sin propositionum. *Ut est homo albus . est albus homo.* Also dísiu míssesázten nomina unde uerba . des sínnis nehéinen uuéhsel netuont. *Nam si hoc non est . eiusdem erunt multę negationes.* Uuánda úbe iz só neist . so sulen einero affirmationis uuésin manige negationes. *Sed ostensum est quia una unius est.* Táz ist áber uóregesaget taz échert éin negatio êinero affirmationis ist. *Eius enim quę est . est albus homo . negatio est non est albus homo.* Fóne díu ist échert ein negatio dero affirmationis est albus homo . tíudir chit non est albus homo. *Eius uero quę est . est homo albus . si non eadem est . quę etiam ei que est . est albus homo.* Ube si aber missechêrtiu fone albus homo . ze homo albus . tia selbun negationem nehábit . s. tia si dóh guísso habit. *Erit* [B 200] *negatio.* So uuírt iz ein anderiu . únde so sint íro zuo. *Uel ea quę est.* Alde diudir chit. *Non est non homo albus. Uel ea quę est.* Alde diudir chit. *Non es homo albus. Sed altera quidem est . negatio eius quę est . est non homo albus . alia uero eius quę est . est homo albus.* Aber dero îouuéderiu . habit iro affirmationem . ih méino . est non homo albus . unde est homo albus. Nu hábit tiu affirmatio est homo albus . únbesprócheno dia negationem non est homo albus . uuánda si ouh éna durh not hábit . non est albus

Digitized by Google

homo . pe díu habit si zuo. Ube nû . est homo albus hábit zuô . so habit ouh est albus homo . die sélbun zuô. *Quare erunt duę unius* . pe diu sint zuô negationes einero affirmationis in hunc modum.

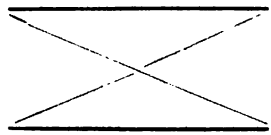

Quoniam igitur transposito nomine uel uerbo eadem fit affirmatio uel negatio manifestum est. Nû ist aber offen . taz fóne míssesaztemo nomine alde uerbo . nehéin uuéhsel neuuirdet tero affirmationis unde dero negationis. Uuúrte íro dánnan uuéhsel . só man danne chade fone socrate . est albus homo . so neuuúrte daz nieht kelóugenet kelîcho mit témo non est albus homo . unde mit temo non est homo albus.

58. DE DISCER[B 201]NENDIS PROPOSITIONIBUS . QUĘ UNĘ SUNT . QUĘ MULTĘ.

At uero affirmare uel negare unum de pluribus uel plura de uno . si non est unum ex pluribus . non est affirmatio una . neque negatio. Uuíle du éin ságen . fóne mánigen . alde mánigiu fone énimo . éin species neuuérde uzer ín ánderis neíst iz éin saga nieht . iéhendo noh lóugenendo. *Dico autem non si unum*

Digitized by Google

nomen sit positum . non sit autem unum ex illis. Id est . dico etiam non fieri unam affirmationem uel negationem . si unum nomen commune positum sit multis rebus . et si ex illis non sit unum. Íh ságo dir daz ouh tánnanûz ein affirmatio alde ein negatio neuuírdet . ube éin nomen geméine fúnde ist mánigen díngen diu éin speciem nîeht keuuúrchen nemúgen. Taz ist tanne . so ein fone éinemo gespróchen uuírdet . ut canis animal est. Tar ist animal gespróchen fone cane . éin fone enimo . unde neist toh taz nieht éin affirmatio . uuánda canis pezéichenet pediu ióh tén béllenten hunt . ioh ten mérehunt . i. latrabilem et maritimum. *Ut homo est fortasse . et animal . et bipes et mansuetum.* Álso ódouuâno daz nieht ein affirmatio neíst . so dísiu uieriu sus únderskéiden uuérdent mit |coniunctione . dáz man chît . homo est . et animal . et bipes et mansuetum. Ioh âne coniunctiones mag man siu undersuîgendo geskéiden . taz síu eina affirmationem [B 202] netûont. Also daz ist homo est unde dánne uberláng animal . so áber bipes so aber mansuetum. Samoso er châde . homo est . animal est . bipes est . mansuetum est. *Sed ex his unum fit.* Aber doh uuírdet éin species ûzer ín geuuúrchet . so man geslágo chît animal bipes mansuetum homo est. Taz sínt mánigiu fóne éinemo . unde doh ein affirmatio. *Ex albo autem et homine et ambulare non unum.* Aber fone homine . unde fone albo . unde fone ambulare . neuuírdet nehéin species. Ter uone uuízemo man gântemo chît . album et ambulans homo est . ter hábet kesprochen zuéi uone éinemo . tíu éin speciem nîeht neuuúrchent. Uuîz unde gân uuélih speciem alde uuéleha naturam uuúrchent tiu? *Quare non*

Digitized by Google

unum. Fone díu nemag iz óuh éin affirmatio sîn. *Quare nec si unum aliquid de his affirmet aliquis erit affirmatio.* Fone díu spríchet mán éin dirro . fone dien anderen . i. unum de pluribus . so man nu chád. album et ambulans homo est . alde homo et ambulans album est . alde homo et album ambulans est . taz neuuirdet nieht ein affirmatio. *Sed uox quidem una affirmationes uero multę.* Nube éin est spréchendo uuérdent tar mánige affirmationes. [B 203] *Nec si de uno ista . sed similiter plures.* Noh tánamêr neuuírdet éin affirmatio ube îoman disiu so missechêret . taz plura uóne éinemo gespróchen uuérdent . ih méino daz tíu uuérdent predicata . diu nû uuâren subiecta . ut album . homo et ambulans est . uel ambulans . homo et album est . ;

---

59. AD INTERROGATIONEM PLURA SIGNIFICANTEM . UNAM RESPONSIONEM NON SUFFICERE.

Quocirca ergo. Fone díu . s. uuánda éin propositio mánigiu beceichenet. *Si dialectica interrogatio responsionis est petitio. Hic suspensio.* Ube der ántuuurtis kérôt . ter dialectice urâget alsus . est canis animal an non? *Uel propositionis . uel alterius partis contradictionis. Et hic.* Unde er gérôt állero propositionis . sô daz ist animal est . animal non est. Alde téilis . so daz ist . est non. *Propositio enim unius contradictionis est . i. una affirmatio unius est negationis . et hic.* Uuánda ein féstenunga sûochet éinen lóugen. *Huiusmodi interrogationi . non erit una responsio. Depositio.* So getânero frâgo ih méino sús mánigiu díng pezéichenentero nebegágenet nîeht ein

Digitized by Google

ántuuurte. *Ad hęc nec una affirmatio.* Noh ouh tarazû ein féstenunga. *Nec si sit uera est.* Noh sâr uuâr neist iz . ube iz éin ántuuurte ist . unde éin féstenunga. Uuánda chît er canis animal est taz ist [B 204] in caelesti signo lúgi. Chît er non est animal . taz ist in latrabili cane lúgi unde in marino. *Dictum autem de his est in thopicis. Similiter autem manifestum est . quoniam nec hoc ipsum quidem est dialectica interrogatio.* Ih habo ouh ándersuuar dánnan gesaget. *Si quis interroget quid est . oportet datum esse . i. dari . ex interrogatione . hęc eligere . i. ut possit eligere . utram uelit contradictionis partem enunciare . quia oportet interrogantem determinare . utrum hoc animal homo . an non homo.* Ter urâgento sol demo geurâgeten an sînero urâgo uuála gében uuéderen téil er uuélle dero contradictionis . unde fone díu sol er in béidero iíhten alsus . ist tíz tîer . alde diz monstrum mennisko . alde neist? Contradictio bestât îo fone affirmatione et negatione . so dáz ist . homo animal est . homo animal non est. Fóne diu ist táz dialectica interrogatio . sô man den ántuuurtenten besûochet uuéderez er uuélle . in hunc modum. Putasne homo animal est? Aber der sús urâget . quid est animal? der urâget scolastice nals dialectice.

---

60. QUOD QUĘDAM SINGULATIM UERA . IUNCTA . ALIAS UERA . ALIAS FALSA SINT.

QUONIAM HAEC QUIDEM PREDICANTUR COMPOSITA . ut unum sit omne predicamentum eorum . quę extra predicantur . alia uero non . quę differentia est . s. dicenda. Ordo est. Quoniam eorum . quę extra . i. singillatim [B 205]

Digitized by Google

predicantur . hęc quidem composita sic predicantur . ut unum sit omne predicamentum eorum . alia uero non . ea differentia dicenda est. Vuánda súmelichiu dúrh sih kespróchenіu uuâr sint unde zesámene gelégetiu éin bezéichenent unde sámouuâr sint . tánne aber ánderiu sô nesint . ter únderskeit ist zeságenne . unde mit exemplis zelêrenne. *De homine enim uerum est dicere . et extra animal . et extra bipes . et ut unum.* Fone homine mag man súnderigo chéden . daz er sî animal . unde er sî bipes . unde mág man chéden daz tíu zesámene gelégetiu éin sîn . unde samouuâr sîn . also daz uuâr ist . homo animal bipes est. *Et hominem et album . et haec ut unum.* Unde mág ouh uuâr sîn . ube man ételîh animal sunderigo ságet hominem uuésen . unde album uuésen . unde díu béidiu éin uuésen. *Sed non si cytharedus et bonus . etiam cytharedus bonus.* Chît mán aber daz er súnderigo cytharedus sî . unde er gûot sî dúrh taz neist nehéin nôt taz er gûot cytharedus sî . unde daz sámint uuâr sî . daz éinzen uuar uuas.

---

61. QUĘDAM SIMUL INCONGRUE DICI . QUĘ PER SE UERE DICTA SUNT.

Si enim quoniam alterutrum dicitvr . et vtrvmque dicitur . multa inconuenientia erunt. Sol man daz samint spréchen . daz súndero uuâr ist . so uuér[B 206] dent târuz manigiu gechôse úngelimphiu. *De homine enim . et hominem uerum est dicere . et album.* Fóne ételichemo ménnisken ist áleuuar zespréchenne . daz er menisko sî . unde er uuîz sî. *Quare et hominem rursus et album.* Fone díu mag man aber chéden .

Digitized by Google

den selben uuîzen mennisken . ménnisken uuésen ioh uuîzen. *Si et album et hominem.* So chído ih ube man ín uore uuârhafto hîez uuîzen ménnisken. Ube man uone socrate einest uuârhafto chéden mag . taz er uuîz mennisko sî . so mág man anderest sámo-uuârhafto fone ímo chéden . tiser uuîzo mennisko . ist mennisko unde uuîz. *Quare erit homo homo . albus albus.* Fóne díu lége dáz zesámene . so uuírdet tarûz tíu únnuzza zála . daz ménnisko mennisko sî . uuîz uuîz sî. *Hoc est in infinitum.* Tes ist únmez taz tu spréchen maht fone ímo . ze êrist súnderigo . unde danne sámint. *Et rursus musicus albus ambulans . hęc eadem frequenter simplicitas est.* Also díccho mág ouh keaberet uuérden díu súnderigi ube man uone socrate ze êrist chît taz er sî uuîz musicus kânder . uuánda dû aber chéden maht ter uuîzo musicus kânder . ist uuîz . unde ist musicus . unde ist kânder. So sol man danne sámint chéden drîestunt . uuîz uuîz uuîz ist . unde iro îogelichez trîestunt. [B 207] *Amplius. Si enim socrates socrates est et homo . erit socrates socrates homo.* Ube sunderigo spréchendo uuâr ist . socrates ist socrates . unde aber sunderîgo uuâr ist . er ist ouh mennisko . so uuírt tanne samint zechedenne . daz socrates socrates homo sî. *Et si socrates socrates est . et homo . et bipes . erit socrates homo et bipes.* Tísiu uuort firním samoso er châde . ube diu zû dien zuéin ih méino daz er súnderigo . socrates ist . unde homo ist . taz trítta ouh sunderigo chîst taz er bipes sî . sô sólt tu ouh sámint chéden . déro sélbon zuéi unde sunderigo daz trítta. *Et rursus si hic idem bipes est et homo . erit socrates socrates . homo homo . bipes bipes.* Ube socrates sunderigo

Digitized by Google

dríu ist . sô sínt sámint zechedenne . diu selben dríu . socrates socrates . et homo et bipes et homo et bipes. Taz socrates ist sunderigo socrates . unde homo . unde bipes . taz kemachot in sament uuésen hominem bipedem. So getân compositio negeuállet nîeht. *Quoniam ergo si quis simpliciter ponat . complexiones fieri . inconuenientia contingere manifestum est . quemadmodum autem ponendum . nunc dicemus.* Uuánda nû uuóla skînet . mánigiu úngelimphe dannanûz uuérden . ube îoman úngeskeideno in alla uuîs zesámene légen uuile díu proloquia . sô ist taz zelêrenne . uuîo er tûon sol.

---

62. SINGILLATIM SECUNDUM ACCIDENS PREDICATA . SIMUL PREDICARI NON POSSE. [B 208]

Quecumque igitur eorum que predicantur . et eorum de quibus predicantur secundum accidens dicuntur. Suspensio. Sint taz accidentia díu man spríchet . unde ouh tíu fone dîen man síu spríchet. *Uel de eodem uel alterum de altero. Et hic.* Sô man uone einemo subiecto zuei accidentia spréche in hunc modum . *homo albus est . homo musicus est .* so man daz ander fone demo êreren spréche . in hunc modum . *homo albus est . albus musicus est. Haec non erunt unum. Depositio.* Tiu neuuúrchent nîeht ein speciem. *Ut homo albus est et musicus.* Álso díu accidentia béidiu fone homine gespróchen uuérdent . álde daz éina accidens fone demo andermo . unde aber daz fone homine. *Sed non est . idem musicus et albus.* Síu neuuúrchent toh nieht éin speciem. *Accidentia enim sunt utraque eidem.* Uuîo mugen? Sint péidiu éinis

Digitized by Google

tínges accidentia . fone accidentibus neuuírt nehéin substantia. *Nec si album . musicum uerum est dicere . tamen non erit album musicum aliquid.* Unde doh uuâr sî . albus est musicus . siu neuuérdent îo nîeht éin. *Secundum accidens enim . musicum album. Quare non erit album musicum.* Taz ist fone díu . uuánda síu béidiu sint accidentia. Fone diu neuuírt nîomer albus durh sih musicus . nube der homo albus . ter ist musicus. Ouh írret taz tia predicationem . daz accidentia sih lîehto uuéhselont. Ube socra[B 209]tes nû ist albus musicus . er mág aber an dero súnnun uuérden niger musicus. Fone díu ist sî lúkke. *Quocirca nec cytharedus bonus simpliciter.* Fone díu neuuírdet óuh nîeht éin species . cytharedus bonus . uuánda siu béidiu sint accidentia. *Sed animal bipes. Non enim secundum accidens.* Aber animal unde bipes uuúrchent éin speciem hominis . uuánda síu accidentia nesint. Chît man homo animal est . homo bipes est . taz mág man sáment uuóla chéden . homo est animal bipes;

---

63. SIMILITER QUĘ INSUNT IN PROLATIONE . UEL NARRATIONE SIMUL IUNCTA NON PREDICARI.

Amplius. Fernémen nóh. *Nec quecumque insunt in alio.* Noh tíu ándermo ánasint . s. díu nemúgen ouh nîeht kespróchen uuérden zesámine gelégetiu. *Quare nec album frequenter.* Fone díu nemag óuh album sô diccho kespróchen uuérden in conplexione sô iz extra mag. Chît îoman . uuîz mán ist callias . callias ist uuîz . taz mág uuâr sîn . chît er dánne sá-

Digitized by Google

ment . uuîz man callias uuîz ist . taz ist únredelih . uuánda iz âna ist tero prolationi subiectiue partis . taz ánderest prolatum uuírdet an predicatiua parte. Uuîz mán chédendo . uuírt pegríffen . taz er uuîz ist. Pe díu negelímfet nîeht sáment . taz súnderigo gelámf. *Neque homo . homo animal . uel bipes.* Nóh sús ketân [B 210] conpositio netóug . ube sia îoman uuúrchet . ûzer dien extra predicatis. Souuér mit téro báldi . daz er fone socrate chéden mag . socrates homo est et animal . sâr chéden uuíle . homo homo est et animal . taz ist also er châde . homo animal . animal est. Uuîo mág homo . béidíu sîn . ioh homo ioh animal? An díu daz er homo ist . sô ist er animal. Chît ouh fóne socrate . iste homo homo est . et bipes . taz íst áber álso er châde . iste homo bipes bipes est. *Insunt enim in homine . animal et bipes.* An démo námen homo . uuírdet animal uernómen ioh bipes. Ter óuh chît socrates . socrates est et homo . der máhti be díu chéden socrates homo . homo est . uuánda an socrate uuírt homo natûrlicho uernómen;

---

64. HUCUSQUE AN SINGULATIM UERE PREDICATA . IUNCTA QUOQUE UERA SINT . NUNC E-CONTRA QUERITUR . QUĘ UERE PREDICANTUR IUNCTA . AN EADEM UERUM SIT ET SIMPLICITER DICERE.

Uerum est autem dicere de aliquo et simpliciter . aut quendam hominem . hominem . aut quendam album hominem . album. Non semper autem. Tisa sententiam súln uuír urâgendo lésen . alsús. Íst ouh súnderigo

Digitized by Google

uuâr . daz sáment uuâr ist? iz mág éteuuanne uuâr sîn . náls nîeht îo. Mág sámouuâr sîn hominem currere . samo quendam hominem currere? Alde ist sámouuâr zespréchenne . album curre[B 211]re . sô daz ist quendam album hominem currere? *Sed quando in adiecto quidem aliquid oppositorum inest . quę . s. opposita sequitur contradictio . non uerum sed falsum est.* Iz ist tánne lúgi . so demo adiecto ételih oppositum ánaist . unde demo opposito uólget contradictio. *Ut . s. falsum est mortuum hominem . hominem dicere.* Also daz lúgi ist . ube mán tôten ménnisken . ménnisken héizet. Homo ist predicatum . mortuus ist adiectum. Homo unde mortuus . i. ínsêler . unde âna sêla . díu sint opposita. Tîen uólget súslih contradictio . homo uiuit . mortuus non uiuit. *Quando autem non inest . uerum .* sô demo adiecto sólih oppositum ána neist . so ist súnderigo uuâr daz sament uuâr uuás. Samint ist uuâr . socrates animal bipes est. *Uel etiam quando inest quidem semper falsum . quando uero non inest . non semper uerum.* Alde ióh rehtor zeságenne . sô díu oppositio ánaist tero predicationi . sô ist îo daz súnderigo lúgi . taz sáment uuâr uuás. Tánne aber oppositio târána neist . sô ist iz échert uuîlon uuâr. *Vt homerus est aliquid . ut poęta.* Álso diu ist sine oppositione . homerus ist poęta . unde keskéidiniu lugi ist. *Ergo etiam est . aut non.* Nû uolget témo daz er poęta ist . taz er selbo ist . alde neist. Sih án éna predicationem . sô ist tísiu lúgi. Zíu ist taz? *Secundum accidens enim predicatur esse de homero quia poeta est . sed non secundum se predicatur de homero quoniam est.* Uuán[B 212]da sîn accidens uuárd kezéigot tô man chád poęta est . unde

Digitized by Google

be díu neuuárd nîeht taz est substantialiter gespróchen fone ímo. Tanne díu predicatio uuâr ist . tíudir chît . homerus est . sô neist sî nîeht teil tero accidentalis . tiudir chît . homerus poęta est. *Quare in quantiscumque predicamentis . neque contrarietas aliqua . aut ulla oppositio inest . si diffinitiones pro nominibus predicantur. Suspensio uocis.* Fone díu uuízzist . taz án dien predicationibus an dîen nehéin contrarietas . unde nehéin oppositio neist . ih méino díu sih pírget an dien nominibus . unde aber danne sih óuget . ube man fure diu nomina so homo ist unde mortuus . iro diffinitiones spríchet . i. animatus et sine anima. *Et secundum se predicantur . et non secundum accidens. Et hic.* Unde sîe durh sih kespróchen uuerdent . náls ánahaftîgo . ih méino . also est háftet zû poęta . unde âne poęta neuuírdet iz predicatum. *In his et simpliciter uerum erit dicere. Depositio.* An dien uuírt iz óuh súnderîgo uuâr. Sô dû chîst fone socrate . hic homo albus est . unde daz uuâr ist . so ist sámouuâr . ube dû fone imo chîst . hic albus est . uuánda albus nechlébêt nîeht zû homo . so est tuot zu poęta. *Quod autem non est . quoniam opinabile est . non est uerum dicere esse aliquid.* Taz áber neist . taz nemag nîeht túrh taz uuésen . daz man iz uuânet uuésen. *Opinatio autem eius non est . quoniam est . sed quoniam non est.* Sîn uuân ist uuórtener fone [B 213] neuuésenne . náls fone uuésenne. Fone díu álso opinabile ist . taz an ímo selbemo neist . álso íst taz uuâr . daz homerus aliquid ist uuánda er poeta ist . unde ist lúgi daz er mit páremo est aliquid sî. Homerum esse . daz ist párez esse . homerum poętam esse . alde eloquentem

Digitized by Google

esse . das héizet aliquid esse. Substantia getûot ín esse . accidentia getûont ín aliquid esse;

---

65. INCIPIT DE OPPOSITIONE EARUM PROPOSITIONUM . QUĘ CUM MODO ALIQUO PROFERUNTUR;

His uero determinatis . perspiciendum est . quemadmodum se habeant negationes et affirmationes . ad se inuicem . he scilicet quę sunt . esse possibile . et esse non possibile . et contingere et non contingere . et de inpossibili et de necessario. Habent enim aliquas dubitationes. Háranâh ist zechîesenne . uuîo ouh tiu proloquia . éinánderen inchéden . díu fone posse uuérdent . unde contingere . unde necesse . uuánda siu zuîuelig sint.

---

66. IUDICIUM . QUĘ NEGATIO AFFIRMATIONI OPPONENDA SIT.

Nam si eorum quę complectuntur . illę sibi oppositę sunt contradictiones . quęcumque secundum esse uel non esse disponuntur. Suspensio. Úbe díu zesámene gelégeten uuórt . uuíderchedâ machont . an dien geiíht uuírt unde lóugen. *Ut eius quę est esse hominem . negatio est non esse hominem .* [B 214] *non autem ea quę est esse non hominem. Et hic.* Also lóugen uuírt tes esse hominem . mit non esse hominem . náls mit esse non hominem. *Et eius quę est esse album hominem negatio est . ea quę est non esse album hominem sed non ea quę est esse non album hominem. Et hic.* Unde also gelóugenet uuírt tes esse album hominem . mit

Digitized by Google

non esse album hominem . náls mit esse non album hominem. *Si enim in omnibus aut dictio aut negatio uera. Et hic.* Taz chîesen dârbî. Ube in állen contradictionibus taz éina uuâr ist . taz ánder lúgi . unde ouh tero zuéio . est albus homo . est non albus homo . daz éina uuâr ist . taz ánder lúgi. *Lignum erit uerum dicere . esse non album hominem. Depositio.* Sô ist tanne uuâr ze spréchenne . daz holz uuésen non album hominem. Cum lignum falsum sit dicere album hominem esse . erit de eo uerum dicere . esse non album hominem. Ube iz uuésen nemag albus homo . sô sol iz aber uuésen non albus homo. Ube iz neuuéder dero zuéio neist . só nesint síu nieht opposita;

67. IDEM ESSE . AMBULAT ET AMBULANS EST.

Qvodsi hoc modo et in quantiscvmque esse non additur . idem faciet quod pro esse dicitur. Ube aber daz esse sús kespróchen neuuírdet . an sumelîchen propositionibus . so hábent ten sélben sín . taz tarnúre stât. *Ut eius quę est ambulat homo . negatio est . non ea quę est ambulat non homo . sed non ambulat homo.* Also dû chîesen máht . an de[B 215]ro ságun . ambulat homo . díu mit non ambulat homo gelóugenet uuírdet . náls mit ambulat non homo. *Nihil enim differt dicere . uel hominem ambulare . uel hominem ambulantem esse.* An íro gât tir einis zechédenne . homo ambulat . alde homo ambulans est.

Digitized by Google

68. AN REGULA SECUNDUM ESSE ET NON ESSE PREDICANDI. AD POSSIBILE TRANSEAT.

QUARE SI HOC MODO IN OMNIBUS. ET EIVS quę est possibile esse. negatio est possibile non esse. noñ ea que est. non possibile esse. uidetur idem possibile et esse. et non esse. Fóne díu ube iz so uáren sol an anderen ságon. ih meino ube possibile esse gelóugenet uuírt. mit possibile non esse. náls mit non possibile esse. sô uuérdent siu béidiu uuâr an éinemo dinge. *Omne enim. quod est possibile diuidi uel ambulare. et non ambulare et non diuidi possibile est.* Uuánda an állen dien diuidi unde ambulare uuérden mag. an dien mag iz ouh ze léibe uuérden. Ein láchen mag keteilet uuérden. unde neuuérden. Ter mennisko mág kân. unde negân.

---

69. SECUNDUM MODUM POTIUS POSSIBILE PREDICARI.

RATIO AUTEM EST. QUONIAM OMNE QUOD possibile est. non semper actu est. Aber der únderskeit ist târána. taz tiu so getânen possibilia. nîeht in actu nesint. Uuârin síu in actu. so der hímel ist uuánda er suéibôt. so neuuâre is uuéhsel. *Quare inerit ei etiam negatio.* Fone díu ist in ána negatio [B 216] samoso affirmatio. *Potest igitur et non ambulare quod est ambulabile. et non uideri quod est uisibile* Also án demo skînet. taztir gân mag unde gesíhtig ist. énez mág. kân unde negân. diz mag man séhen. unde neséhen. *At uero inpossibile est de eodem oppositas ueras esse dictiones. Non igitur est*

Digitized by Google

ista negatio. Nû nemag tes nîeht sîn an dien oppositis . taz tie predicationes béide uuâr ságeen . fóne éinemo dínge. Pe díu neist nîeht posse non esse . lóugen des posse esse. *Contingit autem ex his aut idem ipsum dicere et negare simul de eodem . aut non secundum esse uel non esse . quę opponuntur fieri affirmationes uel negationes.* Hínnan geskíhet einuuéder so daz péide predicationes fóne éinemo dinge uuâr ságent . daz nîo negeskáh . alde sie neinchedent nîeht éinánderen nah esse et non esse. *Si ergo illud impossibilius est.* Ube aber daz nemag sîn . daz sie béide uuâr ságeen. *Hoc erit magis eligendum.* Sô ist pezzera sie zespréchenne secundum modvm . tánne nah esse et non esse. *Est igitur negatio eius quę est possibile est esse . ea quę est non possibile est esse.* Tero affirmationis tíudir chît possibile est esse . ist tiu negatio . tiudir chît . non possibile est esse. *Eadem quoque ratio est . et in eo quod est contingens esse. Etenim eius negatio non contingens esse.* Also begágenet tero affirmationi ouh contingens esse . diu negatio non contingens esse. An dísen ist îo daz éina uuâr . daz ander lúgi. *Et in aliis quidem simili modo . ut in ne*[B 217]*cessario et inpossibili.* Álso ist óuh an dien anderen negatio zesezzenne . ih meino an demo necessario . unde an demo inpossibili. Temo necessario begagenet . non necessarium . temo impossibili non inpossibile. *Fiunt enim quemadmodum in illis esse et non esse oppositiones . subiectę uero res . hoc quidem album . illud uero homo . eodem quoque modo hoc loco . esse quidem subiectum sit . possibile uero et contingere oppositiones . determinantes quemadmodum in illis esse et non esse ueritatem.* Also an ánderen proloquiis .

Digitized by Google

uuîlon homo uuîlon albus . subiecta uuâren . unde esse et non esse predicationes uuâren . so mûoz aber an dísen esse uuésen subiectum . unde possibile et contingere predicationes . hîer dia uuârheit skéidende . álso derit tâten esse et non esse. *Similiter autem hę etiam . in eo quod est esse possibile . et esse non possibile.* Tíse oppositiones . ih méino nâh modo geuuórhte . skéident samouuóla dia uuârheit unde lúgi mit possibile et non possibile . álso dérit tûont an dien simplicibus taz esse unde daz non esse. Ube uuir chéden pluuiam esse possibile est . so ist pluuiam esse subiectum . possibile est taz ist predicatum. Chéden uuír âna daz possibile simpliciter : pluuiam esse . ih méino sô daz ist . uideo pluuiam esse super terram . tánne ist pluuia subiectum . unde ist esse predicatum.

70. ORDINATIO OPPOSITIONVM SECUNDUM MODUM.

Eius vero qvę est possibile est non esse. [B 218] *negatio est non possibile est non esse. Quare et sequi sese inuicem uidebuntur . i. possibile est esse et non esse.* Tero affirmationis possibile est non esse . uuírt kelóugenet mit tero negatione non possibile est non esse. Fóne díu ist óffen daz tíu sélba affirmatio possibile est non esse . unde ouh tíu possibile est esse, sáment einánderên sint . náls gágen einánderen. *Non enim contradictiones sibi inuicem huiusmodi sunt . possibile est esse et possibile est non esse.* So getâne predicationes . ih méino zuô affirmationes sô dîe sélben sint tie neuuérdent nîeht éinánderen oppositę. *Sed pos-*

Digitized by Google

sibile esse et non possibile esse . numquam simul sunt . opponuntur enim. Aber díse ih meino affirmatio unde negatio . nemúgen sáment sîn . pe díu sint sie oppositę. *At uero possibile non esse et non possibile non esse . numquam simul sunt.* Uuánda óuh tíse ringent . pe díu nemúgen ouh sie sáment sîn. *Similiter autem et eius quę est necessarium esse . non est negatio necessarium non esse . sed non necessarium esse.* Sosámo neuuírt nehéin lóugen dero affirmationis necessarium esse . mit tero affirmatione necessarium non esse . nube mit tero negatione non necessarium esse. *Eius uero quę est necessarium non esse . ea quę est . non necessarium non esse.* Unde dero affirmationis necessarium non esse . uuírt kelóugenet mit tero negatione non necessarium non esse. *Et eius quę est impossibile esse . non ea quę est impossibile non esse . sed non impossibile esse.* Nóh óuh [B 219] tero affirmationis impossibile esse . mit tero affirmatione impossibile non esse . núbe mit téro negatione non impossibile esse. *Eius uero quę est impossibile non esse . ea quę est non impossibile non esse.* Aber déro affirmationis impossibile non esse . uuírt kelóugenet mit tero negatione non impossibile non esse.

---

71. IN DECLARATIUA PARTE MODUM ESSE.

. Et vniuersaliter uero quemadmodum dictum est esse quidem et non esse oportet ponere . quemadmodum subiecta . negationem uero et affirmationem apponere ad unum hęc facientem . i. ad modum tantummodo. Keméinlîcho uerním uóne állen daz óuh fóre geságet ist . daz tu esse unde non esse háben sólt fúre sub-

Digitized by Google

iecta . unde affirmationem ih méino est . ioh negationem ih méino non est . sólt tu légen zû demo modo . ter án possibile ist alde an contingens affirmationem unde negationem máchontemo. *Et oportet putare has esse oppositas dictiones.* Unde uone díu súln sie sús stân . sus inchédent sie éinánderen. Uuîo? *Possibile non possibile . contingens non contingens . necessarium non necessarium . uerum non uerum.* Uuíle du uerum est lóugenen . mit uerum non est . taz nemáht tu be díu nîeht uuánda sîn negatio ist . non uerum non est.

---

72. HUCUSQUE DE OPPOSITIONIBUS MODORUM . NUNC DE CONSEQUENTIIS EORUM.

Et consequentiae uero secundum ordi[B 220]*nem fiunt ita ponentibus.* Tie ouh gehélle sint . unde inne éin iéhent . tie zéigot tíser ordo. *Illi enim quę est possibile esse illa quę contingit esse.* Tero ságun possibile est . uerbi gratia . aliquando esse pluuiam . iíhet tiu contingit aliquando esse pluuiam. *Et hoc illi conuertit.* Unde daz kíltit sî iro . uuánda si iíhet iéhentero. Also possibili uólget contingere . sô uolget possibile demo contingere. *Et non inpossibile esse . non necessarium esse.* Unde énen zuéin . fólgent tísiu zuéi. Uuánda daztir sîn mág taz kebúrit . unde neist nîeht únmahtlîh . nôt neist is aber nîeht. Tísiu uîeriu tûont éina consequentiam. *Illi uero quę est possibile non esse . et contingere non esse . ea quę est non inpossibile non esse . et non necessarium non esse.* Hîer iehent aber zuéin ándere zuô. Temo máhtlih ist taz iz ze léibe uuérde . unde demo dáz gebúrit

Digitized by Google

daz iz ze léibe uuérde . temo neist nieht únmahtlih taz iz ze léibe uuérde . unde démo ist únnôt taz iz ze léibe uuérde. Taz ist ánderiu consequentia. *Illi uero quę est non possibile esse . et non contingens esse illa quę est necessarium non esse . et inpossibile esse.* Hîer iéhent aber zuéin ándere zuô. Taztir sîn nemag . unde negebúrit . temo ist nôt . taz iz nesî . unde únmahtlih taz iz sî. Taz ist tiu drítta consequentia. *Illi uero quę est non possibile non esse . et non contingens non esse . illa quę est necesse esse et inpossibile non esse.* Hîer iéhent aber zuéin ságon ándere zuô. [B 221] Taz ze leibe uuérden nemág . noh taz negebúrit taz iz ze léibe uuérde . taz ist nôte . unde ist únmahtlih taz iz nesî. Taz íst tiu uîerda consequentia. *Consideretur autem ex subscriptione quemadmotum dicimus.* An dírro nâhscrífte séhe man iz.

CONSEQUENTES.

Possibile est esse	*Contingit esse*
Non inpossibile est esse	*Non necesse est esse*

CONSEQUENTES.

Possibile est non esse	*Contingit non esse*
Non inpossibile est non esse	*Non necesse est non esse*

CONSEQUENTES.

Non possibile est esse	*Non contingit esse*
Necessarium est non esse	*Inpossibile est esse*

CONSEQUENTES.

Non possibile est non esse	*Non contingit non esse*
Necesse est esse	*Inpossibile est non esse*

Digitized by Google

(LIBER SEXTUS.)

73. PRIMAM ET TERTIAM CONSEQUENTIAM CONTRADICTORIE PREDICARI PERUERSO MODO . PRETER NECESSARIA.

Ergo inpossibile et non inpossibile sequuntur quidem contradictorie . illud quod est contingens et possibile . et non con[B 222]*tingens et non possibile sed conuersim.* An dero dríttun consequentia stânt mit inpossibili . non possibile unde non contingit . án dero êrestun stânt mit non inpossibili possibile unde contingit. Nû órdenoen die alsus.

AFFIRMATIO.	*Inpossibile esse*	*CONTRADICTIO.*	*Non inpossibile esse*	*NEGATIO.*
NEGATIO.	*Non possibile esse*	*CONTRADICTIO.*	*Possibile esse*	*AFFIRMATIO.*
NEGATIO.	*Non contingit esse*	*CONTRADICTIO.*	*Contingit esse*	*AFFIRMATIO.*

Hier séhen uuír die zuô . dien inpossibile [B 223] unde non inpossibile consequentes sint contradictorie stân . unde conuersim. Conuersim dáz chît mísseuuéndîgo . uuánda affirmationi uólgent negationes . únde negationi affirmationes. Táz zéigôt er mit tísen uuórten. *Illud enim quod est possibile esse . negatio inpossibilis . s. sequitur.* Possibile dáz affirmatio íst hábit óbe ímo sîn consequens . íh méino non inpossibile . dáztir íst negatio des inpossibilis. *Negationem uero affirmatio . s. sequitur. Illud enim quod est non possibile esse . sequitur illud quod est inpossibile esse.* Táz ánderhálb stât gágen possibili . íh méino sîn negatio non possibile táz hábit affir-

Digitized by Google

mationem óbe ímo . íh méino inpossibile esse. *Affirmatio enim est inpossibile . non inpossibile uero negatio.* Uués affirmatio ist si? Táz íst sî non inpossibilis. Tía sélbun míssechêri hábent óuh tíu contingentia. Pe díu uuérdent fóne sex predicationibus tres contradictiones. Táranáh follesézzên die êristun consequentiam mít non necesse esse . únde dia dríttun mít necesse non esse . unde séhen úbe díu tûen quartam contradictionem. Taz ferságet er háranáh.

---

74. DE NECESSARIO ALIUM MODUM FIERI.

Necessarium uero quemadmodum sit considerandum est. Chîsen óuh táz necessarium. *Manifestum est quoniam non* [B 224] *eodem modo . sed contrarie sequuntur.* Necessaria nehéllent nîeht tíen ánderên contradictorie . núbe contrarie. Sie nesínt nîeht sélbin contraria ér méinet táz íro zuéio taz éina íst contrarium . tes ánderis contradictorio. Táz contradictorium sézzên in míttemen alsús. *Non necesse esse. Necesse esse. Necesse non esse.* Án dero êristun consequentia stât non necesse esse tes contradictio íst necesse esse . án dero uîerdûn démo íst contrarium . necesse non esse . án dero dríttun consequentia. Fóne díu íst tíu mítta . contradictoria déro éinun . contraria dero ánderûn. Die ûzerôstun nesínt neuuéder nóh contradictorie noh contrarie. *Contradictorie uero extra sunt.* Íro bêdero contradictiones sint ûzeren hálb tírro zuéio consequentiarum . ih méino dero êristun consequentię unde dero dríttun. *Non enim est negatio eius quod est necesse non*

Digitized by Google

esse . non necesse esse. Tise zuô nelóugenent éinándere nîeht. *Contingit enim ueras esse in eodem utrasque.* Táz skînet târana . uuánda sie béide uuérdent fúnden in éinemo dínge. *Quod enim est necessarium non esse . non est necessarium esse.* Tés nôt ist non esse . tes neíst nehéin nôt esse. Nôt íst non esse ignem frigidum unde nehéin nôt esse frigidum. Án démo igne sint tíe predicationes péide uuâr Nû sézzên óuh tia ánderûn . unde [B 225] dia uîerdun consequentiam . tíe aristotiles . úberhúob hoc modo.

Affirmatio.	*Impossibile est non esse.*	*CONTRADICTIO.*	*Non impossibile est non esse.* *Negatio.*
Negatio.	*Non possibile est non esse.*	*CONTRADICTIO.*	*Possibile est non esse.* *Affirmatio.*
Negatio.	*Non contingit non esse.*	*OONTRADICTIO.*	*Contingit esse.* *Affirmatio.*

Hîer sínt áber drí contradictiones. Sézzên uuír nóh zû diu necessaria . ûzer dîen neuuírdet tánne nîeht contradictio . núbe mêr contrarietas in hunc modum.

NEGATIO.	*Non necesse est non esse.*	*Necesse est esse.*	*AFFIRMATIO*

Téro êrerun predicationis contradictoria tíu hîer uersuíget ist . ih méino necesse est non esse . díu ist contraria déro ánderûn . álso iz fóre fûor.

Digitized by Google

75. HUIUS DISSIMILITUDINIS RATIO.

Causa autem est cur non sequantur similiter cęteris . quoniam contrarium idem conuersum inpossibile necessario redditur idem ualens. Uuáz méinet taz necessaria nîeht contradictorie negehéllent tîen possibilibus? Táz méinet uuánda inpossibile geuuéhse-[B 226]lôtiz unde in uuíderuuartîga uuîs kespróchen iz ébenuílo gemág temo necessario. *Nam si inpossibile est esse . necesse est hoc non esse. Si uero inpossibile non esse . hoc necessarium est esse.* Táz ist ter uuéhsel . úbe mít inpossibili stât esse . sô stât mít necessario non esse . álso iz ferit án dero dríttûn consequentia. Ube áber mít inpossibili stât non esse sô stât mít necessario esse . álso iz férit án dero uîerdûn consequentia. Âna dén uuéhsel neházint síu nehéina consequentiam. Tér sélbo uuéhsel uerzíret tia uîerdun contradictionem. An díen aber contradictio uuírdet . tíu nehabent nieht tisen uuéhsel. *Quare si illa similiter . inpossibile et non hec e contrario* Fone díu geskíhet ío dáz uuíderuuártîgo úbe gelîcho uernómen uuérdent . éniz ih méino inpossibile iéhendo . únde dísiu idem necessaria lóugenendo. *Nam idem significat necessarium et inpossibile quemadmodum dictum est contrarie.* Síu bezéichenent éin . uuíderuuartîgo gespróchenin. Nu sézzên in ében alle díe consequentias mít fîer predicationibus alsús.

Inpossibile esse.	*CONTRADICTORIE.*	*Non inpossibile esse.*
Non possibile esse.	*CONTRADICTORIE.*	*Possibile esse.*
Non contingit esse.	*CONTRADICTORIE.*	*Contingit esse.*

Digitized by Google

Necesse est non esse. CONTRARIE.	*Non necesse esse.* [B 227]
Inpossibile est non esse CONTRADICTORIE.	*Non inpossibile est non esse.*
Non possibile est non esse CONTRADICTORIE.	*Possibile est non esse.*
Non contingit non esse CONTRADICTORIE.	*Contingit non esse.*
Necesse est esse CONTRARIE.	*Non necesse est non esse.*

Hîer séhên uuír dîa causam . díu dia consequentiam machôt . unde áber írret tía contradictionem.

---

76. PROPONIT IPSE SIBI QUASI FORTE ERRAUERIT . ITA COLLOCANDO CONSEQUENTIAS.

Aut certe inpossibile est sic poni necessarii contradictiones. Álde uuâno íh sús nemúgen stân contradictiones necessarii náh témo possibili . sô sie nû gesézzet sint . uuánda nah possibili stât non necessarium an dero êristun consequentia. Uuehseloên . unde sézzên fure necessarium . daz an dero uîerdûn stât . unde daranâh possibile . dáz án dero êristun stât. *Nam quod necessarium est esse . possibile est esse.* Táz mág uuóla fóne díu gelímflîh sîn . uuánda daz necessarium íst . taz íst óuh târmíte possibile. *Nam si non negatio sequitur.* Álde úbe ímo possibile neuólget . sô uólget ímo sîn negatio . íh méino non possibile. *Necesse est enim aut dicere aut negare.* Ímo sól be nôte éinuuéder uólgen . possibile álde non possibile. *Quare si non possibile est esse . inpossibile est esse . inpossibile igitur est esse quod necesse est esse . quod est inconueniens.* Fóne díu . úbe necessario possibile

Digitized by Google

[B 228] nefólget . únde ímo áber non possibile fólget . sô fólget ímo sámint non possibili daz inpossibile . dáz uuésen nemág. *At uero illud quod est possibile esse . non inpossibile esse sequitur. Hoc uero illud quod est non necessarium esse.* Nû fólgee necessario daz uuir sáztôn in quarta consequentia . possibile daz uuir sázton in prima . temo uólget non inpossibile esse . unde démo non necessarium esse . álso uuír dâr séhen múgen an díen consequentiis. *Quare contingit . id quod est necessarium esse . non nesessarium esse.* Sô ist tánne geskéhen contra naturam . táz necessarium íst non necessarium. Târ skînet táz possibile neuólget necessario.

---

77. QUALITER TRANSLATUM NON NECESSE NON ESSE PRO CONTRARIETATE SUPRA DICTA . CONTRADICTIONEM FACIAT.

At uero neque necessarium esse sequitur possibile esse . neque necessarium non esse. Nû nemág ouh táz sîn . dáz possibili uolgêe necessarium esse . álde necessarium non esse. *Illi enim contingit utraque accidere. Horum autem utrumlibet uerum fuerit . non erunt illa uera.* Táz íst fone diu . uuánda possibili geskíhet peidiu . ióh posse esse . ioh posse non esse . únde sô énero deuuéderiz uuâr uuírdet . íh méino necesse esse . álde necesse non esse . sô uuérdent síu béidiu uertîligôt. Fóne necesse [B 229] esse zegât posse non esse . unde fóne necesse non esse zegât posse esse. Pe díu nehéllênt síu in éin. *Simul enim . s. contingunt possibile esse et non esse. Sin uero necesse esse uel non esse . non erit possibile utrumque.*

Digitized by Google

Sámint sínt uuâr posse esse unde posse non esse . unde uuánda síu sámint sínt . pe díu zegant síu óuh sámint . sô necesse esse chúmit álde necesse non esse. *Relinquitur ergo non necessarium non esse . ei quod possibile est esse.* Nû mág áber uolgen possibili taztir chit non necesse non esse. Táz ist fone díu uuánda dáztir sîn mág . táz nehábit tia nôt táz iz nesî. *Hoc enim uerum est et de necesse non esse.* Nû íst óuh táz fóne necesse non esse uuâr. Uuáz ist táz? *Hęc enim fit contradictio eius.* Taz éniu predicatio non necesse non esse . iro contradictio íst. *Que sequitur non possibile esse.* Díu sélba íh méino necesse non esse . stât mít non possibili an dero fólgendun descriptione. *Illud enim . i. non possibile esse sequitur hoc quod est inpossibile esse . et necesse non esse . cuius negatio non necesse esse non esse.* So iſhet áber díu non possibile esse . demo inpossibili óbenân . unde démo . sélbin necesse non esse nídenân . dáz énero lóugin ist íh méino non necesse non esse. *Sequuntur igitur et hę contradictiones secundum predictum modum.* An sús ketânero ordinatione . máchont [B 230] tíu necessaria sámouuóla contradictionem . sâmo díu possibilia. *Et nihil inpossibile contingit sic positis.* Unde neíst nîeht úngelîchis tîen ánderên contradictionibus . sô man die consequentias . sús sézzêt. Táz lêrit únsih tísiu descriptio.

AFFIRMATIO.	*Impossibile esse.*	*CONTRADICTIO.*	*Non impossibile esse.*	*NEGATIO.*
NEGATIO.	*Non possibile esse.*	*CONTRADICTIO.*	*Possibile esse.*	*AFFIRMATIO.*
AFFIRMATIO.	*Necesse est non esse.*	*CONTRADICTIO.*	*Non necesse est non esse.*	*NEGATIO.*

Digitized by Google

Hínnân skînet táz possibili péidiu gehéllent ióh non necesse esse . ióh non necesse non esse.

---

78. ITEM QUESTIO AN POSSIBILE NECESSARIO CONSENTIAT.

Dubitabit autem aliquis . si illud quod necessarium est possibile esse sequitur. Zuîuel mág óuh sîn ube possibile gehélle necessario. *Nam si non sequitur . contradictio sequitur non possibile esse.* Úbe possibile ímo negehíllet . sô gehíllet ímo áber sîn lougen . non possibile esse. *Et si quis non hanc dicat esse contradictionem . necesse est dicere possibile non esse.* Únde negíbet er ímo dén lóugen sô gibet er áber dísen . i. possibile non esse. *Sed utreque falsę sunt.* Tíu sínt kelógen béidiu. [B 231] Tér possibili uerságet ten lóugen non possibile . tér líuget ter ímo óuh tén ságet possibile non esse . ter líuget áber. Uuíle óuh îoman strîten dáz non possibile necessario uolgêe. Uuáz keskíhêt tánne? Dáz non posse . sámint necessario sî. Tés nemág nîeht sîn. Úbe er ímo óuh fúoget possibile non esse . dáz íst sámoúngelímfe. Tés kíbet er nû exemplum. *At uero rursus idem uidetur esse possibile incidi et non incidi . et esse et non esse.* Nû mág éin díng péidiu uuérden . uerscrôten ióh únuerscrôten . unde uuésen ióh neuuésen. *Quare erit necesse esse contingere non esse.* Ze dero uuîs keskíhêt . taz tes nîeht nesî . dáz tóh nôte ist. *Hoc autem falsum est.* Táz ist kelógen . dáz iz pe note súle uerscrôten uuérden unde dóh múge unde nemúge uerscrôten uuérden.

Digitized by Google

79. QUĘ CREATURĘ HABEANT POSSE ET NON POSSE . ET QUĘ NON HABEANT.

Manifestum est autem quoniam non omne possibile uel esse uel ambulare . et opposita ualet. Uuír uuîzen dáz álliu possibilia . sô dáz íst possibile esse álde possibile ambulare . nîeht neuuérdent non possibilia. *Sed est in quibus non est uerum.* Ételîchiu sint an díen non possibile lúgi ist. *Et primum quidem in his quę non secundum racionem possunt.* Állero méist an díen . díu posse habent âna uuízze. *Ut ignis calefactibilis.* [B 232] Álso fíur prénnen mág. *Et habet uim inrationabilem.* Unde día máht hábit iz uuízzelôsiz. Íz hábit posse calefaciendi âna non posse. *Ergo secundum racionem potestates ipsę eędem plurimorum contrariorum . i. opositorum sunt.* Tár uuízenthéit íst . târ sínt péide máhte . faciendi ióh non faciendi. Homo medicus mág curare . er mág óuh non curare. *Inracionabiles uero non omnes sed quemadmodum dictum est . ignem non esse possibile calefacere et non.* Díu racionis tárbênt . tíu nehábent nîeht álliu máhte túennis unde netuennis . álso fíur nîeht péide máhte nehábit prénnennis unde nebrennennis. *Nec quęcumque alia semper agunt.* Nóh téro nehéinemo neíst sámint ána posse unde non posse . día îo dáz éina tûont . álso fíur îo prennit. *Aliqua uero possunt et secundum inrationales potestates simul quedam opposita.* Nû sínt tóh ételîchiu inrationalia tíu béidiu gemúgen . ióh uuérden ióh neuuérden . tólên unde nedólên . álso uuîn mág uuérden únde neuuérden . unde éin hût uersníten uuérden unde neuuérden. *Sed hoc quidem idcirco dictum est . quoniam*

Digitized by Google

non omnis potestas oppositorum est. Fóne díu spráh íh táz fóne díen . díu in actu sínt . fone díu liez ih [B 233] tíu uóre . uuánda álle máhte . oppositorum nîeht máhtîge nesint. Taz fíur mág taz éina déro oppositorum . âna daz ánder. *Nec quęcumque . s. possibilia secundum eandem speciem dicuntur.* Únde dû uuízîst . taz álliu possibilia nîeht éinis speciei nesínt. Síu nesínt nîeht éin déro rationalium sô der medicus íst . núbe óuh inrationabilium . sô daz fíur íst unde dáz man uersképfen mág.

80. NON UNO MODO DICI POSSIBILE.

Quędam uero possibilitates equiuocę sunt. Súmelîche máhte . sint úngelîche gehéizene. *Possibile enim non simpliciter dicitur.* Taz íst fóne díu . uuánda máht . ze éinero uuîs kesprochen neuuérdet. *Sed hoc quidem quoniam uerum est . ut in actu.* Núbe dánnân uuírt súmelîchiu gespróchen . dáz sî uuâr íst fóne tâte. *Ut possibile est ambulare quoniam ambulat . et omnino possibile est quoniam iam actu est quo dicitur possibile.* Álso an démo skînet . táz fóne díu gât uuánda iz kân mág . unde an déro tâte tíu máht skînet. *Illud uero quod forsitan agit ut possibile est ambulare quoniam ambulabit.* Ánderiu maht íst tés táz nóh tûon sól álso dés íst . táz kân mág . sô iz uuíle.

81. SOLUTIO PRIORIS QUĘSTIONIS ID EST CUI POSSIBILI NECESSARIUM CONUENIAT. [B 234]

Et hęc quidem in mobilibus solis est potestas . illa uero et in immobilibus. Tíu máht faciendi et non

Digitized by Google

faciendi . díu íst an díen lébenden . áber díu échert faciendi díu íst an díen únlébendên. *In utrisque uero uerum erit dicere . non impossibile esse ambulare . uel esse.* An îouuédermo chît man uuârháfto . dáz iz múge gân unde uuésen. *Et quod ambulat iam et agit . et ambulabile.* Íh méino ióh táz nû îo ánagât . ióh táz kân mág. *Sic igitur possibile non est uerum de necessario simpliciter dicere . alterum autem uerum est.* Sô getân possibile . i. faciendi et non faciendi . táz negehíllet níeht necessario. Táz échert faciendi possibile íst . táz kehíllet necessario. *Quare quoniam partem uniuersale sequitur.* Fóne díu . uuanda parti totum uolget . uerbi gratia dâr homo íst . târ íst animal. *Id quod ex necessitate est . sequitur posse esse sed non omnino.* Tannân uolget necessario dáz posse. Dâr necesse íst târ íst posse. Iz negât aber nîeht úmbe . souuâr posse íst . taz târmítte sî necesse.

82. ITEM DE ORDINE CONSEQUENTIARUM.

Et est quidem fortasse principium quod necessarium est . et quod non necessarium est . omnium uel esse uel non esse. Únde uuóla mág keskéhen dáz necesse únde non necesse hóubet súlen uuésen állero déro ánderro consequentiarum . ih méino [B 235] possibilium esse uel non esse. *Et alia quidem quemadmodum horum consequentia considerare oportet.* Únde necessariis forestânden . diu ánderiu sulen uuésen in geuolgîg.

Digitized by Google

83. POTESTATEM ORDINE TEMPORIS . NECESSITATEM NATURĘ DIGNITATE PRECEDERE.

Manifestum autem . ex his quę dicta sunt . quoniam quod ex necessitate est secundum actum est. Hínnân skînet . táz îo nôt in tâte íst. Táz îo be nôte íst . álso fîur be nôte héiz íst . táz tûot óuh îo . iz prénnet io. *Quare si priora sunt sempiterna . s. non sempiternis . et quę actu sunt . potestate priora sunt.* Fone díu . úbe sempiterna . íh méino díu hímelískin díu êuuiga tât hábent âna uuéhsel . fórderôren sint non sempiternis . sô sól óuh tíu tât téro non sempiternorum . fórderôra sîn iro potestate. *Et hęc quidem sine potestate actu sunt . ut primę substantię.* Táz chído íh fone díu . uuanda súmelîchiu díng sínt an dero tâte . âna día máht tés non faciendi . sô diuinę substantię sínt. Síe hábent in actu bonum. Hábetîn síe potentiam non agendi bonum . dáz uuâre impotentia. *Alia uero sunt actu cum possibilitate . quę natura priora sunt . tempore uero posteriora.* Sô sínt ánderiu díng . tíu dia tât hábent sámint tero máhte . tero tât íst natûrlîcho fórderôra . iro máht íst áber álterôra. Tíu máht [B 236] fabricandi domum gât fóre táranah fólget tiu tât. Toh éniz êrera sî . diz íst tíu êrera . uuánda díu máht efficiendi . neferfâhet nîeht âna dia effectum. *Alia uero numquam sunt actu . sed potestate solum.* Súmelîchiu nehábent tia tât . núbe échert tia máht. Numerus neíst nîeht in tâte infinitus . ér mág áber uuérden infinitus. Decem alde centum nesínt nîeht infiniti . síe múgin áber uuáhsen in infinitum.

Digitized by Google

84. EXPLICIT DE PROPOSITIONIBUS SECUNDUM MODUM DICTIS. ALIUD THEMA INCHOAT. ID EST QUESTIO. UTRUM PROPOSITĘ REI NEGATIO UEL MAGIS AFFIRMATIO CONTRARIA SIT.

VTRUM AUTEM CONTRARIA EST AFFIRMATIO negationi. et oratio orationi quę dicit quoniam omnis homo iustus est. ei quę dicit nullus homo iustus est. an ea quę est omnis homo iustus est. ei quę est omnis homo iniustus est. Callias iustus est. callias iustus non est. callias iniustus est. quę horum contraria est? Uuáz íst téro affirmationi uuíderuuártîg. tíudir chît mánnolîh ist reht. Uuédir díu affirmatio mánnolih ist únreht. álde díu negatio. nîoman neíst réht? Íst téro affirmationi callias íst réht mán. díu affirmatio uuíderuuártîg callias íst únreht man. álde díu negatio. callias neíst nîeht réht man? *Nam si ea quę sunt in uoce. sequuntur* [B 237] *ea quę sunt in anima.* Sínt tíu uuíderuuártîg in rédo. díu uuíderuuártîg sínt in mûote. *Illic autem contraria est opinio contrarii. ut omnis homo iustus. ei quę est omnis homo iniustus.* Únde ube dâr uuíderuuártîg íst. tér uuân daz mánnolîh réht sî. démo uuâne. daz mánnolîh únreht sî. *Etiam in his affirmationibus quę sunt in uoce. necesse est similiter se habere.* So uérit iz óuh dúrh nôt. an déro rédo. *Quodsi neque illic contrarii opinatio. contraria est.* Úbe áber in démo mûote. dér uuân déro éinun affirmationis uuíderuuárto neíst sînes uuíderuuárten. íh méino dés uuânes téro ánderûn affirmationis. *Nec affirmatio affirmationi erit contraria. sed ea quę dicta est negatio.* Sô neuuírdet tána mêr an déro rédo. dáz éin affirmatio uuíderuuártîg sî tero

Digitized by Google

ánderûn . núbe diu negatio. Id est nullus homo iustus est . uuíderuuállôt tero affirmationi omnis homo iustus est.

---

85. NON UNIUERSALEM PRIUS OPINIONEM AGGREDITUR . UT PERUENIAT AD UNIUERSALEM.

Quare considerandum est. fone díu ist ze séhenne. *Cui falsę opinioni . uera opinatio contraria est.* Uuédermo lúkkemo uuâne . uuârer uuân uuíderuuártîg si. Uuârer uuân ist . táz ter gûoto gûot sî. Tára[B 238]gágene sínt tíe zuêne lúkke . táz ter gûoto gûot nesî . alde er úbel sî. Uuédermo íst er uuíderuuártîg? *Utrum negationi.* Uuéder demo sléhten lóugene dáz er gûot nesî. *An certe ei quę contrarium opinatur.* Álde démo uuíderuuártîgin dáz er ubel sî. *Dico autem hoc modo. Est quędam opinatio uera boni quoniam bonum est . alia uero quoniam non bonum falsa . alia uero quoniam malum. Quę horum contraria est uerę?* Uuéder díu uerságenta propositio . dáztir íst . álde díu ságenta . dáztir neíst . uuíderuuállôt téro ságentûn dáztir ist? *Et si est una . secundum quam contraria?* Unde úbe zuéio uerságentero propositionum éin significatio ist . uuéderiu déro íst contraria? Uuéderiu íst téro propositioni dies est . uuíderuuartig . tíudir chît nox est . alde non est dies? Sie bezéichenent éin.

---

86. DE FALSA OPINIONE QUAE ORITUR A CONTRARIIS.

Nam arbitrari contrarias opiniones diffiniri in eo quod contrariorum sunt falsum est. Térdir uuânit

Digitized by Google

uuésen contrarias opiniones . tíe fóne contrariis sint tér íst petrógen. *Boni enim quoniam bonum est . et mali quoniam malum est.* Álso die uuâna fóne contrariis sint . taz man gûot uuânit uuésen daz kûota únde úbel uuésen daz ubela. *Eadem fortasse opinio . et uera siue plura sint . siue una.* Mág keskéhen dáz ist échert éin uuân [B 239] únde uuârer uuân . sô er ein uuân sî . alde nesî. Iz mag ein uuân sîn . uuánda éin uuârheit in béiden ist. Souuéder iz sî . uuâr neist îo nîeht uuíderuuartig uuâre;

---

87. FALSE OPINIONIS DESTRUCTIO.

Svnt autem ista contraria . s. quę in opinione sunt. Nû sint ofto uuíderuuartig tiu in mánnis uuân chomint. *Sed non eo quod contrariorum sunt.* Nî doh nieht umbe daz . taz sie uone uuíderuuartigen chómen sint. *Sed magis quod contrarie.* Nube dánnan . daz sie uone éinemo dínge in uuíderuuartiga uuîs dénchent . sô daz ist . úbe man gûot pediu ahtot uuésen guot ioh . úbel.

---

88. OPINIONI DE BONO QUONIAM BONUM SIT . OPPOSITAM ET CONTRARIAM ESSE QUĘ EST DE BONO . QUONIAM NON BONVM SIT.

Si ergo est boni qvoniam bonvm est. Ube éin uuân ist fóne gûotemo daz iz kûot si. *Opinatio est autem quoniam non bonum est.* Unde ánder uuân ist . taz iz nesî . daz iz toh ist . ih méino daz iz kûot nesî . nóh honestum . noh utile . noh expetendum. *Est autem quoniam aliud aliquid quod non est . neque potest esse.*

Digitized by Google

Unde der drítto uuân ist . daz iz sî . daz iz neist . noh uuésen nemag . ih méino daz iz úbel sî . alde iz quantitas sî . alde iz ad aliquid sî . alde ánderiu díu infinita sint. *Aliorum nulla ponenda est s. contraria . nec quecumque esse quod non est opinatur . neque quecumque non esse quod est s. preter oppositam.* Sô neíst temo uuâne daz taz kûota gûot sî . tero mánigon nehéin uuíderuuartig . tie iz áhtont uuésen daz iz nesî . alde neuuésen daz iz ist . âne sîn oppositum. *Infinite enim* [B 240] *utreque sunt . et quecumque esse opinantur quod non est . et non esse quod est.* Tero uuâno ist únende die iz áhtont uuésen . daz iz neist . alde neuuésen daz iz ist. *Sed s. opposita in quibus est fallatia . s. prima.* Opposita sint îo contraria. Fóne dien chóment tie lúgi . álso daz ist . taz man gûot uuânit neuuésen kûot. Témo uuâne uólgent tíse uuâna . daz bonum nesî honestum . unde iz nesî utile . nóh appetendum . tîe nesint nîeht uuíderuuartig témo . daz man uuânit taz kûota uuésen gûot . uuánda sie ímo opposita nesint. Uuân uóne gûotemo . daz iz kûot nesî . ist uuíderuuartig temo uuâne daz iz kûot sî. *Hęc autem . s. fallatia . ex his ex quibus sunt generationes.* Sî ist tánnan . dánnan álle gebúrte sínt. *Ex oppositis uero generationes quare etiam fallacia.* Fóne oppositis sint álle gebúrte . sô ist óuh tiu lúkkî. Fóne unsûozemo uuírt sûoze . fóne únhertemo uuírt hérte . fóne unsuárzemo uuírdet suárz. Uuánnan máhtin siu uuérden âne uóne iro oppositis? Uuîo mahti sûoze uuérden uóne uuîzemo . alde uóne hertemo? Uuîo mag ouh fallacia uuérden uone táge? alde uone náht . alde fone ánderen díu iro opposita nesint? Fone contradictione ueritatis uuírt fallacia.

Digitized by Google

Prima fallacia ist. taz man uuânit alde chît éin díng neuuésen daz íz íst. tíu ist uuíderuuártig témo uuâne. ter iz áhtot uuésen daz iz ist. Uuánda dîe zuêne uuâna oppositum máchont. pe díu ist fallacia in oppositis. [B 241]

89. ITEM UALIDIUS ARGUMENTUM DE EADEM RE.

Si ergo qvod bonvm est. bonvm et non malvm est. et hoc quidem secundum se. illud uero secundum accidens. Úbe daz kûota gûot ist. unde úbel neist. sô ist ímo éinez ánaburte. tiz ist ímo zûgeslúngen. *Accidit ei malum non esse.* Imo ist taz chómen daz iz úbel nesî. *Magis autem in unoquoque est uera. s. oppinio quę secundum se est.* Nû ist ter uuân îo uuârera. ter ánaburtiges tíngis ist. tánne der zûgeslungenis tíngis sî. *Etiam falsa. si quidem uera.* Ube dér uuâro sô ist. tanne ist óuh ter lúkko sô. *Id est falsa oppinio quę secundum se est. fallacior est illa falsa quę secundum accidens est. Ergo ea quę est quoniam non est bonum quod bonum est. secundum se consistens falsa est.* Ter uuân ter daz kûota uuânit neuuésen gûot. ter ist ánaburtîgis tingis lúkke. *Illa uero quę est. quoniam malum est. eius quod est secundum accidens.* Ter aber daz kûota zîhet úbelis. ter ist fólgentis tíngis unde zûgeslúngenis. *Quare magis erit falsa de bono. ea quę est negationis opinio. quam ea quę contraria est.* Fóne díu ist ter uuân lúkkero târ negatio boni ánalíutet. ih méino quoniam bonum non est bonum. danne der sî. dâr malum ánalíutit. ih méino quoniam bonum malum. Malum ist îo contrarium bono.

Digitized by Google

90. REUERTITUR . UT EX HIS PRȩMISSIS . FACIAT QUȩSTIONIS SOLUTIONEM.

Falsvs autem magis circa singvla . qui habet . i. hic habet contrariam opinationem. Ter an díngolîchemo der lúkkero íst . ter hábet geuángen an dén uuíderuuar[B 242]tigen uuân. *Contraria enim sunt eorum quę plurimum circa idem differunt.* Tiu sint îo uuíderuuartig . tíu an éinemo díngе síh hártôst skeident . also uuîz unde suárz tûont an dero uáreuuo. *Quod si horum contraria est altera.* Ube éinuuederiu uuíderuuartig ist . ih meino díudir chît . bonum non bonum . alde diudir chît . bonum malum est. *Magis uero contraria contradictionis.* Unde ube diu uerságenta hártor uuíderuuartig ist . ih méino quoniam bonum non est bonum. *Manifestum est quoniam hęc erit contraria.* Sô skînet taz sî héizen sól contraria. *Illa uero quę est quoniam malum est quod bonum . implicita est . i. non simplex est.* Ter uuân daz kûot úbel sî . ter ist zuísker. *Etenim quoniam non bonum est . necesse est id ipsum opinari.* Uuánda dârmite uuânit er iz ouh neuuésen gûot. Pe díu ist ter slehto uuân sléhtemo uuíderuuartig. Sîd taz sô ist . taz témo uuâne der daz kûota chît uuésen gûot . uuíderuuartig ter ist . ter iz chît neuuésen gûot . mêr danne der iz chît uuésen ubel . sô ist óuh pe nôte demo uuâne ioh tero rédo omnis homo iustus est . uuíderuuartig ter uuân unde diu réda nullus homo iustus est . mêr dánne omnis homo iniustus est.

Digitized by Google

91. ROBORATUR SENTENTIA EXEMPLO.

Amplivs. Ferním nóh. *Si etiam in aliis similiter oportet se habere . et hic uidetur esse bene dictum.* Ist óuh an ánderen uuânen hártor uuíderuuartig contradictio danne contrarii affirmatio . sô habo ih hîer réhto geságet. *Aut enim ubique s. magis contraria est ea quę est con*[B 243]*tradictionis . aut nusquam.* Iz sól uberal sô uáren . daz ter uuân contradictionis sî uuíderuuartig . alde nîener. *Quibus uero non est contraria . de his est quidem falsa . ea quę est uere opposita.* Tiu contrarium nehabent . also homo nehábet . fone dîen uuírdet lúkke . der uuídersagento uuân. *Ut qui hominem non putat esse hominem . falsus est.* Also der uuân lúkke ist . ter den ménnisken neuuânit uuésen ménnisken. *Si ergo hę contrarię sunt . et alię contradictiones.* Sint tíse zuêne uuâna uuíderuuartîg . uuánda an in contradictio ist . sô uérit iz óuh târ sô . târ ándere contradictiones sint.

---

92. OPINIONES QUĘ SIMUL UERĘ SUNT . NON POSSE CONTRARIAS FIERI.

Amplivs. Ferním óuh. *Similiter se habet boni quoniam bonum est . et non boni quoniam non bonum est.* Tîe zuêne uuâna sint ébengeuuâre . daz kûot kûot sî . unde úngûot kûot nesî. *Et super has boni quoniam non bonum est . et non boni quoniam bonum est.* Unde dârmíte sint ébenlukke die zuêne . daz kûot kûot nesî . unde ungûot kûot sî. *Illi ergo uerę opinioni quę est non boni quoniam non bonum est . quę*

Digitized by Google

est contraria? Uuéler ist temo uuâne uuíderuuartig daz ungûot kûot nesî? *Non enim ea quę dicit quoniam malum est.* Táz nemag ter nîeht sîn . ter ungûot chît úbel sîn. *Simul enim aliquando erit uera.* Fóne díu nemág er . uuánda sie samint múgen uuâr sîn. Uuer zuuîuelôt uuánda úngûot kûot neist . iz nemúge ubel sîn? *Numquam uera uerę contraria est.* Nîomer ne[B 244]uuírt uuâr uuâre uuíderuuartig. *Est enim quiddam non bonum malum.* Ungûot ist uuîlon úbel. *Quare contingit simul esse ueras.* Fone díu uuérdent sic sáment uuâr. *At uero nec illa quę est non malum.* Nóh ter . der ungûot chît neuuésen úbel. *Simul enim et hec erunt.* Uuánda óuh tie sáment uuâr uuérdent. Álso daz kûot nóh úbel neist . ube mán âna dúrfte príchet aba bóume éin lóub. *Relinquitur ergo ei quę est non boni quoniam non bonum . contraria ea quę est non boni quoniam bonum.* Fone díu ist temo uuâne daz úngûot kûot nesî . uuíderuuartig tér uuân . daz únguot kûot sî. *Quare et ea quę est boni quoniam non bonum . ei quę est boni quoniam bonum.* Sô ist óuh ter . daz kûot kûot nesî . demo daz kûot kûot sî.

---

93. UNIUERSALITER PROPOSITIONUM CONTRARIA FIERI SIMILI MODO SICUT NON UNIUERSALIUM . IN QUO SOLUTA SIT QUĘSTIO.

Manifestvm est autem qvoniam nihil interest nec si uniuersaliter ponamus affirmationem. Tísemo gelîcho uérit iz óuh tánne . ube uuír sézzen dén álelîchen uuân. *Huic enim opinioni ut est quę opinatur . quoniam omne quod est bonum bonum est . contraria ea erit uniuersalis negatio quę est nihil horum quę*

Digitized by Google

bona sunt bonum est. Uuánda demo uuâne daz állero gûotelih gûot sî . ist ter uuíderuuartig . daz nehein gûot kûot nesî. *Nam eius quę est boni quoniam bonum si uniuersaliter sit bonum . ea est quę opinatur quicquid est bonum . quoniam bonum est.* Uuíle dû den uuân daz kûot kûot sî állelicho [B 245] spréchen sô chîst tû állêr gûotelih gûot uuésen. *Similiter autem et non bono.* Álso máht tû den uuân daz kûot kûot nesî . máchon állelichen chédendo . daz nehein gûot kûot nesî. *Quare si in opinione se sic habet . s. ut sit ipsa opinio uniuersalis et contraria.* Fóne díu ube iz so ist an démo uuâne . daz er állelîh sî unde uuíderuuartig ándermo. *Sunt autem hę quę sunt affirmationęs et negationes notę eorum . i. earum passionum quę sunt in anima.* Sága sint îo óffenunga des uuânis . unde dero gedáncho. *Manifestum est quoniam etiam affirmationis uniuersali contraria quidem negatio uniuersalis circa idem.* Sô uuírdet tánnan ih méino fóne dero uuíderuuartigi des állelichen uuânis . samo-uuíderuuartîg éin állelih ságа ánderro. *Ut ei quę est omne bonum bonum est . uel omnis homo bonus est . ea quę est uel quoniam nullum uel nullus.* Álso dero állelichun rédo daz áller gûotelih kûot sî . díu réda uuíderuuartig ist . daz nehéin gûot kûot nesî . alde óuh tero daz mánnolih kûot sî . tiu uuíderuuartig ist daz nehéin man kûot nesî. *Contradictorię autem . aut non omnis homo . aut non omne.* Ube aber non omnis . târ stât fure nullus . sô sint sie contradictorię . nals contrarię. *Manifestum est autem quoniam et ueram uerę non contingit esse contrariam nec opinionem nec contradictionem.* Nîomer negeskíhet éinen uuân uuârin alde éina ságun uuâra . ánderen uuâren uuideruuartig

Digitized by Google

uuérden. *Contraria enim sunt quę circa* [B 246] *opposita sunt.* Taz skînet târâna uuánda álliu contraria sint opposita. Oppositio ist íro genus. *Circa eadem autem contingit uerum . i. duo uera dicere eundem . s. quod in oppositis impossibile est.* Sô geskíhet éteuuen uuâr sagen . úber ságet éinemo dínge zuéi ánasîn. So turpitudini ánaist ut bona non sit . et mala sit . taz in oppositis nîo geskehen nemág. *Simul autem non contingit eidem inesse contraria.* Fone díu nemúgin ouh contraria uuésin an énemo dínge . uuanda iz iro genus nemag.

EXPLICIT.

Digitized by Google

IV.

KLEINERE ARBEITEN IM ANSCHLUSS AN BOETIUS.

Digitized by Google

Digitized by Google

A. DE PARTIBUS LOGICAE.

[D 51v] INCIPIT DE PARTIBUS LOICĘ. [E 91v 267]

Quot sunt partes logicę? quinque secundum aristotilem . Sextam partem addidit aristotelicus porphirius . Quę sunt? isagoge . cathegorię . periermenię . prima analitica . secunda analitica . topica. Quid consideratur in isagogis? quid sit genus . quid species . quid differentia . quid proprium . quid accidens. Quid est genus? [D 52r] *Genus est . quod de pluribus specie differentibus in eo quod quid sit predicatur. Species est quę ponitur sub genere . et de qua genus in eo quod quid sit predicatur. Item species est . quę de pluribus numero differentibus in eo quod quid sit predicatur. Differentia est quę de pluribus specie differentibus in eo quod quale sit predicatur. Proprium dialectici quadrifariam diuidunt . nam id quod alicui speciei accidit soli . etsi non omni . vt homini accidit . medicum esse uel geometrem . et quod omni etsi non soli . vt homini bipedem esse. Et quod soli . et omni . et aliquando . vt homini in senectute canescere. Quartum est in quo concurrit . soli . et omni . et semper . ut homini risibilem esse . quamuis*

Digitized by Google

non semper rideat . tamen naturam habet ridendi . quia quicquid risibile est . homo est . et quicquid homo est risibile est . et quicquid equus est . hinnibile est . et quicquid hinnibile est ęquus est. Accidens est . quod adest . et quod abest . id est quod accedit et recedit . propter subiecti corrupcionem . et quod neque genus . nec species . nec differentia . nec proprium est. Quid tractatur in cathegoriis? Prima rerum significatio . et quid singule dictiones significent. Vtrum substanciam . an accidens. Et si substanciam . quid in substancia . utrum [F 268] *corporalem an incorporalem . animatam . uel inanimatam . mobilem an immobilem . uiuam . uel non uiuam . sensatam . uel insensatam . rationalem . uel inrationalem . generalem . uel specialem . uniuersalem . aut particularem.* [D 52ᵛ] *Primam an secundam . partes primarum . uel partes secundarum substantiarum. Subiecta an predicata . superiora an inferiora. quid narratur in periermeniis? Quid coniuncte et copulate dictiones significent . utrum simplicia proloquia . aut composita. Simplicia proloquia sunt homo currit . homo non currit . cicero disputat . cicero non disputat . alexander regnat . alexander non regnat. Composita proloquia sunt. Omnis homo animal est uniuersale dedicatiuum . proloquium uerum est. Nullus homo animal est . uniuersale abdicatiuum proloquium falsum est. Quidam homo animal est . particulare dedicatiuum proloquium uerum est. Quidam homo animal non est . particulare abdicatiuum . proloquium uerum est. Quid consideratur in primis analiticis? sillogistica quę est communis regula omnium sillogismorum . necessariorum . et probabilium . cathegoricorum . et ippotheticorum . id est predicatiuorvm et conditionalium. Quid tractatur in secundis*

Digitized by Google

analiticis? apodictica id est demonstratiua quę demonstrat ueritatem. id est necessarios sillogismos.[H 75r] *Quid consideratur in topicis? dialectica id est sedecim loca argumentorum. Quot sunt loca argumentorum? XVI. Quę? a toto . a parte . a nota . id est ab ethimologia . hęc tria loca argumentorum sunt intrinsecus . hoc est in ipso negocio . extrinsecus . autem sunt ista tredecim .* [D 55r] *quę sequentur. A congugatis. A genere. A specie. Ab adiunctis. A simili. A dissimili. Ab antecedentibus. A consequentibus. A contra*[Schluss F.]*riis. A repugnantibus. Ab efficientibus id est a causis. Ab effectis id est ab euentu. A conparacione quę est triplex . a maiori . a minori . a pari. A toto fit argumentum ad partem . ita. Si mundvs regitur diuina prouidentia . quomodo fiet vt non homo . eius namque pars est non uilis. Item. Si quis habuit argentea uasa et absque liberis moriens alicui legauit totam pecuniam . cuius sunt illa argentea uasa nisi illius cui legauit totam peccuniam? Item omnibus membris validus pede non claudicat. Et tevtonice.* Târder íst ein fúnt úbelero féndingo Tár nist nehéiner guot Vnde dârder íst ein hûs follez úbelero lîuto Târ níst nehéiner chústic. *A parte fit argumentum ad totum ita. Vno membro languente conpatiuntur omnia membra. Et in euangelio. Si oculus tuus fuerit simplex . totum corpus lucidum erit . et si nequam totum corpus tuum tenebrosum erit. Teutonice.* Fóne démo límble so begínnit tír húnt léder ézzen. *A nota hoc est ab ethimologia fit argumentum teutonice* Dir árgo dér íst dér úbelo. Terder stúrzzet dér uállet. [D 53v] *Latine etiam qui amat parsimoniam non odit abstinentiam. hęc tria loca sunt intrinsecus hoc est in ipso negotio . extrinsecus autem sunt haec*

Digitized by Google

tredecim quę secuntur. A conjugatis fit argumentum. vt est ciceronis exemplum. si compascuus ager est licet eum compascere. Si rex est oportet eum regere. Si dux est oportet eum ducere. Si consul est oportet eum consulere. Si doctor est oportet eum docere. Si scriptor est oportet eum scribere. Et ęua si de uiro sumpta est uirago est. Et in euangelio. si filius uos liberauerit uere liberi eritis. Teutonice. Dír scólo dír scófficit îo. Vnde dir gouh dér gúccot îo. *A genere fit argumentum ita. Si uirtus bona est castitas* [H 75ᵛ] *quoque bona est. Vnde in uirgilio varium et mutabile semper est femina. Ergo et dido uarium et mutabile uideatur. Teutonice.* Vbe man álliu dîer fúrtin sál nehéin só harto só den mán. *A specie fit argumentum. ita. si homo racionabilis est. non omne animal brutum est. Item possumus coniectari. omne genus mulierum esse auarum. quia euriphila auro uitam uendidit uiri. Ab adiunctis fit argumentum. ita. Vbi dolor ibi manus. ubi amor ibi oculus. ubi mors ibi timor. A simili locatus alicui bos aut equus si casu mortuus fuerit.* [D 54ʳ] *non iure repetitur. quia nec seruus alicui comes aut operarius datus si casu mortuus fuerit restituitur. A dissimili. Non si holeribus uesci licet. propterea elleboro aut cicuta herbis uenenosis uesci oportet. Differt namque multum inter hortulanas et agrestes. Nec sic alea sicut trocho ludendum est. Dissimilis est enim simplex et contentiosus ludus. Ab antecedentibus. Si semel et secundo fefellit. forsitan et tertio fefellerit. Et si omnes maiores mortui sunt quomodo minores qui successerunt eis inmortales sunt? Et si nupsit uirgo non est. A consequentibus. Si peperit cum uiro concubuit. Si cicatrix est uulnus fuit. Si mortuus est ante uixit. Si*

Digitized by Google

senex est quondam iuuenis. A contrariis. Si mors fugienda est vita est apetenda. Et si stulticia est fugienda sapientia est apetenda. Si sanus est imbecillis non est. [Schluss H] *Et si in uiridi ligno haec faciunt. in arido quid fiet?* Vbe dír wé íst sô níst dír áber nîeht wóla. *A repugnantibus. Non potueris simul parasitus esse et non ridiculus. Qui non colligit mecum. spargit. Et si satanas in se ipso diuisus est. quomodo stabit regnum eius?* Tú nemáht nîeht mít [D 54ᵛ] éinero dóhder zeuuena eidima máchon. Nóh tú nemáht nieht fóllén múnt háben mélues únde dóh blásen. *Ab efficientibus id est a causis. Intercessio lunę est defectio solis. Et percussio aeris. vocis est effeccio. Teutonice.* [C 352] Sôz régenôt só názzênt tî bôumá. Sô iz uuât só uuágôt íz. *Ab effectis. uel ab euentu. eodem possumus exemplo. Si audieris sonum scias aerem percussum et si eclipsin solis videas interuentum lunae non dubites. A comparacione tribus modis a magori Ne mireris. qui patrem occidit. si fratrem cedat; Et item Si patrem familias beelzebub uocauerunt. Quanto magis domesticos eius? A minori. Si pro furto quis iure damnatur quid pro sacrileio? et item. Si in minimo infidelis est. quod maius est. quis commendabit ei? A pari. ut apostolus ait. Quoniam qui talia agunt digni sunt morte. Et non solum qui faciunt. sed et qui consentiunt facientibus; Item merito diues ille guttam aquae non impetrauit. qui micas panis lazaro negauit.* Vbilo tûo bezzeres néwâne.

Digitized by Google

B. DE SYLLOGISMIS.

[D 28r] 1. QUID SIT SYLLOGISMVS.

Syllogismus grece . latine dicitur ratiotinatio. Teutonice autem possumus dicere . geuuârrahchunga . *uel pluribus uerbis* . éinis tíngis irrâtini . unde guuísheit fóne ánderên; *Item ratiotinatio est . quędam indissolubilis oratio . i.* féste gechôse . unzuîuelîg kechôse . peslózen réda; *Item est ratiotinatio . quædam orationis catena . et inuicta ratio . i.* sígenémelîh kechôse . táz man endrénnen neműg . *in hunc modum. Questio est de quodam . liber sit an non*; Strît uuírdet . úbe éin mán urî sî; *Super qua re ratiotinamur . duo proponentes et tertium ex eis concludentes;* Tánnanûz chómen uuír . zuéi fúrebîetende . unde déro die uuíderuuárten iíhtendė . táz trítta dánnân íro úndanchis uéstenonde; *Vnum est si teutonice dicamus;* Sîne uórderin uuâren urî. *Secundum est;* Tía urîheit nehábet er uerscúldet; *Si his non contradicitur;* Vbe man dés ne[D 28v]mág kelóugenen; *Sequitur;* Pe díu ist óuh ér urî. *Tale est;* Vbelis

Digitized by Google

keséllin mág man uuóla ingélten; *Hoc primum est;* Tés man mág ingéltin . tén sól man mîden. *Hoc secundum;* Vbelin geséllin . sól man uirmîden. *Hoc tercium . ex duobus conficitur. Similiter cum dicitur.* Neâze dû; Nedrúnche dû . *duo sunt quę generant hoc tercium.* Sô bíst tu nûehternîn. *Item queritur de quolibet . quare uxorem non ducat; Et respondetur;* Vbela neuuíle er. Cûota neuíndet er; *Hæc duo conficiunt hoc tercium;* Pe díu negehîit er; *Item.* Scálh neházet er; Díu neházet er; *Sequitur;* Vués hêrro ist er dánne? *Item dubitanti . eat an maneat . proponitur sic.* I. sus crûozit man in. Sús kât man in ána. Tû nemáht pêdiu tûon . pîtin ióh hínarîtin; *Respondet.* Íh uuílæ hínarîtin. *Dicitur ei.* Pe díu nemáht tû bîten; *Item proponitur ei . qui inminente periculo . recusat nudus effugere . et sic se saluum facere.* Vuédir ist pézera . állero únsâldon héime zégebîtenne. Álde állen sâldon. Ze hólz zeindrínnenne. [D 29r] *Assumenti.* Ze hólz. Ze hólz. *Infertur.* Pe díu nebît hîer heîme! *Vulgares syllogismi tales sunt; i.* Tîe die líute ûobint; *Et ex eis uidentur quidam esse qui latine dicuntur predicatiui . alii autem qui dicuntur conditionales; Hęc enim duo sunt eorum genera; Predicatiuus est* . ter gespróchenо âne íba . *conditionalis* . ter gespróchenо mit íba. *Est autem* íba . *quod dicimus* úbe . *coniunctio si; Constat autem omnis syllogismus proloquiis . i. propositionibus; ut homo animal est;* Álle syllogismi uuérdent ûzer proloquiis; *Proloquia dicamus* . crûezeda. *Similiter propositiones* . crûezeda; *Item; Propositiones* . pîetunga; *Alii dicunt* . peméinunga; Vuémo pîeten uuír sie? Vuémo . beméinen uuír sie? *Vtique illi.*

Digitized by Google

quem uolumus concludere . tén uuír úberuuínden uuéllên.

2. DE PRĘDICATIVO.

In predicatiuo syllogismo inueniuntur tria proloquia . quorum duo sumpta dicuntur . i. keiíhte; Vués kèiíhte? uués iêunga? *scilicet aduersarii. His infertur . tertium . quod inlatio dicitur . i.* nâhspréchunga. *A quo infertur? A conuincente . i.* fóne demo úberuuindâre. *Sumpta conexa sibi sunt . ita ut utrumque* [D 29ᵛ] *partem habeat alterius;* Tíe geiíhte . háftent zu éinen ánderên . îouuéderiz ánderis téil hábende. *His duobus conficitur illatio . partem capiens utriusque sumpti*; Fóne dîen zuéin . uuírdit táz slóz . pédero téil hábende; *Ipsius autem proloquii partes . sunt subiectiuum et declaratiuum . i.* táz fúndament . unde dáz úberzímber; *Homo subiectiuum est . animal est declaratiuum.*

3. QVOT FORMAE SINT PRAEDICATIVI.

Tres formę sunt predicatiui . i. tríu bílde. *Prima est . in qua declaratiua particula superioris sumpti . sequentis efficitur subiectiua . aut subiectiua superioris . declaratiua sequentis;* Án demo êristin bílde . uuéhselônt tiu sumpta; Tes êrerin úberzímber . uuírdit tes áfterin fúndament . álde des êrererin fúndament uuírdit tes áfterin úberzímber; *Vt omnis homo animal est; Omne animal substantia est; Omnis homo substantia est;* Ál dáz ménnisco íst . lîbháfte díng ist. Ál daz lîbháfte íst . cáscaft ist. Ál daz ménnisco íst . cáscaft íst. *Declaratiua*

Digitized by Google

prioris sumpti . facta est subiectiua sequentis. Item. Omnis homo animal est. Omne risibile homo est; Omne risibile animal est; Ál dáz ménnisco [D 30r] íst . lîbháfte ist; Ál daz láchên mág . ménnisco ist; Ál dáz láchêt . lîbhafte ist; *Subiectiua prioris . facta est . declaratiua sequentis; predicantur autem proloquia . uniuersaliter et particulariter . dedicatiue et abdicatiue;* Síu tûont îo éinuuédir . ságent álde uerságent . ál . álde súm;

---

4. QVOT MODOS HABEAT PRIMA FORMA.

Prima forma nouem modos habet; Taz êrista bílde . hábit níun uuîsun; *Primus modus est;* Tiu êrista uuîsa ist; *In quo conficitur ex duobus uniuersalibus dedicatiuis . uniuersale dedicatiuum directim;* Tíu uóne zuéin áluéstenungôn . éina áluéstenunga máchôt . in ríhtî . i. álso sî befóre bechêrit uuárd; *Vt est omne iustum honestum; Omne honestum bonum; Omne igitur iustum bonum.* Állero réhtolîh . zímîg; Ál zímilîh . cûot; Álliz réht . cûot; *Si reflexim inferas;* Vbe dû áber dia illationem míssechêrist; *Omne bonum iustum;* Álliz cûot réht . *non sequitur .* táz neíst nîeht uuâr; *Sed particulariter potest inferri;* Áber éines téiles . mág iz uuâr sîn; *Quoddam igitur bonum iustum;* Súmelih cûot . ist réht; *Et efficitur quintus modus; Qui sola inlatione differt a primo modo;* Tér démo [D 30v] êristin úngelîh ist . échert án demo ûzlâze; *Secundvs modus est . in quo conficitur ex uniuersali dedicatiuo et uniuersali abdicatiuo . uniuersale abdicatiuum directim;* Án demo ándermo uuírdit . fóne állis féstenúngo, unde állis

Digitized by Google

lóugene . éin állis lóugen . in ríhti . *ut est. Omne iustum honestum*; *Nullum honestum turpe; Nullum igitur iustum turpe;* Állez réht . kezâme; Nehéin gezâme . únêra. Nehéin réht únêra; *Si reflectas;* Vbe du iz míssechêrist; *Nullum igitur turpe iustum;* Nehéin únêra réht; *Efficitur sextus modus; Et sunt similiter isti duo . in clausula tantum dissimiles; Tertius modus est; in quo conficitur ex particulari dedicatiuo. et uniuersali dedicatiuo . particulare dedicatiuum directim;* Ter drítto gíbit . fóne súmis féstenungo . únde állis féstinungo . éina súmis féstinunga. *Vt est quoddam iustum honestum; Omne honestum utile; Quoddam igitur iustum utile.* Súmelîh réht zímelih; Ál zímelîh núzze. Súmelîh réht . núzze; *At si reflectas;* Vbe du iz áber míssechêrist; *quoddam igitur utile iustum;* Súmelîh núzze réht; *Erit septimus modus; Et hi duo tantum in clausula dissimiles; Quartvs* [D 31r] *modus est . in quo conficitur ex particulari dedicatiuo . et uniuersali abdicatiuo particulare abdicatiuum . directim.* Ter uîerdo máchôt fóne téilis uéstenungo . unde uóne allis lóugene . éinen téilis lóugen . in ríhte; *Vt est; Quoddam iustum honestum; Nullum honestum turpe; Quoddam iustum non est turpe;* Ételih réht zímîg; Nehéin zímelîh únera; Ételih réht . nehéin únera; *Reflecti non potest; Quia particulare abdicatiuum et uniuersale dedicatiuum . non semper si conuertantur uera sunt; Octauus modus est . in quo conficitur ex uniuersali abdicatiuo et uniuersali dedicatiuo . particulare abdicatiuum reflexum;* Ter áhtôdo tûot fóne álles lóugene . únde álles féstenungo . éinin téilis lóugin . missechêrtin; *Vt est; Nullum turpe honestum; Omne honestum iustum; Quod-*

Digitized by Google

dam iustum non est turpe; Nehéin únera zímîg; Ál zímilîh réht; Súmilih réht . nehéin únera; *Nonus modus est . in quo conficitur ex uniuersali abdicatiuo et particulari dedicatiuo . particulare abdicatiuum reflexim;* Ter nîundo máchôt [D 31ᵛ] fóne állis lóugine . únde téilis féstenungo . éinen téilis lóugen míssechêrtin; *Vt est; Nullum turpe honestum; Quoddam honestum iustum; Quoddam igitur iustum . non est turpe;* Nehéin únera zímelîh; Súm zímilîh . réht. Súmelîh réht . neíst únera. *Vbicunque reflexio est . i. conuersio . predicati in illatione;* Sôuuâr míssechêrda uuírdit . tés man spríchit án demo slóze; *Ibi semper fit subiectiuum . quod prius erat in sumptis declaratiuum . aut fit declaratiuum . quod in sumptis prius erat subiectiuum;* Târ uuírdit ío daz fórdera . táz fóre uuás taz áftera; Álde daz áftera . dáz êr uuás taz fórdera;

5. DE SECVNDA FORMA.

Secunda forma est . in qua declaratiua superioris sumpti . eadem est etiam declaratiua sequentis; Taz ánder bílde ist . án démo der áftero téil . tero êrerun geiíhte . áber uuírdit ter áftero . án dero ánderûn geiíhte;

6. QVOT MODOS HABET.

Habet autem quatuor modos; Primus est . in quo conficitur ex uniuersali dedicatiuo . et uniuersali abdicatiuo . uniuersale abdicatiuum directum; Án demo êristen modo [D 32ʳ] uuírdit . fóne állis féstenungo .

Digitized by Google

únde uóne állis lóugene . éin állis lóugen . in ríhte; *Vt omne iustum honestum. Nullum turpe honestum; Nullum igitur iustum turpe;* Álliz réht zímelîh; Nehéin únera zímelih; Nehéin réht únera; *Si reflectas. Nullum turpe iustum;* Míssechêrist tû den ûzlâz; Nehéin únera réht . *hoc iterum uniuersalis abdicatiua erit . et uerum erit.* Táz cât ál éinis; *Ita et in ceteris tribus modis; Secundus modus est . in quo conficitur ex uniuersali abdicatiuo . et uniuersali dedicatiuo . uniuersale abdicatiuum directum;* Ter ánder máchôt fóne állis lóugene únde állis féstenungo éinen állis lóugen; *Vt est; Nullum turpe honestum; Omne iustum honestum; Nullum igitur turpe iustum;* Nehéin únera zímelîh. Álliz réht zímelih. Nehéin únera réht. *Si reflectas eadem uniuersalis abdicatiua erit . et idem modvs; Tertius modus est . in quo conficitur ex particulari dedicatiuo . et uniuersali abdicatiuo particulare abdicatiuum directim;* Ter drítto máchôt fóne téilis féstenungo . únde állis lóugene . éinin téiles [D 32ᵛ] lóugen in ríhte; *Vt est. Quoddam iustum honestum; Nullum turpe honestum; Quoddam igitur iustum non est turpe.* Súmelîh réht zímelih. Nehéin únera zímelîh. Súmelih réht . neíst únera; *Quartus modus est . in quo conficitur ex particulari abdicatiuo et uniuersali dedicatiuo particulare abdicatiuum directum;* Ter uîerdo tûot fóne téiles lóugene . únde álles féstenungo . éinen téiles lóugen; *Vt est. Quoddam iustum non est turpe; Omne malum turpe; Quoddam igitur iustum non est malum.* Súmelih réht . neist únera. Álliz úbil íst únera; Súmelih réht neist úbel;

Digitized by Google

7. DE TERTIA FORMA.

Tertia forma est . in qua subiectiua superioris sumpti . eadem est etiam subiectiua sequentis; Taz trítta bílde íst . án démo der êrero téil . tés fóregântin sumptî . áber der êrero uuírdit . án demo áfterin sumpto;

---

8. QVOT MODOS HABEAT.

Sunt autem eius sex modi; Primus est . in quo conficitur ex duobus uniuersalibus [D 33r] *dedicatiuis . particulare dedicatiuum directum;* Ter êristo tûot fóne zuéin álles féstenungon . éina téiles féstenunga . in ríhte; *Vt est; Omne iustum honestum; Omne iustum bonum; Quoddam igitur honestum bonum.* Álliz réht zímilih; Állez réht cûot; Súm zîmelîh cûot; *Secundus modus est; in quo conficitur ex particulari dedicatiuo et uniuersali dedicatiuo . particulare dedicatiuum directim.* Ter ánder máchôt fóne téilis . únde állis féstenungo . éina téilis féstenunga in ríhte. *Vt est; Quoddam iustum honestum; Omne iustum bonum; Quoddam igitur honestum bonum;* Súmiz réht zímelîh. Álliz réht cûot; Súm zímelîh cûot; *Tertius modus est . in quo conficitur ex uniuersali dedicatiuo et particulari dedicatiuo . particulare dedicatiuum directim;* Ter drítto tûot fóne állis féstenungo . únde téilis féstenungo . éina téiles féstenunga . in ríhte; *Vt est; Omne honestum iustum; Quoddam honestum bonum; Quoddam igitur iustum bonum.* Ál zímelîh réht; Súm zímelîh cûot; Súmiz réht cûot; *Quartus* [D 33v] *modus est; in quo conficitur ex uniuer-*

Digitized by Google

sali dedicatiuo . et uniuersali abdicatiuo . particulare abdicatiuum directum; Ter uîerdo tûot . fóne állis féstenungo . únde allis lóugene . éinen téilis lóugen in ríhte; *Ut est; omne iustum honestum. Nullum iustum malum; Quoddam igitur honestum non est malum;* Álliz réht zímelîh; Nehéin réht úbel; Súm zímelîh . neíst úbel; *Quintus modus est; in quo conficitur ex particulari dedicatiuo . et uniuersali abdicatiuo particulare abdicatiuum . directim;* Ter uínfto tûot fóne téilis féstenungo . únde állis féstenungo . éinin téilis lóugen; *Vt est; Quoddam iustum honestum; Nullum iustum malum; Quoddam igitur honestum non est malum.* Súmez réht zímilîh. Nehéin réht úbel. Sum zímilîh neíst úbel; *Sextus modus est . in quo conficitur ex uniuersali dedicatiuo . et particulari abdicatiuo . particulare abdicatiuum directim;* Ter séhsto tûot fóne állis féstenungo . únde téilis lóugene . éinen téilis lóugen . in ríhte. *Vt est; Omne iustum honestum; Quoddam iustum* [D 34r] *non est malum; Quoddam igitur honestum non est malum;* Álliz réht zímelîh; Súmelih réht neíst úbel. Súm zímelîh neíst úbel. *Omnes igitur modi certum ordinem tenent. Eiusdemque ordinis ratio est . quę in ipsis formis demonstrata est;* Álle die módi stânt pe hêri; Vuáz tíu hêri sî . táz skînit án sélben tien formis. *Quia merito prima dicitur in qua omni modo concludi potest . uniuersaliter et particulariter . dedicatiue et abdicatiue; Deinde secunda . in qua uniuersaliter et particulariter . nisi per contrarium . i. abdicatiue concludi non potest; Tertia demum in qua tantum particulariter concluditur.* Tíu forma íst hêrista . tíu ze állen uuîson beslózin uuírdit. Tíu dáranâh . tíu ze zuéin uuîsôn; Tíu óuh

Digitized by Google

táranâh . tíu ze éinero uuîs . peslózen uuírdit; *Item in prima forma illatio fit ex præcedenti subiectiua et declaratiua; In secunda forma . ex duabus subiectiuis præcedentibus; In tertia ex duabus declaratiuis præcedentibus efficitur illatio; Item in prima forma . concluditur . aliquando directim . aliquando re*[D 34v]*flexim; In secunda et tertia non nisi directim; Vel si reflectas . modum non mutabis; Possumus autem non uno modo interprætari honestum et turpe; Dicamus* zímîg únde unzímîg . chúisg únde únchuisg . êra únde únera . *uel differentius* êrsam únde únersam; *Sed hæc uidentur unum significare;* Intellegimus tamen êrsam . sámint êron; *Siccut dicimus* lóbesam; Sámint loben; mínnesam . sámint mínnon; Hántsam . sámint hándin; Lústsam sámint gelústin. Râtsam sámint râte; *Nam et antiqui . bonum honestum uirtutem . idem esse iudicabant; Similiter malum turpe uitium . pro uno putabant. Nos autem bonum dicimus omnem dei creaturam . illi eam indifferens uocabant . i. neque bonum neque malum;*

9. DE CONDITIONALI SYLLOGISMO . QVOT MODOS ET PARTES HABEAT.

Sicut decem et nouem modi sunt predicatiui syllogismi; Álso níunzên uuîsun sínt . tés sléhto gespróche[D 35r]nin syllogismi . *sic sunt conditionalis VII. modi.* Sô sint síben uuîsun . tés mít kedíngun gespróchenin . únde mít íbo. *Et sicut eius partes tres sunt . duo sumpta et illatio . ita et istius tres sunt . propositio adsumptio conclusio.*

Digitized by Google

10. VNDE EIVS PARTES SINT DICTAE.

Reddenda est autem ratio quare sic dicantur partes utriusque. Mán sol uuîzin . zíu sie sô héizên. *Nam ut dictum est . sumpta . i. concessa . aduerssarii sunt . illatio proponentis.* Zuêne téila sínt tés . tén man iíhtet . ter drítto des iíhtâris. *Et nisi prius sumat aduersarius quę ei proponuntur. Non habet proponens . quod inferat.* Ter aduersarius neiéhe . ánderis nebíndit ín . ter iíhtâre. *Illatio uinculum est . ex sumptis factum.* Mít tíu man ín bíndit . táz chúmet fóne sînero geiíhte. *Ergo in sumptis concessio . in illatione uiolentia.* Fóne díu . échert ér zuéio iéhe . tés tríttin íst nôt. *In predicatiuo namque syllogismo . alius sumit et eius sunt sumpta.* [D 35v] *alius infert et eius est illatio.* Án dero sléhtûn slózrédo . téilint síh tiu partes. Zuéi sínt tes éinen . daz trítta des ánderin. *In conditionali autem . cuius est propositio . eius est et assumptio . atque conclusio.* Áber mít kedíngun uuârráchondo . hôrint álliu diu téil . ze éinero hánt. *Sed propositio est .* táz man ze êrist píutet. Assumptio daz ánder . dáz man nímet zûo demo êrerin. *Quare?* Táz man siu béidiu bîete. *Quę duo si conceduntur . eadem lege sicut in predicatiuo . tertia necessitate subsequitur conclusio.* Vbe dánne déro gebótenôn zuéio geiégen uuírdet . só neurâget nîoman des trítten . uuánda sîn nôt íst. *Namque qui concludit in conditionali . suam sententiam concludit; Qui autem infert in predicatiuo . sumenti . i. concedenti aduersario infert . et ideo non sunt eadem uocabulo . tribus illis partibus et istis.* Án demo conditionali . séhent tie námen dero par[D 36r]tium. Zûo demo éinen

Digitized by Google

déro strîtenton. Ín demo predicatiuo . séhent siu mêr zûo demo ánderen.

---

11. DE FORMA EIVS.

Est et illud sciendum . quia conditionalis propositio . componitur ex duabus predicatiuis. Predicatiuę et simplices propositiones sunt . quę singulis uerbis constant ut homo est . animal est. Sine uerbo enim nulla propositio. Compositę et conditionales sunt . quando si coniunctio duas predicatiuas in unam copulauerit. Vt si homo est animal est. Aliæ quoque coniunctiones copulatiuę aut disiunctiuę tales faciunt. Vt aut dies est aut nox. Et sol super terram est . et dies est. Neque sol super terram est . neque dies est. Tiu coniunctiones uuúrchint éina propositionem . ûzer zuéin. *Et quia ipsa propositio . i. prima pars conditionalis syllogismi . ita bifida est in suis partibus quibus composita est . harum partium utramuis assumere necesse est . per affirmationem uel negationem . et dehinc ex ea quę restat con*[D 36ᵛ]*cludere . simili affirmatione uel negatione.* Taz êrista stúcche des syllogismi íst zuískiz. Ȗzer dés hálben téile . uuírdit taz ánder stúcche des syllogismi . mit lóugene álde mit féstenungo . ȗzer dés kemáchin . uuírdit taz trítta . óuh mít lóugene álde mít féstenungo.

---

12. VNDE SVMANTVR.

Fiunt autem omnes ypotetici . i. conditionales syllogismi . aut ex naturaliter coherentibus . aut omni modo dissidentibus. Síe uuérdint álle uóne dîen . díu

Digitized by Google

síh nîo mêr neskéident. álde nîomer zesámene nechóment. *Sedecim loca sunt ex quibus omnia argumenta fiunt. et omnes syllogismi.* Séhscên stéte sínt. tánnân mán álliu díng irrâtit. *Tria tantum ex eis conueniunt ypotheticis syllogismis.* Trîe sínt échert. ûzer dîen díse syllogismi spríngint. *Dicuntur autem precedentia sequentia repugnantia. i.* tíu fóregant. fólgent. ríngint. *Precedentia et sequentia non separantur. Repugnantia dissiliunt.* Fóregânt fólgênt. tíu neskéident. [D 37r] síh. Tíu áber ríngint. tíu neuuéllin sámint sîn. *Primus ergo fit ex antecedentibus. ut antecedit dies lucem. Secundus a sequentibus. ut sequitur lux diem. Tertius a repugnantibus. ut repugnat diem esse. et lucem non esse. Quatuor deinde uel a repugnantibus uel a contrariis quę medium non habent. Sunt enim contraria quę medium non habent. ut sanus et inbecillis. Sunt et quę habent ut album et nigrum. quorum medium inuenitur. quod neque album est neque nigrum. ut fuscum et pallidum. i.* sátcrâ. pléihcrâ.

---

13. DE ORDINE MODORVM.

Primus modus est secundum boetium. Quotiens in conexa propositione. primum ut in propositione locatur assumitur. ut consequatur secundum. Tiu êrista uuîsa ist; Sô der êrero téil. déro zesámine háftentûn. pîetungo. áber ánderêst zûo íro gestôzin uuírdit. táz ter gemácho téil geuuârit uuérde; *Hoc modo. Si dies est lux est. Atqui dies est. Lux est igitur.* Vbe [D 37v] tág ist. lîeht íst. Íst quísso tág. Pe díu ist óuh lîeht. *Secundus modus est. quo-*

Digitized by Google

tiens in conexa propositione secundum e contrario adsumitur . quod in propositione locatum est . ut id quod primum est auferatur. Tíu ánderiu uuîsa íst . sô dárauuídere . der áftero téil déro zesámine háftentûn pîetungo . áber ánderêst zû íro gestôzin uuírdit . táz ter gemácho gelóuginit uuérde. *Hoc modo. Si dies est . lux est. Atqui non est lux. Non est igitur dies.* Vbe tág íst . lîeht ist. Nû neíst iz lîeht. Só neíst íz óuh tág. *Tertius modus est . cum conexę propositionis partes ex affirmationibus iunctę . negatione diuiduntur . totique propositioni . negatio rursus adiungitur.* Ter drítto modus ist . sô án dero bîetungo geháftiu díng . álso tág únde lîeht íst . êr geuástiu . án dîen êristen modis . mít lóugene geskéidin uuérdent . únde áber des lóugenis lóugen uuírdit. *Assumiturque quod prius est . ut in propositione est enuntiatum . ut* [D 38r] *e contrario concludatur secundum . quod in propositione prolatum est.* Ióh zû íro áber ánderêst keléigit uuírdit . íro êriro téil . ál sô ér stûont . táz ter gemácho beslîeze. *Hoc modo. Non si dies est . lux non est. Atqui dies est. Lux igitur est.* Náls úbe tág ist . lîeht neíst. Ze uuâre tág íst. Târmíte lîeht íst. *Quartus modus est . cum in disiunctiua propositione primum ponitur ut auferatur secundum.* Ter uîerdo íst . sô déro geskídotlîchun pîetungo . der êrero téil geuéstenôt uuírdit . dáz áber der ánder uerságet uuérde. *Hoc modo. Aut dies aut nox est. Atqui dies est . nox igitur non est.* Álde dág . álde náht íst. Quísso íst tág; sô neíst áber náht. *Quintus modus est . quotiens in disiunctiua propositione aufertur quod prius est. Vt ponatur secundum.* Ter uínfto íst . sô dero infûoctûn pîetungo .

Digitized by Google

der uórdero téil uerságet uuírdit . táz ter ánder geuéstenôt uuérde. *Hoc modo.* [D 38v] *Aut dies aut nox est. Non est autem dies. Nox igitur est.* Álde tág . álde náht íst. Íz neíst tág. Pe díu ist náht. *Sextus modus est . cum his rebus quę in disiunctionem uenire possunt . i. contrariis uel repugnantibus medietate carentibus negatio preponitur . et copulatiuę coniunctiones adiunguntur.* Ter séhsto ist . tánne ríngintên únde uuíderuuártigên díngin . tíu ío geskéiden sínt . lóugin gegében uuírdit fóre . únde dáranâh fûegi. *Ponitur quoque primum ut id quod est subsequens auferatur.* Vnde daz êrera uuírdit kesézzit . táz áber diz ánder uuérde zestôrit. *Hoc modo. Nec et dies est et nox. Dies autem est. Nox igitur non est.* Sámint neíst ióh tág . ióh náht. Íz ist tág. Sô neíst íz áber náht. *Septimus modus est . cum in eadem propositione aufertur quod precedit . ut ponatur quod consequitur.* Ter síbindo íst . tánne án dero sélbûn bîetungo . lóugin uuírdit tés . táz fóregât . táz fésteunga uuérde [D 39r] dés . táz nâhkât. *Hoc modo. Non et dies est et nox. Atqui dies non est. Nox igitur est.* Sámint neíst . ióh tág . ióh náht. Ze uuâre tág neíst. Quísso dánne náht íst. *Primus hanc regulam habet secundum ciceronem. Si primum secundum. Primum autem. Secundum igitur.* Vbe daz êrera íst . sô ist taz ándir. Taz êrera íst . taz ánder ist óuh. *Secundus hanc. Si primum secundum. Non secundum autem; et non primum igitur.* Vbe daz êrera íst . sô ist taz ánder; taz ánder neíst. Só neíst óuh taz êrera. *Tertius hanc. Non ut et primum et non secundum. Primum autem. Igitur et secundum.* Nî . táz taz êrera sî . únde daz ánder nesî.

Digitized by Google

Taz êrera ist; sô ist óuh taz ándir. *Quartus hanc. Aut primum aut secundum. Primum autem. Non igitur secundum.* Álde daz êrera ist . álde daz ándir. Daz êrera íst . taz ánder óuh. *Quintus hanc. Aut primum aut secundum. Non autem primum. Igitur secundum.* Álde daz êrera ist . álde daz [D 39v] ánder. Taz êrera neíst; sô íst áber daz ánder. *Sextus hanc. Non et primum et secundum. Primum autem. Non igitur secundum.* Náls péidiu . ióh taz êrera . ióh taz ánder. Taz êrera íst; pe díu neíst taz ánder. *Septimus hanc. Non et primum et secundum. Non primum autem. Igitur secundum.* Náls sámint . taz êrera . únde daz ánder. Taz êrera neíst. Sô íst taz ánder; *Notandum est diligenter . quia tertius modus qui est a repugnantibus difficilior est cęteris . eo quod quatuor eius sunt propositiones . et assumptiones conclusionesque totidem . ortę de quatuor repugnantibus et manifeste falsis prędicationibus. Quę ita fiunt . dum preposita si coniunctione . affirmatio affirmationem . et negatio negationem. Et item affirmationem negatio . et negationem affirmatio sequuntur . in hunc modum. Si dies est . nox est. Si dies non est . nox non est. Si dies est . lux non est. Si lux non est . dies est. Ex his duæ prima et novissima predicant* [D 40r] *esse quod non est. Aliæ uero duę predicant non esse quod est. Quibus contradicitur in hunc modum. Non si dies est nox est. Non si dies non est . nox non est. Non si dies est . lux non est. Non si lux non est . dies est. Vnius enim modi sunt hæ quatuor propositiones ut dictum est. Qui modus a repugnantibus non diceretur . si non plane repugnantia et falsa conuinceret . et ea destrueret. His propositionibus tales acce-*

Digitized by Google

dunt adsumptiones et conclusiones . et fit unus modus siue dicas ; non si dies est nox est. Atqui dies est. Nox igitur non est. Siue dicas. Non si dies non est . nox non est. Atqui dies non est. Nox igitur est. Aut si dicas. Non si dies est . lux non est. Atqui dies est. Lux igitur est. Hoc solum exemplum prius positum est. Aut si dicas. Non si lux non est . dies est. Atqui lux non est. Dies igitur non est. Fîeruáltêr íst ter drítto modus . fóne uîer sképfedôn déro uuórto . díe álle éina repugnantiam máchont. Sô man díe uîere uerságet . [D 40ᵛ] sô sínt tarûz uuórtin uîer propositiones. Tîen uólgênt tánne . sámománege assumptiones . únde conclusiones. Furením dáz uuóla. Álsô der uîerstunt líugit . térdir chídit . úbe tág íst . sô íst iz náht . únde úbe tág neíst . sô neíst iz náht . únde úbe tág íst . sô neíst lîeht . únde úbe lieht neíst . sô ist íz tág. Álsô ságet tér uîerstúnt uuâr . térdir chídit . táz nemág sîn . nóh táz . nóh óuh táz . nóh óuh táz. Sâr dâr bî . úbe ér uuíle . uóllerécchen den syllogismum . táz uuírdit sús. Nímet ér daz eîna dero úngeskéidenon . án dero assumptione . sô nímet er óuh taz ánder . án dero conclusione. Keloûbit ér síh áber des éinen . sô gelóubet ér síh óuh tes ánderin. Tára ingágene . genímit ér daz éina déro geskéidenôn . án dero assumptione . sô uuérit ér síh tes ánderin . án dero conclusione. Vuérit ér síh áber des éinen . sô neuuérit ér síh des ánderin. *Neque hoc neglegenter* [D 41ʳ] *cernendum est . qualiter ex duobus primis . tertius modus oriatur. Sunt enim sibi conexa dies et lux. Propterea uerę propositiones sunt primi modi et secundi. Si dies est . lux est. Dein si quis apposita negatione hanc uult destruere ueritatem*

Digitized by Google

dicens. Si dies est non lucet. Hanc falsam predicationem iterum reducit ad ueritatem . qui secundam apponit . negationem dicens. Non si dies est . non lucet. Fiunt ergo primi duo per conexionem naturaliter coherentium . ut si dies est . lux est. Tertius per negationem repugnantium . ut non potest fieri . diem esse et non lucere. Quartus et quintus per disiunctionem repugnantium . ut aut dies est aut nox. Sextus et septimus . per negationem copulationis eorundem repugnantium . ut non et dies et nox. Est ergo in illis septem modis . tota dialectica secundum ciceronem.

---

14. QVALIS SIT RETHORVM SYLLOGISMVS.

Transeunt uero syllogismi et ad rhetores iam latiores et diffusiores facti. Tie syllogismi zetûont síh tánne báz . sô die rédenâra [D 41ᵛ] in dínge álde in sprâcho mítespílent. *Et quia contingit dubitatio propositionis uel assumptionis . datur eis quoque robur approbationis . i.* târ man síu bî chîesen mág. *Quodsi alterius horum fit approbatio . erit syllogismus quadripertitus; Si autem utriusque quinque partibus constabit syllogismus. Horum exempla sunt apud ciceronem in libris rhetoricorum. Ex his unum ponamus adbreuiatum . quod ad quinque partes ueniat. Quęstio est inter philosophos . mundus iste casu an consilio regatur.* Tie uuîsen urâgetôn . úbe diu uuérelt hábe ríhtâre . i. úbe íro díng stánde in skáffe . álde âne skáf. *Hęc quęstio quamuis sit philosophica . syllogismus tamen inde fit . rhetoricus in hunc modum. Propositio est.* Tíz ist ter úrsûoh. *Melius accurantur quę consilio geruntur . quam quę sine consilio administran-*

Digitized by Google

tur. Approbatio est. Domus ea . quę ratione regitur . omnibus est instructior rebus et apparatior . quam ea . quę temere et nullo consilio am[D 42r]*ministratur. Assumptio est. Nihil autem omnium rerum melius quam omnis mundus amministratur. Approbatio. Nam et signorum ortus et obitus et annue temporum commutationes definitum quendam ordinem seruant . et eodem modo semper fiunt. Conclusio. Igitur consilio hic mundus administratur. Propositio.* Tíu díng uuérdent páz peuuárôt . tíudir bedénchit uuérdent . tánne úmbedénchit. *Approbatio.* Dáz skînet târána uuóla. Dáz hûs . tés réhto únde rédelîcho geflégen uuírdet . táz hábit sâr állen gezîug pézeren . únde íst gerêchera . dánne dáz sî . táz in únrûocheskun únbedénchit stât. *Adsumptio.* Sô neíst tánne . nehéin díng keréchera . únde órdinháftera . dánne sélbiu diu uuérelt. *Approbatio.* Vuánda diu zéichin . únde zîte des iâris . hábint kereccha únde geuuíssa uárt . únde día neuuéhselont sia nîeht. *Conclusio.* Fóne díu skînet . táz sî ríhtâre hábit . fóne dés uuíllin iz keskíhet . únde sô órdenháfto [D 42v] uérit. *Haec est summa syllogismi.* Tíz íst taz cnôetesta. Réhto geskáfeniu díng . fárint ío gerécho. Nehéines tíngis fárt kerêchera . dánne dero uuérelte. Fóne díu ist pe nôte íro uérte . ételîh sképfo. *Predicatiuus est iste syllogismus . aut conditionalis? Si predicatiuus est . cur ei datur propositio . assumptio et conclusio? Si conditionalis est . ubi sunt formule eius.* Vuâr sínt sîniu módul . si . nec . aut . coniunctiones? *Plane ergo predicatiuus est . cuius sumpta et illatio . licite suscipiunt nomen propositionis assumptionis et conclusionis . et approbationem unius partis uel duarum. Nam et omnes*

Digitized by Google

partes syllogismorum . siue propositio siue approbatio . siue sumptum . siue illatio . siue conclusio . siue ut alii dicunt complexio . aut confectio . communi nomine enuntiatio uocantur. Est autem enuntiatio . oratio uerum aut falsum significans. Hæc teutonice sága *dicitur . quia solemus enuntianti respondere .* tû ságest uuâr . dû neságest uuâr. *Huius species sunt affirmatio et negatio .* [D 43r] *quę tunc tantum propositio uel proloquium nuncupanda sunt . quando his aliquid conficere uolumus. Ergo conficere est ex duobus uel pluribus unum facere. Vt ex duobus sumptis una conficitur illatio.* Sô uuír míte îomannen geiíhten uuéllên sô héizent síu . grûezeda . pîetunga . álde uérrolîh kechôse . álde úrsûoh. *Assumptio dicitur .* dáz man dárazûo légit . i. táz kemácha . dáz man stôzit zûo dero propositione. *Approbatio .* mít tîu man dia propositionem . álde dia assumptionem geuuârit . únde gelóublih ketûot. *Complexio est conclusio .* mít téro man begrîfet tiu êreren zuéi . tíu man uóre sprách . *in hunc modum.* Ín netóufta mán in netóufta uuîb. Vbe in mán netóufta . nóh uuîb netóufta . sô íst er úngetóufet. *Eadem est et confectio;* táz íst áber daz trítta . dáz fóne dien êreren zuéin geuúrchit uuírdit. *Hæc et illatio . quę sumptis illata inuito aduersario .* nâhspréchunga *ut dictum est potest dici .* álde nôtfólgunga. *Conclusio tamen semper est syllogismi . siue* [D 43v] *illatio dicatur. Siue confectio . siue complexio.* Táz íst ter ûzlâz . táz íst taz slóz . táz íst taz énde; *Item. Propositio est .* mít téro uuír chóroên. *Assumptio* mít téro uuír áber chóroên . úbe man úns uuélle iéhen. *Collectio et conclusio est .* táz uuír némen uóne dîen geiíhtin . únde daz tîen be nôte

Digitized by Google

uólgêt . úbe man úns fóre iíhet. *Similiter duo sumpta sunt.* Zuuô geiíhte déro uuír bítin. *Illatio* . táz uuír dáranáh féstenoên . unde nehéinero geiíhte nebîtên.

---

15. ALIA DIFFINITIO SYLLOGISMI.

Item. Quid est syllogismus? Ratiocinatio . disputatio . argumentatio uel argumentum . dissertio . discussio . iudicium . experimentum. Est enim ratiocinari . rationem rerum dare . in hunc modum. Quia si hoc est . illud est . uel si hæc duo sunt . tertium illud erit . Hoc est et disputare . et argumentari . et disserere . et discutere . et iudicium facere . et experiri. Vbe dû chéden máht . hinnân uuéiz íh iz . [D 44r] úbe dáz íst . sô íst tíz . sínt tíu díng sô . sô íst tíz sús . sólih kechôse héizit syllogismus. Táz héizit rédenôn únde ráchon . irrâtin . chléinchôson . ersûochin . ze úrtéildo uuérfen . beuínden. *Prodest quoque et originem eorum nominum scire.* Vuízîn óuh uuánnân die námen chómene sîn. *Ratio est quę ostendit rem. Ratio est indita uis animę . ad discernendum bonum et malum . uerum et falsum. Hæc est qua facti sumus ad imaginem et similitudinem dei. Hæc est . qua distamus a brutis animalibus.* Tíu máht dero sêlo gegébin íst . kûot únde úbel zebechénnínne . únde uuâr únde lúgi . dáz íst réda. Tía hábendo íst ter mán cóte gelîh . ánderên dîerin úngelîh. *Faciamus deriuationem . ut a nomine quod est ratio . fiat uerbum ratiotinor . i. ratione loquor . uel rationabiliter loquor. Hinc iterum uerbale nomen . ratiocinatio . i. rationabilis oratio.* Ze

Digitized by Google

êrist chídit [D 44ᵛ] man réda . dánnân chídit man rédenôn . únde rédenúnga. *Item disputare est diuersos diuerse putare . ut philosophorum alii mundum ex igne . alii ex aqua . alii ex aere factum putabant . et disputabant. Intellegitur tamen disputare . cum ratione aliquid affirmare uel negare . aut per coniecturam probabiliter dicere . quod solemus interpretari* ráchôn. *Item argumentum uel argumentatio dicitur . ut boetio placet . quod rem arguit . i. probat. Nos autem dicimus argumentum .* tánnân man iz uuízen mág . álde irrâtin mág . álde daranâh chómen mág . uuórtzéichin . quíssunga . irréchida . iruáreni . cloûblîchi. *Item est dissertio uerbum quod inter duos seritur . donec diligenter inuestigatur. Ideo dissertus est* chléinchôsiger rédospáher . *i. explorator rationis uel orationis . quia* spéha *exploratio est .* réda *utrumque potest significare . rationem* [D 45ʳ] *et orationem . hinc et dissertio* rédospáhi *dicitur. Item discutere est . diligenter rem quatere . i.* úrsûochenon . *inde et discussio est* úrsûoh. *Item iudicare est ius dicere .* réht fínden . réht spréchen. *Est autem iudicium facere* réht frúmmin . ze úrteildo uuérfen. *Ipsum autem iudicium dicimus* geríhte. *Sed si de syllogismo iudicium dicitur .* pesûecheda unde chîesunga *interpretatur. Item experimentum est . quasi extra operimentum . ipsa detectio rei . et manifestatio.* Táz man beuíndet únde geéiscôt tia uuârheit . táz ist experimentum . táz ist syllogismus.

Digitized by Google

16. QVID SIT INTER APODICTICAM ET DIALECTICAM.

Querendum autem magnopere est . quare cicero dialecticam in ypotheticis tantum constituerit syllogismis . dum plures sint cathegorici . i. predicatiui syllogismi. Tés ist cnôto zeurâgenne. Zíu échert tie [D 45ᵛ] síbin modos cicero dialecticam hîeze . âne dîe êrerin nîunzêne. *Est enim medius inter aristotilem et stoicos.* Ér gât únder zuísken . nóh aristoteli neiíhet er nóh stoicis. *Stoici uero solebant omnem necessariam argumentationem . siue predicatiuam . siue conditionalem . dialecticên nuncupare.* Stoici uuóltôn álle geuuâre syllogismos dialecticam héizen . mít íbo . únde âne íba gespróchene. *Aristotiles autem . conditionalibus syllogismis . et argumentis probabilibus . propter communes eorum sedes . quę in topicis numerantur . hoc nomen aptauit.* Tén námen gáb aristotiles . tîen síben geuuâren syllogismis ypotheticis . únde dien gelóublîchen argumentis . tíu sámiNT ín uúnden uuérdint in séhzên stétin . tîe stéte . der genémmit sínt in topicis. *Prę*[D 46ʳ]*dicatiuos uero syllogismos . in quibus semper est ueritas . placuit ei apodixen . i. demonstrationem apellare;* Áber die geuuâren níunzêne syllogismos . âne íba gespróchene . hîez er zéigun . s. uæritatis. *Cicero deinde argumenta omnia preter ea quæ tribus locis supradictis sumuntur . ad rhetores potius pertinere dixit quam ad philosophos . quia magis similitudinem ueritatis astruunt . quam ipsam ueritatem.* Táranâh skîed ûz cicero . díu uóne drín stétin genóminin argumenta . díu ne-

Digitized by Google

héinêst netrîegent . tíu úngeuuísserin díu fóne dîen ánderên drínzênin chómint . chád er uuésin núzerin sprâhmánnin . únde díngmánnin . dánne uuîstûomis flégerin. *Tria uero tantum loca quę excepta sunt ab eo . dialecticorum esse propria dixit . et in septem modis syllo*[D 46ᵛ]*gismorum inde prolatis . totam dialecticam constituit.* Échert tríe stéte . únde dáz tánnan chúmit . káb er dialecticis. *Propterea boetius aristotilem in thopicis dialecticam . et in secundis analiticis apodicticam docuisse testatur.* Fóne díu ságet boetius . aristotilem zuô sláhta syllogismorum lêrin in zuéin bûochin. *Est enim dialectica nominatiuus casus . ut apparet in declinando . cum dicimus . ars dialectica . artis dialectię . artem dialecticam . sed in interprętatione sonat ablatiuus. Grece uero ipsa ars dialectię dicitur . quod interprętatur de dictione . i.* fóne chédenne. *Apud illos enim dia prepositio est . lecton autem dictionem significat;*

---

17. *DE POTENTIA DISPVTANDI . I.*

Fóne dero máhte des vvîsprâchônis.

Si ergo satis intellectum est . [D 47ʳ] *omnem apodicticam constare in decem et nouem modis syllogismorum . et dialecticam in septem modis syllogismorum . non sit dubitandum totam earum utilitatem esse . in inuenienda ueritate.* Vbe níunzen slóz apodicticę . únde síbeniu dialecticę . uuóla gelírnet sîn . sô uuízin man dârmíte . dáz sie núzze sínt . álla uuârheit mít ín zeeruárenne. *Omnia enim his constant . quę in humanam cadunt rationem.* Ál daz ménniskin irrâtin

Digitized by Google

múgin . táz uuírdit hínnân guuíssot. *Diuina excedunt humanam rationem . intellectu enim capiuntur.* Tíu gótelîchin díng . uuérdent keîstlîcho uernómen . âne dísa méisterskáft.

---

18. QVID SIT DIALECTICA VEL APODICTICA.

Ergo diffinienda est dialectica siue apodictica. Nû sól man ze getâte chéden uuáz apodictica sî . unde dialectica. *Pos*[D 47ᵛ]*sunt enim et œandem suscipere diffinitionem . in hunc modum.* Sîe mág man glîcho nôtmézôn . mít tísen uuórtin. *Dialectica est siue apodictica . iudicandi peritia. Vel ut alii dicunt . disputandi scientia.* Méisterscáft chîesennes . únde ráchonnis . táz íst dialectica . táz ist óuh apodictica. *Prius diximus . quia ratio est quę ostendit rem.* Réda skéinit uuáz iz íst. Pí dero rédo . sól man chîesen . úbe iz uuésen múge. Síhet er dés cnôto . daz héizet chîesen. Táranâh mág er ráchôn . *i. disputare* . ióh uuârráchôn . *i. ratiocinari.* Tér mán ráchôt . tér rádochôsot . spûetigo chôsôt . râtiscôt . cloûblîcho chôsot. Tér uuârráchot . tér mít rédo stérchit . unde ze uuâre bríngeт . táz er chôsot . *in hunc modum. Cęlum si rotundum est . uolubile est.* Íst ter hímel sínuuélbe . sô mág er uuálbôn. *Rotunditas . ratio est uolubilitatis.* Tiu sínuuélbi . máchot tia [D 48ʳ] uuálbi. Taz éina . stérchit taz ánder. Vbe hímel sínuuélb neuuâre . nóh uuárblîh neuuâre. Vbe sêla únde lîchamo neuuârîn . nóh ménnisco neuuâre. Éin uuírdit fóne zuuéin. Vbe zuuéi neuuârin . daz trítta neuuâre. Réda erríhtet únsih állis tés man strîtet. Tér día chán uín-

Digitized by Google

den . dér íst iudex . tér íst ratiocinator . tér íst disputator. Tér íst argumentator . tér íst dialecticus . dér íst apodicticus et syllogisticus.

---

19. SIMILI MODO INTERPRETATA SENSV.

Nec parum hoc attendendum est . quantum intellectu quędam distant . quę simili modo solent interpretari . ut sunt . uerbum sermo dictio. In eodem enim uerbo . in eodem sermone . in eadem dictione . indiscrete interpretamur . dicentes . in éinemo uuórte. *Quę si unum significarent . nequaquam sermo daretur philosophis . dictio uero rhetoribus; ut auctores do*[D 48v]*cent. Nam et aristotiles dialecticam quę interpretatur de dictione ad rhetores traxit . et uoluit eam esse in argumentis rhetoricis . i. probabilibus . quę ille iudicauit non esse discernenda a necessariis argumentis . de quibus fiunt ypothetici syllogismi . et tota dialectica . ut cicero docuit. Loca enim omnium argumentorum siue credibilium . siue prorsus necessariorum . sedecim in topicis ipse aristotiles connumerauit . ut dictum est. Dignior est namque sermo et grauior . ut sapientes decet. Dictio humilior est et plus communis . data rhetoribus. Verbum autem omnium est. Et in interpretando proprie sermo* sága *dicitur . sic et enuntiatio . quę similiter philosophis tradita est . et disputantibus necessaria est . quia inest ei semper uerum aut falsum. Nam sermonem facere populo . hoc est .* ságen demo líute . lêrin . únde brédigon. *Predicare autem est inquit boetius . aliquid de aliquo* [D 49r] *dicere . i.* éteuuaz ságen fóne éteuuiu. *Unde et predicamentum dicitur . et predicatio .* éinis tíngis kespró-

Digitized by Google

cheni fóne demo ándermo. *Ut sol splendet . ueritas uirtus est.* Tiu súnna skînet . tiu uuârheit tóug. *Dictio namque interpretatur* chéda . *unde et dicere* chéden. *Sermo enuntiat quid uerum quid falsum. Hoc possunt soli philosophi. Dictio uero suadet . ueris et uerisimilibus. Hoc est officium rhetorum. Deinde uerbum* uuórt *dicitur . quod omni professioni famulatur. Sed hęc confuse pro inuicem ponuntur.*

Digitized by Google

C. DE ARTE RHETORICA.

[H 47r] *Si omnis uita nostra philosophię disciplinis proficit . et usu ualet . primo omnium mihi insinua . quid sit philosophia? M. Naturarum inquisitio . humanarum diuinarumque rerum cognitio. D. Et quis finis eius? M. Honestas uitę . studium bene uiuendi meditatio mortis contemptus seculi. D. Ex qua materia constat? M. Scientia et opinatione. D. Quid est scientia? M. Scientia est . cum res aliqua certa ratione percipitur . ut eclipsis solis obiectu fit lunaris corporis. D. Opinatio quid est? M. Opinatio est cum certa res latet . et nulla firma ratione diffiniri potest . ut magnitudo cęli . uel profunditas terrę. D. In quot partes diuiditur? M. In phisicam. Ethicam. Logicam. D. Quid est phisica? M. Naturarum scientia inde . et phisicus . qui de rerum natura disputat . ueluti dicimus solis ignem aqua nutriri . multoque hunc luna ampliorem. Lunam uero terra esse maiorem. D. In quot species phisica diuiditur? In arithmeticam . astronomiam . astrologiam . mechanicam . medicinam . geometriam . musicam. D. Quid est arithmetica? M. Numerorum scientia. D. Quid est astro-*

Digitized by Google

nomia. M. Lex astrorum qua oriuntur . et occidunt astra. D. Quid est astrologia? M. Ratio astrorum . natura . et potestas . cęlique conuersio. D. Quid est mechanica? M. Fabricę artis peritia . in metallis . in lapidibus . et in lignis. D. Quid est medicina? M. Curationum scientia . ad temperamentum et salutem corporis . et locorum inuenta. D. Quid est geometria? M. Disciplina spatia mensurandi et magnitudines corporum. D. Quid est musica? M. Diuisio sonorum uarietas uocum . et modulatio canendi. Inde et musa dicitur . apo tu muson id est a querendo . quod per eam primitus inueniebatur uis carminum . et modulatio uocis. D. Quid est ethica? M. Moralis scientia. D. Quomodo moralis? Quia de moribus hominum constat. D. In quot species diuiditur? M. In prudentiam . [H 47ᵛ] iusticiam . fortitudinem . temperantiam. D. Quid est prudentia? M. agnitio ueritatis. D. Quid est iusticia? M. Dilectio dei et proximi. D. Quid est fortitudo? M. Diaboli mortisque contemptus. D. Quid est temperantia? M. Honestas uel moderatio uitę. D. Et quis finis earum? M. Mores ornant . merita cumulant . diabolum uincunt . cęlum aperiunt . prima intellegit . secunda diligit . tercia uictoriam dat . quarta modum inponit. D. Quid est logica? M. Rationalis scientia. D. Quomodo rationalis? M. Quia uim rationis humanę idoneę constringit. D. In quot species diuiditur? M. In dialecticam . et retoricam. D. Quid est dialectica? M. Disciplina rationalis . querendi . diffiniendi . et disserendi . uera a falsis discernens . dicta autem dialectica . quod de dictione disputat. D. In quot species diuiditur? M. In ysagogas . et cathegorias . in formulas syllogismorum . in diffiniciones . in topica . in pe-

Digitized by Google

riermenias. D. Quid sunt . ysegoge? M. Introductiones . eo quod introducunt . nos per uarias diuisiones rerum ad proprietatem cuiuslibet rei. D. Quę sunt partes earum? M. Genus species differentia proprium accidens. D. Quid est genus? M. Genus est proprie quod speciebus differt . et quid sit ea substantia de qua queris communi uocabulo ostendit ut animal. D. Quot modis dinoscuntur genera? M. Ab altitudine unius . a procreante . a loco . ex genere dialectico. D. Ab altitudine unius quomodo? M. Quemadmodum romani a romulo nomen receperunt. D. A procreante . quomodo? M. Vt orestes a tantalo . tantalus . ab hercule genus habere dinoscitur. D. Quomodo a loco? M. Quemadmodum plato thebanus fuit in genere. D. Quomodo ex genere dialectico? M. Quemadmodum dicimus genus esse cui subponitur species . genus ut animal . species ut homo . et est genus proprię quod de pluribus et differentibus specie in eo quod quid sit predicatur. D. Quid est subalternum genus. M. Quod species superiorum [H 48r] *genus predicatur inferiorum. D. Quid est genus generalissimum? M. Supra quod non sit aliud genus superueniens. D. Quid est species? M. Species est quod de pluribus et differentibus numero non specie in eo quod quid sit predicatur . ut homo . una enim species est hominum . secundum naturam . sed multi secundum numerum. D. Quid est specialissimum? M. Post quod non erit alia species inferior. D. Quid est differentia? M. Differentia est . quę quale sit hoc uel illud animal ostendit . ut si interrogas . qualis sit homo dico animal rationale mortale. D. Quot modis fit differentia. M. III. D. Quibus. M. Communiter . proprie et magis proprie. D. Quomodo communiter?*

Digitized by Google

M. Vt stare . sedereque omnibus communiter accidunt. D. Quomodo proprie? M. Quando inseparabili accidenti unum ab alio distat ut acylo . simus. D. Quomodo magis proprie. Quando specifica differentia destiterit . ueluti homo ab equo specifica differentia differt . idem rationabilitate. D. Quid est proprium? M. Quando una quelibet species naturaliter aliquo certo additamento ualet designari. Et ab omni aliarum specierum communione separari. D. Quot modis erit proprium? M. IIII. D. Quibus? M. Proprium est quod soli alicui speciei accidit . et si non omni . ut homini medicum esse. Et proprium est quod omni accidit . et non soli . ut hominem bipidem esse. Et proprium quod soli et omni et aliquando ut homini in senectute canescere. Et proprium est . quod omni . et soli . et semper . ut homini risibilem esse . quod etiam singulare proprium est. D. Quomodo? M. Quia semper conuerti potest . ut quicquid homo est . risibile est . et quicquid risibile est . homo est. D. Quid est accidens? Quicquid abest . uel adest . preter substantię corruptionem . ut color . candidus . uel niger . stare . uel iacere . esurire . uel saciari. D. In quot diuiditur? M. In separabile et inseparabile. D. Quomodo? M. Est separabile accidens dormire . uigilare. Insepa[H 48ᵛ]*rabile uero ut curuitas naris . angustia uel latitudo oris. D. Quid sunt cathegorię? M. Predicamenta. D. Quomodo? M. Dum de aliqua re loquor . tum de ea predico. D. Quot modis fit illa predicatio uel locucio? M. In duobus modis fit locutio nostra . aut de substantia aut de accidentibus. D. Quid est substantia? M. Substantia est quę maxime . et proprie . et principaliter dicitur . quę nec in subiecto est . neque de subiecto pre-*

Digitized by Google

dicatur. D. Quomodo? M. Substantia est plato . cicero. In subiecto est caluus et crispus . de subiecto est scribit . uel disputat . et ideo substantia non est in subiecto . neque de subiecto . sed potius subiectum quia in illa sunt alia . non illa in aliis . uel de aliis. D. Vnde dicitur substantia? M. Substantia dicitur quia subsistit . et est unaqueque natura in sua proprietate. D. Quot sunt accidentia? M. Corporalibus naturis nouem. D. Quę. M. Quantitas . ad aliquid . qualitas . facere . pati . situs . ubi . quando . habere . his nouem iunctis ad substantiam . quam greci usian uocant . fiunt decem cathegorię. D. Quid est quantitas? M. Mensura longitudinis . latitudinis . et altitudinis. D. Quid est longitudo? M. Ante et retro. D. Quid est latitudo? M. Dextrum et sinistrum. D. Quid est altitudo? M. Sursum et deorsum. D. Quid est sola longitudo? M. Grammaton . id est linearis mensura. D. Quid est longitudo cum latitudine? M. Epifanion . id est superficialis mensura. D. Quid est altitudo cum latitudine et longitudine? M. Solidum corpus. D. Est magis aut minus in quantitate? M. Non. D. Quare? M. Quia magis bipedale uel minus bipedale dici non potest. D. Quodsi magis longum uel minus longum dicimus esse in quantitate? M. Non. Sed in cathegoria ad aliquid est. D. Quid est ad aliquid? M. Quod id est quod dicitur ex altero . et sine cuius necessitate esse non possit . ut duplum [H 49r] *simpli dicitur duplum . et simile simili dicitur simile. D. Quid est uere et proprium ad aliquid? M. Quod sub uno ortu atque occasu . id quod iungitur . et id cui iungitur inuenitur . ut dominus et seruus . pater et filius . utrumque uel simul est . uel simul non est. D. Quomodo? M. Quia si subtrahis dominum uel patrem . etiam ser-*

Digitized by Google

uus et filius non erit. Vnde et arrius mentitur . filium secundum tempus posteriorem esse patri . cum secundum dialecticę rationis necessitatem filium esse patri coęternum constat. D. Quid est qualitas? M. Qualitas ut puta dulcedo . austeritas . albedo . nigredo. D. Quid est quale? M. Quale est quociens album aliquid dicimus . uel nigrum . dulce . uel austerum. D. An qualitas communicatur cum cathegoriis? M. Certe cum omnibus. D. Quomodo? M. In usia inuenitur . ut homo grammaticus. In quanto . ut alba uel nigra epifania. In ad aliquid ut prudens pater. In facere ut dure saltat. In pati . ut fortiter fert uulnera. In loco ut obscurus locus. In tempore ut calidus mensis . in iacere ut pronus . aut supinus . in habere ut decenter armatus. D. Quot habet species hęc cathegoria? M. IIII. quas quidam genera uocant . videlicet habitum uel affectionem . potentiam naturalem . uel impotentiam . passiuam qualitatem . uel passionem . formam . uel figuram. D. Quid est habitus uel affectio? M. Habitus est quod animus longo tempore habet . ut uirtus . et disciplina . affectio est mutabilis mentis inpulsio . ut cupiditas . uel iracundia . uel amor. D. Quid est inter uirtutem et disciplinam? M. Disciplina est in rationabilitate animę . uirtus uero in omnibus partibus animę. D. Quot sunt partes animę? M. Rationabilis . irascibilis . concupiscibilis. D. Potentia naturalis quid est? M. Cum quid posse . uel non posse facere aliquis per naturam uidetur. D. Quomodo? M. Visis corporibus puerorum dicamus in futuro uel cursores . uel pugillatores fore . uel non fore. [H 49ᵛ] *D. Passiuę qualitates uel passiones quę sunt? Albedo et nigredo . et eorum media . rubor uel pallor. D. An hęc ex animę*

Digitized by Google

uel corporis passione nascuntur? M. Profecto nascuntur . ut puta nigredo corporis . pallor uel rubor passio animę . quę cum diu perseuerent . passiuas qualitates . sin autem passiones nominamus. D. Quid est figura uel forma? M. Figura in animalibus tribuitur . ut puta trigonus uel tetragonus . forma autem animalibus in quibus formosos aliquos uel deformes asserimus. D. An qualitas contrarietatem recipit? M. Aliquando recipit . aliquando non . saluti enim contrarius est languor . iusticię iniustitia . fusco autem uel pallido triangulo uel tetragono . nil est contrarium. D. Sin magis aut minus recipit? M. Interdum magis album uel magis nigrum dicimus . magis autem trigonum uel tetragonum dicere minime ualemus. D. Habentne per se quid proprium . aut singulare . hę IIII cathegorię? M. Habent ut puta usia singularitatem ut homo contrarietatem ut sanitas uel egritudo . quantitatis proprium par uel impar est magnitudine huic homini. Ad aliquid uero proprium conuersio . ut seruus domini et dominus serui . qualitatis autem singulare iuxta qualitatem simile aut dissimile . ut dulce dulci . albo album . calido calidum . nuncupari solet. D. Quid est facere et pati? M. In quibus maxime uerborum ratio constat . et semper pariter esse necesse est. D. Vnde procedunt? M. Ex fonte qualitatis. D. Quomodo? M. Vt puta quod calidum facit calidum sit . necesse est . et qui docet cum docet doctor est . et discipulum facit. Vnde etiam in calido et in doctore uel discipulo quale esse sentimus. D. An contrarietatem recipiunt? M. Etiam ut dulce et amarum. D. Quomodo? M. Necesse est amarum dulce non esse . ut dulcedinem recipiat alienam. D. An magis aut minus recipiuntur? M. Vtique. D. [H 50r]

Digitized by Google

Quomodo? M. Vt magis uel minus docet . et magis uel minus doctus est. D. Quid est iacere? M. Situs uel positio corporis si iaceat quis . stet uel sedeat . nam semper in loco esse quolibet modo sit necesse est omne solidum corpus. D. Quid est ubi et quando. M. Vbi in loco . et quando in tempore est. Omne enim corpus locum aliquem in quolibet tempore occupat. D. Quid est habere? Habere multis modis. D. Quomodo? M. Vt puta disciplinam iustitiam uirtutes . uel uitia in animo habere. In corpore ut albedinem nigredinem. Ex quantitate ut quatuor uel V pedum dicitur quid habere longitudinem. In parte corporis ut anulum in digito. Circa corpus ut uestem et indumenta. Partes corporis ut caput . pedes . et manus. Aliquod uas uinum uel far . Ex possessione ut dominum uel rus dicimus habere. D. An licitum est dicere patri filium uiro uxorem filio genitorem habere? M. Non. D. Quare? M. Quod non potest haberi . quod habet habentem . sed potius patri esse filium uiro uxorem filio genitorem esse dicere debemus. D. An plena oratio ex his X cathegoriis constare potest? M. Potest. D. Quomodo? M. Augustinus . magnus orator . filius illius stans in templo hodie . infulatus . disputando . fatigatus. D. Quid sunt formule sillogismorum? M. Affirmationes rei dubię. D. Vnde constant? M. Ex adnuntiatione. D. Quid est adnuntiatio? M. Oratio uerum aut falsum significans in nominatiuo casu cum est et non est. D. Quomodo? M. Vt homo est homo non est. D. Quid in aliis casibus? M. Nihil uerum significans addito est uel non est nisi addantur alie partes. D. Da exemplum. M. Vt puta in genitiuo hominis est ut sit mortalis rationalis . sic in ceteris casi-

Digitized by Google

bus. D. Ex quo sillogismi confici debent. M. Aut ex uniuersalibus aut particularibus aut singularibus aut indiffinitis [H 50ᵛ] *propositionibus. D. Vniuersalibus quomodo? M. Vt omnis homo iustus est uel non est. D. Particularibus quomodo? M. Vt quidam homo iustus est . uel non est. D. Singularibus quomodo? M. Vt homerus iustus est . uel non est. D. Indiffinitis quomodo? M. Ut homo iustus uel non est. D. Quomodo appellantur hę propositiones? M. Predicatiuę et sunt simplices. D. Quomodo predicatiue? M. Quia homo substantia est iusticia accidens et de homine predicatur. D. Suntne alię predicationes. M. Etiam sunt quę dicuntur condicionales. D. Quomodo condicionales? M. Quibus aliqua condicio supponitur . ut omnis homo si bonus est iustus est . ita homo iustus est si bonus est. Et ita cęlum si rotvndum est uolubile est . ita cęlum uolubile est si rotundum est. D. Qualiter sillogismus confici debet. M. Sepissime ex tribus. D. Ex quibus. M. Ex duobus propositionibus et conclusione. D. Quomodo? M. Ut omnis uirtus utilis est . castitas autem uirtus est . castitas autem utilis est. D. Quid est diffinitio. M. Sensuum circumpositio. D. Quomodo debet incipere uel finiri. M. Incipit ergo a genere paulatim transiens per species . et peruenit ad proprium. D. Quomodo? M. Vt homo animata substantia est rationalis . mortalis . risibilis. D. Quot species sunt diffinitionis? M. Quindecim ex quibus octo dialecticorum VII sunt rethorum. D. Da species dialecticorum. M. Prima est substantialis ut homo est animal rationale mortale sensus disciplineque capax. Secunda notitialis ex actione ut beatus uir qui in lege domini meditabitur die ac nocte. Tertia qualitatiua .*

Digitized by Google

ut speciosus forma pre filiis hominum et cet. IIII differentia ut rex pius et modestus . tyrannus autem impius et inmitis . V . priuatiua ut deus neque corpus neque animal . neque ullum elementum neque sensus noster neque intellectus neque aliquid quod his capi possit . VI indigentiua . ut quadrans est cui deest dodrans ut sit assis . VII diffinitiua ut lex domini inreprehensibilis conuertens animas etcet. VIII est iuxta rationem ut ho[H 51r]mo est microcusmus. Cuius parti dialecticę artis hę diffinitones adherent? M. Maxime topicis. D. Quę sunt topica? M. Sedes argumentorum . fontes sensuum . origines dictionum. D. In quot species diuiduntur? M. In tres. D. In quas? M. Aut enim a negotio aut a rebus . aut extrinsecus adsumuntur. D. A negotio quomodo? M. A toto a partibus . a fine. D. Quomodo a toto? M. Totum duobus modis est . aut genere aut particulari. D. Quomodo a genere? M. Vt omnis uirtus utilis est . iusticia autem uirtus est . ergo iusticia utilis est. D. A particulari quomodo? M. Vt si mundus dei prouidentia regitur . homines autem pars mundi sunt. Humanę igitur res dei prouidentia reguntur. D. A partibus quomodo? M. Vt si depelli morbos salutemque seruari . mederique uulneribus utile est . quę sunt partes medicinę . utilis est igitur medicina. D. Quomodo a fine? M. Vt si beatum esse bonum est . et iusticia bona est. D. Argumenta topicorum quę aliunde adtrahuntur quot species habent? M. Tredecim. A coniugatis a genere a specie . a similitudine . a differentia . a contrariis . ab antecedentibus . a consequentibus . ab adiunctis . a repugnantibus . a causis . ab effectis . a comparatione. D. A coniugatis quomodo? M. Vt si conpascuus ager est

Digitized by Google

ius est conpascere. D. A genere quomodo? M. Ut si libidinosus . et adulter est. D. A specie quomodo? M. Vt si crudelis est crudeliter agit. D. A similitudine quomodo? M. Similitudo fit aut ex contrariis . aut paribus . aut sub eadem ratione. D. Ex contrariis quomodo? M. Vt si his ignosci conuenit qui imprudentes leserunt . his qui necessario profuerunt non oportet gratiam habere. D. A paribus quomodo? M. Ut locus in mari sine portu intutus est nauibus . sic animus qui sine fide est . non potest amicis esse portuosus. D. Sub eadem ratione quomodo? M. Vt qui filium uendidit . iniquam [H 51ᵛ] *rem fecerit . et quiemit . inique fecit. D. A differentia quomodo? M. Vt uirgilius non diomedis equos . non currum cernis achillis? D. A contrariis quomodo? M. Vt si honestum est . aliquid turpe non est. D. A consequente quomodo? M. Vt si mulier peperit . cum uiro concubuit. D. Ab antecedentibus quomodo? M. Vt tibi precedit predicatio . sequitur et factum. D. Ab adiunctis quomodo? M. Ab adiunctis queritur quid ante rem . ut apparatus . quid in re . ut strepitus pedum . quid post rem ut pallor et rubor. D. A repugnantibus quomodo? M. Ut ea die qua cedes romę facta est . athenis fui . cedi interesse non potui. D. Quomodo a causis? M. Vt qui lucrificandi causa uenit in templum sacrilegus est. D. Ab effectis quomodo? M. Vt degeneres animos . timor ostendit. D. A comparatione quomodo? M. Tribus modis comparatio fit . a maiori. Ut tu potes unanimos amare in prelio fratres. A minori . ut si adulterum licet occidere licet et loris cedere. A pari . ut tu potes ęneam manibus subducere graium. Nos aliquid contra rutilos iuuisse nefandum est. D. Quid*

Digitized by Google

sunt periermenię. M. Interpretationes specierum orationis. D. Quomodo interpretationes? M. Omnis utique res quę una est . et uno sermone poterit significari . aut per nomen aut per uerbum . demonstratur per nomen substantia . per uerbum actio uel passio . ut homo currit . uel homo uritur. D. Quid harum singulare partium? M. Totum interpretantur quicquid mens conceperit ad loquendum . quia quod mens intellegit . elocutio interpręatur per catafasin . uel apofasin. D. Quot species sunt periermeniarum? M. Septem. D. Quę? M. Nomen . uerbum . oratio . enuntiatio . affirmatio . negatio . contradictio. D. Nomen quid est? M. Vox significatiua . [H 52r] secundum placitum . sine tempore . diffinitum . aliquid significans in nominatiuo casu cum est . et non est . in obliquis uero casibus nihil cuius nulla pars significatiua separata ut socrates. D. Quomodo uox significatiua? M. Omne enim nomen significat aliquid uisibile uel inuisibile . substantiale uel accidens. D. Quomodo? M. Nam omnis natura quę substantia est . cui aliquid accidat necesse est . ut homini in corpore color . in anima disciplina. D. Si omnis natura quę est . substantia est . et omni substantiæ aliquid accidat necesse est . quid igitur deo accidit . cum et ipse substantialis natura est? M. Non ei accidit quippiam ut puta neque bonitas . neque iusticia . sed ipse est bonitas ac iusticia et cetera talia. D. Quomodo est nomen uox significatiua secundum placitum? M. Id est secundum compositionem gentium singularium. D. Quomodo? M. Nam res eędem omnibus sunt gentibus nomina uero earum situ linguarum composita. D. Quomodo nomen sine tempore? M. Nomen itaque tempus minime sicuti uerbum attrahit. D.

Digitized by Google

Quomodo significat aliquid diffinitum? M. Nam omne nomen cum substantiale sit in nominatiuo casu aliquid certum significat . in affirmatione uel negatione. D. Quid in aliis casibus? M. Nihil nisi additis aliis partibus ad plenam significationem. D. Quomodo nominis nulla pars significatiua separata? M. Socrates trissillabum nomen est . quod si per sillabas separas; nec so . nec cra . nec tes . per se aliquid significat. D. Quodsi domus diuiditur . in do . et mus . an utriusque significatiuum? M. Significatiuum quid est . nam mus nomen . do . uerbum. Sed nihil pertinet ad prioris nominis significationem. D. Verbum quid est? M. Vox significatiua secundum placidum . cum tempore [H 52v] *diffinitum aliquid significans et accidens. D. Quid est diffinitum aliquid significans et accidens? M. Omne uerbum actum et passionem significat . et cuilibet substantig necesse est ut accidant. D. Quomodo? M. Vt hominis uidere uel uideri accidens est . et cetera talia. D. Si omnia uerba actum uel passionem significant . unde neutralia? M. Non ideo quod unum ex his non significant sed quia uniformiter semper proferuntur. D. Quomodo uniformiter? M. Aut actum solum ut manduco . uel passionem solam ut uapulo. D. Oratio quid est? M. Ordinatio partium congruam perfectamque sententiam demonstrans cuius partium aliquid separatum est significatiuum. D. Quomodo separatum significatiuum? M. Vt uirgilius eneidas cecinit . hgc tria separata aliquid per se significant. D. Quid est enuntiatio? M. Oratio ueri falsique significatiua. D. Quomodo? M. Nam sunt principales orationis species quinque uidelicet enuntiatiua . interrogatiua . imperatiua . deprecatiua . uocatiua. D. An omnes pertinent ad dialecticos?*

Digitized by Google

M. Sola enuntiatiua dialecticorum . cęterę autem grammaticorum. D. Enuntiatiua quę est? M. Quę aliquid uerum uel falsum significat . ut homo est non est. D. Quid hinc commune cum philosophis? M. Quod in ea omnes suas posuerunt controuersias siue de ueritate rerum uel falsitate disputauerint. D. Quid est affirmatio? M. Alicuius de aliquo . ut socrates est . uel alicuius . de aliqua re . ut cęlum uolubile est. D. Negatio quid est? M. Alicuius ab aliquo ut socrates non est . uel alicuius de aliqua re . ut cęlum uolublie non est. D. Contradictio quid est. M. Oppositio affirmationis et negationis . ut socrates disputat . socrates non disputat. D. Quid est rethorica? M. Disciplina ad persuadendum quodque ido[H 53r]*nea. D. Quę distantia inter dialecticam . et rethoricam? M. Dialectica ad inueniendas res acuta. Rethorica ad inuentas dicendi facunda. Vnde et dicitur apo tu rethoreum . id est a copia dicendi. D. Quod eius officium aut finis? M. Officium uero eius est ad persuasionem apposite dicere . finis autem dictione persuadere. D. Ex qua materia constat? M. Ex ratione ciuili. D. Quid est ratio ciuilis? M. Omnis patria quicquid agit . ratio ciuilis dici poterit. D. In quot diuiditur? M. In eloquentiam et sapientiam. D. Eloquentia quid est? M. Exercitatio dicendi. D. Vnde capitur? M. Arte . siue studio . uel natura. D. Quid est ars? M. Quę significantiam sui plenam non habet red intellegitur ad aliquid pertinere. D. Quomodo? M. Vt puta aut ars grammatica . aut ars rethorica est. D. An ars simplex est? M. Minime sed duplex. D. Quomodo? M. Aut erit intrinsecus . aut extrinsecus. D. Quomodo? M. Ars extrinsecus solam scientiam tradit . intrinsecus*

Digitized by Google

autem traditam . quibus rationibus agatur ostendit. D. Quid est studium? Pertinatia animi ad aliquid agendum. D. Natura quid est? M. Omne quod perfectum est . natura est . sed alia sensibilis . alia insensibilis. D. Sensibilis quę est? M. Quę naturali ingenio disciplinę capax est . ut puta humana. D. Sapientia quid est? M. Quę diuina atque humana nouit. D. Si rethorica constat ex ratione ciuili . ciuilis autem ratio in eloquentia et sapientia uersatur . necessariumne est rethoricam arte studeri ab aliqua natura sensibili? M. Necessarium est scilicet ab humana . quę cum racionalis est . etiam prestantia artificiosę rationis preferri necesse est. D. Spiratione preferri necesse est . cur rethorica in omni humana natura non est? M. Est quidem . sed sicut studiosis exercitio capitur . hique uilissimi . atque ami[H 53ᵛ]*cissimi ciues patrię aluntur. D. Quomodo neglegitur? M. Qui eloquentiam solam sine sapientia posse decernunt. D. An sapientia sine eloquentia oberit? M. Oberit quidem quia per eloquentiam uim suam exierit sapientia uerumtamen sapientia prodest sine eloquentia . eloquentia autem numquam proderit . sine sapientia. D. Quę distantia est inter oratorem . sophistam . et rethorem. M. Retor est doctor . litterarum et artis . atque traditor eloquentię . sophista apud quem dicendi exercitium discitur . orator uero qui in causis priuatis ac puplicis . plena et perfecta utitur eloquentia. D. Quot sunt partes rethoricę artis? M. Quinque. D. Quę? M. Inuentio . dispositio . elocutio . memoria . pronuntiatio. Partes esse quo spectent insinua? M. Per inuentionem orator . excogitat uem aut uerisimilia dicenda. D. Quomodo? M. Nam duo genera argumentorum . necessarium et*

Digitized by Google

probabile in uerisimilibus. D. Per dispositionem quomodo? M. Vt inuenta necessariis locis prout presens ratio utilitatis aut decoris exierit ponantur. D. Per elocutionem quomodo? M. Scilicet aut in singularibus uerbis non sit barbarismus ne in pluribus sollecismus quatenus uerba et sententias competenter applicet ad inuenta et disposita. D. Per memoriam quomodo? M. Quatinus argumenta uel uerba satis elocuta . firmiter teneat. D. Per pronuntiationem quomodo? M. Vt rem magnam dicturus pompa corporis uocisque perpendatur . rem autem humilem dicturus . hęc eadem moderatius ostentat. D. Si ciuilis ratio materia est artis rethoricę . materia uero causam in se habere de qua status conficitur . necesse est an ipsa causa genere cognoscitur? M. Cognoscitur . nam aut demonstratiua est . aut delibe[H 54r]ratiua . aut iudicialis. D. Demonstratiua quę est? M. Quę est in laude uel uituperatione certe personę. D. Deliberatiua quę est? M. Quę posita in publicis rebus assertionis suę sententiam . dicit in suasione uel dissuasione. D. Iudicialis quę est? M. Quę in iudicio cuius posita duo agit . aut accusat aut petit . econtra aut defendit aut negat. D. Quot circumstantiis causa firmatur? M. Septem. D. Quibus? M. Persona . facto . tempore . loco . modo . occasione . facultate. D. Status causarum quot sunt? M. Rationales quatuor . legales quinque. D. Quid est status? M. Vbi contrauersio consistit inter partes. D. Da status rationales? M. Primus facti uel coniecturę . secundus nominis . tertius qualitatis . quartus translationis. D. Quomodo facti? M. Utrum factum sit an non. D. Quomodo nominis? Ut puta utrum factum . sacrilegium an furtum sit nominandum. D. Quomodo

Digitized by Google

qualitatis? M. Utrum factum utile an inutile . an iustum an iniustum sit . quin etiam status dicitur generalis . et habet partes duas. D. Quas? M. Iuridicialem et negocialem. D. Negocialis quę est? M. In qua quid iuris sit ex ciuili more pensatur. D. Iuridicialis quę est? M. In qua ęqui et iniqui . et premii . aut penę ratio queritur. Quę diuiditur in duas partes. D. In quas? M. In absolutam et assumptiuam. D. Absoluta quę est? M. Quę in se continet iuris et inuidię questionem. D. Assumptiua quę est? M. Cum qua factum defenditur . aliquo foris argumento assumpto . quę quatuor habet partes. D. Quas? M. Comparationem . relationem . remotionem . concessionem. D. Comparatio quę est? M. In quo aliud aliquo factum rectum aut utile contenditur. D. Rela[H 54ᵛ]*cio quę est? M. In qua factum actitari . alterius demonstratur inductione. D. Remotio quę est? M. In qua intentio facti in causam aut rem remouetur. D. Concessio quę est? M. In qua non factum probatur . sed petitur ut ignoscatur . quę diuiditur in purgationem . et deprecationem. D. Purgatio quę est? M. In qua non factum sed uoluntas facientis defenditur . quę diuiditur in inprudentiam . casum . necessitudinem. D. Inprudentia quę est? M. In qua non negatur factum . sed inprudenter actum esse. D. Casus quis est? M. In qua demonstratur aliqua uis fortunę uoluntati obstitisse. D. Necessitudo quę est? M. In qua factum quadam ui defenditur actitari. D. Deprecatio quę est? M. In qua confitetur factum consulto agi . et petitur gratia ignoscendi. D. Translationis quomodo? M. Cum apud quem . aut qui . aut cum quibus . aut quomodo . aut apud quos . aut quo iure . aut quo tempore . factum agi queritur. D.*

Digitized by Google

Statu autem causę inuento . quomodo erit considerandus? M. Vtrum simplex . an coniuncta sit questio. D. Da status scriptionales? M. Primus ex scripto et sententia. Secundus ex ambiguo. Tercius ex contrariis legibus. Quartus ex ratiocinatione. Quintus ex diffinitione. D. Ex scripto et sententia quomodo? M. Cum alter uerbis ipsis quę scripta sunt utitur . alter ad id quod scriptorem se scisse dicet . omnem adiungit dictionem . uel cum in quocumque scripto nascitur controuersia. In legibus . testamentis . pactis . edictis. D. Ex ambiguis quomodo? M. Ut puta . aio te aeacida romanos uincere posse. D. Ex contrariis legibus quomodo? M. Dum de una re alia lexaliter cauet . aliter et altera. D. Ex raciocinacione et diffinitione quomodo? M. Dum scriptum alter alia ratione interpretatur . alia aliter. D. An in quo[H 55r]*libet statu aliqua sunt consideranda? M. Sunt quidem. D. Quomodo? M. Disceptatio . ratio . iudicatio . firmamentum. D. Disceptatio quę est? M. Ut puta iure non fecisti . iure feci. D. Ratio quę est? M. Vt puta quare iure fecerit. D. Iudicatio quę est? M. Iurene fecerit. D. Firmamentum quid est? M. Firmissima defensoris argumentatio. D. Quot generibus auditorem causa commendat? M. Honesto . ammirabili . humili . anciptiti . obscuro. D. Honesto quomodo? M. In quo auditor opinionem sequitur . sine oratione. D. Ammirabili quomodo? M. In quo alienatus mente . capitur insinuatione. D. Humili quomodo? M. In quo inimicitia eius attentione recuperatur. D. Ancipiti quomodo? M. In quo est causa turpis et honesta . sed auditor capi beniuolentia suggeritur. D. Obscuro quomodo? M. In quo per inplexam causam beniuolus attentus et*

Digitized by Google

docilis capi debet auditor. D. Quot sunt partes orationis? M. Sex. D. quę? M. Exordium . narratio . particio . confirmatio . reprehensio . conclusio. D. Exordium quid est? M. Oratio quę auditorem idonee adipiscitur per principium . et insinuationem. D. Quomodo? M. Si aut fidem facit per beniuolentiam . attentionem . docilitatem . aut commouet per apologorum attributionem. D. Quid est narratio? M. Rerum gestarum . aut ut gestarum expositio. D. Quomodo? M. Gestarum rerum expositio negociorum ciuilium . et historiarum . aut ut gestarum . expositio commediarum . fabularum et thematum. D. Narratio quomodo probatur? M. Vt sit breuis . aperta . et probabilis. D. Quid est particio? M. Diuisio rerum ad ipsam causam . de qua loqueris pertinentium. D. Quomodo perspicua esse dinoscitur? M. Distri[H 55ᵛ]*butione· et concessione. D. Concessione quomodo? M. Quę ostendit quid aduersarius profitetur . quidque in disceptatione uersetur. D. Distributione quomodo? M. Ut auditor certas res animo teneat . quodque breuitati. absolutioni et paucitati insistat . quatinvs luculenter necessariis dictionibus insudat. D. Confirmatio quid est? M. Argumentatio . qua fidem et auctoritatem orator nititur adipisci . quę ętiam duobus modis fit. D. Quibus? M. Aut ex personis aut ex negotiis. D. Ex personis quomodo? M. Nam per nomen . naturam . uictum . fortunam . habitum · affectionem . studia . consilia . facta . casus . orationes . possunt fieri . argumentationes . aut in laude uel uituperatione. D. Ex negotiis quomodo? M. Ex quibus tres sunt argumenta sumenda. D. Quę. M. Quid ante rem . quid in re . quid post rem. D. Quomodo? M. Ut puta*

Digitized by Google

ante rem spes lucri . causa inimicicie. In re . nox . somnus.. Post rem cruento gladius . rubor uel pallor. D. An uniformis est argumentatio? M. Non sed probabilis aut necessaria esse debet. D. Necessaria in quot diuiditur? M. In conplexionem . in enumerationem . in simplicem conclusionem. D. Probabilis in quot diuiditur. M. In opinionem et similitudinem . ex quibus similitudo in contrariis et in paribus spectatur. D. Suntne alię argumentationes? M. Sunt . quę per inductionem . uel ratiocinationem fiunt. D. Inductio quid est. M. Oratio . quę per certas res quędam incerta probat . et nolentem ducit in assensionem. D. Quomodo? M. Ut in euuangelio interroganti de proximo per inductionem . sacerdotis leuitę et samaritani [H 56r] *quis sit proximus eius manifestabatur. D. Ratiocinatio quid est? M. Argumenti confirmatio. D. Quomodo? M. Proposicione assumptione conclusione . quod est tripertitus syllogismus. D. Reprehensio quid est? M. Oratio . quę post confirmationem dicentis . oppositam confirmationem elimmat. D. Quomodo? M. Aut per falsum . aut commune . aut per remotum . aut per leue . aut per offensum . aut per aduersarium . argumentum roboratur . aut per incomplexionem . et enumerationem. D. Quid est conclusio? M. Tocius causę exitus . uel determinatio. D. In quot diuiditur? M. In enumerationem . indignationem . conquestionem. D. Quid est enumeratio? M. Per quam disperse res . orationis coguntur in unum. D. Quid est indignatio? M. Odium in aduersarium uel offensio in eius causam. D. Quid est conquestio? M. Oratio auditoris misericordiam captans in qua primum mitem et misericordem . animum eius conficere oportet.*

Digitized by Google

[G 58r,a,Z.34] *Olim disparuit cvivs facies depingenda est.*
et quę nostram excedit memoriam.eam qualis erat formare difficile est . quia multi dies sunt ex quo desiuit esse. Oporteret eam inmortalem esse . cuius amore languent . ita homines . ut abstractam . tam diu . et mundo mortuam resurgere uelint . vbi cato . vbi cicero domestici eius? Nam si illi redirent ab inferis . hęc illis ad usum sermonis famularetur . sine qua nihil eis certum constabat . quod uentilandum esset pro rostris. Quid autem est . quod in suam non redigatur originem? Naturalis eloquentia uiguit . quousque ei per [H 56v] *doctrinam filia successit artificialis . quę deinde rhetorica dicta est. Hęc postquam antiquitate temporis extincta est . illa iterum reuixit. Unde hodięque plurimos cernimus . qui in causis solo naturali instinctu ita sermone callent ut quę uelint quibuslibet facilę suadeant . nec tamen regulam doctrinę ullam requirant.*

Similes isti sunt his qui ab initio plurimum potuerunt eloquio . quos deinde alii admirati et emulari conantes . dum obseruant eos loquentes . temptauerunt quendam huius rationis modum rapere . et scripto legare . qui sibi et posteris pro magisterio reseruaretur. Ergo omnis ars . imitatio est naturę.

Uerbi gratia. Quis nesciat ad aliquem nuntius directus . salutationem premittere . qua se suamque legationem commendetur? Hoc prius in consuetudine ualuit . deinde inter rhetorica precepta traditum . ars dici coeperat. Ut ergo augustinus dicit antiquorum sapientiam . quasi ducem comitata est eloquentia . ideo sapientię non potuit deesse eloquentia . ex eodem fontę

Digitized by Google

manans naturę. Tu autem lector . tria obseruando rhetor eris. Haec autem sunt de quibus uicissim dicetur . precedens materia . et quę hanc hauserit ars. Et hinc effusa oratio. [D 71ᵛ] *Omnis res argumentando confirmatur . aut ex eo quod personis . aut ex eo quod negotiis attributum est. Ac personis has res attributas esse putamus. Nomen . naturam . victum . fortunam . habitum. Affectionem. Studia. Consilia. Facta. Casus. Orationes. Nomen est unicuique personę quo suo quęque proprio ac certo vocabulo nuncupatur . naturam ipsam diffinire diffi*[H 57ʳ]*cilę est. Partes autem eius enumerare eas quarum ad hanc preceptionem indigemus facilius est . hę autem partim diuino . partim mortali in genere uersantur.*

Mortalium autem pars hominum pars bestiarum in genere numeratur. At hominum genus . et in sexu consideratur uirile . an muliebre sit. Et in natione . patria . [D 72ʳ] *ętatę . cognatione. Natione graius an barbarus sit. Patria atheniensis . an lacedemonius sit. Ętate . puer . an adolescens . natu grandior uel senex sit. Cognationę quibus maioribus . uel quibus consanguineis sit. Pręterea commoda . aut incommoda considerantur ab natura data animo et corpore hoc modo.*

Ualens aut inbecillis . longus uel brevis uelox an tardus . memor aut obliuiosus . formosus . uel deformis . acutus an hebetior comis . officiosus . pudens . patiens . an contra sit.

Et omnino omnia quę ab natura dantur animo et corpori considerantur . et in hęc quidem natura consideranda est. In uictu oportet considerare apud quos . aut quo more aut cuius arbitratu sit educatus . quos habuerit artium liberalium magistros . quos uiuendi

Digitized by Google

preceptores . quibus amicis utatur . quo in negotio quęstu . an artificio sit ocupatus . quomodo rem familiarem administret qua consuetudine domestica sit. In fortuna queritur seruus sit an liber . pecuniosus . an tenuis . priuatus an cum potestate. Si cum potestate iure . an iniuria . [D 72v] *felix . clarus an contra sit . quales liberos habeat . aut si de uiuo quęritur . etiam quali morte sit affectus erit considerandum. Habitum autem hunc appellamvs . animi aut corporis . constantem et absolutam .* [H 57v] *aliqua in re perfectionem . ut uirtutem . aut artis alicuius perceptionem . aut quamuis scientiam. Et item aut corporis aliquam commoditatem . non natura datam sed studio . et industria partam. Affectio autem est animi aut corporis ex tempore aliqua de causa commutatio . ut lęticia . cupiditas . metus . molestia . morbus . debilitas . et alia quę in eodem genere reperiuntur. Studium autem est animi assidua et uehemens . ad aliquam rem applicata magna cum uoluntate ocupatio . ut philosophię poetrię geometrię litterarum. Consilium est aliquid faciendi aut non faciendi excogitata ratio. Facta autem casus et orationes tribus ex temporibus considerabuntur. Quid fecerit . quid sibi acciderit . quid dixerit in preterito tempore. Quid faciat . quid sibi accidat . quid dicat in presenti tempore. Quid facturus* [D 73r] *sit quid ipsi casurum sit . qua sit usurus oratione . in futuro tempore . ac personis quidem hęc attributa esse uidentur;*

---

1. [D 59r] DE MATERIA ARTIS RHETORICĘ.

Quid est materia? taz man haben scal ze uuerche. *Ut causa est quam exigit rhetorica . sine qua ipsa*

Digitized by Google

nihil operis habet. Res et negotia de quibus fiunt controuersię . causę dicuntur . i. machunga dis strites. *Uerbi gratia. Orestes de quo legitur in troiana hystoria . matrem suam occidit clitemestram . eo quod ipsa occidit patrem suum agamemnonem. Hoc factum . causa dicitur . i. effectio. Cuius? utique controuersię. Quomodo? Quia ipse et defensores sui . iure factum dicunt. Aduersarii autem eius dicunt . non iure factum. Ecce causa quę propterea dicitur* strît . *quia effectrix illius est.*

---

2. QUOT SINT GENERA CAUSARUM.

Est autem triplex. Iudicialis . i. tiu dinchlicha . *quę considerat . quid* [H 58r] *equum* [D 59v] *quid iniquum quid iustum quid iniustum. Uersatur autem tota in accusando et defendendo . in petendo ueniam aut pęnam . ut illa est in orestem. Deliberatiua . i.* tiu sprâchlicha . *quę deliberat . i.* pimeinit uel gechíusit . uel ahttot . *quid faciendum . uel non faciendum sit. Hęc considerat . quid utile . quid inutile . et uersatur tota in suadendo et dissuadendo. Ut in bethulia presbiteri . deliberant . tradere ciuitatem holoferni. Suadet ergo multitudo. Iudit autem sola dissuadet. Demonstratiua . i.* tíu zéigonta . vnde díu chîesenta . *subauditur . quis dignus sit imperio uel episcopatu. Hęc quid honestum in eo sit uel turpe considerat . et uersatur tota in* [G 58r,b] *laudando eum uel uituperando.*

Digitized by Google

3. QUAE SIT HARUM TRIUM DIUISIO.

Item quęlibet harum trium diuiditur in status legales . et rationales. Legales sunt qui oriuntur de uerbis in lege scriptis . dum ea· diuersi diuerse student interprętari. Rationales sunt dum rationem facti uel consilii aliis approbantibus alii reprobant.

---

4. QUID SINT LEGALES.

Legales quinque sunt . scriptum et sententia . scrift . unde uuillo . *subauditur legislatoris. Ambigue leges. Contrarie leges.*

Diffinitio rechtsaga uuaz iz si . *subauditur . de quo controuersia est. Ut apud ciceronem . quid sit nauim relinquere . uel in naui remanere. Opus est diffinire sic. In naui saucium se facere. Hoc est nauim relinquere. Egredi . et de scafa nauim gubernare. Hoc est in naui manere. Ratiotinatio i.* éinis dinges irrateni fone andermo . *i. quod non sit scriptum . de eo quod scriptum est.*

---

5. QUID SINT RATIONALES.

Item status uel constitutiones rationales sunt . quatuor [H 58ᵛ] *Coniectura . i.* ratisca . *subauditur feceritne. Ut de susanna daniel coniectatus est. Hinc liber et miles singulari certamine seruus autem ignito ferro probatur. II. Diffinitio uel finis* des námen forderunga *uel* scafunga . *uel* endunga . *subauditur nominis facti. Ut aliquando contenditur . factum eius qui*

Digitized by Google

equum sustulit . furtum an rapina dicendum sit. Grauius nâmque punitur rapina quam furtum. III. Qualitas . subauditur facti . bonum an malum sit. Iustum an iniustum sit. IIII. Translatio uuehsal . *subauditur personę . uel loci . uel temporis . uel criminis . uel penę. Ut olim erat contentio . quia oportuit baptizari . utrum apud arrianos . uel apud catholicos.*

---

6. DE PARTIBUS QUALITATIS SUBALTERNIS.

Qualitas diuiditur in iuridiciale . i. strît . umbe daz tietreht . *et negociale . i.* strît umbe daz quoneheite. *Item iuridiciale partes habet . assumptiuum i.* táz ántseidiga . *et absolutum . i.* taz pára. *Est enim assumptiuum quod assumit defensionem . i.* antsêgida *et est absolutvm . quod non assumit defensionem. Assumptiuum. IIII. partes habet. Quę sunt? Concessio i.* keiicht . *s. facti. Remotio . i.* abenemunga *non facti . sed criminis . s. a se in alterum. Relatio . i.* uuirderuuerfunga . *non facti . sed criminis . s. a se ledente in eum qui prior prouocauit. Conparatio criminis . minoris ad maivs. Item de concessione fit purgatio . i.* unsculdigunga. *Et deprecatio . i.* gnadonfleha. *De purgatione . inprudentia . casus . necessitas .* únuuizenheit . úngeuuandiu gesciht . nôt.

---

7. QUID SINT STATUS ET CONSTITUTIONES ET UNDE CONSTENT.

Status et constitutiones . i. stata . unde gestellida . *ipsa* [H 59r] *bella sunt eorum quorum causa est se-*

Digitized by Google

dente iam iudice et auditoribus ceteris in hunc modum. Non iure orestes occidisti matrem tuam. Hęc est intentio . i. malize. *At ille. Iure occidi. Hęc est depulsio . i.* uueri . *s.* dis unrehtis . *i. intentionis. Et subiungit. Illa enim occidit patrem meum. Hęc est ratio . i.* antseida . *s.* |*sui facti. Item aduersarius. Non ergo oportuit te ulcisci patrem tuum in sanguine matris. Hęc est infirmatio . i.* luzeda . *s. rationis eivs. Respondit ille. Mihi quoque mortem meditata est . et uniuersę familię nostrę . i.* gemágedo. *Parua sunt hęc. Maius scelus ausa est . ita ut in ipsum senatum extendere manus . et rempublicam delere conata sit. Hoc est firmamentum . i.* festinunga *sug rationis. Hœ sunt partes uniuscuiusque constitutionis et status. In coniectura tantum sunt intentio et depulsio. In cęteris additur ratio et infirmatio . preter deprecationem. In ea namque confessio est cum penitentia quia deest ratio facti. In quibusdam et firmamentum est . quia verbis decertantes . contra se inuicem statuuntur et constituuntur. Solemvs autem status et constitutiones .* strît *interpretari . sicut et causam. Deinde uertitur disceptatio . constitutionis . ab his quorum causa est . ab oreste scilicet et eius aduersariis ad cęteros qui in iuditio adsunt. Et dum contendunt iurene fecerit . occidendo matrem in ultionem patris . et defensionem sug uitę totiusque senatus et reipublicę . hęc controuersia quęstio dicitur. Est autem quęstio ex diuersa opinione nata dissimilis sententia. Hęc quoque* strît *dicitur. Materia talis est.*

Digitized by Google

8. QVID SIT IPSA RHETORICA.

Sequitur, Vt oratores quos sibi parauerunt ac utraque parte . orestes et aduersarii eius [H 59ᵛ] *finem faciant huius dissensionis suadendo cęteris et maxime iudicibus . utrum pęnam uel inpunitatem orestes meruerit. Illam artem et illam scientiam qua hęc fieri rationabiliter possunt . rhetoricam dicimus. Hęc in anima oratoris sedet. Materia uero artis non in ipso sed exterius posita est . in disceptatione scilicet . orestis cum aduersariis suis. Primum semper materia datur . deinde artificium exspectatur.*

---

9. UNDE SIT SUMENDA ORATIO.

Ecce orator parat se . ut in oratione sua defendat orestem. Habet materiam orationis suę causam obiecti criminis . ostendat artificium defensionis. Quantum ipse oratione est ualidus . tantum ille apparebit innoxius.

---

10. DE EXORDIO NARRATIONIS.

Et mox in exordiendo . tres ipsius exordii debet ostendere uirtutes . vt iudices faciat beniuolos . i. taz si in gûotomo sîn. *Attentos . i.* zûze ímo lôseende. *Dociles . i.* firnúmstige. *Quomodo . hęc fiant a cicerone in rhetoricis discendum est.*

Digitized by Google

11. DE PARTITIONE ET NARRATONE. [G 58v,a]

Sequitur partitio. Deinde narratio. Iste tres partes orationis ab oratoribus acceptę . ętiam apud hystoriographos inueniuntur . prologus capitula . textus. Prologus lectores attentos et dociles facit. Beniuolentiam comparare non opus habemus in hystoriis . et in commentariis . sed in causis rhetoricis. Capitula sequentis libri distinctionem faciunt. Textus vero ipsam rem expedit. Textus siue narratio in causis oratoriis . et in libris hystoricis tres uirtutes habet . sicut exordium. Ut breuis sit . i. spûetich. *Lucida . i.* offin . *probabilis . i.* keloûplich. *Pro his quoque uade ad ciceronem;* [H 60r]

---

12. DE CONCLUSIONE ET CONFIRMATIONE.

Post narrationem. Si orestis aduersarii eam reprehenderint. Oportet eius defensorem argumentis instare . et narrationem suam confirmare. Si conuicerit eos . et si iam iudices post se inclinauit concludat breuiter . uel indignando super improbitate eorum uel mouendo auditores super innocentia orestis . sicque peroratum est.

---

13. DE IUDICATIONE.

Iudicatio ergo sua et aliorum sibi consentiens inpunitum eum et immunem a crimine facit. Quę forte talis est. Orestem . qui sceleratissimę suę matris necę non suam sed communem generis humani calamitatem

Digitized by Google

extinxit . non parricidam sed patrię liberatorem . et premio dignum adiudicamus. Hoc exemplum relatiue constitutionis est;

---

14. DE CONIECTURA.

De ceteris quoque constitutionibus uel statibus sicut et apud ciceronem exemplum tradendum est. Nam in coniectura de intentione et depulsione facti . constitutio dinoscitur. Ut ante regem salamonem duę meretrices contendunt. Dormiens inquit altera oppressit filium suum. Et contrario illa dicebat. Mentiris;

---

15. DIFFINITIO.

In diffinitione autem non factum negatur . sed nomen facti. Ut in exemplo ciceronis . qui sacra uasa de domo priuati subtraxit . sacrilegii arguitur . confessus furtum . sacrilegium negat.

---

16. TRANLATIO.

In translatione . autem minime certatur de facto . aut de nomine facti. Non oportere tamen dicitur fieri ubi factum est . ut in platea missas celebrare. Aut quando factum est. Ut archiepiscopum pallio uestiri die non solemni. Aut a quibus factum est. Ut ab hereticis baptizari. Aut quo crimine. Ut si scismaticus est . hereticus scribatur. Aut qua pęna factum est. Ut morte affici qui uerberibus castigandus sit; [H 60v]

Digitized by Google

17. QUALITAS.

In qualitate i. in generali constitutione queritur . hoc quod factum est bonum sit an malum . utile aut inutile . ęquum aut iniquum . iustum aut iniustum . ut in partibus eius declaratur . sunt enim negotiale et iuridiciale.

---

18. DE NEGOTIALI.

Negotiale [D 60v] *dinoscitur dum inuoluta est quęstio . et ex utraque parte uerisimile uidetur . quod dicitur . nec facile pars altera alteri concedit. Ut quidam uxorem in quadragesima duxit . quę ex eo filium genuit . patre iam mortuo . et germani fratres eius hereditatem conantur subripere filio dicentes. Non potest heres fieri . qui de tali matre natus est quę tempore ducta non legitimo facta est ipsa non legitima. Defensores eius dicunt. Quomodo quę patri eius licita erat non legitima quoque esset? et si licita matrimonia illicite pater contraxerat et iniquę . filius non portabit hanc iniquitatem patris.*

De quibus verbis hinc et inde oriuntur plurima . quę in iure ciuili inplicitas generant quęstiones. Ergo ciceronis de hac constitutione exemplum aliquantum abhorret a nostra consuetudine.

---

19. IURIDICIALE.

Iuridiciale autem planivs est quia in eo quid equum uel quid iniquum sit secundum iura naturę re-

Digitized by Google

quiritur . non secundum consuetudinem iuris ciuilis . et ideo iurediciale vocatur ista constitutio . quia in ea de iure dicitur . scilicet naturali.

20. ASSUMPTIUUM ET ABSOLUTUM.

Habet ergo partes. Assumptiuum . s. defensionis extrinsecus . et absolutum . s. a defensione . i. mit ántseido . únde âne ántseida. *Ut qui seruum distraxit . obiurgatus ab aliquo nil defensionis aliunde requirit . lice*[H 61r]*re sibi hoc tantum dicit. Hoc absolutum est. Assumptiuo sunt quatuor partes. Comparatio. Relatio. Remotio. Concessio;*

21. COMPARATIO.

Agnoscitur autem comparatio dum ille qui arguitur de aliqua inprobanda re . ea se dicit maius damnum uitasse . ita ut [D 61r] *eius consideratione laudandum sit quod ipse fecit. Ergo quidam piscator . socium lapsum de naui dum cerneret mergi . retraxit eum unco ferreo . quem habuit ad piscandum . oculo eius infixo. Qui postea ductus in iudicium . pro lesione eius oculi . defendit se comparatione maioris periculi . quod non aliter euaderet mortem.*

22. REMOTIO.

Remotio autem talis est . vt defendat se quis neglegentie dicens . non ad me pertinuit ut hoc facerem . aut si arguitur facti . alterius iussu ad quem hoc pertinet se fecisse dicit . vt minister qui panem obtulit .

Digitized by Google

obiurgatvs cur et potum non dederit . remouet a se culpam . et pincernam hoc officii habere dicit. Et si arguitur sumptuose agere . non se . sed dominum sibi iubentem hoc agere ostendit.

---

23. DE RELATIONE.

Relatio est. Quando culpa retorquetur in prouocantem . vt de oreste dictum est.

---

24. DE CONCESSIONE.

Concessio criminis duplex est. In deprecatione et purgatione.

---

25. DE DEPRECATIONE.

Deprecationem cottidiana exempla docent . quando delinquentes in iudicio ueniam postulant et nil defensionis aliunde parant. Sicut et dauid confessus est peccata sua dicens . peccaui domino . et nathân propheta . indulgentiam promisit . atque respondit . dominus transtulit peccatum tuum . o dauid.

---

26. DE PURGATIONE.

Purgatio . sequitur triplex . inprudentia . casus . necessitas.

Digitized by Google

27. DE INPRUDENTIA.

Inprudentia purgat se . qui patrem . uel fratrem in tumultu non agnouit . et occidit. Paulus [D 61ᵛ] *quoque confessus est inprudentiam* [H 61ᵛ] *dicens . nesciui eum esse principem sacerdotum . scriptum est enim principem populi tui non maledices. Et item blasphemus et persecutor eram . sed ueniam consecutus sum . quia ignorans feci.*

---

28. DE CASU.

Casus defendit eum . cui aliquid iniungitur . et preuentvs morbo . aut uulnere . aut hostili gladio . aut subita inundatione fluuii . aut aliqua re graui et inopinata . non potest obedire. Non sicut ille qui ait. Uxorem duxi . et ideo non possum uenire. Potuit enim . sed noluit.

---

29. DE NECESSITATE.

[G 58ᵛ, 2] *Necessitatem docet quod sepe audiuimvs . ui obpressam mulierem . et innoxiam iudicari.*

---

30. DE STATIBUS LEGALIBUS . SCRIPTUM ET SENTENTIA.

Status legales sunt . contrauersiae de legibus orte. Ut pro equo inustę ablato quidam reddere uoluit . xii. solidos secundum legem alamannorum. Repetitor hos recusauit suscipere dicens. Uile sibi precium offerre .

Digitized by Google

pro equo preciosissimo. At ille satis fecisse se ait secundum iustitiam legis . nec eum posse statutum legis recusare . nisi uelit ipsam legem dissoluere. De lege inquit nihil umquam incommodi uenit . nec ad hoc data est ut noceat . sed omnium utilitatibus consulat. Et dum euangelium cui nulla lex christiana contradicit . si quid aliquem defraudaui reddo quadruplum . dicat quomodo tu qui fraudem fecisti . nec tantum pro eo quod fraudasti restituere cogitas? Eme talem tanto si potes. Ea sola ratio est . que suadeat mihi . quod offers . suscipiendum esse et tam carum estimare. Eo pacto qui legem dedit credendus est scribere de solutione damni . et aliquem modum de restituendo equo ponere uel boue uel asino . quo eum non [H 62r] *deberet quisquam carius emere. Iste status uocatur scriptum et sententia quia alius legislatoris scripto nititur . alius scriptum interpretando . de sententia . i. uoluntate scriptoris . scripto contradicit.*

Cicero huius statvs nobile dedit exemplum de greca historia . quomodo epaminondas dux thebanorum . dum annuam potestatem haberet . successori suo statuto tempore exercitum secundum scriptum legis non reddidit. sed pro utilitate rei publice . diutius aliquantum secum retinuit . seque contra scriptum sententia scriptoris rationabiliter defendit.

---

31. DE AMBIGUIS LEGIBUS.

Ambigue leges sunt . ut est ciceronis exemplum. Meretrix coronam auream ne habeto . si habuerit publica esto. Potest dubitari . meretrix an corona publicetur. Apud nos autem paulus legem statuit

Digitized by Google

dicens . vnvsquisque habeat suam uxorem propter fornicationem. Melius est enim [D 62r] *nubere quam uri. Ambiguum enim uidetur . an de laicis . uel etiam de clericis dixerit.*

32. DE CONTRARIIS LEGIBUS.

Contrarię leges uidentur . quę huiusmodi sunt. Ne respondeas stulto . secundum stulticiam suam . ne efficiaris ei similis. Et item. Responde stulto secundum stulticiam suam ne sibi sapiens uideatur. Sed utraque per discretionem suscipienda sunt. De romanis legibus exemplum est. Qui tyrannum occiderit . rem quam uelit a senatu pro premio accipiat. Item altera lex est. Tyranno occiso . eius quinque proximos cognatione magistratus necato. Contigit alexandrum tyrannum ab uxore interfici. Haec filium suum quem ex tyranno habebat . sibi in premii loco depoposcit . sunt qui consentiant . sunt qui puerum occidi ex lege dicant.

33. DE DIFFINITIONE.

Diffinitio communis status est . quia sicut rationalis . ita et le[H 62v]*galis est in hunc modvm. Diuina lex est diliges proximum tuum sicut te ipsum . fit questio . quis est meus proximus? fit diffinitio . qui facit misericordiam. Cicero de naui exemplum legale dedit ita. Lex est. Qui nauem in tempestate reliquerit . amittat uniuersa quę sua sunt in naui. Duo quidam iactati sunt in alto . quorum alterius nauis et alterius onus fuit. Uident interim naufragum quendam . na-*

Digitized by Google

tantem . et manus ad se tendentem. Misericordia vero moti nauem . ad eum applicarunt . hominem ad se sustulerunt; Mox et illos tempestas in tantum urgebat vt dominus . nauis . cum idem gubernator esset . in scapham confugeret et inde funiculo qui a puppi religatus scapham adnexam trahebat naui quod posset moderaretur . ille autem cuius merces erant . in gladium ibidem in naui incumberet. Hic ille naufragus ad gubernaculum accessit . et naui quod potuit est opitulatus. Sedatis fluctibus nauis in portum deuehitur. Ille autem qui in gladium incubuerat . leuiter saucius . facile ex uulnere est recreatus. Nauim cum onere horum trium suam quisque esse dicit. Diffinitionibus . namque quid sit nauem relinquere aut in naui manere discernitur.

34. DE RATIOCINATIONE.

Sequitur status qui ratiocinatio dicitur. Et talis est. Quidam indicatus est parentem occidisse . et statim eo quod fugiendi potestas non fuit ligneę soleę ei in pedes inditę sunt. Os autem obuolutum est folliculo . et prɇligatum. Deinde est in carcerem deductus . ut ibi esset tantisper dum culleus compararetur . in quem coniectus in profluentem deferretur. Interea [H 63r] *quidam eius familiares in carcerem tabulas afferunt . et testes adducunt heredes quos ipsis libet scribunt . tabule obsignantur de illo; post supplicium sumitur. Inter eos qui heredes in tabulis scripti sunt . et inter agnatos . de hereditate controuersia est. Hic certa lex . quę testamenti faciendi potestatem adimat his qui in eo loco sunt nulla profertur. Ex ceteris legibus . et*

Digitized by Google

quę hunc ipsum supplicio eiusmodi afficiunt et quę ad testamenti faciendi potestatem pertinent . per ratiocinationem ueniendum est ad eiusmodi rationem . ut quęratur . habueritne testamenti faciendi potestatem. Tale est et illud. Famis tempore auditum est de quodam qui humanis carnibus uescebatur . et eo ducto in iudicium . non est inuentum qua poenitentia . uel poena dignus sit. Hęc exempla de iudiciali tantum causa data sunt. In cęteris generibus faciliora sunt . quia preter coniecturam raro inuenies aliam constitutionem in eis;

Ergo causę de legibus ortę! status legales dicuntur. Ceterę vero que aliunde oriuntur . constitutiones uel status rationales dicuntur quia in eis ratio facti exquiritur. Ut de horeste . cur occiderit matrem suam.

---

35. UNDE DICATUR STATUS ET CONSTITUTIO . QUOT MODIS QUĘSTIO DICATUR.

Discendum est . et illud . quia et proprie dicitur quęstio ut est feceritne . et communiter causę . omnesque partes earum . i. constitutiones et status et earum partes . i. intentio . depulsio . ratio . et infirmatio uel iudicatio . quęstiones dicuntur. Et hę sunt quę ciuiles dicuntur . quia inter ciues agitantur . sunt enim ciues purchliute . *ciuiles . i.* púrclîche strîte. *Ciues dici possunt etiam qui in agris habi*[H 63v]*tant . i.* in demo geuue. *Alię sunt philosophicę. Ut ergo discernantur! philosophicę quęstiones sunt . controuersię in dicendo positę . sine certarum personarum interpositione. Ut cęlum rotundum est . cęlum non est rotundum. Hae ad oratorem non pertinent.*

Digitized by Google

Ciuiles autem quęstiones sunt . controuersię in dicendo positę . cum certarum personarum interpositione . i. táz sint dîe strîtę dîe éinliche quísse menniscin ánagant. *Ut est feceritne . s. susanna concubitum cum iuuene . uel iurene fecerit . s. orestes occidendo matrem suam.*

---

36. ITEM PLUS DE GENERIBUS QUĘSTIONUM.

Ergo philosophicas . quęstiones thesin dicunt . i. propositum quasi a longe [G 59r,a] *et in absentia positum . quia philosophi non requirunt eorum aspectum . de quibus disputant. Ut puta de naturalibus rebus . huius mundanę molis . aut de deo . aut de moribus in hunc modum. Uerine sint sensus . quę mundi sit forma . quę sit sola magnitudo . quid sit bonum preter honestatem . an philosophandum sit an casu cuncta constent . uel diuina prouidentia regantur. Ciuiles autem quęstiones ipothesin dicunt . hoc est subpositum . ut persona subposita est oculis illa de qua quęstio mouetur. Considerant enim illi de his quę preponuntur . quid uerum quid falsum sit. Isti autem in his quę facta sunt . uel quę facienda sunt . quid bonum quid malum equum aut iniquum iustum aut iniustum . utile . honestum . aut turpe . possibile aut inpossibile . necessarium aut non necessarium sit. Illi ut sciant quid affirmandum sit quid negandum. Isti ut sciant quid suadendum . quid dissuadendum sit. Illi in disputando . isti* [H 64r] *autem in dicendo. Illi fugientes frequentiam hominum. Isti sine coetu . et sine multitudine hominum nihil facientes. Ergo dissimilis est quęstio et causa . thesis . et ipothesis . quod philosophicum est et quod ciuile.*

Digitized by Google

Et causa quidem . i. ciuilis quęstio . materia est artis rethoricę . i. ipsi oratori . ad ostendendam suam scientiam . iudicando et inueniendo in iudiciali genere . quid ęquum quid iustum sit. In deliberatiuo i. in consiliis et consultis rei publicę . suadendo quod utile est. In demonstratiuo . i. comprobandis et creandis ordinandisve magistratibus . ostendendo quid in singulis honestum et laudabile sit . et dignum honore . et quid contrarium. Quęstio vero que thesis est similiter est materia philosopho ad exercitandum suum ingenium in discernendo verum a falso.

---

37. RATIO REPETITIONIS.

De constitutionibus et statubus secundo dicere ut exemplis clarescerent opus fuit quia materia quę semper danda est ante artificium obscura non debet esse . nec aliunde potest ipse orator dinoscere qualis esse debeat sua que materiam secutura est oratio . nisi ex ipsius introductione materię. Hinc exordium orationis sumitur . hinc narratio et partitio . i. distinctio narrationis . et confirmatio . reprehensio quoque assertionis contrarię et epilogus quomodo disponi debeant . considerantur. Huic congruere hoc est commodas facere omnes has quas nunc partes orationis diximus. Parum ab ea dissentire . uitiosissimum est. De quibus precepta tam plura data sunt . in libris rethoricorum ut ea [H 64ᵛ] *breuiter nemo compręhendere ualeat . propterea magisterio ciceronis discenda sunt. Ad hoc humanum ingenium nouas sibi cottidie parit rationes suadendi et dissuadendi.*

Digitized by Google

38. QUOT GENERA SINT ORATORUM.

In quibus rationibus alii sunt grauiores ut romani . alii acutiores ut greci . alii ornatiores ut attici. alii copiosiores ut asini.

---

39. DE GRAUI.

Documentum est . ad grauitatem aliquando magnifice loqui . et ita narrare quamlibet rem . quatenus salua ueritate . nil pęne possit de ea maius estimari. Ut medo prandente epota sunt flumina . eo transeunte constrata sunt maria . nauigati sunt montes . excitę sunt gentes . commotus est orbis. Re uera flumina non sufficiebant ad potandum exercitui eius et bosforum . mare ex nauibus ponte constructo copiis meabile fecit. Athon thessalię montem a continenti abscindens . et mare adducens nauigabile prebuit. Sed hęc de homine pene incredibilia . aucta sunt quoque arte loquendi. Cicero ad herennium de graui locutione . exemplum iuditiale protulit his uerbis. Nam quis est uestrum iudices qui satis idoneam possit in eum penam cogitare . qui prodere hostibus patriam cogitaret? Quod maleficium cum hoc scelere comparari . quod huic maleficio dignum supplicium potest inueniri? In his qui uiolassent ingenuum . matremfamilias constuprassent . uiolassent aliquem . aut postremo necassent . maxima supplicia mai[H 65r]ores consumpserunt . huic truculentissimo ac nefario facinori . singularem pęnam non reliquerunt. Atqui in aliis maleficiis . ad singulos aut ad paucos . ex alieno peccato iniuria peruenit . huius

Digitized by Google

sceleri qui sunt affines . uno consilio uniuersis ciuibus atrocissimas calamitates machinantur. O feros homines o crudeles cogitationes o derelictos homines . ab humanitate . qui id agere ausi sunt . aut cogitare possunt quo pacto hostes reuulsis maiorum sepulcris deiectis moenibus ouantes irruerunt ciuitatem . quomodo deum templis spoliatis . obtimatibus trucidatis aliis abreptis in seruitutem matribusfamilias et ingenuis . sub hostilem libidinem subiectis urbs acerbissimo concidat incendio conflagrata. Qui se non putant id quod uoluerint ad exitum perduxisse . nisi sanctissimę patrię miserandum scelerati uiderint cinerem. Nequeo uerbis consequi iudices indignitatem rei sed neglegentius id fero . quia uos mei non egetis. Uester enim vos animvs amantissimus reipublicę facilę edocet ut eum qui uoluerit omnium fortunas prodere . precipitem proturbetis ex ea ciuitate . quam iste hostium spurcissimo dominatu nefario uoluit obruere. Quid his uerbis ciceronis grauius? uuîo machter iz ḥeuigor chôsón? *Et ille hoc in causis. Ambrosius noster in inuitatorio christi non tenuior est dicens. Ueni geminę gigas substantię carnis tropheo cingere et cetera. Plus miranda sunt pauli toni-*[H 65ᵛ]*trua qui fugiens sapientiam uerbi . excellentia tamen et grauitate sermonis supergressus est cunctos . non arte sed spiritu sancto.*

---

40. QUID SIT ACUTE LOQUI.

Item acute . loqui est . argumentis rem declarare. Hoc modo Rufum ne fidelem dicas. Uel sic. Tu auarum dicito et ego fidelem intellego.

Digitized by Google

41. QUID SIT ORNATE LOQUI.

Item ornatus causa . circuitione uel similitudine uel aliquo scemate uerborum aut sententiarum utimur. Ut uino madens pro ebrius et extrema pati pro mori . uel asinum sapit pro stultus est uel sicut uirgilius. Magnarum uirium est clauam erculis ui extorquere de manibus eius. Hoc est Difficile est homerum imitari. Sed et hęc grauitatis sunt . sunt enim eis communia precepta quia et decet et grauius est genus et speciem pro indiuiduo totum pro parte superlatiuum pro positiuo pluralem numerum pro singulari ponere. Sed post de elocutione [G 59r,b] *dicturi . quę ad ornatum proprie pertinent docebimvs.*

---

42. QUID COPIOSUM SIT.

At copiosum est . propositionem rethoricam multis rationibus affirmare. Ad hunc modum. Propositio est. Melius accurantur quę consilio geruntur quam quę sine consilio amministrantur. Approbatio est. Domus ea quę ratione regitur . omnibvs est instructior rebus . et apparatior . quam ea quę temere et nullo consilio amministratur. Similiter exercitus is cui prepositus est sapiens et callidus imperator . omnibus partibus commodius regitur . quam is qui stultitia et temeritate alicuivs administratur. Non enim facile [H 66r] *discuntur hęc genera orandi . quia proprii et magni operis sunt singula . et quia scemata . i. figurę orationum . argumenta quoque et ratiocinationes . et diffinitiones . et precepta grauitatis . et omnia precepta non solum rhetoricę artis . sed et quedam grammaticę et dialec-*

Digitized by Google

ticę artis . ad hęc genera et ad has partes orationis aptantur . et auctores artium in his tota studia consummabant;

---

43. QUID SIT OPUS ORATIONIS.

[D 63v] *Agit ergo . omnis orator ut aduersarios frangat . iudices et auditores attrahat . et ut cicero dicit persuadeat dictione. Quid persuadeat? utique hoc* [D 64r] *factum quod ipse defendit iustum . bonum et honestum esse uel utile aut necessarium esse. Uel econtra quod impugnat . noxium esse . turpe et pudendum . et ab omni religione atque iustitia alienum;*

---

44. UNDE SUMATUR ORATIO.

Ergo prima est materia . i. causa . de qua diximus . deinde oratio . quam nunc dicimus . quę osten[D 62v]-*dit causam qualis sit. Ipsa oratio ex oratoris procedit scientia . quam rethoricam uocitamus. Ut bene intellegatur eam extrinsecus haurire de materia quid ipsa de intus propinet in oratione. Eadem ergo quid sit . diffiniatur.*

---

45. QUID SIT RHETORICA.

Rhetorica est bene dicendi scientia. Diffinitio interpretatur gnotmezunga *. i. nihil plus . nihil minus . potest et aliter dici . ut ante ostendi. Quid est bene dicere? apposite . i. apte uel congrue aliquid dicere ad persuadendum uel ad disuadendum. Vnde quis hęc potest? natura administrat ea . doctrina uero nutrit et auget.*

Digitized by Google

46. QUĘ SINT PARTES EIUS.

Partes eius sunt quinque. Inuentio . dispositio . memoria . elocu[H 66ᵛ]*tio . pronuntiatio. Non solum orator . sed et predicator . et qui nuntium fert . et quicumque uult uiua uoce narrare . his partibus indiget. Scriptores autem librorum . etsi non quinque . quatuor tamen partibus fretos esse oportet. Et cum sex sunt supradictę partes orationis illius qua orator utitur in causis. Exordium. Particio. Narratio. Confirmatio. Reprehensio. Conclusio . earum nulla nisi his quinque poterit partibus expediri. Enimuero. Quicquid in in omni locutione reprehenditur uel laudatur. ad harum quamlibet partivm pertinet.*

---

47. DE UITIIS HARUM QUINQUE PARTIUM.

Ipse cicero. Falsę inuentionis arguebat . ermagoram . in rethoricis dicens. Nec quid dicat attendere nec quid polliceatur intellegere uidetur. Sic terentius sciens comicum debere uerisimilem materiam habere derisit lucilium emulum suum . inuentionis . quod non esset idonea . sed uilis et friuola . per caliopium recitatorem suum dicentem. Poeta uetus . nouum poetam maledictis ne scribat deterrere parat . quia nusquam insanum scribit uel scripsit adolescentulum . ceruam uidere fugere . et sectari canes . et eam plorare et orare ut subueniat sibi. Sic etiam uirgilium multi culpant uitiosę dispositionis . quando errores eneę . non a principio sed ex medio itineris cępit describere dicens. Uix e conspectu siculę telluris in altum uela dabant

Digitized by Google

lęti. Teoctistus preceptor prisciani . grammatici arguebat probum itidem gramma[H 67r]*ticum . quod non haberet in memoria excipere satur saturi . quando scripsit omnia in ur desinentia tertię declinationis esse. Elocutionem reprehendimvs . cum barbarismum et solloetismum solemus audire . uel alia decem uitia que connumerantur . uel cum aliquid minus urbanum profertur. Unde cicero dixit. Quemquam mandare litteris cogitationes suas . qui nesciat eas rite disponere . uel ornare hominis est abutentis otio et litteris. Quid de pronuntiatione loquor? quę non minus in legentibus et canentibus obseruatur quam in oratoribus cuius uitia cauere post docebimus.*

---

48. DE INUENTIONE.

Inuentio est excogitatio rerum uerarum . aut uerisimilium . quę causam probabilem reddunt . s. quam defendere uis in iudiciali genere causę . uel suadere in deliberatiuo genere causę . uel lau[D 63r]*dare in demonstratiuo genere cause. Cur aliter defendatur suadeatur . laudetur . nisi sit probabilis? i.* lóbesam *uel* cloûblich. *Excogitauit enim salomon rem . qua probauit . quę ex duabus meretricibus mater esset infantis uiui . dicens . diuidatur gladio . hoc mater audire noluit quia quę mater est diligit filium . quę autem mater non erat . hoc postulauit fieri. Sic et danihel inuenit argumentum . quo probauit . falsum testimonium prolatum esse contra susannam. Quia sub cino et sub prino repugnant . et non possunt simul stare . causam igitur susannę quam ipse defendit . fecit probabilem i.* cloublicha. *Hęc sunt in coniectura iudiciali. In coniec-*

Digitized by Google

tura autem deliberati[H 67v]*ua iudit rationem inuenit . qua holofernem occidendo . hostes fugando causam suam quę est . non oportere tradi ciuitatem . reddidit probabilem . i.* lobesama. *In coniectura autem demonstratiua . samuhel ostendit saulem populo dicens . hic est quem elegit deus. Fit controuersia in populo. Alii salutant eum dicentes. Uiuat rex. Filii autem belial dicunt. Num saluare nos poterit iste? Deinde pergunt simul saul et samuel cum populo . contra filios ammon . et reuersi sunt cum uictoria. Inde rationem inueniunt qua suam causam probabilem faciant . hi qui studiosi erant partium saulis et samuhelis .* [D 63v] *dicentes ad samuhelem. Ubi sunt uiri qui dixerunt . non regnabit saul super nos? date nobis illos ut occidamus eos. Sed et athenienses quondam obiurgati . cur claudum regem haberent . defenderunt se hac ratione inuenta quod melius est regem claudicare quam regnum. Et hic status comparatio dicitur in demonstratiuo genere.*

Petrus defendebat se per remotionem criminis contra iudeos . in iudiciali genere iurgantes quare gentiles introduceret ad fidem. Inuenit ergo rationem . quę probabilem fecit rem. Dum orarem inquit in solario . et esuriens uellem gustare . celitus mihi uas summissum est plenum bestiis et serpentibus cum hac uoce . macta et manduca . [G 59v,a] *et ego inquam . absit a me quia inmundum et commune numquam comedi. Et statim audiui. Quę deus mandauit . tu ne commune aut inmundum dixeris . ut intellegerem quia deus non est personarum acceptor* [H 68r] *sed in omni gente . qui facit voluntatem eius. Hic acceptus est illi. Et qui sum ego qui contradicam deo. Remouit ergo a se in deum auctoritatem facti. Paulus quoque*

Digitized by Google

eodem statu cur iudaismo derelicto ad euangelium se conuerteret iudeis reddit rationem dum narrabat eis quę sibi contigerant . in uia quando epistolas portabat in damascum contra christianos; Item in alio loco . magistratus et pharisei ad apostolos. Nonne precipiendo precepimus uobis . ne in nomine iesu predicetis? At petrus. Oportet inquit magis obedire deo quam hominibus. Sic ergo in omnium generum diuersis constitutionibus agnoscenda est inuentio . que ualidior est cunctis rhetorice reliquis partibus.

---

49. DE DISPOSITIONE.

Dispositio est rerum inuentarum et sententiarum in ordinem distributio. Táz chît scáfunga . vnte órdenúnga des kechôsis. *Bona dispositio est rem eo ordine quo gesta est narrare . non est hoc obseruatum in libris regum nouissimis . ubi prepostero ordine . quorumdam regum obitvs . deinde quid in uita gesserint . narratur. Rationabilis dispositio lucidam facit orationem.*

---

50. DE MEMORIA.

Memoria est firma animi rerum et uerborum ad inuentionem perceptio. Dáz chît kehúgída . dés tú gedâhtôst . zespréchénne.

Sufficit de memoria dicere . si non sit naturalis artificiosam parere quod solet fieri . uigiliis et assiduis meditationibus. Solemus etiam [H 68ᵛ] *succurrere obliuioni scribendo et notando quę cogitauimus . et*

Digitized by Google

monitores substituendo. Nam . ut solinus dicit . bonum memorię facile elabitur uel morbo . uel aliquo casu.

---

51. [D 64r Z. 4] QUID SIT ELOCUTIO.

Elocutio est idoneorum uerborum ad inuentionem accommodatio. Elocutio . daz chit reht kesprache . uel reht kechose ist. *Idoneorum uerborum accommodatio ad inuentionem.* Dero sculdigon uuorto legida ze dinen gedanchin . ze demo so du sprechen uuellest. *Quodsi hoc non feceris . acyroloyam paris.*

Item . elocutio est perfecta locutio. Sicut enim ebibe . est . totum bibe. Ita est eloqui ad integrum loqui.

Idoneorum uerborum accommodatio ad inuentionem . i. propriorum et conuenientium uerborum adiunctio ad excogitationem. Ergo elocutio pars eloquentię . quia elocutio ipsa et ceterę quatuor partes pariunt eloquentiam. Quarum si deest aliqua siue memoria siue dispositio siue pronuntiatio euacuatur dignitar eloquentię.

---

52. QUID BIPARTITA SIT ELOCUTIO.

Elocutionis duplex ratio est. Vna qua in singulis uerbis lumen apparet. Altera ut dignitas eloquendi copulationis ipsius decore seruetur. Et structurę totius elocutionis cicero duo fundamenta posuit . latine loqui . planeque dicere . duo fastigia . copiose ornateque dicere . propria uerba rebus dare . hoc est plane dicere. Hęc propterea fun[D 64v]*damenta sunt . quia stabilem*

Digitized by Google

intellectum et cer[H 69r]*tum constituunt. Sunt tamen et alia propria precepta . quemadmodum plane quis dicat. Translata uerba et aliena . ad ornatum pertinent. Nam dum uilescunt propria . requiruntur aliena . ut eis splendida et illustris efficiatur oratio. Propter hanc sublimitatem . hęc quasi fastigia dicuntur. Nostri itaque scriptores plerique in fundamentis studiosi fuerunt . fastigia uero quasi superuacua refutauerunt. Ergo ad inuentionem idonea sunt propria uerba . aut pro eis aliena quę decenti similitudine sint propinqua uel contraria . ut . si minus intellegentem stultum dicamus proprium est. Si asinum uel insulsum . alienum est . commodum tamen propter similitudinem. Si sapientem plus alienum est . sed per contrarium non minus commodum est ad intellegendum. In propriis simplex locutio est. In alienis figurata locutio est. His et dominus usus est. Nam quod dixit. Ite dicite iohanni . simplex et propria locutio est. Ite dicite uulpi illi pro herodi . per similitudinem figurata locutio est. Illa autem . quid existis in desertum . uidere harundinem uento agitatam? uel hominem . mollibus uestitum? per contrarium similiter figurata est locutio. Aliquando desunt propria . quęruntur aliena . ut gemmare uites .* [D 65r] *i.* ougen die reba *dicimus et lętas segetes . i.* sconiu chorn *. non inuenientes quid aliud dicamus. Aliquando sunt propria . quę quia non sunt ornata . requiruntur aliena . ut fluctuare segetes pro moueri dicimvs. Non solum autem singula uerba idonea . sed et sententias oportet fieri idoneas. Sunt namque et ipsę simplices et figuratę. In*[H 69v]*tendendum est caute . quia quod orator dicit ad inuentionem pertinet . qualiter dicat . et quo ministerio uerborum aut*

Digitized by Google

sententiarum ad elocutionem pertinet. Si quodcumque causa remedium requirat. hoc paratum habeat. ex inuentionis abundantia est. vt si irati sunt iudices. et ille sciat rem uel personam introducere. qua illos placatos et beniuolos faciat. Hic non parum refert. splendidis an festiuis. tagaltlichen. *an grauibus instet. quia grauem rem aut personam grauibus uerbis. iocosam rem aut ridiculosam. sicut est parasiti. festiuis conuenit explicare.*

Hoc ad elocutionem pertinet.

Ergo omnis locutio simplex uel figurata. siue in sententiis. siue in singulis dictionibus idonea fieri potest ad inuentionem. Simplex intellegentiam rei amministrat proprietate uerborum. figurata commendat se etiam uenustate compositionis artificiosę. aut significationis alienę. vt apud uirgilium. Marsa [D 65ᵛ] *manus peligna cohors festina uirum uis. Ma. et na. gna. et sa. ors. et ars. uis. et ui. similes sillabę. dissimilibus distinctę gratam quodammodo concinnitudinem et concordem uarietatem dant. et fit per industriam talis compositio. in omni lingua. causa delectationis. sicut et illud teutonicum:*

Sóse snél snéllemo
pegágenet ándermo.
sô uuírdet slîemo
firsniten sciltrîemo.

Et item:

Der heber gât in lîtun
trégit spér in sîtun.
sîn bâld éllin
nelâzet in uéllin.

Digitized by Google

Hę figurę lexeos grece dī[H 70r]*cuntur . i. dictionis* . [G 59v,b] *in quibus sola placet compositio uerborum.*

Alię sunt dianoeos i. sententiarum . ubi aliud dicitur . et aliud intellegitur . ut est illud. Porcus per taurum sequitur uestigia ferri. Nam synecdochice . de opere sutoris dicitur . totum dicitur et pars intellegitur . uel yperbolice . ut uirgilius dixit de caribdi . atque imo baratri ter gurgite uastos . sorbet in abruptum fluctvs rursusque sub auras. Egerit alternos et sidera uerberat unda . nam plus dicitur . et minus intellegitur. Sicut et teutonice de apro.

Imo sínt fûoze
fûodermâze.
ímo sínt búrste
ébenhô fórste.
únde zéne sîne.
zuuélifélnîge.

Hęc aliena . sed propinqua sunt. Item per contrarium intelleguntur sententię . vt in conuetudine latinorum interrogantibus . quesiuit nos aliquis [D 66r] *respondetur . bona fortuna . i.* Hel unde salida . *et intellegitur nemo . quod durum esset . i.* unminnesam . zesprechenne. *Similiter teutonice postulantibus obsonia promittimus sic.* Alles liebes gnuoge . *et intellegitur per contrarium propter grauitatem uocis. Sed hi modi numerati sunt in grammaticę tropis. Hic tantum dicitur . quia aliquando idonei sunt ad inuentionem. Ad hoc pertinet scire alias orationes esse continuas . alias uero per membra distributas. Continua est. Christus assistens pontifex futurorum bonorum per*

Digitized by Google

amplius et perfectius tabernaculum . non manu factum . i. non huius creationis . neque per sanguinem hircorum aut uitulorum . sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta. Hec non recurrit . sed semper ultra tendit . [H 70ᵛ] *quia non possunt superiora intellegi . nisi proxima consequantur . propterea finis totius sententię expectatur . ut intellegatur. Alia autem est districta . cuius omnes partes per se intelleguntur . quę dicuntur cola et commata . hoc est membra et cęsurę . ut est illud. Noli mihi molestus esse . iam ostium clausum est . et pueri mei mecum sunt intvs in cubili . non possum surgere et dare tibi. Haec periodos dicitur et potest constare duobus membris . uel tribus . uel quatuor . uel sex. Si uno membro* [D 66ᵛ] *sententia constat . non periodos sed colon dicitur. Deum nemo uidit umquam. Martianus pene similem diffinitionem de colo et commate dat plura uerba absoluta membris . duo uerba . uel plura itidem absoluta cęsis tribuens. Cęsum est autem pars eius . quod colon dicitur . et per se non intellegitur . ut est . omnis plantatio quam non plantauit pater meus celestis. Hic necessario ad plenum intellectum . subiungendum est . eradicabitur . et fit colon ex duobus commatibus. Sed cęsum est . quando sensus per se non stat statim autem subinfertur ita. Nisi dominus edificauerit domum . cęsum est . mox sequitur . in uanum laborant qui edificant eam . et impletur sententia . fitque colon commate diuisum.*

---

53. DE UITIIS SINGULARUM DICTIONUM.

Dicendum est quoque de uitiis elocutionis quę cauenda sunt in singulis et compositis dictionibus . et

Digitized by Google

quę non sunt idonea ad inuentionem. In singulis . ut sunt barbara . corrupta . inpropria . antiquata . turpia . differentia . longe repetita . insolenter prolata . barbara . i. Éndírskiu álder froemidiu *qualia donatus dicit. Mastruga. cateia . magalia . et in legibus alamanno*[H 71r]*rum plurima leguntur . ut* nahisteit. *et* uueregeldum . *et* fredum. *Corrup*[D 67r]*ta . i.* sâmerartiu . *ut est cirographum pro chyrographum . perfodiri . vt quidam legunt in euangelio pro perfodi . et peiurvs pro periurvs . intelligere pro intellegere . et omnes barbarismi. Inpropria sunt . i.* tiu unsculdigen . *quas grammatici achirologias . grece dicunt . et interpretari possumvs manuales dictiones . ut sperare pro timere. Sicut in illo uersu. Hunc ego si potui tantum sperare dolorem. Nam sperare de bonis dicimus . timere de malis. Tale est . iusto itinere pro recto itinere . aut ueniam dei pro gratia dei. Antiquata . i.* firniu *uel* uiruuorfeniu . *vt alucinari cerritum . caperratum . quę antiquis in usu fuisse martianus testatur. Huiusmodi apud plautum sunt plurima . iam obsoleta. Intellegitur enim alucinari uana somniare. Est autem proprie alucinare titiones agitare . ut lumen uideatur. Cerritvs est insanus a cerere dictus. Caperratus hispidus et pilosus . uel rugosus . sicut est cornu capri . et apud plautum plurima iam obsoleta.*

Turpia sunt . i. unchiusciu . *ut arrige aures . pamphile . quod in romana lingua de erectione uirilis membri dicitur . et si clodius pro malicia sua stercus curię dicatur . et si propter uirtutem affricani morte eius castrata res publica dicatur.*

Differentia sunt aliena . i. úngeháftiu . *quę secundum martianum sine ulla ratione dicuntur . ut si ho-*

Digitized by Google

minem neque corpore durum neque ingenio stolidum lapidem dicamus. Longe repetita sunt . i. ze uerro genomeniu . *vt si uastam caribdim luxuri*[D 67ᵛ]*osam dicamus. Insolenter prolata sunt . id est* uuider geuuoneheite . *quę per deriuationem aut interpretationem nouantur .* [H 71ᵛ] *i. noua inueniuntur . et potuissent quidem dici regulariter . sed non solent . vt a capite capitatus . manu manuatvs . ala alatus . remo remitus . a quibus temperandum est propter insolentiam . i.* seltsani alde ungeuuoneheite. *Sic ciceroni insolens uisum est soterem interpretari saluatorem . quod apud nos sollemne et celeberrimum est . et ait qui salutem dedit.*

---

54. DE UITIIS CONIUNCTORUM UERBORUM.

In coniunctis autem uerbis aliquando structura . aliquando clausula fit uitiosa.

Malam structuram soloecismum grammatici uocant. Cuius species sunt moitacismi . lautacismi . iotacismi . polysigmia . omoeoprofora . diprofora . hiatus . freni . collisiones . turpia quoque . uel cuiuslibet literę assiduitas repetita . uel multę breues sillabę.

Moitacismi . lautacismi . iotacismi . polisigmia sunt ubi hę literę m. l. i. s. uel plurimum sonant . uel male distinguuntur a sequentibus uocabulis . m. ut bonum aurum . bonum amicum . l. ut sol et luna . cęlo lucent et luna luce lucet aliena . i. vt iure iuno ioui iuncta est . uel non est istud iudicium iudicii simile . iudices . s. ut sosias sedens in solario suo suebat soleas suas.

Digitized by Google

Omoeoproforon est similis pronuntiatio . vt apud ennium. O tite . tute. [D 68r] *tati tibi tanta* [G 60r,a] *tyranne tulisti. Diproforon bis prolatum . vt protere pede pedem.*

Hiulcę sunt compositiones quę hiatum oris faciunt multis uocalibus concurrentibus . vt insulę ionio in magno.

Collisę sunt multis consonantibus duriter concurrentibus . vt multum ille et terris iactatus et alto. Freni dicuntur uoces . quę in ore his [H 72r] *similes sunt . vt fratres terrore prostrati. in terram ruunt.*

Turpis compositio . ut iuuat ire et dorica castra uidere. Caca in romana lingua est uentrem purga. Sic et numerum cum nauibus ęquat . turpe est . quia cunna una tantum litera distante ostium muliebris uuluę significat. Vnde et latini fugiunt dicere cum nobis ac prepostero ordine dicunt nobiscum ne turpiter sonet. Assiduitas cuiusque literę in odium repetitę est . i. vnlustsamo geaberter buostab . *ut casus cassandra canebat. Et apud ciceronem. O fortunatam natam me consule romam. Diuina uero pagina non est obligata his regulis . ut interpres timeret dicere. Omnis homo primum bonum uinum ponit . uel hoc . si conresurrexistis cum christo . quę sursum sunt . querite. Plures quoque sillabę breues uitandę sunt . ut quam timida leuipedis animula leporis. Sanctum tamen est canere. Magnificat anima mea dominum. Hęc ante finem sententię cauenda sunt. Dehinc clausulę quę pessimę sunt . non minus cauendę. Sed bonas prius doceamus.*

Digitized by Google

55. DE BO[D 68v]NIS CLAUSULIS.

Monosyllabę dictiones . ubi colon aut comma finiuntur . melius ponuntur . quam in fine sententię. Ergo si in longam desinat . ut lex . aut nox . precedat trocheus . ut cicero . non scripta . sed nātŭ lēx. Item ipse. At debet esse legum in re publica prīmă uōx. Si autem in breuem desinat . anapestus . aut iambus precedat . vt salustius. Tota autem insula modica et cultibus ŭārīs ĕst. Hęc monosillaba dictio positione longa . natura et accen[H 72v]*tu breuis est. Item filius filii mei meus nĕpōs ĕst. Dissillabę dictiones aptiores sunt claudendis sententiis. Fit quidem bona clausula iambus et spondeus . vt est . felix patria quę continet bŏnōs cīuēs. Aut iambus et trocheus . vt est. Corona ambiat căpŭt rēgis. Bene quoque ponuntur duo trochei . vt illud est. Lex est bonorum ciuium māgnă cūră. Similiter placent trocheus et spondeus . vt est. Hęc sunt quę maximi principes sōlă cūrānt. Trissillabam clausulam . si uelis molliter fluere eam . fac trocheum . et molosum . vt illud tullii. Mare fluentĭbus lītŭs ēiēctŭs. Similiter decent trocheus et ionicus minor. Ut est. Mare fluctuantĭbus lītŭs ăgĭtāntī. Item pulchra erit . si media molosi in duas breues soluitur. vt lītŭs ēmŭlĭē. Vel si terciam solueris in duas breues . vt lītŭs ēquābŭlĕ. Item fit elegans . si penultima trochei et prima molosi soluatur . vt est curas rĕgĕrĕ ănĭmōrŭm.*

Digitized by Google

56. ITEM DE UITIOSIS.

In monosillabis . si aut breuis [D 69r] *breuem aut longa longam sectatur in colo aut commate . non sine uituperatione est . vt illud. Ista rĕs mĕă ĕst. Et ut cicero pro ligario. Non tu eum patria priuare . qua caret . sed ūtā ūīs. Quod uoluntate orator non errore composuit. Dissillabę displicent duobus iambis . vt est . inueni ŏuēs mĕās. Uel spondeo et iambo . vt tenui sēruōs mĕōs. Aut spondeo et pirrichio . vt est. Cōnsūl ŭĭdĕt. Aut duobus iambis . vt est . pugnare iuuenes pro parentĭbūs sŭīs. Aut iambus et pirrichius . vt est pugnare iuuenes pro sŭīs părentĭbŭs. Displicet ualde pirrichius* [H 73r] *post pirrichium . ita perdidi bŏnă mĕă. Aut pirrichius et trocheus . ut est. Conqueritur sŭă fāctă. Aut pirrichivs et spondeus . ut est. Imputat sĭbĭ dēmēns. Aut trocheus et iambus . vt est. Omnia nēmpĕ ŭĭdēs. Aut trochevs et pyrrichius ut est. Aspice fāctă mĕă. Talis clausula finem elegiaci pentametri turpiter reddit.*

In trissillabis pessima conclusio est spondeus et molosus . vt est. Mare fluctuantĭbus rūpēs ēiēctīs. Item pessima pirrichius et molosus . ut est. Mare fluctuantĭbus ăpĕx ēiēctīs. Item uiciosa . si molosi ultimi prima breuis sit syllaba . quia heroicum comma nascitur . ut est . lĭtŭs ămīcīs. Item cauendus est spondeus ante molosum . s. in tercia syllaba resolutum . vt est. Si te semel ad meas cāpsās ād[D 69v]*mīsĕrŏ. Item ne incurras in endecassillabi phalleutii petulantiam . ut est illud ciceronis. Successit tibi lutius metellus. Sic omnes fines metricis similes uitiosi sunt. Quos*

Digitized by Google

tamen nec cicero pre magnitudine operis sui potuit uitare.

57. DE ELOCVTIONIS DIGNITATE.

Post inuentionem maximam uim habet elocutio. Cicero in libris rethoricorum . de sola inuentione tractat. De ceteris partibus in libro ad herennium scripsit. Debetur namque elocutioni . nimium exercitationis . quia nimium habet industrię . ita ut inuentio parum prosit . si non elocutio assit. Sic demum apparet excogitatio . si sequitur eius per uerbum explicatio. Nam quorum maxime miramur ingenia . in his duabus partibus clari erant . alius in inuentione . et alius in elocutione. In hac palmam habet [H 73ᵛ] *uarro . in illa tullius cicero. Dicente augustino in libro de ciuitate dei. Quantum iuuat uarro studiosum rerum . tantum delectat cicero studiosum uerborum. Tam grata semper est elocutio . vt a quibusdam postponeretur inuentio . vilem estimantibus màteriam . quę non esset eloquio decorata . vt hieronimus testatur in expositione euangelica dicens. Quia multi accesserunt legere nostras scripturas . sed abhorruerunt ab exteriori cortice . antequam peruenirent ad interiorem medullę dulcedinem. Et augusti*[D 70ʳ]*nus in libro confessionum de iuuentute sua locutus . discernit inter eos . quorum auditor erat ipse . inter manicheum scilicet et ambrosium . quod aliquanto ornatius esset eloquium manichei quam ambrosii. De cetero autem nullam haberet comparationem. Tribuens his uerbis utilitatem sensuum ambrosio . uanitatem nitidi sermonis manicheo. Tanta enim dignitas elocutionis apud antiquos fuit . ut sine*

Digitized by Google

magisterio uerbi pene ingratum esset . omne quod audiretur . et cicero [G 60r,b] *eum . ut predictum est abuti literis iudicaret . qui eas nesciret decorare et artificio commendare.*

---

58. DE PRONUNTIATIONE.

Pronuntiatio est . ex rerum et uerborum dignitate uocis et corporis moderatio. Possumus hęc uerba sic interpretari. Pronuntiatio dáz ist tíu gerértida dero stímma.ióh tis lîchamin . nâh tero geríste déro uuórto . únde déro díngo.

Item . quid est pronuntiatio? kerértida . [H 74r] kebárda . kehába . keuúrftîgí . kezâmi . síntsâmi . zúhtîgi. *Item pronuntiare dicimus* férrenân ságên . *i. preuenire uerba gestu corporis et qualitate uocis. Quid est gestvs?* Ántpâra . tâtuuîchúnga . ánterúnga . uuérbida. *Et quid est moderatio?* scáfunga . mézunga . métenscáft. *Hinc apparet bene illum pronuntiare . qui loquens digne* [D 70v] *his rebus de quibus loquitur continere se sciat. Ad hęc in oratore . uox . uultus . gestus . et habitus oris obseruantur. De his singulis precepta rethorice digesta sunt. Bonitas uocis constat . claritate . firmitate . suauitate . quę etsi natura tribuit . nutriuntur tamen cibi . potus . coitus temperantia . precipueque ut corpus deambulando moueatur intra breue spacium reditu maturato. Qui motus cum digestionem facilem prestat . sine dubio purgat et uocem. Nimia excursio et longa deambulatio . extenuat et fatigat uocem. Post hanc deambulationem . statim se orator ad studia conferat . priusque quam sit dicendum uocem lectione suscitet. Nec ab inicio*

Digitized by Google

clamandum . sed tenui murmure inchoandum . vt paulatim in uocem possit crescere. Vultus quoque pro sententię dignitate mutandi sunt . sed non ita ut ystrionibus mos est . i. ánterârin . *qui ora torquendo . i.* prîeken máchondo . *ridiculos motvs . i.* spîlelîche gebârda . *spectantibus prestant. In hac parte oculorum magna est moderatio . i.* mézáftîgî . *qui tum hilaritate . tum intentione . i.* ánaseungo . *tum minaci mouentur aspectu. Nec nimium grauioribus superciliis premendi aut petentibus frontem nudandi sunt oculi . i.* ûf únde [H 74ᵛ] níder[D 71ʳ]gándên din brâuuôn níst ze uínstrínne nóh ze uuîtsehônne. *Quod in pisone tullius amare uituperat . i.* hántegô scíltit. *Nec molliter agitandi sunt gestus . i.* nóh ze lîso nerûore síh . *nec muliebriter deducenda sunt latera .* nóh uuîblîcho neuuánchôe mít ten sîtôn *nec iactanda deformiter ceruix .* nóh nehálsuuérfôe ze úngezêmero uuîs . *ne in illas hortensii illecebras . i.* únzúhte . *quibus etsi uenuste tamen non uidebatur uti uiriliter . i.* dî ér téta zîero nî dóch kómelícho. *Ad summam gestus non is oratori tenendus est . quo scenę placere dicuntur . actores . i. recitatores . s. fabularum comicarum uel traicarum . manus in contentionibus fusa porrectius . i.* ze uérro hínagerártêr árm strîdendo . *in sermocinatione . uel narratione contracta . i.* únde aber uuídere gezúhtêr ságendô. *Prȩcipue in hac parte prestandum est . ut deceant cuncta . quod magis prudentia quam ulla preceptionis huius arte seruatur.*

Digitized by Google

59. EPILOGVS.

Has quinque partes rethoricę . qui tenet ipsam . tenet et partes . cum ipsa nihil aliud sit . quam quod partes eius. Latet autem in oculto . sicut omnis scientia . videlicet in intimo cordis . ubi et anima sedem habet . qua sine hęc locum habere non posset. Sed in-[D 71ᵛ]*uenta occasione manifestam se prebet . et in multitudine populi . ubi sunt iudicia plebis . et consilia principum . curam regni ministrantium . ibi maxime gloriatur . ex his quę defo*[H 75ʳ]*ris hausit quam uera deintus eructuet. Hoc namque totum opvs est rethorum . qualis sit ipsa . et ingrediens ad eam materia atque de ea egrediens* ORATIO.

Digitized by Google

V.

MARCIANUS MINEUS FELIX CAPELLA

DE NUPTIIS

PHILOLOGIAE ET MERCURII.

Digitized by Google

Digitized by Google

MARTIANI MINEI FELICIS CAPELLAE AFRICARTAGINENSIS . LIBER PRIMUS INCIPIT . DE NUPTIIS PHILOLOGIAE . ET MERCURII.

Remigius lêret unsih tisen auctorem in álenámen uuésen gehéizenen martianum . únde mineum úmbe sîna fáreuua . felicem úmbe héilesôd . capellam úmbe sînen uuássen sín . uuánda capra apud grecos dorcas a uidendo gehéizen íst. Áber díse fîer namen óugent úns . táz er romanus uuás dignitate . dóh er búrtîg uuâre fóne cartagine díu in africa íst. Sô mánige námen nemûoson ándere háben . âne romani ciues. Romani ciues hîezen béide . ióh sélben die búrgliute . dâr gesézzene . ióh tie ánderesuuâr gesézzene . mít íro geédele . álde mít íro túgede . álde mít íro scázze úmbe sie gefréhtoton . táz sie in íro dignitatem gâben . únde sie romani ciues hîezen. Pe díu chád lisias in actibus apostolorum. Ego hanc ciuitatem multa summa consecutus sum. Tía dignitatem mág ke-

Digitized by Google

éiscôn dér suetonium líset . de uita cęsaris augusti. Táz er mercurium ságet kehîien ze philologia . mít tíu lêret er únsih . dáz îo uuízze súlen sîn mít kesprâchi . únde réda netóug . târ uuízze nesínt. Ze déro ságûn bítet er hélfo . únde héilesodes himeneum dén álte líute hábeton fúre[J 3]hîgot . únde fúremáchare állero natûrlichero míteuuist. Tén grûozet er nû ze êrist án demo prohemio . sámoso sîn fru — . den quędam satira fúre ín spréche. Áber satiram súln uuír férnemen dîa deam . díu dien poetis ingeblîes satirica carmina. Nû fernémen uuáz sî chéde.

1. SATIRA IN HONORE HIMENEI UOS PRECINIT UERSUS.

Tu quem psallentem thalamiis . quem matre camena progenitum perhibent . copula sacra . i. nati per copula sacra . deum. Himenee chît tiu satira . dú bíst tér . dén diu chínt tero góto ságent síngenten . dáz chît quónen zesíngene in dien brûtechémanaton . únde dén síe chédent sîn dero sángcúttenno sún . uuánda dû sólih sángare bíst. Tû bíst ter dén uirgilius héizet amorem . filium ueneris. Fóne démo ér chît . omnia uincit amor. Tû tûost uuónên díngolih ze ándermo. *Qui stringens . i. stringis pugnantia semina . archanis uinclis.* Tie ríngenten sâmen . dáz chît quatuor elementa . duíngest tû mít tóugenên bánden. *Et foues sacro complexu dissona nexa.* Únde dû stâtist íro úngelichen nústâ . mít cótelichemo gehîleiche. Dáz chît . tû stâtist íro gehîleih mít úngelichemo bánde. *Namque ligas . i. compescis elementa uicibus mundumque maritas.* Hérton gestíllest

Digitized by Google

tû diu uuéter . íh méino gehéi . únde [J 4] gene . únde mít tíu gebérhaftôst tû dia uuérlt. Úbe diu hérta neuuâre . sô nebâre diu érda. *Atque auram mentis . i. spiritum uitę . corporibus socias.* Tû gíbest tien lîchamon lîbhafti. *Foedere complacito sub quo natura iugatur.* Mít lîebsamero gezúmfte . mít téro des cómenes únde dero brûte natura gesíppôt uuírt. *Sexus concilians . et sub amore fidem.* Ín únde sía gemínne tûonde . únde tríuua mít mínnôn stérchende. *O himenee decens . qui maxima cura es cipridis.* Uuólge nû uuólge . dû zîmigo hîmachare . tû dînero muoter zéizesto bíst . in papho ciuitate cypri sízzentero. *Nam hinc tibi flagrans cupido micat ore.* Dáz skînet tir ána . uuánda dánnan bíst tu sô únder oûgon brínnende nîet. Fóne dír chád sî. *Nate mee uires mea magna potentia solus. Tibi . s. perhibent placuisse cantare choreas ad thalamos.* Tíh ságent sie gérno singen diu brûtesáng. Apollinis lóbesáng héizent choreę . quia ipse preest choris. Ér méinet áber hîer epithalamia . dáz chît nuptialia carmina . déro iû síto uuás. *Seu quod bachus tibi pater est.* Táz íst tir geslâht. Sô iz tánnan sî . dáz tir uuîngot tîn fátir íst. Uuánda uuîn máchot kelúste. *Seu genitricis habes . comere florentia limina . uernificis sertis.* Álde fóne dînero mûote rslâhet tíh ána . daz hûs zeblûomonne mit [J 5] lénziskên blûomen . díe óuh kelúste récchent. *Seu gratia . i. soror ueneris dedit tibi consanguineo trina . s. dona . i. pulchritudinem . uocem . et gestum.* Álde dîn mûoma gáb tir drî géba . díe ze mínnesami zíhent . íh méino scôni . únde stímma . únde gebarda. *Caliopea componens conubium diuum probat te annuere auspicio carminis.*

Digitized by Google

Sélbiu diu sángcúten díu dero góto gehîleih scáfôt. tíu lóbet tîh ze demo héilesode des sánges.

---

2. MEDITATIONEM PATRIS FILIUS SCRUTATUR.

Cum crebrius cano istos hymenei uersiculos. nescio quid moliens inopinum intactumque. Tô íh tícchost álso míh tiu satyra lêrta díse uérsa sáng fóne himeneo. neuueîz. s. uuánda íh peripatheticus pín. uuáz únchundes fórderônde. únde úngehándelotes. Dáz chît er. uuánda peripathetici neuuéllen nìehtes quís sîn. *Non perferens martianus respersum uerticem capillis albicantibus. et decuriatum incrementis lustralibus aggarrire ineptas nugulas. interuenit dicens.* Mîn sún ándonde daz mîn grâuua hóubet. únde fóne áltere zîtigez ze dero curia. kérmenon chíndisliche in uuíhtheît. pechám er mír sús chédende. *Quid istud mi pater. quod nondum uulgata materie cantare deproperas?* Uuáz sángo íst táz fáter mîn. táz tû sô ferhóleno síngest? Tû neságest uuáz iz sî. dóh tu iz síngest. *Et priusquam fores aditumque reseraris gimnologisis ritu nictantis pontificis.* Únde dáz tú síngest êr dû ze túron chómêst. nâh témo síte des uuácheren bíscofes. *Quin* [J 6] *potius edoce quid apportes. et reuelato quorsum predicta sonuerint.* Nû nehíl iz. núbe ságe uuáz tú líudoest. únde uuára daz sáng hélle.

Digitized by Google

3. FATETUR SE NUPTIAS DEORUM PATER MEDITARI.

Ne tu inquam desipis. Neuuéist tu iz tánne na. chád íh? *Et noscens egiriminon perspicui operis creperum sapis?* Únde sîd tu uuéist taz mâra uuérh egeriminon . i. resurrectionum . sólt tu is tánne zuíuelôn? Táz íst éin bûoh apud grecos kescríbenez fóne dero apothesia . dáz chît fóne dero deificatione . uuánda iz ságet uuío ménnisken ze góten uuérdên. *Nec liquet himeneo prelibante disposita nuptias resultare?* Únde nebechénnest tu dáz íh fóne nuptiis uuíle ságen . himeneo díu sáng fóresíngentemo . díu dárazû benéimet sínt? *Si uero properus scrutator inquiris concepta . s. carmina . cuius scaturriginis uena profluxerint.* Úbe dú áber gnôto fórscôst ûzer uuélero ídun síu ersprúngen sîn. *Explicabo tibi fabellam ni prolixitas perculerit . quam edocuit satyra comminiscens mecum lucernas marcescentes hiemali perugilio.* Sô ságo íh tir daz spél . léngi nebenéme mir iz tánnan síu ersprúngen sínt . dáz míh lêrta diu satyra . míh inchúnnende sámoso díu tímberenten náhtlîeht fóne dero uuínterlîchun dúruuacho.

---

4. EXEMPLIS CĘTERORUM DEORUM . ET MATRIS INSTINCTU . CILLENIUM UELLE UXOREM.

Cum undique inter deos fierent sacra coniugia procreationis numerosę . liberique preclues . ac [J 7] *nepotum dulcium ętheria multitudo. Suspensio uocis.* Tánne únder dien góten iû in állen sínt tes hímelis

Digitized by Google

uuúrtîn héilige gehîleiche . únde dánnan uuúrtîn édeliu chínt . ióh mínnesamero néfôn hímiliskiu mánigi. *Et inter se potirentur quodam complexu ac foedere cęlicolarum. Et hic.* Únde sie síh ál zesámine gehálset únde gezúmftet hábetîn . sô der hímilbûon hálsen gétân mág sîn. *Prȩsertimque potissimos conubialis bearet adiectio. Et hic.* Únde die námohaftisten meîst kesâligoti díu gehîleihlîcha mêrunga. *Et id debitum mundo loquax humanitas triuiatim dissultaret. Et hic.* Únde dia géba dero uuérlte gelâzena . uuîto mârti díu gezúngela ménnisgheît. *Et poetę precipue . secuti euagrium cytharistam . et suauiloquam . senectutem cęcutientis meonii . epica liricaque pagina consonarent. Et hic.* Únde állero méist tie poetę nâh euagrio fáhende demo citharista . únde nâh témo sûozen gechôse des álten blínden meonii . mít lóbesamero . únde mít mísseliutigero pagina daz ságetin. *Nec aliquid loquerentur ioui inter ętherias uoluptates dulcius una coniuge. Et hic.* Únde sie ságetin nîeht lîeberen uuésen ioui únder dien hímeluuúnnon . dánne dia uuíniun. *Hisque accederet promptior fides. Et hic.* Únde ín dés iáhe díu guíssagiôra fides. *Quę suadente aruspicio grandeuos pontifices in testimonium conuocat . cum quid iupiter hominum uotis trepida curarum ampage suspensis multa in*[J 8]*placabilis hostia denegaret . exorata eius matrona prouenire.* Díu fóne ôpferuuîzegungo álte bíscofa dés ze úrchunde zôh . souués iuppiter dero líutô fléhôn in ángisten únde in zuíuelheiten mániges frískinges nerûochender erzígen hábetî . fóne dero fróuuun uuírde dáz geskéhen. *Et quicquid ille dictauerit ex promta sententia . asseruante pugillo par-*

Digitized by Google

carum . delinitum amplexibus suade coniugis . iussuque remouere. Et hic. Únde souuáz er fréisiges kespróchen hábeti zetûonne . dero brîeuaron scrífte dáz kehalténtero . fóne dero chénun hálseane . ín dés eruuánten uuésen . únde daz ferbîeten. *Nec solum superum regem attestabatur . s. fides uxorium . idque etiam diti propositum . idque portuno . certumque esse gradiuum torreri amore coniugis nerienis nering. Et hic.* Únde nîeht éin chád si . dén hímelchúning uuínegernen . núbe daz óuh in mûote sîn demo héllegóte . únde demo méregóte . núbe óuh ten uuîgcot chélen nâh nerine filia nerei. *Aesculapio quoque non dispar affectio. Et hic.* Sámilih uuíllo chád si íst óuh ána demo árzatgóte. *Et mestissimum seniorem deorum transduci simili persuasione ope coniuga cybeleque permulsa. Et hic.* Únde chád si ióh ten áltcót saturnum trúregen . s. fóne des súnes âhtungo . án den sélben rât pechêret uuésen . sînero gemâlun berecinthia gelúhtero . tíu óuh ops . únde cubele heîzet. [J 9] *Et ianus utraque effigie . miratur argionam. Et hic.* Únde so si chád ianus ter zuihóubito . sáh ío án argionam . déro ín lángeta. *Nam memphiticam reginam dependisse tantvm marito . ut obsita perpetuo luctu numquam contenta sit eum inuenire. Et hic.* Isidem ságeta si échert chélen nâh osiride íro ferlórnen chárle sô hárto . dáz sî nâh ímo feruuûoftiu . síh nîomer negetrôste ín fúnden háben. Tóh si ín fóne sînemo brûoder tiphone erslágenen fúnde in memphitica palude . sî neuuólta síh tóh tés trôsten . dáz sî ín fúnden hábeti. *Hac igitur fama . et his alternis amoribus deorum . motus concitusque cillenius . simulque quod cunctorum affectiones et thalamos conspicatur . dum paret .*

Digitized by Google

i. obedit ad auxilium plurimis. uxorem ducere instituit. Depositio. Fóne démo mâre . únde fóne sólên uuíneskéfen dero góto óuh cillenius nîeteg uuórtener . uuánda er iû gnûogen hélfendo ióh sélbo sáh íro állero mínneglîchen gehíleîcha . kéinota óuh er síh zegehîenne. *In quam sententiam illum mater anxia inpulerat . cum' salutaret eum annua zodiactea peragratione in pliadum numero.* Án dén uuíllen bráhta ín sîn mûoter maia . dô si ín chátta . án der iârúmbeuérte des zodiaci . únder dien ánderen pliadibus dero sî éiniu íst. Táz téta si in maio mense . sô îo mercurius mít tero súnnûn dara[J 10]chúmet . ángestendiu daz er âne chínt uuás. *Presertimque quod corpus exercitum palestra . et crebris discursibus . toris lacertosis . in excellentiam iuuenalis roboris . uirili quadam amplitudine renitebat.* Târumbe méist . táz sîn lîchamo án demo ríngenne . únde án dien émizelóuften geûopter . mít chníurigen ármin áfter déro púrlîchi iúnclichero stárchi in gomelîchero fóllelídi skéin. *Ac iam pubentes ienę seminudum eum incedere . et indutum eum parua clamide . nudatum cętera . obnubere cacumen humerorum . sine magno risu cypridis non sinebant.* Únde ín sîne bártenten hîefelin nelîezen âne míchelen hûoh ueneris . sâmodáhten gân . únde ánderesuuâr nácheten . échert tie áhsela mít temo mántelline bédecchen . álso die palestrite gîengen. *Rationabili igitur proposito constituit pellere cęlibatum.* Fóne díu uuás rédolih táz er gehîien uuólta.

5. DUBITARE EUM QUAM PRE CĘTERIS SIBI ELIGAT.

Ítaque pro industrię dignitate quam conueniret accipere . cuncta merito longe deliberationis alternat. Tô dâhta er in állen sínt lángo tráhdonde . álso is túrft uuás . uuélicha er némen máhti . nâh téro geríste sînero bíderbi. *Nam sophian ipse miro quidem cupiebat ardore . quod prudens sanctaque sit . intemeratiorque cunctis . pulchriorque uirginibus.* Hárto gérno uuólti er sophiam . dáz chît sapientiam . uuánda sî uuízzig únde héilig [J 11] íst . únde ungeuuártôsta íst . ióh skônista íst . únder állen mágeden . dáz chît állen uirtutibus. *Sed quod sororis eius collactea . et indiscreto amica foedere uideretur . perindeque ad innubas ipsa quoque transisse . eam in palladis iniuriam non placuit coaptari.* Uuánda si áber gesoûga uuás íro suéster mineruę . dáz chît tero inmortalis . únde si íro lîeba uuás in ungeskeîdenero mínno . ióh sie sámint sólton mágede sîn . pe díu neuuólta er sia mít íro ungemûote némen. *Non dispar illum forma desiderabilis . grataque luculentas in manticen quoque succenderat.* Sámolih scôni . únde sámolîebsam frôlutti . getéta ín óuh ze mantice húgen . dáz chît ze diuinatione. *Nam et nobilitas illam quippe pronoeę maior est filiarum . et prouidum perspicacis prudentię commendabat ingenium.* Íro geédele uuánda sî diu áltesta tóhter íst prouidentię . únde der fúredâhtigo sín iro únbetrogenun frûoti gelîebta ímo sîa. *Sed ipsis diebus forte immensi amoris inpatientia . ultro iuuenem consecuta appollini fuerat copulata.* Sî uuás áber dô iû . íh

Digitized by Google

uuâno fóre míchelero uuínegerni íro dánches zûfâhendo . ze demo iúngen appolline gehîet. Uuánda diuinatio íst îo diuini. *Voluit saltem endelichię ac solis filiam postulare . quod speciosa quam maxime magnaque deorum sit educata cura.* Sô uuólta er dóh to gérno psichen dia tóhter solis únde endelichię . dáz chît absolute perfectionis . uuánda sî unméz scône uuás . únde gezógen mít míchelên rûochon dero góto. [J 12]

---

6. DE UIRTUTIBUS ANIMĘ . QUAM ADAMAUIT.

Nam ipsi psichę . ianimę natali die dii ad conuiuium corrogati . multa contulerant. Álso dârána skeîn . dáz íro dia góta . ín íro sélbero gebúrte tâge . íh meîno án démo sî gebórn uuárd . ze góumo geládete . míchela gíba gâben. *Iupiter quippe diadema quod ęternitati filię honoratiori detraxerat . capiti eius apposuit.* Iouis gáb íro ûfen íro hoûbet táz diadema . dáz er sînero geêretostûn tóhter ęternitati ábanám. Uuánda fóne ęterna dei sapientia . íst animę sempiternitas kelâzen. *Iuno quoque ex purgatioris auri splendente uena addiderat crinibus sociale uinculum.* Sîn uuírten gáb iro . uáhsuuíttun . án dero díu ída gleîz lûtteres cóldes. Ratio animę . dáz íst tíu uuítta mít téro crines uirtutum zesámine gechnúpfet uuérdent. *Tritonia etiam interula resoluto ricinio . strophio flammarum instar e coco . atque ipso sacri pectoris ac prudentis amiculo uirginem uirgo contexit.* Ióh minerua diu máged . cáreta daz mágeti mít íro smóochen . ábagenómenero spénelun . únde mít íro púrpurînen gúrtele . fíure gelîchemo .

Digitized by Google

únde mít témo béndele íro uuîhun . únde íro frûotun brúste. Sô gezímit animę . dáz si intima sî sapientię . únde mít caritate sî gegúrtet . mít temperantia beduúngen. *Delius quoque ut ramale . i. ramum laureum gestat . diuinatrice eadem coniecturalique uirga . uolucres illi ac fulgurum iactus . atque ipsius* [J 13] *meatus cęli siderumque monstrabat.* Apollo zeîgota íro óuh mít sînero uuîziglichûn gérto . día er îo lôrboumina tréget . álle fógelrárta . álle blígscúzza . ióh sélben die hímelférte . únde dero stérnôn . fóne dien er diu uuîzegtûom nímet. Der lôrboum hábet tía natura . úbe sîn ást ûfen slâfenten mán geléget uuírt . táz ímo uuâr tróumet. Pe díu íst er apollini geéichot . tér áltero líuto uuîzego uuás. *Anię autem . prenitens speculum . quod inter donaria . eius aditis sophia defixerat . quo se renoscens etiam originem uellet exquirere . clementi benignitate largita est.* Áber anię dáz chît recognitio gáb íro uuílligo dén spiegel . dén óuh íro ze gíbo gáb sapientia . únde ín íro gíbohûs kestálta . dáz sî dârínne síh pechénnende . íh méino dés . táz sî cęlestis íst . uuídere gesínnen chúnne ze íro ánagenne. *Lemnius quoque faber illi insopibiles ęternitatis igniculos . ne caligantibus tenebris nocteque cęca opprimeretur incendit.* Uulcanus ter smíd zúnselota íro fiúr dáz nîo erlósken nemág . dáz sia ín dero náhtfínsteri bechlépfet neuuúrte. Uuánda dero sêlo lîehtet naturale ingenium . dáz nú hîer lemnius bezéichenet.

Digitized by Google

7. DE ILLECERBIS EIUSDEM.

Omnes uero illecebras circa sensus cunctos apposuit afrodite. Áber álle lúcchedâ bôt íro uenus ze állen íro ûzeren fínf sínnen. *Nam et unguentis oblitam . floribusque redimitam halatu pasci fouerique docuit.* [J 14] Sî lêrta sia mít sálbe bestríchena . únde mit plûomon gezîerta . in stángsûozi gehéfenot . únde gemámmentsámot uuérden. *Et melle permulserat.* Unde sûozta sî íro mít hónange. *Et auro ac monilibus inhiare . membraque uinciri . honorationis celsę affectatione persuaserat.* Únde rîet si íro gîîen ze gólde . únde ze állen uuîbzîerdon . únde mít tîen ál úmbenúsket uuérden . únde ín gíredo unésen hóhero êron. *Tunc crepitacula tinnitusque . quîs infanti somnum induceret adhibebat quiescenti.* Únde in résti lígentemo mágetine téta si prúnnôda . únde chlíngelôda . dánnân sî inslîefe. *Preterea ne ullum tempus sine illecebra oblectamentisque decurreret pruritui subscalpentem . circa ima corporis . i. circa genitalia apposuerat uoluptatem.* Nóh tánne . nîo si nehéinest nedárbeti lúcchedon . únde lústsami . crûozta sî sia chúzelondo án dero níderun stéte . ze nîetegi. *Sed uehiculum ei ac uolatiles rotas . quîs mira possit celeritate discurrere tradiderat ipse cillenius.* Áber sélber íro sûocho . gáb íro reîtuuágen mit trâten réderen . ûfen démo sî spûotigo fáren máhti. Uuánda íro uuíllo uuírt spûotigo gezúcchet . eîna uuîla ad cęlestia . ánder uuîla ad terrestria. *Licet eam auri compedibus illigatam memoria pregrauauerit.* Día snélli gáb er íro . dóh sia dea memoria mít cúldinen

Digitized by Google

drúhen héftendo suârti. Uuánda daz anima in mûot kenímet . táz kebíndet . únde gestâtet memoria . filo tîurlicho.

---

8. HUIUS QUOQUE AMORIBUS ILLUM FRUSTRARI.

His igitur pysichen opimam superisque ditatam muneribus . atque mul[J 15]*ta cęlestium collatione decoratam in conubium arcas superiorum cassus optabat.* Sús keûfota dîernun . únde sús rîcha . únde gezîerta mít hímelisken gébon geuúnne gérno cillenius . tô er énero nehéina geuuínnen nemûosa. *Sed eam uirtus . s. dea . ut adherebat forte cillenio . pene lacrimans nuntiauit . in potentia faretrati uolitantisque superi . de sua societate correptam captiuamque adamantinis nexibus a cupidine detineri.* Áber uirtus tíu ódeuuâno mít ímo dô uuás . ságeta ímo sámoso uuéinondiu . sía fóne íro geskéidena . únde gezúhta . ióh keéllendota ín des skîezenten . únde flîegenten gótes keuuált cupidinis . fásto uuésen fóne ímo gebúndena. Uuánda álso sélbêr martianus íṅ sînero rethorica chît . facundia nemág sîn mít libidine . únde mít intemperantia coitus. *Super his igitur uirginum thalamis . dum eum deliberate sortis blandimenta frustrantur . nec facile quępiam preterea . i. post ea . quę congrua parilitate tonantis nurus deligeretur occurrit . amplius deliberandum suggerit uirtus.* Sô er dô sînes cnôto geáhtoten lôzes án demo gehîleiche sús petrógen uuárd . nóh ín dîe zârta álle neferfîengen . nóh ímo dáranâh nehéiniu nebechám díu ioui ze snórun gerísti . dô scúnta ín uirtus nóh tô dârúmbe gnôtor

Digitized by Google

zeáhtonne. *Neque eum sine apollinis consilio quicquam debere decernere . aut fas ab eius congressibus aberrare . cum zodiaca eum hospitia premetantem . numquam abesse menstrua precursione permitteret.* Únde âne des [J 16] brûoder rât chád sî ín dáz nesúln áhton . nóh nehéina mûoza sîn síh fóne ímo boreférro zeskéidenne . sîd er ín hérebergónten sámint ímo an demo zodiaco . ze eînemo mânode fúreréison nelâze. Uuánda stella mercurii negât nehéinest pórférro nóh porlángo fóre dero súnnun. *Igitur constitutum ubicumque locorum frater esset adiretur.* Tô uuárd kespróchen . souuâr er uuérlte uuâre . dáz man dára ze ímo fûore.

---

9. PITHIUS A FRATRE PER DIUERSA REQUIRITUR.

Ac tunc uolatilem uirgam . uirtuti de more permittit . uti secum mundi penita permeare . etheriosque recessus irrumpere parili celeritate posset . ipse pedibus talaria nectit aurea. Únde dô gáb er uirtuti áfter sînemo síte sîna flúgegérta . íh méino caduceum . dáz si ímo gefólgen máhti . únde ébenspûotigo eruuállon . die tóugenen . únde die gesuâsen stéte . des hímelis únde dero uuérlte . únde sîn sélbes fûozen téta er ána sîne gefíderten súftelara. Petasum héizent greci singulariter alatum calciamentum mercurii . úmbe dia spûot sînes stérnen. Áber sîn uirga héizet latine caduceus . uuánda si getûot lites cadere. Táz íst tíu ríhti des kechóses . mít téro der strît ferzórn uuírt. *Et nunc sagaci inuestigatione in fanis eum disquirunt . quibus aut uaticinia fundebantur obliquis*

Digitized by Google

[J 17] *ambagibus . aut denuntiata pecudum cęde . phisiculatis prosicis extorum uiscera loquebantur . quibusque . s. solitus erat . sortitus . i. diuinationes excedere . uel . logia personare.* Tô sûohton sie ín gnôto . in állen sînen chîlechon . dâr er chrúmbiu ántuuúrte gáb . álde dâr frískingen irslágenen . tíe ín hérderen uuîzegoton mít natûrlichen ságon . únde dâr er guón uuas . uuîlon fermîden díu uuîzegtuom . uuîlon óuh ántuuurte gében. *Sed his aditorum fastigiis speculusque uiduatis . nihil eius potuit inueniri . absque paucis foliis admodum arentis lauri . uittisque semiuulsis . quas in cumano antro post sibillam tinearum morsus cariesque carpebant.* Áber dien chîlichon ióh tien hólen ôde stânden . neuuárd sîn nóh tes sînes târ mer fúnden . âne dúrriu lôrbleter . únde die errózeten uuítta . díe nâh sibilla ín íro hóle ze cumis . míleuua únde uuórmmélo frézen hábeton. *Per aerios etiam tractus . quibus formare solitus . et uolucrum diuersos meatus . et oscinum . i. ore canentium linguas . et prepetis . i. priora petentis omina pennę . frustra incassumque disquiritur.* Ióh áfter dero uuîtun lúfte sûohton sie in in geméitun . dâr er ána geuuón uuás zesképfenne . dáz chît zeskéidenne die férte dero fógelo . uuáz tie bezéichenen . únde dero síngenton rárta . únde díe héilesoda dero in ríhte fúre síh flîegenton. *Iam pridem quippe offensus contami*[J 18]*ne monendorum . dedignatur augur pithius nuncupari.* Fóne díu nefúnden sie ín dâr . uuánda er íu fórn úrdruzze uuórtener dero frískigo blûotes héizen negeuuérdeta pithius ter augur. Uuánda pitho chît grece interrogo . be díu hîez er pithius. Ín frâgeton sie alle sámoso prophetam. *Item eum in elicona*

Digitized by Google

delon lyciumque sectantur. Sie sûohton óuh in elicone monte archadię . únde in delo insula sûohton in . únde in licio sînero chîlechun . díu dâr ze delo uuás. *Sed alibi lauros primores arentesque ederas . alibi cariantem tripodem . crepidasque situ murcidas . i. marcidas presagiorumque interlitam memoriam repererunt.* Áber in súmelichen díen stéten fúnden sie . álte lôrbouma . únde dúrriu ébeuue . in súmelichen fúnden sie sînen uuórmazigen dísg . únde fóre álti fermúlite ástericha . álde sô súmeliche chédent kerúmfene scûha . únde fertîligota gehúht tero uuîzigtuomo. *Tandem fama . s. dea nuntiante cognoscunt . quod phebo gaudet parnasia rupes . licet inde quoque . ad indici montis secretum obumbratumque scopulum nube perpetua posterius migrasse perhibebant.* Tóh tô ságeta ín fama . dáz er ze parnaso uuâre . dóh in ándere ságetin dánnan gefáren uuésen ze éinemo ándermo sînemo gesuâsen bérge in india dér nisa héizet . únde îo mít uuólchene bedáhtemo. *Tamen ad chirreos tunc recessus . et sacrati specus loquacia antra conueniunt.* Tóh châ[J 19]men sie ze dîen gesuâsen stéten . únde ze dien gesprâchen lúcheren cirrę. Cirra íst éin búrg epiri . in focidis campis . dáz chît in dien gefílden . dâr focenses kesézene sínt. Álde er néimet parnasum montem . dér zuô ékka hábet . cyrram únde nisam.

Digitized by Google

10. IN ANTRO APOLLINIS OMNIUM MORTALIUM FORTUNAS ASSISTERE. ET NEMUS EIUS CĘLESTEM ARMONIAM RESONARE.

Illic autem circumstabat in ordine quicquid immi-
net seculorum. fortune urbium. nationumque. omnium
regum. ac totius populi uidebantur. Târ stûont úmberínget ál dáz îo zîto uuárd. álde uuírdet. únde díe uuîlsalda állero búrgô. állero dîetô. állero chúningo. állero líutô. *Alię transacti cursus emenso spa-*
cio fugientes. Súmelichę irlítenero íro férte uuâren íu in flúhte. *Consistebant alię sub conspectu.* Súmeliche stûonden nóh tô ze gágenuuérti. *Aduenieban-*
que quam plures. So slúngen zû ándere. *Ita non-*
nullis eminus uanescebat desperata. i. negata prolixi-
tas. ut uelut fumidę caligationis incredibilis haberetur
aura. Súmelichên ingîeng tíu ín benómena lángseimi. sámoso iz éin rúclih tóum uuâre. Álso die in rúccheś uuîs zegânt. tie sâr erstérbent sô sie gebórn uuérdent. *Inter hęc mira spectacula fortu-*
narumque cursus. motusque nemorum. etiam susurran-
tibus flabris canora modulatio melico quodam crepi-
tabat appulsu. Únder dísen séltsa[J 20]ninôn. únde sús ketanen férten dero uuîlsaldon. óuh temo uuínde dîezentemo. bóumen uuágonten. scál dâr lûtreiste sáng. fóne gehéllemo ánastôze des uuíndes. Tes uuíndes ánastôz kemétemêta den dôz ze sûozemo sánge. *Nam eminentiora prolixarum arborum culmina*
perindeque distenta. acuto sonitu resultabant. Uuánda die oberôsten uuípfela dero hôhestôn bóumo. férrôst kerähte. die súngen chleînost. *Quicquid uero terrę*
confine ac propinquum ramis acclinibus fuerat. grauitas

Digitized by Google

rauca quatiebat. Táz áber in níderen ésten dero érdo síh nâhta . daz lûtta geróbo. *At media . s. arborum . per annexa . i. coniuncta sibi spacia concinebant . ratis succentibus . duplis . ac sesqualteris . nec non etiam sesquitertiis . octauis etiam iuncturis sine discretione . licet interuenirent limmata.* Áber die míttinâ dero bóumo . die gehúllen an íro fûoginon áfter dísen guíssen gerértedon . íh méino in zuíualtên lûton . únde des hálben ióh tes trítten déiles úbersláhenten lûton . sámouuóla óuh in úberáhtoden gerértedon . dóh semitonia darúndere lûttin. *Ita fiebat ut nemus illud armoniam totam . superumque carmen . modulationum congruentia personaret.* Sô geskáh . táz ter uuáld álla gehélli . únde sélbez taz hímelsáng . án sînero níumon kefélligî geánteroti. *Quod quidem exponente cillenio uirtus edidicit . etiam in cęlo orbes parili ratione* [J 21] *aut concentus edere . aut succentibus conuenire.* Cillenio daz állez récchentemo . geíscota uirtus . óuh hímeliske spêras ze sámelichero uuîs . in éin héllen . álde únéinên gehéllen. Díe éinlíutig sínt . táz chît unisonę . álso ueneris stella íst . únde mercurii . díe tûont concentum . díe éinlíutig nesínt núbe dispares . álso die ándere sínt . íh méino . lunę . solis . martis . iouis . et saturni stellę die tûont succentum. Dáz lêret macrobius in somnio scipionis. *Nec mirum quod apollinis silua ita rata modificatione congrueret . cum cęli quoque orbes . idem delius moduletur in sole.* Únde nehéin uuúnder uuésen ságeta er íro . dáz apollinis uuáld ze sô geuuíssero rárto geuuérbet uuáre . sîd er óuh án dero súnnun die hímelspêras kerérte. *Hincque esse quod illic phoebus . et hîc uocitetur auricomus.* Únde er

Digitized by Google

be díu dâr genámôt sî níuuer . hîer góldfáhser. Uuánda an hímele chúmet tágeliches tiu súnna níuuiu . áber demo uuálde gíbet íro skímo góldfáreuua. *Nam solis augustum caput perfusum circuactumque flammantibus radiis . uelut auratam cesariem rutuli uerticis imitatur.* Mít réhte hábet sol dén námen . uuánda sîn scôna hóubet . fóllez ióh úmberíngtez fíurinero skîmon síh kelîchez máchot kúldinemo fáhse . in rôtero skéiteliun. *Hinc quoque sagitarius . hinc quoque uulnificus . quod possit radiorum iaculis icta penetrare.* Hínnan héizet er scúzzo . únde uuúntmachîg . uuánda er [J 22] ánageskíneniu díng . mít tien skîmon dúrhkân mág.

---

11. SEPTEM PLANETAS PROPTER LUBRICUM MEATUM AMNES UOCAT.

Demonstrabat preterea uirtuti cillenius . amnes quosdam cœlitus defluentes . quos transeundos esse perhibebat . ut ad deum ipsum quem reperire cura est peruenirent. Âne daz óugta er íro . fóne hímele rínnente áhâ tíe sie sólton úberfáren sô er chád . dáz sie ze démo góte châmin . dén sie sûohton. *Uerum eosdem amnes diuersicolor fluentorum discrepantium unda raptabat.* Áber fílo úngelîchiu uuâren díu uuázer déro sélbon áhôn. *Quippe primus diffusioris ac prolixi ambitus gurges . liuentis aquę uolumine nebuloso . atque algidis admodum pigrisque cursibus hesitabat.* Tíu êrista áha . díu uuîtesten únde léngesten úmbesueîft téta . díu uuás in íro rúnso plâuuiu . únde nébulgiu . únde lázota cháltiu in íro trâgun

Digitized by Google

férte. Tíu fárt íst saturni. *Interius alius lactis instar candidęque lucis . mitis omnia quietisque motu . undas uoluebat argenteas.* Innôr rán éin ánderiu . míliche únde uuîzemo uuétere gelîchiu . álemámmendo . únde álegemáhsamo fárendiu . díu fûorta sámoso sílberîne úndâ. Dáz íst circulus iouis. *Tertius uero nimio rubroque . i. nimium rubro igne rutilans . festinataque rapiditate precipites fragososque cursus . an*[J 23]*hela sulphureus celeritate torquebat.* Áber diu drítta uuás fílo rôt . únde in sô hírlîchemo scúze uuâren íro férte . dáz si fóre gáhî plâchesonde . in únhírmîgero spûote síh suébelgiu drâta. Dáz íst circulus martis. *Qui hunc sequebatur auratus ac fulgidus . et flammis coruscantibus rutilans . sed diuersitate fluminum utrimque coniunctus . quibusdam riuulis intermixtis quantum pensabat moderatio temperabatur.* Tíu dáranâh rán . díu uuás cóldfáro . únde skîmbare . únde in blícfáreuuemo fíure rútemhafte. Áber díen ánderen áhôn úmbe síh rínnenten . getéta sî mít íro gîezôn únder sîe gemístên . día métemscaft tíu dárazû gelámf. Uuánda diu súnna gât únder mítten díen planetis . únde gescáfot ín íro fárt. Fóne íro chréfte uuérdent sie retrograde . anumalę . stationarię. *Uerum interior ille resplendebat amnis purior electro.* Áber ínnôr rán . díu lûterora uuás tánne electrum. Táz íst circulus ueneris. Sô góld únde sílber zesámine gerennet uuírt . táz íst electrum . dáz héizet in uuálascun smaldum. Óuh uuírt in érdo fúnden sô man ságet natûrlîh electrum. *Quem preter cęteros fortunarum ille consistens populus appetebat.* Tés uuázeres kérota díu mánigi dero uuîlosâldon . diu ín demo hóle stûont. *Quarum alias eius odor et halatus*

Digitized by Google

illexerat . alias lenis undę canori permulsere modulatus. Súme[J 24]liche lústa íro stánches . súmeliche dero mámmendun úndo sánges. *Gustum autem haustumque quam plures ex eodem dulcissimo gurgite sitiebant.* Únde gnûoge getrúnchin gérno sô sûozes uuázeres. *Nec deerant qui eadem foueri abluique limpha ac se in illam iacere cupiebant.* Únde uuáren die síh uuólton gérno míte gebáhet . únde gebádot uuérden . únde darín scrícchen. Táz uuás ál fóne díu . dáz sie síh uuândon fóne stella ueneris háben uoluptatem . álso síe óuh uuândon dia sêla síh háben fóne dero súnnun . únde den lîchamen fóne demo mânen . únde blûot fóne marte . gesprâchi fóne mercurio . héili fóne ioue . lâzi fóne saturno. *Preterea duo restrictiores ac sinu ambituque paruo raptabantur interius.* Âne die rúnnen zuô ínnôr únlengerun in íro férte . ín éngen bíugon . únde in lúzzelmo úmbesuéifte. Táz sínt tíe circuli mercurii . únde lunę. *Quorum uterque pro aliorum uicinia et confinio coloratur . exiguum proprium saporis haustum traxere . mutabilis multa ammixtione.* Téro îouuéderiu uuás kefáreuuet nâh tíen ánderen : áfter íro îogelîchero náhi . únde hárto geuuéhselotiu fóne íro mískelungo . hábeta sî lúzzel éigenes kesmágmen. *Nam alter nimia celeritate festinus ac plerumque consistens relabensque ferebatur.* Uuánda éiniu gâhota uuîlon . uuîlon gestúlta sî . uuîlon eruuánt si. Also uuír séhen in cælo díe pla[J 25]netas inęquales . stationarias . retrogradas. *Alius uero quandam originem undarum gestans . flexuosisque anfractibus errabundus . spumabat cunctis seminibus fluentorum.* Ánderiu fûorta sámoso ánagenne dero názi . únde in chrúmben chêren scránchelondiu . féimda sî sâmen

Digitized by Google

álles sóuues. Tes mânen tóu íst ánagenne únde sâmo . sáphes únde márges.

---

12. IN HIS SEPTEM AMNIBUS FORTUNAS HOMINUM QUATI.

Hi igitur amnes discoloris cursus . predictas rerum nationumque fortunas . inmensis primo sinibus ambiebant. Sús mísseféareuue áhâ . úmbegríffen ze êrist . mít chréftigên bíugôn . álle dîe uuîlsalda déro uuérlte . ióh tero dîetô. Uuáz mág in uuérelte sîn . íz neuuérde úmbefángen mít tíen ríngen dero planetarum? *Tunc diuersa undarum uiolensque rapiditas . singulas quasque peruadens . inprouisa ui . per decliuis aluei precipites lapsus . rapidis turbinibus pertrahebat.* Táranâh kesuárb îogeliche fortunas . tíu mísselicha . únde díu chreftiga drâti dero sélbon uuázero . únde fûorta sie ze tále . mít káhen uuándôn. Fóne ín uuírt tero ménniscon lîb pestúrzet sô mathematici uuânent. *Ita ut alius easdem . plerumque alteri transfunderet fluuio.* Sô drâto dáz sie ióh kebólôt uuúrtin ûzer éinemo ín daz ánder. *Et quam ille exercitam longa collisione uexarat . alter aut ripe redderet . aut amne mersaret.* Únde dîa éin áha [J 26] lángo múhendo ferchnísti . ánderiu ûzuuúrfe . álde besóufti. Uuánda uuîlon eruuétet mán ûzer sînero nôte . uuîlon líget er darínne. *Non tamen fortunas omnes inuolutas . illi gurgites sanguineus . aut ceruleus rapiebant.* Tíu rôta martis . únde díu plâuua saturni negenâmen síe dóh nîeht álle. *Plerumque illius lactei prenitens unda repente correptas eminentis tractus uertice subuehebat.* Uuîlon uuás taz tíu únda dero uuîzun iouis áhô. Káhes túnses síe ánauuért

Digitized by Google

frámbâro fûorta. *Atque fluctu elatiore suspensas . in illum cruentę similitudinis reiciebat ęstum . aut in torrentem liuidum uorandum . i. ad uorandum . hiatu piceo . despuebat . i. propellebat.* Únde ûf in óbenáhtîga uuéllun erháuene . uuárf sî sie in dia blûotfáreuuun zéssa martis . álde gáb sie dero blâuuun áhô saturni . zeferslíndenne in hárzegemo slûche. *Alterna igitur permixtione fluuiorum . ille fortunarum populus agebatur.* In sús hértuuíhselîgero mískelungo dero áhôn . uuárd keuuérfôt tíu mánigi dero zuîfelsâldon. *Neque enim ulla prorsus erat quę ab omni inmunis . i. inofficiosa incursu . cunctoque esset gurgite feriata.* Nóh tíu neuuárd fúnden . díu álles ánablastes fermíten uuâre . únde erlâzen álles uuâges. Uuér íst sô sâlig táz er in uuérlte âne árbeite sî? *Denique uirtus secuta cillenium dum sola cunctos interrite transmearet . licet eam magno fragore colliserint . tamen* [J 27] *opprimere non quiuerunt.* Tánne áber éiniu uirtus cillenio fólgendiu páldo darána fûore . dô nemáhton sie sîa álle níderferstôzen . tóh sie sia gnûoge mít míchelmo bróchesôde ánastôzendo chnístîn. Táz íst fóne díu uuánda sapientes neúberuuíndet neheîn aduersitas . tóh sî sie múhe.

---

13. ULTRA FLUMINA INUENTUM APOLLINEM . ET EUM UICISSIM URNAS QUATUOR TEMPORUM APERIRE.

Tandem trans fluuios qui ad quoddam phoebi spectaculum ferebantur . cum uirtute mercurius constiterunt. Tóh tô chám cillenius mít uirtute úber díu uuázer diu sîe áber ze ánderen apollinis spîegulen

Digitized by Google

léiton. *Ac tunc latoium conspicati edito considentem . arduoque suggestu . atque in conspectu quatuor urnulas adopertas . uicissim atque alternis inspectionibus enudare.* Únde dâr sâhen sie latonę filium púrlîcho in hóhemo chúningstûole sízzenten . únde fóre ímo bedáhtiu fîer éimberiu . únde díu hértôn indûon . únde éinzen darín sêhen. Uuér betûot tie zîte . únde uuér indûot sie âne diu súnna? *Quę diuersa specie metallisque formatę.* Tíu uuâren mísselîches píldes . únde mísselîches kesíuges. *Nam una ex ferro quantum conici potuit duriore . alia ex argenti fulgentiore materie . tertia liuentis plumbi fusili robore uidebatur At uero propior deo perlucentis uitri salo* [J 28] *renitebat.* Éinez uuás sô man iz uuízen máhta îsenin . ánderiz sílberin . daz trítta plîîn . daz fîerda daz ímo náhesta uuás . kelîh temo gláseuáreuuen mére. *Singulę autem rerum quedam semina . elementaque gestabant.* Sâmen únde máchunga állero díngo uuâren darínne. Uuánnan châmîn álle sácha . úbe diu úngelîchi dero zîto sie neráhti? *Nam flamma flagrantior et ab ipsius kacauminis exanclata . i. exhausta fomitibus ex ferri predicta anhelabat urna.* Ûzer demo îseninen éimberine dáz ten súmer bezéichenet . slûog taz héiza fîur . kehóletez ûzer díen zínselôden sélbero dero scádeli. Uuánda in súmer scádôt ófto diu hízza. *Quę tamen uertex . i. uis mulciferi dicebatur.* Táz éimberi híez chráft uulcani. Ér íst mulciens ferrum . dáz chît er uuílchet taz îsen mít temo fíure. *Alia etiam quę fuerat ex argenti materie preferebat serena fulgentia . et uernantis cęli temperie renitebat.* Táz sílberina daz ten lénzen bezéichenet . táz máchota skîmbâra héiteri . únde gléiz álso in

Digitized by Google

lénziskemo uuétere. *Hanc dicebant risum iouis.* Taz híezen sie iouis láhter. Uuánda demo íst taz uuéter gelîh in lénzen. *Illa uero metalli grauioris . plena erat . úndoſę hiemis . atque algidi frigoris . nec non etiam pruinarum.* Táz plîîna éimberi . daz ten uuínter bezéichenet . táz uuás fól úngeuuíteris . únde fróstes . únde rîfon. *Hæc saturni uocabatur exilium.* Táz híez zâla álde suîd saturni. Uuánda uuínter íst álles tínges suéndi. *At uero ali*[J 29]*a . sali resplendentis . atque ad ipsius dei dexteram sita . aeris tocius seminibus erat referta.* Áber dáz temo mére gelîh uuás . únde den hérbest pezéichenet . únde ze apollinis zéseuuun stûont . táz uuás fól álles lúftlîches sâmen. *Hanc iunonis ubera memorabant.* Táz híezen sie iunonis tútten.

---

14. EX URNIS SALUTEM AUT PESTEM EMITTI.

Ex his igitur urnis deus alternatim quantum dispositis sat erat hauriebat. Ûzer dien nám hérton apollo . sô fílo is cnûocta ze díen benéimden . díu er tûon uuólta. *Nam quotiens orbi complacito uitalis spiritus salubres ministrabat auras . ex illa argenti clementia . aeris hausti permiscens semina temperabat.* Uuánda sô ófto er hóldero uuérlte gáb . ze lîbe zihendiu uuéter . sô hábeta er gnâda getémperot zû demo lúftsâmen dén er scángta . ûzer demo sílberuáze. *Cum uero pestem diram commeritis mortalibus minabatur . æri similiter anhelos ignes . aut torpentis frigoris uenena miscebat . et in afligendum meare cogebat orbem.* Sô er áber uuêlicha súht scúldigen ménniskon drôlicho benéimda . sô mískelôta er héiz fíur .

Digitized by Google

zû dero lúfte . íh méino plígfiur . álde ábelâges frósstes uuêuuun . únde frúmeta siu an dia scúldigun uuérlt. *Tali dei temperamento uirtus ammonita . magisque cum eum salutaris auras miscere conspiceret . cęci poetę graium uersum . mercurio comprobante* [J 30] *commemorat.* Fóne dero témparâtun . únde dánnan méist kemánetiu dáz sî in sáh mískelon héilesama lúft . spráh uirtus tísen chrîechisken uérs . tes plín-
sol
den meonii . mercurio den lóbentemo. *Phoebos*
auricomus pestis nebulam resoluit
crisocomes limu nephelem . aporiki. Ex quo . s. uersu pestem fugari posse mercurius . si uoces primę uestigiis eius accederent admonebat . subdendę tamen . s. pestes . i. adscribende tamen sunt . clario fidibus personanti . atque inter serta laurigera infularum . lubrico inplexoque crine redimito. Tánnan chád mercurius . síh óuh múgen súhte búozen . úbe ímo darúmbe dígî châmîn . sie sól man îo dóh chád er iéhen únder-
tâne uuésen apollini . mít séiton spílentemo . únde gezîertemo mít láurînen hóubetpéndelen . únde mít hâlemo ióh réidemo fáhse.

---

15. QUAM HONORIFICE SUSCEPTUS SIT MAIUGENA.

Talia conserentes ut procul pithius aduentare conspexit . causamque aduentus primis aspectibus recognouit trono quo insedebat exsurgens . musas iussit occurrere. Sô sie sús chôsonte pithius férrenan geséh chómen . únde er sâr bechnâta uuánda er uuîzego uuás . uuáz íro fárt méinda . do stúnt er sélbo

Digitized by Google

ûf gágen in . únde híez ín sîne musas fúrelóufendo begágenen. *Quę licet in maiugenę officium properare uiderentur ratis tamen incessibus mouebantur.* Únde dóh tie mercurio ze dîeneste gágene îltin . dóh líufen sie sámoso gemézenên stépfen . álso óuh an íro níumôn guíssiu mâza íst. *Ac tunc germano in participatum operis consessumque suscepto . prior* [J 31] *orsus est phoebus.* Únde demo brûoder zûze ímo gesáztemo . únde sînes uuércheś ze gehélfen genómenemo . íh méino ûzkébendo . dáz in díen eîmberînen uuás . fúrefîeng er sús mít ímo rédondo.

---

16. CUI EUM OPORTEAT NUBERE FRATER INSINUAT.

Cum anxia sententia nutat in trepidis rebus . aut cum ignota sors fluctuat in incertis futuris . consultet mortale genus . quodque indiga cura ueri facit dubium . uel incerta spes fatigat. Ménniscon chúnne chît apollo daz tero uuârheite zuîfel getûot sórgen . únde dáz únguissiu gedíngi múhet . táz frâgee únsíh cóta . dánnan sîn mûot uuánchôe . álde sîn lôz ze únchundi zîhe . in gnôten díngen únde únguíssen. *At nobis prescire uacuum est.* Úns íst áber kelâzen fóreuuízen diu díng. *Cunctatio nulla est quod superi uoluere.* Táz tie góta uuéllen . des neíst nehéin tuâla. *Licet defixis pectore . s. deorum caret preobtare . si quod placet atque . i. quam necesse est.* Souuío dero fersnûortôn man nedúrfe mûotôn . úbe er ánderes uuíle . dánne so is nôt íst. Prouidentia dei nelâzet ánder geskéhen . âne dáz sî benéimet hábet. *Sed consilium meum uis ferre . quod nondum uenit tibi*

Digitized by Google

mansura uoluntas. Nû uuíle dû háben mînen rât. uuánda dir nóh tîn uuíllo nebechám. *Sic semper ab omni uelle capis socium . s. me . atque addita faciunt mentem . s. quietam.* Sô sólt tû nû . únde îo háben mîna hélfa. Únde mîne râta getûont tir [J 32] mûotrâuua. Tíz íst ter tóugeno ánafáng . tér in rhetorica héizet insinuatio . dér dáz ánterôt . táz mán in den bûosen sloûfet.

---

17. PRECONIA EIUS QUAM SUADET DUCERE.

Est igitur prisci generis doctissima uirgo . conscia parnasio coetui. Eîn uuîse dîerna íst . édelis kesláhtis . chúndiu dien ze parnaso gesézenen . musis únde poetis. *Cui fulgent sidera.* Téro hímeliskiu díng indân sínt. *Cui nec claustra possunt occultare tartareos recessus . nec rutilantia fulmina iouis arbitrium.* Téro nehéiniu slóz ferstân nemúgen díe héllelîchen tóugeinna . nóh tie fíurînen blíccha ferbérgen nemúgen iouis uuíllen. *Spectans qualis est sub gurgite fluctigena nereus.* Pechénnendiu uuîolih únder . uuâzere sî . des méres sún nereus. *Quęque norit tuos recursus per fratrum regna.* Tíu óuh tîne férte uueîz mercuri . áfter dînero brûodero rîchen . martis únde apollinis. Sî bechénnet tíh únder dien planetis. *Peruigil.* Uuácheriu. *Penetrans archana inmodico labore.* Túrhcrúndende toûgeniu ding mít míchelen árbeiten. Uuáz nehínderstât ratio . uuáz irdríuzet sia zeirríngenne? *Quę possit docta cura preuertere totum . quod superis prescire datum.* Tiu íoh hínafúre chán uuízen ál daz chúmftiga díng . táz tien góten gelâzen íst. *Quin crebrius ius habet illa*

Digitized by Google

in nos deos . urgens coactos in iussa. Ióh án úns cóten hábet sî geuuált . únsíh tuuíngende ze íro gebóte. *Et scit . s. se posse inuito magno* [J 33] *ioue . quod nulla potestas superum queat temptare.* Únde uuéiz sî síh táz múgen hínderstân . iouis úndanches . dáz ánder geuuált tero góto nehéiner nebestât. Uuáz mág táz sîn? *Stent ardua.* Dáz ter hímel stánde. Dóh er îo in suéibe sî . ratio bechénnet uuénne er nesuéibôt. Sî tûot fóne ímo sús ketânen sillogismum. Omne quod mouetur instabile est . quod instabile est transit . cælum quoque quod mouetur transit. Mág ter hímel transire . sô mag er óuh stare. *Alterutrum cumulat parilem meruisse iugalem.* Íuuer îouuedermo íst êra ze gelîchemo gehîen.

---

18. QUOD EI NOMEN SIT PHILOLOGIA . ET UIRTUS EAM FATEATUR COGNATAM . ET IN CĘTERAS UIRGINES MUNIFICAM

His apollinis dictis letabunda uirtus . quod tam excellentis uirginis suasum uidet esse coniugium . ut nihil amissum duceret ex dignitate superdictarum . nomen tamen eius inquirit. Uirtus síh tô fréuuentiu . dáz er ímo gerâten hábeti . ze sô tugedîgero mágede án déro nîeht nebrâste dero êreron hêri . frâgeta si íro námen. *Quod ubi cognouit philologiam esse . de qua foedus instabat tanta gratulatione alacritateque concutitur . ut aliquanto de ingenito rigore descendens . etiam corpore moueretur.* Sô si dô gehôrta dáz iz philologia uuás . tía er néimda . sô uuárd sî is sô frô . dáz si ióh éteuuáz íro guónun hártûn intlâzeniu . den lîchamen erscútta. Taz láhter scútta sia. *Quippe*

Digitized by Google

propinquam esse commemorat. Iáh sia uuésen íro gelégenun. *Et laudate illius mantices* [J 34] *patronam.* Únde mágezohun dero geêretun mantices. *In ipsam quoque sophian . suppellectilis multa remuneratione largissimam.* Ióh uuíder sélbun die sapientiam állero gébon míchellicho mílta. Ratio díu íst administrans sapientiam. *Nam psichen incultam ac ferino more uersantem . apud hanc asserit expolitam . ita ut si quid pulchritudinis ornatusque gestaret . ex philologię sibi cultibus arrogarit.* Animam chád sî îu úngereitenota únde uuíldlîcho lébenda fóne íro geslífena . sô dáz sî nîeht scônis únde zîeris ána netrûoge . âne daz si dero íro gáreuui . síh ánageléget hábeti. Anima nechóndi nîeht úbe íro iz ratio negâbe. *Quę ei tantum affectionis inpenderit . ut eam semper immortalem facere laborarit.* Tíu íro sô férro mínna geskéinet hábeti . dáz si sîa immortalem getûon uuólti. *Nihil igitur inmorandum . quippe cum impiger gerendorum sciat esse cillenius.* Chád si nîeht uuésen zebîtenne . sîd óuh cillenius sînero díngo unspûotig sîn nechóndi. *Sed acceptis apollinis fatibus respondit ipse maiugena.* Áber infángenen ráten apollinis ántuurta ímo der brûoder.

19. APOLLINIS ESSE OPTIMA CONSILIA . ET APUT IOUEM FIRMANDA.

Certum est lauripotens . i. diuine decusque diuum . i. illuminator siderum nostrum pectus uenire ex contiguis. Nû íst quís uuîzego . únde lîehtmáchere des mânen . únde ánderro stérnon . únser zuéio uuíllen . dáz chît únser zuéio stérnen síh îo náhen. Mercu-

Digitized by Google

rius lóufet îo mít sóle. *Et socium ciere numen.* Únde îo míh éiscon únde frâgen dîna mir síppun gótheit. *Et probare quicquid rerum ego tibi iunctus compererim . s. a te.* Únde dáz kelóuben souuáz íh pefíndo fó[J 35]ne dír . uuánda dú uuîzego bíst. *Sed numquam mage uelle disparamus.* Áber nîomer negeskéidên uuír únseren uuíllen . mêr dánne er îo ánaíst. Ér sól îo úngeskeîden sîn. *Et fit conlībitum manere in iussis . i. persuasione . quam meare cum deliaco fatu . i. quam obtemperare consilio delii?* Únde sól íh tánne gérnôr îo mannes râtes fólgên dánne apollinis? *Cura atque arbitrio monemur isto . i. tuo.* Tés uuírdo íh kemánot mít tînero áhto . únde mít tînemo chóste . táz íh ándermo sô uuóla negetrûee. *Hunc quippe ambiguum nefas putamus.* Sólchen zuîuelon sô du bíst . táz íst méin. *Et quęcumque fuit perit uoluntas . s. cęlibatus.* Únde úngehiennes uuíllo dér íst mír nû ingángen. Dû hábest mir in ábagenómen. *Quocirca officio decentiore . paret precliuĭbus libens profatis arcas . in thalamos uenire iussus.* Pe díu lósêt tír zímigor arcas . fóne dînemo édelen râte gescúnter zegehíenne. *Sed tu delie instes . quo tonantis exstet compar propositum . uolensque nutus.* Nû hílf mir échert . táz iouis uuíllo darána si . únde sîne únste. *Nam solitus ciere pectus . et preuersa sensa uigil monere.* Tú bíst quón sîn mûot zebesûochenne . únde ín sînes únuuíllen geuuáro zemánonne. *Illum contribuas fauere iussis . et cęptis sacra fulserit uoluntas.* Ín getûo fólgên dînên uuórten . únde er mír únne . dés íh pegínne.

Digitized by Google

20. UNUM SINE ALTERO ADIRE IOUEM NON OPORTERE.

Hæc mercurio dicente . quin potius inquit uirtus uterque uestrum iouem uoce conciliet. Sús chédentemo mercurio . ántuuurta uirtus. Pézera íst chád sî . dáz íuuer îouuéderer iouem chétte. *Nam et hic eius consiliorum consci*[J 36]*us . et tu preceptionis archanus.* Tîn brûoder uuéiz sînen uuíllen . dû fernímest sîn gebót. Sînes kebîetennes píst tû ímo gesuâs. *Ille mentem nouit . tu uerba componis.* Êr uuéiz ten uuíllen . tû ántfristôst in. *Phoebo sueuit instante concedere . tibi pectus solitus aperire.* Phoebo íst er guón sînen uuíllen ze óffenonne . únde be dír zeinbîetenne. *Addo quod uos numquam conuenit disparari.* Tárazû légo íh táz . táz ir íuuih skéiden nesúlent. *Et licet hic cursor apollinei plerumque axis . i. currus celeritate uincatur . ac remota statione consistens . captat . i. cupit . demum festinata . s. a sole preuertere . tamen dum consequitur . s. solem . ita libratus . i. adequatus anteuenit . ut cessim . i. gradatim plerumque recursitans gaudeat occupari . i. precedi a sole.* Únde dóh mercurius ófto fúrelóufen uuérde fóne dero súnnun . únde er dúrh síh stânde dénche uuío er áber sía fúrelóufe . dóh keskíhet . táz er íro síh ébenondo sô fúregeîle . dáz er eruuíndendo síh áber lâze fúreîlet uuérden. Mercurium fúrelóufet tiu súnna . sô er stationarius íst . tánne geskíhet táz er eruuégeter . únde sia éteuuaz fúreloufender retrogradus uuírt . únde áber sî fúrefahet. *Unâ igitur uestrum iouem pia pignora conuenite.* Chóment sáment fúre íuueren fátir chínt. *Certum quippe est*

Digitized by Google

quod et phoebeo conĩbens splendore succumbat . et cum stilbonte incedens . conubiorum copulis allubescat. Táz íst quís . taz iouis stella gehéngig uuérde dero súnnun skîmen . uuánda sî getûot sia mít íro radiis stationariam . únde [J 37] mít mercurio gángendiu in eînemo zeîchene sô mathematici ságênt . héilesod tûe demo gehîleiche.

21. ELEUANTUR MIGRATURI IN CĘLUM MERCURIUS APOLLO CUM UIRTUTE.

His dictis . uirtus precedentis officio . i. instinctu . ac mercurialis uirgę perflatione concussa . in cęlum itura sustollitur. Sâr déro uuórto . uirtus eruuégetiu . fóne des fóreleisen scúndedo mercurii . únde fóne déro drâti dero flúge gérto . hûob sî síh ze hímele. *Augurales uero alites ante currum delio constiterunt . uti quis uellet uectus ascenderet.* Tô uuâren gáro ze apollinis reîto sîne uuîzeg fógela . rábena únde álbisze . dén zefûorenne . sôuuér mítefáren uuólti. *Nam futura plerumque conformans . his presagire consueuerat.* Uuánda mít tîen uuîzegota er . sô er chúmftigiu scáffota. *Petaso autem ac talaribus concitatis . coepit preire mercurius.* Témo flúgescuhe ióh tîen súftelaren gesuúngenen . floûg fúre mercurius. *Sed scandente phoebo . musarum pedissequus adherensque comitatus . candenti canoraque alite uehebatur.* Áber sáment apolline síndota díu geuuóna mánigi dero musarum ûfen síngenten álbizen.

Digitized by Google

22. ASCENDENTIBUS MUNDUS ADPLAUDIT.

Tum uero conspiceres totius mundi gaudia conuenire. Úbe dû dâr uuârist . sáment tû gesâhist álle uuérltméndina. *Nam et tellus floribus luminabat . i. per lumina renitebat . quippe ueris deum conspexe*[J 38]*rat subuolare mercurium . et apolline conspicato aeria temperies sudis tractibus . i. spaciis renitebat.* Ze érist ergléiz tiu érda fóne blûomon únder óugôn . uuánda sî mercurium sáh ze hímele fáren . dér gót tes lénzen íst . únde deus sationum héizet . táranâh ergleîz tiu lúft in íro héiterûu uuîti . sô si apollinem gesáh. *Superi autem globi orbesque septemplices . s. planetarum suauis cuiusdam melodię armonicis tinnitibus concinebant . ac sono ultra solitum dulciore.* Tíe hímelisken sperę . únde íro síben ringa . súngen in eînhéllên lûton . sûozor dánne dû êr hôrtist. *Quippe musas aduentare presenserant . quę quidem singillatim circulis quibusque metatis . i. electis . ubi suę pulsum modulationis agnouerant constiterunt.* Síe uuúrten guár die sángcútenna darzû fáren . dîe ûfen dîen ríngen eînzen gesâzen . dâr îogelichiu íro rárta bechnâta. *Nam urania stellantis mundi speram extimam concinit . quę raptabatur sonora acuto tinnitu.* Urania díu celestis héizet . tíu skéllit tía óberostun hímelsperam . díu drâtost férit . mít chleînero lûtun. *Polymnia saturnium circulum tenuit.* Polymnia dáz chît plurima memoria . díu begreîf tén ríng saturni. *Euterpe iouialem.* Ten iouis ríng pegreîf tíu delectatio uoluntatis heizet. *Erato ingressa martium modulatur.* Erato chómentiu dáz chît inueniens similem geébenota síh martis ríngе. *Melpomene medium . ubi sol*

Digitized by Google

conuenustat mundum flammanti lumine. Meditationem faciens kerárta síh ze demo mítten ríngе . án demo díu súnna dísa uuérlt kezîeret. *Terpsicore uene-* [J 39]*rio sociatur auro.* Bene delectans sáng sament temo scônen ueneris stérnen. *Caliope orbem complexa cillenium.* Sonoritas pechám cillenio. *Clyo, citimum circulum . hoc est in luna collocauit hospicium.* Bona fama begreîf tén níderosten ríng . îh méino ûfen demo mânen gestáteta sî. *Quę quidem graues pulsus modis raucioribus personabat.* Tér geróbe lûta . in héisa uuîs ráhta. *Sola uero thalia quod uector eius cignus inpatiens oneris . atque etiam subuolandi . alumna . i. nutritoria stagna petierat . in ipso florentis campi ubere derelicta residebat.* Éiniu thalia dázter chît ponens germina . díu uuárd ze leîbo in eînemo félde scônemo . uuánda íro álbiz flóug ze sêuue . dô sî dia búrdi . ióh ten hôhflúg erlîden netrûuueta. Dáz súlen uuîr poeticę fernémen.

---

23. UTERQUE IN SUUM SIDUS MUTATI.

Interea tractus aerios iam phoebus exierat. Ínin diu uuás phoebus . ióh hína úber dia lúft. *Cum subito ei uitta crinalis inmutatur in radios . laurusque quam dextera retinebat . in lampadem mundani splendoris accenditur.* Tô uuárd ímo gáhes ter fáhspendel . in skîmen beuuéndet . únde der láurîno ást . tér an sînero hánt uuás . dér irskeîn álso lampas . sô uuît sô diu uuérlt uuás. *Fiuntque uolucres qui currum delium subuehebant . anheli flammis lucis alipedes.* Únde dîe fógela dîe sîna reîta fûorton .

Digitized by Google

uuúrten flúgeros . fnâhtentiu fóre dero heîzi sînes lîehtes . dáz chît sînes lîehtenten fíures. Tero rósso sínt fíeriu. Eritreus . acteon . lampas . philogeus. Táz chît rubeus . splendens . lucidus . terram amans. *Atque idem pallio rutilante . ac reserato stellantis poli lumine . sol repente clarus emicuit.* Únde sîne[J 40]-mo láchene in rôti bechêrtemo . ióh temo hímellîehte indânemo . erskéin er gáhes héiteriu súnna. *Cyllenius quoque in sidus uibrabile . i. coruscum astrumque conuertitur.* Sîn brûoder uuárd óuh pechêret . in sînen glánzen stérnen. *Atque ita metamorphosi supera . i. transformatione cęlesti pulchriores . per geminos proprietate quadam . i. fiducia signi familiaris inuecti . augusto . i. nobili refulsere cęlo.* Unde álso scône uuórtene fóne ûfuuértigero mûzungo . únde gesuâslîcho ínfárende ze geminorum zéichene . mít tero brûodero báldi castoris únde pollucis . clízen sie in hímele. *Ac mox tonantis palatium petiuerunt.* Únde châmen sâr ze hóue.

---

24. IAM IN CAELO IOUI ASSISTENTES PER IUNONEM OPTATA TEMPTANT.

Qui postquam introgressi . et coram data copia fandi . ut uidit clarius consortio patrem iunonis herentem . quam nouerat suffragari plurimum ac fauere conubiis . lętus primo omine ipsamque concilians . in cuius arbitrio positam nouerat mariti uoluntatem . ita mitis affatur. Sô síe darachâmen . únde íro ârende tûon mûoson . únde apollo gesáh sînen fáter ze iunone síh kesuâsenten . día er bechenâta gérno hélfen ióh fólchete uuésen gehîlęiches . fróuuêr sâr

Digitized by Google

sólches héilesodes . únde sia chéttende in déro râte er iz uuíssa ál stân . trát er íro sús zû.

25. PER EXORDIUM . RHETORICE . BENIUOLOS FACIT QUIBUS SUPPLICATURVS EST.

Possem pubeda uixdum . i. adhuc . uel paterna contremens precepta . mi[J 41]*nore ambiens fiducia solum adire tonantem pro foedere pignoris . ni iugata consortia cęlitum . omen pararent prosperum tabensque . i. quieta diuum nunc moneret nexio.* Íh máhti ióh chíndisker . únde mînes fátir uuórt in zuuíuelîgero unbáldi fúrhtender . mêr dánne íh nû fúrhte . álles éinen uuóla grûozen úmbe sînes súnes kehîleih. úbe mir dero ánderro góto gehíleicha héilesod netâtin . únde míh is íh méino des héilesodes íro mûozeglichen zesámene gehéfteda nemánetîn. *Quis deorum nollet iunone conscia thalamos rogare?* Uuélih cót sólti nû âne iunonis uuízentheit kehîennes kéron? *Cum eadem profecto pronuba futura quęque suffragabitur?* Sîd sî diu hîreisâra íst . tíu is tárnâh álles hélfen sól? *Iugalis ergo blanda . nutus prestrue.* Lîeba sîn uuírten . getûo dû in is uuíllîgen. *Et suada . i. suadens . quo allubescat nostris nisibus.* Únde scúnde ín . dáz er únstig sî únserro begúnste. *Te nunc . s. deposco parentem principemque maximum . s. iouem . fatumque nostrum . i. deorum.* Únde nû bíto íh tíh is fáter . únde fúrsten . uuánda iz iuno gérno râtet. Tíh únsera féstunga bíto ih is. *Quippe parcarum chorus humana pensat . tuque sortem cęlitum.* Dîne brîeuâra scáfont téro ménniscon díng . tû scáffôst tero góto díng. *Tuum uelle est ante pre-*

Digitized by Google

scientias . i. uoluntates . s. aliorum deorum. Tîn uuíllo gât fóre dero ánderro góto uuíllen. *Ac mente gestas quicquid instabit diis.* Únde dû trégest ín dînemo mûote . dáz úns cóten chumf[J 42]tîg íst. *Cuiusque nutu gignitur necessitas.* Tîn uuíllo . dáz íst nôt. *Cuius decretio illigat . i. cogit futura.* Táz tû beneîmest . táz íst nôte chúmftîg. *Instatque quicquid uelle . uel serum potes.* Tír íst kágenuuerte . sôuuáz tû uuíle ióh spâto geskéhen. Álso gescriben íst . deus fecit quę futura sunt. *Te igitur deposco illo numine quo benignus es . o blanda cęli temperatio . piumque culmen . iure qui diuum pater . concede proli quo nepotum prouehat numerum.* Tíh píto íh fóne déro góte máhte sô dû uuólauuíllig píst . álso dînen stérnen mathematici zîhent. Mánmendiu métemscaft tés hímeles . s. uuánda er sô rôt neíst sô der martis . nóh sô bleîh sô der saturni . cûotuuíllig hóhi . s. dáz áber mars neíst . nóh saturnus. Dû mit réhte fáter héizest tero góto . gelâ dînemo súne . dáz er mánegi néfôn geuuínne. *Qui . s. nepotes uibrant astra . i. coruscare faciunt . in supernis polis.* Tíe in hímele sínt . skînende stérnen . s. náls nóh sîne . núbe dero ánderro góto. *Maię tuumque sacrum pignus flagitat iugetur thalamis uirginis doctissimę.* Tîn sún . únde maię . kerôt zegehíenne ze dero gelêrtun dîernun philologię. *Sed si te stringit . i. tangit pia cura parentis . par est ut potens conuoces coetum deorum . sanciens conubium cum ipsa coniuge.* Úbe dû iz fáterlicho méinest . sô íst réht . táz tû die góta zesámine uuîsêst . mít iunone geáhtonde sînen gehîleih. *Quo prolis exstent nuptię supera lege . perpesque uinculum signet decor . i. consilium celitum.*

Digitized by Google

Táz tînes súnes héimleiti uuérde in hímelscun . únde dero góto rât féstenoe dia hîtat.

---

26. IUNONEM PROPERAS UELLE NUPTIAS . IOUEM AUTEM [J 43] EAS RETARDARE.

Hic postquam delius conquieuit . conuersus ad coniugem iupiter . quid eius uoluntas haberet inquirit. Sô delius kedágeta . dáranâh frâgeta iouis sîna chénun . uuáz íro uuíllo darána uuâre. *Uerum illa multa ratione permulsa . primo quod ei phoebus orabat . i. supplicabat . qui ei placiditatem afferre solitus est. Suspensio uocis.* Áber in mániga uuîs sî geuuílligôtiu . ze êrist táz sia phoebus flêhota . dér íro guón uuás uuúnnesami zetûonne . uuánda uuúnnesam uuírt tiu lúft . sô diu súnna sia dúrhskînet. *Quique etiam a se eruditas eiusdem filias . ad parentum quoque conspectum fecerat euolare. Et hic.* Tér óuh íro tóhtera uuóla gelêrte . dára téta chómen ze geslhte . demo fáter ióh tero mûoter. Íh méino musas . tíe iouis únde iunonis tóhterun gehéizen sínt . uuánda uox îo uuírdet fóne ꝑthere únde aere. Tíe lêret apollo . uuánda ér gât míttêr dero planetarum . únde métemêt íro musicam. *Dehinc nuptiis iuno non solita refragari. Et hic.* Óuh táz sî nîo gehîleiches uuídere neuuás. *Tunc etiam cyllenium diligebat . quod eius uberibus educatus . poculum immortalitatis exhauserat. Et hic.* Mínnota sî óuh cyllenium . uuánda er fóne íro gesoûgter . êuuigheit infángen hábeta. *Perindeque et matris gratiam conferebat. Et hic.* Légeta si óuh tárazû sînero mûoter mínna maiꝙ. Sîd alle iouis chébesa iuno házzeta . zíu mín-

Digitized by Google

nota si dánne maiam? Âne daz iuno íh méino diu lúft . tánne uuármên gestât . sô díu súnna in taurum gât . târ maia inter pliadas lósket. *Accrescebat uotis . quod multa eam clari*[J 44]*us conciliatione . i. blanda oratione sua deuinxerat. Et hic.* Uuás sî is óuh téste uuílligora . dáz er sélbo sîa is fílo mínnesamo férgota. *Faciendum profecto accelerandumque persuadet . ne itidem cillenius cypridis lactatus illecebris . ermafrodito fratrem gignere succensus optaret. Depositio.* Tô chád sî is spûotigo uuésen zehélfenne . nîo cillenius fóne ueneris spénsten áber ferlúhter . únde nîetig uuórtener . den gemáchen uuídellen bi íro neîlti geuuínnen. Petrógen gechôse dáz uuârheite gelîh íst . táz ánterot ten uuídellen . uuánda er hábet uuîbes líde dóh er man sî. Tánnân héizet er uuídello . sámoso uuíbello . dáz chît ter uuîblído. Sô man uuállicho chósot . táz man lóterlicho méinet . sô chíndot mercurius pe uenere . únde sô geuúnnet er be íro ermafroditum. *Stimulabat paulolum iouem . ne uxoris cyllenius fotibus repigratus . somnolento repente marcore torperet . etiam uelut maritali uacatione feriatus . discursare sub preceptis iouialibus denegaret.* Iouem lázta dáz éin lúzzel . dáz chît er sórgeta . nîo cyllenius in sînero chénun bárme fóne slâfergi ze trâgi gefîenge . únde er sámoso hîmûoziger . sîn ârende sô er gebúte trîben nemáhti. *Nam illum iam pridem ait philologię sentio amore torreri.* Íh uuárd íu fórn guár chád er . ín nâh philologia chélen. *Eiusque studio comparatas habere quam plures in famulitio disciplinas.* Únde úmbe íro mínna ze dîeneste gechóufet háben . néuueîz uuîo mánige disciplinas. *Ipsum*

Digitized by Google

linguę insignis ornatibus fandi nimiam [J 45] *uenustatem quo placeret uirgini consecutum.* Únde íro ze lîebe geuuúnnen háben . zû dero zîerdo dero édelon uuórto . hárto êrsam gesprâche. *Deinde barbita auratąque cheli . ac doctis fidĭbus personare.* Únde meîsterlicho síngen . án hárfun . ióh án lŷrun. *Addo quod celebrat mirabile prestigium . elegantiamque pingendi . cum uiuos etiam uultus aeris aut marmoris . signifex animator inspirat.* Tárazû uuéiz íh táz er zóuferlîcha . ióh lîeblicha séltsani mâlennes ûobet . únde sámoso lébendiu ióh kesêliu bílde uuúrchet . êriniu unde mármoriniu. *Totum certe complacitum est . quicquid comit decorem iuuenalium gratiarum.* Únde lîeb íst mir tríuuo . sôuuáz ímo iúnglîchero râtsaminon zîerda tûot. *Se igitur eos iam pridem amore mutuo colligatos . idcirco paulolum distulisse . ne in thalamum . primeua affectione festinans . cum discurrendum esset totis noctibus . repigratior paululum simularet anomalum.* Únde chád er síe íu fórn gemínne . dárúmbe gefrístet hábeti . nîo er sô frûo gehíende . dánne er náhtes loûfôn solti . úmbe trâgheit síh lîchesoti inęqualem . dáz chît únebenfértigen . únde fóne díu gespâtten. Sîn stérno neíst tánne níeht ébenfertig . sô er dia bréiti des signiferi ze férro begrîfet . únde er deste spâtor diu zéichen dúrhkât . tóh er gâhoe.

27. IOUIS SOLLICITUDINEM . IUNO CONATUR ABRUMPERE.

Tunc iuno ait. Tô ántuuurta dés iuno. *Atquin eiusdem conuenit uirginis subire uinclum . quę illum*

Digitized by Google

etiam quiescere cupientem coniuere non permittat. Tánnan sól er chád sî ze déro gehíen . tíu ín nelâze slâfen dóh [J 46] er óuh uuélle. *An uero quisquam est qui asserat se nescire laborata peruigilia philologię . et pallorem lucubrationum perennium?* Íst íoman der síh chéde neuuízen dia árbeitsamen uuáchâ philologię . únde dia bléichi íro émezîgen únslâfes? *Quę autem noctibus uniuersis . cęlum . freta . tartarumque discutere . ac deorum omnium sedes curiose indaginis perscrutatione transire?* Uuéliu ánderiu uuás nóh quón táges únde náhtes crúnden hímel . únde mére . únde hélla? Ióh állero góto gesâze . geuuárlicho scródondo irfáren? *Quę textum mundi . circulorumque uolumina . uel orbiculata parallela . uel obliqua decusata . i. ornata polose . i. alte limmata . axiumque uertigines . cum ipsorum puto siderum multitudine numerare . nisi hęc philologia . gracilenta quadam adfixione consueuit?* Uuéliu uuás quón zéllen daz keuuúrche dero uuérlte? Únde die píugen dero planetarum ríngo? Álde díe sínuuelben fínf ringa díe latine héizent ęque stantes? Álde díe zîero in hóhi háldenten únderlâza dero planetarum ríngo? Únde die uuárba dero áhson? Uuér zálta dáz ál sáment sélbero dero stérnon mánigi sô íh uuâno . âne philologia . mít chléinnero ánalígungo? dáz chît tíu dien állen chléino ánalág? *Quotiens . s. memini . conquestos deos super eiusdem coactione et instantia . cum quiescentes eos silentio concubię aut intempestę noctis . ad se uenire inaudita quadam obsecratione compelleret?* Uuío ófto nehórta íh tie góta síh chlágon . íro nôtegungo únde íro duíngennes . tánne sî sie râuuente ze bétte gâht álde ze míttero náht .

Digitized by Google

mít únmezîgero flêho ze íro bâte chómen. *Tam uero abest ut sub hac possit pigrescere intricarique . i. inmo*[J 47]*rari cyllenius . ut commotis ab eadem suscitatisque pennis extramundanas petere latitudines urgeatur.* Sô férro íst táz tánnan . dáz er sáment íro îeht múge trâkon álde tuâlon . dáz sî in nôtte erbúretên únde gesuúngenen féttachen . die uuîtina eruuállon . die ûzerhálb tes hímeles sínt. Uuánda ratio lêret únsih ióh chóson fóne dien . díu ûzerhálb tero uuérlte sínt. *Cur igitur rex optime differuntur? Cum pro sola athlantide . i. mercuriali sollertia . duos uigiles repromittam.* Zíu súlen dánne die brûtloûfte gespâret uuérden sîd íh míh flígo zuéio uuácherro fúre éinen?

---

28. SUPERUENIENS PALLAS ADHIBETUR CONSILIO.

Hæc cum iuno adfixa ut adherebat elatiori plurimum ioui . acclinatis eius auribus intimaret. Suspensio uocis. Únz iuno háftentiu ze ioue hóhor sízzentemo únde dára ze íro gehâltemo sús rédeta. Dáz chît er.uuánda ęther hóhera íst tánne aer. *De quodam purgatioris uibratiorisque luminis loco allapsa sensim pallas corusca descendit. Depositio.* Ínin díu lîez síh níder lángseimo díu scôna pallas fóne íro stéte . díu héiteren lîehtes íst únde hírelichoren. Uuánda sapientia chît fóne íro sélbun. Ego in altissimis habito. *Atque ita ut uidebatur iouiali uertici inherere superuolans . tandem constitit sublimiore quodam annixa suggestu.* Únde óbe flógerzende sámoso ze iouis hóubete háftendiu . kestáteta sî dóh

Digitized by Google

ín eînemo búrlîchemo séze. *Quam cum iuppiter ut iugali elatior adherebat. de proximo contiguoque suspexit. sic exorsus.* Sô día iuppiter álso er óberoro uuás sînero uuírtenno. uuíder sélb síh kesáh. spráh er íro sús zû. *O uirgo nostri pars melior. s. quia de capite meo nata es. oportune* [J 48] *uotis intermixta maiugenę.* Uuólge dîerna. mîn deîl der bézesto. uuánda dû mînes hóubetes tóhter bíst. ze státo bíst tu chómen mercurio maiun súne. *Quę siue uocibus permulsa descendis. siue absque te iouis non erat formare consilium. seu consensus noster ne mutilus uideretur approperas. noueris tamen philologię cyllenium nuptias postulare.* Tú hárachómen sîst kebéteniu. álde daz mîn rât âne díh nesólta sîn. álde dârúmbe dû chómêst. táz mîn uuíllo ze leîbo neuuérde. uuízist quísso cyllenium uuéllen ze philologia gehîen. *Nondum mea prompta. i. prolata sententia. exspecto quid suadeas.* Íh nehábo nóh tarána níeht penéimet. fernímo gérno uuáz tu ís ratêst. *Noui quippe quam eiusdem uirginis incessabilis tibi labor semper acceptus. et ut tuis numeretur illa pedissequis.* Íh uuéiz uuóla. uuío ántfanglîh îo dîr sîn. íro unerdrôzenen árbeite. únde uuío sî bezélet sî ze dînen mítegengon. *Par est igitur ipsa presertim decernas quicquid de eius conubio prouisura dispensas.* Fóne díu íst réht. táz tû námohaftôst kechîesest. únde gesképfest. ál dáz tû an íro kehileîche uuéist zebeuuáronne.

Digitized by Google

29. ALIOS POTIUS DEOS AD HOC CONSILIUM PALLAS DICIT INUITANDOS.

Tunc pallas aliquanto summissior ac uirginalis pudoris rubore perfusa . oculosque peplo quod rutilum circum caput gestabat obnubens . inprobrabat aliquantulum . quod super nuptiis uirgo consulitur. Sî dô éteuuaz sîh mîdentiu . únde fóre mágedlîchen scámon errótendiu . únde mít íro róten hóubettûoche diu óugen ferfâhende . úberlégeta sî ioui . dáz er sîa máged frâgeta des kehîleiches. *Presertimque eius quam propter* [J 49] *consociationis officia . manere cuperet semper intactam.* Óuh meîst téro gehîleiches tía sî úmbe íro geséllescaft îo gérno uuíssi úngehîta. *Dedignatur preterea huiusmodi adhibere consensum . cum ita expers totius copule censeatur . ut neque de ulla permixtione progenita neque ipsa procreare quicquam arithmetica teste monstretur.* Âne dáz inthêrêta sî síh tísses râtes . târúmbe . dáz sî állero hîtâte sô ûzenan sî . dáz sî in arithmeticam zeiéhenne . nóh hîlîcho nebére . nóh sélba hîlîcho gebórn nesî. Septenarium numerum ságet arithmetica palladi gelîchen . uuánda er ûzer ándérro numero geuuórht neíst . nóh sélbo ánderen neuuúrchet . sô díe álle díe fóre ímo . únde nâh ímo sínt . únz án zêhne. Duo tres quatuor quinque die uuúrchent. Áber octo nouem decem sínt ûzer ín geuuúrchet. Eîner septenarius íst úngeuuúrchet . ióh únuuúrchende. *Ac tunc septem radiorum coronam soliuaga uirginitas renudauit . ne futurarum . s. nuptiarum causis et copolis interesset.* Sâr dârmíte erbárota sî éinfára máged . téro ánderiu gelîh neíst . día coronam síben skîmon .

Digitized by Google

mít tîen septem liberales artes gezeîchenet sínt . nîo sî dára nechâme ze déro gemeînsami dero brûtloufto. Dáz íst fóne díu . uuánda sî uuíle rationem âne día uuáhî dero uuórto. *Quia tamen eius optauerat iupiter exegeratque consilium . suadet deos maritos dearumque grandeuas in hæc decernenda conduci.* Uuánda dóh iuppiter gnôto fórderota íro rât . pe díu chád sî gehîte góta . únde getrâgene gútenna ze demo râte súln geuuîset uuérden. *Quippe conuenire cyllenio . ut pro premiis potissimorum officiorum . fauor celitum eius uincla sanciret.* Únde êra uuésen cyllenio . dáz ímo dero ánderro góto gelúbeda . dén gehîleih scûofe . ze lône sînes námohaftesten dîenestes . dén er ín [J 50] dûot pótescaft trîbendo. *Augustius quoque tum fieri iouiale decretum . cum coetu deorum attestante depromitur . ipsamque nupturam deo conuenire non posse . nisi super senatus consulto mortalis esse desineret.* Únde iouis peneîmeda sô fáren chéiserlichost . sô si fóre dien góten ersprénget uuírdet . únde día brût ánderes negezémen cillenio . sî neuuérde mít tes hértuomis râte úndôdig ketân. Táz si mortalis sî . dáz slâhet sia ána fóne íro mûoter frónesi . dáz chît prudentia uuánda prudentia sęculi nemág inmortalitatem nîeht kefrêhton âne mít tîen uuérchen dero uuârun sapientię. Uuéliu íst táz? Táz íst spiritalis et angelica uita. *Id genus plurima suadente tritonia . regum coniugum uterque consentit.* Sô si dés cnûoge rédeta . sô gefólgeta íro is iouis únde iuno. *Ac mox iouis scriba precipitur pro suo ordine . ac ratis modis . cælicolas aduocare . precipueque senatores deorum . qui penates ferebantur tonantis ipsius . quorumque nomina . quoniam publicari secretum cęleste non*

Digitized by Google

pertulit . ex eo quod omnia pariter repromittunt nomen eis consensione perfecit. Tô híez man iouis prîeuarun . éina dero parcarum . áfter órdeno . únde státelicho . die hímelsazen dárauuîsen. Ze érist tie hêrosten . die iouis íngesîde hîezen . dero námen diu hímeltoûgeni neuuólta gelíutpâret uuérden . únde ín geméinen námen gáb fóne éinrâtigi . uuánda sie álliu díng sáment ioue kehéizent. Tér námo íst penates . sámoso panates . dáz chît omnia consentientes.

---

30. QUI CĘLICOLUM PRIMI UOCATI SINT.

Uulcanum uero iouialem ipse iuppiter poscit . licet numquam ille de sede corusca descenderet. Sînen brûoder uulcanum eîscota iuppiter ímo sélbo . souuío er nîo ába sînemo fiurinen stûole neerbeîzti . uuánda er íst aetherius ignis. *Tunc etiam ut inter alios potissimi rogarentur . ipsius college iouis . qui bis seni cum eodem tonante numerantur.* Tô [J 51] uuárd kebóten . dáz tie námohaftesten geeîscôt uuúrtin . sîn sélbes kemeînskezzen . déro sáment ímo dóh zuélife sínt. *Quosque distichum complectitur ennianum.* Tíe óuh ennius in zueîn uérsen sús pegrífen hábet. *Iuno uesta minerua ceresque diana uenus mars. Mercurius iupiter nereus uulcanus apollo. Item et septem residui . qui inter duodecim non uocantur.* Únde nóh tánne síbene . âne díe zuélife. *Post quos complures alti pro suis gradibus cęlites conuocandi . ac deorum omnium populus . absque inpertinentibus.* Uuâren dáranâh zeládonne . gnûoge hóho gesézene áftir íro grâdin . ióh álliu díu góto mánegi . âne die úngefélligen .

Digitized by Google

sô manes sínt . únde discordia . fóne dîen er nóh ságen sól. *Nec mora . milites iouis per diuersas cęli regiones approperant . quippe discretis plurimum locis deorum . singuli mansitabant.* Sâr âne tuuâla îlton iouis hérechnéhta in mísseliche hálba des hímelis . uuánda îogeliche dúrh síh súnderigo sâzen. *Et licet per zodiacum tractum nonnulli singulas uel binas domus animalibus titularint . in aliis tamen habitaculis commanebant.* Únde dóh íro súmeliche áfter déro léngi des zodiaci eîna sélda . álde zuô hábetin . álso macrobius lêret in somnio cipionis . sîe uuâren óuh tóh ín ánderen. *Nam in sedecim discerni dicitur cælum omne regiones.* Uuánda áller der hímel uuírt ketéilet in séhzen lántskefte.

---

31. DE SEDECIM REGIONUM DIIS.

In quarum prima sedes habere memorantur post ipsum iouem . dii consentes . penates . salus . ac lares . ianus . fauores . opertanei . nocturnusque. Ín dero êristun sínt kesézen náh sélbemo ioue sîne râtkeben . hûsinga . sâlda . únde hérdcota . ánagángonnes cót . líumendinga . toûgeninga . náhtolf. *In secunda itidem mansitabant preter domum iouis . quę ibi quoque sublimis est . ut est in omnibus prediatus . quirinus . mars . i. pacificus . mars militaris.* Ín dero ánderun bûent âna iouem dér óuh târ hóho gesézen íst . sô er ín ál[J 52]len íst . tér eîgeno flégare . únde dér ínbúrgo mars . ióh ter fórebúrgo. *Iuno etiam ibi domicilium habebat.* Târ hábeta óuh iuno gesâze. *Fors etiam.* Dér zuîfelgót. *Limphe.* Nícchessa. *Diique iouensiles . i. tonsores iouis.* Iouis skérara . uuánda

Digitized by Google

tonsor in greca linga silen héizet. *Sed de tertia regione unum placuit corrogari.* Fóne dero dríttun uuólta er échert éinen dárageládot uuérden. *Nam iouis secundani . et iouis opulentię . minerueque domus illic sunt constitutę. Sed omnes circa ipsum iouem fuerant in presenti.* Târ uuâren ínne gesézene iouis spûotkében . únde sîne ôtpudela . únde minerua. Die uuâren áber álle dô ze hóue . sáment ioue . ín sînero ánaougi. *Discordiam uero ac seditionem . quis ad sacras nuptias corrogaret?* Uuér sólti áber strît únde úngezúmft tíe óuh târ sízzent . ze brûtloufte ládôn? *Presertimque cum ipsi philologię fuerint semper inimicę?* Sîd síe óuh îo únhóld uuâren sélbero philologię? *De eadem igitur regione solus pluton . quod patruus sponsi est conuocatur.* Eîner dér fîurgót uuánda er des prûtegomen fétero íst . tér uuárd táraǥeládot. *Tunc linsa siluestris . i. bestiarum dea . mulciber . lar cęlestis . necnon etiam militaris fauorque ex quarta regione uenerunt.* Tô châmen dára fóne dero fîerdun . lúhsa diu uuílda . únde dér díu uuólchen smélzet ze régene . únde eîn lar des hímeles . ánderer des héreies . únde dârmíte iouis sún sékko. *Corrogantur ex proxima transcursis domibus coniugum regum . ceres tellurus . terręque pater uulcanus et genius.* Fóne dero fínftun uuúrten geeîscôt . sô iouis únde iunonis hóf fúrefáren uuárd . díu chórngéba . únde der érdcot . únde dero érdo fátir uulcanus . únde der ánaburto. *Uos quoque iouis filii pales et fauor . cum celeritate solis filia . ex sexta poscimini.* Fóne dero séhstun uuúrtent óuh ir geládot iouis súne . [J 53] dû fûotergót . únde dû spélsékko . sáment spûote dero súnnûn dóhter. *Nam mars quirinus*

Digitized by Google

et genius superius postulati. Uuánda dér búrghalto uuîgant . únde der stétegót tér óuh ánaburto héizet . tíe uuúrten fóregeládot. *Sed etiam liber ac secundanus pales . uocantur ex septima.* Ter uuîngot . únde der frámspûotesâre pales . uuúrten óuh keládot fóne dero síbendun. *Fraudem uero post longam deliberationem placuit adhiberi . quod crebro ipsi cillenio fuerit obsecuta.* Úndriuua uuólton síe óuh tára . áfter lángemo getráhtede . uuánda sî díccho cillenio dîenota. Uuár dîenot sî cyllenio? Ane sô rhetorica únréhto uádôt . únde sî uerisimilia chôsot . fúre uera. Pe díu chád philosophia fóne íro in consolatione boetii. Quę tunc tantum recto tramite incedit . dum nostra instituta non deserit. *Octaua uero transcurritur . quoniam ex eadem cuncti superius corrogati . solusque ex illa ueris fructus adhibetur.* Tiu áhtôda uuárd fúrefárn . uuánda dánnan álle die óberen geuuîset uuúrten. Eîner des lénzen níuuo rât . uuárd tánnan dárageuuîset. *Iunonis uero hospitio genius accitus ex nona.* Fóne dero nîundun . uuárd keládet genius ûzer iunonis séldon. *Neptune autem et lar omnium cunctalis ac neuerita . tuque conse ex decima conuenistis.* Áber dû méregot . únde hérdcot . únde dû állero díngo sámaháfting . ióh tû unfúrhta . únde dû uuíllolf ir châment fóne dero zêhendun. *Uenit ex altera fortuna et ualitudo faborque pastor manibus refutatis . quippe hi in conspectum iouis non poterant uenire.* Fóne déro éinliftun chám díu uuîlsalda . únde uuílmaht . únde fabor der hírte . díen únhólden feruuórfenen . uuánda die nemahton chómen fúre iouem. *Ex duodecima sancus . i. qui sancit res et affirmat tantummodo deuocatur . fata uero ex* [J 54]

Digitized by Google

altera postulantur. Fóne dero zuéleftun uuárd échert ter féstenâre geládôt. Fóne dero dríttezendun châmen úrlaga. *Cęteri quippe illic dii manium demorati.* Die ándere dâr gesézene . uuâren dero únholdon góto gezûahtes. *Ex bis septena saturnus . eiusque cęlestis iuno consequenter acciti.* Fóne dero fîerdozendun · uuárd keládot ter áltcót . tér sáte machot . únde sîn hímeliuno . dáz íst sîn uuírten ops. *Ueiouis . i. malus iouis . qui et pluto et orcus ac dii publici ter quino ex limite conuocantur.* Ter hélloiouis . únde die liutcota . die châmen fóne dero fínftezêndun. *Ex ultima regione . nocturnus ianitoresque terrestres . i. qui finibus presunt similiter aduocati.* Fóne dero séhszêndun . uuárd náhtolf . tér óuh ín dero êristun sáz . únde die márchônhûotela geládôt. *Ex cunctis igitur cęli regionibus aduocatis diis . cęteri quos azonos . i. extra zonas habitantes uocant . ipso commonente cillenio . conuocantvr.* Sô sie fóne állen lánden des hímelis dáz chît fóne állen zónis sús keládôt uuúrten . sô uuúrten dô die ûzenan rínges héizent . fóne sélbes tes prûtegomen mánungo geládôt. *Tunc elementorum presules atque utilitatis publicę mentiumque cultores . omnisque populus potestatum.* Únde dáranâh . tîe méistera dero gaskéftô . ióh frôno núzzedo . ióh tíe des sínnes hûotent . únde álliu díu mánegi dero ánauuáltôn. *Quis eos numę multus successor indicat?* Uuér mág sô gnôte . dáz chît sô chúnnig áfterchomo sîn numę . dáz er sie gezélle? Numa uuás ter ándir chúning ze romo nâh romulo. Tér ánazócchota síh . táz er sáment tien góten sélbo sprâche . únde sie ín lêrtin uuélichiu sacrificia álde uuéliche cerimonias ér ín bríngen sólti. Sîd er sîe bechenâta

Digitized by Google

únde ín so gesuâs uuás . sô máhta er síe óuh zéllen. *Qui confestim omnes* [J 55] *iouis imperio conuocati . in aulam cęlitem conuibrantibus uenere sideribus.* Tíe gesámenoton síh álle fóne iouis kebóte ín die hímelfalenza . ín skînenten stérnôn . uuánda sô mánig cót sô mánig stérno.

---

32. EX CONGREGATIS ALII PRECINGUNTUR AD OFFITIA.

Tunc ianus in limine militesque iouis . ante fores regias constiterunt. Tô hûota ianus tero túron . iouis sárlinga stûonden fóre dien túron. *Ingressuros etiam cunctos . nominatim uocabat fama preconans.* Álle dîe dâr íngân sóltôn . dîe uuîsta be námen dáraín fama lûto rûofendiu . uuánda sî uuéibeles únde scúltheizen ámbaht hábeta. *At intra consistorium regis . quędam femina quę adrastia dicebatur . urnam cęlitem superamque sortem . inreuocabilis raptus celeritate torquebat.* Áber ín demo iouis státahûs . íh méino ín sînemo fórziche . dâr die lîute guón sínt zestânne . dâr tréib trâtero spûote dáz únuuendiga hímellôz éin uuîb tíu adrastia héizet . táz chît petrosa. Sî uuás tés lîeza . uuénne îoman sólti gebórn uuérden álde erstérben. *Excipiebatque imarmene ex uolubili orbe decidentes speras . i. giros peplo inflexi pectoris . i. inflexo peplo pectoris.* Imarmene dáz chît continuatio temporis . infîeng tíe fóne dero uuérbûn spríngenten rínga . mít íro geuuúndenen brústtûoche. Uuánda ín zîtogelih uuérdent únde irstérbent ménnisken. *Cloto uero lachesis atroposque . quoniam sententias iouis orthographe studio ueritatis accipiunt.*

Digitized by Google

Suspensio uocis. Uuánda áber tres parcę iouis prîefarun . sîne réda fílo geuuâro scrîbent . íh méino cloto dáztir chît euocatio . s. hominum de non esse in esse . únde lachesis táztir chît sors . s. qualiter uiuant . únde atropos [J 56] táz chît absque ordine . s. moriendi . uuánda sie in állen álteren erstérbent. *Cum senatum curiamque contrahi cernerent hoc est cum cernerent in curiam contrahi senatum. Et hic.* Tánne síe gesâhîn daz hêrote síh sámenon ín daz sprâchhûs. *Et cum cernerent ipsum tonantem indusiari . i. indui exuuiis publici magistratus . hoc est ornamentis regalis imperii. Et hic.* Únde sélben iouem síh chúninglicho gáreuuen. *Accuunt stilos . utpote librarie superum . archiuique custodes . cerasque componunt . in acta . i. decreta et consultum cęlestium. Depositio.* Sô uuáztôn sie íro gríffela . álso scrîbun súln . únde dero bûocchamero flégerun . únde blânoton íro tabellas . zescrîbenne dîe tâte únde dén rât tero hímiliscon.

---

33. PER INSIGNIA IOUIS MUNDI FIT DESCRIPTIO.

Tunc iupiter assumens publica indumenta . quę assumit contracturus senatum . apponit primum uertici regalis serti flammantem coronam. Iupiter sîn gegáreuue dô ánalégende . dáz er échert ánalegeta . sô er ín sprâcha gân uuólta . ánasázta er demo hóubete chúninglîchero smîdo glîzenta coronam. *Contegitque ex posticis . i. ex posteriore parte caput . quodam uelamine rutilante . quod ei presul operis pallas ipsa texuerat.* Únde bedáhta er den nól mít éinemo

Digitized by Google

rôtemo tûoche . dáz ímo pallas tíu uuérihméistera uuórchta. Táz íst ter septænarius numerus palladis . tén sî gegében hábet tíen rôtenten planêtis. *Dehinc uesti admodum candidę . obducit amictus . yalinos . i. uitreas.* Táranâh úmbetéta er sînemo uuîzen geuuâte . sô diu lúft ze óberost íst . clásefareuue hélina . sô diu luft níderor íst. *Quos . s. amictus stellantibus oculis interstinctos . crebri uibratus ignium illuminabant.* Tîedir getópfôte mít stérnahten oûgon · mánige skîmen dúrhskínen. Uuánda dúrh tia lúft skînent tie stérnen. *Tunc duos globosos orbes . quorum unus* [J 57] *auro . electro alius prenitebat . dextra porectiore corripuit.* Tô réihta er mít tero zeseuuûn zuéi sínuuelbiu chlíuue . dáz chît zuô spêra . eîna gelîcha gólde . sô diu súnna íst . ándera gelîcha electro sô der mâno íst. *Leua enneaptongon chelin innitenti similis imprimebat.* Mít tero uuínsterun ferdrúhta er sámoso línendo . sîna níunliutigun lyrun . uuánda sî níun séiten hábet. Síbene dero síngenton planetarum . den áhtoden dero lûtreistun hímelspero . den níunden dero uuázero dôzes hîer in érdo. Tén eînen dôz hôret man . die ándere sínt sô ferdrúcchet . táz sie nîoman nehôret. *Calceos autem herbosos fluctu . i. colore smaragdine uiriditatis . uestigiis eius tellus . s. dea annexuit.* Tellus skûohta ín mít crásefáreuuen scúhen . sámogrûonên sô smaragdus íst. *Insidebat autem ex pauonum pennis intertextę oculatęque pallę.* Êr sáz áber án eînemo bízucche . ûzer fâuuenféderon geuuébenemo . únde gefêhtemo. Uuánda diu lúft sízzet . án dero geblûomôtun érdo. *Ex qua multi coloribus notulis . uariata pictura uernabat.* Fóne démo lôzta in mánega uuîs ketópfotiu .

Digitized by Google

ióh kefêhtiu fáreuua . álso ín lénzen diu érda getân íst. *Sub calceis uero fuscinam deprimebat.* Únder dien fûozen bárg er eîna drízinga fúrkun . díu neptuni íst. Uuáz pezéichenet tíu âne tres naturas aquę . íh méino dáz sî mobilis únde potabilis únde liquida íst?

---

34. ITEM EIUS DESCRIPTIO PER INSIGNIA IUNONIS.

Huius suggestui subditus iunonis consessus . haud indecenter ornatus. Iunonis stûol stûont níderor . gerístlîcho gegáreter . Níderor fóne díu . uuánda aer níderor íst dánne ęther. *Ipsa uero tecta capite . lacteo quodam calumnate prenitebat.* Sî sáz kehúltiu mít íro uuîzhullun. *Cui . s. iunoni . gemmis insitum diadema preciosis.* Uuás íro óuh ánagetân . íro hóubetpánt . keuuórhtez ûzer tíuren gímmon. *Nam neque skithidis uirecta . nec cerauniorum uibrans fulguransque lumen . nec flucticolor iacyncti credebatur abesse profunditas . i. uarietas.* Târ uuás ána díu grûoni skithidis lapidis . tér fóne skithia chúmet . únde dánnan genámot íst . ióh tér drâto blígskîmo ceraunio-rum díe fíurfáreuue sínt . únde fóne demo blícche genámot sínt . uuánda ceraunium grece fulmen chît latine . ióh tíu blâuua mísselichi des iacyncti. *Sed totum illud sertum capitis fulgurantis . thaumantias obtulisse reginę cęlitum ferebatur.* Día hóubetzîerda álla . brâhta iunoni taumantias táz chît mirabilis . tíu óuh yris héizet. Yris in nubibus . táz íst sertum iunonis. Târ sîhet man ána día fáreuua skithidis . únde ceraunii . únde iacyncti. *Ipsius uero diue*

Digitized by Google

uultus . assidua perlucens gratia . i. serenitate fratri consimilis. Íro ánalútte uuás íro brûoder gelîh . dúrhsíhtigez fóne gnûog émezigero liebsami. Uuáz mág ętheri gelîchera sîn . dánne aer . sô heîter íst? *Nisi quod ille inmutabili letitia renitebat . hęc commotionum assiduarum nubilo crebrius turbabatur.* Âne dáz ér îo ín gûotemo íst . sî grúnzet áber díccho fóne úngeuuítere. Aętther íst îo stille . aer uuírt ófto getrûobet. *Nam uestis eius ialina . sed peplum fuit caligosum.* Íro uuât uuás kelîh yali lapidi dêr lútterer íst . áber daz hóubettûoh uuás tímberez. Uuánda diu lúft íst túrhsíhtig . uuólchen únde nébel sínt trûobe. *Quod tamen . s. peplum . si appulsu cuiusque luminis tangeretur . inter obumbran*[J 59]*tes nebulas sude perspicuitatis gratia preniteret.* Úbe áber lîeht tarána châme . sô skíne sâr únder díen úmbehábenten nébulen . ételih clíz tero héiteri. Álso iz tánne féret . sô diu uuólchen únde der nébul síh pegínnent skeîden. *Hæc fulmen dextra . leua sonorum bombis . i. uocibus terrentibus tympanum sustinens . sub quibus plurimum sudans . ima subiecta roscidis . i. aquosis uidebatur inundare fluoribus.* Sî ín dero zéseuuun den blíg hábende . únde án dero uuínsterun éina timpanun mít prútelichen chláfleichen . ióh târúndere hírlîcho ersuízzende . téta sî dia érda fóne démo flôdere ernázen. Táz íst poeticum . dáz ter régen sî iunonis suéiz. *Huius uero calcei admodum furui . quorum maximę solea . atrę noctis nigredine coloratur.* Íro scúha uuáren sáleuue . áber diu sóla . zôh ze náhtfáreuuo. Uuánda míttiu náht íst îo fínsteriu . âne ín plenilunio. *Nam eiusdem genua zona quidem diuersicolor ambiebat . quę nunc perfulgido resplende-*

Digitized by Google

bat orbe . nunc uanescentis gratię tenuata uarietas . ita penitus ablegabat . i. euanescebat . tamquam nihil ante habuisset discolorum. Úmbe diu chníu hábeta sî éina bíndun míssefareuua . díu oûgta síh uuîlon óffeno . uuîlon uuárd taz tíu fêhi darána zegândo síh kedúnnerota . únde sô gáreuuo fersuánt . sámoso dârfóre nîeht sólches neuuáre. Táz íst kesprôchen fóne dero féhi des méris . únde állero suébeuuázero.

---

35. DE INTELLECTUALI MUNDO.

His igitur regum indumentis decenter ornata . ante consessum in suggestu sidereo positam quandam speram . celatam uarietate multiplici conspicantur. Sús chúninglicho gáro sízzende . scoûuoton sie fóre ín éina speram . ûfen éinemo stûole lígenda . ín mánigfalta uuîs kezéichen[J 60]da. *Quę ita ex omnibus compacta fuerat elementis . ut nihil abesset quicquid ab omni creditur contineri natura.* Tíu fóne állen elementis sô zesámene gedûhet uuás . táz nîeht târána nebrâste . álles tés tiu natura begrîfet. Állez taz uuérltpílde uuás sáment fóre iouis óugon . uuánda ín gótes mûote . únde ín gótes prouidentia . uuás îo gebíldot . únde sáment pegríffen . díu súnderiga mísselichi állero creaturarum. Táz íst tíu primordialis causa . día plato ideam héizet . nâh téro dísiu ánasíhtiga uuérlt keskáfen íst. *Illic cęlum omne . aer . freta . diuersitasque telluris . claustraque fuerant tartarea.* Án déro spera uuás ter hímel áller . lúft únde uuázer . érda únde hélla. *Urbes etiam . competa . cunctarumque species animantium . tam in specie*

Digitized by Google

quam in genere numerandę. Ióh púrge únde geuuígke . ióh állero sláhta tîer . únderskeitigo ióh sáment. *Quę quidem spera imago quędam uidebatur ideaque mundi.* Tíu spera uuás tírro uuérlte gescáft . únde bílde. *In hac quid cuncti . quid singuli nationum omnium populi . cottidianis motibus . i. uoluntatibus agitarent pedeire . i. perficere . formantis . s. dei speculo relucebat.* Uuáz álle . únde uuáz îogelîche lîute állero dîeto . tágeliches îlen getûon . dáz skînet ál ûzer démo spîegule des píldonten gótes. Táz uuírt ál erséuuen ín déro spera. *Ibi quem augeri . quem deprimi . quem nasci . quem occidere iupiter uellet . manu propria ipse formabat.* Uuén ér uuólti lâzen gedíhen . álde míssedíhen . únde uuén gebórn uuérden álde erslágen uuérden . dáz píldota er ímo ál dâr sélbo [J 61] mít sînero hánt. *Quam terrarum partem disperdere . quam beare . quam uastam . quamque celebrem cuperet . fictor arbitrarius uariabat.* Uuélih lánt er uuóltî férdôsen álde gesâligon . uuûoste uuésen . álde bûhafte . dáz kemísselichota er ál . sélbchostiger scáffare. *Hoc igitur fatum publicum conspicans componensque . deorum senatum iussit admitti.* Tísen állelichen úrlag ín déro spera scóuuonde . ióh sképfende . hîez er ínlâzen dáz hêrote dero góto.

---

36. SATURNUS ET OPS . ET CĘTERI PROCERES ADMISSI.

Quamuis intus intrarent . quos innominabiles sacra uis testatur . tamen etiam primatibus diuum presertimque parentibus . i. saturno et opi . uterque consurgunt.

Digitized by Google

Sôuuio dô sáment íngîengin díe díu uuîha chráft íro gótheite námolose héizet . îo dóh gágen dien hêristen . únde meîst gágen íro zuéio fórderon . stûonden siu ûf. *Uerum sator eorum gressibus tardus . ac remorator incedit.* Saturnus íro fáter lázota án sînemo gánge . ióh únspûotig uuás er ís. *Glauco quoque . i. uiridi amictv tectus caput . pretendebat dextera . flammiuomum quendam draconem . caudę sue ultima deuorantem . quem . s. saturnum credebant anni numerum nomine perdocere.* Únde mít plâuuemo tûoche behúlter . trûog er án dero zéseuuun éinen fíurenten drácchen . dér daz iâr bezéichenet . sînen zágel slíndenten . dés námo sô man uuânet . tía iârzála úns keóuget. Táz íst fóne díu . uuánda er grece héizet tez . táztir chît comedens. Án démo námen bezéichenet tau . ccc. e. bezéichenet . v. zeta bezéichenet . lx. Sô mánig tág íst ín iâre . íh méino ccc. lx. v. [J 62] Únde ímo gefállet táz er héize comedens . uuánda tempus frízet ál dáztir íst. Fóne díu chît iz in bíuuurte . álter ál genímet. *Ipsius autem canities pruinosis niuibus candicabat.* Sîn grâuui . uuás uuínterlichen snêuuen gelîh. *Licet etiam ille puer posse fieri crederetur.* Sôuuio man uuândi . dáz er áber chínt uuérden máhti. Uuánda iâr eráltêt ze uuíntere . únde eriúnget ze lénzen. *Eius coniunx grandeua corpulentaque mater . s. ops . quamuis foecunda circumfusaque partubus . tamen floridam discoloratamque uestem . herbida palla contexerat.* Sîn chéna íst ketrágenlih únde fóllide. Únde dóh sî féselîg mûoter sî . mít chínden befángeniu . dóh pedáhta íro blûomféhun uuât . éin grásegiu húlla. Uuánda diu érda íst tícchesta dero elemen-

Digitized by Google

torum . sî íst óuh féselîg . únde grásegiu. *In qua totus gemmarum metallorumque census . atque omnium prouentus frugesque sationum . larga admodum ubertate ferebantur.* Ín déro dir fólliglicho lâgen díe scázza góldes unde gímmon . ióh állero geuuáhste . únde álles tés râtes tero sâmon.

37. UESTA.

Huic uesta quę etiam coeua eius fuerat adherebat. . Ze íro hábeta síh uesta . díu iro geáltera uuás. Fíur íst ébenált tero érdo . únde líget ferbórgen ín dien stéinen . únde ín dien érdlucheren . álso ín ueseuo campanię skînet . únde in ethna sicilię. *Quę quod nutrix iouis ipsius suoque eum sustentasse gremio ferebatur . caput regis ausa est osculari.* Tíu getórsta ioui daz hóubet chússen . uuánda sî sîn mágezoha íst . únde sî ín bármôta sô man ságet. Uuánda cęlestis ignis íst óbe ęthere . únde úmbe ętherem . únde dáz chédent philoso[J 63]phi mít temo érdfiure gezúgedôt uuérden.

38. SOL.

Post hos , candida cum sorore sol auratus expetitur. Nâh tíen uuárd táraín geeîscot . tér góldfáreuuo sol . mít sînero uuîzun suéster luna. *Qui mox ut coepit ingressui propinquare . purpurę rutilantis puniceus quidam fulgor anteuenit . et rosulenti splendoris gratia . i. uenustate . totam aulę ipsius curiam . i. conuentum deorum luminauit . obstupefactis cęteris ornatibus . i. ocultatis cęteris stellis.* Tén fúrefûor .

Digitized by Google

sô er begónda chómen . éin rôt skîmo . púrpurun gelîcher . únde ín rôsfáreuuero skôni erskéinda er álla dia fálenza . ánderen zîerdon dáz chît stérnon síh pérgenten. Táz íst tíu gáreuui des hímeles . tía uuîr séhen in mórgen . êr diu súnna ûfkánge. *Ast ubi primos honorati capitis radios ingressurus inmisit . ipse etiam iupiter paululum retrogressus . sub inmensi nitoris numine caligauit.* Ióh sélber iupiter túncheleta fóre sînero skînbari . uuídere uuîchender . sô er íngândo den hóubetskîmen êrist oûcta. Tíz íst secundum rhetoricam emphaticos keságet . táz chît míchellicho . latine chît iz exaggeratiue. Íh méino uuío ióh sélbes iouis stella . tíu fóre fílo glánz íst . tánne úrouge uuírt . sô diu súnna stât skînen. *Sperę uero orbesque quos dextera sustinebat . ueluti speculo cognati luminis refulsere . i. contrafulsere.* Sélben die spere die iupiter in hénde hábeta . íh méino sélben die stellę solis et lunę . díe skínen gágen démo speculo dés íngelégenen lîehtes. Sîe infîengen ín síh . tíu lîeht tero góto . apollinis únde lunę. *Iuno autem diuersicoloris . illustris or*[J 64]*natibus ac uaria . uelut speculo cognato . gemmarum . i. numinum luce resplendens . candentibus serenis enituit.* Áber díu gefêhta únde díu zîero gegáreta iuno . erblîchendiu fóne íro lîehte . sámoso fóne gelégenemo spîegele . uuárd sî in uuîzero héiteri. Álso diu lúft îo dánne íst . sô diu súnna ûfkât.

---

39. DESCRIPTIO ĘSTIUI TEMPORIS.

Erat enim in circulum ducta fulgens corona . quę duodecim flammis ignotorum . i. preciosorum lapi-

Digitized by Google

dum fulgorabat. Apollinis corona uuás keríngtiu únde glîzendiu. Zuélif tíurero stéino glízemen hábeta sî . dáz sínt zuélif mânóda des iâres. *Quippe tres fuerant a fronte gemme . lichynis astrites et ceraunos.* Trî uuâren án sînemo énde . dáz sínt tríu súmerzeichen . gemini . únde cancer únde leo. Úbe dû díu nebechénnist . tíu zéigot tir maior ursa. Uuánda sô sî chúmit in altitudinem cęli . sô sínt gemini gágen íro chélûn . cancer gágen dien fórderen fûozen . leo gágen dien áfteren. Sélbiu ursa íst pî demo nórde . mánnelichemo zéichenháftiu . fóne díen síben glátên stérnôn . díe áller der líut uuágen héizet . únde nâh eînemo glóccunióche gescáffen sínt . únde ébenmíchel sínt âne des míttelosten. Uuélee uuâren dârána? Lichinis tér purpureus íst . únde dánnan genámôt íst . táz er lucernę gelîch íst . díu grece líchinis héizet. Dér íst geminorum . únde iunii mensis . uuánda dánne purpurei flores chóment. Áber astrites íst eîn uuîz steîn . genámoter ab astro . dáz chît a stella . uuánda man dârínne síhet sámoso [J 65] éinen stérnen uuárbelôn. Dér íst cancri únde iulii . uuánda er gelîch íst tîen uuîzen . únde ébenmíchelen zueîn stérnon . díe in cancro méisten sínt . únde aselli héizent. Ceraunos íst éin fáleuuer stéin . fóne fulmine gehéizener. Dér íst leonis . únde augusti . uuánda diu súnna dánne prénnet . sámoso blígfíur. *Quę eius effigiem reuerendam . a cognitione conspicientium . uibrantibus radiorum fulgoribus occulebant.* Tíe gemmę benâmen dáz mít téro drâti íro skîmon . dáz in ánaséhente nebechnâton. *Quarum alia cancri cerebro . leonis oculis altera . geminorum fronte assumpta tertia dicebatur.* Únde éiniu uuás

Digitized by Google

kenómen sô man chád ûzer démo gîlse cancri . ánderiu ûzer leonis óugôn . díu drítta ûzer démo énde geminorum. Dáz chád man fóne díu . uuánda sie díen gelîche sínt . álso iz keságet íst.

---

40. UERIS.

Alię sex ex utroque latere rutilabant. Ándere séhse skínen án díen sîton dero coronę. *Quarum smaragdus una.* Déro íst éiner smaragdus . állero stéino grûonesto . fóne amaritudine gehéizener . uuánda îo grûone éiuer íst. Tér íst kegében tauro únde maio . uuánda dánne íst lóub únde grás ín alegrûoni. Taurus íst únder demo síbenstirne . únde sîn hóubet íst mít fínf stérnon sô gescáfôt . táz man éinen síhet án dero mûlo . éinen án demo uuínsteren óugen . zuêne án demo zéseuuen zesámine chlébente . díe fúre éinen gezélet sint. Zuéne án dien hórnen. Déro zuéio íst ter zéseuuo . rôt únde fílo óffen. Díe fínfe héizent la[J 66]tine suculę . grece hîades. *Scithis altera.* Ánderer héizet scithis . fóne scithia dánnân er chúmet. Tér íst óuh crûone . álso diu érda íst in aprili . sô diu súnna gât in ariete. Án arietis hórnen stânt fílo gláte stérnen fîere . nâh tien hórnen gechrúmpte. Díe mág man óuh uuóla bechénnen fóne demo síbenstírne . uuánda sie uuésterhálb sîn sínt . unde únderzuísken ándere nehéine nesínt . âne des trianguli daz deltôton héizet . táz mít úndarlichen stérnon gebíldot íst. Áber aries híndersíhet síh ze táuro únde be diu sínt óuh sîne posteriora bechéret óstert . zû díen fîer stérnon . die úns óugent . ín zîlun stânde . sámoso ábafersníte-

Digitized by Google

nen taurum ze dien lánchon. Mít tíen béinen tréttot ér cętum . tér ímo súnthálb íst. *Iaspis tertia uocabatur.* Ter drítto héizet iaspis fóne aspide serpente dér in ín demo hoûbete tréget . so man chît . únde dér íst óuh éteuuaz crûone . álso óuh in martio éteuuaz pegínnet crûen . sô diu súnna íst in piscibus. Tér piscem bechénnen uuélle dér aquilonius héizet . tér séhe fóne cornibus arietis uuóla férro uuéstert . nórdhálb tes signiferi . dâr síhet er éin fílo skînbarîg triangulum . uuîto indânez . únde ióh ûzar fínf stérnon . die án dien órten . únde án dien sîton stânt . kebíldotez. Án démo bechénne sîn hóubet. Tánnan férro súndert . sîhet man án demo signifero dáz kemáhcha triangulum . ûzer fîer stérnon nâh ébenmíchelen . álso gebíldotez . álso in arithmetica diu mínnes[J 67]ta pyramis kemâlet íst. Íh méino dáz trî stérnen daz triangulum máchont . únde der fîerdo . réhto in míttemen stât. Án démo bechénne des mínneren hóubet . tér notius héizet. Fóne díen zuéin triangulis píugent síh ûf ôstert íro uincula . mít tîen die zágela zesámine gechnúpfet sínt. Ín demo bíugen síhet man pegasum . sámosô únderzuísken físken betânen. *Inter quarum uirorem foeta mari lumina . s. resplendebant . interiorisque coruscati fonti . i. fontibus quędam suauitas resplendebat.* Únder déro gimmon grûoni . skínen demo mére féseligiu lîeht . uuánda diu lénzesca súnna getûot féselen diu méretîer . únde díu sûozi des ínneren blíccches . erskéin díen rínnenten uuázeren . uuánda óuh tíu núzze uuérdent in lénzen.

Digitized by Google

41. AUTUMNI.

Hiacincto dentrides . etiam eliotropios utrimque compacti. Témo in míttemen stânden iacincto uuâren gefûoget peídenhálb dentrides únde eliotropios. *Qui lapides coloribus suis terras ratis temporum uicibus herbidabant.* Tíe stéina gegrásegoton dia érda in guíssen hérton dero zîto. *Quos ei . i. apollini ad obsequium numinis . s. sui . recurrentes uer dicebatur . et autumnus munere contulisse.* Tíe man ságet ímo ze sînemo dîoneste brâht háben . díe zesámine gerárten zuêne gnôza hérbest únde lénzen . tía éina temperiem máchont . únde éina léngi dero tágo ióh tero náhtô? Eliotropios íst crûone mít plûotfáreuuen strímon . díe ióh téro súnnun skîmen [J 68] blûotfáreuue . únde túnchele gemáchont . úbe er ín éinemo bécchine fóllemo uuázeres ûzketrágen uuírt. Pe díu hábet er dén námen . dáz er súnnauuéndiger héizet. Dér íst uirgini únde septembrio gegében . uuánda diu grûoni ín démo mânode begínnet kân in rôti. Álso dû fóne demo mêren septentrione leonem bechénnen máht . tér únder ímo íst fílo óffenero stérnon . sô máht tû únder leone séhen éina smála strâza úndarlichero stérnon . díe ydram máchont . únde díh réhto léitent ze uirgine. Tía bechénnest tû sámfto . uuánda sî óffenero stérnon íst . únde gescâffeniu . álso éin únebensîtig quadratum. Târ síhest tû sia súnthálb tes signiferi . álso dû óuh geminos únde aquilonium piscem nórdhálb síhest tes signiferi. Dentrites uuírt keántfristot arboreus . uuánda dentros grece arbor chît latine. Dáz íst éin uáleuuiu gemma . díu óuh sucinum héizet . tíu ûzer

Digitized by Google

dien bóumen díuzet . álso flîed únde hárz . únde diu ába dien bóumen ín dáz uuázer fállendo ze stéine erhártet. Tíu íst mít réhte gegében librę únde octobrio . uuánda dánne fáleuuet taz lóub . únde dánne suízzet méist ûzer dien bóumen. Iacinctus íst náh temo blûomen gehéizen. Únde uuánda er uueîtiner íst . únde uuîlon túncheler . be díu íst er scorpioni gegében únde nouembrio . in démo nébel únde túncheli íst. Uuárte des mánen férte . sô er ûzer leone gánge . ér léitet tíh êr . er ze dehéinen stérnon chóme [J 69] fúre uirginem gândo ze libra . dáz sínt zuéne stérnen gnûog míchele . díe chele scorpionis héizent. Sélber scorpio hábet tuuéres án demo rúkke zuêne gláte stérnen ébenmíchele . díe fílo réhto enchédent tíen dánnanûf síh zíllenten stérnon serpentarii . dér ûfen scorpione stât . túrh tíe zuêne mítte íst tes mânen fárt . únde ánderro planetarum. Fóne díen máht tû ín bechénnen . uuánda án ímo die zéichenháftesten sínt.

---

42. HIEMIS.

Posterior autem pars coronę ydathite adamante et cristallo lapidibus alligabatur. Táz áftero téil dero coronę . uuás zesámine gehéftet ûzer ydathide dér fóne demo uuázere genámot íst . únde óuh enidros héizet . uuánda man dârínne síhet . sámoso éinen brúnnen spríngen. Únde ûzer adamante dér demo háselnuzechernen gelîh íst . únde den nîoman ferbréchen nemág . âne geuuílohten ín demo búcchinen blûote. Únde ûzer demo cristallo dér fóne glacie genámot íst . tánnanûz man chît táz er uuérde.

Digitized by Google

Ydathides uuírt kegében aquario únde februario uuánda iz tánne fílo régenôt. Aquarius íst zéichenháfte . án díen béinen mêr dánne er fóne dien béinen ûf sî . únde án zuéin stérnon zesámine chlébenten . díe án sínemo uuínsteren téile sínt . téro hálber ze capricorno bechêret íst . târ er urzeum hábet. Áber capricornus íst zéichenháfte fóne demo lacteo circulo dér úber [J 70] sîn hóubet cât . únde óuh taz er áfter hábet fóre demo zágele drî stérnen uuîto ze gréite . únde níder gebógene . ándero drî án demo zágele déro sélbun geskéfte . áber ûfkebógene. Témo íst adamans sáment ianuario mít réhte gegében . dúrh tía hérti álles tes tánne gefróren íst. Cristallus íst sagittario únde decembrio gegében . uuánda in démo mânode îsên gestât. Sagitarius íst éin fílo óffen zéichen . únde uuóla geskéidenez fóne dien ánderen. Sîn gescáft íst nâh alsólih . sô dés mínneren . a. Der fórdero teil íst uuîzero stérnon . der áftertéil dér ze capricorno síhet . tér hábet éinen rôten stérnen . mêren dánne die ándere sîn.

---

43. ITEM DE EIUS HABITU ET FORMA.

Ipsius uero diui auro tinctam cęsariem comasque crederes brátteatas. Tû uuândist sélbiz taz sîn fáhs uuésen gúldînez . únde sîne lóccha gefédelgoldôte. Fédelgóld . táz chît fílo dúnne góld . uuánda sô man iz túnnesta geslâhen mág . táz héizet brattea . i. lamina tenuissima. *Facie autem mox ut ingressus est pueri renitentis . in incessu medio iuuenis anheli . i. sudantis . in fine senis apparebat occidui.* Án demo ingánge hábet er éines scônis chíndes kelîchi . uuánda

Digitized by Google

diu súnna in mórgen chíndiskiu íst . áber ín míttemo gánge eînes trâtes iúngelinges . álso óuh tiu hízza stárchesta ist ín mítten dág . áber án demo ûzlâze íh méino ze âbende éines [J 71] erlégenes álten. *Licet duodecim nonnullis formas conuertere crederetur.* Tóh súmelichen dûohti . dáz er zuélif pílde oûgti . nâh tîen zuélif stúndon des táges. *Corpus autem eius flammeum totum.* Ér uuás sélbo fíurin . táz skînet án sînero héizi. *Pennata uestigia.* Sîne fûoze sínt kefíderet . táz skînet án déro snélli. *Pallium coccinum . i. rubeum . sed auro plurimo rutilatum.* Sîn láchen geuuórmôt . áber fílo hárto góldrôt. *Sinistra autem manu clypeum coruscantem preferebat* Án dero uuínsterun trûog er éinen rôten skîlt . uuánda sélbiu diu súnna éinemo skílte gelîh íst. *Dextera ardentem facem.* Án dero zéseuuun éina brínnenta fácchela. Álso die poetę ságent táz álliu diu uuérlt lîeht hábe . fóne apollinis fácchelo. *Calcei uero similes . ex piropo.* Sîne scúha uuâren gelîche . únde órcholchine. Piropos chît uisio ignis . álso daz metallum óuget uisionem ignis . tánne góld . únde zuífalt chúpferes zesámine gegózen uuírt.

---

44. LUNA.

Quem iuxta luna leni quodam teneroque uultu . ex fraterna fulgorem lampade resumebat. Pî ímo stûont sîn suéster luna . mít mánmentsámero únde líndero ánasíhte . uuánda sî neuuíderslâhet tiu óugen nîeht . sô diu súnna. Únde sî enfîeng íro lîeht . fóne des prûoder lampade . uuánda íro ne-

Digitized by Google

máhti nîeht eclipsis keskêhen . úbe sî iz fóne íro sélbun hábeti.

45. PLUTO ET NEPTUNUS.

Post hos admissi fratres iouis quorum alter maritima semper inundatione uiridior . alius lucifuga inumbratione pallescens. Nâh tîen uuúrten [J 72] ínferlâzen iouis prûodera . éiner uuás fóne demo méreuuâge pláuuer . ánderer uuás fóne náhtlichemo scáteuue pleîcher. *In capite uterque dominandi sertum . pro regni conditione . i. qualitate gestabat.* Íro îouuéderer trûog sîn diadema álso chúning sólta. *Nam unus albidi salis instar candidum . atque perspumarum canitiem concolorum . alter ebenum . i. ebeninum ac tartareę noctis obscuritate furuescens.* Éiner trûog uuîzez únde ébenfáreuuez tero grâuui des féimes . únde des méresálzes . ánderer trûog keuuórhtez ûzer ébeno . únde suárzez fóne dero héllolichun náhttimberi. *Qui quidem multo ditior fratre. et semper eorum quę gignuntur conquisitionibus opulentus . alius uero propter molem elationemque corporis renudatus . ac dispuens diuitias obpressione quesitas.* Tér uuás rîchero dánne der brûoder . únde gechíster fóne átehaftemo guuúnne dero gebórnon . uuánda diu hélla ferslíndet ál dazter lébet . sî neuuírdet nîomer sât . ter ánder uuás fóre mícheli . únde fóre héui erbárôt . únde feruuérfende mít nôte guúnnenen rîchtuom. Míchel íst ter mére . únde ín uuélla síh héuendo álde ín céssa . uuírfet er ûz táz er îoner guán.

Digitized by Google

46. STIX ET PROSERPINA.

Uerum utrique diuersa coniunx. Íro chénâ uuâren úngelîh. *Nam hic nudus . omnium nutricem deorumque hospitam secum ducit . ille puellam accessibus . i. incrementis gratulantem.* Uuánda díser . íh méino neptunus . práhta mít ímo sîna chénun stigem . [J 73] dáz chît purificationem . állero góto mágazohun . únde gástkébun. Uuánda dii terrestres neuuúrtin nîomer cęlestes . úbe síe in stige palude neuuúrtîn purificati. Díu tóufi gáb ín cęleste consortium. Fóne díu neúomson die góta síh níeht fersuéren be stige. Áber pluto brâhta éina dîernun . íh méino proserpinam . uuáhsennes mándaga. Proserpina dáz íst álles érdrâtes tîehsamo . díu íst puella . uuánda érdsamo iârogelîches níuuer chúmet. *Quę ita plerumque frugem exposcentibus tribuat . ut magni numinis uota sint . eidem redibere centesimam.* Tíu sô chórn gébe íro bétâren . dáz sie íro gehéizên zegébenne dia cênzegostun. Pe díu héizet sî óuh échate . dáz chît centum . uuánda der érduuûocher ófto chúmit zênzegfáltiger.

---

47. MARS ET LIBER.

Dehinc admissi tonantis ipsius filii. Sô uuúrten dô ínferlâzen iouis súne. *Inter quos primus quidem ruber iuuenis ac uorax omnium . sititorque etiam sanguinis gradiebatur.* Téro zuéio uuás ter fórderoro éin rôt iúngeling . uuánda sîn stérno rôt íst . únde slíndâre ióh túrstesare des plûotes. Pe díu héizet

Digitized by Google

er mars . álso mors. *Alter suauis et comis.* Tér ánder uuás mámmende únde mínnesam. Uuáz íst húgelichera únde mínnesamera uuîne? *Falcemque dextera . leua gestans cratera somnificum.* Sîn rebemezers án dero zéseuuun trágende . [J 74] únde sînen slâfmáchigen chópf án dero uuínsterun. *Ac pronus in petulantiam referebatur.* Ióh spilogerner chád man dáz er uuâre. *Huius gressus incerti.* Sîne génge uuâren scránchelige. *Atque olacis . i. odorati . temeti madoribus implicati.* Únde feruuúndene fóne dero trúncheni des stárchen uuînes.

---

48. CASTOR ET POLLUX.

Post hos duorum una quidem germanaque facies. Nâh tíen châmen zuêne brûodera gelîcho getâne . uuánda sie gezuínele sínt . éinero mûoter chínt . tíu leda hîez . náls éines fáter. *Sed alius lucis sidere . noctis alius refulgebat.* Dér éino chám mít táges stérnen . ánderer mít náhtstérnen. Uuánda man ín íro ortu . únde ín íro occasu den éinen síhet âne den ánderen . pe díu chît man dáz ter éino sî des táges . ánderer dero náht. Ter mínnero dér pollux héizet . tér gât êr ûf . mít éinemo míchelemo stérnen . dér án sînemo hóubete skînet. Án dés fûozen skînet ter gemácho . uuóla fílo mínnero. Únder díen zuísken skînent trî . díe éin lángez triangulum máchont. Téro sínt fínfe. Ándere fínfe sîhest tû án demo mêren dér castor héizet. Tér hábet táragágene den mínneren án demo hóubete . dén mêren án dien fûozen . únde óuh éin triangulum stérnon únderzuísken. Ze déro uuîs sínt téro zéichen gelîh

Digitized by Google

tíe sélben gelîh uuáren . dóh pollux mínnero be díu sî . uuánda er échert homo íst . únde castor méroro . uuánda er óuh deus íst . álso iouis sún sól. [J 75]

---

49. HERCULES.

Dehinc quidam roboris inauditi . et exstirpandis semper aduersitatibus preparatus. Sô chám dô éiner mícheles mágenes . soliches man êr negehôrta . únde îo geéinoter síh zeéruuérenne álles úngefûoris. Uuánda hercules állen monstris síh îo eruuéreta . dáz chît állen egetîeren. Uuáz sínt áber égetier . âne éigesin gelîchiu tîer? Sô ydra uuás . únde arpię . únde centauri . án dien er sígo nám. *Sed eius miros lacertos . rictusque cleoneos . i. nobiles . sublimis . s. oculis iuno cernebat.* Áber iuno uuárteta mit tuuérên óugon . án sîne grôzen árma . únde án sîn gûollih kéinôn. *Quis inter eos decernentes feminę . quarum una . i. diana uirgo ferebatur . alia . i. uenus . generationum omnium mater.* Uuâren óuh ánderiu uuîb chîesende . uuér er únder ín uuâre . dáz chît . uuîolich er únder dien ánderen uuâre. Téro uuás éiniu máged . ánderiu uuás mûoter állero gebúrtô. Éiniu lóbeta gehîte . ánderiu úngehîte. *Illi . idem diâne arcus cum pharetra . huic idem ueneri rosis decusatim uinctis sertata contextio.* Énero uuás kehénde der bógo mít temo chóchere . uuánda sî uenatrix íst . tírro lîcheta dáz zîero gerígena geflúhte . ûzer gedrúngenên róson . dáz man brûten máchot. *Quam et conspicere nitentem . et fantem audire dulces illecebras . et attrahere flagrantissime . spiritus hala-*

Digitized by Google

tibus redolentem . et osculis lambere . et contingere corpore . eiusque uelles cupidine suspirare. Tía máhtist tú gérno séhen glîzenta . [J 76] únde hóren chóson álle lústsamina . únde gérno erstínchen tóumenta fóre íro hírlichun stángmachúngo . únde chóssôn . únde íro líde hándelon . únde chélen nâh íro mínnon. *Quę quidem licet amorum uoluptatumque mater omnium crederetur . tamen eidem deferebant pudicitię principatum.* Tíe châden sie uuésen méistrun állero chíuski . dóh sî uuâre mûoter álles nîotes . únde állero uuúnnolîbi. Uuánda zuô ueneres sínt . éiniu pudica ánderiu inpudica.

50. CERES.

Cum his . s. diana et uenere grata ceres uidebatur. Sáment tíen gíengh tíu lîebsáma ceres . táz chît chórngéba. Uuéliu íst táz âne diu érda? *Admodum grauis femina.* Éin suâre uuîb. Uuánda sô suâre íst tiu érda. *Alumnaque . i. cultrix terrarum . ac nutrix mortalium.* Állero lándo bûuua . únde ménniscon zúgedâra.

51. UULCANUS.

Quidam etiam claudus faber uenit. Chám óuh éin hálz smíd. Uuánda fíur hábet îo úngréhten gángh . únde iz príchet îo ze éinuuéderro hénde . sámosô der hálzo. *Qui licet crederetur esse iunonius . i. aerius. Suspensio.* Únde dóh er lúftlîh kehéizen sî. Zíu? uuánda fóne dero lúfte chóment tiu blígfíur. Únde be díu ságent fabulę .

Digitized by Google

dáz ín iuno stîeze ába hímele . únde er ín lemnum fállendo hálz uuúrte. *Totius múndi ab eraclyto dictus est demorator . i. detentor. Depositio.* Dóh uuás er sô eraclitus ságet . pehéftâre állero dero uuérlte. Uuélih téil dero uuérlte . íst âne fíur? [J 77] Áber dóh sínt tríu fíur zeuuízenne. Éin fíur íst iouis . únscadeháftiz . ánderiz íst uulcanus scádonde án dien blícchen . daz trítta íst uesta . dâr uuîr únsíh pî uuármen.

---

52. FORTUNA ET RELIQUI.

Tunc etiam omnium garrula puellarum . et contrario semper fluíbunda luxu . leuitate pernix desultoria gestiebat. Dô chám óuh állero dîernon ferchrôndosta . únde díu îo fóne únstâtero gnúhte . únde uuíderuuártigero . indagáltlîchero líehti . suépferlicho sprúngezta. Sî gáb uuîlon fílo . fílo nám si óuh. Díu uuíderuuartîg íst gnúht. Táz têta si óuh káhes . únde ungeuuândo . únde sámoso sprángondo. *Quam alii sortem asserunt . nemesimque nonnulli . tychenque . i. fortunam quam plures . aut nortiam . i. infirmitatem.* Día héizent súmeliche sortem . súmeliche nemesim . uuánda sors latine . únde nemesis grece éin bezéichenent. Súmeliche héizent sie uuîlsalda . súmeliche chráftelôsi. Uuánda umbe infirmitatem . uuúrten lôz fúnden. *Hæc autem quoniam gremio largiore totius orbis ornamenta portabat. Suspensio.* Uuánda sî áber ín uuîtemo scôzen . álle uuérltzîerda trûog. *Et aliis impertiens repentinis motîbus conferebat. Et hic.* Únde sî súmelichen gáhes mûotes káb. *Rapiens his comas puellariter. Et hic.*

Digitized by Google

Súmeliche róufende . álso dîernon spíl íst . íh méino íro gûot ínzúcchendo. *Caput illis* [J 81] *uirga comminuens. Et hic.* Súmelichen mít temo stábe daz hóubet in érnest préchende . álso sî dîen tûot . tîen sî íro geédele nímet . únde síe scálchet. *Eisdemque quibus fuerat eblandita ictibus crebris uerticem . complicatisque in condilos . i. in nodos digitis uulnerabat. Depositio.* Ióh tíen sî fóre zártota . díen sélben uuárta sî blíuuendo daz hóubet . mít tero fíuste. Uuáz íst tiu fúst . âne sô diu hánt síh petûot. Tánne bérgent síh tie fíngera . únde óugent síh tie chnóden. *Hæc mox ut facta conspexit omnia subnotare . quę gerebantur in iouis consistorio . ad eorum . s. fatorum libros et pugillarem paginam curruit . s. quam albo dicunt.* Sô díu gesáh parcas prîeuen . álliu díu ín iouis hóue getân uuúrten . líuf sî dára ze dîen brîefpûochen . únde ze déro hántsámun pagina . día sie héizent albo. *Et licentiore quadam fiducia . quę conspexerat . inopinata descriptione corripuit . ut quędam repente prorumpentia . uelut rerum seriem perturbarent.* Únde síh fertrûende . zúhta sî dáz sî dâr sáh . ze íro úngeuuândun gebrîefedo. In dîen uuórten . dáz ételichiu gáhes chómentiu . dero díngo ríhti geírtîn. Uuánda sî tûot sô úngeuuânden uuéhsal . sámosô gótes penéimeda ín sînemo albo féste nesî . únde álliu díng fóne íro geuuálte stúzzelingun geskéhen. *Alia uero quę causarum ratio prospecta uulgauerat . quoniam facere inprouisa* [J 79] *non poterat . suis tamen operibus arrogabat.* Uuánda sî áber díu nemáhta tûon . únforegeuuízeniu . díu dô îu ermâret hábeta . díu fóresíhtiga réda dero úrhabo . tíu ánazócchota si síh tóh. Uuánda mánige

Digitized by Google

uuândon . dáz nehéin gótes prouidentia dia uuérlt neríhti . únde álliu díng âne órdena tuuárotîn . únde âne úrhab. *Post hanc uulgo cęteri deuenere.* Náh íro dúzen die ándere sáment zû.

---

53. CONSESSUS CELITUM.

Iupiter nunc solio resedit . precepitque cunctos pro meriti ordine residere. Tô sáz selber iupiter án sinemo stûole . únde híez tie ándere álle be hêri sízzen. *Tuncque subsellia flammabunda . i. micantia . cętum suscepere sidereum.* Tô inthábeton scône sídellâ . día hímeliscun mánigi. *Uerum quidam redimitus puer ad os compresso digito salutari . silentium commonebat.* Únde éin zîero gáro chínt . kebôt stílli mít sînemo chétefingere úber den múnt kelégetemo. Táz íst ter nahôst temo dûmen stât . tér óuh index héizet. Mít témo chétent síh îo nóh saraceni . áfter áltemo síte. Táz kezîerta chínt íst cupido . démo cupidini úngelîchiz . tén man nácheten mâlet . uuánda er deus turpidinis íst. *Conticuere omnes . intentique ora tenebant.* Tô gedagetôn síe álle . únde fernâmen dárauuért. *Tunc iupiter cepit.* Dô spráh iupiter.

---

54. IUPITER INSINUAT DIIS . NUPTIAS UELLE FILIUM. [J 80]

Ni nostra astrigeri nota benignitas . conferre arbitrium cogeret intimum. Suspensio. Úbe míh nescúnti mîn gûotuuilligi . mínen tóugenen uuíllen mít íu áhton. *Et quicquid tacito uelle fuit satis . id ferre*

Digitized by Google

in medium collibitum foret. Et hic. Únde úbe míh nelústi fúre íuuih príngen . dés mír suígentemo sámouuóla spûoti. *Possem certa . i. mea decreta meis promere ductibus . i. sententiis. Depositio.* Ánderesuuío máhti íh éinrâte gefrúmmen mîne benéimeda. *Nec quisquam illicitis tollere nisibus . concertans cuperet . i. ualeret iussa deum patris . i. mea iussa.* Únde nîoman nemáhti eruuénden mîn gebót . dóh er síh óuh péitti únmûozhafto dáragégene strîten. *Sed tristis melius censio . i. decretio clauditur . atque infanda premit sensa silentium.* Áber únfrôlih rât . uuírt íuuih páz ferhólen . únde báz uuírt fersuuîget léidsam uuíllo. Zíu? *Ne uulgata cieant corda doloribus.* Nío síe irmârte . diu hérzen neléidegoen. *At cum lęta patrem promere gaudia deceat. Suspensio.* Sô míh áber lústet húgelichiu díng zeáhtonne. *Et certo foedere . iungere pignora . palam . i. coram perpetuis nutibus . i. diis. Et hic.* Únde mînen sún ze féstemo gehíleiche síton fóre íu góten. *Cassum est nolle loqui sensa decentia. Depositio.* Sô íst únnúzze den rât íuuih zehélenne. *Uo-*[J 81]*biscum ergo o grata dei propinquitas conferre studium est uota propaginis.* Mîn lîeba gemâgeda . sáment íu lîchet mir zeáhtonne mînes súnes uuíllen. *Ęquum quippe puto . orsa maiugenę . inclyti nostri pignoris . quę sectanda forent . probarier foedere . i. sanctione cęlitum.* Únde dúnchet mir réht . mít íuuer góto gelúbedo geféstenôt uuérden . sîne bedígeda . dîe zefóllonne sínt. *In nostris merito degere sensibus.* Únde dáz mít réhte lígen ín mînemo sínne. *Quę nec frustra mihi insita caritas . ut sueuit stringere patria pectora.* Nóh árdingun neíst mir

Digitized by Google

ána díu mínna . díu míh níeht éin neduuínget . álso sî óuh ánderro fátero mûot tûot. *Nam nostra ille fides.* Núbe óuh tárúmbe . dáz er íst mîn tríuua. *Sermo benignitas.* Mîn spréchen . mîn únst. *Ac ugrus genius . i. adiutor.* Mîn uuâre hóldo. *Fida recursio.* Mîn getríuua uuíderfárt. *Interpresque meę mentis.* Chúndâre mînes uuíllen. *Honos sacer.* Uuíhiu êra. *Hic solus numerum promere celitum.* Ér éino uuéiz tía mánigi dero góto. *Hic uibrata potest noscere sidera.* Ér chán gezéllen die glîzenten stérnen. *Quę mensura sit polis.* Uuélih uuîti án dien hímelgíbelen sî. *Quanta profunditas.* Únde uuélih íro hóhi sî. *Qualis sit numerus marmoris haustibus . i. guttis.* Únde uuío mánige trópfen des méres sîn. *Et quantos rapiat margine . i. litore cardines . i. reditus.* Únde uuío mánige uuíderzuccha ér tûe án demo stáde. *Quęque nexio liget* [J 82] *elementa dissona.* Uuélih pánt zesámineháhe díu míssehellen elementa . sô fíur únde uuázer íst . lúft únde érda. Tés íst álles mercurius únderchleine . uuánda sermo gründet táz ál. *Perque hunc ipse pater foedera santio.* Mít témo íh ióh mîn sélbes kehíleiche féstenon. *Sed forsan pietas . s. dea sola recenseat . quę parens . i. obediens probitas . s. mercurii munera pensitet . i. impleat.* Nû mág keskêhen daz pietas éiniu gezálôt . uuáz sîn gehôrsama gûoti . dîonestes ketûoe. *Qui phoebi anteuolans sepe iugalibus . i, equis in sortem . i. in modum famuli nonne relabitur?* Tér dero súnnun rós fúrelóufende . áber ze íro iruuíndet . neîlet tér ín dîonestmánnes uuîs na? *Hic quoque sic patruis seruit honoribus . ut dubium sit quis mage proprium uendicet.* Ióh sînên féterôn uulcano neptuno plutoni . íst ér sô gedîene .

Digitized by Google

dáz ín zuîfele sî . uués er éigenôsto sî. *Illum flagitant sęcla iugarier conubio . rite suadentem . i. exposcentem meritis laboribus . et additum . i. grande robur flagitat thalamo.* Nû ládont ín ze hîion sélben die zîte . uuóla dáz ferdîenonten mít lóbesamen árbeiten . únde sîn sélbes chréftîg éllen . héizet ín nû ánagehîien.

---

55. ITEM QUALIS SIT QUAM ADAMAT.

At uirgo placuit docta nimis et compar studio. Nû íst ímo gelîchet éin dîerna fílo chúnnig . únde ímo ébenflîzig. *Sed cui terreus ortus . propositum in sidera tendere.* Áber sô íst iz kelégen . dáz sî búrtig fóne érdo . sín hábe ze hímele. Ŝî uuíle hímeliskiu uuérden . [J 83] dóh sî írdiskiu sî. *Plerumque et rapidis pręuolat axibus . ac means exsuperat sepe globum mundi.* Únde tûot sî ófto dîa fúrefart . ûfen drâten réiton . dáz chît . íro rósken sín fúreséndet sî. Únde fárendo . dáz chît íro mûot récchendo . úberstîget sî ófto día sínuuelbi des hímelis. Uuánda sî dénchet . tés ûzerhalb tero uuérlte íst. *Censendum ergo o superi . et qui recolitis tenerier terris uestra crepundia . quę occultant sacra . s. templa latentibus aditis . quo nihil cunę officiant editę.* Nû íst zeáhtonne mít íu góten . ír dir óuh pechénnent ín érdo íuuera uuésteruuât . díu, ín dien chîlechon líget kehálten . dáz íro sô gebórnero díe chíntuuága . netuên nehéina tára. Ír súlnt ténchen . uuío sî uuérde inmortalis ex mortali. *Iungantur paribus nam decet auspiciis.* Kébe man síe mít héilesode zesámine . dáz íst kezâme . dáz lîchet mir. *Et nostris cumulent astra*

Digitized by Google

nepotibus. Únde fúllên sie den hímel . únserro néfôn.

---

56. DEORUM FAUOR ET CONSENSUS.

Sed postquam finem loquendi iupiter fecit . omnis deorum senatus in suffragium concitatur. Náh tîen uuórten . uuárd is fólchete . állez taz hérote. *Acclamantque cuncti . fieri protinus oportere.* Únde châden álle dáz man iz hálto frúmmen sólti. *Adiciuntque sententię iouiali . ut deinceps mortales . quos uitę insignis elatio . et maximum culmen meritorum ingenium in appetitum cęlitem . propositumque sidereę cupiditatis extulerit . in deorum numerum coaptentur.* Únde légeton sie zû ze iouis rédo . dáz óuh ánauuertes tîe ménnisken . ín dero góto zála genómen uuúrtîn [J 84] tîe dehéin zéichenhaft púrlichi íro lîbes . álde íro sínnigi . díu ióh meîst uuírde máchôt . erhéue ín dia hímelgelúst . únde ín dén uuíllen dáragéronnes . álso philologia dáragéreta. *Ac mox inter alios quos aut nilus dabat . aut thebę . ęneas romulus alïque . quos postea astris doctrinę nomen . i. fama nominis inseruit . designati . i. descripti cęlites nominentur.* Ióh sâr únder ánderen . díe fóne egypto sínt . sô isis íst . únde osiris . álde fóne thebis . sô cadmus íst filius agenoris . ęneas únde romulus . kebrîefte góta hîezîn. Únde ándere dârmíte . dîe sîd íro lîbe . íro líumendigo námo ze ánderên góten gestôzen hábet. *Ut post membra corporea . deorum fierent curiales . i. consortes curię.* Dáz sie nâh írdiskên líden dero góto hûsknoza sîn. *His quoque annuente ioue . iubetur quędam grauis insignisque femina . quę philosophia*

Digitized by Google

dicebatur . hoc superi senatus consultum . i. consilium . gneis incisum . i. insculptum tabulis . per orbes et competa publicare. Ioue dáz ál gelóbontemo . hîez man sâr éina getrágenlicha frówuun . únde hêrlicha . díu philosophia hîez . tîa sélbun frôno éinunga an êrinen tábellon gescríbena . mâre getûon áfter állên hímelríngen . únde vuégen. *Tunc iuno condicit . propter predictorum thalamum iuuenum . i. mercurii et philologię . et nuptialia peragenda . uti posttridie omnis ille deorvm senatus . diluculo conuenirent in palatia . quę in galaxia iouis arbitrationem potissimam faciunt.* Tárazûo gébôt iuno . dáz sie álle des trítten dáges frûo châmîn dára in dîe fálanza . [J 85] díe ín lacteo zirculo iouis sprâcha állero námohaftestun máchont . dáz chît . târ díu námolichosten díng ergânt. Táz téta sî . sâr zegéfrúmmenne dén gehîleih . únde díe brûtloufte dero iúngon. *His igitur actis solio rex ipse surrexit.* Sô in énde gesáztero sprâcho . stûont ter chúning sélbo ûf. *Omnisque ille deorum numerus . sedes proprias cursusque repetiuit.* Álliu dero góto mánigi eruuánt . ze íro hérebergon . târ sie stationarie stellę fóre uuâren . álde ze íro férten . án dien sie fóre uuâren.

EXPLICIT PRIMUS LIBER. INCIPIT SECUNDUS.

Digitized by Google

1. CONSULTUM IOUIS PHILOLOGIĘ . INNOTUIT.

Sed purum . i. serenum cęlum scandebat nox . i. luna . astrificis habenis reuocans merso . i. occidente phoebo fulgentia sidera. Hína ze âbende uuárd . kîeng ter mâno ûf . mít sînemo gestérnôten brîdele . dáz chît án dés prîdele guóneheîte íst stérnen zemâlenne . áber ze oûgon bríngende . nâh súnnun sédelgange dîe skînenden stérnen. *Ardua tunc senior succendit plaustra bootes.* Únde bootes hérosto dero nórdzéicheno zúnta die uuágena. Uuánda er plaustris fólget . tîe ébenglát sínt fácchelôn . dánnan uuírt er sîe geságet zúnden. *Et spiris toruo nituerunt astra dracone . i. torui draconis.* Únde glízen die stérnen án demo geuuúndenen drácchen. Ér uuíndet ten háls úmbe cynosuram . den zágel úmbe elicem. Bootes hábet stânde drî stérnen [J 86] nâh ébenmíchele . éinen án demo hóubete . zuêne án dien áhselon. Drî hábet er tuéres ín zîlun stânde . gágen dien tútton . únde éinen níderor sámoso ín sînemo scôzen . dér arcturus héizet . rôten únde míchelen. Gágen dien chníuuen hábet er óuh stérnen. Únde sô síhet man ín . sámoso ûf in uirgine stânden . únde die áhsela hábenten . ín ében dien béiden maioris ursę. *Auratis etiam flagrans splendebat in armis . qui trahit ęstifero fulgentem sirion ortu.* Skéin óuh orion mít sînemo scônen suérte . dér sirium

Digitized by Google

stérnôn glátesten in lingua maioris canis nâh ímo fûoret . hízza máchonten. Tér begínnet ûfkân sáment tero súnnûn quinta decima kalendas augustas . sô die tága héizesten sínt. Pe díu sínt tîe tága fóne cane caniculares kehéizen. Uuér íst tér orionem nebechénne? Án dés cúrtele séhs stérnen míchellicho zéichenháfte sínt . íh méino . uuánda íro drî tuuéres stânt . trî níderhángent . sô gréhto ín zîlun . únde sô ébenferro . únde sô ébenzórfte . únde sô gelîche ín ánasíhte . dáz sie spectaculum tuên án hímel uuártenten . sô uuîo éiner dero níderhángenton dúnchelôro sî . dánne die ándere. Âne dáz sínt án sînemo hóubete drî stérnen gnûog óffene . tîe éin éngez triangulum máchont. Únde án dero zéseuuun áhselo éin rôter gláter . únde án dero uuínsterun ánderer uuîzer . sámogláter. Trî sínt óuh óffene . án sînen suértskéiden díe úber sîn uuínstera dîeh kânt. Zuêne án dien fûozen zuene án dien chníuuen. Déro zuéio íst ter uuínstero sô óffen . táz in állen [J 87] súntzéichenen nehéin mêro neíst . âne sirium. Nóh tánne inchédent témo fîere tie sáment ímo quadratum máchont. Áber canem án démo sirius íst . síhest tû súndert ferstráhten . únde állen sô gemâleten mít stérnon . dáz ióh sîniu beîn óffeno únderskéiden sîn . diu fórderen ióh tiu áfteren. *Hoc quoque sertum quod ardet sparsum nisiacis floribus . i. floribus nise montis indici redimitur ambitum multiplici lumine.* Ióh tíu corona . díu mít indisken blûomon geféhet íst . díu glánzta síh . úmberíngtiu mít stérnon gnûogen. Nisa héizet ter bérg ín india . dâr liber gebétôt uuárd. Tés uuírten uuás ariadnes . téro uulcanus ze íro brûtlouften dîa coronom brâhta

Digitized by Google

secundum fabulas . tîa man ín hímele sîhet. Sî rûoret bootem án dien áhselon . hárto skîmbariu éinahálb . únde áber ánderhálb túncheliu. Híer íst zeuuîzenne . dáz er ételichiu nórdzéichen únde ételichiu súntzéichen némmendo . álliu zéichen ferfâhet. *Uirginis interea trepidas perlabitur aures fama . s. dea . iouis magno dum complet tecta boatu.* Únz táz mâre . dô den iouis hóf erfúlta . sô chám iz óuh téro îligun mágeđe ze ôron. Sî uuás îlig álso iz keséget íst . álliu díng zeergrúndenne . únde inmortalis zeuuérdenne.

2. MEDITATIO EIUS.

Denique ipsa philologia compertis superum decretis . adultaque . i. profunda iam nocte peruigilans . multa secum ingenti cura anxia retractabat. Únde sî sélba dero góto éinunga . geéiscôt hábende . únde [J 88] únz hína férro náhtes uuáchende . dâhta sî hárto sórgendo in mánigiu. *Ingrediendum primo senatum deum . iouisque subeundos inpremeditata . i. repentina uisione conspectus . exiliendumque sibi . in superum cęlitumque sortem.* Sî dâhta fúre die góta ze êrist spûotigo zechómenne . únde fúre sélben iouem . únde hínaûf zegespríngenne . ín daz lôz téro ûfuuértigon únde dero hímeliscôn. Uuánda fóne gótes sélbes lôze íst fúnden uuémo diu érda súle . únde uuémo der hímel. Álso iz chît. Cęlum cęli domino . terram autem dedit filiis hominum. *Deinde ipsi sociandam esse cyllenio.* Dáranâh tâhta sî . dáz sî gehîen sólta ze cyllenio . álso íro fama ságeta. *Quę licet miro semper optarit ardore . tamen uix eum*

Digitized by Google

post unctionem palestricam recurrentem . dum flores ipsa decerperet . prelectis . i. ualde electis quibusdam erbusculis conspicata est. Sôuuîo sî áber sîn hárto gér uuâre . sî hábeta ín dóh chûmo bescóuuot eruuíndenten nâh témo sálbe des rángleiches . dô sî blûomonde gîeng . súmelichen chrûteren gnôto dárazû eruuéliten . sî neuuólta nîeht chrûteliches plûomen brêchen. Uuánda er deus palestrę íst . pe díu chît er fabulose . dáz sî ín án demo gánge geṡáhe . únz sî gîeng plûomondo . dáz chît rationes sûochendo állero tóugenero díngo . díu núzze sint zeeruárenne . Álso paulus scrîbet. Non plus sapere . quam oportet sapere sed sapere ad sobrietatem. Tér dés fólget témo begágenet mercurius . táz chît eloquentia. Díe ín olimpiade palestram [J 89] ûobton . dîe sálboton síh . nîo íro congressores án demo ríngenne síe sô fásto gesuérben nemáhtin . dáz sîe sie níderbrâhtin. Táz sálb hîez ceroma. Be díu chád hieronimus. Ceroma perdit et inpensas . qui bouem mittit ad palestram. Dáz chît. Sîn sálb ferlíuset . únde sîna frûonda . dér den óhsen frúmet ze ránguuîge. Uuánda diu palestra sól mêr uuérden ratione . dánne uiribus. Ter óhso hábet áber uires . sine ratione. *Quid quod utrum sibi hęc nuptialis conduceret . i. conueniret amplitudo anxia dubitabat?* Uuáz túnchet tír áber dés . táz sî ángestlîcho zuîfelota . úbe íro núzze uuâre súslîh hígûollichi? *Nam certe mithos . i. fabulas poeticę etiam diuersitatis delicias milesias . historiasque mortalium . postquam supera conscenderet . se penitus amissuram . non cassa opinatione formidat.* Sî fórhta dés si níeht úndurftes nefórhta . dáz si ferlîesen sólti ze hímele fárendo . díu

Digitized by Google

mêterlichen spél . únde die mísselichen mêteruuúnna milesii . dér fóne íro screîb . únde álle die historias tero ménniscon. Sî dárbeta úngerno dero írdiskon uuúnnon . dóh sî hímeliskiu uuérden uuólti.

---

3. CONIECTURA EX NUMERO.

Itaque primo conquirit numero . conducatne conubium . atque etherii uerticis . i. mercurii pennata rapiditas . i. uelocitas . apto sibi foedere copuletur . ex nuptiali congruentia. Tô sûochta sî ze êrist zálondo íro sélbero námen únde mercurii . úbe íro der gehíleih kefîele . únde úbe íro dés ínbóre fárenten snel[J 90]li . dáz chît . úbe íro déro snéllo uuíne . ze gemáchero míteuuiste gespírre uuérden sólti . áfter gehîleîhlichemo gelímfe. *Moxque nomen suum . cilleniique uocabulum . in digitos calculumque distribuit.* Únde sâr dârmíte zeteîlta sî únder dien fíngeren . únde chêrta si ín zála . íro sélbero námen . únde cyllenii. *Sed non quod ei dissonans discrepantia nationum nec diuersi gentium ritus finxere . pro locorum causis et cultibus.* Náls áber nîeht tén námen . dén ímo gescáffôt hábeta . díu mísseliutigi . álde díu míssesitigi dero dîeto . dâr er mercurius . únde cyllenius . únde arcas . únde trimegistus hîez . náh tîen díngen . únde díen gedéhten dero stétô. *Uerum illud quod nascenti . s. mercurio . ab ipso ioue siderea . i. cęlesti nuncupatione compactum est . ac per sola egiptiorum commenta uulgatum . fallax mortalium curiositas asseuerat.* Núbe dén námen . dér ímo gescáffôt uuárd . fóne sélbemo ioue . dô er gebórn uuárd . íh méino xyrios . i. dominus . únde dén échert fóne

Digitized by Google

egipzisken úrdâhten dero líuto lúcca fíruuizze ságet uuésen ermârten . únde ersprángten. Sie neerdâhton ín . nóh fóne ín neuuárd er ersprénget . súnder fóne iouis auctoritate chám er. *Ex quo finalem utrimque literam sumit.* Fóne démo nám sî . dén béidenhálb slózhábigen bûohstab . íh méino chi . dér âne slóz súslîh pílde hábet . x. únde . dc. pezéichenet. *Quę numeri primum perfectumque terminum claudit.* Tér áber sús ketâner . lxi . íh méino mít slóze . dáz êrista . únde daz fólleglichosta énde numeri máchôt . uuánda er sô [J 91] beslózener . millenarium bezéichenet. Án mille íst táz énde des zéllennis . târfúrder nemág nîoman dia zála bríngen . er neábere sia . dáz er chéde . duo milia . tria milia. *Dehinc illud . s. sumit . i. considerat . quod in fanis omnibus soliditate cubica . dominus . s. mercurius adoratur.* Dáranâh chós sî dáz tárána . dáz er ín állen sînen chîlechon hérro gebetôt uuírt . kezéichender mít téro fólleglichi dés sélben cubi. Uuánda óbe sînen statuis uuárd îo dáz sélba beslózena chi . gescríben . dáz er nû cubum héizet . úmbe millenarium numerum . dér in arithmetica cubus kehéizen íst. Uuáz íst cubus âne daz pílde . dáz ébenláng . únde ébenbreît . únde ébenhôh íst . álso mánige áltara ín chîlichon gescáfen sínt. Úbe dû dánne dia ébenmíchili sûochest án mille . sô uuírt sî dir án díu geoûget táz tarána sínt cênstunt. cêniu cênstunt. Dánnan héizet er cubus . álso óuh . lx. iii. cybus héizet . uuánda dârána sínt fîerstunt fîeriu fîerstunt. Táz íst tíu gelîchi dero longitudinis . únde dero latitudinis . únde dero altitudinis . án díen núməris . tánnan sie cybi héizent. *Literam quoque quam prudens samius . i. phita-*

Digitized by Google

goras estimauit asserere uim mortalitatis . in locum proximum sumit. Sî nám óuh nâh témo chi . dén bûohstab dén phitagoras . fóne samo insula . uuânda dero ménniscon lîb zéigon . íh méino . y. dér fóne éinemo cínken ín zuêne síh spáltet . álso óuh ter ménnisco nâh tero . chíndiscun éinfalti . éinuuéder gefáhet ze zéseuuun . álde ze [J 92] uuínsterun . dáz chît ad uirtutes . álde ad uitia. *Ac sic mille ducenti . x. et VIII. numeri refulserunt.* Ze déro uuîs oûgton síh án sînemo námen . íh méino KVPPIH . zuélifstunt cênzeg únde áhtocêniu. Uuánda chi bezéichenet dc. y. bezéichenet cccc. Ro . bezéichenet . c. Sô áber ro . c. Iota . x. Eta VIII. Dánnan uuérdent kesámenot mille . cc. XVIII. *Quos perita restrinxit in tertium numerum . per nouenariam regulam . minuensque per monades subrogatas . i. detractas decadibus.* Tîe numeros prâhta sî chleîndâhtiga ze drín . mít tero regula níunonnes . tie cênunga mínneronde mít ábagenómenen unitatibus. Sî zálta îo éines mínnera dánne cêniu . únz álliu díu zála geníunôt uuárd . únde dríu échert úbere uuúrten. *Suum quoque uocabulum per septingentos XXIIII. numeros explicatum . in quaternarium duxit.* Íro sélbero námen. ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ brâhta sî óuh keníunoten fóne septingentis XXIIII. ze fîerin. Uuánda fi bezéichenet D. Iota x. Lauta XXX. O. LXX. Sô áber lauta XXX. Únde áber. O. LXX. Gamma III. Áber iota x. Alfa I. Téro sínt állero DCCXX III. *Qui uterque numerus . congruenti ambobus ratione signatur.* Dîe zuêne numeri íh méino III . únde III. gefállent ín zueîn . áfter gelímpflichero rédo. *Nam et ille quod ratio principium medium finemque dispensat . pro certo perfectus est.*

Digitized by Google

Uuánda ternarius íst fóne díu perfectus . dáz îo ratio dríu gescáfôt . íh [J 93] méino ánagenne . únde mítti . únde énde. Álso iz chît. Sapientia pertingit a fine usque ad finem fortiter . et disponit omnia suauiter. *Quippe lineam facit solus.* Ér éino máchôt tén réiz . únde den stríh . târ diu léngi ánaíst . uuánda nehéin stríh nemág sîn . âne initivm . únde medium . únde finem. *Et solidorum frontes . incunctanter absoluit.* Únde ér vuúrchet díu énde déro in hóhi erháfenon numerorum . únde corporum. *Nam longitudine . latitudine . profunditateque censentur.* Álso dârána skînet . táz siu an drín mâzon gestânt . íh méino in léngi . únde in bréiti . únde in hóhi. Án déro mâzon îogelichero . sínt zuéi frontes. In longitudine ante et retro . in latitudine dextra et sinistra . in profunditate sursum et deorsum. *Dehinc quod numeri . s. ternarii triplicatio . prima . ex imparibus cybon gignit.* Táranâh íst er óuh târúmbe perfectus . táz sîn dríualti . íh méino nouenarius . êristo dero úngerádon . cybum máchot. Tér terni máchont nouem . ter nouem . máchont XXVII. Dáz sínt ter terni ter. Únde dáz íst cybus . fóne déro ébenmícheli dero spatiorum . íh méino longitudinis . latitudinis . altitudinis . álso óuh quater quatuor quater cybus íst . sô ih fóre ságeta. *Tres autem symphonias quid ignorat in musicis?* Uuér íst óuh . tér drî consonantias . íh méino diatesseron . diapente . diapason nebechénne in musica? Uuér íst . tér óuh án dîen ternarium neêree? *Numerusque impar . maribus est attributus.* Úngerad numerus íst [J 94] tien gómenen gegében! uuánda er stárchero íst . tánne par sî . únde er únspáltig íst . álso dáragágene par dien uuîben

Digitized by Google

úmbe íro uuéichi geuuídermézot ist. *Omne uero tempus tribus uicibus . i. uicissitudinibus uariatur.* Únde álle zîte hábent trî uuéhsela . presens . preteritum . et futurvm. *Atque idem numerus . i. ternarius . seminarium perfectorum . sexti uidelicet atque noni . alterna diuersitate iunctvrg.* Únde íst er sâmo senarii . únde nouenarii . dîe béide perfecti sínt . in úngelichero zesáminelégi. Uuánda gezuíualtoter . máchot er senarivm . gedríualtoter . nouenarivm. Senarius íst perfectus . uuánda ér erfóllot uuírt fóne sînen partibus . nouenarius íst perfectus . uuánda er fóne ternario gestât . tén er fóre hîez perfectum. *Rite igitur . i. iure attribuitur deo rationis.* Pe díu háftet ternarius mit réhte démo góte dero rédo . i. mercurio. *Philologia autem . quod etiam ipsa doctissima est . licet fęmineis numeris ęstimetur . absoluta tamen ratione perficitur.* Áber philologia . uuánda óuh sî diu uuvnderchúnniga íst . dóh sî ze geráden numeris kezélet sî an íro quaternario . sî uuírt tóh tarána gescáffot ze fólleglichero rédo . dáz chît ze perfecto numero. *Nam quaternarius suis partibus complet decadis ipsius potestatem.* Álso dârána skînet . táz er denarium . dér perfectus íst . erfóllot mít sînên stúcchen. Ér íst quatuor . be díu íst er óuh tres . unde duo . únde vnum. Unum . duo . tres . quatuor . erfóllont denarium. *Ideoque perfectus est.* Pe díu íst er perfectus sáment denario. Dér únzuîueligo fóne díu perfectus íst . uuánda állêr der numerus túrh ín gât . únde an ímo erfóllot uuírt . únde ze ímo eruuíndet. *Ideoque perfectus est.* Pe díu íst quaternarius [J 95] fólleglih. *Et habetur quadratus . ut ipse cillenius . i. ternarius . cui conue-*

Digitized by Google

niunt anni tempora . cęli climata . mundique elementa. Únde íst er gefîerot . uuánda ímo ébenmánigiu tempora sínt . únde climata . únde elementa . álso óuh ternarius kefîerot íst . únde án dîen sélbên drîostunt fîeren . fîerstunt fúnden uuírt. *An aliud confitetur illa deieratio . i. attestatio . senis . i. phitagorę . qui mathentetradan . i. doctrinam quaternariam non tacuit . nisi perfectę rationis numerum?* Uuáz uuíle ánderes tíu féstenunga phitagorę . dér dîa fîerzinkun méisterscáft lêrta . âne dîa réda dero dúrhnohtun zálo? Fóne díu téilta er sia in quatuor . in arithmeticam . geometricam . musicam . astronomiam . uuánda er dén numerum bechnâta perfectum. *Quippe intra se unum secundum . tria denique ipsum bis binum tenet . quis collationibus simphonię peraguntur.* Álso dârána skînet . táz er dîe uuídermâzâ begrîfet . íh méino . éin únde zuéi . únde dríu . únde fîeriu . mít tîen die simphonię getân uuérdent. *Nam tres ad quatuor . epitritus . i. supertertius uocitatur . arithmetica ratione . ac diatesseron perhibetur in musicis.* Uuánda dríu gágen fîeren héizet . sô iz in arithmetica síh kezíhet . epitritus . álde sesquitertius . dáz chît . tes trítten téiles mêr . áber in musica héizet iz diatesseron . dáz chît ex quatuor; Zíu íst táz? Âne dáz in quarto loco díu consonantia geskíhet. Tero fîerdun suégelun enchédunga án dero órganûn . álde des fîerden séiten án dero lîrun . álde óuh in monochordo des fîerden bûohstabes . máchot îo dîa consonantiam . díu diatesseron [J 96] héizet. *Item intra eum iacent . tres ad duo . quę emiolios forma est . i. sesqualtera . simphoniamque secundam . quę diapente dicitur reddunt.* Sô sínt óuh târmíte be-

Digitized by Google

gríffen dríu gágen zuéin! dáz speciem collationis uuír héizên emioliam . dáz chît semisalteram . íh méino des hálben téiles mêr . fóne dîen diu ánderiu simphonia uuírt . tíu diapente héizet . táz chît ex quinque . uuánda sî in quinto loco uuírt. *Tertia simphonia diapason in melicis perhibetur . dvplasioque conficitur . hoc est uno duobus collato;* Tiu drítta consonantia héizet diapason . dáz chît ex omnibus . únde díu uuírt fóne duplo . dáz chît fóne éinemo gágen zuéin gebótenemo. Díu consonantia uuírt in octauo loco. *Igitur quaternarius numerus omnes simphonias suis partibus perfectus absolutum! i. reddit.* Pe díu skînet . táz quaternarius sélbo fóllêr an sînên téilen . álle simphonias erfóllôt. *Omniaque mela . i. melodias armonicorum . distributione . s. membrorum suorum conquirit.* Únde ér téilonde sîniu stúcché . álle consonantias kemáchot. *Hanc igitur discutiens numeri congruentiam . perita uirgo gratulatur.* Dísa gelímflichi erfárende . an quaternario numero . fréuta si síh.

---

4. QUOD NUPTIALES NUMERI IN UNUM COMPACTI . PERFECTIONEM OSTENDUNT.

Deinde utrumque consociat . et trias quaternario sociata . eptaden . i. septenarium fecit. Táranâh uuárf sî sie zesámine . dô uuírten síbeniu ûzer drín . únde ûzer fîeren. *Qui numerus rationis superę perfectio est! sicut omallon . i. planarum illa docet plenitudo* Díu zála íst fóllunga dero híme[J 97]liskun rárto . dáz chît . an íro uuírt erfóllot tíu hímeliska uuárba dero planetarum . álso óuh tíu fólleglichi dero sléh-

Digitized by Google

ton numerorvm lêret. In arithmetica uuérden uuír dáz kelêret . uuîo fóne tribus únde fóne quatuor . irrínnent álle planę figurę. Álle úngeráde chóment fóne tribus . álle geráde chóment fóne quatuor. Be díu íst an ín plenitudo. *An aliud testantur cursus fatalis temperamenti . syderumque circuli et motus?* Uuáz ságet úns ánderes tíu fárt íro úrlaglichun métemungo . únde dîe ringa . ióh tîe rúccha dero planetarum . âne dîa perfectionem septenarii? Án demo êreren libello íst táz keságet . uuîo án dien planetis ménniskon úrlag sî . únde métemunga íro lîbes. Dér úrlag héizet latine constillatio. Fóne díu íst in homeliis keskríben . uirtus constillationis . in ictu pungentis est . dáz chît . tíu chráft tes úrlages . fergât in éines stôzes fríste. Uuánda mathematici uuânent táz ter úrlag échert sî án demo ûfrúcche dero stérnon . íh méino an íro ortu . dâr sie álles káhes ze óugon chóment. Únde souuér ínin díu gebóren uuérde . únz iouis stella ûfkât . táz témo prospera fólgeen . úbe áber stélla martis ínin diu chóme . dáz imo aduersa begágenen súlîn. Sosámo uuéllen sie . úbe síh gemini ínin díu óugen begínnên . dáz er scône uuérde . únde úbe taurus . táz er gûot ácchermán uuérde. Souuîo óuh fatum héize . dáz [J 98] iouis kespríchet . únde tres parcę gebrîefent. Álso seruius chît. Fatum est quod iouis fatur. *Intraque latebras uteri septimo mense absoluta . i. uiuificata mortalitas.* Únde óuget úns óuh septenarium perfectum . diu chég uuérdenta ménnisgheit tes síbendes mânodes . ín dero mûoter vuúmbo. Fóne dero conceptu begínnet taz chínt lében án demo síbenden mánode . sô physici chédent. *De-*

Digitized by Google

hinc quod trias triplicata nouem numeros facit . quaternarius autem per diaplasion geminatus . octo reddit. Táranâh skînet sîn perfectio óuh târána . dáz ternarius kedrífaltotêr . tûot nouenarium . únde quaternarius kezuíualtotêr . octonarium máchot. *Nouem uero ad octo . epogdoi . i. superoctaui numeri efficiunt iunctionem.* Sô máchont sîe zuêne dîe uuídermaza . díu des áhtoden téiles mêr héizet . *Tantumque pensat in numeris . s. epogdous . quantum symphonia diapason in melicis . quę tonon facit.* Unde álso fílo gemág superoctauus in arithmetica . sô díu diapason symphonia gemág in musica . díu tonum máchot. Táz íst álso er échert châde . sô fílo tonus kemág in musica. *Qui . s. tonus est consonę unitatis . i. perfectę armonię continua modulatio;* Dér réhtes sánges émezigosto níumo íst. Tonus líutet tícchor án demo sánge . dánne semitonium . álde dehéin ánder enchédunga. *Ex quo . i. ex qua ratione . nihil est quod discrepet . aut resultet in medio.* Dánnan neíst nîeht táz . tarána míssehélle . álde únderzuísken ferstôze . íh méino . únder tribus . únde quatuor . álde únder octo . únde nouem. Nîeht neskéidet sie. *Consentaneaque congruit iugitate . i. coniuncti-*[J 99]*one . s. uterque numerus.* Únde be díu geuállet íro îouuederêr demo ándermo . in gelímflichero fûogi. *Ergo predictorvm nominum numerus concinebat.* Táz íst nû dés sia lústet . táz íro zuéio námon zála sô gehíllet. *Sic igitur rata . i. diffinita inter eos . s. numeros sociatio . copiam nuptialem . uera ratione constrinxit.* Sô guíssiu rárta dero numerorvm . féstenota íro den gehîleih mít uuârero rédo . uuánda numerus netríuget nîeht. *Ex quo commodissimum sibi*

Digitized by Google

convbium lętabunda concitauit . i. confirmauit . multiuida . alio mentis fluctu. Dánnan gehîez si íro sélbun . uuîbo fréuuista . in álla uuîs kûoten gehîleih . mánigtâhtigiu áber fóne ánderên sórgon.

---

5. REMEDIUM CORPORALITATI CONTRA CĘLESTES IGNES PARATUR.

Nam nihil differens . i. hesitans animo . decori formę . ac substantię corporeę . cępit formidare. Únzuîuelig tô uuórteniu des kehîleiches . stûont si sórgen íro scôni . únde íro lîchamhaftigun uuíste. *Quippe perferendos flammarum cęlestium globos! et ignes ardentium syderum . mortalibus adhuc artubus . et macilenta gracilitate siccatis . non cassum tremebunda formidat.* Sî insáz íro fórhtelíu . sô si báldo máhta zelîdenne an íro nóh tanne tôdigên líden . únde smálen fóre mágeri . díu sínuuelben hímelfîur . únde dîe brúnste . déro zúndenton stérnon. *Sed aduersum illa preparauit quoddam alimma . i. incorruptum abderitę senis . i. saturni.* Dáragágene máchota sî éina únuuartasaligi des álten saturni! dáz chît . éin únuuartesalig sálb témperota sî mít témo fróste saturni . dáz sia fóre [J 100] demo fiure skírmdi. Abderites hîez saturnus . fóne démo stéine . dén greci héizent abaddir . dén ér ferslánt fúre sînen sún. *Cui multa concesserat . lapillis surculisque permixtis herbarvm etiam et membrorum . i. animalium.* Únde dárazû stéinen gemískelotên . únde zuíen . daz chît póumen . uuárf si óuh zû mánige sláhta chrûtero . únde lîbháftero. Uuánda physicam ûobendo . tráhtota si fóne állên creaturis. *Chol-*

Digitized by Google

chica etiam fiducia . i. incantatio . continuata . i. producta . in centum uoces signatur . inpressione adamantini acuminis. Ter chólchisko gérmenod uuárd óuh fóne íro gezéichenet . rézzondo mít adamantînero uuássun. Mít íro hérten grífele scréib si zóuuerlichíu carmina . ál sólchiu cholchi vobent . tîe in scithia sízzent! tánnan medea uuás . tiu hándega gálsterâra. *Quod . s. carmen summouebat . i. sursum mouebat in curiam , aduersus ignes superos . et deorum confinia . preparata . s. ipsa . lumine decoris . et etiam uenustatis.* Táz carmen fûorta sî ûf sáment íro . êrsamo . únde zîero gáreuuiu! únder daz hêrtvom uuíder demo hímelfíure , únde uuíder déro nâhuuertigi dero góto . déro ringa sî dúrhslîefen sólta. *Denique allinebat apposito . i. appositum corpori unguentum irrorati liquoris . ex reuibratv . i. reaccensione mensis . i. lunę.* Dô sméiz sî síh ána íro sálb . kemáchotez ûzer tóuue . dáz án des mânen níuui gelésen uuírt . íh méino . únz er îo ánaníuuez lîeht fóne dero súnnun enfáhet.

---

6. PERIERGIA SUUM STUDIUM GRATIS EXHIBET.

Sed cum talia uirgo componit pedissequa . i. famula eius periergia eonspi[J 101]*catur sollicita trepidatione . quid ageret . utrum missa matre uirginis . i. fronesi . an sua . s. sponte . incertum est . utpote eius collactea . i. coeua.* Únz sî dáz ál uuórhta . sô gesáh íro dionestuuîb periergia . dáztir chît studiosa operatrix . fúre sîa sórgendíu . uuánda sî íro geáltera uuás . uuáz si téta . sî dánches tárachâme . álde

Digitized by Google

dárageséndet uuâre fóne dero mûoter. *Quam cum rimatim speculabunda ab hostio cognosceret predicta disponentem.* Únde sô sî gesáh uuártendo dúrh tîa nûot tero túron . sîa dáz állez réisonta. *Adhorta est increpare aliam eius ancillam . cui agrimnia uocabulum est . atque intra cubiculum prebebat excubias . quod non siuisset uirginem paulolum coniuere . gratia seruandi decoris.* Sô begónda sî éina ándera íro díu inchúnnen . díu agrimnia hîez . dáz chît uigilia! únde in íro chémenatun dero vuáhto flág . xíu sî íro frówuvn éteuuaz nelîeze slâfen . íro scôni zebehâltenne . uuánda uuáchun bléichi máchont. *Cum ipsa . i. periergia hęc cuncta si philologia iniungeret . ualeret implere.* Sîd sî iz állez fúre sîa tûon máhti . úbe sî iz íro befélehen uuólti. *Nam iam multa asserit circuisse et comperisse . quid sollertię . quid ornatus . quid denique indumentorum sumerent dotalia mancipia.* Únde chád síh erfáren háben mánige stéte . únde uuóla befúnden háben . uuáz íro uuídemdíuue . íh méino septem liberales artes quúnnen éigîn fóne íro brûtegómen mercurio. ióh chléinlistes . ióh vuîb[J 102]zîerdo . ióh ánaslóufo. *Non sibi quoque nescitum . quid sponsus ipse perageret . quid iouis palatio gereretur.* Únde íro uuésen chúnt . uuáz sélber der brûtegomo tûe . uuáz man ióh tûe in iouis hóue. *An leucothea . i. aurora succenderet facem . lumenque purpureum . i. pulchrvm.* Únde úbe der tágerod sîna fácchelun . únde sîn scôna lîeht inzúndet hábe. *Et an solis remigia . i. currus uigilarent . sonipesque phosphori comeretur.* Úbe dero súnnun réita in uuágo uuâre! únde des tágostérnen rós káro uuâre. *Id genus innumera astruebat . quę curiosis perscrutationibus aspexerat.* Únde sô getânes

Digitized by Google

knûoge ságeta si . dáz sî ál erlûoget hábeta . mít fúreuuizlichero spého.

---

7. NOUIS MATER INDUMENTIS FILIAM ORNAT.

Uerum secretum cubiculi . repente phronesis . i. prudentia mater irrumpit. Tô gîeng ín álles káhes íro mûoter. *Quam cum uirgo conspiceret . ad eam accurrens . honorandumque pectus exosculans . preparatorum boematum . i. auxiliorum . consciam fecit.* Sî sâr . sô sî sîa gesáh . gágen íro lóufende . únde sîa chússende . ságeta sî íro . uuáz sî uuárnungo gemáchot hábeta. *Uerum illa exuuias filię . ornatusque detulerat! quîs induta . deorum sociari cętibus non paueret.* Áber sî gáb íro uuât . únde zîerda mít tîen sî gegáretíu . síh neerchâme . dero góto míteuuíste. *Itaque uestem peplumque lactis instar fulgidum dedit.* Sî gáb íro uuât ze lîche . dáz íst tíu ínuuertiga ratio . únde úberslóufe skînhaftez . ébenuuîzez mílche . dáz íst tíu scôni íro honestatis . [J 103] únde íro sapientię. *Quod uel uidebatur esse ex illa lana felicium . i. preciosarum herbarum . qua perhibent indusiari uates indicę prudentię . et accolas montis umbratii.* Dáz sîe uuólton uuízen geuuórhtez uuésen . ûzer déro uuóllo dero tíurron chríutero . mít téro síh káreuuent tîe frûoten bíscofa in india . únde dîe ánasídelinga umbratii. Uuánda indis uuáhset tíu uuólla án dien chríuteren . mít téro sie íro bíscofa gáreuuent . álso óuh seribus tia sîdâ uuáhsent . án dien bóumen . ûzer dîen die féllola uuérdent. *Et uidebatur hoc peplum esse . ex netibus . i. filis candentis bissi . quantum usus eius*

Digitized by Google

telluris . i. indię apportat. Únde uuás iz ûzer bíssinemo gárne . sô iz târ in lánde síto íst . târ dér fláhs uuáhset . tér bissus héizet. *Dehinc apponit uertici diadema uirginale . quod maxime medialis gemmę lumine prenitebat.* Táranâh légeta si ûfen íro hóubet mágedlichen góldríng . tér méist clánzta fóne déro scôni . dero míttun gímmo . íh méino díu gágen míttemo énde stûont. *Ex qua . s. gemma resplenduit quędam galeata uirgo . obtectaque uultu . incisa penitus . i. profunde . instar secreti troiani.* An déro gímmo stûont tîefo gegráben . éin gehélmot tîerna . gefúrehúllotiu . sámoso dáz pílde getân uuás tero troiâniscun tóugeni. Palladium stûont târána gegráben . dáz chît effigies palladis . táz troiani gebórgen hábeton . uuánda iz ín fóne hímele chómen uuás . sô sîe iz uuízen uuólton. Souuîo éin ánder palladium dâr ze ánasíhte uuâre . míchelez . hólzinez. Áber daz uuârra palladium uuás filo lúzzelez . trôlicho séhentez . [J 104] únde uuénescáftontez. Dés kelîhnisse trûogen dîe troiânisken chúninga . an íro coronis in iaspide gemma. *At cingulum quo pectus annecteret . sibi prudens mater exsoluit.* Aber íro sélbun nám sî dén béndel ába . dén sî íro gáb sîh ze brústpéndelonne . i. fasciam pectoralem . mít téro síh fróuuvn íu zîerton . tíu caritatem bezéichenet. *Et ne philologia ipsius phronesis careret ornatibus . eius pectori quo uerius comeretur apponit.* Únde nîo íro tóhter âne sîa gegáreuuet neuuúrte . be díu bánt sî íro . dáz íro iz sô fílo báz zâme. *Calceos preterea ex papiro textili subligauit . ne quid eius membra pollueret morticinum.* Âne dáz skûohta sî sîa . mít keflóhtenemo bíneze . nîo íro líde îeht stírbiges ne-

Digitized by Google

beuuúlle. Der bínez pezéichenet inmortalitatem . uuánda er îo grûone íst . fóne dero názi . an déro er stât . únde dánnan er námen hábet. *Acerra autem multo aromate grauidata . i. plena . eademque candenti . manus uirginis oneratur.* Áber mít uuîzemo róuhfáze . fóllemo stánctíurdon . uuárd íro hánt pehéftet. Taz róuh pezéichenet tén líument tero túgedo . dîe án dien uuîsen îo súlen uuésen.

---

8. ANTE FORES UIRGINIS . INUITANTES EAM AD CAELESTIA CAMENAE ASSUNT.

Et iam tunc coeperat aurora subtexere . i. operire sidera . roseo peplo. Sô uuárd táz ter tág pegónda décchen die stérnen. *Prodens pudorem . i. turpitudinem ambronum.* Irbáronde dîa únera dero [J 105] mánézon. Cibus héizet grece brosis . dánnan sínt ambrones kenámot. Dîe héizent óuh antropofagi . dáz chît commessores hominum . in scithia gesézzene; Sîe ézent náhtes . tés sie síh táges scámen múgen . álso man chît . táz óuh hâzessa hîer in lánde tûen. Áber uueletabi dîe in germania sízzent . tîe uuír uuilze héizên . dîe nescáment síh nîeht zechédenne . dáz sîe íro parentes mit mêren réhte ézen súlîn . dánne die vuúrme. *Cum . i. quando alma lux gemmata . i. adornata decore creperum micat.* Sô iz únderzuísken lîehten íst. *Cum nitet phosphorus . et cum fit aurato astro.* Sô der tágostérno in scônero fáreuuo skînet. *Tunc . s. cum candens pruina glaciatur . tenero rore.* Sô der grâuuo rîfo uuírt án demo éccheroden tóuue. *Et greges quatiunt caulas*

Digitized by Google

in matutina pascua. Unde diu scâf ûz án dia uuéida dríngende . die stîgâ eruuégent. *Cum mordaces curę pulsant languida pectora.* Sô áber die sórgun grûozent tiu hérzen. *Et expulsus somnus fugit ad lęthea litora.* Únde der slâf hína flíhet ze loetheo fluuio . dâr sîne séldâ sínt secundum fabulas . uuánda er obliuionem máchot . álso óuh tíu sélba áha tûot tien sêlon post mortem dâr trínchentên. *Ecce ante fores quidam dulcis sonus . multifidis suauitatibus suscitatur.* An díu uuárd éin sûoze stímma fóre íro túren . mít mánigfaltero lústsami. *Quem concinebat chorus conuenientium musarum . tinnitibus doctę modulationis! inpendens illum nuptialibus sacramentis.* [J 106] Tén sonum máchota díu manigi déro gesámenoton musarum . mít méisterlicho gerárten lûtôn! ze êron dîen uuíhên brûtlóuften. *Nam nec tibiarum mela deerant . nec ex fidibus sonitus . nec ydraularum armonica plenitudo.* Dâr negemángta suégelsánges . nóh séitsánges . nóh téro fólleglichi dero órgenlûtun. *Sed collata in blandum cantum . ac compactum modificato fine . fecere ratum silentium uoci uirginum . i. musarum . spatio complementi.* Áber gerárte ze mámmentsamemo sánge . ióh keduuúngenemo ze mézhaftigemo ûzlâze . getâten sie sáment stílli dero mágedo sánge . únz síe óuh táz erfólloton. Ze êrest súngen diu musica instrumenta . dáranâh súngen sélben die musę. *Ac tunc omnis ille chorus preuertit . i. superat . et preit omnes organicas suauitates . canoris uocibus . dulcique modulatu.* Únde dô úberuuant íro gesémine . álla dîa órganlichun sûozi . béidiu . ióh in déro lûtreisti dero stímmon . ióh in déro lústsami dero vuîsun. *Et cum numeris . i. rithmis . sacrę*

Digitized by Google

cantilenę hęc dicta funduntur. Únde mêterlicho súngen siu dísiu uuórt.

---

9. MUSARUM INTERCALARIS.

Scande cęli templa uirgo . digna tanto foedere. Te socer subire cęlsa poscit astra iuppiter . Nû fár ûf tîerna in hímeliske séldâ . gerístig píst tû sólchemo gehîleiche. Dîn suêr iuppiter héizet tíh fúnden . úber dîe hóhen stérnen.

---

10. LAUS PHILOLOGIAE DE ASTRONOMIA; URANIA. [J 107]

Tunc urania cęteris paulolum reticentibus cępit. Tô sáng sús urania . dien ánderên gesuîgentên. *Vide sydereos cętus . et culmina sacra polorum . nil iam conitiens numine fisa.* Nû fár . únde síh tia hímeliskun mánigi . únde dîe hóhina dero hímelgíbelo . únzuîueligíu . únde báldiu fóne dero góteheite. Dea uuérdendo . uuírdest tû dés álles kuís . tés tu fóre uuâre únguis. *Olim disquirens . s. eras . quid torqueat nexos orbes . nunc presul . i. magistra . ipsa dabis causas . i. leges raptibus.* Tû uuâre êr frâgende . uuáz tîe zesámine háftenten ringa dero planetarv u úmbeuuárbti . nû uuírdet táz tû sélba scáffunga ł ost íro férten. *Quę circos textura . i. compositio liget aspicies.* Tû gesíhest tir sélba sô dû dárachúmest . uuîo getân geflúhte die ringa bínde. *Quę nexio claudat.* Uuélih nústa síe úmbehábee. Uuánda ultima spera . dáz chît cęlestis spera . úmbehábet tie ándere. *Et quantos . i. quot globos ambiat curua orbita.* Únde uuîo mánige dero

Digitized by Google

éngeron . der uuîtero ríng úmbeháb̃e. *Quid cogat uel retardet sydereos cursus.* Uuáz tero planetarum férte iágoe . uuáz sie óuh lézze. Dáz tûot tíu chráft tero súnnun. Sî gíbet in éinuuéder . spûot álde tuâla. *Quis lunam flammet . uel minuat radius.* Únde uués skîmo đen mânen getûe . uuáhsen . únde suînen. Sô er férrost kât fóne déro súnnun . sô mág sî ín únderskînen! be díu íst er dánne fól . sô er áber bî íro gât . uuánda sî ín dán[J 108]ne óbenân ánaskînet . pe díu íst er dánne uuáner únseren óugon. *Qui cęlum stellet . i. illuminet fomes . i. flamma.* Uuélih fíur den hímel irlîehte. Uuélez . âne dero súnnun? *Et quanta . s. sydera reuoluaṭ.* Únde uuîo mánige stérnen sî uuídere getrîbe. Dáz tûot si die planetas . sô sî sie retrogradas máchot. *Quę sit cura . i. prouidentia diis . uel modus . s. gubernandi aspicies.* Târ síhest tu . uuîo getân dero góto flíht sî . únde uuélih scáf íro ríhtennes sî. *Scande cęli templa uirgo . digna tanto foedere. Te socer subire cęlsa poscit astra iuppiter.* Fár hína ûf tîerna in hímeliske sélda . uuírdig píst tv dáz tu sô gehîest. Tíh héizet fúnden iuppiter úber die stérnen dîn suêr.

---

11. LAUS DE PERITIA MUSICAE . TUNC CALIOPE.

Semper complacitis amica musis . cui . i. tibi magnesia fluenta pocula tulerunt. Dîe brúnnen magnesię hábent tíh ketrénchet . tû hólda dîerna dîen dír gelîchetên musis. Magnesia íst in thesalia. Dâr íst libetros fons . úmbe dén mánige poetę sízzent . sámoso dîe nôte sîn poetę . dîe ín trínchên. Uuánda óuh

Digitized by Google

tû philologia musicam chánst . pe díu skînet . táz tû libetron getrúnchen hábest. *Et fons gorgonei caballi . i. pegasi . tulit tibi poculum.* Únde dér brúnno dés rósses pegasi . dáz ûzer démo blûote uuárd gorgonę . hábet tíh sáment tien poetis ketrénchet. Pegasus chît fáma . uuánda poetę [J 109] sínt famosi . be díu chît man sîe getrúnchen háben dés prúnnen . dén pegasus ûzer dero érdo slûog . mít sînemo fûoze. *Cui . i. tibi frondet uertex aonidum . s. montium . i. aonis montis . uirens . i. florens coraulis . i. poetis.* Tír stât óbenan gelóuber aon . gezîerter mít poetis. Aulę héizent tîe fistulę . coraulę héizent corneę fistulę . dáz chît tubę corneę. Coraulus sélber der cornicen. *Uiolas parante cirra.* Apollinis pérge dír gágene blûomen hábentemo. *Tu scis mela uatum . dulcibus camenis.* Tû bechénnest tero poetarum carmina mít sûozen metris. *Et scis referre pindaream chelin . i. cytharam.* Dû chánst keánteron citharam pindari musici. *Te dictante . nouit fides et sacrum plectrum sonare treicium carmen.* Dír indénchentero . chán der séito . únde daz zíterfin síngen in traciskun! dáz chît álso orpheus sáng fóne tracia. *O lux nostra . suesce probare sacros cantus.* Únser óuga . hábe in geuuónehéite . únser héilig sáng zelóbenne. *Atque beare organicis circis.* Únde uuírt kesâligot fóne órganiskên . dáz chît sánglichen ríngen . Álso dánne ríng án demo sánge uuírt . sô iz îo uuídere eruuíndet . ze déro sélbun stéte . dâr iz ánafîeng. Héue únde síng o sapientia . sô findest tû dîa sélbun lûtun án demo . a. díu ze êrest uuás án demo o. Dér sô getâno pheriodus . dáz chît circuitus . héizet colon . úbe dáz uuórt târûz kât . sô íh tir nû zéigota. Úbe dáz

Digitized by Google

neíst . sô héizet er comma. *Scande cęli templa uirgo . digna tanto fędere. Te socer subire cęlsa poscit astra iuppiter.* Fázo díh tîerna . [J 110] ûf hína in hímela . sólih kehíleih kezímet tir. Iuppiter dîn suêr . héizet tíh fáren úber dîe stérnen.

---

12. LAUS DE GEOMETRIA . AC SIC POLIMNIA.

Tandem carpis fructus laboris . ęthram fulgidam . et sedes diuum . et consortia . i. affinitatem iouis . prouecta . i. sublimata de terris ad cęlum . et indito numine . i. addita tibi diuinitate. Án stéte infáhest tû ze lône . dînero árbéite . den scônen hímel . únde dero góto gesâze . únde dîa síppa iouis . táz tu sîn snóra uuírdest . hínaûf kefûortíu . únde gótheit infáhentiu. *Quę sueta eras dudum . s. dum mortalis eras . iugare . i. coniungere . cruenta . i. rithmica noua carmina.* Dûdir íu êr geuuón uuâre níuuiu carmina zemáchonne; *Ac mixta dispari regula.* Ióh kemísgtíu mít mísselichero . únde únébenmâzero regula. Uuîo mánigfalte dir sî díu mísselichi dero níumon . uuér mág táz kezéllen? *Mox solita . s. probare . quid recuruet . i. figuret trigonus iacente linea . i. protensa . quid iugata . s. in angulo.* Únde uuáz tríscôzi máchoe . mít strácchentemo réize án dien sîton . únde gefûogtemo án dien órten. Dáz íst álso si châde. Dû chúre in geometria . uuîo drî réiza gréhte . án dien órten síh chússente . triangulum máchont. *Et quid torqueat circulus.* Únde uuáz ter ríng úmbebîege . dáz chît . uuîo ál úmbegebógener réiz . ten ríng máchoe. *Probare . s. solita . melos . i. tropos . ac tonos . s. musicos .* [J 111] *et crusmata . i. pulsus*

Digitized by Google

chordarum. Quuóniu zechîesenne . dîe uuárbâ des sánges . únde dîe uuîsâ . únde dîe rûorâ dero séiton. *Artesque cunctas solita probare . et quę possunt parare culmina . i. precellentię cęlitum . adacta mente . i. sursum acta mente.* Únde álle líste zechîesenne . únde ál . dáz hímelsâzen máchon múgen . mít íro hóhen sínne. *Scande cęli . et cętera.*

---

13. LAUS DE ARTE POETICA . TUNC MELPOMENE.

Sueta . s. es . depromere . coturnatos . i. tragicos cantus in scenis. Tû bíst quón in scenis zesíngenne díu sáng . tero gescûohton tragicorum . mít coturnis. Coturni uuâren ze béiden fûozen geskáffene scúha. Scena uuás éin fínster gádem in míttemo theatro. Dârínne gesâzen dîe auditores tero fabularum tragicarum . álde comicarum. *Soccumque ferre comicum.* Únde ánaháben dáz kescúhe dero comicorum. *Et reboare carmina quę tulimus . i. portauimus . s. nos musę tua cura.* Únde síngen díu sáng . tíu uuír fóne dír trûogen . dîne trûtun. *Fauente . i. applaudente rithmico melo . i. dulci carmine.* Sûozemo sánge únsih lúcchentemo . únde scúndentemo . dáz uuír siu trûogin . únde gehîeltin. *Nunc cano tibi . uersa . i. mutata . et deificata uirgo tenore . i. protractione carminis . spes atque assertio . i. facundia nostra.* Nû síngo íh tír máged mít témo dúnse des sánges . uuánda dû gútin uuórten bíst . únsêr trôst . únde únser zúnga. *Nam iuuat redimire . i. ornare thalamum . s. tuum . tu probato . hoc est sinito placere . serta . i. or*[J 112]*namenta . tuis ritibus . i. usibus . uel moribus.* Tînen brûte

Digitized by Google

stûol lústet míh zezîerenne mít sánge . dîe zîerdâ lâ dû lîchên dînên síten; *Digna semper uidearis maritali olimpo . i. marito olimpi.* Uuérd mûozist tû sin dînemo hímelisken chárle mercurio. *Decentiorque cęlitum.* Únde állero hímelfróuuon zímigôsta. *Scande cęli . et cętera.*

---

14. LAUS DE RHETORICA . AC SIC CLIO.

Tu quę sollers eras clangere . i. declamare rhetorico sirmate . í. rhetorico habitu . uel prolixa sententia artis rhetoricę. Suspensio. Nû do philologia . dûdir îo chúnnig uuâre . dîna gesprâchi zegeóugenne . mít lángemo díngchôse. Álso M. cęsar . únde cato censorinus tûont in catilinario . dâr man díngot úber lentulum . únde cethegum . socios catilinę. *Atque absoluere reum rabido . i. commoto pectore. Et hic.* Únde den scúldigen genéren mít prázeligemo mûote. Álso óuh tô cęsar uuíder catone uuólta genéren . dîe sélben socios catilinę. *Quę nunc ligans . i. ligas horrida sensa . i. sententias . nexibus . i. syllogismis. Et hic.* Tû uuîlon dîne ántsazigen rédâ féstenôst mít pánden. Ántsazig sínt tîe rédâ . dîe mít syllogismis kebúnden uuérdent . uuánda syllogismi sínt nôtféstiu gechôse . dárauuídere nîoman nîeht ketûon nemág. Tîe héizent latine ratiocinationes . uuánda álso ratio íst . quę discernit inter uerum et falsum . sô íst ratiocinatio . rationis certę exhibitio; Uuénne geskíhet tíu? Âne sô éin fóne ánderen geóuget uuírdet . únde fóne dîen guíssot [J 113] uuírdet. Tés íst târfóre exemplum gegében . dâr iz chît proponendo. Éteuuanne feruéret tér in férte íst. Únde assumendo. Der hímel

Digitized by Google

íst in férte. Únde concludendo. Dánnan feruéret er. An dírro rédo íst éin guuíssot fóne zuéin . uuánda fóne dero propositione . únde dero assumptione . úbe sie uuâr sínt . uuírt tíu conclusio geuuâret; fóne díu intsízzent tîe den syllogismum . dîe sîna chráft uuízen. *Aggerans . i. colligens soritas . i. minutissimas rerum collectiones accessibus . i. incrementis cumuli. Et hic.* Tero mícheli des hûfen zûolégende . dîe geráspoten chléinunga. Álso iz tánne féret . sô man dero mínneron díngo nîeht fersuîgen neuuíle . úmbe diu mêren . dóh is án dien mêrên gnûoge uuâre. *Nunc stringere . i. arguere . quid grammatica regula. Et hic.* Únde éteuuaz lâsteron mít crámatichis êo. Sô man ófto tûot barbarismum . álde soloesismum. *Sollers quod conterat . i. perfringat ordinem fandi ambiguis. Et hic.* Kelóuuiu . uuáz zuîuelchôsondo dîa ríhti des kechôses írre. Dáz tûot amphibolia in grammatica . álde sophisma in dialectica. Déro béidero chît si sîa chúnniga. *Sollers ludere docticanis sensibus. Et hic.* Kelóuuiu zetrîegenne mít rértigên rédon. *Nunc conspice stellata limina poli. Depositio.* Dû dés álles méistra únz hára uuâre . dû fár nû . únde scóuuo dîe gestérnoten ínferte . des hímeles. *Et utere sacro candore ętheris! quem noscere uero lumine pretium est.* Únde lébe dâr in déro héiligun zórfti des hímeles . dîa dû [J 114] ze lône dînero árbeito chúnnên sólt . in uuâremo lîehte. *Scande cęli . et cętera.*

Digitized by Google

15. LAUS PHILOLOGIĘ DE PHISICA; MOX ERATO.

Inclita uirgo . caput artibus . cui panditur aula tonantis . merito subditur tibi orbis . s. uisibilis . ratio-
nibus ante . s. uisibilem repertus. Mâre dîerna . ánagenne dero lísto . dír nû indân uuírt iouis fálanza . mit réhte dîenot tír dísiu ánasihtiga uuérlt . in gótes ratione îu êr úngesíunlicho uuésentíu. *Canimus . s. hęc phisica carmina . tibi soli cognita .*
cur rutilescant sacra . i. execrabilia fulgura. Dír éinun sínt chúnt tísiu fóne naturis ketânen sáng*!* íh méino. Zíu dîe léidsámen blíccha geskéhen . dáz chît . uuánnan sie geskéhên. *Unde intonet resultans fragor.* Uuánnan der chláfondo dóner geskéhe. Sô der uuínt ín dien uuólchenen betân uuírt . tánnan ûzpéitendo chláfot er . dér chláfleih héizet tóner. Âber ûzfárendo . únde diu uuólchen bréchendo . mít mêrun hírlichi dánne iz îoman geságen múge . irrécchet er daz fíur. Dáz fíur íst sô fílo máhtîgera . sô iz chléineren gezíuges íst . uuánda diu lúft kebíret iz. Sî íst is materia. *Quid agat madorem per aperta .*
i. spatia ęris . modo . i. aliquando imbrificatis nubibus. Uuáz óuh taz régenuuázer máchoe . dien uuólchenen uuîlon trûobenten . uuîlon názenten. Uuáz . âne dáz síu sô gedíc[J 115]chênt . únde sô gerínnent in uuázerîne zásamen . dáz tîe gesámenôte . únde ze tropfôn uuórtene . be díu háraníder fállent . uuánda siu diu lúft târ óbenan inthâben nemág. *Quid*
euntibus . i. recedentibus nimbis . s. hiemalibus . cum
agmine . i. impetu . reuocet nitidissima uerna. Uuáz úns nâh tien uuínterlichên úngeuuíteren . áber den

Digitized by Google

lénzen hára tûe eruuínden. *Rotet omnia sęcla . properantia claudere . circulus anni.* Zíu der iârríng úmbetrîbe álle zîte . îlende ze íro énde. *Quid habent rationis operta . s. aliis.* Uuáz tíu álliu rédo hábên . ánderên tóugeníu . âne dír . dáz síngen uuír. *Scande cęli . et cętera.*

---

16. LAUS DE ARUSPICINA; AC TUNC TERPSICORE;

Laetor o uirgo pro meritis . i. pro remuneratione honoris tui . i. deificationis tuę. Frô bín íh úmbe dîa êra dînero gótheite. *Astra conspicis.* Ten hímel síhest tu . dér dîn lôn íst. *Hoc tibi peperit sollers ingenium . et labor . i. sedulitas tua.* Dáz hábet tír guúnnen dîn gedâhtigi . únde dîn îligi. *Cura uigil . peritis lucernis tribuit tibi ista . i. tibi peritę cum lucernis.* Tíz hábet tír gegében dîn sórgen . únde dîn uuáchen mít lîehte. *Perdia . s. ipsa cura . pernoxque.* Dáz tír tág . únde náht ánauuás. *Namque tulisti docilis . i. apta ad discendum . anhelis semper fomitibus . i. sensibus uel lucernis . onerata sacris cartis . i. libris . prescia futuris . quicquid dant agentes . i. disputantes stoasi . i. in porticibus.* Tû hábest kelírnet spûotigo . dénchennes mûodiu . bûocho geládeniu . uuîzega [J 116] uuórteniu . souuáz tie uuîsprachonten lêrent . ín dien uuîtchéllen. Dáz sínt stoici . dîe íro uuîstuom ze athenis in porticibus ûobton. *Nam nec dubitans anteuortis . i. preuenis intrepidis fatibus . quid edat uapor sabaeorum . rapidis . i. ardentibus aris.* Tû gefúreuangost mít pálden uuîzegtûomen únzuîueligo . uuáz án sabaeorum altaro fíuren der róuh chúnde.

Digitized by Google

Dîn uuîstûom gíbet tir dîa prescientiam futurorum. dîa sie sûochent án démo tóume des áltaris. *Quid paret fumida aura turicremis fauillis. uel quid ferant certa omina auguratis uocibus.* Únde uuáz ter rúghstang uuélle. dâr tura brínnent in áscun! álde uuáz tîe héilesoda uuéllen. dîe augures fórderont an fógelrárton. dáz uuéist tû ál. *Scande cęli. et cętera.*

---

17. LAUS DE ARUSPICIO ET DE AUGURIO. ET CONIECTURA; TUNC EUTERPE;

Virgo preuia peritę sortis. i. sapientię. quę potuisti. i. meruisti scandere cęlum. Zéigara des uuîstûomes. píst tu dîerna. dû ze hímele stégon máhtôst. *Et ferre. i. tribuere castis. i. philosophis sacra dogmata. quîs ualuere noscere semet.* Únde uuîsên gében dîe lêrâ. dánnan sie chúnnîn bechénnen síh sélben. Uuánda dáz prouerbium chám fóne hímele. gnoti se auton. dáz chît. scito te ipsum. Dáz íst fóre állemo uuîstûome. *Quîsque. s. dogmatibus. uidentes. i. prophetę. cernere. i. cernebant lumine claro. numina fati. i. fortunę. et uultus geniorum. i. deorvm.* Únde dánnân [J 117] prophetę óffeno chúren dîa chráft íro sélbero úrlages. fóne démo sie múrgfare sínt. únde dîa uuîolichi dero góto. an déro sie êuuig sínt. *Et quę dedisti sydera esse mentes platonis. et phitagorę.* Únde bíst tû zéigara des uuîstûomes. tû dero philosophorum sínna. fóne íro lêro getâte skînen. álso stérnen. *Tuque iussisti caducis et mortalibus cernere numina cęli! nube remota.* Únde dû geóndôst dien únuuírigen. únde dien tôdigen gót pechénnen. *Iure scande senatum tonantis.* Fóne démo réhte fár dû nû hína

Digitized by Google

ze demo hímelhêrote. *Quam decet unam mercuriali foedere iungi.* Díh échert éinun gezímet kehîen ze mercurio. *Scande cęli . et reliqua.*

---

18. PRĘCONIA MERCURII; DEINDE THALIA.

Beata uirgo quę tantis choreis . i. laudibus . syderum cápis iugalem . i. maritalem thalamum! ac sic fauente mundo nurus adderis tonanti. Sâliga . dû mít sólchemo lóbesánge dero góto gehîen sólt . únde sô uuérden sólt iouis snóra . dero uuérlte dés fólchete uuésentero; *At cuius diui contigit tibi esse maritam?* Áber uuéles kótes uuínia uuírdest tu? *Eius qui solus preteruolans meante penna perrexit . i. excurrit astra mundi . i. solem.* Dér álles éiner flîegendo . fúreîlet tia súnnun. Lucifer tûot iz óuh . náls áber flîegendo . núbe ûfen sînemo rósse . sô er fóre chád. *Uigil rapidis procellis! i. gressibus.* Uuácherer in sînero gáhun férte. *Qui cum tra*[J 118]*nat superna . recurrit freta tartarum.* Sô er díu óberen erstríchen hábet . sô erféret díu níderen. Uuánda ér íst in sînero ábsida ófto óberôro dero súnnun . ófto níderôro . sô platonici châden. *Qui solus est alti potens parentis ciere . i. mouere memorem uirgam . i. caducevm . ante currum . et candidos iugales.* Tér éino hímelgeuuáltig uuórten íst . fóne ioue . uuénen sîna geuuáhtlichun gérta fóre dero rîtentûn súnnun. *Qui libens reparat . i. excitat grauari sationibus . i. frugibus . fata . i. messionem succidentis osiris . repertis genitalibus . i. qui reperit genitalia . i. semina.* Dér gérno héizet áber geláden uuérden . dén áren des snîdenten osiris! dér in egypto den chórnsâmen fánt. Uuánda sîn gérta

Digitized by Google

tôdet únde chícchet . strît zérendo . únde sûona máchondo . be díu gíbet er óuh sâte . nâh temo sníte. Dáz osiridi sîne árbéite dîent . táz kelâzet ímo mercurius. Sîn uuíllo récchet ten rât . quia preest frugibus. *Quem scit . i. diligit pater deorum.* Dén iouis sélbo mínnôt. *Cui lacteam papillam dedit nouerca gaudens.* Tén sîn stîefmûoter uílo uuílligo sóugta . dóh sî ánderíu íro stîefchínt házetî. *Cuius uigente uirga dirum stupet . i. hebescit uenenum.* Dés kesprâchi síh fermúgentero . állêr árger strît sélchenet . táz chît stíllêt. *Cui fanti . facit gemellum orbem . omne uirus.* Témo spréchentemo . állero strîtolih síh in zuéi téilet . íh méino . in tôd . [J 119] únde in lîb . tôd tero fientskéfte . lîb tero sûono . álso iz fóre chît. *Est doctus ille diuum . sed doctior puella.* Ér íst tero góto chúnnigosto! nóh tánne bíst tû chúnnigora . uuánda ratio gemág mêr dánne sermo. *Nunc nunc beantur artes . quas sic sacratis ambo . ut dent meare cęlo! ut reserent caducis astra.* Nû uuérdent sâlig tîe líste . dîe ir béide sô gehéiligont . táz sie ze hímele léitên . únde ménniskon den hímel indûen. *Ac dent subuolare pia uota . usque ad lucidam ęthram.* Únde sie gûotuuíllige ménnisken getûen fáren . únz hínaûf ze demo óberen lîehte. *Per uos uigil decensque NOYC . i. intellectus mentis . ima . i. homines complet.* Fóne íu zuéin . erfúllet sínnigi die ménnisken. Ír gébent tien ménniskon múnderen sín! únde zímigen. *Per uos fert probata lingua glorias per ęuum.* Fóne íu guuínnent kesprâche ménnisken êuuiga gûollichi. *Uos sacrate disciplinas omnes . ac nos musas.* Pe díu gehéilegont únsih . únde álle líste.

Digitized by Google

19. QUATUOR UIRTUTES EAM UISITANT. FRONESIS. DIKIA. SOFROSINE. ANDREIA. UEL YSKIS.

Dum hęc igitur musę. nunc solicanę. nunc concinentes interserunt. Únz tie musę uuîlon súnderigo. uuîlon sáment sús súngen. *Uicissimque mela dulcia geminantur.* Únde zûoze stímmâ sús hértotôn. *Ecce conueniunt in penates. et in thalamum uirginis. quędam matronę. sobrio decore laudabiles.* Uuâr châmen fróuvûn dára in íro sélda. únde óuh ínnôr in íro béttechámera. lúst[J 120]same fóne chíuskero zîeri. *Non uultuose. i. pulchre. circa faciem conquisitis figmentis rerum.* Scône in ánasíhte. nî fóne dehéinero irdâhtero máchungo. *Simplici quadam comitate prenitentes.* Fóne sélbsconi skîmbare. *Quarum una dicebatur prudentia uocitari.* Déro hîez éiniu frûtheit. *Intenta circumspectione cautissima.* Cnôto únde ínstendigo síh úmbeséhentiu. *Et omnia discriminans uigili rerum distinctione.* Únde díngolih skéidende mít quârемo únderskéite. *Huius germana ferebatur sortita uocabulum iustitię.* Iro suéster hîez iustitia. *Sua cunctis attribuens. nullumque eo quo non merebatur afficiens.* Mánnolichemo réhtonde. nîomannen ánderes héfenonde. dánne sô er uuérd íst. *Uervm tertia nomen acceperat ex morum temperantia. contemptis muneribus. atque abstinentia predicanda.* Diu drítta hábeta námen fóne déro mézhafti íro sítô. Únmîotegerniu. únde fermîdennes mâriu. *Quę supererat fortissima. ac tolerandis omnibus aduersis infracta. subeundis etiam laboribus. robore etiam corporis preparata. uirium uocabulum possidebat.* Únde díu nóh

Digitized by Google

tánne uuás . tíu hîez stárh . únde máhtig in uuíderuuartigen díngen úngeuuéihtiu . únde gágen árbeiten ióh lídostárchiu. *In amplexum eius osculumque deferuntur.* Dîe îlton sîa hálsen . únde chússen. *Atque cum conspicerent eam intra cubiculum per omnia trepidantem . et uelut lucifugam hesitationibus torpentem.* Únde sô sie sîa dâr in chémenâtun gesáhen fórhtela . únde sámoso lîehtskíhtiga . ióh râtelôsa. *Pectus eius . faci*[J 121]*emque tractantes . in conspectu omnium . et publicam uenire faciem compulere.* Íro bruste únde íro ánasíune hándelonde . gnôton sie sia fúrechómen ze állero óugon . únde ze állero gesíhte.

20. PHILOSOPHIA ACCESSIT NUNTIA.

Post has ingressa quędam grauis crinitaque femina. et ex eo admodum gloriosa . quod iuppiter per ipsam cunctis trĭbuerit ascensum in supera. Sô chám dô éiníu getrágenlichíu . únde ántfáhsiu . nâh temo philosophorum síte . únde dés kûollichíu . dáz fóne íro gót sie álle lâzet ze hímele chómen. *Quam cum uirgo conspiceret . ad eam omni studio affectuque cucurrit.* Sô sî dîa gesáh . sô uuás íro sâr dára ze íro nôt . únde érnest. *Quippe quadam fiducia compertorum . ipsa eidem augurata fuerat scandendum cęlum.* Álso si sólta . sî uuás tíu íro báldo fóne guíshéite geuuîzegôt hábeta . dia hímelfárt. *Et nunc transmissa ab ipso maiugena . ad corrogandam eam in nuptias.* Únde nû bótescaft trîbet fóne mercurio . sîa zeuuîsenne . ze brûtlóufte.

Digitized by Google

21. TRES GRATIĘ . QUĘ ET CARITAE;

Pręterea conuenere tres puellę ad uirginem parili decore . et uultu ac uenustate luculentę. Châmen óuh ze íro drî dîernun ébenzîere . únde ébenfrôniske in ánalútte. *Sertis religatę inuicem manus . s. quia gratię sîbi coherent . rosarumque spiculis . i. floribus redimitę.* Mít kerígen zesámine gebúndenên hánden . únde gezîerte mít róseblûomôn. *Quarum una deosculata est frontem philologię . illic ubi glabella . i. nuda medietas discriminat pubem . i. pilos ciliorvm.* [J 122] Téro éiniu chústa sîa án demo únderbrâuue. *Alia os eius . tertia pectus apprehendit.* Ánderiu chústa sia án den múnt . tiu drítta án die brúste. *Videlicet prima . ut lętos oculis afflaret honores.* Táz téta diu êrista . dáz sî íro frôlichív óugen gegâbe. *Secunda inspirabat gratiam . i. facundiam linguę eius.* Ánderiu . dáz sî íro gesprâchi gegâbe. *Tertia comitatem animo.* Diu drítta . dáz sî íro uuvnnesami in mûot kâbe. *Quippe ille carites dicebantur . i. ornamentorvm deę.* Sîe hîezen carites . nâh tîen lûtreisten suégelon . mít tîen álliu guóniu sáng úbersúngen uuérdent. *Et quicquid apprehenderant . uenustabant.* Únde souuáz sie gefîengen . dáz ketâten sie êrsam. *Quę quidem postquam repleuere uirginem . lumine . admixtę musis . dedere etiam consonas gesticulationes . i. motus musicos . atque himeneia tripudia . i. saltationes.* Sô dîe sia dô getâten fólla lîehtes . táranâh mískton sie síh zû dien musis! únde tâten ín gerárte méttoda . dáz chît . sîe táten ín síngentên . mít íro líden . gehélle ánterungâ . únde brûtliche trétenôda.

Digitized by Google

22. LECTICA QUA UEHENDA ERAT IN CAELUM.

Sed ecce uniuersa dissultant magno crepitu . i. sonitu timpani . et tinnitu crotalorvm . i. cymbalorum. Ínin dés uuárd tôz in állen stéten . fóne lûto skéllentên timpanis únde cymbalis. *Eo usque ut musarum cantus . aliquanto obtusior redderetur bombis tympani.* Sô . dáz ióh tero musarum sáng túnchelôra vuúrde . fóne déro lûtréisti dero timpanorum. *Et cum sonitu introfertur* [J 123] *lectica . interstincta syderibus . cui ritu mistico . i. more diuino crepitus precinebant.* Sáment temo skálle chám éin trágebétte gestérnotez . témo dîe sélben dôza fóreskúllen . áfter bezéichenlichemo síte. *Qua mos fuerat peruenire nubentes deas in consortia cęlestis thalami.* In démo trágebétte síto uuás tie gehîenten gútennâ . hínaûf chómen in déro hímeliskon chámerlingo gnôzskefte.

---

23. ATHANASIA PER UOMITUM A MORTALITATE EAM PURGAT;

Ante hanc . s. lecticam . preminebat quędam femina . augustioris uultus . ac sacro lumine . ęthereoque resplendens . uenerabili antistitio . i. presulatu. Dârfóre fûor éin fróuua . chéiserlichero getâte . in héiligemo . únde in hímeliskemo lîehte skînentíu . únde in êruuirdigero bíscofheite. *Quam cum omnes qui affuere conspicerent . reueriti sunt inclitam maiestatem . ut deorum omnium . mundique custodem.* Álle dîe dâr uuâren . únde sîe ersáhen . dîe êretôn íro mârun mágenchráft . sámoso háltarun dero góto állero . ióh

Digitized by Google

tero uuérlte. *Huic athanasię nomen fuit.* Téro uuás námo inmortalitas. Sî máchot deos inmortales . et ęternos . únde mundum perpetuum. *Et heus inquit uirgo.* Únde hôre hára mágeti chád si. *Precepit deorum pater . hac regali lectica . in cęli palatia subueharis.* Tero góto fáter hábet kebóten . dáz tû ûfen dísemo chúninglichen trágebétte fârêst ze hímele. *Quam quidem nulli fas attrectare terrigenę.* [J 124] Dáz nehéinemo dero írdiskôn mûoza neíst zehándelonne. *Sed nec tibi quidem licet ante poculum nostrum.* Nóh tír sélbun êr mînemo tránche. *Et cum dicto . leniter dextra pertractat pulsum cordis eius . pectusque.* Únde mít témo uuórte . ergréifota sî íro brúste . únde dén sprúngezôd íro hérzen; *Ac respiciens . nescio qua intima plenitudine distentum . s. ipsum pulsum . magno cum turgore . ni hec inquit . quibus plenum pectus geris . uomueris coactissima egestione . forasque diffuderis . inmortalitatis sedem nullatenus optinebis.* Ióh sî sâr guuár uuérdende . ín fóne neuuéiz uuélero fúlli erspárten . únde inbláhenen . dáz chît fóne inbláheni . únde fóne irspérredo uuórtenen . sôse chád si . tû neirspîêst tísen glónken . dés tu fólle brúste hábest . únde dû neuuérfêst tén ûz . nóh tû dára nechúmest . târ dû úndôdig sîst. *At illa omni nisu magnaque ui . quicquid intra pectus semper senserat . euomebat.* Tô erspêh sî sâr hírlicho síh péitendo ál dáz . tés sî ín íro guuár uuárd. *Tum uero illa nausia . ac uomitio . laborata . conuertitur in copias omnigenum literarum.* Dáranâh uuárd . táz sî mít árbeiten írspêh . ze állero sláhto bûochen. Uuánda fóne éinemo fonte rationis . chóment álle bûohlíste. *Cernere erat . qui libri . quantaque uolumina . quot linguarum opera ex ore*

Digitized by Google

uirginis defluebant. Târ máhtist tu séhen . uuîo mánigív bûoh súnderigiu . únde zesámine gebúndeniu . únde uuîo mánigero sprâchon scrífte ûzer íro múnde fûoren. *Alia ex papiro . quę cedro . i. resina cedri perlita fuerat uidebantur.* Súmelichiv vuâren ge- [J 125]uuórht ûzer demo egypzisken bíneze . dér mít cêdrinemo flîede besmízen uuás . táz er nefûleti. *Alii libri carbasinis implicati uoluminibus.* Súmelichiu bûoh peuuvndeniu in lîninen bízucchen. *Ex ouillis quoque multi tergoribus.* Ióh scáphinis pérgaminis mánigiv. *Rari vero in phillire cortice subnotata.* Únmanigíu uuâren gescríben án déro ríndun dés póumes phillire . álso iz ív síto uuás. *Erantque quidam sacra nigredine colorati.* Uuâren súmelichiu mít tínctun gescríbeniu. *Quorum literę animantium credebantur effigies.* Téro bûocho scrífte . óugton dero lîbhafton bílde . uuánda phisiologia ságet de naturis animantium. *Quasque librorum notas athanasia conspiciens . quibusdam eminentibus saxis iussit asscrĭbi . atque intra specum per egiptiorum adita collocari.* Dîe réiza dero bûocho athanasia geséhendíu . hîez sî sie gescrîben in díuren stéinen . únde gehálten ín dîen érdlúcheren dero egýpziscon chîlechon. Uuánda dô íu líste zegángen uuâren . dô vuúrton sie erníuuot fóne egyptiis. *Eademque saxa stellas appellans . deorum stemmata precepit continere.* Únde dîe stéina stellas némmende . hîez sî dero góto chúnnezála darána stân . uuánda dîe sámo zórft sínt . sô stérnen.

Digitized by Google

24. DE UARIETATE COLLECTORUM.

Sed dum talia uirgo undanter euomeret . puellę quam plures . quarum artes alię . alterę dictę sunt disciplinę . subinde quę ex ore uirgo effuderat colligebant . in suum unaquęque illarum neces[J 126]*sarium usum . facultatemque corripiens.* Únz sî sólchero díngo fílo spêh . sô ráspotôn dáz ûzer íro múnde fûor . súmeliche dîernun . dîe líste únde lírnunga hîezen . íro îogelichiu iz zúcchende ze íro núzzedo . únde ze íro gezívge. *Ipse etiam musę presertim urania caliopeque innumera gremio congessere uolumina.* Ióh sélben die camenę . állero méist tíu natûrlicha in hímele urania . únde díu erdâhta in érdo caliope . gesámenotôn mánigíu bûoh in íro scôza. Állêr dér líst . íst fóne dîen zuéin gescríben. *In aliis quippe formatę sunt paginę . distinctę ad tonum . ac deductę.* An dîen bûochen súmelichen uuâren gebíldot paginę . ál áfter tonis keskídote . únde gelángte nâh téro geskéfte brítero. Uuánda in musica octo modi gemâlet uuérdent álso léiterâ . be díu sínt tíu féld keskáffeníu . álso paginę . únde brítelíu . díu únder zuísken dien únderslâhten sínt . tero tonorum . únde dero semitoniorum. Dîe sélben modi uuérdent sáment kebíldot . sámoso áhto léiterun óbe éinánderên geléinet uuérdên . únde îogelichíu dia ándera fúreskîeze éines sprózen. *In aliis circuli . lineęque . hemisperiaque.* An súmelichên uuâren ringa gebíldot . únde réiza . únde hálbíu téil des hímeles . álso uuír in astronomia séhên. *Cum trigonis et quadratis.* Mít tríscozên . únde fîerscôzên bílden . sô uuír in geometria séhên. *Multianguleque formę.* Ióh mánigscoziu bílde uuâren

Digitized by Google

darána gebíldot. *Pro diuersitate theorematum . i. contemplationum . et elementorum . i. creaturarum.* Áfter déro mísselichi dero mûotpíldungon . dîe in geometria sínt. únde déro [J 127] natûrlichôn geskéfto. dîe in astronomia sínt. Táz in geometria gebíldôt uuírt . táz sínt líste . dáz uuír séhên in astronomia . dáz sínt uuíste. Doctrinaliter uuérdent corpora geóuget in geometria . naturaliter uuérdent sie geóuget in astronomia. Geometria chît . táz spera sî . quędam ęqualis a centro in omnem partem circumductio. Dâr íst si geóuget in theoremate. Áber in astronomia uuírdet si geóuget in elemento . sô man dia súnnun chíuset . álde den mânen. *Dehinc complicabat pictura . multigenum animalium membra in unam speciem.* Dáranâh pegréif táz kemâle állero tiero líde . ze éinemo bílde. Dáz pílde héizet cosmographia . dáz chît descriptio mundi . dâr állero regionum . únde állero animalium gesképfeda an éinemo bláte sáment pegríffen uuérdent. *Erant etiam libri qui preferebant mela sonorum . signaque numerorum . et cantandi quędam opera.* Uuâren óuh târ bûoh . tíu dero níumon sûozi lêrton . íh méino . díu sûozi an diatesseron íst . únde an diapente . únde zéichen dero numerorum . álso v zéichen íst quinarii numeri . únde x denarii numeri . únde uuás óuh târ dáz zesíngenne getân íst . álso lîed . únde léicha. *Postquam igitur diffudit uirgo . illam bibliothecalem copiam . nixa . i. parturiens . imitatus . i. imitationes.* Sô sî dô erspêh tîa bûohchámerigun fólleglichi . ûzprâht hábentíu . dáranâh sî síh îo rárta . dáz chît . táz sî îo lírneta. *Exhausto pallore confecta . postulauit opem athanasię . quę conscia fuerat tanti laboris;* [J 128] Pléih uuór-

Digitized by Google

teniu . ióh erlíteniu . pát si athanasiam hélfo . díu sólcha íro bînun bechénnen chónda. *Tum illa.* Dô chád si íro zûo. *Accipe tibi hoc sorbillandum . ut refectior et sublimis cęlum conscendas.* Nû ním . daz íh tír gébe zetrínchenne . dáz tû mít tíu gelábotiu . únde gebúrlichotíu . ze hímele fárêst.

---

25. INMORTALITAS QUASI PER OUUM SORBETUR;

Ac tunc sumit quandam globosam . animatamque rotunditatem . ac uirgini porrigit hauriendam . auferens eam matri apotheosi . i. purificationi uel deificationi . quę cum illa forte conuenerat . et iam pridem consecrabat lĭbros . qui defluxerant ex ore philologię . manu eos contingens . ac dinumerans. Únde dés mézes nám sî íro mûoter . díu dára mít íro chómen uuás . únde díu bûoh álliu hábeta gehéilegot . únde gehándelôt . únde gezélet . tíu ûzer dero mágede múnde fûoren . déro nám sî éina sínuuelbi . in chlíuuis uuîs ketâna . ióh lîbhafta . únde gáb íro . dáz tarínne uuás zetrínchenne. *Uerum ipsa species oui interioris . crocino circumlita exterius rutilabat.* Áber díu ínnera uuíst tés sélben éiis . tíu uuás in rôtero fáreuuo ûzenân darána gesmízeniu. Dáz chît . ûzenan uuás iz rôt . nâh tero ínnerun fáreuuo . díu daz óberosta fíur bezéichenet tírro uuérlte. *Ac dehinc apparebat . s. ipsa species perlucida inanitate . albidoque humore . interiore tamen medio solidior.* Únde nâh téro rôti . skéin iz in dúrhlîehtentero îtali . ióh in uuîzero názi . álso diu lúft ketân íst . únde dáranâh in dero ínneronstun mítti dícchera . álso [J 129] diu érda getân íst.

Digitized by Google

Sô si dia írdiskun uuízentheit irspêh . sô uuárd íro diu gótelicha gegében! díu in éinero sámohafti . únde éines plícches álliu díng pegrîfet . álso in boetio de consolatione gescríben íst. Tîa sámohafti óuget er mít temo éiie . dáz er ze ûzerôst chît temo hímele gelîchez . únde in míttemen dero érdo . únde únderzuísken dero lúfte . álso díu machina getân íst tírro ánasíhtigun uuérlte. Dáz er iz chît animatum . dáz tûot er úmbe animam mundi . dîa súmeliche uuândon uuésen solem . súmeliche éina ándera tóugena chráft . tíu den hímel tûot uuérben. *Quam cum philologia susciperet . quoniam post tanti laboris afflictiones . æstusque mentis . plurimum sitiebat . reseratis eius rotunditatis arcanis . postquam rem dulcissimam comperit . totam incunctanter exhausit.* Sô sî dîa rotunditatem in hánt kenám . únde sî dúrstegiu fóne árbeiten . únde fóre ángisten . bráh únde chórota . únde sî nîo sô gûotes neinbéiz . sô fólle tráng sî iz. *Continuoque nouo solidantur membra uigore.* Sâr sámo hárto chéccheton íro die líde. *Et gracilenta perit macies . uis terrea cedit.* Únde gîeng íro ába diu mágeri . rûmda diu írdisgheit. *Ætherivmque uenit sine mortis legibus æuum.* Únde chám sia ána diu êuuighéit . âne tôdes uuáltesôd.

---

26. QUALIS FACTA SIT RECOGNOSCERE IUBETUR.

Verum diua cum inmortalitatis eam poculum cerneret ebibisse. Sô sîa athanasia gesáh ketrúnchen háben dia úndôdigi. *Quo e terris illam cælum pergere . inmortalemque factam uelut enigmate redimi-*

Digitized by Google

[J 130]*culi perdoceret . ex herba quadam rurestri . cui leuzos . siue leucos . i. alba uocabulum est uirginem coronauit.* Sîa dô sámoso mít hóubetzîerdo dés zegetrôstenne . dáz sî ze hímele sóltî . únde si úndodig uuórten uuâre . téta sî sîa ána coronam . geuuórhta ûzer éinemo féldchrûte vuîzemo . íh méino ûzer lílien. *Precipiens ut expelleret omnia quę adhuc mortalis coaptauerat in presidium aduersum uim superam.* Kebíetende . dáz sî ál hínavuúrfe . dés sî síh keuuárnot hábeta gágen demo hímelfíure. *Quippe memorabat istęc minima caducę mortalisque esse substantię.* Uuánda sî chád . táz sô getâna uuésen dero múrgfarun . únde dero stírbigun vuíste. *Quę quidem omnia eidem mater abstraxit . postquam eam recognouit transcendisse humana studia.* Dáz íro diu mûoter sâr ál ábazôh . sô sî sia gesáh úberrúcchet háben ménniskôn únmûoza . íh méino . dés síh ménnisken vnmûozig tûont.

---

27. GRATULATUR SE EUASISSE INFERNALES.

Tunc philologia supplicauit athanasię primitus . ex aromate preparato . acerraque propria. Dô dánchota sî ze êrest athanasię . mít íro róuche . dáz sî ûzer íro fáze nám. *Matrique eius apotheosi gratiam multa litatione persoluit.* Únde íro mûoter dánchota si mít ópfere. *Quod nec uedium . i. orcum cum uxore . i. proserpina conspexerit . sicut suadebat etruria.* Dáz sî den héllouuárt mít sînero chénun nîoner negesáhe . sô etrusci philosophi ságent . tîe ín héizent uedium . álso malum diuum . uuánda ér brúti tûot tien sêlon. Dér héizet óuh orcus . táz chît iurator. Uués íst er iurator? Âne dáz er ímo [J 131] gelâzene animas .

Digitized by Google

nelâze inpunitas. *Nec eumenidas ad chaldea miracula . i. figmenta formidauit.* Nóh sî die héllevuinnâ nefórhta . nâh tero chaldeorum úrdâhten. *Nec igne usserit . i. uedius . nec lympha subluerit.* Nóh sîa nebrándi in fíure . nóh nesóufti in uuázere. *Nec simulacrum animę syri cuiusdam dogmate uerberarit.* Nóh sîa nefílti dáz sêlo glîhnisse . dáz álle hína fárente sêlâ fíllet . nâh téro ságo syri philosophi. *Nec consecrauit . s. apotheosis . auspicio mortis . inuolutam inmortalitatem manibus charontis . ritu . i. dogmate phasi senis.* Únde si íro nîeht negáb mít ánafánge des tôdes . tîa in charontis keuuálte stândun inmortalitatem . nâh téro ságun des álten phasi. Ér chád álle sêlâ . charon dero héllotúrouuárt tâte des tôdes kechôron . fóre dero inmortalitate.

---

28. AMOR ET LABOR . CURA ET UIGILIA . UEHUNT EAM IN CAELVM.

Interea iussa conscendere lecticam. Ínin díu hîez man sia ûfstîgen ze íro trágebétte. *Quę quoniam uidebatur in maximo suggestu . i. in excelso loco . difficile sibi admodum deputabat . s. conscendere . ne dicam inpossibile.* Únde uuánda dáz fílo hóho stûont . pe díu dûohta íro iz únsémfte . íh neuuíle chéden . dáz sî nemáhti. *In quam rem consequenter implendam . conuocauit alumnum suum dilectum pre cęteris.* Táz spûotigo áber zegefrúmmenne . hîez si íro trût éinen chómen. *Quo innixa . euicit omnem difficultatem superę consessionis . i. lecticę.* Án dén síh stíurendo . úberfûor sî dîa únsémfti . dáz chît . tîa stéccheli dés hóho stânden stûoles. *Uerum idem qui labor ab*

Digitized by Google

eadem uocabatur . non solum eam sustulit in culmen lecticę . uerum cum domina [J 132] *cęlum impiger permeauit.* Áber dér sélbo . dér sô sî ín námda labor hîez . tér negehálf íro nîeht éin dára ze demo bétte . núbe sáment íro fûor er ze hímele. *Quippe consociato sibi quodam puero renitenti . i. pulcherrimo.* Éinemo scônemo chínde . in ében ímo geuuétenemo. *Qui nec uoluptuarie ueneris filius erat . et tamen amor a sapientibus ferebatur.* Táz amor hîez . únde dóh tero zûrlustigun ueneris sún nîeht neuuás. *A fronte lecticam subuehere memorantur.* Dîe zuêne fûorton fóre dia lecticam. *Nam posticam sustulere . dilecta uirgini mancipia! pimelia . i. cura . et agrimnia . i. uigilia.* Daz áftera téil trûogen zuéi íro hîen . díu íro uuérd uuâren . sórga . únde uuácha. *Sic enim athanasia preceperat . ut uterque sexus cum philologia posset ascendere.* Sô gebôt tiu fróuua inmortalitas . uuánda sî uuólta . dáz mán únde vuîb sáment íro ze hímele fûorin.

29. COMITATUS EIUS UENERABILIS.

Precedit ilico conscendentem . musarum concinentium pompa. Sô ze hímele síh héuenta . léitta sia dáz kerîete dero fóresíngenton musarum. *Et predictarum comitum uenerabilis multitudo.* Únde álliu díu êruuirdiga mánigi dero fóregenámdon geférton . íh méino philosophia . apotheosis . athanasia . phronesis . unde quatuor uirtutes . únde gratiae . únde déro állero alumnę. *Periergia uero sequebatur . aliis comitata pedissequis . dotalibusque mancipiis . curiose uniuersa perscrutans . atque interrogans.* Arithmetica

Digitized by Google

fólgeţa íro mít ánderen íro uuídemhîon . állero díngo fúreuuizkérniu . únde gnôto fórscondív.

---

30. IUNONI IN SUO REGNO OCCUR[J 133]-RENTI . UIRGO SUPPLICAT.

Verum ilico ad culmina arcis aerię . comitatus ille cum uirgine propinquabat. Sô nâhton sie sâr mít íro ze óbenahtigero lúfte. *Et ecce nuntiatur aduenire subito deorum pronuba . hoc est quę preest nuptiis.* Târ uuárd zeuuízenne . dáz tero góto hîreisara zûofûore. *Antequam concordia . fides . pudicitiaque precurrit.* Téro fúreréisâra uuâren . geméinmûoti . tríuua únde chíuski. *Nam cupido corporeę uoluptatis illex . licet eam semper anteuolet . philologię occursibus non ausus est interesse.* Áber ueneris sún . dér zûorlústô spénstig íst . souuîo er óuh íro fúreréisâre uuâre . dóh negetórsta er philologię ze óugon chómen. Uuánda sapientia házet turpitudinem. *At ubi in conspectu nubentis diua peruenit . atque litauit aromatibus . ut mos erat uirginis . deam talibus deprecatur.* Sô sî dô iunonem gesáh . únde sî íro geróuhta . sô si óuh fóre ánderên fróuuon téta . dô férgota si sîa sús. *Iuno pulchra . licet aliud nomen tibi cęleste consortium tribuerit . s. ut luciam . aut luceiam. Suspensio.* Iuno dû scôna chád si . dóh tíh ánderes némmên dîe ze hímele sínt. *Et nos a iuuando iunonem nominemus . unde et iouem dicimus. Et hic.* Únde souuîo uuír díh iunonem sámoso óuh iouem fóne iuuando héizên. *Siue te lucinam . quod lucem nascentibus tribuas . a luce iam conuenit nuncupare. Et hic.* Álde úbe dû héizen sólt lucina . uuánda dû

Digitized by Google

lucem gíbest nascentibus. *Nam fluuoniam . i. fluorem feminis prestantem . februalemque ac februam . i. purgatricem egredientium secun*[J 134]*darum mihi poscere non necesse est . cum nihil pertulerim corporeq̃ contagionis . intemerata . i. incorrupta sexv. Interposita ratio.* Uuánda dáz íh tíh éiscôe flôzkébun án dero hîtate . álde nâh tero gebúrte sûberarun dero ûzkegángenon léhtero . dés íst mír úndurft . uuánda íh máged pín . únde mînes lîchamen únbesmízen bín. *Iterducam et domiducam . unxiam . cinctiam . mortales puellę debent in nuptias conuocare . ut et itinera earum protegas . et in optatas domos ducas . et cum postes ungent . faustum omen affigas . et cingulum ponentes in thalamis . non relinquas. Et hic interposita.* Uuégoléittun . héimbríngun . sálbsmîzun . cúrtilflégun . súln díh tôdige dîerna gehîendo zu ín ládon . déz tu íro férte uuáltêst . únde sie ze lîebên séldon bríngêst . únde sô sie diu túrestál sálbont . tû héilesod kébêst . únde sô sie síh ze bétte ingúrtent . tero mágedcúrtelûn . dû ánauuert íro flégest. *Saticenam uel soticenam te precabuntur . quas uel in partus discrimine protexeris . uel in bello . i. in labore coeundi. Et hic.* Sâmogébun álde hîfûogun bétoên díh . tîe du an déro nôte des kebérennes . álde des náhtuuîges skírmist. *Peplonam plebes te debent memorare . s. quia tu multiplicas populum. Et hic.* Líutfróuuvn súln díh tie líute héizen. *Curitim . i. fortem . uel potentem bellantes. Et hic.* Stárcha ánaháreên díh tie féhtenten. *Hic ergo te aêram potius ab aeris regno nuncupatam uoco. Et hic.* Áber hîer héizo íh tíh kérnor aêram fóne aere . in démo dû rîchesôst. *Da nosse poscenti . quid aeria latitudo gerat animantvm . atque perlucentes*

Digitized by Google

campi concurrentibus athomis . quidue hic dicatur numinum subuolare. Clau[J 135]*sula.* Únnîst mír bítentero ze geéisconne . uuáz líbhaftero díngo diu uuîta lúft fûore . únde dísiu dúrhlîehtenten féld . ûzer gesámenotên athomis uuórteniu . sô philosophi châden . únde uuáz hîer góto flógerze. *Non enim quęro de humilitate illius aeris . qui de uolucríbus permeatur . quem olimpi montis cacumen excedit . qui uix decem milia stadiorum altitudine sublimatur . sed elata disquiro.* Íh nefrâgen nîeht úmbe dîa níderun lúft . târ die fógela ánaflîegent . tîa ióh olimpus decem milium stadiorum hóher úberslât . núbe dîa hóhi dero óberun lúfte fórderon íh. *Ac iam fas puto conspicari . quicquid lectitans intellexeram peri eudemonias . i. de bona demonitate.* Ióh nû dúnchet mír mûoza zegeséhenne . dáz íh lésendo geéiscota fóne dero demonum gûoti. Álso uuír angelos chédên bonos et malos . sô châden die álten . bonos demones et malos.

31. DEORUM SEDES A CĘLO USQUE AD SOLEM IUNO PRECANTI OSTENDIT.

Hic iuno non repugnans precibus conscendentis . ducit eam secum in arces aerias . atque exhinc edocet diuersitates multarum potestatum. Sî sia dô íro fléhon uuérende . fûorta si sîa in óbenahtîga lúft . târ óugta si íro mísseliche geuuálta . dero lúftcóto. *Illi inquit quos ignitę substantię . flammantisque suspicimus . ab ipso ęthere . speręque superioris ambitu . usque solarem circulum demeantes . i. peruagantes . ipsi dicuntur dii . et cęlites aliâs perhibentur . causarumque latentium arcana componunt.* Tîe uuír fívrine séhên . únde

Digitized by Google

uuállonde fóne demo hímele . únz ze dero súnnun ríngę . dîe héizent cóta . uuîlon héizent sie hímelsâzen . únde sínt sie behéftet mít tóugenên díngen. *Sunt enim puriores . nec* [J 136] *admodum eos mortalium curarum uota sollicitant . apathesque . inpassibiles . perhibentur.* Sîe sínt lûterôren . únde ménniskon sórgâ negrûozent sie . be dív héizent sie únsórgende. *Illic iouem regnare certissimum est.* Târ sól guísso iouis stûol sîn.

---

32. QUI SINT A SOLE USQUE AD LUNAM.

At infra solis meatum . usque lunarem globum . secundę beatitatis numina . subparisque . i. inferioris potentię . per quę tamen uaticinia . somniaque ac prodigia componuntur. Níderhálb tero súnnun férte . únz ze demo mânen . sízzent tîe nâh tien sâligôsten sínt . únde mínnera geuuáltes hábent . fóne dîen vuîzegungâ . únde tróuma . únde zéichen uuérdent. *Hęc . s. numina . fissiculant . i. findunt exta aruspicio . i. per aruspicium . admonentia quędam . uocesque transmittunt . auguratisque loquuntur omnibus.* Tîe ingéinent tie dárma an uuîzegungo . éteuuaz fórezéichenente . únde óugent íro stímma . únde spréchent ûzer állên . fógelrárta ságentên. *Plerumque enim quęrentes ammonent . uel syderis cursu . uel culminis iaculo . uel ostentaria nouitate.* Frâgente uuárnont sie díccho . álde mít stérnen férte . sô anchisę der stérno in idam siluam zéigota . álde mít plígskúze . sô virgilius ságet ímo árbéite fórezéichenen tactas de cęlo quercus . álde mít prútelichero séltsani . álso greci palladium sáhen suízzen . únde skrícchen fóre íro

Digitized by Google

naufragio. *Sed quoniam unicuique superiorum deorum singuli quique deseruiuNT . ex illorum arbitrio . istorumque comitatu . et generalis omnium presul . et specialis singulis mortalibus genius admouetur.* Uuánda áber [J 137] dien óberên die níderen dîenônt . sô uuírt fóne énero geuuálte . únde fóne dírro gefólgenne · állên ménniskôn súnderig . únde geméine hûotare gesézzet. *Quem etiam prestitem . quod presit gerundis omnibus uocauerunt.* Tén héizent sie óuh flíhtâre . uuánda er álles uuérches flíget. *Nam et populi genio supplicant . cum generalis poscitur . et unusquisque gubernatori proprio dependit obsequium.* Tén geméinen bétônt tie líute sáment . únde âne dáz . îogelih ten sînen. *Ideoque dicitur genius . quoniam cum quis hominum genitus fuerit . mox eidem copulatur.* Fóne díu héizet er genius . uuánda er genitiš sâr gegében uuírt ze flíhte. *Hic tutelator fidissimusque germanus . animos omnium . mentesque custodit.* Tíser hûotare . únde díser getríuuo brûoder . behûotet íro sêla . únde íro sínna . állero. *Et quoniam arcana cogitationum . superę annuntiat potestati . etiam angelus poterit nuncupari.* Uuánda ér óuh tóugene gedáncha góte chúndet . pe díu mág er ióh angelvs héizen. *Hos omnes greci demonas dicunt . apo tv deumenu . i. a principatu populi . latini medioximos uocitarunt.* Tîe álle námoNT greci demones . fóne díu . dáz sie ánauualten sínt tes líutes . latini námont sie méteme . uuánda angeli sínt mítte . únder góte . únde ménniskon. *Qui omnes approbantur esse minus lucide splendentisque naturę . quam illi cęlestes . sicut conspicis.* Tîe sínt álle hínderûn únde únlûterorûn naturę . dánne dîe náhor demo hímele sínt . álso dû

Digitized by Google

sélba síhest. *Nec tamen ita sunt corpu*[J 138]*lenti . ut hominum capiantur obtutu.* Tóh nesínt sie sô geróbes lîchamen . dáz sie gesíhtig sîn ménniskôn. *Hic igitur lares.* Hîer sínt tie hértcóta. *Hic post membrorum nexum degunt animę puriores.* Hîer râuuênt tîe únsúndigen sêla . nâh íro lîbe. *Quę plerumque si meritorum excellentia subuehantur . etiam circulum solis . ac flammantia septa transiliunt.* Tîe ióh tia súnnun úberfárent . únde dîe fíurinen féstinâ . dero planetarum . úbe sie míchelero frêhte sínt.

33. QUI SINT A LUNA USQVE AD MEDIUM AEREM.

Dehinc a lunari circulo usque in terram . quicquid interpatet . interstitii proprii partitione discernitur. Souuáz táranâh uuîtûobeles íst . fóne demo mânen únz ze dero érdo . dáz hábet óuh sînen únderskeit. *Et ab orbe lunari interfusa medietas disparatur.* Únde in zuéi uuírt táz sélba getéilet. *Sed superior portio claudit eos sicut conspicis . quos emitheos dicunt! quosque latine semones . i. semihomines . aut semideos conuenit memorare.* Áber daz óbera téil dero lúfte behébet tîe . álso dû gesíhest . tîe greci héizent hálbe gôta . latini béidiu . ióh hálbe mán . ióh hálbe góta. *Hi animos cęlestes gerunt . sacrasque mentes . i. puras.* Tîe hábent hímelisken sín . únde réine mûot. *Atque sub humana effigie . in totius mundi commoda procreantur.* Únde in ménnisken bílde uuérdent sie gebóren . állero uuérlte ze gemáche. *Qui quidem plerumque fecerunt fidem cęlestium miraculo sui.* Dîe hábent ófto geóuget mít íro zéichene . dáz sie

Digitized by Google

hímeliske sínt. *Ut in ortu herculis geminatę noctis obsequivm.* [J 139] Álso díu zuíualta náht téta . dô hercules kebóren uuárd. *Serpentesque idem paruulus elidens . uim numinis approbauit.* Únde dáz er die vuúrme álso lúzzelêr chnístende . skéinda sîna gótheit. Tîe uuárf ín iuno ána . dô éines náhtes sîn mûoter alcmene ín guán be ioue . únde yfidum be íro chárle amphitrione. Sî uuárf sie béide ána vuúrme . áber hercules eruuérita síh . yfidus nemáhta. *Tages sulcis emicuit . et statim gentis ritum . i. legem religionis . sipnumque monstrauit.* Tages tér in hispania mâre uuás . tér zórfta síh mít téro rúnso tagi fluminis . uuánda tagus tô êrist rínnen begónda . únde lérta er sâr dîa lánt uuîsûn . stífta óuh sipnum. Dáz íst tíu búrg sipona . dâr tria elementa éndont sô sie chédent . cęlum . terra . mare. *Hammon apparuit cum cornibus arietinis . et uestimentum lanicio . ac sitientibus undam fontis exhibuit.* Hammon dáz chît arenosus iouis . erskéin dionisio in uuíderes pílde . únde dô uuárd uuât ûzer vuóllo . únde dúrstes lába fóne uuázere. Dáz uuás tô er fóne india eruuánt per ęthiopiam mít uictoria! únde er iouem sînen fáter bát pûozen den dúrst sînemo hérige. Be díu íst sîn templum dâr centum aris famosum. *Quid loquar eos . qui primi mortalibus usum rerum . maioraque commoda prestiterunt?* Uuáz tárf íh chôson fóne dîen dîe êrest ménniskôn álles tínges prûh zéigotôn . únde álliu diu méisten gemáh? *Ut uitem dionisius apud thebas.* Álso dia rébun zéigota [J 140] dionisius ze thebis in grecia. *Osiris apud egyptios haustum uini . usumque comperiens.* Únde osiris rex maritus isidis in egypto lêrta uuîn drínchen . únde zíhen. *Frumentum*

Digitized by Google

isis in egypto . triptolemus apud atticos docuere. Únde osyridis uuírten dâr in egypto . únde ze athenis triptolemus filius cęlei . cereris alumnus lêrtôn? *Eademque ysis lini usum . sementemque monstrauit.* Únde díu sélba ysis lêrta den fláhs árbeiten . únde spínnen? *Comminuendę frugis farrisque fragmenta pilumno signat italia! ascribit asclepio grecia medicinam.* Stámfôn únde málen mísseliche uuíste ságet italia pilumno . únde árzetûom ságet grecia asclepio . filio apollinis et coronę. *Alii quoque huius generis homines in diuinandi usum . et prescientiam procreati . ut carmentis in archadia . ab effuso carmine per uaticinia memorata.* Ándere vuúrten ze uuîzegungo . únde ze fóreuuízedo gebóren . sô carmentis téta in archadia . mâre uuórteniu fóne íro mêterlichên fóreságôn. Díu chám ze italia mít íro súne euandro rege . dén ęneas târ fánt. Tíz íst tíu . díu óuh nicostrata hîez . únde latinas literas erdâhta . fóne déro éin porta ze romo carmentis kehéizen uuás. *Sybilla uel eritrea . s. diuina quoque erat . quęque cymea est . uel frigia.* Sô uuás óuh sybilla . únde díu erithrea hîez . ióh tíu cymea hîez . álde frigia. *Quas . s. sybillas . non decem ut asserunt . sed duas fuisse non nescis . therophilam . troianam marmensi filiam . et symmachiam hippotensis filiam . quę* [J 141] *erithra progenita . etiam cymis est uaticinata.* Déro sybillarum uuâren zuô . sô dû uuéist . náls zêne sô man chît . íz uuás échert therophila ze troio . marmensi filia . únde symmachia hippotensis filia . dív fóne erithra insula búrtigíu . ze cymis táz in campania íst vuîzegota. *Ex hac diuinandi possibilitate . amphiaraus mopsusque cęlebrati.* Déro dáz kemúgentôn

Digitized by Google

uuâren námoháftesten amphiaraus . únde dér mopsus . tér síh uuíder chalchante éllenôta . sô virgilius ságet.

---

34. QUI SINT A MEDIO AERE . USQUE AD TERRAM.

A medietate uero aeris . usque in montium terręque confinia . hemithei . heroesque . i. terrigenę uersantur . qui ex eo quod heram terram ueteres edixere heroes nuncupati. Fóne míttero lúfte . únz ze dero érdo . sízzent hálbkóta . únde érdkóta . dîe fóne hera dáz chît terra . heroes latine héizent. Tîe uuérdent ûzer sólchên ménniskôn . sô eneas uuás . únde achilles . tîe uuír ióh lébende héizen heroes . táz chît hértinga álde chûeniga. *Ibique manes . id est corpori humano presules attributi . qui parentum seminibus manauerunt.* Târ sízzent in íro . ménniskinên górpotôn . dîe manes héizent a manando . daz chît rúnsige . uuánda sie rúnnen fóne íro fórderôn sâmen. *Denique hęc omnis aeris a luna diffusio . sub plutonis potestate consistit.* Tísív uuíti dero lúfte fóne demo mânen níder . íst álliu in plvtonis keuuálte. *Qui etiam summanus dicitur . quasi summus manium.* Dér óuh summanus héizet . sámoso méister . álde méisto manium. *Hîc luna quę huic aeri preest . proserpina nominatur.* [J 142] Dâr uuándelot luna . díu proserpina héizet . uuánda sî germina tûot proserpere. *Uerum illi manes . quoniam corporibus illo tempore tribuvntur . quo fit prima conceptio . etiam post uitam istam corporibus delectantur.* Uuánda dîe sélben manes kegében uuérdent corporibus án dero conceptione . be díu uuónênt sie gérno mít ín/ ioh nâh temo lîbe. *Atque cum his manentes .*

Digitized by Google

appellati lemures. Únde mít ín hártende . héizent sie lemures . táz chît lares morantes. *Qui si uitę prioris adiuti fuerint honestate . in lares domorum . urbiumque uertuntur.* Únde úbe sie fóre chíusko lębetôn . sô uuérdent sie ín góvmen híusero álde búrgô. Dîe hęizent lares . fóne íro mûoter lara. *Si autem deprauantur ex corpore . laruę perhibentur ac manię.* Sínt sie áber árg uuórten . fóne demo corpore . sô uuérdent sie laruę . dáz chît lares mali . álde manię . dáz chît insanientes. *Manes igitur hic tam boni quam truces sunt constituti . quos agathos . i. bonos . et cacos . i. malos demonas memorat graia discretio.* Hîer sínt créhto gûote manes únde úbele . dîe greci skéident . in íro uuîs sie námonde . agathos demonas . únde cacos demonas. *In his locis etiam summanes . eorumque prestites . i. principes mana atque mantuona.* Hîer sínt óuh tîe méisten manes . únde déro méisterun . mana únde mantuona. *Dti etiam quos aquilos dicunt . i. nigros.* Hîer sínt óuh tîe sie suárze héizent . únde aquilis kelîche . uuánda sie in íro bílde skînent. *Item fura furnaque . et mater mania . intemperieque . et alii triptes . i. lusores diuorum degunt.* Únde fura ióh furna . dîe fóne furuo colore genâ[J 143]môt sínt . únde dero ándero mûoter mania . únde únmétemi dero elementorum . únde tróum-trúgenara. *Circa ipsum uero terrę circulum aer ex calore supero . atque ex halatu et madore infero turbidatus . egredientes corporibus animas . quodam fluenti estu collidens . non facile patitur euolare.* Sélbíu diu lúft uuíder dia érda getrûoptíu . fóne dero óberûn uuármi . únde fóne dero níderun názi . nelâzet tie hínafárenten animas mít kemâche hínafáren . sîe

Digitized by Google

dâr îo ána dúnchonde sámoso in éinero uuázerzésso. *Hincque allusit sollertia poeticę adumbrationis. i. fictionis . tractum . i. deductum . pirflegetonta . i. ignem flammantem.* Hínnân ságent tie poetę . rínnen daz lóugezenta hélleuuázer. *Atque in eo colliditur perenni strepitu . uolutata impietas animarum . quas uedius adiudicarit.* Únde in dés strûme uuálont únde tócchont îomer die úbelen sêlâ . dîe uedius tés uuírdige uuéiz. *Id est pluton . quem etiam ditem . ueiouemque dixere.* Dén sie óuh plutonem héizent grece . únde ditem latine . únde nóh tánne malum iouem. *Ipsam quoque terram . qua hominibus inuia est . refertiunt longeuorum chori . qui habitant siluas . nemora . lucos . lacus . fontes ac fluuios.* Sélbun dia érda . dár si únbûhafte íst . hábent erfúllet tero lánglîbon mániginâ . in uuálden . ióh in fórsten . ióh in lóhen . in sêuuen . in áhôn . in brúnnôn. *Appellanturque panes fauni . fones . i. uocales . satyri . siluani . nimphę . fatui . fatuęque . uel fantuę . uel etiam fanę . a quibus fana dicta .* [J 144] *quod soleant diuinare.* Únde héizent sie panes . sámoso discipuli panos . íh méino dés . fóne démo virgilius chît . pan deus archadię. Álde fauni . únde fones fóne fando. Álde satyri fóne saturitate uoluptatis . uuánda sie îo in ludo . únde in saltacione sínt . álso óuh satyra . íh méino satyrica fabula héizet . fóne saturitate inludendi . uel fingendi. Álde siluani fóne siluis. Álde nimphę dáz chît aquarum deę. Álde fatui . únde fatuę . uuánda sie ménnisken tûont infatuatos. Álde fantuę . únde fanę . îo ze déro sélbun uuîs . fóne fando gehéizene . álso óuh tîe chîlichâ . dâr sîe ínne spréchent . fana héizent. Téro sláhto sínt óuh

Digitized by Google

egipani . dîe fóne egea gehéizen sínt . táz chît capra . déro éinêr antonio begágenda. *Hi omnes post prolixum ęuum moriuntur ut homines.* Tíse irstérbent álle úberláng . sámoso ménnisken. Dánnân héizent sie geméinlicho macrobitę . dáz chît longeui. *Sed tamen et presciendi . et incursandi . i. impetum faciendi . et nocendi habent presentissimam potestatem.* Sîe sínt áber fílo máhtig fóreuuízennes . únde ánanéndennes . únde scádônnes. *Inter priores igitur genios . i. terrę proximiores . tua adhuc mortalis uirginis diua . i. iuno consistit.* Únder dien níderên góten stât tíu iuno . díu dîn uuîelt têdigero. *Nam eccum tibi ętheria iuno . seu uesta est.* Nû íst si dír uuórten hímeliskiu iuno . álde uesta. Díz spríchet iuno fóne íro sélbun in tertia persona. Sî chît. Sólih tv [J 145] uuâre . sólih uuás íh tír . sólih tû nû bíst . sólih pín íh tír nû. *Etiam ut inmortali diuę precepit dicens. Iam sede concilio iouis . directa . s. ad cęlum.* Únde déro uuórto . gebôt si íro . sámoso íu úndôdigero. Sízze ánauuertes chád si in iouis mánigi . ze hímele brâhtív. *Demumque de acerra uirginis partem sumit.* Táranâh nám si des róuches éinen téil . ûzer íro róuhfáze.

---

35. QUALIS IN SUMMITATE AERIS LUNA CONSPECTA SIT.

Tunc portitores diuę correpta lectica . magno eam molimine subuexere. Dés mézes fûorton sia áber hóhor íro trégela. *Sed postquam centum XXVI milia stadiorum aeria subuecti leuitate conscenderant . ac tonum primum ex ptongis compleuere cęlestibus. Sus-*

Digitized by Google

pensio. Sô sie dô gefáren hábetôn fóne érdo ûf. cênzeg únde zuéinzeg. únde séhs tûsent lóuftmâlo. únde dero hímeliskôn gágenlûtôn éina irstríchen hábetôn. Sîe uuâren dô dárachómen. dâr luna inchît tien uuázeren án dero érdo in sesquioctaua proportione. Díu inchédunga máchôt ten êristen tonum. *Lunarem circulum ingressa uirgo. diuę congruis nidoribus supplicando. Et hic.* Ín des mânen ríng chómeniu. únde dâr iunoni róuchentíu. *De proximo conspicatur globosum quoddam tenèrumque corpus. ex superni roris leuitate compactum. instar speculi prenitentis. adiaculati fulgoris radios reuíbrare. i. respergere. Depositio.* Sáh sî [J 146] bî íro éin corpus. sínuuélbez. únde múreuuiz. ûzer déro lîehti des hímeltóuues kerández. In spîegeles uuîs uuíderuuérfen dîe án síh keskózenen skîmen. Dero súnnun skîmen uuídersláhent án demo mânen. be díu neíst sîn lîeht âne uuíderlîehsene. *In eo sistra niliaca.* Dâr uuás ána daz egypzisca hórn. Uuánda luna púchelôt in hórnes uuîs. uuíder ánderên planetis. *Eleusinaque lampas.* Tero súnnun lampas skéin darána. in des lampadis uuîs! tén ze eleusina salmoneus rex án dîe scôz. tîe er sláhen uuólta. Úber alpheum fluuium brúccôta er. únde dârúbere currus iágondo. dónerota er. lampades skîezendo. blécchezeta er. sô tûondo. uuólta er gót héizen. *Arcusque dictinne. i. dianę.* Únde skéin darána dér bógo dero uuéidogútenno. díu dictinna héizet. táz chît retiatrix. uuánda dictis grece rete héizet latine; Áber luna héizet diana. sámoso duana. uuánda sî duobus temporibus. íh méino diebus ac noctibus ze ôugon íst. *Tympanaque cybeles. i. terrę uidebantur.* Únde

Digitized by Google

déro érdfróuuvn tympana . skînen daránа . uuánda sî íst náhesta déro érdo . díu mít duobus hemisperiis peuuélbet íst . sámoso mít tympanis. *Triformis etiam discolorque uertigo . terribili quadam maiestate rutilabat.* Án íro skéin óuh tríbildig únde mísse-fáreuuêr uuárb in égebârero [J 147] máhtigi. Uuánda ze êrest íst si hórnahtíu . sô dánne hálbscáftig . sô dánne fól. *Quę licet cornigera et aspera crederetur . egestionibus oportuna . tamen et felem et ceruam . et conuersiones bis binas uultibus . s. tribus preferebat.* Únde souuîo sî hórnahtíu uuâre . únde fóne dîen hórnen stéchelíu . únde gefélligíu ze dîen ûzsuízzedôn des tóuues . sî óugta dóh felem únde ceruam . dáz chît tâmen únde híndûn . uuánda sî uuéidegútin íst . únde óugta si fîer uuéndi in íro drín ánalútten! uuánda sî hábet tria uirginis ora in fîer uuéndinon. Eíniu íst a prima ad octauam . ánderiu fóne octaua ad quintam decimam . diu drítta fóne quinta decima . ad uigisimam secundam . diu fîerda dánnan ad primam.

---

36. A LUNA AD MERCURIUM SCANDENS . QUĘ UIDERIT.

Exhinc uenit ad circulum cyllenii medio quam ad lunam conscenderat. Tánnan fûor sî dô den hálben téil ze mercurio . dánne sî gefáren hábeti fóne érdo ze demo mânen. *Quo emitonio permeato . occurrit ei multiplex populus ministrorum . s. mercurii lętabundus . utpote nubenti dominę.* Démo emitonio erfárnemo . begágenda íro míchel líut ámbahtentero . álso brûte sôlta. *Inter quos . femina splendentis*

Digitized by Google

formę . ac opulenta ornatibus promptę ubertatis . uirgine salutata . usque in eius osculum confisa peruenit. Únder dîen chám éin vuîb . scôníu . ióh míchel[J 148]licho gáreuuíu . díu dia iúngfróuun chátta únde chústa. *Sed mirabatur illa obsequentium multitudo . quę sicut syrus quidam astruit . in numero duorum milium fuerat constituta . quod femina quam etrusci dicebant ipsi deo nuptam fuisse cyllenio . nulla prorsus inuidia titillata . uirginem complexa constrinxerat.* Áber dés vuúnderôta síh tíu mánigi . díu síh fóre mícheli hínalángta zuô mîlâ . sô syrus chád . táz sî geslâpfa uuórteníu cyllenii . sô etrusci ságent . sîna brût sô hálsen máhta âne nîd. *Hęc autem facundia . nam illi hoc uocabulum . in philologię penatibus se ortam . educatamque memorabat.* Tíu sélba iáh . sî hîez facundia . dáz sî gebóren únde gezógen uuâre in íro hóue. *Nec indignum esse . quod sibi alumna prelata est . que et sibi semper ornatum . et pabulum multis prebuerit disciplinis.* Únde íro mágezóhun mít réhte uuésen fórderorun . tíu íro îo gáb zîerda . únde mánigên disciplinis fûorâ. *Uenit etiam quedam decens ac pudicissima puellarvm . quę presul domus . custosque cyllenię.* Chám óuh éin zímig tîerna . állero dîernon chíuskesta . méisterina . únde flégara sînes hûses. *Verum themis . aut astrea . aut erigone dicebatur.* Sî hîez themis . táz chît obscuritas . álde astrea . dáz chît syderea . álde erigone . dáz chît contentiosa. Dáz syderea puella sînes hûses flége . dáz íst fúnden fóne díu uuánda [J 149] er in uirgine hábet domicilium . álso óuh ándere planetę hábent in ánderên zéichenen. Dáz ímo obscuritas únde contentiosa dîenoên . dáz keuállet ad rhetoricam. *Spicas manu .*

Digitized by Google

celatamque ex hebeno pinacem . i. tabellam . argumentis . i. indiciis talibus afferebat. Áber trûog sî in hénde . álso man uirginem mâlêt án dero spera . únde éina tabellun úzer ebeno geuuórhta . mít súslichên zéichenen. *Erat in medio auis egyptia . quę ibis memoratur ab incolis.* Târ stûont an míttero der egypzisco fógal . dér dâr ibis héizet . táz íst ter egypzisco stórh. *Sed cum petaso uertex atque os pulcherrimum uidebatur.* Áber skéin darána éin scône hóubet . únde án démo éin scône múnt . sáment temo flúgescúhe mercurii. *Quod . s. caput . quidem lambebat implexio gemini serpentis.* Táz lécchota éin zuíhóubetêr vuúrm. Der stórh âhtet tero vuúrmo . sô tûot ter rhetor dero scúldigôn ín demo dínge. Ér hábet scônen ánafáng an sînero rédo . ér brínget sia áber ze zuéin vuúrmen . uuánda er míte béidíu tûot . damnat et liberat. *Subter quędam prenitens uirga.* Únder déro tabellun éin gérta glîzentíu . dáz íst sermo rhetoris . an démo díu gréhti uuésen sól dero gérto. *Cuius caput auratum . media glauca . piceus finis exstabat.* Tíu uuás fórnahtigíu gúldin . míttíu uuás sî túnchelíu . ze níderost suárzív . álso [J 150] óuh sîn sermo ze êrist scône íst . únde dáranâh sárfera . únde ze iúngest úbertéilet. *Sub dextra testudo . minitansque nepa.* Únder íro zésevuun der scálûn hábento testudo . únde dér râmendo scorpio . uuánda der rhetor íst síh sélben skírmendo testudo . ánderro fârendo . íst er scorpio. *A leua . caprea.* Ze vuínstrûn éin réia. Díu bezéichenet tîa snélli sînero rédo. *Sed pulsabat . s. caprea alitem delophon . i. formidinem serpentium . quę sit mitior oscinum . i. ore canentium . in temptamenta . i. experimenta*

Digitized by Google

certaminis. Áber diu réia . réizta den únscádelen fógal . zeféhtenne sáment tien vuúrmen . uuánda díu sélba snélli páldet ten rhetorem ze hínderstânne den strît. *Ipsa uero ibis gerit prenotatum nomen cuiusdam memphitici mensis . i. gorpeios.* Sélbêr ibis hábet éines egypziskes mânodes fórenámen . dér gorpeios in íro uuîs héizet . táz chît nouember. *Hanc tabellam uenerata uirgo . cum cognosceret sibi ingestam . licet sponsi cognosceret argumentum . tamen non ausa est sine supplicatione transire.* Dísa tábellun gágen íro getrágena êreta si. Únde souuîo sî darána bechnâti des prîutegómen zéichen . ióh âne dáz neuuólta sî sîa úngeêreta lâzen. *Tunc etiam superuenit candidior athlantidum . iouis congressu . i. concubitv . pignerisque culmine prouecta.* Dô bechám íro óuh íro suíger maia . athlantis tóhterôn scônista . búrlichíu hárto . fóne [J 151] iouis míteslâfe . únde fóne des súnes keuuálte. *Quę quidem ne in nurus offitio apparere dignata est . sine libra blancę.* Díu negeuuérdota dâr nîeht skînen in íro snórun dîeniste . âne dîa uuága deę blancę . díu fóne bina lance . dáz chît fóne zuéin scúzelôn . sô héizet. Uuáz uuólta sî déro? Âne dáz man sîa gelîcho êreti demo súne. *Quam uirgo uenerata . honorare cepit cum potente lucrorum . i. mercurio . quoniam satis sociam filio recognouit . duabus dicatis . i. immolatis pecudibus.* Tîa begónda sî sâr ántsâzigo êren . mít zuéin ópferfrískingen in ében mercurio . dér lucrorum uuáltet . uuánda si sîa sáh ímo ébenhêra.

Digitized by Google

37. A MERCURIO AD UENEREM.

Hinc festinatur ascensus . et usque in ueneris circulum hemitonio transuolatur. Hínnân gáhotôn sie . únde fûoren éin semitonium únz ze uenere. *Ipsaque uenere quę nuptiis allubescebat . i. adplaudebat . quantum decebat honorata . hoc in ea perhibetur intuita . quod admodum pulchra.* Uenere díu den hîleih kérno gesáh . óuh keêretero . sô uílo iz kerísta . téta sî góumen an íro . uuîo scône sî uuás. *Tamen anthias . i. contraria draconibus circumplexa . crebroque capillicio uulsa . i. spisso crine soluta . ambifariumque amital . i. duplicem rorem . uel duplicem asperginem . s. uenerii seminis . secum congressa mitificat.* Áber úmbefángenív mít uuíder[J 152]uuartigên draconibus . sô castus amor íst . únde turpis . únde ántfáhsíu . únde mít íro sélbûn ríngendíu . stílta sî îouuéderen hîsâmen. Uuánda uenerius humor béidíu chúmet pudice ióh impudice . be díu íst únder ín zuéin sólih ringa . dáz îouuederêr den ánderen stíllet.

---

38. A UENERIS CIRCULO AD SOLAREM.

Mox studium in solarem laborare circum. Dés mézes îltôn sie chómen in ében sole. *Quippe sescuplo fatigabat ascensum.* Uuánda hálbes téiles mêr . dánne éin tonus sî . lángta dén stápf. *Qui . s. ascensus . tonus ac dimidius habebatur.* Ánderhálb tonus uuás ter skríg . táz sínt tríu semitonia . uuíder zuéin. *Ibi quandam nauim totius naturę cursibus moderantem . i. modum inponentem conspicatur.* Dâr sáh si éin skéf . álle natûrliche férte métemêntez. Táz skéf pezéichenet

Digitized by Google

cursum solis. Állíu díng keréchenônt síh fóne sînero cursu . álso iz chît in somnio scipionis. Sol inquit dux est et princeps et moderator reliquorum luminum . mensque mundi et temperatio. *Diuersa cupiditate plenissimum.* Föllez állero gíredo. Állên díngen gíbet sol . dáz ín gefállet. *Cunctaque flammarum congestione.* Únde föllez fíurînero hûfon. Uuâr íst sólih crháft fíures . sô án dero súnnûn? *Et circuactam . i. circumdatam beatis mercibus . s. animarum.* Únde úmbefángenez mít sâligero sêlon lône. Uuánda ueteres uuándon . [J 153] dáz târ uuâre sedes beatarum animarum. *Cui presidebant in prora septem nautę . germani tamen . suique consimiles.* Táz skéf féretôn síben férien . tîe brûodera únde gelîh uuâren. Uuáz íst kelîchera dánne síben dága in uuéchûn? Dîe trîbent taz iâr hína. *Felix forma depicta leonis in arbore.* Éin sâlig léuuen bílde stûont târ gebíldôt in bóume. Des hímeles hóhi . dâr diu súnna gât . táz íst ter bóum! sî íst ter léuuo . dér álle sâldâ gíbet. *Crocodrilli in extimo uidebatur.* Ze níderôst tes póumes stûont táz pílde crocodrilli. Sî íst in hízzôn leo . in fróste crocodrillus. *In eadem uero rate fundebatur fons quidam ęterię lucis . arcanis fluorĭbus manans . in lumina totivs mundi.* Dâr spráng ínne éin brúnno hímeliskes lîehtes . tóugenero rúnsôn flîezende . in állíu lîeht tero uuérlte. Uuánda álle stérnen hábent fóne dero súnnûn lîeht. *Quo uiso philologia consurgens . totaque ueneratione supplicans. Ac paulolum coniuens oculis . deum . s. solem . talĭbus deprecatur.* Dáz keséhende . stûont sî ûf . únde êrhafto diu óugen náhor tûonde . férgota sî dén gót sús.

Digitized by Google

39. SOLEM ADORAT.

Ignoti uis cęlsa patris. Tû hóha chráft tes únchúnden iouis . uuánda ér incomprehensibilis íst. *Uel prima propago.* Álde sîn êristpórno. Iouis tér íst generalis mundi anima . nâh téro íst apollo consilium . únde dáranâh mercurivs [J 154] sermo. *Fomes sensificus.* Sínmachig zínselôd. Uuánda álte líute uuândon . síh sêla únde sín háben fóne sole! únde lîchamen fóne luna. *Mentis fons.* Mûotes úrspring. Táz íst óuh nâh témo uuâne. *Lucis origo.* Lîehtes ánagenne. Sô íst óuh táz. *Regnum naturę.* Chúning tero bérohafti. Súnna gebérehaftot álliu díng. *Decus atque assertio diuum.* Zîerda únde lób tero góto. *Mundanusque oculus.* Únde óuga dero uuérlte. Tíu uuâre blínt . âne dia súnnun. *Fulgor splendentis olympi.* Glízemo des scônes hímeles! táz chît tero lúfte. *Ultramundanum fas est cui cernere patrem.* Dû den óberôsten fáter séhen mûost. Úbe ęther iouis íst . tén írskéinet tiu súnna. *Et magnum spectare deum . i. celum . uel ętherem.* Únde dén máhtigen iouem ánaskînen. *Cui circulus ęthre . i. mundanę sperę paret.* Tír sélbêr der hímel lôset. Uuánda dû tuélest ín sînes suéibes. *Et inmensis moderaris raptibus orbes . s. planetarum.* Únde mít tînên férten . gemétemêst tu die planetas. *Nam medium tu curris iter.* Uuánda únder ín míttên gâst tû. Íro sínt trî óbe dír! drî níder dír. *Dans solus amicam temperiem superis.* Lîeba mézchûoli gébende dien stérnon. *Compellens atque coercens sydera sacra deum . i. planetarum.* Iágonde ióh stâtende die

Digitized by Google

planetas. *Cum legem cursibus addis.* Sô dû scáffunga tûost íro férten. *Hinc est quod* [J 155] *quarto ius est decurrere circo.* Hínnân íst tír gelâzen . dáz tû mûost kân . án dero fîerdûn stéte. Nídenân ûf . álde óbenân níder . íst îo diu súnna fîerda. *Ut tibi perfecta . numerus . s. perfectus ratione probetur.* Dáz tír díu sélba zála guíssôt uuérde . an dúrnohtero áhto. Tîa dúrnohti máchôt denarius . dér án quaternario fúnden uuírt . sô man chît . éinez . zuéi . dríu . fîeriu. *Nonne hac . s. ratione . principio geminum tu das tetrachordum?* Nemáchôst tû sâr mít tíu zuéi tetrachorda na? Fóne septem uuérdent zuéi coniuncta . álso fóne octo zuéi uuérdent disiuncta. *Solem te latium uocitat . quod solus honore post patrem sis lucis apex.* Latini héizent tíh solem . uuánda dû solus píst nâh ioue des lîehtes hóubethafti. *Radiisque sacratum . bis senis perhibent caput aurea lumina ferre.* Únde ságent sie díh éinen trágen in hóubete . zuélif cúldine skîmen. *Quod totidem menses . totidem quod conficis horas.* Uuánda dû máchôst zuélif mânoda . únde zuélif stúnda. *Quatuor alipedes dicunt te flectere habenis.* Tíh chédent sie mít prîdele chêren fîer rós. *Quod solus domites quam dant elementa quadrigam.* Uuánda dû éino ríhtest tîa réitâ . dîa quatuor mundi elementa máchont. *Nam tenebras prohibens . retegis . i. aperis . quod cerula lucet . i. quantum illustratur nox.* Tû rûmest tero náht fóre dero fínstri . únde gíbest íro . sô fílo [J 156] sî lîehtes hábet. *Hinc phoebum perhibent prodentem occulta futuri . s. temporis.* Fóne díu chédent sie díh . tóugeníu díng chúmftigíu mélden. *Uel quia dissoluis nocturna admissa.* Álde fóne díu . dáz tû mít táges lîehte

Digitized by Google

irbárost tie náhtscúlde. *Iseum . i. iustum . te serapin nilus . memphis ueneratur osyrim.* Díh pétot nilus cnâdigen serapin . únde memphis osyrim. *Dissona sacra mitram . ditemque . forumque . typhonem.* Díh pétont mísseliche sacerdotes . coronam . uuánda dû sie trégist mít duodecim gemmis . únde diuitem . uuánda dû sie álle getûost diuites . únde forum dáz chît publicum . uuánda nîeht sô únuerbórgenes neíst . únde typhonem . dáz chît superbum . álde sublimem. *Attis pulcher item.* Dû bíst ter scôno blûomo . dér íu chínt uuás . tén berezinthia mínnôt . táz chît terra . uuánda sî íst in uuíntere betân . únde lángêt sia des lénzen . sô blûomen sínt. *Curui et puer almvs aratri.* Dû bíst taz chínt .mít temo flûoge . dû bíst ter fûoro-gébo triptolemus. *Hammon et arentis lybies . i. lybię.* Dv bíst tes héizes lándes hammon. *Ac biblius adon . i. cantans.* Tû bíst taz chínt fóne biblo ciuitate egypti . dáz uenus uuéinota . erslágenez fóne demo ébere. *Sic uario cunctus te nomine conuocat orbis.* Sô mísselicho némmet tíh tiu uuérlt. *Salue uera deum facies . uultusque paterne.* Héil dû uuâra bílde dînes fáter . únde dero góto. Dáz tû fóne díu bíst . uuánda [J 157] dû gíbest uultum . únde aspectum dien ánderên stérnôn. *Octo et sexcentis numeris . cui litera trina . i. T H T conformat sacrum mentis . cognomen et omen.* Drî bûohstaba bíldônt tînen námen dux . únde des námen héilesôd . in sexcentis et octo numeris. Uuánda tau bezéichenet ccc. eta bezéichenet octo . áber tau ccc. Uués dux íst er? Âne dero ánderro planetarum. *Da pater ętherios menti conscendere cętus.* Tû fáter . hílf mír hína zechómenne ze dero ûfmánigi. *Astrigerumque sacro*

Digitized by Google

sub nomine . s. tuo noscere cęlum. Únde den hímelchúnnên in dînen námen.

---

40. A SOLE AD MARTEM . ET INDE AD IOUEM.

His audita . iussa est permeare sedes deorum. Sô sî dírro dígi fernómen uuárd . sô hîez man sia dúrhstrîchen dero góto gesâze . dáz chît . hîez man sia ánauuért fáren. *Uerum hemitonio subleuatam pyrous . i. igni similis circulus inmoratur.* Aber hóhor gerúhta tuuálta sia dér fiure gelîcho circulus. *In quo fuerat maximus filiorum iouis.* An démo mars sáz . ter hêrôsto iouis súnô. *Ex quo circulo . uisus est pyrflegeton amnis demeare ad inferiora.* Fóne démo circulo rán díu lóugezenta áha níder in lunarem circulum . dâr die álten uuândôn uuésen hélla. *Quo transgresso . neque enim labor fuerat hemitonii interiecta transcurrere . in iouialis syderis uenere fulgores.* Tánnân châmen [J 158] sie ze iouis circulo . sîe máhtôn óuh lîehto dáz emitonium erlîden. *Cuius circulus . ptongio personabat.* Tés circulus lûtta fóllen tonum. *Illic sydus erat uiuifici temperamenti.* Dâr uuás tér stérno . dero lîbchícchûn máchungo. *Ac salubris effulgentia . blandis uibrata candoribus.* Ióh héilesám skîmo glîzendêr in mánmendero uuîzi. *Cuius quidem lucis natura . ex calidis humidisque commixtionibus candens . quadam prosperitatis tranquillitate rutilabat.* Sînes lîehtes uuîziu natura . róteta in stílli . únde in spûote . uuórteniu fóne uuármên mískelungôn martis óbenân . únde cháltên saturni nídenân. *Uerum ibi sidus iouis.* Ter iouis stérno stûont târ. *Nam ipse totius mundi*

Digitized by Google

membra collustrans . ad deorum dicebatur imperium . et senatum cęlitem commeasse. Sélbêr iouis . tér álle stéte eruuállôt . uuás tô geféren sô man chád . kebîeten ánderên góten! únde demo hímelhêrote.

---

41. A IOUE AD SATURNUM.

Hunc etiam pretergressa circum . ac parili interiectione sublimis . deorum rigidissimum creatorem in algido herentem . pruinisque niualibus conspicata est. Tísen iouis circulum fúrerúcchentiu . únde sámofílo hóhôr chómentíu . sáh sî dén stábênten fáter dero góto . in chálti . únde in fróste. Uuánda calor solis nemág ín fóre férri irréichen. *Uerum idem orbis quem circuire nitebatur . melo dorio tinniebat.* Áber [J 159] dér sélbo ríng saturni . dér síh târúmbe drâta dér sáng in dóriscûn. Dáz chît . sáng . álso gróbo . sô dores síngent. *Sed ipsi presuli . i. principi . nunc draconis facies uidebatur . nunc rictus leonis . nunc cristę cum aprinis dentibus . totoque exitialis seuiebat horrore.* Áber sélbemo saturno uuás ána uuîlon draconis pílde . uuîlon leonis kéinôn . uuîlon búrste mít éberes zánen . únde álles égesen uuás er fól. Dáz íst fóne díu . uuánda sîn constillatio . dáz chît sîn fatum . fórezéichenet . álle zâlâ. *Cui tamen potestas maior pro circi granditate . ac prelata cęteris habebatur.* Dóh uuás sîn geuuált sô fílo mêro . sô fílo sîn ríng uuîtero uuás. *Denique arpis bombisque perterrita . tam intoleranda congressione . i. conuolutione . uirgo diffugit.* Sî dô erchómeníu . fóne sînên hár-

Digitized by Google

phôn . únde ánderên scállen . flôh sî fóne sô únmézigemo suéibe sînes circuli.

42. A SATURNO AD CAELUM.

Inde maximis conatibus sescuplo itinere euehuntur. Dánnân fûoren sîe îligero férte . hálbes mêr . dáz chît . hálbes toni mêr . dánne tonum. *Nam tono ac dimidio peruehitur ad ipsius cęlestis sperę globum . ac laqueatum . i. pictum stellis ambitum.* Uuánda in drín emitoniis fóllechám si ze hímele . dâr die stérnen ánastânt. *Sicque sex tonorum conscensionibus . defecta lassitudine stadiorum fatigati . i. ipsi defecti et* [J 160] *fatigati.* Únde sô mûode uuórtene . án dîen stégôn dero sex tonorum . fóre úrdrúzzi dero stadiorum. *Cum diapason simphoniam aduerterent consonare . quicquid emensi erant.* Tánne sie gesáhîn dáz sie erfáren hábetôn . zuíualtigo héllen. *Perfectione absolutę modulationis . post labores maximos recreati . paulolum conquieuerunt.* Án démo ûzlâze déro fólleglichûn rárto . nâh sólichên árbeiten . éteuuáz keblâsende . hírmdôn sie dâr.

43. IAM IN CAELO POSITA . NOUA ET MIRANDA CONTEMPLATUR . SUPPLICANS IOUI ET DIIS.

Ipsa quippe philologia lectica desiliens. Suspensio. Philologia ába demo trágebétte skrícchendíu. *Cum inmensos luminis campos conspiceret . ętherięque tranquillitatis uerna . i. amenitatem. Et hic.* Tánne sî sáhe díu bréiten féld tes lîehtes . únde dîa scôni dero ûfuuértigûn stílli. *Ac nunc tot diuersitates*

Digitized by Google

cerneret . formasque decanorum. Et hic. Únde sî sáhe sô mánige mísselichîna . únde dîe getâte dero tégângóto . dîedâr decem regionum flégent. *Tunc octoginta quatuor liturgos . i. solutores operum cęlo miraretur astare. Et hic.* Únde sî síh uuvnderoti in hímele dîenôn dîe ábanémen dero vuércho . dáz chît árbeito . déro fóne díu sínt octoginta quatuor . uuánda in sô mánigíu getéilet íst . ál dáz fóne érdo ze hímele ízt. *Uideretque preterea fulgen*[J 161]*tes crebrorum syderum globos.* Únde sî sáhe dîe glîzenten speras . tero mánigôn stérnôn. *Et circulorum alterna illigatione texturas. Et hic.* Únde dîe geflóhtenen ránga ín éinándere. *Ipsam uero speram . quę ambitum cohercet ultimum . miris raptibus incitatam.* Únde sélbûn dîa speram díu den ûzerosten bífáng máchôt . suéibônta mít vuúnderlichero drâti. *Polosque. Et hic.* Únde dîe hímelgíbela. *Et axem ex cęli summitate uibratum . i. directvm . profundam transmeare terram. Et hic.* Únde dîa hímeláhsa in áleríhte gân fóne éinemo gíbele ze demo ándermo dúrh tia érda. Díu uuírt échert mít sínne fernómen uuánda sî corporalis neíst. *Atque ab ipso . s. axe . totam cęli molem . machinamque torqueri. Et hic.* Únde án íro uuérben álla dîa héuigi des uuérltzímberes. *Non sciens tanti operis tantęque rationis patrem . deumque . ab ipsa etiam deorum noticia secessisse. Et hic.* Lúzzel gedénchende êr si dárachâme . ándere góta nebechénnen dén gót . únde dén fáter sóliches uuércheś . únde sólchis uuîstûomes. Uuánda gótes sapientia íst . quę exsuperat omnem sensum . et hominum et angelorum. *Quoniam extramundanas beatitudines eum transcendisse cognouerat . empyrio quodam . i.*

Digitized by Google

igneo . intellectualique mundo gaudentem. Uuánda sî ín sáh úbersláhen . ióh tîe ûzenân uuérlte gesâligôten . únde in sînemo fiurinen uuérlt[J 162]stûole . den mán echert fernémen mág mándegen sízzen. *Iuxta ipsum extimi ambitus murum . i. soliditatem annixa genibus . ac tota mentis acie coartata . diu silentio deprecatur. Depositio.* Sélbemo hímele fílo nâho gechníuuentíu . únde íro mûotes keéinotíu . péteta sî ín stíllo únde lángo. *Ueterumque ritu uocabula quędam uoce mentis inclamans . secundum dissonas nationes . numeris . s. syllabarum uaria . sono ignota . iugatis . i. coniunctis . alternatisque literis inspirata . i. pronuntiata.* In álta uuîs mánige sîne námen îo sô stíllo ánahárende . nâh úngelichên spráchon dero líuto . lánge únde chúrze . únde únchúnde . mít sáment líutigên literis . sô gót teutonice . únde mít keskéidenên gespróchene . sô deus latine. *Ueneraturque uerbis intellectualis mundi presules deos.* Únde êreta si mít tígi die flíhtkóta dero únánasíhtigûn uuérlte . dâr gótes sélbes stûol. In thronis et dominationibus super cherubim et seraphim geríhtet stât. *Eorumque ministros sensibilis sperę potestatibus uenerandos.* Ióh téro ministros êreta sî . die dírro ánasíhtigûn uuérlte ánauuáltôn ántsâzîg sínt . tîe liturgi héizent. *Uniuersumque totum . infinibilis patris profunditate coercitum . i. circumscriptum.* Únde álle dîa sámahafti . mít tes úmbegríffenen fáter ge[J 163]uuálte úmbehábeta . êreta sî. *Poscitque quosdam tres deos.* Férgota si ételiche drî gótâ . cęlestium . terrestrium . et infernorum. *Aliosque diei noctisque septimo . i. septies radiatos.* Únde ándere síben skîmen hábente . des táges ióh tero náht . uuánda daz iâr állez kesíbenôt íst . in

Digitized by Google

dágen ióh in náhten. *Quandam etiam fontanam uirginem deprecatur . i. fontem uitę.* Únde éina úrsprínges tîernûn . dáz sélbíu deitas íst. *Secundum platonis quoque misteria . apax . i. semel et dis . i. bis epikina . i. substantia potestates.* Sî béteta óuh nâh tero platonis tóugeni dîe geuuálta . dîedir héizent éinest . únde zuírônt . in éinero uuíste . uuánda zuô personę sínt patris et filii in éinero essentia. *His . s. uerbis . diutissime florem ignis atque illam existentem ex non existentibus ueritatem toto pectore deprecata.* Sús péteta sî uestam . díu des fíures plûomo íst . uuánda sî fíur íst . fóne fíure chómeníu. Álde sî béteta daz lîeht . fóne lîehte chómenez . táz chît filium dei . únde dîa uuésentûn uuârhéit fóne únuuésentên . uuánda sî nehábet originem fóne ánderên díngen. Sî íst táz kót íst . ér íst únuuórtenêr . únuuórten íst óuh sî. *Tum uisa est secernere . i. nominatim distinguere apotheosin . sacraque meruisse.* Dô gestûont sî be námen skéiden . dero ánderro góto deificationem . dáz chît uuéliche fóne mén[J 164]niskôn uuórten uuârin góta! únde sáh sî síh sélbûn gehéilegôta uuésen. *Quippe quidam candores lactei fluminis tractu . i. tractim stellis effluentibus defluebant.* Táz uuás fóne díu . uuánda uuîze tropfen déro míliche gelîchûn áho . trúffen sia lángséimo ána . stérnôn darínne blécchezentên. Uuánda lacteus circulus târ dero góto gesâze íst . zû íro nâhta . dánnân bechnâta sî síh kehéilegôt uuésen. *Letabunda igitur . gratiasque testata . iter in galaxium flectit . ubi senatum deum ab ioue nouerat congregatum.* Fróuuíu únde ioui dánchondíu . fûor si in lacteum . dâr sî uuíssa . die góta fóne ímo gesámenôte.

Digitized by Google

44. QUALIS UISA SIT DOMUS IOUIS.

Erat autem ibi iouialis domus. Târ in lacteo uuás iouis hûs. *Quę etiam granditate mira . mundanum ambitum possideret . et decore conspicuo fulgorem sydervm uinceret . et nouitate situs signiferum circulum decusaret . i. ornaret.* Sólchez . táz iz mít sînero vuúndermícheli dísa uuérlt úmbegríffe . únde in scôni dîe stérnen úberuuúnde . únde fóne séltsani sînero gestélledo . den signiferum gefrôniskôti. *Preterea tanto splendore renitebat . ut argenti crederetur fabricata materia.* Únde sô skînbare uuás iz . sámoso iz ûzer sílbere geuuórchet uuâre. *Ibi septa* [J 165] *candentia . culmenque sectatum . i. uirgatum . limbis . i. fasciis niualibus albicabant.* Scônív gádem . únde gerígôt first clízen darána mít snêfáreuuên brórten. *Ubi iam iuppiter cum iunone . omnibusque diuis . in suggestu maximo . ac subselliis lacteis residens . sponsales prestolatur aduentus.* Iuppiter únde sîn chéna mít állên dien góten dâr sízzende . in hóhemo stûole . únde in uuîzên bánchen . béit er . únz tie trúhtinga châmîn.

---

45. SPONSUS PRIMUM INTRODUCITUR.

Qui simul musarum ut uoces . ac dissonis mela dulcia cantilenis uirgine aduenientę percepit . priore loco precepit uenire cyllenium. Sô er dô gehôrta dero brûote náhentero . die síngenten musas . únde dîe sûozen rárta . fóne únében lûtréistên sángen . sô hîez er ze êrest chómen den brûotegómen. *Cum quo liber et delius . fidi amantissimique germani.* Sáment

Digitized by Google

témo châmen óuh zuêne sîne lîebesten brûodera . dionisius únde apollo. *Hercules etiam . uterque castorum gradiuusque . et quicquid deorum de ioue progenitum est! cyllenii adherębat offitio.* Hercules únde pollux mít castore . únde mars . únde állíu iouis sláhta háftôn síh ze sînemo uuérche. *Elementorum quoque presides . angelicique populi pulcherrima multitudo . animęque preterea beatorum ueterum! quę iam cęli templa meruerant . gressus maiu*[J 166]*genę sequebantur.* Dero elementorum flégera . únde díu scôna mánigi dero angelorum . únde dero áltfórderôn sêlâ . dîe ze hímele chómen uuâren . dîe háftôn síh álle ze ímo. *Linum homerum mantuanumque uatem redimitos . canentesque conspiceres.* Tû sáhîst târ heroum poetas . mít hedera gezîerte . únde síngente. *Orpheum atque aristoxenum fidibus personantes.* Uuánda dîe cytharistę uuâren . be díu sáhist tû sie dâr mít íro seítsánge. *Platonem archimedenque speras aureas deuoluentes.* Tie sáhist tû uuérbin íro speras . uuánda sie astrologi uuâren. *Ardebat eraclitus.* Tísêr zúndeta . uuánda er chád fóne fíure uuésen állíu díng uuórteniu. *Udus talês.* Mít réhte íst er názer . uuánda er dia názi chád uuésen rerum originem. *Circumfusus atomis democritus uidebatur.* Tísêr uuás pestóubet . mít smálên spraten . dîe nehéina grôzi nehábent . uuánda er fóne dîen zesámine gerándên chád uuórtena uuésen dísa uuérlt. *Samius phitagoras cęlestes quosdam numeros replicabat.* Tísêr fánt arithmeticam . be díu zálota er. *Aristotiles per cęli quoque culmina endelichiam scrupulosius requirebat.* Aristotiles sûohta gnôto án demo hímele absolutam perfectionem . uuánda dîa chád er uuésen animam

Digitized by Google

mundi . díu den hímel túrnet. *Epicurus uero mixtas uiolis rosas . et totas* [J 167] *apportabat illecebras uoluptatum.* Epicurus trûog zûo blûomen . únde álle lústmáchunga . uuánda ér chád . summum bonum uuésen uoluptatem. *Zeno ducebat feminam prouidentem.* Zeno fûorta frûot uuîb . uuánda dîa lóbeta ér! dô er fóne gehîléiche scréib. *Archesilas collum columbinum intuens.* Tísêr chôs tia tûbun . uuánda ér scréib fóne fógalen. *Multusque preterea palliatorum populus studiis discrepantibus dissonabat.* Târ gîengen nóh tánne gnûoge in chrîechiskûn gemántelôte . dér nehéin sô neiáh . sô der ánder . uuánda îogelichêr féstenôta sîna sectam . dáz chît sîna lêra. *Qui quidem omnes inter musarum carmina concinentium . nullo potuere audiri rabulatu . i. altercatione . licet perstreperent.* Téro nehéines réda nemáhta man fernémen fóre démo sánge dero musarum . dóh sie bráhtîn. *Ueniente igitur introgressoque cyllenio . omnis ille deorum senatus . ueneratus uerticem ingredientis exsurgit.* Sô ér dô chám únde íngîeng . sô êreta ín gágen ímo ûfstândo . ál dáz hêrote dero góto. *Ipse iuppiter eum propter suum consessum pallade a dextra sociata . medium collocauit.* Sélbêr iouis sázta ín in ében sînemo stûole ze zéseuuȳn . únder ímo . únde únder pallade.

---

46. DEHINC SPONSA INTRODUCTA.

Nec longo interiectu . ipsa quoque philologia . ambita musis ac [J 168] *matre preambula corrogatur.* Sâr hálto uuárd óuh tiu brût mít íro camenis ín geládôt . íro mûoter fronesi fóre íro gândero. *Qua*

Digitized by Google

ingrediente . ac refundente illam acerram olacem aromatis . ueste deum nutrici . eiusdemque pedissequę . omnis ille ordo cęlicolum . portiones sibi competentes attribuens . arabicis lętabatur halatibus. Sô sî dáraín chám . únde íro róuh ûzscúttendo ueste geántuuvrta . díu ánderro góto mágezo uuás . únde íro dô fólgeta . állero gótelîh sâr némende téil des róuches . tér ímo gefîel . sáz er frô arábiskes stánches. *Uerum uirgo ut est per omnia uerecunda . licet a ioue eius assidere confinio iuberetur . tamen ibi potius uoluit . ubi musas conspexerat admota palladis consortione residere.* Únde dóh sîa iouis hîeze sízzen bî ímo . uuánda sî scámelîn uuás . sô uuás íro lîebera . bî dien camenis zesízzenne . pallade bî íro uuésentero.

47. DOTATUR SEPTEM ANCILLIS.

Tunc exsurgens uirginis mater . poscit de ioue . superisque cunctis . uti sub conspectu omnium . quicquid sponsalium nomine preparauerat maiugena traderetur . ac demvm dos a uirgine non deesset. Tô stûont tiu mûoter ûf . únde bát iouem ióh tie ándere . dáz íro mûosi fóre ín állên geántvuurtet uuérden . souuáz íro maiugena ze mâli gében uuóltî . únde sî íro uuídemen sô bechâme. [J 169] *Tuncque tabulas ac papiam popeamque sinerent recitari.* Únde sie dánne lîezîn fóre ín gelésen uuérden dia uuídemscrîft an tábellôn . álso iz síto uuás . únde dîa uuídemêa . nâh tíu sô papius únde popeus sîa ze romo . íu fúnden. *Cuius petitioni iustissime deorum senatus attribuit! ut in conspectu cęlitum offerenda probarentur.* Tô ónda man íro dés pítentero . álso iz réht uuás . táz si dâr

Digitized by Google

fóre állên gechóren uuúrtîn. *Hic phoebus exsurgit . fratris officium non detrectans . ac singulas ex famulitio dilectoque cyllenio incipit admouere . quę tam pulchrę cunctis . quam ornatissimę refulsere.* Dô stûont apollo ûf fúre den brûoder . únde dîe ér eruuéleta sînero díuuôn . ze uuídemen zegébenne . dîe begónda er ímo éinzên bríngen. Dîe uuâren sólih . táz sie ín állên scône únde zîere gedûhtôn.

---

48. EPILOGUS.

Transcursa lector magna parte fabula . quę implicata est morosis ductibus . coegit instans innitens crepusculum . palpitare . i. deficere lucernam tenui lumine. Tero satyra nû éines mícheles téiles keságetero . uuánda nouem librorum zuéi hína sínt . tíu sélba satyra únsémfte getân íst . mít lángemo dúnse . íh méino uuánda nóh septem libri fóre sínt . nôtet ter [J 170] gágenuuérto mórgen . únde der ánagândo tág tímberen dia chérzûn. *Ac nisi aurora rosetis purpuraret culmina . conuenustans primo halitu . i. aspectu . et nisi surgens dissecaret fenestras lumine.* Únde úbe der tágerôd scôno nefáreti den fírst . mít temo êristen scîmen . únde er mít lîehte nedúrhprâche díu fénster. *Adhuc compararet iugata pagina . quocumque ducta largiorem circulum.* Sô geuuîteroti den ríng . tíu átaháfta pagina . éteuuâr nóh fúrder gebréittív. *Nunc ergo mithus terminatur infiunt libelli . qui sequentes asserent artes.* Nû chédent tiu fólgenten bûoh . tíu únsih liberales artes lêrent! hína íst taz spél. Tér téil dero satyrę dér uuâre gelîh neíst .

Digitized by Google

tér íst hína. Dér heizet grece mithus. *Nam fruge uera . i. doctrina uera . demouent omne fictum.* Sîe geûzônt tia lúgi mít uuâre. *Et disciplinas annotabunt sobrias.* Únde zéigônt sie . zímige lírnunga. *Nec uitabunt ludicra . i. fabulas . pro multa parte.* Sîe nefermîdent óuh tiu spél nîeht . in míchelmo téile. *Habes quid instet . si potestas . celitum . et musę . et chelis latoia faueant.* Nû hábest tu lector fernómen uuáz nû zûogánge . úbe iz hímelgóta sô uuéllen . únde musę . únde apollinis lyra.

Digitized by Google

Digitized by Google

VI.

ANHANG.

Digitized by Google

Digitized by Google

A. DE MUSICA.

1. (DE MONOCHORDO.)

[K 295ᵛ L 60ʳ,b] An demo regulari monochordo uuerden ze erist finfzehen buohstaba . fure also manigen seitun . unde [L 60ᵛ,a] si . F . der niderosto fure den lengesten seitun . der Proslambanomenos heizzit . unde si daz oborosta . F . der churzisto seito . der nete heizzit . unde si daz mittera . F . mese . der zuialte lengi habe gagen nete . unde si daz êrera . B . lychanos . der triualta lengi habe gagen nete . unde si Proslambanomenos der uierualta lengi habe gagen nete . Tara nah teile nete in ahte teil . unde sezze fure in den ahtoden teil sinero lengi . so ist dâr . Paranete . der mit . E . gezeichenet ist . Ten selben paranete teile aber in ahto teil . unde furesezze imo den ahtoden teil . so ist daz trite . der mit . D . gezeichenet ist . So fah aber an den churzisten nete . unde teile in in driu . unde furesezze imo den dritten teil sinero lengi . so habest tu nete diezeugmenon . der mit . C . gezeichenot ist . [K 296ʳ] So teile aber in zuei den churzesten nete . und furesezze imo den halben teil sinero lengi . so habest tu paranete die-

Digitized by Google

zeugmenon . der mit . B . gezeichenot ist . Ten selben teile in ahto teil . unde furesezze imo daz ahtoda . so habest tu trite diezeugmenon . der mit . A . gezeichenet ist . Taranah sih uuio lanc nete diezeugmenon si . unde furesezze imo sinen dritten teil . so habest tu paramese . der mit . G . gezeichenet ist . Temo folget mese . der mit . F . gezeichenet ist . der demo churzisten nete in zuiualtero geroubi inquît . uuanda er zuiualtero lengi habet . also [L 60v,b] imo ouh tie andero so uilo gerobor inquedent . so uilo so si lengeren sint . Taranah furesezze mese . sinen ahtoden teil . so ist daz lychanos meson mit . E . Temo furesezze ouh sinen ahtoden teil . daz ist parypatemeson mit . D . So teile danne paramese in zuei . unde furesezze imo sinen halben teil . daz ist ypatemeson mit . C . [K 296v] Nah demo ist lychanos ypaton mit . B . der driualta geroubi habet gagen demo churzisten nete . uuanda er driualta lengi habet . Sezze danne fure lychanum sinen ahtoden teil . daz ist parypateypaton mit . A . Nim daranah den dritten teil des ypatemeson . unde furesezze imo . daz ist ypateypaton mit . G . Sezze aber demo selben ypateypaton sinen ahtoden teil fure . daz ist proslambanomenos mit . F . der fierualt gerobero ist denne der churzisto nete . uuanda er fierualt lengero ist . Noh danne furesezze proslambanomeno sinen ahtoden teil mit . F . unde habe mit diu gezeichenet den sehzehendun seitun ane namen . daz primo tono dar negebreste sinero gerobustun lutun . Suslicha mazza habet daz regulare monochordum in diatonico genere . Uuiolich si uuesen sule in chromatico unde in armonico genere . daz lierne in musica boetii . [K 297r] Diatonicum ist

Digitized by Google

echert nu in usu . taz chit tîa einun slahta sanges ûobet man nu . unde diu ist nu genge . also ouh iu ena zuo uuaren . (*Schluss* K)

[F 10] 2. DE OCTO TONIS.

Uuuizîn dârmíte . dáz an démo sánge dero stímmo . échert síben uuéhsela sínt . dîe uirgilius héizet septem discrimina uocum únde díu áhtoda in qualitate díu sélba íst . sô diu êrista . Fóne díu sínt án dero lîrûn . únde án dero rótûn îo síben séiten . únde síbene gelîcho geuuérbet . Pe díu negât óuh án dero órganûn . daz alphabetum nîeht fúrder . âne ze síben buóhstaben dien êristen . A B C D E F G . Téro síbeno sínt fîere . íh méino . B C D E . állero sángo ûzlâza . Tíu des êristen toni . únde des ánderen sínt tíu hábent ûzlâz án demo . B . tíu des trítten . únde des fîerden sínt . án demo . C . tíu des fínften únde des séhsten an demo . D . tíu des síbenden únde des áhtoden . án demo . E . Únde uuánda sángolîh uuállôn mág fóne sînemo ûzlâze níder . únz ze demo fínften buóhstábe . únde ûf únz ze demo níunden . sô . dáz iz trîzene úberlóufe . álso díu antiphona tûot . án demo êristen tono . cum fabricator mundi . be díu sínt óbenân zûzesézzenne . des kemáchen alphabeti séhse die êristen . A B C D E F . únde nídenân drî die áfterôsten . E F G . Tánne sínt íro séhszêne . sô uuîo dien áltên musicis fínfzen bûohstábo . únde fínfzên séitôn gnûoge dûohtî . únde sie uuóltîn dáz tiu cithara sô mánige séiten hábetî . únz ter óberosto demo níderosten ínchâde in qua-

Digitized by Google

druplo . Táz íst tiu méista proportio . únde méista simphonia . díu bis diapason héizet . díu fóne ándéren simphoniis bestât . uuánda diatesseron únde diapente . máchônt éin diapason . sô áber diatesseron únde diapente dáz kemácha diapason . sô dánne zuéi diapason . éin bisdiapason . Fóne díu uuérdent fîer simphonię án éinero [F 11] fúnden.

---

3. DE TETRACHORDIS.

An dîen fínfzên séitôn . záltôn sie quatuor tetrachorda . Án áhto séitôn zuéi disiuncta . án síbenen zuéi coniuncta . dáz chît zuéi geskéideníu . zuéi úngeskéideníu . Uuánda áber nû éinêr zûgetân íst . pe díu sínt síu álliu fîeríu geskéiden . Únde daz níderosta héizet grauium . daz ánder héizet fóne állero sánge ûzlâze finale . daz trítta superiorum . daz fîerda excellentium . Táz áber fúre dîe séhszên séiten án dero lîrûn drîostunt síbene sínt . álso óuh súmelichero órganûn dríu alphabeta sínt . dáz íst úmbe dia sémpfti getân . dáz man ánageléitên béiden hánden . ûfstîgendo fóllesíngen múge sángolîh . únde óbenân negebréste . nóh túrft neuuérde . dia hánt ába demo óberôsten alphabeto . zeuuéhselônne án daz níderôsta . Tíu dríu alphebeta sínt tánne nôte sô gelîh . dáz án îogelîchemo sî diapason . únde dârâua diatesseron . únde diapente . únde án diatesseron sîn drî únderlaza tonus tonus semitonium . únde án diapente fîere . tonus tonus semitonium tonus.

Digitized by Google

4. DE OCTO MODIS.

Tér óuh tia lîrûn uuérbe . dér uuérbe sia ze démo méze . dáz sî úberdénetiu nekélle . nóh sî fóre sláchi ze únlûtréiste nesî . Díu hóhesta uuárba . únde díu níderôsta . dîe sínt fóre únméze úngezâmestûn . Be díu lóbetôn friges únde dores . tîa métenskáft . tíu únder dîen zuéin íst . Únde álso dores uuóltôn éteuuáz náheren sîn dero níderôstûn . dánne dero óberostûn . sô uuóltôn friges . éteuuáz náheren sîn dero .óberostûn dánne dero níderostûn . Dîe zuô uuárbâ námôt musica . nâh tîen sélbên gentibus dorium [F 12] modum únde frigium . Únder dîen zuískên íst tonus táz íst íro zuéio únderskéit . Óbe frigio íst lidius . téro únderskéit íst tonus . Óbe lidio íst éines semitonii hóhôr mixolidius . únde óbe démo hóhôr éines toni ypermixolidius . Nóh tánne sínt trî únder dorio . Níderôr éines semitonii íst ypolidius . únder démo níderôr éines toni ypofrigius . únde áber éines toni níderôr ypodorius . Táz íst ter níderosto . Fóne démo íst hínaûf ter áhtodo . únde der óberosto ypermixolidius . Án dîen octo modis . íh méino ypodorio . ypofrigio . ypolidio . dorio . frigio . lidio . mixolidio . ypermixolidio . sínt úns keóuget octo species . diapason simphonię . án dîen uuír fíndên ûfstîgendo fóne demo níderôsten ze demo óberôsten díse síben únderskéita . tonum tonum semitonium . tonum tonum semitonium tonum . Pe díu líutet tíu óberôsta uuárba . duplum gágen dero níderostûn . Únde be díu férnín . Úbe daz ypodorius modus íst . tánne uuír stíllôst ánauáhên zesíngenne . únde úbe ypofrigius íst . tánne

Digitized by Google

uuír éines toni hóhôr ánafâhên . únde ypolidius tánne zuéio . únde dorius tánne éines diatesseron . únde frigius tánne éines diapente hóhôr . únde ypermixolidius dánne uuír fólles diapason . íh méino zuíualat hóhôr . dáz uuír dánne hóhôr ánafâhen nemúgen . uuánda óuh sélbez taz sáng . nôte stîgen sól fóne déro stéte dâr iz ánagefángen uuírt . únz tára sîn hóhi gât . íh méino uuîlôn ióh ze demo áhtodên bûohstábe . dér zuíualt líutet . tánne dér bûohstáb . ze démo iz ánafîeng . Ménnisken stímma nemág fúre fîerualt nî[F 13]eht keréichet uuérden . Tíu fîeruálti íst sô zeférménne . álsô íh nû chád . táz fóne demo êristen ánafánge in ypodorio . sô . B . íst . álde . C . zuíualt íst hínaûf hóhi ze demo . B . álde ze demo . C . in ypermixolidio . únde áber dánnân zuíuált hínaûf ze sînemo áhtoden bûohstabe . dér ímo zuíualt . únde énemo fîeruált líutet . Târ máht tû chîsen . úbe dáz sáng férrôr stîget fóne sînemo ánafánge . dánne ze demo áhtôden buóhstabe . sô díu fóregenámda ántiphona tûot . dáz iz tánne in ypermixolidio . ánazefahenne neíst . uuánda án démo modo nîoman úber den áhtoden buóhstab kestîgen nemág . Áber an sôuuélichemo bûohstábe ímo hóho ánauáhentemo gebrístet . ába démo stúrzet er nôte . án daz nídera alphabetum . Ze démo sélben bûohstábe . álso er óuh sâr dánnân . úbe iz ímo peníderêt . uuídere ûf kestépfen mág án daz óbera . Ánafáhendo hábet er geuuált zeerhéuénne sô nídero . álde sô hóho er uuíle . áber sô er erhéuet . únde fúrder gerúcchet . sô nehábet síngendo nehéin geuuált . níderôr álde hóhôr . zefáhenne . âne ába duplo in simplum . álde ábe simplo in duplum . álso er

Digitized by Google

chúnnen mág án demo monochordo . álde án dero órganûn. Tér die suégela méze . dér bórgee dés sélben . dés án dero lîrûn zebórgenne íst . uuánda úbe die êristûn ze láng uuérdent . sô sínt sîe sélben únhélle . únde hábent héisa lûtûn . dóh óuh tie ándere sîn lûtréiste . Uuérdent sie áber ze chúrz . tánnân sínt tie áfterôsten ze chléinstimme . dóh tie êristen gnûog lûtréiste sîn . Fóne díu chédên dáz éinero élno lángíu [F 14] suégela . fóne dero zúngûn ûf . án demo êristen bûohstábe . ze chúrz sî . únde zueio lángíu ze láng sî . únde áber únder dîen zuískên gágen ánderro hálbero lángíu gelímflîh sî . Sô hábet tiu áhtôda âne hálb diametrum . éinero élno dodrantem in léngi . únde diu fínftazênda mêr dánne trientem . dáz chît den trítten téil éinero élno .

5. DE MENSURA FISTULARUM ORGANICARUM.

[L 61r,a N 48v] Sîd tû nû bechénnêst . uuîo álle die suégelâ éinánderên enchédên . sô nebedrîeze díh óuh íro mâza zelírnenne . Mácha dia êristûn sô lánga . sô dârfóre geságet íst . úbe dû uuéllêst . únde sô uuîta dû uuéllêst . téro uuîtî súlen sio álle sîn . Únde míz tia ánderûn bi déro êristûn sús . Síh ze êrist uuîo uuît si sî . díu uuîtî héizet diametrum . II. Táranâh lâ án dero êristûn suégelûn léngi fóre . den áhtoden téil déro uuîtî . únde téile [L 61r,b] sia dánnân níder únz ze dero zúngûn díu plectrum héizet . ín níun téil ébenmíchelíu . Déro níun téilo . gíb áhto téil dero ánderûn . Táz íst íro léngî . fóne dero zúngûn ûf . III. Lâ dáranâh fóre án dero án-

Digitized by Google

derûn suégelûn léngi . zuêne áhto téila des diametri . únde téile dáz ánder áber álso in níuníu . únde gíb téro níuno áhto téil dero dríttûn . Dáz íst íro léngi . fóne dero zúngûn ûf . IIII. Ním dánne dia êristûn . únde lâ fóre án íro léngi den drítten téil des diametri . únde téile sia dánnân níder únz ze dero zúngûn in fîer téil . únde déro gíb tríu dero fierdûn . Táz íst íro léngî . Únde unze dára gât diatesseron . mít tono tono semitonio . V. Únde ferním îo ze îoge- [M 75ᵃ]lîchemo mâle . fó[F 15]ne dero zúngûn ûf . Sô ním áber dia êristûn . únde lâ an íro léngi fóre dén hálben téil íro uuîtî . únde téile sia in dríu téil . únde gíb téro zuéi dero fínftûn . Dáz íst íro léngi . VI. Ním dáranáh sélbûn dia fínftûn . únde lâ in íro léngi fóre den áhtôden téil des diametri . unde teile sia in niun téil . únde gíb téro áhtouuiu déro sehstun . An dero stete scolt tu sinemenon haben . la an dero fierdun fore den halben teil des diametri . unde teile daz ander in fieriu . unde gib dero driu demo sine- menon . daz ist sin lengi . VII. Táranâh miz tia si- bendûn bî dero sehstun . Teile daz diametrum in ahto teil . unde lâ daz ahtoda fore . unde fone dero zun- gun ûf teile daz ander [L 61ᵛ,a] in niuniu . unde gib tero ahtouuiu dero sibentun . daz ist iro maza . VIII. Dánne míz tia áhtôdûn bî dero êristûn . Lâ án dero êristûn fóre . sô uílo des diametri sî . dáz chît lâ fóre álla dia uuîti . únde téile daz ánder in zuéi ebenmíchelíu téil . únde gíb éinez dero áhtodûn . Dáz íst íro léngi fóne demo plectro ûf . Únz tára gât diapente . mít tono tono semitonio tono . Táranâh kíb tîa sélbûn mâza dien ánderên síbenen . tîa dû nâh tero êristûn dien êrerên síbenen gâbe . Sô hábet

Digitized by Google

tánne diu êrista zuô léngi dero áhtodûn . únde éin diametrum úbere . Únde sô sámo hábet tiu áhtoda zuô léngi dero fínftozendûn . únde éin [M 75ᵛ] diametrum úbere . Áber diu êrista hábet fîer léngi dero fínftozêndun únde dáraúbere dríu diametra . Vbe díh uuúnder íst . zíu iro dríu sîn . náls zuéi . íh kíbo dir is rationem . Uuánda sô man án dero êristûn fórelâzet éin diametrum . únde sî nóh tánne dupla íst gágen dero áhtodûn . díu íro simpla íst . únde áber déro léngi fóre ferlâzenemo diametro . hálbíu uuírt tero fínftozêndûn . sô íst tero áhtodûn nôte zuíuált . tánne dero fínftozêndûn . únde éin diametrum . únde dero êristûn nôte fîeruált . únde zuéi diametra . âne daz êrista diametrum . [F 16] Uuíle áber der organicus fúre fínfzên . álde séhszen séiten bûohstába . fólliu dríu álphabeta máchôn . sô sól er daz drítta (*Schluss* M) méz[L 61ᵛ,b]en nâh tîen êrerên zueîn . álso er daz ánder maz . nâh temo êristen .

B. NOTKERS BRIEF.

[G 58ᵛ,a Z. 1—33] *Domino sancto sedunensi episcopo . H. Notkerus coenobita sancti galli salutem Valde letatus sum quando per relatum nuntii sospitatem uestram audiui . Commonitus autem super meis responsionibus .*

Digitized by Google

quid possvm dicere nisi dictis facta conpensare? uolui et uolo sed conclusi sumus in manu domini et nos et opera nostra! et preter quod annuit amplius nihil facere possumus Est. H. quę nos trahit necessitas non uoluntas et iniunctis instare nequimus! ex eo minus uota exequimur Artibus autem illis quibus me onustare uultis ego renunciaui neque fas mihi est eis aliter quam sicut instrumentis frui Sunt enim ecclesiastici libri! et precipue quidem in scolis legendi quos impossibile est. sine illis prelibatis ad intellectum integrum duci Ad quos dum accessum habere nostros uellem scolasticos ausus sum facere rem pene inusitatam . ut latine scripta in nostram conatus sim uertere et syllogystice aut figurate aut suasorie dicta per aristotelem uel ciceronem uel alium artigraphum elucidare Quod dum agerem in duobus libris boetii qui est de consolatione philosophiae . et in aliquantis de sancta trinitate! rogatus et metrice quædam scripta in hanc eandem linguam traducere . catonem scilicet . ut bucolica uirgilii et andriam terentii Mox et prosam et artes temptare me uoluerunt et transtuli nuptias philologię et cathegorias aristotilis et pergermenias et principia arihtmetice Hinc reuersus ad diuina totvm psalterivm et interpretando et secundum augustinum exponendo consummaui iob quoque incepi licet uix tertiam partem exegerim Nec solvm hec sed et nouam rhethoricam et computvm nouum et alia quædam opuscula latine conscripsi Horum nescio an aliquid dignum sit uenire in manus uestras Sed si uultis ea sumptibus enim indigent mittite plures pergamenas et scribentibus premia et accipietis eorum exempla Qve dum fuerint ad uos perlata me presentem aestimate Scio tamen quia primum

Digitized by Google

abhorrebitis quasi ab insuetis Sed paulatim forte incipient se commendare uobis et preualebitis ad legendvm et ad dinoscendvm quam cito capiuntur per patriam linguam . quę aut uix aut non integre capienda forent in lingua non propria Oportet autem scire quia uerba theutonica sine accentv scribenda non sunt . preter articulos ipsi soli sine accentu pronuntiantur acuto et circumflexo Ego autem quando dominus uoluerit ueniam Stare autem diucius uobiscum non potero ob causas plurimas quas dicere in præsenti non opus est Libros uestros . i . philippica et commentum in topica ciceronis peciit a me abbas de augia pignore dato quod maioris precii est Pluris namque est rethorica ciceronis et uictorini nobile commentvm que pro eis retineo et eos non nisi uestris repetere non ualet Alioquin sui erunt uestri et nullum dampnum erit uobis Dominus meus episcopus in ęternum ualeat.

C. RUODPERTS BRIEF.

(*P . dilecto salutem et profectum in doctrina . Uerba quę ad me misisti ut tibi exponem in theodiscam linguam transtuli . sic enim sonare debent.*)

[0 400] *Quia uirtus constillationis in ictu pungentis est.* **Uuánda des kestírnis chráft fergât únde**

Digitized by Google

uirlóufit in sô lángero uiríste sô man eînin stúpf ketûon mág . *Informis materia* . Táz chît skáffelósa zímber . *Intemperies* . Intrérteda . [P 96b, l. 5—8] *Fides est sperandarum substantia rerum . argumentum non apparentum* . Tiu gelóuba íst ter hábit únde daz fánt téro díngo quę sperantur . táz chîd téro man gedíngit . únd egeuuíshéit téro nóh úróugôn; (*Schluss* P) *Quem deus diligit . hunc exaudit . Cui deus placabilis . huic exorabilis* . Témo die héiligen hólt sint . tér mág hórsko gebétôn . *In humilitate iudicium eivs sublatum est* . Táz ín nîoman ze réhte nelîez táz uuárt ze léibe . úmbe sîna déumvoti . *In pasca annotino . i . paschale festum* . [O 401] *prioris anni* . i . tér férnerigo ôstertág . *Ypapanti . i . conuentus omnium ętatum . Nomen* . námo . *Pronomen* . fúre dáz nomen . *verbum* . uuórt . *Aduerbium* . Zûo ze démo uerbo . *Participium* . téilnémunga . *Coniunctio* geuûgeda . *Preposicio* . fúresézeda . *Interiectio* . úndéruuerf . *Nomini quot accidunt?* uui mánegiu uólgent témo nomini . VI . *Quę? qualitas* te uuílichi . *quę?* subauditur ub íz eîgen sî . álde gemeîne ter substantię . álde dés accidentis . *Comparatio* . teuuídermezúnga . *cuius?* tis comparatiui . álde dis superlatiui . Zûo démo positiuo . *Genus* tíz chúnne . *cuius?* sîn álde

Digitized by Google

D. MEMENTO MORI.

[Q 154ᵛ] 1. Nv denchent wib unde man
war ir sulint werdan
ir minnont tisa brodemi.
unde wanint iemer hie sin.
si nedunchet iv nie so minnesam.
eina churza wila sundir si. han.
ir nelebint nie so gerno manegiv zit
ir muozent verwandelon disen lib.

2. Tahina ist ein michel menegi.
sie wandan iemer hie sin.
sie minnoton tisa wencheit.
iz ist in hivto vil leit.
si neduhta sie nie so minnesam.
si habent si ie doh uerlazen.
ich neweiz war sie sint gevarn.
got můzze so alle bewarn.

3. Sie hvgehto hie zelebinne.
sie gedahton hin zeuarne
ze der ewigin mendi.
da sie iemer solton sin.
wie luzel sie des gedahton
war sie ze iungest uarn solton.

Digitized by Google

nu habint siv iz bewnden .
sie warin gerno erwnden .

4. Paradysum daz ist verro hinnan
tar chom vil selten dehein man .
taz er herwiderwnde .
unde er uns taz mare brunge,
alder iv daz gesageti
weles libes siv dort lebetin .
sulnd ir iemer da genesen
ir muozint iv selbo die boten wesen .

5. Tisiv werlt ist also getan
swer zů ir beginnet van .
si machot iz imo alse wvnder lieb
uon ir chom nemag er niet .
so begriffet er ro gnvoge
er habeti ir gerno mera .
taz tuot er unz an sin ende .
so nehabit er hie noh tenne .

6. Ir wanint iemer hie lebint .
ir mvozt is ze iungest reda ergeben .
ir svlent all ersterben .
ir nemugent is niewit uber werden .
ter man einer stunt wilo zergat
also skiero . so div brawa zesamine geslat .
Tes wil ih mih uermezzen .
so wirt sin skiero uergezzen .

7. got gescuof ivh allo .
ir chomint uon einim manne .

Digitized by Google

to gebot er iv ze demo lebinne .
mit minnon hie zewesinne .
taz ir warint als ein man .
taz hant ir ubergangen .
habetint ir anders niewit getan .
ir muosint is iemer scaden han .

8. Toh ir chomint alle (Q 155r) uon einim man .
ir bint iedoh geskeiden
mit manicvalten listen .
mit michelen unchusten .
ter eino ist wise unde uruot .
tes wirt er verdamnot .

tes rehten bedarf ter armo man .
tes mag er leidor niewit han .
er ne chovf iz also tivro .
tes varn se al ze hello .

9. Gedahtin siv denne .
wie iz vert an dem ende .
so uert er hina dur not .
so ist er iemer furder tot .
wanda er daz reht uerchovfta
so uert er in die hella .
da mvoz iemer inne wesen .
got selben hat er hingegeben .

10. Vbe ir alle einis rehtin lebitint .
so wvrdint ir alle geladet in .
ze der ewigun mendin .
da ir iemer soltint sint .

Digitized by Google

taz eina hant ir iv selben .
uon diu so nemugen ir gen drin .
daz ander gebent ir dien armen .
ir muozint iemer der uorsten.

11. Gesah in got taz er ie wart
ter da gedenchet an die langun uart .
der sih tar gewarnot .
so got selbo gebot .
taz er gar ware
swa er sinen boten sahe .
taz sag ih in triwon
er chvmit ie noh wennon .

12. nechein man ter neist so wise .
ter sina uart wizze .
ter tot ter beziehiit ten tieb .
iuer nelat er hie niet .
er ist ein ebenare .
nechein man ist so here
er nemvoze ersterbin .
tes nemag imo der skaz ze gvote werden .

13. Habit er sinin richtvom so geleit
daz er uer an arbeit .
ze den sconen herbergon
uindit er den suozzin lon .
des er in dirro werlte niewit gelebita .
so luzil rivut iz in da .
in dunchit da bezzir ein tac .
tenne hier tusinc teist war .

Digitized by Google

14. Swes er hie uerleibet
taz wirt imo ubilo geteilit.
habit er iet hinagegebin
tes muozer iemer furdir leben.
er tvo iz unz er wol mac
hie noh chumit der tac.
habit er is tenne niwit getan.
so nemag er iz nie gebvozan.

15. Ter man ter ist niwit wise.
[Q 155r] ter ist an einer uerte.
einin bovm uindit er sconen.
tarundir gat er ruin
so truchit in der slaf ta.
so uergizzit er dar er scolta.
als er denne ufspringit
we ser iz in denne riwit.

16. Ir bezeichint allo den man.
ir muozint tur not hinnan.
ter bovm bezechint tisa werlt.
ir bint etewaz hie vertuelit.
ir hugetont hie zelebinne.
ir nedahtont hin zeuarne.
diu vart diu dunchit iuh sorcsam.
ir chomint dannan obinan.

17. tar mvozint ir bewinden.
taz sundir wol beuindin

ir ilint allo wol getuon.
ir nedurfint sorgen umbe den lon.

Digitized by Google

so wol imo der da wol getvot .
is wirt imo wola gelonot .

18. Ia diu uil ubeler mundus
wie betriugist tu uns sus.
du habist uns gerichin .
des sin wir allo besvichin .
wir neuerlazen dih ettelichiu zit
wir uerliesen sele unde lib .
also lango so wir hie lebin .
got habit uns selbwala gegibin .

19. Trohtin chunic here .
nobis miserere .
tu mvozist uns gebin ten sin .
tie churzun wila so wir hie sin .
daz wir die sela bewarin .
wanda wir dur not hinnan sulen uarn .
fro so mvozint ir wesin iemer .
daz machot all ein noker.

Druck von W. Drugulin in Leipzig.

Digitized by Google

INHALT DES ERSTEN BANDES.

		Seite
Einleitung		V
I. Boetius de consolatione	I.	1
„ „ „	II.	51
„ „ „	III.	126
„ „ „	IV.	226
„ „ „	V.	303
II. Categorien	I.	365
„	II.	398
„	III.	449
„	IV.	468
III. De interpretatione	I.	497
„ „	II.	507
„ „	III.	524
„ „	IV.	535
„ „	V.	547
„ „	VI.	567
IV. Kleinere Schriften		589
A De partibus logicae		591
B De syllogismis		596
C De arte rhetorica		623

Digitized by Google

Seite
V. Marcianus Capella I. 325
„ „ II. 749
VI. Anhang 849
A. De musica 851
B. Notkers Brief 859
C. Ruodperts Brief 861
D. Memento mori 867

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google